

ספר

משנה הלכות

מדור התשובות

אבן העזר - חושן משפט

מהדורא תניינא

חלק רביעי

בשו"ע אבן העזר וחושן משפט ובכמה מקצועות הש"ס אשר נשאתי ונתתי והשבתי לידידי וחברי ותלמידי בדבר הלכה, וגם מה שהחלפתי במכתבים עם גאוני וצדיקי הדור שליט"א, ולהבחיל"ח ששבקו לן חיים זי"ע להשתעשע בדברי תורה

אשר חנן ה' את עבדו מקים מעפר דל

מנשה הקטן

אבדקא אונגוואר וראש ישיבת בית שערים בברוקלין נוא יארק

בן לאאמור"ר הקדוש חסיד ועניו מרן ר' אליעזר זאב

שנחרג ונשרף עקח"ש, הי"ד

הוצאה חמישית

עם הוספות ותיקונים מאת מרן המחבר שליט"א

יוצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות גדולות

שנת תש"ס לפ"ק

אבן העזר

סימן א

היתר מאה רבנים

יום המיוחס מ"ו למט-מנים התשנ"ה בני יצ"א
מע"כ ידידי תלמידי פרי עץ הדר בנש"ק בש"ת הרה"ג
מוה"ר מרדכי כ"ץ שליט"א דומ"צ דאברכי תו"ד בני
יצ"א

אחדשכ"ת צידדות נאמנה,

הבני בחשונה על השמועה ששמע וכל בקלא דלא
פסק בפסקא דלא פסקי משה, בשמועות
שונות בעיני הליכות בערכאות, והיתר מאה רבנים
והשלש הגט לאנשים שנשתייהם הלכו לערכאות,
וש אומרים בשמי שהתרחי לישא אשה על אשתו חו
בלי היתר מאה רבנים ובלי השלש גט, דברים אשר
לא מובנים לך ואין בהם תבונה ולא חאמין בהם,
ועוד לזות פה, ובקשת ממני להשיב עכ"פ בקיצור
ולקיים הסר ממך וגו' ובאחרת דנהר-דעה מבטלין
קלא.

אהובי ידידי דבר גדול שאל שסובל אריכות גדולה
ולא קיצור מה שאני יכול מפני צ' טעמים
חדא שאין הז"ג כעת, ועוד והוא העיקר, שאין
דרכי לבטל קולות שאין להם מקור וקולי קולות
יחדלון, ואם על כל פסק והוראה שעברו דרך עלי
בס"ד אצטרך להחנצל ולהסביר ולברר לכל ע"ה למה
ועל מה אין זה דרכי, אבל צ"ה זה דרכי מעולם
מיום עמדי על דעתי שלא להכריח את דעתי על
אחרים השומע ישמע והתדול יחדל, ואין אני אומר
קבלי דעתי, ואדרבה אני שמח שאין סומכין עלי ולא
האחריות ג"כ לא עלי, אבל בכל זאת אין אני רוצה
גם שאחרים יכריחו דעתם עלי.

והנה מלבד שהנני בעוה"י מקיים בכל האפשר ואת

מלבד נטועים חכמה, ולכן אין אני מפרסם את
פסקי בעמונים בקול רעש גדול ואין אני מורה ולא
מכחיש דברים בעמונים, ואדרבה מקפיד אני מאוד
שלא יבאו דברי הלכה בכלל וכ"ש דברי הלכה שלי
בעמונים הן עמונים חרדים וכ"ש עמוני העולם,
שהם מוקצה מחמת מיאוס ודעתם רק לבזות את כל
קדשי בני ישראל ומורת ה', וגם אני מבקש מאחרים
שלא יביאו את דברי דברי מורה בעמונים, (חוץ
ממה שהדפסתי בס"ד בספרי משנה הלכות) כן גם
כאן אין צרכי לפרסם אפי' הכחשות על השקרים
מה שהוציאו בשמי, כי מי יאמר לו מה יעשה והיום
אומר אחר כך ומחר יאמר עשה כך ומי שרוצה
לדעת באמת דעתי הרי יכול לשאול אותי, ומי שאינו
רוצה ממילא יגיד מה שרוצה.

ומיהו כיון שידעתי שכוונתו רצוי אקיים והייתם
נקיים מה' ומישראל ואכתוב כאן כמה
מילים שהם היסוד אשר עליו סובבים כל הדברים
ואם ירצה יכול להראות למי שרוצה לדעת דעתי
העני' מה שכתבתי אבל כמוכן לא כתבתי זה לפרסם
לסחם בני אדם וע"ה ובפרט לא בעמונים.

א) ראשונה הנני מן המודיעין דבר שכבר ידוע
לרוב רבנים שאני בעצם אינני ידיד
להיתר מאה רבנים בכלל ואדרבה אני מן המנגדין
להעוסקים בהם וגדרתי בעדי בל"ג שלא כתבתי ולא
הצטרפתי לא לצ"ד המחיר ולא חתמתי על היתר
מאה רבנים מעולם [רק פעם חתמו שמי לפני
כארבעים שנה על אחד], והנני בזה ממשיך בדרך
הגאון מהר"ם א"ש זצ"ל באחד"ק אונגוואר מלפנים
שה' מגאונים הדור בעירנו, שם תשובה אחרונה
(השמטה לחלק א"ע) שכמעט נעל הדלת בפני
היתר מאה רבנים בזמן הזה ועין שו"ת טו"ט
ודעת (ח"א השמטות סי' צ') להרב מק"ק קאמיניץ
באזכר אחד וכו' ח"ל תשובה לא ירד בני עמכם כי

שקובלין עכשיו א"כ מה הועילו בגירושין. או ואולי
הזוג צעמין יפשרו ביניהם והי' ברכה להם ולכל
המשפחה.

וההסבר ע"פ רוב לזה שיחנו על דעתם כי באמת
שהם שקובלים, אבל ידוע שהגירושין ח"ו
נמי הם קבל וצער גדול עד למאד שכמעט אין לו
הסבר קודם הגירושין עד שיראו צעמין, לא לבד
שמצעים עצמן הצדדים האיש והאשה שמחגרשים,
אלא הם צער ובושה וכמעט פק"נ להילדים אם
ישנם כבר הן לענין חינוך וגידולם, והן לענין
שידוכין אח"כ שיאמרו עליהם מסתמא ההורים הם
אנשים קשים וכיוצא בו ומבואר שהנודר לגרש את
אשתו הוא אחד מהפחתים להחיר נדר אשה אם
היית יודעת שיאמרו על בןך וכו' חוץ מזה מבזין
ומצעים כל המשפחה ההורים מצ' נדדים, האחים
והאחיות, הגיסים והגיסות, הדודים ואפילו אחד
מהמשפחה בקוף העולם בצער על זה ולרוב נגרם
כל זה אך ורק מבלי להשים לב ודעת ועל ענין של
מה בכך בשביל קצת חטונג או אחי דבר שטות.

ולא זאת אלא שלאחר שנחגרשו מתחילין הצרות
החדשות שהרי לא ישארו שניהם כך כי החורה
העידה כי לא טוב היות אדם לבדו ובאשה טב
למיכת טן דו, וכיון שאין טוב להם לאחר שנפרדו
מתחילין לחפש אחר שידוך חדש, ואז מתחיל פ'
חדשה, כולם שואלים עשרה או מאה פעמים למה
ועל מה נחגרשו מראשון ומה מהות של אנשים אלו
ואז כבר בודקין שנית כל המשפחה, עיין פסחים (ג')
ע"ב) בכהן שאמר הגיעני כוננ הלטאה בדקו אחריו
ומלאו בו שמן פסול ופריך והא אין בודקין מן
המזבח ולמעלה ומשני שאני החם דאיהו דארע
נפשיה שאמר בלשון שאינו נקי והנריך בדקה אחריו
וגלה שלא בדקוהו יפה בתחלה, עיין רש"י שם. ואם
סוף סוף ימצא מי שהוא לאחר שכבר יהיה עיף
יגע מהבזיונות או יקח אחי נחות דרגא שאפי' לא
יבא לכך רגליו של הזוג הראשון וישחוק ולא יאמר
כלום שכבר עבר הנסיון ולמה לו כל זה, עכ"פ
יחשוב על כל זה קודם הפירוד.

בגוף הדבר להחיר לגרש בע"כ בזה אני מושך ידי
מלהיות מלטרף עם שום היתר חרגמ"ה כי קשים
דברי חרמים יותר משל תורה ובפרט בזה"ו וכו'
ע"ש ועיין ספרי משנ"ה (ח"ט ט' ס' רל"ט) וכו"ש
בזמן הזה שהדור ירד מאה פעמים אחרנית מאז
ועד עתה ולכן ידי הכהה מונעת מלחחוס עליהם,
ואל ירד בני עמהם.

וממילא כל השמועות ששמע בשמי שאני הייתי
בעיר ... ועשייתי היתר מאה רבנים
וחתמתי וגמרתי להאיש פלוני אלמוני, אין לזה שמך
אמת, לא דובים ולא יער לא הייתי בעיר זאת בכלל
ולא עשייתי היתר ולא חתמתי ולא גמרתי, וכל הענין
שהולאו בזה הוא שקר מוחלט, ועמנו הייתם מהני
אפי' להזמנת עדים. ואין צריך רא' על השקר שהרי
כפי השמועה השני' ששמעת החרתי הכל בלי היתר
מאה רבנים ובלי גט א"כ מה העדות שעשייתי היתר
מאה רבנים וחתמתי עליו. ומאן דעבד הא לא עבד
הא, ופשוט דתרויהו שקר.

סימן ב

עוד להג"ל

מחלה של ריבוי גיטין

(ב) ומעתה לעצם הענין בכלל, צעניי גיטין
בעונ"ה שנתרבו במדינה זו מחמת
המקיתים ומדיחים דעמי העני' בזה. איש ואשה
שח"ו לא מחדייר ביניהם יש להם מחלוקות עד כדי
שלפי דעתם אין ברירה לחיות באהבה ואחיה ושלוש
כדרך משפחות הכשרות בישראל, והסכמו צעמם
להפרד ולהתגרש, הצעד הראשון הוא, שינסו לילך
לב"ד של ישראל ויסקרו להם הקישוים, אולי יזכה
הזוג והב"ד יסבירו להם ההיזק הגדול מהגירושין
ולפשר ביניהם ולא יתגרשו, כי עיקר החסרון לעולם
בזוג כזה, שקוברים שקובלים זה מזה ואין ענה אלא
לגרש, ואז יפסקו מלסבול וטוב להם. אבל אם מי
שהוא יסביר להם שלאחר הגירושין יסבלו יותר ממה

מעליהם, אז אם עכ"פ יסכימו על רב או ב"ד שיטעמו להם ויפשרו ויחלקו ביניהם ויקבלו את פשרתן ויקבלו קנין ולאחר שסדרו כל העניינים יסדרו להם גט, וגם זה יהיה חלק מהפשרה כמובן.

סימן ג

עוד להג"ל
ללכת לד"ת או לזבל"א

(ו) ומיהו אם לאחר כל הנסיון לא ירצו ולא יוכלו להסכים על רב או ב"ד אחד אז הנריירה הוא שיבררו להם זבל"א, כלומר זה יברור לו דיין אחד וזה יברור לו דיין אחד והשני הדיינים יחד יבררו להם שלישי וידונו ביניהם כמבואר בטוש"ע (ח"מ סי' י"א וסי' י"ג) ויעשו שטר בירורין כדיני המורה ויחננו טענותיהם בפני הב"ד ויפשרו ביניהם ע"פ המורה ואח"כ יסדרו אותו הב"ד או ב"ד אחר ויחננו גט כמבואר בש"ס וקיי"ל להלכה כן.

(ז) ואם לא ירצו בכל הענות הנ"ל אז הנריירה ללכת לב"ד שבעיר או בקהלה ולקחת הזמנה ולהזמין הנד השני המסרב לד"ת ולא בע"כ עליו או עליה לענות כפי הזמן ב"ד שיקבעו ואם לא יבא לאחר ג' הזמנות שקבל ולא רצו לילך לא לב"ד ולא לזבל"א אז על הב"ד שהזמינו אותם לכתוב שטר המראה ולהזהיר האיני ציית שיוציאו עליו שטר סירוב ואם בכל זאת לא ישמע אז יוציאו הב"ד שטר סירוב שאיש או אשה זה או זו מסרבין לבא לדין וליתן להמסרב ויכול לפרסם זה ברבים כי הוא איסור גדול מאד וביד ב"ד להכליתם ולהחרימם עד שיטעמו לב"ד ואם המובע מובע מהב"ד להחיר לו לקחת אותו לערכאות והב"ד יראו לטובה יחננו להנד השני היחיר לדון בערכאות עם המסרב כמבואר בש"ע (ח"מ סי' כ"ו ס"ב). וגם יכולין להעיד לטובתו ע"ש ובאחרונים. וכל זה ההיתר שנותנין הב"ד למי שהזמינוהו לדון והוא מסרב לדון בב"ד של ישראל.

(ג) אם לאחר התחשבות עם כל הנ"ל ואחר הנסיון פעם או פעמיים או יותר עדיין לא יוכלו לעשות שלום ביניהם, עכ"פ יקבלו עליהם לעשות הפירוד והגט בדרכי המורה ולעשות הכל ע"פ ההלכה של מורה. ומרגלא בפומי ויאלה והיתה מקיש היתה ליציאה והיות כי בשעת שידוכין וקידושין עושין הכל בשיוב הדעת בינם לבין עצמן ע"פ המורה ברצון ובדעת שלמה, וע"י רב ועדים כשרים בלי להמערב דעות זרות ורוחות זרות בעניני קידושין כן בענין גירושין, ולא ילכו אחר תהלוכות העולם וכ"ש העכו"ם שהרי כשהלכו לחופה הלכו אך ורק ע"פ דרך המורה כן נרץ לעשות ביציאה, ופשוט דבר זה נוגע הן לעניני ממונות והן לעניני החזקת הבנים והבנות והן לענין מי יחזיק הילדים וכי"ל יתראו עם ההורים נד השני [ווייטעשאן] וחיובן כי כן נולדו הילדים על חנאי להתנהג כדת משה וישראל והוא כמעט חנאי בקידושין ואין להחמלם מזה, ואין להתחשב בזה עם דעת הערכאות כי דעתם לא נחשב לכלום נגד דעת מורה, כי הם חיים על הרגשים ואנחנו חיים על משפטי המורה, וכבר אמרו חז"ל רחמי רשעים אכזר. ובקרא החכם מכל אדם יבא חושך שבתו שונא את בנו, והשופטים העכו"ם יקחו הבן מהאב אם יכהו לחנו מה נאמר וכי נסמוך על הגוי או על חורתינו הקדושה.

(ד) ולבן לענין ממונות ולענין הבנים נרץ שיחפשו ביניהם ויחלקו כפי יכלתם וכל אחד יוותר לנד של חבירו כפי האפשר ע"פ המורה ולפעמים לפנים משורת הדין אם יראו שהוא לטובה ולטובת הבנים, וגם כדי שאח"כ לא יהיו שיחה פני הבניות אם לא יחפשו ויכנס הדבר בנחון, אלא יעשו הכל ע"פ המורה וע"פ ב"ד של ישראל דוקא שאפילו ישו ביניהם ובין עצמם וירצו לחזק ההסכם יכתבו מכתב הסכם בסיוע של אחרים אם לא יכולים בעצמן והקיום יהי דוקא בב"ד של ישראל ולא בדיניהם ואז יליתו עכ"פ מכאן ולהבא.

(ה) במקום שלא יוכלו להסכים או לא ירצו להשוות

סימן ד

ללכת לד"ת, וכן אם הלך הבעל לערכאות אין על האשה שום חיוז ללכת לד"ת.

עוד להני"ל

איסור הילוך בערכאות

סימן ה

עוד להני"ל

הרצאה לעשות תשובה צריך לסגור
את כל התיקים בערכאות

ומה ששמעתי אומרים בשם רבנים שדי אם הנד
שהוא בערכאות מסכים ללכת לד"ת ואפילו
אינו רוצה לבטל עדיין לגמרי ולנאת מהערכאות עד
שיראה מה יעשה הנד השני, והאין יפול הד"ת
וכיוצא בו, לפענ"ד דברים אלו אין ראוי לעטח
עליהם, ואין להם שום מקור בהלכה, אלא פטופטי
דברים בעלמא. חדא, שהרי בכל רגע שעומד
בערכאות הרי הוא רשע במזיד וממשיך ברשעו
ואין לו עכשיו שום התנלות על היוצא בערכאות
אפי' רגע אחת. והרי הוא כטובל ושרץ בידו, ומי
שאוכל שום יחזור ואכל שום, ופשוט כביעא בכוחא
דכל זמן שלא יצא מן הערכאות הרי הוא בכלל
האיסור ואדרבה על הנד"ד למנוע אפילו לישב אחס
שהרי הם רשעים גמורים כאלו עובדי ע"ז וכלשון
הש"ע כאלו מרים יד בחורח מרע"ה בכל רגע
ורגע ולריך להנילם מן האיסור אפילו לרגע.

והשנית, אפי' יתחמו שטרות שדעתם לנאת
מהערכאות כל זמן שלא יצאו בפועל אינם
נאמנים שכיון שעברו על חורח ה' אינם נאמנים גם
על חמימתם כלל וכלל ואכתי עומדים במרדס, ואם
מתחרט על מעשה רשע וכוונתו לנאת למה אינו
יוצא מיד, וקפוק וינא ויבחר מן הערכאות כנורח
מגיהנם, והרי אפי' מי שאינו אלא מאיים שילך
לערכאות בכדי שהנד השני ילך לנד"ד אסור ומנדין
אותו כמבואר בח"מ סי' כ"ו וכ"ש שעשה מעשה
ואכתי מחזיק באיסורו ואינו יוצא מערכאות עד
שיעמוד השני לנד"ד שאין הצטחתו וטענתו כלום
והרי הוא באיסור ערכאות, דאל"כ נמלא חוטא

(ח) אבל ההולך לערכאות קודם שהלך לד"ת בין
שהוא הבעל או האשה שחושב שיקבל שם
יותר מנב"ד של ישראל או יהיה מאמה סנה שהוא
יפילו לערכאות שדנים כדיני ישראל ואפילו נחרט
ב' בעלי הדינים לדון בפניהם אסור וכל הנא לדון
בפניהם הרי זה רשע וכאילו חרף וגדף והרים יד
בחורח מרע"ה, ואם השני אינו מסכים ואין לו
חביעת ממון קבוע הרי יש לו דין מוסר המבואר
בסי' שפ"ח ס"ט ואין לו חלעוה"כ ובשעה שהולך
או שמחזיק ומוסיף הרי זה מן המורה מנוה להרגו
בין הוא ובין אחרים ויש לו דין רודף [רק שיש דינא
דמלכותא שאוקרים להרגו ודינא דמלכותא דינא],
ומ"מ יש לו דין מן המורדין ולא מעלין וגרוע מן
העכו"ם כמבואר ברמב"ם פ"א מהל' עדות ה"כ
ע"ש. וכל זמן שהנד השני הוא בערכאות אין על
הנד הראשון שום חיוז בעולם ללכת לד"ת עם הנד
השני ואפי' אם רואה שאינו מזלית בערכאות
ומתחרט אם אינו רוצה אינו צריך לחזור ולילך אחר
לנד"ד של ישראל.

והנה כבר ביארנו בס"ד בכמה חשו דההולך
בערכאות כיון דהרים יד בחורח מרע"ה
והרי הוא פחות וגרוע מן העכו"ם וכאלו עובד ע"ז
ע"ן בספרינו גט מעושה איש או אשה כזו הו"ל
בכלל מורד או מורדח בבעלה ולא רק בבעלה שהרי
לא רק בבעלה מורדח אלא מורדח בחורח משה
רע"ה כפי לשון המחבר, ואין זה בגדר ספק בכל
הפוסקים שההולכת לערכאות ומוסרת את בעלה
בכל אופן שהוא הרי הוא מורדח ויש לה כל דיני
מורדח [אם לא שהלכה ברשות ב"ד הניתן לה ע"פ
החורה כמו שביארנו בכמה מקומות], לכן כל זמן
שלא יצאו מן הערכאות ולא ויבטלו את כל מה
שקבלו ע"י השופט הערכאות, וקבלו על עצמם
שלא ילכו עוד לערכאות אין על הבעל שום חיוז

ומשני שלא הספיק לחזור עד שמת, ומבואר שאלו
היו לו זמן להחזיר ולא החזיר עדיין רשע הוא ולא
מהני החשבה, ובגמ' קידושין המקדש ע"מ שאני
לדיק גמור ובמפרשים שם, עכ"פ פשוט דאם יש
לה זמן ללכת מערכאות ואינו יוצא הרי עומדת
במדה וברשעמה ולא מקרי עושה מעשה עמך עד
שחלל וחשוב לה'.

סימן ו

עוד להג"ל

ההולך לעש"ג בלי רשות אי פסול לעדות

ועיין ח' מהר"ם שי"ק (כ"מ ה' ע"ב ד"ה חוס')
שפי' צי"מ שם דגזילה כיון דבכל שעה ושעה
עובר עליו נקום ועשה להשיב את הגזילה הו"ל
כאילו עבר הרבה פעמים ע"ש מבואר דס"ל בגזילה
כל רגע שלא מחזיר עובר על איסור גזל מחדש,
וא"כ הכ"נ כל רגע שאינו יוצא מערכאות הרי הוא
כאלו עכשיו נכנס מחדש ועובר בכל שעה, ואם
אח"כ יראה הכ"ד שהלך השני אינו שומע לכ"ד
וראו לימן כחב היחזר ללכת לערכאות אז יהי דין
אחר שהולך בהיחזר ולא באיסור אבל האיסור שכבר
עבר או עברה אין להשיב אלא בחשבה לה'.

ואפי' להחוס' (פסחים כ"ט) לדעת הר"י
דהמשהה חמץ ע"מ לבטלו אינו עובר עליו
היינו דוקא לפי שחמץ הו"ל לאו היתקן לעשה וכיון
דמשהה ע"מ לבטלו הוא כדי לקיים העשה שבו
העשה מנתקו, וכה"ג אפשר נמי בגזל אם יש
ע"מ להשיב אינו עובר בכל רגע ויש לפיין בזה
מ"מ לענין איסור ערכאות אין כאן חיקון אלא כל
רגע שעבר כבר עבר וצריך חשבה. וואין זה אלא
כעין מעשה מהאי בע"ת שהשחמד ולפני הפסח
עלה בדעתו לשבץ והלך לרב העיר שיסדר לו חשבה
ולאחר שסידר החשבה בא הביתה וסיפר לאשמו
כדת מה לעשות השיבה אשמו חנקס מהרב שימחין
עד לאחר הפסח כי קשה בפסח עם החמץ וכל
הדקדוקים ומיד לאחר הפסח נחמיל לעשות חשבה
כן הוא עם הנעלם חשבה שחלל מערכאות לאחר
הד"ת שחלל אם מתרנין או לא].

נשכר וח"ו להחזיר לו לעמוד בערכאות אפי' רגע
אחת. וכ"ש שאין על הלך השני להמדין אמו
ולעמוד אמו לד"ת.

וגם זה פשוט דאדם שהוא בערכאות עם חבירו
שלא ברשות הרי הוא פסול לעדות וכמ"ש
הרמב"ם להדיא בפ"י מהל' עדות הי"ב דעל
המסור לא הצריך אפי' להשמיענו שפסול לעדות,
ואם יחמוס על כחובה או שטרות בשעת פיסולו או
יהי עד קידושין שהקידושין לא חלין כלל ככל פסולי
עדות עד שיצא מן הערכאות ואפילו אם אמור
יאמר שדעתו ללכת רק שימחין עד שיראה אם
חבירו יעשה לו רצונו, הרי בעכוז זה הוא עובר בכל
שעה, וכבר חשבתי בההולך לערכאות ויש בידו ללכת
אם הוא עובר בכל רגע ורגע על איסור חדש או
הוא איסור אחד עד שיצא ולכאורה הי' נראה דכל
שיכול ללכת ואינו יוצא עובר בכל רגע על איסור
חדש של אבזרייהו דע"ז ונפרט היכי שמתרים בו
ואומרים לו לא מערכאות ועיין מס' חיר (י"ז ע"א)
בפי' רבא חיר והוא בביה"ק מהו בעי שהייה
למלקות או לא, ועיין חוס' שם ד"ה אלימא ובגמ'
שנועם (י"ז ע"א) שהייה במקדש.

וקצת רא"י מגמ' צ"ק (צ"ד ע"ב) הנה להם
אניהם פרה ועלית וכל דבר המסויים חייבין
להחזיר מפני כבוד אניהם ופרץ מפני כבוד אניהם
אקרי כאן ונשיא בעמך לא חלור בעושה מעשה
עמך כדאמר ר' פנחס בשעשה חשבה ופרץ אי
עשה חשבה מאי בעי גביה איצטיל ליה לאהדורי

סימן ז

עוד להג"ל

אשה שהלכה לערבאות אי בעלה זקוק להיתר מאה רבנים, ולהשליש גט

(ט) ולכן פשוט דאשה שהלכה בערכאות ועדיין עומדת במרדה בערכאות כל זמן שהיא צריך כלל להיתר מאה רבנים דעל כה"ג לא גזר מעולם רגמ"ה שלא יוכל הצעל לישא אשה ועם אשה זו אינו יכול לדור וגם אסור לו לדור עמה, שהרי כתב הרמב"ם (הנ"ל) שהיא גרוע מהעכו"ם ולכן ההיתר שנותנין לו הוא רק ליתר שאת ולהיות לו לכסות עינים בפני בנ"א שלא יראה כנושא שתי נשים, אבל מעצם דינא לא בעי היתר כלל וכ"כ הגאון הגדול המהרש"ם ז"ל (ח"ז סי' קנ"ט) שהארץ הרבה באשה שהלכה לערכאות כמה פעמים ומסרה את בעלה וכמה נרות והיתה מסרבת לבוא לב"ד ומסיק להחיר לבעלה לישא אשה בלי היתר מאה רבנים אלא שיעץ אותו הצעל שישא אעפ"כ רק צהיתר מאה רבנים ע"ש, וכ"כ האחרונים הלכה למעשה.

(י) וכיון דלא צריך הצעל היתר מאה רבנים כ"ש דלא בעי להשליש גט בב"ד כיון דמתיקרא דינא השלש גט כמעט לא נזכר בראשונים אלא שהנוכח (א"ע קמא סי' ג') כתב לא רצינו לבטל מנהג ראשונים כי אולי רגמ"ה החנה כך שלא יחירו רק צהשלש גט היכא דמחירין לגרש בע"כ (ועיין ב"ש וקנ"ע) ולא תקנו אלא היכא שהיא מסרבת לקבל גט שנמצא כמגרש בע"כ או שהיא חולה, אבל היכא דלא בעי היתר מאה רבנים לא בעי להשליש גט נמי לפי רוב האחרונים ז"ל וכתו שכתבנו לעיל בשם הגאון מהרש"ם ז"ל וכ"כ הגרמ"פ ז"ל.

ומ"מ לעצם הענין כיון דנוהגין כהיום ליתן היתר מאה רבנים מאן יקל ראשו להחיר בלי מאה רבנים וגם בלי להשליש גט יהיה מאחזה טעם שיהי, וכ"כ האחרונים הנ"ל דלכתחילה יש לקבל היתר של

מאה רבנים אפי' בכה"ג. ולפענ"ד הוספתי דאפשר דכאן יש להשליש גט אפי' היכא דנושא בלי היתר מאה רבנים דהני חרי מילי נינהו ההיתר הוא שיוכל לישא וכיון שהוא מותר לישא בלי היתר א"כ ההיתר לא מעכב, ומיהו הגט שהיא לטובתה ואפשר שמתחרט וחוזר מהערכאות וחתרנה כדיני תורה ובגט ותקבל על עצמה דיני תורה, לכן יש לסדר גט בכל אופן ולהשליש.

סימן ח

עוד להג"ל

סידור הדברים ביניהם קודם נתינת הגט

(יא) ואם לאחר שישליש הגט חתרנה האשה לקבל הגט שהושלש בעצורה אז חל על הב"ד להשחל ולראות שחקבל הגט בלי עיכובים על דרך שיחזרה, (א) שחל מהערכאות ומסגור כל החיקים שיש לה נגד בעלה בערכאות, (ב) שמחוס ומעיד על עצמה שמוותרת ומבטלת כל המציעות שיש לה נגד בעלה, והנני מדגיש שחל מהערכאות קודם אז מיד יתנו לה הב"ד הגט.

(יב) ואם לאחר שחל מהערכאות לא חסכים לוותר בקמס אלא חתרנה להחדיין עם הצעל בב"ד ישראל אז מקודם יחדינו בב"ד כמ"ש לעיל, ולאחר שיחדינו ויסדרו כל הענינים דיניהם ויקבלו עליהם פסק ב"ד וחממה וקבלה שלא חלך עמו עוד לב"ד, וח"ו לערכאות לאחר קבלת הגט, יתנו לה הב"ד הגט או שיסדרו לה גט חדש (עיין נוכח"י ח' סי' ק"ב).

(יג) בכל אופן צריך מן הדין שיסדרו כל הענינים קודם שימנו הגט כמבואר בש"ע דכל הענינים צריכים להיות מסודרים הכל קודם נתינת הגט וכמ"ש לעיל, והיה זה הכל בב"ד של ישראל, ומיד לאחר קבלת הפס"ד יתנו לה הגט שסידר הצעל והפקיד ציד הב"ד או השליח.

כרוחם לעולם זה מזה ע"ש. ועיין בספרינו (משנה הלכות מהד"ת ח"ב סי' שני').

והגרמ"פ בספרו אגרות משה (א"ע ח"ד סי' קט"ו) כתב והוסיף לאחר בשאלה אם יכולה האשה לחבוע אחת חיוכים מהנעל אחר הגט, והביא מש"ע (א"ע סי' קנ"ד בסדר הגט סע' פ"א) שכתב הרמ"א מקדר הגט מהר"י מינ"ץ שישאל הרב אחר הכתובה ושחחיר לנעל הכתובה או תמחול לו כדי שלא יבא אח"כ ליד קטט מחמת הכתובה ושיאמר הנעל ע"מ כן לא גירש וכו' והוא מנהג שנחפשט בכל העולם ודין כן כל צ"ד, שלכן אם המגרש לא בקש שימנו לו שובר אין כותבין הצ"ד שובר. יש שגם אין מזהירין להאשה שחחיר הכתובה כשמתאלהו מהטעם שכתב מהר"ם יוחפז צביאורו בצרכת המים שלו על סדר הגט בסי' רמ"ה, דכיון דנזמננו המנהג פשוט שקודם הנתינה היא מוחלת לו הכתובה בפני הרב והעדים כדלעיל אם חרצה לגבות הכתובה לא ישמעו לה צ"ד אף לא יהיה הרב והעדים נתיים להעיד ע"ז כי יסמכו הצ"ד על המנהג (והוצא בס' קב ונקי סי' רמ"ה).

ומה"ט כל חציעות ממון שאיחא בסימן ר"כ שאם יש אחת חלוקים ציניהם יתפשו על ככה הוא עוד מכ"ש מהכתובה ששייך בזה הטעם דרמ"א בשם מהר"ם מינ"ץ שלא יבא ליד קטט ויאמר הנעל ע"מ כן לא גירשה, שלכן לא הוצרך הרמ"א להזכיר גם זה. ורק מהר"ם יוחפז שהאריך ביותר הזכיר גם זה שלא יבא אינשי לטעות. וממילא איכא החזקה שעשו כן הצ"ד וכל צ"ד שבעולם לא ישמעו אף שיש צידה שטרות החיוכים מצד שידוע לכל צ"ד בעולם שציון שנתגרשה כבר אין שום חציעות.

ומה"ט אמרתי להנעל שהגט עצמו הוא כמזהיר להאשה שאין הנעל חייב לה כלום וצ"ד של ישראל לא מוחל לחבוע כלום אף אם חרצה, ובערכאות נמי צרור שלא יתבעו שמאחר שהיא וכל

והגני בזה צהערה אחת דההסדר על כל הדברים לחלק ציניהם בין צדיני ממונות ובין צדיני נפשות שהם הילדים וכל דבר שיש להם שותפות או שייכות ועושה אחת קשר ציניהם הכל חייבים לסדר ציניהם קודם נתינת הגט כדי שלא יהא שום דבר המקשר עוד ציניהם הן דיני ממונות והן שאר דברים אלא יהיה פירוד גמור לגמרי, כי לאחר נתינת הגט וקבלתו אין עוד שום טענות ואסורים לנא לצ"ד הנעל או האשה ולא מוחל לחבוע עוד ממנו או הוא ממנה שום דבר לכן בע"כ יסדרו הכל מקודם. והוא דבר הכרחי בנתינת הגט.

סימן ב

עוד להג"ל

חייב לסדר כל סכסוכים קודם נתינת הגט

והיות כי שמעתי אפי' מרצנים שחמהו על הלכה זו לכן הנני לציין מקור ההלכה, עיין גמ' כתובות (דף כ"ח) שצריך לסדר הכל קודם הגט ואם יבא לאחר הגט להחדיין נחלקו שהמגרש אח אשמו ח"ר לזה הימנה בנכסי אביה אינה נפרעת אלא ע"י אחר אחר רב ששת ואי אחי לקמן לדינא לא מודקקין להו רב פפא אחר שמוחי משמתיין להו וכו' ואמר רב נחמן חנא באבל רבתי בנחגרשה מן הנשואין, ובמחלוקת אי משמתיין או מנדין או מלקין אותן, ובטוש"ע (א"ע סי' קי"ט) כתב שאם שניהם באו לפנינו לדין לחבוע לאחר הגט משמתיין להו ובסי' ו' כתב דמכין אותן מכת מרדות, ובש"ע (א"ע סי' קי"ט ס"ט) כתב גרושה שנאה עם המגרש לדין מנדין אותם או מכין אותם מכת מרדות, גם בסדרי הגט (א"ע שם) ובקב ונקי (סי' רמ"ה ואות רי"ט ואות ר"כ) כתבו שישאל הרב המקדר אחר הכתובה שחחיר לנעל או תמחול לו קודם הגט וכן מהירס הרב שלא יהיו קשורים מהיום והלאה בשום דבר באופן שצריך לסדר כל העניינים שלהם קודם נתינת הגט שלאחר הגט יהיו

משפחה לא יעזרו על מנהג כל ישראל שיש לחוש
ללעז שיוצא הנעל לומר שע"מ כן לא גירשה ואף
אם הנטיח ע"י עורכי דין [לאיערם] אחיה דבר
בהסכמתו ובחתימתו ולא ירצה לקיים לא תוכל
האשה לחצוץ כלום ממנו" עכ"ל. [והרבה פעמים
סדרנו גיטין יחד וה"י פשוט אללו חלק מהסידור
שאמר כהנ"ל להם].

הנה לן פוסק הדור בזמנינו זנ"ל שפסק להדיא
שכיון דכל העניינים צריכים להסדר קודם
הגט בשום אופן לא תוכל לחצוץ ממנו לאחר הגט
שום דבר ואפי' מה שהנטיח בכתב וע"י לאיערם
אם לא ירצה לקיים לא תוכל האשה לחצוץ כלום
ממנו לאחר הגט, ואם תעבור ותחצוץ יש חשש לע"ז
על הגט, אלא שהוסף "וכל צ"ד שבעולם לא ישמעו
אף שיש בידה שטרות החיובים מצד שידוע לכל צ"ד
בעולם שכיון שנתגרשה כבר אין שום חציעות".
ועיין עוד שם בתשובה (סי' קט"ו) שהוסף שנית
שהגט אפשר בטל למפרע אם תחצוץ לאחר הגט
ממנו דברים.

ולכן פשוט לנרץ לסדר הכל קודם נתינת הגט
בכל אופן שהוא. וגם ראיתו שצ"ד שאינו
עושה כן אינו טהור ככל צ"ד שבעולם שגדר
הגרמ"פ ותשובה זו כבר כתבה בלמעריקא ולא
בבבלי מצ"ד של רב אמי ורב אסי ורבינא ורב אשי
וכיוצא בו אשר המתחדשים טועים ח"ו לילך אחר
הזמן.

ופלא מה ששמעתי וראיתי אינם בקיאים בטוב
גיטין שמיניח הסידור על לאחר נתינת הגט
בשני לקבל הגט ובכחון מכונים להטעות את הנעל
ומלמדין האשה לומר שאם תקבל הגט תוותר על
עניינים רבים, ואחר שתקבל הגט שוב יחדינו ותבקש
מה שברצונה, ובאמת כי הוא איסור גמור ועד
ההלכה וח"ו גורמין לגט להבטל לגמרי ויגרסו
לממזרות או ספק ממזרות בישראל, כי כל טעות

בגט גרע מגט מעושה שבגט מעושה לאחר שכפוהו
אם ירצה נרעות נפשי לגרשה יכול לגרשה בגט זה,
אבל גט מוטעה פסול דאין קהדי בכה"ג לא הי'
מגרשה ורק שהצ"ד והאשה הטעתו והו"ל גט
מוטעה שהוא פסול.

סימן י

עוד להנ"ל

אסור לב"ד ליתן גט קודם שיסדרו שאר העניינים

(יד) הב"ד לעצמו אסורים למסור הגט קודם
שיסדרו כל העניינים ביניהם וכמ"ש
להדיא בש"ע הנ"ל ובתש" להגאון ר' משה
פיינשטיין הנ"ל דרך הוא מנהג כל בתי דינים
בישראל הכשרים ואם יעזרו הצ"ד ויחטו הגט כמו
שהוא ממילא הגט יבטל מדין גט מוטעה שהטעו
הצ"ד את הנעל וגם הם בכלל צ"ד שאין יודעין
בטוב גיטין וקידושין או קלי הדעת שפוצרין על
מנהגי גיטין שנעשו בישראל מימות עולם, שמבואר
בש"ע והעיד עליהם הגרמ"פ הנ"ל בתשובה.

(טו) אם לאחר שיסדרו הכל צ"ד ותחתום שלא
חלך עוד ולא יה"י לה עוד חציעות ויחטו
הגט להאשה ושוב לאחר קבלת הגט תחזור לסורה
הרע ותחזור לערכאות הגט בטל למפרע וכמ"ש
בזה להדיא הגאון מוה"ר יצחק אלחנן גאבד"ק
קאוונוע בספרו עין יצחק (סי' מ"ב) והגאון מוה"ר
יצחק יעקב ווייס זל"ה גאב"ד ירושלים ובשור"ת
תשורת ש"י וגם מבואר בתשו' הגרמ"פ הנ"ל שאין
לה שום חציעות לא בבתי דינים של ישראל ולא
בבתי דינים של ערכאות, וע"ש עוד בתשובה (סי'
קט"ו) שכתב כן להדיא וגם אני בעמי כבתי מזה
בתשובה באריכות, ואם יעזרו על זה הצ"ד או
שיעצו על זה לאחר הגט הרי הגט בטל ומוסיף ח"ו
ממזרים בישראל.

סימן יא

עוד להג"ל

המשליש גט צריך שתוכל לקבלו

לערכאות נגדו והוא לא הלך קודם, וכל זמן שהאשה
יושבת בערכאות מזה על כל רב להוציאו מכבלי
העגון ולהחיר לו לישא אשה אחרת על אשמו
המורדת.

ג) הבעל ישלש גט אלל ב"ד או אלל שליש ואין
על הב"ד ליחן הגט לאשמו עד שחלא
מן הערכאות ומבטל את ההטבות והחיצים על
בעלה שקבלה מהערכאות ומסגור את כל המיקן
בערכאות לחלוטין ומקבל עליה ללכת לב"ד ישראל
או בזבל"א וככל אשר יזרו לה כן תעשה.

ד) אם הב"ד ימסרו לה הגט קודם שחלא
מהערכאות או קודם שחבטל את כל
ההטבות ולא חלץ לב"ד על החציות קודם נתינת
הגט או הגט בטל למפרע, וגם ביד הבעל לבטל
הגט כה"ג דהו"ל גט מוטעה שאינו גט כלל. ואם
ירצה אח"כ לגרשה צריך לכחוש לה גט שני.

ה) אם נשאה האשה בגט זה וילדה הולדות שילדה
הם בספק או ודאי ממזרים רח"ל, והבעל
שנשאה הרי הוא בספק או אפשר בודאי איסור א"א
וחייב לגרשה כדין אשה שנשאה בטעות ואסור
להחזירה אפי' שהקבל אח"כ גט שני וכשר מבטלה.

ו) וכן הדין אם הבעל הלך לערכאות חייב לגרש
את אשמו הכשרה וליחן לה כל מה שמגיע
לה ע"פ החורה. ואם אינו רוצה ומסרב בלי טעמים
ע"פ החורה יש על הב"ד לרודפו ולבזותו עד שיחן
גט כשר ויציא את אשמו מכבלי עיגון. והנני מנער
בזעקן של ישראל המצפה לישועת ה'.

ולסיום הדברים הנני צידעה משמחת אשר ב"ה
רוב ורובא דרובא דבטת ישראל כשרות
וצדקניות הן וח"ו לא הולכות לבתי משפט וכ"ש
לערכאות ונכלל השנים כמעט לא שומעין רק מאותן
ג' או ד' מקרים הידועים מכבר השי"ת ירחם
עליהם] ואיזה אשה כשרה שעושה רצון בעלה וחיות
באהבה ואמוה ושלוש עם בעליהן ובוים בית נאמן

ומה שיש טוענים שהתקנה להשליש הגט הי' באופן
שכל שעה שחבטל האשה חקבלט מב"ד
האמת הוא כן, וגם בנידון דידן הרי יכולה לקבל
הגט אם ברצונה להחגרש בלי לסחוט ממון שאינו
מגיע לה או הבנים שתקנה להשליש הגט הי' רק
באשה שהבעל מגרשה בע"כ, ממילא זה דוקא אם
מוותרת על כל ואינה מבקשת כלום כמו שההיתר
מאה רבנים במורדת שאינה מגיע לה כלום ואז
צידה לקבל הגט, אבל באשה שכופה את בעלה
בעש"ג לדרשה, ונמנו לו הימר לישא אחרת והיא
חקבל הגט וממשכת במשפטים שע"ג להסגירו בבית
האסורים ולסחוט ממנו כסף וליקח הילדים וכאש"ל
או שחוליכנו אח"כ לערכאות שלא ע"פ הלכה כלל,
לא טובה הוא מאשה שלא עשתה כל אלו, ואפ"ה
לא נותנין לה גט קודם שיפשרו את כל העניינים
ויסדרו הכל ביניהם, וכ"ש אשה זו שאין מגיע לה
ע"פ החורה כלום שלא תהא חוטאת נשכרת ומקבל
גט ואח"כ תמסור את בעלה לחוא מוכמר ומסגירנו
בבית האסורים ומקח כל אשר לו. ח"פ מאד לכל מי
שיש לו מח בקדקדו ושכל הישר ובמקום אחר
הנאמי ראיות ברורות על זה.

בקיצור : א) אשה שהלכה לערכאות עם בעלה בלי
רשות ב"ד והתרו בה ב"ד לחזור ולא
שמעה להם ומחזיקה בהמיק בערכאות, ואף אם
אומרת בשפה רפה שלאחר שתקבל הגט מיד ב"ד
תלא מהערכאות וחלץ לפני ב"ד ישראל וכיו"ב, לאו
טענה היא שהרי היא בכלל עופ"ו ומורדת בבעלה,
ובחורת משה, ואין הבעל מחויב להמדין עמה ולא
ליחן לה גט, כי לא חל עליו חדרגמ"ה כל זמן
שהאשה בערכאות ולא חסגר המיק לגמרי מקודם.

ב) אם יכול הבעל יקבל הימר ממאה רבנים לאחר
שיביר שאתם כדבריו שהאשה הלכה

ולפענ"ד לא ידעמי מה אדון בזה דלפי זה היה להם לבני ישראל לקדש נשותיהם לאחר מתן תורה מחדש דהרי מה שהכניסו נשותיהם בגיותם לא מהני לקידושי ישראל והאיך קיימו בזה נשותיהם בלי קידושין ואח"ל דאחכ"נ הרי מקרא מלא דבר הכתוב שזכו לכם לאהליכם ודרשו ז"ל מכאן דדבר שנאסר להם צריך לחזור ולהחיר והיינו אישות אבל לקדש לא ואהליכם של קודם קרי להו וכיון דלא הצריכו לקדש שנית א"כ ממילא הבנים שהיו להם בנים שלהם היו ולא דמי לגר שנחגייר דלריך קידושין וגברא חדחא הוא. וקושית הע"א מחגיגה ב' על החוס' שם ובמס' גיטין מ"א בחי' עבד וחכ"מ שהקשו דלימי עשה ולידתי ל"ש ואמאי לא חי' משום דעשה דקודם הדיבור אינו דומה במקום אחר פירשתי בזה.

ומ"ש עוד מדרך פקודין (דף ג' ע"ד) חלק המעשה אות ח' דמי שנשא אילונית ונעשה לו נס שילדה לא קיים בזה מצות פ"ו כיון שהוא לא השתדל ע"פ דרך הטבע ומנחת סולת חמה עליו במצוה א' אות ד' ה' דראינו בגר שקיים פ"ו במה שהי' לו בנים בגייתו וכן הקשה על שאלת יעב"ץ שכתב שמי שבא על אשתו בשניה לא קיים מצות פ"ו והקשה עליו מגר שנחגייר ובדרך פקודין שוב הרגיש וכתב דבעינן עכ"פ שיכוון לביאה ולהוליד אבל על השאלת יעב"ץ קשה והארכת בזה קצת האמנם אני כאן בלי ספרים הנצרכים לעיין מ"מ לפענ"ד לא קשה מידי.

ואכתוב לו בזה כלל דמה שאמרו אין סומכין על הנס ואין מקיימין מצוה משמן נסי או חטים שירדו בעצים (מנחות ס"ט) בדרך נס או בהמה שנבראה מספר יצירה או אדם שנברא בספר יצירה אי מצטרף למנין שנחפיקו בזה האחרונים אינו אלא כשהדבר הזה נעשה בדרך נס גלוי בלי שום דרך הטבע בו אבל כשהנס נעשה בדרך הטבע אין זה מקרי נס גלוי וקיים בזה כל המצות ולמשל בימי ר"ש בן שטת חטים ככליות ושעורים כגרעיני זיתים ועדשים כדגרי זהב (ח"כ בחקומי ועיין חענית

בישראל כמאמר המלך "אשתך כגפן פורי בירכמי ביתך כמין כשחילי זיתים סביב לשלמך הנה כי כן יצרך גנר", ואשה יראה ה' היא חמהלל.

והפורש סוכת שלום הוא יברך את עמו בשלום ויזכו בני ובנות ישראל לדור באהבה ואחוה ושלום ורעות ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום החותם בברכה ושלום בלוג.

מנשה הקטן

הנה כתבתי תשובה זו לא לזוג מיוחד או משפחה מיוחדת אלא בדרך כלל מה שנוגע להלכה וכי בכל זוג פרטי הנ"ד יקבע להם ולא לפרסם רק לבני תורה או רבנים הרוצים לדעת דעמי הענייני בעיני הלכה זו, והנני מוכן להשיב בעזה"י להשאלים אם יהי בידי בעזה"י.

סימן יב

בעשה דפ"ו קודם מ"ח
ואילונית שילדה אי קיים בזה מצות פ"ו

לסדר לקתה בכפלים תנחם פי שנים פה קרית אונגוואר ירושלים עיה"ק תר"א
מע"כ ידי"ג הרה"ג ור"ח בנש"ק חוב"ט חר מבני עליה פרי עץ הדר כש"ת מוה"ר ליפא זילבערמאן שליט"א ראש הכולל דשיבת בית שערים אונגוואר בני יצ"א

אחדשכ"ת צידדות נאמנה,

אבא קצת להשתעשע בדברי תורה אשר כוננת מעשה אלצעותיך בענף ג' הבאת לחדש דעשה דפ"ו דכיון דבשעת מתן תורה הי"ל לישראל דין גר שנחגייר וכקטן שגולד דמי א"כ איך קיימו מצות פרו ורבו בבנים שהיו להם קודם מ"ח וע"כ בבנים שגולדו להם קודם מ"ח עלתה להם לקיים המצוה ומינה בנית כמה סדרות וראי' להני פוסקים דגר שנחגייר קיים פרו ורבו בבנים שהיו לו בגיותו.

ענין טבעי כלל ונפקדה שלא מדרך הטבע ובינחוק יקרא לו זרע וק"ל.

והנה בגמ' יצמות פ' הנא על יצמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין שהיא ערה ובין שהיא ישנה קנאה והוא שנחכוין לשם ביאה ואפילו נחכוין לבהמה ואם נפל עליה ונחקע לא קנאה שלא נחכוין לשם ביאה והנה ביצמה כתיב להקים זרע לאחריו ונראה דכלל אופן מקיים המצוה של להקים זרע לאחריו ואפילו לא השתדל לשם זרע והמורה קראו בנו של זה ומבואר דהבא על אשתו כשהיא ישנה יאל ידי מצותו.

ונראה דגם שיכוין לשם ביאה ולהוליד נמי לא דוקא כמו שנראה מיצמה וקנא נראה דאפילו נחקעה והוא ישן והאשה הביאה אותו עליו נמי כגון בנות לוט וכבר הארכתי במקום אחר דישן חייב במצות ובכל מצות שבמורה ואל ידי מצות כל שאינן לריכות כוונת מחשבה בשעת עשייתו ועיין סנהדרין מ"ו א"ר ירמיה אכל האי דממילא קא דחי אימא כישן דמי ובחוס' שם לאו לגמרי כישן דישן חזי אפילו בשעה שהוא ישן ועיין משנ"ה ח"ה סי' ד' והארכתי לחלק בין שכור לישן ועיין מי שאלחו קורדיקוס ר"פ שם וביבס הבא עליה והוא ישן לא קנה וז"ע אם טולד לו בן מיצמתו שבה עליה והוא ישן ולא קנאה מה דין הבן הזה כיון שלא קנאה הו"ל כבא על אשת אחיו שלא במקום מצוה ומה גם דין הבן אי פוטר מן היבוס שוב ואם מת ודאי פוטר את אשתו מן היבוס ונראה דמ"מ קיים מצות פ"ו.

וכרבע נפל מילחא בלבי מגיעין מ"ו המוציא את אשתו משום אילונית לא יחזיר משום קלקולא והקשו החוס' (מיצמות ס"ה) אם היא שתקה אף מי שתקין ומי דבאילונית לא שייך לומר השתא היא דברית ובחי' הרמ"ה כתב שמעיין מהבא דהלכתא כלישנא קמא דלא יחזיר משום קלקולא אבל גבי אילונית דליכא למימר הכי יחזיר, והר"ף ז"ל כתב דאמרינן שתיקתך יפה דאמרינן

כ"ג ובגמ' שם ה' ע"א) הכי א"ר יוחנן בימי יואל בן פתואל נתקיים מקרא זה דכתיב ביה יחר הגזם לכל הארצה וגו' אותה שנה יאל אדר ולא ידרו גשמים ירדה להם רביעה ראשונה בלחד בניסן אמר להם נביא לאו חרעו אמרו לו מי שיש לו קב חטים או קבים שעורין יאכלנו ויחיה או חרענו וימות אמר להם אעפ"כ לאו חרעו נעשה להם גם נחגלה להם מה שבחמלים ומה שבחורי נמלים יאלו חרעו שני ושלישי ורביעי וירדה להם רביעה שניה בחמשה בניסן הקריבו עומר בשעה עשר בניסן נמלאת מצוה הגדילה בשעה חדשים גדילה בלחד עשר יום נמלאת עומר הקרב מצוה של שעה חדשים קרב מצוה של אחד עשר יום ועל אותו הדור הוא אומר הזורעים בדמעה ברנה יקלורו הלך ילך ובכה נושא משך הזרע וגו' מאי הלך ילך ובכה נושא משך וגו' א"ר יהודה שור כשהוא חורש הולך ובכה ובחזירתו אוכל חזי מן החלם חזי בל יבא ברנה מאי נושא אלומומיו א"ר חסדא ואמרי לה במתניתא חנא קנה זרת שיבולת זרחים וכו' ע"ש.

והנה הגם שהיה זה גם גדול שאין כמוהו אפילו הכי הביאו העומר ולא שאלו אי מותר להביא עומר מחטים שבאו בנס ופשוט דהאי גם גם טבעי הוא חזי לא מקרי חטים שבאו ע"י גם והכ"נ באילונית שילדה הגם שנעשה לה גם וילדה הרי זה גם טבעי שהשם ית' שמו נתן הריון וולד במטרון שלה ואילו היה במציאות שחלד בלי זרע מצעל או חינוק ע"י ספר יצירה שלא היה במעי אשה אז היה נולד בנס ולא יוצא בזה פ"ו אבל כל שטולד ע"י ביאת אדם על אשה ונעשה לה גם מן השמים אדרבה זה מעליזתא הוא שרצה הקב"ה את אלהיו וע"ז אמרו למה התפלה נמשלה לעמר מה עמר מהפך התבואה כך התפלה מהפכת ומיהו אין זה דומה כלל לגר שנחגייר דהתם הכל נולד בדרך הטבע אלא שנחגייר והוא גברא אחרינא והם שני נושאים חזי לפענ"ד פשוט מאד. ועיין מד"ר פ' וירא פ' נ"ג האמהות והאבות אילונית היו ועקרים והיפה תואר הביא מרמב"ם במורה ח"ב פ"ו דלפי דבריו נראה כי פקידת שרה היה גם גמור מבלי

הזמינו את הורי המדוברת והניאו מעודת זהו והפספורטיס ונחזר ששם משפחת האם הוא שם לא יהודי, על נקשת הכתובה מהב"ד השיבו שנאבדה מהם בנרצח מיד המל"ג פידל קאסטרל הרודן בקובה ואמנם יש להם מעודת נשואים האורחים, ע"פ דבריהם הם באו ממקום נקרא גואנטנאמו מקום קטן במדינת קובה וגרו שם שבע משפחות יהודיות ולא היה להם מנין להחפלה, אם המדוברת אומרת שהיא החגיירה וטבלה בפני ג' אנשים בים שם ואחרי שלשה חדשים ערכו להם את החתונה. כמובן שאין להם עדים על הגיור וגם אין להם כתובה על המישואין אבל יש שמי נשים שהיו טכחות בהחתונה, וגם יש תמונה של החופה בחתונה אם מותר להשיא את בתה לכהן כי יש לה מגו דאי בעי אמרה ישראלית היה.

והנה מע"כ החליל בגמ' יצמות מ"ו ע"כ מי שכל ואמר גר אני יכול נקבלנו ח"ל אתך במוחזק לך וכמו החוס' מ"ו ד"ה במוחזק בשם ר"ח דדוקא בידעין דהוא עו"כ דאי לא ידעין מהימן במיגו דאי בעי אמר ישראל אלא. ובש"ע יו"ד סי' רס"ח ס"י נחלקו הפוסקים דעת המחבר דמי שכל ואמר שנחגייר בב"ד נאמן דהפה שאמר הוא הפה שהתיר וכחז הרמב"ם דוקא בדרך ישראל ובאותם הימים אבל בחו"ל מעלה עשו ביוחסין ולריך להביא ראיה שמותר בזה ישראל והש"ך בשם הב"ח כתב דנהגין להקל להאמינו אפי' להשיאו ואפשר דאף הרמב"ם מודה באורחים שנאים והם בחזקת ישראלים שנאמינם אף עכשיו שרובן עו"כ אף להשיאו ישראלית שכל המשפחות בחזקת כשרות הן ולא אמר הרמב"ם אלא במי שלא הכירוהו כעכו"ם ואמר נחגיירתי דמעלה עשו ביוחסין.

ומינה יא' מעב"ח לדון דכיון דעל המעודות לעולם רואין שהשם עכו"ם חקוק עליהם א"כ לאו מפיהם אנו חיים והו"ל כהוכרו עכו"ם ואין כאן הפה שאמר להרמב"ם ואפי' להחוס' אפשר לומר דליכא למימר מיגו דאי בעי אמרה ישראלית אני שהרי שמות המעודה מכחישים אותה.

ליה השתא היא דברית ותמהו עליו בעה"מ והרשב"א דבאילונית לא אמרינן השתא היא דברית רק בעקרה ונח"ה הרמ"ה כתב דבעקרה אפשר דהיה בריא אבל אילונית דלקוחה מתחילת ברייתה מו לא בריא אלא מעשה נסים ולא סמרינן אריסא, הלכך אי ילדה ודאי איגלאי מילחא למפרע דמעיקרא לאו אילונית היא. והראב"ד ז"ל כתב דבאילונית נמי אמרינן השתא היא דברית כמו שאמרו בשורה אמתו אילונית הימה ונחפשא ועיין מלחמות וריש"א שם ודו"ק ומבואר דנחלקו רבותינו באילונית אם אפשר שחלד אבל לכ"ע הוא שמחזור ותמרפא ואפילו ע"פ נס מ"מ לאחר שנמרפא שוב הו"ל הולדות שלה ופשוט מאד וז"ע.

והנה אין בכחי להאריך יותר והשם ית"ש יעזור שתזכה ללמוד תורה לשמה ולמדה לאחרים מתוך נחת והרחבת הדעת שמחתי מאד על השמירה אשר ב"ה בכולל מתנהג כהוגן ולומדים בהתמדה כה יתן ב"ה ביתר שאת וזוכה במהרה להרמת קרן התורה בביאת משיח צדקינו כעתידת ידיך הנאמן דושכ"ח וכל הגלויים עלינו בידידות ובברכת כח"ט בלב ונפש, מגשה הקטן

סימן יג

נאמנות על גידת לנשואי צאצאיה
חיבא דליכא עדים

א' לסדר ובאו עליך כל הברכות התשמ"ט ברוקלין נ"י יצ"א
מחיי חיים יכתב לחיים טובים את מע"כ ידידי רב חביבי הרה"ג ור"ח גרין כו' כש"ת מוה"ר יהודה ל. גרטר שליט"א קאראקאס ורענעוועלא

אחדשכ"ת בידדות,

בדבר שאלמו נכהן שכל לפי ב"ד שרונה להחמק עם נחולה שנתגלה נקארקאס להורים שנרצחו ממדינת קיזבא זה לפי 25 שנה, הב"ד

לסדר שום קידושין בלי ראי' שהוא ישראל ומאזה
משפחה אבל הפתחי חסונה אות ב' הביא
שנשעה"מ השיג על כל זה ומסיק להלכה דעת כל
הפוסקים דאפילו בא מארץ רחוקה ואין לו חזקה
משפחה מותר לבא בקהל אך לענין פסולי כהונה
מפקפק דכל שאין לו חזקה משפחה יש להחמיר
ואולם דעת החוס' ונמק" דגם לכהונה אין להחמיר
ע"ש שכתב דכן ס"ל להלכה וכנראה דבזמן הזה
נהג עלמא כן בגלות ע"פ רוב עכ"פ דמי שבא
ואמר יהודי אני אפילו אינו מוחזק כיהודי מ"מ
מקבלין אותו ופרט לאחר המלחמה נהגו כן ביחוד
כידוע. ומיהו בארצנו הקדושה אכשיר דרא ונהגים
ב"ד לברר כל האפשר אחר ברור גמור ולא להשיא
כל מי שבא ואמר יהודי אני.

ולברר זה הדבר בבירור גמור להלכה למעשה אין
הז"ג וזריך אריכות גדולה ורק קצת להעיר
בפולמוס מה שנגע מעכ"מ ורצה להכריח דכאן אין
לומר לא מיגוי ולא הפה שאסר הוא הפה שהחיר
שהרי הביאו לפני הב"ד המוסמכים הפאספארט
שהשם של משפחה האם הוא משמות העכו"ם

ולפענ"ד אי משום הא אכחי לא איחרע המיגוי
חדא מהא דאמרו גיטין י"א ע"ב
איחייבה גיטין הנאים ממדינת הים ועדים חתומים
עליהם אע"פ ששמותיהן כשמות עו"כ כשריין מפני
שרוב ישראל שבו"ל שמוחיהן כשמות עו"כ ועיין
רש"י שם וא"כ יש לומר הכ"נ אכחי יש לה מיגוי
הגם ששמוחיהן כשמות עו"כ ובעונ"ה ראינו פה
כמה אנשים שיש להם שמות עכו"ם הידועים לנו
ובפרט לפ"מ הרשב"א ז"ל בחידושיו ד"ה בעא
מיניה דמיעוטא מסקי אפי' בשם לוקוס ולום ע"ש
ובח' הרמ"ה אלא אפילו נימא דעל שמות מובהקים
חוששים ונראה דלזה דיין מע"כ שכתב שרואים
בהעדות שם משפחת האם הם שמות מובהקים
של עכו"ם, ומ"מ אכחי לא ידעחי למה אין להם
מיגוי שהרי לא היה צריכה להביא הפאספארט כלל
וכמו שאמרו על הכחונה שנאכדה כן היחה יכולה
להגיד שגם הפאספארט נאכד וא"כ גם על זה יש

שוב ינא להפך בזכותה של הנחולה שמה הוא בגדר
מי שהי' מוחזק בחזקה ישראל ואמר נחגיירתי בני
לבין עצמי ויש לו בנים דאינו נאמן על הבנים ונאמן
הוא על עצמו יו"ד הנ"ל ס"א, וזריך לדעת מה
מקרי מוחזק בישראל בקארקאס שבבתי הספר של
הקהילה מקבלין אפילו היכא דאחד מההורים אינם
מורע ישראל וגם יש הרבה אפילו שמתגירים
מתגירים שלא להלכה וגם אינם מחזיקים בחורה
ומנזח בעונ"ה. גם על מה שכתב הב"י דלהיות
בחזקה גר נדק הוא כשראינו טהגים בדרכי ישראל
ומקיימים כל המצוות ומה יהיה דין מי שפותח
חטמו בשבח צפרהסא וגם הקנבים לא מכירים
אותם כקונים בשר כשר מה ינא דינם ורוצה לדעת
חוו"ד בזה.

ובאמת כי הקשה לשאל ומי יתן אח נפשו ונשמחו
לשאל וכבר אמר המלך נעים זמירות
ישראל ולא חתן לשאל נפשי ובפרט כהנים שהם
במעלה גבוה ונהגו סלקול בעצמן והחמירו על
יחוסן יותר ויותר ובזמן הבית אפילו כהנים כשרים
ישבו ב"ד על מדין לברר ומי שנמלא בו שמץ פסול
אפילו עד שמונה דורות או י"ב דורות נחטף
שחורים ונא מלפני ב"ד ופסלוהו לו ולורעו
מכהונה, ומעשה באותו בן כהן שמאלוהו בבית
הקברות ושאלוהו ולא כהן אחה השיב להם אבי הי'
גבה עינים ונשא גרושה ופסל זרעו מכהונה וא"כ
מה לי להכניס ראשי ובפרט במקום רחוק ואמנם
היות כי ללל אלי על הטעלי וגם מכירו כי כוונתו
רציה אין בידי לסרב מלומר חוו"ד ומיהו לענין
דינא לא יסמוך עלי לצד כי אם יסכימו עוד בזה
שחי גדולי מורי הוראה אצרך אני הקטן ואשא
כשונא מכשירא.

ודא ינא ראשונה במה שכבר כתבתי למעכ"מ
מחלוקת האחרונים להלכה בא"ע ס"ב דעת
הב"ש הובא בבאה"ט בקיצור דכל מי שבא ממדינה
אחרת ואינו מוכר שהוא ישראל אף שנהג כמנהג
ישראל ומדבר כלשון עמו ויודעין בכל טוב יהודים
מ"מ צריכין ראי' וכן הוא מקנה מדינת ליטא שאין

לה מגו ואין לומר דזה הוא ככר חרי מיגוי מגוי
שאמרה יהודיה וגם מיגוי שנאבד לה הפאספארט
דחלף הוא ונ"ע.

גם כי יש להם שמי נשים מעידות שראו המופה
וגם יש מאן זילום חמונה (פאטאגראפיה)
מהמופה שנראה שהיה להם תופה דת ישראל וגם
מה שידועות שזו להם להמחין ג' חדשים לאחר
הגירות ליכנס לתופה שמורה קצת נכרים דברי אמת
שאמת מהיכן יודעין הם עיקר דין המחנה ואם
למדו לשקר מאחרים היו יכולים ללמוד לשקר יותר
ולהכחיש כל המעשה שהיא היחה גויה ונחגיירה גם
כי ימי הנחנה מורה לכאורה דהיה שם אחיה שומר
מורה יודע קצת דינים בשעת הגירות שזוהי להם
על זה דהרעפארמים לא יודעים מזה וגם לא
מאמינים בזה כלל. והגם כי אין לסמוך על עדות
נשים מ"מ לזירוף עם טעמים אחרים לברר האמת
כה"ג אפשר הו"ל בגדר מילתא דעבידא לגלוי
וכיוצא בו שגם עדות אשה מועלת קצת.

ומה שכתב להגדיר מי הנקרא מוחזק בחזקת
ישראל בקאראקאס, הנה באמת כי זה דבר
קשה מאד וכבר הארכתי בזה בחשונה בעונ"ה
באנשים שהם מופקרים אפי' באו מזרע ישראל עיין
שו"ת משנ"ה ח"ז סי' רי"ד חשונה לרבינו משה
גאון הובא ברדב"ז וכל העובר על דבריו שם חסמר
שערות ראש ומה נאמר בזה וודאי זרע ישראל
הקדושים מדקדקים עם מי מתחתנים וע"ש בספרי
הג"ל חשונות בענין זה סי' רי"א רי"ב רי"ג
באריכות גדולה עם להנחל"ת מרן הגאון בעל קה"י
זללה"ה. ומ"מ בחשונה אחרת כתבתי דכל שהוחזקו
בעיר אחת אנשים אפילו לא שומרי תורה בעונ"ה
ומ"מ החזיקו אותם מזרע ישראל והם משתחפים
כניטסי ישראלים וכיוצא בו ולא הוציאו עליהם שום
לישנא כישא רק בזמן שבה לישא מי שהוא הוציא
עליו לישנא כישא אינו מהימן ואשלח לו העתק
מהג"ל ואולי גם נידון דידן הוא בכלל שהרי כנראה
כל השנים שהיו בקארקאקאס גרו בין יהודים
והחזיקו עצמם כאחד מהם ומה שלא החזיקו יותר

במזוזה בעונ"ה בזמן הזה אולי יש להם לרובם
ככולם דין חטוק שנשבה בין העכו"ם שמימים להם
הדברים כהפקר ואין לו לא כהן ולא מוכח ואין
דורש ואין מבקש ועיין רש"י (סנהדרין ס' ע"א)
ד"ה בזמן הזה שאנו בגלות ואין אימת ב"ד מוטלת
עליהם ועיין חוס' ע"ז ד' ע"ב ד"ה ש"מ אע"פ
וכו' וכ"ש בזמן הזה שירדה אחרנית מאלה פעמים
וכ"ש במדינות המערב כאלו ווענעוועלא השם
ירחם.

סימן יד

עוד להנ"ל

במה צריך להעיד שהוא יהודי

ומעצתה נבא לעצם דינא וראשונה נדון במי שבה
ואמר לפנינו יהודי אנא ואין לו עדים על
זה אי מהימן, ולכאורה דבר זה הוא מחלוקת
הפוסקים ובגמ' פסחים ג' ע"ב בההוא ארמאה
דהיה סליק ואכיל פסחים צירושלים ואמר ליה
לריב"ז כחיד כל בן נכר לא יאכל בו וכל ערל לא
יאכל בו ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי וכו'
והקשו החוס' הא"ך האמינו ליה דהוא ישראל
במחילה וכחבו דמכאן אין ראיה שנאמין לכל הבה
לפנינו ואמר ישראל אני דשאני הכא דרוב ישראל
היו ואוליין בחר רובא.

וא"כ לכאורה במקום דליכא רוב ישראל אפילו בא
ואמר ישראל אני לא מהימן ומיהו כחבו
החוס' דיש להביא ראיה מפ' החולץ דף מ"ה ע"א
דאמר ליה זיל גלי או נסיב בת מינך משמע דאם
יגלה במקום שאין מכירין אותו יתנו לו אשה בת
ישראל והא"ך יאמינו כיון דלא יכירו אותו וע"כ כיון
שאמר ישראל אני מאמינין לו ולפוס ריהטא עלה
במחשכתי דדוקא כשאמר ישראל אני אכל בא ואמר
גר אני אינו מהימן דלגירות בעי ב"ד ומי אמר
דמשכחי ליה וכמ"ש בגמ' קידושין ומיהו מדברי
החוס' משמע דגם על גירות נמי מהימן שהקשו

אל"כ יש לו ראייה שהוא ישראל ומאחזה משפחה
וכ"כ מהרי"ט ח"א סי' קמ"ט.

ברם בס' בית מאיר הביא לימוד זכות על מנהגנו
שאינן בודקין כלל עפ"ד רש"י יבמות מ"ז
ד"ה נריך להביא ראייה שמה גבעוני מהול הוא
משמע דאי לאו הכי היה המילה סימן לגירות
והאידנא אין מניין גבעונים וישמעאלים אינם
פרועים ועבדים מהולים נמי אינם מנאים כמ"ש
בח"מ בס"י ג' סק"ד ולכן לא חיישין. וכן הביא
הב"מ ראי' מב"ח סי' רס"ח שנהגין להשיא אשה
לאורח הבא ואומר ישראל אני גם בחש' הרשב"א
ח"צ סי' ר"ו הביא במעשה שבאו יהודים מארץ
רחוקה והשיב דמיון שהם מחזיקים עצמן כישראלים
אין בזה ספק כלל שאין מדקדקין אחריהם והרי הם
כמיוחסים שבישראל ואין אומרים לישראל הבא
לפנינו הביא עדים שישראל אחת, וכ"כ בשו"ת
האלף לך שלמה סי' ט"ו דמנהגנו שכל איש ואשה
הבאים לינשא אין חוקרין ודורשין אחר משפחותיהם
כלל וע"כ דנהגין כהסוברים דלא חיישין להכי
ובפרט דהוי דיעבד אס נאסור אותם להנשא ע"כ.
ולפ"ז לכאורה כיון דהעידו לן הני רבונות
האחרונים ז"ל ממנהג העולם והם היו בקיפין בדבר
שהיה דבור שלפנינו ולפ"ז ודאי דעליהו יכולין
לסמוך ולפסוק כותיהו.

סימן מז

עוד להנ"ל

אמר שהוא יהודי ואינו נוהג כדת

איברא דבשו"ת קרית חנה דוד ח"צ סי' ס"ג כתב
דלף להפוסקים דאין חוששין מ"מ היינו
דוקא כשאנו רואים שהמדובר שאמר ישראל אני
מתנהג כדת משה וישראל בכל ענינו אבל בלאו הכי
חיישין שאינו ישראל כיון שאינו נוהג כישראל
ומכ"ש כשרואין שאינו נוהג כדת ודאי דחיישין
לכ"ע ואין משיאין לו אשה והביאו באו"ה פ"פ ולפ"ז

מהא דאמר בהחולץ (דף מ"ו) מי שבא ואמר גר
אני יכול יקבלנו ח"ל אחר במוחזק לך החם מיירי
במוחזק לן באזהרה שהם נכרים דאי לאו נאמן
במינו דאמר ישראל אני כו' ע"ש ומבואר דס"ל
להחוס' דאין חלוק אלא אפילו גר יכול לומר גר אני
ומהימן.

איברא דבחוס' יבמות מ"ז ד"ה במוחזק כחזו
דמהא (מ"ה ע"א) דא"ל זיל גלי כו' אינו
ראיה דשמה לא היו בודקין אלא אם הוא ישראל אם
לא אבל לא היו בודקין במשפחתו ע"ש ולפ"ז אין
משם ראייה אלא דהחוס' הביאו ראייה מהביא
דפסחים ע"ש. דנראה לכאורה דבריהם סחראי
ממקום למקום. והטור א"ע סי' ב' כתב וכל
הארצות סתמן בחזקת כשרות הן עומדות ואיש או
אשה שיבא לינשא אין לבדוק אחריהם כלל אבל
רש"י פ"י איש שבא לינשא אשה נריך לבדוק אחריו
קודם שישאלוהו וכ"כ הרמ"ה ופ"י הא דאמרו כל
המשפחות בחזקת כשרות היינו מאן דאית ליה חזקת
כשרות משפחתו ידוע אבל מאן דל"ל חזקת כשרות
כגון שאין משפחתו ידועה נריך ראייה ליוחסים ואין
ע"א נאמן וכו' ע"ש ועיין ב"ח שם מה שביאר
דברי הרמ"ה שבא לינש דברי רש"י דלא תקשה ליה
מהך דכל הארצות בחזקת כשרות. וכתב הפרישה
דאשה נריכה יומר בדיקה מהאיש שהרי לא החזירו
הכשרות להנשא לפסולים ואפ"ה סבר שאיש שבא
לינשא נריך בדיקה כ"ש אשה שהאיש מחזק על
הפסולה שזריכים בדיקה ע"ש.

ובש"ע א"ע סי' ב' ס"ב פסק כל המשפחות
בחזקת כשרות ומוחר לינשא מהן לכתחילה
והוא כשיטת הרמב"ם פ"ט מהל' א"ב, ולמעשה
נחלקו רבונותינו הנדיקים האחרונים ז"ל הבה"ט
סק"ד בשם הבית הלל וסיים במעשה שבא לידו
באיש ואשה שבאו מארץ רחוקה וגורתי עליהם
שיפרשו זה מזה עד שיביאו ראייה שהם ישראלים
כשרים, ואע"פ שמתנהגים כדת ישראל ומדברים
כלשוננו ויודעים בכל טעם היהודים אעפ"כ נריכין
ראיה וכן הוא תקנות ליטא שאין לסדר שום קידושין

סופרים ואם לא רצה לקבל אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים אינו גר היינו כשלא רצה אבל אם הסכים לקבל הכל אלא שלא הודיעוהו אפ"ה היו גר ומשמע לכאורה אפילו עקרי המורה כגון שבת לא הודיעוהו אפ"ה היו גר גמור כיון שנחגייר וטבל בפני שלשה, ולהחוס' עכ"פ שלשה מעכב, ועיין מרדכי שלהי החולץ ליצמתו ובש"ע יו"ד.

ואשר נראה לפענ"ד בנידון דידן דהגם כי המשפחות המיוחסות בישראל ודאי שימרחקו ולא יתחתנו עם אנשים כאלו וכבר אמרו ז"ל לעולם ידבק אדם בטובים שהרי אהרן שנשא את אלישבע בת עמינדב ילדו ממנה כהנים גדולים (ב"ב) ועיין משנ"ה ח"ו ס' רי"ב רי"ג רי"ד אבל אם נשא אשה כותיה או שלא הקפידה מי יכול לבקש אותה שלא חנשא לו ובפרט כפי מה שהבאנו לעיל בשם הפרישה דנאיש הדבר קיל מבאשה שלא מהרו כשרות להנשא לפסולים הגם שיש להקשות על זה דלענין פסולי הקהל אין נפ"מ ודוקא לענין פסולי כהונה יש נפ"מ מ"מ יש עכ"פ מקום לחלק ולהקל קצת יותר באיש מבאשה כמובן לכן לפענ"ד יש להעלים עין בכגון זה וכן נהוג עלמא.

ומיהו משבת אני רבני ארצנו הקדושה ששואלין ודורשין וחוקרין אחר כל מי שבת לפנייהם לישא אשה וחייב להביא כתב צירור על שהוא ישראל ושהוא רווק ואין מקבלין מכתבים מרעפארים ראביס וכיוצא בהם ואני זוכר לפני כמה שנים באו מהרבנות להרה"ג מעכו שליט"א כעת בבני ברק על צירור אחד שרוצה לינשא ונודע להם שאמו הימה גיורת ונחגיירה בצערגען בעלזען והי' לה כתב גירות מהרה"ג מוה"ר רבי מיזעלס זל"ה והיות כי זה כבר נפטר לעולמו באו לברר אם זהו חמיתו ולא ראו אחרת לסדר קידושין תבא עליהם ברכה וודאי מי שבידו להעמיד הדת על חילה יעשה כפי יכלתו והנלפענ"ד כתבתי.

לכאורה נפל פיתא צבירא שהרי הני הבאים לקראתינו לא מתנהגים כדת בעונ"ה ואדרבה הם ממשפחת החפשים ולא שבת ולא יו"ט א"כ כמה והאץ נחזיק אותו כישראל כשעושה מעשה עכו"ם בעונ"ה.

ואשר נראה גם כזה לפמ"ש הרמ"ה דהמשש שמא עבד הוא והפ"מ הסביר הדברים שהוא כמו שכתב המהרי"ט ס' קמ"ט דטעם הרמ"ה שיש לחוש שמא עבד הוא משום שאין לו משפחה ולא חיים ועוד פ"י המהרי"ט דהרמ"ה לא בא רק למעט אדם שבת ממרחק שאין לו משפחה משמע שאם יש לו משפחה ממקום שהוא בא הגם שאין לא מכירין אותה גם הרמ"ה מודה, והטעם נראה דכל שיש לו משפחה הגם שאין לן עדות על משפחתו מ"מ במילתא דעבידא לגלוי לא משקרי אינשי וכיון דנותן הכתובת של משפחתו ובפרט שיש לו כתב הגם שאינו מעיד כלום הכתב שהוא מאיש פסול לעדות מ"מ לענין מילתא דעבדי לגלוי מהני עכ"פ שאפשר לברר ולקרא על הטעל' וכיוצא בו לברר אמיתת משפחתו וכה"ג לכאורה אין לחוש שמא עכו"ם הוא.

אלא דגם הא דאינו מתנהג בעונ"ה כדת של חורה נמי נראה דכיון דרובם של הני בעונ"ה נידונים כחניוקות שנשבו שהרי הם באים ממקומות שאבותיהם ואבות אבותיהם כבר לא החזיקו המצות והגם דהמחלל שבת הרי הוא כגוי גמור לכל דבריהם מ"מ בחינוק שנשבה לא נחתייב אלא חטאת אחד עיין כלל גדול (שבת ס"ח ע"א) רב ושמואל דאמרי חרויהו מחני' בחינוק שנשבה בין העכו"ם וגר שנחגייר לבין הנכרים וכו' ע"ש. וגדולה מזו כתבו החוס' ז"ל שם ד"ה גר שנחגייר בפני ג' ולא הודיעוהו מצות שבת דאי נחגייר בינו לבין עצמו לא הוי גר כדאמרינן בהחולץ ע"ש ונראה דאפשר שיהא גר ולא ידע מעולם מצות שבת והא דאמרו שאינו גר עד שיקבל עליו כל המורה כולה ואפילו דקדוקי

סימן מז

עוד להנ"ל

עדותו או מכתבו של רעפארם ראבייט

בענין המכתב של הרעפארם ראביי ששלח הילום ממנו לא רציני להאריך כי לא רציני ליתן לו חשיבות ולפענ"ד אין המכתב עושה כלום לענין זירור אלא אדרבה אילו בא בלי מכתב לא היינו מעררים אחריו כלום כי הי' יכול לומר שהוא יהודי ארטאדאכסי אבל כשהביא המכתב הרי גרע בזה ונתקיים בו כל המוסקיף גורע ופשוט שאין להם להני מקימי ומדיחי הראבייט הרעפארמער שום כח של עדות ולא מהימני על שום דבר מדברי החורה שזריך להם נאמנות והם גרועים מעכו"ם שמהימני במסית לפי חומס ולהם אין מאמינים אפילו במסית לפי חומס עיין יו"ד סי' ס"ט צעכו"ס יודע מנהג ישראל להדיח בשר וישראל יולא ונכנס או עכו"ם מסל"ת מהימן ומיהו ישראל מומר אינו מהימן עיין יד אברהם שם ובאחרונים ולכן בזיון לא רציני לפלפל בזה ומה שקורא לזה כתב יחוס לא מפיו אנו חיים וד"ל בזה.

אלו דברי ידידו מכבדו ומוקירו המעטיר בעדו לטובה כל הימים בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן יז

בסוגיא דאחיות מחזיקות

ג' לסדר ולהורות את בני ישראל התשמ"ט בני יצו"א מע"כ ידידי הרב הגאון ור"ח גר"ג שלום שמו שלמה משנתו כש"ת מוה"ר שלום שפירא שליט"א מ"ר ישיבה הקדושה טלז וויקל.

אחדשכ"ת זידידות נאמנה,

ובדברי תורה אשר נתקשה בינמות ס"ד ע"ז

בסוגיא דאחיות מחזיקות דגרסינן התם ח"ש מעשה כו' רביעית באה לפני רשב"ג אמר לה אל תמולי כו' ודלמא הא קמ"ל דאחיות מחזקות אמר רבא השתא דאמרת אחיות מחזקות לא ישא אדם אשה לא ממשפחת נכפין וכו' ועמדו הראשונים ז"ל היות כי אכן קי"ל דבתרי הוי חזקה אמאי דעינן כאן ג' לחזקה והרשב"א ז"ל כתב דהא דאמר רבא גבי אחיות והיא דאמחזקא ג' זמני אבל תרי אקראי בעלמא דוקא דאחיות לא מחזקות אלא במלתא זמני דחידוש הוא אבל אנפשיה בתרי זמני הוי חזקה ולדבריו באחיות לענין מילה השלישית יכולה למול את בנה ורק הרביעית לא תמול והנמק"י כתב דאע"ג דרבא כרבי ס"ל דבתרי זמני הוי חזקה שאני הכא דאפילו רבי מודה שאין לחוש במשפחה בפחות מחלתא זמני והערוך לנר נקט דעת הנמק"י דרשב"א ס"ל ומע"כ ילא לחלק בין אחיות דבתרי זמני מחזקות, למשפחה כולה דבעינן שלש פעמים.

וכן דייק מלשון המחבר יו"ד סי' רס"ג ס"ג דבאשה מלה את בנה ומת וכן אחותה מלה בנה ומת מחמת מילה גם שאר האחיות לא ימולו עוד את בניהם ובא"ע סי' ז' ס"ז כתב לא ישא אדם אשה לא ממשפחת נכפין ולא ממשפחת מזורעין והוא שהחזק ג' פעמים, האמנם במאירי חידוש לחלק בין תולי דשכיחא ללא שכיח דחולי משום דלא שכיחא הוא דאקילו עד שלשה פעמים ולא מחלק בין משפחה לאחיות.

ולפענ"ד הנה היש"ש יצמות הנ"ל פ"ו סי' ל"ג אחר שהביא מחלוקת רבי ורשב"ג ולאו דוקא באשה אחת אלא אפי' באחיות נמי דאמר ר"ח בר אבא אר"י מעשה בד' אחיות שמלה ראשונה ומת שניה ומת שלישית ומת רביעית באה לפני רשב"ג וא"ל אל תמולי ואמר רבא השתא דאמרת אחיות מחזקות לא ישא אדם ממשפחת נכפין וממשפחת מזורעין והוא דאמחזק מלתי זמנא אבל תרי זמנא מקרה בעלמא הוא ואסיקנא נישואין ומלקיות כרבי וסמות ושור המיעוד כרשב"ג נישואין

כדאמר, מלקיות דמתן מי שלקה וכו', ווסתות דמתן וכו', עד שלש פעמים.

ובתב הר"ף והר"ש ומסתברא דמילה ונשואין דבתרי זימני הו' חזקה דספק נפשות הו' להקל וכן נישואין דקטלנית ע"כ ואע"ג דמשפחה נכפין ומזרעים נמי ספק נפשות הו' ואפ"ה פסק רבא דבעינן תלת זימני אף דס"ל לרבא גופיה כר' בנישואין, מ"מ הכא שאני דאפי' רבי מודה שאין לחוש למשפחה א"ל שהחזק תלת זימני, וכ"כ בנימוקי יוסף, ומ"מ נראה דגבי אחיות אף בתרי אחיות הו' חזקה אף לענין נכפה ומזרע ע"ש. הנה מבואר מדברי היש"ש ז"ל דמפרש להו דלמשפחה אין לחוש רק בתלמא זימני וגבי אחיות בתרי הו' חזקה וזה כמ"ש מעכ"ת הגם כי מטעמא אחרינא.

בהם חולעים ואחר ששלקה מאלה עוד שלשה חולעים וכתב הרשב"א לאסור ולא מן הטעם דחרי זימני הו' חזקה שאלו בדקה ומאלה חולעת אחת וחזרה ובדקה ומאלה אחרת לא החזקה זו בכך לומר שוב אין לו בדיקה יותר ממה שמבדוק ותמלא שחיס בנת אחת שאם אחת אומר כן כל שבדקה קודם שלק ומאלה וחזרה ובדקה ומאלה אחרת הכל אסור שכבר החזקו ואסרת כל הירקות שבעולם אלא עיקר הענין שכל שנמצאו חולעים מרובין בקדירה בין בפעם אחת בין בהרבה פעמים צריך בדיקה יפה שהרי החזקו ירקות אלו בחולעים וכל שהחזק צריך בדיקה לנאת מאומה חזקה וכשהן חייב יש להן בדיקה יפה אבל במבוסלין ומבולבלין א"א לבדקן ע"ש. והנה כתב הרשב"א שלשה חולעים והחזק שלשה פעמים ולכאורה כיון דקיי"ל כרבי באיסורים למה שלשה.

והאמנם מאלו פשר לדבר לקדוש אחד מדבר בשו"ת פני"י יו"ד ח"ב סי' כ"ב האריך בדבר לחדש דלא מחזיקין מפירות לפירות שאם נמצא ג' למוקים מחולעים לומר דודאי החליעו גם האחרים לא אמרינן להחזיק מפרי לפרי דשמא אלו הג' החליעו והאחרים לא החליעו דודאי בחבשיל אחד שמצאו בו ג' חולעים יש לומר דיש בחבשיל זה יותר אבל להחזיק מפירי לפרי מנ"ל למה הדבר דומה לעדר של בהמות או כלוב מלא עופות שבדקו ג' מהם ומצאו בהם טריפות של י"ח טריפות אין אנו צריכין בדיקה בעלמא הכי נאמר כי החזק זה העדר שהוא טריפה ואם אכלו שאר בהמות בלא בדיקה טריפה ודאי זו אינה תורה ובהמות לא מחזיקין אהדדי דהא אביהון דכלהו דילפינן מינה דג' מחזקי היינו מפלוגתא דרבי ורשב"ג גבי מילה באשה שמלה בנה ראשון ומח ב' ומח ג' ומח וכן בנשואי שהאשה בחזקת שנייה או בעלה מחים דהדבר תלוי בה שהוא מילדת כך מחים או שמולה או מחמת בעליה וכן ג' אחיות שמתו בניהם והחזקה המשפחה כדאיחא ביבמות ס"ד כי משפחה אחת רגילין להיות בטבעה אחת ושוה, כדאמר החם איכא משפחה דרבו דמא, אבל אם

ברם המק"ח סי' חס"ז אות ה' לענין חטין שנחבטו שכח המג"א סקי"ב דאם נמצא ג' חטין חזקה דאיכא טובא ושמא נחבטו והח"י הקשה עליו משכונת קברות, והמק"ח כתב דא"כ הי"ל לחוש גם בחטין הנמצאין בחוכן ג' חטין שצמחו דילמא איכא טובא כיון דהחזק ובדיקה לא מהני כיון דיבש ביבש אין בילה, לכן חידש דלא אמרינן חזקת ג"פ כ"א בדאיכא דבר הגורם דמסתבר שיהיה כך וההקש והשכל מחייביו שיהי' כך, אבל בדבר שנופל במקרה וליכא דבר הגורם המסתבר כ"כ אין חזקה למקריים, וראיה ברורה לזה מיבמות גבי קטלנית דלמ"ד מעין גורם אין דין קטלנית בארוסה וכן אין דין קטלן בגברי אלמא כל היכי דליכא גורם המסתבר ליכא חזקה. עוד ראיה מנדה דפליגי אי ווסתות דאורייתא או דרבנן ואמאי הא חזקת ג"פ דאורייתא דהא יוצאין בקמיע מומחה לר"ה בשבת אלא ע"כ בהא פליגי אי גורם המסתבר הו' ע"כ ע"ש. ולכאורה הם הם דברי המאירי דתלינן החזקה בדבר המסתבר ושכיח דדבר המסתבר ושכיח מילמא חדא הו'.

ובשו"ת הרשב"א באשה שבדקה בירקות ומאלה

סימן יח

כהן אי מותר בבתולה מאומצת

לונדון התשמ"ט
מע"כ הרב הגדול וכו' כש"ת ... לונדון עיר הבירה.

אחדשבת"ר צידדות,

ובדבר אשר שאל צנחור כהן שפגש בתולה שהיא מאומצת וקשה להפרידס עכשיו אם מותר להיות מסדר קידושין להם והציא תשובה מהגאון מהרי"י פיעקארסקי ז"ל שחמך בחר כחה דהמירא וכו' וציקש שגם אני אלטרף להיחר.

והנה לעצם הדין לישא כהן גיורת אפילו פחותה מבת שלש שנים הרי הדבר מבואר בא"ע סי' ו' סע' ו' כהן שנשא אחת מהפסולות היו מחרימין אותם וכל הנושא והנותן עמהם וכיוצא בו בחומרות עד שיגרשנה. ובס"ח שם אי זו הוא זונה כל שאינה בת ישראל וכו' וכן הגיורת והמשוחררת אפילו נחגיגה ונשתחררה פחותה מבת שלש שנים הואיל ואינה בת ישראל הרי היא כזונה ואסורה לכהן ועיין ב"ש לפי שבאה מעו"כ השטופים בזמה. ועיין ב"ש שם סק"כ וצייאור הגר"א סי' ז' סק"נו אבל הבא על גיורת כמ"ש במתני' פ"ו דיבמות שהיא זונה האמורה בחורה. א"כ פשוט דכיון שבמלא חינוך מושלך הולכין אחר הרוב ולונדון הוא עיר שרוב עכו"ס הם א"כ מחזיקין אותה כולד גויה והיא גיורת וכשרה לבא בקהל אם גיורה כדת וכדין בטבילה וכשנחגלה ובאת לכלל חיוב הודיעו לה שהיא גיורת וחייבת במצות. ובאמת כן ראינו שטבלו אותה לשם גירות וע"כ שהחזיקו אותה כולד גויה והרי היא בדין גיורת שנחגיגה קודם ג"ש שאסורה לכהן וכנ"ל.

איברא ידידי הגרי"י ז"ל העלה לחדש די"ל כיון דעכ"פ איכא מיעוטא שהם מישראל וגם לפי מה שהעלה היעב"ץ דהני כהני צוה"ז כהני מוחזקי יינהו ועכ"פ איכא מיעוטא דלאו כהני יינהו

דרו צבית אחת כמה נשים נכריות ומלו ג' צניהם ומתו הכי נאמר דכולהו אסורות למול זה אינו דחידא לא מחזקה אחזרתה וכן בכל מקום דמחזקין מכת ג' כגון פ' המוצא חפילין בלוקח חפילין מפי מומחה ואם לקח אחד משני אנשים לא אמרינן הוחזק זה שלקח מאנשים כשרים ואפילו בדיקו מה שלקח מג' אנשים כשרים אכתי צריך בדיקה מה שלוקח עוד מאנשים אחרים וכן נמי אמרינן צנהמות או צפירות ושוב הביא דברי הרשב"א ודקדק דמנ"ל דבעי ג"פ ולא ב' דבמרי הוה חזקה ושוב כתב דדבר זה הוא ענין של שכיח ע"ש דבריו באריכות כי נעמו.

ועיין נדה ס"ו הרואה דם מחמת חשמיש משמשת פעם ראשונה ושניה ושלישית מכאן ואילך לא חשמש אלא תחגרש ותנשא לאחר נשאת לאחר וראתה ג"פ תחגרש ותנשא לשלישי ראתה ג"פ מכאן ואילך לא חשמש עד שתבדוק עצמה והנה נמי אמרו ג"פ וג' אנשים ולא ב' ועיין טור סי' קצ"ד יש שפי' שהוא כווסת דבעי ג"פ וכחצ הרשב"א צמ"ה על צריחת דרואה דם מ"מ בכולה גרסינן פעם ראשונה ושניה ושלישית ורשב"ג הוא דאמר בג' הוה חזקה דהכי פסקינן בוסת דהאי נמי בכלל ווסתות היא צפ' הבא על יבמתו (ס"ד). ורש"י נמי פי' דכרשב"ג אחיא ומיהו המוס' כתבו דאפילו לרבי דמודה רבי בהא דלא הוה חזקה בחרי. והסמ"ג כתב הרואה דם מחמת חשמיש ג"כ אסורה לשמש עוד עם זה הבעל אך יכולה לינשא לאחר ואם ראתה כ"כ ג"פ מ"מ של זה אסורה לשמש לכל העולם עד שתבדוק משמע לכאורה דפסק כרבי ואינה מותרת לינשא רק לשנים וכחצ הנ"י דאפשר דס"ל דהא צריחת אחיא כרשב"ג ואנן קי"ל כרבי ע"ש. ולפמ"ש הפנ"י מוזן דברי השלשה דמגברא לגברא לא מחזקין דלא דמי למשפחה ואחיות ומלחא דלא שכיחא הוא ולכן בעי דוקא ג' פעמים לג' גברא דלא כבר חוששין לה עד שתבדוק ודו"ק.

והיות כי אין הו"ג להאריך הנני ידי"נ דושכ"ת המעתיך בעדו לטובה כל הימים המצפה לישועת ה' כהרף עין ובכרכת חג כשר ושמח ידידו בלב ונפש, מנשה הקטן

הספיקות כגון שחוקי ואסופי אסור לבא זה עם זה ואם נשאו לא יקיימו אלא יוילאו בגט והולד ספק כאבותיו ואין לספיקות אלו חקנה אלא שישאו מן הגרים והולד הולך אחר הפגום כיצר שחוקי או אסופי שנשאו גיורת או משוחררת או גר שנשא שחוקי או אסופי הולד שחוקי או אסופי ועיין ב"ש שם סקל"ט וסקמ"ג ועיין בס' עני ארזים שם סקס"ו דלפ"מ דקיי"ל ספיקן בספיקן אסור הכ"נ שחוקי בשחוקית, ועיין בספר אפי זוטרי ד"ה שחוקי שחמה אב"ש סקט"ו דשחוקי אם אין בו חשש ממזר מותר לישא אשה דמנ"ל הא דהא הרמב"ם כתב סתם כל מיני שחוקה כמ"ש הח"מ וע' רמב"ם פט"ו מא"ב הי"א-הי"ג הכ"א-הכ"ב הל"ג וז"ל דבר ברור שהשחוקי אסור לישא שחוקית ואסופי אסור באסופית מפני שהן ספיקות ע"כ.

ולפ"ז א"כ אדרבה נמלטנו מן הזאב ונפגשו עם הדוב שאם נספק בולד הזה בישראל א"כ היא בכלל שחוקי יש להסחפק בספק ממזרת עכ"פ ואסורה אפילו לישראל ולא רק לכהן וא"כ במה שינא לחדש ולהסחפק שמה היא ממיעוט ישראל וגם היא ממיעוט שאינם כהנים ולכך בלירופא דרבנן להחירה לבחור זה צירוף זה לגריעותא הוא לבד שכיון שהחוקנו אותו לכהן ואותה לגיורת, דא"כ אסורה לו אפילו הוא ישראל כיון שהוא ישראל כשר עכ"פ ראוי לבא בקהל והיא אסורה מטעם שחוקי או אסופי ועיין בספרינו משנ"ה ח"י ס"ר ר"ה מה שהארכנו בזה בס"ד, לבד ממה שזוה הוא מוציא לע"ז על אבותיו ועל עצמו שעלו לדוכן והחזיקו עצמן בכהנים כשרים וברכו ברכה בנשיאות כפים והו"ל בכלל ברכה לבטלה למפרע עכ"פ לדעתו ופדין הבן וכיוצא בו ועכשיו הוא מוציא לע"ז על כל זה ומטיל ספק בהם ובעצמו ומי פחי יסור הנה לעשות דבר כזה.

גם בעיקר הס"ס יש לעיין שהרי אינה ס"ס המתהפכת דאדרבה מה חאמר ספק כהן ספק אינו כהן ואח"ל כהן שמה זו אינה גיורת ומעתה נימא ונהפוך אח"ל שהיא גיורת והוא כהן אז אסור

א"כ סמוך מיעוטא דהיא מישראל להמיעוט של כהנים שאינם כהנים והו"ל ספיקא דרבנן כיון דקיי"ל גיורת פחותה מג' שנים לא הוה אלא מדרבנן וא"כ אפשר להחיר בכה"ג. ורק רצה שימלא עוד ב' רבנן שיסכימו ואחד חמך ידיו עלי הקטן.

ולפענ"ד יש להעיר בזה דממ"נ דאם נחזיק לזה בכהן ספק דמה"ט נרפינן ליה לישא אשה זו א"כ נחזיק גם בניו בספק כהנים וגם לעצמו עכ"פ לפסלו לדוכן וכיוצא בו מדין כהונה ואם נאמר כן א"כ פוסלים אותו ואת זרעו מכהונה ומאי הוילנו חכמים בתקנתם והוא רוצה לישא אותה בחור כהן ועיין ריש מכות ועשייתם לו כאשר זמם לעשות לו ולא לבניו והגם שנסחפקו האחרונים בנשא גיורת אי הכנים חללים עיין מנ"ח ס' רס"ו אות א' כהן שצא על הגיורת לדעת הרמב"ם והחוס' שהיא זונה מה"ת הכנים חללים מה"ת ולהראב"ד ודעימיה לא הוה חלל אלא מדרבנן ועיין ספרינו משנ"ה ח"ב ס' כ"ג כ"ד כ"ה ובספרינו משנ"ה ח"ג ס' כ"ז וח"י ס' רכ"ג.

ולפ"ז ממ"נ אין לישא דאם רוצה אח"כ להיות כהן ולישא כפיו הרי אסור משום הציורף וגם על בניו עכ"פ יטיל ספק חלל מכה חזקה דלילה והוא גרע מכהן נשא גיורת אפילו לדעת הפוסקים דפחותה מבת ג' לא נפסלו הכנים דהחם עכ"פ הוא אינו פוסל עצמו מכהונתו אבל הכא מחזיק עצמו בספק כהן ופוסל עצמו מכהונה ודו"ק.

איברא דבמה שרצה לזרף המיעוט שמה מישראל היא הולד שמתא לפענ"ד אדרבה מיגרע גרע שהרי כבר כתבתי באריכות בהני ילדים המאומנים (אדאפטירט בלע"ז) דממ"נ אי נימא שהוא גיורת דאזלין בחר רוב א"כ הרי היא אסורה לכהן ואי חימא דיש להסחפק שמה היא מישראל א"כ הרי הוא בכלל אסופי ושחוקי והרי הלכה מפורשת בש"ע א"ע ס' ד' סכ"ו פניה שנחשברה וילדה ובס"י ל"ג האסופי שנמלא בעיר וכו' ובסל"ו

אחדשכ"ת,

באשמורת הבוקר עיינתי קצת במכתבו אשר האריך בענין הכואב מאד נישואי תערובות בעונ"ה במדינה זו והאריך בדברים בנן ישראל שנכבש על גוי' והולידו בנים והציאו הנשים ללמוד בחדר ות"ת ישראל וגם הגוי' מסכימה שילמוד בנה חורה או לפי ההסכם ביניהם שכאשר יגדלו יבחרו לעצמם דת כפי רצונם או נסחם שלא איכפת לה אם ילכו בחדר ישראל או שהסכימו שיחגגו כשיגדלו אי יש לקבלם, ויאלץ לפלפל בדיון נישואי תערובות, (א) היכי דהאב מורע ישראל והאשה גוי' דקיי"ל שישראל הבא על הנכרית הולד כמותה והרי הוא נכרי גמור ע"פ החורה כמבואר בקידושין ס"ח ע"ב (מ"ש ט"ו זה טעות) ובטוש"ע א"ע סי' ח'. ב) שהגם שהאשה לא נתגיירה מ"מ הסכימה לדעת אביו ומלו את הולד ע"י רופא בית החולים או מי שהוא אבל לא מלו לשם גירות בפירוש. ג) היכא שעשו גירות לשם אישות אלא שעשו אצל ראביי רעפורמי וסידר להם לערעמאניא של חו"ק כדחם והאריך הרחיק בכל פרט ופרט.

בקיצור הנה פשוט דהלכה רוחת בישראל, דישראל הבא על הנכרית ולדה כמותה ובגמ' נכרית מנלן אמר קרא (דברים ז') לא תחתן בם אשכנזא דלא תפסי בה קידושי ולדה כמותה מנלן א"ר יוחנן משום רשב"י דאמר קרא כי יסיר את בןך מאחרי בןך הבא מישראלית קרוי בןך ואין בןך הבא מן העו"כ קרוי בןך אלא בנה. ולכן פשוט דאסור ללמוד עם עכו"ם חורה ואפי' הוא קטן בשנים חדא דכל שכבר מצין הרי כחז הרמז"ס ז"ל (פ"י מהל' מלכים ה"ב) דב"נ יאלץ מדין קטן כל שיש לו כבר דעת עיין ח"ס יו"ד סי' קפ"ד וסי' שי"ז ובשו"ת בית שערס א"ח סי' ל"א וזילקה"ג אות ב"ג ועיין אבני נזר יו"ד סי' שי"ג ומשנת העמרמי יו"ד סי' י"ב, ובספרינו משנ"ה ח"י סי' רמ"ז הארכנו בזה, ולפ"ז כל שהוא כבר בר דעת ללמוד ולהבין הרי יאלץ מכלל קטן ואסור ללמוד חורה, מדין ב"ג. ועיין שו"ת מהרי"א אסאד ובשו"ת שער אפרים והארכתי בזה במקום אחר.

לכ"ע גם כי הוה הס"ס בשני דברים ויש להאריך כי אין הו"ג כעת להאריך בזה בענין הס"ס כיון דלדינא לפענ"ד גרע וכמ"ש.

ובפרט כי כבר הארכנו בס"ד דכהנים בזמן הזה מוחזקים הם ובמה שהוחזקו הוחזקו וכ"ש הא' כהן שהוחזק בכהונה הוא ואבותיו ולאומת זה החזיקו את האשה הזו כגיורת וא"כ מי יכול עכשיו לעשות מעשה נגד החזקות שהחזקו באנשים האלו ועל איזה סמך נטל החזקה כל שלא מצינו ריעותא לפנינו על החזקות שהחזקו בהם עד עכשיו נעמידנו על החזקה ועיין חוס' גיטין ל"ג ע"א שהקשו דנדרים וא"א ליהוי הת"ס ותי' דנעמידנה על חזקה בחזקת כמו שהוא כן ימשיך אפילו בחזקה שאפשר להשתנות מ"מ כרגע החזקו בו כנדר וכ"ש כאן שכן החזקנו הני תרי נפשות אותו ככהן ואותה כגיורת הרי מחזיקין בהם כנלפענ"ד.

ולכן פשוט דמוטב להחזיקה כגיורת ומותרת לבא בקהל עכ"פ למי שמותר כגיורת מלהחזיקה באסופי אבל להחיר לה לכהן שהוא מוחזק מאבותיו ככהן לא מלאחי מקום להחיר וחס לפסול כל כהני זמננו ולישא גיורת או אסופי, ואפי' לטענת היעב"ץ נמי כחבתי במקום אחר דנריך להיות איזה עד או כיוצא בו לכן לפענ"ד לא אוכל להצטרף להחירה לינשא לו.

ובזה הנני ידי"ע ויתן ה' ונזכה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצות עבגצ"א רושה"ט ושכ"ת בלב ונפש,

מגשה הקטן

סימן יח

בדין נישואי תערובות

ג' לסדר ועשו להם ציצית התשנ"ג בני יצו"א מע"כ ירירי כהן שרעתו יפה הרה"ח ת"ח ובע"מ כולו אומר כבוד כש"ת מוה"ר יוסף שלמה פערל שליט"א

סימן כ

הסתכלות באשתו

ג' לסדר ותלך לדרוש את ה' התשנה' בני יצו"א
מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג וו"ח ירא"מ כו' כש"ת
מוה"ר יצחק אהרן פענפיל שליט"א אבן יקרה
בלייקווד נ.י.

אחדשכ"ת בידידות וכו'.

ועל דבר אשר שאל אודות שמאל כחוש שהסתכלות
באשתו במקומות המכוסים כשהיא טהורה
מותר [חוץ מבאוחו מקום] מפני שרצון המורה
באהבה ביניהם ומה שאמרו שאסור להסתכל רק
כשהיא איננה טהורה אבל כשהיא טהורה מותר
אפילו במקומות המכוסים כדי לחצבה. וחמה
מקדושת לוי קו"פ חיי שרה דלהבנת אשתו אינו
אהבת הגוף אלא אהבה רוחנית כעין אהבה
לחפילין וצ"ל ומזה ומציא כן מלואת הריב"ש
טוב והמגיד ומציא משל אם הקוס הי' מציאו
למקום הנריך לו לא הי' אוהב את הקוס אהבה
עצמית אלא הפעולה והציא שכבר מצא כן במאירי
נדרים דף כ'.

אהובי ידידי יפה שאל ועד שאתה שואלני על
מקומות המכוסים שאלני על מקומות
המגולים כי כנראה דעל מקומות המגולים להסתכל
בהם פשיטא ליה דמותר בכל אופן אמנם בזה"ק
פ' קדושים (דף פ"ג ע"ב) בד"ה אל תפנו אל
האללים וכו' ומה דאמר לעשה לו עזר וכו' ותניין
שפירו דאדם קתידרא דקטרא עלאה מזהירא
דנהרא (פי' יפיו של אדה"ר ככסא של קשר העליון
קוד האצילות) שפירו דחיה דלא הוו יכלין כל בריין
לאסתכלא בה. ואפילו אדם לא הוה אסתכל בה עד

והשנית שהרי באמת מתקנת וגזירת י"ח דבר
שגזרו עליהם שלא יהיו ילדי ישראל רגילים
ותעברו עם ילדי נכרים בכלל ואפילו שלא לשם
לימוד אלא להיותם בצומת אחד גזרו על העכו"ם
שלא יהיו ילדי נכרים עם ילדי ישראל יחדו (שבת
י"ז ע"ב) ח"ל אלא גזרו על פתן משום שמן ושמן
משום יין ועל יין משום בנותיהן ועל בנותיהן
משום דבר אחר ועל דבר אחר משום דבר אחר מאי
דבר אחר אמר רב נחמן בר יצחק גזרו על חינוך
נכרי שמטמא בזיבה שלא יהא חינוך ישראל רגיל
אלו במשכב זכור, ופרש"י שמטמא בזיבה ואפילו
אינו זכר, ועיין גהש"ס שצ"ן למהרש"א לקמן דף
כ"א ובאמת כי כן מבואר בר"ח כאן דמנן ט' שנים
ויום אחד גזרו עליהם על הזיבה.

ועיין רמב"ם פ"ד מהא"צ ה"ד וחכמים גזרו על
כל העכו"ם הזכרים והנקבות שיהיו חבים
חמיד בין ראו בין לא ראו ועיין פ"ד מהל' טומאת
מת הי"ד ופ"ג מהל' משכב ומושב הי"י והגם
שכתב שם הרמב"ם נמי דדוקא מט' שנים ולמעלה
גזרו אבל הקטנים למטה מזמן זה לא גזרו עליהם
טומאה אעפ"כ לענין איסור להחערב ודאי אסור
מיום ראשון ואכדיל אחכם מכל העמים להיות לי
אלא לענין גזירה משום ביאה לא גזרו עליהם זיבה
למטה מט' ועכ"פ כיון שגזרו עליהם על הזיבה
שלא יהא חינוך ישראל רגיל אללו ק"ו וב"ב של ק"ו
שלא להכניסו בין בני ישראל בחדר להיותם יחד ח"ו
וילמדו ממעשיו שלמד בבית הוריו ח"פ וברור מאד
ובפרט בזמן הזה כי ידוע מעשיהם החשכים כבר
נרבים מה שחכמינו ז"ל ידעו כבר מאז.

אלו דברי ידידי המכבדו ומוקירו, ויסלח לי על מיעוט
פלפול כי אין הז"ג אפי' לפלפול כ"ש דושה"ט
ובאש"ל בלב ונפש,

מנשה הקטן

ההיא זמנא דחאצו ואעדילת שפירו דלהון, כדון אסתכל בה אדם ואשתמודע בה לשמשא בה הה"ד ידע אדם עוד את חוה אשתו, וידע בכלל, וידע בתשמיש. וידע דאשתמודע בה ואסתכל בה. ומניין אסיר ליה לבר נש לאסתכלא בשפירו דאנתחא בגין דלא ייתי בהרהורא בישא ויתעקר למלה אחרת ע"כ.

ומבואר בזוה"ק דבאשתו טהורה נמי אסור להסתכל ביפיה דלא לימי להרהור. ובזוה"ק מיימי שם ראי' וכך הוה רבי שמעון עבד כד הוה אזיל במחא והוה חצריא אזלין אנתחיה וחמא לאינתו שפיראן מאיך עיניה והוה אמר לחצרייא אל תפטו. וכל מאן דיסתכל בשפירו דאנתחא בימחא אחי להרהורי בלילא. ואי סליק ההוא הרהורא בישא עליה אעבר משום ואלהי מסכה לא חפשו לכם, מו אי שמש באנתחיה בזמנא דסליק ביה ההוא הרהורא בישא אינון בנין דאולידו אלהי מסכה אקרון ע"ש. והנה מדמה הסתכלות באשתו כהסתכלות בנשים אחרות כדמסיק וכך הוה ר"ש עבד וכו' וחמא לאינתו משמע דדין אחד להם הסתכלות באשתו עם נשים אחרות להסתכל ביפיה שבין כך ובין כך מציאו לידי הרהור. ואם מהרהר עובר על אלהי מסכה ואם משמש עם אשתו ע"י הרהור זה והוליד בנים כאלו הוליד בנים לע"ז ר"ל.

עוד ראי' מגמ' ב"ב ט"ז ע"א שאמר איוב ברית כרתי לעיני ומה אחבונן על בתולה, אמר רבא עפרא לפומיה דאיוב איהו באחרניחא (לא אסתכל) אברהם אפילו בדידיה לא אסתכל ע"ש, ואי נימא בדידיה מזה א"כ אמאי מגנה או מקלל את איוב עפרא לפומי' ומאי רבותיה דאברהם אדרבה לא עשה כהוגן שלא הסתכל באשתו בשביל שלום בית, ואפילו לפי גירסת הב"ב דל"ג חבנת עפרא מ"מ משתבח באברהם אבינו שאפי' בדידיה לא אסתכל ומעליותא הוא ופשוט מאד.

עוד נראה ממעשה דהאי גברא (שבת נ"ג) שנשא אשה גידמית ולא הכיר בה עד יום מותה ואמרו כמה לנועה האי אחמא ופריך איתחא דרכה בכך להסחיר מצעלה מומה אלא כמה לנוע האי גברא שכל ימיו שחי אחת לא הסתכל ולא הרגיש בה שהיא גידמית ומאי ניעות איכא בזה שלא להסתכל באשתו כשהיא טהורה אבל נראה פשוט דגם באשתו שאינו מסתכל הרי הוא לנוע, וא"כ הרי משנה מפורשת הוא (פ"ו מ"א אבות) והוה לנוע וארך רוח, ובכלה רבמא (פ"ח) הוה לנוע לשון לו וא"כ חייב הוא להיות לנוע והוא חלק מהנניעות שלא להסתכל במקומות המכוסים שחייבת לכסותם משום נניעות. ועכ"פ כיון דאפילו במקומות המגולים להסתכל ביפיה אסור משום הרהור א"כ כ"ש מקומות המכוסים.

ולבאורה נראה קן מהא דאמרו בגמ' סחם ונשמרתם מכל דבר רע שלא יסתכל ביום ויבא לידי טומאה בלילה (ע"ז כ') ולטעם זה אין נפ"מ בין טהורה לגדה אלא תלוי בכוונה, וגם מה שאמרו אחורי ארי ולא אחורי אשה כמד הרד"ז בחשונה דאשתו נמי בכלל, והרי דאפי' באשתו והיא

ולבאורה נראה קן מהא דאמרו בגמ' סחם ונשמרתם מכל דבר רע שלא יסתכל ביום ויבא לידי טומאה בלילה (ע"ז כ') ולטעם זה אין נפ"מ בין טהורה לגדה אלא תלוי בכוונה, וגם מה שאמרו אחורי ארי ולא אחורי אשה כמד הרד"ז בחשונה דאשתו נמי בכלל, והרי דאפי' באשתו והיא

ולבאורה נראה קן מהא דאמרו בגמ' סחם ונשמרתם מכל דבר רע שלא יסתכל ביום ויבא לידי טומאה בלילה (ע"ז כ') ולטעם זה אין נפ"מ בין טהורה לגדה אלא תלוי בכוונה, וגם מה שאמרו אחורי ארי ולא אחורי אשה כמד הרד"ז בחשונה דאשתו נמי בכלל, והרי דאפי' באשתו והיא

מאפיל בטליתו שלא יבא להסחכל היאך נבא ונחיר
הסחכלות סחם במקומות המכוסים, והקמחית
שאפילו קורות ביתה לא ראו שערות ראשה ח"ו
שהי בעלה מסחכל בשערות ראשה, ואין לומר דרך
על אותו מקום מדבר במקום המורפה לעולם אסור
להסחכל, ופשוט דהסחכלות אפי' בשאר מקומות
מביא לידי הרהור ואסור והרי אסור לקרות ק"ש
בשערות מגולות וכיוצא בו, ואם כוונתו שאם
לפעמים בשוגג נחגלו ידיה או שהולכת לעשות נזק
הנה באמת בזה ליכא איסור.

ובגמ' (נ"ב נ"ח) בר' בנאה שהי מציין מערמא
כי מטא למערמא דאברהם אשכחיה לאליעזר
ע"א ח"ל מאי קא עבד אברהם אבינו ח"ל גאמי
בכנפה דשרה וקא מעינא ליה ברישא וח"ל ליעול
מידע ידע דינר בהאי עלמא ליכא הנה הסחכלות
ברישא הוא מעשה ינר אפי' לאיש ואשמו ואפילו
בשעת היחר בעלמא דכולו טהור.

ואם הי' מקום לחלק הי' נראה כן דלהסחכל
צויפי' של אשה כדי ליהנות אסור אפי'
בטהורה ומוותרת לו והוא מש"כ בזה"ק, ולהסחכל
סחם בלי ליהנות מיופיה מותר, ומדויק בזה לשון
הזה"ק ח"ל ומניין אסיר ליה לבר נש לאסחכלא
בשפירו דאנחמא בגין דלא יימי בהרהורא בישא
יחמקק למלה אחרת ע"כ. והנה כתב לאסחכלא
בשפירו דאנחמא והיינו יפי' אסור להסחכל בה
לעולם ואפי' טהורה שלא יבא לידי הרהור והבן,
ובזה יש לישיב מה שבסחם מסחכלין בנשותיהם ולא
חוששין לזה"ק אלא החסידים גדולים שהם בנחית
ח"א וז"ע.

ומעתה פש לן לבאר מה שבכתב שהמאירי ג"כ כתב
דמותר להסחכל במקומות המכוסים כדי
לחבבה, ולפענ"ד ח"ו לומר כן ואדרבה הרי המאירי
שם כתב ד"ה שם ע"ב וז"ל וכן יהא אדם זנוע
בדרכיו וכל שכן בעיני החשמים ואע"פ שאמרו כל
מה שאדם רוצה לעשות באשמו יעשה לא דברו
חכמים אלא כנגד יצה"ר שא"א לכל בנ"א לקדש

מלובשת בלביעות ואפי' אסור אפי' להלך אחריה
משום הרהור. והסחכלות שמותר בטהורה היינו
במקום דליכא לחוש לכלום ואולי באופן מה שיש בו
משום ונשמרת גרע הסחכלות באשמו טהורה
מבאשמו נדה, דבאשמו נדה כיון דאסורה לו לא
מסחכל לשם ביאה ולא מהרהר לבא לידי איסור
שיודע שאסורה לו עכשיו ולא בא לידי טומאה אבל
בטהורה מהרהר שהרי טהורה הוא ועובר משום
ונשמרת ויבא לידי איסור והבן. ולא תמורו אחרי
לנבכם ואחרי עיניכם עיקרו משום שהעיינים הולכין
אחר הלך על חלום הלך.

והרשב"א בזה"כ כתב מניא בנדרים בפ"ש אל
חרבה שיחה עם האשה שסופך בא לידי
ניאוף, רבי אחי בר יאשיה אומר כל הצופה בנשים
סוף בא לידי עבירה, וכל המסחכל בעקבה של אשה
הויין לו בנים שאינן מהוגנים אמר רב יוסף ובאשמו
נדה. ומן העקב נלמד לכל מקום מכוסה שבה שמה
יבא לידי הרגל עבירה עכ"ל, ועיין ס' בעלי הנפש
להראש"ד דמן העקב נלמד לכל מקום המכוסה
שבה. והגם שבאשמו שאינה נדה ליכא איסור אבל
להסחכל וליהנות יש בו איסור משום הרהור
ונשמרת.

גם כי בעצם לא הבנתי במקומות המכוסים היאך
יסחכל בהם בעלה הרי צריכה להיות בלביעות
ולכסות המקומות האלו, ואולי כוונת הנ"ל על מה
שכתוב הטוש"ע ח"א ס' ר"מ דבשעת חשמים נמי
צריך להתנהג בקדושה ולא להסחכל, אבל הרי
מבואר בגמ' (נדה י"ז ובטוש"ע ח"א ס' ר"מ
סי"א) דאסור לשמש לאור הנר ואע"פ שמאפיל
בטליתו וכן אסור לשמש ביום והכל משום הסחכלות
וברמ"א שם דח"מ מאפיל בטליתו ושרי (טור) נחמו
הטעם דח"מ שהוא זנוע בדרכיו ולא יבא להסחכל
ולכן מותר ע"י האפלת טלית ואפי' ע"י פסקו דאין
להקל אלא לצורך גדול.

ומעתה אם על שעת חשמים אסור להסחכל וגזרו
לקיים המצוה דוקא בלילה ובבית אפל או

בעקבה אלא אף במה שכנגד העקב והנה עקבה
אמר רבי שמעון לקיש עקבה דקחני במקום
הטנופת שהוא מכון כנגד העקב, וכנגד העקב
כוונתו מקום התורפה וח"ו שיחיר המאירי להסמכל
במקום הטנופת באשמו טהורה והרי אפילו בשעת
חשימש אסור להסמכל והוא מבני ט' מדות ועונשן
אוחו בבנים עורים ר"ל, כמבואר בגמ' ובש"ע סי'
ר"מ והוא הלכה פשוטה ומפורשת שאסור להסמכל
באוחו מקום לעולם.

אבל פשוט דהמאירי שם מיירי באשה לבושה
במלבושה ומסמכל על המלבושים שהם על
העקב או כנגד העקב ח"ל שם וכל המסמכל
בעקבה של אשה אם באשמו ושלא בשעת נדחה וכדי
לחבבה מותר ולא סוף דבר בעקבה אלא אף במה
שכנגד העקב ר"ל עקבותיה אחר שהיא לבושה
והולכת וכן לפנייה אלא שחופשה כנגד עקבה מפני
שסתם הדברים נאמרו באשה שמהלכת לדרכה ואדם
מסמכל אחריה ובאשמו נדה אסור וראוי ליענש לה
בבנים שאינם מהוגנים, ובאשה אחרת אפילו בפנייה
ובשאינה נדה ושלא כנגד העקב אסור אפי' באצבע
קטנה ע"ש.

והגבירה דרבינו המאירי מפרש כל הגמ' דשם
באשה מלבושת במלבושיה אלא שהאדם
מסמכל אחריה כשהיא לבושה ועל זה כתב דבשעת
נדחה אסור וראוי ליענש עליה ושלא בעת נדחה אם
מסמכל במלבושיה ואפי' כנגד מקום העקב או
אפילו מקום העקב ועקבותיה מכוסה בלבושה כיון
שהיא מלבושת ומסמכל על מלבושה אבל להסמכל
במקום מכוסה חס ליה להחיר חס פשוט מאד, א"כ
אדרבה מדברי רבינו המאירי למדנו דאפילו אשה
מלבושת ואפ"ה על המלבושים אסור להסמכל
כשהיא בנדחה ומחיר שלא בשעת נדחה להסמכל
עליה מלבושת במקומות המכוסים במלבוש אבל
להסמכל במקומות המכוסים שלא מלבוש חס
מלהזכיר, ואולי מה שמצא מעכ"ת נמי מיירי בכה"ג
שמסמכל על המלבושים ולא על מקום המכוסה בלי
מלבוש.

עלמין כמותר להם מכל מקום יהא אדם מקדש
עלמו בכל דבר שבתשמיש הן בהפיכת שלחן הן
בשאר מיני קלות ראש והדיוטות ושליחות גדר
טהרה ואף במקום שאין אחרים חבור מאמר החכם
שאמר מי שאינו בוש מזולתו יבוש מנפשו ובאשת
ח"ח הפידו שהיתה מעידה על בעלה שלא הי'
מזדווג עמה וכו' וכשהי' מזדוג עמה הי' מגלה
טפה ומכסה טפה כלומר מגלה טפה מבגדיה
ומכסה אוחו טפה בבגדיו ולא שיגלה כל בגדיה
ביחד ויכסה אוחה ביחד כדי שלא יראנה וכו' הרי
כתב מפורש שלא רצה לראותה אפי' בשעת מעשה
וכ"ש שלא בשעת מעשה חו הוא מעשה ח"ת, אלא
שבע"ה כתב שא"ל לכל בנ"א לקדש עצמם אבל בני
חורה ודאי נריכים לקדש עצמן ואם בשעת חשימש
כ"ש ביום ושלא בשעת חשימש והוא פשוט מאד.

סימן בא

עוד להנ"ל

ונתתי את לבי לדרוש מהיכן יצא להאומרים שכ"כ
המאירי במש"כ שם לעיל בסמוך אל חרבה
שיחה עם האשה שסופך בא לידי זימה וכן אמרו כל
הנזופה בנשים סוף בא לידי עצירה ואפי' בפניו'
אסור וכל המסמכל בעקבה של אשה אם באשמו
ושלא בשעת נדחה וכדי לחבבה מותר ולא סוף דבר
בעקבה אלא אף במה שכנגד העקב ר"ל עקבותיה
אחר שהיא לבושה והולכת וכן לפנייה אלא שחופשה
כנגד עקבה מפני שסתם הדברים נאמרו באשה
שהולכת לה ואדם נזופה לה מאחריה ובאשמו נדה
אסור וראוי ליענש וכו' ולמד מזה דכדי לחבבה על
בעלה מותר להסמכל שלא בשעת נדחה.

ולפענ"ד שגגה גדולה הוא שטעו בפי' המאירי
לפי מה שהבינו בזה שהמאירי מדבר
להסמכל במקום מכוסה שלא בשעת נדחה הרי כתב
המאירי וכל המסמכל בעקבה של אשה ולא סוף

סימן כב

עוד להני"ל

הסתכלות באשתו אי מביאה אהבה

אלא דגם מה שאמרו דהסתכלות מציאה אהבה, לפענ"ד ההיפוך הוא האמת וחז"ל אמרו קידושין (מ"ז ע"א) אסור לאדם שיקדש אשה עד שיראנה שמא ימצא בה דבר מגונה ותחגנה עליו והחורה אמרה ואהבת לרעך כמוך הרי שע"י ראייה וכ"ש הסתכלות יוכל לראות בה דבר מגונה ותחגנה עליו, ומטעם זה אמרו דאסור לקדש אשה עד שיראנה שלא תחגנה עליו, ונראה רא"י מגמ' (נדה ל"א ע"ב) תניא ה"י ר"מ אומר מפני מה אמרה חורה נדה לשבעה מפני שרגיל בה וקץ בה אמרה חורה תהא טמאה שבעה ימים כדי שיהא חביבה על בעלה כשעת כניסתה לחופה, ופרש"י רגיל באשתו כל שעה שיראה וקץ בה, מאוסה עליו אמרה חורה כל שעה שתראה תהא טמאה שבעה כדי שלא יהא רגיל בה ותתחבב עליו ע"כ. הנה אדרבה הבלתי רגילות וההתרחקות קצת מציא לידי קירוב א"כ ה"ה ההסתכלות כשמתכלל בה יותר ויותר מוצא חסרונות עליה זה לא יפה חיה לא נאה אבל כשרואה רק בשעה הנריכה כאלה"ר ופחות כאברהם אבינו אז לא יקוץ בה לעולם והמציאות מוכיח שאותם שמסתכלים הרבה מגרשים נשותיהם בכל יום שכבר נמאסת עליהם ולא כן נדיקים שנותרים עיניהם בחורה ולא בהרהורי לב בגשמיות.

ועתה פקח עיניך במד"ר (בראשית פי"ז ז') מטרונא אחת שאלה את ר' יוסי א"ל למה בגיבה, א"ל משל וכו' אמרה לו למה במטמוניות וא"ל בתחילה בראה [הקב"ה את חוה] לו וראה אותה מלאה רירין ודם הפליגה ממנה חור ובראה לו פעם ב', אמרה לו [המטרוניחא] מוספת אני על דבריך אמורה הייתי להנשא לאחי אמי והלך ונשא לו אשה אחרת ואינה נאה כמוני. פרש"י שאלה למה בראה במטמוניות כשהוא ישן והשיב בתחילה בראה בפרהסיא וראה אותה ולא ערבה לו וחזר

ובראה במטמוניות וערבה לו, אמרה לו מוסיף אני על דבריך אמורה הייתי להנשא לאחי אמי וע"י שגדלתי עמו בבית החעכרתי בעיניו ונשא אשה אחרת שלא ראה אותה מעולם ואינה נאה כמוני. ועיין אגודה פ"ק דכתובות וביש"ש פ"ק דכתובות סי"ז וד"מ אהע"ז סי' נ"ה ובחי' המשנה פ' האיש מקדש באריכות.

ומה שאמרו ביו"ד סי' קצ"ה שמוחר להסתכל באשתו נדה י"ל דודאי כן הוא מדין אבל אם כל זאת לא יכחיש דברי הרמב"ן ז"ל שמבטן של נשים עושה רושם על האדם ובראשית חכמה פי"ז משעה"ק ומכאן ידיו היר"ש למעט הדיבור באשה ובפרט באשתו נדה וכו' וכן מלהסתכל בה כי בעברו על אחת מכל אלה מושך כח הטומאה והמג"א כחב דמדת חסידות הוא להחמיר ועיין ביאור הגר"א שמחמיר מאד ועכ"פ להסתכל בסחם נמי כיון דמבואר בזוה"ק ועוד כל הנ"ל ודאי דמי שרואה להיות והוא לנוע חייב גם כזה לנהוג בצניעות ולא הותרה הרצועה וכמ"ש הרמב"ן פ' קדושים יש נבל ברשות החורה.

סימן כג

עוד להני"ל

איסור חיבוק ונישוק

ומה שהביא עוד שמאל כחוב דאין לחוש לאיסור קישוי אבר הנגרס ע"י חיבוק ונישוק אשתו טהורה אף שאינו בא עליה אז ולמשל באמצע היום, דכיון דחיבוק ונישוק מותר א"כ ע"כ הקישוי הוא חלק מהמצוה של חיבוק ונישוק ואין לחוש משום חשש שיצא ז"ל ח"ו כי הטבע שהקישוי מת מעצמו א"כ ואינו מוציא ז"ל.

ולפענ"ד מה אומר והרי גמ' נדה דף י"ג נחלקו אביי ורבא בלוחז באמרו ומשחין ונחלקו בעקר כבר אי אמרין כיון דעקר עקר ולא חיישינן

אחדשכ"ג בידדות נאמנה וכו'.

ובעיוני נאמרי חן (למעכ"ג) לפ' קדשים דבר אל כל עדת בניי ואמרת אליהם וברש"י פ' זו בהקהל נאמרה ובאזה"ח הקשה מה בין פרשה זו לשאר פרשיות ומעכ"ג הלך כפי דרכו בקודש ור"א וגם אני אענה חלקי בס"ד לפמ"ש סוכה נ"א במונאי יו"ט הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תקון גדול ובגמ' מאי תקון גדול אמר ר"א באותה ששנינו חלקה הייתה בראשונה והקיפיה גזוטרטא והתקיניו שיהיו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה ודרשו מקרא דוספדה הארץ משפחות משפחות לבד ופרש"י קרא אשכחו ודרוש שצריך להבדיל אנשים מנשים ולעשות גדר בישראל שלא יבואו לידי קלקול והרמב"ם בפ"ה מהל' לולב ה"ב ובפ"ה מהל' ביהב"ח ה"ט כחב דעזרת נשים הייתה מוקפת גזוטרטא כדי שיהיו הנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהיו מעורבין ובמס' מדות פ"ב מ"ה עזרת הנשים הייתה אורך מאה ושלשים וחמש על רוחב מאה ושלשים וחמש וכו' לפניית מערבית היא הייתה לשכת מזורעים מערבית דרומית אמר ראב"י שכחתי מה הייתה משמשת אלא שאלו אומר ששם היו נוחנין יין ושמן והיא הייתה נקראת לשכת בית שמיא וחלקה הייתה בראשה והקיפיה כזוורה שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהיו מעורבין ועיין פי' הרא"ש שם וחלקה הייתה בראשה שלא היה בה שום תקרה והקיפיה גזוטרטא פי' בראשונה היו נשים מצפנים ואנשים מבחוץ והיו באים לידי קלות ראש התקיניו שיהיו הנשים מלמעלה והאנשים מלמטה ובציאור הגר"א מדות הנ"ל פי' בראשונה במקדש ראשון לא היה דבר בולט מן הכותל ובמקדש שני שהיו יראים מן היצ"ר עשו כזוורה כדי שיהיו שם נשים ע"ש ועיין רמב"ם בפיה"מ מדות הנ"ל שפי' וענין חלקה שהייתה פרוצה וכו' ומיראה שמה יתעברו וכו' הקיפו אותה שקופין אטומים ועשו בהן כמין מעלות שיביטו מהם הנשים ע"ש.

ולפ"ז בשעת הקהל שפרשה זו וגם שאר פרשיות בהקהל נאמרו תקשה היאך לא חששו

לאוסופי או חיישין אבל כל שלא עקר ודאי חיישין משום ש"ז לבטלה ועיין מ"ב א"ח סי' ר"מ ס"ט דאפילו לקיים המצוה שמצוה לחזק ולנשק ולספר מעניני וכו' דמי שהוא איש מחומם ויכול לבא עי"ז לידי חטא יש ליזהר שלא לספר עמה קודם חשמים, ע"ש באות ל"ח וכ"ש שלא בשעת מעשה, ובפרט לנעירים בחיבוק ונישוק וכיוצא בו מעשה חדודים שאפי' בזמן חכמי הש"ס חששו לנעירי ח"ח וכוה"ז כל אחד הוא איש מחומם לרוב ורובא ככולא.

ועיין באר יצחק יו"ד סי' קפ"ד אות כ"א ונ"ל דאם אינו בטוח שלא יבא לידי קישוי לכ"ע אסור בחיבוק ונישוק אף שהיא טהורה ושלא בשעת וסמ בשלא בשעת חשמים דבא עי"ז לידי קישוי ר"ל או שירגיש אח"כ באבר כמו שווענין שהוא קרוב לבא אח"כ להוצאת ז"ל ר"ל, ועיין חוסן ישועות קנ"א ואור נדיקים כ"ד דהמוציא ז"ל ר"ל נידון במיתה עולמית וגדול עונו מנשוא, ואין חפלתו נשמעת מ' יום ועוד ע"ש ומי יבא להחיר להם לשחק עם אשה היחמה אדם אש בחיקו ובגדיו לא חשרפינה, בפרט לנעירים וכוה"ז שכמעט א"א בלי זה ולכן כל ערוס יעשה בדעת ויר"א ירחיק כמטחוי קשת וסחור סחור אמרינן לנזירא לכרמא לא חקרב וכ"ש עריות דנפשו של אדם חומדתו והגודר עצמו בגדר פרישות וקדושה מחול עליו קדושה שנאמר והתקדשתם והייחסם קדושים כי קדוש אני ה' אלוקיכם.

ידידו דושכ"ת בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן בד

בעזרה תקנו תקון גדול והקיפיה גזוטרטא

א' לסדר ויתילדו על משפחותם התשמ"ט בנ"י יצו"א ישאו הרים וגבעות ברכה חיים ושלום אל מע"כ ידיד"נ הרהגה"צ כו' פרי עץ הדר עומר בפרץ מרבץ תורה ברבים כו' כש"ת מוה"ר אלחנן האלפערין שליט"א רב ור"מ בגאלדערס גרין לאנדאן הבירה

באבותיהם מחמת עוות שנולדו בה ועיין זוה"ק פ' שמות על בני הנדה וכיוצא בו מבני חשע המדות הנ"ל ועיין ספרינו משנה הלכות ח"ו סי' רי"א-רי"ג באריכות אבל המקדשים עצמן כמלאכי השרת צניהם כמותן.

והנה אמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן כל אדם שאשמו חובעמו הויין לו בני שאלילו בדורו של משה רבינו לא היו כמותם שנאמר הבו לכם (דברים א') אנשים חכמים ונבונים וכחיד ואקח את ראשי שבטיכם ולא כחיד נבונים וכחיד (בראשית מ"ט) יששכר חמור גרם וכחיד מבני יששכר יודעי בינה לעמים (ד"ה א' י"ב) נמצא דהיכא דהמלוה מחללת מלך האשה הולד קדוש ומוכשר יותר ואולי יש לדייק בזה גם אשה כי חזירע וילדה זכר ודרשו אשה מזרעת מחלה ובברכות ס"ג דשש נקבים יש לאשה ופריך א"כ מאי מהני החפלה וע"ש ולפמ"ש אחי שפיר דו"ק ח"ש איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמרו שהאם קדמה וחבשה שציון שמהיו קדשים ולפי' חז"ל גדורים בעריות וקדש עצמן במותר לך וא"כ יהיו פרושים מכל אפילו מן המותר רק איש אמו ואביו תראו ושבתותי תשמרו.

ובמה שכתבנו נראה נמי מה שממך לכאן ואת שבתותי תשמרו לפי דקיי"ל עונת ח"ה משבת לשבת ורמו לעונת ח"ה, ואמנם לרמו עוד לפ"מ שאמרו ז"ל (נדה ל"ח ע"א) חסידים הראשונים לא היו משמשין מטותיהן אלא ברביעי בשבת שלא יבאו נשותיהן לידי חלול שבת ופריך ברביעי וחז' לא ומשני אימא מרביעי ואילך מ"ט דחסידים הראשונים דכחיד ויתן ה' לה הריון (רות ד') הריון בגימ' מאתן ושבעים וחד הוו וכו' ע"ש ולכן סמך איש אמו ואביו תראו ואת שבתותי תשמרו לרמו מרביעי ואילך כחסידים הראשונים שלא יבאו נשותיהם לידי חלול שבת.

ורדיק את שבתותי לשון רבים לפמ"ש בגמ' שבת קנ"ו ע"א האי מאן דנשחא יהי (שנולד בשבת) בשבתא ימות על דאחילו עלוהי יומא רבא

מהחערות ונפרט במקום השכינה והיה מחניך קדוש ואמאי לא עשו מחינה והבדל כדי שלא יתערבו ויבואו לידי הרהור ח"ו ואמאי אמרו הקהל אנשים ונשים וטף יחד וז"ל דמקום השכינה אין שלטון ליתא"ר וכולו קדש ולכן צנין המקדש כחיד ויבאו האנשים על הנשים ולא חששו להבדיל ובבית ראשון לא חששו מיתא"ר שהיתה שם השראת השכינה אבל בבית שני פעמים ה' ופעמים לא ה' כמבואר בחז"ל לענין החמשה דברים שה' חסר ואש מן השמים ואורים ותומים ולכן חששו מהייתא"ר ועשו גזמטרא אפילו בביהמ"ק ואולי זה היה נמי הענין ולא אירע קרי לכה"ג ציוה"כ וגם זה הטעם של ר' יהודה שכעס וכי אשה בעורה מנין דס"ל שאין זה במציאות מחמת קדושת העזרה והשיצו דחקה ונכנסה שהרי בבית שני הוה.

ברם הרי בבית ראשון לא חששו וכ"ש במדבר דור דעה וא"ל משה יראה מילתא זוטרתא היא ושכינה מדברת מחוך גרונו של משה אין חשש מיתא"ר וליכא חשש חערות ולכן קאמר קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אל-ה' וכיון שקדוש אני ובמקום קדוש גם אחס תהיו קדושים וליכא חששא מהקהל ולכן פ' זו בהקהל נאמרה שאין לחוש מחערות ככה"ג. וזוה מדויק לשון קדושים תהיו ולא קאמר קדשים היו ותהיו משמע ממילא כלומר כיון שקדוש אני ממילא תהיו גם אחס קדשים. ולכן בשאר מקומות כחיד והמקדשם והייתם קדושים דהתם תלוי בכס שע"י שחמקדשו עצמכם תהיו קדושים אבל כאן קדשים תהיו על ידי כי קדוש אני.

סימן כה

עוד להג"ל

ובזה יש להסמך איש אמו ואביו תראו ועיין מפרשים למה הקדים אמו לאביו לפמ"ש נדרים כ' וברותי מכס המורדים והפושעים אלו בני חשע מדות אסנת משגע"ה שהם המורדים

תקנו חז"ל במס' זנאים דמנן לשם ששה דברים
הזבח מנח וכיון שחששו לפסול ע"י המהשנות תקנו
שיהא סחמן לשמן והבן.

ולכן סמך לאחר שאמר קדשים תהיו וגו' אל חפנו
אל האללים שהוא ההיפך והוא ח"ו נכנס
בניח קדשי קדשים ולכן אל חפנו אל האללים ואלהי
מסכה לא מעשן לכן אני ה' אלתיכם ואם שגיחתי ה'
הטוב יכפר.

ומחמת כי אין הדי"ג להאריך הנני מוכרח לקצר
והקוצרים אומרים יברכך ה' והנני חוזר על הראשונות
בתורה רבה על כל מה שטרח בשבילנו והגם כי
מצוה גדולה עשה לטובת בנין ארצינו הקדושה אבל
אורח טוב מה הוא אומר כל מה שטרח לא טרח אלא
בשבילי כי הוא האמת ולכן מובטחני שבזכות המצוה
הגדולה יזכהו ה' לראות בנים ובני בנים עוסקים
בתורה ומצות לשמה ונזכה כלנו יחד לראות בביאת
משיח צדקנו ועלו משיעים בהר ציון לשפוט את הר
עשו והיתה לה' המלוכה ובנה ירושלים ה' נדחי
ישראל יכנס דושכ"ג וכל הנלוים אלו וכאש"ל בלבו
ונפש,

מגשה הקטן

סימן בו

קול באשה ערוה לענין זמירות של שבת

כבוד האי צורב עוסק בחוקי חורב כו' כש"ת מוה"ר
אהרן זאב חעשין הי"ו

אחדשה"ט זידידות,

ובדבר אשר שאל בענין קול באשה ערוה אי שייך
דין זה גם לענין זמירות של שבת לפי
המבואר בס"ח סי' תשמ"ו ד"ש לרנן בשבת שירות
ומשכחות וכן בסידורו של שבת האריך בזה. ומע"כ
צ"ן לגמ' ברכות כ"ד אמר שמואל קול באשה ערוה
ורש"י סוטה מ"ח ע"ב ד"ה כ"אש בנעורת. וצ"ן
לאוצר הפוסקים א"ע סי' כ"א סק"ד אי יש לחלק

דשבתא אמר רבא וקדישא רבא יתקרי ופרש"י
וקדישא רבא יתקרי. שיהא פרוק וקדוש דכחיב
יקדשהו ע"ש. ולכן אמר שבתותי תשמרו שכיון
שנולד בשבת ימות בשבת אפשר שיחללו שבת בשעת
מיחה על חיי שעה וכיוצא בזה דפק"נ דומה שבת
ובדוד המלך אבת מת ומוטל בחמה וכו' והו"ל חרי
שבתים ולכן קדשים תהיו ומיהו גדורים וכנ"ל.

ולזה יש להסמך נמי אל חפנו אל האללים וגו'
לנאורה הם שני הפכים ממש כיון שאמר
ומזהיר על קדושים תהיו כי קדוש אני ברום
המעלות עד ע"ס מקור הקדושה כי קדוש אני
קדושה עצמה ואחם הדנקים בזה' אלתיכם כי קדוש
אני ועיין פנ"י קצ"ה ואורייחא ישראל חד הוא
עמוק עמוק מי ימלאנו היאך יפנו ח"ו להיפוך
מקור הצלתי טהור.

האמנם נראה לפ"מ שאמרו בגמ' יומא ס"ט ע"ב
באנשי כנה"ג שהתפללו לה' ב"א ב"א
היינו האי דאחרביה למקדשא וקליה להיכליה
וקטלינהו לכולהו נדיקי ואיגלינהו לישראל מארעהון
ועדיין מרקד בינן כלום יהבמיה לן אלא לקבליה ביה
אגרא לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן ונפל להו
פיתקא מרקיעא דהוה כתב בזה אמת אמר רב חנינא
ש"מ חותמו של הקב"ה אמת אומינו בתעניתא
חלתא יומי וחלתא לילואתא מסרוהו ניהליהו נפק
אחא כי גוריא דנורא מבית קדשי הקדשים אמר להו
נביא לישראל היינו יצרא דעו"כ ועיין רש"י שם
שהיו מבקשין מהקב"ה שימסור להם יצ"ר הרע
דעו"כ והפכים הקב"ה עמהם ונפק כעין ארי קטן
מבית ק"ק והוא יצ"ר"ה דעו"כ ותמה הרבי ר'
יהונתן ביערם דבש מאי עביד יצרא דעו"כ בק"ק
דוקא ולא נפק ממקום עומאה אלא ממקום ק"ק
דוקא והמ"י שהוא זה לעומת זה ולכן דוקא החם
הוא ח"ו נכנס במקום שהכל תלוי במחשבה ובע"ז
למען תפוש אותם בלנס כחיב יש להאריך בזה
וכעין זה מצינו דהמים שהם מקור הטהרה הם
המכשירים האוכלים לקבל עומאה ובלי מים לא
יכשרו המאכלים לקבל עומאה ועל דרך זה נמי

איסור ושוב פלפל גם כזה ולכסוף גם כזה חמך מנהגו שאם יחפזו הנזות לחון באיסור שאוסרים עליהם להשתתף בזמירות קודש ומשום עת לעשות לה' אינו מהרהב לאסור מה שהחירו הם וע"ש מה שדחק משום לו השעה שהיתה שם ולפענ"ד איני רוצה ללעז ח"ו על אלו שעשו כן אבל להלכה ודאי אין לו שום מקור להיתר ואדרבה הרי מצואר בח"ס ז"ל שלא החיר לעגן בחורים ובחולות אפילו לקבל פני המלך והחם נמי יחד הזמרה ולמה לא כתב דתרי קלא לא משחמעי אלא ודאי שזה טעות גמור.

והנה פשוט דמה שאמרו תרי קלא לא משחמעי אינו כזה מחרי טעמי חדא שהרי אמרו ז"ל כי קולך ערב ומראך נוח וכיון דקול אשה ערב הוא ואמרו ז"ל דאע"ג דתרי קלי לא משחמעי בחולות ושופר יוצא ידי שופר משום דאידי דחציבי ליה יהיב דעחיה דתרי שופר ומשחמעי וא"כ הכי נמי כן הוא וודאי אסור הוא ועוד דלהדיא אמרו זמרי גברי ועני נשי פריצותא זמרי נשי ועני גברא כלש דנעורת (סוטה מ"ח) והנה החם אפילו כמה נשי זמרי או גברי מ"מ אמרו דהו"ל איסורא ולא אמרו אלא לבטל זו מפני זו אם א"א לבטל שניהם אבל ודאי מזה לבטל שניהם ח"פ מאד. ומדברי הח"ס שז"ן עליהן מעכ"ת (ח"מ סי' ק"ז) דאפילו לכבוד מלכות אסר שהנשים פניות יזמרו יחד ע"ש.

והנני לברכו בברכת התורה ללומדיה צלח ורכב דרשה"ט מוקירו בלתי מכירו בלב ונפש, מנשה הקטן

סימן ב

המקדש באיסורי הנאה או בגזל

ב' לסדר כי תבא אל הארץ החשניו בני יצור"א מחיי חיים יכתב לחיים טובים וארוכים את מע"ב ידידי הרב הגאון בנש"ק כו' כש"ת מוה"ר יצחק האלפערן שליט"א רב ור"מ רמות ג' ירושלים עיה"ק ת"ו

בין פניה לנשואה ובש"ע ח"ח סי' ע"ה ושו"ת הח"ס ח"מ סי' ק"ז דאפילו למלכות אסור בניהכ"נ וגם ז"ן לשו"ת שלמת חיים (סי' ע"ד) וגם מה דין דתרי קלא כזה אי קי"ל דלא משחמעי.

אהובי ידידי דבר זה כבר נפתחה בגדולים ונסתיימה בקטנים וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות והמכשלה הזאת תחת יד מנהג אשכנז שהיו בעו"ה תחת הלחץ של ההשכלה ואז מחמת שחששו שח"ו יפלו ברשת ההשכלה כולם עשו מה שעשו להחיר כמה דברים לש"ש ומשום עת לעשות לה' הפרו תורתיך והעלימו עין מזה כמה מחכמינו ז"ל לפי צורך הענין ולא נזכרו כדרכא אבל עלובה עיסה אשר בעלה מעיד עליה (ועיין רמב"ם בפיה"מ שפי' בנדרות עת לעשות לה' הפרו תורתיך) ועיין שרידי אש סי' ח' שכתב על אחד ממנהגים שם ח"ל אם יבא מי מרבני ליטא להנהיג בעדמו כן וודאי שיעצרו אותו מכהונתו וכן הדין. מ"מ הלאי וכו' והטעם הוא משום עת לעשות לה' הפרו תורתיך. שוב כתב שם דרבני פולין ואונגרן שנחלגלו למדינת צרפת רואין את מנהגים החדשים שהנהיגו חרדי צרפת עפ"י שיטת גאוני אשכנז והם מוחים נגדם בעז לפי שמנהגים אלו הם נגד דינים מפורשים בגמ' ופוסקים כנ"ל וידוע כמה חזק שטף ההבחולות בארץ צרפת וכו'.

ובאות ד' שם כתב ומה שנוהגים לשיר ולזמר זמירות קודש בנים ובנות יחד נשאלתי בזה כבר ממנהיגי המחנות והשכתי להם כי צבאי לצרלין ראיתי בבתי החרדים מזמרים אנשים ונשים יחד זמירות קודש בשבת והשחוממתי למנהג זה שהוא נגד דין מפורש בא"ח סי' ע"ה ס"ג ועיין שם במג"א והאריך שם וכתב ואולם לדינא כיון דהבחולות הן בחוקת נדה וכמש"כ במ"ב א"כ אסור לעולם לשמוע קול זמר של בחולות ומטעם זה ערערתי נגד מנהג זה שנהגו חרדי אשכנז ושוב כתב דחקר ודרש שהגאון הצדיק הרב הילדעסהיימער החיר להם בזמירות קודש לומר יחד והטעם משום דתרי קלא לא משחמעי וכיון שמזמרים יחד אין חשש

אחדשכ"ת צידדות,

אינה מקודשת כי חנן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת דוקא בישדע לוקח שהן איסרה"י ולקח א"י שמכרן לעכו"ם או אפשר דאפי' במוכר לישראל דכיון שהלוקח נתן דמיהן למוכר להוציאן הלוואה הן בידו ומקדש בהן אע"פ שהוא חייב לשלם מצינו מפני שמקחו מקח טעות ע"כ.

ואשר נראה בס"ד בציאור הדברים לולי דמספינא דהירושלמי לא פליג אש"ס בבלי ומודה דהמקדש בגול אינה מקודשת ובדיוק לישנא דמתני' מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ולשון בדמיהן ז"כ חדא דמאחר דלומר שאין תופסים הדמים א"כ לאו דמיהן הם ולמה קרי ליה דמיהן, היל"ל מכרן וקדש בדמים אלו מקודשת דהרי לאו דמיהן הן, עוד קשה למה לא אמר ואם החליפין וקידש בחלופיהן מקודשת, ועיין חוס' ד"ה המקדש הא שרי ליהנות שלא בדרך הנאחז, ונלפענ"ד לומר דבר חדש דתרי מיני גזילות הן ותרי דיני ניהו, א) הגחל חפץ מחזירו, ב) הגחל מעות מחזירו, ונראה דהגם דתרווייהו גזל הם ומ"מ איכא נפ"מ לגבי השבון שאמרה תורה והשב את הגזילה שחייב להחזיר דהגחל חפץ אפי' הוא פחות משו"פ חייב להחזיר ומקיים בזה מצות השבון דהו"ל בכלל הלאו הניחא לעשה ועיין שבעות מ"ו ע"כ במודה במקלח הטענה דאם תצונו כלי אינו נריך שו"פ ועיין רעב"א ב"מ נ"ה ע"א דבבלי נזקקין ב"ד אפי' פחות משו"פ, ומ"מ בגחל מעות פחות משו"פ אינו בהשבון, אלא קיי"ל פמשו"פ מחיל איניש ועכ"פ אין לו דין השבון.

סימן ב

עוד להנ"ל

עוד נראה לחדש לפ"מ שדרשו ז"ל והשב את הגזילה אשר גזל ואמר רבה (ב"ק ס"ו ע"א) שני קונה דכתיב והשיב את הגזילה אשר גזל מה ח"ל אשר גזל אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמים

בבואי הציחה מארץ נהורה לארעא חשיכה חשכתי להעתיק הני מילי מעליוחא בזה שמעמחא חדחא בציאור דברי הירושלמי התמוהים אשר הלכו בו נמושות רבותינו הראשונים בחילופי גירסאות חה לורתה (קידושין נ"ו ע"ב) המקדש בערלה בכה"כ בשור הנסקל ובעגלה ערופה וכו' אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהם מקודשת. ופרש"י המקדש וכו' דכולהו איסרה"י נינהו כדיליף לה בגמ' מכרן וקידש בדמיהם מקודשת, דאין הדמים נחפסין באיסור כדיליף לקמן. ובירושלמי (קידושין פ"ג ה"ט) מכרן וקידש בדמיהן מקודשת רב חגי בשם רבי זעירי שאין חופסין דמיהן אמר רבי חנינא זאת אומרת שמקדשין בגול, ופי' הרא"ש ז"ל במכילתין, לפיכך היא מקודשת לפי שאין חופסין דמיהן לאיסור ודייק מינה ר"ח שמקדשין בגול דמאחר שאין דמיהן נכנסין תחתיהן לאיסור נשארו הן חסורין והמעות גזל הן בידו ואין דקיי"ל דקדשה בגול לפני יאוש אינה מקודשת לריך לאוקמה כדפרישת ואי לאו הירושלמי דמחשיב ליה גזל לא הוה קשיא לי מידי דהני דמים לאו גזל הן בידו כי בחורת מקח באלו לידו ואע"ג דמקח טעות הוא ישלם מצינו אצל הני זחי להוצאה ניחנו לו עכ"ל.

והרמב"ן ז"ל בד"ה מכרן וקידש הציא דברי הירושלמי מכאן יש ללמוד שאף הוא עצמו מותר בהנאת אותן דמים שאינן דמים לאיסורין ומה שאמר רש"י ז"ל (חולין ד' ע"ב ד"ה מפני) א"כ מצינו דמין לחמץ בפסח לא מצינו דמים שאינן דמייס אלא גזל הוא בידו ואם ידע הלה ולקח מחנה הוא שרנה ליתן לו ומסתברא לדידן דק"ל קדשה בגול לפני יאוש אינה מקודשת אלא א"כ ידע הלה שהוא איסור הנהאה ולקח או שמכרו לנכרי וי"ל בטותן דמים כיון דלאפוקינהו יהביהו ניהליה הלוואה הן בידו ומקדש בהן ואע"ג דמקח טעות הוה עבד כשיבא לחזור בו משלם מצינו ע"ש וז"כ. גם הר"ן אחר שהציא דברי רש"י וחלק עליו וכתב ומסתברא לדידן דקיי"ל קדשה בגול לפני יאוש

דוקא אם גזל ממנה חפץ אז י"ל ידי שקלתי אבל אם גזל ממנה מעות דומה לחוב וא"י יכולה לומר ידי שקלתי ושמתתי כעל כל הון שמנאחי לי און לחילוק בין גזל חפץ לגזל מעות, ובמעות אינו חייב להחזיר דוקא אוחו מעות אלא דמיס הוא דחייב לו, איברא דהב"ש שוב שדא ביה נרגא דמש"ס משמע אפי' מעות י"ל ידי שקלתי דחייב אם חטף סלע מידה ומקדש אותה מקודשת ואוקמה דכדשדיך אבל אם לא שדיך לא הוי קידושין משום די"ל ידי שקלתי ע"ש ובח"מ. ולכאורה נראה דגם חילוק דידן אול לי.

איברא דנלפענ"ד דמהא לא קשה מידי לדידן שהרי כבר הבאחי שאם נפסלה המטבע בידו אומר הרי שלך לפניך ופשוט דדוקא להיגזל יכול לומר לו הרי שלך לפניך אבל אם הגזלן נתן המטבע לאחר שגולה ונתנה לאחר והמלך פסל מטבעות אלו אין ביד הגזלן ליקח מטבע פסולה מן השוק וליתן לו להגזל ולומר לו הרי שלך לפניך שהרי אומר הגזלן זה המטבע הפסולה מעולם לא היחה שלי ודקא אם יש לו המטבע שגזל כיון שבמציאות הוא מטבע שלו לא נחיאשה הימנה הגם שהוא ביד הגזלן קיים בזה והשכ ואומר לו הרי שלך לפניך אבל לוקח מטבע של חבירו וכן הלוקח חמטו של חבירו כאו כיוצא בו ואומר לו הרי שלך לפניך אינו כלום שאין זה שלו שמשיב לו. וא"כ בדידן נמי דוקא בחטף סלע מאשה והחזירו לה בחור קידושין כיון שבנעם הסלע שלה היחה ויכול לומר לה אם נפסלה המטבע הרי שלך לפניך יכולה לומר אין שקלתי וידי שקלתי אבל החוטף סלע מאיש ונתן לאשה ואומר התקדשי לי בו כה"ג מודה הב"ש דדמיס הוא דחייב והסלע שחטף נעשה עליו בעל חוב ולא יכלה לומר האשה ידי שקלתי והבן.

ועיין קידושין מ"ז ע"א אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת מלוה להוצאה נתינה, ועיין רש"י אינה מקודשת אפי' ישנה בעין וכ"כ הרמב"ם ושא"ר ראשונים ע"ש, וי"ל קצת בפרש"י מלוה להוצאה נתינה, הלוה רשאי להוציאה בהוצאה

בעלמא בעי לשלומי ע"ש, והנראה דדמיס בעלמא שמשלם לאו היינו אשר גזל ונראה לחדש דהגחל מעות הגם דחייב לשלם מדין והשכ את הגזילה ומ"מ דוקא על חפץ שגזל חייב להחזיר אוחו חפץ בעצמו והיינו כעין שגזל אבל הגחל מעות מחזיר לו מעות אחר ולא בעי אוחו מעות ממש דלא גרע מגחל חפץ שאם נשכר או קנאה בשינוי דמיס בעלמא בעי לשלומי והכי נמי הרי דמיס בעלמא גזל ודמיס בעי לשלומי.

ואל חשיבני ממה שדרשו בגמ' (ב"ק נ"ח ע"ב) אשר גזל כעין שגזל מכאן אמרו גזל מטבע ונפסלה פירות והרקיבו יין והחמין חרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונעבדה בה עבירה שור הנסקל עד שלא נגמר דינו אומר לו הרי שלך לפניך, ומשמע דאהכ"נ אוחו המעות שגזל חייב להחזיר דאל"כ אמאי אומר לו הרי שלך לפניך הרי מיד שגזל מטבע נחייב במעות לשם ומטבע זו שנפסלה שלו הוא דנפסלה, וא"כ ע"כ דכל זמן שהמטבע בעין חייב להחזיר אותה המטבע גופה, לא קשה דודאי היכא שגזל מעות והחזיר מיד אינו יכול לומר הגזלן איני רוצה אלא במעות אחרים דמטבע שגזל הוא שמחזיר ואם נפסלה הצורה של מטבע זו הרי לא ניכר הצורה ולא נשחנה הגזילה ממה שהיחה ואין שינוי ניכר כלל ונמצא הו"ל בכלל היקף שאינו ניכר ואולי גם פחות מזה שהרי הוא לא פסל המטבע אלא המלכות וגם אם היחה בראשיתו נמי ה"י המלך פוסל ואין מקום לומר שבשבילו נפסלה ולכן שפיר א"ל הרי שלך לפניך אבל לענין חשלומין אם גזלו הרי דמיס נחייב מיד לשלם.

שוב העיר לי בני מחמד לבי ועיני הרה"ג ר' עמרם שליט"א מדברי הב"ש א"ע סי' כ"ח סק"ז הוצא בס' עונג יו"ט סי' קל"ז (ט"ס בעונג יו"ט שם שכח סי' כ"ז) על מה שכח המחבר ס"ב בגזל את האשה או גנבה או חמסה וחזר וקידשה בגזל או גניבה או חמס שלה אם לא קדם ביניהם שידוכין ונטלה ושחקה אינה מקודשת, וכחז הב"ש שם משום דיכולה לומר ידי שקלתי ואפשר

סימן כב

עוד להג"ל

מבואר בירושלמי לחלק בין חפץ למעות לענין גזל

איברא דבגמ' קידושין נ"ב ע"ב ההוא גברא חטף
זחי מחבריה ושדא לה אמר לה מיקדשת לי
אחא לקמיה דרבא אמר ליה דחש להא דר"ש דאמר
סחם גזילה יאוש בעלים הוי ומשמע לכאורה דבזחי
נמי אמרינן הכי וע"ז הערני ידידי הגרז"ל שליט"א,
איברא דהרא"ש הביא הא שמעמחא דרבא וכחב
הק"נ שם (אוח ס') ליה דחש לה להא דר"ש דאמר
סחם גזילה יאוש בעלים הוי. אבל סחם גביה יאוש
בעלים הוא כדפסק רבינו בפי' הגחל בחרא סי' ט"ו
כת"ק דר"ש עכ"ל. ועיין רא"ש שם דבידוע קני
ומה"ט מוקי לה הרא"ש דמכרן וקידש בדמיהן
מקודשת כלומר מכרן לעכו"ם או לישראל והכיר
בהן דהו"ל מעות מחנה, ע"ש, ולדידן מיהו י"ל
דהכוונה בירושלמי דהגם שהמעות גזל מ"מ כיון
דידע אין למעות אלו חיוב להשיב ואם קידש בהם
מקודשת ולא דמי לחטף ממנו והבן.

ולדלי דמסתפינא הינלפענ"ד דמ"ש הרמב"ן
והרא"ש והר"ן ז"ל דכאן המעות באו לידו
ע"ד מקח וממכר ולא בדרך גזל כוונתם דאז
המעות שגא לידו הגם שהם גזל מ"מ לאו בחור גזל
באו לידו ולכן לכ"ע אינו חייב להחזיר המעות האלו
ממש ושפיר יכול לקדש בהם האשה דהו"ל כעין
מעות שהלוא לגבי דין זה והבן כי קצרחי.

ובלמדי עם החלמידים פה צנית מדרשינו העיר לי
אחד מהחלמידים הגר"מ דירעקטאר
שליט"א מירושלמי פ"ב ה"א ח"ל חטף הסלע
מדה ונחמו לה בשעת מחנה אמר לה הרי את
מקודשת לי הרי זו מקודשת במה קידשה ר' חגי
בשם ר' פדת רוצה היא שמהיה מקודשת לו ויהא
חייב לה סלע אמר ר' יוסי אילו אימחר כלי יאוש
סלע דרכה להתחלף, ופי' ה"ע במה קדשה שהרי

ואינו חייב להעמידה בעיסקא שמהא מנזיה בכל עת
שיחבצנו וכיון דלהוצאה ניתנה הו"ל כדירה משמע
דוקא בדבר שלהוצאה ניתנה אבל אם חטף הרי לאו
להוצאה ניתנה ונע"ק ולפמ"ש לחלק בין נותן
להאשה בעלמא הלוואה ובין לאחר הכ"נ והבן כי
קצרחי מאד.

ומעתה נראה דזה דעת רב חגי בירושלמי דאמר
מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ולכאורה
כיון דאיסרה"נ לאו בר דמים הם הרי המעות גזל
ונמא דקדשה בגזל ואין קי"ל אינה מקודשת א"ר
חנינא ז"ל אומרת שמקדשין בגזל כלומר בדמים
שהם גזל אצלו כיון שאין חופסין הדמים וחייב
להחזיר, ומיהו דוקא בדמים שהם גזל ולא בכל גזל
דודאי ר' חנינא מודה בגזל חפץ וחייב להשבות אין
מקדשין בו שהרי לא נתן לה כלום אלא בגזל של
דמים שהגם שהמעות גזל אצלו מ"מ מקודשת
משום דיחזיר לו דמים אחרים ובדמים אלו מקדשים
אפילו הם גזל אצלו.

ובמה שכחצנו נראה לישב נמי דלא תקשה לר'
חנינא בירושלמי ממחני' דחנן (קידושין נ'
ע"ב) ומעשה בחמש נשים ובהן שמי אחיות ולקט
אדם אחד כלכלה של חאנים ושלחן היחה ושל
שביעית היחה וכו' ובגמ' שם נ"ב ע"א מעשה
בחמש נשים אמר רב ש"מ ממחני' ארבע ונקיט רב
בידיה חלה ש"מ המקדש בפירות שביעית מקודשת
וש"מ קידשה בגזל אינה מקודשת אפי' בגזל ידיה
ועיין רמב"ם פ"ט מה"א הל"ז וטוש"ע סי' ל"ז
ס"ב והרי משנה מפורשת דאין מקדשין בגזל והיאך
יפרנס ר' חנינא משנה זו ור' חנינא לאו חנא הוא
לחלוק על המשנה, ולפמ"ש אחי שפיר דר' חנינא
דייק דוקא במכרן וקידש בדמיהן שהמעות גזל
וקידש אשה שאין הגזל ממנה ושלה אז מקודשת
אבל בליקט פירות וכיוצא ודאי מודה דהמקדש בגזל
אינו מקודשת. וקנ"ע מב"ק נ"ו ע"ב ואמר ר"פ
האי מאן דגזל זחי ועבדינהו נסכא, וברמב"ם פ"ב
מה"ג ה"ג ובטוש"ע ח"מ סי' ש"ס ס"ט הגחל
מעות וי"ל.

ליה כל זמן שקרקע בידו ולפי שידוע שסוף סוף יבא הנגזל ויזיאהו מידו ואז יחזור על המוכר ויקח הפקדון ומה שהסכים לתת הפקדון בין כך ובין כך מפני שיש לו הקרקע ומחזיק בקרקע כל זמן שלא בלא הנעלים ע"ש.

ופשוט דטעם זה איחא רק במוכר שדה שאינו שלו והלוקח יודע שהשדה אינו שלו ויבואו הנעלים ויזיאהו מידו לכן ודאי שאינו נותן לו במחנה אבל המוכר איסר"נ שהלוקח יודע שהם איסר"נ ואין להם שויות ואפ"ה נותן לו מעות בעד איסר"נ ודאי דהמעות מחנה ואין לומר דהמעות פקדון כמו במוכר שדה שאינו שלו דהחם איכא בעלים שיבאו לבקש השדה שפיר נותן המעות פקדון שרונה שיחזיר לו אם יבואו ויקחו השדה ממנו אבל באיסר"נ אין מי שיבא ויקח האיסר"נ ולמה נותן הכסף בעד איסר"נ שאינו שוה כלום וע"כ דנותן לו המעות מחנה ואחי שפיר החילוק בין מוכר שדה שאינו שלו דפסק הרא"ש דמעות פקדון ובין מוכר איסר"נ דהמעות מחנה והבן.

ופה תהי' שביתת קולמסי ירידו דושכ"ת המברכו בברכת כוח"ט בסשצ"ג המצפה לישועת ה' כהרף עין בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן לא

עדי קידושין אי צריכין להסתכל בפני הכלה

ט' לחדוש הגאולה התשנ"ג בג"י יצ"א
את חג המצות, יחוג בריצות, וברכתא במותיב תלחא,
לעילא מכל ברכתא, למע"כ ידידי הרב הגאון כו'
כש"ת מוה"ר אפרים גרינבלאט שליט"א בעמח"ס
רכבות אפרים ו"ח

אחדשכ"ת צידדות,

ספרו היקר רבנות אפרים ח"ו קבלתי וכו' ורק

הסלע אינו שלו שלא נחיאשה ממנו וכו' אילו איחמר כלי. שחטף כלי ממנה וקדשה בו שפיר שפיר צריכין לטעמא דידך אבל השתא דחני סלע כיון שדרכה להחליף ודאי סמכה דעתה שזהו לקידושין והוא יתן לה סלע אחר ולפ"ז לכאורה הוא רא"י ברורה למ"ש לחלק בין כלי לסלע דבכלי אין דרכו להחליף אבל בסלע כיון דרכו להחליף א"כ אין נפ"מ איזה סלע נותן ומקודשת וכנראה דכזה חולק על צבלי דבכלי מפרש דוקא בדשדך והבן.

סימן ל

עוד להנ"ל

ישוב לקדושת הבי"ש מסתירת הרא"ש

ודע דראיתי להצ"ש א"ע סי' כ"ח סקנ"ח שחמה על מה שכחז הרא"ש ז"ל לחרץ דמיירי כשמכרו ועו"כ או לישראל והכיר בה דהוו המעות מחנה. וכ"כ הרמב"ן והר"ן, וחמה הצ"ש ז"ל מגמ' צ"מ ט"ו שאמרו שם בהמוכר שדה שאינו שלו דנחלקו בזה רב ושמואל אי המעות מחנה או פקדון וקיי"ל דהמעות פקדון ולא מחנה וכן פסק שם הרא"ש בעצמו וכ"פ בש"ע ח"מ דהמעות פקדון ולא מחנה אלא באחותו קיי"ל מחנה כיון שהיא אחותו מסתמא במחנה נתן לה אבל לאחר בפקדון הוא וא"כ היאך כחז הרא"ש כאן דהמעות מחנה והניח צ"ע ועיין ק"נ מש"כ.

ולפענ"ד נראה דלא קשה והרא"ש צ"מ הנ"ל דייק בלשונו לחלק צינייהו והוא דבצ"מ שם ביאר מ"ט אמרינן דאדם יודע שקרקע אין לו וגמר ונתן לשם פקדון כל זמן שקרקע בידו ולכשיזיאהו מידו יחזור לו הפקדון ואם נגנבו או נאבדו אפי' קודם שישלח בהן יד חייב באחריותן לפי שדעתו להשתמש בהן כל זמן שהקרקע ביד הלוקח ע"ש. ומבואר מהטעם שנתן דמעות פקדון לפי שאדם יודע שהמוכר אין לו קרקע ואעפ"כ נותן לו מעות אלו וגמר ונתן לשם פקדון דניחא

קהל ועדה כגי בשמיעה לחוד אפי' לא השגיח שום אדם ומובא בפת"ש והגם כי ודאי אין זה לכחילה אבל כה"ג שרואין העדים המעשה כולה ודאי לכחילה הוא.

וגם יש לפעמים צד מעלה בלא הזמינו עדים וכגון שנמצא העד פסול להעיד ולא מיבעיא היכי בלא נהגו לומר להעדים להרהר בחשובה קודם החופה וע"פ רוב לא שמעתי שיאמרו כן להעדי קידושין הגם שאומרים כן לעדים החותמין על הכחובה אבל לא נהגו לומר תחת החופה לעדים שיהרהרו בחשובה ולפי מנהגינו ע"פ רוב שלוקחין עדים לכחובה ואחרים לקידושין עיין מהר"ם מינ"ץ בחש' סי' ק"ט (וקצת משמע בלא כמהר"ל בבל' נישואין לאחר שקדשה בטבעת ה' קורא לעדים להעיד על הכחובה).

וכבר ראיתי בשלחן העזר סי' ח' אות ג' (א) שהביא לתמוה מה שאומרים לעדים החותמין על הגט שיהרהרו בחשובה ולא כן בעדי קידושין, אלא אפי' אומרים לעדים להרהר בחשובה מ"מ בגזלן וכיוצא בו ולא החזיר הגזילה ואין בדעתו לחזור הרי הוא עד פסול וא"כ לא חלו הקידושין כלל וכבר ה' לי שאלה בנן כולל שדרכו ה' להלוות ספרים ולא החזירים ונשאלתי מנן ישיבה אחד שאותו הבן כולל ה' עד קידושין אם צריכים לחזור ולקדש ועיין שו"ת משא"ת בנימין (סי' ה') בשחי עדים שחתמו על גיטין כעשרים שנה או יותר ונחזר שלפני עשרים שנה ה' אחד ליה מעות ולא החזיר ורצה לפסול כל הגיטין למפרע והגם כי לעדי גיטין אומרים קודם שיהרהרו בחשובה אבל לגזלן כל שאינו מחזיר הגזילה לא מהני. אבל אם סומך על הכל א"כ לכה"פ יש אחד הראוי וכשר, ומיהו כבר נהג עלמא ליחד וחי' מלשנות ממנהג בזה, אלא דמ"מ ביד החתן לחשוב שאם עדים אלו לא יליוחו אז יהיה מי שיהיה, וצ"ע. ואריך עכ"פ לדקדק שיהיו כשרים.

לאות שעיינתי קצת בדבריו בסי' ח"י הביא שלכחילה צריכים העדים לראות פני הכלה קודם הקידושין ולפי שצ"ע הדור פרוץ פרוץ מרובה על העומד וכל פירצה דחוקה הו"ל כצינורא דבידקא דמיא כיון דרווח רווח אצי קשישא אמר דמי לגדור דגמלא כיון דקס קס ע"ש (סנהדרין ז' ע"א) וכ"ש עריות דנפשו של אדם חומדתן וכבר האריכו בזה האחרונים ואין דעתי נוחה מהרא"י שמביא להסתכלות וברא"י בעלמא לא קני שהרי צעי להכיר לפי הטעם ואם היו הקידושין עד עכשיו קידושי ודאי מה"מ לאבותינו ורבותינו אכן נדרוך בנתיבותם עד ביאת משיח צדקינו ולכן אפי' ימצא טעם לדחות דברינו ח"ו לא נשנה מדרכ אבותינו שכן נהגו ומ"מ אכחז בזה קצת מה שעל לבי.

דע כי בעצם הזמנת עדים לקידושין יש בזה מחלוקות אי צעי וכנראה בדורות הראשונים לא הזמינו עדים אלא הכניסו הכלה לחופה וכל הרואים ושומעין את הקולות קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה היו עדים בדבר ועיין גמ' בחובות (ט"ז ע"ב) וגיטין (פ"ט ע"א) ועיין רמב"ם פ"ט מה"א הכ"ב וטו"ע א"ע סי' כ"ו. ועיין נמק"י יבמות דף פ"ח אהא דאמר ר' זירא מחוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בחחילתה ותמה הנמק"י היאך סמכו חכמים להחיר מפני זה איסור א"א החמור דבעינן שחני עדים מדאורייתא ומטעם ב"ד מחנין לעקור דבר מה"מ א"א לומר וחי' הריטב"א בשם רבו הרא"ה ז"ל שחי' דקים להו לרבנן דמילתא דעבודי לגלויי ושהחמרת עליה בסופה כל כך ודאי קושטא קא מסהיד ואנן סהדי במלמא ופרסם כה נחשב ככ"מ כעדות גמורה ואפי' מדאורייתא והכחז מסרו לחכמים לדעת אחיהו דבר מפורסם וניכר דברי אמת שהיא חשוב כעדות וכו' ע"ש. ורק במקומות שקדשו קודם ואח"ה הכניסו לחופה לאחר זמן הזמינו עדים לקידושין כיון שקידשו בלא חתונה ושמחה, ועיין שו"ת חו"י סי' י"ט בחופה הנעשית בפומבי לפני

סימן לב

עוד להג"ל

עדים שאין מכירין האשה אי הוה קידושין

והנה המהריב"ל כתב בעדים שאינם מכירין את האשה אזי דוקא אם היא מודית הו' קידושין והוצא בבאה"ע א"ע ס' מ"ב אמ"ש ברמ"א שיראו העדים הנמינה ממש לידה והמרי"ט כתב דאפי' היא מודית אינה מקודשת והרדב"ז כתב דאם הכירה אח"כ מקודשת גמורה, ועיין כרס שלמה א"ע ס' ל"א ועיין א"ע סק"ג בפח"ש הג"ל שהביא חבילות ראיות דהעיקר שיהיה ברור לעדים ענין הקידושין אף שאינם מכירים והנה פשוט דהכרה צעין שיכיר ולפי מה שמגלה פני הכלה ואינו מכיר לכאורה אינו מועיל לפ"ז ובפרט ח"ח שאין דרכו להכיר כמבואר בגמ' ב"ב קס"ח ע"א.

ועיין שו"ת בית שלמה חאה"ע ס' ט' דלא יחמירו כלל ולא ישנו ממנהג הנזעפים שלא לכסות הכלות אלא יעשו כנזעפים שמושכין את ידיהם מלגלות ע"ש ובשו"ת ד"ח להגה"ק מצאנו חאה"ע ס' ע"א כ' ג"כ דהכרח עדים לחו"כ אינו מעכב ע"ש ועיין בערה"ש א"ע ס' ל"א ס"ט במנהג לכסות פני הכלות לא הו' כמקדש בלא עדים דאין רואין אותה משום שידוע לכל שבחולה זו נכנסה לחופה והחזקה שהיא המתקדשת ובמה שאח"כ נתגלתה והכל רואין אותה הו' רא"י ג"כ ע"ש באריכות, ועיין שלחן העזר ס' ח' אות כ"ו. ובאמת כי לפענ"ד בלע"ה הרי נהוג אצלנו שהולכין החתן עם המחותנים וגדולי העיר להבדלעקונג מה שמביאין דעקטין ומכסים ראשה ומאז עד חתת לחופה עומדים עמה שושבינ' וכיוצא בכל העולם כה"ג אין שום הו"א לפקפוק בלי כל הטעמים שכתבנו.

איברא דלפענ"ד רא"י מגמ' (ב"ב קס"ח ע"א) אמר אב"י הא' נורבא מרבנן דאזיל לקידושין איחחא נידבר ע"ה בהדיא דלמא מחלפו לה מיניה,

ופי' רשנ"ס עם הארץ שמסתכל ומכיר בנשים ולפי מה שאמר דבעי העדים להסתכל בה ע"ה למה לי הם יכירו אותה אלא ע"כ דהני עדים נמי לא מסתכלין שהרי הם נמי ח"ח הם דע"ה פסול לעדות א"כ הרי מוכרח דלא היו רואים ומכירים באשה שמקדש שהרי אפי' המקדש עצמו שראוי לו לבדוקה לא ידע והכיר בה וכ"ש העדים אלא הע"ה הוא המבין וכמו שכתבתי לעיל צעין מכירין וא"כ בכל החמנוטות כן צידדן נמי יש די ע"ה שמכירין הכלה ולא יחליפו ודי בהיכר מה ח"ב בס"ד.

סימן לג

עוד להג"ל

מקומות שמגלין פני הכלה

וראיתי שהביאו בשם זדה לדרך דיש מקומות שמגלין פני הכלה קודם הקידושין כדי שיראו אותה העדים ומוצא בחופ"ח ס' ו' ואנכי הרואה לא ידעתי פשר דבר כי עיינתי בצדה לדרך וראיתי (מאמר ב' הכלל הרביעי הכלל השני בנישואין פ"א) אחר שכתבם אשה לחופה וכו' אסור להסתכל בפני הכלה ובמקומות יש שטהגין לגלות פני הכלה קודם הקידושין ובטוליעולה חזרו לנהוג כן וישר כחם. והנה המעיין בצדה לדרך לא זכר כלל מענין שיראו העדים את הכלה וגם אינו מדבר כן מענין עדים ועדי קידושין כלל ואדרבה כאן מדבר מענין כיצד מרקדין לפני הכלה ח"ל מצוה גדולה לשמח חתן וכלה ולרקד לפנייהם וגדולי ישראל היו עושים כן, ואמרו חז"ל למה לא אכלו הכלבים כפות ידיה ורגליה של אביב לפי שהיתה מרקדת לפני חתן וכלה. אסור להסתכל בפני כלה. ובמקומות יש שטהגין לגלות וכו' ובטוליעולה חזרו וכו'.

והנה הרואה יראה דהחם מיירי הכל מענין כיצד משמחין חתן וכלה ומביא שם מעשה דאביב וע"ז כתב אסור להסתכל בפני כלה, ובמקומות יש

וי"ר שמחה להתקדש ובנכרת חג כשר ושמת הנני
חוזר על הראשונות בנכרת על חיבורו החדש.

המברך בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן לד

אם עדי קידושין צריכים לראות פני הכלה

כ' כסלו התשנ"ו

מע"כ הרה"ג . . . שליט"א

בענין מה שמען לגלות פני הכלה קודם הקידושין
שיראו העדים את פני הכלה ואת מי מקדש
ואמר שכן שמע מגדול אחד שזו לגלות פני הכלה.

אהובי ידידי דע כי מנהג ישראל הוא לכסות ולא
לגלות ע"פ פסק הרמ"א ז"ל א"ע סי' ל"א
ס"ב שכתב וגם נוהגין לכסות פני הכלות הנזעמות,
וכן כתבו המחבר והרמ"א בסמוך סי' ס"ה ס"ב
ז"ל אסור להסחכל בכלה אבל מותר להסחכל
בחכשיטין שעליה או בפריעת ראשה ע"ש.

והנה העור אהע"ז סי' ס"ה כתב ז"ל מזה
גדולה לשמת חתן וכלה וכו' ומ"מ אסור
להסחכל בה וכתב א"א הרא"ש ז"ל י"א שביס
ראשון מותר להסחכל וכו' וליחא דאפי' שעה אחת
אסור להסחכל בה, אבל מותר להסחכל בחכשיטין
שעליה או בפריעת שיערה וכו' ולשון הרא"ש הוא
(כחוצות י"ז ע"ב) י"א דכל ז' אסור אבל יום
ראשון שהיא עיקר החיבוב מותר דל"כ מי יעיד
שינא בהיעומא וראשה פרוע וליחא דאפי' שעה
אחת אסור להסחכל אלא כיון שרואה ההיעומא
שעשו ואומרים זו היא של כלל פלונית היינו עדות.
א"נ ראית ההיעומא כשהיא עליה או פריעת הראש
אין זו הסחכלות בפניה ע"כ. והביאה הב"י (אהע"ז
הנ"ל) ועיין דרישה.

שנוהגין לגלות פני כלה קודם הקידושין והנה פשוט
דקאי על השמחה שכתב שם, אלא לפי שזעמן
שמחת חתן וכלה נחלקו בגמ' (כחוצות י"ז ע"א)
א"ר יונתן מותר להסחכל בפני כלה כל שבעה כדי
לחצנה על בעלה ולית הלכתא כווסיה ע"כ. וע"ז
אמר לאחר שכתב מזה גדולה לשמת אבל אסור
להסחכל בפני כלה והוא כמ"ש בגמ' ובש"ע א"ע
סי' ס"ה ס"ב וע"ז הוסיף כי יש מקומות שנוהגין
לגלות פני הכלה קודם הקידושין ומטעם לחצנה על
בעלה והגם שאסור להסחכל מ"מ לא נהגו לכסותה
לגמרי אבל בטוליעולה חזרו לנהוג שלא להסחכל כלל
ולא לגלותה וזה מובן לשון ובטוליעולה חזרו לנהוג
כן דאיתו מובן כלל מה לשון חזרו לנהוג אבל
לפענ"ד טעו בהבנת הגדה לדרך ואדרבה קאי
אדלעיל והוא בזה שכתב אסור להסחכל בפני הכלה
ואמר קלום וק"ל.

או יאמר דלאחר שכתב ואסור להסחכל בפני כלה,
וא"כ צריכין לכסות כל החמונה וכמ"ש ולכן
כתב במקומות יש שנוהגין לגלות פני הכלה קודם
הקידושין ומ"מ אסור להסחכל בה והוא כמו שאנן
עושין אחר הקידושין דרך תחת החופה הכלה הולך
בנעיפה מכוסה פניה ולאחר החופה מגלין פניה
היה דרכם לגלות קודם הקידושין אבל אין לזה
שייכות עם עדי קידושין והקידושין זה פשוט
וצרור. ואפשר להוסיף לפי שדרכם היה שכל הנשים
הלכו רעולות ומכוסות פנים ולכן פני הכלה גילו
בכמה מקומות כדי לחצנה על בעלה שמוחר
להסחכל בה מאז אבל מ"מ לאחרים אסור להסחכל
בה, גם במטה משה ח"ג הכנסת כלה אוח ח' הביא
כתב בעל דעה לדרך ח"ל במקומות יש נהוגין וכו'
ולא כתב כלל כדי שיכירו אותה העדים, יהיה הפי
מה שיהיה פשוט שאין כוונת הגדה לדרך לענין
עדי קידושין שם כלל והוא שגגה וטעות צפי'
מהמעתיקים לפענ"ד.

עכ"פ לפענ"ד זהו נחמין דכל כבודה בת מלך
פינימה ומכוסה בנעימות וכל כלה שהיא
ננועה וזכה לבנים צדיקים ומלכים מאן מלכי רבנן

הנעושות מכסות פניהם עד שלא רואות כלל ולא נראות ולמה יחירו לעדים להסחכל בפניה ומגלה פניה במעמד קדוש כזה ועל דרך זה נשאו אבותינו ואבות אבותינו בכל ערי יוראפף ובארצנו הקדושה ואין להכניס חדשות בעינינו יושאין ואדרבה כל שאפשר להרבות בנעושות עדיף טפי.

וזכורני כשנאנו מהמחנות לפני כחמשים שנה לאמעריקא והיו כל החמונות אז פה בחערובות נשים ואנשים והיו הרבנים ואפילו מראשי ישיבות יושבים באלמות יחד עם החערובות ואין פולה פה ומלפף ואדרבה פעם היינו כמה ידיים וחזרים מהחתן ובקשנו מגדולים שיטנו שם שיחנו לנו רשות לעשות מחילה לשחי שלחנות לכה"פ שטכל להשתחף בשמחת חתן ושחקו מאחנו וחזרנו הביחה בלי ליכנס להחמונה וב"ה אכשיר דרא מחמת גודל המסירות נפש שרבותינו מקרו נפשם להכניס קדושה וב"ה כהיום לא נמלא ח"ו כבר חמונה מאנשי שלומינו בחערובות וגם עם הכסוי פני הכלה שאז לא הקפידו על זה כלל וכסוי הראש וכיוצא בו שהכל הי' פרוץ במדינה זו וב"ה זכינו לכסות ולבצר החערובות למה לנו לגלות פני הכלה שכבר נהגו לכסות.

איברא דהא מילתא לאו חדתא הוא וכבר היו מעוררים בזה עיין שו"ת בית שלמה א"ע סי' ט' שכתב להרב מהרי"מ מנחוט שרצה לחדש לגלות פני הכלה קודם הקידושין בכדי שהעדים יראו אותה ע"פ דעת מהרי"ט הובא בא"מ סי' ל"א סק"ד, וכתב אליו הבי"ש ח"ל ואני אומר שח"ו לשנות בזה ממה שנהגו עד עתה עפ"י דברי הרמ"א סי' ל"א ס"ב וכן היא דרך נעושות, בפרט שדבר מכוער היא לעשות כן להסחכל באשה במחכוון, ודי בזה דברי הא"מ שם שר' שאף שלא גילו פני' להסחכל בה היו קדושי ודאי. ועוד יש להוסיף בזה אבל לא רציתי להאריך וכל המחדש בזה דבר לעשות נגד מנהג אבותינו ידו על החמונה. וידעתי שלא כביר הי' רב בקהלה גדולה ורצה לחדש דבר זה וכיוצא בזה ולעזה עליו כל העיר וישחקע

ומבואר דנפניה אסור להסחכל לכ"ע אפי' בשביל להעיד שהרי מעיקרה פריך דאל"כ מי יעיד שיצא בהיטומא וראשה פרוע, ומדחה וליחא אלא מעידין על ההיטומא או שראו ההיטומא שעשו אותה לכלה פלונית או שראו ההיטומא עליה אבל בפניה אסור להסחכל. ואי נימא דעדי קידושין מותרין להסחכל בפניה מה פריך מי יעיד שיצא בהיטומא וראשה פרוע והלאו עדי קידושין הסחכלו בפניה, אלא ע"כ דעדי קידושין ג"כ אסורין להסחכל בפניה וא"כ אין מי שיעיד בכלל, ועל זה דחק ליישב או שצריך לעדות שראו ההיטומא שעשו בשביל כלה זו קודם שנכשה ואז מותר להסחכל בהיטומא ולא הו"ל בכלל בגדי צנעונים של אשה המכירה, א"נ שראיית ההיטומא אף כשהיא עליה לא מקרי הסחכלות בפניה כיון דנפניה לא הסחכל, רק על ההיטומא. והגם שהקשו על החי השני דמנין לו לרבינו הא דמותר להסחכל בחכשיטין, שהבין הסור דסתם בכל חכשיטין קאמר הרא"ש וטעמא בעי למה מותר להסחכל בכל חכשיטין וכמ"ש בדרישה מנ"ל הא כיון דנשאר נשים אסור להסחכל בחכשיטין.

והמבואר בבירור גמור דאסור להסחכל בפניה בכל אופן לא העדים ולא שאר אדם, ואפי' עדים אין מעידין שהסחכלו בפניה אלא מעידין מה שראו ההיטומא או ראשה פרוע ולכן המסחכל בפניה אדרבה יש להרהר אי לא יפסל לעדות כמסחכל בנשים וסיים הדרישה שעל לשון הגמ' קאי שזה סימן לבחולה ליתן לה מאתיים זו והגמ' לא ברשיעי עסקינן שמסחכלין בה שלא כדת ע"ש.

ולכן אדרבה מי החיר לה לגלות את פניה תחת החופה בזמן ומקום קדוש כזה ויכשלו בה בהסחכלות פניה העדים וגם שאר העם, שכלם עיניהם תלויות למקום תחת החופה, ואדרבה אומר אני אם הקידושין כשרין בלי ההסחכלות כמו שנבאר בעזה"י א"כ אסורים גם העדים להסחכל ככולי עלמא וכמעט יפסל לעדות כמי שדרכו להסחכל בנשים שפסול לעדות נשים, וכן נהוג שהכלות

הרבה אנשים והחמץ בראשם אל הכלה שהיא יושנת בין הגשים ופניה מגולין ושם מביאין הדעק טיך ומכסין את ראשה, ואם הכלה טהורה החמץ בעצמו מניח הדעק טיך על ראשה או הכל לפי המנהג והנה בשעת הבאדעקין רואה את הכלה החמץ והשושבינן וגדולי הדור והרבה אנשים אחרים, ומאז הבאדעקין ועד החופה הולכין השושבינן וגם אם החמץ והכלה ואין רגע שחיה מאז הכלה לבדה או שיהי' במציאות להביא כלה אחרת ולהחליפה עד שנכנסת תחת החופה א"כ הפרסום הזה וההכרה זו שהו"ל דבר הידוע לכל מועלת לכלם שזה היא הכלה, ודאי דכה"ג הו"ל מוחזק עפ"י אנשים ואין סהדי וכה"ג לכ"ע מהני אפי' להחמיר לאברהם ואין כאן שום בית מיוחד שזו היא המתקדשת ופשוט מאד.

שנית נראה לפמ"ש הח"ס א"ע ס"י ק' לאחר שהביא דברי הרא"ש וסמ"ק ויאל לחלק בין קדושין וחופה בין זמניהם חמיינו דבזמנינו שמקדשין ומכניסים לחופה בפומבי לא חיישינן והביא שם ממור"ר בס' המקנה ס"י למ"ד שכל עידותינו בקידושין אינו אלא עפ"י אומדנא בעלמא שהרי מכסין פני הכלה ואין העד יכול להעיד שזאת היא הכלה אלא באומדנא שהשושבינן הושיבוה באפריזין וכדומה חו ראי' ברורה וכתב דכל עדות שהוא מדין אגן סהדי א"צ דין עדות ולא יופסל ע"י צירוף פסולים וקרובים דהא כל אגן סהדי פסולין וכשרין מזורפין אלא כל אגן סהדי לא צריך כלל וכמ"ש הרמב"ם סוף הל' גירושין וש"ך ח"מ ס"י מ"ו סוס"ק ס"ו ע"ש.

ובאמת כי לפלא קצת שלא הביא לעצמו ראי' מחוס' יבמות מ"ה ע"ב ד"ה מי ויש מפרשים, ועיין נמק"י שם דף פ"ח (דף כ"ח מדפי הספר) והריטב"א ז"ל משבח רבו הרא"ה ז"ל דאגן סהדי ומלחא דפרסום כזה נחשב בכ"מ כעדות גמורה ואפי' מדאורייתא והכחוש מסרו לחכמים לדעת אחיה דבר מפורסם ויכר דברי אמת שיהא חשוב כעדות ע"ש. ועיין חוס' גיטין ג' ע"ב ד"ה

הדבר עכ"ל"ק. והנה שהגאון בית שלמה העיד שכל ישראל נהגו שלא להסתכל בכלה וגער בהמחשך בדבר כמעט נמופה וישחקע הדבר.

והגם כי לא הי' לי לכתוב יותר וכל המוסיק גורע וכמ"ש הב"ש הנ"ל כי ההלכה פסוקה ומנהג ברור הוא בכל תפוצות ישראל ע"פ פסק הרמ"א ואין אחר המנהג כלום וכל המפקפק בדבר הו"ל כמוציא לפ"ז על קידושי אבותיו מדור דורות אמנם היות כי בהיותי מסדר קידושין בחופת חלמידי בא מעכ"ת והחמרמר בדבר שרבו צוה לגלות פני הכלה לפני העדים לכן אמרתי לכבודו ולכבוד רבו להביא קצת יותר צוה ולהראות שאין לה שום מדגוד שאלה בהלכה שאין צריך לגלות פני הכלה לפני החופה וממילא גם אסור לגלות שדבר מכוער הוא להסתכל בפני הכלה שאפי' המחירין להסתכל בכלה לחבבה על בעלה אמרו דרך בנגדיה ולא בפניה והלכה מפורשת הוא בש"ע א"ע ס"י ס"ה ס"ב אסור להסתכל בכלה, הג"ה אבל מותר להסתכל בחכשיטין שעליה או בפריעת ראשה (טו"ר) ע"כ ועיין ט"ז שם ובני"ש העתיקו הארכתי צוה במקום אחר.

סימן לה

עוד להנ"ל

אשה שהוחזקה אי חוששין שיחלפוהו

וראשון לציון נראה לפי מה שכתב האב"מ א"ע ס"י ל"א דבזמנינו שהוחזקה שזו היא המתקדשת שפיר הו' קידושין דסומכין על החזקות ואף דכשו"מ חסד לאברהם א"ע ס"י כ' פקפק על דלא סומכין על חזקה רק כשהוחזקה עפ"י אנשים שזהו המתקדשת אבל בזמנינו שאין כאן חזקה רק עפ"י נשים שמוציאין קול שזהו המתקדשת אין כאן חזקה כלל. ולא הבנתי דבריו שהרי המנהג אללנו היום שקודם החופה הולכין השושבינן וכפי מה שכתב הב"ח והט"ז שגדולי הדור הולכין נמי עכ"פ

יוצאה קול אח"כ והיה צריך לברר הדבר ועל שלא יצא קול הפך אנוחנו מחזיקים כי היא היא והיינו משום גילוי מילתא וסמכין אצביה שהוא קרוב או אחיה או אשה שמכירים האשה לקידושין מסתמא היא היא האשה אשר רצה לקדש המקדש והעדים מעדים אעפ"י שלא ראוה מעולם אלא עמה בשעת קידושין וכדמשמע נמי מההיא דלדבר ע"ה בהדי דדי שיכירנה כדי שלא סחלף דאם לא קדשה אלא בהדי ח"ח דמקודשת על הסתם כל שלא נחגלה שהיתה אחרת.

ויצא לנו מכלל כל זה כי אשה שכסתה פניה בין לגירושין בין לקידושין ונחגרשה ונתקדשה בפני עדים שאינם יודעים מי היא אינה מגורשת ואינה מקודשת אלא א"כ ידעו אז העדים ע"פ אחר אפי" ע"פ אשה שזאת היא פלונית אשת פלוני או אומה שרוצה פלוני לקדשה וכמו שכחתי למעלה ואפי" גלמה פניה אח"כ והכירוה היה צריך ליטול הימנה הגט ולחזור וליתנו לה או למתקדשת שיחזור המקדש לומר לה הרי את מקודשת במעוט שנחתי לך והיא תשוב הן כי היכי דלא ליהוי שחיקה וכו' ע"ש.

וי"ל חדא, כמה שכח שאלו מקפידין לחקור אחר אשה המתקדשת אם היא בחו של פלוני שנחלצה אציה או בחו אחרת או סתם אשה מן השוק, משמע דרק על זה יש לחוש אם היא בחו הראשונה או בחו אחרת או אשה מן השוק ואמאי לא קשה בעצם הקידושין היאך חלו הקידושין כיון שהעדים אין מכירין את האשה המתקדשת א"כ חסר בעצם הקידושין ואפילו נדע בזירור שזה האיש אין לו בת אחרת וגם יש עדים שיודעים שאין זו אשה מן השוק מ"מ הרי העדים אינם רואים שזו היא האשה בשעת הקידושין והיאך מעדין שנתקדשה ומה שיגלו אותה אחר הקידושין לא מהני, ולכן מה שאמר דסמכין על שלא יצא קול הפך שזה בחו אנוחנו מחזיקין כי היא היא משום גילוי מילתא וסמכין אצביה מאי מהני סמיכת העדים על אציה שהעדים צריכין לראות בעצמן

שלשה גיעין מ"מ אור"ת ובגמ' קידושין ס"ה אי הכי בקידושין נמי נימא הודאח בע"ד כמאה עדים דמי ודחי הכא חב לאחרונה ובמקום דאינו לאחרונה הכ"נ דה"י נאמן שקידש אפי" בלי עדים והארכתי בזה ודו"ק היטב.

ועוד זו שלישיה דהישועות יעקב ס' מ"ב ס"י הקצר אות ו' כתב דיש חבילות ראיות דלא כהמב"ט וכן הביא בשם הקהל יעקב בפ"ת א"ע ס' ל"א ובהגהות בן המהמר שו"ת ב"ש שם הביא משו"ת חסד לאברהם א"ע ס' כ' שהחמיר בזה לחוש לדברי מהרי"ט בשם אביו המב"ט והוא ז"ל האריך קצת ודחה דבריו וסיים ג"כ שאין לזוז ממנהג ישראל שאין מגלין פני הכלה כלל, והגם שמא דבדברי הרדב"ז ג"כ דשם ה"י מנהג שהעדים מגלין מ"מ לענין מעשה סיים שאין לשנות ממנהגא דידן ע"ש.

סימן לו

עוד להג"ל
ביאור דברי המב"ט

ורביעי בקודש בעיקר ההנחה שדמי בזה נרגא ולפענ"ד אין מהמב"ט ז"ל שום רא"י שצריך לגלות פני הכלה ולפי שכנראה לא הבינו כן קצת מהאחרונים ז"ל ולכן אעמיק כל לשון המב"ט (ח"ב שאלה קי"ט) בענין גט שמסרו לה עידי מקורה ולא הכירוה כי כסתה פניה וכחכר כתב תשובה בקידושין שאחד קידש אשה כי כסתה פניה וכו' והעלה דלענין עדות דהיא היא סגי אחד כל דהוא דגלוי מילתא הוא וכחכר ח"ל. והיינו נמי טעמא דאין אנוחנו מקפידין לחקור על אשה אי המתקדשת בפרסום לפלוני אם היא בחו של פלוני שנחלצה אציה למתה לו או היא בחו האחרת או בת דעלמא ואין אנוחנו צריכין עדים שיכירוה שהיא אומה שכונתו לקדשה שאנו סומכין כי היא היא דמלתא דעבדא לגלוי היא אם לא היתה זו היה

להסמכל בפניה אלא כל שידועים שזה דינה בזה ראובן יכולין להעיד על קידושה אם ראו הקידושין וכיון שנחזרר לן שהמצי"ט נמי לא בעי ראיה פניה וא"כ הדרינן דשוב אסור להסמכל אפי' רוצה. וא"כ מדברי המצי"ט אין שום ראיה שצריכין להסמכל בכלה להכירה אלא אדרבה צריכין לדעת אם זה היא הכלה ואם זו היא בזה האב או אשה אחרת מן השוק, אבל על זה לא מהני כלום הסמכלות העדים כי הם לא הכירוה מקודם ולא יודעים אם זה דינה בזה ראובן או לא אלא בעי ידיעה וסגי לזה אביה או נשים או קרובים וזה בס"ד ברור מאד.

וראי' ברורה לדברינו שהרי במחלת דבריו החמיל דאין אמתו מקפידין לחקור על אשה אי' המתקדשת בפרסום לפלוני אם הוא בזה של פלוני שנחרצה אביה לחתה לו או היא בזה האחרת או בזה דעלמא, והנה לא פריך היאך אכן סומכין על עדים שאין מכירין אשה שהוא בזה ואפילו ראו אותה ולא כסחה פניה מ"מ הרי עדים מן השוק שאין דרכן להסמכל בנשים מנא ידעי ואכתי מה מהני הסמכלות בפניה והרי אין מכירין אותה שהוא בזה וגם לא יודעין אם יש לו לפלוני בזה אחרת כלל ובהסמכלותן בפניה אכתי לא יוכלו לבחון אם היא בזה רחל או לאה, ומבואר דהחקירה שלו לא היחה בשביל ראיה פניה אלא בשביל שלא להטעות וע"ז שפיר משני שדי צדיעה, וא"כ אין מדברי המצי"ט לפענ"ד שום ראיה על ההסמכלות בפניה אלא שהעדים ידעו שזו האשה הוא בזה וע"ז סגי בשאלה וכפי מה שכתבתי שכהיום שמציאין אותה מהחופה גם זה לא צריכא משום דנחזרר כבר בשעת באדעקין.

סימן לו

עוד להג"ל

חילוק בין קידושי קטנה לגדולה

ועד החמישיית אני בא דנלפענ"ד בעצם השאלה

ואחרת לא יוכלו להעיד. ואפילו יבאו שני עדים ויעידו לפניו שהיא היא נמי לא מהני בלתי ראיהתן כמו שהמעיד על מה שהעידו לו אחרים שלא מהני היכא דהוא צריך לראות בעצמו והכ"נ כן.

שנית, מה שכתב ואל לנו מכלל כל זה דאשה שכסחה פניה בין לגירושין ובין לקידושין שנחגרשה או נחקדשה בפני עדים שאינם יודעים מי היא אינה מגורשת ואינה מקודשת אלא א"כ ידעו אז העדים ע"פ אחר אפי' ע"פ אשה שזאת היא פלונית אשת פלוני או אותה שרוצה פלוני לקדשה, ומבואר דאם ידעו העדים ע"פ אחר ואפי' ע"פ אשה שזאת היא שרוצה לקדש מהני העדות לכ"ע ותימה מה מהני ידיעה במקום ראיה והא בעי לראות ולא לדע ואין דבר שצערות פחות משנים וכמ"ס להדיא ח"ל דאין כאן עדות שנחגרשה כשנחנו הגט לידה ולא נחקדש כו' כיון שלא הכירוה באותה שעה ואפי' היא שידעה שנחגרשה מצעלה אינה רשאה להנשא במקום שאין יודעין אופן גירושה כיון שלא הכירוה העדים ואין דבר שצערות פחות משנים וכן זו שידעה שנחקדשה לפלוני בפני עדים אלא שלא הכירוה היא עצמה יכולה להחקדש לאחר ואינה חוששת לקידושין אלו כיון שהעדים לא הכירוה אז דבעי ב' עדים בשעת קידושין כדאמר עכ"ל"ק. וכיון דבעי ב' עדים שהכירוה בשעת קידושין מה מהני אמירת אביה וקרוביה ואפילו אמירת עדים לא יהני.

אבל האמת יורה דרכו דהמצי"ט נמי מודה דלא בעי ראיה פניה דוקא אלא כל שידועים העדות ידיעה ונחגלה להם שזו האשה שכסחה פניה היא דינה בזה ראובן ועכשיו קדשה לוי וראו העדים הקידושין יכולין להעיד על דינה בזה ראובן שהיא א"א שהרי ראו שנחקדשה בפניהם, ואדרבה בזה יחייש קושיא אחרת שמקשים דמה מהני מה שיראוה העדים חמת החופה כיון שהם לא הכירוה מקודם וגם הם ח"מ שאינן בקיין בהכרת פני נשים דעדות ע"ה ממילא פסולים א"כ הסמכלות וראי' זו למה ולהג"ל אחי שפיר דבאמת לא צריכים

שקדשו היו במקום מה שאנחנו האשכנזים עושים שידוכין וכשרנו לקדש בלא סופרי העיר להיות עדים שקדשו הנערה ולהעיד במקום אחר ולפי שלא היו שם אומדנא דמוכח שזה הנח שייכא לזה האב וכיוצא בו ולכן שפיר היו צריכין עכ"פ לראותו כדי להעיד אח"כ אבל הנכנסים חמת החופה כנידון לידן ובימינו לפענ"ד גם הרדב"ז מודה דאין צריך לגלות פניה לפני העדים ח"פ מאד לפענ"ד.

עוד רגע אדבר מה שמבואר בחורה פ' וישב וחאמר אם חתן ערבון (ל"ח י"ו) וכחצו בעה"מ י"מ שזא עליה בקדושין וכן מפרשים מה חתן לי כי חבא אלי כלומר במה חקדשני וחאמר אנכי אשלח גדי עזים וגו' וחאמר חותמך ופחילך וגו' פ"י טבעתך שאתה חותם בה וקדשה בטבעת, וחיתה להר' משה וזי מה הועילו הקידושין והא צריכין עדים ואפי" שניהם מודים כדאי' במס' קידושין (ס"ה ע"ב) וי"ל דמסתמא אדם חשוב כיהודה לא ינא לדרך בלא שנים רעוה ואחר עמו כמו ח"מ וקדשה בפניהם ע"ש ואי נימא דהמקדש בע"א חוששין לקדושי ע"ש הוה אחי שפיר דע"א הי' לו רעהו.

ואולי מה"ע ישנה לה בפסח עינים דהו"ל מקום עוצרים ושבים והו"ל כאן סהדי שראו כלה שכסתה פניה, ואפשר דמה"ע נמי כשזא רעהו העדולמי והביא השעיר עזים ושאל לאנשי המקום ואמרו לא הייתה בזה קדשה ותמוה שהרי ודאי הייתה אלא שהוא לא שאל על הכלה ונישואין אם הייתה בזה איזה נישואין אלא על קדשה והם לא חשדוה בקדשה כלל אלא הבינו שזה היה חמונה וקידושין שראו כלה שכסתה פניה ואילו הי' שאל על החמונה היו ודאי זוכרים מזה ושפיר הו"ל עדות כהח"ס והמקנה ואן סהדי והבן.

ולדידן אחי קשה אמאי לא הקשה נמי ר' משה הנ"ל דכתיב כי כסתה פניה ופרש"י ולא יכול לראות ולהכירה וא"כ היאך קידשה בלא ראותה ולהכירה וגם העדים לא ראו אותה דאל"כ הי'

לכאורה אין ראוי לנידון לידן דכפי הנראה המצי"ע מיירי בקדושי קטנה דוקא שהרי עלם קושימו מאי טעמא אין אנחנו מקפידין לחקור על אשה אי המתקדשת בפרסום לפלוני אם היא בחו של פלוני שנחלצה אביה לחתה לו או היא בחו האחרת או בח דעלמא ואין אנחנו צריכין עדים שיכירה שהיא אותה שכוונתו לקדשה שאנו סומכין כי היא היא דעלמא דעבדא לגלוי וכו', וע"כ בקדושי קטנה מיירי דאי בגדולה מאי איכפת לן לדעת אם נחלצה אביה לחתה לה או לא הרי גדולה בידו לקדש עצמה ואין צריכה רצוי האב, גם שאלה אם היא היא שנחלצה לחת לו או בחו אחרת ע"כ נמי בקטנה מיירי דבגדולה כיון שהיא מרוצה מאי איכפת לן אם זה רחל או לא ועוד דעכ"פ קאי אדסמוך והם קטנים בע"כ. וכן אם היא בחו אחרת מן השוק בידה לקדש עצמה כיון שהיא גדולה מאי קשה ליה ומאי איכפת ליה אם היא בחו או בח דעלמא, אבל אי מיירי בקטנה א"כ אינה מתקדשת אלא לדעת אביה ואז שפיר פריך דהי' לן לחוש לכל אלו וע"כ משום שדי בחזקה ובאומדנא ובאמירת אביה ח"פ מאד.

ואבתי פש לן דברי הרדב"ז אלף רכ"ו (קנ"ו) בראובן שקדש אשה בפני שני עדים ואחד מהם אמר שמעולם לא הכיר אשה זו ולא ידע שמה וכחצו הרדב"ז דהיא מקודשת מן החורה כיון שראתה אותה ופנים מגולות וכו' והרי סופרי העיר אין מכירין את הבנות שהם נטועות ולא ראו אותן מימיהם והם מגלים להם פניהם בשעת קידושין ורואין אותן ויודעין שנחלצה פלונית אח"כ ואפשר שיכירו אותן אח"כ ואפשר שלא יכירו ומשמע דצריך לגלות פניהם.

ולפענ"ד אין מכאן ראוי חדא דלפי הנראה דגם הרדב"ז מיירי בקטנה וכנ"ל ואפי' נימא בגדולה מ"מ פשוט דשאלתו דהרדב"ז בנשים שמקדשים אותן בלי פרסום כאשר הי' דרכם באחינו בני ספרד עד הדור האחרון שקדשו בחולות קטנות ואח"כ לאחר זמן הכניסו אותם לחופה והקידושין

ובדברי נעה"מ שיהודה קדשה יש ליטע קושים
הראשונים עין פענח חא ורמזין לפמ"ש
חז"ל במ"ר שחמר בת שם הימה לכך דונה בשריפה
והלל לא הימה לא ארוסה ולא נשואה ואף לאחר
מ"מ אין חיוז מימה בנת כהן אל"כ הימה ארוסה
או נשואה אבל לא פניה ועין פענח חא שם
ולהג"ל י"ל דיהודה שקדשה ובל עליה ולאחר כן
נדע לו שקדשה או כשנאו ואמרו לו שזינמה הדין
שנחקדשה חינמה וע"ז דן אומה בשריפה ובאמה
ואמרה שההריון הוא שיכיר ממי היא הרה והבן.

בכל אופן גילוי פנים לכלה חתה החופה כפי שהוא
היום שהולכין לבאדעקין ובפומביא אין לו שום
פנים בהלכה לפענ"ד וא"כ הו"ל ח"ו בגדר
אי-זניעות לגלות פניה דוקא ברבים ובשעה קדושה
חו ולכן ישחקק הדבר כמו שהורו כבר רבומינו
חכמי אשכנז הרמ"א והמקנה ומרן הח"ס והביט
שלמה וזנו אחריו ואחריו כל העולם נהגו כן.

ידירו בלתי מכירו בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן לח

המקדש אשה מסוכנת באסה"ג

עשרה בטבת שיתהפך לנו לשמחה בבנין ביהמ"ק
במהרה
מע"כ ידידי הרב הגאון וו"ח כולו אומר כבוד כש"ת
מוה"ר צבי מאיר אינטראטאר שליט"א מו"ל ספר כמו
השחר עם הוספות חדשות וגם בעניני חנוכה ועוד
ענינים חשובים

אחדשכ"ת צידדות.

בכמו השחר אות ח' סקל"ה באיסור הנאה ובדברי
המל"מ רפ"ה מה"א שמספקא ליה במקדש
אשה חולמת שיצט"כ באסה"ג אי הוי קידושין
והעיר לענין משלות מנות בפורים עין שו"מ

רעהו מגיד לו שזה כלמו, אבל לפמ"ש הרמ"א ח"ע
סי' ל"א דמנהגנו לכסות פני הכלה חתה החופה,
ואפי' אינה מכירה ולא העדות וכמ"ש בסמוך בשם
שו"מ בית שלמה ח"ע סי' ט' שכח להרב מהרי"מ
מנחנז שרלה לחדש לגלות פני הכלה קודם
הקידושין כדדי שהעדים יראו אותה ע"פ דעת
מהרי"ט הוצא בא"מ סי' ל"א סק"ד ח"ע הכל.

ומרן הח"ס ח"ע סי' ק' לאחר שהביא דברי
הרא"ש וסמ"ק וילא לחלק בין קדושין וחופה
בין זמניהם חמיינו דבזמנינו שמקדשין ומכניסים
לחופה בפומבי לא חיישין והביא שם ממו"ר בס'
המקנה"ה סי' למ"ד שכל עידומינו בקידושין אינו
אלא עפ"י אומדנא בעלמא שהרי מכסין פני הכלה
ואין העד יכול להעיד שזאת היא הכלה אללא
באומדנא שהשושביינין הושיבוה באפריון וכדומה חו
ראי ברורה וכח דכל עדות שהוא מדן אגן סהדי
ח"ל דין עדות ולא יופסל ע"י צירוף פסולים
וקרובים דהא כל אגן סהדי פסולין וכשרין מזורפין
אללא כל אגן סהדי לא צריך כלל וכמ"ש הרמב"ם
סוף הל' גירושין וש"ך ח"מ סי' מ"ו סוס"ק ס"ו
ע"ש. ומדברי החוס' ראוי לדבריהם ו"ל שהרי פי'
רש"י וחוס' שלא הכירו את הכלה לא יהודה ולא
העדות כי כסמה פניה.

ובאוצר הפוסקים סי' מ"ב ס"ק ל"ב הביא בזה
מנהגים שונים ולבסוף הביא אולם ננפש
ח"י סי' כ' דכל חפוצות ישראל המנהג שמכסין פני
הכלה ואין מגלין אותה שהעדים יראו אותה, וכן
בעין יצחק (להגאון מקאוונא) ח"א סי' ס"ב כח
דנהגו לכסות פני הכלה ונכון הוא, ובשאלת שלום
(טוינש) סי' י"א כח דיש לחוש ללעז קידושין
הראשונים שלא גילו פני הכלה, ובמשכנות הרועים
אות ק' דמנהג חוניים לכסות פני הכלה בשעת
קידושין ומנהג זה יסודתו בהררי קודש כמש"כ
הרשב"א במשונה וביפה ללז ח"ד סי' ל"א ס"ג
שאין מגלין פני הכלה ובשאל ונשאל סי' ל"ו דהנכון
כמו שנהגו לכסות פני הכלה בשעת קידושין וכן
המנהג פה ק"ק אלמרה (ג'רבה).

קידושין ע"כ. (והוסיף מעכ"ת ביאור דמדאורייתא קנייה הגם שהפקיעו חכמים הקנין ודברים אלו אינם ברש"י ולפמ"ש בסמוך באמת לא הפקיעו חכמים הקנין אלא אם חזר בו יכול לחזור אבל אין כאן הפקעה מדין חכמים). והאמנם הריטב"א ז"ל חמה עליו כיון דמדרבנן אינו קונה הפקר ב"ד הפקר ואף לר' יוחנן אינה מקודשת ומע"כ הביא גם מרש"י גופי פסחים ז' ע"א דהא דרב גידל דמקדש בחמץ דרבנן בשעת דרבנן מ"מ אינה מקודשת דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש והפקר ב"ד הפקר ומע"כ האריך בדבר.

ובאמת כי גם המאירי עמד על זה וכתב בקיטור מאחר שביארנו שהמעות קונות דבר חורה הרי שלקח ונתן מעות וחזר בו המוכר ובא זה וחפש וקדש בו את האשה חכמי הגרפחים פשוט שהיא מקודשת ומ"מ יראה לי שאינה מקודשת אלא מספק שהרי אמרו הפקר ב"ד הפקר ומאחר שחקנו שלא קנה אין לו זהם כלום ע"ש וז"ע בכונתו מאחר דס"ל דמדין הפקר ב"ד באנו עליו א"כ אף מספק לא הו' קידושין ואי לא הו' הפקר ליהו' קידושי ודאי וכדעת הריטב"א ז"ל וז"ע.

ולפענ"ד זה זמן רב אשר הראתי לדעת בס"ד דדברי רש"י הם גמרי מפורשת יבמות דף ז' ע"א ח"ל אכל חרומה טמאה משלם חולין טהורים שילם חולין טמאים סומכוס אומר משום ר"מ בשוגג תשלומין תשלומין במזיד אין תשלומין תשלומין וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה תשלומין תשלומין וחזר ומשלם חולין טהורין והו'ין זה במזיד אין תשלומין תשלומין חבא עליו ברכה וכו' ואמר רבא וכו' וחכ"א בין בשוגג בין במזיד תשלומין תשלומין וחזר ומשלם חולין טהורין והא הכא דמדאורייתא תשלומין מעליא הו' דאי מקדש בהן כהן אשה חפסו לה קידושי ואמור רבנן אין תשלומין תשלומין וקשרינן אשה איש לעלמא ומשני מאי אין תשלומין תשלומין דקאמר ר"מ דבעי למהדר שלומי חולין טהורין ע"כ. הנה מבואר דהיכא דמדאורייתא ממון שלו הוא אפילו דמדרבנן

מהר"ם שי"ק א"ם קי' שמ"א ושו"ת מחנה חיים א"ת ח"א קי' נ"ג שנחלקו בדבר זה ועיין ספרינו משנה הלכות ח"ד קי' פ"ט שהארכתי קצת בזה.

ודע דבעיקר חקירת המל"מ יש לעיין שלא הרגישו רבותינו האחרונים בדבר זה באמת כבר מפורש בפי' הרא"ש קידושין נ"ו ע"ב סימן ל"א המקדש בערלה ובכלאי הכרם וכו' ופי' במס' ע"ז (נ"ד ע"ב ד"ה למעוטי) פרש"י דליהו אסור לאיחגוטי מהנך דמים לפי שהן דמי ערלה נידו אבל לאשה שרי לאיחגוטי שאין דמי ערלה לגבי ידיה ואע"פ שנהנה כמה שמתקדשת לו בו גבי קדושי אשה לא החמירו כל כך וכו' אי נמי גבי קידושי אשה החירו משום ביטול פרו' ע"ש באריכות באמת בזה חלי חקירת המל"מ ובח' הארכתי קצת.

דושה"ט בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן ל"ב

מעות שיש לו עליו קנין דרבנן אי מהני לקדושי אשה

עש"ק לסדר והארכת ימים התשמ"ט בנ"י יצו"א מחיי חיים הוא יכתוב בספר החיים ברכה ושלום וכט"ס את מע"כ ידידי הרב הגאון כו' בש"ת מוה"ר יצחק מונדוובין שליט"א בעמח"ס מעיני הישועה שיקאגא אילל.

אחדשכת"ר נידדות,

יקרתו הגיעני וכו' ובדבר מ"ש בס' מעיני הישועה ב"מ דף מ"ח ע"א דברים ואיכא ביניהו מעות קאי באבל דברים ואיכא ביניהו מעות לא קאי באבל ופרש"י קאי באבל. ונפ"מ לענין איסורא כגון אם קידש בו את האשה לר' יוחנן הו' קידושין דמאורייתא קנייה ודידיה הוא לריש לקיש לא הו'

כח"י חש"ב) ורש"י פי' לקמן דנפ"מ לענין קידושין דלר"י כיון דמעו קוטה מה"מ אס קדש בהן מוכר את האשה מקודשת וכו' ואינו מחזור דכיון דמדרבנן אינן קוטה הפקר ב"ד הפקר ואף לר"י אינה מקודשת למאן דאמר דל"ל למוכר רשותא להנפקיטון ע"כ והנה ד"ק הריטב"א ז"ל שקידש בהן המוכר את האשה כלומר וקס"ד דמוכר הוא דהדר ביה וכמ"ש בסמוך חן כל שהכסף בידו וכיון שהוא הדר הרי הוא עשה עוולה מה שאין רוח חכמים נותה ממנו שהרי אמרו שעובר על מי שפרע שאינו עומד בדיבורו ולכן שפיר כה"ג אמרינן הפקר ב"ד הפקר ואס הלך המוכר וקידש במעו את האשה לאחר שחזר בו אינו מקודשת אפשר אפילו לדעת רש"י.

אבל רש"י ז"ל לפי גירסאמינו לא כתב שהלך מוכר אלא אדרבה כתב ונפ"מ כגון אס קידש בו את האשה ולשון קידש בו משמע בחפץ דאי במעו היל"ל והלך וקידש בהם היינו בממון וביחוד מבואר בלשון רבינו המאירי ז"ל שכתב ח"ל מאחר שביארנו שהמעו קוטה דבר חורה, הרי שלקח ונתן מעו וחזר בו המוכר וכל זה ותפש וקדש בו את האשה חכמי הגרפחים פי' שהיא מקודשת והנה ד"ק שהמוכר לקח המעו והמוכר חזר בו וכל זה כלומר הלוקח ותפש הכלי שלקח מד"מ וקדש בו את האשה וע"ז אומרים חכמי הגרפחים שהיא מקודשת ולפ"ז פשוט מאד דכה"ג לא אמרינן הפקר ב"ד הפקר לדעת החוס' כמבואר בגמ' יבמות הנ"ל ולכן שפיר פרש"י דהוה מקודשת ולא אמרינן הפקר ב"ד הפקר ובאמת כי לפוס ריהטא לא מצאחי בריטב"א הישנות שלפנינו הא קושיא ואולי חזר בו מפירושו וז"ע. עכ"פ לרש"י לא קשה מידי ואדרבה רא"י מפורשת לדבריהם מגמ' יבמות וכמ"ש.

וקצת יש לדייק על רבינו המאירי ז"ל שהקשה כאן לחכמי גרפת ובמס' יבמות דף פ"ט כתב ח"ל כבר ביארנו במשנמינו שאין ב"ד מחזין לעקור דבר מה"מ אלא בחד משלשה דרכים או בשב ואל מעשה או באפקורי ממונא או הוראת שעה דרך

אין הממון שלו מ"מ הו קידושין אס הלך הכהן וקידש עד שמחמה אף שרינן אשה איש לעלמא והוא כדעת רש"י ז"ל.

והוא דלא תקשה קושיא הריטב"א ז"ל דהפקר ב"ד הפקר כבר הקשו שם החוס' ד"ה אולי כהן ובחז"י שם ד"ה והא הכא דמאי מדקדק מקידושין דלמא משום דהפקר ב"ד היה הפקר כדאמר לעיל (פ"ט ע"ב) ואמר ר"י דלא שייך לומר הפקר ב"ד הפקר אלא היכא שהוא פושע ומפקירים ב"ד ממונו אבל הכא לא פשע כהן כלל ולמה יפקירו ב"ד ממונו ע"ש. וכבר הארכתי בזה דדן הפקר ב"ד לא אמרו אלא היכא דלאו ב"ד שום טעם בדבר להפקיר (עיין מהרי"ק שורש א') ולמיגדר מילתא כגון שעבר אמילתא דרבנן וראו ב"ד לקנסו בדבר אבל היכי דליכא טעמא למקנסו ולא למיגדר מילתא אפילו ה' ב"ד דרב אמי ורב אסי לא אמרינן הפקר ב"ד הפקר ועיין רש"י גיטין ל"ז ד"ה ומוסרני ולקמן מוקי דש כח בידם וכו' במקום שיש קייג ומקנה וכ"כ בשו"מ הרי"ב בן הרא"ש סי' ע"ח ועיין רמב"ם פכ"ד מהל' סנהדרין ה"ו ורמ"א ח"מ סי' ב' ומיהו מהריב"ל ח"א סי' קכ"ו השיג על המרי"ק ועיין ספרינו הדל משנה הלכות ח"ו סי' ז"ט.

והמבואר דדעת רש"י ז"ל דלא אמרינן הפקר ב"ד הפקר אלא היכי דפשע בדבר אבל היכי דלא פשע לא אמרינן הפקר ב"ד הפקר וכיון דכהן לא פשע לא הפקירו ממונו ומדאורייתא הו"ל קידושין ע"ש ולפ"ז הכ"נ רש"י לשיטתו פי' כיון דמדאורייתא מעו קוטה וליכא כאן סכנא לקנוס הלוקח שהרי הוא רוצה בהמקח ולכן אס חפס הכלי וקידש בו אשה מקודשת דמדאורייתא קנייה לכלי ודידיה הוא.

איברא דכיון דעלה לן כן נראה לפענ"ד לישב קושיא הריטב"א ז"ל דאפילו רש"י מודה להריטב"א אלא דחלו בגירסא דהריטב"א הביא גירסא ברש"י ח"ל ד"ה ור"ל (בדפוס האלפערן

אחדשה"ט.

במ"ש כג"ז נשיעורי רימ"ש בקידושין דף ב' האשה נקנית פרש"י לבעלה והקשה הא פשיטא לבעלה מיירי הכא וכבר הקשו וכחצו מזה רבים, ובענייני כנר אמרתי דכוונת רש"י בזה דהרי קי"ל דאין קניינים נפשו ישראל כי לי בני ישראל עבדים ורק בעכו"ם ועבד כנעני יש קנין אבל נפש ישראל אין בה קנין ואפילו אמה העבירה שביד אביה למכרה מ"מ לא נקנית קנין הגוף וא"כ קשה ליה לרש"י מה דחנן האשה נקנית ובגמ' גמר לה קיחה קיחה משדה עפרון ולא דמי להדידי דנשדה שייך קנין הגוף אבל באשה לא שייך קנין הגוף כלל ולכן פרש"י האשה נקנית לבעלה כלומר קנין אישות דוקא אבל שאר קניינים שלא לבעלה אין קנין באשה כמו באיש ואם בא לקנותה או הוא אחר שלא לשם אישות אלא לשם קנין לא נקנית כלל.

ובמקום אחר פירשתי עוד דלכאורה היל"ל האיש קונה וכמ"ש בפ' שני האיש מקדש וכבר הקשו בן בגמ' ואדרכה הרי קי"ל אמרה היא ונתן היא אינה מקודשת האמנם באמת הרי הקשו החוס' דיוק האשה בה"א וכחצתי לפמ"ש הרמב"ם למה כחצ קידושין אחר גיטין ונהפוך הוא דקודם מקדש והדר מגרש אלא דמחנ"י זו קאי אמשנה אחרונה דמס' גיטין דמיירי באשה שמתא בה ערות דבר וינאה והיתה לאיש אחר דנבחולה נשאת כבר מבואר במס' כתובות והכא מיירי באשה לאחר סוטה וגירשה בעלה נמצא לאחר סוטה שנשאת סוטה לבעלה ולכן בא אחר בן גיטין ולאחר גיטין שנחגרשה היא יוצאת ומתקדשת שנית לאיש אחר וזה לאחר גיטין קידושין והגם דדרכו של איש לחזר אחר אשה זה נבחולה נשאת אבל בסוטה שנחגרשה בקרא נראה שהיא ההולכת וינאה והיתה לאיש ולא האיש הולך אחריה לנשאה שזה הוציא רשעה מביתו וזה הכנים וכחצויות מיירי נבחולה נשאת אבל הכא מיירי מאשה שכבר נחגרשה מאחד וינאה והיתה ולכן קאמר האשה נקנית לבעלה ולא הבעל קונה אותה שלא הלק הוא אחריה אלא היא הלכה אחריו.

סייג וגדר. ומכל מקום כל ענין שנאישות אינן עוקרין, אלא שכל המקדש על דעת חכמים מקדש ויש להם רשות להפקיע ובדף נ' שם כתב חרומה טמאה אינה ראויה אלא להסקה וכו' ואם אכל חרומה טהורה משלם חולין טהורין ואם שלם חולין טמאים אחד שוגג ואחד מזיד חשלומו חשלומו וזהו ליה ממון כהן ומקדש בהן את האשה ויחזור וישלם חולין טהורין ע"כ ע"ש. הנה פי' להדיא דקידושין קידושין וע"כ ז"ל דלא אמרינן כה"ג הפקר ב"ד ואפקעינהו ול"כ ואולי מה"ט כתב כמסקנא ליה ודו"ק כי קנתי בזה.

ולפמ"ש ממילא לא חקשה נמי מה שהקשה מעכ"ת מהא דרב גידל (פסחים ז') דמקדש בחמץ דרבנן דאינה מקודשת דהחם עכ"פ המקדש עושה עולה זהו קידושין שלוקח כסף שאסרו חכמים ומקדש בהם כה"ג אמרינן הפקר ב"ד הפקר וכמ"ש רש"י שם להדיא והם הפקירו ממונו דהפקר ב"ד הפקר ע"ש דהחם יש טעם להפקיר ממון זה ממנו אפילו מדאורייתא למגדר מילתא ולסייג כיון שעשה שלא כהוגן ועיין אבנ"מ סי' כ"ח ד"ה בית שמואל סקנ"ז שכח דנאיסורי דרבנן לא שייך למימר ביה הפקר ב"ד הפקר לענין המקדש בהן ותמה בזה על הני"ש והביא בן נשם רש"י וכבר תמהתי עליו דברש"י מפורש מדין הפקר ב"ד שם ועיין ספרינו משנה הלכות ח"ט סי' רע"ט וסי' שצ"ב מה שהארכתי בזה בס"ד.

והיות כי אין הז"ג להאריך יותר הנני חוזר מעין הפתיחה בברכת כוח"ט לו ולכאש"ל החותם בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן ב

ביאור ברש"י האשה נקנית לבעלה

ב' דר"ח אדר א' החשמ"ט בנ"י יצו"א
מע"כ מוה"ר יעקב משה שורקין הי"ו מו"ל ס' שיעורי
רימ"ש

מקודשת אפילו ישנה בעין להוצאה ניתנה הלוה רשאי להוציאה בהוצאה ואינו חייב להעמידה בעסקא וכו' וכיון דלהוצאה ניתנה הו"ל כי ידידה ולא יהיב לה מידי הנה שינה כאן בלשונו הקדוש וכחז הוא לה כי ידידה ולא כחז וכבר הן שלה כמו שכתב כאן וז"ל למה שינה בלשונו וטעמו. ולולי דמסתפינא הי' נראה דרש"י רצה לישב מה שיש מקשין למה ליה להגמ' להביא הא' הלכא דהמקדש במלוה אינה מקודשת בשמי מקומות כאן ובדף מ"ז וכאן מיימי לה בשם אביי ולקמן בשם רב וכיון דרב אמרה להא' שמעתתא למה לא אמרה אביי בשם רב עוד יש לדייק דלקמן בשמעתיא דרב נהן טעם משום מלוה להוצאה ניתנה וכאן לא מיימי אביי כלל הטעם דמלוה להוצאה ניתנה.

ולכן נראה דרש"י מפרש דהני תרי שמעתתא תרי עיניי נינהו ולא דבר אחד מיירי ותרתייהו צריכי והוא דכאן קא משמע לן אביי במקדש במלוה שהלוה לה כבר וכבר הוציאה המלוה לזכרה ועכשיו בא הזמן להחזיר המלוה והיא צרופה להחזיר ואין לה או אפילו יש לה ורופה להחזיר אמר לה המלוה שתתקדש לו ואמר לה הרי את מקודשת לי במלוה זו שאת צריכה להחזיר לי והנה מלוה זו כבר קנתה וכבר הן שלה משעת קבלה והוציאה אותן כבר ועכשיו שהיא צריכה להחזיר המלוה הרי הן מעות אחרים שהיא חייבת לו ומחזירה לו וקא ס"ד כיון דעכשיו צריכה להחזיר ואפילו המעות בידה שחייבת להחזיר ורופה להחזיר לו והוא מקדש אותה בהן מהא מקודשת קמ"ל דאינה מקודשת דאין זה כסף שלו שנתן לה להיות מקרי מקדש בכספו אלא מעות אחרים היא חייבת לו. ולכן לא קאמר אביי מלוה להוצאה ניתנה דאין זה הטעם כאן שאינה מקודשת דאפילו נימא מלוה לאו להוצאה ניתנה אבל כאן הרי כבר הוציאה המלוה ואינה לפנינו ובה מיירי אביי ולא שניתנה להוצאה וכאן לא מיירי כלל שאכתי המעות בידה ואמר אביי אינה מקודשת ולכן פרש"י וכבר הן שלה כלומר משעה שקבלה ועכשיו כבר היא מחזירה.

אבל לקמן אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת

או יאמר לפ"מ שכתב הר"ן ז"ל דקנין אישות באשה הוא במה שהיא מפקרת עצמה לו והוא קונה אותה והקשו האחרונים א"כ יבא אחר ויזכה בה כיון שהפקירה עצמה וכל הרוצה יבא ויזכה בה מזכה מן ההפקר ולכן פרש"י נקימה לבעלה דוקא ולא לאחר דלא הפקירה עצמה להיוותה הפקר לכל מי שירצה יבא ויזכה בה אלא לבעלה דוקא.

סימן מא

עוד להנ"ל

המקדש במלוה

ברש"י ד"ה אינה מקודשת ומלוה להוצאה ניתנה וכבר הן שלה ומעות אחרת היא חייבת לו עכ"ל משמע מרש"י דאפילו עוד לא הוציאה המעות של המלוה אלא עדיין הן תחת ידיה אפ"ה אינו יכול לקדשה בו ואין לו שום זכותים בו והטעם וכו' ויפה פי' אלא בלשון משמע ז"ע קצת שהרי כן כתב מפורש לקמן דף מ"ז ע"א אינה מקודשת אפילו ישנה בעין ע"כ.

אמנם הרמב"ם פ"ח מה"א הי"ג משמע דאם המעות עדיין תחת ידה יכול לקדשה בהן כתב המקדש במלוה אפילו הייתה בשטר אינה מקודשת וכו' מפני שהמלוה להוצאה ניתנה ואין כאן שום דבר קיים ליהנות בו מעתה שכבר הוציאה אותו דינר ועברה הנאתו עכ"ל. משמע דוקא היכא שהוציאה אותו דינר אז אינה מקודשת אבל כשעודה תחת ידה עוד יש לו זכותים בו לקדשה בו אלא שהביא דברי הב"י א"ע סי' כ"ח שפי' פי' אחר בדברי הרמב"ם עכ"ל ועיין חוס' ר"י הזקן שכתב ומ"ש הר"ם שכבר הוציא הדינר פי' האיש הוציאו מרשותו כשהלוה אותם לה חז' דלא כהב"י צפי' ומיהו תרתייהו מודים דהרמב"ם נמי מודה דאפילו ישנם תחת ידו אינה מקודשת וכדעת רש"י וז"ע.

איברא דרש"י בסמוך דף מ"ז ע"א כתב אינה

מיירי שאומר לה מיד כשהלוה הכסף הרי את מקודשת לי בהלוואה זו שנחתי לך והוא דין חדש מה שלא שמענו מאביי דאפשר היכא דהמעות אכתי בעין ולא הוציאה עוד אפשר לאביי הוה מקודשת דאכתי לא ידעינן מהטעם דמלוה להוציאה ניחנה וא"כ אפשר דכל זמן שעדיין בידה מקודשת וע"ז בא רב לחדש דאפ"ה כה"ג אינה מקודשת משום דמלוה להוציאה ניחנה ולכן פרש"י אפילו ישנה ההלוואה בעין אפ"ה אינה מקודשת ולזה טעמא בעי דלזה לא סגי בטעם שפ"י לעיל במלוה שכבר הוציאה ועמה היא מחזירה לו שזה ודאי מעות אחרים הם ולא נתן לה כלום רק חוב שחייבת לה אבל כאן הרי הכסף אכתי בעין ושלם הוא ולזה אמר רב הטעם משום דמלוה להוציאה ניחנה וא"כ ודאי איכפת לן אם להוציאה ניחנה הרי עכשיו אכתי לא הוציאה שהרי ישנה בעין ולזה פרש"י דכיון דלהוציאה ניחנה הגם כי עדיין בידה ולא הוציאה מ"מ הוא לה כי דידה ולא יהיב לה מיד. ומוכן דפי' דהוא לה כי דידה ולא דידה ממש ולא כמו שפ"י לעיל דהחם כבר דידה וניהו שחייבת לשלם.

להוציא הכסף ולעשות בו כרצונו אבל בשעת הנתינה צריכה להיות בשבילה וכיון דלהוציאה ניחנה לא יתן הכסף בשבילה וליכא כאן כסף ולכן אפילו ההלוואה אכתי ישנה בעין מ"מ הרי לא ניחנה לה להיות שלה אלא זכתה בכסף זה להוציאה ולא לה ח"ש רש"י ולא יהיב לה מיד ומדויק לשון הוציא לה כי דידה כלומר דבאמת אינה שלה אלא הוציא לה כדירה דיכולה להוציאה כמו כסף שלה והאי נמי הוציא לה כי דידה ולא דידה ממש דגם לה לא נתן במתנה אלא להוציאה חה לפענ"ד דבר חדש.

ובזה יש לפרש נמי לשון הרמב"ם מלוה להוציאה ניחנה שכבר הוציאה אותו דינר ביאור הדברים דכיון דמלוה להוציאה ניחנה היינו שהמלוה נתן ההלוואה ללוה על מנת שיציא שזה דרך הלוה ללוות כסף לשלם הלוואתו במקום אחר או לשלם חובתו ולא לזה לו המלוה להיות המעות מתנה אלא להוציאה וא"כ בשעת נתינתו ניחנה לו לשם הוציאה ולא לשם עצמו והו"ל כבר הוציאה ועבר לה הנאתו ודו"ק. והארכתי בזה במקום אחר בס"ד.

בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן סב

בדין המקדש בשטר

פורים בירושלים עיה"ק לכבוד ארצנו הקדושה
החשנ"ג בנ"י יצו"א
מע"כ ידידי ש"ב הרה"ח נטע שעשועים ענף עץ
אבות פרי עץ הדר כו' כש"ת, מוה"ר חיים אלימלך
בלום שליט"א

אחד שב"ת בדידות נאמנה, וכו'.

על דבר אשר דקדקת במה שכתבתי בריש ה' קידושין לרבינו הגה"ג בפ"י קמ"ס על מה שכתב רבינו אסיר ליה לבר ישראל למנסב אימתא

ובמקום אחר הסברתי קצת לשון מלוה להוציאה ניחנה כלומר דכסף קידושין צריך שיתן לה במתנה וכל שלא נתן לה ובשבילה אינה מתקדשת כמו בכל קנין דהמוכר מקבל כסף וגמר ומקני הכ"י האשה נקנית וצריכה לקבל כסף מבעלה דגמר קימה קימה משדה עפרון וכל שקבלה כסף גמרה ומקנה נפשה אבל המלוה כסף בשעת ההלוואה אינו מכרין ליתן להלוה כלום שיהי שלו וגם הלוה אינו מבקש מתנתו ואינו מקבל בתור מתנה מהמלוה אלא מקבל המלוה להוציאה א"כ בשעת ההלוואה לא ניחנה לו לשם מתנה שיהיה שלו אלא ניחנה לו בשעת ההלוואה להוציאה והוא יחייב בו באחריות להחזיר לו חה הפ"י מלוה להוציאה ניחנה ולשון ניחנה נ"ב היל"ל מלוה עמידה להוציאה ולשון ניחנה משמע דהנתינה הייתה להוציאה ולו לעצמו ולכן האשה שרוצה לקדשה צריך הוא ליתן לה כסף בשבילה וצריכה וגם היא צריכה לקבל כסף קידושין לעצמה ולא להוציאה הגם שודאי שחובל אח"כ

עד דמקדש לה נכספא או נכחבחה או נביאה וכולהו נסאדי, והקשתי על לשון נכחבחה דמה הוא קידושין כמה שכותב לה כחובה וכחבחי בקיצור דנראה מדברי רבינו דהנכחבחה מהי במקום קידושין, וכחבחי דמסתבר שמקדשת נחורה כסף אם לא שהמנה נמפורש שאינו רוצה נחורה כסף רק נחורה שטר ואין להגרע"א א"ע סי' ל"ב בשם הריטב"א.

והנה מה שזיינא לדברי הגרע"א א"ע סק"א שם בשם הריטב"א בחי' פ"ק דקידושין ד"ו דהמקדש נשטר דנשטר קידושין לריך לכתוב ודין ולי וכו' כמו בגט אי משום הא לא קשיא דהרי רבינו הנה"ג נעלם הכחיבה בגט נמי יש לו שינוי נוסחאות, האמנם נעלם הדבר מה שכתבתי הוא דרבינו קאי אשלוש דרכים דאשה נקנית בהם בכסף ובשטר ובביאה ולכן אמר עד דמקדש לה נכספא או נכחבחה, ובנכחבחה כוונתו על שטר ושינה בלשונו לומר נכחבחה שלא נטעה כשיאמר בשטר היינו כלומר בהנמי גופי וריך להיות זו שו"פ או מומר בהנאה וכיוצא בו ולכן דייק נכחבחה כלומר דע"י מה שכותב לה הרי את מקודשת לי וקבלה אף שאין השטר שיהי כלום הרי זו מקודשת, אלא דלפ"ו הי"ל לרבינו לכתוב נכספא ובכחיבה כלומר כמה שיכתוב לה ולשון ובנכחבחה משמע נכחבחה שלה, ולכן כתבתי דרצה רבינו להוסיף בזה דגם נכחבחה אם רוצה לקדשה נכחבחה שכתב לה הרי היא מקודשת ולא נצי לימן לה שו"פ כלל.

ובמה שכתבנו הי' נראה לפרש קצת לשון הגמ' (קידושין נ' ע"ב בסוגיא דסבלנות במקדש אשה נפחות משו"פ) בעא מיניה רב אחא בר רב הונא מרבא הוחזק שטר כחובה בשוק מהו א"ל ובי מפני שמחזיק שטר כחובה בשוק נחזיק בה כאשת איש, ועיין ר"ן שם שהביא מחלוקת הראשונים בפי' חוששין לסבלנות דעת רש"י שחוששין שהסבלנות עממן יהא קידושין ודעת הרי"ף ועד דחוששין שמה קידש מקודם ע"ש באריכות דפרץ לרש"י א"כ הא בעא דהוחזק שטר כחובה בשוק אינו דומה לאיך

אלו דברי ידידו ש"ב דושכ"ת בידידות ובלב ונפש, מנשה הקטן

סימן ג

המברך על הכוס תחת החופה היאך מוציא חו"כ וקידוש על היין אי הוה דאורייתא

קרית אונגוואר ירושלים עיה"ק חדש שבט התשנ"ג להגאון הגדול ליהודים, מהולל בין צדיקים וחסידים, בור סיד שאינו מאבד טיפה, רוכל של בשמים מלא קופה, פ"ה ג"א תל תלפיות ארצר בלום ידי"נ כקש"ת מוה"ר חיים גריינמאן שליט"א גאב"ד בב"ב בעמח"ס ספרי חי' וביאורים בכל מקצועות התורה

אחדשכ"ג בידידות נאמנה, וכו'.

בעיוני נספרו הגדול נפל גורלי בח' שנת סי' ח' אות א' בדברי הגרע"א בגליון הש"ע א"ח סי' רע"א הוכיח מדברי הר"ן שנת כ"ג א' דקידוש היס על היין דאורייתא לפ"מ שהקשה היכי דחין קידוש היס שהוא דאורי' משום נר ביתו ונר חנוכה וחי' דנר חנוכה עדיף משום דאפשר לקדש אריפתא משמע אי לאו הכי קידוש על היין עדיף שהוא דאורייתא ע"כ. ומעכ"ג דחה ראייתו זו ד"ל דנקט ריפתא אבל ה"ה דהו"מ למינקט בחפלה וכיו"ב.

ולפענ"ד י"ל משו"ת הריב"ש סי' קנ"ט בשלשה ימים שנשבע הגדול שנהם שלא ייבס ולא יחלוק והשני טוען עליך המלוא שאתה הגדול או

איברא דלכאורה חלי בשני פירוקי החוס' שנועות כ' ע"ז דאמר רב אדא בר אבהו נשים חייבות בקידוש היום ד"ת ובחוס' שם ד"ה נשים וכו' משמע דקידוש דאורייתא וכו' ומימה דנריש מס' מזיר אמר מיין ושכר חיר לאסור יין מזה כיון הרשות ופריך מאי נינהו קדושה ואנדלחא מושבע ועומד מהר סיני הוא פר"ת בחמיה וכו' וי"ל דקידוש ודאי מדאורייתא אבל על היין אינו אלא מדרבנן אי נמי אפי' הוא דרשה גמורה הא דמכרך נריך שיטעום היינו מדרבנן עכ"ל.

והנהגה לכאורה מספקא להו אי קידוש על היין דאורייתא ולמי' בתרא אינו מקדש בלי יין או ריפתא עכ"פ דקידוש היום נמי לומר על היין אלא דאינו חייב לטעום אלא הו"ל כאומר שירה על הכוס ומדרבנן שזריך לשחות ועיין רש"י עירובין מ' ע"ז דגנאי הוא לכוס, ועיין שו"ת הר"ן (סי' נ"ב) אי מהי מה שנותנים לחינוך ביה"כ שאין המוהל או הסנדק יכול לשחות, וזה אי נדמה כוס של קידוש לכוס של ברכת המילה דלכאורה לא דמי אהדדי.

וכבר כתבתי על מה שכתב בס' אפיקי ים ח"ב סי' ב' שנסחפק על מה שנהוג תחת החופה שהמסדר קידושין מכרך על הכוס ואינו טועם כלום ממנו רק נותנים להחתן וכלה לטעום ולא ידע על מה סמכו העולם, והביא שם שכבר חמה ע"ז הפנ"י והוצא בפת"ש א"ע סי' ל"ד סק"ה והאריך יואלין החתן והכלה בברכת המכרך כיון דאין הכוס מעכב לאו דבר שחוצה נינהו ע"ש.

ובענייני כתבתי דנאמת לאו מילתא חדתא הוא וכבר ישב על מדוכה זו חד מקמאי בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ס"ה לענין מוהל שצריך על הכוס בפה"ג והטעמים לחינוך הנימול והמוהל לא טעם כלום אם ברכה זו היא לנעלה וכן המכרך ברכת חתנים על הכוס והמכרך ברכת אירוסין על הכוס והשיב דלא מוכר בשום מקום בחלמוד כוס יין

חיינם או חלק, והאריך שם דאין השנועה חלה עליו ואין כאן שנועה ביטוי שכיון שמה"ח מחויב ליינם או לחלק הו"ל כנשבע לנעל אח המנוה ממש והרי זה כנשבע שלא יקדש קידוש היום לא ביון ולא בפת דודאי הו' נשבע לנעל אח המנוה ולא חלה עליו השנועה אע"פ שאם נשבע שלא יקדש ביון שנועה חלה עליו דלאו מושבע מהר סיני הוא לקדש ביון דהא אפשר בפת כמו שפי' ר"ת ז"ל בהיה דמס' מזיר מיין ושכר חיר לעשות יין מזה כיון הרשות וכו' עוד י"ל דאפילו אח"ל דיבום וחליצה לא דמי ליון ופת של קידוש היום משום דהתם אין היין ופת שמי מזה אלא חלקי המנוה הם אבל כאן יבום וחליצה שמי מזה חלוקות הן האחת לקרב והאחת לרחק הוצא בנ"ח יו"ד סי' רל"ו.

והמבואר דהרי"ש ז"ל כלל יין ופת בחדא מחתא וכדא כן דא ותרוייהו חלקי המנוה הן, ותרוייהו מזה דאורייתא הן אם מקדש עליהן אלא דהנריה בידו או לקדש על היין או על הפת וכיון דיש בידו ברירה על אחת מהן מקדש ממילא כהדדי נינהו ואחיה מהן ירצה יקדש, ולכן אין השנועה חלה עליהן, וא"כ לכאורה נמי ס"ל דקידוש היום על היין כמו על הריפתא ותרוייהו דאורייתא דאל"כ אכתי למה לא חלה השנועה. והגם כי י"ל דנאמת חרוייהו דרבנן נינהו ומדאורייתא יוצא בתפילה אלא שאם מקדש עליהו מקיים מזה דאורייתא וכבר מצינו הרבה מזה כיוצא בזה שהחיוצ דרבנן ואם קיים קיים בהם מזה דאורייתא ודוגמא לזה חפילה שהוא לרוב הפוסקים דרבנן ומקיים בתפילה מזה דאורייתא אם מחפלו ובפרט בתפילה בציבור, וכן מזה דלערב אל תנח ידך שהוא מדברי קבלה ואם הי' לו בנים בזקנותו נוסף על ילדותו קיים בהם מזה דאורייתא דרק החיוצ הוא דרבנן אבל הקיום הוא מזה דאורייתא והכ"נ לענין קידוש, ומיהו מפשטות לשון הרי"ש לא משמע הכי, אלא ס"ל דכל זמן שלא קידש עדיין חרוייהו דאורייתא נינהו והם חלק מחלקי המנוה וכאמור.

שומה צרכית מילה ולא גדול א"כ לא אחי למיסרך
דידע דכוס של צריח מילה לקטן יתן לשמות ולא
לגדול ולכן כדי לקיים המנהג ולברך בחמימות על
הכוס ואין ענה אלא ליתן לקטן הנהיגו לעולם ישמה
קטן ולא יהי חשש דילמא אחי למיסרך כנלפענ"ד.

ומה שלא חששו לקושיא הפניי ואפיקי ים ועוד
נלפענ"ד עוד לפמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"א
מהל' ברכות ה"א ח"ל כל השומע ברכה מן
הברכות מתחלה ועד סופה ונמכוון ללאת בה ידי
חובתו יא' ואע"פ שלא ענה אמן וכל העונה אמן
אחר המברך הרי זה כמברך והוא שיהיה המברך
חייב באותה ברכה, וביאר הכ"מ דהרמב"ם קמ"ל
שני דינים חדא בשומע כעונה יא' ידי ברכה ואע"פ
שלא ענה אמן, והשני בשומע ברכה מפי המברך
ועונה אחריו אמן הרי הוא כמברך עצמו ויא' מדין
מברך ולא מדין שומע כעונה, ועיין רש"י ברכות
מ"ז ע"א דלא נגמרה הברכה עד שיענו אמן ועיין
ש"ג סביב המרדכי שהביא מירושלמי דלא נגמרה
הברכה עד שיענו אחריה אמן, וא"כ תחת החופה
בחו"כ שעונין אמן אחר הברכה הו"ל כאילו ברכו
לעצמן ושפיר מברך להו המסדר והם שומין, וי"ע.

והא דאמר והוא שיהא המברך מחויב בדבר י"ל
כיון דברכת אירוסין הוא אקב"ו ולונו על
הערויות ולא אקב"ו לקדש את האשה וברכה זו
בהקהל נאמרה בעשרה ולהרשב"א אם אין עשרה
אסור לקדש אשה בכל אופן והב"י חולק עיין א"ע
סי' ס"ב אבל מ"מ לכ"ע בעי עשרה לכתחילה אלא
בדיעבד פליגי וא"כ לא מיבעיא לדעת הרשב"א
דעשרה מעכב א"כ הברכה נחייבה בעשרה דוקא
אלא אפי' להב"י דרק לכתחילה מ"מ לכתחילה ודאי
בעי עשרה א"כ כל העשרה מקרי מחויבים בדבר
ושפיר מקרי החו"כ שומעין מן המחויב, ועכ"פ
ודאי שציון שכן מנהג העולם משנים קדמוניות
וכמ"ש התשנ"ז ועוד ראשונים ואחרונים והעיד לן
הש"ך שכן ראה בכל מקומות שהי' שם וכנראה
חזק בזה את המנהג א"כ מה לן לפקפק על מנהג
ותיקין וכן ראיתי בכל מקומות שהייתי אני הקטן.

לא על ב"א ונשואין ולא במילה ופדה"ב כמו שמכר
בקידוש והבדלה (ברכות נ"ב ע"ב ופסחים ק"ב
ע"ב) וכיון שאין חובה הו"ל ברכת הנהנין שאין
לברך כי אם השומה וכו' ע"ש אבל בחוס' עירובין
מ' ד"ה דילמא וכו' שאין המברך חייב לטעום וא"כ
מה שטועמין החתן וכלה בנ"א יא' יד"ח וכן
במילה מה שטועם א' העם או השמש כמנהגו או
חינוק אחר כמו שנהגו בקידוש והבדלה דביהכ"נ
וכו' ע"ש.

וזה נראה נמי שפסק הרמ"א יו"ד סי' רס"ה ס"ד
ו"א דמברך על כוס בכל מעניות ונחנים
הברכה לחינוקות קטנים (חוס' בכל מערבין ומרדכי
יומא) וכ"פ בטא"ח סי' תקנ"ט ס"ז וכן נוהגין
ליחן לחינוק הנימול ו"א אף בלא מעניות יולאים
בזה (כל בו) אבל אין נוהגין כן אלא הסנדק שומה
כשאניו מעניות, והש"ך שם סקי"ד העיד ח"ל ובכל
מקום שהייתי אין נוהגין כן אלא נחנים לשמות
לנערים קטנים עכ"ל. ועיין ישועות יעקב א"ע סי'
ס"ב בפ' הארוך סק"ב דחו"כ שהברכה נעשית
בשילס הם ראויים לשמות יותר מאחרים גם בשו"מ
בית שלמה ח"א סי' י"ד אות ב' החזיק במנהגינו.

סימן מד

עוד להג"ל

כוס של ברכה אי נותנין לסנדק לשמות

עוד רגע אדבר בזה דלכאורה אפי' לפי המנהג
ליחן לסנדק ושומה משמע דאין הסנדק מברך
אלא המברך מברך ונותן הכוס לסנדק לשמות וע"ז
העיד הש"ך שאין המנהג כן אבל לא כחז שהסנדק
מברך ושומה אלא סומך על ברכת המברך. וקלמ
אמרתי לטעם שהונהג בכל העולם ליחן לקטן צרכית
מילה ולא ישמה הסנדק מפני הקושיא דמבואר
בעירובין מ' הנ"ל דאין נותנין לקטן דילמא אחי
למיסרך כשיגדיל א"כ לעולם ליחוש והיאך נותנין
לקטן בימא דמעניא ולכן חיקנו דלעולם קטן

סימן מה

עוד להניל
הידור מצוה לאחר שקיימה

והנה מעכ"ג נסוגריים שם כחז ח"ל ונעיקר
הדבר שכחז צניח הלוי ח"צ ס"י מ"ו דלא
שייך הידור לאחר קיום המצוה, ונראה דלאו בכל
המצוות הדבר כן, והכוחז ס"ח שאינה מהודרת אס
מחר ומהדורה או כוחז לעצמו ס"ח אחרת נהידור
ודאי מקיים מצוה הידור וכן נראה במילה שהזכירו
ז"ל.

וקצת יש לעיין מגמ' גיטין כ' ע"א אחר רב
חסדא גמ שכחזו שלא לשמה באלו למחלוקת
רבי יהודה ורבנן דתניא הרי שהי צריך לכחז אס
השם וכו' אחר רב אסא בר יעקב דילמא לא היא
ע"כ לא קאמרי רבנן החס אלא דנעינא (שמות
ט"ו) זה א"לי ואטוה וליכא אכל הכא לא, ומשמע
לכאורה דאין צידו עוד להדירה. ומה שכוחז לעצמו
ס"ח אחרת הנה הוא מצוה שני ולפענ"ד דלא
מקיים בזה הידור במצוה ראשונה נס"ח שכחזה בלי
הידור, ואס יהדר ויעשה מעיל יפה הו"ל הידור
מחזק לס"ח ולא נכחינחו וק"ל.

ומיהו ודאי נדקו דברי מעכ"ג דאין ההידור שוה
בכל המצוות ולמשל נזר חטובה יש כמה
מצוה הידור, א) להדליק בשמן זית הוא הידור
דמעיקר דינא כל השמיים כשרים, ב) שחיה מנורה
של כסף עכ"פ מהודרת, וזהו ההידור מחזק למצוה,
ג) הידור נר לכל אחד ואחד, ד) הידור ביום ראשון
מדליק אחד ובכל יום מוסיף והולך, ה) הידור
שלוש בגד מכוונז או חדש לכבוד המצוה.

אלו דברי ידיו אדם מועט לעולם דושכ"ק באהבה
נאמנה עבר נרצע לארדוניו המצפה לישועת ה' כהרף
עין בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן מו

ברכת אירוסין אימתי מברכין

ג' לחדש הרחמים התשנ"ו קרית אונגוואר רמות
ירושלים עיה"ק תר"א
בימי הרחמים והרצון ישמעו דברי רצוי ורצון וברכת
כוח"ט בסעצ"ג לידדי מע"כ הרה"ג בנש"ג מוה"ר
ש. ד. רויזנטאל שליט"א אבן יקרה בק"א ומר"ל ספרי
דבי רב מרן הגרצ"פ פראנק וצלה"ה גאב"ד ירושלים
אחדשכת"ר נידודות נאמנה, נמודה רנה עצור
הספר היקר הדרת קודש וכו'.

ורק הערה אחת אשר רניתי להעיר בעניני מילה
בס"י כ"צ הביא מש"כ נחשו' הרשנ"א ח"ד
ס"י ר"ו שאלת מאימתי מברכין ברכת אירוסין קודם
קידושין כמ"ש פסחים ז' ע"ב דכל המצוות כולן
מברכין עליהן עובר לעשייתן או דילמא לאחר
הקידושין דאי קודם קידושין דלמא הדרי זהו
ונמלח ברכה לבטלה, ואחרת שדעתך נוטה שלאחר
קידושין מידי דהוה אברכת להכניסו שאינו מברך
אלא לאחר המילה כל שאין האב מל אח הבן עכ"ל.

ותמה הגאון רנפ"פ ז"ל דלאחר דיהיב טעמא
בברכת אירוסין לנכך אחר הקידושין מחשש
דילמא הדר זהו א"כ מאי האי שהביא הדמיון
לברכת להכניסו בבריתו של אברהם אינו שאינו עד
לאחר המילה שאין טעמו משום דילמא הדר זהו
וע"ש.

ולפענ"ד דמיונו של השואל להרשנ"א שם עולה
יפה והדמיון הוא כך דמה דמספקא ליה
להשואל בברכת אירוסין שינכך לאחר הקידושין ולא
קודם הקידושין דילמא הדירה זה או הוא או הוא
והמנכך ינכך ויהי ברכה לבטלה ולכן כל דבר
שמולה באחרים אין לנכך עובר לעשייתן אלא לאחר
עשייתן והביא רא"י מברכת להכניסו בבריתו שהאב
נמי מברך לאחר החיתוך ולא קודם וס"ל דנמי

לאחר יש ברכה ודו"ק) והש"ך שם אות ג' בשם ד"מ והג' אשר"י פ"ק דמולין דאפי' נכשרה אם שבת ולא צריך קודם השמיטה יצרך לאחר השמיטה וכא"ז והרמב"ם רפ"א דברכות חולק ועיין חו"ס פסחים דף ו' ע"ב בעידנא דאגבה נפק ושהקשו א"כ לא הו' עובר לעשייתו וחי' דמ"מ אכתי איכא קצת מצוה ע"ש ועי' הגרע"א ז"ל שם, ועכ"פ מצינו ברכה לאחר עשיית המצוה ועיין רא"ש בחובות דף ו' ולא מיבעיא לדעת הג' אשר"י והד"מ בש"ך דאפי' לכתחילה אלא כאן דא"א באופן אחר ודאי מנרך לאחר הקידושין וכגר בטילה וצ"ע.

ובענייני כד הוינא עליא זכתי לפלפל עם מרן המחבר זללה"ה בענין זה אי ברכת אירוסין אי הוה ברכת המצוה או ברכת הודאה והראש"י בס"ד דעת הרא"ש בחובות דלא הו' מצוה כי פרי' ורבי' היינו קיום המצוה וברכה זו נחקה לחם שבת להקצ"ה אקצ"ו והנדילנו מן העכו"ם וכו' ע"ש ועיין רדב"ז פט"ו מהל' תרומות הכ"ב כעין זה בברכת תרומה שהכהן מנרך ודעת הרמב"ם נראה דהוה ברכת המצוה וכן מטין דברי הראב"ד ומרן זללה"ה כחב לי דאפשר הראב"ד ס"ל כהרא"ש וילדות היתה כי וכתבתי או דא"א לומר כן בדברי הראב"ד ז"ל וכנראה מפורש בפ"ג מה"א הכ"ב ועוד וכן דעת החשב"ך ח"ב סי' ע"ד ובס' המנהיג הל' אירוסין סי' ק"ה ובשאלות פ' ברכה סי' קס"ה שאלתא דמחייבן דביה ישראל וכו' ועיין ריב"ש סי' פ"ב מה שהאריך והארכתי קצת בעניינים אלו וקצת פלא שהמו"ל ציינו לכמה מקומות ולא ציינו לדברי רבינו בספרינו הג"ל.

ובזה הגני חזר על הראשונות בתורה רבה על מתנתו ויה"ר שיזכה להוציא כל ספרי וכת"י של ב"ק מן דצלה"ה ולהגדיל תורה ולהאדירה ערי יבא ינון ולו יקח עמים ובברכת כוח"ט בידידות ובלב ונפש, מנשה הקטן

הטעם דאינו מנרך עובר לעשייתו כמו המוהל שמנרך עובר לעשייתו משום דחלי במוהל ודילמא דבר ביה ולא ימול או לא יוכל למול או יתקלקל במילתו מחמת פחד ויהי ברכתו לבטלה, ולהדיא כחב כן הראב"ד ז"ל בפ"ג מהל' אישות הכ"ג שכתב הרמב"ם ז"ל דכל המקדש אשה בין ע"י עצמו ובין ע"י שליח צריך לנרך קודם הקידושין ובהשגות כחב הראב"ד אין אנו נוהגין כן אלא מקדש ואח"כ מנרך והטעם מפני שהדבר חלי בדעת אחרים שאם תמאן האשה ולא תתראה הרי הנכרה לבטלה, וזה הטעם לברכה האב שמנרך להכניסו בביתו של אברהם אבינו עכ"ל, פי' שהאב כשאינו מל בעצמו עושה ברכת להכניסו לאחר המילה כיון שהדבר חלי במוהל שהוא דעת אחרים ואפשר שלא ימול, הרי מפורש מדברי רבינו הראב"ד ז"ל כדעת השואל ברשנ"א דהטעם שלא מנרך האב קודם המילה משום שהדבר חלי בדעת אחרים.

איברא דחירונו של הגרצ"פ ז"ל שרצה לומר דהואיל ואי אפשר לנרך לפני הקידושין בברכת המצוה אין כאן חיקון ברכה צ"ע לפענ"ד למה אין כאן חיקון ברכה והלא מצינו בכמה מקומות שחקו ברכה לאחר עשיית המצוה כיון שא"א קודם עשייתה וראשונה בטבילה גרים שא"א לנרך קודם שעדיין עכו"ם מנרך לאחר הטבילה ולדעת החוס' ככל הטבילות נמי כן וחלקו ע"ש ומבואר דהיכי דא"א עובר לעשייתו אינו מעכב ועכ"פ היכא דאיכא טעמא, ועיין יו"ד סי' י"ט השוחט צריך שינרך קודם השמיטה וכו' והוא מחלוקת בירושלמי ר"י ורש"ל וברמ"א שם ואם שחט דבר דאיתיליד בו ריעותא ונריך בדיקה ישחטנו בלא ברכה וכשימצא כשר ממנרך על השמיטה (א"י) ודלא כרש"י בתש' ואולי הרמ"א שם לשיטתו בא"ח סי' קע"ב ס"א בשבת והכניס משקין לחוך פיו בלא ברכה בולען ולדעת המחבר אינו מנרך עליהם ברכה ראשונה והרמ"א חולק דגם

סימן מז

ממטבע שטענע חכמים וגם חסר עולם האיסור של הארוכות לא ילא ידי ברכה כלל.

טעה בברכת אירוסין אי חזר ומברך

ג' לחודש הרחמים התשנ"ו פה קרית אונוגואר ירושלים עיה"ק ת"ו מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים בסש"צ את מע"כ ידידי הרה"ג וו"ח כר' כש"ת מוה"ד טאנצמאן שליט"א אבן יקרה בבית שמש מלפ' בכולל דישיבתנו הקדושה

אחדשכ"ת נידידות.

בדבר שאלתו במסדר קידושין שטעה בברכת אירוסין חתם החופה ואמר אקב"ו על העריות ואסר לנו את הנשואות והחיר לנו את הנשואות לנו ע"י חופו"ק ומעכ"ת אמר לו שרריך לחזור ולברך ברכת אירוסין ולא רנה לשמוע לו ולחזור ולברך ואחא נפשו בשאלתו אם הדין עם המסדר או שדקו דבריו מעכ"ת, (ז) אם המסדר טעה אם יש עוד עכשיו חיוב לחזור ולברך ברכת אירוסין עכשיו לאחר כמה שזועות או שעבר זמנו ועד כמה מקרי זמנו.

ולפענ"ד ראשונה נראה פשוט דהנזק עם מעכ"ת דהרי נוסח הברכה מבואר בגמ' כחובות ונעו"ש"ע א"ע ס' ל"ד ס"א אקב"ו על העריות ואסר לנו את הארוכות והחיר לנו את הנשואות לנו ע"י חופה וקידושין וברמ"א והחיר לנו הנשואות ע"י חופה וקידושין כלומר הנשואות ולא חזר לנו והסכמת האחרונים לומר לנו וכן איחא לרבינו הגדול הבה"ג, והמסדר קידושין הנ"ל כיון שטעה ושינה מטבע שטענו חכמים ונמקום לומר ואסור לנו את הארוכות אמר ואסר לנו את הנשואות שזה טעות מוחלט בין במטבע ובין בהלכה שהרי האמת שאדרבה החיר לנו את הנשואות כמו שחזר ואמר מיד וא"כ הוי חרתי לריעותא חדא שינוי מטבע ממה שטענו חכמים והשנית דבר שקר שלא אסר לנו את הנשואות אלא הארוכות וגם מיד סתר דבריו באמירתו והחיר לנו את הנשואות לנו, שינה

ואם ה' מיד בחוץ כדי דבור כשטעה ואמר ואסר לנו את הנשואות לנו ה' מיד חזר ואמר ואסר לנו את הארוכות והחיר לנו את הנשואות אולי ה' יולא ידי חובתו כיון שמסתמא קודם הברכה הכוונה הייתה רנא' ולברך כמטבע שטענו חכמים והו"ל כהתחיל לברך על דעת לומר בפה"ג וחזר כדי דבור נזכר שטעה עיין א"ח ס' ר"י ק"ב ובמג"א שם בשם הרי"ז דדוקא ברכות דרבנן ועיין באה"ט ומ"ב שם אות ו' ועיין א"ח ס' קע"ב ס"א ודו"ק. ולכן פשוט כיון דשינה הברכה ועוד חסר בכלל עולם הברכה ואסר לנו את הארוכות ולא דבר כלל אלא מן הנשואות ליכא כאן ברכה וחזר ומנרך.

סימן מח

עוד להג"ל

לא בדרך ברכת אירוסין עד מתי יכול לברך

ומיהו בדבר שאלתו אם אחתי יכול לברך ועד מתי יכול לברך ברכת אירוסין יפה העיר ולענין ברכת הנהנין הרי נחלקו הפוסקים עיין א"ח ס' קע"ב שכת והכנים משקין לחורך פיו בלא ברכה בולען ואינו מברך עליהם ברכה ראשונה, והרמ"א ז"ל כחז הגה ו"א דמברך עליהם וכן נראה עיקר (הרשב"א בשם הראב"ד והרא"ש פ"ג שאכלו וכן דברי הרמב"ם פ"ח מברכות) ועיין מ"ב משחלק מ"ש הכא מסי' קס"ז ס"ח דאם נזכר אחר שגמר סעודתו דאינו מברך דכאן נזכר בעודו בפיו וחיוב בברכה ע"ש ואפ"ה דעת רוב פוסקים כמחזר שאינו מברך ברכה ראשונה ע"ש.

ולפום ריהטא ה' נראה דנמחלוקת שנוי' שהרי נחלקו הראשונים בעולם ברכת אירוסין אם הוא ברכת המזוה או ברכת הודאה ופשוט דאם

סימן סמ

האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ונת

כ"ז לחדש הרחמים התשנ"ג
מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים את מע"כ הרה"ג
המופלא הב' החשוב מאד נעלה חוב"ט עושה נפלאות
בח' תורה כש"ת יעקב דהאן בעמח"ס יד רוד
ירושלים עיה"ק

אחדשה"ט נידדות,

מה שפלפל בגמ' גיטין ס"ד ומיר י"ב האומר
לשלוחו לא וקדש לי אשה ונת שלוחו אסור בכל
הנשים שבעולם חזקה שליח עושה שליחותו וכיון
דלא פריש ליה הא לא ידע האזי יהו קדיש ליה,
ובש"ע א"ע סי' ל"ה סי"א האומר לשליח לא וקדש
לי אשה ונת השליח ואינו יודע אם קידש לו אשה
או לא ה"ז בחזקת שקידש שחזקה שליח עושה
שליחותו, וכחז' הט"ז סקט"ו דדייק שחזקה שליח
למחר דלא חקשה הא איכא כאן ס"ס שמא לא
קידש כלל ואח"ל קידש שמא לא זו לכן כתב שחזקה
שליח עושה שליחותו א"כ ודאי קידש לו אשה ואסור
בכל הנשים אם לא באשה שאין לה קרובות. ותמה
מעכ"ת דלא שייך כאן ס"ס דהא משם אחד הוא
דשמא אין קרובותה של זו מקודשת לו וכמ"ס
החוס' (כתובות ט') בד"ה ואי דשמא באונס ושמא
ברצון ואח"ל ברצון שמא קטנה הייתה דשם אונס
חד הוא והאריך בזה להביא הפוסקים דמשם אחד
לא אמרינן ס"ס. ושוב האריך במחלוקת הרמב"ם
והראשונים אי ספיקא לאורייתא מה"מ לקולא או
לחומרא ור"ה לחלוקה הא בזה.

ובענייני דהרהורי דברים אמרתי ברמב"ם (פ"ט
מטו"מ הי"ב) מהא דכ"מ (פ"ו ע"א)
קא מיפליגי במתיבתא דרקיע אם נהרת קודמת
לשער לכן עמא ואם שער לכן קודם לנהרת עהור
ספק הקצ"ה אומר עהור וכולהו מתיבתא דרקיעא
אמרי עמא ואמרי מאן נוכח רבה בר נחמני דאמר
רבה בר נחמני אני יחיד נגנעים אני יחיד באלהות
וכו' כי הוה קא ניחא נפשיה אמר עהור עהור

הוא ברכת המלוה והגם דלא מצרכין הנוסח לקדש
אשה (עיין א"י ועוד ראשונים שאמרו לדרך לקדש
את האשה) מ"מ אין לדרך רק עובר לעשייתו ככל
המלוה אבל אם הוא ברכת הודאה שפיר יכול לדרך
אפי' לאחר קיום המלוה ועיין רא"ש כתובות דף ו'
דאינו ברכת המלוה, איברא דאפי' למ"ד שהוא
ברכת המלוה נמי איכא בזה מחלוקת מחי ידרך
דדעת הרמב"ם פ"ג מה"א הכ"ג דמצרכין עובר
לעשייתו קודם הקידושין כדרך שמצרכין על כל
המלות ודעת הראב"ד בהשגות שמצרכין לאחר
הקידושין ככל מלוה שלו' דדעת אחרים שאם תמאן
ולא תרנה תהא ברכה לבטלה ע"ש ובש"ע א"ע
הנ"ל ואחר שיגמור הברכה יקדש.

והנה בש"ע שם ס"ג כתב אם לא בירך ברכת
אירוסין בשעה שקידש לא יברך אותה בשעת
נשואין, הג"ה ו"א דמצרכין אותה בשעת הנשואין
(מרדכי פ"ק דכתובות) וכן טהגין אפי' קידש מזמן
ארוך מצרכין ברכת אירוסין תחת החופה ע"ש,
והארכתי בזה קצת בספרינו משנ"ה ח"א סי' ג'
ות"ג סי' קל"ו ועיין משנ"ז ח"ב סי' ע"ד ובס'
המנהיג ה' אירוסין סי' ק"ה ובשאלות פ' ברכה
סי' קס"ה שאלתא דמחייבין דביח ישראל וכו' ע"ש.

ולהלכה לעניינינו הנה הנאחזי שם דברי שו"ת
הריב"ש סי' פ"ב הובא גם ברמ"א הנ"ל
בקיצור עד מחי יכול לדרך ברכת אירוסין וכחז'
הריב"ש דמשעה שאירס בקידושין ולא בירך יכול
לדרך עד שעת החופה דכל קודם ברכת נשואין
וחופה אכתי מקרי עובר לעשייתו והביא רא'י
לדבריו מזהמ"ז כמו ברהמ"ז כל זמן שלא נחעכל
המאכל מקרי אכתי ראוי וחייב לדרך ולאחר שנחעכל
המאכל אין שוב מצרכין ברהמ"ז הכ"ג ברכת אירוסין
כל זמן שלא נכנסה לחופה הרי היא ארוסה וכל זמן
שהוא ארוסה מצרכין ברכת אירוסין אבל לאחר
שנכנסה לחופה וברכו ברכת נשואין לא שייך ברכת
אירוסין וברכות אין מעכבות הגישואין.

ובזה הנני ידידו דושכת"ר המברכו בברכת כוח"ט
בסשצ"ג בלב ונפש.

מנשה הקטן

יאלא נח קול אשריך רבה בר נחמני שגופך טהור ויאלא נשמחך בטהור ע"ש. ולכאורה הרי הוא מחלוקת קב"ה כביכול עם הפמליא של מעלה בספק אם הוא טהור או טמא וקב"ה אומר טהור א"כ ספיקא דאורייתא מה"ט לקולא ובהוראת רבנ"ג אלל דא"כ תקשה הרי הרמב"ם פסק שם כמחיבתא דרקיפא עיין פ"ג מהל' ע"ז ה"ט בהרת כחצי גרים וכו' ספק שיער לנן קדם ספק הנהרת קדמה הרי זו טמא, וא"כ לשיטתו טהור הי"ל לפסוק, וי"ל דמדרבנן קאמר אבל מדאורייתא הכ"נ ולזה סיים ויראה לי שטומאתו בספק, ועיין ח"ט ספ"ד דגעים הביאו המל"מ שם ה"ט, ועיין מל"מ שם ה"א, ומיהו לעצם חשבתי דאין רא"י ד"ל בין טומאה לאיסור ולא גמרינן איסור מטומאה עיין יבמות (ק"ג ע"ב) איסור מטומאה לא גמרינן. ומיהו לכאורה הרמב"ם כתב כן לענין טומאה ועיין שעה"מ מה שהקשה ועיין געים פי"א מ"ב וברא"ש שם בגד המוסגר ושו"ת מהרי"א אסאד סי' קל"ח ובספרינו משנה"ה ח"ג סי' קנ"ב.

עוד יש לעיין לפמ"ש דדבר שמלוי באחר לא מקרי בידו וא"כ הכ"נ כיון דקידושין חלוי ברצון אשה ובשאלת פיה ואמרה אין או ברצון אביה כשהיא קטנה א"כ גם זה עכ"פ ספק הוא ואפילו לא מח' יש להסתפק שמה לא נחרצה לו אלל דזה כבר שם אחד שמה לא קידש ומיהו לגבי מאי דאמר חזקה שליה עושה שליחתו יש לשדות ביה נרגא דדוקא כמה שבידו אמרינן כן אבל מה שאינו בידו מה חזקה היא זו.

ועיין חוס' שהקשו דחומה קטנה מחסר שמה קדשה אביה ע"י שליח, ובאמת כי החוס' כתבו שאין זו חזקה גמורה שמה חסרה ואין בידו לקדשה ע"ש. וא"כ אדרבה חזקה זו גרוע היא לדעת החוס', וי"ל כיון דיותר ממה שהאיש רוצה לינשא האשה רוצה להנשא שפיר מקרי בידו וי"ע. שהרי אפילו לגבי ברכת קידושין יש סוברין לברך לאחר הקידושין שמה מחסר ולא חסרה בו.

גם כי יש עוד להעיר דיש לחלק בין זמן לזמן ביציאת השליח והיכא שהשליח יאל היום ומח' בלילה א"כ הנשים ממקומות הרחוקים יהיו מותרים לו שהרי לא ה"י בידו לכא בו ביום למקומות הרחוקים ועכ"פ נשים שיעדו עליהם שביום יציאת השליח אותה האשה לא יאלא מבימה וגם מי יאמר שחזקה עושה שליחתו הוא בו ביום וי"ל קצת לפמ"ש חזר שמה והניח פירות אמרינן חזקה על חזר שאינו מניח דבר שאינו מחוקן ואפי' בו ביום כמבואר בגמ' שם וי"ל דהכ"נ חזקה שליה וי"ע והיות כי הארכת קצת בזה הלכח והבאו דברינו במשנה הלכות על זה"ג ה"י קידושין סי' י' לעיין שם ומשם תקחנו כי אין ה"ג כעת לברר את כל הנ"ל.

ומחמת כי מתקרב הזמן ומלאכים יחפזו והאי גברא טרוד טרדא דנפשא לקצר אני צריך והקוצרים אומרים יברך וי"ר שיזכה ללמוד תורה לשמה ולהגדיל תורה ולהאדירה כאות נפשו וכעתידת וברכת ידידיו בלתי מכירו המברכו בברכת כוח"ט בלב ונפש, מנשה הקטן

ברם מה שכתב דכאן הו"ל ס"ס משם אחד לפענ"ד לא נראה כן אלל כאן הו"ל ס"ס נשתי ענינים ספק אם קידש בכלל שאפשר מח' השליח קודם שקידש וליכא כאן קידושין כלל בכל העולם ואח"ל קידש, שמה אחרת קידש חו מותרת לו שאינה קרובה, ולא דמי לאונס שהכל באשה אחת וגם יש עוד ספק שמה האשה שרוצה לקדש עכשיו היא אותה שקידש השליח וליכא איסור, אלל דבאמת יש לי הרהורי דברים בעיקר ההלכה חדא דיש עוד ספק שמה לאחר שקידש ממה גם האשה כמו השליח והגם דאמרינן מיחה לא שכיחא מ"מ כתבו החוס' דוקא ליומא או לכה"פ שלשים יום עיין חוס' ריש יומא ושעה"מ ה"י סוכה אבל לאחר שלשים יום אמרינן מיחה שכיחא, וא"כ יש ספק אפי' קידש שמה ממה המקודשת, וחזקה א"א אין כאן באשה זו דלא נימא ספק מולא מידי ודאי, וא"כ יש כאן עוד ספק שמה לא קידש ואח"ל קידש שמה כבר מחה ואין כאן קידושין ואח"ל יש אחתי קידושין שמה לא זו קידש.

סימן נ

ברין קידושי קטנה

כ"ט לחדש הגאולה התשנ"ו בני יצ"א

כבוד ידיד נפשי הרב הגאון המפורסם כגן הדסים פאר המעלות כולו אומר כבוד כ"י כג"ת מוה"ר יהושע ישעי' גריבדיט שליט"א, ר"מ ומר"צ בירושלים עיה"ק בעמח"ס שמידת שבת כהלכתה ור"ס

אחדשכ"ת נידדות יתירה,

בדבר אשר רצה לדעת דעתי העני' במעשה ניש הנעשה שיחה כפי הצרכים בכל העולם וכן גדולי הרבנים צעין משפחה אחת שהושגה השלום בית אללם ועמדה האשה ועזבה את בעלה וחטפה את הילדים ויאלה מצינו וזרחה לבית אביה למדינה אחרת (מדינת קאנאדא) והיתה למורדת והלכה בערכאות של עכו"ם ובסיוע של הערכאות עכו"ם קבלה רשות אפטרופסות על הילדים וגרשה את בעלה ומנעה אותו מלראותם ולמרות זאת נקשה הימנו מעות החזקה ע"י הערכאות להילדים ולעצמה ולאחר כמה שנים שהלך הריב ומתרחב בין איש לאשתו כנידקא דמיא קם הבעל וקידש את בתו הקטנה (שהיא אלל האם) ויודע הדבר לאחר שנכנס לב"ד פה צעיר ברקלין והעיד בפניהם שקידש את בתו הקטנה.

וכפי ששמעתי אז היתה טענתו כיון שאשתו היא מורדת והוא חש לבטח שלא תנשא לאיש הגון וכיון שמלא חתן הגון לה עמד וקידשה וכשיצא עת דודים יגלה מי החתן ומאז פרסמו הצ"ד ונעשה רעש בכל העולם ויתרופפו עמודי תכל היתכן לעשות דבר כזה שהוא נראה כנקמה מאד בבנו והעיקר שרעשו כל העמונים בדבר והנתי משפטים העממים ועו"ד מיד התחילו פראצעדארא בערכאות להעניש את האב והצ"ד שקבלו העדות ולהכניס בבית סוהר ועוד דברי אלימות כאלו אשר הם דברים זרים גזר עינינו ורמז לדבר קידושי ראשונה (לוחות הראשונות) שנחתו בקולן קולות נשכרו ואל

לך יפה מן הצניעות והלכות שניות בהננע נחת וכן דרך המורה מעולם לבדד ההלכה בצנעה וצניעות לאמיתה של מורה ולא ע"י ערכאות ונתי משפט ועמונים ועו"ד שהם מעוותים המורה.

ומתחלת המכתב הנני להעמיד נקודה אחת כי אין ספק שהאב הזה עשה מעשה אשר אין רוח חכמים נחה הימנו וח"ו לכפול דברים כאלו ואני כותב רק להלכה מה בין קידושין אלו כי לעצם הענין הוא דבר התלוי במחלוקות ובמקום מחלוקות כל העקום נעשה ישר וכבר אמרתי שאני בא להצדיק הבעל שפשה כן או להצדיק האשה במעשה שחטפה הילדים בכח של ערכאות מצעלה שהוא אביהם וגולה אותם מהאב שע"פ ההלכה הוא חייב לזונם ולחונם ומעשה ידיהם שלו הם וגם לקחה מהם האב שהם יתומים בחיי האב ועוד ועוד ואולי לאו עכצרא גנב אלל חורא גנב מ"מ אין זה טגע לי אלל לב"ד שמטפלים בדבר והם יודעים או לא יודעים מי האשם.

אבל הילדים ודאי הם קרבן משני נדדים מזד אחד הם אבדו האב הרחמן שלהם וע"י ההסמה מהאם על אביהם נהפכו מאוהב לאויב עד שלפי הנראה נעשה עליהם אכזר כפי המעשה שאומרים ומזד השני הם קרבן לדור ולהתגדל עם אם שהולכת לערכאות גזר בעלה ואביהם וכל כחה רודפת אחריו ומנסה להכניסו בבית האסורים, או לו לחינוך כזה שרואין הילדים שכך עושים אם אבא והבעל והיאך היא כבר יכולה לחנך אותם כפי הצריך ועל כולם אח"כ כשיצאו צאמת לשדיוכין מי ירצה לשדך עמהם לאחר המעשים האלו אפילו שלא קידש אביהם או קידש ואלס פאר א פנים האבען זי אלל העולם ואין הם מתחשבים בזה בחושבם בהערכאות.

והגבם כי לעצמי הייתי מתחמק שלא להחמיר בדבר מ"מ להלכה כתבתי לאחד מחלמידי ישיבתנו על שאלל אותי והביא לי מכתב משני רבנים שכחו בזה ורצו בפלפולס להחיר ולבטל הקידושין בסברות כרסיות היואלות מפי כותבי עמוני הזמן בזמן

האמיניהו וא"כ למה לן להאריך בדבר וכי יש צידו לשנות התורה או לגלות פנים שלא כהלכה ח"ו ולכן כל האריכות אך למותר.

ומה שצ"ן הגרש"ז ז"ל בשליח מכתבו שיש לעיין קצת מה שעשה בהחנא אי מקרי בשביל זה רשע והניח בצ"ע, ולפענ"ד לא הי' כוונתו דבשביל זה אינו קידושין ח"ו חדא דאטו אב רשע אינו יכול לקדש כמו הקטנה לא שמענו זה, ואם יחזרר שהאב גזל או עבר עבירה אחרת שבתורה לא יוכל לקדש את כמו הקטנה, ואי משום מלוא הבאה בעבירה גם כזה המעשה קיים, גם כי לא ידענא מאי עבירה איכא אם עשה הקידושין ע"פ ההלכה. ועוד וכי אפשר להוציא איסור א"א של גזיה"כ שהתורה האמינו באמרה את בני נחמי לאיש הזה בשביל ספק של אולי, ועוד טעמים כזה, ופשוט שכוונתו שרצה כזה להראות שלא יבא מי שהוא ויסמוך על זה ולכן העיר עליו בלשון הקדוש דיש לעיין אבל בשביל שיש לעיין לא נדחה ההלכה שכתב מקודם שנאמנות האב בקדושי קטנה מגזירת הכתוב ואין לנו טעמים בדבר והכ"נ בכלל, ואדרבה על כל קושיא יש ח"י.

איברא דעאם ההערה שכתב יש לעיין קיימתי בעלמי מלוא לקיים דברי חכמים ועיינתי בדבר וראיתי כמה חסודות בדבר חדא דמאן נימא לן דזה קידש בחשאי שהרי בא לנ"ד ואמר דקדש את כמו בפני עדים, והוא ושני עדים והמתן כבר לא היה בחשאי, ועוד היכן מצינו דאסור או שאין לקדש בחשאי, וגם אם קידש בחשאי אמאי בשביל זה מקרי רשע, ולפענ"ד אדם המקדש את כמו קטנה בחשאי בשביל זה אינו נקרא רשע כלל, וכ"ש צידן שיש עוד כמה טעמים אפילו אי נימא קידש בחשאי, חדא שהרי דרכן של בני"א לקדש בצנעא אפילו גדולים, וכ"ש כמו הקטנה שאינו רוצה לעשות פומביא עד שחגדל ויכניסנה לחופה, ועוד אולי מחמת כסיפוחא שהי' צריך לכל זה עשה בחשאי שלא לב"ש ולא להחביש, וכמ"ש ביוסף הוציאו כל איש מעלי שלא יחבישו אחיו והכ"נ משום כושה עשה בצנעא.

שהשוויון הנשים עם הנשים שיה או קצת גדול מזה והשוה הזמן אשה לאיש למצות עשה שה"ג ולא רק לעונשין ח"ו ולכן אין הז"ג כעת להשחמש בהלכות ישנות ומיושנות או לאזנים שכך שומעות מבני תורה כי זה דרכם לעולם של בעלי השכלה אבל בעלי תורה ידעו שזאת התורה אינה זמן גרמא ולא תהא מוחלפת מאת הבורא ית"ש.

והגני מעמיק ממה שכתבתי לו, בדבר אשר הראת לדעת לרב אחד או יותר שפלפל וכחב להחיר העסק ביש הנעשה שיחה בפי הצריות בענין קידושי קטנה שקידש האב את כמו הקטנה במדינה אחרת כמבואר בגמ' קידושין ס"ג ע"ב וס"ד ע"א דאמר רב הונא אמר רב מנין לאב שנאמן לאסור את כמו מן התורה שנאמר את בני נחמי לאיש הזה לאיש אסרה הזה המירה ועיין א"ע ס"י ל"ז ס"א.

ויצא על זה רשע גדול בכל העולם ויצאו כמה בפלפולים וכעת הראתה לי כחב אחד שינא להחיר בהאחזו על קורי עכביש ושגג בדברים פשוטים ובאמת כי על כיוצא בזה אמרו חז"ל כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם, ויאמין לי כי לא רציתי ליכנס בדבר זה כלל כי לפענ"ד פשוט שאין מקום להחיר מה שאסרה תורה בלי חקירה ודרישה בדבר מאביה והעדים אם יש עדים ואז אם יחזררו הענינים וכל לדון ע"פ הביטור ונדע איך יפול דבר. ועד החס לא ראיתי שום מקום להחיר.

ולפלפל בפלפולים של מה בכך אין צדעתי, כי בעאם ההלכה הרי הוא גמרא מפורשת ומקרא מפורש את בני נחמי לאיש הזה ובגמ' לאיש אסרה הזה המירה. וגם ראיתי שהביאו מכתב מהגאון יד"ע וידי"נ מופת הדור מוהרש"ז איערבאך ז"ל שכתב בקיטור נמרץ שנאמנות האב בקדושי קטנה מגזירת הכתוב ואין לנו טעמים בדבר וכמ"ש בס"ד, וכן שמעתי ששאלו להבחלי"ח את ידידי"נ וידיד נפש כל מי הגאון מוהרש"י אלישיב שליט"א בירושלים, והשיב נמי כעין זה דהתורה

לקבל קידושין מאיש שבה לקדשה, אילו אמר האי גברא לא יחא לי לקדשה מי מני וכו' (כלומר וא"כ לא הוי בידו לקדשה נמי) לאיש אסרה, על הכל שאין אנו יודעין למי וכי אמר הזה החירה לזה, למי שאין הימנה אם נערה אם קטנה אבל בצוגרת לא מיסחפי קרא דנערה כתיב הילכך לא מהימן משגלה ע"כ.

והמבואר בגמ' שאדרבה המקשן רצה להשחמש בסברא ולחלק בין בידו לאינו בידו ודחה רב אשי הא סברא וטעמא דחנא, שרצה לאוקמי טעם דאב מהימן משום דבידו ודחה האי טעמא דלאו טעמא הוא אלא גוה"כ בלי טעם דהחורה הימניה ונחנה נאמנות לומר קדשתי, והאי נאמנות הוא אפילו לא הביא עדים כלל ואפי' אומר על עדים והם אינם רוצים לבא ולהעיד, וכן מפורש שם לעיל שם להדיא בגמ' (ס"ג ע"ב) האב שאמר קדשתי את בתי ואיני יודע למי ואיבעיא להו מהו לסקול על ידו (פרש"י מהו לסקול על ידו של האב כלומר על פיו אם אמר קדשתי את בתי ועדי קידושין אין באין לפנינו חגיגה מהו להחזיק על פיו כדין נערה המאורסה ולסוקלה). רב אמר אין סוקלין כי הימניה רחמנא לאב לאיסורא לקטלא לא הימניה ורב אסי אמר סוקלין לכולה מילתא הימניה והנה דהוא גמרא מפורשת דנאמנות האב הוא גוה"כ ולא מטעם שבידו כלל אלא נחלקו עד כמה הנאמנות שהאימיה חורה אם רק לאוסרה או גם לסקולה, אבל הא פשוט דאסורה לכל העולם כולו בדבורו בלבד. וכן מבואר ברש"י דמ"ר בשאין עדות לפנינו דאי יש עדות ודאי סוקלין ואין זה שאלה ונמצא דשאלת הגמ' דוקא כשאין עדים לפנינו, ולכן כתב ועדי קידושין אין באין לפנינו.

וקצת משבתי להסביר האיבעיא דהיכן מצינו לחלק בנאמנות שנאמן על האיסור שקדשה ואינו נאמן לסקול, דלכאורה הוא כעין פלגין דיבורי ולמחצה מהימן ולמחצה לא מהימן, וי"ל לפמ"ש בגמ' קידושין (ס"ה ע"ב) דאמר ליה רב אשי לרב כהנא דליף דבר דבר ממון בקידושין אי מה להלן

אלא בר מן דין הרי גמרא מפורשת דעבדי אינשי דמקדשי בלנעא בלי פרסומא ואפילו אינשי דדיירי בתר אחד וקידש אחד אשה אמרין שדרך לקדש בלנעא, ובגמ' כתובות (כ"ג ע"א) דאמר רב אשי ל"ז דדיירי בתר אחד מה"ד אם איחא דנתקדשה קלא איח לה קמ"ל דעבדי אינשי דמקדשי ודמגרשי בלנעא, (ועיין טוש"ע א"ע סי' מ"ז ס"א וסי' קנ"ב ס"ד) וא"כ הכ"נ קידש בלנעא דעבדי אינשי דמקדשי בלנעא וגם אפשר שלא הי' לו יכולת לאסוף אנשים הרבה במצבו הקשה בלי נעים ולכן עשה בלנעא. גם כי בלאו הכי אפשר דבכיון רצה לקדש בלנעא שחש שלא תשמע אשתו ותביאהו לבית משפט העממי ערכאות וסרו אותו וכו' שבאמת עשהה אח"כ כשנודעה לה ומטעם זה אולי עשה בלנעא, ומה שהלך אח"כ לב"ד לפי שחש שלא תבא לידי מכשול, ואפשר שלא הי' בדעתו לפרסם גם ביאחו לב"ד וב"ד הוא שפרסמו הדבר כפי הנראה שחשו למכשול וכמ"ש שם הב"ד במכתבם ובגביית עדות שמה"ט בא אליהם להזהיר שלא יבאו בני אדם לידי מכשול וא"כ פשוט דקמו דברי הגאון ז"ל כחומה נשגבה שאין שום היתר לקידושין אלו כי אם ע"י האב שיגיד למי קדשה.

ומ"מ כיון שבאו אלי כמה בקשות וגם אמרת שאתרים רוצים לדעת וכמה טעלעפאנים ג"כ קבלתי בענין זה ולכן הסכמתי לכתוב כמה שורות היאך שגגו המפלפלים בכל הנושא, והנה גמרא מפורשת קידושין ס"ד ע"א במחני קדשתי את בתי וכו' והרי היא קטנה נאמן נשבית ופדיחיה וכו' אינו נאמן ובגמ' שקו"ט עד אמר רב אשי ותסברא רישא משום דבידו הוא נהי דבידו לקדשה בידו לגרשה ועוד אילו אמר האי דלא יחא בגוה מי מני מקדש ניהיליה בע"כ אלא אמר רב אשי רישא רחמנא הימניה כרב הונא דאמר רב הונא אמר רב מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן החורה שנאמר את בתי נחתי לאיש הזה, לאיש אסרה הזה החירה בנישואין הימניה רחמנא לאב בשבוייה לא הימניה ע"כ ופרש"י ותסברא דהאי שינטיא דלעיל שינטיא הוא וטעמא דרישא משום דבידו הוא נהי דבידו

קידושי קטנה שנחתו באשכנז והעדים מעידים זה אומר זכה חה אומר זכה והיה שם הכחשה בין העדים והריב"ש ו"ל האריך בדבר להעמיד העדים וסיים ח"ל ועוד חזרתי ועיינתי בעדות הבעלי דבר ורבינו עדות אבי הכלה האומר שהחזן נתן לו הטבעת ואמר לו הרי נתן דעקלן מקודשת לי כו' וכיון שהוא אומר כן אין ספק שהוא נאמן לאסרה כיון שהיא קטנה דרחמנא הימני מדכחז את בני נחמי כו' כדאיתא פ' האומר בקידושין ואע"פ שאינו נאמן למכות ולעונשין ואין סוקלין על ידו כמסקנא דהאס אב לאוסרה רחמנא הימני ע"ש. הרי אפי' היכא דעדים מכחישים זה את זה בלאו העדים ה"י האב מהימן מגזירת הכחוש לאוסרה על כל העולם ח"פ מאד.

ומכאן נמי נדחו דברי ח"א שר"א לומר דב"ד צריך לחבוע את האב לצד הדבר ויפסלו העדים בדרישה ומקירה והוא שגגה וטעות שהרי אין על הב"ד כאן דין של דו"ח כלל ואפי' יפסלו העדים בדו"ח מ"מ נאמנות האב אינו מדין עדות ואפי' לא אמר ולא הביא עדים כלל אלא אומר קדשתי את בני הקטנה הרי מהימן ואפי' לא אמר למי דזה נאמנות האב שהאמינהו החורה לאסור את בנו בקדושין, וכמו שהאמינה חורה לומר זה בני או בני כך נאמן לומר קדשתי את בני ונאמן לאוסרה אכ"ע אפי' לא אמר שיש לו עדים כלל.

סימן נב

עוד להנ"ל

טעם לנאמנות האב

ומה שהביא עוד בשם ח"א מחוס' כתובות כ"ז ד"ה מנין להפה שאסר שכתבו משמע דאין האב נאמן להמיר את בנו כשאסרה אלא מחמת מגו ומימה דאסר בא אחד ואמר קדשתי את בני ולאחר שעה או למחר אמר לפלוני קדשתי לא יהא נאמן כיון דהשתא ליכא מגו וחי' ע"ש, ומינה י"א

(בממון) הודלח בע"ד כמאה עדים דמי אף כאן הודלח בע"ד כמאה עדים דמי (כלומר בקידושין ואמאי אמרינן אפילו הוא והיא מודין לא הוי קידושין) וא"ל האם לא קא חייב לאחרינא הכא קא חייב לאחרינא ע"ש. ובפרש"י חז לאחרינא הקרובים ועיין ח' הרשב"א שהקשה דאין היקש למחנה, ועיין ריטב"א שפ"י חז לאחרינא שנהרגין עליה כא"א.

והנראה לומר דבר חדש דלגבי במו נמי הרי יש בזה שמי עמים אחד קרין כסף שיש לאב בנחו דיני ממונות שיכול למוכרה לאמה או לקדשה חה חלק הממונות ויש חלק השני הוא חלק האיסור שצא מזה או מזה הבעל וכבר הארכתי בזה וחלק זה אין ציד האב לחייב לאחרים בלי עדים וא"כ י"ל דעכ"פ על חלק הממונות נאמן מדין הודעת בע"ד כמאה עדים וכיון שהודה שקדשה הו"ל כהודעת בע"ד שמהימן על חלק הממונות שבו על במו אבל על חלק האיסור שהוא חז לאחרינא לא מהימן מדין הודעת בע"ד בלא עדים וממילא הגם שהאמינה חורה לאיסור ע"פ הודעת פיו מגזירה"כ דדבר דבר אבל לסקול שהוא לחייב לאחרים לא הימניה רחמנא ולכן אין סוקלין והבן כי לפענ"ד הוא נקודה חדשה בס"ד. יהיה מאיה טעם שיהי פשוט שהנאמנות האב על האיסור של קידושין מגזירה"כ הוא ולא מטעם שצידו, ועיין חוס' שם (ס"ג ע"ב) ד"ה לקטלא שהקשו וא"ת והא כחייב באותה פרשה דאמר בני נחתי לאיש הזה וסקלוה אלמא לקטלא נמי הימניה רחמנא, וי"ל דסקלוה מיירי היכא דאיכא עדים מיהו לאיסורא הימניה רחמנא כדכתיב את בני נחתי לאיש ע"כ והמבואר דלאיסורא הימניה רחמנא אפילו בלי עדים כדכתיב את בני נחתי לאיש. ועיין חוס' ר"י הזקן שם.

סימן נא

עוד להנ"ל

עדים שמכחישים לאב שקידש בתו

וראייתי בשו"ת הריב"ש סי' תע"ט שנשאל אודות

יהיבנא לי דארי יימא לא שכיחא מ"מ דינא הוא
דחמנא הימני מגזירת הכתוב דאח בתי וגו' ואין
הקדושין חלוין בו כלל וכנ"ל.

וגדולה מזו ראיתי לקדוש אחד מדבר הגרע"א
בפסקים ס' פ"ה ד"ה אולם שהביא מה
שהקשה על בעל הפלאה כתובות כ"ב שחידש
דאמחלא דמהי היי דוקא שלא אמרה בפני ב"ד
אבל מה שאמרה בפני ב"ד לא מהי אמחלא ותמה
עלי מחו"י כתובות כ"ו דבאמת אינה נאמנת מכח
שבידה אלא דהמורה האמינתו לאב מגז"כ כ"ו
שבידו לקדשה (לאפוקי בוגרות) אבל היא לא
מהימנא רק מדין שאנחמ"א ולהדיא אמרין קידושין
ס"ג ומודינא היכא דאמרה אידי דאין סוקלין, לאב
הימניה רחמנא ולא לדידה, וכו' ומ"מ נ"מ לדברי
הרב באב שאמר בפני הב"ד קדשתי את בתי דלא
מהי אמחלא ע"כ. וא"כ אדרבה מדברי ר"ע ז"ל
למדנו תומרא גדולה דכל שאמר בפני ב"ד קדשתי
את בתי לא מהי אמחלא ונ"ע.

ואחד מן המלמדים העיר מדברי הריטב"א בש"מ
כתובות כ"ב ע"א ד"ה ח"ל הריטב"א וכו'
יש מקשים ואכתי למה לי קרא שיהא נאמן לאוסרה
דהא כיון דידיה לקדשה פשיטא דנאמן עלה במגו.
ומתרשים שאין זה מגו גמור שאין הדבר בידו
לקדשה כיון דבעינן דעת המקדש, והנכון דהכא
כולה מילתא חדא דקרא אשמועינן שבידו לקדשה
ומינה שיהא נאמן לאוסרה, ע"כ. ומינה רצה לדייק
דהאיסור בא רק ע"י מגו.

ולפענ"ד הרי הריטב"א ז"ל דחה זה המי
ואדרבה ס"ל דכולה חדא מילתא כלומר
דקרא אשמועינן שבידו לקדשה אלא דהי אפשר
לומר הגם שבידו לקדשה אבל לא מהי נאסרת
כא"ל דמי שמך לחוב לה ועיין נוב"י א"ע ס' ס'
ס"א בקידושי קטן, דאינו נאמן לחוב לאחרינא, או
כמו דמצינו לעין סקילה וקאמר ומינה מדין זה
דידיה לקדשה נמי אחא הקרא שיהא נאמן לאוסרה,
ואולי פ"י בידו לקדשה כלומר במציאות כעין הא
דפי' באב שחייב למול ביום השמיני כיון שהחינוק

לחדש דעיקר נאמנות שלו מדין מגו וכיון דמילתא
דלא שכיחא הוא לקדש א"כ הו"ל מגו דלא שכיחא
וממילא אינה מקודשת.

לאחר הסליחה שגגה גדולה הוא דהחוס' לא אמר
דהאב נאמן לאסור את במו מכח מגו דעל
זה פשיטא להו דנאמן מכח גזירת הכתוב דאח בתי
נחמי אלא על ההימנא מספקא להו וגם על ההימנא
מיד כשקידש ואמר את בתי נחמי לאיש הזה הרי
הוא מהימן דכך המורה האמינו אלא כשכח לאחר
זמן ובשעה שקידש לא אמר למי וע"ז ה"י ההו"א
של חוס' דאינו נאמן רק מכח מגו דידיה וחי'
דכה"ג שאינו קוטר דבריו הראשונים נאמן בלא
מהימן אע"ג דליכא מגו אבל כל זה רק על ההימנא
לברר למי קדשה, ולא על עצם הקידושין ח"פ מאד
ועיין חוס' ישיש שם מנין לאב שנאמן וכו' הימניה
מה נריך קרא חיפוק ליה דנאמן הואיל ובידה
לקדשה כדאמר ביש נחלין וכו' וי"ל דהכא אין בידו
כ"כ דשמא לא ימנא אדם שיקדשנה וכו' ע"ש והנה
כתבו להדיא דעל הקידושין אינה מדין מיגו אלא
מגז"כ ואדרבה הקשו למה נריך קרא חיפוק ליה
מדין מגו ומשני דליכא מגו ולכן נריך קרא אבל
עכ"פ מקרא ילפינן לה שאדם מקדש את במו ולא
ממגו ח"פ מאד.

גם בעצם הדבר שרצה לחדש ולומר כיון דלא
מקדשין היום הו"ל לא שכיחא וליכא מגו וליכא
קידושין, אפי' לפי שיטתו נמי לא הבנתי, והלא הא
הלכתא עכ"פ בזמן הגמ' הימנה הלכה דאב מהימן
שהרי בגמ' קבעוהו להלכה והלא בזמן הגמ' ה"י
יומר לא שכיח לקדש הקטנה שהרי בגמ' (דף מ"ב
ע"א) אמר מסייע ליה לרב דאמר רב יהודה אמר
רב ואיחימא ר' אלעזר אסור לאדם לקדש את במו
כשהיא קטנה עד שחגל ותאמר בפלוגי אני רוצה,
וא"כ הי"ל בכלל ואדרבה החוס' שם והרמ"א
אמריהם דקדקו אמאי נוהגים כהיום כן לקדש
כשהיא קטנה והרמ"א כתב מעשים בכל יום וידוע
דאחינו מבני מורח היו מקדשים עד כהיום ואלו
עוד גם היום במקומותיהם, ומיהו אין אני רוצה
בזה לחלוק על לא שכיחא כי לא נריכנא ואפי'

ברשותו ויבדו למוטו ולכן נזחה עליו התורה למוטו וכן כעין זה נזחה התורה לאב לקדש את בתו הקטנה שבידו הילדה הקטנה לקדשה ומהימן לאסרה ולא ימא דחב לאחרינא ולא יכול לה קמ"ל בקרא זה שיהא נאמן לאסרה ח"ש כולה מילתא חדא דקרא אשמעינן שבידו לקדשה כלומר במציאות בידו אם ירצה זה מי שהוא ולאסרה אכ"ע ודו"ק.

וביש"ש קידושין פ"ג ס' י"ב הביא קושית הר"ן וא"ת ליהמני' כי א"ל נשצית מיגו דאי בעי אמר קידשתי צריכה לפסול לה דמפסלא נמי מכהונה, לאו קושיא הוא דבקידושי צריכה איסור אשכחן דהימני' והכי מוכח בירושלמי קידשתי לא' מכל הפסולין לה נאמן הבעלמתי לא' מכל הפסולין לה אינו נאמן, ואכתי קשה נהימני' בשבוי' מיגו דאי בעי אמר קידשתי וגירשתי דמהימן, ותי' ואחרים אמרו דכיון מה שהאמינו חורה לאב חידוש הוא שהרי לא הי' ראוי להיות נאמן יותר מע"א דעלמא דינו שנאמן אותו בלוחה טענה עצמה, אבל אין אומרים מיגו מחמת דבר אחר דאין לנו בו אלא חידושו בלבד ע"כ ודבריו של טעם הם, עכ"ל. ועיין חוס' קידושין (מ"ה ע"ב ד"ה צ"י) שדעת ר' מנחם מיוני שאפי' הלך האב למדה"י והניח בנות קטנות חיישינן שמא קידשן אלא שר"ת חלק עליו.

לגמרי ואין לה לאשה כלום בהם ואם יתנו לבעל חצי מיליאן ש"ח עבור ילד שנגף אחד אשה הרה האשה לא תקבל כלום. ג) מצות חינוך על האב ומצוה לרדות את בנו ולהכותו אפי' מכה רבה עד למות אם לא ישמע לו, או שחז"ל תקנו מציאתה לאציה שלא ימסרנה למנוול ומוכה שחין ואם ימסרנה למנוול ומוכה שחין הרי הוא רשע אבל חז"ל לא אמרו שאין קידושין אלא תקנו לו מציאתה שלא ירגז על בתה וימסרנה למוכה שחין או מנוול, ואם התורה אמרה הבן יורש ולא הבת אטו אן לא נסכים ח"ו בשביל שואלי באוצות או ידעונים, ואם פה בעתונים הנקראים חרדים כתבו הקוראים עצמם נשים חרדיות מאורגנים לתקנת עגונות ואחד הטענות שאפי' בשעת גירושין עושין דיסקרימינאציה שלאשה אומרים שלא חנשא לכהן ולא ג' חדשים לאחר הגט ולאיש לא אומרים דברים כאלו ואין זה שוין לנשים או לאזנים שכן שומעות.

המצפה לישועת ה' כהרף עין בלב ונפש,
מנשה הקטן

סימן נד

קידושי קטנה בזמה"ז

מצש"ק פ' והאיש משה ענו מאד, התשנ"ה בני"י יצו"א
מע"כ ידידי היקר מאד געלה הרה"ח ת"ח ובע"מ
עוסק בצ"צ חד מבני עלי' כולו אומר כבוד כש"ת
מוה"ר משה זאפיר הי"ו

אחדשה"ט בידדות נאמנה

בדבר שאלתך בענין קדושי קטנה בזמן הזה ואשר יש אומרים לקדש קטנה בזמן הזה ויש מחירין ושמעת שמועות מן השוק שגם אני מן המחירין ויש מולקין וכועסין על זה ובקשת לחוות דעתי העני' בזה.

אהובי ידידי דע דיש ויש ולא כל המיגונים הם

סימן נה

עוד להנ"ל
התורה ניתנה לכל הזמנים

ורק הערה אחת קטנה כלפי שונאי הדת הולכי אחרי חחי כוכבים והשכלות, הנה בחורה כתיב כי ימכור איש את בתו לאמה צ"י משפטים הנה נחנה התורה כח להאב למכור את בתו לאמה האב ולא האם, א) למכור בתו קטנה לאמה והלא כך הנארכארים עושים וצודאי יבואו בחוקים של טשיל"ד אצו"ס. ב) התורה אמרה כי יגוף איש וגו' ואלו ילדיה ונתן בפלילים, ודמי ולדות לבעל

שאי התרתי הקידושין הנ"ל או כאלו אני מחיר
עכ"פ או שיש מזדי אחי סיוע שיש בו ממש או
סיוע כ"ש שאין בו ממש.

דע כי הוא שקר מוחלט לא מיניה ולא מקצתיה,
ורק לזות שפתים ולה"ר והוצאת ש"ר ובלבול
המת, וכנראה שהוציאו כן אחי שונאים או סתם
אנשים פוחזים רקים שאין להם מה לעשות ועוסקים
בדברים בטלים, בקיצור לא דובן ולא יער, מעולם
לא שאל אותי האיש הזה שאומרים עליו שקדש את
בתו, לא קודם הקידושין ולא לאחר הקידושין לא
בע"פ ולא בכחב ולא על טעלי וגם מעולם לא
ראיתי את האיש הזה ומי הוא ולא ידעתי את האיש
ואת שיחו, ואם האב המקדש בעצמו אומר כן בשמי
אז הוא משקר, ואם אחרים אומרים כן בשמי הם
המשקרים, או בכלל חולמי חלומות, בקיצור כל מי
שאומר כן בשמי מוכל להגיד לו שקר אומר והכל
הכל, הכל הבלים ורעות רוח ואיך יעיד בשמי מה
שאי מכחיש ואיך החי מכחיש את החי.

(ב) כן מוכל להעיד ולהגיד בשמי שאם יש אחרים
שקדשו ג"כ או שאומרים שקדשו או שיש
בדעתם לקדש או סתם הולכי רכיל שאומרים עלי
שכן הוריתי להם הכל שקר וכזב, ואדרבה פעם באו
אלי שני אנשים לאחר מעשה זו ושאלו אותי אם הם
יעשו כנ"ל והזהרתי אותם ואמרתי חס מלהזכיר
אפי' דבר כזה, וכפי ידיעתי שמעו לי ולא קדשו
אח"כ.

(ג) אכן אמר ונכון הדבר שלאחר שפרסמו המעשה
הזו באו ושאלו אותי, אם הקידושין חלין
והם קידושין או שאין לשום לב למה שאומר,
והשבתי שלהלכה האב יכול לקדש את בתו קטנה וכל
שאמר שקדשה הרי זו מקודשת מה"ת, ואין זה
סתם שחוק או נחוק, ויש לה דין כל חומר א"א עד
שיחברר מי הוא החתן ושיאנה או יגרשנה כמצוה
בש"ע א"ע סי' ל"ב. או שיחברר שהדבר שקר ורק
הוציא לע"ז.

ניגון אחד, וראשונה אכתוב לך בדבר המעשה
והשמועה ששמעת באב שטוען שקדש את בתו
הקטנה מחמת כעס על האם שלקחה את עצמה
והננים וברחה מאתו והלכה לערכאות ונקשה לו
בערכאות של עכו"ם למנוע את בעלה שהיא אביהם
מלראות הילדים, וקבלה הלו ומנעה את בעלה
מלראות את בנו, ובראות הבעל מה שעשאה לו
אשתו שלקחה את בנו הימנו הלך הבעל וקידש את
בתו הקטנה ולא רוצה לגלות למי קדשה, ועכשיו
הבת באיסור להנשא לאחר אם חגדיל ושמע קול
הצרה קול ענות חלשה שכאלו הדבר ה' בהסכמתי
או שאני הסכמתי עכ"פ וכך הולכת השמועה ופורח
באור ורנית לדעת האמת בזה.

תשובה, ראשונה הנני להזהירך שלא תאמין לשום
דבר שאומרים בשמי מה שלא נכתב
בספרי או בתשובה ונחתם מידי, מפני כי טעמים
אחת) כי בעוני"ה יש הולכי רכיל ושומעין דברים או
לא שומעין כלל ומציאין כדי לבזות ת"ת, והשנית)
היות כי זכני השי"ת להיות ממורי הוראה בדור הזה
ולהשיב לרבים כפי יד ה' הטובה עלי, ולכן יש
שרוצים לחלוק כי דברים הרבה שלא אמרתי מעולם
אלא שברצונם לעשות וחולים כי שכן הוריתי, כנהוג
בעולם למי שרוצה שיתקבלו דבריו אומר כך שמעתי
מפי ... ועיין בהקדמה על הש"ע א"ת מבני הגר"א
ז"ל.

ומעתה לגוף השאלה מה ששמעת ממעשה
הקידושין שקידש אחד את בתו הקטנה, גם
אני שמעתי מהמעשה קידושין אבל לאחר המעשה,
כי שלחו לי גביית עדות שהודה הבעל לפני עדים
בנ"ד שקידש את בתו ונשאלתי על זה אז להלכה
למעשה מה דינה והשבתי תשובה בענין זה ואם
ירצה אשלח לו צילום מהתשובה שכתבתי אז בזה,
להרה"ג רב אברהם לייטנער שליט"א בוויליאמס-
בורג ועוד רב.

ומיהו לעצם השמועה ששמעת הצרות בשמי כאלו

סימן נה

עוד להנ"ל

אם יש לחלק בין מקדש לנקום למקדש סתם

(ד) עוד שאלו אותי אם נשמנה הדין בין מקדש סתם ללא סיבה ובין היכן שנרחקה האם מביטו ולקחה הילדים עמה והלכה לערכאות וגולה הילדים ממנו בסיוע השופט העכו"ם דהו"ל בכלל פדיון שבוים, אפשר שכה"ג מותר או אפי' יש לעשות כן לכתחילה היות כי הלכה האם לערכאות ולקחה ממנו הילדים בכח ע"י הערכאות נגד החורה, ועשאל יתומים בחיי האב. ומי יודע היאך תחנכם ולמי אח"כ ינשאו ואולי האם תחנכם שח"כ ישאו לאנשים שאינם מהוגנים ולכן אפשר שמוטב לקדשה עכשיו לאדם כשר שיש לו לאב.

והשבתי גם על זה שודאי אין לעשות כן, כי כנראה הוא רוצה לקדש רק כדי ללחץ על האם שחלל מהערכאות ותחזיר לו הבנים, או לנקום באם על הבנים על מה שעשתה לו ואין חטא על הבח לסבול עון אמה והשופט, והגם כי ודאי שהאם עשתה עבירה גדולה בהליכתה לערכאות שאין כמוה בעונשים בכל הש"ע וכללו ע"ז ונפרט שמסרה את בעלה שהוא עוד כמה איסורים, עיין ח"מ סי' כ"ו וסי' שפ"ח וגם חטא חטאה ועשתה עולה גדולה להבנים, שהרי גולה הבנים מאביהם ואביהם מהבנים מבלי רשות, ועשאה הילדים יתומים בחיי האב. וכמה נער גרמה להם בהלקח מהם אביהם והיא עוונת שמרחמה עליהם ואדרבה מתאכזרת עליהם, וגם מבטלה האב בכל שעה מחיטוך הבנים ות"ת וגם לקחה ממנו הבנים בכח ע"י הערכאות נגד החורה, גם כי עברה באיסור גול, שהרי מעשה ידי בתה לאביה מה"ת וכן מלאכתה, עיין (כתובות מ"ו-ז) ועיין בתוס' שם פר"י וכן פסק הרמב"ם ובתוס' ע"פ א"ע סי' ל"ו ס"א. וכ"ש אם פסק לה השופט העכו"ם שישלם לה בעלה כסף שלא היה מחייב ע"פ החורה הרי הכסף זה הוא גול גמור שמייבט להחזיר אם עשתה תשובה.

אבל אם כל זאת מעשה רשע של האם אינו מנדיק ואינו מחיר להאב לעשות עוולה להבט ודי שהאם עשתה עולה להילדים שלקחה אותם בכח ובעזרת הערכאות בלי רשות ב"ד מאביהם ועשתה אותם יתומים חיים כמ"ש יתומים היינו ואין אב ואם היא לקחה הבנים מן האב הרי עשתה עולה גדולה כאלו הרגה אב האב מן הבנים, ונשארו הבנים יתומים חיים, אבל בכל זאת חס ליה להאב בשביל זה להרע לבתו ולנערה, ועיין תוס' ב"מ ז"ב ע"ב ד"ה לא זכי ליה רחמנא אי נמי נקט רחמנא משום בתו דמה"ת מעשה ידיה שלו ונערה לא זכי ליה רחמנא עוד שם ז"ג ע"א ד"ה דכוותיה אי נמי (בנו ובתו הקטנים) כיון דלאו בני מחילה נינהו לאו כל כמיניה לנערם כלל עכ"ל, הרי דאינו רשאי לנערם, ואדרבה מזה לרחם על הבנות והבנים כדרך שיש מזה חיוב לרחם על יתומים בכלל וכ"ש על יתומי חייב לרחם עליהם כרחם אב על בנים, שהרי סוף סוף הם בניו.

והגם שהאם לא התחשבה ולא נמנה דעתה או לא איכפת לה באכזריות לנתק הילדים מהאב ולעשותם יתומים בחייהם, מה שהחורה כתבה כל אלמנה יתום לא תענון, זה עונש ונער הכי גדול להבנים שעושין אותם יתומים חיים, ואין לך נער גדול לילדים להיותם יתומים חיים רואים ילדים אחרים יש להם אב ואם והם יש להם אב ואין יכולין לדבר אחר, ולא ליהנות מהדרכתו וחינוכו וגרוע יתום זה מיתומים שמת אביהם ושנק לן עלמא דהתם הקצ"ה אבי יתומים וה' נתן וה' לקח אבל כאן בא להם ההחיתמות ע"י בשר ודם וכ"ש האם (או מצד השני כשיקרה מן האב) ואין לך אכזריות גדולה מזו, לבד הנער שינמח מזה לאחר שנים, לענין חיטוך ושידוכין שיאמרו עליהן שהן בני גירושין ולא יוכלו להתחתן וכיוצא בזה. אעפ"כ אסור להאב לנקום לא בה ולא בהבנים דלא תקום גם בכלן ובאופן זה נאמר.

ומיהו אעפ"כ אם ההורים לא יכולים לחיות יחד לאיזה סיבה שהוא, אין שום הימור לנתק

מעשה שהם מעשה עול ועבירה נגד המורה הליכה לערכאות שאין בכל המורה שנפסק בש"ע פונש חמור כהליכה לערכאות ולמקור אח חזירו ישראל וכ"ש בעלה אבי בניה שדין המוסר מבואר בש"ע ח"מ סי' כ"ו וסי' שפ"ח שבשעת הילוכה למקור מזה לכל אדם מישראל להרגה וכל הקודם וזה (אם לא מפי דינא דמלכותא שאסור לנו לעבור פי המלכות). וכל זמן שלא ילאמה מהערכאות ועשה חשונה והחזירה כל מה שקבלה מהערכאות הרי היא בחטא זה, ואדרבה זה מחזק כחה להשאר בערכאות ולסמוך עצמה על משפטי העכו"ם שהם בכלל עובדי ע"ז כמ"ש אלה המשפטים אשר תשים לפניהם ולא לפני עו"כ. ועיין רש"י שם שמיקרים הע"ז. והמחזיקים בה כיוצא בה, ומחרימין אותה וכל המסייעים לה, ופשוט שלולי שהלכה היא לערכאות אלא לד"ת לא הי' האב עושה מעשה זו אלא שעבירה גורמת עבירה והיא עשה עבירה ומעשה רשע והלכה לערכאות (ואצדה חלקה לעוה"צ ואין לה חלק עם בנות ישראל הכשרות ולמה לה גט ע"פ המורה הרי כבר אמר דוד המלך ע"ה הנא על א"א אע"פ שהוא במיתה יש לו חלק לעוה"צ אבל ההולכת בערכאות ומחזקת בהם אין לה חלקה"צ) וקבלה מה שקבלה בע"כ של הבחי משפט והשופט העכו"ם שלא ע"פ המורה ואח"כ הלך הוא ועשה אחריה מה שעשה.

ועבשיו לאחר מעשה שלו שקדש והביא נרה להבת, העסקנים מחפשים דרכים לנאח מהנרה ובמקום לחפש להם דרך לחזור לדרך המורה לאחר מעשה זו והדרך הפשוט הוא לגנות מעשה שהלכה לערכאות או מעשה שניהם יחד שעשו שלא כהוגן ולהכריחה לנאח מהערכאות וליכנס בב"ד שיפשרו הכל ע"פ המורה ולזה צריכים העסקנים לחזור ולהכריח הנדדים שיקבלו עליהם דיני תורה, וגם העסקנים עליהם שיחזקו בחי דינים כשרים, ויעמדו רבים נאמנים לה' וחורמו יראי ה' אנשי אמת ויורו ככל דיני המורה.

ברם מה שלענ"ד נראה במקום לחצות להם בורות

הילדים לא מן האב ולא מן האם, אלא ב"ה יש לנו מורה מן השמים ויש לנו חוקים ומשפטים כיצד לנהוג ע"פ באופן ששני ההורים יהיו מהילדים ועיין גמ' קידושין (ל"א ע"א) מעשה בן אלמנה אחת שכל לפני ר' יהושע ושאל נהגשה מהו פי שנחגרשו האב והאם ושניהם שואלים מן לי מים מי קודם ואמר ליה מבין ריסי עיניך ניכר שכן אלמנה אחת הטל להם מים בספל וקעקע להן כחרגולין ע"ש, ולכן ודאי שאין להוסיף עוולה על העול שעשה האם בהליכתה בערכאות שהרי אחרת היו הב"ד פוסקים ומפשרים ביניהם, ואם יש לו טענות ויכול לכוף את אשתו לנא לד"ת יעשה מה שניכלמו אבל ח"ו לערב הבנים.

סימן נו

עוד להג"ל

הרודפים הבעל והאב הערכאות

ה) ולא אוכל מלעבור ולהתעלם מה שעלה במחשבותי ומה שלבי אומר לי כי שמעתי שרואים לעשות ולחקן מה שהוא שלא יארע עוד דבר כזה ולכן רואים לנאח בחרמות ובנדודים וחקים חדשים בערכאות נגד הבעל, ולפענ"ד כדאי לחקן הדבר לא די בזה שמגנים האב שעשה מעשה כזו או להחרימו, ומנדיקים האשה על הליכתה בערכאות, ולקיימה הילדים ושאר המעשים, ונהפוך הוא הרי מבואר בש"ע ח"מ סי' כ"ו וסי' שפ"ח כי האשה בת חרם היא והמחזיק בה ובמעשה נמי בני חרם הם (ריב"ש סי' ק"צ ורמ"א סי' ק"א שם) ובשו"מ הרא"ש (כלל מ"ג סי' ח') בשם מהר"ם מרוטנבורג ח"ל "קודם שיחזירו לה מה שהכניסה היה מזה להחריס אם שום אדם השיא ענה זו כדי להוציא מיד בעלה מה שהכניסה לו וכשהי' נראה שהי' ערמה בדבר לא היה מזה להחזיר אפי' מה שהכניסה לו ולא היה דן כלל מאיס עלי וכו'" ע"ש.

וב"ש לעשות היפוך ההלכה בשאט נפש ולהנדיק

מים חיים ולשחות ממים חיים של חורה טח עיניהם בעונ"ה מראות הסיצה והנרה, ולמרות זה מחפשים עוד לעשות עבירה שניה וחילול השם ברבים להכניס חוק שני בערכאות שיאסרו לקדש קטנה ולבקש מהשופטים שוב לענוש את האב בערכאות על שפשה דבר כזה ויוסיפו חטא על פשע להכניס חוק שיכריח לבטל הלכה מחורת משה רבינו ע"ה ומה לו לבית המשפט העממי בבית עובדי ה' ר"ל, וממילא החוק הזה אינו קובע ולא יקבע כי כל החוק ומשפט נגד החורה ליכא דינא דמלכותא ואין כאן לא חוק ולא שריר ולא קיים והכל בטל ומבוטל דאף שום חוק לא יתקיים נגד חורמינו הקדושה כמבואר בגמ' (גיטין י' ע"ב ב"ק ק"ג ובש"ע ח"מ ס' ס"ח ס"ב ברמ"א ובש"ך וסי' שס"ט ס"א מהרי"ק שורש קפ"ח וש"ך סוס"י ע"ד) ובכמה מקומות.

ולכן אני חמה על אותם העסקנים שמרחמין עליהם ומצטערים על צער הילדים ומוסיפין פשע על פשע וככלל שז אל קיאו ללכת לבקש מעו"כ ע"ז שהם יהיו שומרי החורה שלנו והלא יש לנו חורה חמימה אשר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, ויש לנו חוקים קבועים מחוקקים נחתו מפי הגבורה האב הרחמן ובעל הרחמן ע"י משה רבינו, ובמקום שילכו ויפזרו כחות לחקוק חוקי גוים ומשפטים כל ידעום לבטל ח"ו החורה ומקיימיה, יקבלו כחות אלו ויכריחו לשמיהם שילכו לד"ת ויקוב הדין את ההר והלא יש חורה בישראל ואין אנו מדברים פה מאנשים פורקי עול אלא מאיש ואשה שאומרת שהיא שומרת החורה, ומבקשת גט של חורה ולא דיווארס של הבית משפט וגם חוששת למה שקידש האב וכבר אמרו חז"ל לאו עכברא גנב אלא חורא גנב.

ואוי נא לנו שאותן הערכאות שמימות עולם שפטו להרוג ולאבד את כלל ישראל ח"ו מאברהם אבינו שדן אותם נמרוד בערכאות לשרפו באור כשדים, פרעה במצרים לטובעם בים סוף, המן בשושן ויקראו סופרי המלך ותנתן דת שניתן בשושן

הבירה להשמיד ולהרוג ולאבד שונאי ישראל, וכן בזמן הלל הטורים ובזמן היטלער וגם בזה"ז כולם ח"ו בדעה אחת על ה' ועל משיחו ולאחרונה רואים יותר באו"ם (יונייטעד נעשונס) שלעולם רובם ככולם נגד עם ישראל ועושין חוקים ואם הורגים מעם ישראל ח"ו כמה אינו נוגע להאו"ם ואם ח"ו אחי ישראל הורג ערבי הם כבר על ה' ועל משיחו כידוע, ומה לי להרבות בדיבורים, והם יהיו נטורי החורה שלנו לכוף הצעל ליתן גט ואם לאו יניחוהו במשמר, לכוף האב לזון את בניו, ושלל לקדש את צמו, ולגרש כפי רצונם בכפיה מהערכאות, וחוקים חוקים שמי שמכה את בנו ללימוד החורה או מצער את בנו למולו והוא קטן ומצער עצמו וחותך חלק מגופו אין לך אחר גדול מזה, או לקום ללמוד חורה או להניח חפילין ולקיים מצות, או שישמור את השבת והוא בהפקר א יחא ליה, ולפי דעתם או דעת האם ההולכת בחר העמונים והפראפאגאנדע של הרעפארמער נער הוא לו יניחו האב בתפיסה.

ואם מגיד האם שהאב אינו מניח להבן בשבת קודש ללכת על הציטש בלע"ז או בחול ובבית כל כך חס והוא נער גדול והאב מכה את בנו שלא ידליק את המקרר בשבת, חה אחריות גדולה להקטן שמצטער בחוס בשבת, או אינו מניח להכניס טעלוויזיא או ראדיא בבית או כיוצא בו בקיצור ר"ל זה כפירה ממש בחורת משה. והכל הוא פועל יוצא שחוק אחד מושך השני מחילה עובדי ע"ז היו בהחילס את החוק לכוף הצעל בערכאות של עכו"ם בעלילה באו עלינו ליתן גט אשר מי יודע יותר ממך מי היה במעל הזה, (והמעשה ידוע לכל וגם אז באו אלי בשאלה להחיר מעשה נבלה ורצו לבטל הקידושין וד"ל וכבוד ה' הסתיר דבר ואם חרצה אבאר לך הכל) ואחר שנעקחי בקול שופר, ופנו לגאוני הדור בירושלים וכולם פסקו בקול אחד לאיסור גמור והגט בטל, עכשיו עוד מוסיפין צרה על צרה, מפני מה ולמה, ומי נתן למשיסה יעקב וישראל לבחזים ע"י ערכאות והלא מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי, אבל הלא ה' זו חטאנו ולא אנו בדרכיו הלך ודרכי

שהולד יחא ליה במעשה אביו אפילו לגיירו וכן נכל מעשהו עכ"פ מה שהתירה חורה ואפי' העוה"ש א"ע ס' ל"ז סע"י ל"ג שכתב דעכשיו במדינתו לא נהגו כן מ"מ כתב דבריונה אין איסור והמורה לא עשה למזוה ח"ו עלינו להכחיש חאת המורה לא מהא מחולפת ולא מהא חורה אחרת מאת הצורא ית"ש, ועל הב"ד של ישראל לראות טובת הדור ומקנתן ולא ח"ו הערכאות וסכנה גדולה היא להכניס הערכאות והרשעים בגבולי המורה ופשוט.

איברא דע"ס השקו"ט בקדושי האב טעות גמור היא שהרי מדין חורה אין לו לאב רשות לקדש את בתו הגדולה לעולם אם לא שעשאו שליח וכל מה שנמנה חורה רשות לקדש היא רק בתו הקטנה או נערה כל זמן שלא נברה.

ידידו הנאמן המעטיר בעדו לטובה בלוי"נ,
מנשה הקטן

סימן נח

אב שבא לפני ב"ד שקידש את בתו קטנה

ב' לחדש הגאולה פ' ויקרא החשנ"ד בני"י צו"א
מע"כ ידידי הרה"ג וו"ח בנש"ג כש"ת מוה"ר יוסף
טויסיג שליט"א אב"ד ור"מ דק"ק בעלעד בני"י

אחדשכ"ת בידידות,

בדבר המעשה המועז שכל לפניו אדם אחד פכ"פ ומסר לכס מודעה, ח"ל היות שכל"ז לחדש אלול התשנ"ג קדש את בתו הקטנה פכ"פ. וקבל קידושין עבור בתו, בנוכחות שני עדים כשרים כדת וכדין בקידושי דאורייתא, והיות שהנו נוסע למרחקים למשך כמה שנים, ולא ידע האדם את עמו, ומי יודע מה יולד יום, וירא שלא חלל תקלה ומכשול שמשא בתו לאחר ע"כ מסר מודעה בפניכם שבתו הקטנה הנ"ל היא א"א דאורייתא ואסורה לכל העולם עכ"ל פכ"פ חכרי הב"ד

הגויס ומקומיהם מלאו חן בעיניהם או לי אם אומר או לי אם לא אומר.

סימן נז

עוד להג"ל
המקדש בתו הקטנה

ולעצם דין קידושי קטנה בזה"ז הלכה זו מקורה בגמ' קידושין מ"ב ע"א האיש מקדש את בתו כשהוא נערה זו ובשלוחו ובגמ' פריך כהשיא נערה אין כשהוא קטנה לא מסייע ליה לרב דאמר רב יהודה אמר רב ואימימא ר' אלעזר אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שחגל ותאמר בפלוני אני רוצה ע"כ. ובתוס' שם ד"ה אסור וכו' ועכשיו שאנו נוהגים לקדש בנתינו אפי' קטנות היינו משום שכל יום ויום הגלות מתגבר וכו' ומשכ בתו עגונה לעולם ע"כ. ובתוס' ע"א ס' ל"ז ס"ח מזוה שלא יקדש בתו כשהיא קטנה עד שחגל ותאמר בפלוני אני רוצה הג"ה וי"א דנוהגין בזה"ז לקדש בנתינו הקטנות משום שאנו בגלות ואין לנו תמיד סיפוק כדי לרכי נדוניה גם אנו מחי מעט ואין מוצאין תמיד זיווג הגון (תוס' שם) וכן נוהגין ובשאלת יעב"ץ ח"א ס' י"ד מחלק בין סמוך לפרקן שאמרו בגמ' וידעת כי שלום אהלך זה המשיא בניו ובנתינו סמוך לפרקן, ובין קטנה, ובאמת כי בגמ' קידושין ס"ד ע"ב במקדש את בתו סחם אין הבגרות בכלל ובגמ' הא קטנות בכלל ושקו"ט ומסיק אפ"ה לא שביק איניש מזוה דרמיא עליה ועבד מזוה דלא רמיא עליה ועיין א"ע ס' ל"ז סט"ז דמזוה לקדש קטנה יותר מבגרות.

ולמעשה ידוע כי במקומות של אחינו בני ישראל אנשי ספרד עד היום נוהגים לקדש קטנות וגם הרמ"א מעיד שכן נוהגין וידוע שבהרבה מקומות עשו כן קודם המלחמה ואין פוזה פה ומלפ"ף אבל כאמור שהיא מרוצה וכדרך שהאב מביא את בנו לגייר עיין בחובות י"א שהטעם

אלא דקנת קשה ללשון המחבר (בס"א) הוא האב
מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא
קטנה ולשון האב מקדש משמע לכתחילה וכיון
(דבס"ח) כחז מצוה שלא יקדש בתו כשהיא קטנה
עד שמגדיל א"כ המקדש במקום שמצוה שלא לקדש
לכתחילה קאמר ועכ"פ היל"ל האב שקידש את בתו
שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה מקודשת, עוד יש
לדייק בלשון המחבר דבס"א כחז האב מקדש את
בתו כשהיא קטנה שלא לדעתה וכן נערה רשומה
בירו וקדושה לאציה וכאן לא כחז שלא לדעתה
ולכאורה הי"ל לקצר ולכחז האב מקדש את בתו
עד שלא תבגר וקדושה לאציה, ועוד יש לדייק
דבנערה לא כחז שלא לדעתה אלא כחז וכן כשהיא
נערה רשומה בירו וכו' ובס"ח כחז מצוה שלא
יקדש בתו כשהיא קטנה עד שמגדיל ותאמר בפלוני
אני רוצה, ולא כחז כלל מדין נערה וגם יש לדייק
לשון עד שמגדיל היל"ל עד שמבגר.

ובח"מ וי"ש כבר הקשו לשון המחבר שכחז
בס"ח מצוה שלא יקדש את בתו כשהיא
קטנה ובגמ' אמר רב אסור לאדם לקדש את האשה
כשהיא קטנה וע"ש מה שדחקו לישב, ועיין ב"ח
ופרישה שהקשו גם מהא דאיתא בסנהדרין דמצוה
להשיאן קודם פירקן, ולולי דבריהם הקדושים הי'
נראה דשני דינים הם ומה שאמרו כאן קטנה היינו
קודם נערות ומה שאמרו מגדיל היינו שמהי נערה
ועל הקטנה אמר רב אסור לקדש שאין לה דעת
לומר בפלוני אני רוצה, אבל הנערה כבר יש לה
דעת לומר בפלוני אני רוצה והרי היא מותר ומצוה
לקדשה בשאלת פיה, ומה שאמר רב אסור לקדש
את בתו קטנה עד שמגדיל על בתו קטנה נאמר ולא
על נערה.

ומיושב בזה קושיא הב"ח והפרישה מהא דמצוה
לקדש סמוך לפירקן דאז כבר יש להן דעת
והוא הנקראת מגדיל ודייק רב מגדיל ולא אמר עד
שמבגר דכשמבגר שוב אין לו לאציה רשות בה וכיון
שאמר רב אסור לאדם לקדש את בתו קטנה עד
שמגדיל משמע אבל כשמגדיל מותר ומצוה לקדש.

שאלוהו ומיהו החמק, או הרב או העדים שהיו ולא
רצה לגלות אלא השיב קידשמי את בתי ואיני מעוניין
כרגע לגלות לאף אחד פרטים צנוע לעניין זה,
ומחמת חשש ששום איש לא יכשל באיסור כרת
הוחלט למקור מודעה זו בפני הב"ד.

עוד שאלו הב"ד מה המעשה שהביא אותך לעשות
מעשה כזה, השיב שזה כשלש וחצי שנה שאשחז
והוא לא דרים יחד ובשום אופן לא רצתה ללכת איתו
לד"ח לדון עפ"י דיני תורה"ק, ובחרה לה במקום
ללכת לד"ח ללכת בערכאות של עכו"ם, בלי רשות
ב"ד או רב בר סמכא, מה שהוא הי' והוא מוכן עד
היום ללכת לב"ד כפי המצוה מפי מרבע"ה, ע"כ
החליט ועשה מעשה וקיבל קידושין עבור בתו
בעודה קטנה כפי זכותו ע"פ דין תורה לקדשה
ולקבל עבורה קידושין כפי שירצה הוא ולא האשה.

כשמוע כל הדברים הנ"ל נוה הב"ד וחמס פב"פ
ככל הנ"ל והכל אמת ונכון וחמס ח' לחדש
טבת שנת התשנ"ד בנ"י, נאום פב"פ. אחר חתימת
המדובר אשרו הב"ד המעשה כמחוייב מד"ח
להודיע לכל הנוגעים בדבר כדי שח"ו לא ינא מכשול
כדין המבואר בש"ע א"ע סי' ל"ז האב שאמר
קדשמי את בתי הקטנה נאמן והרי היא אשת איש
לכל דבריה וחממו הרב י' טויסקי אבד"ק בעלעלד.
דוד דאודיץ. שלום יהושע פערלדמאן.

וזה ינא ראשונה בעלם הקידושין יפה כחבתם
דהאב שאמר קדשמי את בתי הקטנה נאמן
כמבואר בש"ע א"ע (סי' ל"ז) והגם שאמר רב
יהודה אמר רב ואיתימא ר' אלעזר אסור לאדם
לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שמגדיל ותאמר
בפלוני אני רוצה ובגמ' קידושין (מ"א ע"א) אמרו
מסייע ליה לרב מ"מ עבר וקדש מקודשת, וכן פסק
בש"ע שני הדינים דבס"א שם כחז בסמס האב
מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה וכן
כשהיא נערה רשומה בירו וקדושה לאציה, ובס"ח
שם פסק המחבר מצוה שלא יקדש בתו כשהיא
קטנה עד שמגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה וס"ל
דמרייהו אמת.

שאר פוסקים כראב"ד שאין לה רצון ולא דעת כלל. (ג) אם קדשה אביה שלא לרצונה כלומר שהיא אמרה איני רוצה והאב מקדשה אעפ"כ שלא מדעתה ושלא לרצונה כלל שג"כ מקודשת אבל אסור לעשות כן מדאמר רב יהודה אמר רב. (ד) הנערה שאמרה בפלוני אני רוצה מזה לקדשה, וזוה מוכן הש"ע בס"א האב מקדש את בתה שלא לדעתה כלומר שלא שאל אותה ואינו יודע כונתה אם תמנה או לא כה"ג מקודשת לכתחילה וליכא בזה איסור ומיהו מזה איכא שלא לקדשה עד שגדל ותאמר רוצה אני, ולכן בס"ח כתב מזה שלא יקדש בזה כשהיא קטנה עד שגדל ולא כתב כאן שלא לדעתה אלא סתם אפ"ה מזה איכא חו האופן השני והג' כשהיא נערה ולדעתה מזה איכא לקדש והבן כי הוא בס"ד דבר חדש.

סימן נב

עוד להג"ל
ביאור לשון הבב"א

ודע כי נפל מילתא בליכא בדיוק לשון המשנה (מ"א ע"א) האיש מקדש את בתו כשהיא נערה זו ובשלמותו, ובגמ' כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא מסייע ליה לרב דאמר אסור לקדש וכו' וז"ב דא"כ אם לדיוק זה בא היל"ל האיש מקדש את בתו כשהיא נערה ודי, זו ובשלמותו למ"ל.

ונראה לפמ"ש הנוכח"י א"ע סי' ע"ב בתשובה המפורסמת שחידש דבזה"ז דיש סדרגמ"ה שלא לגרש בע"כ העושה שליח לגרש בע"כ אינה מגרשת דכיון דהו"ל עבירה ואין שליח לדבר עבירה ובטל השליחות ומחלקו בזה הרבה רבותיו האחרונים ז"ל, ולפ"ז י"ל דזה ביאור המשנה דכיון שאמרו האיש מקדש זו ובשלמותו ודיקון מקדש את בתו כשהיא נערה נערה אין קטנה לא ואמאי לא יכול לקדש את הקטנה נמי ע"י שליח אע"כ מסייע ליה לרב דאסור לקדש את בתו כשהיא קטנה וכיון

איברא דדברי רב ז"ב שהרי אמרו בגמ' (קידושין נ"א ע"ב) המקדש את בתו סתם אין הוגרת בכלל וכו' אפ"ה לא שצ"ק אינש מזה דרמיא עליה ועבד מזה דלא רמיא עליה ופרש"י מזה דרמיא עליה דכתיב ואת בנותיכם חנו לאנשים (ירמיה כ"ט כתובות נ"ב ע"ב) וא"כ הרי איכא מזה לקדש בזה והיאך אמר רב אסור לאדם לקדש בתו קטנה ע"כ כוונתו כשהיא קטנה ואין בה דעת הגם דג"כ מקדשה מ"מ ימחין עד שגדל ותאמר והיינו בנערותה וא"כ אחי מקיים מזה דרמיא עליה ומקדשה לדעתה והבן, ומה מדויק בזה לשון המחבר מזה שלא יקדש בזה כשהיא קטנה ולא אמר בזה נערה כלל ובס"א חילק ביניהם שכתב קטנה ונערה ולפמ"ש אחי שפיר דבס"א שכתב על הקטנה שלא מדעתה שהרי קטנה אין לה דעת ואפילו מדעתה לאו דעתה הוא ולכן כתב בזה שלא מדעתה, אבל בוגרת מדעתה ומזה הוא לכתחילה ולכן בס"ח לא זכר ולא פקד מנערה כלל אלא בזה כשהיא קטנה אבל בנערה ליכא מזה שלא לקדש עד שגדל אלא אדרבה מזה לקדשה ועליה אמרה תורה חנו בנותיכם לאנשים וכמ"ש בגמ' סנהדרין סמוך לפירקן ע"ז נאמר וידעת כי שלום אהלך.

עוד נלפענ"ד לומר דבר חדש לפמ"ש הרמב"ם בפ"ב מה' סוטה ה"ד קטנה שהשיאה אביה אם זינתה ברצונה נאסרה על בעלה והראב"ד השיג עליו הא פיתוי קטנה אונס הוא ע"ש ובה"ה. וכתבו רבותינו האחרונים ז"ל דרצון ופיתוי שני דברים הם דרצון יש גם לקטנה אם עושה ברצונה בלא פיתוי אבל אם מפחים אותה אין לה דעת ונתפחת והדברים ידועים.

ומעתה נראה לומר ד' חלוקים באב המקדש את בתה קטנה. (א) אם קדשה לרצונה ממש שאמרה בפלוני אני רוצה אפי' קטנה הרי זו רצון ולא נקרא שלא לדעתה. (ב) שקדשה ולא שאלה כלל ולא אמרה לא הן ולא לאו חה נקרא שלא לדעתה, הרי זו מקודשת ואין בה איסור ומ"מ מזה ליכא שהרי קטנה היא ואפשר שנחפזתה ואפשר כדעת

והנלפענ"ד דדברי רבינו והשאלות נכונים אלא
דמחילה נדייק בגמ' קדושין הנ"ל
דקאמר כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא מסייע
ליה לרב דאמר רב יהודה אמר רב ואיחיא ר"א
אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד
שחגדל וחאמר בפלוני אני רוצה, וי"ל דמהיכי דייק
הא דמייתי סיעתא לרב או לר"א דאסור לקדש עד
שחאמר בפלוני אני רוצה דבמחני לא אמרו רק
האיש מקדש את בתו כשהיא נערה וא"כ אפשר
הכוונה כשהיא נערה אין אפילו בלי שאלת פיה
וקטנה אסור אפילו בשאלת פיה ושאלת פיה לא
מעלה ולא מוריד כיון דהחורה נחנה ליה להאז
רשות בביתו הרי יכול לקדשה בלי דעת ורצונה וליכא
סיעתא רק שאסור לקדש את בתו כשהיא קטנה
אבל עד שחאמר בפלוני אני רוצה מנ"ל.

ובראיה דהכי פירושא האיש מקדש את בתו כשהיא
נערה ודייקו כשהיא נערה כשהיא קטנה לו
ומ"ש קטנה מנערה כיון דתרווייהו ברשותו הן
מה"מ וע"כ החילוק הוא שחאמר בפלוני אני רוצה
ובנערה שיש לה דעת מהני מה שאומרת בפלוני אני
רוצה וקטנה כיון שאין לה דעת אפילו אמרה בפלוני
אני רוצה אינו כלום ואסור לקדשה נמצא דקטנה
אפילו אמרה בפלוני אני רוצה אסור לקדשה ונערה
כשאמרה בפלוני אני רוצה מותר לקדשה אבל א"כ
נערה שלא אמרה בפלוני אני רוצה נמי אסור
לקדשה כמו כקטנה כיון שעיקר הטעם דמותר
לקדש נערה שחאמר בפלוני אני רוצה א"כ בלי
דעתה רק ברצון אביה אפילו נערה אסור לקדש
דמ"ש קטנה מנערה. והחילוק הוא כך במדרגות
קטנה אסור לקדש לעולם בין לדעתה ובין שלא
לדעתה ונערה ג"כ אסור לקדש שלא לדעתה הגם
שהיא ברשות, אבל נערה שאמרה בפלוני אני רוצה
מותר לקדש ואחי שפיר דברי חז"ל בלי עקוש
ופתולחול האיש מקדש את בתו כשהיא נערה ודייק
כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא מסייע ליה לרב
דאמר יהודה וכו' אלא כי כן נמצא דנערה נמי
אסור לקדש שלא לדעתה כמו קטנה ואין חלוק
ביניהם אלא כל שאמרה בפלוני אני רוצה.

שאסור לקדש את בתו כשהיא קטנה א"א ע"י
שלוחו דהו"ל שליח לדבר עבירה והבן. ולפ"ז עלתה
דקטנה אסור לקדש ונערה מזה לקדש אלא נריך
שחאמר לו בפלוני אני רוצה, ואם קידש נערה ולא
אמרה בפלוני אני רוצה נמי אסור לקדש. וכ"ש הוא
מקטנה דזו כבר יש לה דעת ונערה גדול.

ובעין זה כתבתי לישב דברי רבינו הגדול הבה"ג
בה' קידושין והשאלות (שאלתא נ"ט
שנתקשה בו הרבה בהעמק שאלה) והנה העמק
מספרנו משנה הלכות גדולות על בה"ג קידושין
(סי' ע"ה) שם מ"א ע"א האיש מקדש את בתו
כשהיא נערה זו ובשלוחו, ובגמ' כשהוא נערה אין
כשהיא קטנה לא מסייע ליה לרב דאמר רב יהודה
אמר רב ואיחיא ר' אלעזר אסור לאדם לקדש את
בתו כשהיא קטנה עד שחגדל וחאמר בפלוני אני
רוצה. ומשמע בגמ' דדוקא קטנה אסור לקדש אבל
נערה מותר דהכי דייקו שם כשהיא נערה אין
כשהיא קטנה לא, וא"כ נ"ע לרבינו שכתב חז"ל
ואע"ג דמקטנותה ועד דנגרה ברשותיה ניהו לא
מיחבדי ליה לקדשה עד שחבגר.

איברא דשאלות נמי (שאלתא נ"ט) כתב חז"ל
וינאה חנם אלו ימי בוגרת לא רבי קרא
לאז ואע"ג דמקטנותה ועד נגרה ברשותה דאזכה
קיימא לא מיבעיא לאזכה לקדושי עד דנגרה,
וראימי בהעמק שאלה שם אות ג' שכבר עמד בזה
והביא גם דעת רבינו ופי' שם פי' אחר כלשון נגרה
דהיינו מלשון נגר לה קלא ובשרה ענה ע"ש
שהאריך הרבה והמעין יראה שהדברים א"א
לאמרם ובפרט לגאון הדור כמותו ולא אוכל לפלפל
בהם מחמת כבודו הגדול אללנו. והרי כתב רבינו
השאלות ואע"ג דמקטנותה ועד דנגרה ברשותה
דאזכה קיימא ופשוט דהאי עד דנגרה פירושו נגרה
ממש היינו לאחר ימי נערוה וע"ז סיימו לא מצעי
לאזכה לקדושה עד דנגרה והאי דנגרה פי' נגרה
בקול והלא על הבוגרת דבסמוך ליה קאי חז"ל
וברור, וקצת יש לדייק בתוך נגרה שחרר ענדך ותן
לה.

סימן 8

עוד להג"ל

הולכי ערכאות בכלל רציחה

ובפרט כי המוק העממי הוא שהאשה כשרוצה ליקח הבנים מהבעל שהוא אביהם הולכת ומוסרת הבעל שהוא הכה אומה וכיוצא בזה ובזרחה עם הבנים ומבקשת לו בטחון (ארדער אף פראטעקשאן) והבנים שלא שמשו כל זרען ולא למדו אומרים שזה לא מקרי מסירה והליכה לערכאות, אבל פשוט שזה לא רק מסירה אלא שזה גזילת הבנים בכח השופטים והוא בגדר רציחה ממש ועיין מש"כ מהר"ם מירצבורק נדפס בסוף חש" מוהרי"ו דקע"ג דין ראובן יצא לחפוס בעל רצו בידי גויס יש להחמיר עליו יותר משראל האומר לשלוחו לא והרוג את הנפש דהתם קרוי לודאי שלא יעשה אבל ע"י גויס ברי הזיקא וזרען כפרה כרוצח עכ"ל. הנה המוסר ישראל לידי גויס זרען כפרה כרוצח והא אשה שמסרה לבעל ולוקחים אותו לבית הסוהר וכיוצא בו זה לא ארדער אף פראטעקשאן אלא זה גזילת הבנים ורציחה ממש ואם הבעל עושה כן הרי הוא הרוצח ואם האשה עושה כן היא הרוצחת ויש להזהיר ע"ז מאד.

לבד מן דין כי אשה שהלכה לערכאות והטילה אימה על בעלה בארדער אף פראטעקשאן וכיוצא בו הרי מאז אסור לבעלה ליתן לה גט שהוא גט מעושה ע"י ערכאות כאשר בא לפני אחד מידידי ושאל היות כי אשמו עשה עליו מעשה זו של ארדער אף פראטעקשאן ועי"ז אסרו אותו בבית אסורים ללילה אחת עד שבוקר בא עו"ד שלו והאציאו ולכן אמר לי שכיון שחושש שעוד ועוד חוציא עליו שקרים וסרו אותו כל ימי חייו לכן החליט בלית ברירה ליתן לה גט וכבר ה"י הב"ד מוכנים לכחוב הגט ואמרתי לו שגט זה פסול מן המורה ואסור ליתן לה גט עד שחוציא כל החלונות מן הערכאות ותקבל עליה בכח שלא חושף להביאו להערכאות וכולי האי ואולי, חה פשוט הלכה

ומה נמחקו בזה דברי רבינו והשאלמות האיש מקדש את במו כשהיא נערה בו ובשלוחו ודיין כשהיא נערה אין כשהיא קטנה לא מסייעא ליה לרב דאמר רב יהודה אמר ואיתימא ר' אלעזר אסור שיקדש את קטנה עד שחגליל ותאמר בפלוגי אני רוצה ואם לא אמרה בפלוגי אני רוצה אסור לקדש גם נערה, ומינה דיין רבינו ואע"ג דמקטנותה ועד דנגרה ברשותיה ניהו אפילו הכי אינו יכול לקדשה בלי דעתה ונערה בכלל הוא ופשוט.

ומיהו פשוט נמי שאם קידש האב את במו קטנה או נערה נמי קידושיו קידושין ובפרט לפמ"ש החוס' ופסק כן הרמ"א דמה שעכשיו מעשים בכל יום שמקדשים בנות קטנות משום שאנו בגלות ואין לנו ספוק כדי זרעי נדונים וכתב וכן נוהגין ליכא בזה שום פקפוק. ולכן אחר המעשה הזה של האי אב שקידש אף שעשה דבר שלא כהוגן אעפ"כ קידושיו קידושין וזרען לחפש עכ"פ מי הוא שקידש לו והגם שיש לחוש שרק לנערה קמכוין וכמ"ש כיון שאשמו לא רוצה להלוך עמו לד"ת רק בערכאות מ"מ הרי ברור מילל שקידש את במו, ומאי איכפת לן אם לנערה כיון כל שעשה מעשה קידושין אפי' אומר שמקדש רק בשביל לנערה קידושיו קידושין שהרי לא גרע ממקדשה למנוול ומוכה שחין שמקודשת לכ"ע כמבואר בגמ'.

וכבר כתבתי בכמה מקומות והזהרתי את הנשים או האנשים ההולכות או הולכים לערכאות ולא לדיני ישראל שזה חורבן המורה והדת לבד כי זה מחריב את בני ישראל כידוע שהשופטים פוסקים שלא כמורה בכל דבר והקולר חלוי בצואר הרבנים הממירים הילוך בערכאות ועוד מעודדים הנשים ללכת לערכאות וגם אני ידעתי ברב שמכנה עצמו רב גדול שבא מעיר אחרת להעיד לטובת האשה בערכאות או לי אם אומר ואם לא יאספו גדולי ישראל ויעשו תקנות לזה ח"י יהי אסור להחמין מהיום והלאה עם בני גרושה במדינה זו או בכל מדינה כיוצא בזה ויטערו לעשות ספר יוחסין לנשים שנשאו בגיטין כאלו.

למעשה ע"פ דין תה"ק. כמוכן אין נפ"מ אם אסרו את הצעל בפועל או שמסרו אותו לערכאות ולא אסרו אותו בפועל.

ואמת ניתן להאמר לו עמי שומע לי והיו השני הנדדים שומעים לי הייתי מניע שישבו עם הרבנים דעיר מאנטרעאל או מעיר נוא יארק וידברו על לב שניהם ואולי יעשו שלום ביניהם, ולמה ימא שהרבנים חכמים הם להרע ולגרש ולהטיב לא ידעו נא נהיה חכמים להטיב ולדבר על הנדדים ולהסביר להם שלאחר כל המעשים הרי רק יחריצו את עצמם ואת בניהם בנים או בטע ומי לא יתוש לאחר מעשה מו להתחתן במשפחה מו אם יתגרשו וגם עוד ועוד אשר לא יאומן, בקיור הענה שלי שינסו לעשות שלום, והפורק סוכה שלום הוא יפרוש ויעשה שלום עלינו ועל כל עמו ישראל.

ידידו דושכ"ת המברכו בברכת חג כשר ושמח, דברי עבר נרצע לאדוניו המוכן לשרת עם קדשו בלב ונפש, מנשה הקטן

סימן סא

אב שקידש בתו קטנה

א' דר"ח אייר התשנ"ד בני יצ"א
מע"כ ידידי הרב הגאון ור"ח בנש"ג פרי עץ הדר וכו'
כש"ת מוהר"י טויסיג שליט"א אב"ד בעלעד ור"י
תפארת יחזקאל בני

אחדשכ"ת צידדות נאמנה,

בדבר שנשאל בנאמנות האב שקידש את בתו הקטנה סתם ולא אמר שם המקדש, וגם לא זכר כלל שהיו עדים, (ז) אם קידש ואמר שקדש עם עדים כשרים אבל לא רנה לגלות מי הם העדים מחמת פחד שלא ינקמו בהם קרובי הכלה שאינם מרוצים לדבר, (ג) גם היכל דנראה כוונתו בזה

שקידש הוא רק כדי לנער את אשתו או אמר צפי שלכן קידש כדי לנער את אשתו אי מהימן. (ד) היכל לאמר שם העדים שקידש לפניהם ושאלו אותם וכחשו כל הענין מה דינו. (ה) אי יש חיוב על האב להגיד דוקא בפני ב"ד או נאמן אפי' שלא בפני ב"ד. (ו) השומע אב שאמר שקידש את בתו, אי חייב לפרסם ברבים שלא יבאו לידי מכשול.

והנלפענ"ד דגרסינן בגמ' (כתובות כ"ב ע"א) א"ר אפי מנין להפה שאסר הוא הפה שהחיר מן התורה שנאמר (דברים כ"ב) את בתי נחתי לאיש הזה לאשה לאיש אסרה הזה החירה, ל"ל קרא סברא היא וכו' אלא כי אינטריך קרא לכדוב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נחתי לאיש הזה, ופרש"י את בתי נחתי וכו' אלמא בדידיה חליא נחיתה והימניה קרא למימר הכי.

ויש לדייק בלשון רב הונא מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה היל"ל מנין שנאמן לקדש את בתו מן התורה וממילא נאסרה לכל העולם שהיא אשת איש ולמה פתח באיסור ולא זכר לקדשה כלל, ומשמע דהדין דיכול האב לאסור את בתו הי' פשוט ליה אלא דמיבעיא ליה לרב הונא מנין מה"ת שציד האב לאסור את בתו ולזה אמר רב הונא אמר רב מקרא דאת בתי נחתי. ויש לפרש בחרי אנפי א' דרב הונא לא מיירי באב שבא ואמר קידשתי את בתי שנאמן דזה לא מיבעיא ליה דמקרא מלא הוא בתורה דאב מקדש את בתו כשהיא קטנה חיל קרי צי רב הוא אלא קמ"ל דיכול לאוסרה אפילו לא אמר שקדשה אלא אמר שאסורה לינשא לכל אדם ונאמן מכח מגו דצידו לקדשה, (ז) דקמ"ל שיכול לומר שקדש את בתה ולאוסרה על כל העולם ואפילו לא הביא עדים וליכא רא"י לדבר מ"מ כיון דצידו לקדשה מהימן לאסרה אפי' לא הביא רא"י וכיון שלא אמר למי קדשה הרי אסרה על כל העולם ולכן קורא לאסור דהיכן שקדשה ואמר למי קדשה הרי החירה ליה שנמקדשה ורב הונא לא מיבעיא ליה אלא מנין שנאמן לאוסרה והבן.

ובגמ' קידושין ס"ד ע"א קדשמי את בני קדשמה וגרשמה כשהיא קטנה והרי היא קטנה נאמן קדשמה וגרשמה כשהיא קטנה והרי היא גדולה א"ל נאמן וכו', ובגמ' מ"ט רישא ומ"ט סיפא וכו' א"ל אמר רב אשי רישא רחמנא הימניה כרב הונא דאמר רב הונא אמר רב מנין שנאמן לאסור את בנו מן החורה שנאמר את בני נחמי לאיש הזה לאיש אסרה הזה המירה, במשואף הימניה רחמנא לאב וכו'. והרמב"ם פ"ט מה"א ה"י נאמן האב לומר על בנו קודם שחננה שהיא מקודשת ואסרה על הכל, ובטוש"ע א"ע ס' ל"ו, האב שאמר קדשמי את בני ואני יודע למי אסרה לכל העולם עד שיאמר נודע לי וכו'.

ובדרך פשוט נראה דאב שאל ואמר קדשמי את בני היינו שלא אמר למי קדשה וגם לא היו שם העדים לפניו ולא אמר מי הם העדים אלא אמר סתם קדשמי את בני, ולפי שלא ברר למי קדשה לכן נאסרה על כל העולם עד שגלה למי קדשה, ונחלקו האחרונים אם נרץ מכ"ד לומר למי קדשה או סגי לאחר זמן לומר למי קדשה מדן אב, אבל הא פשוט דנאמנות שלו על אמירת קדשמי היינו שלא הביא עדים לפניו וגם לא אמר למי קדשה דא"ל כשהעדים מעידים שקדש אז לא נרץ לנאמנותו והחורה שהאמינו היינו ככל מקום שהחורה האמינה לע"א הרי כאן שניים, ועיין קידושין ע"ד ע"א אמר רב נחמן שלשה נאמנים על הבכור חיה אביו ואמו חיה לאלתר אמו כל שבעה אביו לעולם, כדחניא יכיר יכירו לאחרים מכאן א"ר יהודה נאמן אדם לומר זה בני בכור וכו' ע"ש ועיין חוס' שם ד"ה כשם, והנה נאמנות הוא בלי עדים זה פשוט מאד וכן כאן, ולכן אמרה חורה את בני נחמי. לאיש אסרה אכ"ע כיון שהחורה האמינהו לקדשה והרי לא אמר למי הזה המירה הרי נמנה לו רשום לאסור ולהמיר וע"ש חילופי גירסאות בקטנות בין כתובות דמוקי הזה ליבוס ובקידושין לא והאריכו בזה המפרשים. ועיין ב"ח בקנע"א ס' ל"ו דפשיטא לי דאב שאמר היינו בלי עדים ודו"ק.

ולפום ריהטא במחלוקת שני דרש"י פ"י את בני נחמי לאיש. א"למא בדדיה חליא נמינה והימניה קרא משמע דאקידושין קא, אבל הריטב"א כתב שהכתוב אשמעינן שבידו לקדשה ומינה ידעינן שהוא נאמן לאסרה כיון שבידו לקדשה, ומשמע דהא דבידו לאסרה הוא א"ל הקידושין אלא דהקרא אשמעינן שבידו לקדשה, ומינה ידעינן שהוא נאמן לאסרה וא"כ הם שני דברים, וע"ע בחוס' ישנים שם ד"ה מנין.

ועלה דנעמי הרהורי דברים לשון האב נאמן לאסור את בנו לפמ"ש כבר דבקידושין יש שני קניינים האחד קנין ממונות והשני קנין איסור וקנין ממון יליף לה קיתה קיתה משדי עפרון ולזה חנן האשה נקנית בכסף שהבעל נותן פרוטה או שו"פ והאשה נקנית בכסף זה אבל יש קנין שני והוא קנין איסור שנאסרה על כל העולם ע"י קידושין זו ומיחדת ענמה לבעל זה דוקא ולא לאחר ועיין חוס' קידושין ב' ע"ב כמה שהיא מחיידת היא נאסרה, וכחכמי דהקנין כסף בא מהבעל דבעי לימן דוקא כסף משלו והחלק האיסור בא מצד האשה שהיא מחיידת ענמה בשבילו ע"ש.

ולפ"ז באב המקדש את בנו נמי הבעל נותן הפרוטה או שו"פ ועושה קנין כסף שהוא החלק הממונות שיש באישות אבל האשה שהיא קטנה אינה יכולה לאסור ענמה ונמנה החורה הכח הזה של קנין איסור לאזיה ולפ"ז מדויק מאד הא דאמר רב הונא מנין לאב שנאמן לאסור את בנו דלכאורה היל"ל שנאמן לקדש וכו' אבל נאמן לאסור את בנו היא ז"ע ולהנ"ל אחי שפיר דלקדש ולקבל הכסף קידושין בידו שהרי בנעוריה בית אביה והחורה זכתה לו כל הכסף אבל מנין שנאמן לאסור את בנו שהיא חלק האיסור שחולה באשה ומנ"ל דבידו לאסרה וע"ז קאמר את בני נחמי לאיש אסרה, שהרי נאסרה על כל העולם בקידושין שהוא קידושי כסף אבל לא יחדה לאחד להמיר למוסרה לו, ואמרה חורה הזה המירה ודו"ק.

סימן סב

עוד להג"ל

אמר קדשתי את בתי ולא זכר עדים

איברא דבמש' אבני האפד סק"י הביא דעת מהר"י קלמון בחקרי לב ס"י פ"ג דדוקא כשאמר קדשתי את בתי בפני פלוני ופלוני היא אסורה אבל אמר סתם קידשתי ולא פי' לפני מי ומי ועמה אין האב לשאול אותו היא מותרת, והמחבר שם חולק עליו, דאפי' לא אמר שהקידושין היו בפני עדים נאמן, ולפענ"ד ה"י חלוי לכאורה כהא שכחתי לעיל מה פי' האב נאמן לאסור את בתי אס' נאמנותו מדין קידושין או מדין נאמנות לאסור.

וראיתי מלכים מאן מלכי רבנן עולים ויורדים באב שאמר קדשתי את בתי בפני פלוני ופלוני עדים, ובאו פלוני ופלוני העדים והכחישו אותו, ואמרו ששקר דיבר ולא קידש בפניהם, או שנאו עדים והזימו אותו שאמרו שבזיוס שאמר שקידש עמנו ה"י או שאמרו שהעדים שקידש לפניהם פסולי עדות היו אי מהימן וכיד דוד (ח"צ ר"ו ע"ב) כתב דאפ"ה מהימן האב וביאר דבריו באות ל"ח שם והאריך שם דכיון שיש לו נאמנות לקיים הקידושין יש לו נאמנות בכל המסתכרים לזה וכו' וכמו בדברים של עצמו הוא נאמן אפילו להכחיש העדים ה"ה כאן וכן נראה לכאורה מדברי הריב"ש ס"י חע"ט והרשד"ם מובא בפח"ש ח"ע ס"י ל"ז שנאמן שגם זה נכלל בגדר נאמנותו על הקידושין, אלא לבסוף העלה בספק דהא אשה נאמנת על חלמה ועל כחמה ואעפ"כ אם אמרה פלוני כהן חיקן לי העיסה או פלוני כהן טיהר לי את הכחם ושלום ונמצא שקר הכהן והכחם נאמן גדה, ושם כתב שיש לחלק.

ולפענ"ד החילוק פשוט דהתם כשנאמנה לכהן לחקן או לחכם לפסוק הרי אין צידה לחקן ואפילו ה"י צידה לחקן מ"מ לא טענה שחקנה

בעצמה וכן כחמה אלא חלמה ככהן או כחכם ושפיר אם אמר הכחם לא טיהר והכהן לא חיקן הרי נחצדה מעיקר הדבר והיא ג"כ מודה שהיא לא חקנה והיא לא טיהרה את כחמה והו"ל כאומר לא ליחסי כאומר לא פרעתי דמי, אבל באב המקדש הרי הוא אומר שקידש ועשה מעשה קידושין והא לא דמי אלא לאשה שאמרה שחקנה עיסמה וכהן אחד ראה והכהן מכחיש שלא ראה אבל היא אומרת שחקנה הייתה נאמנת דהו"ל ע"א נאמן באיסורין והכ"נ ודו"ק, ומיהו העלה לבסוף דעכ"פ אסורה מספק ועיין אזה"ש מה שהאריך בזה.

וכל זה היכי דהעדים הכחישוהו ומיהו היכי דאמר קדשתי בפני עדים כשרים רק שלא אמר שמותיבם ומחיק כהם עד שיחקרו אותו כצ"ד וכיוצא בו ובידו טעם ואמחלם למה לא מפרט הכל כה"ג כ"ע מודי דמקדשת בלי ספק.

סימן סג

עוד להג"ל

אב שקידש בתו מתוך שנאה אי הוה קידושין

ומה דמספקא ליה אי אב המקדש מחמת שכעס על בתי או על אשתו או מקדש למי שאינו ראוי לה נמי מקודשת. הנה אין מקום לספק זה שהרי בגמ' אמרו שצידו להשיאה לממזר או למנוול ומוכה שחין ושאר פסולין, ופשוט דהכוונה שאם יחרגו עליה ישיאנה למנוול ומוכה שחין ולא פקפקו בכחו ובקדושין אלא עשו חקנות ואופנים שלא יבוא לידי כך וז"ל, ע"ש דף ס"ד ע"א ודף ס"ו ע"ב ודף ע"ד ע"ב, וא"כ פשוט שהקידושין חלין כה"ג. אלא שנחלקו אי מהני נאמנותו גם על עניינים שאינם מעצם הקידושין וכגון שמעיד על מספר שטחיה הנזכרות לזה כגון בת ג' שנמסרה לביאה או שאכתי קטנה או נערה היא, ובס' יד דוד (פסקי הלכות ח"צ דר"ז טור ב' אות ל"ח) דמסתבר כיון שיש לו לאב נאמנות לקדש יש לו נאמנות בכל דבר

עדים ואמרו שנתקדשה ולא ידעין למי נתקדשה שגם בזה אם בא האב ואמר לפלוני קדשתי נאמן והביאו ראיה משטמ"ק בשם הריטב"א ובשם הרשב"א דנאמן מטעם גילוי מילתא בעלמא ועיין קריית מלך רב פ"ט מה"א.

ובמה דמספקא ליה כיון דחז"ל אמרו (קידושין מ"ב ע"א) שלא לקדש קטנה עד שתגדל ותאמר בפלוני אני רוצה, הנה כבר כתבו החוס' דמנהג העולם לקדש ונחמו טעם לדבר עיין שם (קידושין מ"ב) וגם הרמ"א הביאו וידוע שכן מנהג העולם באחינו אנשי ספרד (וגם הם נהוג בפולין בין החסידים ואנשי מעשה שקדשו בניהם בקטנותם אלא שהם לא היו רק שידוכין ולא קידושין אלא בספרד עשו קידושין).

ומיהו מ"מ פשוט דהמקדש קטנה קידושה קידושין ומעולם לא פסק אדם בזה, ואפי' להפוסקים שפקפקו במקדש ע"י איסורי ביאה וכיוצא בזה ועיין אבני מילואים סי' ז' סק"ח ועיין ח' הרשב"א קידושין ס"ד ע"א דבקידושי ביאת איסור נמי לא הימניה והכי איחמר בירושלמי (פ"ג ה"ח) קדשתי לאחד מכל הפסולין לה נאמן הבעלתי לאחד מן הפסולין לה אינו נאמן וגרסינן נמי בחוספתא (פ"ד ה"ט) נשנית ופדיתיא או שנבעלה לאחד מכל הפסולין לא כל הימנו לאוסרה. ועיין ריטב"א שחולק בזה גם במקנה קידושין הקשה לרשב"א ועיין אורח"פ באריכות מ"מ בקידושי איסור כ"ע מודי דמקודשת. ועיין שו"ת יעב"ץ ח"א סי' י"ד צ"ח עליהם בגליון הש"ע.

המסתעף מזה כגון שהעדים היו כשרים והמקדש הזה היה גדול, והפח"ש הביא חש' מהרשד"ס סי' ט' באחד שקידש בתו לנער שהיה מוחזק לקטן והאב טען שהמקדש היה בן י"ג שנה וקרובי הנער טענו פחות מ"ג, כתב שנאמן ונחלקו עליו הרבה אחרונים ז"ל, והוסיף לומר דאפי' יש עדים מכחישים אותו נמי מהימן מטעם דשוא אנהד"א ע"ש. ועיין הגרע"א כתובות כ"ב ע"א שנסתפק אי מה שהאמינה תורה לאב הוא דוקא כשאין הכחשה אבל היבא דאיכא הכחשה לא מהימן, ועיין חז"א סי' נ"ט אות י"ח ועיין יד המלך פ"ג דעדות וספר המקנה קדושין ס"ד. ועיין אהל משה (רחמן סי' ד') ש"ל שהאב נאמן אפילו נגד שני עדים דהאב עומד במקומה הוי' לה שוא אנפשי חתיכה דאיסורא.

והנהגה בבא האב לאחר זמן ואמר נודע לי למי קדשתי שנאמן כתבואר בש"ע א"ע הנ"ל וכתב הנ"י המקור מגמ' כתובות וקידושין הנ"ל את בתי נחתי לאיש הזה, לאיש אסרה, הזה המירה, ופרש"י לאיש אסרה על הכל שאין אנו יודעין למי, וכי אמר הזה המירה לזה, וכ"כ בלבוש ופרישה, ובעני אחרים סקנ"ד-נ"ה תמה דכתובות מסיק דהזה בעי הזה ולא ליכס וע"ש מה שח"י ב' הסוגיות, ונסתפקו אי מהני לאחר זמן לכונסה נמי או רק לענין שיוכל לגרשה אבל לא לכונסה ועיין ריטב"א קידושין ס"ג ע"ב דמסתברא שאם חזר האב ואמר מכרתי שקדשתי לפלוני נאמן אפי' לכונוס, דהא ליכא טעמא דיצרו חקפו וגם איכא טעמא דאין אדם חוטא ולא לו ומקלקל את בתו.

ובס' ארץ צבי סקנ"ז כתב דלהחוס' ורמ"א היכי דאמר תחילה אינו יודע למי קידשה אינו נאמן אח"כ לומר נודע לי למי אלא אם נותן אמתלא ומה שאמרו אב שאמר קדשתי את בתי נאמן היינו שלא אמר אינו יודע למי ולא הוי משנה בידבור אלא מפרש דבריו הראשונים אבל היכי דאמר לא ידענא למי הגם שמהימן לאוסרה אינו מהימן להחירה בלי אמתלא. עוד כתבו דהיכי שנאו

סימן סד

עוד להנ"ל

אי בעינן לומר בפני ב"ד דוקא

עוד ראיתי להעיר דמה שנראה מכמ"ע שס"ל דמה שאמרו האב שאמר קידשתי את בתי היינו שאמר כן בפני ב"ד דוקא וכעין עדות שבעין בפני

סימן סה

המקדש אשה ע"י שליח

מ"ה למט-מנים התשנ"ד בני יצור"א
לכבוד הרב כו' ...

אחדשה"ט.

בדבר שאלמו בדברי מהר"ם מרוטענבורג (בלאך
דפוס פראג ג) ס"י חל"ב שכחנז בהמקדש
אשה ע"י שליח ומה שטהגין לחזור ולקדש מי
שקדש ע"י שליח נ"ל משום דמטוה נז יומר
מבשולחו וממהח מאי שייכות לקדש אחר הקידושין.

לפענ"ד יפה חמה והמהר"ם ז"ל בעצמו כתב
דיוב העולם אין נוהגין כן אלא דמ"מ
נריך להבין על המיעוט מה כוונתם ובס' חשב"ן
לחלמיו הר"ם ז"ל ס"י ח"ג כתב ואדם שקדש
ארוסתו ע"י שליח אין לו לקדש אומה פעם אחרת
בשעת החופה כדי שלא להוציא לע"ז על קידושין
הראשונים ואחי למשרי א"א לעלמא שהעולם יסברו
שקדושין ראשונים ע"י שליח אינם כלום ובהגהות
שם ומיהו היכא דהקידושין הראשונים היו בלא מגין
יכול לקדש פעם אחרת בשעת נישואין כדי לנכך
ברכת אירוסין בעשרה ע"ש. הנה אדרבה כתב
חלמיו שאין לקדש שנית ונמן טעם לדבר. אלא
דמ"מ גם מה שהוסיף שהיכא דהקידושין היו בלא
מגין יכול לקדש שנית אכתי קשה טעמו שיאמרו
שקידושין ראשונים אינם כלום וגם מה מועיל
הברכה לאחר הזמן הארוך.

וברם ד"מ עניים במקום אחד ועשירים במקום
אחר בשו"מ הריב"ש ס"י פ"ב האריך הרבה
בדבר והביא ב' השיטות מנהג ברנלוי ע"פ מנהג
הר"ן ז"ל לחזור ולקדש והרב רבינו פרץ ה"י מלעיג
על מנהג זה מה מהני ע"ש והסביר הדברים בטוב
טעם ודעת שהמאמר את האשה כל זמן שלא נכנסה
לחופה הרי האירוסין נמשכין והוא כאוכל ולא בייך
ברכת המזון דכל זמן משך הסעודה או שלא נאכל

נ"ד אכל האמת בזה שאין נפ"מ אם אמר כן בפני
נ"ד או שלא בפני נ"ד ולא מצינו שהאב אינו נאמן
רק בפני נ"ד, ובאמת כי בכל מקום שהאמינה
חורה ע"א הרי נאמנותו בכל מקום דדוקא לענין
הגדת עדות וכיוצא בו שנריך להעיד ומשום לא יגיד
בעינן נ"ד או לחקירת עדים אכל בהאמנת ע"א לא
בעינן נ"ד כמו בע"א נאמן באיסורין, והלא דעת
רבינו מנחם מיוני בחוס' קידושין דמי שהלך למדינת
הים חוששין שמא קידש את בחו שם והגם שנחלקו
החוס' מ"מ הרי לא אמרו בשביל נ"ד כלל, וזה
פשוט מאד ולא כתבתי רק לפי שראיתי טועין שאם
לא הגיד נכ"ד אין הגדתו כלום וזה טעות מוחלטת
וח"ו להקל בזה כי הוא איסור א"א.

ולדינא האב נאמן לומר שקדש את בחו בין בפני
נ"ד ובין שלא בפני נ"ד וכל שאמר שקדש
את בחו הרי נאסרה על כל העולם עד שיבשר למי
קדשה או כפי כל החנאים לעיל, אלא דמה שנראה
להוסיף על זה דכל מי ששמע מאב שאמר שקדש
את בחו בין הוא יחיד או נ"ד חייב לפרסם הדבר
נכדי לזכר אם הוא אמת שלא להכשל ח"ו באיסור
א"א וממזרות בישראל ח"ו, וכל מי שלא יעשה כן
עובר על לפני"ע ולהסיר מכשול, ואולי בזה נודקים
הרבנים שליט"א שלא ה"י נריך לעשות מעשה נ"ד
כי לדינא אין נפ"מ אם הוא מעשה נ"ד או אינו
מעשה נ"ד וה"י די לפרסם להסיר מכשול ודי ומ"מ
המעשה נ"ד לא גרע בזה אלא הוסיף ואין נפ"מ
כלל במעשה נ"ד ובעדים שחתמו עליו כי כלם
יודעים ומודים ששמעו מהאב שקדש את בחו, וגם
כפי ששמעתי כבר פרסם האב בעצמו לפני כמה
אנשים וזאת הנ"ד שלנו ולכן על הרבנים הגאונים
היושבים על מדין לדון בכבוד ראש ולראות היאך
להחיר העניי מכבלי העיגון ואולי באמת הדרך הכי
קרוב לזה לכנס את האב והאם וכל המשפחה
ושחוליא קודם את החיק מהערכאות כדרך נשים
כשרות ההולכות בדרך החורה ואנחנו בשם ה'
אלקינו נלך ענגנ"א.

אלו דברי ידידו דושכ"ת בלב ונפש,

מנשה הקטן

מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים בסש"צ את מע"כ ידידי הרה"ג ור"ח כר' כש"ת מוה"ד טאנצמאן שליט"א אבן יקרה בבית שמש מלפ' בכולל רשיכתנו הקרובה

אחדשכ"ת צידדות.

ע"ד מנהג העולם להזמין שחי עדים חתם החופה וקורין להם עדי קידושין אי שפיר דמי לפסול כל שאר העדים מחשש דנמלא אחד קרוב ופסול בטל עדות כולה ונטלו הקידושין והרי ליכא חופה דליכא קרובים והאריכו בזה האחרונים.

ולפענ"ד אכתי לא ילאו בזה ידי חובתן ואדברה לפעמים גורע, והוא דהמוזמין צ' עדים צריך להיות עדים כשרים להעיד והגם דסחם בני ישראל חזקת כשרות עליהם ומ"מ בזמנינו ז"ע הרבה עיין טור סי' קי"ט ציו"ד אי סמכין היזס אסחם בני"א בחזקת כשרות הם, וחזן מזה אס בלמח ימלאו אחד מהעדים שהוא פסול להעיד יתבטלו הקידושין למפרע וכבר הי' לי שאלה באגרך אחד שהי' עד קידושין ובלאו והעידו עליו שדרכו לשאול ספרים ואינו מחזירן ונמלא פסול מחמת גניבה וגם בעונ"ה שארי פסולים, ובלמח כי אולי מה"ט בדורות הראשונים לא יחדו עדי קידושין ובחשכ"ץ האריך הרבה, אלא כיון דהקידושין היו בפרהסיא הו"ל אן סהדי והוא עדיף מיחוד עדים ועיין נמק"י יבמות פ"ח הריטב"א משנה רבו הרא"ה דאן סהדי ופרסום מה נחשב בכ"מ כעדות גמורה ואפי' מדאורייתא.

וערבים עלינו דברי הנצנה"ח (דברים י"ז ו') עה"פ ע"פ שנים עדים או שלשה עדים וגו' ח"ל לפי שכתוב גבי דין אחרים רבים להטות פי' לך הכתוב גבי עדין דאין הולכין בהם אחר הרוכ אלא עדותן בטלה ואפי' הן מלה וכו' אבל אס שנים בלו להעיד וכו' וראה קרוב או פסול עמהם וכו' שאס א"א אומר כן לא חמלא שנים בעדות של קדושין כשרה שהרי כמה קרובים רואים בקידושין וכמה פעמים ראיתי מורי הרב שהי' אומר

המאכל צידו לצרך הכ"נ לענין ברכת אירוסין עד החופה נקראת ארוסה ואכתי נמשך הפעולה הראשונה עד החופה ולכן שפיר אפי' אירס לפני זמן הרבה כל שלא הכניס לחופה אכתי יכול לצרך ברכת אירוסין וא"כ שפיר אס לא צריך בזמנו אכתי יכול לצרך ברכת אירוסין ולפ"ז גם לא חיישין לטעם שמה יאמרו שהרי יראו שמצרך ברכת אירוסין ויביטו או יסבירו שמחמת הברכה חזר ומקדש וכל שיש טעם לדבר לא חיישין לשמה יאמרו והנן.

ולעצם הדבר הינלפענ"ד דכיון דהמקדש ע"י שליח אכתי חסר להכניס לחופה א"כ הגמר של הקידושין הוא ע"י החופה ובגמ' אמרו להדיא חופה שגומרת וכו' נמלא דבלמח חופה הוא גמר הקידושין וחלק בלחי נפרד שעד שלא יכניס לא יגמרו הקידושין ולכן אפי' התחיל הקידושין ע"י שליח מ"מ כיון שהחופה בעי דוקא ע"י עצמו אכתי לא נגמרו הקידושין נמי לגבי אישות והו"ל אכתי עובר לעשייתן גם לענין הברכה של אירוסין ודומה לזה מש"כ לענין ברכה על ארבע מינים דאפי' קודם שגמר כל הנענועים מצרך ואפי' הושעטת עיין חוס' סוכה א"כ הכ"נ לענין קידושין נימא דכל שלא נגמרו הקידושין אכתי כל פעולת המזוה נמשכת ושפיר מזה בו יוחר מבשליחו ומקיים כל מה שאפשר ולכן הי' ס"ל דחזר ומקדש נמי ובפרט היכי שלא צריך כדי שיקיים מזה בו יוחר מבשליחו והנן.

דושה"ט בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן סו

ביצד ליחד עדי קידושין

ג' לחודש הרחמים התשנ"ו פה קרית אוגוואר ירושלים עיה"ק ת"ו

נשעה קידושין כל הכשרין להעיד יהיו עדי קידושין ע"כ ע"ש וש"י. ולפי' צידדן שמיחדין העדים מ"מ לפענ"ד א"ו לפסול עדים אחרים כשרים אלא יאמר הנני מיחד עדים אלו עם כל הכשרים להעיד להיומן עדי קדושין, ואפי' אם ימצא אחד מהמיוחדין קרוב או פסול מ"מ יחקיימו הקדושין ע"י אחרים הכשרים שהרי כן אומר נפי' כל הכשרין להעיד יהיו עדי קידושין ודו"ק.

ובזה הנני ידידו דושכת"ר המברכו בברכת כוח"ט בספצ"ג בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן סז

עדי יחוד כמה זמן יעמדו

אור ליום עש"ק ויקרא התשמ"ח בנ"י יצ"א
למאן דלא חזינא מברכינא יהא שמיה מברך ה"ה האי
צורב חו"ב כש"ת מוהר"ר יצחק קורלינסקי הי"ו
בהגר"ב שליט"א ב"ב תר"א

אחדשה"ט,

בד"ת אשר שאל כענין אשר ראה שהוריתי לעדי יחוד חתם החופה שיעמדו שם לערך בין חמש לו' או חשע מינוט, וחמה על זה דלא מצא מקור לדבר זה שצריך העדים לעמוד זמן שראוי לביאה ואדרכה כח להוכיח מדברי הרא"ש פ"ה דכחונות ס"ו דלא צריך לעדים לשהות אלא כל שראו יחוד אף רגע כגי.

ולפענ"ד האמת כי יגעתי מלאחי חאמין ומקורו טהור בראשונים וכמה פוסקים הגם כי אמת הדבר דלאו כ"ע הוא ומנינו בזה מחלוקת הפוסקים ומיהו הסכמת רוב האחרונים שצריך לעמוד שיעור ביאה, וראשונה הביא לי מדברי ר"י הזקן בחוס' קידושין י' ע"ב שכתב שם ח"ל חופה הוא שמיחדין שניהם בפני רבים בניה אחד לבדם

ועדים רואים היחוד אבל אין עדים נשואים עמהם בניה שאין לבעול בפני שום אדם עכ"ל. והרואה מדבריו הם שני דברים חדל דחמת החופה צריך להיות עדים שהם רואים היחוד, והשנית שיהיו שם כל זמן שיוכל לבא עליה שהרי כתב אבל אין עדים נשואים עמהם בניה שאין לבעול בפני שום אדם, ומשמע דבחוץ הם צריכים לעמוד כל זמן שיוכל לעשות מעשה דאל"כ היל"ל אבל אין עדים נשואים עמהם בניה ודי. או שאין עדים צריכים להשאר עמהם בניה ומדנחן טעם שאין לבעול וכו' מבואר דצריך לעמוד שם שיעור ביאה וכיון שאין לבעול בפני שום אדם צריך לעמוד מבחוץ. ועיין ריטב"א קידושין מ"ג וש"ך חו"מ רס"י ל"ו ובקל"ה"ח שם, ובס' בית מאיר א"ע ס"י מ"ב ונפח"ש אי בעינן עדים לחופה ודו"ק.

והמהרי"ל הל' נשואין כתב מנהג קדמונים ליחד המו"כ לאחר החופה במדר אחד ואוכלין שם סעודה ויאלץ כל העם בזמן אותה סעודה ואח"כ נכנסו ואוכלין עמהם והאידנא נשכח המנהג ונכנסין הכל בראשונה ואין שם שום יחוד ולא נכון הוא ע"כ ע"ש והגם שיש לפלפל בדבריו קצת, ומיהו בחש' כתב המהרי"ל הביאה הביט שמואל א"ע ס"י ס"ד סק"ו דחפס לעיקר כדעת הרמב"ם דחופה היינו יחוד הראוי לביאה ע"ש א"כ לשיטתו אולי ג"כ ודו"ק. ובש"ע א"ע ס"י נ"ה ס"א כתב המחבר אפי' אם קידשה וכו' עד שיביא אותה לביחו ויחייב עמה ויפרישנה לו ויחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום וכו'. וכתב הב"ש בס"ק ב' שם ומ"ש ויחייב עמה היינו יחוד דחויא לביאה וכו' ע"ש ועיין פת"ש שם מה שהאריך בזה והביא דעת הב"ש דלעיקר חפס דבחולה לא בעי יחוד הראוי לביאה ול"ע. ועיין שעה"מ בחופת מחנים ובכבוד חופה שהאריך הרבה והעלה דחופת בחולה נמי בעי ראי לביאה. ועיין מסגה"ש על קצש"ע ס"י קמ"ח סק"ב דיש למנוע אחיה זמן שלא יכנס לשם שום אדם לחוש לדברי האומרים דיחוד גמור הראוי לביאה הוא הנקרא חופה. ועיין שלחן העזר סוס"י

ח'. מבואר מכל הנ"ל עכ"פ דבעינן יחוד הראוי לביאה ועדים לזה.

ומה שחמה מע"כ מדברי הרא"ש ז"ל, איברא דהנ"ש א"ע ס' ס"ד ס"ו הנ"ל כתב דהרא"ש פ"ק דכתובות הביא דברי ירושלמי דאלמנה אין חופה קונה אלא בעי ביאה ממש ונשחנה דין אלמנה מבחולה ולמ"ד דחופה היינו יחוד שראוי לביאה קונה בחולה או אלמנה אינו קונה ביחוד אלא בביאה ממש ולמ"ד חופת בחולה היינו יחוד שאינו ראוי לביאה או באלמנה סגי יחוד הראוי לביאה וכו' והרמב"ם דס"ל חופה היינו הראוי לביאה ממש מ"מ י"ל באלמנה א"צ ביאה ממש דלא פסק ירושלמי אלא כש"ס דלן דאינו מחלק בין בחולה לאלמנה, וכ"כ בתש' הרמ"א ס' קכ"ה לשיטת הרי"ף ז"ל, וא"כ מדברי הרא"ש לא קשה וכנ"ל, ועיין פת"ש א"ע ס' ס"ד סק"ט מה שהאריך עכ"פ נראה דעת המכריעים שזריך חופה ראוי לביאה וזריך עדים להעיד על החופה הנ"ל שהוא היחוד הראוי לביאה.

ומחמת כי אין הז"ג להאריך הגני מוכרח לקצר דושה"ט בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן סח

חופת נדה

עש"ק לסדר ויהי איש מצליח החשמ"ט בני יצו"א מע"כ האי צורב ידידי רחימאי החשוב המופלא ומופלג כמר בנימין נאדלער הי"ו בן ידידי כו' מוה"ר פינחס הי"ו כעת בישיבה הקדושה מיר ירושלים עיה"ק ח"ו

אחדשה"ט צידודות, וכו'.

ובד"ת אשר הכינוח לנך בדברי הרמב"ם פ"י מה"א ה"צ שכתב כיון שנכנסה הארוסה

לחופה הרי זו מותרת לנא עליה וכו' והוא שחמה ראוי לבעילה אבל אם הייתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתיחד עמה לא גמרו הנישואין והרי היא כארוסה עדיין וכחז ה"ה דמשמע מדברי הרמב"ם דחופת נדה אינו קונה לא ליורשה ולא לטמא לה והר"ן ז"ל הקשה עליו בריש פ"א דכתובות ד"ה או שפירסה דכיון שאין נוהגין עכשיו לעשות חופה בלא יחוד אין אנו מקפידין אם היא נדה אם לא וראי' לדבר מדאמרו בגמ' דאלמנה מן הנישואין שעדים מעידים שלא נסתרה ולא נבעלה משמע שלא נתיחדה דאל"כ האריך מעידין וקראה מן הנישואין ועוד הקשה אפילו למ"ד דבעי יחוד דוקא מ"מ הרי קי"ל דיש חופה לפסולות (יבמות נ"ו ע"ב) במחלוקת רב ושמואל וקי"ל כרב, והארכת בזה בדברים נכוחים.

הנה באמת הלכה זו האריכו בה כמעט כל המפרשים ומה אוכל להוסיף מה שהם לא ראו ומ"מ כדי לשמחך בדברי תורה כי אהבתך קשורה בלבי כאהבת אב לבנו אהבת קנת ראשונה נראה לבאר דברי הר"ן ז"ל דלכאורה נראה שומרין וכבר הקשו עליו דכאן כתב דדעבד חופת נדה מהני כיון דאסיקנא דיש חופה לפסולות ובפ"ק דקדושין כתב דחופה באיסור אמאי קנה לה ועיין שעה"מ בחופת חתנים ס"ט ובשו"מ יעלם חן ס' י"ח ס"ז כתב נמי ומה מאד אני חמה על הר"ן בקדושין שהקשה בנא על ארוסתו איך יקנה אותה בביאה איסור והרי הר"ן גופיה פשיטא ליה בריש כתובות דיש חופה לפסולות מוכח דקנה אותה באיסור ע"ש וכבר הארכתי בזה בס"ד בספרינו משנ"ה ח"ג ס' קל"ב ע"ש.

עוד יש לעיין בדברי הרמב"ם גופיה לכאורה שומרין דכאן בה"צ כתב אבל אם הייתה נדה וכו' והרי היא כארוסה עדיין ובה"ז כתב המאירם את האשה וכו' ולא תנשא נדה עד שחטטה ואין מזכרין לה ברכת חתנים עד שחטטה ואם עבר ובירך אינו חוזר ומבדק ע"כ ומעמה כיון שפסק דלא גמרו הנישואין א"כ חופת נדה אינו קונה

חופת נדה למה לא תקנה ומיהו בחוס' רי"ד שם
סיימו ומספיקא אינה קונה.

ורבינו הגדול הרא"ש ז"ל האריך בדבר והביא דעת
הרמב"ם וכחז עליו שדקדק כן משמע
דהכל ועלמה בחיקו הלכך לא היא חופה וע"ש מה
דמספקא אי יש לחלק בין פירסה נדה כבר או
פירסה נדה לאחר החופה ומלשון הגמ' יש לדייק
ניכנסה לחופה ופירסה נדה כלומר לאחר שנכנסה
לחופה וכה"ג כבר הרי נעשית אשמו מיד בשעה
שנכנסה לחופה ועיין קרבן נחמאל שם אות ט' גם
להם אין ראיה ומיהו עיין חכ"ז ס' קכ"ד דמפרש
ופירסה נדה אח"כ ודלא חיקשי קושית הרא"ש
דקנתה כבר בשעת חופה לכן פרש"י דמיירי שמת
אח"כ ואיגלאי מילתא למפרע דלא הייתה ראיה
לביאה מעולם משא"כ גירשה ברצונו אח"כ הרי
בידו לבא עליה לאחר שחטטה ובמרדכי נמי נראה
דפירסה נדה אחר החופה ומיהו מוקים לה דנשאה
בשעת וסמה וכיון דחזקה אורח בזמנו באה א"כ
מעיקרא הייתה ראיה שחפרוס נדה היום ולא קנתה
חופה משא"כ שלא בשעת וסמה ולפ"ז אפילו רק
באינה ראיה מדרבנן נמי ס"ל שאינו קונה דהרי
אורח בזמנו בא קיי"ל דהוא מדרבנן אס לא שגאמר
שהוא דאורייתא וכמ"ש הנובי"ח וחס"ס ז"ל דהגם
דוסמות דרבנן אבל אסור לבא עליה מדאורייתא
והדברים ידועים ודו"ק.

ולפענ"ד יש לדייק מה שכתב בה"א שם אבל אם
הייתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתיחד
עמה לא גמרו הנישואין והרי היא כארוסה עדיין
ע"כ וז"ב למה האריך והוסיף והרי היא כארוסה
עדיין כיון דקאמר דכיון דהייתה נדה לא גמרו
הנישואין א"כ ידעינן דהרי הוא ארוסה ולא נשואה
גם לשון כארוסה בכ"ף הדמיון היל"ל והרי היא
ארוסה עדיין, ועוד יש לדייק לשון לא גמרו
הנישואין ולשון לא גמרו משמע דעכ"פ יש כאן
קצת נישואין בחופת נדה אלא שלא גמרו דאלי"כ
היל"ל אבל אם הייתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה
ונתיחד עמה אינו כלום.

והו"ל זכרה לנפלה ואם אח"כ חטטה אחרי אינו
חוזר ומנכר וע"כ דס"ל דכן חפת נדה קונה
בדיעבד וזה דלא כה"ה וז"ע. ובענייני מלאחי
שכבר הקשה כן המאירי רפ"ק דכתובות ח"ל ואף
גדולי המחברים כתבו כן אלא שכתבו שאלם עבר
ונשא ובירך אינו חוזר ומנכר ואני מוסיף תמה
בדבריהם אחר שעדיין לשיטתם אינה אלא כארוסה
למה אינו חוזר ומנכר וזכרה זו הרי היא כמי
שאינה ע"ש.

איברא דדברי הר"ן נראה בס"ד דהרי הר"ן
בקידושין דף י' כתב גרסינן בגמ' איבעיא
להו וכו' ואיכא למידק ביאה דקניא בחר קידושין
היכי דמי אי דאיכא חופה ביאה למה לי ואי דליכא
חופה כיון שביאת איסור הוא דהא קיי"ל (ירושלמי
פ"י ה"א) הבא על ארוסתו בבית חמיו לוקה אינו
בדין שמתקנה דהא בפ' ד' אחין אמרינן (דף כ"ט)
דאפילו למ"ד מאמר קונה קנין גמור מאמר
דהתירא קני מאמר דאיסורא לא קני י"ל דאהכ"נ
דאם בא עליה שלא לשם נישואין אלא דרך זנות
דאינו קונה ולוקה אבל בא עליה לשם נישואין קונה
ואינו לוקה וליף דחופה קונה בק"ו מכסף דכיון
דחופה לא קניא אלא מפני שהוא לורך ביאה א"כ
ביאה עצמה לא כ"ש דקונה ע"ש ומשמע לכאורה
דאפילו ביאת איסור דע"ז קא פריך וא"כ הר"ן ז"ל
לשיטתו לא קשה ליה.

ואשר נראה בדברי הרמב"ם ז"ל הוא כן דבגמ'
כתובות נ"ו ע"א בעי רב אשי נכנסה לחופה
ופירסה נדה מהו אם חימצי לומר חיבת חופה קונה
חופה דחויא לביאה אבל חופה דלא חויא לביאה לא
או דילמא ל"ש חיקו, וכחז הרי"ף ז"ל הלכך אין
קונה ומשמע דאינו קונה כלל וכ"כ הר"ן שם ח"ל
כיון שכתב הרי"ף ז"ל סתם משמע שאינו קונה
לשום דבר לא ליורשה ולא ליטמא לה וכן כתב
הרמב"ם ז"ל בפ"י מה' אישות אבל אם הייתה נדה
אע"פ שנכנסה לחופה ונתיחד עמה לא גמרו
הנישואין והרי היא כארוסה עדיין והדבר חימה
דכיון דקיי"ל (יבמות נ"ז) דיש חופה לפסולות

ולכך ולא הוה הפסק דהוה כהמחלת המצוה ובהגהות אשרי קידושין י"ג בשם הרשב"א שהבאחי בסמוך נראה כעין מה שכתב הרשב"ש ז"ל עכ"פ לפ"ז ה' אפשר לישב קצת דברי הרמב"ם בכל אופן אפילו לא קונה כלל מ"מ לענין ברכה אם בדרך לא הוה לבטלה וסומך ע"ז וכדעת הפוסקים האלו ודו"ק.

עוד הקשו להרמב"ם מהא דבמות נ"ז דנחלקו רב ושמואל אי יש חופה לפסולות וקיי"ל כרב וכ"פ הרמב"ם בפ"ז מהת' הכ"א וכיון דיש חופה לפסולות הכ"נ בחופה נדה ועיין נמק"י שם יבמות הנ"ל בשם הריטב"א ח"ל גרסינו בגמ' איחמר רב אמר יש חופה לפסולות ושמואל אמר אין חופה לפסולות פ"י וכו' וכתבו המפרשים דהלכתא כרב וכו' ולפיכך כתב הריטב"א ז"ל כלה שהיא נדה חופתה חופה דיעבד מיהת וכדכתיבנא פ"ק דכתובות ודלא כהרמב"ם ז"ל עכ"ל. וכן הקשה לו ג"כ המאירי ז"ל רפ"ק דכתובות ח"ל וכן שביבמות אמרו כהדיא יש חופה לפסולות.

ולפענ"ד י"ל בחרתי חזק דהרמב"ם ז"ל מוקי שם בחופה בלא אירוסין א"כ י"ל דכל מחלוקת דרב ושמואל מוקי לה בחופה בלא אירוסין ויש חופה לפסולות נמי מיירי דוקא כה"ג לענין דליהוי כאירוסין ולא כנישואין ולזה ודאי דמהני אפילו לפסולה כיון דלא בעי בזה ייחוד לביאה ועוד י"ל דהתם נמי לא כתב זה אלא לענין תרומות ולחומרם ועיין חוס' שם מה שהאריכו אי הלכה כרב וי"ל דמספקא ליה לרבינו ופסק כן לחומרם בחרומה ולא לכל דבר ויש להאריך בזה אלא שאין הז"ק. שוב העיר ה' עיני ומלאחי דבבית מאיר סי' ס"א ס"א כבר קדמני כעין מה שכתבתי דמה שכתב הרמב"ם דחופה שאינה ראויה לביאה היא כארוסה לאו דוקא אלא אינו קונה קנין גמור וביתו מקרי ואשמו לא מקרי ועיין לח"מ בחי' השני לענין חופה לפסולות דלענין תרומה מקרי חופה ולא לענין שארי קנינים ועיין גם ח"ס בח' כתובות נ"ו ד"ה והיחמר שהחזיק בשיטה זו.

ולולי דמסתפינא ה' נלפענ"ד דזה באמת כוונת הרמב"ם ז"ל דכיון דליבעי זו בעי דלא איפשיטא היא א"כ הרי היא כארוסה עדיין ולא ארוסה ממש אלא כארוסה ואסור לבא עליה אבל מ"מ ספק נישואין הוה ולכן בה"ו לענין ברכות כיון שצריך פעם אחת שוב לא יצרך ח"ש ולא חנשא נדה עד שחטתה היינו כיון דעלתה בחיקו ואין מצרכין לה ברכת חתנים עד שחטתה מהאי טעמא גופיה דכיון דלא הוה ודאי קידושין א"כ היאך יצרך ברכת חתנים ומיהו אם עבר ונשא בנדמה וצריך אינו חוזר ומצרך דבדיעבד שוב הו"ל ספק ברכה להפוך וא"כ אפילו נמא דלענין קנין ייחד עמה שנית לאחר שחטתה ומיהו לענין ברכות לא יצרך שנית שמה קידושי נדה הוי קידושין ולכן לא פסק רק כארוסה ולא ארוסה ממש והבן. ועיין בס' בני אהובה באריכות בזה ולפענ"ד כמ"ש.

סימן סז

עוד להנ"ל

קידושי טעות האם חוזר ומברך

ולא אכחד מעמי דלענין ברכה באמת הוא מחלוקת הפוסקים בטוען פ"פ מלאחי ורובה לקיימה כן דמדברי החוס' כתובות דף י' ע"א בד"ה חזקה נראה קצת דחזר ומקדש וכן נראה לבאורה דעת הרשב"א, ומיהו בהגהות מרדכי קידושין סי' תקמ"ד מעשה ששאלו לפני הרב משאנ"ץ בקידושי טעות דלא הוי קידושין ואפ"ה סגי בברכה שנעשית מחילה לשם נישואין מידי דהוה אקטן שקידש וכן הביא בשם רש"י שם בס' תקמ"ו וכ"פ הרמ"א א"ע סי' ס"א וכן נראה דעת התשב"ץ ח"ב סי' ע"ב ומהר"ם מינ"ץ כתב דלריך לברך שנית ועיין ב"ש סי' הנ"ל סק"ו וסי' ס"ח סקכ"ד ועיין ביאור הגר"א ועיין רא"ש נדרים נ"ט ע"א ד"ה בחרומה ציד כהן דלא מצי מיתשל ועיין ח"ס יו"ד סי' רנ"ג בגר קטן וכו' וברש"ש נדרים נ"ט שילא בדבר חדש דכשפירש תרומה ושאל על ההפרשה ושוב הפריש שנית סומך אברכתו הראשונה ואינו צריך לחזור

והנה עיין חוס' קידושין ב' ע"ב ד"ה דאסר לה דגני אשה כמה דמתיחדת להיות לו היא נאסרת לכל וכו' ועיין שם דף ו' ע"א התם בהמה הכא דעת אחרת ומשמע דנאמח יס כאן חרי קניני הקנין כסף שעושה בעל הוא קונה אותה להיות חייבת חקוקה לו בכל דיני אישות חובה בהם אבל קנין האיסור בא ממה שהיא מתיחדת להיות לו ולא לאחרים דעד השתא ראויה הייתה לכל העולם כולו ומותרת להם לבד מהעריצות ועכשיו היא יחידה עצמה לבעל זה שנתן לה הכסף קידושין ואסרה עצמה על אחרים כהקדש שאפשר שיהיה מותר לאחד ואסור לשני ודו"ק בזה וכבר הארכתי בזה לפרש לענין יבמה שזנחה דקיי"ל שהיא בלוא ולא בכרת ובגמ' ב"ב אמרו שיבמה הרי היא אכתי א"א וממ"י אם קידושי ראשון נשארו א"כ הרי היא א"א ולכן לא חפסו בה קידושי אחר כמבואר ביבמות ואם לא נשארו א"כ אמאי לא חפסי בה קידושי אחר חוץ מיבמה.

ולפמ"ש דלד האיסור של א"א בא מחמתה שמתיהדת לו וכיון דמה בעלה הראשון שנתיהדה לו א"כ אול לה איסור זה של א"א שנעשה ע"י יחוד שלה לבעלה הראשון ולא נשאר רק כסף הקידושין שקדש אותה בעלה הראשון א"כ יש כאן איסור גזל ממון שהוא בלוא ולא איסור אישות שהוא כהקדש ומעילה ומעלה בו מעל ושפיר יש כאן חייב מלקות ולא מיחה כא"כ. ועיין קידושין ד' ע"ב בחוס' ד"ה מה דהר"א משזנ"א פי' שכן זקוקה ועומדת שביאה זו אינה עושה אלא גומרת קדושי ראשון ומשום דאשכחן ביאה גומרת לא נאמר שתקנה מחלת קנין ודו"ק בכל זה כי אין הז"ג להאריך וכחבתי רק בקיצור וראשי פרקים.

ובזה הגני ידידך המצפה לראותך עולה מעלה מעלה במעלות התורה והיראה כאות נפשך ונפש המברכך בברכת צלח ורכב על דבר אמת וי"ר שלאילגא רבא ותקיף תהי' החותם בסל מלא ברכות ובלב ונפש, מנשה הקטן

ועלה בדעתי הרהורי דברים לחלק בין חופת נדה לחופת פסולות והוא דמחלוקת רב ושמואל בחופת פסולות אי יש חופה או אין חופה היינו באשה שאסורה לו ופסולה עליו והפסול חלי וקשור בהקידושין וכמו בחייבי לאוין דקיי"ל דקידושין מופסין בחייבי לאוין הגם כי אשה זו אסורה עליו מ"מ קידושין מופסין בה והתם האיסור חלי וקשור באשה שהיא מחייבי לאוין ואפ"ה החורה אמרה שקידושין מופסין בה וכן בשאר נשים פסולות אבל אשה נדה אין הפסול חולה באשה ואינו קשור בה אלא חולה בזמן ומעשה טבילה ועיין רא"ש ריש יבמות ולכן נחלקו רב ושמואל ביש חופה לפסולות או אין חופה היינו כיון שאשה זו אסורה לו והאיסור קשור בה ואינו יעבור בזמן או במעשה ואין הימור לאיסור זה לעולם אבל איסור נדות שאינו חלי וקשור בה לעולם אלא יש כאן סיבה שעכשיו הוא טמאה ואינה ראויה לביאה אבל אין לזה שייכות עם הקידושין ואיסור זה יש בכל נשים שבעולם וכולם בזמן הזה אינם ראויים לביאה כה"ג אמרין החירא ניחא ליה לקנות ואיסורא לא ניחא לקנות והארכתי בזה אלא שאין כאן מקומו ועיין מל"מ שכתבו כעין זה אבל באופן אחר. ואי נימא הכי א"כ לא קשה ליה להרמז"ם ז"ל מחופות פסולות וכנ"ל.

סימן ע

עוד להנ"ל

גישואין לענין מה קונה

וראיתי שיגאלת בחקירה בעיקר קנין הגישואין מה הוא אי מה שאמרו בגמ' חופה שגומרת היינו שעושה פעולה וגומרת בקנין הקידושין או שהקידושין עושין קנין שלם לגמרי ומה שאמרו חופה גומרת הוא רק כעין חנאי ולהוציא לפועל או שהחופה גומרת שיהי לו זכויות ושעבדים והארכתי בזה.

סימן עא

ברכת יוצר האדם בז"ב

לסדר מרבין בשמחה התשנ"ד בני יצו"א
מע"כ מח' יד"ע ויד"ג שלשלת היוחסין פרי עץ הדר
אשרי יולדתו מזה בן מזה ת"ת הרב הגאון המפורסם
בצדקתו ראש בשמים צדיק תמים כקש"ת מוה"ר
יוחנן סופר אדמו"ר מערלוי שליט"א ירושלים עיה"ק
ת"ו

אחד שבג"ק מחו' שליט"א בזה"ב וכו',

רק הערה אחת לאות ידידות, בשבע ברכות (אהע"ז
ס"י ס"ב) ברכת יוצר האדם שמזכירם בחיוב
ותמהו האחרונים ז"ל שהרי נמנו וגמרו ב"ש וב"ה
נח לו לאדם שלא נברא משנברא (עירובין י"ג)
ומה"ט אין מזכירין בברכת השחר שעשני ישראל
אלא שלא עשנו גוי ועיין ב"ח ועוד אחרונים וא"כ
מ"ש כאן שמזכירין יוצר האדם בחיוב כיון שנמנו
וגמרו נח לו.

ונראה כעת בהקדם עוד קושי' בלכות (פ"ג
מ"ד) חזינן אדם שנברא בללם חנה יחירה
נודעת לו שנברא בללם שנאמר בללם אלקים עשה
אח האדם, וג"כ קשה שהרי נח לו שלא נברא ומהו
החציבות, ונראה לפמ"ש מרן הח"ס ז"ל בחי'
כתובות ח' ע"א בללם דמות חזיתו ר"ל שבראו
הקב"ה יחידי אף על פי שכבר עלה במחשבה
לבראם שנים מ"מ לכבוד האדם וחיבתו בראו אחד
שהיה ממש בללם אלוקים שאין הזווג נפרד ממנו,
ואח"כ התקין לו ממנו בנים עדי עד, ר"ל בנים
המקיים המין עדי עד, וזהו חזינן אדם שנברא בללם
אלוקים חנה יחירה נודעת לו היינו שהקב"ה שינה
מחשבתו משום חיבתו ונודעת מלשון ידיעה חיווג
והאדם ידע את חוה אשתו ע"ש.

ונראה דבשעת יצירתו של אדם כיון שנוצר יחידי או
אפי' דו פרזופים אבל לא נפרדים והי'
אחדות שלמה אז הי' באמת חציבות מאד שהאיחוד

עושה שלמות והפירוד מחלק השלמות ועד שלא
נפרדו לא הי' עמיד לאכול מעץ הדעת כל זמן שלא
יצר חוה והפרידה והציאה לו, אבל לאחר הפירוד
האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ
ואוכל, א"כ מה שאמרו נח לו לאדם שלא נברא
היינו לאחר שהציאו לו חוה אבל קודם לזה ודאי נח
לו לאדם שנברא שהרי חזינן הוא למקום ועליו נאמר
כי טוב פעמיים, אלא דמ"מ לטובת קיום העולם
נפרדו או מטעם שהתרעם אדה"ר באמרו ולאדם
לא מצא עזר כנגדו כלומר שלא ראה העזר כי למ"ד
דו פרזופין נבראו הרי פרזוף שלה הי' לאחוריו ולא
נגדו וק"ל. חנה אעשה לו עזר כנגדו וכנגדו הוא
פירוד דעוהיהם אינן שוות והפירוד גרם מה שגרם
ובגמ' (ע"ז כ') באו ונחזיק טובה לאבותינו שחטאו
שאלמלא חטאו אנו לא באנו לעולם ועיין חוס'
עירובין הנ"ל, וא"כ החטא גרם הנוח לו שלא נברא
ומ"מ משום קיום העולם נחזיק טובה גם על זה.

ראולי זה כוונת חז"ל מה שאמרו במדרש ויהי אור
אלו מעשיהם של צדיקים וחושך אלו
מעשיהם של רשעים איני יודע באיזה מהם חפץ
הקב"ה כשהוא אומר וירא אלקים את האור כי טוב
הרי מעשיהם של צדיקים והדברים מפליאים כפשוטן
וכבר פ"י. ולהנ"ל י"ל דלילה הורה גבר ובחטא
יחמתי אמי ולכן אמרו באו ונחזיק טובה לאבותינו
שחטאו ומיהו לצדיקים גם לילה גם יום כיום יאיר
למי שזוכה לקדש ולטהר עצמו בקדושה ובטהרה כי
אז נעשה היחוד והיו לבשר אחד וחוה האחדות
כשעת הבריאה אבל אם אין הכונה בשלימות הרי יש
כאן פירוד והזיווג נפרד חנה גורם החטא מעשה
נחש שלא לש"ש כולה ולכן איש ואשה זכו שכינה
שרוי' ביניהם כי זכו ונעשה איחוד והיו לבשר אחד
כלי חלוקי דעות וללא פירוד כלל חזר השלמות
ותכלית הבריאה לאחד וחזינן אדם שנברא בללם
אלוקים ויהי האדם וגו' ולא יתבזששו קודם החטא
אבל לאחר החטא שבא הנחש ועשה פירוד וידעו כי
ערומים הם וגו' חנה שמזכירין תחת החופה יוצר
האדם היינו קודם הפירוד, ובשעת החופה שיש
כמשוש חתן על כלה ויחוד גמור נמי יש דין נח לו

שנברא ומנרץ יוצר האדם בחיוב, אבל בצרכה השחר בכל יום שיש פירוד כידוע ללאחר הזוג אדרבה נכנס הפירוד וכנגדו ולכן מזכרין בשחר שלא עשני גוי ומיד שלא עשני אשה דהא תליא וכנ"ל וקלרמי וה' הטוב יכפר אם שגייתי.

ובזה יש לנאר הא שמעמחא דח"ח מאפיל בטליחו ולילה כיום יאיר (עיין ש"ע א"ח סי' ר"מ וא"ע סי' כ"ה) ולהנ"ל אחי שפיר. והי' אפשר לישב נמי מנהג בגדד החמיה דחתן משמש פעם ראשונה לאור הנר (עיין בן איש חי ח"ב פ' וירא, ועיין ספרינו משנ"ה ח"ד סי' קצ"ז) ולהנ"ל י"ל דחתן כיום חופתו שמוחלין לו כל עונותיו ונעשו יחוד גמור תחור על זמן הנריאה ראשונה בבחי' אדם וחיה קודם החטא דכתיב בזה ולא יתבשרו והי' כיום והבן.

וי"ר שיהי' בבחינת יחוד גמור באהבה ואחיה ושלום ורעות, בלי שום חלוקי דעות ותהי' שכניה שרירי ביניהם ובביתם עדי יבא ינון ולו יקחת עמים מח' קשור באהבתו בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן עב

עשרה אי מעכב לנישואין

ה' לסדר רואים את הקולות התשנ"ג בני יצ"א אחד הי' אברהם ידיד עליין וידיד נפש כל חי הרב הגאון הגדול מעוז ומגדל צ"ת ראש בשמים פרי עץ הדר כולו אומר כבוד כו' כקש"ת מוה"ר אברהם דוד הורוויץ שליט"א מלפנים גאב"ד שטראסבורג, חבר בד"צ רעדה החרדית בירושלים עיה"ק תו"א בעמח"ס קנין תורה שו"ת ז"ח וש"ס

אחדשכ"ג צידדות, וכו'.

ולאות ידידות וחניכות הנני להעיר על מ"ש בח"ז ח"ע סי' ל"ז דן בדברי מהר"ם שי"ף גיטין נ"ו בארוס וארוסתו שנשבו בין העכו"ם והשיאום

זל"ז אמרה לו בנקשה ממך אל חיגע כי שאין לי כתובה ממך וכחז מהר"ם שי"ף אבל משום כלה בלא צרכה דאסורה לבעלה כנדה, היה יכול בעצמו לנרץ ואי משום דבעי עשרה אפשר היו שם עשרה כמו שאמרה ספרו לזה כו' עכ"ד. וחמה מעכ"ג דמהא דהיו שם עשרה בשעת ההספד אין רא' שהיו שם עשרה בשעת נישואין דאפשר נאספו שם רק אחר מיחתו לגמול חסד ועכ"פ משמע דזמן רב הי' בין הנישואין למיתה ומאי רא' שהי' בשעת נישואין עשרה. עוד חמה דאם היו שם עשרה למה שינרץ בעצמו הלא היו יכולין אחד מהעשרה לנרץ, ודוחק לומר שלא הי' אחד בין עשרה מישראל שידוע לנרץ, ויפה דיין אלא גדולה מזו הי' יכול לדייק דאם לא הי' שם אחד שידוע לנרץ מנ"ל דהוא בעצמו הי' יודע לנרץ. עוד הביא קושית הר"ף בע"י שחמה שאמרה אין לי כתובה ממך הרי אי אחפסה מטלטלין כנגד כתובתה מותר לשהות עמה בלא כתובה, וכ"ת דנשני' לא הי' לו מה להחפס אכתי הי' לה לקנות ממנו בקנין סידור ומותרת בלא כתובה.

גם המהרש"א בח"א עמד על זה דכלה בלא צרכה אסורה לבעלה כנדה וח"י דאפשר היו שם עשרה שהי' יכול לעשות בפניהם צרכה נישואין והביא ג"כ רא' דכשמת ספרו לזה כו'. וגם זה הניח מעכ"ג בל"ע.

ולפענ"ד יפה העיר ואוסף אני לחזק קושיות בדיוק לשון הגמ' מעשה בארוס וארוסתו שנשבו בין העכו"ם והשיאום זל"ז אמרה לו בנקשה ממך והמד"ק בלשון הגמ' נראה כך שהן נחארסו קודם שנשבו ולאחר שנשבו במקום השני' השבואים השיאום זה לזה א"כ ע"כ שהיו שם נישואין וז"ל שהיו נישואין גמורים דתם וכדין רק שלא כתב לה החתן כתובה דהכתובה אינה תלויה בהנישואין ודורות הראשונים בזמן התנאים לא עשו הסדר של הנישואין כמו אצלנו שכותבין הכתובה תחת החופה או קודם לה או באמצע החופה כפי דעת מהר"ם מינ"ץ ועוד, אלא החתן הי' כותב כתובה שטר

כתובות פ"ק סט"ו שהביא דעת רבינו יונה ז"ל
שלא בירך ברכת אירוסין דימה אותה לברכת המזון
שלא בירך אחר אכילתו שחזר ומצדק כל זמן שלא
נחשב שצמעים וכל זמן שלא נגמרה החופה יכולין
לברך בשעת נישואין וכן הסכים הרא"ש והריב"ש
וכתב הי"ש מה שדימה רבינו יונה ז"ל ברכת
אירוסין לברכה מ"ו שמענו היכא שעשו נישואין
בחופה ולא ברכו ועברו שצעת ימי המשחה שאין
לברך כלל דהו' כמו עיכול המזון וברכות אין
מעכבות כמו שכתבתי בס' י"ג אפילו ליכא עשרה
יכול לעשות נישואין וכן משמע להדיא בתש' רבינו
שמעון וכן ברשב"א ומהר"י קילון עכ"ל.

ולבאורה מצינו כאן עדות מוכחשת דהב"י הביא
מתש' הרשב"א דס"ל דעשרה מעכב
בנישואין ובמדינה שאין שם עשרה אינו יכול לישא
אשה והי"ש כתב דאפילו ליכא עשרה יכול לעשות
נישואין ושכן כתב הרשב"א וז"ע.

ואשר נראה דהי"ש ז"ל, דייק בלשון הרשב"א
ז"ל שכתב בתשובה שם ח"ל שאלת עיר שאין
בה עשרה בני אדם לברכות נישואין ואי אפשר
להביאם שם ממקום אחר אם מצדקין ברכת אשר
ברא בפחות מעשרה אם לאו. תשובה ברכות חתנים
אינה בפחות מעשרה וכדאמרין בפ"ק דכתובות
אמר"ג אחר לי הונא בר נתן תנא מנין לברכה
חתנים בעשרה שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים
וברכה אשר ברא מכלל ברכות חתנים היא וכדאמרין
התם מאי מצדק אחר רב יהודה שהכל ברא לכבודו.
יוצר האדם, וכו' ואין הפרש בין ברכות אשר ברא
לשאר הברכות אלא לענין פנים חדשות בלבד וכו'
ע"ש.

והנה דייק הרשב"א ז"ל דברכת חתנים אינה
בפחות מעשרה ואין חלוק בין ברכה לברכה
אבל לא אחר דאין נישואין בפחות מעשרה ואולי הי'
ס"ל דא"א לינשא בפחות מעשרה א"כ הי"ל
להדיגש דאין נישואין בפחות מעשרה ואין לומר
דהי' פשיטא ליה וכיון דלא נשאל לא השיב עלה

התחייבות וגם זה לאו בכל מקום כמה שאמרו
בכמה מקומות במקום שכותבים כתובה עסקין.
והי' זה כבר לאחר תקנת שמעון בן שטח עכ"פ
הרי בגמ' אמרו להדיא והשיאום זה לזה וע"כ
השיאום כדת וכדין וז"ל דהשנאים הסכימו לזה
להנישואין שהיו רוצין לחלק בולדות וכמעשה דבן
ובת של ר"י כה"ג או שנדמנה להם מילתא והיו
עשרה והשיאום זה לזה ועכ"פ היו נישואין גמורין
ולא הי' פקפוק בנישואין אלא שבזמנם לא כתבו
כתובה מיד בשעת נישואין וכנ"ל.

עוד קשה בעצם הראי' אפילו למהרמ"ש ומהרש"א
ז"ל דהיו שם עשרה כיון דבשעת הספד היו
עשרה ולפענ"ד חוץ ממה שהי' אפשר דבשעת
ההספד היו עשרה ולא בשעת החמונה הא גופא
מנ"ל דילמא לא היו שם עשרה גם בשעת ההספד
אלא הי' שם שנים או שלשה או חמשה והספידוהו
ולדידהו אמרה ספדו לזה והגם דסתמא דהספידא
ברבים אבל שאני בית השני. וכנראה דמת בבית
השני דאל"כ כשינא קודם מיתתו אכתי הי' יכול
לכתוב לה כתובה.

ומיהו גם בעצם הקושיא של הגמרא"ס שיף ואי
משום עשרה אפשר שהיו שם עשרה,
ולפענ"ד דבר זה במחלוקת שנוי דהב"י א"ע סי'
סי' ס"ב הביא בשם הרשב"א בתשובה אלף קס"ו
בעיר שאין בה עשרה בנ"א בברכה נישואין וא"א
להביא ממקום אחר והשיב דברכת נישואין אינה
בפחות מעשרה ומהר"י בתשובה סי' ק"מ כתב
בשם תשו' מיימוני שאין הברכות מעכבות בדיעבד
דכי ס"ד שאם אין במדינה עשרה שלא חתנא אשה
משום דברכת חתנים בעשרה וכתב עליו הב"י דאין
זו טענה דאפשר אה"כ שלא חתנא שם והנה לא
מיבעיא לדעת המהר"י שאין הברכות מעכבות
בדיעבד י"ל דהתם עשו כמהר"א דאין עשרה
מעכב בנישואין.

איברא דנספרינו משנה הלכות על הלכות גדולות
כתובות סי' ו' הנאמרי דברי היס של שלמה

הריב"ש בש"ס סי' פ"ג והמנהיג הל' אירוסין
וישואבין סי' ק"ה ועוד דעד החופה וישואבין מקרי
עוד זמן האירוסין וברכת חתנים זמן עד לאחר
שבעת ימי המשחה דהו"ל כעין ברכת המזון לדעת
היש"ש הנ"ל.

סימן עג

עוד להג"ל

כלה בלא ברכה אסורה לבעלה

וקצת הינלפענ"ד לחדש דהא שאמרו כלה בלא
ברכה אסורה לבעלה כנדה ומה יענו במקום
שא"ל לברך כנידון דידן דליכא עשרה י"ל דשבעת
ימי המשחה כיון דליכא חיוב לברך אסורה לבעלה
דהרי היא בכלל כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה
אבל לאחר שבעת ימי המשחה ליכא כאן עוד חיוב
לברך ואז מותרת בלא ברכה. ואפרש שיחמי, דכמו
שמצינו בכל ברכה שעושה עובר לעשייתן אם לא
בירך עובר לעשייתן אכתי כל זמן משך המצוה חייב
לברך ולאחריו אין מברך, והגם שינא ידי מצוה.
ולמשל מי שלא בירך על נטילת לולב וזכר קודם
הנענועים אכתי מברך במקום שזכר או מי שלא
בירך בתק"ש בתחילתו וזכר באמצע התקיעות
מברך שם עד שלא גמר כל התקיעות וכשגמר כל
התקיעות שוב אינו מברך הכ"נ לענין ברכת נישואין
כל שבעה הו"ל המשך המצוה ומברך ושוב אינו
מברך והבן.

ולפ"ז ה"י עולה דבר חדש דבמקום דליכא עשרה
יש נישואין ומיהו אסורה הכלה לבעלה
אפילו לאחר הנישואין עד לאחר שבעת ימי המשחה
והגם שבברכת אירוסין אמרו והחיר לנו את
הנשיאות לנו ע"י חופה וקידושין אמת הדבר אלא
שהברכות מעכבות כל זמן שחייב לברך לאו מדין
איסור אישות אלא מדין נדות ולכן דייקו לומר כלה
בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ולא אמרו כאלו לא
נשאה דודאי החופה מותרת כל דין האישות והרי

איברא דכה"ג הי"ל להשיב ולומר ולכן אין נושאין
אשה היכא דליכא עשרה ודאי כה"ג צריך
להשמיענו להסיר מכשול שהרי כנראה טעו בזה
ועיין זכאים (ל' ע"ב) איבעיא מיניה חדא דשמענא
תרמי וכו' א"כ מרחת רחם השחא חיית וכיית כלל
חיית למחר בחוץ מיבעיא, ופרש"י א"כ וכו' ומהדר
לי בריחחא מאי חיבעיא לך ועיין ש"מ דמשמע
דשיך ריחחא אפי' כששואל להחמיר וכ"ש להקל
ודידן להקל הוא והיל"ל דכה"ג ליכא נישואין ומינה
דייק היש"ש ו"ל דהרשב"א ג"כ מודה דהיכא
דליכא עשרה עושין נישואין בלי עשרה והברכות אין
מעכבות היכא דא"א ומה שאמרו כלה בלא ברכה
אסורה לבעלה היינו היכא דאפשר, וזה דלא כב"י
שדיק מינה דגם נישואין ליכא.

שוב דקדמתי שנית בדברי היש"ש וראיתי שהביא
שם דעת הב"י ומחלקותיו מהרא"י איסורין
וכחב עליו דאין זה אלא כמכריע הדבר מעצמו וכחב
עליו ואני אומר שאין הדבר צריך הכרע שלא אמרו
שאינו אלא בעשרה ובפחות אינו יכול לברך אבל לא
אמרו שהברכות מעכבות עכ"ל עכ"פ הרי לן דעת
היש"ש דהרשב"א נמי מודה דאין הברכות מעכבות
וגם שכבר ראה את דברי הב"י ומחלקותם והו"ל
הכרעת שלישי והוא הכרעה לכו"ע. ועיין שו"ת
יעלת חן סי' ו' שכתב נמי הכי ועיין ה"ה בפ"י
מה"א ה"י על מה שכתב הרמב"ם ו"ל אירס וכנס
לחופה ולא בירך ב"ח ה"י נשואה גמורה וכחב עליו
ה"ה ו"ל זה פשוט שאין הברכות מעכבות וחופה
ראויה היא ע"כ. ואי נימא דהרשב"א חולק הי"ל
עכ"פ להביא שהרשב"א ו"ל חולק ובספרינו שו"ת
משנ"ה ח"ב סי' מ"ב הארכתי קצת בזה.

ומינה יש לדייק נמי על צל עמק שאלה פ' חיי
שרה שכתב דברכת חתנים אפילו לזמן
מרובה מברך ומשמע לזמן מרובה ואין לו שיעור
שהרי רבינו יונה ודעימיה נחט לן שיעור שהוא כל
שבעת ימי המשחה ולא יותר וכמ"ש הפוסקים הנ"ל
וכבר הארכתי גם בזה במקום אחר לענין אי יכול
לחזור ולומר ברכת אירוסין ועד מתי והבאתי מדברי

אשמו לכל דבר ולכן לאחר שבעת ימי המשחה מותרת לו אפילו לא זכרו והזכרה הוא רק עיכוב דדי כנדה ואלי מה"ט תקנו נמי שבעת ימי המשחה שהיא כנדה ו"ל.

אלא דלפי מה שזכרנו א"כ אין לדייק כלל מגמ' מזכרת חתנים די"ל דלהכ"נ דנישאו זה לזה בלי עשרה ובלי זכרות ומ"מ לענין זכרה לא חששו דזכרות אין מעכבות ומיהו כחובה מעכבת ושפיר אמרה להספידו שפיטפט ביצרו יותר מיוסף הזדיק.

סימן ער

עוד להנ"ל

כלה בלא כתובה אסורה לבעלה

והנה צמה שטענה לו אין לי כתובה ממך באמת למה לא כתב לה כתובה לפי דעת הגר"מ שיף והמהרש"א שהיו שם עשרה לנישואין ובשלמא צמה שלא הי' לו כלים וכיוצא בו שהיו בשבי ובודאי לא נחטו להם והוא צמחית עני שהוא כמת ואין לו דמים אבל הרי הי' יכול לכתוב לה כתובה וזפרט לדעתם שהיו שם עשרה. וי"ל לפ"מ שהקשו החוס' (כתובות נ"ד ע"ב) חימה דעכשיו נהגו שכותב החתן לכלה מאה ליטרין אע"פ שאין לו שוה פרוטה, ושאל ר"י לרבי אליהו והשיב לו דמצינו כעין זה (ב"מ נ"ד ע"א) דחניא מחנה שומר חנם להיות כשואל ופריך במאי דזכרים ומשני בשקנו מידו משמע בכל ענין אפילו אינו מקנה לו שום נכסים אלא שמעבד גופו לזה החוב מעתה ולכשיהיו לו נכסים ואין זה קנין דזכרים צעלמא וי"מ דכיון דכותב סתמא שיהיו כל נכסים אחראין למה לא נחייב הרי הודה שיש לו נכסים ואע"פ שאנו יודעין שאין לו הודאת בע"ד כמאה עדים ע"ש.

ומעתה י"ל דחרי אנפי או שיאמר דהם ס"ל כקושיא החוס' דכל שאין לו בשעה שמחייב עצמו לא סמכה דעתה ואינו מועיל ולכן אמרה לו

אל חגע צי והוא צחמו שמע לה כי כיון שלא סמכה דעתה הו"ל ככלה בלא כתובה שאסורה לבעלה, והשמיט נראה לחדש דאפילו לדעת רבי אליהו דחניא מחנה אדם ומשעבד גופו היינו דדוקא באדם בן חורין שהיום אין לו ומחר יהיה לו ומשעבד גופו וילך ויעבד ויחקים בו החכמה תחיה את בעליה וירוח ממון ויתן לה וכל זה צמי שהוא בן חורין אבל מי שהוא בשבי ואין צידו להרווח ואפילו ירוח יקח השבי ממנו ול"ל מגרמי כלום כה"ג כ"ע מודי דאינו יכול לכתוב לה כתובה וליכא כאן סמיכת הדעת, ולחי' הי"מ נמי משום דכותב סתמא והו"ל כהודאת בע"ד כמאה עדים אבל זה נמי דוקא בזמן חורין שאמרינן שאין לו פה אבל יש לו במקום אחר אבל מי שהוא בשבי מה מועיל הודאת בע"ד שיש לו והרי אינו יכול ללכת מפה ולשלם כתובתו וא"כ כה"ג לכ"ע אפילו כותב לה אין הכתיבה כלום ושפיר אמרה אל חגע צי חה לפענ"ד דבר חדש בס"ד.

והגם שיש לי עוד דיו ואהבה דוחקת אבל מה אעשה כי הזמן בוגד בי ועוד חזון למועד אי"ה להשתעשע בדבריו היקרים ועד החם הנני בזה ידי"ג דושכ"ג בידידות נאמנה עבד נרצע לאדוניו בלב ונפש, מנשה הקטן

סימן עה

ברכת קידושין מה הוא

א' לסדר לי לשמי התשנ"ד בנ"י יצו"א
כבוד כר' מוה"ר נחמן פרוכטר שליט"א עורך קובץ
מעייני ברוך רמח ויוניץ, חיפה

אחדשמע"כ וכו'.

רק הערה אחת מה שהבאתם בקובץ ג' כח"ק (המכורג 45 שסימנו ב"ס 1014) המיוחס לרבינו אביגדור הכהן (מצעלי החוס') סי' מע"ג כי יקח איש אשה (דברים כ"ד א') פ' מ"ע הוא לקדש

בסוכה, או כשיענה הלולב וכו' והכ"נ כיון שיש כאן
אחר הקידושין חופה יבדך מחמת החופה ולא בשעת
קידושין, איברא דגם לזה לא דמי דהחם צ"י השני
מבדך על המזוזה והכא מחמת החופה הרי לא מבדך
לקדש האשה, גם כי החם שמי מזוזה הן אחת
עשייתה ואחת קיימה אלא דעשיית המזוזה הוא
לצורך הקיום אבל הם שמי מזוזה ולירושלמי באמת
מבדך על שחיהם עיין חוס' סוכה מ"ז ע"א ד"ה
העושה ואיכא חנא בירושלמי ועיין ארחות חיים
(לולב) ה"ל סוכה אוח ל"ט ועיין בספרינו משנה
הלכות (ח"ט ס"י רל"ז) אבל כאן ליכא שמי מזוזה
אפי' לדעתם אלא שהחופה היא גמר עשייתה כה"ג
ודאי מבדכין עובר לעשייתו.

ולולי דמסתפינא הינלפענ"ד לומר טעם חדש
דהנושא אשה הרי בכלל קנינים הוא ובחורה
כי יקח איש אשה וחנן (קידושין ז') האשה נקנית
בשלוש דרכים ובגמ' שם דיליף קיחה קיחה משדי
עפרון ועל קניין לא מבדכין ואפי' הקונה לדבר
מזוזה כגון הקונה כשב לקרבן פסח או ד' מינים או
קונה טלית מצויצת או ס"ח אינו מבדך על הקנין
ואפי' למ"ד מבדך על עשייה בירושלמי מ"מ על
הקנין לא מצינו ברכה א"כ הנושא אשה שהן
הקידושין וכיון דיליף לה קיחה קיחה והוא קנין אין
מבדכין על הקידושין.

איברא דלכאורה חלו במחלוקת בבלי וירושלמי
דבירושלמי (ברכות פ"ט ה"ד) כל המזוזה
טעונות ברכה בשעת עשייתו חוץ מחקיעה וטבילה
ו"א קידושין בצעילה וכחז הרמב"ן הביאו הר"ן
בח' לפסחים ז' דהיינו טעמא לפי שאין ראוי לבדך
על המזוזה אלא כשהיא מזומנת לפנינו לעשותה
ובאומה שעה הוא עם האשה במטה וכו' ומ"מ
שמעינן מינה דנקידושי כסף ושטר מבדך עובר
לעשייתו ברכה אירוסין וכ"כ הרי"ף והרמב"ם
במשוזה ועיין ריב"ש חש' פ"ב דנמי פשיטא ליה
דברכת אירוסין הו"ל ברכה המזוזה. והתשב"ץ ח"ב
חש' ע"ד כחז ובברכת אירוסין בכלל ברכה המזוזה
ועיין ספר המנהיג ה"ל אירוסין ונשואין ס"י ק"ה

אשה ועל כל מ"ע שנחורה נריך לבדך עובר
לעשייתו ולכן פ' חנן נריך לבדך קודם שיקדש אשה
סמוך לקידושין בל"י אמ"ה אקב"ו לקדש אשה,
ומבדך שהחיינו וכו', וכן נהג רבינו יחיאל מפאריש
והקדוש רבינו חיים וכל חלמידיו לבדך, וכו'.
והמעיר שם יפה העיר מאו"ז ה"ל ק"ש ס"י ר"ה
שכתב נמי דמבדך על קדושי אשה, ועוד ראשונים.

ומיהו מה שהעיר שם באות ה' דעת הראשונים
דאין מבדכין ברכה המזוזה על קדושי אשה
משום שאין מבדכין על מזוזה שאין עשייתה גמר
מלאכתה חו אינה נגמרת אלא בחופה ע"כ. כן כתב
בפענח רח" עה"ח כי יקח אשה ומימה למה באמת
בשעת קידושין לא מבדכין לקדש את האשה לו.
ובסוגריים שם ול"נ משום דאינו אלא המחלמ
המזוזה ואין בקדושין לבדן מזוזה שלמה כי חופה
וקידושין יחד הן מזוזה אחת ולפענ"ד דברים אלו
ז"כ, דאדרבה כיון דהמזוזה מחלמ עם הקידושין
יבדך עובר לעשייתו וראי' לדברינו חפילין למ"ד
דברכה אחת על של יד ושל ראש ומבדך על של יד
ופוטר של ראש ולא מבדך לאחר שהניח השל יד,
והרי אפי' חפילין שהם בעצם שמי מזוזה ואין
מעכבות זה את זה ואעפ"כ מבדך עובר לעשייתו
כ"ש חופה שגומרת (קידושין ה' ע"ב) ומה כסף
שאינו גומר קונה חופה שגומרת אינו דין שחקנה
וכמו כן מצינו בד' מינים דש מזוזה בנטיילה
ונענועים והמזוזה לבדך עובר לעשייתו קודם נטילתו
ואדרבה בגמ' הקשו כיו דאגבה נפק בה ונחנו
עצות לבדך עובר לעשייתו ו"ל קלח.

ולבאורה י"ל דכונתם על הא דגמ' מנחות מ"ב
ע"ב ועיין חוס' שם, וברמב"ם פ"א
מה' ברכות ה"ח כל מזוזה שעשייתה היא גמר
חיובה מבדך בשעת עשייה וכל מזוזה שיש אחר
עשייתה צ"י אחר אינו מבדך אלא בשעה שעושה
הצ"י האחרון כיצד העושה סוכה או לולב או שופר
או ציצית או חפילין או מזוזה אינו מבדך בשעת
עשייה אקב"ו לעשות סוכה או לולב וכו' מפני שיש
אחר עשייתו צ"י אחר ואימתי מבדך בשעה שיבדך

ואם החמיק יינו ודאי מנכר דין האמת אבל אם נא
עשנ בקמה לא נהפכו החמיק לעשנים ולא הנן
לנקבה, וכו' ואע"פ שעל שמועות רעות אומר דין
האמת, אינו מנכר על שלא טובות ולא על השמועה
ממש ע"ש, ועין סנהדרין מ"ב ע"א, ובסנהדרין ק'
ע"ב נח לאביה מטמונת שוא וכו' והא רבנן נמי
אמרוה אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות
אשרי מי שצניז זכרים או לו למי שצניז נקבות והגם
שחייב אדם לנכר על הרעה כשם שמנכר על הטובה
אבל שהחיינו אין מנכרין וא"כ אם בלידתה אין
מנכרין שהחיינו בנישואיה למה יברכו, וקל"ע
מיבמות ס"ד ע"ש.

דברי ידיכם אדם מרעט לעולם החותם לכבוד התורה
ולומדיה עבד נרצע לאדוניו בלב ונפש,
מנשה הקטן

סימן עו

טעה בסדר השבע ברכות

מרצש"ק פקודי-ויקרא תשמ"ט בני"י
מע"כ ידי"נ הרב הגאון ור"ח צמ"ס פה מפיק
מרגליות מגדולי הרבנים בארה"ב כג"ת מוה"ר
יחזקאל גרובנר שליט"א מנהל לשכת הרבנים
בדעסרויט

אחדשכ"ג בידידות נאמנה,

בדבר שנשאל צענין ז"כ תחת החופה ברב אחד
שטעה ואמר שהכל ברא לכבודו קודם בורא
פה"ג הנהוג והי' בזה שקו"ט דת מה לעשות אם
לנכר אחר הז"ב או מיד שזכר ומעכ"ג האריך
הרבה בזה ענינא בונה וסומר וכמעט אין מקום
שלא נגע בו ולא הניח מקום להחגדר בו כולו נאה
וכולו יאה.

ולפי שבעו"ה כתבתי מזה אעתיק למעכ"ג מה
שציררתי לחכם אחד שהקשה לי אמאי לא

המארכ בלא ברכה חסר אירוסין ברכה שהיא מנזה
וכו' והנה כתבו דאירוסין הוה מנזה.

והרא"ש ז"ל כתב כחובות דף ז' דבכלל ליכא
מנזה מה"מ לישא אשה רק המנזה פ"ו
ולשיטתו יכול לקיים פ"ו בפילגש ולשיטת הרא"ש
דקידושי אשה ליכא מנזה כלל דהעיקר הוא הכנה
והזמנה למנזה פ"ו, ודאי אין כאן ברכה וכת'
הארכתי בזה.

סימן עו

עוד להג"ל
ברכת שהחיינו תחת החופה

ולהעיר נאמי על אמירת שהחיינו שפשיטא להו
לומר ולא נהג עלמא גם בזה ויפה צ"ן
שם ידידי הרה"ג הרשא"ש שליט"א להלכות קטנות
(ח"א סי' ז') אלא דדברי הלכות קטנות ז"ב
ותמוהים לכאורה שכתב להשאל ששאל למה אין
מנכרין שהחיינו תחת החופה והשיב לו שהי' לו
לשאל אם יאמר דין האמת והדברים תמוהים.

וכתבתי כבר במרי אנפי, א) לפ"מ שאמרו ז"ל
מנא אשה מנא טוב ומוציא אני את האשה
מר ממות נמנא בשעת החופה הוא על פרשת
דרכים ואינו יודע אם זכה ומנא אשה אז מנא טוב
וצריך שהחיינו אבל אם לא זכה והגיע לו מוציא אני
את האשה מר ממות א"כ צריך לנכר דין האמת
ולכן אינו מנכר כלל ויפה השמיקה.

והשנית לפ"מ שכתב רבינו יהודה בר יקר ז"ל רבו
של הרמב"ן בספרו פ"י החפילות והברכות
(דף נ' ע"ב מדפי הספר) ח"ל וגראה שאם נולד לו
בן צריך לנכר שהחיינו שחדש הוא לו ושמת בו וכו'
ועל הנקבה לא ינכר דין האמת, ואע"פ שכתוב
(תנחומא ישן חיי שרה ג') שלשה דברים אין אדם
רואה שינא לו עשנ בקמה ונקבה צנינים וחומן צין

מבואר מדבריו ז"ל דהני שבע ברכות הוו להו כברכות הבדלה שסידרן על הכוס כיון שיש שם כוס אבל אחרת אין מעכבות זו את זו ולא סדרן ולא מיבעיא למ"ד דעיקר הברכות להזוג הם רק מאשר יצר ואילך שאינן מעכבים כלל לא סדרן ולא אמירתן אלא אפילו לא נימא הכי וכפי מה שהאר"ך מעכ"ג לדעת כמה שיטות מ"מ סדרן ודאי דלא מעכב ובחינא רבנא סוף פיסקא ד"ה ואחד בחור כו' סיים ח"ל ואם כך שבע ברכות שלא כסדר, או שחסר אחת מהן אין בכך כלום, דברכות אין מעכבות זו את זו ע"כ.

וגדולה מזו נראה דמדברי הרמב"ם (באגרוח שצ"ן עליהם הבאה"ט הנ"ל) דאף סדר החמשה הברכות נמי לא מעכבי דהרמב"ם ז"ל נתן טעם לחלק בין חפילין שאם שח מברך שחיס ולא שח מברך אחת ח"ל ואין דומין לברכות של נישואין שכל אחד מהן על ענין בפני עצמו ומי שחסר אחת משבע ברכות מברך אותה כשזכרה ואין להן סדר וכו' משה בר מיימון עכ"ל. מבואר מדברי רבינו הגדול טעם למה אין להן סדר כיון שכל ברכה וברכה מהן נחקן על ענין בפני עצמו ואין לזה סדר. ומיהו שמעינן נמי מדברי הפוסקים שאם שח ברכה אחת אומרה בשעה שהזכיר ובמקום שזכרה וכלשון הרמב"ם ז"ל ומי שחסר אחת מז"צ מברך אותה כשזכרה וכשזכרה משמע לכאורה מיד כשזכרה ונראה הטעם שלא לאחר יותר מדאי כל שאפשר כיון דמעיקר סדרוהו קודם הרי הוא בגדר מוקדם לענין זה ודו"ק.

איברא דיש לדיוק לשון רבינו הרמב"ם שכתב ומי שחסר אחת מז"צ מברך אותה כשזכרה והנה לשון שחסר פ"י שחסר לגמרי וסיים הש"כ בלי ברכה זו ואח"כ מכר מברך אותה כשזכרה אפילו באמצע היום וכיוצא בו לאחר זמן והכי נראה לכאורה דיוק לשון שחסר שאל"כ הול"ל ומי שטעה באחת הברכות אז יחזור ויברך כשזכר ודו"ק.

אלא דראיתי בעני ארזים ס"י ס"ב ס"א לאחר

הזכר ברמב"ם ובש"ע דין זה דאם טעה בז"צ מה דעו ובמס' כלה רבתי והנריימא איבעיא להו בריך לנו לכולהו שלא כסדר או חסר אחת מאי, ח"ש ברכות אין מעכבות זו את זו וגם צ"ן לדברי אגרות משה א"ע ח"ד ס"י פ"ח שנשאל במי שברך בטעות ברכה אשר יצר קודם שברך ברכה יוצר האדם אי איכא טעם לברך לאחר כן או לא יברך עוד כיון שלא בריך על הסדר והגאון מוהרמ"פ זללה"ה האריך קצת מסוגיא דסנהדרין שהי' סברא לחזור ולברך אמנם סיים דמ"מ למעשה אמרתי שאין לברך דספק ברכות להקל וכו' ע"ש.

ובירדתי לו דבאמת העלמת עיין חזינא הכא שהרי הלכה מפורשת בבאה"ט בש"ע א"ע ס"י ס"ב אות א' ברכה חתנים אין להם סדר ומי שחסר א' מהנה מברך אותה כשזכר אגרות הרמב"ם (ס"י כ"ג) ואזלינו הוא רפ"ח, ובחינא רבתי הלכות אירוסין ונישואין דף 196 ח"ל עוד כתב (בעל עשרת הדברות) יש ששאלין מכדי קי"ל כל הברכות כולן פותח בברוך ומסיים בברוך חוץ מברכה הסמוכה לחברתה כו' ואשר יצר סמוכה היא מ"ט פותח בה בברוך כו' פ"י רבינו שלמה ז"ל שעיקר ברכה חתנים אינה אלא מאשר יצר ואילך שהיא ברכה המתחלת בשניהם ולפיכך פותח בה בברוך ובהא איחשול רבינו האי גאון ז"ל ואמר ברכה הסמוכה לחברתה שאין פתח בברוך, הני מילי שחבירתה יש לה פתיחה וחתימה אבל יש בה פתיחה ולא חתימה אי נמי חתימה ולא פתיחה פותח בברוך ואיך דמפרשי סדר ברכות על עסקי הזוג אינו אלא מאשר יצר ואילך ושהכל ברא לכבודו אינו אלא לאסיפת העם לגמול חסד ולהזכיר חסדי המקום וכן יוצר האדם שחקנה ליצירת אדם הראשון אינו מסדר הזוג. דהא ציירה קמייחא לא הו' נקבה ועל שחקנו ברכה ליצירה שמה חקנו ברכה ליצירה ראשונה. וסמכו על הכתוב יצרתיו אף עשימיו. ומאשר יצר ואילך הוא עיקר הברכות. וכיון שיש שם כוס לברכה סידרו על כל הברכות כדאימא דירושלמי בשמיים נר הבדלה שנייא היא דרכי מפור וסודרן על הכוס ע"כ.

שכתב ג"כ דאין סדר לברכות אלו ומצרך במקום שזכר וא"ל לחזור לראש ולא הביא מהפוסקים אלא כחב ראי' לעצמו דכ"ש הוא מברכה ק"ש שאין סדרן מעכב כחב ח"ל מיהו נ"ל אם שכתב ויברך אשר יצר קודם יוצר האדם דשוב אינו מברך אותה דבין למ"ד כנגד ב' יצירות ובין למ"ד בחר מחשבה ברכה שנייה שניתקנה כנגד יצירת זכר ונקיבה והיא מעין היוזוג פוטרת הראשונה ע"כ והוא דבר חדש לא מלאמי כן בפוסקים אחרים ולפמ"ש בשם עשרה מאמרות מבעה"ט ז"ל לכאורה הי' מקום לדבריו וז"ע. ולפ"ז לכאורה הי' קצת ראי' לדברי הגרמ"פ עכ"פ לענין ברכה יוצר האדם.

ומיהו מלשון הברייתא דמס' כלה דאיבעיא להו בך להו לכולהו שלא כסדר או חסר אחת מאי, משמע כל אותן שחשב לעיל מינה בסמוך והחס חשוב בורא פה"ג ושהכל ברא ויוצר האדם ואשר יצר ושש חשיש ושמת חשמת ואשר ברא וא"כ חשב כל הו' ברכות ועל כלהו כחב דאם חסר אחת או בירך שלא כסדר דאין מעכבות זו את זו ומשמע דאומר כולן במקום שהוא ובזמן שזכר וכן נראה לכאורה מדעת הרמב"ם מדלא חילק ועל כולם אמר בסתם שכתב ומי שחסר אחת מזו"ב מברך אותה כשזכרה ומשמע דכל אחת שהוא ולכן נלפענ"ד דעל כלם חוזר ומברך כנלפענ"ד.

סימן עח

עוד להנ"ל

בגידון טעה בפה"ג

ובהא איסתפקתא בשכתב לברך בפה"ג והתחיל שהכל ברא לכבודו ושאר ברכות ואח"כ זכר באמצע אי יברך בורא פה"ג או יברך לאחר השבע ברכות לכאורה הי' חלי במחלוקת דלדעת הרמב"ם בפ"י מה"א ה"ד שכתב ואם היה שם יין מביאין כוס של יין ופי' ה"ה פי' שאין היין מעכב ודבר פשוט. ודלא כמו שפי' בו הב"ש סי' ס"א סק"ב

ובס' בני אהובה הביא ראי' לדבריו ממה שהקשה הסמ"ק הא דאמר ביומא כה"ג כונס ומגרש ע"ח למה לא יקח אשה ציוה"כ כשחמות אשתו כמ"ש בירושלמי והרב רמ"א במשנה דחק עצמו דמה שאמרו בגמ' דכונס היינו שיבעול אותה חזי אי אפשר ביה"כ חזי דוחק גדול דסתם כונס משמע חופה ולפי דעת הרא"ש נחא דאם יכנס ביה"כ בעי כוס וביה"כ אי אפשר כיון דבעי כוס ע"ש. הן אחת דראי' זו יש לדחות שהרי אפשר שיקח כוס ויברך ויתן לחיטוק והגם דנחלקו בזה אי חיישינן שמה יסרוך ומיהו ודאי דהני רק דרבנן נינהו וא"כ צדיה"מ דרבנן לא גזרו או שיחנו לחולה שיצ"ס ועיין חוס' עירובין דף מ' ע"ב דדבר שאין זמנו קבוע לא חיישינן דילמא אחי למיסרך ולכן אם אירע ציו"כ בריח מילה לא חיישינן דילמא אחי למיסרך א"כ האזי נמי ודאי מילמא דלא שכיחא יותר שחמות אשת כה"ג ולא חיישינן דילמא אחי למיסרך ואפשר בכוס שיחן לקטן וז"ע.

עכ"פ שמעינן דלהרא"ש דכוס מעכב א"כ הברכות באו על הכוס ובשביל הכוס ובמקום שזכר יברך עכ"פ כיון דהכוס גורם הברכות וא"א זולתו אבל להרמב"ם דכוס אינו מעכב א"כ הכוס אינו הסיבה והגורם להברכות ולא איכפת אם ימחין עד לאחר הברכות.

סימן עב

עוד להג"ל

במה שנוהגין לחלק השבע ברכות תחת החופה

ובדבר מה שמחלקין הז"צ כעת תחת החופות
באמת כי כבר הארכתי בזה בספרי משנה
(ח"ד סי' ר"ד) ועיין בעלי ארחים מה שכחז בזה
ונהלא נהלא ופשיטא ונדבר כגון זה הנח להם
לישראל אם אינם נביאים הם בני נביאים ונפרט
שנדרנו בעזה"י דהיינו ברכות לאו כהדדי נאמרו ולא
מעבדי זו אחת זו ולא דמי לברכת המזון דאע"ג
דנאמרה ע"י כמה מ"מ עכשיו לא נהגו כן דהחם
הברכות מעכבות ועוד דהוא דאורייתא עכ"פ הנח
להם מנהגם.

ידידו דושכ"ג המצפה לישועת ה' כהרף עין המעתיב
בעדו לאריכת ימים ושנים עכצ"א בלב ונפש ובברכת
פורים שמח,

מנשה הקטן

סימן פ

בסעודת חתונה או שאר מסיבות פרטיות
אי צריך מחיצה בין אנשים לנשים

מוצש"ק לסדר היום ברכה התשמ"ז בנ"י יצו"א
מע"כ ידידי יקירי חכם ומשכיל הרה"ג כש"ת מוה"ר
דוב פרומער שליט"א אבן יקרה בירושלים ת"ו

אחדשכ"ת זידידות, בנאוי הכיתה עינתי קלח
בהא שאילמא דשאל מעכ"ת אי
בחמונה זריזין מחילה בין אנשים לנשים והראה
מע"כ מכחז בשם הגרמ"פ זצ"ל דבחמונה מעיקר
דינא לא בעי מחילה לפ"מ שכחז בספרו דמקום
פרטי לא זריזין מחילה וחתונה מקרי פרטי ולכן לא
בעי מחילה ע"כ.

וראייתי לרבינו הגדול בסו"פ המקנה ק"א סי'
ק"צ ד"ה שם ואם יש שם יין מביא כוס
יין ומנרך וכחז הד"מ שטהגין לנרך מחלה על היין
ללא כראזי מיהו לאחר הסעודה כשמנרכין ברכת
נישואין נוהגין כדברי ראזי ונתן טעם דבר"פ אילו
דברים אמרי' וז"ה אומרים מנרך על היין שהיין
גורם לקדוש שחאמר ד"א ברכת היין חדירא מאי
ד"א וכ"ח החם תרמי הכא חדא ה"ג תרמי יינהו
וכו' וכיון דהכא כחז הרמז"ם הכוס אינו מעכב
א"כ הנישואין גורמין לין שיבא ואין היין גורם
לשאר ברכות שהרי אף בלא יין מנרכין אותן ול"ד
לקידוש א"כ אף שברכת היין חדירא מ"מ הוא הכא
תרמי שכבר קודמין נישואין ועדיין יין לא בא
ובברכת החופה כיון שמנרכין לפני הנישואין דעיקר
היחוד כמ"ש לעיל א"כ לא שייך לומר שכבר קודמין
הנישואין ועדיין יין לא בא ממילא ברכת היין קודם
דחדירא אבל אחר הסעודה שכבר קודמין הנישואין
הוא הכא תרמי שקדמו הנישואין והנישואין גורמין
לין שיבא מנרכין אחריו ע"ש. ועיין עוד עני
ארחים.

ומיהו מה שנלפענ"ד לדינא הגם שפלפלו קלח
דמאחר דנעיקר הדבר ובעצם ברכת נפה"ג
למנרך ז"צ נחלקו בה הפוסקים ולא עשו רק כעין
פשרה דתחת החופה מנרכין נפה"ג קודם ולאחר
הסעודה מנרכין לאחר הברכות נפה"ג ובמס' כלה
נמי דכחז נפה"ג קודם מ"מ נראה דלאחר שכחזו
דאם חסר אחת או שינה הסדר אינו מעכב א"כ
דגם נפה"ג בכלל שאם שינה לא מעכב ולכן היכי
דטעה כבר ולא בירך קודם הברכות נלפע"ד כדאי
הוא הראזי"ה וזואו ונסמוך עליו וננרך נפה"ג
אחר הברכות גם בברכות נישואין תחת החופה
עכ"פ נכה"ג שטעה וכן מזינו כמה פעמים
נפוסקים שלכתחילה רצו לנאח כל השיטות שאפשר
אבל נדיעבד נסמוך על הראזי' ולא ננרך באמצע
שהוא שלא אליבא דמאן כנלפענ"ד.

במעונו ע"כ, והביאו הב"ש סקי"א ח"ל כחז ב"ח
כשאנשים ונשים בחדר אחד א"א ש"צ דאין שמחה
כשינה"ר שולט ע"כ.

והמבואר מדברי הפוסקים דבחמונה ודאי שאם
יושבים אנשים ונשים בחדר אחד שאיכא
איסור דדבר חה מקרי רבים ולא פרטי אלא אפילו
בסעודה ליל ב' שסעודה קטנה הוא אפ"ה כיון
שאין עושין מחילה אין מברכין שהשמחה במעונו כל
שאנשים ונשים בחדר אחד ועיין באה"ט שם ח"צ
בס"ד. ועיין סוכה נ"ב ע"א וספדה הארץ משפחות
משפחות לבד משפחת בית דוד לבד ונשומיהם לבד
אמרו והלא דברים ק"ו ומה לע"ל שעוסקין בהספד
ואין ינה"ר שולט בהם אמרה חורה אנשים לבד
ונשים לבד עכשיו שעסקין בשמחה ונה"ר שולט
בהם אעכו"כ ופרש"י שעסקין בשמחה וקרובין
לקלות ראש, ועוד שינה"ר שולט.

והנה הני שני טעמי דבשעה שעסקין בשמחה
קרובין לקלות ראש מלד עצמו ולכן נרין
להפרישן זה מזה ועוד שינה"ר שולט ומה"ט נרין
באינו שמחה ג"כ ע"ש כ"ש בחמונה שעסקין
בשמחה יותר מכל שמחות בחורים וגם בחולות נשים
ואנשים זקנים וגם נערים בכל מיני חזומות וליננים
וכיו"צ אין זה אלא דבר חימה לומר על כיוצא בזה
שהוא מקום פרטי עכ"פ לפענ"ד לא ראיתי טעם
להחיר חמונות וסעודות גדולות של שמחה וקלות
ראש קרובה לבא בעונ"ה ואין זה ענין פרטי וכ"ש
להב"ח והב"ש דאפי' מקום פרטי באמת בבית
פרטי ובחדר אחד שודאי היא מקום פרטי מאד
ואפ"ה כחז הב"ח והפוסקים שאין לברך שהשמחה
וק"ל.

וליתר שאת הנני שולח למעכ"ת קו"ק מגדולי הדור
בענין זה, ומי יכול להרהר אחריהם ח"ו. דברי ידידו
דושכ"ת המברכו בברכת כוח"ט בלב ונפש,
מנשה הקטן

ולפענ"ד אי משום הא ז"ע אי חמונה מקרי
מקום פרטי לא מיבעיא כהיום שעושים
החמונות במלונים וקוראים אנשים מכל הסוגים וגם
אנשים בלתי נקראים אם באים אין זורקין אותן
כידוע זה פשוט שאין לך מקום מפורסם ושל רבים
אלא אפי' בזמן הש"ע ג"כ לא היה זה פרטי
ואדרבה כיון שהחמונות התקיימו בחצר ביהכ"נ
מקום מוכן לכל יש רשות לכל לבא שמה לא מקרי
פרטי אם לא שהלכו משם אח"כ לבית החתן או
הכלה אז יש לומר דמקרי פרטי.

ואפילו חתת החופה מצינו בגמ' קידושין פ"א
ע"א אבי דיר גולפי רבא דיר קנה
ופרש"י גולפי מקום קבוצה אנשים ונשים לדרשה או
לחופה היה מסדר קנקנים של חרס הרבה ביניהם
שאם יבאו זה אלל זה יקשקשו ושמיעו קול דיר
קנה מסדר קנים שהעובר עליהם קולם נשמע ע"ש.
מבואר מדבריהם ז"ל לדרשה וחופה אחד הוא ולא
מקרי פרטי כמו דרשה דלא מקרי פרטי כלל והכ"נ
חופה, ומבואר עכ"פ דאפילו בחופה תקנו אחיה
שהוא מחילה שלא יבאו לידי חערובות וכ"ש
בסעודה שהוא מקום שמחה וקביעות יותר מחופה
כמובן. ולכן לא מובן לי הכוונה דחמונה מקרי פרטי
אם לא דמיירי בחמונה שאין שם רק עשרה בני"א
אף גם זה ז"ע דכיון דנרין עכ"פ מנין לא מקרי
פרטי לפענ"ד בחמונה ודו"ק.

ובאמת כי מבואר בב"ח בטש"ע א"ע סי' ק"ב
ד"ה ו"א כו' ח"ל בקראקא נוהגין
בסעודה שעושין בליל שני מברכין אשר ברא ולא
שהשמחה במעונו והוא חימה ולא מלאחי שום טעם
למנהגם זה אלא לפי שסעודה זאת קטנה היא
ומושיבין אנשים ונשים יחד בחדר אחד וכחז
במנהגים דאין מברכין שהשמחה במעונו היכא
דאיכא חששא דהרהור עצירה ולפי זה היכא דאין
שם אלא אנשים במסיבה נרין לברך שהשמחה

סימן פא

מחיצה בין אנשים ונשים בב"ב התנות וז"ב

מרצש"ק א' להדלקה התשנ"ג בג"י יצ"א
בזמן הנסים, יעשה לנו נסים, וכמו שמסר בזמן רבים
ביד מעטים וטמאים ביד טהורים כן יתן ה' ונוכה
בזמן הזה לקדשינו ולטהרנו ובתוכם מע"כ ידידי
הרה"ג כו' מוה"ר אברהם מוקין שליט"א אלקי
אברהם בעזר

שלום וברכה,

קבלתי מכתבו היקר בדבר שאלתו על מעשה ביש
שעשו שם צביהכ"נ בית יוסף שעד היום
ה"י מלך אחד אנשים ומלך השני נשים והיתה
המחילה לערך ס' אינטשעס מלך הנשים ועמה
החליטו ועשו שינוי לגריעותא שהורידו ועשו
המחילה מלך הנשים רק ל"ב אינטשעס ונמצא אשה
בין יושבת וכ"ש עומדת שגריאת כמעט כולה
מהאנשים ושאל את הרב דביהכ"נ על איזה סמך
שינוי ומיעטו את המחילה והשיב כי כך הוא המלך
בהרבה מקומות. ומע"כ כתב להרב הג"ל משו"ת
דברי יואל ח"א סי' י' ובספרינו משנה הלכות ח"ו
סי' י"ב ושו"ת שרידי אש ושו"ת נץ אליעזר ח"ו
סי' ח' ושו"ת באר משה ח"ד סי' קמ"ז אות כ"ט
ל' וילקט יוסף ח"ב סי' ק"ג שעשו שלא כדח ולא
השיבו לו והיות כי מעב"ת ה"י מחפלי שם צביהכ"נ
הג"ל נפשו בשאלתו מה בידו לעשות ואי מותר לו
ליכנס להחפלי צבית הכנסת זה לאחר השינוי אשר
עומדים ליכנס בעוד שבועיים. ולפי שהדבר נוגע
לכל דרכי החיים, חתונות ושמוחות שבע ברכות, עיין
ש"ע ח"ע סי' ס"ב ס"ט, וכתב הב"ח כשאנשים
ונשים בחדר א' אין אומרים שמחה במעונו דאין
שמח כשיצאה שולט, ועיין ב"ש ונאה"ט שם.

והנה ראשונה הנני מן המודיעין היות כי הדבר
נוגע לרב המקום ה"י מלך מן הראוי לדעת
דעתו של המלך לאחר שם וכבר הנני מן הנמנעים
לכתוב הלכה פסוקה במקום שיש רב עד שלא

אשמע מהרב ולכן הנני מחנה שאם זה נוגע לענין
של מחלוקות או כיוצא בזה הרי דברי בטלין
ומבוטלין ולא כחבתי כלל עד שאשמע מן הרב דעתו
בזה ולמה שינוי ומה המליאות.

ומיהו רק מה שנוגע לאדם פרטי אם כדבריו כן
הוא שאין שם מחילה כשרה ודאי שאסור
ליכנס להחפלי שם ולא מיבעיא בשעה שישנם שם
נשים כי הוא נגדר אצחרייהו ח"ו אלא אפי' בשעה
שאין שם נשים נמי יש למנוע מליכנס לשם והנה
כיון שראה כל התשובות אשר ציין וגם מש"כ
בענייני בספרי משנה הלכות א"כ יש לו כבר הלכה
פסוקה ואין לנו לכפול מה שכבר כתוב אלא אם
ירצה יעשה צילום מהתשובה שם ומסרנה להגבאים
והנשיא של הביהכ"נ כדי שידעו שאין זה דבר של
מה בכך אלא גורמים רעה לעצמם ולכל הציבור.

ואם כדבריו אסור ליכנס צביהכ"נ הג"ל עד שיתקנו
המחילה שהיא מההלכה אסור ליכנס ולהחפלי
צביהכ"נ שאין מחילה בין האנשים והנשים. ופשוט
דמחילה צריכה להיות מחילה שלא יוכלו להסחל
אנשים בנשים כמבואר במס' סוכה בשמחת בית
השואבה דצביהמ"ק תקנו חיקון גדול נשים מלמעלה
ואנשים מלמטה שלא יבואו להסחל דאל"כ מה
הועילו במחילה. ואפילו לדרשה אסור לדרוש אם אין
מחילה בין אנשים לנשים עיין ש"ע ח"א סי' שס"ו
ט"ז סק"א מבואר במרדכי והציאו בא"ר ובש"ע
הגרש"ז ס"ג ובעה"ש ס"ד ועיין משנה הלכות
מהד"ת ח"ב סי' ש"ח וסי' ש"ט והוצא בכל
האחרונים בלי חולק.

ומיהו רק באחי להוסיף נקודה אחת מה שכתב
בשו"ת דברי חיים להגה"ק מלאנו (הוצאת
ברוקלין ע"י ישיבת באבוב) בתשובות נוספות (סי'
י"ב) פסק ב"ד (סעיף ה') ח"ל, אסור לעשות
המחילה המבדלת בין עזרת נשים ואנשים באופן
שיכלו להסחל אנשים בנשים רק יעשו כנהוג מימי
קדם, וכן אם כבר נעשה לא יכנסו זה ע"כ. (סעיף
י') אלו בחי כנסיות אשר כתבנו שאסור לכנס

סימן פב

נאבדה הכתובה מהאשה אי צריכה להגיד לבעלה

תענית אסתר התשנ"ה בני יצו"א
מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב פרי עץ הדר
הרה"ג מוה"ר יחזקאל אהרן שורץ שליט"א בן ידי"נ
הרב הגאון מוה"ר חיים יעקב שורץ שליט"א דומ"ץ
ק"צ נתני

אחדשכ"ת,

בהא דקי"ל (א"ע ס' ק"ו) דאסור לאדם לשהות
עם אשתו בלא כתובה אם נאבדה הכתובה
והוא לא ידע אבל האשה יודעת אם צריכה להגיד
לו שנאבדה הכתובה כיון דהמשש שלא לדור בלי
כתובה שלא מהא קלה בעיניו וכיון שהוא אינו יודע
שנאבדה הכתובה לא מהא קלה בעיניו שהרי בדעמו
שישנה הכתובה.

ולפענ"ד פשוט להגם כי עיקר החיקון הי' בשביל
שלא מהא קלה בעיניו להוציאה אבל
כשחקנו חקנו על שניהם שאסור להם לדור בלי
כתובה וירדו חכמים לסוף דעתה שלעולם לא סמכה
דעתה אם אין לה כתובה אם לא במקום שאין
כונתין כתובה כלל שסומכת על ב"ד. וקל"ה ראי'
מרש"י כתובות נ"ז ע"א ד"ה זו דברי ר"מ שכתב
ח"ל דאמר לעיל כל הפוחת לנחלה ממאחיס ואפי'
במנא והתנאי בטל קרי ליה בעילת זנות משום דלא
סמכה דעתה והכי נמי לר"מ הוא דאסור לשהות
אשה שאבדה שטר כתובה ואפי' אית לה דלא
מפסדא בהכי דגביא בתנאי מיהא לא סמכא דעתה
דאמרה כי תבענא ליה אמר פרעתיך הלכך בעילת
זנות הוא ע"כ ועיין חוס' רי"ד שם.

כמוכס אין חילוק בין שאר ימים לשבת ור"ה וי"ב,
ואף אם צריך להתפלל עי"כ ביחודות. כל הדברים
הנ"ל אסורים המה עפ"י הש"ע והפוסקים ואסור
לשנות שום מנהג ישראל בזמן ביהכ"נ או בלילה
נימוס או מנהג המקובל מאבותינו ומדורות
הראשונים והמשנה ידו על המחממה.
הק' חיים הברשטאם מצאנו

פסק ב"ד זה חתמו עליו יומר משכנים ושנים
גדולי ישראל בשנת תרכ"ו בק"ק מיהאלוויטץ
ונמפרסם אז ואחר הפסק ב"ד נדפס בזה"ל.
מודעה רבה, להוציא מדעת נדוקים צריכין אנו
להודיע שכל הנאמר בפסק ב"ד הוא על כל מקום
וכל זמן, בכל מקום אשר דבר ממ"ה הקב"ה מגיע,
חוק ולא יעבור דבר אלקינו זה יקום לעולם עכ"ל.
ועיין עוד שו"ת ד"ח א"ח ח"ב ס' י"ז וס' י"ח.

והגבי חזר על הראשונות דכל זה כמנתי לאדם
פרטי כמע"כ ואולי כדאי למסור קאפי
ממכתב זה להרב המרא דאחרא אולי יש לו איזה
גירסא אחרת בכל הענין ועד החס כבודו יעשה כפי
המבואר ברבינו הד"ח ז"ל.

ידידו דושכ"ת החותם בלב כואב על החורבן הנורא
הנעשה בעונ"ה בכלל ישראל בפרט במקומות
הרחוקים שח"ו דוקא רוצים להתדמות לעו"כ בבתי
תפלות שלהם אוי לי אם אומר אוי לי אם לא אומר
וזה הי' החורבן בזמן המתיונים שטמאו כל השמנים
ולא ששפכו או שברו הפכים אלא טמאו והניחו כך
בטומאתם כי זה הי' כל רצונם ח"ו וההמך הלכו
אחריהם ורק חשמונאי ובניו נשארו נאמנים לה'
ולתורתו ולא נפלו בעצמן אלא אדרבה מסרו נפשם
על ה' ותורתו ונעשה להם נס וטיהרו את הכל וי"ר
שיבנה בית המקדש כב"א בלב ונפש,

מגשה הקטן

ולפמ"ש לעיל י"ל עוד לדין כיון שלא סמכה דעמה בלי כחובה לפעמים יהי ספק קידושין כשלא יברך ז"ב וימן לה כחובה ונמצא ספק ממזרות ולפעמים כשיצא אחר וקדשנה והיא לא סמכה דעמה על זה שלא נתן כחובה יש בזה להאריך אלא שאין ה"ג. עכ"פ לשאילתן צריכה האשה להגיד לבעלה שנאבד כחובתה ויחזוב לה כחובה דאירכחא ואם חמצא הראשונה או מקרע השני ומחזיק בראשונה שהגם שנכתב שטר כחובה אחרת לא בטל הראשונה.

ובזה הנני מוקירו בלתי מכירו וי"ד שיעלה מעלה מעלה במעלת התורה עד כי יגדל כאחד הגדולים בעתידת וברכת החותם בלו"נ,
מנשה הקטן

סימן פג

בכתובה שנכתב תיבת ע"ה על החי

ב' לסדר למען תספר התשנ"ד בנ"י יצו"א מע"כ ידי"נ הרהגה"צ צנמ"ס פרי עץ הדר כו' כש"ת מוה"ד שרגא פייוויש שנעבאלג שליט"א ר"מ בק"ק לונרן בעמח"ס שו"ת שרגא המאיר ז"ח וש"ס

אחדשבת"ר בידידות נאמנה, וכו'.

בסי' קס"ו כחובה שנכתב שם החמן יעקב בן יצחק ע"ה שהי' מוחזק שאבי החמן מת ונמצרר לאחר זמן שאביו חי אי צריך תיקון, ומע"כ העלה דע"ה אנשי הספרדים גם בחיים כותבים ע"ה משום ברכת השלום גם כי אין כותבין כחובה לא נ"י ולא ז"ל א"כ אין בחיבות אלו משמעות ולא צריך כחובה אחרת מדין דאשחכת טעומא.

ולפענ"ד לענין טעות יפה כיון דאין כאן טעות בכחובה דמאי איכפת לן אי האב חי או לא לענין השטר הרי השטר הוא של יעקב בן

והמבואר מדברי רש"י דאפי' יודעת שיש לה כחובה וגביא בחנאי צ"ד מ"מ לא סמכה דעמה דאמרה כי חבננא ליה אמר פרעמיך הלכך הו"ל בעילת זנות, נמצא דאיכא שני דברים חדא על הבעל שלא חתא קלה בעיניו להוציאה והאשה חסמוך דעמה וכל שיש לו אופן להשחמט לא חסמוך דעמה וכיון שהכחובה נאבדה יכול להשחמט ולומר פרעמיך ממילא אסור לדור דלי כחובה ובעילת זנות אמריהו איכא, ועיין חוס' דף ל"ט ע"ב ד"ה טעמא דלא חתא קלה ואפי' ליכא טעמא דלא חתא קלה אלא לעולם לא פלוג רבנן.

ובמש"כ יש לישב מה שהביאו האחרונים משבלי הלקט (ח"ב סי' ע"ו) בשפ רש"י ז"ל ח"ל מברכין ז"ב כשנותן לה כחובה ואז חבננא בנקיות ובטהרה כדי שלא יבא לידי ספק ממזרות בישראל ע"כ וז"ב מה ענין ספק ממזרות יש כאן אם יש לה כחובה או אין לה כחובה, וגם ענין נקיון וטהרה ז"ב. ולפמ"ש נראה רש"י לשיטתו דכל שלא סמכה דעמה בכחובה הו"ל בעולמו בעילת זנות ולכן שפיר דיין מברך ז"ב כשנותן לה כחובה.

והנה ביהודה בראשונה היו מימדין את החמן ואת הכלה שעה אחת קודם כניסתן לחופה כדי שיהא לבו גם כה ובגליל לא היו עושין כן (כחובות י"ב ע"א) ופי' קצת מפרשין שהיו עושין ז"ב קודם דאל"כ הו"ל ככלה בלא ברכה דאסורה לבעלה כנדה, ולמ"ד קודם ז"ב כבר הבאתי בספרי מה"ג על כחובות בשם הר"י הובא באבודרהם דהוא דאורייתא שציון שנמקדש נאסרה על כל העולם והארוס נכלל באסור זה אלא שהחופה ח"ב מחירין אותה וכמ"ש בטקם הברכה ואסור לנו את הארוסות שמעמש מדאורייתא והמיר לנו את הנשואות לנו ע"י חופו"ק ולכן אם בא עליה קודם החופה ובלי ז"ב הו"ל בעילת זנות וספק ממזרות ואפי' למ"ד שיחדו צ"ב מ"מ שמא מחבישת ולא מטבול ולכן קאמנר מברכין ז"ב כשנותן לה כחובה ואז חבננא בנקיות ובטהרה כדי שלא חבננא וכו'.

הגר"מ איגרא שהי' סופר האומיות של כתובה שאם לא יהי' הכתובה בסדר ישחבשו בגט וילא מינה חורבה עיין בסמוך, גם בס' נחלת שבעה כתב דכהיום יש לדקדק בכתובה כמו שמדקדק בגט, ולפ"ז יש לומר דהכ"נ שאפשר שישמעו או יראו בכתובה שכתוב על יתחק אבי החתן שמת חלא מינה חורבה שחנשא אשמו או שאר קרובים יבאו להחיר לשוק ע"י כתובה זו שנחתמה בעדים שאביו של זה מת ונקראה ברבים ולא מילתא וטרתא הוא גם כי כבר כתבתי בחשובה דכל שינוי בכתובה לאו דבר קטן הוא, וכבר הבאתי לדעת רש"י אם נמלא בכתובה שינוי הו"ל בעילת זנות באיסור.

דגרסינן בגמ' כתובות (נ"ז ע"א) אחתיה דרמי בר חמא הוה נקיבא לרב אריא אירכס כתובתה אמו לקמיה דרב יוסף אמר להו הכי אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים משהא אדם את אשתו שמים ושלש שנים בלא כתובה אמר ליה אבי והא אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כר"מ בגזירותיו אי הכי זיל כתוב לה פרש"י כתובה אחרימי והא דכתב לעיל לא כתב לה וכו' אי נמי במקום שכותבין וגובה לר"מ מיהו בעילת זנות באיסור הוא ע"כ. הנה בשנאבד לה כתובה ולא כתב לה כתובה אחרימי אף שאם היה מת או גירשה בלי לכתוב לה כתובה גובה כתובתה מ"מ בעילתו בעילת זנות באיסור היא.

ופלא שהוסיף רש"י על שלא כתב, או נאבדה כתובתה, בעילת זנות באיסור היא. ולשון בעילת זנות באיסור היא ז"ע, חדא דכל בעילת זנות איסור הוא ואם זה בעילת זנות ממילא ידעינן דאיסור היא ולמה הוסיף בעילת זנות באיסור, והשני דלמה הוא באתם בעילת זנות ובאיסור והרי לא גרע ממיתד לו פנויה וכ"ש הוא ממה שכתבו המוס' לענין קטן שקידש שאמרו ז"ל וידעת כי שלום אהלך זה המשיא בניו ובנותיו סמוך לפירקן והקשו המוס' ז"ל והא קידושין לקטן ומי דמ"מ כיון שדרך אישות הוא לא הוה בעילת זנות וכ"ש בדידן וגם כבר כתב לה כתובה רק שאירכסה או

יתחק. אלא די"ל כיון דאנן מקפידין שלא לכתוב ע"ה על החי ורק על המת א"כ י"ל כשכתב ע"ה בכתובה כוונתו הימה על יתחק אחר ולא על אביו זה ועיין ר"ח בחוס' שכתב לענין דהנעלת ליה מבי אביו או מבי נשא שפלפלו בזה ואינו מעכב כיון דחרייהו איידיהו אבל אם לא היו קורין בחיים מבי נשא הי' נראה טעות בכתובה, א"כ מה שהספרדים כותבין ע"ה על החיים אינו ראוי כי אנן בשטר של אשכנזים מאשכנזים לומדים, ומה שטען מעכ"ה דאנן לא כותבין נ"י וממילא זה רק יתור אומיות ולפענ"ד אדרבה אם הוא יתור או יבואו וידרשו הימור.

איברא דאפילו נניח שאין בו חסרון ומ"מ יש לחוש דנפיק מינה חורבה, ואפשר שפסול אפי' בדיעבד שהרי כתב הרמ"א ח"מ סי' מ"ט ס"ז אם שני יוסף בן שמעון בעיר אחת והאחד מת אביו וכתב בשטר יוסף בן שמעון שליט"א או נר"ו וכמו שכותבין על מי שאביו חי אם כתבו העדים אמר לנו יוסף בן שמעון שליט"א הוי סימן וכו' ע"ש, ונחלקו הב"י והד"מ דהב"י כתב דאכתי איכא למיחש שמה שליט"א קאי איוסף החי ולא על אביו שמעון וכד"מ דמה דבריו דא"כ ה"ל לכתוב קודם שם אביו ע"ש ובסמ"ע והש"ך הסכים להב"י ודמה הוכחת הד"מ במ"ש דה"ל לכתוב קודם דכך הוא רגילות שלא להפסיק החתימה והביא ראיות.

ולפ"ז בדידן נמי כיון שכתב ע"ה ואין מדרך לכתוב על החיים ע"ה אלזינו א"כ הוא סימן שאביו מת והרי אביו חי אלא אפשר שזה אחר ונמלא שהשטר מזויף מחובו שכתב ע"ה לסימן שמת אביו של החתן, וכאן לא שייך נמי סברת הב"י והש"ך להגיד דע"ה קאי על החתן שהרי החתן ודאי חי ועומד לפניו וא"כ כה"ג כ"ע מודי דע"ה חסרון הוא שיאמרו שזה לאו אביו ואביו מת וא"כ יש כאן חסרון גדול שאפשר שזה שם אחר ועשו אחי קטניא והבן.

עוד יש בזה לפ"מ שהבאתי במקום אחר בשם

סימן פד

אי בעי עדים למסירת הכתובה

א' בשבת לסדר בזאת יבא אהרן אל הקדש התשני
בני יצוא
מע"כ בני יקירי משה שפיר קאמר חמדת לבי ועיני
גרי"ג ור"ח ג"א הרה"ג כו' כש"ת מוה"ר משה קליין
שליט"א ראש הכולל קרית אונגוואר ירושלים עיה"ק
ונות ביתו ונכרתי שיח'

אחדשה"ט.

קבלתי הח' תורה שלך נענין מסירת הכתובה
בשעת החופה מחתן לכלה אשר ראית
מעשה בחופה שהרע המסדר הזמין ויחד שני עדים
שיראו היאך החתן מוסר את הכתובה לכלה וילאח
לדרוש מקור הדברים והארכת כזה בדברים ישרים
משמחין אלקים ואדם ואם חכם בני ישמח לבי גם
אני, וכדי להשפיע בדברך ובדברי תורה הנני
לפלפל בדברך.

ראשונה יפה עשית שחקרת כמה שראית דבר
חדש במנהג מסירת הכתובה, ואל תחמה
כי יש כמה וכמה מנהגים שונים שנהגו אחינו בני
ישראל ממקום למקום ומנהגיהם שונות מכל מדינה
ומדינה וכידוע שאין לזלזל במנהגי ישראל ובפרט
שהנהיגו ע"י גדולי ישראל ואדרבה אפי' במקומות
שיש לפקפק מ"מ סמכין עליהו כל זמן שלא
נקבעו מפורש נגד ההלכה, ושמחתי לראות שדרשת
וחקרת ומלאכת כמה שכתב הארחות חיים (לוגיל ריש
הל' כתובות) שכתב ח"ל אמרו ח"ל אסור לאדם
לשהות עם אשתו בלא כתובה אפי' שעה אחת וכו'
ומנהגות חתימת הכתובה חלוקין יש מקומות שאחרי
חתימת החתן (דף מ"ו ע"ב) חותמין העדים
ואחריהן השוכניינים ושאר הקהל. וכו' והכל לפי
המנהג. ואחר כך לוקח החתן הכתובה ונותנה ביד
הכלה ושמעתי שהמנהג הזה מפני רוב ספיקות
העלדות בקדושין שאם לא יועילו הקדושין
הראשונים יועילו אלו שיהיו נשטר שכך כתוב בה

נמצא בה פסול וז"ל להוציא מזה שאם יחשוב כיון
שדר עמה ברצונה ובתדירות ולא באקראי כדרך של
זנות ח"ו וגם כתב לה כתובה אלא שנאכזה א"כ
עכ"פ לא תהיה הנעילה באיסור ועכ"פ אפי' הוה
נעילה זנות מ"מ לא גרע מפילגש ופניה כיוצא בו
ועכ"פ לא הוה באיסור שהרי בזהיר ה' עמה
קמ"ל דנעילה זנות באיסור הוא והוא פלוג. ופשוט
דאין חילוק בין נאכזה כתובתו או פסולה מעיקרה
ואדרבה פסולה מעיקרו גרע דהו"ל כאילו מעולם
לא כתב כתובה.

במצא לפ"ו דבר חדש דהכתוב כתובה ואינו בקי
בכתובתה והיא כתובה פסולה מכשיל את
הזוג בנעילה זנות ואיסור כל ימי חייהם, או עד
שיבדקו הכתובה ויחקו אותה, ובנחלת שבעה
מבואר דכתובה נריך לדקדק בה כמו נגט, ומעשה
רב קבלתי שהגאון מוהר"ר משולם איגרא גאב"ד
פרעשבורג בא אללו פעם מרן הח"ס ז"ל ומלאו
שהי מונה אותיות בכתובה והחפצל מרן הח"ס
ושאל מאי כולי האי ואמר לו אחת תהי רב פה
בפ"ב ותדע שיצאו זמנים שהמסדרי גיטין לא יהיו
בקיאים ויעיינו בכתובה ומינה יכתבו ויסדרו גיטין
ולכן נריך לדקדק בכתובה כמו נגט, הגם כי
טעמים חלוקים מ"מ הענין אחד.

גם קבלתי ממו"ר כ"ק אדמו"ר מקלויזענבורג
זלוקלה"ה שככתובה אין למחוק ואם מחקו אין
לתקנו מן הד' ע"י קיום ב"ד אלא יכתבו כתובה
חדשה וכן שלא יהיו גיעות באותיות בכל מקום, גם
קבלתי שבתחית העדים יחתמו פלוני בן פלוני
כלומר ראובן בן יעקב ולא יכתבו חוארים כגון
ראובן בן מורינו או בן הגאון ר' יעקב וכיוצא בו.
וכנראה דבשנים קדמוניות היו מקפידים הרבה
בכתיבת כתובה.

והיות כי אין הו"ג הנני בזה ירד"ג המברכו בברכת
התורה וי"ר שיזכה להרבות דעת תורה ויראה כאות
נפשו ונפש ירדו בלב ונפש.

מנשה הקטן

גם כי בעלם דיוק הא"ח לפענ"ד ז"צ כמה שכתב ושמעתי שהמנהג הזה מפני רוב ספיקות הגולדות בקדושין שאם לא יעילו הקידושין הראשונים יעילו אלו שיהיו בשטר שכך כתוב בה הוא לי לאינמו כדת משה וישראל, ולפענ"ד ז"צ שהרי המקדש בטבעת כנהוג בזמנינו הרי אומר הרי את מקודשת לי בטבעת זו וכיון דאמר בטבעת זו הרי הו"ל מנאי שמקדשה בטבעת זו ובפרט צה"ז שמומינים עדים ומייחדים אותם לשם עדי קידושין ומיד שקדש הולכין להם מה לן לשטר כתובה.

ולפי הנוסח הכתובה שלנו אדרבה הוא כמספר על הקידושין שכבר נתקיימו קודם השטר הזה שכך כתיב בחמישי בשבת וכו' איך שהב' אמר לה להדא במולמא ... ונביאת מרת ... והיות ליה לאינמו, כלומר הכל על מה שנעשה ולא שהשטר הזה יהי' הקידושין, ואולי קצת הי' אפשר לחלק בין כתובות שלנו מבני אשכנז שכולם שוות ונהגו כן שלא לזייש מי שאין לו כמבואר בראב"ה ס' חקיי"ט ועתה הורגלו ועיין שו"ת מוהר"י וויל ס' קי"ג הובא בס' כתובות ס' ה', וגדולה מזו כתב בשבלי הלקט פי' הכתובה (דף קכ"ז מדפי הספר טי"פ) ח"ל היא לי לאינמו המקדשי לי לא תקיטו לכחוב בכתובה משום דזימנין קדשה כבר במקום אחר ואין כאן אותם עדים וקידושין לחוד וכתובה לחוד עכ"ל.

ביאור הדברים דלכאורה לשון הוא לי לאינמו נמי הוא לשון קידושין וכמ"ש בגמ' ועיין ר"ן בדף ט' אחימרא דרב נחמן כתב לה על הנייר או על החרס הרי את מקודשת וכו' הרי את לי לאינמו וכו' מקודשת מדעתה וכו' אלא שהי' קשה לי למה שינה מלשון החתן שהרי הוא מספר איך שהחתן אמר לה להדא במולמא היא לי לאינמו והלא לא כך אמר לה אלא אמר לה הרי את מקודשת לי או המקדשי לי והיה קשה ליה דא"כ הי' להם למקן לשון שאמר לה המקדשי לי או הרי את מקודשת לי ולא לשון היא לי לאינמו שלשון זה לא אמר ומי דכיון דפעמים שקדשה כבר במקום אחר ולא עכשיו בשעת קריאת הכתובה ואין כאן אותם העדים וליכא

הו לי לאינמו כדת משה וישראל וכו' והבעל המנהל כתב כי מאחר דקיימא לן דעדי מסירה כרחי אס קנו מידו לשעבד לה כתובה מועיל כמו כתובה וקנין במסירה דסחם קנין לכתיבה עומד ע"כ.

ורקדקת בלשון הא"ח למה לא פירש דבעינן עדים רואין היאך החתן מוסר הכתובה להכלה לפי שמיעה זו שהשטר יהי' במקום קידושי כסף והרי אין דבר שנערוה פחות משנים, ואין סברא לומר שמה שכתב ואח"כ לוקח החתן הכתובה ונמנה ניד הכלה היינו שיש עדים ולפני עדים נותן מידו לידה דדבר כזה הי"ל להודיע ולדקת בזה הגם שיש לדחוק קצת דקאי אמש"כ שם ויש מקומות שהעדים חותמין באתרוניה וכותבין עד והכל כמנהג המדינה וע"ז מיד קאי ואח"כ לוקח החתן וכו' והכל בעוד שהעדים שם, ומיהו האמת יורה דרכו דלאו לדיוקא אחא וגם כי לשון ואח"כ משמע לאחר זה ולא מיד דוקא דאל"כ הי"ל ומיד לוקח החתן ועכ"פ אין מכאן הכרח דנותן בפני עדים, וגם ממה שסיים והמקומות שאין חותמין אותה אלא לאחר כמה ימים אין מחיידין עמה וכו' משמע נמי דרק מענין כתובה מיירי ולא מענין קידושין ולא בעי עדי מסירה כלל. ופשוט דקידושי שטר נמי בעי דוקא בעדים כמבואר בטוש"ע א"ע ס' ל"ב ס"א ובס' קל"ג.

גם כמה שכתבנו בענין קידושי שטר יפה כתבנו ולפענ"ד לא מצינו לפוסקים שיציאו טעם זה בכלל לא בראשונים ולא באתרונים ואדרבה לפענ"ד בכיון העלימו הפוסקים עין מטעם זה שלא רצו ח"ו להטיל דופי בקידושין ולהחליש כח קידושי כסף ובאמת כי מעולם לא שמענו דבר זה דהגם שדקדקו בכמה דקדוקין בכמה מקומות בספק קידושין כגון היכא דמספקא להו אי היה שו"פ וכיוצא בו ולא הסמייעו מדנתן לה כתובה א"כ ודאי מקודשת או להיפוך היכא דמנא שהכתובה פסולה שאפי' ינטרפו סברא זו לקולא או לחומרא בעיני אישום ואיסור א"א, ואי מטעם זה אדרבה לפענ"ד הי' מקום לבטל הבאת עדות בכלל שלא יבאו ע"ה ויחללו בקידושי כסף ובא"א ח"ו.

הוה פסול אפי' לר"א מדין מזויף מחוכו ויפה דקדקת דכיון דאין דעת החמון ולא דעת האשה שפאה הכחובה לקידושין והסופר הוא שכותב או בזמניו המדפים הוה לי לאנחו אין לזה משע קידושין וז"ע.

ברם מה שהנחת משו"ת חשב"ץ סי' ש"א שכחב ח"ל ולא מכר בטסח כחובה לראשונים ז"ל כחבט וחממט ומסרט אבל נהגו שהחמון מוסר ביד הכלה בפני העדים הכחובה ושורש דבר זה כי הר"ף ז"ל סובר ששטר מחנה בקנין לא קמי עד דמטא שטרי לידו והביא רא"י מפ' יש נוחלין (קל"ה ע"ב) ומפרש לה הרב ז"ל אפי' כתוב בו קנין וכן דעת הרמב"ם ז"ל וכן נראה דעת ר"ח ז"ל בפ"ק דמזיעא שהכותב ללוות ולא לזה לא משמעבד בקנין עד דמטי שטרא לידה ולענין עיקר כחובה לא נריך מסירה משום דחנאי ב"ד הוא ואע"פ שלא נכתב כמו שנכתב דמי וכן לענין נדוניא כיון שקבלה משעת קנין נשמעבד אבל לענין חוס' שהיא מחנה לא נשמעבד בקנין עד דמטי שטרא לידה ולפי דעת זה נהגו למסור הכחובה בפני העדים מיד החמון ליד הכלה אבל הר"י מאגש פי' להדיא הא דדחיקי בלי קנין דבקנין נשעת קנין לה משמעבד וכן נראה דעת רש"י ז"ל וכן הרמב"ן והרשב"א ולפי זה לא נמצא בטסח הכחובה ומסרט בידה ולחוש להר"ף ז"ל ולהרמב"ם ז"ל הנהיגו למסרה בידה בפני העדים ביד הכלה ובכחובה שאין בה חוס' לא ה"י נריך ואע"פ שנהגו ואין למחות בידם ע"כ.

ולפי דעת החשב"ץ נראה דלא נהגו למסור בעדים מחרי טעמי חדא שהרי אנו בני אשכנז כבדתי לעיל דכחובה אחת לכולנא ולא כוחבין בכחובה חוס' והגם שכותבין והוסיף לה מן דליה עוד מאה זקוקים לבחולה ולאלמנה עוד חמשים זקוקים כסף מ"מ הוספה זו כיון שהוא לכולהו הו"ל בכלל עטם הכחובה שאפי' לא כתב כאלו כתב וא"כ במקומותינו ומדינותינו אנו בני אשכנז אין שום סברה וסיבה להזמין עדים והגם שכחב חשב"ץ דכחובה שאין בה חוס' אס נהגו למסרה בפני

כאן רק קיום שטר כחובה ולכן תקט הוה לי לאינחו ולא המקדשי לי, וגם מדכתב קידושין לחוד וכחובה לחוד מפורש דלא כשמעתי שהביא שם בא"ת. (ואגב בטסח כחובה של א"ח מלומל כתב הו"א לי לאנחו הובא בס' כחובות ראשונים סי' ט' ודייק מינה דה"י לו גירסא אחרת ובאמת כי כאן כתב הא"ח הוה לי לאינחו ולא הו"א א"כ ז"ל דנמקום אחד הוא טענת הדפוס וק"ל).

סימן פה

עוד להג"ל

קידושי שטר אי בעי חתימת עדים

גם בעצם הדין דקידושי שטר הארכת בדבר אי המקדש בשטר בעי חתימת עדים או כתב ידו ולשון המחבר סי' ל"ב ס"א בשטר כיצד כותב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שו"פ הרי אח מקודשת לי ונחתנו לה בפני עדים ופלפלת למה לא הזכיר עדי חתימה כלל ורק נשעת מסירה הזכיר עדים והי"ל להעיר מדברי הר"ן אמיראל דרב נחמן הביאה הר"ף (תקפ"ו) אמר רבא אמר רב נחמן וכו' כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שו"פ הרי אח מקודשת לי הרי אח מאורסת לי הרי אח לי לאנחו וכו' מקודשת מדעמה והוא שגברה.

ופי' הר"ן דהא דלמרינן כתב על החרס מהניא כר' אלעזר אחיא דאמר עדי מסירה כרתי אבל לר' מאיר דאמר עדי חתימה כרתי כיון דחרס יכול להזדייק הוא כדאמר בפ' האשה שנאחרמלה (דף כ"א) ודוקא אחספא אבל אמגילתא לא פסול וכו' הלכך שמעתין כר"א אחיא דליכא ספיקא דקיי"ל כותיה בגיטין וקידושין ומיהו דוקא בדלית ביה עדים אבל אי אית ביה עדים אפילו לר"א פסול דהו"ל מזויף מחוכו שהוא פסול ע"ש, וא"כ יהיו נריבין לדייק נמי שלא יהי' מזויף ולכן נראה דהמחבר שכחב בשטר כיצד כותב לה על הנייר או על החרס וכו' א"כ בכיון לא כתב שחתם עדים דלא

לשמעון אכל בתוספות כמזה שזו אינה מחנה אלא חלק מחלקי ההתחייבות ונמינות מחמת חטא יסואין כה"ג כ"ע מודי דמהני וכ"ש הוא מהא דרב גידל אמר רב דכמה אחת נותן לבקך וכמה אחת נותן לבתך כך וכך הן הן הדברים הנקנין בלמירה וכ"ש כאן שמחייב עצמו הוספה על הכמזה ומכנים ההוספה בשטר אחד עם שאר ההתחייבות שנתחייב ע"פ חקנת חז"ל ומוספת זו נמי כיון שנתקבלה בכל בני אשכנז הו"ל בכלל חיוב ב"ד כה"ג לכ"ע חז"ל ההתחייבות בכל אופן עכ"פ אם קבלת קנין ושפיר נחייב על הכל כנלפענ"ד.

אלא דז"ל קצת דהמשכ"ן כוונתו באופן שאינו רוצה להוסיף אלא שכופין אותו ובלאו הכי לא מסכים לישא אלו והו"ל ההוספה בע"כ וכולי האי ואולי ומ"מ לדדן אין זה נפ"מ כלל ויפה כתבת גם כזה וזכרנו שהבאת רא"י מנחלת שבעה (ס"י י"ג סק"ד) דכבר הסכימו האחרונים שגם אם לא כתב חוס' כמזה ג"כ גובה אומה כעיקר כמזה בזה"ז שהוא בכלל התנאי ב"ד. ועיין שלחן העזר ס"י ח' מש"כ ודו"ק.

תבא לדנא לפענ"ד אין לשנות כלל מנהג אבותינו אלא למסור הכמזה להכלה או לאזי הכלה או לאם הכלה או לאחד מקרוביה הסומכת עליהם שלא תאבד הכמזה ואפי' אם יתן להחמן ימסור בעצמו בלי עדים וזכרנו אם יתן חופת נדה שלא יתנו להחמן הכמזה כלל למסור כנלפענ"ד, וכל הפרסום בזה הוא למותר ואין לך יפה מן הנגיעות בכל העינים והמורה הכמזה שנמנה לנו בחשאי ובזנעה נמקימה בנן יתן ה' ונהי' אנוהו ואלאזיט ואלאזיט ואלאזיט עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה עדי יבא ינון ולו יקחת עמים.

דברי אביך הנאמן המעתיך בעדך ובעד ביתך לטובה כל הימים וי"ר שתעלה מעלה מעלה עד רום המעלות עדי יבא ינון ולו יקחת עמים דרשה"ט וביתך נארה קודש ותבדתי בלב ונפש,

מנשה הקטן

עדים אין למחות אכל פשוט שרק אין למחות אכל לכחילה אין ליתן בפני עדים, ואדרבה הכי מדויק לשון אין למחות כלומר שהגם כי הי' עדיף שלא למסור בפני עדים מ"מ אין למחות, וא"כ לדדן גם לדעת המשכ"ן כיון דכבר נהג כולי עלמא שלא ליתן בפני עדים ואדרבה נהגו להקפיד ליתן דוקא לאזי הכלה או לקרובי הכלה ויש טעם בדבר שלא לבייש שלפעמים עושים חופת נדה וכיוצא בו וא"ל ליתן מידו לידה וכיוצא בו ודאי דלכחילה אין לעשות כן וליתן בפני עדים.

ובאמת כי במהרי"ל מנואר דלא הי' מקפיד אפילו לקרא להכלה הכמזה ולא התנאים ח"ל ואמר לעדים שיראו שיקדשה וגם שיאמר כדן הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל, והיה חושב לה בטבעת בלעצב וכו' ואז קרא לשני עדים אחרים להעיד על כמזה והתנאים ולא היה מקפיד לקרא לה הכמזה ולא התנאים רק קבלו קנין שהעדים יתקנום כדן ע"כ.

והנה שלאחר הקידושין שוב לא הי' שום נמינה הכמזה ביד החמן או הכלה אלא אדרבה המהרי"ל ז"ל קרא לשני עדים שהם יעסקו בענין התנאים והכמזה, ויכתבו שטר כראוי, והי' הרב גומר הנרכות והחמן זרק הכוס לשבור ומיד ממהרין עם החמן דרך שמחה להכניסו לבית חמונה קודם הכלה ולא הזכיר כלל דין שיקח החמן הכמזה וימנהג להכלה דכל שקבלו הימנו קנין יעשו העדים כמו שצריך ודי בזה חזק פשוט מאד, ועיין גם בכה"ג א"ע ס"י ס"ז בהגה"ט סק"ח מיקון הר"א קאפסול דאין למסור הכמזה ביד החמן אלא או ביד הכלה או הקרובים וכמנהג פשוט בכל ישראל ועיין גם בלבושי מדרבי א"ע ס"י מ"ט.

ודע כי בעצם דברי המשכ"ן לולי דמסתפינא הו"א דבר חדש דמה שיצא ליטב המנהג שנותנים בפני עדים הוא מטעם דהרי"ף והרמב"ם ס"ל ששטר מחנה בקנין לא קני עד דמטי לידה, לפענ"ד הי' נראה דוקא במחנה שנותן לו ראובן

סימן פו

כתובה שלא נכתבה כהוגן

ט"ו לחדש הרחמים התשנ"ג בנ"י יצו"א
לכבוד האי גברא רבה ויקירא אליקי אברהם בעזרו
בגש"ק פרי עץ הדר הרה"ג כש"ת הרב שמחה אברהם
חלוי שליט"א

אחדשכ"ת וכו'.

אפי' להחייח עמה לפי דעת הנ"ח ויש להאריך
בדברים עכ"פ עלם כמינת הכמונה לאשמו הוא לא
דבר רק הוא ולא כמו שחושבים אחרים שהוא גדר
של שטר ומאי כולי האי ואפי' ימלא השטר פסול
מ"מ כיון דאיכא תקנתא דחו"ל בענין כמונה
ממילא לא הפסידה כלל וסמכה דעמה ולכן מותר
לדור עמה כיון שכח לה כמונה אבל האמת אינו
כן דכיון שהשטר פסול אסור לדור עמה הגם
שנאמח מוכל לגבות אפי' בלי שטר.

אמנם ברבות הימים והדורות ירדו מטה ונפרט
לאחר המורכב שנחרבו הקהילות והרבנים
ודייניהם נהרגו על קה"ש וכולם פשטו יד בסידור
קידושין ומועטין הנקראין בהלכותיהן ואמרו ז"ל
(קידושין ו' ע"א) כל שאינו בקי בטיב גיטין
וקידושין לא יהא לו עסק עמהם ואפילו לא שמיע
ליה הא דרב יהודה אמר שמואל, ופרש"י בטיב
גיטין בהלכותיהן, ובתוס' פירוש אדם שנחמנה
אגיטין וקידושין לריבין אנו להודיעו הא דרב יהודה
אמר שמואל שלא יכשל בה, הרי אפי' בזמן התנאים
ואמוראים כבר היו אנשים מיוחדים נקראין בהלכות
גיטין וקידושין להעסק בזה ולא ה"י יד כל אדם
ממשמש בהם, וכבר מורגלל בפוס האחרונים ז"ל
רבים העוסקים ומועטים היודעין, וכ"ש בזמן הזה.

ויש לדחוק בלשון התוס' ד"ה אפי' פי' אדם
שנחמנה אגיטין וקידושין וכו' וברש"י אפי'
וכו' מי שכיחא הא או לא שכיחא שיהא אדם נזמן
גט או קידושין לאשה ואינו מפרש, ואשר נראה
דבש"ע א"ע סי' מ"ט ס"ג כתב כל מי שאינו בקי
בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם
להורות בהם שנקל יכול לטעות ויחיר את הערוה
ודייק מינה הט"ז בנאה"ט אות ב' דוקא להורות
אסור אבל לסדר קידושין דאין שם להורות מותר
לאינו בקי וכן בב"ש. האמנם בשו"מ שבו"י ח"ג
סי' קט"ו כתב דאפי' לסדר קידושין אסור ולהכי
נקט הש"ס לא יהא לו עסק משמע כל המעסקות
בענין גיטין וקידושין וכ"מ מחשו' הר"י סי' פ"ה
ובחש' הגאון בעל כנ"י שדבר זה הוא תקנת רבני

אשר ניקש ממני לכחוז הלכה למעשה בענין
כמונה אשר לא נכתבה כהוגן, שעורר בדבר
חשוב מאד שלפעמים אם הכמונה פסולה אז הו"ל
כלל הדבר עם אשמו בלי כמונה והו"ל בעילתו
בעילת זנות כל ימי חייו (עיין רש"י כתובות נ"ז
ע"א) וגם גורם לשאר ענינים.

והנה מה שע"י כמונה פסולה הו"ל בעילת זנות
ואיסורא נמי דלכאורה נראה דבר זר כיון
דקידוש אשה כדת וכדין וגם כתב לה כמונה אלא
שפסולה הכמונה למה יגרע נחלתו להיות בעולתו
בעילת זנות, ברם נראה מהא (דכתובות י"ז ועוש"ע
א"ע סי' ס"ו ס"א) ואפילו אם ירצה לייחד לה
כמונה במעות או בשאר מטלטלין אין שומעין לו
אלא צריך שיכתוב לה שטר על עצמו בדמי הכמונה
ויהיו כל נכסיו משועבדים לה והרמ"א ז"ל החמיר
דאפילו על עדים אין לסמוך רק בשעת הדחק ומיד
שיש לו פנאי לכחוז צריך לכחוז לה כמונה וכ"ש
שאין לסמוך עליהו לכחילה (טור ומהרי"ק שורש
מ"ד ומרדכי ריש כתובות) ואפילו כתב לה כמונה
ונאנדה או מחלה לבעלה כמונמה או כתבה לו
התקבלתי כתובתי צריך לכחוז אחרת בעיקר הכמונה
שאסור לאדם לדור עם אשמו שעה אחת בלא
כמונה.

והב"ח הוסיף דאפילו בשעת הדחק אין לסמוך על
עדי קנין אלא בהדפסת מטלטלין, וכן
כשנמנא הכמונה פסולה בעין הדפסת מטלטלין
עד שיכתוב לה כמונה ואם אסור לדור עמה ואולי

וראשר נראה דח"ל חקנו כמובנה שלא מהא קלה
בעיניו להוציאה שראו קטטות בנישואין ולכן
חקנו שמעון בן שטח וסייעתו להכניס הקטטות
בהכמובנה וכל שהאשה מקבל כמובנה שיכחוב לה
בעלה הקטטות ישראו וימתקו ע"י הכמובנה ואם לא
יכחבו לה כמובנה אז ח"ו יעוררו הקטטות ואסור
לה לדור עם בעלה בלי כמובנה כבעל מריצה וכיוצא
בז.

ומדריק בזה לשון וליכא כמובנה דלא רמא בזה
חיגרא כלומר דחכמינו ז"ל בכוונתם
ותכמתם הכניסו כל המיגררות ומחלוקת בשטר
הכמובנה ועי"ז ישרה שכינה ושלוש בדיח. ולכן אפי'
לאחר שנשאה דחא וכדין אם אבדה כמובנה או
מצאו בזה פסול אסורה לדור עד שיכחבו כמובנה
אחריתא, ואולי זה נמי הפי' כל שאינו יודע בטיב
גיטין וקידושין דהי"ל כל שאינו יודע בהלכות גיטין
וקידושין וכמ"ש רש"י בהלכותיהן ולפמ"ש שרץ
המסדר והעוסק בקידושין להטיב אוחס שיהיה
לטובה. וכן שמעתי בשם הגאון מנאסאד ז"ל שאם
באו אליו זוג לדון בענין שלום בית ראשונה ביקש
שיביאו לו הכמובנה לראות אם נכמנה בכשרות כי זה
סיבה לקטטות או לשלום בית.

סימן פו

עוד להג"ל

אם צריכים לשנות כתובת מי שנוסף לו שם

ובדבר שאלתו אם הוסיפו שם לאחד מהזוג לאחר
הנישואין כגון לחולה מה יעשו עם הכמובנה.
הנה לכאורה הדבר כן כי אם עומד מחולי זה
ונמצא נשאר השם החדש שהוסיפו לו אז צריך
לשנות הכמובנה ולכחוב כמובנה של השם החדש אבל
אם לא עמד ח"ו מחלו ממילא אין נפ"מ. ואמנם
זה נוגע גם לאנשים שמשנים שמותיהם לשום סיבה
אחרת כי אדם יכול לשנות את שמו ולא שם אבותיו
ואם שינה אז צריך לכחוב כמובנה השם החדש

נרפח בימי ר"ח שגזרו שלא יסדר שום אדם
קידושין כ"א מי שנבחר לרב או מ"ל בקהלנו ומי
שיעבור על אלה וכו' ע"ש ובפמ"ש הביאם להלכה
ועיין נוב"י ח' סי' פ"ג. ונראה דלזה דייקו המוס'
אדם שנחתמה אגיטין וקידושין דלקידושין נמי דוקא
מי שנחתמה על זה כחקנת חכמי נרפח.

ובתוס' שם ד"ה לא יהא וכו' פי' בקונט' וכו'
והר"ר עזריאל פי' שלא ידבר עם הנשים
על עסקי קידושין לקדשם נראה לכאורה דפליגי בזה
רש"י ומוס' אמנם כד דייקנן נראה דגם רש"י
מודה לעצם הדין, איברא דכן כחבו המוס' להדיא
בד"ה אפי' שפי' אדם שנחתמה אגיטין וקידושין
וכו' וכן משמע מחוך פי' הקונטרס ע"כ. מבואר
דהמוס' פי' דזה גם דעת רש"י. ומ"ש רש"י ז"ל
להיות דין בדבר דמינה דייקו דרך לגיטין שבו
להורות הנה באמת בסמוך שם ד"ה אפי' חיקן זה
וכח שיהא אדם נטמן גט או קידושין לאשה ואינו
מפרש וא"כ כלל גם קידושין בזה. עכ"פ מבואר
באחרונים דאינו בקי גם לסדר קידושין אסור.

האמנם נראה להוסיף דכונתם עכ"פ הי' סופר
מיוחד לכחוב כתובות ומוס' כמובנה וכיוצא
בזה והי' הכל חלוי בסופר ועכשיו שהמסדר קידושין
הוא גם כותב הכמובנה א"כ הוא גם דין בדיני
ממונות שצריך להיות בקי גם מזה, לכד כי אמרו
ז"ל דאסור לאדם לחיות אם אשמו בלא כמובנה ואם
לא יהא בקי בכתיבת השמות או בשאר עניני
הכמובנה וכחב כמובנה פסולה א"כ דר בלא כמובנה
כל ימי חייהם וכמה מכשולות יכול לגרום בזה.

ופעם אחרתי בדרך רמז מה שאמרו (שבת ק"ל
ע"א) חניא רשב"ג אומר כל מצוה שקבלו
עליהם בשמחה כגון מילה וכו' עדיין עושין אותה
בשמחה וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה כגון
עריית וכו' עדיין עושין אותה בקטטה דליכא כמובנה
דלא רמי בזה חגרא, וז"כ למה חלה הקטטה
בכמובנה הי"ל דליכא קידושין או דליכא נישואין דלא
רמי בזה חיגרא וגם לשון דלא רמי בזה הי"ל דלא
רמי בזה חיגרא.

ומיהו שם אביו א"ל לשטת לעולם ואין הז"ג כעת להאריך בזה יותר.

דברי ידידו רושכ"ת ובברכת כוח"ט בידידות ובלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן פח

אשה שטענה על נוסחת כתובה דאידכסא

י"ג תמוז התשנ"ד בג"י יצ"א
מע"כ אהובי בני מחמד לבי ועיני הרה"ג ור"ח
פלפולא חריפתא זך הרעיון כש"ת מוה"ר משה
שליט"א עם נות ביתו כת קדושים מנב"ת ירושלים
עיה"ק תר"א

אחדשה"ט, וכו'.

וע"ד שאלתך באשה שנאבדה כתובהה וכשנאמ
לבקש שיכתוב לה בעלה כתובה דאירכסא
טענה שהי' כחוב בכתובהה חוס' כתובה מרובה על
הכתובה שמקנו חכמים והבעל טוען שלא הי' אלא
מחקנחא דרבנן, והאשה מכרה על העדים שהיו
בשעת הקידושין והם עדות במדינת הים ופנתה
עליהם ושלחו העדים בכתב בדבריה אי נאמרים או
כיון דמפיהם ולא מפי כתובם כתיב וא"כ אין עדותם
כלל ואין בידה להוציא מבעלה חיוב מה שאינו מודה
לו, אלא יכתבו לה כתובה מחקנחא דרבנן שהוא
מנה או מאמרים והארכת בפלפולא ובמחלוקת ר"ת
(יבמות ל"א ע"ב ועוד מקומו) דס"ל דהא שאמרו
מפיהם מפי כתובם דוקא באלם שאינו יכול לדבר
אבל באדם נריא שפיר מהני עדות בכתב דכל הראוי
לביילה אין בילה מעכבת בו ורש"י ורמב"ם לא ס"ל
כן ועיין ש"ע ח"מ סי' כ"ח סי"א ובקצוה"ח
ונחיצות שם.

והנראה דכדין כתובה יש כאן שמי עניים האחד
טענת ממון שהאשה טוענת על הבעל

שחייב עצמו בחוס' כתובה והבעל מכחיש, והשמי
פתיך זה טענת איסור דכיון שהאשה טוענת על
חוספות א"כ אם לא יכתב לה הרי לא סמכה דעתה
על כתובה זו והו"ל כאין לה כתובה ובעילתו בעילת
זנות דלא גרע מכתובה שנמא' זה טענת דכתב
רש"י בכתובות נ"ז ע"א ד"ה אי הכי זיל כתוב לה
דהגם לאמרינן במולה גובה מאמרים ואפי' במקום
שכותבין כתובה וגובה לר"מ מיהו בעילת זנות
באיסור הוא דלא סמכא דעתה ע"ש וא"כ הכי נמי
כיון דטוענת שמגיע לה חוספות אם לא יתן לה לא
תסמוך דעתה ויש כאן איסור של בעילת זנות ונ"ע.

והנה בש"ע ח"מ סי' כ"ח סי"א העדים ששלחו
עדומן בכתב לנ"ד אינו עדות דכתיב ע"פ
שנים עדים מפיהם ולא מפי כתובם והרמ"א
הסכים עם המחבר וכתב וכן נוהגין אלא שהסמ"ע
שם הביא דעת ר"ת וקיעמיה וקיים דמ"מ ראה
ממורי הוראה שהקילו למ"מ שיכתוב עדותו בכת"י
לנ"ד וסומכין ע"ז וכתב בנה"מ דכשיקבלו עדות
כה נריכים הדיינים לקרא הכתב לפני הבע"ד ועיין
ערוה"ש סקט"ו. והש"ך סי' ל"ג אות ט' כתב דאם
נכתב בכתב שוב אינו יכול העד לומר בע"פ משום
דעביד איניש לאחזקי דיבורי כדעת בעה"ט
שנדודאי יאמר כדבריו הראשונים שלא יראה כשקרן
ועיין תומים ח"מ סי' ל"ג סק"ח. ועיין נוב"י
אה"ע סי' כ"ז והגרע"א בש"ע שהביא בשם
הרא"ה כהש"ך. אלא שנחלקו אי בעי נפקס הדין
בכר בנ"ד או אפי' לא נפקס הדין ועיין באה"ט
שם אות ל"ג.

ולפענ"ד יש להעיר קצת לפמ"ש מחלוקת רבותינו
הלדיקים האחרונים החו"ד יו"ד סי'
קפ"ה כתב בא"ע שנאמן באיסורין דוקא אם הגיד
בפני ב"ד אינו חוזר ומגיד אבל אם הגיד בפני
בעלים חוזר ומגיד הוא כל זמן שלא בא לפני ב"ד
וכן דעת הש"ס ש"ז וכתב כן גם בקצוה"ח דא"ע
כל זמן שלא העיד בב"ד חוזר ומגיד אמנם הגאון
בעל מחנה חיים בפלג חיים כתב דגם כשהגיד בפני
בעלים אינו חוזר ומגיד, ולכאורה יהי' תלוי בזה אי

וחמימי סהדי מאי אמנה שנשטר קא מסהדי או
דלמא אכולא מלמא קא מסהדי וא"כ נהי דמסהדי
אכולא מלמא והיינו איך שפלוני כהן והא אכתי הוה
מפי כחבס וע"ש שלא נחייש אלא לשיעת ר"ת
ע"ש.

ולפום ריהטא עלה בדעמי לישב קושית הקלוה"ם
לפמ"ש בירושלמי כתובות פ"ג ה"י בעיא
דלא איפשיטא אי אשה ועבד וקטן דנאמנים
באיסורין ולא בממון מה הדין אם יכולין להוציא
ממון עפ"י עדותן באיסור דאמרין הלאך עבידא,
היו הכל יודעין עד שדה של ראובן תחוס שבת וזכו
ואמרו ע"כ היינו באין בשבת (שנאמנין אשה וקטן
לענין תחומין) ונמצאת השדה של שמעון מהו
מפיקתה מן שמעון וכו' ואם תחמו מהו שישלמו
ע"ש. ופי' הק"ע מאי להוציא השדה משמעון
ולהחזירה לראובן וכו', ובדומה לזה מצינו ג"כ
בתוס' בברכות כ"ה ובהפלאה כתובות ט"ז היכא
דאיכא לפנינו דין ממונות דפתיך ביה איסור ולפ"מ
דקיי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב ובאיסורין
הולכין אחר הרוב היכי נדימי דייני האי דינא ופי'
דכל שנשאל על דבר איסור ואיתחזק לאיסורא שוב
נמשך ועגור דין ממון אחריו וכן להיפוך ואדרכה
בעית הירושלמי הוא דוקא לפי שהיתה אשה וקטן
אבל אם היו גדולים נראה דלא היו מספקין להו
אלא ודאי דמפקיעין ודו"ק.

ולפ"ז יש לישב קושית הקלוה"ם דמה שאמרו מהו
להעלות משטרות ליוחסין באמת היינו בעית
הירושלמי והטעם דכיון דלשטרות מהימני העדות
ממילא מהני נמי ליוחסין הגם דמפיהם ולא מפי
כחבס כחיד והני מפי כחבס מעלין, לא קשה דהני
מילי דמפי כחבס לא מהני היכי דבעי להעיד על
הכהן ועל כהונתו אבל כיון דבאו להעיד על השטר
וממילא נמצא דהן כהן ומעלין מן השטרות ליוחסין.

וראיתי שהבאת דברי המרדכי יבמות הנ"ל שביאר
דברי ר"ת נמי דלא החיר רק בדימי
ממונות אבל בדימי נפשות גם ר"ת מודה דבעי

אמרין עבד אינש לאחזוקי דיברא אפי' שלא בז"ד
אלא שמרן כק"ז בבית שערים יו"ד ס' רי"ד חמה
עליהם מדברי רש"י שבעות ל"ב אהא דאמרין
אמר קרא אם לא יגיד וגו' לא אמרתי לך אלא
במקום שאלו מגיד זה מחחיב זה ממון ופרש"י
דכיון דאהגדה קפיד קרא ע"כ במקום הראוי
להגדה קאי והרי מהאי קרא ילפינן דכיון שהגיד
שוב אינו חוזר ומגיד וכמ"ש רש"י כתובות ס"י
ע"כ דגבי עדות חדא הגדה כתיבה אם לא יגיד
וא"כ בעי רק מקום הראוי להגדה והציא שם עוד
ראיות להחזו"ד וש"ש אלא שנסוף דחה דבריהם
וכתב דבא"ע לא שייך בכלל חוזר ומגיד, דחוזר
ומגיד לא שייך אלא היכי דבעי דיני עדות אבל היכי
דסגי בא"ע וגם בפסולי עדות בזה לא מיירי דאם
לא יגיד ומהיכי חימי נימא דאינו חוזר ומגיד.

ועיינן רשנ"ס ב"ב נ"ו ע"א ד"ה נכי ריבעא
דטעמא דפסול קרובים בעדות אחת לפי
שאין חשבינן אלא כאיש אחד ועיין ראב"ה ובספר
השלמה (שס"ל דכן הוא ג"כ שיטת רש"י) וחמהו
דלפי דמרי קרובים כחד חשבינן להו לענין עדות
אלא מעתה שני קרובים שהעידו על חד שחייב ממון
יתחייב שבעה דכין א"ע ועיין ספרינו משנ"ה ח"ה
ס' רס"ב מה שהארכתי בזה ועיין שם עוד ס' רס"ט
רס"ט וס' ק"ו ודו"ק. ולפי הטעם דעבד אינש
לאחזוקי דיבורי אפי' בפני עצמו שוב יפסלו להעיד
כיון דעבד אינש לאחזוקי דיבורי וצ"ע.

סימן פט

עוד להג"ל

וראיתי לכ"ק דו"ו בקלוה"ם ס' כ"ח אות ו'
שהאריך הרבה בעדות בכחבס והציא ד'
שיטות וכחבס דלכולהו קשה לי מגמ' כתובות כ"ד
איבעיא מהו להעלות משטרות ליוחסין ה"ד אילימא
דכתיב ביה אני כהן לפיכך מפלוני כהן וכו' לא
נריכא דכתיב ביה אני כהן לפיכך מפלוני מנה

הרי הוא נאמן בעדותו בלא דרישה ומקירה וא"כ
בכל אופן שמעיד מהני דהרי לא חיישין לשקרא
אלא דבעי דרישה ומקירה כדי שנוכל לקיים מצות
הזמה ומצות הזמה ודאי דנכתב ליכא שהרי דרישה
ומקירה צריך שאלה בכל עניינים וזה דוקא בפניו
ועל כחב ידו יכול להכחיש לא זה כוונתי וכיוצא בו
כמוכן אבל על אמרי פיו יכולין להזימו ולכן בדיני
נפשות דבעינן דו"ח לא מהני בכתב כלום שהרי
אינו בדו"ח על הכתב ובקל יכול להכחיש שלא
נכתבתי לזה ולא לזה משא"כ באמירת פה ושפיר
מוכן החילוק שכחב המרדכי לחלק בין עדות בכתב
דמהני בדיני ממונות ולא מהני בדיני נפשות דבעי
דו"ח והבן.

ומעתה בהני עדים שכחבו להעיד כטענת האשה
כיון דלדינא נוהגין כהמחזיר א"כ לכאורה
אין הכחב מועיל כאן כלום ונמצא צריכין העדים
להעיד שנית מפייהם וא"כ אפשר שילכו לפני ב"ד
במדנה"י ויעידו לפני ב"ד ויעשו מעשה ב"ד וישלחו
לכאן כדין גביית עדות שלא בפני בע"ד כשהבע"ד
חולה וא"א להעיד לפניו או שהעדים צריכים ללכת
למקום אחר ואין הבע"ד לפנינו וכיוצא בו שמהני
הגדח עדות לפני ב"ד והב"ד ישלחו העדות לב"ד
הצריך (עין ח"מ סי' כ"ח סט"ו וט"ז). אלא
דלדעת הש"ך הג"ל דעבד איניש לאחוזקי דיבוריה
א"כ לא מהני שוב אפי' אם יעידו בפני ב"ד, והי'
חליי אם שלחו הכחב להאשה ואכחי לא מסרה לב"ד
חובל לשרוף הגייר וחבוק מהעדים שילכו לב"ד
ויעידו ואם כבר מסרה לב"ד שוב אין בידם להעיד
והי' חליי עכ"פ במחלוקת שנוי' אם דוקא לאחר
פסק ב"ד שוב עבד איניש לאחוזקי דיבורי' עין
באחרונים.

סימן צ

עוד להג"ל

אשה שאבדה כתובתה איך כותבין הכתובה

איברא דלעצם השאלה קיימת בעצמך דברי חכ"ל

מפייהם דוקא ולא מפי כחבם ואפי' ביכול לדבר
וכ"כ בהג"א פ"ב דכתובות וביארת החילוק דחליי
במחלוקת בטעם דשני עדים דלטעם דשני עדים
הו"ל בירור גמור הקילו בדיני ממונות בירור כל
שהוא אבל אי אמרינן דע"פ שנים עדים גוה"כ הוא
ואין טעם לדבר א"כ אין נפ"מ בין דיני נפשות
לדיני ממונות, ולפי הנמתך צ"ל דר"ח שהחיר מפי
כחב לא החיר אלא להקל מדין ממון נמצא דלא הו'
מדאורייתא וי"ל.

האמנם מה שנראה לפמ"ש החו"י שלהי יבמות
בשם הקדוש אהא שאמרו דבר חורה אחד
דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ומקירה
ומפני אמרו חכמים דיני ממונות לא בעי דו"ח שלא
חנעול דלת בפני לוי, (ועין טוש"ע ח"מ סי' ל'
ס"א) ולכאורה הי' נראה דמדין הפקר ב"ד געו
בה דכתבם להפקיר במקום שראו לורך רבים,
ובאמת דגם בדיני נפשות אמרו דהגם שאין דין דיני
נפשות נוהג בזה"י ומ"מ מכין ועונשין שלא מן
הדין וכהאי דהי' רוכב על הסוס בשבת וסקלוהו.

אבל בחוס' שם פי' הקדוש דדרישה ומקירה אינו
חלק מהעדות דכל שבה אדם מישראל אחד או
שנים והעידו הם נאמנים דכל ישראל בחזקת כשרות
ושארי' ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כז' ודואי
מה שהעיד הוא אמת וא"כ למה בעינן דו"ח מה"ח
וביאר דדו"ח בעדות הוא כדי שנוכל לקיים מצות
הזמה, ועשית לו כאשר זמם וכיון שראו וחשו
לנעילת דלת בטלו דו"ח בדיני ממונות בשב ואל
חעשה והניחו בדיני נפשות ע"ש כי זה כונתם
והארכתי בזה במקום אחר. ובדמ"ב"ס מצינו דברים
סחראי דבהל' דעות כחב דשני עדים שהאמינה
חורה הוא מפני שיגידו האמת כיון שזה אינו יודע
מה שנלבו של זה ויראו לשקר ובהל' עדות כחב דב'
עדים נאמנים מגוה"כ.

ולפי מה שכחבנו בשם החו"י י"ל דברי המרדכי
והחילוק בין דיני נפשות לדיני ממונות דכיון
שנבטלו דו"ח בדיני ממונות ממילא לענין נאמנות
בכתב נמי מהני דמ"ש בכתב לפיו, כיון דלעצם הדין

ע"כ ד"ה לעולם) שהקשו כיון דהילך חייב כי אמר נמי שמים אינו כופר הכל וי"ל דס"ל דמה שהשטר מסייעו אינו טוען ברצון לפי שנראה שמחמת השטר מודה ואם לא היה השטר היה כופר הכל ע"ש. והמבואר דמה שטוען שמים הגם שלא כחוב כן להדיא מ"מ כיון שהשטר מסייעו אין צדו לכפור והו"ל על שאר כופר הכל וא"כ בכחובה נמי הרי על עצם הכחובה שחקנו חו"ל בע"כ א"ל לו שלא להודות וא"כ הו"ל על החוס' כופר הכל ונשבע היסת.

סימן צא

עוד להנ"ל
בדין המוציא מחבירו

עוד הינלפענ"ד לחדש דבר חדש דלא אמרינן המוציא מחבירו עליו הרא"י נגד חזקת ממון אלא היכי דמספקינן ממון זה למי שייך או לראובן או לשמעון כה"ג אמרינן כיון דאיכא חזקה חזקת מרא קמא הממע"ה. וידוע גם כזה קושיית מוהר"י באסאן והובא גם בתומים ועוד אחרונים דכיון דאין הולכין בממון אחר הרוב אמאי סמכינן אחזקת מרא הרי הממון הוא אללו באיסור גזל מדין רוב דבאיסורין הולכין אחר הרוב.

ותי' מה תאמר שתתן לשני שהוא מן הרוב א"כ כיון דאין הולכין בממון אחר הרוב יחזיק השני ספק דין גזל וכיון דאין צדיקו לברר סמכינן אחזקת מרא קמא אבל היכא דהחייב מחמת שיעבוד הגוף שהיא משעבדת את עצמה לבעלה והסכימה בשביל הכחובה שלא תהא קלה צעיקו להוציאה א"כ הבעל שרואה שהאשה תמשיך ותשעבד עצמה בכל השיעבודים הוא מכת החקנה והחוס' שקבל עליו ליתן לה כחובה וחוס' כחובה אם ירצה לגרשה או כי ימות וכיון שהכחובה היא כדי להמשיך שיעבודה א"כ לא הוי האשה כאן הממע"ה אלא הבעל רואה בהמשך שיעבוד האישות אליו והיא אומרת שלא

יגעתי ומלאתי חלמין ומלאתי לרבינו הגדול המשכ"ץ (ח"כ ס"י קע"ג) שכבר דן במדון מה בלשה שאירכסא לה כחובתה וכל הבעל ורצה לחדש לה כחובתה אם כותבין על פיו או חוששין שמא יומר ממה שאמר ה"י כחוב כה והשיב המשכ"ץ וי"ל תשובה, אם האשה היא אללכם וטוענת שהכחובה הראשונה הייתה יותר גדולה ממה שמודה הבעל אז יביאו עדים ויעידו או אם אין שם עדים יצביעו הבעל שבעת היסת או יתרימו עליו אם הוא מכחיש אומה. ואם אין שם האשה יכתבו לה כמו שאומר הבעל דהא קי"ל כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו כדאיתא פ"ק דב"מ וכו' (קס"ז ע"ב). וא"כ לכאורה הדבר מבואר שם, אלא דאחיה שדיח צ"י נרגא דלמאי לא אמרינן כאן המוציא מחבירו עליו הרא"י וכיון דמיירי בלשה שאין לה רא"י א"כ הרי הוא המוחזק.

ולפענ"ד נראה לומר מזה שהרי המשכ"ץ למד כן משאר שטרות ודימה כחובה לשאר שטרות והנה כיון שהבעל בע"כ מודה בעיקר הכחובה וא"כ אדרבה נימא דהבעל הוא בכלל מודה במקלע וישיעו אותו שבעה דאורייתא כדן מודה במקלע הטענה ריש ב"מ (ג') ע"א-ב ובטוש"ע ח"מ ס"י פ"ז) ולא מיבעיא היכא דכותבין כחובות כמו כחובות שלנו שכותבין בכל כחובה חספות כלשון והוסיף לה מן דיליה עוד מאה זקוקין כסף לרוף ס"ה מאתים כסף לרוף וא"כ הרי מודה במקלע חוס' ג"כ וכיון שהיא טוענת עליו שהחוס' ה"י יותר הו"ל כמודה במקלע, אלא אפי' במקום שאין כותבין חוס' מ"מ כיון דעל עיקר השטר מודה ועל החוס' כופר הכל נשבע היסת כעל כופר הכל באופן מה שחייבוהו חכמים היסת.

שנית נראה דכיון דעל עיקר כחובה ע"כ מודה שחייב מדין תקנת חכמים ואסור לו לדור עם אשתו בלתי כחובה א"כ הודלתו שכל לכחוב לה שטר כחובה כהודלעה בע"כ ושלא ברצונו הוא והכ"נ אם ה"י יכול זולתו לא ה"י מודה גם כזה וגמלא הו"ל ככופר הכל וכעין שכתבו החוס' (ב"מ ד')

הר"מ והרשב"א נחמין שטען שלא הבין מה כחצו בכחובה דדעת הרשב"א שנאמן דאל"כ לא הנחת חיוב לבח א"א שכולם יטענו כן ודעת מהר"מ שאינו נאמן וביטל דעתו מפני דעתו והב"י א"ע ס' ס"ו וס"ז וס"ח ס' ס"א ס"ב ס"ג חלק עליו ופסק כרשב"א דמהימן. באמת כי גם בדבר כזה לא אמרינן מיגוי דלא אמרינן מיגוי אלא בדבר השכיח זה כזה וגם באדם שאפשר שיאמר אכל מי שנקי בכחצו ואינו ע"ה כזה לכ"ע לא מהימן אפי' לדעת הב"י.

ולבסוף פלפלת בדברי רבינו הגדול הרמ"א א"ע ס' ס"ו ס"ז ס"ג דבזמן הזה במדינות אלו שאין מגרשין בע"כ של אשה משום חדר"ג הי' אפשר להקל בכחצו הכחובה אבל אין המנהג כן ואין לשנות, ובח"מ הקשה דיש לחלק בין איסור מה"ח לגרש למה שהיא רק תקנת רבמ"ה דהתם אם עבר וגירשה חייב להחזירה משא"כ אם עבר על חדרגמ"ה מגורשת שפיר אם עבר וגירשה ולכן לא סמכה דעתה לכחצילה ויש לחוש לבעילת זנות, ואחיה חלית חניא בדחניא אחיה איסור חמור יותר, לישא שמי נשים או לגרש בע"כ וליינת לשו"מ נבי"ק א"ע ס' ע"ו וס"ח ח"מ ס' ר"ג ובליקוט' ס' ע' והארכת בזה.

ולפענ"ד לפמ"ש הרמ"א א"ע ס' קי"ט ס"ו דבזמן הזה אם עבר וגירש בע"כ נקרא עברין וכל זמן שלא נישאת האשה לאחר נקרא עברין וצריך להחזירה אלא שאם נשאת לאחר שגירשה בע"כ שוב אין האיש נקרא עברין, ובאמת קי"ל בכל אופן דהמגרש אפי' אטסה וכיוצא בזה שאסור לגרש מה"ח ואפי' לרבא דאמר אי עבר לא מהני אפ"ה מגורשת אלא דבעמוד והחזר קאי עיין חמורה ה' ע"א מיחזי אונס שגירש ובחוס' שם ד"ה מיחזי שהקשו דהו"ל לומר שלא חל הגט ומי דאיחזק גירושין למיתה אלא שחייב להחזירה והתם נמי אם הלכה לדעתה ונשאת לאחר אינו חייב ואדרבה אסור להחזירה, והא דב"ש שם סק"י"ב שרצה לומר שלאחר תקנת חדר"ג לא יכול הגט

הסכימה להיותה משועבדת לו אלא באופן שיכתוב לה שטר על כך ממון הנ"ל ונמנא באמת הוא רוצה להוציא ממנה, אלא דכיון דאירכסא כחובתה ונאכד השטר שלה א"כ הבעל טוען כך הי' כתוב בשטר כחוקת חז"ל והיא טוענת יותר אבל חרזיה מודה דהי' בשטר כתוב לסובתה ולכן צוה להשביעו היסמ או להחזירו ויש להאריך בסברה זו אלא שאין הז"ג לציין ראיות לזה.

ואל תשיבני דא"כ כל אשה שרוצה בחוס' ולא יכתוב לה בעלה לאחר הנישואין תקרה כחובתה ותאמר נאכד לי ותכד לב"ד ותאמר כך וכך הי' כתוב לחוס' ויתחייב הבעל להשבע שזוהי היסמ ולקבל חרס או ליתן לה כחובה כפי רצונה, דבנות ישראל כשרות הן ולא חששו חז"ל לשחצויות, ועוד שיראו לקרוע הכחובה שמה לא יכתבו לה שני' ותהי' באיסור. ולא דמי לבסמוך שחש הרשב"א שכולם יעשו כן והבין.

סימן צב

ערך להנ"ל

טענת מחילה אי הוה מיגו

ומה שהבאת שם דיש לו מיגו לטעון שמחלה לו כחובתה הנה פשוט דטענת מחילה לא הו' מיגו חדא שאין הנשים מוחלין כחובותיהן ומה שאמרו כל לגבי בעלה ודאי מחלה לא אמרו אלא לגבי אחר שאם ב"ד ימכרו אמרינן דתמחול לגבי בעלה אבל מה שכתב לה בעלה ודאי אמרינן דאיחזק לא תמחול לו, ולא גרע משאר שטרות דלא טעינין מגוי דכול לטעון מחל לי, ושנית שהרי מעשה שהי' שהוא בא וטוען אירכסא כחובתה ומשמע כל הכחובה, ועוד צו דהיכא דאיכא דררא דאיסורא לא טעינין מיגוי וכאן אי מחלה כחובתה איסורא איכא שהרי אסור לשהות בלא כחובה, ולא אמרינן מיגוי באופן שיש איסור בדבר, וגם מה שהבאת מחש' הרשב"א (ח"א ס' תרכ"ט) שנחלקו

סימן צג

עוד להג"ל

ודע דמה שכתבנו ע"ד חידוד בימי שמעון הצדיק שהי' מגיע להם כפול שהם הניחו הדבר במים ונחפח ועמד על חית ואכל קיים המצוה של אכילת קדשים שמצוהו בכחית והבאת דברי הרמב"ם (פי"ד מהמ"א ה"ד) דאם הניח בגשמים חית חלב ונבילה או פגול או נותר ונחפח חייבין עליו כרת או מלקות וא"כ ה"ה גבי מצות מהני.

ולפענ"ד כנראה שלא דקדקת היטב בדברי הרמב"ם שלא כתב הרמב"ם כן אלא כשהי' כבר לפנינו חית איסור כגון חלב או פגול או כיוצא בהן שהניחן בחמה ונחמט וזו והניחו בגשמים ונחפח חייבין עליו כרת או מלקות דבאמת כבר הי' כאן שיעור רק שנחייבש הליחות מהבית והליחות חזר וזא ע"י גשמים והאיסור לא נשחנה ואף אם אכלו קודם שחזר ונחפח הי' פטור שחזר מכחית הליחות מ"מ לאחר שחזר ונחפח חזרו לאיסורו.

אבל מי שיקח חזי זית איסור ויניחו בגשמים או במים ונחפח ויתרבה כשיעור חית לא יחייב דהכלל בידינו שהאיסור נרץ להיות כשיעור וה"ה לענין קיום מצוה נמי אם יהי' לו חית פת ויניחו בחמה וינא הלחות וישאר פחות מכחית ושוב יניחו בגשמים ויחזור לחית יוצא ידי אכילת מצוה כגון בקוכה או מצה או פסח או כיוצא בהן אכל לא ינא אם מתחילה ליכא אלא חזי שיעור.

והיות כי אין הז"ג כעת הגני מפסיק ועוד חזון למרעד יתן ה' ותוכה ללמוד תורה לשמה ולאילנא רבה וחקיף תחעבד עד דמטיא נפיא עד רום שמיא לחפארת וכבוד אבוהינו הקדושים אביך המעתיך בעדך ובעד ביתך נאווה קודש לכל טוב בארוכת ימים ושנים ודשנים ודעננים עדי יבא יגון ולו יקחת עמים כמים לים מכסים בלב ונפש,

מנשה הקטן

היינו שלפעמים תקנת' דחז"ל עדיפא וכגון שחקנו לבטל הגט וכמו שבידס לתקן לבטל קידושין אפי' דאורייתא והגם שאם עבר וקידש חייבי לאוין קדושין קידושין ולא אמרינן כיון דעבר אדאורייתא לא חלו הקידושין אלא אמרינן קידושין קידושין אלא דאסור לו לדור עמה וחייב לגרש והכ"נ לענין גירושין הם אמרו לבטל הגט כרעונם דכל המקדש והמגרש אדעתא דרענן מגרש ועיין נמק"י בזה, ועיין פת"ש סי' קי"ט סק"ו ושפיר כתב הרמ"א דלפי המנהג בזה"ו דיש חדר"ג הי' מקום להקל בכחיבת כחוצה שהרי אינה קלה בעיניו להוציאה אלא דמ"מ לא נהגו כן ואין לשנות.

ומה דקשה לך מתקנת ב"ד ומנהגא דאין ב"ד יכול לבטל מה שחקנו ב"ד אחר אא"כ גדול הימנו בחכמה ובמנין ושמתה בבית המדרש שינאו לחלק בין אנוסה לחדר"ג דהמס לא חקנו כלל, הנה באמת כי הא דאמרו אין ב"ד יכולין לבטל דברי ב"ד חזירו היינו דוקא כשחקנו תקנה בלי טעם אבל אם חקנו תקנה ונחנו טעם לדבר מנינו בכמה מקומות דבטל הטעם בטלה התקנה דהו"ל כאלו חקנו בהדיא בתקנתם שרק במקום שיש חשש שם יש תקנה ואם אין חשש ליכא תקנה ונמצא דלא מקרי ביטול ובתקנת דשמעון בן שטח שחקן שלא מהא קלה בעיניו להוציאה כבר פלפל השואל בשו"ת הריב"ש שהרי מי שירצה לגרש לא יעכב עצמו בשביל מאתיים זו והריב"ש האריך שחז"ל לא חקנו לאנשי מירקא עשירים גדולים שיש להם עפרות זהב ומ"מ לעצם התקנה י"ל כמ"ש הרמ"א וממילא לאחר החדר"ג גם זה הי' יכולין לבטל בכלל כחיבת כחוצה אלא שלא נהגו כן ואין לשנות והבן.

והנה עיינתי קצת גם בהמכתבים ששלחת לי ונהנתי מכמה ענינים ומהלך רוחך ואם חכם בני ישמח לבי גם אני ונסי' לי ראיתי שינא בתקירה באוכל חזי שיעור ומקיא וחזר ואוכל אי יוצא ידי מצוה עיין מנ"ח מצוה ו' ושו"ת כת"ס א"ח סי' צ"ו שכבר דברו ובעניינתי בזה על מס' פסחים דף קט"ו ע"ב הנאמי דנריהם.

סימן צד

בגרושה אי נמי הבת אצל האם

ה' לסדר מה נורא המקום הזה התשנ"ד בני יצור"א
מע"כ ידידי החכם ומשכיל כו' כש"ת מוה"ר יהודה
דיק שליט"א ער"ד חרדי בני

אחשכ"ת צידדות,

ובדבר ש' מע"כ כשהתנו שלא יתחייב האב לשלם
להננות רק אם תשלח אותם לבית ספר
שהוא מרוצה לו ואם לאו לא ישלם ואם זה לא
מבורר בעגלש אז גם כן כחכו בערמה אבל על זה
לא אוכל להגיב כי זה היחא ההננה.

מה שכתב מעכ"ת שמסתמך כיון שגם זה הוא בית
ספר חרדי יטורך לשלם שכר לימוד, לפענ"ד
פשוט דזה אינו כי זה חנאי בתשלום והא יכול
לעשות חנאי שאינו רוצה לשלם רק אם ילכו למקום
שהוא רוצה ואפי' לא יהי בית ספר דמי ואדרבה
אכלו ההילוך לבית ספר אחר הוא חסרון לו.

ובאמת כי בזה חלי ענין של בת אצל מי, כי בזמן
הקדמונים שהנת למדה רק אצל האם
הניחו לה הבת אצל בזה"ו שממילא הבת לומדת
בבית ספר ולא אצל האם יש בזה כבר טעמים אולי
שהנת נמי אצל האב, ומכ"ש היכא שהאם אינה
מלמדת את בתה או שמלמדת לרעה נוחנין אותה
להאב אפשר כה"ג יתנו הבת להאב נמי.

ובבר הבאחי בתשובה אחת מה שפשוט כ"כ צפי
העולם בנחגרוש שהנת לעולם אצל האם
ובאמת כי דעת גדולי הפוסקים דדוקא באלמנה
שמחדיינת עם הקרובים של האב אמרינן הבת אצל
האם אבל בגרושה לא פחות האב מהאם ואדרבה
האב קודם ולו נותנים אותה וכ"ש היכא שהוא זנה
ושיטה זו גדולה ומונח בטור ק"י פ"ב ח"ל דהא
דלמרינן הבת אצל האם היינו דוקא באלמנה לא
שנקינן לה כהדי קרובי אביה שראויין ליורשה אבל

בגרושה שנקינן לה אצל אביה והרמ"ה כתב בשם
הגאונים דה"ה נמי בגרושה וכתב הפרישה ס"ק ה'
אבל בגרושה שנקינן לה אצל אביה דהוא קרוב לה
כמו האם. והרמ"ה וכו' ח"ל מו"ר שראויין ליורשה
פי' דחיישנן לקטלה וכו' וליחא דהא בגדולה לא
חיישנן דלמא קטלה אלא ה"ק לא שנקינן כהדי
קרובי האב אף שראוי ליורשה לפי שהיא עדיפא
מקרובים אבל בגרושה שאביה חי אביה עדיף מדידה
בפרט מאחר שהוא מין אותה ע"כ ע"ש.

סימן צה

עוד להנ"ל

בגרושה אי אמרינן הבת אצל האם

והנראה דלא הוא מחלוקת אם בגרושה נמי הבת
אצל האם ולדעת ראשונים בגרושה ליכא
דין זה כלל כי אבי קרוב לה (ובאמת כי לכאורה יש
לה מקום לחלק בין אלמנה לגרושה חוץ ממה שכתב
הפרישה בשם רבו הרמ"א ז"ל שהרי האב מעשה
ידיה של בתו שלו מן החורה מדכחיב בנעוריה בית
אביה והיאך ניקח אותה הימנו ולגזול מה שהחורה
נחנה לו עכ"פ בקטנותה).

האמנם הטור הביא דעת הרמ"ה והרמב"ם וכן
נראה דעת רבינו הבה"ג ז"ל והמחבר
פסק בש"ע א"ע ק"י פ"ב ס"ז שלמו חדשיו וגמלחו
אם רצתה המגורשת שיהיה בנה אצל אבן מפרישין
אותו ממנה עד שיהיה בן שש שנים גמורות ואחר
שש שנים וכו' והנת אצל אמה לעולם ואפילו לאחר
ו' ומשמע דהנת אצל אמה לעולם וכמ"ש להדיא
ועיין ב"ח שם. אלא דיש לדקק מה שכתב המחבר
והנת אצל אמה לעולם אפילו לאחר ו' כיון דאמר
לעולם משמע אפילו לאחר חמשים שנה ולא רק
לאחר ו' ומה זה שאמר אפילו לאחר ו' ומשמע דבא
למעט מה שהוא.

והנראה לפענ"ד דהאי אפילו לאחר ו' כוונתו עד
שחבגר דכיון דעד שחבגר יש לה להיות

ומינה דייק בחשונה דוקא אין כופין אותה להיות
אכל האב אבל אם רצונה להיות אכל אביה אין אמה
יכולה לכופה להיות אכלה והביאו הבאה"ט להלכה
ואם הבת שותקת ולא איכפת לה יש להחייש בדבר
ואם רוצה להיות אם האחים אכל אביה שומעין לה
ע"ש ואם האם אינה מתנהגת כשורה ויש לחוש
שחלמוד הבת מן האם או הב"ד נוטלין הבת ממנה
ונותנין לקרובים בע"כ ע"ש באריכות פרטי
הדברים.

והנה כל זה אפילו קודם שגברה אבל לאחר שגברה
לא מיבעיא לדעת הטור דבגרושה כלל כלל
לא נותנין לאם רק באלמנה אלא אפילו לפי פסק
הטור והש"ע דהבית בגרושה נמי לאם מ"מ הרי
כחז הב"ש שדוקא אין כופין אותה אבל האב אבל
אם רצונה להיות אכל האב אם אחיה אין אמה
יכולה לכופה להיות אכלה וכל זה קודם שגברה אבל
לאחר שגברה לית מאן דפליג שאם רצונה להיות
אכל האב שאין כופין אותה אלא האם ואדרבה זה
כבודה ובפרט בזמננו שהבנות נמי הולכות לבית
הספר ולומדות שם יותר מאמוניהם בעונ"ה אשר
אוי לי אם אומר אוי אם לא אומר לאחר שנתגרשות
רובם מהם הולכות בדרך הקלות לבי לפומי לא גליא
זה ברור מאד.

סימן צו

עוד להג"ל

אם ב"ד יכולין לחייב האב לפרנס בניו

ובדין אם אפשר לב"ד לחייב אב לפרנס את בניו
· ונזכר מעל גיל 6 מדינא. הנה בדבר זה יש
מחלוקת אם עד גיל י"ג לבן וי"ב לבת יכולין
להכריח. ומה שהביא דבר ח"מה מאגרות משה
חיו"ד ח"א ס' קמ"ז דאם הילדים גרים יחד עם
האב שהאב חייב לפרנס אותם מטעם מזונות אשתו
ולא גרע מאורחי ופרחי כי לא חוכל האם לראות
שהבנים קובלים.

ברשות האב והאם ויש לאב התחייבות עליה במזונות
עכ"פ מדרבנן וגם להשיאה לבעל דכתיב ואת
בנותיכם חנו לאנשים וכיוצא בו ולכן שפיר עד
שחבגר אבל אמה אבל לאחר שחבגר כיון שגדלה
הרי בעלת דעת ותבחר לעצמה אכל אביה או אמה
או שחלא משיהם וכל השו"ט הוא רק עד שחבגר
או שחנשא קודם שחבגר שאזיו זכה להשיאה קמור
לפירקה.

ולהדיא אמרו בגמ' קידושין ס"ד ע"ב המקדש
את בתי שחם אין הנגרות בכלל מי שיש
לו שתי בנות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי
הגדולה ואני ודע אם גדולה שגדולות או גדולה
שנקטנות או קטנה מן הגדולות שהיא גדולה מן
הגדולות שנקטנות כולן אסורות ובגמ' פריך ורוצה
לאוקמי בנגרות ופריך בנגרות מאי עבידתייהו
ופרש"י בנגרות מאי עבידתייהו דאב בבתו בנגרות
ומשני הכי במאי עסקינן דשויחיה שליח מהו דתימא
כי מקבל קידושי אדעתא דידה קא מקבל קמ"ל לא
שניק אינש מלוא דרמיא עליה ועביד מלוא דלא
רמיא עליה ע"כ. ופרש"י ואפ"ה לא שניק אינש
בחו קטנה דרמיא עליה להשיאה ומלוא הוא עליו
דכתיב ואת בנותיכם חנו לאנשים (ירמיה כ"ט).
מלוא דלא רמיא עליה אלא שליח בעלמא הוא והיא
יש לה דעת להשיא את עצמה ע"כ.

מבואר דבתו שגברה כבר לא רמיא עליה אפילו
להשיאה אשה ועיין רמב"ם פ"ט מה"א
ה"ח ובטוש"ע א"ע ס' ל"ז סט"ו המקדש את בתי
שחם אין הנגרות בכלל. ומבואר דלאחר שחבגר הרי
בעלת דעת ואין לו חיוב עליה כלל והמלוא להשיא
את בנותיו הוא קודם שחבגר ונראה דזה שדייק
המחבר הבת אכל אמה לעולם אפילו לאחר ו' כלומר
עד שחבגר אבל לאחר"כ אם חרצה חלא לעצמה
שהרי אינה שפחה כנענית שעבדו לעולם.

והנה הב"ש סק"ט הביא דעת מהר"ם פדוא"ה
שדייק מדברי רש"י שפי' בת אכל אמה היינו
אין כופין אותה להיות עם האב או אכל קרובים

באמת כי נדקו בזה דברי מעכ"מ והם דברים צריכים נגר ובר נגר ליפרקינהו כי אדרבה חז"ל אמרו לבעל הנושא אשה שיש לה בנים שיחנה עמה כמה שנים יפרנס את הולדות שלה ולא יקבל עליו סחם לפרנס אבל אם לא קבל ודאי שאין עליו חיוב, ואדרבה הרי אמרו דמה"ט אקורה לישא לפני כ"ד חודש שמא לא חוכל לפרנס את בנה ותחבייש לבקש ממנו ותמיחהו.

גם מה שכתב ש"ע אם אפשר להכריח בכלל לשלם שכר לימוד עבור בנות כי אין עליו חיוב חיטון לבנות, גם בזה נדקו דבריו והארכתי בזה בחשובה ואין כאן זמן להאריך.

סימן צו

עוד להנ"ל

אם יש לחייב האב מכח דינא דמלכותא

ובדבר אשר העיר דאולי מטעם דינא דמלכותא אפשר לחייב האב לפרנס בנותיו עד גיל 21 או עד שירויחו בעצמן, כי זה בכלל תקנת המדינה וגם נוגע לאוצר המלוכה, כי זה מונע הוצאות המלוכה עבור וועלפיר.

והיות כי נגע בזה בנקודה חשובה וכבר ראיתי כמה רבנים גם שהם גדולים בחורה ושגו בזה לכן הנני להעתיק בזה מש"כ רבינו הגדול הרשב"א בשם ח"ו סי' רנ"ד במעשה שהי בפירפויניאל (עיר על גבול צרפת וספרד והיו שם גדולים כחכמי ההר) בראובן שהשיא בתו לאה לשמעון והכניסה נדן וילדה בת ומתה האם וגם הבת ועמד ראובן ומנע בדיני הגויים שיחזיר לו הבעל הכסף ואע"פ שהבעל יורש את אשתו והאב את בתו בדיני ישראל טוען ואומר שאין לחוש לירושא הבעל כיון שהכל יודעים שהם הולכים בדיני הגויים והרי כל הנושא אשה שם כאלו התנה כן וכמ"ש בכתובות פרק ו' גמלי דערביא אשה גובה מהם.

והרשב"א ז"ל השיב דכל דבר שממון חנאו קיים ובאמת אמרו שמחנן כעין זה וכדאמרין בירושלמי הני דכתבין אין מיחא בלא בנים וכו' ומ"מ לנהוג כן מפני שהוא משפט גויים באמת נ"ל שאסור מפני שהוא מחקה את הגויים וזהו שהזהירה חורה לפניהם ולא לפני גויים ואע"פ ששניהם רוצים בכך והוא דבר שבממון שלא הימחה חורה את העם שהוא לנחלה לו על רצונם שיקרו את חקות הגויים ודיניהם ולא עוד אלא אפילו לעמוד לפניהם לדין אפילו בדבר שדיניהם כדין ישראל, ע"כ אנו פה חמיהם מקום המשפט בעירכם מקום חורה ויחרון דעת איך נחנו יד לכלל דברים אלו שאסרתן חורה שלמה שלנו ומה ממון יתהנה לירש שלא כחורמינו וכו' ומה שהביאו רא"י מגמלי דערביא וכו' לפי שראו חכמי ישראל שכן יפה להם לישראל לפתוח דלת בפני לוח וחכמי ישראל הם כאניהם של ישראל וחייב לשמוע להם וכו' אבל ללמוד מזה בדברי הגויים ומשפטיהם ח"ו לעם קדוש לנהוג ככה, וכו' ועושה אלה מפיל חומת החורה ועוקר שרש וענף והחורה מידו חבקש ומרבה הוננו בזה בפועל כפיו נוקש, ואומר אני שכל הסומך בזה לומר שמוחר משום דינא דמלכותא טועה וגזול הוא וגולה ישיב וחס ליה דאפי' גזילה ישיב רשע מיקרי כדאיחא (בפ' הכונס דף ס' ע"ב) ובכלל עוקר כל דיני החורה השלמה שלנו ומה לנו לספרי הקודש המקודשים שחזרו לנו רבי ואחריו רבינא ורב אשי ילמדו את בניהם דיני הגויים ויבנו להם במות טלוואות בבית מדרסי הגויים חלילה לא תהי' כזאת בישראל ח"ו.

והתשוב"ץ בחוט המשולש (טור א' סי' י"ז) לקהל בסכרא והלא ידעם חומר האיסור החמור בזה להביא דיננו לפני ערכאותיהם וכ"ש בדיני אישות והוא כאיסור ע"ז ממש ולפי שאחס העלמחם עין מענין זה יש לנו להאריך ולהזכיר לכם חומר עון זה וכו' הלא אמרו חז"ל כי דבר זה יש בו חילול השם שאין לו כפרה בארבע חלוקי כפרה כי אם במיתה (יומא פ"ו) וגם יש בו עון ע"ז וכו' וכל זה אם דיניהם כדינו וכ"ש אם הוא מוציא

ובפרט שכבר כתבתי בכמה מקומות דמדינה זו אין כאן בכלל דינא דמלכותא כי כאן השופט עושה ומחייב כמה שהוא רוצה ואין בכלל דינא דמלכותא אלא דינא דגולותא לגבי חורת ישראל ופשוט מאד.

(ח) למסקנא כתב מעב"ת ח"ל נריך לדרוש מהרב ... חשבון ואם יש טענות על החשבון אולי נריך להזמין לד"ת.

לפענב"ד פשוט שצריך ליתן דין וחשבון אבל כעת כבר נריך ליתן דין וחשבון בדירור גמור כפי המובן, ולהזמין לד"ת באמת כי נריך לזה מחינות אבל אם כל זאת בע"כ יצטרך ליתן חשבון לבית המשפט כי זה טענת הרב ... נגד החציעות עליו שהוא הסכים על הפסק שלהם רק על חנאי שיקבל הכסף ויוכל לשלם.

והיות כי במקום ליתן לו מאה ושמים עשרה אלף דאללאל נחמו לו רק כעשרים ושמים אלף והשאר החזיקו לעצמן וכנראה החזיר לגרושתו חה פחות מחמישים הכסף שפסקו לו והוא טוען שהב"ד הפרו חנאי והפסק שלהם ומעמה אין לו ממה לשלם, והאשה לקחה ממנו את הבית ואת כל הכסף שהי' לו וגם את הילדים ורימיהו ונתן גט ומה רוצים עוד, רצחת וגולת וגם ירשת וגו' רב ... יש לו עכשיו אשה שנשא ואין לו במה לפרנס הוא איש אמת אבל אני יש לו קהילה של עשרים אנשים והוא כמעט מחזיק את כל הביהכ"נ בהלכו יום יום לקבץ נדבות עבור הביהכ"נ ואין לו במה לשלם ממקום אחר שאין לו משכורת רק הי' חשבונו מהכסף שהוא השקיע בבית שלקחו ממנו והרהיטים ושאר הוצאות שהאשה לקחה הכל או הב"ד ברמאות ומה לו לעשות, ואני מניח שכשיסביר לו את כל הנ"ל יראה האמת ויבין מה שלפניו.

ידידי דרשה"ט בלב ונפש,

מנשה הקטן

בדיניהם אשר פיהם דבר שוא מה שלא חייבה חורתו חורת אמת שנמצא גחל את חבירו וחומסו ואינו משיב גזילתו ואין לו כפרה לעולם וכו' וכחצו הראשונים ז"ל שמנדים על דבר זה וכ"ש בזמנינו שהאומות הם מבקשים לו מקום מאין יבאו עלינו להיות הערכאות שלהם נוטל חלוקתו עם היורשים כאשר חוק דחם, ונפקא מינה חורבה ולכל קהילות הקודש והייחוס אחס גרמא במוקן, ע"ש כמה חרדה חרד ז"ל למנוע שני בני ישראל שרצו ברצונם הטוב ללכת לערכאות ולדון בדיני ממונות מה שיש ביד כל אדם למחול ממון מ"מ אם ילקח ע"י הערכאות הרי הוא בכלל גול לבד משאר איסורים.

ולכן פשוט וק"ו בן בנו של ק"ו היכא בדיניהם הם היפוך מחורתינו הקדושה וחורתינו הקדושה לא חייב את האב לזון את אשתו אלא כשהיא עומדת ומשמשת תחתיו ולזון הבנים והבנות רק עד שש או עד י"ג לכה"י וכל זה נמי כשיש לו ואם ילך זה לבית המשפט (כביכול בהיתר שהוא באיסור) לערכאות והשופט יטיל חיובים מה שאינו חייב ע"פ החורה והאב מוחה בכל כמו ולועק גול וחמס ואין שומע לו ודאי הרי הוא גול גמור והמחירין לילך לערכאות או ההולכין עמהם הם הגורמין במוקן וכמ"ש החשב"ן ז"ל.

ומה שרצה מעב"ת לטעון שכיון שאחרת הם יקבלו וועלפי"ר א"כ הוא בכלל דינא דמלכותא, ולפענב"ד לא קרב זה אל זה קודם כל מי הגיד לו שילכו לוועלפ"ר ילכו לבקש על הפחחים כמו שאמרו חז"ל או שילכו לבקש להם מזונות או שידאגו הקהילה, ואם הם הולכין לוועלפ"ר אין לזה שייכות להבעל יותר מכל קהל ישראל ולא שייך כאן שום ענין של דינא דמלכותא דינא, אפילו אי הי' כדברי מעב"ת אבל האמת דכל מקום שמבואר בחז"ל ההיפוך אפי' אם יעשו המדינה חוק ועי"ז תתחייב המדינה להוציא כסף מה שלא חייבה החורה אין זה בכלל דינא דמלכותא כלל חה פשוט מאד.

סימן צח

צריכין לסדר הכל בין איש לאשתו קודם נתינת הגט

א' בשבת לסדר השקיפה ממעון קדשך מן השמים
התשנ"ה ברוקלין נ"י יצו"א
מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים טובים ואדוכים בספרן
של צדיקים גמורים את מע"כ ידי"ע וידי"נ הרהגה"צ
משרידי הגולה מדור הישן זקן שקנה חכמה וכו' ה"ה
כקש"ת מוה"ר יעקב יצחק ניימאן שליט"א גאב"ד
בביה"מ חסידי בעלזא ומחזיקי הדת מאנטרעאל
קאנאנדא יצו"א

אחדשכ"ג נידירות נאמנה,

סיון להרה"ג ר' מרדכי כ"ץ שליט"א נסעי' ז' שם
שהכל צריך להיות מסודר בין איש לאשתו לפני
נתינת הגט כמבואר בש"ע סי' קי"ט שאם באו
הגרוש והגרושה להמדיין אחר שנאגרוש משמתינן
להו, וכתב מעכ"ג ח"ל לפענ"ד הקפידא אם באו
שניהם כי זאת פירצה שהגרוש ישא ויתן עם
הגרושה אבל מבואר בטור שם שלא תחבצ בעצמה
אלא ע"י שליח, וכן נוהגין בכל בני דינן כי הרבה
פעמים הבי"ד פסקו או עשו פשרה בענין הילדים
ואח"כ האשה נשאח לאחר שאינו נוהג כלז עם
הבנים או להיפוך, והרבה פעמים אין הנעל משלם
המונות או להיפוך אין האשה מסכמת לניקורים של
האז ובא הדבר שנית אל הבי"ד וכמונן ע"י שליח.

ולפענ"ד הנה כנראה אין לו העמקה ברורה
מהחשונה שכחתי (ולכן הנני לשלוח
ללוס עם מכתבי זה) או שלא הספיק לעיין בדבריו
מחמת הטירדות כי מה שכחתי שצריך לסדר הכל
לפני נתינת הגט אין זה ענין אחר ממה שכחתי
מעכ"ג והכוונה שכחתי הוא שמדיני חורה חקנו לנו
חז"ל לסדר את כל עניני ממונות וחלוק הבנים
וכיוצא בו כל מה שיש ביניהם קודם נתינת הגט כן
שלא יהי' שום דבר שעדיין מקשר ביניהם אחז קשר
של ממונות או נפשות וכל זה צריך לסדר הכל קודם
נתינת הגט כדי שבעת נתינת הגט יהי' הנעל
והאשה בדעה ברורה על הגט ולא ישאר שום קשר
בפועל או במחשבתם על שום חפץ הן ממונות והן
נפשות כגון בנים וכיוצא בו וממילא יהי' הגט בלי
שום חנאי או מחשבת חנאי כלל ולא יוכל אח"כ
לטעון אלו הייתי יודע כך וכך לא הייתי מגרש זה
נוגע בין עניני ממונות ובין עניני בנים וכיוצא בו
ואין להשאיר זה לאחר הגט כלל. וכמו שביארתי
בס"ד כמבואר בגמ' כתובות (דף כ"ח ע"א ובש"ע
א"ע סי' קי"ט ס"ט) בלי חולק ועיין ב"ש שם.

ומה שהביא מדברי הטור סי' קי"ט שכחתי ליה
ממנה קודם שגירשה לא תחבצ ממנו בעצמה
אלא ע"י אחר ואם שניהם באים לפנינו והיא חוצעה
משמתינן להו דמשמע ע"י שליח שפיר דמי, הנה

בחזרי הביטת מארצנו הקדושה ובעברי על כמה
מכתבים שנחקבלו במשך הקץ מלאחי את
שאהבה נפשי מכתבי חורה תשובות שלמות מאירות
כספירים ממעכ"ג מער"ח תמוז וגם לחות שניות
מד' תמוז ומאלד הנני מצטער שלא ראיתי המכתבים
עד היום ולא יכולתי להשיג מפני הכבוד עכ"פ ולכן
ראשונה אבקש סליחה על השחיקה כי אך ורק
חורתי מארצנו הקדושה אשר שהיתי שם כמעט כל
הקץ ולא בכיון נחשב הדבר ח"ו ואדרבה נתן
שמחה בלבי והנני שמח להשחשע בדבריו היקרים.
והנחתי כל הדברים להשיב מיד לידי למרות
טרדותי העצומות לאחר כל הקץ וגם לפני ימים
נוראים והאי גברא טרוד בני נפש אבל כבוד החורה
עדיף ומ"מ הנני גם לקצר כפי האפשר.

ואבא היום אל העין ואומר על ראשון ראשון בדבר
אשר התנצל על אשר כתב הערות ח"ו שאני
אקפיד ואדרבה הנני שמח בכל פעם שאדם גדול
מעיר עלי דבריו ובפרט מעכ"ג ידי"נ ומעולם לא
אמרתי קבלי דעתי אפי' לקטנים וכ"ש למעכ"ג אלא
בס"ד אני אומר את דעתי העני' כפי שחנני
השית"ש והשומע ישמע והחדול יחדל, ולכן אדרבה
אסיר לו תודה על ההערות אשר שלח ואשחשע
קלח בדבריו הנעימים כפי מיסת הפנאי.

בדבר ההערה אשר העיר על מכתבתי שכחתי ב'

באמת כי דברי הטור הם לשון הגמ' כתובות (דף כ"ח) ח"ר ליה הימנה בנכסי אביה אינה נפרעת אלא ע"י אחר אמר רב ששת ואי אחי לקמן לדינא לא מזדקקין להו רב פפא אמר שמוחי משמחין להו וכו' אלא שנחלקו בה אבות העולם דדעת הרמב"ם אוסר לבא לדון יחד אף בישראל ולא נישאת (עיין פכ"א מהא"ב הכ"ז ובה"ה שם) ודעת הרא"ש ודעת הטור לא נחבאר והב"י הקשה להרא"ש והטור דכיון דאשת ישראל שנחגרשה לדעתם מותרת לדור וכו' משום דאפי' יבא עליה ליכא איסור לאו, א"כ לא גרע לבא לב"ד (עיין שם ס' קי"ט ד"ה ומ"ש עוד בד"א כנחגרשה מן הנישואין וכו') נראה דמפרש באשת כהן או אשת ישראל שנישאת לאחר ונחגרשה משני דאיכא איסור לאו לכה"פ והלכו אחריו כמה מהאחרונים.

והפר"ח והמ"ל תמהו עליו שהרי הרמב"ם ז"ל החיר לאשת ישראל לדור במזוי ואעפ"כ פי' ברייחא דלוה ממנה באשת ישראל ואמאי לא הקשה הב"י ק"ו זה על הרמב"ם ז"ל וחי' דכיון דעבר אדרכן וקרוב הדבר לבא לידי עבירה החמירו שמחא או נגידה, ובס' גע מקושר תמה עליו דהא גופא חימה למה אסרו רבנן לבא לב"ד כיון שהחירו להם לדור במזוי, ולא חשו לעבירה כיון דליכא כאן איסור לאו. כ"ש הביאה לב"ד שרחוק הדבר יותר, וע"ש מה שהאריך.

ולולי דמסתפינא הינלפענ"ד ליסב דהחילוק הוא בין חזר ומזוי דלא ראינו שום קירבה ביניהם וזה פונה לביטוי חו פונה לביטוי ומסתמא הם שונאים זה לזה כדרך המתגרשים ולא גזרו על דירחם דאדרבה כל יום השנאה מתגברת וכמ"ש (כתובות ק"ה ע"ב) אמר ר"פ לא לידון איניש דינא לא למאן דרחים ליה ולא למאן דסני ליה, ובגמ' סנהדרין (כ"ז ע"ב) האהב והשונא איזו שונא כל שלא דבר עמו שלשה ימים באינה ובגמ' (כ"ט ע"א) שונא כל שלא דבר עמו וכו' והגם דבמשנה א"ל לא נחשדו ישראל על כך בגמ' מסיק דוקא לעדות אבל לדיון אסור שא"ל לו להפך בזכותו ועיין

סימן צט

עוד להג"ל

עוד נלפענ"ד לחלק בין חזר לב"ד בהקדם קושיא אחת דמאי קאמר דבכהן או גירשה בעלה השני ליכא אלא לאו ובישראל ליכא אפי' לאו הבא עליה והלא איכא איסור כרת שמא יבא עליה בימי נדחה, ולא דמי לא"א שאינה בושה לטבול אבל זו שגירשה הרי הוא בחזקת נדה כמו כל הפניות והבא עליה בספק כרת עכ"פ א"כ מאי קאמר דאינו אלא בלאו לכהן ולישראל בלא כלום, וז"ל דבשלמא בחזר שדרכם לנאח ולבא ועוברים ושבים אם ירצה לבא אליה ויתרצו אהדדי חלך למקוה ותטבול דהלא לא ברשיעי עסקינן אבל הבא לב"ד בהזמנת ב"ד ופחאוס מדברים ונחראים יקפוז עליהם היצר ואפשר יבואו לידי איסור חמור ולכן גזרו יותר וליכא ק"ו והבן.

בעצמה ולמה דוקא קאמר ליה הלואה ולא סתם
עסק שהי' להם קודם שגירשה וכיוצא בו אבל
האמת דכל העסקים שהם בעולם חייב לסדר הכל
קודם שגירשה אבל הלואה אפשר שלא בא זמן
פירעון עדיין ולכן קאמר ליה ממנה דוקא ואעפ"כ
אסור לחבוע בעצמו אלא ע"י שליח.

ומובנים נמי דברי האגרות משה שהבאחי בחשונה
הנ"ל (ח"ד א"ע סי' קט"ו-קט"ז)
שהביא מש"ע א"ע סי' קנ"ד בסדר הגט אות פ"א
דקודם נתינת הגט הכל מחול והכל שריו ואם לא
בקשו ממילא איכא חזקה שעשו ככל ד"ד כשר
שבעולם ולא יועיל לה אף שהביא אח"כ שטרות
החיובים מלד שידוע לכל ד"ד שציון שנאגרה כבר
אין שום חביעות, דהכל צריך להיות ברור קודם
הגט, ואם חלף לערכאות אח"כ אפשר הגט בטל
למפרע דאין סהדי דכה"ג לא היה מגרשה שאחר
שיגרשה חסדא אותו לערכאות ובחי משפט לסגרו
בבית סוהר וכיוצא בו. וכידוע שהגרמ"פ לא הי'
מחמיר בדברים, ואזכר פה לילום מכמה גאונים
שס"ל כן.

סימן ק

עוד להנ"ל

ועל מה שטען מעכ"ג על הגרמ"פ דמשום חשש
לע"ז לא חיישינן שהרי כמה פעמים שואל
המסדר הגט ומשיב שאין הגט חלו בשום חנאי
וכדומה. הנה באמת בזה נדון דברי הגאון רמ"פ
זלה"ה דהיכא דאיכא אומדנא דמוכח או טעות
בגט אינו מוציא זה ואינו בכלל החנאים ולמשל אם
יבא ראובן ויכתוב ללאה גט בכל הכשרות ויבטל כל
דבר המבטל ויקבל עליו במאה עדים ולפני ד"ד
בחרמות ונדודים שלא יבטל ולא יבטל הגט לעולם
והכל בלי שום חנאי בעולם ונתן הגט ללאה ואח"כ
נחזר שאין ראובן בעלה אלא איש אחר הרי כאן
טעות גמור וטעו הנ"ד וכלם ואין כאן גט והכ"נ

גם בספר גט מקושר האריך הרבה בס"ק נ"ד נ"ה
וראיתי שם שינא לחלק נמי כמ"ש ושישי מעי
אלא שלא הביא ראוי מגמ' דשונא מ"מ החלוק הוא
חלוק אמת וישר עוד כתב חלוק אחר שדוקא כנ"ד
שבאו לב"ד נראה אפשרותא ומנדין אותן אבל כל
שלא באו לב"ד לא, ולכסוף כתב דלענין הלכה יש
להחמיר כדעת הרמב"ם וכפסק הש"ע ובדריס
בבב"ר אין להחמיר לנדוחם, וגם דעת הרמ"א נראה
מדלא חלק על המחבר כאן גם כמ"ש סי' קנ"ד
משמע דבכל אופן אסור, ובאמת דהא דלוח הימנה
יש לפרש דוקא לוח שלא הי' יכולה לבקש קודם
כגון שלא הגיע הזמן משלום או שלא הי' לו והוא
דבר מסוים שמגיע לה אבל שאר דברים כ"ע מודי
שיסדרו קודם הגירושין.

ומה מיושנים בזה דברי רבינו הרמב"ם שכתב
(בפ"ו מהח"מ ה"י) מי שגירש אשתו ועשה
בינו ובינה שותפות או משא ומתן המביאים להם
להזדקק זה לזה כשיצאו לב"ד מנדין אותם עכ"ל.
ותמה בספר גט פשוט (סי' קי"ט סקנ"ה) אמאי
נקט אחר שגרשה עשו שותפות בינו ובינה אפי'
עשהוה קודם גרושין אם בא לדין אחר גרושין מנדין
אותם. ותו דאם עשו שותפות אחר גרושין אפי' לא
באו לב"ד הי' מן הראוי לנדוחם, ומלישנא דגמ'
והפוסקים משמע להדיא דכשעשו ההלואה או
העסק קודם גרושים קאמר דעושה שליח לחבועו
ואם באו לדין מנדין אותם ע"כ ע"ש והניח בנ"ע.

ולפמ"ש אחי שפיר מאד דודאי כל איש ואשה
שמתגרשין מסדרין הכל קודם הגרושין
וגם העסק מחלקין ולא יהיה להם שום מגע ומשא
עוד וכמ"ש זה בהא"כ ובש"ע ולכן לא אמר שעשה
שותפות בינה ובינה קודם שגירשה אלא אחר
שגירשה שחלקו הכל חזר ועשה עתה שותפות אם
באו לדין מנדין אותם דלאחר הגירושין אין להם
להיות מקושר בשום התקשרות באיזה אופן שהוא
וע"כ נקט הרמב"ם מי שגירש ואח"כ עשה שותפות
מחדש חלפנ"ד ברור. ואולי מש"ה נקטו בגמ'
דוקא לוח ממנה קודם שגירשה לא חבוע ממנו

ולפענ"ד חס לי לזרעא דאנא לחושדני בך וגם
אני ידעמי מהחילוק אבל באשה הולכת
לערכאות נגד בעלה אין זה דין ערכאות לדון על
חוב או התחייבות אלא זה דין מוסר ממש. ואשר
להדר"ג ואשר יולדמו שלא יודע עד כמה הדברים
מגיעים, והנני מגלה קצת מהמסירות שנעשין פה,
מגלה טפה ומכסה טפחיים.

ואביא כאן כמה ענינים שזפטי העכו"ם בבתי
ערכאות שלהם שומעין לדבריה בלי שום
עדות ואפי' בלי לשמוע מדו כלל רק השוטרים
(פאלים) מוציין משפטו. ומבייץ אותו לבית
האסורין לבמה ימים עד שיבא לבית. המשפט
ואסורין אותו בבית האסורין על דבריה שאין לה
שום הוכחות, וע"פ החורה אין לה שום נאמנות על
דברים אלו ובפרט שלא רוצין לשמוע מה שיש לו
לומר וכמוכן שע"פ הרוז ורובא דרובא הדברים הם
שקר, ועכ"פ ע"פ החורה אין לה שום סמכות ע"ז
ולכן הולכת לערכאות ומוסרת שמה מפני שהב"ד
לא יתנו לה על שקריה מה שתרצה. חה ממש מה
שאמרו חז"ל שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ומולה
עצמה בגוי.

(א) ראשונה האשה כשהיא הולכת טוענת שהבעל
מכה אותה ואין לה מנוס רק
שהשוטרים יסגרו את בעלה ויצו שלא יבא קרוב
לבימה שזה בימו, חה שקוראין לו (ארדער אף
פראטעקשאן) שזה חק מחוקי קדום שמאמינין לה
בלי שום עדות ובלי שום רא' בעולם שבעלה האכזר
הכה אותה בלי רחמנות, ואחרת א"ל לה לקבל הני
(ארדער אף פראטעקשאן) הזה וכיון שהרבה אפילו
מרבנים טועים בזה וסוברין שזה הימר שהרי הוא
בכלל אדם עושה דין לעצמו אבל האמת שזה מוסר
ממש את בעלה האהוב מלפנים להניחו בבית סוהר,
וכל שלא עושין הב"ד ע"פ הלכה והיא הולכת
לפאליצי בלע"ז נקראת מוסרת. מוסרת את בעלה
לקגרו בבית הסוהר, ולהוציאו מבימו, וממשפחתו.

(ב) היא מוסרת שהבעל מכה הילדים באכזריות

המטעה אותו ובכגון שאין סהדי דכה"ג לא הי'
נותן גט הגט בטל וכבר הבאתי דחליצה מוטעה
כשרה וגט מוטעה פסול וכה"ג הו"ל גט מוטעה
ובעונ"ה טעו הרבה שלא ללמדו הלכה זו ולכן אצרף
פה כמה חש' מכמה גדולים בזה. ולכן עלתה לן
פשוט דלפני נתינת הגט צריך לסדר כל הענינים
שלא יתקשר ביניהם ולא יעבד או יפסול אח"כ ח"ו
הגט, ועכ"פ יהיו הבנים ספק ממזרים, חה הוא
מה שהחמירו חז"ל כל שאינו יודע בטוב גיטין
וקידושין לא יהא לו עסק עמהם שיש כמה ענינים
שלא יודעים שזה ח"ו פסול בגט וכיוצא בו.

אבל פשוט שאם סדרו את הכל קודם הגט ולאחר
הגט לא קיימו התנאים שהתנו ביניהם אז לא
צריכים ללכת ולדון על דבר חדש אלא לקיים
התנאים כה"ג מודינא שיכולים לבקש הב"ד ע"י
שליח שיראו שיתקיימו התנאים והסדרים שסדרו
ביניהם, וכמ"ש מעכ"ג דבא הדבר שנית לב"ד ע"י
שליח אבל כשבא שנית אינו לחדש דברים דהחם הרי
ליכא שום דבר חדש שיכול לומר שלא הי' בדעתו
בשעת נתינת הגט. ואעפ"כ ללכת לערכאות אם חלך
יבוטל הגט למפרע דעל זה אולי הי' יודע לא הי'
נותן הגט.

סימן קא

עוד להג"ל

אי יש דין מוסר לההולכין לערכאות

עוד העיר מעכ"ג על מש"כ שאם הולכין לערכאות
יש לו דין מוסר המבואר בק"י שפ"ח והלא
ערכאות הוא מה שאדם חובע מה שמגיע לו אלא
שצמקום לילך לב"ד של ישראל הולך וחובע
בערכאות עכו"ם אבל אין שייכות למסירה כי הוא
חובע מה שמגיע לו. ואם יפסקו הערכאות מה
שמגיע הרי עשה עצירה ושללו הגיעו ואין כאן
מסירה, ומסירה היא שהוא מוסר גופו או ממנו
לעכו"ם. בקיטור בכאן כנראה נחערבו שני ענינים
ערכאות עם מוסר.

בקיצור הליכת הערכאות בנידון זה הוא ענין של מוסר גופו וממונו ולא סתם אלא מוסרת את בעלה ונמיה והם עלולים על כל, אפילו עד לרציחה כידוע חזק לפני חזי שנה הושיבו רב ח"מ אחד מפלעטבוש לבית סוהר ע"י שלא הי' לו לשלם מה שהערכאות צוו לו והיו שני רבנים שנמנו רשות לאשחו ללכת לבית המשפט ואחד העיד בבית המשפט נגדו איז לי אס אומר איז לי אס לא אומר ואס ושלוס לא טעימי בין מוסר למוסר.

סימן קב

עוד להנ"ל

מה שכחנתי שמי שהלך לערכאות אסור לישב עמו בד"ת וליין מעכ"ג לשחי הדעות ברמ"א ח"מ סי' כ"ו שיטה חדא דאין נוקקין ולדעת המרדכי נוקקין וא"כ לשיטת המרדכי משמע היות שהוא מרואה לעמוד לפני ד"ת נוקקין לו רק דלהלכה הרמ"א הכריע כסברא ראשונה שאין נוקקין לו, והטעם כתבו המומים והנחיצות דהוא משום קנס ובשור"ת אכן שוהם שהוא משום מיגדר מילתא ע"ש א"כ עכ"פ אין הב"ד נוקקין לו כהכרעת רבינו הרמ"א, ועל אחיה סמך סמכו הב"ד ליתן לה סירוב על בעלה שילך לערכאות נגד פסק הרמ"א ז"ל.

סימן קג

עוד להנ"ל

עוד נסתפק בראובן שהלך לערכאות ושוב חזר בו ואומר שרואה בד"ת שאינו רואה בממון שאינו שלו שהערכאות פסקו לו לא מצינו שאין נוקקין לו.

ולפענ"ד נדקו בזה דברי מעכהדר"ג דפשוט אס רואה לעשות תשובה ואינו רואה מעות של אחרים שיחזיר לו ולא נריך כלום אלא יחזור לו

הנקרא (טשילד אציוס) ואין מידו מליל רק שהשופט יציל אותם ויקח מהם את אציהם שלא יהרוג אותם או יכס מכות אחריות, והנה זה מסירה גדולה שהוא אחר ומכה את בניו באחריות ולכן יקחו בניו הימנו, הנה כבר מוסרת את בעלה שהוא בגדר אחר ורואה, וגם שיקחו הבנים ממנו, ויחזקו אותו מביחו.

ג) שביון שהוא אחר אינו ראוי לגדל הבנים ונאמנה דואגת עם החינוך מה שיהי' או שתקח האב מהבנים וישאלו הבנים יתומים חיים, וגם לוקחת מהאב מעשה ידיה של הבת ומלאכה וכסף קידושין ששייך לו ע"פ המורה. ולכן מבקשת שהאב לא יותן לו רשות על הבנים אלא יקחו אותם ויתנו לה וכה"ג אין מוסר גדול מזה ליקח את בניו הימנו.

ד) היות כי היא נריכה לגדל ולזון את הבנים יטיל השופט הגוי המחייבות על האב כמה ישלם לה ולהבנים להחזיקם שהרי האב מחויב שהם בניו (לזונם והיא אשמו לזונה) אבל לא לראותם ולגדלם וליהנות מהם אלא בנין ובנוחין נתונים לעם אחר ואין לאל ידך שהוא רק חייב להביא להם מעות לזונם, ואם יאמר שאין לו אז מוסרת שהיא יודעת שאינו משלם מסים ועובד עבודה שאינה כשרה ואז באים הטעקסט דעפ' אחריו, ואם לא די בזה אז מומינים הבית משפט גם את המקום היכן שהוא עובד ואם עובד שלא חוקי אז מוסרת היכן הוא עובד.

גם בעיקר דין מזונות לאשה שמורדת על בעלה הרי זה גזילה ומסירה שהרי מדין חורה אינו מחויב לאשה כזו שזרקה אותו מביחו ע"י שוטרם פאליצי והערכאות, וגם להבנים יש כמה עיקולי ופשוטין מתי חייב ואם חייב בכלל ואני כחנתי בזה תשובה ארוכה, עכ"פ אס הב"ד מחייבין יש עכ"פ לומר מדין נדקה וכיוצא בו אבל אס הערכאות מחייבין הרי זה גזל ומוסר ממון בעלה שע"פ הלכה אין מגיע לה כלל.

והנני להעתיק פסק מרן הגאון התנא אלקי מרן
בעל דברי חיים בשו"מ ד"מ ח"ב ח"מ סי'
א' שאלתם אם המוצע שחבט משוחפו מעות
וכשראה המוצע עפ"י דחה"ק לא חכה הלך
לערכאות וחברו הוציא עליו הוצאות וכשראה שאינו
זוכה בערכאות חזר לב"ד לפסוק כדחה"ק וחבריו
משיב לו שישלם לו הוצאות, בודאי הדין עמו שצריך
לשלם מקודם היחיוק דין הידוע ואח"כ חקק להשיב
על טענתו (עין סי' כ"ו ס"א) וכו' ע"ש. והוצאו
דבריו בדברי גאוני כלל נ"ב.

הנה כתב מפורש רבינו הגה"ק זצ"ל ממש כעין
נידון דין שהמוצע ראה שפ"י המורה הק'
לא חכה והלך לערכאות וחבריו הוציא הוצאות כמו
בדין שהלכה האשה לערכאות שסברה שהמה"ק לא
תחן לה כרצונה, והבעל הוציא הוצאות להציל עצמו
ע"י עו"ד וגם מה שפסקו עליו לשלם מה שאינו
חייב ע"פ המורה ושם כשראה שאינו זוכה
בערכאות חזר לב"ד לפסוק והכ"נ כשראה
שבערכאות לא חקבל גט חורה ורואה בב"ד של
ישראל ודין ק"ו מהחם שהרי החם עכ"פ חזר בו
ויצא לגמרי מערכאות לאחר שראה שלא הצליח ואולי
גם עשה חסונה כבר אלא שעדיין לא שילם
ההוצאות ופסק בפשיטות שקודם שישלם ההוצאות
וכל ההיחוס שגרם לו אינו זקוק להשיב לו על
טענותיו, ק"ו בן בנו של ק"ו בדין שלא יצאה מן
הערכאות ולא רוצה ללכת קודם שיעמוד הבעל
עמה לב"ד ואף לא חושבת מן ההוצאות להחזיר
כה"ג פשוט כביעמא בכוחא שאין הבעל מחויב
ללכת עמה לד"מ ולא להשיב על טענתה, וכ"ש
לב"ד כשר לכפותו בשביל זה ות"ו לקראו עברין
ומקרב לד"מ על זה או כיוצא בו.

ולא אוכל לעבור מלהעיר מה שראיתי בפת"ש ח"מ
סי' ל"ד אות ל"א שהביא חשו' הפנמ"א ח"ב
סי' ז' דמוסר אי יש לו דין עובר עבירה דאורייתא
או דרבנן ואי לא הוא אלא דרבנן אינו נפסל עד
שיכריזו עליו, ואולי זה הייתה כונת מעכ"ג שצ"ח
שצריך להודיע חומר העבירה ואח"כ נפסל לעדות.

מה שקבל מהשופטים, ואם רוצה בד"מ כה"ג
נוקקין לו, ומ"מ לפענ"ד פשוט אם ככל זאת אומר
איני רוצה הנחבט לעמוד עמו בדין עוד ואומר
שאינו רוצה במעות שלקח ממנו בערכאות ועכשיו
רוצה להחזיר הרשות בידו ואינו חייב לעמוד עמו
בדין ואינו נקרא מסרב כה"ג ואין נוקקין לו.

סימן קד

עוד להג"ל

כל זמן שלא יצא מערכאות עובר בלאו זה

ומ"ש שכל שהלך לערכאות ומסכים ללכת
מהערכאות אע"פ שעדיין לא יצא חייב
שמעון ללכת לד"מ ואם לאו מקרי מסרב.

ולענ"ד כבר הארכתי בזה דזה אינו, ולא מיבעיא
היכא דהלך וכבר זכה בערכאות או שהלך
ולא זכה המוצע בערכאות, אבל הנחבט הוציא
הוצאות ועכשיו ההולך בערכאות בא לדון לפני ב"ד
אינו חייב לדון אחר ואין נוקקין לו עד שישלם לו
המוצע קודם כל ההוצאות שהוציא הנחבט בערכאות
עין שו"מ דברי חיים ח"ב ח"מ סי' א' ובשו"מ
מהריא"ו ענין סי' ז"ד, הוצא בד"ג כלל נ"ב, אלא
אפי' הלך המוצע בערכאות ועדיין לא פסקו כלום
ועדיין לא הוציאו הוצאות וגם הנחבט אחי לא
הפסיד שום הוצאות ועמה רוצה המוצע לדון בדיני
ישראל מבואר בד"מ ובדמ"א סי' כ"ו בשם מהרי"ק
שורש קנ"ד שמחייב קודם ללכת יד הערכאות
מעליו, ולא די בזה שמסכים לדון בדיני ישראל והוא
יושב בערכאות אלא המוצע מחויב ללכת קודם יד
הערכאות מעליו וסילוק ידו כתב שם שיחזיר הכל
כמו שהיתה קודם שהלך לערכאות, אפי' היכי דלא
הוציא הוצאות והיכא דהוציא הוצאות אפילו יצא
מהערכאות אין נוקקין לו כל זמן שלא ישלם המוצע
בעד כל ההוצאות, ובדין ממילא העו"ד ששלם
וכיוצא בו וכ"ש היכי שכבר קבלה אחי זכות הוא או
היא מהערכאות והשופט שלא ע"פ ד"מ שמחייב מיד
להחזיר ולבקש מחילה ולעשות חסונה.

סימן קה

עוד להג"ל

מוסר אי פסול לעדות

וע"ד אשר העיר לענין שהמוסר יפסל לעדות וכתב
דנח"מ סי' ל"ד סכ"ד כתב שצריך להודיעו
חומר העבירה ואח"כ נפסל לעדות.

הנה אמת נכון הדבר דבש"ע שם כתיב כל מי
שהעידו עליו שעבר עבירה פלונית אע"פ שלא
התרו בו שהרי אינו לוקה פסול והוא שעבר על
דברים שפסע בישראל שהם עבירה, ועיין שם סעיף
כ"ג שמחלק בין פסול מה"ט שעדותו בטילה אפי'
לא הכריזו עליו ודרבנן כשר.

ומיהו בסכ"כ שם כתב ח"ל המוסרים
והאפיקורסים והמומרים לעו"כ פחותים
מעו"כ ופסולים לעדות, הג"ה ואפי' מחל לו
הנמסר פסול עד שישוב בתשובה. (כ"י בשם מ"כ
ובדברי הרמב"ם פי"ב וכן משמע באשר"י) ועיין
ביאור הגר"א כמ"ש שם בזה הוא טבחה וכו' ועיין
טור כתב הרמב"ם האפיקורסין וכו' ובכ"י שם כתב
הרמב"ם וכו' ובסוף ספר הכל בו א"ר פלגיו מוסר
פסול לעדות ול"מ מוסר גמור אלא אפי' אדם
מפורסם ומריב עם חבירו ואומר לו אלך ואמסור
ממוך הואיל ומעץ פניו בפרהסיא נחשב רשע
ופסול לעדות וה"ה לשבועה ועיין מהרי"ק סי'
קכ"ו.

מצאתי כתוב על זימלין שמסר ליוסף מה שטען
שבציה"כ מחלו. זה לזה אני יוסף מחל לו
דין שמים לא נמחל לו ולא ישוב לחזקת כשרות עד
שישוב בתשובה וכו' וכן משמע באשר"י פ' זה בורר.
הנה מבואר דהמוסר אמת חבירו אפי' חזר בו ובקש
מטו מחבירו לא מהני להחזיר לכשרותו עד שיעשה
תשובה הראוי' למוסר וממילא מה שבאים בפטופטי
דברים שיסכים ללכת לד"ת אבל לא ילא מערכאות
והוא כבר נפטר מכל דלאי שכל זמן שלא ילא ולא

ולפענ"ד נדידן לא דמי כלל חדא שהרי באמת
לדינא חלקו על הפנמ"ט וביארו דהוא איסור
לאורייתא וגרע משאר איסורין וגם בפנ"ש שם
מסיק כן. והשנית והוא ההעיקר דהתם המוסר הוא
רק מוסר לעכו"ם וגורם לחבירו הפסד וע"ז פלפלו
אם גרמא במקין חייב או לא, אבל היכא דהלך
בערכאות הרי הליכה בערכאות ודאי הוא איסור
לאורייתא אבזרייהו דע"ז ואם דין שם ועומד שם
ומואיל ממון ועוד כמה רעות שיכול הרי זה אינו
מוסר בפה אמת חבירו אלא הולך לערכאות עם
העו"ד שלו וכותב וחותם על השטרות והניירות
שקורין (סופינאס בלע"ז ועוד כמה מירות של בית
המשפט) שאין לו חלק באלקי ישראל ובנבי דיין
שלהם) ע"ז אין שום ספיקות שהם פסולין לעדות
ואין צריך הכרזה שחתימתן וידועת הבית משפט
הם ההכרזה והם מכריזין על עצמן בפומבי שכחנו
וחתמו שאין להם חלק בחורת משה ואם אומרים לו
לנאח אינו שומע ומנחק על כ"ד ודייני ישראל ועל
הנחבע וכל האומרים לו והוא מזיד גמור ומה
ספיקות יש כאן חזק לפענ"ד ברור ופשוט כשמש
בזהרים.

ולכן לא אמנע לכתוב תמהתי מה ששמעתי בשם
כמה רבנים (לפי שלא ביררתי הדברים
לאמיחם וגם מפני הכבוד לא אכתב השמות
ששמעתי בשמם) שילאו לדון דעת א"א להחליט על
מי שהולך לערכאות שהוא בכלל מקרב לדין כיון
שבאו זה פרוצים וחללוהו, ולבי לפומי לא גליא.
ולפענ"ד זה תמיה עזומה א"כ בטלת ח"ו כל
החורה כולה ועוד דאיתן הרבנים בעצמן כותבין
סירוב על מי שהולך לערכאות ואינו רוצה לבא לב"ד
ואח"כ אומרים שאינו בכלל מקרב א"כ כהיום אין
דבר כזה ונעשית החורה ח"ו הפקר ובאו זה
פרוטים וחללוהו, תורה תורה חגרי שק ח"ו לא תהא
חאת בישראל ואם יש פורצים יש לנו ב"ה גודרי
גדר מעב"ג ועוד כמה גדולים שהם לא משוחדים
בשביל כמה פרוטות וגם לא מעמוי הזמן וכחציהם
וה' אלקים אמת ומורתו אמת ויאבדו אלף כמותם
ומן החורה לא נבטל אפי' קונו של יו"ד.

מעכ"ג שליט"א וכל כי הני מילא מעלייתא יחאמר
משמי, ברם תמיהתי עטומה שהרי הבאתי בתשובה
הנ"ל את דברי מהרש"ם באות י' שכתבתי ח"ל
וכיון דלא נריך הבעל הימר מאה רבנים כ"ש דלא
בעי להשליש גט בנ"ד וכו' וכן ראיתי להגאון
מהרש"ם והגאון רמ"פ זצ"ל ומ"מ לעצם הענין
כיון דנוהגין ליתן הימר מאה רבנים גם גט יש
להשליש יהיה מאיזה טעם שיהי'. והוספתי דנידון
דין אפי' ח"ו טשא בלי הימר מאה רבנים מ"מ
הגט ישליש שהיא לטובתה דהני חרי מילי מינהו,
היחור לטובתו, והגט שהיא לטובתה ואפשר
שמחמרט ומחזור מהערכאות ומתחלה נדוני תורה
לכן יש לסדר גט בכל אופן ולהשליש ע"ש. עוד שם
בקיצור הדברים, אות ב' אם יכול הבעל יקבל הימר
ממאה רבנים לאחר שיצרר שאמת כדנריו שהאשה
הלכה לערכאות נדו והוא לא הלך קודם ג) הבעל
ישליש גט אלל ב"ד או אלל שלישי וכו' הנה שבי"ה
לא נעיתי קו ח"ו לטובת הבעל או האשה אלל
בדרך המלך וישרה הלכתי בס"ד שהבעל יקבל הימר
מאה רבנים בכל האפשר וישלישי גט אפילו לא יקבל
הימר וכל זמן שלא ישליש גט אסור לו לישא אשה
אחרת, (ולכן הנני מחר דכנראה לא קבל העמק נכון
מתשובתי ששלחתי להרה"ג ר' מרדכי כ"ץ גם כי
ראיתי שהאות ז' שזיין עליו אינו שם במקומו
ומזורף פה ימצא הנלוס).

והנה כבר האריכו הדברים ואין הז"ג יותר והנני רוצה
להשתעשע גם במכתבו השני ומ"מ ההכרח לא יגונה
ומ"מ מה שהבטחתי לו על הטעלי אי"ה אקיים וייר
שיזכה להיות ממזכי הרבים והלואי שנוכה להחזיר
מכבלי העגון כל הזקוקים לכך נשים ואנשים והשי"ת
שמו יתיר אותנו מכבלי העגון של הגלות המר
ובברכת כוח"ט בספרן של צדיקים גמורין למע"כ
הדר"ג ולכל הנלוים אליו ידי"נ המעתיר בעד ארוכת
ימיו ושנותיו קשור באהבתו בלב ונפש,
מנשה הקטן

מקן מה שעות ושלם מה שגרם ההיזק למכירו הרי
זה פסול לעדות ואין מקקין לו ולא מהני כלל מה
שנשפתינו כדדנו שרופה ואינו רופה לנאת מערכאות.
ולפענ"ד פשוט דאין לך מי שאינו יודע מחומר
עבירה של מוסר וכלם יודעים שאסור למסור אלל
שמוזולין בדברי תורה מחמת קלות הדעת ר"ל ועוד
שהלא כמה שנים שזועקים על זה והאריך לא יודעים
ויכולין לומר שוגגים הם.

ועיין יו"ד סי' ב' סכ"ג ברמ"א מסור דינו כמומר
ועיין ש"ך סקכ"ה כמומר לכל המורה כולה
בשם ריא"ו ומביאו ד"מ ולגבי שאר איסורין אי
נאמן עיין רשב"א חש' סי' ח"ל ועיין ח"מ סי'
שפ"ב סוף ס"ט וב' אנשים שמסרו זה את זה מחוך
מחלוקות ונפגעו בממונם ע"י מסירה זו י"א שהם
פסולים לשמיטה, ויש להאריך הרבה בדינים אלו
שאין הז"ג.

סימן קו

עוד להנ"ל

ובסוף הדברים כתב מעכהדר"ג ומה שהכריע
הדר"ג שאשה שהלכה לערכאות לא נריך
הימר מאה רבנים ולא השלשת הגט, ראיתי תשובה
גדולה בח"ו של חשו' מהרש"ם שהיה אחד מגדולי
הדור שדן בסי' קנ"ט באשה שהלכה לערכאות כמה
פעמים והתרו בה כמה פעמים ומסרה את בעלה
כמה פעמים ועוד מה עשמה לרות לבעלה והימנה
מסרנה כמה פעמים והתרו בה כמה פעמים ומסיק
להימר בלי מאה רבנים אלל הוא יעץ ונקש שישא
אשה רק בהימר מאה רבנים ומע"כ עכ"ל.

הנה כאן נמי נדקו דנריו היקרים ודבר אמת צפי

סימן קז

בענין הג"ל

בס"ד ג' תמוז התשנ"ו בני יצו"א

מע"כ ידידי הרב הגאון הצדיק כר' כקש"ת מוה"ר
יעקב יצחק ניימאן שליט"א רב ואב"ד ביהח"ס בעלזא
מאנטרעאל קעג.

אחדשכ"ג צידודות נאמנה,

הנני להוסיף נקודה אחת על מכתבי דאשחקד
בדבר הערחתו היקרה על מה שכחתי שמדן
דש"ע הכל נרץ להיות מסודר בין איש ואשתו
קודם נתינת הגט ומעכ"ת נידד אופנים והנני בס"ד
להוסיף בזה נקודה ולפענ"ד חשובה הוא כי נוגע
ממש לכשרות הגט בכלל, והנה נשאלתי בנ"ד פלוגי
... שראו בצעל שמחמתק מליהן גט עד שיסדרו לו
כל העניינים ונחוכם לחלק הילדים בין איש ואשתו
וגם כמה יטעך לשלם וחלוקת שאר עניינים וכיון
שראו הדיינים שהאשה לא תתירא ולא תסכים ליתן
לו הנשים זכרים בקל וימשך הדבר אמרו הדיינים
לצעל שמחלה יתן הגט ואח"כ ידונו על שאר
הפרטים שביניהם אלא כדי להרגיעו שלאחר קבלת
הגט ודאי שתפשוט לו את הרגל הצטיחו לו הב"ד
שיחזיקו ועכבו את הכחז פטורין לאחר הגט עד
שיסתדרו כל העניינים לאחר הגט שאז כבר יהי
יותר קל להם ללחוץ עליה מחמת שחרצה לקבל
המעצ"ד או מאזה טעם שהוא והצעל סמך על
הבטחת הב"ד שהצטיחו לו ונתן לה הגט קודם
סידור הדברים שביניהם, מתוך הנחה הב"ד שכל
זמן שאין לה כחז פטור אסורה לינשא.

לאחר נתינת הגט האשה בקשה כחז מעצ"ד
שנתגרשה ולא רלו הב"ד ליתן לה עד
שיסדרו העניינים והלכה והיתה האשה לאיש אחר
ונישאת ע"פ עדים שהיו בשעת נתינת הגט בלי כחז
פטורין ולא רצתה לסדר דבר ואדרבה החזיקה כל
צניה ועוד מציאה אוחז, כלומר בעלה הראשון
לערכאות עבור החזקת הילדים והצעל טוען שכיון

שלא נתן הגט רק על הבטחת הב"ד שלאחר נתינת
הגט יסדרו לו הכל ובלאו הכי מעולם לא הי' נתן
לה הגט והו"ל גט פסול וצניה ממזרים וחלא
מצעלה השני כמבואר (יבמות קי"ב וקי"ח וק"כ).

וכתבתי על זה ראשונה הב"ד עשו כאן שלא כהוגן
מה שסדרו גט בלי לסדר כל עניני כספיים
וגם מהילדים קודם נתינת הגט וכמעט יש לעיין אי
הגט כשר בכלל מב"ד שהסכימו ונתנו ליתן ולסדר
גט כזה אפי' אם היו האיש והאשה המבקשים סדר
זה וכ"ש אם הב"ד היו המעודדים או ערדו ליתן
גט קודם ואח"כ ידונו על החפצים ושאר עניינים.

איברא דנלפענ"ד פשוט דצידודן כדידן שהב"ד
הצטיחו להצעל שיעכבו את הכחז פטורין
לאחר נתינת הגט ע"מ לכופה לנא לב"ד לסדר
העניינים הגשמיים והכספיים ביניהם וכל זמן שלא
תנא האשה לסדר העניינים לא יתנו פטורין, והגם
כי ודאי כי הכחז פטורין אינו מעכב את הגט ואם
נאצד הכחז יכולין ליתן לה כחז אחר ואם נתנו לה
כחז מעצ"ד להחזיר לינשא והלכה ונשאת הוה
קידושין לכ"ע ואפשר דהיודע מהגט שנעשה אפילו
לכתחילה לא בעי הכחז פטורין ולכן מי שהי' שם
בשעה שנתגרשה ולא הי' מן העדים והמסדר מותר
לו לכתחילה לינשא אוחזה בלא שום כחז כי מיד
כשאמר הצעל הרי את מותרת לכל אדם והניח הגט
בידה וסגרה כמנהג הנתינה ועשו הכל כאשר לכל
הרי הוא כבר נתגרשה ולא יועיל שום דבר לחזור
בזה ואפי' בחוץ כדי דבור דקיי"ל דכדיבור דמי
לענין ממונות או חפילה והפסק ומ"מ לענין
קידושין קיי"ל דאינו יכול לחזור אפי' חוכ"ד עיין
טוש"ע א"ע סי' ל"ח סל"ד וסי' קל"ד וסי' קל"ח
והבן.

ומיהו נראה לומר דבר חדש דמה שאמרתי
דהפטורין אינו מעכב הנישואין ואין לו
שייכות עם הגט כלל היינו כשלא נתנו לה המעשה
ב"ד כחז פטור מפני סיבה צדדית שנתהוה לאחר
הגט או שאצדה המעצ"ד וכיוצא בזה אבל היכא

דעת זה ליתן הגט ועכשיו רואה שהם הטעוהו שלא דובן ולא יער שבעיכוז הכחז פטורין אין שום שיעור בגט ואין להם שום כח על זה והוא עומד ולזעק על הב"ד למה רימיחם אחי דכה"ג מעולם לא הייתי נותן לה הגט עד שחשכים לאחיה הסכם שהוא ועכשיו הכל בידה הגט קבלה וגם הבנים לא נתנה והולכת לערכאות מעולם לא הייתי מסכים כה"ג לפענ"ד דהו"ל גט מוטעה ממש והגט בטל כה"ג לכ"ע והאשה אסורה לינשא כה"ג, ועל הב"ד מהיום והלאה להזהר שלא ליתן גט קודם שיסדרו הכל בין הזוג ולא יחששו לעיגון ויטעו את הבעל דעל כיוצא בזה אמרו אל תזדק הרבה, דאז לא זאת שחיה עגונה אלא תהי' ר"ל א"א ובניה ממזרים ח"ו דגט מוטעה הוא ונטל לגמרי כנלפענ"ד.

סימן קח

עוד להנ"ל

דעת מהרש"ם ואחרונים בהיתר ק"ר
באשה שהולכת לערכאות

עוד רגע אדבר כמה שכתבתי והבאתי דעת המהרש"ם דמעיקר דינא אף גט לא נעו ומ"מ לרווחא דמילתא ישליש גט אלל ב"ד וכשהאשה תתנא לקבל הגט ותסיר המסירות והמלשינות אלל הערכאות ומשרדי הממשלה במסים וכן כל החולאות וחוזת על מה שאין מגיע לה ע"פ החורה הן בעבר והן בעתיד אז ימסרו לה הגט ע"פ החורה ומעכ"ת ועוד כמה רבנים אחרים חמהו שהוא דבר חדש.

ולפענ"ד לא ידעתי מה החידוש ואם הוא דבר חדש לא אני חדשתי הדבר כי הרי המהרש"ם ובני דורו פסקו כן והוא המחדש חידוש זה דאין צריך להשליש אפי' גט בכה"ג ולא היחר מאה רבנים אלא שמ"מ יקח היחר מאה רבנים ליחר שאת, ואדרבה אני הוספתי דאעפ"כ ישליש גט ויקבל היחר מאה רבנים כדי שאם תתנא האשה

דהב"ד אמרו להבעל קודם הגט שציון יעכבו המענ"ד ולא יחנו להאשה כתב פטורין עד שחשכים לסדר אחו כל העניינים והבטיחו לו להבעל שזה די לעכב אותה מלישא לאיש עד שחשכים להסדר והוא המגרש בחומו האמין להב"ד שגט פטורין והכתב פטורין הוא חלק מהגט וכמו שהרבה אינשי ונשים וע"ה שלא יודעין מאמינים שזה חלק מהגט ועל מנת כן הסכים ליתן הגט קודם ועכשיו הגרועה ממאנת לבא לב"ד ולסדר העניינים והבעל לזעק שהב"ד רימוהו ואלו ה"י יודע שהבטחת הב"ד על עיכוז המענ"ד אינו כלום ואפי' לא חספא בעלמא והאשה לא תבא אח"כ לב"ד ואדרבה תקחהו לערכאות מעולם לא ה"י נותן הגט כה"ג לפענ"ד הגט בטל למפרע.

ואפרש שיחתי שלא יבואו דורות אחרונים ויחזקו על דברינו, שהרי כבר הבאתי בכמה מקומות הא דאמרו בגמ' חליצה מוטעת כשרה גט מוטעה פסול (יבמות דף ק"ו) וכתב הי"ש"ש דאפי' באותן שכופין להוציא גט מוטעה פסול, ועיין מאירי יבמות הנ"ל שהביא שאלת הרשב"א למה ה"י אבי מחייבו ועיין ריטב"א ואבנ"מ ס"י כ"ט סק"א ובקו"ה"ח ס"י רמ"א לענין חליצה אצל גט מוטעה לכ"ע פסול ועיין שו"ת עין יצחק ס"י מ"ב (להגאון מהר"י ספעקטאר קאוונע) דהמטעה בגט גרע מחנאי כפול וכל שהטעו את הבעל אפילו לא עשו חנאי כלל לא כפול ולא פשוט דכל שמטעהו השני כל טעות הוה למפרע גול לגביה בקניינים וכמו במכר כן בקידושין וגיעין אף דלא התנה משפטי החנאים הגט בטל, ובמקום אחר הארכתי בזה והבאתי שכן גם דעת המבי"ט ושו"ת תשורת ש"י ובעל מנחת יצחק בחש' כח"י אללי.

וא"כ בנידון דידן דאיכא חרתי חדא שהב"ד לא סדרו הכל בין הזוג קודם הגט כפי ההלכה בש"ע הרי בזה גופי' יש חשש פסול בכלל על הגט וכמ"ש לעיל אצל גרוע יותר כמה שהב"ד הטעוהו להבעל שע"י עיכוז כתב פטורין יכריחו אותה לעשות כרצונו והבעל סמך והסכים על דעתם ועל

היתר חדר"ג

אנחנוא כי דינא חתומי מטה נשאנו ונתנו בהיתרא דהך גברא המוכ"ז הר"ר ... ב"ר ... נ"י מפה ... להתיר לו חדר"ג מאוה"ג ע"י מאה רבנים מג' ארצות כמבואר בפוסקים, ואחר שהשליש אצלינו כתב התחייבות שאחר שאשתו ... בת ר' ... תח"י תסיד מעליו כל הלשנותיה אצל הערכאות ומשרדי המסים עם כל תוצאותיהן הן בעבר והן בעתיד, לסדר עמה עניני גירושין וסכסוכי ממונות שביניהם אצל ב"ר מובהק בזבל"א חבל"א, יצא מאתנו להתיר הבעל הנ"ל לישא אשה על אשתו הנ"ל כדת משה וישראל [ברשיח נישואין חוקי מדינא דמלכותא כשיצטרך לכך].

וע"ז בעה"ח היום יום ר' לסדר חיי כ"ד חשון תש"נ לפ"ק ברוקלין תצ"ו.

הרב מאיר גרינבורג הרב יואל אשכנזי
אבד"ק קעזמארק אבד"ק יאסי

הרב אברהם מאיר איזראעל
אבד"ק הוניאד

והנה לן הלכה למעשה מצ"ד חשוב שהיינו מכירין אותם ז"ל שלשחם ח"ת מובהקים יראי השם ומומחים גדולים בענינים אלו וידועים לכולם אשר סמכו עליהם צהוראותיהם בכלל וצפרט שעסקו הדנה בענינים אלו והיו בקיאים במקצוע זה יומר מאחרים וגם עשו הלכה למעשה ומסתמא יש גם יומר מזה ואף איש לא ערער על זה כיון שעשו ע"פ המורה.

רק עכשיו שנעו"ה קמו אנשי שחץ בעמונים המבזים את המורה וגדוליה ורוצים להפוך הקערה על פיה ואס' אשה או האיש הולכים לערכאות או לותנים על הצד השני שלא הלך לערכאות שהוא יומר ומכין ועונשין שלא מן הדין ושוכרין גוים להכות בני"א או ע"י ערכאות או לי אס' אומר ולני לפומי לא גליא מהמעשים אשר עושים בעו"ה.

לקבל הגט ולא יהי הבעל מצוי או במדינה או שילך לו למקום אחר לגור בארץ אשר ימצא תן בעיניו והיא משאר פה לא מוכל ללכת אחריו ולחפש אחריו אבל כשישליש גט כל שישליש הגט והיא חתונה בגט הרי לעולם בידה לסגור את כל החיקים אשר יש לה על בעלה בערכאות וכל המסירות וכיוצא ולחמס על שטר כנ"ד שמהיום והלאה לא חלך ולא חרדוף אחרי בעלה וכל שמסכים ומתחמס על העבר ועל העמיד הרי הגט מונח וצידה לקבל בכל עת, ולכן אין כאן שום עיכוב וצד מעגן מצד בעלה אלא אדרבה היא מעגנת את עצמה ברודסה אחר בעלה בערכאות ובנקשמה לעונשו שימן לה חרקה דדינא וכיוצא ויגרשנה או שמקגירו צניה הסוהר בסיוע של הערכאות, גזלם ורצחם וגם ירשת, והכל עוד בסיוע ועזרתם של הנ"ד חס' לי לזרעא דאנא וידי על מהי צו וכל העוור צוה הו"ל מקייע ידי עוברי עבירה ומוסרים וגחלי ממון מכירו ולפעמים צו גם ח"ו לרציחה, חה לפענ"ד פשוט מאד.

איברא דלמאן האמת כבר פסקו גדולי רבנים שצדורינו להחיר חדר"ג צאופן חה שאנו דיין צלי להשליש גט וסמכו על המהרש"ס ז"ל הלכה למעשה ונתנו הימר של מאה רבנים צלי השלשח גט כלל ורק לקחו הצטחח הבעל ככתב החמיינות שאחר שאשמו ... צ"ר ... חסיר מעליו כל הלשנותיה אצל הערכאות ומשרדי המסים עם כל חוצאותיהן הן בערב הן בעמיד, הוא מוכן לסדר עמה עניני גירושין וסכסוכי ממונות שביניהם אצל צ"ד מובהק בזבל"א חבל"א, והושלש כתב ההחמיינות מבעלה לצ"ד, ועל סמך זה עשו הלכה למעשה והחירו הנ"ד להבעל לישא אשה על אשמו צלי להשליש גט כלל וכן עשה הבעל מעשה והלך ונשא אשה אחרת, ואני מכיר הבעל וכדי שלא יחשבו שהיו סתם אחה קלי דעת הנני להעמיק כאן כתב ההימר והרבנים הגאונים המחירין שחממו על כתב הימר צ"ד, רק השמות של הזוג אשמיט כמוכן. ח"ל:

סימן קמ

עוד להג"ל

על טענת הרב ר' שניאור זלמן לייב לערכאות בזמנינו

ועל הטעמים שכיון שנפרץ הענין של הליכה בערכאות הו"ל כחיתוק שנשבה, או ח"ו כעבר ושנה נעשה לו כהיחור וא"ל למחוח והו"ל כשוגגין, וכבר אמרתי ישחקק הדבר ולא יאמר ואדרבה האומרים קן הם הם הנוחנים יד לפרנות אלו בהחרתן ובלימוד זכות עליהן והלא אין אנו מדברין כאן מרעפארמער אלא משומרי המורה המדקדקין על חוט השערה וכשמדקדקין שואלין זה על זה אם הם יראי ה', אזי הכלה על החתן ואם החתן על הכלה אם מדקדקין בהידורין ובחוט השערה ואם יאמרו להם בדברים אחרים בעיני מו"מ שיגזלו משל אחרים או שילכו לערכאות לדון במקום ללכת לד"ת ודאי ימחו להם מחאות גדולות ויכו על קדקדם בקירוב וחרס ושמתא אוחס הרבנים עצמן שכאן מלמדן זכות והם עצמן מויליין סירובין וחרמות על הולכי ערכאות ולכן הדין בדין עם יראו שיותרו כמה וכמה יחזרו בהם ולא ילכו לערכאות והלא הכל חלי ביד הרבנים וח"ו להחיר או להעלים עין ולסיע על מי שהחורה אמרה שאין לו חלק לעוה"ב וכמעט אין איסור בשו"ע המפרש כ"כ העונש החמור כמו איסור ערכאות ומסירה והקולר חלי בצוארין וצריכין להזהיר שלא לעבור על חומר איסור של ערכאות, ועכ"פ הרי יודעים חומר האיסור אלא שנכאן יש לה ענין לנקום בבעלה האהוב לה ולכן הנקמה מביאה להחריב את ביטה ואח' עצמה ואח' משפחתה והיא בכלל חמות נפשי עם פלשחים.

וכבר שאלתי כמה פעמים שע"פ רוב לאחר שכבר עשו מה שעשו והשניעו עצמם בדם בעלה או

להיפוך וצריכים ענות כיצד להתנהג לקבל הגט פיעורין וכשנאים אלי לשאול ענות או לפעול על הצד השני שיסכים ללכת לב"ד כשהם בערכאות ושאלתי והרי הלכתם לערכאות והשיבו לי יש היחור ושאלתי ממי קבלת היחור והשיב מרבי פלוגי אלמוני ... ושאלתי האמה גר במאנטרעאל או במעכסיקא וכי אין לך רב במאנטרעאל או במעכסיקא ובאת לקבל היחור לערכאות מאמה ראביי מפה, ובזושה משיבים נא רב ניימאן לא רוצה ליחן היחור וכיוצא אז שאלתי נא כשיש לך לשאול על עוף או בשר בחלב או בדיקות וכיוצא בו אחס נמי שואלים אצל הראביי אלא סומכין על הרב ממאנטרעאל אז למה לא סומכין גם על זה אלא הטעם שהם יודעים אם קונס ומחכונים למרוד בו ואין זה חיתוק שנשבה ולהדיא אמרו (עירובין ו' ע"ב) העושה מקולי בית הלל ומקולי בית שמאי רשע אלא אי כב"ש כקוליהן וכחומריהון אי כב"ה הכ"נ כן הוא וגדולה מזו ובפרט שמחרין ומוהירין אוחס שלא ילכו בערכאות ואם הלכו שיצאו ולא שומעין לנו הרי הן מוידין גמורים ולא שוגגין ולא חיתוקים שנשבו.

אלו דברי ידידו וידי"ג המצער בצערן של ישראל ועל כבוד החורה המחולל ואין לנו מי שיגדור גדר ויעמוד בפרץ והדור דעה הלכו למנוחות ואוחסו הניחו לאנחות יעמוד בעל הכרס ויכלה את קוליו וישלח גואל נדק בב"א, ויסלח לי מאד על שפכתי קצת את לבי כי מר וזר לי מאד בראותי דרדור הדור ואין דורש ואין מבקש ואמה עמונאים עם כמה נשים שחנניות ומחנפיהם מנהיגים את הדור בהבלי שוא וחורה חדשה חלא מענגליש בלע"ז ומבזים את הח"ח השרידים הנמצאים ובכל זאת אנו לי וביח' ה' נלך ולא נטה ימין ושמאל.

ידי"ג אורהו הנאמן המתפלל לאריכת ימיו ושנותיו בלב ונפש,
מנשה הקטן

סימן קי

שלום בית והליכה לפסיכאלאגים

ב' לסדר טהרות התשנ"ו בני יצ"א
מע"כ ידידי הרה"צ בנש"ק כולו אומר כבוד כש"ת
מזה"ר משה דייטש שליט"א רב קטמון לונדון עיה"ב

אחדשכ"ת נידדות יחירה,

שליח עשה שליחותו והביא לי' הקונטרס אור
ישראל אשר הדפיסו מאמר בענין קטן
שהגדיל בין שני פסחים מכ"ק מחותני אור יקרות
וקיפאון מלאך ה' רבן ונשיא ישראל כקש"ת מוה"ר
פנחס מנחם אלטר ז"וקלה"ה כ"ק אדמו"ר מגור
אשר פתאום שבק אותנו לחיים נצחיים ואין לנו
מושג וכה ומלים לתאר האבדה לכלל ישראל בכלל
ולמשפחתנו בפרט איז נא לנו כי חטאנו.

ובדבר המכתב שהדפיס מעכ"ת בלונדון עם
כותרת "אל חפנו אל הידעונים בדמות
פסיכולוגים", והביא בשם הגרש"ז אויערבאך
ז"וקלה"ה שההילוך להם יוצאים מזה קלקולים
גדולים, וכן הביא עדות בשם מרן המז"א ז"ל
שאמר במפורש שאין לילך אליהם כי קלקלתם
מרובה מתקנתם, וכך הימה דעמו של מרן בעל
קהילת יעקב בנחמה מכחבים ובשום אופן לא שלה
לרופאים פסיכיאטרים, גם במכתב שקבל מגאב"ד
דעדה החרדית הביא דעת חורה שצריכים להתרחק
מהם כמטחי קשת והשקפותיהם ועלומיהם שהם
בניגוד לדעת חורה ומנסקים על דעות כוזבות, ובכל
שאלה רפואית לאלה הסובלים מחולשה רפואית יש
לשאול דעתם של בעלי הוראה מובהקים וחרדים
לדבר ה' היושבים על מדין, והיות כי שמע שגם
דעתי נגד הני פסיכאלאגים רלונו לדעת אי' מקום
המכתב שכתבתי בענין זה.

הנה זה זמן רב חזרתי ספר קטן בשם בית רחל
קצת עלות והנהגות בעניני תהליכות הבית
ושלום בית בין איש לאשתו והנחתי שם שמי

מאמרים (נחיצ' ח' בענין ביקורים אלל רופאי בית
האח דוקטאר בלע"ז) אשר נהיתה בעין הכרח שכל
אחד יש לו רופא להחייצות ובאנשים זה ג"כ לא
טוב שהרי לכ"ע צריך להתפלל לה' אלל בנשים הוא
באמת כמעט ח"ו אסון נורא שמתרגלים להרופא
בית שבסך הכל הוא רופא בשר ודם עוסק עם נשים
ורובם מהם מושחתים הם ושאינו עריות דלב אדם
חומד ובמשרדים כמה פעמים נשארים יחידים ע"ש.
ובנחיצ' ט' ביקור אלל רופאים פסיכאלגן בלע"ז
אשר עליהם אמרו כל צאיה לא ישובין והממליא
הראשון שלהם הי' בעצמו אדם מושחת כידוע ואפי'
שילך איש לפסיכאלאג איש ואשה חלק לפסיכאלאגית
אשה נמי אין לעשות, והנני שולח לו הקונטר' ויעיין
בו קצת כפי בקשתו ואם אוכל להיות לעזר בצורה
מקום הנני מוכן כי הקב"ה אמר למחות שמו ח"ו
בשביל שלום בית ור"מ הניח לרוק בעיניו בשביל
שלום בית אכן מה נענה.

עוד דבר קטן וגדול הוא בעיני שהגם שהחירו
ללכת לרופאים אם צריכים לכך איש לרופא
אשה וכן אשה לרופא איש ויש לזה הרבה החירות
ומיהו יש להזהיר דפשוט שאם יש רופא איש שיכול
וידע האומנות כמו האשה או להיפוך לא ילך איש
אלא לרופא איש וכן אשה לרופא אשה והרבה
כתבתי מזה בספרי, ופעם שמעתי שגא אבדך אחד
לפני כ"ק אדמו"ר מקלוצנבורג ז"ל ושאל היות
כי יש לו רופא איש שרואה לטפל עם לידת אשתו
בעד אלפים דאללאר ויש לו אשה שמבקשת אלפים
ושלש מאות איזה מהם יקח והשיב לו כ"ק
האדמו"ר ז"וקלה"ה תגיד לי אם מי שהוא בא
ואמר לאשתך שמעמוד ערומה כמה פעמים בפני
איש או שהשלם וחפטר מה שהוא כמה היית משלם
שלא מעמוד אשתך ערומה בפני איש ולא ימשמש
בה אמר לו תבין מעצמך שהרי רופא אינו טוב
משאר איש ועוד גרוע הוא אם אין לך רופא אשה
או אין צריכה אלל היכא שיש צריכה ודאי שאין
ליקח רופא איש והבן.

אלו דברי ידידו דושכ"ת המעתיר בעדו לטובה כל
הימים בלב ונפש,
מגשה הקטן

ליציאה וכיון דלקידושין לא בעינן כ"ד הכ"נ לגיטין
דאין היקש למחלה.

סימן קיא

הנותן גט בלילה

איברא דמינה דנמי דלילה נמי יכול לגרש שהרי
אפשר לקדש בלילה ודרשין מקיש הויה
ליציאה וכיון דמקדשין בלילה הכ"נ מגרשין ושוב
ראיתי דכאו"ז הגדול שם רמז להא דוינאה והיתה
ע"ש, וקצת יש לומר דמחלוקת שנוי דמבואר
בזה"ק שאין לקדש בלילה והי' מנהג ותיקין שעשו
החופה ביום דוקא כידוע וא"כ יש לומר דתלוי בהא
מחלוקת עכ"פ לא יכולתי להאריך ורק מראה מקום
אני.

ידידו המעתיב בעדו לטובה כל הימים בלב ונפש,
מנשה הקטן

סימן קיב

איסור להתדיין עם אשתו אחר גירושין

אור ליום ו' בשבת לסדר אר"ש ביותר צריך לזרוז כו'
ברוקלין נ"י יצו"א
מע"כ הרה"ג ור"ח ידידי ור"ח כש"ת הרב אוימען
שליט"א רב ביוג אחראעל פלעטבוש נ"י

אחדשכ"ת צידדות,

בדבר שאלתו איה מקום כבוד מנוחתו דהא הלכתא
שאסור להתדיין עם אשתו שגירשה לאחר
הגירושין שאמרתי לו שקודם שימגרשו צריכין לסדר
כל עניני ודיני ממונות ואח"כ יכתוב לה גט וכבודו
שאל למה לא יגרש קודם ולא יעגן את האשה
ואח"כ יתדיין עמה על דיני ממונות ומאי נפ"מ יש
בזה אם הולך עמה קודם הגירושין או אחר
הגירושין כל שמצטיח שחלף אח"כ לב"ד וכנראה
חושב שאני המלמדי לעצמי הלכה זו.

ידידי הרבה נפלאותי בדבר על רצ שמתערב בעיני
גיטין וקידושין ולא ידע החילוק לדון בין

בס"ד אור ליום ב' לסדר את בריתי שלום בני"י יצו"א
מע"כ ידידי היקר מאד נעלה ה"ה הרה"ג ור"ח אי"א
ברקאי כש"ת מוה"ר אליהו רפאל הישריק שליט"א
חדב"ן רב האי גאון כש"ת מוה"ר משה הרשור זצ"ל
בעמח"ס תורת רבית ועוד

אחדשכ"ת צידדות, וכו'.

ותבט עיני נכח"י פ"ק ס"ג בענין גט בלילה
שכותבין וחומתין אפילו לכתחילה גט בלילה
אבל אין למסור גט מיד האיש ליד האשה בלילה
ואם נתן גט לאשתו בלילה יש מגדולי הפוסקים
שאומרים שהגט פסול ואינו כלום שמסירת הגט
הוא בכלל משפט וצריך שיהא ביום שהוא כתחילה
דין. ואין שם לא"ו סי' תשמ"ה ותה"ד סי' רמ"ח
ועוד ראשונים ומגדולי האחרונים הנוכ"ח ת' א"ע
סי' קי"ד ובנידור הלכה האריך להניח פוסקים
שנחלקו בדבר וכל ר' לא איתם ליה.

ולפי שבענייני ג"כ כתבתי מזה באזה מקומות
ולכן אמרתי רק הערה אחת מה שלא ראיתי
שצ"ח עלה והוא דבנו"ת שם הביא קושי' מגמ'
ערכין כ"ג ע"א דפרץ ל' רבא והאנן ידור הנאה
ומשני אביי אטו כל דמגרש בני דינא מגרש, ומידש
דהכוונה בני דינא אב"ד מומחין קאי שידעין משנה
ואפשר שיגרש בב"ד הדיוטות אבל אעפ"כ צריך
שלשה ע"ש, והראיתי לדעת שרוח אלקים דבר בו
שכן מפרש להדיא רגמ"ה בערכין הנ"ל (שעדיין לא
הי' נדפס בזמן הנכ"י) ח"ל רגמ"ה אטו כל דמגרש
בב"ד וכו' אפי' בפני ג' הדיוטות יכול לגרש שאין
יודעין שצריך להדירה חכה ברוח קדשו לכון לפי
רגמ"ה ועיין שם גם נש"מ נש"מ חוס' הרא"ש
ועיין קידושין ס"ב ע"ב והרי גר ובחוס' ר"י הזקן
שם ובפח"ש א"ע סי' קנ"ד ובספריו משנה"ה ח"י
סי' רס"ו באריכות, ובאמת כי פעם חשבתי דלא
בעי כ"ד שהרי אין דרשין וינאה והיתה מקיש הוי'

שחושבים הצעל או האשה להוציא צדיימים שהכל יסודר קודם הגירושין ודלא כמנהג אמעריקא בעוניה שלאחר הגט מתחילין להחדיין זה עם זה ואם לא ילך צד"ח הולכין בערכאות ולא די שעוברין על איסור ערכאות עוד גורמין איסור שני שהן בני מכות מרדות או שמחא וארור ח"ו.

וכדי שלא יטעו דבאמעריקא נשחטו העניינים ולא פסקין כן הנני מעתיק תשובות גאון הדור מהרמ"פ זצ"ל בשו"ת אגרות משה (אבן העזר סי' קט"ו) ח"ל, אם יכולה האשה לחבוע איזה חיוכים מהצעל אחר הגט. הנה מפורש בסוף סי' קנ"ד בשלחן ערוך אבן העזר בסדר הגט של צעל השולחן ערוך סעיף פ"א שכח הרמ"א מסדר מהר"י מינץ שישאל הרב אחר הכחוצה ושחחזיר לצעל הכחוצה או תמחול לו כדי שלא יבואו אחר כך לידי קטט מחמת הכחוצה ושיאמר הצעל על מנת כן לא גירש, ולשון או תמחול מפורש בסדר הגט של מהר"מ ר' יחפז שהוא סדר הגט שנחפזט (סי' רי"ח), היינו שאם אין הכחוצה בידה תמחול בפני הרב והעדים, והוא מנהג שנחפזט בכל העולם ודין כן כל בתי דין, שלכן אם המגרש לא ביקש שיחטו לו שובר אין כוחצין הבית דין, ויש גם שאין מזהירין להאשה שחחזיר הכחוצה כשחמלאהו מהטעם שכח מהר"מ יחפז בצאורו בספר ברכת המים שלו על סדר הגט בסי' רמ"ה, דכיון דבזמננו המנהג פשוט שקודם הנתינה היא מוחלת לו הכחוצה בפני הרב והעדים כדלעיל, אם חרצה לגבות הכחוצה לא ישמעו לה הבית דין אף אם לא יהיה הרב והעדים בחיים להעיד על זה, כי יסמכו הבית דין על המנהג והובא בספר קב ונקי סי' רמ"ה, ומהאי טעמא כל חביעות ממון שאיחא בסי' ר"כ שאם יש איזה חילוקים ביניהם יחפזו על ככה, הוא עוד מכל שכן מהכחוצה ששייך בזה הטעם דהרמ"א בשם מהר"י מינץ שלא יבואו לידי קטט ויאמר הצעל על מנת כן לא גירשה, שלכן לא הוצרך הרמ"א להזכיר גם זה, ורק מהר"מ ר' יחפז ביומר גם זה שלא יבואו אינשי לטעות. וממילא איכא החזקה שעשו כן הבית דין, וכל בית דין שנעולס לא ישמעו אף שיש

קודם גירושין לאחר גירושין והנה בגמ' כתובות דף כ"ח המגרש את אשתו לא תנשא בשכטתו ואם היה כהן לא חדור עמו במבוי וכו' ח"ר לזה הימנה בנכסי אביה אינה נפרעת אלא ע"י אחר אמר רב ששם ואי אחי לקמן לדינא לא מזדקקין להו רב פפא אמר משמותי נמי משמחין להו רב הונא בריה דרב יהושע אמר נגודי נמי מגדינן להו אמר רב נחמן חנא בצבל רבתי צד"א שנחגרשה מן הנישואין אבל כשנחגרשה מן האירוסין נפרעת ע"י עצמה שאין לכו גם כה ההוא ארוס וארוסתו דלחו לקמי דרבא יתיב רב אדא בר מחנא קמיה אוקי רבא שלוחא בינייהו א"ל רב אדא בר מחנא והאמר רב נחמן חנא בצבל רבתי כו' א"ל קא חזינן דקא גייסי בהדדי איכא דאמרי וכו' והרמב"ם פכ"א מא"צ הכ"ז כתב וכן מי שגירש את אשתו וכו' וגרשה שבה עם המגרש לדין מנדין אותו או מכין אותו מכת מרדות וכו' ואם היה לכו גם כה אף מן האירוסין איסור ועיין ה"ה שם.

ובטור א"ע סי' קי"ט כתב ואם שניהם נאים לפנינו והוא חובעה משמחין להו ועיין צ"י אי פסק הטור כרב פפא או כרב הונא וצ"ח האריך בסמירת פסקי הטור דלמעלה פסק מגדינן להו וכאן פסק משמחין להו וע"ש מה שח"י ובסי' ו' כתב דמכין אותו מכת מרדות כרמב"ם ועיין ד"מ ובש"ע א"ע סי' קי"ט ס"ט גרשה שבה עם המגרש לדין מנדין אותו או מכין אותו מכת מרדות ועיין מס' שמחות פ"ב ובה"ג סוף הל' גיטין עכ"פ הוא הלכה פסוקה.

גם בסדרי הגט הביאו שישאל הרב המסדר קודם נתינת הגט אחר הכחוצה שתחזור לצעל או שתמחול לו אם אינה בידה או שיוכל הרב לקורעה ותמחול לו בפני הרב והעדים וכן מהירס הרב שלא יהיו קשורים ביחד בשום דבר אך אם יש איזה חילוקים ביניהם יחפזו אוהביהם או קרוביהם על ככה עיין קו ונקי אות רי"ט ר"כ והכל כדי שלא יהיה ביניהם עוד שום קשר וקירוב דעת לאחר הגירושין וממילא ע"כ שצריך לסדר כל דבר

בדה שערות החיונים מזד שידוע לכל בית דין
בעולם שציון שנחגרשה אין שום חביעות.

ומהאי טעמא אמרתי להבעל שהגט עצמו הוא כמזהיר להאשה שאין הבעל חייב לה כלום ובניה דין של ישראל לא חוכל לחבוע כלום אף אם חרצה, ובערכאות נמי ברור שלא יחבועו שמאחר שהיא וכל משפחתה לא יעברו על מנהג כל ישראל שיש לחוש ללעז שיוציא הבעל לומר שעל מנת כן לא גירשה, ואף אם הנטיח על ידי עורכי דין (לאיערם) אחיה דבר בהסכמתו ובחתימתו ולא ירצה לקיים לא חוכל האשה לחבוע כלום ממנו, עכ"ל.

עוד שם באהע"ז סימן קט"ז ח"ל, בענין האשה שהשיגה גט פטורין מבעלה וכעת חובעת ממנו ממון כדי שחסכים לגירושין דערכאות. הנה יש לי עגמת נפש גדול בעבור העסק שעמלנו ויגענו יחד ביגיעה גדולה להשיג גט פטורין כדי להחיר מכבלי העיגון אשה זעירה, וידענו שכל העיכוב היה ענין הגירושין דערכאות (דיווארס) מטאראנטא, שכן האשה דרה בארץ ישראל ויכולה להנשא על סמך הגט פטורין, אבל הבעל דר בטאראנטא וכדי לינשא הוא נריך לגירושין דערכאות משם. ואנחנו יעצנו שעל ידי הגט חנשא לאחר ויכול הבעל לעשות הגירושין האזרחיים והאשה לא תעכב וסמך עלינו הבעל שיהיה כן, ולבסוף מעכב אבי האשה - על ידי שאינו כוחז לעורך דין (הלאיער) שהיה לו בטאראנטא שמסלק חביעתו מהבעל, שעל ידי זה אי אפשר לבעל להשיג גירושין דערכאות. ואף שהנטיח אבי האשה במכחצו לאגודת הרבנים קודם מתן הגט פטורין שלא ימנע אינו מקיים דברו, והוא עוול גדול שאין כמוהו, כי הלא הרוח לבד - שבתו הוחרה וניסת לאחר, שזה שזה אלפים לאין מספר, ולא חשב כלל לחבוע האלף דאלאר שחובע עכשיו, כי עוד היה מוסיף כהנה וכהנה, הרי הרוח כפשוטו מכיסו ממש, דהרי הגירושין דערכאות לפי חנאי הגט של ארץ ישראל היה עולה לו אחיה סך גדול ועמה הרי לא הוצרך לזה.

ולבד כל זה אסור לו לחבוע כלל האלף דאלאר, ולמנוע לעשות הגירושין דערכאות אסור עוד ביותר, ובכהאי גוונא אמרינן שחיקותך יפה מדכורין כדאיחא בגיטין (מ"ז ע"ב), ומטעם זה החמירו שאינה יכולה לחבוע הכחובה אחר הגירושין, כדי שלא יבואו לידי קטטה מתחת הכחובה ויאמר הבעל על מנת כן לא גירשה כדאיחא בס"י קנ"ד בסדר הגט סעיף פ"א, ובסדר גט ראשון אות רי"ח נמי הזהיר על זה שיקראו הכחובה, ואם כן כל שכן בשאר דין ודברים, ובפרט בעובדא כזו שידוע לכל שאם היו רוצים ז' הבעל היה נותן לו אבי האשה עוד אלפים, שודאי היה להם לחשוב שלא יחבוע מהם כלום. ומחמת זה כמעט שבטוח אני שאמרנו שאין להם עליו שום טענות וחביעות בעיני ממון, מכיון שזה היינו מחויבים לומר, וכן ברור שהוא בכלל מה שאמרו מסדרי הנתינה בארץ ישראל מהשליח להאשה, שזריכה למחול לו הכחובה כדאיחא בסדר הגט שלישי ס"י מ"ג, ואף שלא הזכירו בדבר האלף דאלאר שחובע אותה משום שלא ידעו, וממילא כיון שטעם אחד לזה כדי שלא יהיה לעו. אך איני מוצא את הפסק דין שכתבנו ואולי הוא אצל כבוד חורמו הרמה. בכל אופן אף שהיה אחיה העלם מאתנו ולא אמרנו בפירוש, הוא ברור שאינו יכול לחבוע כלום, ומוכרח לכחוב אל עורך הדין שלו שמסלק חביעתו כדי שלא יהיה עיכוב להשיג גירושין דערכאות מזד חשב הלעו.

ובעצם יש גם להסתפק לדינא ממש אולי יחבטל הגט חס ושלום משום שאנחנו סהדי שלא נתן הגט אלא מזד הבטחתו שיוכל על ידי זה להשיג גירושין דערכאות משום שאבי האשה לא יעכב אלא אדרכה יסייע בזה, וכיון שמעכב שאם היה יודע שיעכב ברור שלא היה נותן הגט, וממילא לא הועיל כלום מה שאמר שהוא בלא חנאי. ונמצא שיש גם לדינא חשב גדול אם יעכב הגירושין דערכאות שהגט יהיה פסול וחשב ממזרות על הבנים שחלד חס ושלום. ולכן בבקשה מכבוד חורמו הרמה שלמען השם יסביר לו כל זה ויאמר שבנפשו

וז"ל הרא"ש וקודם שיחזירו לה כל מה שהכניסה היה מצוה להחריס אם שום אדם השיאה ענה זו כדי להוציא מיד בעלה מה שהכניסה לו וכשהיה נראה לו שהיה ערמה בדבר לא היה מצוה להחזיר אפילו מה שהכניסה לו ע"ש דברים מאירים כספירים.

ומבואר שרבינו מאיר והרא"ש ז"ל צו להחריס על מי שהשיאה האשה ענה זו כדי להוציא מיד בעלה אפילו דבר שמגיע לה ע"פ הלכה ואם עשה כן הרי הוא נחרס וכ"ש על מי שמשאה ללכת לערכאות ולהוציא מבעלה ממון שאין מגיע לה שודאי הוא נחרס שלהם חוץ מלפני עור לא מתן מכשול וכאן הו"ל בכלל חרי עוברא דנהרא נמי וחוץ מאיסור גזל שמוטל גם על צוארו שכיון שע"פ דין תורה אין מגיע לה כסף זה או שהצ"ד לא היו מוציאים אם הלכה והוציאה בעצמה או ע"י ענה אחת אדם רשע שהשיאה ללכת לערכאות שחייבין להחרימו ע"פ הלכה ודאי שהוא יותר מגרמא צמקין וכל ההצק שגרם לו עליו ועל צוארו ועם עי"ז קפח פרנסתו או פרנסת אנשי ביתו שנשא אח"כ הרי הוא בכלל הורג נפש או נפשות.

עיין שלהי ב"ק אל שאל ואל בית הדמים על אשר המית הגזעונים ופרץ וכי היכן מצינו שהרג שאל את הגזעונים אלא מחוץ שהרג נז עיר הכהנים שהיו מספיקין מים ומזון מעלה עליו הכחוש כאלו הרגו ועיין רש"י וברא"ש שם וכ"ש שמשא אדם ללכת לערכאות ולהוציא ממון שאינו מגיע לו ע"פ התורה שהוא גזל גמור ואם השופט פסק לה לזמן רב ואח"כ הבעל לא יוכל לישא אשה אחרת ולפרנסה וכיוצא בו הרי הוא ממש הורג נפש זו נפשות. ועיין שם היטב בחשו' הרא"ש ופליאה ענינה מה שאח"כ צועקים שהבעל מעגן אותה לאחר שהלכה בערכאות וקבלה כל מה שיש לו ועוד קבלה פסק על להצא. נמצא אותו רשע שיעץ לאשה או לאיש לילך לערכאות והוציאו ממון שלא כדין עובר על לפני"ע ועל גזל ועל שפיכת דמים והרי הוא מוחרס מה"ת וזה לצד מאיסור ערכאות אשר

הוא עושה. ולבד כל אלה איך הוא רוצה בשביל תאוה להשיג אלף דאלאר שלא חשב כלל עליהם לערערו כל כך, שהרי ברשות צד הבעל חושדים אותו ששיקרו להם ועשיתו שלא כהוגן להחזיר המעות קודם שידעו שליכא עיכובים מצד אבי האשה, ונפרט שידע אבי האשה שלא עשיתו בשביל ריוח ופרנסה אלא לשם השם יתברך, להחזיר את כחו מכבלי העיגון ולבסוף הוא עושה לנו רעה גדולה כזו שהיה עלינו חשד על חנם. ומקווה אני שאחר שיסביר לו כבוד תורתו הרמה את כל זה יכחוש חיקף לעורך הדין שלו בטארנטא, אבל אין לסמוך עליו אלא יראה שבפני כבוד תורתו הרמה יכחוש זה וכבוד תורתו הרמה יקח מידו וישלח בעצמו לבעל.

כתבתי גם לאבי האשה מכתב אך בקצור כי לא רציתי להאריך בכתב בדברי תורה לאיש שאינו בן תורה אבל הזכרתי מהעגמת נפש שלנו וגם שאסור לו לחבוע מצד שתיקותיך יפה מדבוריך עכ"ל. העמקתי הדברים להראות עד כמה החמיר לסדר כל הענינים קודם נתינת הגט ושאלתיך אין להשיב או להמדין כי בניקל יבוא לידי ביטול הגט ח"ו.

ולא אוכל מלעצור ולהעיר עוד דאיש או אשה שהולכים בערכאות לבית משפט עכו"ם להוציא ממון או הנשים זה מזה ע"י כח בית המשפט קודם שילכו לצ"ד הרי ההולך עובר על אשר חשים לפניהם ולא לפני עו"כ ואם הוציא זה מזה ממון ע"י הערכאות הרי המעות הוא גזל ביד המוציא וחייב להחזיר ונפרט אם המוציא הכסף הוא גם על להצא כגון על צו השופט שיתן כך וכך לכל חדש או שנה וכיוצא בזה ובלית ברירה משלם הרי בכל חודש הוא גזל והמסייע בדבר או נותן לו ענה הרי גם הוא נחפס בראותו עון ועובר על איסור גזל ולפני עור והרי הוא נחרס שהטילו רבינו מאיר והרא"ש בחשונה כלל מ"ג סי' ח', שכתב הרא"ש ז"ל דרבינו מאיר ז"ל היה דן בדינה דמתיבחה שיתנו לאשה כל מה שהכניסה אבל לא היה כופה לגרשה וכתב.

והנה כל זה צמי שהולך פעם אחת בערכאות וגם להוציא את שלו ולא להוציא מה שאין שייך לו ואפילו במקום שהערכאות דיינים כהלכה אלא לפי שהולך לערכאותיהם הוא בכלל עובד ע"ז אבל מי שהולך והם דיינים שלא כהלכה ולוקחים מזה ונותנים לזה ונותנים גם למי שאינו שאלו ראוי לתת להם ע"פ הלכה הלכות החורה הרי הם גחלים וחומסין ממון חבירו וכלשון התשכ"ץ שאין לו כפרה לעולם.

ובל זה אם הצמי דיין שלהם פסקו להם פעם אחת ואם פסקו להמשיך אז פשוט שכל רגע עובר על גול וכיוצא בו ועיין דומה לו כתובות אלמלא נגדו לרניאל חנניא מישראל ועזריא הוא פלחו ללמלא ובגמ' שם דשאני מיתה מנגדיא ממושכת ועיין חוס' שם ובחי' הארכתי בס"ד ומי יכול לשאר גודל האיסור והנזק לזה וכה"ג פשוט דכל זמן שלא תשוב הגזילה והערכאות וחלך לב"ד של ישראל להחדיין הרי הוא או היא מורדת ועוברת על דת ישראל ומצוה להציל עשוק מעושקו וכל המסייע לעושי רשעה נתפס בעונם והוא נכלל בצרכה ולמלשינים ר"ל ואזכר פה תשובה קצרה מה שכתבתי בעיניים אלו בס"ד.

אלו דברי ידידו הכותב בלב נשבר שבר על שבר על חילול השם חלול המורה ואבקש פליחתו אם ח"ו יצאני חוץ מגדרי ודברתי דבר מה שעל לבי כי אין חולקין כבוד לרב במקום שיש חלול השם ברכים ובפרסום במודעי ומודעי דמודעי ומודעי דנפק מגוי מודעי כמבואר ברמב"ם ז"ל דלה"ר בכח גרע מלה"ר בע"פ שזה יש לו קיום לדורות ח"ו ואין התשובה נמחקת עד שיש רשע החטא כמו דקיי"ל דהנא על א"א והוליד ממנה ממזר דלאו בעל תשובה הוא כיון דחטאו רשום בעולם עד שימות הממזר ועיין חוס' ופוסקים בזה.

אבל ליהוי ידוע כי ח"ו ח"ו אין כונתי לשום אדם וכ"ש מר שליט"א אשר כבודו חביב עלי וכמ"ש יהיה כבוד חברך חביב עליך כשליך ומה

בעיני"ה הותר בזמן האחרון וכמעט הותרה הרצועה והרי הם נעשים כמותרים לאותו דבר ר"ל.

וכבר כתבתי בענין ערכאות על אותם אשר מקלם יגיד להם והחירו ללכת לערכאות ע"י אמתלאות או קלות שהוא ממש ענין של ע"ז עיין שו"ת תשכ"ץ טור הראשון סי' י"ז אות א' שכתב לאנשי קהל בסכרא בענין חומר העון של ערכאות ח"ל והלא ידעתם חומר האיסור בזה להביא דיינו לפני ערכאותיהם וכ"ש בדיני אישות והוא כאיסור ע"ז ממש כמו שדרשו ע"פ כי לא כזרנו זורם ולפי שאתם העלמתם עין מענין זה יש לנו להאריך ולהזכיר לכם חומר עון הזה וכו' הלא אמרו רח"ל כי דבר הזה יש בו חילול השי"ת שאין לו כפרה בארבעה חלוקי כפרה כי אם במיתה וגם יש בו עון ע"ז כי בלכתם אל בית טענותיהם לדרוש ערכאותיהם בזה הם נותנים מעלה וחשיבות לאלהיהם ולתורתם ומניחים אלקים חיים ומלך עולם ותורתו תורת האמת וכל זה אם הוא כדינו וכ"ש אם הוא מוציא בדיניהם אשר פיהם דבר שוא מה שלא חייבה תורתנו תורת אמת שנמצא גחל את חבירו וחומסו ואינו משיב את גזילתו ואין לו כפרה לעולם וכו' ולכן עמדו ישרים עמודו לגדור פרץ להחזיר האנשים החטאים האלה בנפשותם למוטב ולתמות על יד המחזיק בדבר זה ואי לא צייתי לכוין תודיעונו דברי האמת ואנו נזוה את הנח"ש בגזירת עירין ובמימר קדישין ונשך למאן דלא ציית לדינא כי אין ראוי להעלים עין מהדבר הזה וכל המזהירים יחזירו כוהר הרקיע ואשר לא ישמע לקול מורים נע ינוע והוא בחטאו ימות ועל ישראל שלום לבד ממנו ע"ש.

ועיין ספרינו משנה הלכות ח"ו סי' רנ"ה וח"ט סי' שנ"ד שכל מי שמניח דייני ישראל והולך לפני עכו"ם כפר בקב"ה תחלה ואח"כ כפר בתורה ועיין ח"מ סי' כ"ו ובציאור הגר"א והארכתי בזה בכמה מקומות. ומה נאמר אי לו לדור שכך עלתה בימינו ובפרט במדינה זו ומי יעמוד בפרץ פרוץ מרובה על העומד.

למסור להאשה הגט ואם האשה ג"כ אינה יכולה לבא למקום שהב"ד שם איהי ג"כ חמנה שליח לקבלה ע"י הטעלעפאן הכל כפי המנהג וההלכה ואח"כ מיד יסדרו הב"ד הגט וימסרוהו להאשה והב"ד יכתבו להבעל והאשה כתב פטורין והם מגורשין כדת משה וישראל.

והגם שזה יומר מג' חדשים שנקשה לזכר לך ואמרתי לך אז בע"פ שא"ל למנות שליחים על הטעלעפאן וא"ל לגרש על הטעלי' וחשבתי שדי לך בזה, אמנם היות כי עכשיו באת שנית ואמרתי שדבר נוגע לך הלכה למעשה ושכן עושין מעשה אמרתי לא עת לחשות כי הוא דבר הנוגע לא"ל החמורה, ולכן אמרתי להעלות על הכתב מה שנראה בזה מדברי הפוסקים הלכה למעשה, ולפענ"ד ח"ו לגרש על הטעלעפאן והעושה כן הוא מרבה ממזרים בישראל ח"ו והגט אינו גט כלל ואפילו מדאורייתא אינו גט כלל וכלל לא ואפרש שיחתי כס"ד.

כתוב במורה (פ' חלא) והיה אם לא חמלא חן בעיניו כי מלא בזה ערות דבר וכחז לה ספר כריחות, ובגמ' גיטין ע"א ע"כ אמרו לו נכתוב גט לאשתך ואמר להן כחזבו אמרו לסופר וכחז לעדים וחממו אע"פ שכתבוהו וחממוהו ונחטוהו לו וחזר ונחמו לה הרי הגט בטל עד שיאמר לסופר כחז ולעדים חממו. ובגמ' שקו"ט טעמא דלא אמר חנו הא אמר חנו נוחין וכו' ואסיק רב אשי לא מיבעיא היכא דלא אמר חנו אלא אפי' אמר חנו לא, ולא מיבעיא היכא דלא אמר אמרו אלא אפי' אמר אמרו נמי לא, וחניא כוחיה דרב אשי כתב סופר לשמה וחממו עדים לשמה כו' הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כחז ולעדים חממו ישמעו לאפוקי ממ"ד מודה רבי יוסי בלומר אמרו קולו לאפוקי מדרב כהנא אמר רב ועין רש"י שם.

ובש"ע ח"ע סי' ק"כ כתב המחבר הגט נריך שיכתבו הבעל או שלוחו וכו' והם דברי הטור שכתב ח"ל נריך שיכתבו הבעל דכתיב וכחז

שאמרתי בין בע"פ ובין ככתב לא נכתובתי לשום דבר רק לטובה ולמען מורחמי הקדושה שנדרסת בעוני'ה באין דורש וכל אחד כפי אשר יעלה במחשבתו עושה וההרגש הוא ההלכה בעוני'ה כמאמר המגילה ישט עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים כלומר שיש ציניהם פירוד ודמיהם שונות מכל עם כלומר שלומדים דמיהם מכל עם שונות מלשון שיטון ושונתם לבנין שלמדו משאר עמים לחיות על ההרגש ואח' דמי המלך שהם דת מלכו של עולם אינם עושים אנשים שמעולם לא למדו עיני אישות נעשים אפטרופסים ושומרי הפילגשים והנשים וכיוצא בזה אי לי אם אומר אי לי אם לא אומר ושנית אבקש ויען ואמר סלחתי וצינאמי אומר שלום שיש שלום טובה וזכרה.

דורשה"ט בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן קיג

לעשות שליח על הטעלעפאן לבתיבת גט

ד' לסדר זאת התורה התשמ"ז בני"י יצ"ו מע"כ ידידי הרה"ג ור"ח ירא"מ כש"ת מוה"ר דניאל פראמעל שליט"א מחשובי תלמידי ישיבתנו הקדושה בית שערים אונגוואר

אחדשכ"ת צידודת,

בדבר ששאלת לזכר לך הא שאלתא צראון שרונה לגרש אח' אשמו דינה, והוא במדינה אחרת או בעיר אחרת ואינו יכול או אינו רוצה לבא למקום שאשמו שם או שאין שם ב"ד אי שפיר דמי למנות הסופר והעדים לכתוב לו גט על הטעלעפאן, כלומר שיקרא על הטעלעפאן ממקום שהוא או שהב"ד יללו לבעל והוא יענה להם וידבר אל הסופר ויעשהו שליח לכתוב לו גט ואל העדים שיחממו לו ויבטל מודעות ויקבל עליו חרם שלא יבטל השליח הכל כמבואר בחיקוי וסדר הגט וגם ימנה שליח

הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ונסתפק הב"ח כו' ואין כאן ספק ע"ש, ולכאורה אמאי לא היה מחשבה אם כוונתו לכך הסופר והעדים כיון דלא בעינן שליחות רק דלא ליהוי סתמא וכיון שכוונתו לשמה אין כאן סתמא אבל לפמ"ש אחי שפיר דהא דלא בעינן שליחות להחוס הוא רק על ענש הכתיבה דלא דרשינן וכחב בעלמא אבל על עיקר הגט ודאי נריך שיגרש בעלמא ונריך שליחות אם אחרים עושים.

והנה מה שכתבנו הוא על כתיבת הגט ובמקום שהבעל ימסור הגט בעלמא אלא שמסתפקים בכתיבה באיזה אופן נריך השליחות, אבל היכא דאין הבעל כאן אלא ממנה הסופר להיות שליחו לכחוב ועדים לחתום וגם ממנה שליח הולכה שימסור לה הגט, דהא ודאי ליכא הו"א דבעי שליחות גמורה ושימנה השליח הבעל ולא אחר ושימנהו באופן שמועיל בלי שום ספיקות ופקפוק דכלאו הכי הרי אין אדם מגרש אשת חבירו.

אמנם כי כן לפיענ"ד פשוט דא"א להתנות שליח על הטעל' כלל, שהרי כבר הארכתי בכמה מקומות בהשומע קול על הטעל' אין זה הקול קולו של המדבר אלא קולו של המדבר נפקס כשמדבר בטעל' ואז מיד באופן מעכאני ע"י סיוע של זרם החשמל וכמה גורמים נוצר קול חדש קצת דומה לקול המדבר, והאמת דאעפ"כ אינו דומה לגמרי מדוע שמי שידבר פעם ראשון על הטעל' אפילו עם חבירו המכירו ירגיש שינוי בקולו ובהקשבה ראשונה לא יכיר מי הוא, עכ"פ דבר זה הוא פשוט וברור וידוע דקול הטעלעפאן איננו קול של המדבר, ומה"ט אין אדם יוצא שום מצוה בשומע על הטעל' עיין בספרינו שו"ת משנה הלכות ח"ד סי' פ"ה.

שוב ראיתי לידיד ה' וידיד נפשי הגאון רש"י ארעבאך (שליט"א) [זצ"ל] (בקובץ מאמרים בענייני חשמל ובספרו היקר סי' ט') שכתב בלוח א' בסופו ח"ל, וק"ו הוא לפ"ו שהשומע קול שופר, מקרא מגילה או סתם ברכה ע"י רדיו שאינו עושה

לה או שלוחו בציווי יכתוב כו' וכחב הב"י כפשט לשון הכתוב ושלוחו של אדם כמוהו כדילפינן בפ"ב דקידושין, איברא דנחלקו בו הראשונים אי דרשינן וכחב שיהא הבעל ממש כותב להחוס' גיטין כ"ב ע"כ דאי נימא דהבעל נריך שיכתוב הגט בעלמא או שלוחו א"כ למה חש"ו כשר כשגדול עומד על גביו הא לאו בני שליחות הם והוכיחו מזה דוכחב לא קאי אבעל, ועיין ב"ש שם סק"א.

ומיחזי חוס' גיטין ס"ו בעלמא כתבו בד"ה כל השומע קולו דבעי שליחות נמלא לכאורה דנריהם סותרים ומיהו האמת יורה דרכו דאין כאן סתירה דודאי גם החוס מודי דגט בעי שליחות ולא פליגי כלל בזה אלא שנחלקו אי וכחב קאי אבעל כלומר דהוא עצמו חייב לכחוב וע"י נריך שליח או וכחב לה הכוונה שהבעל יראה שיהיה גט נכתב לשמה ולזה נריך שליחות שהסופר יכתב לשמה נמלא מחלקותם לא היה אלא בדרש של וכחב אבל ודאי נריך שיהיה הגט נכתב לשמה וכשלא צוה הבעל חשוב סתמא ולא לשמה, ואפילו צוה לסופר זה וראינו שאשה זו לגירושין עומדת מ"מ אם בא סופר אחר וכחב לה גט לא מהני, דדוקא לו חייב לצוות ולעשותו שליח עכ"פ שיכתוב גט לשמה והוא שלוחו בזה אבל אם צוה לאחד לא מהני לשני. ועיין פר"ח א"ע הנ"ל שהביא חוס' גיטין ט' ע"כ בשם ר"י דמשמע דבעי שליחות ובדף כ"ב ד"ה והא לאו משמע היפך סברת ר"י דלא בעי שליחות ולא הרגיש בדברי החוס' ס"ו שנייני שכתבו נמי דבעי שליחות ולפמ"ש לכאורה ליכא סתירה ודו"ק.

ובזה מובן דבסי' קכ"ג ס"א כתב המחבר הכל כשרים לכחוב הגט כו' אפילו האשה עצמה אם אמר לה הבעל לכחבו כו', ובנ"ח נדחק בלשון אם אמר, והפר"ח כתב מבואר בדברי הרשב"א בזה והר"ן פ"ב דגיטין דאף שמכוונים הסופר והעדים לשמו ולשמה בלי צוואת הבעל לא חשיבה כוונתן לשמה כוונה מעליא וכשלא לשמה חשבינן לה, וכן מבואר בפי' מי שאחזו כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה אע"פ שכתבוהו וחתמוהו ונמנוהו לה

והנה ראיתי אחת הראיות היומר מכריחות לדעתם מביאים ממשנה גיטין ס"ו ע"א מי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע את קולו יכתוב גט לאשמו הרי אלו יכתבו ויחטו והנה החס ההלכה אע"פ שאין רואין זה את זה והא דנעיין שיראו צוואה דצוואה הוא רק מחשש שמא שד הוא אבל בדין דלא חיישין לשדים שפיר דמי אפילו בלי צוואה וא"כ שפיר מועיל נמי לזו הבעל ע"י טעלי וגם אין לבעל דין קול שופר וראי' ג"כ ממשנה זו דאע"ג דבחוקק לחוך הבור יש חלוק בין העומדין בפנים או מחוץ לבור לענין לנאח אי שמעו קול שופר או קול הברה (ר"ה כ"ז ע"ב) דמי שהיה מושלך לבור ואמר כל השומע לא חילקו בזה ובכל אופן קיי"ל דיכתבו ויחטו.

גם בשו"מ חלקת יעקב ח"ב סי' כ"ה אות י"ד שהאריך בזה מילתא אי יכול לעשות שליח בכתב ואחר האריכות כחב דבשעת הדחק ועיגון יכול למנות בנ"ד בכתב ויעמדו הב"ד ויעידו וישלחו ובפרט שהב"ד במקום הבעל ישמעו הכל על הטעלי דהא פשיטא דדיבור ע"י טעלי לא גרע מהרכנה, ובפרט שיי"ל מסבירא דשמיעה ע"י טעלי הו' שמועה מעליוחא דהא שומע קולו ממש ומה לן בזה שאינו רואהו הלא משנה מפורשת הוא מי שהיה מושלך לבור כו' כל השומע קולו והרי שם ג"כ אינו רואהו וכו' הגם שיש הטעם דשמא אינו מרונה באמת או משטה או מחססך בשטרוחיו כיון שאינו מדבר בפניו אכן זה שייך כשאדם כותב לעצמו אבל כשכותב או מדבר לפני ב"ד וגם מבטל המודעות ונשבע כשבעת המורה לא שייך כלל חשש זה ע"ש.

ולפענ"ד מדברי המשנה הג"ל אין ראי' לדבריהם אלא ראייה להיפוך, חדא ממה שכתב שם המאירי שמה שכותבין אע"פ שאין מכירין אותו אלא שפירש להם שמו ושם אשמו ושם עירו ושם עירה ואין חוששין לזיוף אינו אלא בשומע קולו ממש ומ"מ אם הוא צבורות העמוקים צריך שיכוננו את הקול אם הוא קול גמור או ערוב של אמה

כלל שום מזה וגם אינו רשאי לענות אמן אחר המנכך, כי הקול היוצא מהממברנה של מקלט הרדיו אינו כלל קול החוקק או המדבר אלא ג"כ רק הממברנה מדברה ונמצא שרק קולות עץ ואבן הוא שומע ולא קול אדם כו' קצור הדברים אי אפשר לנאח כלל בשמיעה זו שום דבר שחייבים לשמוע מפי אדם ואף שידע אי שרצים יחמהו על כך וכמו זר יהיה הדבר בעיניהם, עם כל זאת האמת הוא כדברינו, וברור הוא בעיני שדבר זה מחר הוא רק לאלה שאינם יודעים כלל מה טיבם של המכשירים האלה, (וחושבים מחשבות הכל שחוטף הטעלי או ברדיו מוליכים ממש את קול האדם וכדי להוציא מלבם טעות הארכי מאלד צניאור הדברים) אבל לא ליודעים האמת כי בדברי בזה עם מביני מדע ויודעים בהלכה כולם הסכימו לי ע"כ ע"ש.

ובזה ממילא נדחו דברי קצת מרבוזינו האחרונים שרצו לומר דבשעת הדחק יוצאים ידי קריאת מגילה והבדלה ע"י שמיעה על הטעלי עיין מנחת אלעזר (ח"ב סי' ע"ב) ועיין בית יצחק א"ע סי' י"ג ושו"מ אג"מ א"ח ח"ב סי' ק"ח, והוא דבר ברור שקול הטעלי אינו יותר מקול שעל פלאטא או טייפ רעקארדער בלע"ז אלא שהוא מלוכש בלבוש אחר שהוא נקרא טעלי או רדיו אבל כולם הם יצור קול ע"י גלי חרס חשמל, והוא כמו יודע לנגן על מוזיקא ואחד מנגן בפה והוא הולך אחריו עם הכינור, ועושה פעולות בידי כפי חכמת המוזיק וממש יוצא ניגון זה, ומ"מ אין זה קולו ואין לו שיכות להפעלים המזמרים הניגון והכ"נ כן הוא.

הן אמת דראיתי להרבה מהאחרונים שכבר ישבו על מדוכה זו ומהם מימינים ומהם משמאלים יש מחירין ע"י טעלי יש אוסרים ויש מחירין דדיעבד ובשעת הדחק גדול, יש אוסרין בכל אופן ולהכריע בדבר זה הוא דבר קשה כי מי יאמר אליך עגלי האמת, ומיהו אי בשביל זה לא אמנע מלחיות דעתי העניי מה שנראה לי בס"ד והשומע ישמע והחדול יחדול.

יאמרו לסופר לכתוב ולעדים לחתום ואפי' אמר להם אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו מפיו ואם עבר וגירש ע"י אומר אמרו הוי ספק מגורשת, וכתב הב"ש אפילו במיוחד הסופר והעדים לא מהני ואין הסופר והעדים במקום הבעל אלא כששמעו הם מפיו אבל בשאר דברים עושה אדם שליח שלא בפניו וזה דעת הרמב"ן ז"ל ואפילו החולקין עליו הר"א והר"ן דלא פסלו באומר אמרו מדעתכם לפלוני אבל בממנה סופר ועדים שלא בפניהם מהני ע"ש ועיין הגרע"א שם אות ו'.

ומבואר דאפילו לדעת המקילים באומר אמרו דוקא שאומר אמרו אבל אם שמע אחד מעצמו קול הבעל והוא אומר לסופר אפילו הוא בר דעת אין בזה שום ספק דלא מהני וכ"ש היכי דהבעל מדבר בפי תקליט או אחיז מכשיר אחר ואין אדם שומע הבעל מדבר ואינו רואה אותו כלל ולא רואה שהוא הבעל וגם אינו יודע ומכיר אותו ואולי הוא אדם אחר שמדבר במכשיר שרואה לגזם או לגרש אשת חבירו או ששכרו אותו לזה או כיוצא בזה או שמדבר שם אחיז קוף בעלמא או אפילו עם טייפ רעקארדער והמכשיר תחור על דבר המדבר בו ושומע הסופר והעדים מעצמם שומעים מהטעל' שהוא המדבר מה ששמע מהבעל ודאי דכהאי גוונא אינו מועיל ואין זה שומע קולו וליכא ראי' ממחנ' הנ"ל כלל דמהני קול ע"י הטעל' ואדרבה. ובאמת כי הבעל ח"י הנ"ל ג"כ לא החיר אלא כשהיו שם ב"ד ועשו מעשה ב"ד ואירוף גם לזה מעשה ב"ד שכתבו לסופר וגם השמעת קול שהיו שם עדים ששמעו שהבעל אמר עכ"פ על הטעל' ואפי"ה פקפק אלא שכתב דמסבירא על הטעל' עדיף שהרי זה 'קולו האמנם סברה זו נפסלה מהמציאות שהרי המציאות הוא שאין זה קולו כמבואר ליודעי דבר הטעל' וכמ"ש לעיל.

ובמ"ש ממילא לא הבנתי מה שהמציא לי חשובה מיידי הרא"ש שליט"א מה שיצא להחיר הדבר ועשה מעשה לכחילה במינוי הבעל ע"י

דמיון ומדברי גדולי המחברים (רמב"ם פ"ב מהל"ג הי"ג) נראה שצריך להעלותו, אלא שמ"מ אם א"א להם יכונו את הקול בכל יכולתם. הנה יש לפנינו ג' דברים חדא דעת הרמב"ם דס"ל שצריך להכיר אותו במקומו שנית שהצריך לכין את הקול אם הוא קול גמור, כלומר שהוא קול שלו או ערבוז של אחיז דמיון, והנה דייק לומר של אחיז דמיון ולא כתב או ערבוז של קול אחר אלא שכל שאינו קול שלו רק דומה לקול שלו אין זה קולו ואסור לכתוב והשלישית שרק בשעת סכנה או שהוא בשעת סכנה אבל כל שאינו מג' דברים הללו לא החירו.

ומעתה לא מיבעיא לדעת הרמב"ם דצריך להעלותו ופסק המאירי כותיה היכא דאפשר א"כ לא מהני שמיעת הקול בלי להכירו אלא אפילו נימא דלא כהרמב"ם הרי התנה המאירי דוקא היכי דאי אפשר להעלותו ופשוט דכל שהוא בעיר אחרת ובמדינה זו אין זה בכלל בשעת סכנה, שאם לא עכשיו אחמי וכל זה להס"ל דדמיון המשנה עולה יפה עם נדונינו, ברם לפענ"ד אדרבה מדברי המשנה ראייה להיפוך ואפשר שיחמי בס"ד.

דהנה במשנה אמרו מי שהיה מושלך בצור ואמר כל השומע את קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויחתו ונתקור מה אם השומע קולו אינו בר הכי ואינו יודע לכתוב וגם אינו יכול ללמוד כגון שהוא גידם ר"ל וכיוצא בו והולך ואומר לסופר ולעדים כך וכך שמעתי ממי שהי' מושלך בצור לכו כתבו גט פשוט שאם כתבו הגט פסול לכ"ע ודבר זה מפורש שם דף ע"ב ע"א בזה דרב אשי אמר כולה ר' יוסי הוא ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא היכי דלא חמו אלא אפילו אמר לבי חלמא ואפילו אמר אמרו נמי לא מהני וחניא כותיה דרב אשי כתב סופר לשמה וחתמו עדים לשמה אע"פ שכתבוהו וחתמוהו לו וחתמו לה הרי הגט בטל עד שישמעו קולו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתמו ישמעו לאפוקי ממ"ד מודה רבי יוסי באומר אמרו קולו לאפוקי מדבר כהנא, ובש"ע סי' ק"כ ס"ד לא יכתבו וכו' אפילו אמר לבי חמו גט לאשתי לא

טע' דמהני לכ"ע אפילו להרמב"ן והר"ח נדון
לו הבעל שלא בפניו דאף הרמב"ן לא רצה לומר
בפניו ממש אלא כוונתו שהלוי יהיה ישר מן הבעל
אל הקופר והעדים וכו' דהרי שומעים הלויים מפיו
ממש, והנה לא די שלא הבין כן הכ"ע שכתב דנעי
על מקומו שם ממש שהרי כתב אבל בשאר דברים
עושה אדם שליח שלא בפניו מבואר דכאן בפניו
ממש קאמר וכן הביט כל האחרונים וז"ל בלשון
הרמב"ן אלא אפילו לסברתו הרי אין יסור מפי
הבעל להקופר והעדים אלא ישר מפי הבעל
להמכונה הנקרא טע' והוא במד"ה או בעיר אחרת
והמכונה היא האומרת מה ששומע הקופר ואין כאן
דבור מן הבעל כלל להקופר והעדים.

ואפילו קצת אחרונים שהקילו לסמוך גם על
הטע' לא הקילו רק בזירוף שהבעל ישלח
בכתב ידו המיני להקופר והעדים ויכיר דבר זה
בכ"ד ובעדים ולאחר כל זה כיון דיש מחלוקת אי
מיני בכתב מהני ולזה ליטר שאת אמרו לנרף גם
זה שידבר על הטע' וגם לזה אמרו שבעת שמדבר
יהיה הדבור נכח עדות וכו' שישמעו מה שמדבר
וכולי האי ואולי אבל לסמוך על הטע' לבד ח"ו
להקל בא"א בזה. ובפרט כשהוא לבדו עשה עושה
ועשה מה שלבו חפץ על הטע' ולפעמים חקק
האשה אחיה או אחד ממשפחתה או אזהבה שידוע
מכל הדברים שלה ואפילו ישאלו הכ"ד דברים הוא
יודע להשיב וכיון שאינו בפני הכ"ד מעט ומעט
לשקר ובפרט שמדבר באנשים שאינן שומרי המורה
שאפילו כשנאמרים לפניו הרבה יש לומר ולא למהר
ולגרש כידוע כמה מעשים שכבר נעשו שהביאו
אנשים אחרים לגרש וגם בדידי כבר היו מעשים
כאלו כ"ע ע"י הטע' שאף לא יחפס כגונב כלל אי
לי אם אומר אי לי אם לא אומר.

שהבעל הוא המלוא וא"כ אפשר הכוונה ברור ע"י
ב"ד ועדים שעומדים שם ושומעים המיני והו"ל
עכ"פ כפי כחב שהרי המיושבים ושומעין, בר מן
דן כנראה דדעת מרן הגרמ"פ ז"ל דקול הטע' הוא
קול האדם שס"ל שיוצאין בו קריאת מגילה
והדלה עיין אג"מ א"ח ח"ב סי' ק"ח ע"ש שכתב
שאינו ברור שהקול הוא קול אחר אבל באמת הרי
הדבר נחזק שהוא קול אחר ולאו קולו של אדם
וכמ"ס להדיח הגרש"ו ועוד בשם המומחים בכל
העולם ועל המציאות א"א לחלוט. וזה יחייב נמי
ללא חקשה נמי ממה שכתב הגרמ"פ באג"מ א"ע
ח"א סי' קל"ט בדבר זכר גט לאשה שאינה שומרת
חורה ונחגרשו בערכאות וכתב שיעשו שליח לקבלה
אם יכירו את קולה ע"י הטע' ודחק עצמו להחירה
ע"ש והגם ששליח לקבלה כתבו קצת אחרונים שהוא
קיל ובפרט במקום שזכות הוא לה לקבל גט כדון
זה אמנם לפמ"ש גם ז"ע והבן כי קצתו מאד.

וראיתי להגאון מופת הדור מוה"ר אליהו הענקין
ז"ל הוב"ד בחשמל להלכה שכתב ח"ל ועל
דבר הטע' לבד ג"כ לא דמי למושך בבור דאיכא
לברורי שהוא בסמוך לו, אבל מרחוק אם לסמוך על
הטע' מי שאין מכירין את הקול אין זו כדי
סמיכה, וכשהענין נחזק ביותר ראוי לעשות שני
דברים יחד ישלחו להבעל כתב מיני קופר והעדים
בשמותם ושמות משפחתם וכתובות שלהם והוא
יחתום על זה גם יכתוב בכל המיני בכתב ידו וכו'
וטקף על זה יקבע זמן בדיוק שהקופר והעדים יהיו
ביחד במקום זה שיש שלשה קוים ויותר טוב ארבעה
הקופר ישמע מיני של הבעל גם העדים ישמעו
מיניו, גם ישמעו מיני שני העדים והשליח אח"כ
יסקרו גם הקופר גם העדים בפני ב"ד ע"ש והנה
גם לא החיר בכתבם על הטע'.

וברגע ראיתי בספר יגדיל חורה (ליובאוויטש) סי'
רכ"ח שג"כ דן בזה ח"ל קראתי במכ"ע
שנקדרו ג"פ ע"י שמיעה בטע' (מיונה) מהבעל
כתבו ותנו כו'. אחענין לדעת אם נכונה השמועה
והנימוקים כי לכאורה נע"ג בזה שהרי ע"י טע' וכו'

ומה שמצינו רא' מהגרמ"ד והגרמ"פ ז"ל שאם
יש ברור גמור שהבעל הוא הוא המלוא
והממונה מזד השני אין חשש ובפרט שאם לא
נעשה הגט ע"י הטע' חנשא האשה בלא גט.
ולפענ"ד אין רא' חדא שהרי אמרו שאם יש ברור

סימן קיד

ע"כ אינו כותב גט

ה' לחדש אני לרדודי ודודי לי החשנ"ג בני יצ"א
מע"כ יד"נ אהובי באחי אח לצרה ולהרוחה ה"ה
הרב הגאון המפורסם ג"ה בנש"ק פרי עץ הדר ג"א
אין גומרים עליו את ההלל ה"ה כג"ת מוה"ר ישראל
מאיר לאו שליט"א בעמח"ס שר"ת יחל ישראל ב"ח
רב הראשי בארץ ישראל

אחדשכ"ג בידודות נאמנה ונאהבת אחים,

בחזרי מארצנו הקדושה אל ארץ חשיכה חפשי
באור התורה נספרו יחל ישראל ודפדפי
מקצה אל הקצה ונפל גורלי (נכסי כ') הביא מה
שכתב הגר"ח הלוי (רפ"א מה' תפילין הט"ו) מה
דליחא בגמ' גיטין (כ"ג ע"א) דעו"כ אדעמיה
דנפשיה קעביד והיינו לענין כתיבת גט לשמה ועיין
א"ע סי' קכ"ג ס"א, אין הפשט שהעו"כ אינו יודע
לכתוב לשמה אלא הוא מופקע מחורת לשמה ואין
לו הכח לחת חלות לשמה נגט, והביא שם נכס
הראב"ד הגרש"ז דנריסק שהוכיח זאת מדברי
הרמב"ם (פ"ג מה"ג הט"ו) שכתב הכל כשרים
לכתוב אח הגט חוץ מחמשה גוי ועבד חשו"ק וכו'
וישראל שנשחמד לע"ז או שהוא מחלל שבת
כפרהסא הרי הוא כגוי לכל דבריו עכ"ל.

ומשמע מדברי הרמב"ם ז"ל שאין זה חסרון שהוא
אינו יודע לחשוב לשמה דא"כ ישראל
המחלל שבת יודע שצריך לכתוב לשמה ומה שהוא
מחלל שבת אין בזה הכרח שלא יכתוב לשמה אלא
ודאי החסרון של הגוי שהוא מופקע מחורת לשמה
וממילא גם המחלל שבת שדינו כגוי מופקע מחורת
לשמה. ומעכ"ג העיר על רא"י זו דחלו אי נאמר
שמומר לחלל שבתות מופקע מיהדות וע"כ גם
מחורת לשמה הוא מופקע אבל הרי חזין בדעת
הרמב"ם שמן התורה הוא ישראל גמור ורק חכמים

אין זה קול הצעל כלל כ"א שע"י דיבורו מתעוררים
שינוים בזרם עלקטרי (שעד היום אין איש יודע מה
טיבו ומהותו כ"א רק אופן פעולתו, אבל "ידוע"
שאין זה כלל גלי חור או מנועה מעין אלו שזעת
הכמיצה) ולאח"כ שינויים אלה מפעילים קרוס דק
שרנה האומן והמקיני באופן מסוים. ומוכן שאין זה
נוגע לענין סמכות פוטוגראפיה וכיוצא שזה נוגע
לעגונות כי בזה ז"ל סימן משא"כ נגט שז"ל
אמירת הצעל. וה"ה שאין מקום לשמיעת קריאת
מגילה כו' ע"י טעל' ורדיא וכיו"כ כי אין זה קול
אדם כלל, אפילו לא התוקע למוך הבזר, ופשוט
שחידש גדול וגם מחר הוא לומר שכתב כחו ושינוי
עקרי במהות כו' יבא במקום דבור. ואף שישנם מן
האחרונים פוסקי וגדולי הדור מוכח מהשו"ח שלהם
עצמם שאלה שביארו לפניהם מהות ואופן פעולת
הטעל' טעו בזה טעות עקרי ואכמ"ל עכ"ל.

העתקתי כל דבריו שהם קילורין לעיניים וכל בר
דעת שרונה לראות האמת יראה שהצדק
כן וכמ"ש, א"כ מבואר דאין זה כלל מינוי שליחות
אלא שומע מטייפ רעקארדער שלא מהני כלל
כמוכן. וראיתי עוד שם שהביא גם מיד"ג הגאון
בעל זץ אליעזר ח"י סי' מ"ז והביא שיש מחלוקת
בזה וסיים דגם לדעת הממירין אין להמיר אלא
במקום חשש עיגון גדול ובתנאי שיעמדו העדים ליד
הצעל בעת שמדבר כדי שיעידו אח"כ בפני כ"ד כי
פי המגרש הוא שדבר ומינה דרך הטעל' ע"ש ויש
להאריך בדבר האמנם לפענ"ד אין שום היחר למנות
סופר ועדים על יד הטעל' לנד ואין זה מינוי כלל
והעושה כן ח"ו מרבה ממזרים בישראל ואין זה
ענין למינוי שליח שלא בפניו אלא שאין כאן מינוי
כלל ע"י הצעל אלא הסופר שומע קול המכונה ועל
זה הוא כוחב הגט כנלפענ"ד.

והגם כי יש להאריך עוד אלא שאין הז"ג והנני לברכו
בברכה"ת צלח ורכב על דבר אמת דרשה"ט המעתיר
בעדך וכל משפחתך לטובה כל הימים בלב ונפש,
מגשה הקטן

קנסוהו לחומרא שאין דינו כישׂראל והציא לעצמו משומת חס והאריך בדברים נכוחים.

ולפענ"ד יפה העיר לפי הנחת הגר"ח והגרש"ז הנ"ל, ואענה גם אני חלקי דנראה דעלם ההנחה שגוי מופקע מדין לשמה לפענ"ד ז"ע חדא מלשון הגמ' אלא מעתה עו"כ ישׂראל עומד על גביו הכי נמי דכשר וכי חימא הכ"נ והחניא עו"כ פסול ומשני עו"כ אדעתיה דנפשיה עבד ופרש"י דהא גדול הוא ויש בו דעת ואע"פ שזה אומר לו כן שמא הוא גמר בלבו לשם אחר אבל קטן אין בו דעת אלא למה שזה מצווהו.

והנה מדנתן טעם שמא הוא גמר בלבו לשם אחר משמע דהפסול משום שמא לא כיון לשמה אבל אולי הי' ידעין שלא גמר בלבו לשם אחר הי' הגט כשר ולא אמרינן דמופקע הוא בעלם מלשמה, גם מלשון החוס' ד"ה עו"כ שהקשו ממילה ואומר ר"י דהא דאמר דלדעתיה דנפשיה עבד היינו שעושה סתם וגבי סתם לאו לשמה קאי כדאמר בריש זבחים (דף ב') משום דסתם אשה לאו לגירושין עומדת אבל מילה סתמא לשמה קיימא ע"ש ואי נימא דעכו"ם מופקע מלשמה א"כ מ"ש סתמא דעכו"ם כשר בה דסתמא לשמה עומד מ"מ עכו"ם לאו בר לשמה הוא והו"ל כמו שעכו"ם לאו בר כריחות הוא ועיין חוס' שם כ"ב ע"כ ד"ה והא לאו בני דעה נינהו דמחלק בין לשמה וכריחות ועוד ח"י ב' דהכא לר"מ אחיא.

איברא דנסתפקמי בגוי קטן ישׂראל עומד על גביו כיון דדחי שאני גוי דלדעתיה דנפשיה קעבד וא"כ י"ל הנ"מ גוי בר דעת והוא גדול אבל גוי קטן שאינו בר דעת הכ"נ דמהני בישׂראל עומד על גביו כמו ישׂראל קטן והאמנם המאירי כחז דגוי על דעת עצמו הוא עושה ואפילו ישׂראל עומד על גביו ואפילו גוי קטן ואכתי יש לעיין בכוונת המאירי ואין הז"ג כעת להאריך בזה.

איברא דכן מפורש בחשו' הרא"ש הוצא ביחא

יוסף טויו"ד סי' רע"א לענין עיבוד עורות לסת"ס דנצי לשמה שכתב הרא"ש דנהגו העם כה"ר ברוך (שאם מעבדו העכו"ם ישׂראל עומד על גביו ומסייע שרי וכ"כ בהע"ט דקגי בנכרי שמעבדם לשמה), וכחז הב"י ומ"ש רבינו בשם הר"נ והעיטור והרא"ש בה' ס"ת כתב הרא"ש שנהגו העם כה"ר ברוך כי אין עבדינים ישׂראל מצוין בכל המקומות וכן הדעת מברעמ דבגט בעינן שיכתוב כל החורף גט לשמה זה לא יעשה אבל בעיבוד לא בעינן אלא בחחילת העיבוד כשישים העור לחוך הסיד שיאמר אז אני עושה כך לשם ס"ת וזה יעשה הנכרי לשם ישׂראל כשיאמר לו עשה כך וכיוצא בזה מנינו בפרק אין מעמידין דר"י בעי מילה לשמה ואפ"ה ימול ארמאי ולא אמרינן נכרי אדעתיה דנפשיה קעבד דכיון דברגע הוא עושה ודאי יעשה אדעתיה דישׂראל מה שיאמר לו כן דעת בעל העיטור עכ"ל.

ומבואר מדברי הרא"ש ז"ל דגוי נמי בגדר לשמה הוא אלא דלכתוב גט שהוא דבר גדול לא יעשה אלא אדעתיה דנפשיה אבל מילה או תחילת שימת העורות למים שהוא דבר קטן עושה לשמה ומועיל. ועיין ב"ח שם ובא"ח סי' ל"ב ומוכח לכאורה דגם הרמב"ם מודה דעכו"ם הוא בר לשמה אלא דלדעתיה דנפשיה קעבד.

ועיין רמב"ם פ"ב מהל' מילה ה"א הכל כשרין למול וכו' אבל עכו"ם לא ימול ואם מל אינו צריך לחזור ולמול שנייה ועיין כ"מ דסמך אגמ' ע"ז דף כ"ו וכ"ז דמילה בעכו"ם כשרה אי לאו משום שיעשו כרית שפכה והארכמי בזה בשערי הלכות קובץ י"ד ע"ש. עכ"פ מכל הדין נראה דעכו"ם נמי בר לשמה הוא אלא שדעתיה דנפשיה קעבד כשיש בו טירחא ואריכות אבל בדבר שנעשה רגע כמימרא הכ"נ דמהני.

יד"י הרדשה"ט ושכ"ג ובברכת כוח"ט בספרן של צדיקים גמורים בלב ונפש.

מנשה הקטן

ע"ש וגם בזה הביא המעגלי נדק חולקים, ולכן לפענ"ד לכחוב אייזק בלא יו"ד היכל דליכא הקפדה במשפחתו לכחוב יו"ד אחר הו' אס לא שידע שיש הקפדה במשפחה וכעין שהביא שם משו"ת ד"ח ס"י קל"ו במי שהי' חוחס עצמו בחד יו"ד יש לפענ"ד לכחוב בשני יידו"ן קודם הזיין אייזק ובלי יו"ד אחר הזיין וכל המוסיף גורע כנלפענ"ד.

ידידו דושכ"ת בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן קמז

האיך כותבין השם חנצ"י

ג' לסדר ותרי"ג מצות שמרתי התשנ"ו בני יצו"א מע"כ ידי"ע וידי"נ רב האי גאון וצדיק משרידי הדור הישן וכו' כש"ת מוה"ר חיים ישע"י קעניג שליט"א גאב"ד יאקע בני יצו"א בעמח"ס חקי חיים

אחדשכג"ת נידידות נאמנה,

הגני במלין קנרין לברר קנח זה ספר תולדות אדם אשר שם שמות בארץ א"ח שמות אלא שמות בשם חנניה או חנניה או חנני אשר נחלקו בו אי אזלינן בחר שמא או בחר טעמא והנה בספר קב ונקי מהרד"ו זל"ל בשמות נשים לקוטיס ח' כחב חנניה ולא הביא שום חולק על זה, והפח"ש א"ע סוף ס"י קכ"ט בשמות נשים להב"ש אות ח' כחב ח"ל חנה עיין בדיני שמות הנדפס בסוף הרמב"ם ח"ג בשם הרב מהרי"ש שפירא שר' חנניה ב' לפי לבסוף כי יולא משם חנה והיו"ד שאחר ה' כפי המבטא במדינתנו שנגש היות במבטא עכ"ל וכן מבואר בס' ט"ג לקמן אות ש' סק"ב בשם שארציה ושם רחניא ושם שונניא דיש לכחוב כולם ביוד אחר הנד"ק ובענין הא' בסוף כחב שם לחלק דדוקא בשארציה וכיוצא בזה שבשם הקודש שלה יש ג"כ ה"א בסוף החיבה אבל בשם רחניא יש לכחוב באלף שאין אות ה' בשם הקודש שלה ע"כ.

סימן קמו

האיך כותבין שם אייזק בגט

מע"כ ידידי הרה"ג כש"ת כו' רב"ד בנד"ל בני"א אחדשכ"ג,

ועל דבר אשר שאל האיך לכחוב שם אייזק בגט.

הנה בניה שמואל סוסי קכ"ט הונא בט"ג אייזק נגזר משם ינחק וכחב רש"ל דהוא קינור השם וא"ל לכחוב ינחק המכונה אייזק אלא כשיש עוד ינחק אחר, כותבין לסימן, וכן אס יש באותו מקום אייזק אחר אשר שם הקודש שלו שאלחילא נריך לכחוב הכנוי ע"ש. ועיין ט"ג שם מה שהאריך, והד"ח הביא לשון הב"ש אייזק נגזר משם ינחק ובאותו י"ב שם חלק על הט"ג בענין אינו מנאי אלא ס"ל כל שנמצא אפילו אחד יש לחוש לכחבו ינחק המכונה אייזק, אלא דנדברי חיים הביא כמה פעמים שם אייזק עם י' בסופו אייזק וכמה פעמים אייזק בלא י' כלשון הב"ש וי"ל דלא נחיה שם בדקדוק הכתיבה של ג' יידו"ן או ב' יוד"ן והקב ונקי אות אהרן כחב. א. אייזק אוגיא. ב. אייזק בלי יו"ד. וזיין לאות שאלחילא ושם ג"כ כחב שאלחילא עיין אייזק בלי יו"ד האמנם ראיתי באדני זכרון אייזק נגזר משם ינחק, ובמעגלי חסובה שם אות כ"א שהביא הט"ג והד"ח שחלק עליו אפילו אינו מנאי אלא אחד אפ"ה כחבנין הכינוי ובתוך הדברים כחב דבשם אייזק קריאת העברים עיקר ויש לכחוב אייזק בב' יוד"ן ואף שהגוים קורין לכל ינחק אייזק לא משגחינן בזה והביא מש"כ בחא"ש ס"י פ"ט דאס נקרא לפעמים אייזק ולפעמים אייזא ה"י כשר אס נכחב בגט אייזק לבד, ואס כחב ביו"ד אחר הזיין הן בשם אייזק והן בשם אייזא פסול, והגם שכתבו קנח מן האחרונים לכחוב יו"ד אחר הו' וחלוי במקומות ועיין נחלח שבעה הקנר, וגם הביא המעגלי חסובה שם משו"ת ד"ח ס"י קל"ו במי שהי' חוחס עצמו בחד יו"ד אייזק שיכתבו אייזק

וראיתי באבני זכרון אוח ח' במעגלי תשובה שם
שהציא דברי מהר"ש שפירא הנ"ל לכחוב
חנניה ב' לבסוף ומיהו בשו"ת בית אפרים סי'
נ"ד וסי' נ"ו כתב חנניה באל"ף לבסוף וכן הוא
בס' חא"ש סי' קכ"ח שכתב חנניה ב' ולא כתבו
בה"א אם עדיין לא ניתן הגט ראוי לכחוב גט אחר
ולכתבו באל"ף ואם כבר ניתן כשר, ובשו"ת ב"ש
סי' ק"א דעמו לכחוב חנניה ב' ולא ב' וככתב מה
שכתב הציא אפרים לכחוב ב' משום דכיון דנהגו
שלא לכחוב ה"א בסמוך יו"ד משום אותיות השם
אם יכתוב ב' ה' בסוף יסבירו שהה"א יש לה הכרה
בפני עצמה ע"י אחי נקודה וטעמו חלש מאד
וקיים דיש לכחוב בה"א לבסוף וכן דעת הד"ח ושם
מלא בספר יד יהודה שיכתוב ב' לבסוף, ע"ש
שכנראה לא הכריע בזה, הנה מבואר דהגם שנחלקו
אי לכחוב ה' או א' לבסוף וגם אי לכחוב יו"ד או
לא לכחוב אבל לסיים ביו"ד ולא לכחוב לא א' ולא
ה' לא פליגי דהו"ל שינוי השם.

וראיתי באבני זכרון אוח ח' במעגלי תשובה שם
שהציא דברי מהר"ש שפירא הנ"ל לכחוב
חנניה ב' לבסוף ומיהו בשו"ת בית אפרים סי'
נ"ד וסי' נ"ו כתב חנניה באל"ף לבסוף וכן הוא
בס' חא"ש סי' קכ"ח שכתב חנניה ב' ולא כתבו
בה"א אם עדיין לא ניתן הגט ראוי לכחוב גט אחר
ולכתבו באל"ף ואם כבר ניתן כשר, ובשו"ת ב"ש
סי' ק"א דעמו לכחוב חנניה ב' ולא ב' וככתב מה
שכתב הציא אפרים לכחוב ב' משום דכיון דנהגו
שלא לכחוב ה"א בסמוך יו"ד משום אותיות השם
אם יכתוב ב' ה' בסוף יסבירו שהה"א יש לה הכרה
בפני עצמה ע"י אחי נקודה וטעמו חלש מאד
וקיים דיש לכחוב בה"א לבסוף וכן דעת הד"ח ושם
מלא בספר יד יהודה שיכתוב ב' לבסוף, ע"ש
שכנראה לא הכריע בזה, הנה מבואר דהגם שנחלקו
אי לכחוב ה' או א' לבסוף וגם אי לכחוב יו"ד או
לא לכחוב אבל לסיים ביו"ד ולא לכחוב לא א' ולא
ה' לא פליגי דהו"ל שינוי השם.

ידידו דרשב"ג החותם בקשרי אהבה וכלב ונפש,
מנשה הקטן

סימן ק"ו

עת לעשות לה'
הכוונה יעשו את אחותינו

אמר מנשה הקטן והעיר באלפי ישראל, היות כי
אמרו חכ"ל בדיני נפשות מחילין מן הנד
(סנהדרין ל"ב ע"א רמב"ם פ"א מסנהדרין ה"ו)
והגם שאין דיני נפשות בזמן הזה שבעונ"ה
בטלה הסמיכה ואף שאמר ראב"י שמעתי שב"ד
מכין ועונשין שלא מן הדין כדי לעשות סייג לתורה
(סנהדרין מ"ו ע"א יבמות נ' וטור ח"מ סי' ב'
ורשב"א וריב"ש סי' רנ"א והרא"ש והגמק"י ועין
שו"ת מהר"ם לובלין סי' קל"ח דפשיטא ליה שיש
כח ב"ד בזה"ו לזרז שעה ולמגדר מילתא כהאי
דהטיח תחת תאנה וכהאי דקץ ידי' ועין שו"ת

ואת אלה שציד האשה לגרש את בעלה כרנונה בכל עת שהאשה קוראת המשטרה ואומרת אמתלא טובה וכלי עדים וכלי התראה מגרשת הבעל מציחה חיבץ ומיד שמרעה ולא כן הרבנים היושבים על מדין שפוסקים ע"פ התורה שלא יקבלו דברי ריבוח בשערין בלי לשמוע משני הצדדים ולאחר הציור ולכן לא אהי לן רבנן כלל. גם כי מה נח ב"ד יפה בלי כח הערכאות ומעולם לא שרו לן עורבא ולא אסרו לן יונה כי לא ירצו לשרי לן (עורבנא) אשת איש לעלמא בכפיית הבעל כהלכות דינין דמלכותא ולא לאסור המופקרת להיותה כאשת איש ולחייב הבא עליה כבעלה, ולשנות התורה לפי רוח הזמן.

ולכן התחכמו בעזרת העמומים והתעמולה בחצי אמת וכולו שקר ועלמה להם לפחות גם מאנשי שלומינו והסיחו אותם באמרם כי לטובה כונתם והחזיקו בהם ועלמה בידם לקבל חק מדיני פה במדינת נוא יארק שיהיה "חוב משפטי על שופטי המדינה (ערכאות של עכו"ם)" אשר איש או אשה מבני ישראל הקדושים אשר יסרצ ליתן גט כשר ע"פ התורה לגרש את אשתו מאיזה סבה שהוא או לאשה לקבל גט בע"כ, מחייב החוק לכופ הבעל או האשה ע"י כפית השופט, כפי ראות עיניו לגרש בע"כ, או לאשה לקבל גט בע"כ ח"ו.

ושתי רעות עשו חלא להכניס דיני תורה ובני וצנות ישראל בערכאות ומשפטי עמים ולהיותם ח"ו כמוהם, והקב"ה בתורתו הקדושה צונו שלא ללכת לערכאות, וכתיב אלה המשפטים אשר תשים לפניהם ולא לפני עו"כ, ומגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל, שהוא איסור חמור מאד וכאילו עובד ע"ז, שהוא עון פלילי בפני עצמו. ובכר כתב הרשב"א ז"ל (נחש' ח"ו סי' רנ"ד) במעשה שהי' בפירפריינאן שרנו שם לסמוך אדינא דמלכותא בירושל ועל הערכאות, וכתב דעושה אלה מפיל חומת התורה ועוקר שורש וענף והתורה מידו חבקש וכו' ואם נאמר כן עוקר כל דיני התורה השלמה ומה לנו לספרי הקודש המקודשים שחברו לנו רבי ואחריו רבינא ורב אשי, ילמדו את בנייהם

משנ"ה ח"ע סי' שצ"ו ועיין רמ"א ח"מ סי' חכ"ה) וכיון שהגידון הוא בדיני נפשות ולמגדר מילתא לכל ישראל "הכונה יעשו את אחותינו" ודינא דבקטן היחל לכן הגני אני הקטן בישראל אשר באחי לעורר ולבקש מאת אחינו בני ישראל היראים והחרדים לה' ומורחו, הקבלו ושמעו בני יעקב ושמעו אל אביכם שבשמים, כמה שקרא לנו באחרית הימים, היות כי מרחפת סכנה גדולה ח"ו על עם ישראל ועל מורח ישראל במדינה שאנחנו גרים בה "בהתערב חוקי ומשפטי עכו"ם וערכאות צנח עין של אחינו בני ישראל ובקדושתה", ובתורה (ויקרא כ' כ"ו) כתיב, ואציל אחכם מכל העמים להיות לי, ופרש"י אם אחם מובדלים מהם הרי אחם שלי ואם לאו הרי אחם של נבוכדנצר וחבריו, ועוד אמר משלהם בתורתנו הקדושה, (במדבר כ"ג ט') הן עם לצדד ישכון ובגוים לא יתחשב.

ועתה קמו אנשים אפשר בשוגג שלא ידעו חומר הענין וההלכה וכוונתם הייתה רצויה ולטובה, או אפשר תחלתם בשוגג וסופם במזיד, או שנפלו בפח יוקשים ומוקשים ביד מסיחים ומדיחים קלי הדעת אשר עושים התורה קרדוס לחפור בה כרנונם ולכן לכתחילה היה זה דרכם כסל למו במזיד לאיזה מסיחים ומדיחים שכואב להם שבעוה"י כח התורה הולך ומתגבר ובפרט בהדור הצעיר והחדש שמוקרים נפשו על קולו של יו"ד, וקרים למשמעתם של גדולי ישראל רבנים גאונים, אדמורי"ם, ראשי ישיבות ולעומת זה השפעתם של הרודפים אחרי האומות ולמלא חן וליפות בעיניהם ירדה פלאים.

ובידעם שלעולם לא יסכימו ח"ו עם ישראל הקדושים למסור תורת ה' ביד אומות העולם, לכן עשו בערמה ונמרמה, ובערמותם התרועעו והתעוררו כביכול ברחמנות על העוולות ואכזריות שנעשה ח"ו לנשי ישראל באמצעות התורה הקדושה וחקיה אשר נתנה הכח לבעל לגרש את אשתו ולא לאשה לגרש את הבעל והוא היפך דיני המדינה שהשוה החק אשה לאיש בכל מיני שוין ולא

גיטין כאלו הגט פסול ונריכה לקבל גט כשר, ועיין שו"ת משאח בנימין בעד שנמצא פסול בחשש גזל שרצה לפסול כל הגיטין שנחתמו על ידו במשך כעשרים שנים ולהכריז על כל הנולדים מגיטין ממזרים ע"ש והכ"נ כן. ועל הרבנים אשר יסדרו גיטין כאלו נחייב לפסול את כל הגיטין שלהם עכ"פ מהיום והלאה להכריז עליהם חרם ולהחרימם כדין מכשיל את הרבנים והם גרועים מהרעפארמער שעל גיטין של הרעפארמער אין סומכין ואין משגיחין כלל כלל, אבל על אלו יהיו מי שיסמוך עליהם עכ"פ אותם שלא ידעו, ואין לך מכשיל את הרבנים גדול מזה שמחיר אשת איש לעלמא ומרבה ממזרים בישראל. וגם נכחוב לרבני ארץ ישראל ובכל העולם היראים והחרדים לדבר ה' שלא יתחשבו ויתרחקו מהם ומהגטין שנחתו על ידם.

והיות כי מדינת ארה"צ והממשלה היא מלכות של חסד והנשיא והשופטים ומיסדי המדינה תקוק חוקים ויסדו יסודות בהקאנסטיטוציא של המדינה להיות המדינה והדת מובדלים זה מזה ואין המדינה מתערבת בשום דבר מה שהוא ענין של דת וזה הנס הכי גדול והזכרה לעם ישראל שבעזה"י אנתנו יכולין להתחזק בחורתינו הקדושה כפי שנלכונונו מפי משה בלי שום הפרעה, ועכשיו באו כמה אינשי שרואים ח"ו להכניס את הערכאות ובתי דינים שלהם שידונו ויפסקו לנו בדיניהם, ויכופו בעיני אישות בין בעונש ממון או בעונש מאסר וכיוצא בו, שזמו שמים, והוא ח"ו אסון גדול וסכנה גדולה לכלל ישראל, וגם כי היום יכנסו חק זה ולתחר חק של שמיטה בהסכם כמה מהראבנים ועד שיאמר לו לך ועבוד עבודה זרה הערכאות שלהם לגמרי, ונתבקשתי לכחוד האיסור בזה והגני מעמיק אחי ענינים מה שכחתי בזה, ויש עוד טעמים אבל העיקר בזה שאין שום אופן שנחיר ונסכים לערכאות להחערב בעיני הדת יהיה מאיזה טעם שיהי'.

והבני מבקש מכל מי שמורת ה' ועם ישראל וקדושת ישראל נוגע בלבו ויש בידו לפעול ולעשות נגד החק הזה כדי לבטלו שזכרו יקבל מן

דיני הגוים ויבנו להם צמות טולאות צבית מדרסי הגוים תלילה לא תהיה כחאת בישראל ח"ו שמה מחבור החורה עליה שק ע"ש דברים אמתיים כנחלי אש.

ודבריו הקדושים האמתיים נוגעים יותר לזמנינו כנבואת אבי חזיה דהתם היו חוקי המדינה לכל הגוים אלא שהיו רוצים לכופ את ישראל לדון בדיניהם אבל הכא החתכמו ותקוק חוק ומשפט בשביל אחינו בני ישראל ואם נסכים לזה וחתו עדיהם ואידיהם וידונו בחורת ה' ע"פ הערכאות שלהם גרע הרבה שיחתו בלמח כח לשופטי המדינה ולמושליהם לחוק חקים כרצונם בחורתינו הקדושה באמצעות אחי אינשי דלא מעלי ר"ל, ומהי' ח"ו החורה הפקר וכ"ש שיאמרו אינשי דמה להם ללמוד את צניהם חורה ילכו לקאלידזשעם וילמדו להיות שופטים בגוים בערכאותיהם ח"ו, ויאמרו כביכול שהכל ע"פ החורה וזוה רצון הצורא ח"ו ויאמרו כבר החירו הפרושים ובכל דבר יאמרו דינא דמלכותא וכיוצא בו והדיינים ממילא אין להם כח ועוד טענות ואמחללות קנחם מהם חזי למח ע"ד שאמרו חז"ל (במ"ר שלח, רש"י) כל דבר שקר שאין אומרים בו קנח למח בחתלתו אין מחקיים בסופו והשאר כולו שקר וילכו לערכאות במקום ללכת לדיני ישראל ולהמיר ולהחליף רע בטוב ועל מה שנאמר אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר הם טוענים כי שופטי עכו"ם ועו"ד הם כולו למח ר"ל. כאשר בעונ"ה כמעט הותרה הרצועה. וודאי עושה אלה מפיל חומת החורה ועוקר שורש וענף והחורה מידו חנקש.

והשנית לענס המעשה הרע לכופ את הבעל לגרש בע"כ, וגט מעושה ע"י עכו"ם פסול מה"ת והטשא אשה כזו וילדה אחר גט כזה בין נשאה לאחר ובין לא נשאה לאחר צניה ממזרים, ואם ח"ו ימשיכו בזה ויוציאו מכחו לפועל אז ינטרכו בני' להבדיל עצמם וצניהם מנשים גרושות כאלו ומזרעם אחריהם כבנים פסולים אשר עליהם נכתב לא יבא ממזר בקהל ה'. ואם כבר קבלו אחי נשים

כסף, ולפעמים האשה לקחה כל מה שלו ומשקה נפשה בלילה, ולפעמים רוצים ליקח הילדים עמהם והאשה מעגדת, ולפעמים סתם מחמת אחריות ולנקום בנשחית מקיימים בעצמם חמות נפשי עם פלשטים, ולא איכפת להו במה שגורמים לער להאשה והרבה פעמים להילדים שסובלים ג"כ מזה.

ולכן למען תקנת העגונות ולטובת המשפחה עשו חק שמהיום והלאה כי תבא אשה אל הערכאות בקובלנה על בעלה שמעגן אותה והעו"ד שלה יבקש מהשופט להכריח את בעלה ולכופו בערכאות ליתן לה גט יחסייז השופט אשר יהיה בימים ההם איש או אשה לעשות את בעלה ליתן לה גט תורתי ע"פ חוק המדינה, ואם לאו יסור יסורו השופט בעונש כסף או אפי' במאסר עד שיתן גט או שתקנה עצמה במיחתו שימות ע"י יסורין שיקבל.

והיות כי לפי דין תורתינו הקדושה גט מעושה שוכפין הבעל ליתן גט ע"י ערכאות או אפי' באופן אחר אפי' על ידי ישראל שלא כדין הגט פסול, והבנים הנולדים לאשה שנשאה עם גט כזה הם ממזרים, והסבירתי קצת הדברים לפני מע"כ, והנני להעלות על הכתב מקצת מן הדברים זו עסקנו ולהזהיר ולהזהיר כל הענין לכבוד מעלתכם בכדי שחדעו בזה הדבר נוגע. ואנסה לבאר כל הענינים בקיצור האפשר, הגם כי למי שאינו בקי בפרטים צריך לפרט יותר כמו מי שיבא להסביר לי ענינים זרים בזה שלא למדתי.

(א) וראשונה אקיים מה שאמרו חז"ל במס' ברכות (ס"ג ע"ב) פותחין בכבוד אבאביא ופתח ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי בכבוד אבאביא ודרש ויבך ה' (שמואל ב' ו') את עובד אדום הגייתי בעבור ארון האלקים והלא דברים ק"ו ומה ארון שלא אכל ושתה אלא כבד ורבה לפניו כך המלך ח"ו בחור ביתו ומאכליו ומשקהו ומהנהו מנכסיו אעכ"ו מאי הוא הבכרה שזכרו אמר רב יהודה בר זבדא זו חמות וז' כלותיה שילדו ששה ששה בכרם אחד וכתיב דה"א כ"ו כי זכרו

השמים, וכל הקודם זכה, ופה שעה אחת קודם, והשם הטוב יחוס וירחם על עם ישראל ותורתו שלא יוכלו להשתלט אפי' לזמן על חוקי התורה ומשפטיה להרע לנו עד כי יבא דלרע ודן ידן בהריחו ביראת ה' עד עולם.

דברי המצטער בצערן של ישראל ועל חילול השם ותורתו, עבד נרצע לאדוניו המצפה לישועת ה' כהרף עין בלב ונפש,

מנשה הקטן

בעה"ח יום ד' לסדר בקנאו את קנאתי בתוכם י"ז תמוז שיבנה ביהמ"ק במהרה התשנ"ג פה בני יצ"א

סימן קיח

בדיני גט מעושה

י"ז תמוז שיבנה ביהמ"ק כ"ב התשנ"ג פה ברוקלין נ"י יצ"א
לכבוד השופט הנכבד והנעלה לבית משפט העליון (סופרים קארט) בנוא יארק וחביריו הנכבדים, במחלקת המשפטים

שלום וזכרה,

אחדשה"ט, כראוי לכבוד כל אחד ולכבוד המשרה שאתם תופשים.

בהמשך להשיבה שנתקיימה בינינו לפני כמה שבועות נדון החוק שנתקבל ע"י מחוקקי חוקים הלעזיסלעטשער של מדינת נוא יארק הנקרא בפי כל (גט לאו) חוק הגט, אשר זו ניתן כח לערכאות ושופטי המדינה להכריח ולכופ אנשים מישראל שומרי הדת שלפעמים מסרבים לתת גט פטורין הכשר לפי דת משה וישראל ככתוב בתורתנו הקדושה מפי משה רבינו ע"ה ומעגנים את נשותיהם כמה זמן פעמים בלדק מפני טעמים מקובלים, ולפעמים שלא בלדק וטעמים שאינם מקובלים עלינו, לפעמים רוצים לקחוט מהאשה

לנו שנמדינת אמעריקא שורר חק של פירוד המדיניות מן הדת בלשוניהם (סעפערעישאן אף סטעיט ענד רעליגיאן) חה אשר הכריע אחי ועוד אחרים מאחינו בניי לבא לארה"צ. והיות כי לגור בארץ באנו עלינו לקיים אולת לקרוא הלך בנימוסא, וכתיב בתורתנו הקדושה דעניי המלכות ודניי המדינה כל שהוא מילי דמלכותא הרי נטווינו לשמוע לכל דיניהם ונפסק זה בגמ' ההלכה כשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא (גיטין י' ע"ב ד"ק קי"ג ד"ב נ"ד נדרים כ"ח ועין ח"מ סי' ס"ח ס"ב ברמ"א וסי' שס"ט ס"ו) ובש"ע ח"מ שם שהמברית מכס ממה שגור המלך עובר על לא חגול מפני שהוא גזל מנת המלך בין שהיה מלך ישראל בין שהי' מלך עכו"ם וכן בכל מילי דמלכותא בדבר שיש לו הנאה למלך או שהוא לחקנת בני המדינה ששייך למלכות כגון חיקון דרכים וגשרים ומלחמות וכיוצא בו, ולא זאת אלא שנטווינו (אבות פ"ג מ"ב) הוי מחפלי בשלמה של מלכות. וכן דעמינו בזה וכן אנו מורין לכל שואלינו.

סימן קב

עוד להג"ל

בדין דינא דמלכותא דינא

ג) ברם הגם שאמרו דינא דמלכותא דינא לא אמרו כן אלא לענין מה שנוגע למדינה ומשרדיה ומשפטי המדינה וחכסוסי המלכות, לטובת המדינה ואזרחיה בחיים יומיים כמו שזיינתי לעיל מה שנוגע לרבים בלשונם (קאלעקטיוו רעספאנ-סיביליטי) אבל מה שנוגע לכל יחיד ויחיד יש לו חרות והוא בן חורין לעשות כרצונו כל שלא מוזק את הרבים ובפרט דעניי הדת שעל זה לא אמרו דינא דמלכותא דינא דאל"כ בטלה כל החורה כולה וכבר כתב מהרי"ק הביאו הרמ"א ז"ל בח"מ סי' שס"ט סי"א דלא אמרינן דינא דמלכותא אלא בדבר שיש בו הנאה למלך אבל לא שידונו ישראל דניי עובדי כוכבים דאם כן בטלו כל דיני ישראל (מהרי"ק שורש קפ"ח).

אלקים כל אלה מבני עובד אדום המה ונביהם ואחיהם איש חיל ככה לעבודה ששים ושנים לעובד אדום. והנה דמי שמארח אללו בני ישראל מחברך מן השמים.

ואנחנו אודים הגשאים משאריה הפליטה שעברנו את החורבן והשואה באושוץ בירקענא ובוכענוואלד ועוד כמה מן המחנות מחנות השמדה, ולאחר החורבן הנורא הזה שעלה הכורח על רבבות מאחינו בני ישראל, ולאחר שאמר לו הקב"ה למשחית הרף ידך ונחמקיים בו בשונא ושונאיהם של ישראל שובר ארזים ומכניע זדים, ולא הי' מקום ליפנות ולהשאר בגערמאניא על ארץ העמאה לא יתכן העיר ה' את רוח מדינת ארה"צ ומנהיגיה או ופחהה את גבולותיה וארחו הרבה מאחינו בני ישראל, וגם איני בחוס, ונחנו לנו כל החופש ובפרט דעניי אמונה ודת בלימוד תורתנו הקדושה ותרי"ג מצות התלויים בה ויש בידינו לשמור את כל מצות החורה לפי מה שקבלנו מאבותינו ואבותינו מאבות אבותינו עד יהושע ומשה רבינו שקבלה מפי הקב"ה בהר סיני וללמוד וללמד אנו ודנינו ובניי בנינו בלי מפריע לנו והוא מלכות של חסד ונמצא כל המדינה ואזרחיה הם בכלל הברכה שיחזקו מן השמים הנשיא המדינה והשרים ומדינה ומדינה כל אחת בפני עצמה ובפרט מדינת נוא יארק שזכתה להיות אכסניא של חורה יותר משאר מדינות בארה"צ וכל אזרחיה, ולפלא שראינו שנתקיים אחר המלחמה שה' נתן הנלחה למדינת אמעריקא שפע והנלחה בכל עניינים ע"פ רוב אס לא על הכלל ונחקיימו דברי חז"ל וברכת ה' אללם.

סימן קיט

עוד להג"ל

פירוד הדת מחוקי המדינה

ב) והנה אחת מהדברים שהביאו את שאריה הפליטה לארה"צ הייתה לידיעתנו שאמרו

זדק זדק חרדף למען מחי' וירשח אח הארץ, וכחי' שם כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין לדין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבא בשערין וקמת ועליה אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו, ונאח אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם ודרשם והגידו לך את דבר המשפט. ועשיה על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר יורוך, על פי החורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך מעשה לא חסור מן הדבר ימין ושמאל. והאיש אשר יעשה כדון לבתי שמע אל הכהן העמד לשרת שם את ה' אלקיך או אל השופט ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל. הנה נצטוו להעמיד דיינים שופטים בכל עת לשפוט את העם משפט זדק ע"פ תורתנו הק' דוקא, וע"פ השופט אשר יהיה בימים ההם. וכ"ש בדיני החורה והמלוות שהיא מיסודי הדת חייבים אנחנו להתנהג ע"פ חוקי החורה ומשפטיה.

(ו) ועוד בא לנו בפירוש ליוו מפי הקצ"ה שאפי' בדיני ממונות שאינו נוגע לדת כלל וגם בדינים ומשפטים שגם שופטי העמים והמדינות דנים כדינו אסור לנו לבא לדיניהם, ואפי' רק לבא לבית משפט של המדינה ולבקש מהשופט שידון לנו כדינו ע"פ החורה, ואפילו במקום ששני הצדדים מסכימים אפי' אסור לנו לעשות כן, אלא חייבים לבא דוקא לב"ד ישראל והוא דין מדיני החורה לבא דוקא לב"ד של ישראל ולדון לפי דינו, וע"ז כתיב (שמות כ"א א') ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כלומר לפני ב"ד של ישראל ולא לפני עו"כ. ובגמ' גימין פ"ח ואפי' ידעת בדין א' שהם דין כדיני ישראל אל תביאם בערכאות שלהם שהמביא דיני ישראל לפני ארמאים מחלל את השם ומיקר שם האלילים. וכתיב מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום. כלומר דמשפטי ישראל כולם נאמרו מסיני וכמ"ש ואלה המשפטים מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני ואפי' דברי מוסר שלנו הכל ניתן לנו מסיני אבל חוקי הגוים והמדינות הם חוקים לעצמם לפי דעתם והחורה הקפידה על עם ישראל לשמוע רק למשפטי ה' אמת ולא מה שחקקו בני אדם.

ובבבא"ט שם הוסיף ונראה לאפילו השר גור בהדיא לילך בחר דיני הערכאות דאין על דייני ישראל לדון זה מכה דינא דמלכותא דעל כזה לא אמרו דדמ"ד אלא על דברים מחוקי המלוכה. וגם מ"ש הרמ"א בס"ח דיש חולקין וס"ל לאמרינן בכל דבר דדמ"ד ר"ל אף שאינו ממסים וארנוניות אבל מ"מ צריך עכ"פ להיות בענין הנהגות של משפטי המלכים וכן הוא במהרי"ק וסמ"ע ועיין ש"ך סוסי' ע"ד, וכיון דנחינה גט ע"פ החורה אין לו שום שויות במשפטי המדינה לכ"ע אין להם להתערב בזה והוא פשוט.

סימן קבא

עוד להג"ל

כל ימי חיינו צריכים להיות ע"פ דרכי התורה

(ד) והיות כי אנחנו עם ישראל נצטוו להתנהג בכל הנהגותינו אפילו מה שאינו נוגע לשמירת חורה ומלוות אלא מה שקורים חיים יומיים מכל מקום צריך הכל להיות ע"פ החורה וע"ד שאמר הנביא בכל דרכיך דעהו זה כולל כל דרכי החיים הן בהנהגת היחידים הן בהנהגת הרבים הן בדיני ממונות והן בדיני נפשות אפילו במה שלא נוגע לדת מ"מ כל מה שנוגע לפרטיות של כל אחד עלינו לפנות לב"ד של ישראל הן בסכסוכים בין אדם לאדם בדיני ממונות הן בסכסוכים בין אדם לחבירו בקטנות וכי יהיה ריב בין אדם לחבירו והן בסכסוכים הנוגע בין איש לאשתו ובין אב לבניו ומקרא מלא כתיב וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרף וגו' (שמות כ"א י"ח) וכי ינלו אנשים וענפו אשה הרה וגו' ענוש יענש וגו' בפלילים (שם כ"ב).

(ה) ועב"ז נצטוו בחורה מקרא מלא (דברים ט"ז י"ח) שפטים ושטרים תחן לך בכל שערך אשר ה' אלקיך נתן לך לשבטך ושפטו את העם משפט זדק. לא חטה משפט ולא חקח שחד כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים,

סימן קכב

עוד להג"ל

איסור ערכאות ש"ג

סימן קכג

עוד להג"ל

כפ"י לגרש לא מהני

(ט) והנה פשוט מעתה שהחוק לכוף אדם מישראל ליתן גט לאשתו אינו מועיל, חדא שהרי גט הוא מלוא ממלות המורה ומעניי דחינו וחלק מעקרי המורה אשר אפילו היינו חייבים לשמוע לדינא דמלכותא בכגון זה אין לנו לשמוע ואין המלכות יכולה לכוף אותנו מה שהוא נגד המורה וכפייתם אינו כלום והגט אינו גט ופסול לכ"ע. והשנית שליתן גט פטורין כדת משה וישראל אינו מחוקי המדינה ואינו נוגע להמלכות וכמו שקידושי אשה ע"פ דיני חורה בעידי קדושה כשרים ובסידור קידושין אינם מחוקי המדינה ומה שלוקחין לייסענא הרי לא מקדשין אלא השופט כדרך הגוים אלא לוקחים הלייסענא והולכין ועושין קידושין כדת משה וישראל ואין חוקי המדינה מתערבין בזה הכ"נ יש לקיים ויאלה והיחא מקיש הויה ליזילא כדת משה וישראל בלי להתערב בזה חוקי ומשפטי המדינה, אלא אך ורק כדת משה וישראל בלי להתערב ערכאות כלל וכלל לא. וזה ה"י נוגע אפי' לא ה"י התנגדות אחרת מה"ח נגד הערכאות.

(י) ואמנם נידון לדין גרע הרבה מסתמא נותן גט ע"י ערכאות דהנה בגמ' גיטין פ"ח ע"ב גט מעושה בישראל כשר ובעו"כ פסול (פרש"י מעושה בחזקה) אמר ר"נ אמר שמואל גט המעושה בישראל כדין חורה כשר שלא כדין פסול ופוסל ובעו"כ כדין פסול ופוסל שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו. והרמב"ם פ"ב מה' גירושין ובשו"ע א"ע ס' קל"ד ס"ח אנסוהו עכו"ם לגרש אם הוא חייב לגרשה מן הדין פסול, ואעפ"כ פוסל מן הכהונה, ואם לא היה חייב לגרשה מן הדין אפי' ריח הגט אין בו ולא נפסלה מן הכהונה. הג"ה ואפי' קיבל מעות על נתינת הגט לא אמרינן זה נחלצה ע"כ.

(ז) ואסור לאדם מישראל ללכת לבתי דינים ומשפטים של המדינה והם הנקראים ערכאות של עכו"ם, ונפסק להלכה הובא בח"מ ס' כ"ו ס"א ח"ל אסור לדון בפני דיני עובדי כוכבים ובערכאות שלהם אפילו בדין שדנים בדיני ישראל, ואפילו נחרצו ב' בעלי דינים לדון בפניהם אסור, וכל הבא לידון בפניהם הרי זה רשע וכאילו חרף וגדף והרים יד בחורת משה רבינו ע"ה הג"ה ויש ביד בית דין לנדותו ולהחרימו עד שיסלק יד העו"כ מעל חבירו (מהרי"ק שורש קנ"ד) וכן היו מחרימין המחזיק ביד ההולך לפני עו"כ (ריב"ש ס' ק"ב) ואפילו אינו דן לפני עו"כ רק שכופהו י"ע עו"כ שיעמוד עמו לדין ישראל ראוי למתחו על העמוד (מרדכי פ' הגזל קמא) ובח"ה כתב והביאו הרמ"א ס' ד' בהג"ה דאפילו בדבר המותר למיעבד דינא לנפשיה מ"מ אסור לעשותו על יד עו"כ ע"ש.

(ח) הנה מבואר בצירור גמור ובלי ספיקות בחורתו הקדושה הדין מפורש הגם שנצטוו לקיים את פי המלך ודינא דמלכותא דינא אבל מה שנוגע לדת ומנהגי ישראל ודרך החיים שלהם אין עולה ואין חבונה נגד ה' הכל דוקא ע"פ דיני ישראל, ודיני המורה הכתובה להם, בחורה שכתב ובע"פ מפי משה מסיני. ונראה דלזה כוונת מייסדי וכותבי הקאנסטיטאשאן באמעריקא פירוד בין המדינות והדת שכל מה שנוגע לעניי מדיניות של המדינה קי"ל דינא דמלכותא דינא וכל מה שנוגע לדין ודת של חורתינו הקדושה אין להמדינה להתערב בזה כלל אלא הניחו את זה לראשי ושומרי הדת ולכן אין לב"ד ישראל להתחשב בדיניהם כי יש לנו חורת משה חורת ה' תמימה ומינה לא מח אפילו זי כל שהוא.

ק"ל סי"ט גט שנעשה בערכאות של עו"כ וכו' ואפילו כתבו ישראל ונתקדש בעידי מקירה ישראל פקול. עכ"פ הדגישו חז"ל דין מיוחד בגיטי נשים שאך ורק בנ"ד של ישראל ובדיני ישראל.

סימן קכד

עוד להג"ל

אם נשים סובלות מהעיגון

(יד) ומה שטען מע"כ השופט שהנשים סובלות מהעיגון שבעליהם גורמים להם כמה שאין נוחין להם גט פטורין ע"פ החורה, הנה אפי' נניח שהאמת אחר אכל לדבר מה יש דין בישראל וילכו שניהם לנ"ד של ישראל שקבלו עליהם בשעת קידושין להיותם חיים כדת משה וישראל, וכיון שזה ענין של דת אין לדיני ומשפטי עכו"ם להחערב כמה שנוגע לעניני דת, והנער המדומה שזועקים מחמת שא' מהם שומר הדת או מחמת שאינו שומר הדת, כל זמן שאינו עושה מעשה שהוא מנגד חוקי המדינה שהסבירו בראש התשובה אין להבית משפט להחערב, ואם ע"פ החורה יכול הבעל לעכב הרי ע"ז נכנסה לחופה עם בעלה.

(טו) ועתה נניח שתבא האשה אל השופט ותחלוץ על בעלה שהוא שומר שבת ואינו רוצה ליקח אותה בשבת על חוף הים והיא מצטערת מזה מאד וסובלת הרבה מזה עם הילדים בימי הקץ בפרט שהחוס עד בלתי מוסבל זה הבעל האחר אינו רוצה להוציאה עם הילדים על חוף הים שהוא שומר הדת ואומר שאסור לעשות כן ומונע אותה מלכת אל חוף הים ולהסיר הנער ממשפחתו זה מקדש בכל שבת ויו"ט ולא יכולה לסבול את הנער הזה, וכי יבא השופט ויכוף באונס את הבעל שלא לנער את אשתו הענוגה ולהוציאה בשבת על חוף הים עם המכונה שלו כדי שלא תצטער ודאי לא אלא מה יאמר השופט אם נשאת לדתי תהיה כמוהו ואם לא תרצה תלכי לך למקום שתרצה ולא תסבול אכל מה לי להחערב מה שנוגע בעניני דת.

(יא) ובשו"ת הרדב"ז (ח"ה סי' ב' אלפים ז"ה) כתב דאפילו אם לא היו מכין אותו העו"כ רק הי' איום בלבד בדבר שיש לעשותו נקרא אונס והי' שם שופט שאנס לישראל ליתן גט וסיים הרדב"ז ח"ל כלל דמילתא כל זמן שאנשי השופט שם אע"פ שיאמר רוצה אני כמה פעמים היו גט מעושה ואם אחר שהלכו אנשי השופט ונסחלק האונס שאלוהו אם תרצה לגרש ואמר רוצה אני הגט כשר, והקולר חלוי בנזאר החכם המסדר הגט כי הוא יודע אם נסחלק האונס או לא יחוש לעצמו, ועדיין לני מהסת בגט זה כיון שגילה דעתו בתחילה בעת שהיו אנשי השופט כששאלוהו הדיין אם הוא נוחן הגט לרצונו והשיב ברצוני או שלא ברצוני אין לך מודעה גדולה מזו ואפי' שלא נתברר האונס שחלה בו מודעתו וכו' הלכך בנ"ד כיון שמתחלה היה אונס וגילה דעתו שאמר ברצוני או שלא ברצוני אע"פ שהלכו משם אנשי השופט ואמר אח"כ מרצוני, יש לחוש אם לא שיברר אצל מסדר הגט שאנשי השופט לא איימו עליו ולא אנסוהו כלל שאפי' אמר מתחילה מרצוני או שלא מרצוני שלא מחמת נד אונס הגט כשר עכ"ל, ודברי הרדב"ז הם הלכה הובאו בפח"ש בש"ע א"ע הנ"ל.

(יב) והמעייץ יראה כמה חש לה רבינו הגדול רבן של ישראל אשר כל בית ישראל נשען עליו הרדב"ז ז"ל שכיון שפעם איימו עליו השופט ומשרתיו שוב עד שלא יתיישב ויחברר בבירור גמור שאינו חש לאונס השופטים ואינו נוחן בשביל האונס הגט פקול והקולר חלוי בנזאר הרב המסדר וא"כ כ"ש וכ"ש לסדר חוקים כאלו כדי לכוף ולאנוס בני ישראל ליתן גיטין בע"כ ובחוקה ובפרט שחקו חק מה והוא מחוקי המדינה שהוא נגד תורחיו הקדושה שאין לשמוע לחק מה והוא אסור ע"פ תורחיו הקדושה.

(יג) ולפלא שנמשנה (גיטין דף י' הנ"ל) כתבו חז"ל כל השטרות העולים בערכאות של עו"כ כשירים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ואכ"א חוץ מגיטי נשים ע"ש. ועיין ש"ע א"ע סי'

ע"פ רוב שהנאחתי לעיל לפעמים רוצים לקחוט מהאשה כסף, ולפעמים רוצים ליקח מהאשה הילדים, ולפעמים קחם מחמת אחריות ולנקוט באשמו מקיימים בעצמם חמות נפשי עם פלשמים, ולא איכפת להו כמה שגורמים צער להאשה והרבה פעמים להילדים שקובלים ג"כ מזה.

סימן קכה

עוד להג"ל
לסחוט כסף מהאשה

(ט) הנה בענין סחיטת כסף מהאשה ודאי יש לפעמים אדם אחר בעולם אבל אין זה ע"פ רוב ורובא דרובא כלל ויש גם אשה אחרת ואם הוא רוצה להיות אחר אז לא יועיל לה החק הזה שאם ירצה יתעלם מעיניה וילך לו למדינה אחרת ותשאר האשה אלמנה חיה עם הבנים בלי אב ובלי כסף והחוק לכופ את בעלה לא יועיל ואדרבה חייב במקום זה כאשר עיניו ראו כבר, וכמו שעושין רוב מהחילונים אשר לא מתחשבים עם המורה, ופוק חזי כמה אלפים מהם שעוזבים נשותיהם בכל שנה ואין עושין ע"ז חוקים ולא שום מעמולות שלא לעזוב. ומצד שני ע"פ רוב הוא שהאשה לאחר שעזבה את בעלה או שגירשה אותו מביתו הולכת לערכאות ומסחטת מהבעל כסף ע"י השופטים שנותנים לה כל מיני אלאמאני מה שלא מגיע לה ע"פ דין תורחיו הקדושה והוא גזל גמור מצעלה, שלוקחת ממנו ממון שאין מגיע לה ע"פ מורה ולא ע"פ יושר ושכל האנושי והיא מוספת פשע על פשעה ואוכלת מן הגזל כל ימי חייו או ימי חייה. ולמה לא הולכת לז"ד של רבנים כמו שהלכה בשעת נישואין.

(כ) וגם בענין הבנים כידוע שהבית משפט והשופטים ע"פ רוב וכמעט לעולם מוסרים הילדים להאשה כאלו הבעל אין לו חלק במשפחה זו, וע"פ רוב הגם שנותנים לו איזה זכות

(טז) והכ"ב בנידון דין אם יבא האשה נקובלגא על בעלה שאינו רוצה לגרשה בגט כשר כדין מורה חיה מפריע לה מאד ומנטערת מה לו להשופט להגיד כי בידו יש לימן לה דיווארם מבית המשפט ע"פ חוקי המדינה וע"פ חוקי המדינה מותרת לינשא לאחר זה מה שנוגע לבתי משפט וערכאות המדינה ואם את לא חרצה להנשא בגט זה שאת דחיה ומוששת לדת ישראל ורוצה שאכריח את בעלך לימן לך גט כשר בישראל זה אין בידי ואין ברשותי אלא לכו לראשי הדת שלך והם יסדרו לך כרזונם וכרזונך, חיה אני כותב שאפילו ה"י הגט כשר ע"י ערכאות ג"כ היה זה נגד חוקי המדינה שיש כלן סעפערשאן או סטעיט ענד רעליגיאן, וכ"ש שע"פ חוקי המורה גט מה הוא פסול ואין לו שום שויות ע"פ המורה.

(יז) ומה שכחתי שגט מה אין לו שויות הנה הדבר מפורש בתורחיו הקדושה והנני כותב בזה בתור מורה הוראה בישראל וב"ה זכיתי להיות כחמישים שנה מורה הוראות וכחתי כבר יותר מחמשת אלפים שאלות ותשובות אשר נתקבלו בכל העולם כהלכה פסוקה, (ואגב גם באחד מבתי משפט של מדינת אמעריקא קארט אוו אפילס השחמשו כהלכה שמאלו בשו"ת משנה הלכות והואילא פסק דין לפי הפסק שלטנ) ואם יבואו אחרים שיאמרו למע"כ אחרת שכן יועיל גט מה אומר אני אחד משני דברים, (א) או שהם לא יודעים ההלכה, (ב) או בכיון רוצין לסלק הדברים שהולכים אחר הזמן ומחזים לשופטים שאינן בקיאים בהלכות המורה ויכולים להשלוחם, אבל מורחטו הקדושה הוא מורת משה חאת המורה לא תהא מחולפת לעולם ולא תהא מורה אחרת מאת הבורא ית"ש. וכל זה כחתי אפילו ה"י אחת הכל מה שהנשים באים בטענת עיגון וכיוצא בזה על בעליהם אשר עד הנה היו אהובים וילדו עמהם בנים ובנות ולפעמים עד לעשר או ע"ז ילדים ועכשיו נהפך מרחמן לאכזר.

(יח) אבל מדעו כי לא לעולם הדבר כך ואכחזב בקיצור נמרץ בהני אשמות שמאשמים

על זערה חסה ועל זער הילדים על חלק שחושבת
שהבעל עושה היא נועקת ומקפדת ועל סלק
הזער והיתמות שהיא גורמת ועושה אינה חסה ולא
רוצה לראות ולשמוע ואדרבה הרבה פעמים עושה
הכל ליקח מהם האז ומסיחם ומדיחם מעליו
ומלמדת אותם שגאה על האז ומלשנת עליו כדי
שימאסו בו באביו הזה שהוליד אותם וגדל אותם עד
עכשיו וגם להבא חייב להחזיקם ע"פ פקודת
השופט, אבל לא לראותם לזה אין לו זכות וכ"ש
לחנכם ולגדלם שזה מחויבי האב רק יש לו זכות
וחוב לשלם בעבורם, ולשלוח ככל שזוהי המחאה
משעק חשוב לפרנסם ולהלבישם עם אמם שבגדה
באביהם.

אבל אולי היה לה לחשוב ולדעת שהרי גם הבעל
יש לו משפחה, אב, ואם, ואחים, ואחיות,
ואשה זו מצרית לכולם אולי חשבו שאין זה הדרך
יש לחשוב על כל זה, על זערה היא חושבת
שעשה לה נזק ועל זער אחריה לא איכפת לה.
ואם באמת יש בעיה אז חלף לב"ד שומרי החמורה
ולא לערכאות שהרי כשנשאה לא רצתה להנשא אצל
השופט אלא הלכה לרבי דמי ולמה עכשיו שנתה
דעתה והולכת להביט משפט העממי ולא להרב
שסידר לה את הקידושין.

סימן קכו

עוד להנ"ל

השופטים לוקחים צד האשה

(כג) ופה עלי להדיגש ולהגיד מה שעל לצי מה
שאני הגבר ראו עיני כי הנסיון וימים
ידברו זה לי יוצל שנים בעזה"י שהנני מוטרד ועוסק
בעניינים כאלו וראיתי ונחזר לי שגם הרבה או
רובם מהשופטים הרגילו עצמן לראות הדמעות של
קראקאדיל על פני הנשים ומרחמין עליהם, וכפרט
מחקנאים על העולה הגדולה שרואים ח"ו בחורמתינו
הקדושה שקפחה את האשה מלגרש את בעלה

ביקור לזמן מה אחר הרבה טענות ומערכות עושין
לו טובה לראות את הילדים [וויזיטשן רייטס] גם
זה לאחר כמה שנועם שכבר הלליח לפחותם
ולהכניסם שגאה נגד אביהם החביב עד היום הזה,
האשה מביאה אינה פתק מדר. סייקאלאזיסט שזה
לא טוב להילדים והולכת עם זה להביט משפט
ולוקחים ממנו גם את זה, והבעל חייב לשלם עבור
האשה והילדים כל מה שיש לו בכדי להחזיקם
ולפרנסם, ואם אינו עומד בכל אז הולכים למקום
שהוא עובד ולוקחים השכירות שלו בצו הקארט
והיא יושבת ומשחקת עם אנשים אחרים והבעל
החמור עובד ומביא כסף עבור הנשמה הטורה.

(כא) ולאחר שקבלה את הכל מה שרצתה ויכלה
לקבל ע"י הערכאות שלא ע"פ חמורה
ונעשה מרשעת ע"פ החמורה שוב נחזור אללה
החלק הקדושה והרי רוצה לישא לאחר או החלק
החמורה אבל הרי היא דמיה ואין לה גט מהאחר
הזה, והולכת ומורדת דמעות על עגונה שא"ל
להנשא עם אהובה השני. אז מה היא עושה במקום
שחאמר לבעלה אני אלך איתך לב"ד ואם לא ירצה
חזמינהו לבד"ל היא שולחת נשים שחנניות מאירגון
עגונה קארט' במלבושי שחן וצח להרס את בעלה
לפני ביתו לעשות דעמאנסטראציעס נגד הבעל
האחר ולבזותו בעיני השכנים וכיו"צ ואח"כ מביאים
לפעמים למנצ של חמות נפשי עם פלשחים ולנקמה.

(כב) אבל נראה שהאשה הננועה והכשרה זו
שעונה את בעלה ובגדה בו לא חשבה
שגם הבעל הוא בן אדם ויש לו זער, וגם הבעל יש
לו ילדים וכרחם אב על בנים עליו נאמר, ולא חשבה
שהילדים צריכים לאב והיא מצרית אותם ולוקחת
מהם חמדת לבם "אביהם הרחמן" הדבר הכי יקר
בעולם שא"ל לקטומו ולהגיע אליו בשום ממון
בעולם, והוא "האב" שאין לבנים דברי חשוב יותר
בעולם ודבר חיוני ונדרך בעולם כמו אב ואם ולא
חשבה ולא העלתה על דעתה שעושה את הילדים
ליחומים חיים כל ימי חייהם בשביל טובתה חזער
את הילדים כמה פעמים הזהירה החמורה על
היחומים שלא לענות אותם שאין להם אב.

אשה אשר אהבת הגאונים והנעימים בחייהם וצמותם לא נפרדו וכמה מהאנשים ההולכים אחר רוח הזמן ואינם שומרי התורה חיים כל ימי חייהם עם אשתו הראשונה וכמה מהבנים יוצאים ח"ו לתרבות רעה משומרי התורה וכמה יוצאים מהחלונים שמחללים את התורה, ויראו למי החותמת ולמי הפסולים ושחי התורה הם הרחמים האמתים על מי המשפחה והבנים בדרך כלל וחי החילוני הוא האכזריות נגד האשה והבנים ונגד המשפחה כולה.

כה) והאמת נתן להאמר כי לא כל הניגונים הם ניגון אחד ולאו כל הנשים הם ח"ו שחנניות ולאו כל האנשים הם אכזרים ואדרבה רובא דרובא מעם בני ישראל זרע קודש הם וצניהם ונשותיהם וכל אשר להם קדושים וחיים חי נחת באהבה ואחוה שלום ורעות ואם יש אחי יוצא דופן הגם שעלינו לדאוג על כל בן אדם אבל מלד השני ח"ו למדינת ארה"צ ושופטיה להחערב בעניי הדת ועליהם לעמוד מחוץ בעניי הדת כמו שאין הרבנים מחערבים בעניייהם.

כו) והיות כי הביאו לידיעתי שהאנשים שמחזיקים בחוק הזה אחר ששמעו שהדבר חמור כל כך וגם ראו פסק"ד של גאוני ארץ ישראל נגד החוק, ילאו בפשרה להגן על החוק ואמרו שאין זה ענין חסרון בחוק אלא בהבנת העו"ד וכיוצא בו בדברים של הכל ופחיו ושקר לבלבל את מחות בני"א קטני הדעת.

כז) ולכן הנני חוזר פה להדגיש לפניהם שופטי הערכאות צבית משפט העליון ולכל שופטי המדינה שמטפלים בעניי אישות ובאותו שעה גם להזהיר נשי ישראל הכשרות "שכל החוק הוא נגד חורתינו הקדושה" והארכמי בזה בחשובה אחרת לזרר פרטים ופרטי פרטים, מלבד שהחוק הוא נגד הקאנסטיטוציא של אמעריקא שהוא עומדת לפירוד ולהבדיל בין הסטעיט והרעליגיאן וכל אשה שנחגרשה כבר או שחחגרשה מהיום והלאה ע"י כפיה מהבית משפט של ערכאות ע"י החוק הזה או

בע"כ והם כלם חיים באלף השישי בשעה שהנשים שרים וקנא יזחר השויון שלהם מהאנשים והנשים המתקדמות אחרי הזמן מביאים עו"ד שהם בקיאים במסירות ובהירוס המשפחות ומהרסים אנשים בלתי אשמים כלל כדי להשפיע ולכוף את הצעל כידוע לי מכמה פעמים שהעו"ד שלה הזמנות מצית משפט (קאפינאס בלע"ו) להב"ד ולרבנים אחרים שאין להם שייכות עם הנדונים רק שהם ידידים לו וכיוצא בו לנער אנשים אחרים ולמוסרם לבתי משפט שלהם ואי.אר.עס. ולרוב פעמים איזמים על הרבה אנשים על לא דבר רק כדי להרוס את הצעל והידידים שלו ולעשות לו שם רע והכל על הרשמונות ככדי לרחם על הענוגה הענוגה הזאת מה נאמר על הטעראר והדרכים של הענוגות הנדקניות שמחללות את השם ואת התורה ומבקשים לזקק ויושר להם, והשופטים כיון שלא יודעים מצב העניינים בפרט בין שומרי התורה פוסקים העניינים לפי הדמעות ולא לפי האמת.

סימן קכז

עוד להג"ל

הסטאטיסטיקא מראה ששומרי תורה יש להם יותר שלום בית

כד) ולמען האמת הנני מציע לעשות סקר ולהביא סטאטיסטיקא בכל העולם ולראות כמה אחוז מבני ישראל שומרי התורה הקדושה מתגרשים בכלל, וכמה משאר האומות וגם מאחינו בני ישראל שצבונ"ה אינם שומרים התורה, כמה מהם מתגרשים, וכמה מהאנשים שאינם שומרי התורה עוזבים את נשותיהם לחלוטין עם צניהם על הפקר ולפעמים גם ח"ו ממחים אותם וכיוצא בו (ועליהם אין דואגים) וכמה מזה נחרש אלל יהודים שומרי התורה ויהיה להם הפתאה גדולה שאין אפילו אחוז אחד מהמתגרשים נגד אותם שהולכים אחר הרוח החדש, וכן יעשו סקר כמה מהמשפחות בין שומרי התורה חיים כל ימי חייהם עם אשתו הראשונה כמ"ש שלמה המלך ע"ה ראה חיים עם

כיוצא בזה או בכל אופן של כפיה ע"י ערכאות המדינה ושופטיה שלא ע"פ צ"ד חשוב ומורחיו הקדושה ותלך האשה ומנשא לאיש אחר ומילד ממנו הרי הולד ממזר ואם נדע מי הוא נכרוז עליו צריכים שהוא ממזר ושקור לבא בקהל ישראל עד פולס והאשה היא זונה ואסורה לבעלה הראשון וגם לשני שהרי נשאת לו בלי גט כשר וחלל מזה ומזה ואם חזרה לבעלה הראשון הולד ממזר מדרבנן ומעלה השני ממזר דאורייתא כמבואר כ"ז בגמ' יבמות בהאשה שהלך בעלה ובטש"ע א"ע, ונודיע את זה גם לרבני ארץ ישראל ובפרט לרבנים הראשיים והצ"ד או רב שיסדר גט כזה או סדור קידושין עם גט כזה נטיל עליו גודא ושמתא וארור ובעה"י בחייהם ובחייו ובחי כל בית ישראל לא תהיה החורה הפקר, ונעמוד בפרך כל פרצה שהוא, זה אשר רניתי להעיר עכשיו.

ונתארכו קלח הדברים מ"מ כיון שהוא דבר שנוגע ממש לחי כלל ישראל ע"פ החורה הקדושה וכשרותם ויחוסם והנני שנית בבקשת סליחתכם על האריכות ואם יש את נפשכם עוד אחיה שאלות אי"ה הנני מוכן לענות לכם בכל עת.

בכל הכבוד והוקרה,

מנשה הקטן
אבד"ק אונגוואר
בעמח"ס משנה הלכות

סימן קכח

כתבת תוארים בכתובה

בין כסא לעשור התשנ"ד
מחיי חיים יחתם לחיים טובים ארוכים את מע"כ ידיד"נ הרה"ח אשכול הסופר ירא"מ מגדולי המומחים בכתובת סת"מ כש"ת הרב ר' דוד גרינצווייג שליט"א בירושלים עיה"ק תו"א

אחדשכ"ת זידידות נאמנה,

בדבר שאלמו שפעם כדדו אותו להיזת עד הכמורה וחתם שמו ושם אביו אלא שחתם בן מוה"ר וכו' והעיר לו הרב שלא לחתום רק בשם ושם אביו בלי תוארים כגון שמעון בן יעקב ולא בן הרב או מוה"ר יעקב שליט"א ומעכ"ת ה"י זה לפלא למה חלול לכחוד אביו בלי תואר והלא חיוב על בנו לכדו בחייו ובמותו וכ"ש שלא לכחוד שמו צריכים בלי תואר. והרי קי"ל שאסור להזכיר אביו בשמו וכמבואר (ציו"ד סי' ר"מ ס"ב) ולא יקראנו בשמו לא בחייו ולא במותו אלא אומר אבא מארי וכו' ומ"ש בכתובה.

ולפענ"ד אמת שכן גם אני קבלתי ממו"ר כ"ק אדמו"ר מקלוצעבורג (שליט"א) [זולקלה"ה] להקפיד גם בכתובה שלא לכחוד התוארים רק יחתום שמעון בן יעקב עד או כיוצא בו וגם ז"ל או שליט"א לא יכתוב. ונראה דמקור הדברים בש"ע א"ע סי' ק"ל סי"א דהעדים המוחמין אין צריכין לחתום כינוייהם ואם הן כהנים או לויים מוחמין פצ"פ הכהן או הלוי עד, אבל אין מוחמין בן מוהר"ר וכיוצא בזה. ועיין גם שם סי' קכ"ט ס"ז ברמ"א שאין מוחמין רב או חכם אפי' הוא אביו והוחזק בכך אלא מוחמין פלוני בן פלוני הכהן או הלוי והגם שהמהר"ק שורש כ"ו אות ב' כתב לכחוד בן רבי פלוני וכתב דאדרבה נראה שיותר טוב לכחוד בר רבי פלוני עכשיו שנהגו כל העם לחתום שמותיהם על שטרות ובאגרותיהם פלוני בר פלוני מ"מ הרי הרמ"א השמיט דברי המהר"ק ולא השיגו עליו האחרונים משמע דבכיון השמיטו והכי קי"ל.

ועיין צ"ש שם ס"ק י"ג שחתמה על הרמ"א חימה למה אין מוחמין רב וכו' ונראה דעל סימן מוחמין רב אם יש עוד אחד צעיר ששמו כשמו, ונחלת שבעה סי' מ"ה אות כ"ה נראה דאפי' לסימן נמי ס"ל שלא לכחוד, וראיתי בליקוט אחד שהביאו שהגאון ר' חיים עוזר ה"י חתום על כתובת הגאון מאסטייפלע וחתם רק פלוני בן פלוני בלי שום תואר. ובימים הראשונים היו מוחמין איש פלוני

אפרקסמא דעניא ס' פ"א שכתב לענין כתיבת
כמונה אי דיט דדין גיטין וכחז לענין כתיבות שאין
להדפסות עדיפות אלא אדרבה שלא יחא ליה בזה
וגם בעל ערוגה"ב כתב כן, וכחז כללו של דבר וכו'
ושמעתי בשם הגה"צ מנאסאד ז"ל שהיה מדקדק
מאד בכתובות ואף גם זאת עשה אם לא לפניו וגם
שליה להם שלום בית בזה להביא כתיבתה לדקדק
בה כי קבלה בידו הייתה שקלול כתיבתה דין גרמא
לקלול השלום ר"ל, ואנא סמכנא אקרא ויחא
והייתה מקיש הוי ליחא רזוי דיש לדייק בכתבת
הכתיבה כמו בגט דכמו בקלול בגט אין שם
כתיבות ופירוד גמור בין הדברים כמ"כ בקלול
בכתיבה אין שם חיבור גמור בין הנפרדים וע"ש
מה שהאר"י והוא פלא.

סימן קכב

עוד להג"ל [שייך לאו"ח]
ניקוי ביהמ"ד ע"י עכ"ס

בדבר ששאל עוד כמה שאלה בנתי מדרשות שיש
ישמעאלי או עכו"ם אחר לנקות את הבית"מ
והוא גם לוקח את הקדושים והספרים ומניחם על
מקומם ורע עליו המעשה שהעכו"ם יחזיר הספרים
לארונות ויטפל בהם.

לפענ"ד יפה העיר בזה מאד וכבר צווחו קמאי על
המוציאים ספר ואין מחזירין למקומו
ועשו תקנות כפי הידוע, והעיקר בזה שעל המוציא
ספר ללמוד בו להחזירו למקומו מפני כמה טעמים.
א) לפי דעת הרא"ש (והוצא ביו"ד ס' ע"ר) דבזמן
הזה מצוה לכתוב ספרים חמשה חומשי תורה וגמ'
ופי' להגות בהן הוא ובניו ובהם מקיים מצות
כתיבת ס"ת, ועיין בש"ע שם ס"ב, ובפת"ש לענין
מכירה ספרים על מה שמכו העולם למכור דכמו
דס"ת אסור למכור הכ"נ ספרי קודש ועיין מג"א
ס' קנ"ג סע' קכ"ג וא"כ הספרים הם בכלל ס"ת
שודאי אין לעכו"ם לנגוע בהם וכ"ש שהוא יהיה

עד ודי וכן מצינו הרבה פעמים בש"ס ומיהו לאחר
התקנה שחקנו שיהיו מפורשים שמוחיהם בגט זר"ך
שיחמוס ראובן בן יעקב עד אכל אין חותמין בן
מוהר"ר או כיוצא בזה אלא חותם בן שמעון עד בלי
חוארים כלל ע"ש ובשו"ת דברי אמת ס' כ' בקונט'
הגיטין.

ועיין קב ונקי ס' קס"ז אות כ"א שהביא בשם
מהרמ"י בצאורו לס' כ"ו שאם רוצה
לחתום בכניוים שאין לשנות ע"ש. והגם כי בדיעבד
כשר אפילו כתב רק פלוני עד ואם כתב חוארים
נמי בדיעבד כשר מ"מ אין לחתום רק בשם שמו
ואצ"ו בלי חוארים וכיוצא בו וא"כ כיון דבכתיבה
כעת נוהגין לדקדק כמו בגט גם בכתיבה אין לכתוב
חוארים. ובאמת כי בכתיבה אחת הארכתי דגם
בכתיבה יש לדקדק הרבה כמו בגט וכמ"ש בנחל
שנעה דבזמן הזה מדקדקין בכתיבה כמו בגט.

ומה שאמרו דלא יקרא בשם אצ"ו לא בחייו ולא
במותו איברא דבגמ' (גיטין פ"ז ע"א) שני
גיטין שכתבן זה בלא זה וכו' וליחכשר האי בראובן
והאי בנן יעקב עד דהא חנן בן איש פלוני עד כשר
ומשני דכתב ראובן בן אקמא ויעקב עד אכתרא,
ופריך וליחכשר האי בראובן בן וליחכשר האי ביעקב
עד דהא חנן איש פלוני עד כשר ומשני דלא כתב
עד ועיין רש"י ובתוס' ר"ד ובש"ע א"ע ס' ק"ל
ס"ח ומשמע דהיו כותבין רק ראובן בן יעקב
שמעון בן יעקב ולא כתבו בן מוה"ר וכיוצא בו,
וז"ל דזה לא הוי זלוול באצ"ו כיון שאינו קורא את
אצ"ו בשמו אלא שהוא מזהה את עצמו ומכיר כי
הוא זה ואין לו דרך אחר להכיר את שמו להגיד
שהוא ראובן בן יעקב חלוול בשם אצ"ו כשקורא אצ"ו
בשמו ציט לבין עצמו או בריבין בין אנשים שאז
זר"ך לומר לו אבי מורי או כיוצא בו, ועוד י"ל
דכתב ליכא איסור לכתוב שם אצ"ו וז"ע, עכ"פ
לנידון דידן נראה כמ"ש וק"ל.

לאחר חיתום שטרות מלאחי את שאהבה נפשי
לידי"ע הגאון מבראשו וז"ל בספרו

המאסף אלא החיוב על כל אחד לאחר הלימוד להחזיר למקומו כמו שעושין עם הס"ת שלאחר הקריאה בו מחזירין מיד למקומו ואין מניחים הס"ת ח"ו על השלחן או ספסל שיהא מונח והוא יאל לדרכו וס"ת יתבזה ח"ו וכ"ש שלא ליגע בו העכו"ם והוא יחזיר אותם למקומם, גם כי ודאי אינו נזהר העכו"ם מלהפכן וגם מלהניח על חומשים סידורים או כיוצא בו.

אלא דנאמח דגם לכבד ולרצן את הביהמ"כ או ביהמ"ד מעיקר דינא אסור ליתן לעכו"ם והוא מצוה ככל מצוה לנקות הביהמ"ד מקום תפילה לפני קוט ובביהמ"ק הוא עבודה להוציא את הדשן ומעולם לא נחשלו בה כהנים, עיין מס' חמיד (כ"ט ע"א) ומימיו לא נחשלו הכהן מלהוציא את הדשן. והיו מן החכמים אשר כשמצאו ברחוב בארץ ישראל דבר של אשפה וכיוצא בו הגביהו אותו כמבואר בחז"ל כדי ליפות ארץ ישראל וכל שהוא מצוה אין להניח לעכו"ם ואצל הסבא מקעלם ה"י מנהג ע"ש לכבד ולרצן הביהמ"ד ע"י גדול שכבדו אותו והוא ה"י כיבוד.

וכבר כתב המרדכי ועוד ראשונים לגבי עשיית הסוכה שהגם שסוכת גנב"ך כשרה מ"מ הרי הוא אין לעשותה ע"י עכו"ם אלא מצוה לעשותה בעצמו דכתיב חג הסוכות חששה לך אלא שאין מצרכין על העש"י ודלא כירושלמי שמצרכין על העשיה ועיין מנחות מ"ב ע"ב ומוס' שם וגם מוס' סוכה מ"ו ע"א וברמב"ם פ"א מהל' ברכות כל מצוה שיש אחריה צווי אחר מצרכין על הציו השני והארכתי בזה במקום אחר אבל מ"מ חשב שם כל המי דהווי מצוה ועיין בחובות פ"ו ע"א אמר לא יחא דאיעבד מצוה מאי א"ל חנינא בד"א במצוה לא חששה אבל במ"ע כגון שאומרין לו עשה סוכה ואינו עושה לולב ואינו עושה מכין אותו עד שתאלא נפשו ועיין אורחות חיים לרמב"ם הל' סוכה אות ל"ט וברמ"א א"ח ס' תרכ"ה לשון מהרי"ל מצוה לחקן סוכה וכו' ועיין משנ"ה ח"ח ס' רל"ז באריכות.

עב"פ ודאי מצוה זו אפילו יותר מבשלתו להחזיר ספרי קודש על מקומן וכ"ש שלא ליתן לעכו"ם וכן כל המי שחשבו אלא דנאמח שהוא גם מצוה על כל המוצא הספרים מונחין מפחרין להחזירן למקומן דכמו בהמוצא תפילין בשוק מכניסין זוג זוג ואפי' בשבת והמוצא צריך לטפל בהם הרי"ר נראה בספרים שרואה שהם מונחים מפחרים מצוה על כל הרואה להחזירן למקומן וי"ר שמחה לקיים את כל דברי ח"ת מחוך שמחת הלל וברוך אשר בחר בו מכל העמים ונתן לנו את תורתו.

יד"ג דושכ"ח בכל עת ומברכו בברכת גמח"ט בסש"צ לחיים טובים ולשלום וכל מיני ישרעות החתם בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן קל

גט מעושה אי מחני ביטול לאחר שבאו לבית משפט עממי והטיל עונש

עיר"כ זמן החסד ורחמים התשנ"ד בג"י יצ"א מחיי חיים יחתם לחיים את מע"כ הרה"ג ור"ח וכו' כש"ת מוה"ר דוד שור שליט"א

אחדשכ"ת נידדות,

באשמורת הבוקר קמתי ומלאמי פאקסימאליא אשר שלח בענין גט מעושה שיש חושבים שחק החדש של המדינה לא נקרא גט מעושה כיון שכשהבעל ילך לב"ד ויגיד להם שהוא רוצה ליתן גט כדי להליל ממנו שלא יפסוק עליו בית המשפט ליקח, והב"ד יכתבו לשופט שא"א לכופו ליתן גט והשופט יבטל חיוב הקנס ולא מקרי גט מעושה. ומעכ"ת דן חנינא במציאות שיהיה כל התנאים אלו והשופט יתחשב עם כל זה ושהבעל ידע לפרש כל זה ומיהו הרבה אנשים לא יתנו לזה וגם יהיו כמה נשים שלא יבקשו לזה וגם מה יהיה

והערכאות והרי זה גט מעושה והקולר חלוי צלואר
הב"ד שיחירו גט מה ואם חשא האשה בגט זה הרי
זה גט מעושה ופסול. וכבר הארכתי בזה בס"ד
במש' שכחתי בענין זה י"ז תמוז התשנ"ג לשופט
עליין מנ"י והסברתי שם כל הענין והבאתי מש' **הרדב"ז**
(ח"ה סי' ב' אלפים ל"ה) שכח כלל
דמילתא דכל זמן שאנשי השופט שם מע"פ שיאמר
רוצה אני כמה פעמים הוי גט מעושה ואם אחר
שהלכו אנשי השופט ונסחלק האונם שאלוהו אם
חרצה לגרש ואמר רוצה אני הגט כשר, והקולר חלוי
צלואר החכם המסדר הגט כי הוא יודע אם נסחלק
האונם או לא יחוש לעצמו. ועדיין לבי מהסס בגט
זה כיון שגילה דעתו במחלה בעת שהיו אנשי
השופט כששאלוהו הדיין אם הוא נותן הגט לרצונו
והשיב ברצוני או שלא ברצוני אין לך מודעה גדולה
מזו וכו' ע"ש והבאו דבריו להלכה בפמ"ש בא"ע
סי' קל"ד ע"ש.

והנה פשוט דנידון דידן לאחר שהלכו בערכאות
אפילו יבאו כמה בתי דינין לא יועיל אח"כ
אמירתו רוצה אני כיון שכל זמן שלא יאמר רוצה אני
יכופו אותו ואפילו אם אמור יאמרו הב"ד ויחטו לו
מכתב למסור לשופט שא"ל לו ליתן גט בכפיה
והשופט יבטל החיוב קנס, הנה הוא חוכא וטולול
כי יודע הבעל שהשופט לא יבטל העונש שהטיל
עליו רק אחר שיתן הגט ואם לאו לא יבטל שאם
באמת יבטל הקנס ולא יחזור ויטיל עליו קנס למה
יטלים הבעל ליתן הגט ומה יועיל החק אלא שזה
ערמה ורוצה להערים והב"ד וכל אחד ישקרו ויעשו
עצמם מסייעים בשקר כדי לכוף את הבעל, חה
פשוט מאד שאין זה מועיל כלל וכלל חה גרע ממה
שהוסיף הרדב"ז דאפילו הלכו כבר השופטים דהחם
עכ"פ לא יחזרו עוד אבל כאן הרי הדיק ביד
השופט ולא מבטל רק שיגרש חה הוא הכפיה
ופשוט מאד ואין צריך לזה ראיות. והקולר ודאי
חלוי צלואר הב"ד שיחירו א"ל לעלמא.

אם אוחס שלא ידעו מדיים אלו וסחם ילכו בע"כ
יגרשו נשותיהם, וגם ממה שארגון רבנים אחד
הקרימו על החק שהוא טוב כמו שהוא ויסמכו על
זה.

והגם כי הוא עיו"כ באשמורת הצוקר והאי גברא
טרוד בטרדת חי הנפש ומלאכים יחפזון ואין
הז"ג מ"מ אולי דוקא בזכות מנה דרבים נזכה בדין
ומיהו יהיו דברי מעטים, ולעצם הענין הגם כי
נזקו דבריו בכמה ענינים ומ"מ כנראה שאם לאחר
כל התנאים אלו ס"ל למעכ"ת דאז יש מקום לטענה
היש שרונים לאחר, אבל באמת כי מעיקרא דדינא
פירכא כי התנאים אלו לא יועילו לו כיון דעיקר
ההתחלה מחיל ע"י כפיית השופט אח"כ לא יועיל
שום טענה ושום סברא בנידון דידן כיון שהמקור
בא ממקור טמא הערכאות, ודאי אם ה"י הוא והוא
הולכים אל הב"ד וה"י מסכים ליתן גט בלי ליתן אל
הערכאות קודם היינו דנים בכל אלו הטעמים כי
ידועים דברי מהרי"ק ודעימיה דכל שנותן גט
מחמת שהוא מפחד מעונשים וכיוצא בו דלא הוי
מעושה ויש חולקין מ"מ היינו דוקא היכא דהוא
מפחד מעצמו אבל אם הוא בא לב"ד ומרובה ונתן
גט מחמת שכפוהו לזה אין שום ענה ולכן כאן נמי
אם היו נכנסים לב"ד והתפשרו בב"ד מעצמם בלי
הלכה להשופט אז ה"י אפשר עכ"פ לפלפל שמה
כה"ג כיון שמעצמו הלך והתפשר הגם שהוא מחמת
סיבה נדדית שיש חוק של כפי' מ"מ אחתי לא כופין
אותו וה"י חלוי במחלוקת הנ"ל.

ברם היכא שהלכו כבר להשופט והשופט צוה להם
להתפשר ולגרש ואם לאו ענוש יענוש אותו או
שכבר הטיל עליו קנס לפי החק שלו אלא שאם
יתפרשו יבטל העונש והקנס שהוטל עליו, הרי זה
כפי' ואין נפ"מ באזה אופן יכתבו הב"ד או הבעל
ידבר כיון דעיקר הגדמו וכתיבת הב"ד הכל בא
לאחר מעשה השופט הרי יש כאן איס השופט

סימן קלא

עוד להנ"ל

חילוק בין עכו"ם שעושה ע"ד ישראל לבין שופט

ומה שרצה לומר שיתקנו שהשופט כשיביאו לפניו פסק ב"ד יגיד שהוא מבטל את מה שכתב והטיל עליו ורק יעשה מה שהב"ד מצוה אותו, זה פשוט חוכא וטלולא, דממ"נ אם באת יבטל א"כ הבעל לא יתן גט כמו עד עכשיו ומי יכריחו כיון שהשופט כבר ביטל את שלו ואם השופט לא יבטל אלא לערום על הבעל א"כ הרי זה מעשה כפי ופשוט שאם יש חק מדינאי לכופ אפי' ירצה השופט לא יוכל לבטל כמובן שוב ראיתי לד"נ הגאון האדיר מוה"ר יוסף שלום אלישיב שליט"א שכתב להעו"ד ר' נתן לאוין שכתב כעין זה שמאחר שהחוק לא נברא אלא להגן על האשה שהבעל לא יעגן אותה מילתא דפשיטא הוא צבעל מסרב כה"ג לתת גט ובגלל החוק הוא מקיים לתת וה"ה גט מעושה אלא שאני הוספתי קצת נופך על זה שהשופט אסור לו לעשות כן מפני החוק.

לבד ממה שכתבתי כבר עוד שם דכל שיש כאן ערכאות באתמע חולתו לא הי' מגרש והחק הזה הוא חק מדינאי א"כ עיקר הכפי' הוא ע"י המדינה וע"י השופט של המדינה ולזה לא מועיל כלל הא דינא שאמרו שהב"ד אומרים לעכו"ם לעשות את הישראל שיתן גט דהחם העכו"ם ע"ד ב"ד עושה והוא שלוחם וכמ"ש החוס' דאנן שליחותיהו דקמאי עבדינן והכי כתבו להדיא החוס' גיטין (פ"ח ע"ב) ד"ה ובעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך, דאין זה לפני עו"כ כיון דדייני ישראל מצוים לחובטו דאטו מומחין ע'מן יחבטו אותו ולא יוכלו לזות להדיט לחובטו אלא כמו שפר"ת ועו"כ חובטין אותו שאז כבר בזה הענין וכן פי' רב יהודה גאון בהלכות גדולות וכו' אמר רב אסי מחני' אמרה כן ובעו"כ חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאנו אומרים לך.

ויותר ביארו הדבר בתוס' ב"ב מ"ח ע"א ד"ה גט מעושה בסיפא מקיים וכו' ונראה לר"י דהכי קאמר דבעכו"ם נמי כשר וכגון שאמר לו עשה מה שישראל (פלוגי) אומר לך וכן מפרש בהלכות גדולות והכי מוכח בתוספתא דקתני ובעכו"ם חובטין אותו ואומר לו עשה מה שפלוגי אומר לך משמע דעל פי ר' פלוגי שהוא חכם חובטין וכשר הוא שהוא אומר להם לחובטו וכן משמע בירושלמי דגיטין דקאמר החם רב אמר ישראל שעשה כמעשה עכו"ם כשר באומר איני זן ואיני מפרנס חנא ר' חייא עכו"ם שעשה כמעשה ישראל פסול ואפי' אמר איני זן ואיני מפרנס הדא מחני' אמרה כן ובעכו"ם חובטין אותו ואומר לו עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאני אומר לך והא דאמר בגיטין (דף פ"ח) לפניהם ולא לפני עכו"ם כיון שהעיסוי על פי דייני ישראל לאו היינו עכו"ם דלפני עכו"ם היינו כשהעיסוי נעשה ע"פ דייני עכו"ם ע"ש, וכ"כ הרא"ש בתשובה כלל מ"ג ס"ד.

ומבואר דכל שדייני עכו"ם כופין ה"ז גט פסול וכאן העיסוי בא ע"י דייני עכו"ם וחק שלהם וא"כ פשוט דהו"ל גט מעושה ע"י עכו"ם והוא פסול לכ"ע. וגם הנה מפורש דמיירי צבעל שאומר איני זן ואיני מפרנס שיש דין לעשות בישראל ודו"ק.

ועתה הגע ע'מך אם לא יהיה חק כזה במדינת כ"י ויבא עו"ד או אשה תבא אל שופט מדינאי ותביא עמה מכתב מב"ד שהשופט יכה ויענוש איש מזרע ישראל פשוט שלא יעשה כן השופט ואסור לו לעשות כן ואם יעשה כן והבעל יעשה משפט כנגדו ענוש יענוש השופט הזה שהטיל קנס על אדם מאזרחי המדינה בלי רשות ומה לו להחערב בין דמי ישראל והרא"י שעד כאן לא היו יכולין לכופ והיו חייבין לעשות חק כזה דבלאו הכי לא יכול השופט לכופו ולקנסו וא"כ מה שהשופט עושה וכופה ומענוש וקונם אינו עושה כן צביל שפלוגי הדיין אומר לו לעשות כן אלא מפני שהחק אומרת לו שצ'אופן שיבא קובלנא מאשה בדבר כזה

יהא מוכרח לעשות כן מפאת החק וא"כ פשוט דזה עושה מה שאומרים לו עכו"ם וערכאות לעשות ולא פלוני הדיין.

סימן קלב

עוד להנ"ל

שופט עכו"ם לעולם ע"ד עצמו עושה
או ע"ד הערכאות אבל לא ע"ד ישראל

ואביא לי ראי' ברורה לזה דלכאורה נראה רבה הא שמעמא כולה דעכו"ם העושה על דעת פלוני ישראל הגט כשר והרי גמ' מפורשת (גיטין כ"ג ע"א) דאמר רב הונא דקטן וגדול עומד על גביו כשר לכחוז את הגט ואמר ליה רב נחמן אלא מעתה עו"כ ישראל עומד על גביו הכ"נ דכשר ומשני עו"כ לדעתיה דנפשיה עבד ועיין רש"י דאע"פ שהגדול אומר לו כן שמא הוא גמר בלבו לשם אחר והרי קי"ל ומעמא היאך אמרו כאן ד'ישראל אומר לו והוא עושה הו"ל מעושה ע"י ישראל והרי עכו"ם אדעתיה דנפשיה קעבד, וגם מה שהביא ר"ת ראי' (בדף פ"ח) דאטו מומחין ע'מין יחבטו ודאי יכולין לזוות להדיוט לחובטו נע"ג דאהכ"נ יכול לזוות אצל דוקא ישראל שהוא בר שלוחות ועושה אדעת מומחין אצל עכו"ם אדעתיה דנפשיה עבד ומאי ראי' לעכו"ם מישראל והוא לכאורה פליאה ע'ומה וסחירה מפורשת מגמ' הנ"ל ונ"ב.

האמנם כבר הקשה הרא"ש בחשונה אהא דאמרינן עכו"ם אדעתיה דנפשיה קעבד מהא דבגמ' ע"ז ימול רופא עכו"ם והא לא מכין לשמה והעלה דבר חדש דדוקא דבר גדול כגון כחיכת הגט וכיוצא שצריך לכין כה"ג אפילו עומד ע"ג אמרינן אדעתיה דנפשיה עבד אצל מילה וכיוצא בו שהוא מיד שהדיין מלווהו ועומד עליו כה"ג עושה על דעת המלווה גם עכו"ם.

והמבואר מדברי הגמ' לפי פי' רבינו הרא"ש דנעיין שני חנאים בעכו"ם שעושה ע"ד ישראל אחד שיהא ישראל עומד על גביו ממש דאל"כ אדעתיה דנפשיה קעבד אפילו דבר שעושה בשביל ישראל, והשני ששפילו ישראל עומד על גביו ממש מ"מ יהי דבר שעושהו מיד בשעת עמדו ולא ימשך ויקח זמן אצל באופן אחר באמת עכו"ם לעולם אדעתיה דנפשיה עבד אלא היכא דהוא דבר קצר וישראל עומד על גביו כה"ג אפשר שגם הוא אדעתיה ד'ישראל קעבד. אלא דלפי זה פשוט דמה שאמרו שהעכו"ם מעשה ועושה אדעתיה ד'ישראל היינו דוקא ד'ישראל עומד על גביו ואומר לו עשה כך ומכה מיד על פני הדיין אצל כשהשופט מלווה זה ודאי אדעתיה דנפשיה והוא גט מעושה לכל הדעות חה ברור כשמש לכל רואי אור.

וי"ר שנוכח לוהשיבה שופטינו כבראשונה וציון במשפט תפדה ויזכה לגמח"ט המברכו בלב ונפש, מגשה הקטן

סימן קלג

גט מעושה בערכאות

א' לסדר ויקם מלך חרש התשנ"ג בני יצור"א
מע"כ הרה"ג ור"ח גר"נ כש"ת הרב מוה"ר דוד שור
שליט"א בני

אחדשכ"ת,

במה ששלח (עש"ק) נעיין הגט מעושה שחקקו במדינת טא יארכ (בסיוע אנשים שאולי הימה כוונתם לטובה) חוק בלחי חוקי ע"פ החורה ולא ע"פ חוקי המדינה ח"ו לעקר את דיני מורחיו הקדושה ולהחליפם בערכאותיהם אשר חללנה אחן בשמעו ובפרט נעיני אשוח אשר כל המשנה הולד ממור ולא מיבעיא לר"מ (גיטין ה' ע"ב) דאמר רב

והאשה שהולכת בערכאות או הצעל אם הולך בערכאות בלתי רשות ב"ד ירא ה' הרי יש להם דין מוסר שמבואר בטוש"ע ח"מ סי' שפ"ח ס"ט דכל המוסר ישראל צד עו"כ בין בגופו ובין בממונו אין לו חלק לעוה"ב, ומדין תורה ה' מותר להרוג המוסר קודם שימסור אלל כשאלמר הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו אפי' ממון הקל החיר עצמו למיתה ומחרין בו ואומרין לו אל תמסור ואם העץ פניו ואמר לא כי אמרנו היה מזה להורגו וכל הקודם להרגו זכה, (והוא מדין רודף) והוסף הרמ"א בשם ה"ה פ"ח דחובל שאם לא היה פנאי להתרות בו לא היה צריך המראה.

סימן קלד

עוד להג"ל

היתר הילוך לערכאות בלי הזמנה

ולמודעי אני צריך ומזה לפרסם שיש כמה ואפי' בני תורה שחושבים שאם הב"ד מחירין לילך לערכאות בלי להזמין הצד השני לד"מ, אז היחר הוא ולכן שואלין את מי שהוא לפניו מה יעשה והוא אומר לו אם אין צריכה לך לבית משפט והוא חושב שכבר יצא בזה אבל זה אינו אמת כי אין ב"ד צעולם שיכולים לעקור דיני תורה ומזה המפורשת בתורה אלה המשפטים אשר תשים לפנייך ובהליכת לערכאות מייקר אלילים שלהם ואין שום ב"ד שצעולם שיכולים להחיר לבני ישראל לקבל עליהם משפטי עכו"ם ודיניהם ואפילו שני בע"ד מסרימין ג"כ כי התורה אינה מסכמת וכבר הבאתי חשו' הרשב"א והתשנ"ץ בזה, והיתר ב"ד אינו אלל כשאלמד מסרב לבא לדין ולאחר שהזמין ג"פ והתרו בו אז מחירין להשני לילך במקום שיכול להוציא דינו וגם אז אם הוציאו ממון שלא כדין מהבע"ד המסרב צריך להחזיר אותו ממון וגול הוא צידו ולא החירו לו הב"ד לילך לערכאות אלל להוציא את שלו ולא לגזול משל אחרים ח"פ וכחבתי

המנונא משמיה דעולא אומר ה' ר"מ כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר אלל אפילו לרבנן דאנן קי"ל כרבנן (ועין רמב"ם פ"ו מהל' גירושין ה"ו ובטוש"ע א"ע סי' קמ"ב ס"ו) והנה להאריך בזה למותר וגם אני כחבתי קצת בזה במשנה קצת באריכות זה זמן הרבה להרה"ג מהאניאד וכחבתי עוד כשחקקו חוק כעין זה לפני כעשר שנים ואמרתי אז שזה יגרום ח"ו להמערבות להשופטים בדיני ישראל.

והנה העיקר בזה כי אפילו יעשה השופט כדינו ובצדק וכגון שיפסקו לו הב"ד, מ"מ כיון שהוא עושה עכשיו מצד החוק של המדינה ולא מצד הציוו של הב"ד ואי לא ה' חוק מה לא היה עושה כן הרי זה המעשה שלו מצד החוק של המדינה ולא מצד שהב"ד של ישראל אומרים לו הכה ועשה שלום ב"ד אלל הוא הממונה על החוק ועושה ע"פ החוק של המדינה ממילא זה הגט מעושה הוא ע"י עכו"ם ופסול לכ"ע והולד ממזר, וכן כל מה שמוציא או הוציאה האשה מצעלה בעיני ממונות שלא ע"פ התורה הן בממונות הצנים ובנות והן לעצמה הרי זה גול בידה וכל המקייע בדבר זה או מיעץ הרי הוא חבר לאיש משחית ומקייע ליד עוברי עבירה ולגזול ממון ישראל ע"י עכו"ם.

והגבם שראיתי לכמה ואפילו מרבנים גם בזה שלא הצינו עצם הדין וחשבו שלבקש ממונות עבור עצמה או הילדים מותרת ע"י הערכאות חה טעות מוחלט דאפילו על ממון הקל אסור לילך לערכאות אלל לדיני ישראל. ואם הלך או הלכה הרי הוא ככלל מוסר ממון, אלל שאז יש חילוק שאם קבל רק מה שמגיע לו הרי עבר עבירה ומה שעשה עשה והממון שלו הוא ואם קבל יותר ממה שה' ב"ד ישראל מחייבו הרי הוא אצלו גול. ואין לך שום עבירה גדולה כו שהרי קי"ל דמשבטלו הסמוכה ובטלו הסנהדרין אין דינן דיני נפשות ואפ"ה במוסר מזה להורגו כל מי שיכול להרגו קודם שמוסר.

וכשנשאין הם מחנין תנאי כדת משה וישראל, וכמו זה כן זה הכל רק כדת משה וישראל ואם כשנשאין הולמין לרב ילכו לרב שמחגרשין כדא כן דא ושלוס על ישראל, ומי ששמו שלום יכרך את עמו ישראל בשלוס מעתה ועד עולם.

דברי אדם מועט לעולם שבור ורצון המתאנה על צרתן של ישראל המצפה לישועת ה' כהרף עין דרשה"ט מוקירו בלתי מכירו בלב ונפש, מנשה הקטן

לאחר חיתום שטרות נכנס אלי אחד מגדולי חכמי הכולל בישיבתנו הקדושה ועיין בחוק הענין והראה לי שנוסח שהלני מעכ"ת כחז ח"ל אהחמ"ט וכו' לכן אנו מנקשים ממסלת נוא יארק להפר החק החדש ולהשאר עם החק הישן אשר יש לו הסכמות הגדולי הפוסקים של אז.

ועמדתי משחומם אי פליטת הקולמוס יש כאן ולא דקדק בו או ככוונה, והאמת כי ח"ו להשאר החוק הישן ואדרבה ישן מפני חדש חז"לא, ושניהם כאלה פסולים, ובאמת כי אז כשטפלו בחוק הראשון דברתי אז עם העו"ד בזמנו שהוא ידידי היקר שלא לבקש חוק כזה וגם עם שאר גדולי הפוסקים, וכחנתי אז קונט' מיוחד בשביל זה, והנני שולח לו גם הקונט' הנ"ל וגם הגאון ידיד"נ מוה"ר משה פיינשטיין זצ"ל ה"י נגד החוק הראשון בזמנו, והרי שלא ה"י בהסכמת הגדולי הפוסקים אמנם הרי עכ"פ עכשיו נחזר מה שאמרו חז"ל החכם עיניו בראשו והגם שאיני חכם אבל עיניו בראשו ושפיר ראיתי אז שהחוק הראשון הוליד את השני וממנו יא לא העגל הזה וח"ו אם נשחוק ונסכים למקל"ת הרי הוא כחצי שיעור בכפירה כי תורת ה' תמימה משיבת נפש. ולכן ימחול נא על נוסח הנ"ל ויקח הנוסח שיש שם השני אשר הביא שם אשר חתמו עליו ידי"נ הגר"ש בירנבוים ולא יטה ימין ושמאל.

את זה שהרבה פעמים הנדקף נעשה רודף אח"כ בערכאות.

וגם זה נריך לפרסם ולכן כל שאחד מן הנדדים הלך לערכאות בלי הזמנה לנ"ד להלד השני הגם שיבא ואמר שזה החיר לו או לה ללכת לבית המשפט, וגם אם יש לו כתב החיר לא מהני כלום וחייב ללכת מהערכאות מיד שיחודע לו הטעות, ולענין תשובה הו"ל לכה"פ בגדר אומר מותר ודינו כשוגג או קרוב למזיד באיסור חמור שהחיר עלמו למיתה ובאיסור שאין לו חלעוה"כ יש להסביר זה.

בקיצור אין לשום בית משפט להחערב בדיני ישראל ולפי שנמדינה זו היסוד שנחיסד עליה דיני המשפטים שלהם שלא לערב בעניני הדת (סעפארעישאלן אף סטעיט ויהדת) אם יסבירו להם שזה נגד הדת ודאי יחזירו מזה ואם לא אז נריך ליקח החוק הזה לבית משפט העליון שלהם שיבטלו אותו ויקחו עו"ד להציג את הדת לפניהם שזה נוגע לדת ישראל, ואם בכל זאת לא יחזירו אז נהיה חייבים להכריז על בניהם שילדו לנשים שנחגרשו ע"י עשוי השופטים וערכאות שלהם שהם ממזרים ויהי ח"ו חורבן גדול וטורא ונטררו לעשות רשימה מהגיטין בכל המדינה, וספרי יחוס וגם להזהיר רבני ארץ ישראל לבדוק אחר כל הגטין הנאים מארה"ב וקאנאנדא, וגם בכל העולם אם תרנה גרושה להתחתן שינטרכו לבדוק אחריה ולהביא ראיות שלא נחגרשה ע"י כפיה מזרית. ובינתיים נמי אם כבר נעשה מעשה מי שידע שנעשה גט כזה נריך להזהיר על האשה לחזור ולקבל גט כהלכה בלי עשוי השופט ואם לאו ח"ו בניה יהיו ממזרים ויפרסמו בין אנשי שלומינו שלא ישאו גרושה כזו בשום פנים בלי גט כשר.

ומרגלא בפומי בדרך רמז חז"ל דרשו ויאלה והיתה מקיש הוי' ליאלה ויאלה להוי'

סימן קלה

גט מעושה בערכאות

ו' לחדש שמרביץ בו בשמחה התשנ"ד בג"י יצ"א
מע"כ השופט וכבוד הבית משפט בטאראנטא

בדבר שנאלתי מה שנעו"ה בשנים אחרונים
נמצאים כמה מהמשפחות שיש להם קישורים
בשלוש בית ובמקום לילך לב"ד של ישראל לפשר או
לפרד הולכים לעו"ד שמציגים אותם לפני ערכאות
ושופטי עכו"ם לשפוט ביניהם כדיניהם, הן למי
יתנו הנכים לגדל והן בענייני ממונות החזקה
המשפחה והאשה, ועכשיו הוסיפו השופטים גם
לכוף את הבעל או את האשה לימן או לקבל גט
ואם לא יעשו כן עונש יענש השופט וכמה מדינות
חקקו חוק מיוחד לזה שכל זמן שלא יסלקו המונע
החרדי ודמי להלד השני השופט ממיל על הצד
המונע עונשים ובע"כ ימן גט אם לא ירצה להיענש,
ורוצים לדעת אם גם באשה שייך כפיה לקבל גט
כמו באיש, (ב) אם כפי ע"י עונש ממון נמי מקרי
כפי או דוקא עונש מאסר בבית סוהר.

ויש לפנינו שלש שאלות, (א) אי שייך כפיה דוקא
באיש אבל באשה אפי' בע"כ יכול לגרש. (ב)
שופט הכופה בעונשי ממון ולא במאסר כגון שממיל
עונש ממון על הבעל או על האשה אי מקרי כפיה
שיש טוענין דדוקא עונש בית הסוהר מקרי כפיה.
(ג) במדינה שיש חק ממשלתי לכוף הצד שאינו
מסכים לגרש אי מהני.

ואענה על ראשון דין חורה אינו דומה איש
המגרש לאשה הממגרשת, שהאשה יוצאה
לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו
(משנה יבמות קי"ב ע"ב) והוצא בהגמ"י פ"א
מהל' גירושין ה"ב ובטוש"ע א"ע סי' קי"ט ס"ו.
ובזמן הש"ס ראה שב"ש שהי' קל בעיניהם להוציא
נשיהם עמד ומיקן כחוצה להמגרש את אשתו בע"כ
ובזמנו זה הי' תקון גדול ובמשך הזמן ראה רבינו
גרשון מאוה"ג עם חכמי דורו עוד פריצות בעניינים

אלו והיו כמה אנשי בליעל שזלזלו בנשוחיהם עמד
ומיקן בחרם שלא לגרש אשה שלא מדעמה אם לא
שעברה על דת ישראל דכה"ג לא תיקן ואפי' אם
רוצה לימן לה הכחוצה אין לגרשה בע"כ, והאשה
ר"ג אשה לאיש לענין כפיה שאין לכוף לה כמו
שאין לכוף לו, ונפסקה הלכה זו ברמ"א א"ע הנ"ל
ונחקבלה בישראל בלי חולק.

ואם עבר וגירש בע"כ ע"י כפיה ונמן לאשה גט
בע"כ אי בטל הגט הנ"ש סק"י"ב כחז' דפשוט
שהגט בטל וממילא אסורה להנשא בגט זה וגם הוא
אסור לנשא שהרי לא הועילו מעשיו, ולדעת כמה
פוסקים ובראשם רבינו הגדול הרש"ל בחש' סי'
מ"ה הוצא בפח"ש אות ז' אם האשה הלכה אח"כ
ונשאת בגט זה בדעבד מהני לה, אבל הבעל אסור
לישא אחרת בגט זה דמ"מ לא הועילו לו הגירושין
לענין שיהא מותר לישא אחרת, והב"מ כחז' באיש
אחד שגירש בע"כ ע"י מחבולה שחייב לחזור
ולישאנה ועל בתי דיני ישראל החוב להורות לו
שעדיין כל יום ויום הוא עובר על חרם דרגמ"ה
והחרם רובץ עליו ועל עצמותיו עד שיהדר ויחזור
וישאנה או שחרצה היא ותנשא לאיש אחר, וא"כ
פשוט דאין בדינו ח"ו לכוף לאשה לקבל גט היכא
דמדינא אסור לו לגרש כמו שאין כופין לו כלל,
והשוו חכ"ל אשה לאיש לכל עונשין וכפיה בגט.
ואפי' להאומרים דדעבד באשה הגט גט מ"מ
הבעל עבר בשעת הגירושין ועובר על חרם דרגמ"ה
והוא מותר מכלל ישראל. ואף שלא מצינו בבעל
שהאשה כופה אותו (עיין גיטין מ"ט ע"ב) אפשר
דמשהי לה בגיטא ולא יהיב לה גיטא וכיון דלא
אשה מדעמיה גירשה ע"ש.

ובל' זה בגט מעושה אפי' על ידי ישראל או ב"ד
של ישראל שכפו שלא כדיו, ובדין כפי'
בערכאות גרע הדבר דכבר כחכמי דדין גט מעושה
ע"י שופטי עכו"ם הוא בטל מה"מ לכ"ע.

ואפי' היכא דאמרו ב"ד של ישראל לעכו"ם לכופו
שיש אופנים שהגט כשר ומותר מ"מ זה

סימן קלו

גט מעושה בערכאות

ח"י לחדש שמרביץ בו בשמחה התשנ"ד בג"י יצ"א
בכוד הרבני הנכבד כר' מר' מ"א יעקאב הי"ו

אחדשה"ט,

קבלתי המכתב עם כמה דפים בכחז ושפה ענגליש
בעיני גט מעושה, וגם לירפו לילוס מחוס'
ב"ב מ"ח ע"א בציון לחוס' שם, ואמת אגיד כי לא
עיינתי בהם כי קבלתי מרבותי ורבותי מרבותיהם
עד משה שקבל חורה מסיני מפי הקב"ה המורה
בלשון הקודש ולא בענגליש או שאר לשונות עכו"ם,
וכל חורה שאינה קבלה אינה חורה, (עיין א"י)
הגדול באלפא ביטא) ועיין מש"כ בספרינו שנו
חכמים בלשון המשנה באריכות, ורבינו הגדול
הרמב"ן ז"ל עה"ח (פ' תשא פ"ג) מחליט השקל
וגו' כחז ח"ל וכן הטעם אצלי כמה שרבותי קורין
לשון החורה לשון הקודש שהוא מפני שדברי המורה
והנבואות וכל דברי קדושה כולם בלשון ההוא
נאמרו, והנה הוא הלשון שהקב"ה יחטלה שמו
מדבר בו עם נביאיו ועם עדתו אנכי ולא יהיה לך
ושאר דברות המורה והנבואה, ובו נקרא בשמותיו
הקדושים, א-ל אלקים לבנות ושקי ויו"ד ה"א
והשם הגדול המיוחד ובו ברא עולמו וקרא שמות
שמים וארץ וכל אשר בם ומלאכיו וכל לבאי לכלם
בשם יקרא מיכאל וגבריאל בלשון ההוא ובו קרא
שמות לקדושים אשר בארץ אברהם יצחק יעקב
ושלמה חולתם.

הנה שפשוט לרבותי שלשון המורה הוא לשון
קודש ולשון הקודש הוא לשון המורה, ולא
נחנה חורה לישראל אלא בלשון הקודש, ובכחז
קודש, וכ"ש דאיכא נמי משום והלכת בדרכיו הוא

דוקא כשאמרו ב"ד לעכו"ם פרטי ולא לשופט
המדינה וגם אין חוק במדינה לכפי' זו שיכולין לכוף
אבל כל שיש חוק ממלתי שיכולין לכוף לגרש או
שופט בערכאות אפי' בלי חוק כה"ג לכ"ע עכו"ם
אדעת' דנפשיה או אדעת' דחוק קעביד ולא על
דעת ב"ד והגט בטל אפי' בציון ב"ד להשופט.
ובררתי הדבר ברריות ברורות בקונט' שיצא לאור
הנקרא קונטרס בגט מעושה. ואסור לכל רב לסדר
גט חה שהוא פסול ע"פ הלכה ומרתינו הקדושה.
ואם סידר גט בשוגג ונתן לאשה הרי הוא חטא
וכשל את האשה וחייב להודיעה שטעה והגט פסול,
והוא יעשה תשובה על חטאמו אשר חטא וה' יסלח
לו ואם צמוד והלכה ונשאת בגט זה צמיה ממזרים,
ואסורים לבא בקהל. והרב שסידר הגט נפסל מלידת
גיטין ומימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה. עד
שישבו לה' וירחמנהו.

בקיצור, א) בזמן הזה הכופה אשה לקבל גט ע"י
שופטים או מגרשה בע"כ עובר על חרם
דרגמ"ה והוא בחרם מכל ישראל, ואסור לו לכופה
או להגיד לאחרים לכופה לקבל גט. ב) כפיה ע"י
שופטים עכו"ם בגיטין או בשאר עניני אישות הם
כפי' והגט פסול. ג) כפי' ע"י עונש ממון מקרי
כפיה כשאר כפיות ואפי' רק איום בלבד מקרי
כפי', וכל המסייע בדבר הרי הוא בכלל החרם
הנ"ל.

ולמען האמת כי להציל אין זה נוגע כ"כ כי אם
לא חרצה לקבל ברצון טוב ולא לבא לב"ד
ולקבל עליה דיני חורה הרי יתנו לו הב"ד היחיד של
מאה רבנים ויוכל לישא אשה אחרת ואם לא ירצה
לבא לב"ד על הב"ד להחרימו ולרודפו עד שיבא
לב"ד ויעשה ככל אשר יורו להם הב"ד.

בכבוד והוקרה בלב ונפש,

מנשה הקטן

רבינו וכן ושננתם לבניך באותו הלשון ולפענ"ד אין לנו בדור הזה תורבן המורה והדת כהעמקת המורה ללשון עמים ולימודה בה. וע"ז אני קורא על עזם את תורתי אשר נתתי לפניכם ופי' על שלא ברכו במורה מחילה והוא עוצת המורה שנתן הקב"ה ואמר הלאי אותי עזבו ואת תורתי שמרו כי המאור שבהם מחזירם למוטב אבל כיון שעזבו תורת ה' אלא לומדים תורה אחרת שלא נתנה לפנינו אלא אחיה פראפעסאר המעתיק לענגליש וזה גרס החורבן יתן ה' שנוכה לביאת משיח לדקיני בני"א. ומי שידע ויכול לדבר בלה"ק ומדבר בלשון אחר עובר, בכמה איסורים, והארכתי כבר בזה בספרי שני חכמים בלשון המשנה ע"ש ומשם תקחנו.

ולפענ"ד לו ה' שומע לי הייתי מניע לו ענה נכונה לקבוע מקום מיוחד בעמון שלכם האנגלי ולבקש מהקוראים שילמדו לשון הקודש וללמדם לשון המורה שבו נחר בנו מכל עם ורוממו מכל הלשונות וקדשנו במצותיו והי' בזה לו זיכר רבים גדול, והנני מבטיח לו עוה"ב בזכות מצוה גדולה זו שיחזיר העטרה לישינה ויחזיר בני' ללמוד תורה כמו שנתנה לנו מסיני ולא מפי פראפעסארען ולומדי שפות אחרות. ואם יחליטו לזה בעוה"י הנני לסייעו בכל כחי להוציא הדבר לפועל שהוא יהי' חועלת גדול לתורת ישראל ולכלל ישראל.

סימן קלז

עוד להג"ל

בגט מעושה ע"י ערכאות

ולענייננו צדין גט מעושה ע"י ערכאות באיזה אופן שהוא כל שכפי ע"י ערכאות הרי זה גט מעושה כמו שביארתי בזה בס"ד בקונט' מיוחד בזה ובתש' נפרדות ואין לפלפל בדבר יותר כי ב"ה הוצאתי לאור בזה כמה תש' והנם נדפסים עם ספר שני חכמים ומי שרוצה יקחנו משם, ולאידך גיסא אין אני צ"ד העליון שאוכל לכוף את

מ"ע, ומי מזרע אברהם יחזק יעקב שיהי' לשטח ולהשתמש בלשון אחר לתורה שנתנה לנו בלשון הקודש ומפי הקב"ה בעצמו.

ובש"ע א"ח ס' תר"ל דמגילה נקראת בכל לשון והלועז' המכיר אותו לשון ושומע המגילה ילא ידי חובתו ע"ש ס"ט ואפ"ה בס"א כתב המחבר יש למחות ביד הקוראים לנשים המגילה בלשון לע"ז אע"פ שכחונה בלשון לע"ז, והנה הא להכחא אפילו שהנשים מבינים בלשון לע"ז ולשון הקודש אין מבינים אפ"ה אין לקרות להם בלשון לע"ז, והטעם כתבו בתש' הריב"ש (ס' שפ"ח ש"א) משום דהגבירים הקוראים מבינים לה"ק יש לחוש לדעת הפוסקים שסוברים דהיכי שהוא מבין לה"ק אינו יוצא בקריאה בלע"ז וממילא אינו יכול להוציא בקריאה זו אף למי שאינו מבין לה"ק ועיין מג"א וביאור הגר"א ומ"צ שם, והט"ז שם סק"ז כתב יש למחות וכו'. שאין להניח הדרך שדרכו בו אבותינו הקדושים ולילך בדרך נר ודוחק בהכשר.

הרי שפקקו להלכה לאסור אפי' לקיים המצוה ואפי' במקום שמדינא מותר ללועזים לקרא בלשון לע"ז וגם הלשון לע"ז מבינים ולשה"ק אינם מבינים מ"מ אין להניח דרך שדרכו בו אבותינו הקדושים ולילך בדרך נר ואין לך דרך נר ועקלקלות יותר מזו להניח דרך אבותינו מדור דורים מקבלת המורה מפי משה רבינו מסיני ואילך בלשון הקודש ולא בלשון עמים וכל ספרי קודש בכל העולם רק בלשון הקודש עד היום ועכשיו להעתיק וללמוד בענגליש בלע"ז, ואם כשהעתיקו תורה שכתב באונם ע"י תלמי המלך ללשון יוון ה' חשך ג' ימים עכשיו כשמעתיקים כל המורה כולה גם שבע"פ וברצון החושך כל יום ויום מחגבר שאפילו אין רואים האיסור.

ולראשי ישיבה נאמר עוד דחייב אדם לומר בלשון רבו, חוץ מכל העמים שהנאחי לעיל בספרי שני חכמים בלשון המשנה, והמורה נתנה בלשון קודש ונשנית בלשון קודש במקורה עד משה

חייב מדינא ליתן גט כגון שהוא מן אומם שחייבים לגרש או שהצ"ד פסקו לו שחייב לגרש, אעפ"כ אין העכו"ם יכול לכפותו ולחובטו שיתן גט, אלא אם החכם אומר לעכו"ם חובטו שיעשה כמו שאני מנהגו, ואז העכו"ם חובטו ואומר עשה מה שישאל פלוני אומר לך, ודייק עוד הר"י ושינה ושלש דהלשון משמע דע"פ ר' פלוני שהוא חכם חובטין כלומר שהחכם שם ואומר לעכו"ם והעכו"ם אומר להישראל עשה מה שהישראל אומר (ולגירסת הב"ח ישראל פלוני והיינו הדיין).

ופשוט נמי דלכן דייקו עוד החוס' וסיימו שז"ל "מה שישראל אומר לך ולא מה שאני אומר לך" וכן סיימו גם בחוס' גיטין (פ"ח ע"ב) ח"ל בסוף דבריהם אמר רב אסי מחני אמרה כן בעובדי כוכבים חובטין אותו ואומרים לו "עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאנו אומרים לך" ע"כ ע"ש. כלומר ביאור הדבר שהעכו"ם אומר לו לא מחשוב שאחיה חייב לעשות בשביל שאני אומר ומכה אותך אלא עשה מה שהחכם הישראל אומר לך ולא מה שאני אומר לך, וכיון דאומר כן בפ"י שאין אחיה חייב לעשות מה שאני אומר לך אלא מה שהחכם הישראל אומר לך הרי זה ג"כ מזה לשמוע דברי חכמים שהרי עושה מה שהחכם אומר לו, ואין זה גט מעושה.

אבל אם יאמר העכו"ם עשה מה שאני מצוה או תן גט ואם לאו אני חובטך או כיוצא בזה הגם שהדיין פסק ואמר שחייב ליתן גט ואמר לו שיכה לישראל מ"מ כיון דאינו אומר לו עשה כמו שאומר לך ישראל פלוני, זה עישוי ע"י עכו"ם וכ"ש היכי שהדיין בעצמו לא אומר להעכו"ם כלום אלא בא עו"ד וטוען שיש לו כח מצ"ד שזה חייב ליתן גט ולכן הוט טוען ומבקש לעכו"ם שיכוף בחבטה או בכל אופן את ישראל ליתן לה גט והעכו"ם חובטו ואומר לו אני מזה אותך בשם הבית משפט ליתן גט (דים קארט ארדערס ...) הרי החבטה בא מעכו"ם ולא מישראל ופשוט מאד חיה הערכאות. אפילו הוא עכו"ם יחידי ואינו שופט שחובט הגט

כל העולם כולו ולהעמיד הדת על חילה, ומי שרוצה לראות האמת בידו לזר האוכל מחוך הפסולת. ומ"מ כיון דשלחו לי זילום מהחוס' (ב"ב מ"ח ע"א) ד"ה גט מעושה בישראל, וכנראה כוונתם כאילו החוס' שם ילאו לחדש שגט הניתן בכפית ערכאות באמצעות ישראל כשר, ולכן בנידון דידן בכה"ג כשר החלטתי לכתוב לו ביאור דברי החוס' ויראה שאלדבנה משם מוכח היפוך ממה שרצה מע"כ לדייק בזה.

ונעתיק לשון הגמ' מוחיב רב יהודה גט המעושה בישראל כשר ועכו"ם פסול ועכו"ם חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך וכו'. ופ"י הרשב"ם ועכו"ם אם אנו רוצים לכופ על ידי עכו"ם ויהיה הגט כשר מלמדים אנו לעכו"ם שיאמרו לו עשה מה שישראל אומר לך דהשתא נמי מזה לשמוע דברי חכמים ע"כ. ובחוס' ד"ה גט בסיפא מקיים ועכו"ם חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך וכו', ונראה לר"י דהכי קאמר דעכו"ם נמי כשר וכגון שאומר לו עשה מה שישראל (פלוני) אומר לך וכן מפרש הלכות גדולות, והכי מוכח בחוספתא ועכו"ם חובטין אותו ואומר לו עשה מה שפלוני אומר לך משמע דע"פ ר' פלוני שהוא חכם חובטין אותו וכשר הוא שהוא אומר להם לחובטו, וכן משמע בירושלמי דגיטין וכו' חנא ר' חייא עכו"ם שעשו כמעשה ישראל פסול וכו' הדא מתני' אמרה כן ועכו"ם חובטין אותו ואומר לו עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאני אומר לך.

והנה המדייק בדברי ר"י בחוס' והרשב"ם, יראה מבואר ומפורש שדייקו כמה פעמים להיות ברור כשמש שמה שאמרו דעכו"ם חובטין ונמי כשר, הוא דוקא כגון שעומד שם הדיין הישראל ואומר לעכו"ם הכה לישראל זה ויעשה הישראל מה שאומר לו פ"י הדברים דהישראל עומד ואומר בפיו לעכו"ם העומד לפניו הכה לישראל זה ואומר לו שיעשה כמו שהדיין אומר לך ולא כמו שאני אומר לך, כי לא יוכל העכו"ם להכותו שיתן גט אף שהוא

הוא דבעינן כתיבה לשמה והא ודאי עו"כ אדעמי דנפשי קעביד ע"ש, ומקשה אמאי מהי מה שישראל מצווה לחבטו, הגם שיכולין לזווח אבל ימא דוקא להדיט ישראל אבל לא לעכו"ם שהרי אין שליחות לעכו"ם, ולזה חי' דהדיין עומד ומצוה לו ועל פיו הוא חובטו ואומר עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאני אומר א"כ אומר העכו"ם כפי דלוא אדעמי דנפשיה קעביד אלא אומר לו עשה מה שישראל פלוני אומר לך והוא שומע ונוחן גט כה"ג מהני והגט כשר דכה"ג נמי מקרי מצוה לשמוע דברי חכמים שהרי אומר לו עשה מה שישראל אומר ולא מה שאני אומר לך. ולא הוי בדין דאין שליחות לעכו"ם והארכתי בזה במקום אחר.

עכ"פ הדגישו והקפידו רבותינו בעלי החוס' בעכו"ם החובטין את ישראל שצריך להיות דוקא על פי ב"ד ועכו"ם החובט אומר עשה כמו שאומר פלוני ישראל ולא כמו שאני אומר ובלוא הכי לא מהני, וא"כ כ"ש בערכאות ובחי המשפט ממש שהדיין ישראל אין לו שום מגע ומשא עם השופט ואם ילך הדיין אל השופט ויבקש ממנו שיעשה לו רצונו וידבר כמו שהוא רוצה אפי' לא יניחוהו ליכנס בבית המשפט, אלא כשיביאו חלוה ע"י עו"ד וע"פ חוק חייב השופט לשפוט והשופט ידון ע"פ חוק המדינה והחוק יחייבוהו לעשות כפי הפס"ד של הב"ד א"כ אין הוא עושה הדין בשביל הפס"ד וע"פ הדיין שמצווהו, אלא הוא עושה ע"פ החוק שמחייב אותו, ואפילו אם לא ירצה לשמוע אל הדיין מ"מ חייב הוא לעשות מדין חוק המדינה הרי אין זה כלל עישוי ע"י ישראל אלא הוא מחוקי המדינה, והשופט סומך עצמו על חוק המדינה שחקקו שאם יהודי יסרב ליתן גט שמחייב ליתן ע"פ החורה אז העו"ד והשופט יכופו אותו ליתן הגט ויענוש אותו ביסורים וכיוצא בו עד שיתן גט ואין זה שום שייכות עם ציווי הדיין ואינו אומר עשה כמו שפלוני הדיין מצוה ולא כמו שאני אומר חה פשוט מאד דכה"ג לא מקרי עשה מה שאומר לך הדיין פלוני.

והנה מונח לפנינו מצוה משפט בטאראנטא באחד

פסול ועוד שכבר כתבתי דבערכאות של עכו"ם דן אפי' יחידי ונקרא ערכאות אפי' יחיד והנאחזי כן מדברי הרמב"ן ז"ל.

ומה שסיימו החוס' ב"ב שם ח"ל, והא דאמר בגיטין (פ"ח ע"ב) לפניהם ולא לפני עכו"ם כיון שהעישוי על פי דיני ישראל לאו היינו לפני עכו"ם דלפני עכו"ם היינו כשהעישוי נעשה על פי דיני עכו"ם, פשוט שכוונתם לפרש שלא חטעה דסוף סוף הרי לזה הוא לעכו"ם לחובטו וימא דזה נמי מקרי לפני עכו"ם ע"י מסבירים דכיון שהעישוי שהדיין של ישראל עומד שם ועל פיו חובט העכו"ם ואומר עשה מה שישראל אומר לך ולא מה שאני אומר לך אין זה עישוי ע"י עכו"ם, ועישוי דלפני עכו"ם כשהעישוי נעשה ע"פ דיני עכו"ם כלומר שהם אומרים שיתן גט ע"פ חוק או כהנו שהנאחזי לעיל בשם הבית משפט בטאראנטא ואין זה כלל עישוי ע"פ דיני ישראל ולזה אין דין מצוה לשמוע דברי חכמים כלל.

עוד כתבו החוס' גיטין הנ"ל ח"ל כיון דדיני ישראל מצוים לחובטו דאטו מומחין עצמן יחבטו אותו ולא יכלו לזווח להדיט לחובטו וכו' ע"ש, ביאור דבריהם ז"ל כיון דגט המעושה בעכו"ם פסול מ"ש עכו"ם החובט מעצמו דפסול ובטל ומ"ש עכו"ם הכופה ע"י ב"ד ישראל שכשר, וחי' דכיון דדיני ישראל מצוים לחובטו שעל הב"ד מוטל לעשות משפט ולענוש הרשעים, ומסתמא לא אמרה חורה שהמומחין בעצמן יחבטו אותו, ולא יוכלו לזווח להדיט ישראל לחובטו, אלא יכולין לזווח להדיט ונעשה הוא שלוחם, וכיון דלא הוי מצוה שבגופו, הכ"נ אם יזו לעכו"ם נעשה הוא שלוחם.

אלא דלכאורה עכו"ם לא נעשה שליח וקיי"ל דעכו"ם אדעמי דנפשיה קעביד עיין גיטין (כ"ג ע"א) אמר רב הונא דקטן כותב הגט וגדול עומד על גביו וא"ל רב נחמן אלא מעמה עו"כ ישראל עומד ע"ג הכי נמי דכשר ומשני עו"כ אדעמי דנפשיה קעביד דהר אמר רב נחמן ר"א

ובאמת כי הם שני דברים נפרדים, האחד הביט משפט עם השופטים שעליהם לפסוק ע"פ חוקי המדינה, והשני השוטרים שהם הממונים להעמיד דם וחקי המדינה להוציא לאור המשפטים שיצאו מביט המשפט לרדות את המסרבין ולחבטן שיקיימו מה שהשופט צווה עליהן, והמערכ שני דינים הללו, פסק השופט והנחי ערכאות, עם עישוי של השופט כמערכ כלאים, ועליהם אמרו חז"ל כל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יחא לו עסק עמיהן (קידושין ו' ע"א) ופרש"י להיות דין בדבר שמה יחיר איסור ערוה חזו עיוות שאינו יכול לתקן.

ואפרש שיחסי, כי באמת השוטרים הרודין והחובטים ומכין ועונשין לקיים לו השופטים הם הם הכופין ומעשים את האיש לקיים פסק השופט שהוא חלק מהערכאות השומר על קיום חקי המדינה והביט משפט, ולדין כשיצאו להוציא לאור לו השופט בנידון הגט שזו הב"ד פשוט שאין להם ידיעה או כונה לחבט בשביל פסק ב"ד ואין להם שייכות ואפילו אין להם שום ידיעה שיש דבר כזה של פסק ב"ד. אלא הם מחרימים לקבל לו השופט על מי שנתן בלחי לדעת מה ועל מה נתן. וגם מילתא דפשיטא שאפילו לאחר שהשופט נתן פסק דין שלו (אדער בלע"ז) אם לא יצאו הנעלי דינים, ויבקשו לקיים הפס"ד של השופט לא יצאו השוטרים לכופ על קיומו, ולא ילך השופט לראות אם שמעו לו ועשו כפי שפסק להם שדבר זה אינו נוגע למלכות אלא בין אדם לחבירו ואם חבירו יחר לו ואינו מבקש לקיים הפסק מה שעשה עשה. ולא יחברנו בזה יומר הביט משפט ולכן אפי' לאחר שהשופט יפסוק ליתן גט מ"מ אם הנעל לא ירצה ליתן הגט אפילו לאחר הנזו בידו הוא שלא ליתן שהרי השופט אינו החובט והמכריח אותו, ואפי' אם יניח עליו עונש ממון וכיוצא בו או מאסר לא יצאהו השופט אל בית האסורים אלא השופט יורה להשוטרים שזה האדם הוא מסרב לשמוע להשופט ועשו לו כך וכך.

נמצא דלאחר הפסק דין של השופט יבקש לקיים

מהנזרים של בית משפט שכתב בקשה זו נחנה ע"י ... להשופט לזכות לעכב כל ההלך של ... עד שחקרים הנד השי לקלק את כל העכונים הדחיים לעניי אישות וישראל, גם כן הבקשה זו עומדת לשלם כל ההוצאות של הביט משפט וכיוצא ... לו השופט. לאחר קריאת הבקשה וכו' הביט משפט הזה מצווה שכל העניינים של ... לעכב את כל ... (ממונות ונפשות וכו') עד שהנאשמת חלק את כל העכונים הדחיים אשר נוגעים לנישואין יהיו מקולקים ממנה. הנה לשון הלו "בית המשפט הזה מצווה", ובלשון עכ"ס -

Petitioner ... Respondant ... order. This Court orders that all of the proceedings ... הנה זה פשוט שזו שהשופט נתן פס"ד הוא מהשופט שהוא מצווה מדין שופט המדינה וערכאות ואין זה ענין כלל של עכ"ס חובטו ע"י דיני ישראל ואפילו אינו מזכיר כלל שעושה כן בשביל שהדין ישראלי אמר לו לעשות כן ואין הוא המצווה אלא אומר עשה כמו שהישראל אומר לו, אלא אדברה אומר בפי' "בית המשפט הזה מצווה אשר כל וכו'" (This Court orders ...) ולא הב"ד מצווה, או שהביט משפט מצווה לעשות כמו שהב"ד מצווה ולכן פשוט שזה גט מעושה ע"י ערכאות בלי שום ספק והרי זה גט פסול לכ"ע ובטל. וכל מה שכחבתי הוא לפי הבנה הפשוטה דהשופט בבית המשפט הוא הוא הכופה את הנעל.

סימן קלח

עוד להנ"ל

ברם מה שאני צריך להודיע עוד שכל השקלא וטרי' שאתם מפלפלים ורוצים לפרש ולזכר עם העשוי ע"י השופט מקרי עישוי ע"י ב"ד ישראל או ערכאות, דברים אלו טעות הם מעיקרא ושגגה גדולה הוא, ועירוב פרשיות שנו כאן שמעריבין ערכאות וזו השופט בערכאות, לחבטה של השופט המעשה ורודה לקבל ולקיים דין הערכאות.

אלא הם הממונים מטעם המדינה והבית משפט להעמיד המשפט ולרדות העם אחר מלחמה שמכין וכופחין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט (עין סנהדרין ט"ז ורש"י דברים ט"ז א') שפטים ושטרים, שופטים, דיין הפוסקים את הדין, ושטרים, הרודין את העם אחר מלחמה שמכין וכופחין במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט ע"כ.

ופשוט דעל השוטרים הוא שאמרו חז"ל שאם פסקו דיני ישראל והוא אינו רוצה לשמוע להם ונאו דיני ישראל וציוו להשוטר לחובטו ולומר לו לישראל עשה מה שהדין פלוני ישראל אומר הרי זה גט כשר וכן כתבו החוס' להדיא בגיטין (פ"ח ע"ג ד"ה ובעו"כ חובטין אותו) ח"ל אין לפרש דאפי' בענין זה רוצה לומר דבעו"כ פסול משום לפניהם ולא לפני עו"כ אע"פ דהעו"כ מעשין על ישראל דאין זה לפני עו"כ כיון דדיני ישראל מוציא לחובטו דאטו מומחין עצמן יחבטו אותו ולא יוכלו לזוות להדיא (ישראל) לחובטו אלא כמו שפר"ח וכו'. דלא לא הו' לפני עכו"ם אבל אם לאחר פסק ב"ד הלכה האשה או הבעל לערכאות ונא השופט העכו"ם ופסק מה שפסק והוא מלוא להשוטרים שהם יעשו שיקבל ישראל את פסק דינו הרי הם בפירוש שלוחי הערכאות ולא שלוחי ב"ד ישראל חה הוא הגט המעושה שנטלוהו חז"ל, חה שסיימו החוס' דלפני עכו"ם היינו כשהעשיר נעשה על פי דיני עכו"ם, שהלך בל על פיהם והעכו"ם החובט ומעשה עושהו על פי דיני העכו"ם וציווים חה פשוט מאד, וא"כ פשוט דכל גט הניתן בכל מיני אופן של כפוי ע"י ערכאות שסוף סוף החובטים וכופין לקיים הצו הם לעולם לא ינאו בציוו ב"ד ולא ישמעו לב"ד כלל פשוט דזה הו"ל עישוי בערכאות.

והאיר ה' עיי' ומלחמי בשו"מ הרא"ש (כלל מ"ג סע' ד') ושאלתם על רחל וכו' אלא ש"מ דכל כפי בשוטים היא ואם אין יד ישראל מקפו לכופו בשוטה יאמרו דיני ישראל לגוים לכופו

הפסק ואם לא יקיים אז הוא יהי בכלל מקרב לבית המשפט (קאנטעמפט אף קארט בלע"ז) או איה שם אחר ולא השוטרים בלוי ומחערבים ומכין וחובטין לקיים פסק השופט ופשוט דהשוטרים מה שעושין בעיני חבטה ורדיו הם עושין כן כדי לקיים משפטי הערכאות והשופטים, והם שלוחי השופטים והבית משפט ושלוחותם הם עושין ולא שלוחי ב"ד וגם אין כונתם שיעשה כפי שאומר לו ישראל, אלא אך ורק להעמיד דיני וחוקי הערכאות המדינה, ואפי' אם ינאו להגיד לשוטרים פשוט שאין לב"ד כח על השוטרים ולזוותם להכות ולעשות את הישראלי לקיים פסק דין שלהם, ואין חק כה שיחטו לב"ד שוטרים לרשותם שאם יפסקו לחייב את הבעל גט או כיוצא בו ואם לא ישמע להם יהי ביד הב"ד לזוות לשוטרים להכותו, שאז ה' הגט כשר שהב"ד ציוו השוטר לחבטו ולא הו' העשיר ע"פ דיני עכו"ם אלא דיני ישראל היו אומרים להשוטר אמור לו לישראל עשה מה שהדין פלוני אומר, ולא מה שאני אומר, חה הנקרא עכו"ם חובטין ואומרין מה שישראל פלוני אומר וכשר.

א"כ בנידון דידן פשוט דאפי' יהי שופט נדיק ישר ויאמר בפי שהוא עושה כן ומלוא רק ע"ד ב"ד פלוני, ולא ע"ד חוק הערכאות וגם יעמדו שם הב"ד מומחין והוא ילוא על פיהם, מ"מ אכתי בדברים לא יוסר הבעל ואם לא ילך הבעל וליחן הגט מיד כפי צו השופט, לא יוכלו הב"ד של ישראל לכוף את הבעל או לזוות לשוטרי בית המשפט לכוף את הבעל, שהרי אין לב"ד שוטרים, אלא יקבל העו"ד צו שני מהשופט (הנקרא קאנטעמפט אף קארט בלע"ז) מה שינאו לשוטר או לשוטרים משרתי הערכאות לחובטו או להביאו לבית האסורים או בשאר עונשין שביל שלא מקיים צו השופט והערכאות ופשוט דהשוטרים או (השופטים בלע"ז) שינאו לכוף את הבעל או האשה לקיים צו החוק הם ינאו לחובטו שיעשה כמו שנוהג עליו השופט הגוי ועל שסירב לשמוע לערכאות ולבית המשפט, ולא שיקיים מה שנוהג הדין כי אין לשוטרים שום שייכות עם הדיינים ולכל הענין כלל

סימן קל"ט

מגוייד אי עושה שליח לגרש אשתו
ביאור בגדרי שליחות בכלל

עש"ק לסדר לטהר טמאים התשמ"ט בני יצו"א
מע"כ ידידי הרב הגאון ור"ח גר"ג א"א בשתים עלתה
לו כש"ת מוה"ר יצחק רייטפארט שליט"א רב
דביהב"ג אנשי ליכאוויטש בני בעמח"ס משנת יצחק
על הרמב"ם

אחדשכ"ת בידדות,

בדבר קושי מחנה אפרים בפ"ג הל' גירושין
שהקשה לפי מה שהעלינו דלריך שליחות
לכתיבת הגט ריך לישב מה שהקשינו לעיל ממגוייד
או חולה שמושה שליח לכחוד גט לאשתו ומי איכא
מידי דליהו לא מצי עבד ומצי משוי שליח והכי
אמרין בכהנים אי הני כהני שלוחי דידן נינהו מי
איכא מידי דאין לא מצי עבד ומציין לשוי שליח
וכו' ובפ' הגחל ע"ס (ב"ק ק"י ע"א) תמיא ואס
היה זקן או חולה וכו' ומאי קושיא היא מי איכא
מידי דהא כי אמרין מי איכא מידי דליהו לא מצי
עבד היינו היכא דלאו בר עשוי הוא כלל כגון
ישראל לגבי קרבן או היכא דהחסרון הוא במעשה
כגון דהוה דשלב"ל והניח בקושיא. ומע"כ הוסיף
לתמוה על זה מעבד נעשה שליח לקבל הגט מיד
רבו והרי בפועל אינו יכול לקבל הגט מפני שהוא
משועבד לאדונו ואין לו יד וממילא אינו יכול לקבל
חזקן וחולה ואדרבה זקן וחולה עדיף מעבד שהוא
רק מפאת חולשתו אינו בר עשוי בפועל אבל הוא
בחורח ובא בכל עת ושרח ככל אחיו הכהנים בחיוב
ותמוה היאך אמרו ז"ל דזקן וחולה חשיב לא מצי
עבד. ומעכ"ת האריך בביאור הדברים בספרו
משנת יצחק על הל' מיר.

ולבאורה מה שהקשה מעבד הי' נראה לישב
לפמ"ש חוס' רי"ד גיטין כ"ג ע"ב אמר

לעשות מה שדיני ישראל יאמרו לו כדאמרין גט
המעושה בישראל כשר ובגוים פסול ובגוים חובטין
אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך,
ומפרש רבינו יצחק וכן מפרש בה"ג ובגוים כיצד
כשר כגון שאומרים לו עשה מה שישראל אומרים
לך והכי מוכח בחוספחא דקמחי ובגוים חובטין אותו
ואומרים לו עשה מה שישראל פלוגי אומר לך
משמע דפלוגי שם חכם הוא ועל פיו חובטין אותו
הגוים, וכן משמע בירושלמי דגרסין החס ישראל
שעשו כמעשה הגוים כשר ובאומר איני זן ואיני
מפרנס ומתניחין אמרו כן ובגוים חובטין אותו
ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך ולא אמר
עשה מי שאני אומר לך, ע"כ. ומבואר דכפיה בגוים
ע"י ישראל אי אפשר רק ע"י גוי פרטי שעושה כן
בפקודת וציווי של חכם ישראל. אבל כפיה ע"י
שופטים וערכאות שהוא ע"י חוקי המלכות הרי זה
עישוי ע"י עכו"ם והגט פסול לכו"ע.

ובל זה שכתבנו הוא נוסף על מה שכתבנו כבר כי
באמת עכו"ם שאמרו בגמ' שישראל אומר לו
לחכות והגט כשר היינו בעכו"ם שעושה על דעת
הדיין ובידו לעשות או לא לעשות אבל בשופט או
שטר המדינה אין בידו שלא לעשות שאם יבא
העו"ד ויבקש ע"פ פסק ב"ד השופט מוכרח
לחכות או לענוש מכת חוק הנקרא גט לאו ואין
בידו לומר איני רוצה א"כ הוא מוכרח מדין
ערכאות שלו והוא מקיים החוק של המדינה ולא של
הדיין וגם שמו מוכיח עליו שזה חוק דדיני גט יהי'
מאחז טעם שיהי' אבל השופט עכשיו אינו עושה
בציוו הדיין או שומע ועושה מעצמו אלא עושה
מציוו החוק ואין בידו שלא לכופ וממילא בכל אופן
הוא גט מעושה ע"י ערכאות ופסול.

ובזה הגני אוד מוצל מאש לקיים דת נכתב באש,
וניתן במים ובאש, תורה נמשלה לאש, הלא כה דברי
כאש, וכל דבריהם כגחלי אש, עבר נרצע לאדוניו
בלב ונפש,

מנשה הקטן

ולפ"ז מה שעבד מקבל גיטו מיד רבו הוא משום דבשעה שמקבל גיטו הו"ל כגיטו וחזירו באין כאחד (והו"ל כמו המפקיר עבדו שקונה עצמו כיון שיש בו דעת לקנות עצמו אלא שחיסר עדיין גט שחרור כיון שרבו לא הפקיר רק הממון ולא האיסור שבו) והכי נמי קונה עצמו שהוא חזירו של אדון וגיטו כאחד ואחרים מקבלים גט בשבילו ואפילו שלא בפניו משום דזכות הוא לו ואמרינן זכין לו שלא בפניו כמבואר במשנה דהטותן גט לאשמו ע"י שליח יכול לחזור בו ולעבדו אינו יכול לחזור כדמקן (גיטין י"א ע"ב) האומר תן גט זה לאשמי ושטר שחרור זה לעבדי וחכ"א בגיטין נשים אצל לא בשחרורי עבדים לפי שזכין לאדם שלא בפניו ואין חזין לו אלא בפניו ומה שהעבד נעשה שליח לגרש עבד חזירו משום דבחורתי גיטי שחרור הוא לגבי עצמו שהרי האדון יכול לגרשו בשטר שחרור.

ומה שנראה לפענ"ד דהנה דבין שליחות יש כמה מיני שליחות יש שליחות של מצוה שעושה שליח לעשות מצוה בשבילו וילפינן לה מקראי וגזירת הכתוב הוא והוא מגדר כיון שכל ישראל נחייבו במצוות ישראל ערבים זה לזה, ויש שליחות שעושה שליח לעשות דבר בשבילו ובגון למסור לחזירו ממון שהוא חייב לו, והוא שליחות מגדר מנהג ותקון העולם ודרכיה דרכי נועם שאל"כ יהא אדם יכול להשתמש בחזירו כלל, ושליחות זה אפי' ע"י עכו"ם ובגון שולח חובו ע"י עכו"ם ושלם העכו"ם לישראל א"א לישראל לומר אחי חייב לי ממון ומה שנתן לי העכו"ם אין זה משלומין משום דפריעת חוב מצוה ועכו"ם לאו בר שליחות הוא. ועיין רש"י גיטין ע"א ע"ב ד"ה דאמר מילי מימסקין לשליח דרך ארץ הוא לעשות שליח דברים והו' נמי בדברים שלוחו של אדם כמותו ולפי פשוטם הדברים מתמיהין דמאי שייטא דין שליחות מן החורה לדרך ארץ האמנם נראה מבואר דדין שליחות דבעי ללמוד מקרא הוא רק במצוה שלא נימא דמצוה חייב אדם לקיים בעצמו אצל היבא דהוא רק שזריך לדבר מדרך ארץ הוא ששליחו ש"א כמותו וכן שמעתי מהגר"מ אריק שדיקן מרש"י זו דבאמת עיקר שליחות שהחורה

רב אסי אמר רבי יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לא שליח להולכה ולא שליח קבלה לפי שאינו בחורתי גיטין וקידושין ומחנני דקחני נכרי לאו למעוטי עבד דעבד ונכרי לענין גיטין שוין הם ורמינא כחוב במקנת ספרים עבד דעלמא דלאו ידידיה ולא דידה ולכאורה נראה לי דהיא גירסא יפה דדוקא עבד דעלמא לא חזי למיהוי שליח לא לקבלה ולא להולכה אצל עבד דאשה הו' שליח לקבלה דיד עבד כיד אשה דמיא וכשקבלו העבד כאילו קבלתו האשה ועבד דאיש נמי הו' שליח להולכה דידו כיד רבו דמי וכשנותנו לאשה כאילו רבו נותנו לה ע"ש ולפ"ז לכאורה מעבד יש לישב דמייירי מדין יד ולא מדין שליחות כלל וכדעת היש מפרשים ובאמת כי כבר כ' כן הפנ"י מדעמיה דנפשיה באליעזר עבד אברהם היאך נעשה שליח לקדש אשה לינחק והא עבד לאו בר שליחות הוא וח"י מדין יד עבד כיד רבו דמי ושפיר מצי מקדש.

אלא דהמוס' שם דחי ליה להאי פ"י דהא דאמרינן יד עבד כיד רבו היינו מדין חצר ואילו שם הבעל הגט בחזירו ואמר לאשה טלי גיטך מחנני כלום היא מגורשת גם מיד עבדו נמי אינה מגורשת וה"ה עבד דאשה כחצרה דמי וק"ל חצר מהלכת לא קנה אם לא בכפות ואשה עומדת בלדו דומיא דחצרה דבעי והיא שעומדת מנד חצרה אצל אין זה מדין שליחות והלכך בכל עבד אמרינן דעבד אינו נעשה שליח לא להולכה ולא לקבלה ע"ש ובגמ' גיטין הנ"ל א"ר אסי א"ר יוחנן אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה לפי שאינו בחורתי גיטין וגירושין וכתב רש"י והרי"ף דה"ה להולכה נמי העבד פסול והר"י מיגש ז"ל כתב דדוקא לקבלה פסול אצל להולכה כשר וההפך בינייהו פ"י הרמב"ן ז"ל בח' דבשלמא שליח קבלה כיון דכי מטי לידה מיגרשא שייך למיפסלה משום דליחיה בחורתי גו"ק ואינו דבין שיהא כאשה עצמה אצל להולכה כיון דעד דמטא גיטא לידה לא מיגרשה לא שייך למיפסליה ועיין מאירי ועיין אבני מילואים הל' קידושין ס' ל"ה אות ט' וח' רעק"א גיטין ס"ב ע"ב ד"ה קשה וז"ע.

זכות מיוחד כגון שקבל ממשפחתו או משבטו ובידו
לגלל זכות זה ע"י אחרים והיות שקבל זה הזכות
מלד חסוכותו וכל זמן שהוא בעצמו בגדר מציאות
וראוי לאותו הזכות עושה גם שליח שהרי זה השליח
הוא ידו ומה שזכו לו הוא מזכה להשני ולא יכולים
לטעון לו נתן ולא לשליחו דלאמר א"כ אני בעצמי
אעשהו אם לא היכא דהזכות ניתן לו דוקא
בהקפדה על חנאי שבעצמו יזכה ולא ע"י שליח.

ומעתה נראה דכלל המלות אמרינן שלוחו של אדם
כמותו מגזירת הכתוב והוא כאלו הוא
בעצמו קיים המלוא כיון שהוא מלוא ממלוא החורה
ולא בעי שיהא במציאות ראוי לקיים המלוא בפועל
אלא כל שהוא בר חיובא ומוטל עליו החוב שליחו
מקיים בשבילו ואם מי שאינו יכול לתקוע שופר
אחרים חוקעין לו ובכהנים אי נימא דשלוחי דידן
יניהו כיון דזר אינו בר איקרוצי לכן אינו בר שוי
שליח משום דאינו באותו דבר החיוב והו"ל לגבי זה
כעכו"ם ועד לגבי קידושין ומיהו בגט הגם שאינו
יודע לכתוב או שידו מגוייד ח"ו מ"מ משהו שליח
לכתוב דהא הרי הוא במלות גיטין וגירושין ומלוא
באותו דבר, אבל בהא דב"ק ק"י דכהן בא ומקריב
קרבתותיו בכל עמ ומחנותיו ועורו שלו שנאמר ואיש
אח קדשיו לו יהיו נמצא דלא הוא מחנה נחונה לו
מאחיו הכהנים שיוכל להקריב קרבנו בעצמו ולא
יתחייב ליחוס לאנשי המשמר כדרך הסדר של ישראל
המקריב קרבן וחנאי זה הוא לכל הכהנים שניתן
להם זכות זה וכל זמן שבידו להקריב בידו ניתן
לאחר להקריב לו במועדו ואינו יכול לטעון שקרבן
זה אינו שלו שהרי הזכות כאן ובעל הזכות גם כאן
זה עושהו לבעל הזכות אלא דכל זה כל זמן שהכהן
בעצמו יכול להקריב אבל אם הכהן המקריב הוא
חולה ואינו יכול להקריב לעצמו אפילו בדוחק א"כ
שוב אין לו הזכות הזה שיוכל לעצמו להקריב ולא
נחט הזכות הזה לכהן המקריב שלו ולא דמי לעושה
שליח לכתוב גט או מלוא אחרת שאין זה משום
זכות שיש לו לבעל המגרש אלא שהוא זכות לכל
ישראל ואין לו זכות מיוחד בזה כה"ג לא חלוי
בגופו והבן, כי קצרתי בזה.

אמרה שליחו שא"כ הוא לפי שדרך בני"א קן ועיין
משנה ח"ג ס"ר קמ"ה.

ויש שליחות שהוא מלוא לחצירו לעשות דבר חתמי
ובמקומו והו"ל כאלו הוא עשה המעשה. ויש
שליחות לדבר עבירה והגם דקיי"ל שאין שליח לד"ע
מ"מ זה רק לענין דיני אדם אבל בדיני שמים חייב
וכמ"ש אותו הרגה בחרב בני עמון ויש שליח שאינו
נעשה שליחו רק במעמד המשלח ובגון שליח לעשות
מלוא כגון לדרך ולהחפץל בשליחותו צריך להיות
שמה ולהיות שומע כעונה ובחוס' רי"ד קידושין
מ"ב ע"ב ד"ה שאני כחצו יש מקשין דא"כ האומר
שכ בסוכה בעבורי הנה חפלין בעבורי ובכל מלוא
יועיל והעלה בדבר שחייב לעשות בגופו אין
שליחות ועיין קלוה"ח ס"ר שפ"ב סק"ב מה שהאריך
שם ובחבו"ש יו"ד ס"ר כ"ח סק"ד ובשו"ח ח"ס
א"ח ס"ר ר"א דברים אמתיים בעיני שליחות.

והנה שליחות שעושה לעשות מלוא בשבילו הוא על
הגבול שנחתיב אדם לעשות מלוא ועושה
שליח תחתיו שיעשה המלוא ויהיה המלוא נקראת
על שמו ושלח גברא בחריקא ובשליחותו כו צריכין
חרייהו להיות מחויבין באותו דבר ולא שליחו של
אדם כמותו אבל אם הגבול מחויב והשליח אינו
באותו דבר לא מצי ליהוי ליה שליח ואפילו הכי
אמרו בשליחות כזה מלוא בו יזחר מבשליחו ועיין
רש"י קידושין מ"ב שם דכיון שטרח בגופו מקבל
שכר יזחר והוא דהתורה חייבה לקיים מלוא ולטרוח
בגופו ע"ד לפוס לערא אגרא והוא רק במלוא
הצורא. דבמילי דעלמא מ"ש אם הוא עושהו או
שליחו. (ב) יש עוד חנאי בשליחותו כו שאפילו השליח
והשולח חרייהו בני חיובי יניהו במלוא זו ואפ"ה
לא מהני שליחות כגון דיש חסרון בזמן ובחפץ
שעושין בשבילו השליחות ובגון דדבר שלא בא לעולם
שהשולח והשליח שניהן ראין אבל עשו שליחות על
דבר שלא בא לעולם שהרי הוא בעצמו נמי אינו יכול
לעשות דבר זה ולמשל האומר לשליחו קדש לי אשה
זו לאחר שתחגרש מבעלה וכיוצא בזה בקנינים
שהחסרון בחפץ ולא בשליחות. (ג) דבר שיש לו לאדם

שם שנחט לה אח"כ בשעת חלי ועכ"פ אפי' לא ימא כ"ש מיהו חדא מילחא הוא ושון הם. (הגם כי השם שנומנן בשעת חולי הוא לכאורה לומר איני זה הראשון וכמ"ש הרמב"ם בהל' תשובה שהשג לה' ישנה שמו לומר אחר אני ולא זה שחטא והכ"נ האי טעמא הוא כמונן מ"מ כיון שנשמקע נשמקע ולנע"מ נמי קורין בשם הראשון).

ומיהו אם נפשה עגומה עליה וחולה רוע מחלה והנמים בשם הנימן לה בעת חלי ונשמכת אז הייתי מיעץ שבעלה יעשה לה מי שברך בשעת עלי למורה בשם הנשמקע ויחזור ויעורר השם הנשמכת ויהי חזר וייעור כי אין בזה חסרון שהרי צד האדם לשנות את שמו אפי' ברצון וכ"ש בחולי שמשנים כמה (הגם שדורות אחרונים מהר"ם בזה עכ"פ אללנו) מ"מ כיון שכבר יתן לה שם זה רק שנשמכת או כיון שכחו והרי היא בלחמ בגדר חולי שאינה מולידה הגם שאינה מלווה מ"מ חולי מקרא זה אף שנגמ' אמרו שיזיל ויתן כחובה שמה הוא נענש שהיא אינה מלווה מ"מ גם היא נריכה חוטא לידה ומרא לקבורה (וכבר מצינו במורה טענה זו שאמר לה הקב"ה שרי לא חלד שרה חולד ויש בזה דברים הרבה ע"פ הנסתר) וכיון שכבר הי' לה שם זה אפשר שיכחצו לה כחובה אחרת על שני השמות והשם צרוב רחמיו ותקדו יתן לה הרוח ותראה זרע של קיימא מעתה ועד עולם.

סימן קמא

עוד להנ"ל
שם רוח או רוחי

ובדבר השאלה נאשה ששמה רוח מעריסה וכ"ע קורין לה רוחי צו"ד בקופו ורק במעדות זהות ובטעמים נכתב רוח בלי צו"ד והמקד שכתב הכחונה כתב רוחי עם צו"ד בקופו אי יש בזה שינוי השם ונרץ לכחונת אחרת או שישאר כן אף ששם העריסה הי' רוח ולא רוחי.

והיות כי אני הנני מאד טרוד בהלכה למעשה לא אוכל להאריך גם כמה שכתבתי לא שמתי לבי די צרכי וי"ר שיזכה להרכות דעת תורה ללמוד וללמד עדי יבא ינון ולו יקחה עמים כמים לים מכסים דושכת"ר בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן קמ

אשה שנשמכת שמה שנתנו לה בחלי

א' דר"ח אדר ב' התשנ"ה קרית אונוגורא רמות י"ם עיה"ק ת"ו
מע"כ ידידי ורב חביבי בנש"ג פרי עץ הדר הרה"ג ור"ח ג"א כש"ת מוה"ר אליהו בן הגאון רבי יוסף בד שלום שליט"א בעמח"ס משפט הכחונה ב"ח

אחדשכ"ת צידדות, וכו'.

ובדבר השאלה נאשה שחלמה קודם נישואין והוסיפו לה שם בשעת חלי ולא נחמק השם שהוסיפו כל כך וכשנאמא לא כחצו בכחונה רק שם העריסה וזה כמה שנים אחר הנישואין ולא זכו לילדים והאשה חולה שנשכיל שינוי השם ולא כחצו בכחונה אין להם ילדים, ועמה בשאלתה דת מה לעשות אם מותר לכחונת בכחונה השם שיתן בעת חלי, ומעכ"ת השיב לה שאם לא נחפס השם שלשים יום א"צ כלל לכחונת, ואם הוחזק אז, אלל שנשמכת אח"כ לא יחליפו הכחונה, ואם הוחזק ולא נשמכת לגמרי אלל רפוי צידה אז יחליפו הכחונה ויכחצו גם שם שהוסיפו לה.

ויפה כתב מעכ"ת שאם לא הוחזק השם לא גרע מנשמכת השם מעריסה שאין כוחצין ואפשר שכ"ש הוא אלל לכאורה אפי' הוחזק השם שלשים יום או יותר ונשמכת נמי לא יחליפו הכחונה שהרי לא גרע שם שנחט לה בחלי משם העריסה שאם נשמכת לגמרי אף שהוחזק בשעת לידה כשם העריסה מ"מ אין כוחצין אותו השם שנשמכת וכ"ש

רות והוספת היו"ד רות-י אינו שם חדש לכ"ע והשם ניתן על שם רות המואביה אלא מקטנותה הרגילו הוריה או היא בעצמה או חזרותיה לקראתה רותי לגעגועין וכמו לבוגל בוני או בנאל, ולכחחילה יש לכחוב רות בלי יו"ד ומיהו אם כחבו רותי ביו"ד בסופו נראה דאין קפידא כיון שאמרה להמסדר קידושין ששמה רותי לפי תומה וכן לה בסתמא בכל מקום וגם הוריה ובעלה קורין לה כן וכבר חתם הפת"ש (בשם ספר ג"מ) דקראת השם בפי העולם עיקר ומספיקא עדיף שלא לכחוב רק שם הנקראת בו.

גם בדברי חיים להגה"ק מאלח בשמות נשים רבקה אות ד' אמה שכתב הע"ג לחלק בין מקום שנוהגין ליתן שם זה מעריסה ריבה ובין מקום שאין נוהגין ליתן שם זה מעריסה ח"ל ונאמת קשה הדבר במחקר הזה בזמנינו שנוהגים שמות ע"פ כמה ענינים כידוע לכן אין לכחוב רק כאשר נקראת אם לא ידוע שם העריסה ע"ש. והגם שכתועדת זהות ועל הטשעקים נכתב רק שם רות וגם כשבעלה מתפלל עליה אומר רק רות מ"מ כיון שבפי כל נקראת רותי כדעבד אין להצריכה כחובה אחרת. ואולי יש לעיין עוד בחתימת המכתבים היא חותמת דהגם שכתב בט"ג סק"ז דאין להקפיד בשמות הלע"ז וחתימות האשה דנשי לאו דיני גמירי ואין רא"י מה שחותמת עצמה מיהו לעיין דעבד כתב הפת"ש דאין להקפיד בזה וגם הוא ס"ל דאין לשנות.

סימן קמב

עוד להג"ל

בתיבת שם שרה לשרי

ורק להעיר באחי שלא דמי זה על מה שכתבו שכתב היש"ש בשם שרה שאם כתב שרי ביו"ד הו"ל שינוי השם וכתב היש"ש דלכ"ע פסול וכנראה רוב האחרונים חפסו כותיה (הגם שיש חולקין עליו

וראשונה עלינו לקבוע שבזמנינו יותר מבשנים קדמוניות יש לדיק ולכתוב בכחובות השמות ולדקדק אחריהן כמו בגיטין כי בעונ"ה הדורות מתמעטין ואם בימים הראשונים כתב הבית שמואל בל"ע בשמות נשים אות פ' הביא מב"י בשם הר"י קאלדירין שכתב לע"פ שהיתה נקראת הירמחא ובכחובה נכתב פירמחא כחובין בפ"א ואנ"ל כי לעולם אין משני השם אשר נקראת בו אלא אם א"י שמה אז הולכין אחר השם שנכתב בכחובה וכ"כ בתשו' ש"א לכן יש לדקדק לכחוב שמות אנשים ונשים בכחובה כדין הגט, ואפשר אם היא נקראת לא כשם שנכתב בכחובה כותבין שם שניהם וכו' וכמו שזיינתי כבר בתשו' מס' נחלת שבעה דבזמן הזה מדקדקין בכתיבת שמות בכחובה כדין הגט, ועיין פת"ש שם בשם ספר ג"מ שכתב כבר כתבתי כמה פעמים דקראת השם בפי העולם עיקר ואין להזכיר שם שנשתקע כלל דמיחזי כשינוי שם אם לא שמפורסם שהכל שם אחד ומספיקא עדיף שלא לכחובין רק השם שנקראת ע"כ.

והנה בשם רות או רותי נראה פשוט דשם אחד היא אלא דהיו"ד שהוסיפו לקרותה הוא כעין מה שהביא הב"ש שם באות ב' בשם בוגל בל"ק וקורין אותה בוגלאל, בוגיין, אם הרוז קורין אותה כך ואפי' בפניה ואינה מקפדת אבל אם היא מקפדת וצריכה לקרותה בפניה בוני או בונה אפי' אם הכל קורין אותה שלא בפניה בוגיאל יש לכחוב בוני או בוגל. ובפת"ש שם הביא מחלוקת הב"ש וגט מקושר בשם מירל מירוש שהנקודות באופן שנראה לרוב כשם אחר אף כידוע שם העריסה שרה או מרים יש לכחוב רק כמו שנקראת דבנשים שאין עולות לחורה אין נודע לכל המקור וכיון שכותב כמו שנקרא עכ"פ לא גרע מחתיכה אמנם אם נקראת שרולה חנולה שמחולה כידוע לכל שהיא שם קטנות בעלמא ודאי אין לכחוב רק שרה חנה שמחה כמו באיש אברמקא וסיים שא"ל לבאר הכל רק החכם יבין מדעמו.

ומעתה לדידן פשוט כי דשם רותי מעריסה היא

חובר חבורים מחוכמים בר כש"ת מוה"ר אברהם מאיר איזדאעל [וצלה"ה] אבד"ק האניאד בני"ב בעמח"ס ילקוט המאירי וש"ס

אחדשכת"ה צידדות נאמנה,

בדבר שאלמו שנשאל באשה אחת שנחגרשה מצעלה ע"מ שחפלה לא"י ולאחר ד' חדשים שבך לן חיים והלך לעולמו והיא לא עלמה לא"י והלכה והיתה לאיש אחר לאחר מיחת בעלה הראשון שגירשה ע"ת וילדה ממנו בנים ובנות, ועכשיו רוצה בעלה האחרון לעלות לא"י לעת זקנותו עם אשחו זו, ובאת האשה בשאלה אי מותרת לעלות לא"י עם בעלה זה, כי בעלה השני הוא כהן ואם חפלה עמו לא"י נמצא שהגט שקיבלה מצעלה הראשון הוא גט כשר למפרע ונמצא ביה חללים ואסורה לבעלה השני שהוא כהן, או כיון שאין גט לאחר מיחה אין לה לחוש לקיום חנאה עכשיו. ומה שנשאלה לאיש זה הכהן הוא מפני שחשבה כיון שמת בעלה הראשון לאחר שנתן לה גט ע"ת והיא לא עלמה לא"י ממילא חשבה שהיא אלמנה ולא גרושה ומותרת לכהן, ומ"מ בשעת מעשה כשציקש ממנה לעלות לארצנו הקדושה עלמה בלבה חשש זה. ומסקנא ליה למעכ"ג אי מהני קיום חנאי לאחר מיחה או לא ורוצה לשמוע חו"ד העני.

ואשר נלפענ"ד ראשונה צריך לברר כמה עינים בהא מילתא כי יש בזה כמה אופנים בגירושין על חנאי וכל אופן משונה זה מזה. ראשונה יש לדייק בעיקר נתינת הגט על חנאי, שהרי כתב המחבר (אה"ע סי' קמ"ה ס"ט) צדימי גט דשכ"מ עלה טובה ע"פ גדולי עולם לחוש לרמאין בגט שכ"מ שיאמר אם מחי מעכשיו ועד יום פלוני והוא בכלל יהא גט, ולא יאמר אם אמות מחולי זה שמת יבוא אדם שאינו הגון וישחלל עם הרופא שיאמר שלא מת מאותו חולי אלא מחולי אחר שנעתק אליו ויוציא לעו על הגט. וכחז עליו הרמ"א ז"ל, וי"א דלכחמילה אין לגרש על חנאי רק יגרש סתם ולקבל חרס או ליתן משכנות שכשיעמוד יחזרו וישאו זה את זה (מרדכי פ' מי שאלחו), וכחז

ועיין ט"ג וד"ח הנ"ל) ונראה דוקא בשעה ושרי שהוא מבואר בחורה לשינוי השם שמחלה נקראת שרי ואמר לו הקב"ה לא חקרא שמה שרי כי שרה שמה א"כ החורה עשאה לשתי שמות להדיא והגם כי גם בזה מצינו מחלוקת מ"מ לא דמי לרות ורומי וכנ"ל.

וכרגע נפל מילתא בלבי דבר חדש שיהא נפ"מ במצטא ולמשל בין מצטא אשכמית שהביטוי של שם רוח החי"ו הוא כמיצטא הסמ"ך ומיצטא הספרדית הוא החי"ו כמיצטא הטי"ת והשם רוטי הוא לעולם מיצטא בטי"ט אפי' להאשכמים א"כ אפשר שהוא שם אחר שם חול לגמרי רוט או רוטי ובאמת כי ברוב ספרי שמות נשים לא מוצא השם רוח או רומי בכלל רק באחרוני האחרונים וא"כ אפשר כל שהיא נקראת רוט הגם כי יש בחורה רוח מ"מ כיון שההצרה והמיצטא אצלנו בטי"ת רו"ט ולא בחי"ו כמו סמ"ך יש לספק בשם אחר אלא כיון שיש כן בחורה שצדיקין וכחצין רוח וכמו בהרבה שמות שיש כתוב בחורה וכן ראיתי בשם ריסה שהביאו כיון דנמסעות כתיב ויסעו מריסה אכל נקראת רוטי אפשר שהוא רק על שם חול כיון שהמיצטא והכתיבה משונה, והראשון נראה.

והיות כי אני על אם הדרך ואין הספרים אתי לעיין לכן אל יסמוך על הדברים כי לא הבאתי לכור הבוחן עד שיבחון לעצמו ולא כתבתי רק להפיס דעתו של ת"ח גדול מע"כ ידידי שליט"א, ובזה הנני חוזר בברכה י"ר שיזכה להרבות דעת ויבדרו ויפוצו מעינותיו בין כותלי בית המדרש כעתירת וברכת ידידו בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן קמג

נתגרשה על חנאי ונשאת לכהן

ג' לסדר כן ירבה וכן יפרוץ ה' תשמ"ז בני"ב יצו"א מע"כ ידי"ג הרב הגאון המפור' ור"ח גר"ג חוב"ט בע"פ

בשעת גירושין כבר נתגרשה כדת משה וישראל והרי היא גרושה גמורה ואסורה לכהן והתנאי בין חקיים או לא לא יחבטל הגט בשבילו כיון שיתן בפירוש בלי תנאי.

ומעתה נבוא ונדון שאם ה' בעלה הראשון כהן ושכ"מ או בחרי אופני שמוחר ליתן גט על חנאי אעפ"כ יש לנו לבדד אם ה' החנאי בגט שלא יחול הגט עד לאחר שחלך היא לא"י ולא יחול הגט, או שנתן הגט מעכשיו או בעל מנה כלומר שיחול הגט מעכשיו על חנאי שחלך או על מנה שחלך לא"י לאחר שחמגרש כל זמן שמראה או שנתן זמן מסוים לזה כגון לשנה או שנתיים.

והנה אם ה' גט על חנאי שלא יחול הגט עד שחמקיים החנאי, כלומר שיחול הגט לאחר שחלך לא"י ותלה הגט בקיום החנאי, א"כ אם ה' חנאי כפול כתנאי בני גד ובני ראובן (קידושין ס"א ע"א) דמבואר שכל חנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו חנאי, וצריך שיהי' כפול וחנאי קודם למעשה והן קודם ללאו וחנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ושיוכל להתקיים המעשה ע"י שליח ושיהי' בדבר שחובל לעשותו, עיין רמב"ם (פ"ו מהל' אישות ופ"ח מהל' גירושין) וברא"ש (פ' מי שאלו) בהא דאחמקין שמואל בגיטא דשכ"מ אם לא מחי לא יהא גט, וכ"כ הטור (אה"ע ס' ל"ה וסי' קמ"ג), ועיין ש"ע (אה"ע ס' קמ"ה ס"ה). ואף שהר"ן (פ' האומר) כתב שהר"ף בשו"ב כתב דלא קיי"ל כר"מ, ומיהו בגיטין וקידושין חיישינן להו לחומרא, וכ"כ ה"ה (פ"ו מהל' אישות) דאפילו להר"ף ועוד קנא ראשונים דמדינא לא בעינן חנאי כפול אלא דלהחמיר חיישינן לה בגיטין וקידושין והיכא דלא כפל לתנאי ולא נתקיים חוששין לה ואין מחזיקין אותה לא במגורשת ולא באינה מגורשת, ועיין ב"ח וב"י ש"ע הנ"ל.

ולדידן אם ה' הגט כתנאי שחלך ולא מעכשיו אלא כשחלך יהי' גט, א"כ הרי קיי"ל כה"ג שצריך להיות הגט בשעת חלות בידה וגם

הט"ז דהוא תקנת הר"י מפרי"ש וכן הוא מנהגו ע"פ קדר גיטין להזכיר בפירוש בשעת נתינת הגט לידה שמגרש עכשיו בלי תנאי. והב"ח כתב דצריך השכ"מ להזכיר בפירוש שמגרש עכשיו בלי תנאי כיון דמנהגנו לומר כן בשאר גט יטעו לומר שזה השכ"מ נתן ע"ת דאם ימות כיון שאינו מזכיר כמו שהוא ההרגל ציינו, וכ"ז לכחילה אבל דדיעבד אם אירע שלא הזכיר בפי' בלא חנאי אין הגט פסול (ב"ח בשו"י ס' קמ"ח ועיין ט"ז שם), ועיין פמ"ש בשם חשו' פמ"א (ח"ג ס' ד'). ובחשו' מהר"ם מלובלין (ס' כ"ב) כתב דכל שהזכירו חחילה בפניו שיחזור וישאנה מזד החרם והקנס הו"ל נמי כטותן גט ע"ת ואינו מועיל כמ"ש המסדר שאין נוהגין בשכ"מ ליתן בלא חנאי לבמרי, וחלקו עליו הט"ז והב"ש, וכתב הב"ש דכל חכמי הדור חלקו עליו והסכימו דלא הו' ע"ת כה"ג ומיהו הפח"ש הביא (שם אות ו') דהנוב"ח (ס' קנ"ח) והמשכנתא יעקב (ס' ל"ד) והביח מאיר כולהו ס"ל דמקום יש צראש לדברי מהרמ"ל הנ"ל.

והנה במידון דידן לפ"ז שמנהגנו שאין מגרשין על חנאי ואדרכא המסדר הגט מחנה בפירוש לכל המגרש רונה אחת ליתן גט לאשתך פתח"פ מרזוקי הטוב בלי שום אונס ובלי שום חנאי, ועיין קב ונקי (אות ל"ח) דאין לגרש על חנאי. א"כ יש לעיין האין נעשה זה הגט על חנאי. וצ"ל דהי' באחד מג' דרכים שמוחר לגרש על חנאי: א) שבעלה ה' שכ"מ וכהן וחייש שלא חפול ליבוס וזכהן א"א בענה אחרת בחרם או בכיו"ב שלעולם יהא אסור בה לאחר גירושין, ולכן מותר לגרש ע"ת. ב) היכי שיש לחוש למירוף הדעת של המגרש שהוא שכ"מ ומחמת צער הזה יטרוף דעתו ח"ו. ג) במקום שאין יכולין לכופו לגרש וחיישינן לעיגון, כה"ג נמי כתבו קנא פוסקים דמותר לגרש ע"ת (עיין קב ונקי אות מ"ו). ומעתה צ"ל דהגט שניתן לאשה זו ה' אחד מג' אופנים, או שהי' בעלה הראשון כהן ושכ"מ, או שהי' חשש למירוף הדעת, או חשש עיגון דבלא"ה הרי הגט נתן בלי חנאים וא"כ אפי' אח"כ התנה עמה שחלך לא"י מ"מ

דינה, הנה הרמז"ס (סופ"ט מהל' גירושין) כתב מי שנחגרשה ע"מ וקידשה אחר קודם שמתקיים התנאי, אם מתקיים התנאי מקודשת ואם לאו בטל הגט ואינה צריכה גט משני, אבל אם נשאח ולא מתקיים התנאי בטל הגט וצריכה גט משני ע"כ. והראב"ד השיגו דבין כך ובין כך צריכה גט משני ואסורה לראשון. וה"ה המלך בעד הרמז"ס ז"ל והטור (אה"ע סי' קמ"ו) הביא ב' דעות, ונפרישה הסביר שיטת הראב"ד והטור, והט"ז (סק"ה) האריך ג"כ בשיטת הראב"ד ובישוב דבריו והשיג על ה"ה ז"ל והביא גם לדברי הפרישה והשיג עליו במקומו, שרצה לפרש דגם הרמז"ס מודה לאסורה לראשון ג"כ חה אינו כמ"ס הרמז"ס להדיא שם. ומיהו לענין הלכה נראה דהפוסקים להראב"ד ז"ל, והביאו גם הב"ש (סק"ו) ע"ש באריכות. נמצא עכ"פ נסתפק הענין הרבה, ויש לעיין בדבר אי מותרת בכלל לדור עם בעלה כהן זה.

איברא שהרי אשה זו נשאח לבעל שני זה אחר שמת בעלה הראשון, א"כ ממ"נ יראה מדין א"ה, שאם תקיים התנאי והגט הוא גט כשר למפרע א"כ הרי כבר נחגרשה משעת נתינת הגט ומחיי בעלה הראשון והיא גרושה ומותרת לינשא. מה תאמר, שלא תקיים התנאי לעולם ויחבטל הגט למפרע ונמצא שהיתה אשתו של מת עד יום מותו, מ"מ כיון שמת בעלה הראשון לאחר ד' חדשים מיד שמת הרי היא נעשית אלמנה והותרה. א"כ בנידון דידן לא שייך כלל מחלוקת הראב"ד והרמז"ס ז"ל אי מותרת לינשא או לא שהרי ממ"נ אשה זו פטויה היא לאחר מיתת בעלה ומותרת לינשא, אלא דמספקיט אם היא גרושה או אלמנה.

ברם כל כי הא הלכתא הוא לגבי האשה בפני עצמה שמוותרת לינשא, אמנם בנידון דידן שבעלה שני כהן ואם היא גרושה אסורה היא לבעלה שני שהוא כהן וחייב לגרשה וכו' הס' חללים, ואם היא אלמנה או מותרת לו וכו' כשרים לכהונה, וא"כ הגם שלדן אשת איש שחשט לה ינאט מ"מ מדן גרושה לכהונה לא ינאט וחל עליה

נריך הבעל להיות בחיים, וכיון שלא הלכה בחיי הבעל ומת הבעל אפילו חלך אח"כ לא הוי גט כלל דאין גט לאחר מיתה והו"ל כהא דנותן גט לאשתו שחגרשה לאחר שלשים יום ומת בתוך שלשים דאינה מגורשת כלל, וכמ"ס הרמז"ס (פ"ט מהל' גירושין), הובא באה"ע סי' קמ"ו) ח"ל, יש דבר שדומה לתנאי ואינו תנאי כגון המגרש לאחר זמן שקבע שאמר לה הרי זה גיטך ולא תחגרש בו עד לאחר ל' יום ה"ז דומה לתנאי שאינה מגורשת עד לאחר ל' יום, ואם מת הבעל תוך ל' יום או נשרף הגט או נאבד אינה מגורשת ואינו תנאי שהמגרש ע"מ מגרש מיד אלא שמטיל תנאי בגט חה אינו מגרש עד שיגיע אותו הזמן ע"ש. ולכן בדידן נמי אם אמר לה לכשחלכי לא"י תהי מגורשת בגט זה ולא תחגרש בו עד שתלך שמה אינו גט. ועיין מס' גיטין (כ"ד ע"א) אשה מבי מטא גיטה לידה איגרשה לה, אמר רב הונא באומר לא תחגרשי בו אלא בפני ב"ד פלוני, סוף סוף כי מטיא החס איגרשה בה וכו' ע"ש. והכ"נ כן הוא ואין כאן בית מיוש ומותר עכשיו ללכת לא"י.

ומיהו אם נתן לה הגט מעכשיו או על מנת רק שהטיל תנאי בגט זה ע"מ שתלך לא"י ועדיין לא הלכה ומת אם בטל הגט למפרע ולא מהני עוד שתלך לא"י או שכל זמן שתלך לא"י יתקיים הגט למפרע, שהרי הגט כבר חל מחיים רק שחלה ביטולו בהליכתה לא"י וכיון שבידה לילך עכשיו נמי יכולה לקיים ההליכה, והיינו התנאי שהתנה עמה. והגם שהוא כבר מת, הא לא חלה חלות הגט בתנאי זה אלא התנה תנאי שבאם לא תקיים התנאי אז יבטל הגט למפרע, אבל כל זמן שבידה לקיים התנאי הגם שלא קיימה עדיין הגט כשר אלא שיש לן תנאי בגט זה שיש באפשרותו לבטל הגט אם לא תקיים התנאי, אבל כל זמן שלא בטלה התנאי הגט כשר. נמצא דנכה"ג בנתן הגט מעכשיו או ע"מ הו"ל בחזקת מגורשת אלא שחסר קיום התנאי.

ולענין שמהא מותרת לינשא באותו הזמן ומה

חוצת ביאור אי מהי קיום התנאי לאחר מיתה או לא.

ובבוא לעומק הדין, חנן החם (גיטין ע"ה ע"ב) הרי זה גיטך ע"מ שתשמיש את אבא וכו' מת הכן או שמת האב הרי זה גט, ועוד שם (ע"ו ע"ב) ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ומת בתוך י"ב חודש וכו' ע"ש. והרמב"ם (פ"ח מהל' גירושין ה"א) כתב ח"ל, אמר לה הרי את מגורשת מעכשיו או מהיום על תנאי כך וכך, או שאמר לה הרי את מגורשת ע"מ כך וכך, כשיחקיים התנאי מהי מגורשת משעת נתינת הגט לידה לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאי משהגיע הגט לידה, ואם אבד או נשרף אפילו מת הבעל קודם שיחקיים התנאי הרי זו מקיימת התנאי אחר מותו וכבר נהגרשה משעת נתינת הגט לידה ע"ש, ונפסק בש"ע (אה"ע סי' קמ"ג). והרמ"ך חמה עליו דהא בהדיא תניא (דף ע"ד) לאחר לא תנשא, ועיין כ"מ שם. וה"ה המלך בעד הרמב"ם ומחלק בין תנאי שצידה לקיים מותרת לינשא ולא חיישין שמה לא תקיימו ובין תנאי שהוא באם או לא תנשא עד שתקיים, וי"א דכל תנאי שהוא בשב ואל תעשה וצידה לקיים אין חוששין שמה תעבור עליו ומתקלקל את עצמה, אבל תנאי שהוא בקום ועשה לא תנשא ע"ש.

ומעתה לדידן איפכא שמעינן לא מיבעיא להרמב"ם שמוותרת לינשא שהרי היא כבר נהגרשה משעת נתינת הגט, א"כ ודאי שאסורה לבעל השני שהוא כהן והגם שאח"כ מת בעלה הראשון שהרי כשמת כבר לא הי' זה בעלה שכבר נהגרשה ממנו ולא אוננת ולא מחאבלת עליו, אלא שצריכה לקיים התנאי שהוטל עליה וזה יכולה לקיים כל זמן שמרננה לאחר מותו שהרי לא הזכיר זמן קיום התנאי שמהי אגודה בזמן מקום אלא כל זמן שתקיים התנאי לא יבטל הגט, אבל הקיום הוא רק כדי שלא יבטל הגט ולא שתתגרש לאחר הקיום. אלא אפילו להחולקים שהוא הרמ"ך ודעימיה, ואפילו להי"א בתנאי שהוא בקום ועשה כדידן שלא

תנשא בו אבל מ"מ כל זמן שצידה לקיים התנאי הגט כשר והרי היא מגורשת מה"מ לכו"ע, אלא דלענין שתנשא קודם קיום התנאי בזה נחלקו אי חוששין שלא תקיים או אין חוששין. וממילא כדידן כיון שאשה זו נהגרשה מבעלה במעכשיו או ע"מ שתלך לא"י וצידה לקיים התנאי לא מיבעיא אם לא נעשו כל התנאים כתנאי ב"ג וב"ר דהתנאים בטל ומעשה קיים והרי היא גרושה גמורה, אלא אפילו נעשו כל התנאים כהלכה מ"מ אסורה היא לבעלה כהן זה אפילו לא חלק לא"י ואין בדעתה לילך מ"מ כל זמן שיכולה לילך הרי היא בחזקת מגורשת ואסורה לכהןאליבא דכו"ע כל זמן שלא יבטל התנאי, וכאן א"א לבטל התנאי שהרי צידה לילך לא"י וכ"ש שאם חלק עכשיו שבדאי נתקיים התנאי הראשון והרי היא גרושה ודאית לעולם ולא חלק בכל אופן שלא תעשה בניה חללים ודאי.

והן חזון הרבמי שיח סוד שרפי קודש מלאכי ה' צבא-ות מורה נבקש מפיהם מרן החת"ס ז"ל והגרע"א והגר"ש איגר בשו"ת הגרע"א (סי' קכ"ו קכ"ז) באים אחד שגירש אשתו ע"מ שבעוד שנה תעקר אשתו משכנה מעירו לעיר מולדתה לבית אביה משום שהי' מסתור אחד לה ולמשפחת הבעל ורקד הקנאה ביניהם וכמו ד' חדשים אחר הגירושין שבק הבעל חיים לכל חי והיא רוצה לקיים תנאיה שלא להצריך חליצה ויש מי שעורר לחוש לסכנת רבינו הגדול הבה"ג שכתב בשם רבנן סבוראי (הביאה ה"ה פ"ח מהל' גירושין) בהתנה ע"מ שלא תשחה יין כל ימי חי פלוני ונשאח ומת הבעל המגרש ושוב שתחה יין בחי פלוני לא תבטל הגט, ומסתברא כמו דאין מעשה דלאחר מיתת המגרש מבטל הגט כמו"כ אין מעשה דלאחר מיתת הבעל מועיל לקיים גט. והרב השואל דעתו שאין לחוש לסכנת זו שהרי הר"ן וה"ה דחו דברי רבנים הנ"ל וגם בש"ע לא הוצא להלכה. והגר"ש ומרן החת"ס ז"ל דנו בזה והעלו שיכולה לקיים התנאי לאחר מיתה לפוטרה מיבוס.

ולפי שהנדון דומה כמעט ממש לדיננו, לכן אמרתי

ע"פ דעת הראב"ד (פ"ח מהל' גירושין הכ"א) לפי גירסתו בספרי הרמב"ם שכתב ח"ל, חזר ואמר לה בחוך שלשים יום הרי הן מחולין לך אינה מגורשת שהרי לא נעשה התנאי, מת בחוך שלשים יום הואיל ושלמו השלשים יום ולא נתנה אינה מגורשת, וגירסת הראב"ד מגורשת ולא גרס אינה. וכחז עליו הראב"ד ז"ל, לא ידעתי מאין לו זה אלא מסברא דנפשיה כיון שאמר מחולין לך ומת חו לא אמרין לנעורי איכוון ע"כ. וה"ה כתב עליו דנוסתא משוכשת נזמנה לו להראב"ד ז"ל ומה שכתב הראב"ד אינו. ומיהו מרן החת"ס ז"ל חידש לן דבר יקר, דחזינן מדעת הראב"ד ז"ל לפי גירסתו עכ"פ כי העושה תנאי בגט יש להסתפק בד' ענינים לפעמים להרווחה ידידה קמכוון ולפעמים לנעורה קמכוון. והנה בכל תנאי לנעורה מכיון אכן סהדי דאין אדם רוצה לנער את חבירו ומה גם אשתו, בשעת מיחה אדרבה רוצה אדם לנוח על משכבו ויו ולמחול לכל מאן דנעריה ולא ינערו אחרים בגינו וכאילו מחל הנער להדיא, אלא דמ"מ לא יועיל שיהי' כודאי דדילמא להרווחה אכזיב ולא לנער אותה כלל ואין בזה שום עון וחטא וליכא אכן סהדי שמחל. ולכן אם מחל התנאי להדיא ומת אח"כ מועיל ממ"מ, דאם להרווחה התכוין הרי מחל על הרייח שלו, מה שאמר דלנערה כוון הרי מיחה ממילא מוחלת הנער ונמצא דהתנאי בטל לגמרי והגט גט מעליא. והעלה מרן החת"ס דסברא זו הוא אפילו להרמב"ם ורוב פוסקים דע"מ יכול למחול, ועיין ב"ש (אה"ע סי' קמ"ט סק"ט) וקבע בסברא זו מסמורות בחי' למס' גיטין (ע"ד ע"ב ד"ה משום הרוחה) ע"ש. אלא דבשלא חנשא לפלוני אין דעתו משום לנעורה לחוד אלא שחשדה מפלוני וקנאת חמת גבר אינו מוחל בשעת מיחה נמי ע"ש.

ומעתה בנידון דידן אם נקבל לסברת מרן ממ"נ הא אימתא לא עשתה כהלכה, לא מיבעיא אי נימא דמה שהתנה עמה ללכת לא"י לנעורה קא מכיין הנה בשעת מיחה מחל לה לתנאה, א"כ הרי זו גרשה ודאית אפילו לא מעלה לא"י ואסורה לבעלה שני שהוא כהן וצניח חללים ודאין ומוחרים

להעתיק קצת משקו"ט שהעיר מרן החת"ס. וראשונה העיר מדברי הש"ס יומא (י"ג ע"ב) בכה"ג שגירש ע"ת ונשא ע"ת דאי חזו דקבעי למימת קדים ועייל לבי כנישתא, והקשו החוס' למה לו להקדים ועייל אפילו איעייל אחר מימתה יהא גט למפרע כמו אם לא באתי מכאן עד לאחר י"ב חודש ומה חוך י"ב חודש דחיל גס אחר מימתו למפרע, ומי' החו"י דהתם קיימתה לתנאי שחיחה עד אחר י"ב חודש אבל הכא מתה קודם שקיימה התנאי עכ"ל. ומהו מרן החת"ס ז"ל שדבריהם ז"ע דמ"ש מתה היא או מת הוא כיון שהגט מצי למיחל למפרע ובשעת נתינת הגט הוי גט שהוי חיו שניהם, ולכאורה הי' נראה מזה דאין קיום הגט לאחר מיחה וה"ה דאין ביטול לאחר מיחה ולא לאחר מימתו, אך לאחר י"ב חודש קיום התנאי ומיחה באים כאחד ועוד שקדם קיום התנאי קודם גמר מיחה שעה אחת סמוך למיחה והוא גוסס יודעים שלא יהיה אחרי נפלו משו"ה מגורשת מיד, אלא שנריכה להמתין עד אחר יב"ח משום גזירה, אבל הכא ביו"כ אי עייל לביה"כ אחר מיחה ולא נחקיים התנאי בחיים לא מועיל קיום לאחר מיחה וה"ה אחר מותו ומשם נילף לביטול התנאי.

אמנם מגיטין (ע"ד ע"ב) דחניא ה"ז גיטך ע"מ שחתני לי מאתים זו ומת וכו', מבואר דמהני. ובשלמא מח"ק דס"ל הגט בטל לק"מ דהא אין ביטול לאחר מיחה י"ל מימתו וביטלו באים כאחד, אבל מרשב"ג קשיא דס"ל שחקיים התנאי ליורשים לאחר מימתו וע"כ דקיום מועיל לאחר מיחה וז"ע. ומי' מרן החת"ס דהחוס' כתבו כן לא מפני שאין קיום לאחר מיחה אלא מפני המציאות שם שאם יכנס הכה"ג לאחר מיחת רחל ותשאר לו לאה והי' חזי עבודה בשחי בחים ולכן יכנס לביה"כ לגמור גירוש רחל למפרע קודם מיחה לא משום שאין קיום לאחר מיחה ע"ש וחזין. וא"כ מדברי החוס' אין ראוי שאין קיום לאחר מיחה ואין ראוי גם לדברי רבינו הגדול הכה"ג ז"ל ע"ש.

עוד העלה שם מרן החת"ס ז"ל דבר חדש מאד

סתמא למהם ואסורין לעלות לדוכן ונעוניה אסורות לכהן. אלא אפילו נאמר דלהרוחה נחזין ולא בטל התנאי בשעת מוחו מ"מ הרי היא בחזקת מגורשת שהרי אכתי יש צידה לעלות לא"י והרי קי"ל דקיום חנאי לאחר מיחה נמי מהני במעכשין, והרי לן בעובדא כדדין שלשה הרועים הגרע"א ומרן החת"ס והגר"ש איגר שלאחר שחקיים התנאי לאחר מוחו פטורה מן החליצה ומוחרת לינשא דהגט חל בשעת בשעת נמינה. א"כ הכ"ג כשחעלה לא"י לא"י יחקיים התנאי ונמצא הגט לא יבטל לעולם והרי היא גרושה ודאית וכל האיסורים עליה וכנ"ל. אלא אפילו לא חעלה לא"י מ"מ הרי היא בספק כל זמן שצידה לקיים התנאי, וזה לפענ"ד אליבא דכו"ע.

אלו דברי אדם מעוט לעולם אסקופה הנדרסת בפני לומדי תורה טרוד בנגעי ופגעי הזמן המצפה לישועת ה' כהרף עין דושכת"ה בלב ונפש, מנשה הקטן

סימן קמד

ביטול הגט למפרע ע"י הליכה בערכאות

יום ג' לסדר והי' ברכה תשנ"ד פה בני יצו"א מע"כ ידידי הרבנים הגאונים ור"ח נר"נ כו' כש"ת מוה"ר דוד יצחק שיק שליט"א ומוה"ר יוסף טויסיג שליט"א ברוקלין נ.י.

אחדשכת"ר צידדות נאמנה.

ענף א'

הלכה לערכאות והבעל אינו רוצה לגרשה

בנידון השאלה שנמחה בנ"ד משפט זדק באשה שלקחה את בעלה לערכאות ובקשה מהשופט שימנה אותה אפטרופסות על הבנים, ושיחייב הבעל שיתן לה מזונות ולבניו ובנותיו ויקציב כמה שיתן, ושיתן לה גט ויגרשנה. השופט חייב את הבעל בחלומין וגם מקר את בניו ובנותיו לאשמו להיותה אפטרופסות עליהם, והצית שהי' לו להבעל זה השופט שיצא מביטול ונמנו לאשמו ובניו, הבעל מיהן לקבל פסק דין של השופט, ומיהן לשלם מה

אלא דקנח יתהפך כחומר חותם לדעת הרמב"ם לעיל דכל שצידה לקיים התנאי מותרת להנשא מיד, א"כ הרי היא לדעתו מגורשת ועכ"פ בחזקת מגורשת מיד ואסורה לכהן. אלא אפילו להראב"ד ודעימ' מ"מ גם הם מודי דמשעת נמינה הו"ל גט, רק שחוששים שמה חבטל הגט ע"י קיום או ביטול התנאי, א"כ הכא פשוט דאסורה להנשא. א"כ לפענ"ד לא יפה עשתה הא איתתא שנשאה לכהן אחר שנחגרשה על חנאי אפילו מת הבעל המגרש לאח"כ, ולפענ"ד שאשה זו אסורה לבעלה כהן ובניה ספק חללים עד שתמות היא ולא חעלה ארצה או יבטל הגט למפרע ויתכשרו בניה.

ורע דנכתפקתי בהלכתא למשיחא שאם יבוא משיח במהרה ונעלה כולנו לניין ברנה מה תהא אם האשה זו שלא תרצה לעשות בניה חללים והיא יש לה תנאה עליה כיצד תעשה].

וקצת אמרתי לדקדק עוד בנקודה אחת הגם שלא נשאלתי עליה שצריך לברר בתנאי שהתנה אי הי' זה תנאי ע"מ שחעלה ולא תחזור לעולם או שחוכל לחזור. שאם הי' תנאי שלא תחזור לעולם כה"ג אפשר דלא הוי כריחות, עיין גיטין הנ"ל ובחמ"ס שם שכתב בחשובה לענין ע"מ שלא תכנס לבית אביך דסתמא לעולם משמע. וא"כ הכ"ג

וכתבו שטר וחתמו על כל הענינים, והבעל בתומו
האמין לה ונתן לה גט וגירשה בפני ב"ד הנ"ל.

ויהי (אין ויהי אלא זרה) אחר שקבלה האשה הגט
מבעלה מיד פנתה עורף מהב"ד ומבעלה
לשעבר ומההסכם שהסכימה וחתמה עליו, והלכה
לערכאות והגישה חלוה נגד בעלה שגירשה
ומבקשת מהשופט לחזור לה כל הפסק שפסק לה
לשעבר, יקח הבנים וכל החציעות וההטבות שקבלה
מקודם מהשופט שיחזירו לה את הכל, ועל טענת
הכתב בפני הב"ד שחתמו שהוא מקובל בבית
המשפט [ארבעטרעישאן בלע"ו] השיבה לפני
השופט שעשתה זה בערמה כיון שמיאן הבעל לחת
לה גט הסכימה לכל מה שאמר עד לאחר שמקבל
הגט אבל מעולם לא התכוונה לקיים את הכתב ולא
יחרה כלום על זכויותיה שקבלה מהשופט בערכאות
אלא שהיתה מוכרחת לחתום בב"ד דבלאו הכי לא
הי' רוצה הבעל ליתן לה גט ועשאה הבעל "עגונה"
ולכן אין בהסכם זה ממש.

כששמע הבעל מאד נרתע ונחרד שאשתו היתה
עלולה לעשות לו כן וטוען הבעל כיון
שכן הרי הכל הי' בערמה ועל דעת כן מעולם לא
הי' נותן גט והו"ל אומדנא דמוכח לכ"ע דכה"ג
שחגזול ממנו והבנים וכל רכושו ותשימיהו בבית
הסוהר, מעולם לא הי' מסכים לגרשה וראי' לדבר
שהרי כל זמן שהיתה בערכאות לא רצה לגרשה זה
ארבע שנים. ועל טענתה שהיתה מוכרחת לחתום
שלא תשאר עגונה לעולם טענת שקר היא שהרי
אדרבה הבעל קבל על עצמו דיני התורה וגירשה
וכל אלו השנים טענתו היתה שאינו רוצה לגרשה רק
אם תקבל עליה ב"ד ישראל ויעשה הכל ע"פ
התורה וע"פ ב"ד ישראל ולא שרצה לעגנה כלל
ומיד שהסכימה שלא תלך עוד לערכאות עד עולם
הלך עמה לב"ד ורק בשביל זה הסכים לדון ולגרש
וכיון שהלכה לערכאות שוב, ובטלה והפירה את
הבטחתה שקבלה וחתמה עצמה על הסכם בפני
ב"ד שלא לילך לערכאות, הגט נמי בטל דהו"ל גט
מוטעה שהטעתה אותה, ואסורה לישא עס גט זה

שחייבו השופט שלא ע"פ התורה, או לגרש, אלא
בקש שתלא האשה מהערכאות ותבטל את כל
ההתחייבות שהטיל עליו השופט העו"כ שלא ע"פ
התורה לגזול בממון וליקח ממנו הבנים, ותלך עמו
לב"ד של ישראל וע"פ התורה אשר יורו הב"ד כן
יעשה, השופט הטיל עונשים על הבעל וגם זזה
וסגרו את הבעל בבית הסוהר לששה חדשים, ולאחר
ד' שנים שהאשה הביאה עמוס קשים על הבעל בכל
מיני תחבולות שיתן לה גט וגם לא הניחה להבעל
לראות הילדים שלו הביאה לעקמה לפני רבנים
שהבעל מעגן אותה זה ארבע שנים ואינו מפרנס
הילדים שלו, הבעל השיב הנני מוכן בכל יום ללכת
לב"ד דק ולסדר הטענות שיש לי ולה אבל לשמוע
פסק הערכאות היו לא תהי'. אני יהודי שומר
התורה וחרד לתורת ה' והתורה אסרה לבני ישראל
ללכת לבתי משפט שלהם וכל העובר כאלו עובר
ע"ז, נשאתי את אשתי כדת משה וישראל ואני רוצה
לחיות עמה כדת משה וישראל או לגרש כדת משה
וישראל ואין לחוקי האומות להתערב בחיי.

ענף ב'

בטלה הערכאות בערמה והלכה לב"ד וקבלה גט
ושוב הלכה לערכאות

כיון שראו האשה ויועציה שכל זה אינו מועיל
והבעל עומד בדעתו שלא יתן לה גט לעולם
ע"י כפי' בערכאות (גם כי הגט באמת פסול ובטל
כה"ג) אבל הוא מוכן לילך לב"ד ישראל ולסדר הכל
ע"פ התורה ואם יפסקו הב"ד שהוא חייב לגרשה
הוא יעשה כדת של תורה, שינתה האשה דעתה
והסכימה בערמה ללכת מבית המשפט ולותר על כל
ההתחייבות שחייב השופט את בעלה ועל כל
ההטבות שקבלה ולדון ע"פ התורה. לאחר שילאה
מהערכאות ובטלה את כל התהליך קודם שנתגרשה
סידרו האשה עס בעלה כל עניני ממונות וגם בענין
הבנים, ובתוך ההסכם הכניסו סעיף שקבלה על
עצמה שלא לילך לערכאות עוד ולא להטריד את
בעלה המגרש מעמה ועד עולם בשום הטרדות
ונעשה הכל בפני ב"ד ובקבלת קנין בב"ד חשוב

לכד ממה שהוא עכשיו בכלל מוסרת את בעלה לבתי
ערכאות שנית, ורלו לדעת חו"ד העני' בזה.

ענף ג'

מחלוקת מהרמ"ל והסמ"ע באשה שהטעה בעלה
וקבלה גט

וראשונה נלפענ"ד דידוע מחלוקת חכמי הדור
בימי מהר"ם מלובלין בנידון הגט מווינא
הובא בש"ע א"ע ס' קמ"ה ס"ט אמ"ש הרמ"א
בשם המרדכי דבזה"ו לא יגרש על חנאי לכחילה
אלא יגרש סתם ויקבלו בחרס ובמשכנות וכשיעמוד
מחלו יחזרו וישאו זה את זה ומעשה הי' באשה
שלא רצתה לחזור לבעלה ומהר"ם מלובלין ס' קכ"ב
כתב דהגט בטל וכל חכמי הדור חלקו עליו הובא
בני"ש שם סקט"ו, אבל הפת"ש שם הביא בסק"ו
משו"ת משכנות יעקב ס' ל"ד שהלדיק דברי
מהרמ"ל וגם בספר גט מקושר (להגאון מפלאאק)
סדר גט ראשון אות ל"ח כתב דקשה לדחות דברי
מהרמ"ל לחלוטין, גם בס' בית מאיר כתב שקשה
לדחות את מהרמ"ל, והביא עוד כמה פוסקים בזה,
ובשו"ת חשורת שי ח"א ס' תי"ט האריך ג"כ
בכעין נדון זה בהוכחות רבות להחמיר, והביא שו"ת
מרן בעל ד"ח א"ע ס' ס' פ"ד שהכשיר הגט
ע"פ המבואר בא"ע ס' קמ"ו ס"ג דכשהתנה ולא
כפל התנאי הגט כשר וחלק עליו בחשורת שי שלא
ראה דברי המהרי"ט בח' על הרי"ף קידושין פ'
האומר ד"ה המקדש במקדש ואמר כסבור הייתי
שהיא כהנת דנהטעוהו גרע טפי ובשו"ת רא"ס ס'
ט"ז הביא דברי מהרי"ט אלו וכאן הרי היא בכלל
הטעה, ולא בגדר חנאי. ובס' חכ"ח שם העלה
דאף כשהלדדים נחפשו אח"כ מ"מ לריכה גט שני
ולריכה להמחין ג"ח.

ענף ד'

חשובת הגאב"ד ירושלים באשה שהטעה את בעלה

וזה כשנתיים שנשאלתי בכעין זה בנ"ד אחד

בנאלטימאר ולא קבלתי תשובה כח"י מהגאון מוה"ר
י"י ווייס זללה"ה גאב"ד ירושלים עיה"ק ה' שנת
תשמ"ח שנשאל בשאלה זו ממש והאריך בנדון כעין
זה ממש והביא מהפוסקים הנ"ל וכחצ דכן נראה
לפי דעתו הגדולה שאם תמצע אותו לערכאות לאחר
נתינת הגט ומבטלת ההסכם שחתמה עליו שלא חלך
לערכאות עוד, הגט בטל ולריכה גט אחר להחירה
לשוק, "אם ירצה הבעל" והעתיק מחלוקת הסמ"ע
והמרמ"ל ולשון המשכנות יעקב שדברי המרמ"ל יש
להם יסוד בש"ס ופוסקים, ולכן כתב בנידון דידה
שם דודאי לא נחכוין הבעל לגרשה רק אדעתא
שחקיים ההסכם וכיון שעשתה נגד ההסכם עמו
בפני הנ"ד וחובעת אותו בערכאות אדעתא דהכי
לא גרשה אף שלא התנה כן הבעל וסיים דאם
חמשין חביעתה לבעלה המגרש בערכאות הגט בטל
ואף אם תבטל אח"כ החביעה בערכאות ל"ע אם
לריכה גט מחדש.

ענף ה'

בדין תנאי כפול ואומדנא

ולפענ"ד נראה להוסיף על דבריו מה שיש לכאורה
לעיין בנידון דידן מה שלא דנו בזה
עדיין לפענ"ד, א' לפמ"ש הבעה"מ (בינה כ' ע"א)
בהואו גברא דאמר להו הבו ליה ארבע מאה זוזי
לפלוגי ולנסוב ברחי אמר רב פפא ארבע מאה שקיל
וברחיה אי בעי נחייב וכו' אבל אי אמר לנסיב והבו
ליה אי נסיב שקיל ואי לא לא שקיל, וכחצ בעה"מ
ז"ל דמ"ש ל"ק מלישנא בתרא ופי' דשאני היכא
דהוליא התנאי בשפתיו ממי שלא הוליא בשפתיו
וגלה בדעתו שזה שגלה בדעתו יש לומר אם היה
מוציאו בפיו הי' מוציאו כהלכה ולכן מהני גילוי
דעתו חה הוציאו בשפתיו ולא הוציאו כהלכה כמו
שאנו למדין מתנאי בגוב"ר אין תנאו כלום והמעשה
מקיים והתנאי בטל ע"ש ובהשגות הראב"ד עמה
אגלה לך הסוד הנעלם מבני אדם ועיין מלחמות,
וקצת נראה ראוי לבעה"מ מגמ' ב"מ (י' ע"א)
ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיר בה
זה שהחזיק בה זכה בה ובגמ' פריך דנקנו ליה

ארבע אמות ידיה ומשני כיון דנפל גלי דעמי
דנפילה יחא ליה דנקמי בארבע אמות לא יחא
ליה דניקמי ועיין רש"י שם ור"ן נדרים ל"ד ע"ב
אמר רבא. ועיין ח' הרשב"א קידושין מ"ט י"א
דגילוי דעת עדיף מחנאי מפורש שאינו כפול, דכיון
דפי' חנאו ולא כפלו גלי אדעמי' דלא מקפיד אקיום
החנאי ע"ש והגם דקיי"ל אין גילוי דעת בגיטין
הכא לאו משום גילוי דעת הוא אלא טעות בגיטין
ואנן קיי"ל חליצה מוטעה כשרה גט מוטעה פסול.
ועכ"פ ומבואר דהיכי דאינו נכנס בדני חנאי
אומדנא דמוכח סגי.

ענף ו'

זבן נכסי' אדעתא למיסק לאר"י

והנה בגמ' קידושין דף נ' ההוא גברא דזניניהו
לנכסיה אדעתא למיסק לא"י סליק ולא
איחדר ליה וכו' ועוד ההוא גברא דזניניהו לניכסיה
אדעתא למיסק לא"י לסוף לא סליק ואיכא ל"ק
ול"ב וקאמר מאי זינייהו דאיחיליד אונסא באורחא,
והרמב"ם פ"א מהל' מכירה ה"ח כתב מי שמכר
חזירו או שדהו ופי' בשעת המכירה שהוא מוכר
כדי לילך למקום פלוני או מפני המטר שנמנע כדי
לקנות חטים בדמי חזירו הרי זה כמוכר על חנאי
לפיכך אם ירד המטר אחר שמכר וכו' הרי זה
מחזיר אותן הדמים ותחזור לו הקרקע ועיין ה"ה
והכ"מ שם שהוא מגמ' קידושין הנ"ל ועיין טוח"מ
סי' ר"ז ס"ג, ונסתפקתי לפ"מ דחנן (כתובות קי"א
ע"ב) הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוניאין
וכו' ובגמ' ת"ר הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא
לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו חלל כלל כתובה
היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין
אותו לעלות ואם לאו יוציא וימן כתובה.

ענף ז'

גירש אשחו ע"מ לעלות לאר"י ולא עלה
אי בטל הגט

ומעתה יש לספק במי שגירש אשחו עכ"כ שרצה

לעלות לארץ ישראל והיא לא רצתה או להיפוך
ולאחר שנאגרו נחטל הדבר וא"א לו לעלות אי
אמרינן דהגט בטל למפרע כמו המקח שטל כיון
דנחן הגט אדעתא למיסק לארעא דישאל ולא
סלקא ליה הו' אומדנא דמוכח אדעתא דהכי לא
גירש או אמרינן כיון שלא ה' חנאי כפול אינו בטל
ולפום ריהטא ז"ל דכיון אם מכר אדעתא למיסק
מהני כאילו החנה בפירוש לענין לבטל המכר דכה"ג
לא בעינן חנאי כפול ועיין ר"ן קידושין הנ"ל דגלוי
דעת כלל חנאי הרי הוא כמו שהחנה וכפל וכ"כ
עוד שם דף פ"ג (סי' חרנ"א ד"ה מחני' (דף כ"ו
מדפי הספר) דאפי' ר"מ דבעי חנאי כפול הני מילי
בשהחנה דהואיל והחנה ולא כפל יש במשמע דכל
ענין יהיה המעשה קיים אבל מי שגילה דעתו שעל
דעת כך הוא עושה הרי הוא כאילו החנה וכפל
והיינו דחנן מקודשת מפני שלא הטעמו הא הטעמו
אינה מקודשת דבגילוי דעתא לא זריך כפילא,
(ומיהו בר"ן גיטין פ"ו סי' תקל"ז דחה סברא זו
בעצמו ונראה כמספקא ליה (לבאורה) א"כ ה"ה
המגרש אדעתא למיסק חיהני עכ"פ לבטל הגט כיון
אדעתא למיסק לארץ ישראל מגרש וכלאו הכי לא
ה' מגרש ואדרבה כפיהו לגרש רק משום שלא רצה
או לא רצתה לעלות וכיון שלא סלקא ליה ואין בידו
לעלות א"כ כמו שאומדנא מהני לעניני ממונות
הכ"נ ליהני לגט עכ"פ למ"ד דבחרויהו בעינן חנאי
כפול ומה שמהני בממון מהני בגיטין. ועיין חוס'
קידושין מ"ט ע"ב ד"ה דברים שכלל מחלוקת הר"י
ורשב"ם אי בעינן ח"כ בכל דבר.

ענף ח'

אי בעינן חנאי כפול בכ"מ

איברא דהרשב"ם ב"ב קל"ז ע"ב צהא דאחריו
ע"מ שחזירוהו מהני ולא כפלו לחנאו
ואפ"ה אם לא החזיר לא יצא, ומי דדוקא גבי
גיטין וקידושין בעינן חנאי כפול לכחילה לרווחא
דמילתא אבל גבי דיני ממונות לא בעינן חנאי כפול
אלא גילוי מילתא בעלמא סגי, ועיין חוס' קידושין
הנ"ל. גם הרמב"ם פ"ג מהל' זכיה ה"ח כתב

ענף י'

המגרש בסתם וטרען אומדנא

עוד נלפענ"ד לחלק ולומר בין מגרש בסתם למגרש
בסיבה דבסתם גיטין וקידושין שמגרש ברצונו
ומדעתו ליכא גילוי דעת אבל היכי דהוה אומדנא
דמוכח ואנן סהדי לאו גילוי דעת הוא אלא אגן
סהדי שזה דעת כל האדם, ומדויק לשון הראב"ד
למדנו לפרש כן שכתב אבל גיטין וקידושין אומדן
דעתא הוא מכיון שנתן דעתו לגרש או לקדש אינו
אלא כמפליג בדברים, וקירוב דעת וריחוק הדעת
אין חנאי מועיל בו אלא א"כ חזקו בכפלו, אבל ה"ה
דא"כ בדין לאומדן דעת הוא שכה"ג ודאי לא הי'
רוצה לגרש ולא זאת אומדן דעת אלא הרי כתב
וחתם שרק באופן זה הוא רוצה לגרש ואנן סהדי
בדבר ואומדן דעתו שד' שנים וכיוצא בו עיכב ולא
גירש באופן השני א"כ כה"ג אפשר מודי הראב"ד
ודעימ' דכה"ג לכו"ע הגט בטל.

ענף י"א

חילוק בין מעשה גט מויען להטעתו בערמה בפועל

שנית נלפענ"ד דאפילו להחולקים על המרמ"ל
נידון דידן שאני ואפשר בנידון דידן כ"ע
מודי דהגט בטל ואפשר שיחמי, דהמעשה הגט
מויען שנחלקו בה הסמ"ע והמהרמ"ל ואבות
העולם, הי' שהבעל הי' שכ"מ והיא הבטיחה לו
שתחזור אליו אם יעמוד מחליו ועמד מחליו ולא
חזרה אליו, והגם שלא קיימה דבריה לחזור אליו וגם
עברה על חרם אבל בעצם הכריתות והגט להפטר
ממנו לא חזרה בה, ויש לומר דכשעת נתינת הגט
באמת הי' דעתה לחזור אליו והגט הי' גט שניתן
כראוי בלי שום תנאים וליכא אומדנא דמוכח שלא
קבלה הגט ברצון טוב ובדעה לחזור אליו ולא עשתה
שום מעשה שתוכיח שרצונה להטעותו שיגרשה ולא
תחזור אליו, וגם הבעל כשנתן הגט על דעת זו נתן

ורבותי הורו שא"ל לכפול התנאי ולהקדים הן ללאו
אלא בגיטין וקידושין בלבד ואין לדבר זה רא'י
עכ"ל, ובהשגות אע"פ שאין רא'י לדבר זכר לדבר
וטעם גדול יש לדבר כי היאך יתכן דה מוכר קרקע
או נותנו ואומר איני נותנו או מוכרו אלא"כ יעשה
לי כך וכך ומוציא אותו מידו ולא עשה מה שהתנה
עליו, אבל גיטין וקידושין אומדן דעתא הוא מכיון
שנתן דעתו לגרש או לקדש אינו אלא כמפליג
בדברים וקירוב הדעת וריחוק הדעת אין חנאי
מועיל בו לרחק ולקרב אלא א"כ חזקו בכפלו וכו'
ע"ש. ולפ"ז לכאורה תלי במחלוקת הראשונים
ולמאן דס"ל דבגיטין וקידושין דוקא בעינן כפול ולא
דמי לממונות א"כ ליכא רא'י ממכר נכסיו ושדהו
ולמ"ד דבכל דבר בעינן חנאי כפול גם בגיטין מהני
אומדנא.

ענף ט'

אומדנא וטעות בגט

ולפ"ז בדין כיון דאמר בפ"י דכל זמן שלא תחזור
מן הערכאות אינו רוצה ליתן גט וגם לאחר
שמוציא ותאל מן הערכאות לא יתן גט עד שתסכים
שלא תלך עוד לערכאות להבא עד עולם וכל זה
נכתב ונחתם בכתב הגם שלא התנה חנאי גמור
כתנאי בני גד ובני ראובן ולא כפל לתנאו מ"מ אין
לך אומדנא גדולה מזו ואפילו לא אמר והתנה כל
דיני חנאי לפי שאין צידו להתנות מטעם המרדכי'
שהוצא ברמ"א שבזמננו אין כותבין חנאי בגט ואין
נוחנין גט על חנאי אבל מ"מ הרי לא גרע זה
מהמוכר ע"ד למיסק וכו' לארעא דישראל וכיון
דיטלה ההסכם והלכה לערכאות נחבטל הגט
בהליכתה ואפילו תחזור בה ותואל מן הערכאות
צריכה גט שני אם יסכים לזה בעלה לגרשה שנית
כיון דביטלה הגט ע"י מה שחזרה בה ואומרת
שבערמה עשתה הכל והבן.

אפי' אמה מוכר שער ראשך אמה נותן לה כמזה
א"ל אלו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר
והחירה ר"ע ע"ש וכ"ש הכא שאמר מפורש שרק
באופן זה מגרשה דודאי ע"ד כן לא גירשה.

ענף י"ב

במקום ראון סהרי חשוב כשני עדים ועדיף מינה

ועוד בו שלישיה דנלפענ"ד, לפ"מ שהקשה הנמק"י
יבמות פ"י (דף כ"ח מדפי הספר) אלא אמר
ר' זירא מחוץ חומר שהחמרת עליה בסופה הקלמה
עליה בחילתה, וכח הנמק"י ויש לחמוה היאך
סמכו להחיר מפני זה איסור א"א החמור דבעינן
שני עדים מדאורייתא ומטעם ב"ד מחנין לעקור
דבר מה"מ א"א לומר וגם א"א לומר מטעם
אפקעינהו וכו', והריטב"א משבח רבו הרא"ה ז"ל
בחי' זה שחי' דקים להו לרבנן דאמילתא דעבידא
לגלוי ושהחמרת עליה בסופה כל כך ודאי קושטא
קא מסהיד וכי דייקא ומנסבא שפיר מינסבא ואנן
סהדא במלמא ופרסום כזה נחשב בכל מקום כעדות
גמורה ואפי' מדאורייתא והכתוב מסרו לחכמים
לדעת אי זה הוא דבר מפורסם ויכר דברי אמת
שיהא חשוב כעדות ע"ש. ועיין חוס' קידושין מ"ט
ע"ב ד"ה דברים שבלב.

והגראה מדבריהם ז"ל דדבר ידוע ומפורסם לא
בעי אפילו עדות אלא אמרינן ניכרין דברי
אמת וזה נראה הענין של אומדנא דמוכח דדבר
מוסכם וידוע לכל אנן סהדי ולא בעי לזה חנאי
כפול, ולפ"ז הכי נמי ודאי כיון שבא לפני ב"ד ולא
רצה ליתן הגט עד שתסכים האשה לפני ב"ד שלא
יתבטע עוד והוא על סמך הבטחת הב"ד הוא שהיא
חקיים חתימתה ודאי דבר מפורסם כזה ויכר שלא
רצה לגרש אלא שלא תתבטע עוד ולא תלערהו
ותטריחהו בערכאות וכיוצא בזה וכיון שעברה על כל
זה אנן סהדי שאילו הי' יודע שתטעה אותו לא הי'
נותן גט ולא צריך לזה חנאי עם דיני חנאי שהרי
עשה מה שהי' צידו לעשות ולפרסם הדבר שלא נתן

וגירש וממילא הגט כשר ואם אח"כ שינתה דעתה
ובגדה בו ואינה רוצה לחזור אליו בשביל זה אין
הגט בטל שהרי לא הי' חנאי שהגט יתבטל אלא
היתה הבטחה ביניהם שתחזור לו ועכשיו החמירה
על ההבטחה.

אבל בנידון דידן הרי אשה זו הלכה בערכאות
מקודם ונדעמה להוציא בערכאות ממנו כל
מה שיכולה הן בכסף והן בנשים מה שע"פ החורה
לא מגיע לה כלל כידוע אלא שציון שלא רצה הבעל
ליתן לה גט עשהה בערמה ונחלשה לאלת מערכאות
וגם חתמה שלא חלך עוד לערכאות לעולם ויודעין
אנחנו שרק על סמך זה הבעל נותן הגט וכיון
דלאחר נחיתת הגט הלכה שוב לערכאות, וככל שז
על קיאו, ועל השאלה שחתמה על הסכם טוענת
בפי' בערכאות שכל ההסכם שעשהה לא הי' אלא
להטעות בעלה כדי שמוכל לקבל הימנו גט וא"כ
היא מודה דמחילה בעלילה ובערמה להטעות את
בעלה שיתן לה גט היתה ועכשיו שכבר יש לה הגט
הוא טוענת שהיתה מוכרחת להסכים ולחמוס על
ההסכם עם בעלה אבל מעולם לא התכוונה לזה,
אנן סהדי שהבעל נמי אילו הי' יודע שכוונתה
להטעותו לא הי' נותן לה הגט שהרי הוא רק
בשביל שהבטיחה לו בפני הב"ד ונחתימה ידה
שתחזור ותאל מהערכאות ולא חסיק חת כחה
לערכאות וליקח ממנו עוד כסף וללערו ולכן הסכים
ליתן לה שטר גט ואם היא בטלה את השטר שנתנה
לו ואומרת כן מפורש שההסכם הי' רק ערמה אין
לך הטעה גדולה מזו שהטעתה לגרשה בערמה ואז
תביאהו לבית המשפט ויעלה לו הון רב אנן סהדי
שגם הוא לא הי' מסכים לגרשה מעולם, כה"ג גם
החולקים על המרמ"ל מודים לזה דהגט בטל.

ועיין א"ע סי' קנ"ד בסדר הגט מהרמ"א ספ"א
שכתב וישאל הרב אחר הכתובה ושחמור
לבעל הכתובה או תמחול לו כדי שלא יאמר הבעל
ע"מ כן לא גירשה ע"ש, ועיין נדרים ס"ה ע"ב
פוחחין לאדם בכתובת אשמו ומעשה וכו' א"ל רבי
לא די שתטול היא מאתים ואני מאתים א"ל ר"ע

עוד לעולם והיא חזרת וחובעת הימנו מזונות או שאר דברים הרי שמי רעות אינו חייב לזונה והיא טוענת וגזלת הימנו בערכאות וגם היא עושה עמו מעשה רשע וסוחבת אותו בערכאות וגם הרבה פעמים לאחר שגירשה חגרום ללגרו בבית האסורים ע"י השופט ויקחו כל אשר לו, ועיין בחובות ל"ג ע"ב אלמלא נגדוהו לחניניה מישאל ועזרי' הוו פלחי לללמא ועיין חוס' שם ומסיק שם בגמ' לחלק בין הכאה שיש לה קצבה להכאה שאין לה קצבה והכ"נ הרי אין לה להכאה של ערכאות קצבה כל שנכנס לערכאות כהביאהו לתוא מוכמר כה"ג אין פחי בעולם שיגרש באופן כזה (אם לא שהוא באמת שוטה שאינו ראוי לגרש מחמת שטותו) ואין לך אומדנא יותר בעולם שכה"ג לא הי' מגרשה מעולם שחולל לזערו ולאסרו בבית האסורים וישחוק.

והא טענה שכיון שלא התנה בחנאי כפל לא הוי חנאי אומר אני אדרבה כיון שכעת קי"ל שאין ליתן גט על חנאי ואין להתנות בחנאי כפול הרי הוא יותר אומדנא דלא הי' נותן גט באופן אחר והא דלא הוחנה הוא משום שאין מחנין בזה"ל אבל אומדנא דמוכח הוא לכ"ע, וכ"ש היכא דלא רצה ליתן גט כלל ורק נתן מחמת שהבטיחוהו הב"ד שלא חלך עוד לערכאות לאחר שיתן לה גט, והסכימה לזה וחמתה עצמה א"כ הרי על הבטחת הב"ד וחמימתה הוא דסמך וכיון שהטעתו ובערמה עשתה הכל נמצא דה"י הכל טעות ממילא הגט בטל למפרע כנלפע"ד.

ענף י"ד

שכר בית לאוהבו ונעשה שונאו אי יכול להוציאו

וחמישית אוסיף עליו דהרמ"א ז"ל בח"מ סי' שי"ב ס"ט כתב מי ששכר בית לחצירו והיה אוהבו ונעשה שונאו אין יכול להוציאו מן הבית ואם א"ל מחחילה שאינו משכיר לו רק משום שהוא אוהבו ונעשה שונאו יכול להוציאו (נ"י פ' השואל) והקצוה"ח בסי' שי"ט סק"א הביא דברי הגמ' פ' השואל דף ק"א באי גברא דהטעה האי אחתא

כל זמן שהיתה בערכאות עד שהוציאה מהערכאות וכן עשה עמה הסכם שלא חלך והי' זה בפני ב"ד ואין סהדי דלא הטריח עצמו והב"ד על לא דבר לכחוב ולחמס כדי שאח"כ מעשה היא לחוק מבעלה אלא כה"ג לא הי' נותן גט כלל והו"ל מוטעה ופסול.

ענף י"ג

המגרש צריך לסדר כל עניני ממונות ובגים קודם הגט

ורביעי בקודש לפ"מ שאמרו חז"ל שלשה לועקים ואינם נענין ואחד מהן מי שיש לו אשה רעה ואינו מגרשה ובגמ' (עירובין מ"א ע"ב) ח"ר ג' דברים מעבירין את האדם על דעתו ועל דעת קונו ויש אומרים אף מי שיש לו אשה רעה ואיך אשה רעה מזה לגרשה (עיין שלהי גיטין ובטוש"ע סי' קי"ט אבל אם מצא בה ערות דבר או פריזות מזה לגרשה דכתיב גרש לך וצא מדון) ואיך ומנין דכתובתה מרובה אי נמי אימתי ליה בנים מינה דלא מצי מגרש לה למאי נפ"מ לקיבולי' באהבה ע"ש ועיין בש"ע א"ע סי' קי"ט ס"ד ופסחים פ"ז ע"ב א"ל רבש"ע יש לי בנים ממנה, ועיין פסחים (קי"ג במהרש"א דלא מצי קאי בגירושין). והנה המגרש את האשה הוא בדעתו לגרשה ולא יהי' לו עוד שום מגע ומשא אמה ולא היא אתו בין קשר כספי ובין קשר איסור ולא תזער אותו עוד.

ועיין בחובות כ"ח ע"א ח"ר ליה הימנה בנכסי אביה ואינה נפרעת אלא ע"י אחר אמר רב ששת ואי אחי לקמן לדינא לא מזדקקין להו רב פפא אמר שמותי משמחין להו רב זריה דרב יהושע אמר נגודי נמי מנגדין להו ועיין חוס' שם ד"ה רב הונא דכל אחד מחמיר וכבר הבאתי לעיל מא"ע סי' קנ"ד בסדר הגט מהרמ"א ספ"א שכתב וישאל הרב אחר הכתובה ושחחזיר לבעל הכתובה או תמחול לו כדי שלא יאמר הבעל ע"מ כן לא גירשה ע"ש, וא"כ כאן שלאחר שגירשה והתנה עמה שנותן לה גט כריחות לגמרי בהסכם שניהם שלא תזערנו

וקדשה ונמנה לה מקום לאחוזי ארבע דחמרא וחזר וגירסה אזלה אידי אגרא שקולאי מיני וניה אפיקמיה ואומציה בשבילא ואמר רב הונא אברה דר"י כאשר עשה כן יעשה לו, וכחב הנ"ל דוקא כה"ג דהך אחתא שלא היה דעמה לאגורי להאי אלא מפני שקדשה הא אלו השכירה לו סחם קודם ואח"כ קידשה לאו כל כמינה דמיעבד הכי אטו המשכיר או המשאל בית לחבירו לזמן ידוע כשהוא אוהבו ואח"כ היתה מריבה ביניהם יכול להוציאו מן הבית שהשאל או השכיר לו ודאי ליכא למימר הכי וכ"כ הריטב"א ע"כ, ומזה כתב הרמ"א בסי' ש"ב ס"ט דאם פ"י ואמר לו שמשכיר לו מפני שהוא אוהבו ואח"כ נעשה שונאו יכול להוציאו ע"ש, וכחב עליו הקצוה"ת וחמיה לי טובא כיון דלא התנה בדיני חנאי היכי מהני מפרש מפני שהוא אוהבו דהא כל שאינו כחנאי ב"ג וב"ר בחנאי כפול החנאי בטל והמעשה קיים וכ"כ מהרי"ק שורש קפ"א (ט"ס שכתב קמ"א) ח"ל גם מה שטען האיש הזה כי יסוד החתימה לאהבת השלום והשלום לא היה מחמיר בו' הרי לא נכתב בלשון חנאי וכו' וא"כ ה"ה בזה שא' מפני שאוהבו הא לא כפליה לחנאיה והו"ל כהאי דמהרי"ק שכתבו לאהבת שלום והשלום לא היה מחמיר, ולא דמי להאי אחתא דה"י גילוי דעת גמור. וכן שנה וליין להקשות עליו בסי' ש"ב ס"ט.

וקדשה ונמנה לה מקום לאחוזי ארבע דחמרא וחזר וגירסה אזלה אידי אגרא שקולאי מיני וניה אפיקמיה ואומציה בשבילא ואמר רב הונא אברה דר"י כאשר עשה כן יעשה לו, וכחב הנ"ל דוקא כה"ג דהך אחתא שלא היה דעמה לאגורי להאי אלא מפני שקדשה הא אלו השכירה לו סחם קודם ואח"כ קידשה לאו כל כמינה דמיעבד הכי אטו המשכיר או המשאל בית לחבירו לזמן ידוע כשהוא אוהבו ואח"כ היתה מריבה ביניהם יכול להוציאו מן הבית שהשאל או השכיר לו ודאי ליכא למימר הכי וכ"כ הריטב"א ע"כ, ומזה כתב הרמ"א בסי' ש"ב ס"ט דאם פ"י ואמר לו שמשכיר לו מפני שהוא אוהבו ואח"כ נעשה שונאו יכול להוציאו ע"ש, וכחב עליו הקצוה"ת וחמיה לי טובא כיון דלא התנה בדיני חנאי היכי מהני מפרש מפני שהוא אוהבו דהא כל שאינו כחנאי ב"ג וב"ר בחנאי כפול החנאי בטל והמעשה קיים וכ"כ מהרי"ק שורש קפ"א (ט"ס שכתב קמ"א) ח"ל גם מה שטען האיש הזה כי יסוד החתימה לאהבת השלום והשלום לא היה מחמיר בו' הרי לא נכתב בלשון חנאי וכו' וא"כ ה"ה בזה שא' מפני שאוהבו הא לא כפליה לחנאיה והו"ל כהאי דמהרי"ק שכתבו לאהבת שלום והשלום לא היה מחמיר, ולא דמי להאי אחתא דה"י גילוי דעת גמור. וכן שנה וליין להקשות עליו בסי' ש"ב ס"ט.

ולפענ"ד מדברי המהרי"ק אין סחירה לרבינו הרמ"א ז"ל ולא מיבעיא למ"ד בדדיני ממונות לא בעינן חנאי כפול עיין קידושין מ"ט ע"ב בחוס' שם דברים שבלב, וכמ"ש שם המהרי"ק א"כ אכן בדיני ממונות קיימין, אבל האמת דנידון דין אינו מדין חנאי שהתנה דליבעיא חנאי כפול אלא הוא או מדין אומדנא או מדין טעות.

ענף ט"ו

ישוב להרמ"א חו"מ ונמוק"י בהג"ל

ורא"י לפי זה מלשון המאירי ב"מ הנ"ל שכתב בד"ה כל ששאל מחבירו לשכור לו בית ולא נחצה לו והכניס עצמו עמו באותות של חבה יחירה עד שמחוכם השכיר לו או השאלו ואחר ששכרו הסיע עצמו מן האחתה והעביר עליו את הדרך עד שנכר שבזיוף ובחמולה נכנס עמו באותה חבה אם נחברו הדברים אלו שכך הם הרי זה כמי שטעה בשכירות ומוציאו כל זמן שירצה הוציל ולא השכירו לזמן ידוע, וכו' מעשה באחד שלקח י"ן הרבה ולא היה לו מקום להניחו שם ושאל לאשה אחת אם תשכיר לו את ביתה ולא נחצית לו בכך נכנס עמה בדברים ובאותות חבה יחרה עד שקדשה וכו' כתב גיטא ושלחו לה, אף היא מדרחה ושכרה לה כמפיס וכו' ובא מעשה לפני חכמים והללו בשערים את מעשה ע"ש.

והרי שהמאירי פ"י הגמ' כל ששאל מחמלה ולא רצה להשכיר לו רק שהוא אוהבו השכירו לו יכול אח"כ להוציאו אם שוב נעשה שונאו והסביר שמחמלה כששאלו להשכיר לו לא רצה רק שוב שהראה לו חבה ואהבה אמר לו שאינו משכירו רק משום שהוא אוהבו ונעשה שונאו יכול לחזור חה

ובתשובה אחת כתבתי בדיוק לשון הנמוק"י שהביא הרמ"א ז"ל כארי ארבע, כארי אורב

הגר"א דל"ל הא בלא"ה משום דדמית וכו' אלא דוקא כה"ג שהטעה אוחו, ומדברי הרמ"א שכתב סתמא משמע דס"ל אפילו בחצר העומד לשכירות אלא דלו לא נחלצה רק ע"י אהבה. מבואר דכל שחלו בדבר ולא קיים הרי אין זה דין חנאי אלא טעות שהטעה אוחו.

ענף י"ז

תשובת המבי"ט דכה"ג הגט בטל

ותבט עיני לקדוש אחד מדבר רבינו הגדול המבי"ט ח"ב סי' ל"ז בראובן שהי' לו קטטה עם אשתו ונכנסו פשרנים ועשו פשרה וקבלו שבועה חמורה וקנין על הפשרה שיתן גט על עשרים חדשים, ולזה הבעל לכחוב גט ולחמסם בלי שום חנאי כפי זו ה"ד, והאר"י הרבה בדבר והעלה דהיכי דהתנו בדבר אחד והסכימו עליו ושלל יתן הגט רק באופן זה וקבלו שבועה או חרס וקנין על זה ועל דברים הללו סמך הבעל ונתן גט אין צריך לחזור ולהתנות בשעת מסירת הגט דכה"ג לא מקרי גילוי דעת בגיטין אלא חנאי גמור וכל שאמר כשאמסור ואח"כ מסרו סתם על חנאי ראשון מסר ואעפ"י שלא כפל החנאי ולא אמר ע"מ הרי הוא כאלו אמר בפ"י כיון שלא רצה אלא לג' שנים ונכנסו פשרנים או דינים בקנין ושבועה והסכימו על זה קודם עמו בקנין ושבועה הו"ל כחנאי גמור, ואפילו אמרו לו ה"ד שלא להזכיר החנאי וההסכם כלל בשעת נתינה הוי כמי שמתעב לו בגט שאמר למי שקדש אשה אי' אמ' לבי' כחבו ותנו גט לארוסתי בכך אחת כונסה לנישואין ולחופה דהוי מוטעה גמור ה"נ ל"ש, כה"ג ואנו רגילין לומר לבעל שלא יזכיר שום חנאי בשעת מסירת מודעה לסופר ולעדים אלא אח"כ כשיחזרו הגט כשר לידו אז ימסרנו לה בלי חנאי או על חנאי שירצה או חנאי שהסכימו ביניהם שאם אומר לו לא להזכיר החנאי לבד יסבור הוא דבשעת נתינה נמי אינו יכול להזכירו ויהי גט מוטעה כדפי' לעיל וכו' ואפי' לא הטעו אוחו אלא שהי' הענין כמ"ש במעשה ב"ד וכו' וכיון שכל במוך הכי

כוונת הנמ"י נמי שכתב מפני שלא הי' מדעתה לאוגורי להאי אלא מפני שקדשה הא אילו השכירה סתם קודם קידושין ואח"כ קדשה לאו כל כמינה לעבוד הכי חזי נמי כוונת הרמ"א ז"ל שלאחר שהציא במשכיר לאוהבו ולא אמר שרק בשביל אהבתו משכיר לו אינו יכול לחזור ומיהו אם אמר לו שאינו משכירו רק משום שהוא אוהבו נמצא שנאלצו הכי לא רצה להשכיר לו כה"ג יכול לחזור בו, אלא דקלמ' חילוק יש בין המאירי ורבינו הרמ"א דהמאירי כתב דצריך שנראה וניכר שבזיוף ובמחבולה נכנס עמו באותה חנה, ואר"י שיחבררו הדברים שכן הוא והרי זה כטעה בשכירות, ומדברי רבינו הרמ"א לא נחזרר שצריך שיוכר שמעיקרא במחבולה בא עליו בחבתו אליו שהרי כתב רק ונעשה שונאו כלומר אחר שהשכיר לו נעשה שונאו ומ"מ לעצם ההלכה המאירי כתב כהרמ"א ולא בעי בזה חנאים כלל.

ענף ט"ז

אי יש חילוק מי גרם השנאה - השוכר או המשכיר

ועיי' ט"ז שם דהיינו דוקא שהשוכר גרם השנאה והרגיל אבל אם המשכיר גרם השנאה אינו יכול להוציאו, והנתיבות סי' שי"ב אות כ"א הביא דברי הקצוה"ח וחלק עליו דכאן ג"כ מיירי דוקא שהבית לא הי' עומד אלא להשכיר רק לזה השכיר משום שהוא אוהבו אבל בסתם אפי' אמר מחמת שהוא אוהבו לא מהני ומדברי המאירי לכאורה ראוי לדבריו אלא דמה שכתב דדוקא שהבית לא הי' עומד אלא להשכיר מהמאירי לא משמע הכי אלא אפילו הי' עומד להשכיר אלא שלו לא הי' רוצה להשכיר לו כגון ששאל לו להשכיר ולא רצה ורק אחר שדבר אליו דברי חנה הסכים לו כמעשה דאשה עוד יש חילוק בין הנתיבות להמאירי דלהנתיבות בא עליו מטעם אומדנא דמוכח ומדיני חנאי אלא דבאומדנא דמוכח לא בעי דיני חנאי וכמו שצ"ן שם דדמית להא דח"מ סי' ר"ז ס"ג דליכא אומדנא דמוכח אבל מדברי המאירי ז"ל לא משמע דהוא מטעם אומדנא אלא מדין הטעהו וכמ"ש

חדשים נחטל הגט והאי היא א"ל גמירה לדעת
כ"ע כמו שכחתי מאס המבי"ט עכ"ל"ק ע"ש.

ענף י"ח

תשו' הגרי"א בעין יצחק בגט מוטעה

וחזון הרבתי בשו"מ עין יצחק (להגאון ר' יצחק
אלחנן ספקטאר זלה"ה א"ע ס"י מ') בזוג
אחד שהתקוטטו ונגמר ביניהם שימן לה גט באופן
שהאשה תקבל חרס על עצמה שלא תדור בעיר מוש
ולאחר שגירשה וניטל כל חנאים דת טוענת האשה
שלא קיבלה עליה החרס של המסדר והארץ שם
הרבה ב"ח סעיפים וג' ענפים וכח דפשט וברור
שאלו גמרו עם הצעל המגרש ליתן עבורו בהשלשה
סך מעות ולא קיימו בהשלשה כפי הסך שגמרו אף
דינר אחד שנחסר מהחשבון שנחרצה בשביל זה ליתן
הגט, ודאי הגט בטל, ואף דלא הי' כדיני חנאי
כפול ולא חנאי כלל דקלינא המחיר בעד הקידושין
כמה שקצב עמו הו"ל כמכר וכל שמטעהו השני כל
טעות הוה למפרע גול בידו וכמו במכר כן
בקידושין וגיטין אף דלא החנה משפטי החנאים
מ"מ כשמטעהו במחיר החשלוטין בטל המכר והגט.

ובאות ה' שם כתב בנ"ד דלא הי' בלשון חנאי ויש
להפעל פסידא כמה שמגרש אשתו שלא הי'
חייב לגרשה שפיר כחנאי דאס אינה מקיימת
דנחטל הגט דהיכא דלא הי' בלשון חנאי לא בעי
משפטי חנאים. ובאות ו' שם הוסיף לכן לפי מה
שנחבאר נראה לי ברור ופשוט היכא דקצבו להפעל
בעד הריצוי שנחרצה בהגט להשליש עבורו סך
קצבו ולאחר נמינת הגט נודע דהטעו אותו
בהחשבון דודאי הגט בטל מה"ח אף דלא הי'
בחנאי כפול מ"מ כיון שקצבו לו בעד הריצוי שלו סך
קצב ולאח"כ נודע שהי' חסר דינר וכה"ג דודאי
הגט בטל ולפ"ז אף האידנא שנהגו לבטל כל
החנאים בעת נמינת הגט עכ"ל הריצוי שלו על הגט
הי' בשביל הטובה ואם לא קבלה הרי הגט בטל
וע"ש שהחזיק בפסקו ושהגט בטל מדאורייתא,

וחנאי כפל לא בעינן רק במקום שהלך להחנות
בחנאים אבל כאן הוא דין טעות שרצוי לטעותו ואין
צריך לזה חנאים שהגט בטל כל שהטעהו. והציא שם
גם דברי מהרמ"ל בתש' ס"י קכ"ז ומחלקותו הוצא
בדי"ש הנ"ל וכתב נמי דשם הי' המעשה שקצבו
עליהם די"ל דמרוצה בזה אבל נטדע דלא קיבל עליו
ה"ח ורימוהו בזה הדין עמן דהגט בטל, ובאות ו'
שם כתב עוד דכל שקצבו איהו דבר והנטיחו לו
בעד הריצוי לגרש אס הטעהו נחטל הגט משום
טעות שהנטיחוהו ולא עשו כן עדיף מחנאי כפול.

ענף י"ט

נחמשרו עם הבעל ליתן מעות ולא קיימו

ובאות י"ב שם ח"ל וע"כ ברור ופשוט דבגט
היכא שנחמשרו עם הבעל ליתן לו מעות או
דבר אחר למלאות רצונו בעד נמינת הגט ולא קיימה
דאף אס לא היה כדיני חנאי דמ"מ הגט בטל דהא
זה מחירו בעד הגט ואין דמים לאשתו האהובה לו
רק עשה זה כדי למלאות רצונו להחנקם ממנה שלא
תדור בעירו ושתקבל בעונש חרס על זה והיא לא
קיבלה עליה כן א"כ הוה כמו דלא סילקו לו המחיר
בעד נמינת הגט והגט בטל, ובסוף אות י"ד סיים
דאסורה להנשא כ"ז שלא יגרשה מחדש ברצונו
הטוב ע"כ. ובענף ג' שם הוסיף שנית את ידו
הגדולה לאחר שכחבו לו שהפעל הנ"ל הי' מאותן
דכופין אותו להוציא וממילא ישחנה הענין ובאות
י"ח שם דלדינא כיון דלא רצה בשום אופן להסכים
על הגט רק על סמך דגמרה וקיבלה עליה שלא
תדור במוש ע"כ יש לנו אומדנא דמוכחא וגילוי
דעמו הברורה דאס לא חקיים כן דיהיה הגט בטל,
וכללל אמרו בגמ' (יבמות ק"ו) חליצה מוטעת כשר
וגט' מוטעה פסול, ופשט הסוגיא דאף באותן
שכופין אותן להוציא, דגט מוטעה פסול וכ"כ
היש"ש יבמות שם ס"י ל"ב והא גס נ"ד הוה בכלל
הק' גט מוטעה דאמרו פסול ואין לחלק. וסיים
וכפל ושנה דגבי גט דחנאי גמור מבטל הגט אס
לא נחקיים החנאי, ה"ה היכא דלא הי' בחנאי אלא

אומדנא דמוכחי ג"כ נחבטל הגט אם לא נחקים
כפי שגמרו ביניהם, וע"כ נכ"ד הגט פסול כיון
דאומרת שלא קיבלה עליה בח"מ ע"י הנכ"ד שלא
חזר בעיר מוש ורימוהו להבטל בזה והו' בכלל גט
מוטעה דפסול עכ"ל.

ענף ב'

לא הסכים על גט אם יקחו ילדיו

והנה מעתה כמה פעמים ק"ו בן ק"ו ונ"כ של
ק"ו הוא נידון דידן שזשום אופן לא הסכים
לגט עד שהסכימו ביניהם שלא ליקח ממנו הילדים
שהם חיוי ממש או הכסף שקצב לה השופט לשלם
לה והוא אינו מחוייב להחזיקה לאחר שנחגרשה כלל
וכלל לא ע"פ החמורה, וגם הבנים חייב לחנכם
ולגדלם אללו וגם שלקחו הבית הימנו והוא רוצה
בחזרה את שלו וגם כל אשר לו יתן בעד נפשו
שחשש מבית הסוהר שלא יסגרוהו כדרך הנשים
השענוות שזכאוח לבית המשפט, ולאחר שהסכימו על
כל זה ונתן לה גט, חזרה לסורה ואומרת שמעולם
לא הייתה דעתה להסכים על זה אלא להוציא הגט
הרי ברור שמעולם לא הי' נתן לה גט באופן זה
שהרי זה שנתיים שהלכה לערכאות ולא הכניע עצמו
ולא נתן הגט רק שהנכ"ד לאחר כמה יגיעות
וטרחות שכנעו אותו שיקבל כל הנכ"ל שח"ו יניחוהו
בבית סוהר א"כ פשוט כביעא בזמחא דכה"ג הגט
בטל ואפילו אם תחזור מהערכאות. שוב נריכה גט
שני אם ירצה הבטל לגרשה ואם לאו מהי' עגונה
לעולם ואין לה טענה על החמורה או על בעלה כי
היא גרמה לעצמה ולא הבטל כמו שהיא נועקת על
הבטל ואין זה ח"ו חסרון ואשמת החמורה שרוצין
ח"ו להטיל דופי בחורמינו הקדושה אלא זה חלק
מהשוק שלמדו ללכת בערמה ולהטעות הבטל
שיגרשנה.

ומה"ט אמרתי להבטל שהגט עצמו הוא כמזהיר
להאשה שאין הבטל חייב לה כלום ונכ"ד של ישראל
לא תוכל למכור כלום אף אם חרצה, ובערכאות נמי
ברור שלא ימכרו שם אחר שהיא וכל משפחתה לא
יעזרו על מנהג כל ישראל שיש לחוש ללעז שיוציא
הבטל שיאמר ע"מ כן לא גירשה ואף אם הבטיח
ע"י עורכי דין אחי הבטחות בהסכמתו ובחתימתו
ולא ירצה לקיים לא תוכל האשה למכור כלום.
ובתשובה ס' קט"ו האריך שנים וכחז בענין אשה
שהשיגה ג"פ מבטלה וכעת מוצעת ממנו ממון כדי
שחסיס לגירוש דערכאות, והלכתי הרבה הלא
נדיק על מעשה ידיו ובחז הדברים כחז ובעלם יש
להסחפק לדינא ממש אולי יבטל הגט ח"ו משום
שאנחנו סהדי שלא נתן הגט אלא מזד הבטחתו
שיוכל עי"ז להשיג גירושין דערכאות משום שאבי
האשה לא יעבד אלא אדרבה יסייע על זה וכיון
שמעבד שאם היה יודע שיעבד ברור שלא היה נותן
הגט, וממילא לא הועיל כלום מה שאמר שהוא בלא
חנאי, ונמצא שיש גם לדינא חשש גדול אם יעבד
הגירושין דערכאות שהגט יהי' פסול וחשש ממזרות
על הבנים שחלד ח"ו ע"ש.

ופשוט נידון דידן כ"ש הוא גם מנידון דהגרמ"פ
דהתם עכ"פ לא מוצעת הימנו כלום ולא
מביאה אותו לערכאות אלא בשב ואל מעשה לא
נותנת הסכמתה על הדיווארס אבל נידון דידן הרי
מביאה אותו לערכאות ומוצעת ממנו ממון ובניו
ואפשר שח"ו יבא לידי הסגר בבית האסורים וסכנה
לחיו ממש לבי לפומא לא גליא. ולא על חשש אמרו
חז"ל כל שאינו יודע בטוב גיטין וקידושין לא יאה
לו עסק עמהן.

ענף כ"א

ההולך לערכאות אחר הגט לכו"ע הגט בטל

בקיצור העולה לנידון דידן דכה"ג כ"ע מודי
שהגט בטל ואפי' החולקין על המהרמ"ל
ואם תנשא בגט זה יש יותר מחשש גדול שיהיו בניה
ממזרים ר"ל, ויש להזהיר על זה הנשים ואם ימכרו

שוב העיר לי אחד מידדי לשו"ת אגרות משה
מהגאון רמ"פ זללה"ה בענין זה א"ע ח"ד
ס' קט"ו-קט"ז, אם יכולה האשה למכור אחי
חיזים מהבטל אחר הגט, ובסוף תשובה קט"ו כחז

סימן קפח

הליכה בערכאות לאחר קבלת הגט

ד' לסדר ויאבק איש התשנ"ה בני יצור"א
מע"כ ידידי כו' כש"ת הרב יהודה דיק עו"ד בני
יצור"א

אחדשכ"ת בידידות,

על דבר שאלמו מה ששמע בשמי שהאשה ... אשת
... שכיון שהלכה בערכאות נגד בעלה אחר
שקבלה הגט מצעלה למרות שחתמה על שטרי
בירורין שלא חלך עוד לערכאות נגדו, ולכן בטלה
אח גיטה שקבלה למפרע והרי היא אסורה להנשא
עם גט לאיש עד שחקבל גט אחר מצעלה אס ירצה
או שחשב עגונה ורוצה לדעת אם זה אמת.

ידידי כחנני בזה באריכות בשו' בעובדא כישא
בנדון אשה שנחגרשה מצעלה בב"ד בירושלים
וקודם סידור הגט הוסכם והוחלט ביניהם בכח
וחתום בחתימת ידם ובקנין גמור ע"י שטרי בירורין
לפני הב"ד, והתחייבה האשה עצמה שלא תטריד
אח בעלה ולא תחבט אותו עוד בערכאות לאחר
הגט על שום חביעות, והשלישה מעות על כך אלל
השליש ואח"כ אחר שקבלה אח גיטה גילתה
ערמומיותה ופנתה עורף על כל ההסכם והלכה
ועשתה עיקול על הכסף שהשלישה ע"י ערכאות
הנכרים והתרו בה שלא חלך לערכאות ולא שמעה
וכחנני אז תשובה ארוכה והסתייעתי מגמ' יבמות
(ק"ו ע"א) לחליצה מוטעת כשרה וגט מוטעה
פסול, ומגאונים לדיקים רבותינו האחרונים משו"ת
עין יצחק א"ע סי' מ' להגאון מקאוונא זל"ה
ותשו' המצ"ט ושו"ת תשורת ש"י ח"א סי' תי"ט
ועוד אחרונים שבה"ג הגט בטל למפרע ולא בעי
לזה תנאי כפול וגם לא מהני לזה מה שביטל
התנאים בשעת נתינה. ודבר זה גם אינו תלוי
במחלוקת מהרמ"ל ובי"ש בגט מווינא.

מקרים כאלו ח"ו אזי ח"ו נטערך להכריז שלא לישא
שום גרושה בלי כתב יחוס ולברר שאינה מהגרשות
האלו שהלכו לערכאות לאחר הגט, ונתייהם שלא יהיו
להם כתב יחוס יהיו בספק ממזרות ח"ו או לי אם
אומר אזי לי אם לא אומר, ונפרט כי כבר יש
הרבה נשים שהלכו לערכאות לאחר ההסכם וטענו
להשופט שההסכם לא היה רק להוציא הגט שלא
רצה באופן אחר ליתן ומעולם לא הסכימה ולא
היתה דעתה לומר על כל מה שקבלה או שיכולה
לקבל ע"י השופט. וטענה זו שכיחה כי אחרת
השופט לא יקבל החלטה כיון שיש הסכם ביניהם
ולפני ב"ד [ובלשוניהם ארביטריעשאלן בלע"ז] אבל
כשטופנת שהי' ערמה ואונס בשביל קבלת הגט
שומע לה ואדרבה מטיל עונש יותר על הבעל
שסירב לגרשה בלי ההסכם.

ותאמינו לי ידידי כי ארכנתי דא לדא נקשן וכל
גופי רועד בכחתי דברים אלו שהם ח"ו
יגרמו הרבה עגמ"נ ולער לכמה נשים ואנשים או
נפשות ח"ו אשר כבר עשו כן והלכו לערכאות אחר
הגט ואח"כ נשאו לאיש אחר ויש להם בנים מה
נאמר, אבל כיון שראיתי הני תלמי גברא ברברי
עמודי עולם מאורי אור גדולי הדור הנ"ל חששו לה
ועליהם ובראשם המצ"ט אשר מלא כל הארץ כבודו
לכן כחנני מה שעלה במחדתי והני נשים שחשבו
לילך לערכאות ועדיין לא הלכו יפה להם שחיקתן
וח"ו לא יגרמו לעצמן צער ועיגון וכיוצא בו וימנעו
מלעבור על חורת ה' אבל אותן שכבר הלכו
לערכאות יש להם לשאול שאלה מרב מובהק אי בטל
הגט ולריכה גט שני אם ירצה הבעל לגרשה ואם
כבר נשאו אם חייבות להתגרש ומה דין ביניהם אי
יש ח"ו חשש ממזירות והשם הטוב ירחם על שארית
ישראל וידידו באהבה ואחיה ושלוש ורעות לאורך
ימים ושנים עדי יבא ינון ולו יקחת עמים.

החותם בידידות מצטער בצערן של ישראל ומחכה
לראות בנחתמן, עבד נרצע לאדוניו בלב ונפש,
מנשה הקטן

נגד כל מוסג וגד הלכה, ועוד ללכת להעיד נגדו בערכאות שהוא עון פלילי ועי"ז השופט הכניס את הצעל לבית הסוהר לששה חדשים, פשוט דכה"ג הגט בטל למפרע לכ"ע ואסורה האשה לינשא בו עד שיתרצה הצעל לגרשה שנית או שמשב עד שתלביץ ראשה ואין חיוב על הצעל לגרשה מעתה כלל וכלל ותוסרנה בנות ישראל הפרונות כאלו והמסייעים אותם יאכלו פירותיהם שסייעו לרמות אדם כשר מישראל ולאסרו בבית סוהר שומו שמים ודינם מבואר בש"ע ח"מ סי' כ"ו וסי' שפ"ח ע"ש.

ועיין בשו"מ תשורת ש"י סי' תי"ט שכמעט דן במעשה כדידן ולאחר אריכות גדולה כתב פשוט דהגט בטל ע"ש ודו"ק היטב מה שהביא מדברי מהרי"ט קידושין ושו"מ בח עיני ועוד הנה מבואר מתשובת תשורת ש"י ז"ל ומכל הני פוסקים שהביא דגט מוטעה בטל וכאלו לא הי' כלל אלא דקצ"ע שדחק עצמו לישב לפי דעת הרשב"א שמתא' כחוב חליצה מוטעה כשרה להרשב"א ולכן נכנס בדוחק דדא הוא מחלוקת הרשב"א והריטב"א ודעימיהו ובאמת לפלא שהרי כבר אמרו חז"ל חליצה מוטעה כשרה וגט מוטעה פסול (יבמות ק"ו הנ"ל) וכחכ הי"ש"ש דאפילו באותן שזכרין להוציא גט מוטעה פסול, ועיין מאירי יבמות הנ"ל שהביא שאלת הרשב"א למה הי' אביי מחייבו וברמב"ן שם ובריטב"א ובא"מ סי' כ"ט סק"א ובקל"ה"ח סי' רמ"א, ומיהו כל זה מספקא ושקו"ט רק בחליצה מוטעה אבל לענין גט מוטעה כתב להדיא המאירי שם ח"ל אע"פ שחליצה מוטעה כשרה כמו שביארנו גט מוטעה מיהו פסול, וכ"כ הגאון מהרי"א מקאוונא ז"ל בספרו עין יצחק סי' מ"ב ע"ש וא"כ עכ"פ בגט מוטעה כה"ג לכ"ע הגט פסול ודו"ק. ועיין אגרות משה א"ע ח"ד סי' קט"ז ושו"מ רדב"ז סי' תקע"ג.

ידידו בלב ונפש,

מנשה הקטן

ולכן גם בנידון דידן שהאשה ... שקבלה הגט וידוע שהצעל דן לערך ד' שנים או יותר מיאן לגרש את אשתו ... אך ורק בשביל שהלכה לערכאות ולא רצתה לנא לד"מ וקבל עליו הצעל כמה עונשים משופטי הערכאות שהביאה נגדו כמה חלונות ולא הועיל לה עד שתסכים לילך אחרו לב"ד ולדון ע"פ דיני ישראל, וכלית ברירה כן עשו וחתמה עצמה והסכימה להוציא הניק מהערכאות נגדו וחתמה עצמה שחקבל הד"מ, והשלישה הכסף של צעל מצינו שהתחייבה ליתן לצעלה ביד הראש ב"ד גם הב"ד הבטיחו אותו קודם נתינת הגט שמיד עם נתינת הגט יקבל הכסף שלו וכן פסקו ועל פס"ד זה והבטחת הב"ד סמך על הצעל ונתן הגט.

וידי קודם נתינת הגט בקש הצעל מהשליש שיתן לו מה שהשלישה אצלו ואמר לאחר נתינת הגט מיד יתן לו והצעל האמין לו ולאחר נתינת הגט שוב התחיל לטעון שיחזום קודם על הבית ושוכ בלו בערמה שהאשה מבקשת לעקל הכסף של צעלה מה שחתמה והבטיחה עם הב"ד ליתן לו מיד בשביל נתינת הגט והטעו אותו ולא נתנו לו הכסף ובטלו הב"ד הפס"ד שלהם בעיקול שלא כדין שעיקלו הכסף ולא זאת אלא שבעוד כמה זמן הלכה בערכאות לבקש ממנו עוד כסף מה שכבר בשעת הד"מ התפשרו ולא די בזה אלא שהראש ב"ד צעצמו שהי' השליש על הכסף הלך להעיד בערכאות נגד הצעל והצליחה האשה ע"י בית המשפט להניח את צעלה בבית הסוהר לששה חדשים אשר עדיין הוא מוסגר בבית סוהר עבור כסף שהיא מבקשת.

ולכן פשוט מאד דכה"ג הו"ל הגט מוטעה שהטעהו האשה בסיוע הב"ד שמעלו בו מעל צעצמם שהם הבטיחו לתת לו הכסף מיד ולא חלק האשה עוד לערכאות והנה הפרו עצמם והפסק דין שלהם מיד לאחר נתינת הגט שלא נתנו לו השלישות שהי' ביד הרב"ד. ולעקל הכסף על פסק עצמם שזה

סימן קמו

אין לבטל קידושין מחמת סימני שוטה שבבעל

ל"ה למט"מנים החשמ"ט בני יצ"א
מע"כ ידידי כו' כש"ת הרב רש"ק שליט"א

אחדשכ"ת ניידות,

מכתבו עם שאלת חכם הגיעני, ולנחיות הענין
הנני משיב מיד למרות רוב הטרדות.
נידון אשה פלונית ... שנשאה לפני כחמש עשרה
שנה ויש להם ג' ילדים ולפני שנה קבלה כתב
פיטורין (סיויל דיווארס בלע"ו) בערכאות מבעלה
אבל הוא מסרב לתת לה גט פטורין כדת משה
וישראל ולא זאת אלא הלך ולקח לעצמו אשה זנונית
ועבר על חרם דרגמה"ג ויצא מעכ"ת בדבר חדש
שנוכל לבטל הקידושין למפרע ותהיה פטויה ולא
חשך לגט פטורין כלל והטעמים שכתב לזה הם.

א) שהבעל הוא בלתי יציב (נישט געזעצט און
נערוועז) ובשביל זה לא לקחוהו לשרת
בנצח. ב) אחרי הנישואין הכה את אשתו במכות
רצח ועשה לה פצעים ועוד עד שהאשה בקשה לו
מניעה מערכאות שלא יגש אליה. ג) התנהגות בלתי
נורמלית כגון שהיה ישן בבגדיו ואפילו לא פשט
הגרבים שלו. ד) לא נהג עמה דרך אישות ולא בא
עליה כל משך הזמן אפילו פעם אחת והוא בעצמו
הודה לזה והילדים שנולדו להם לא נולדו בדרך
הטבע ע"י ביהא אלא ע"י שהרופא הוציא ו' ממנו
והכניס אותו ברחם ע"י זריקה.

ועל סמך זה כתב מעכ"ת, א) די"ל דהו"ל קידושין
טעות למפרע על ידי שלא גילו לה חסרונות
האיש הזה (וצ"ן לאגרות משה א"ע סי' פ'
[משכ"א] ואג"מ א"ע סי' מ"ה מ"ו [משל"ג]). ב)
לפי שעבר על ההלכה מכו' בש"ע א"ע קנ"ד ס"ג
ברמ"א ועל הדי"ד לכופו לגרשה וכי התנהגותו
מוכיח עליו שאינו שפוי בדעתו ומה שלא בא עליה
זה לבדו סיבה לבטל הקידושין בלי גט וצ"ן לאג"מ

הנ"ל. ועל סמך זה ואחר החייענות עם אמה רבנים
ס"ל דאפשר לבטל הקידושין למפרע. ורונה לדעת
חו"ד העני.

ולפענ"ד אין זה טעם מספיק להפקיע קידושין
מא"ל שיטתה חמת בעלה ט"ו שנים
והגם שדולאי נדקו דברי מעכ"ת שחייב לימן לה גט
פיטורין והוא ככלל המורדין כיון שלא בא עליה
והוא מודה לה ובזמן שהיו ישראל על אדמתם היה
הדי"ד כופין אותו לגרש שהוא מאלו שכופין אותן
לגרש מ"מ לענין לבטל קידושין ל"ל בזה ואין לזה
סוס היחר. ואפרש שיחמי א) מה שטוענת שהוא
אדם שאינו שפוי בדעתו והוא אינו יציב, והו"ל כדן
קידושין שוטה דקי"ל שוטה שקידש אין קידושיו
קידושין כמבואר (יבמות קי"ב) אמר רמי בר חמא
מ"ש חרש וחרשה דחקיו להו רבנן נישואין ומ"ש
שוטה ושוטה דלא חקיו נישואין חרש וחרשה
דקימא חקנחא דרבנן חקיו להו רבנן נישואין
שוטה ושוטה דלא קימא חקנחא דרבנן דאין אדם
דר אס נחש בכפיפא לא חקיו להו רבנן נישואין
ופרש"י דקימא חקנחא דרבנן שדרבן להיות שלום
ביניהם אפילו חרש וחרשה וכ"ש כשהוא פקח אבל
שוטה אפילו בפקחת לשוטה ושוטה לפקחת אין
שלום ביניהם וכ"ש שוטה לשוטה והובא ברמב"ם
פ"ד ובטוש"ע א"ע סי' מ"ד ס"ב וכנראה דמטעם
זה הוסיף מעכ"ת להביא שאחרי הנישואין התחיל
להכות אותה.

ברם לפענ"ד לבד ממה שכתב רבינו ירוחם בשם
הרמ"ה דהיינו דוקא שוטה גמור אבל אם
דעתו ללולא אע"פ שהיא דלה וקלושה הרבה וכן
עמים חלים ועמים שוטה ולא ידענו העת שהוא
עומד בדעתו חוששין לקידושין ופסק הרמ"א שם
ועין ח"מ וב"ש דאם דעתו ללולא מקודשת בודאי
ועמים שוטה ואינו יודע העת אז חוששין ואם דעתו
משובשת ואין משיג דבר על צוריו יש חשש קידושין
ע"ש ובנאה"ט. וא"כ בדין נמי כיון דעכ"פ ראינו
שאינו משוכש בדעתו שאינו יודע כלום מטוב משא
ומתן והילוך הדברים בין אנשים ואדרבה הר ראה
ראינו שדר עמה כמה שנים וכפי הנראה היו יחד

מחמת עיפות שלא היה לו כח להוריד או אזה
סיבה שהוא ומה שכח שישן בגרבים הנה באמת כי
דעת המ"צ שיש לישן בגרבים לכתחילה משום
צניעות אלא דיש להקשות על זה ממעשה דשלמה
המלך עם האשמדאי שהיה ישן בגרבים ומשמע
דשאר בני אדם אין ישנים בגרבים ומיהו פשוט
דבשביל זה לא מקרי שוטה אם הוא ישן בגרבים
ומקרי זרות ולא שוטה. ובפרט כי כפי הנראה כעת
הוא יושב עם אשה אחרת וכנראה ששלוש צינים
והגם שהוא רשע ועובר על חרס דר"ג שלא גירש
אשתו ראשונה ודר עם אחרת ואם הוא בקידושין
הרי הוא באיסור זה ואם הוא בלא קידושין א"כ
הוא בכלל עבריין אבל מ"מ אין זה גדר לבטל
הקידושין למפרע.

ומה שהביא רמיה מדברי האג"מ א"ע חלק שלישי
סי' מ"ו בנוגע שהיה שוטה גם קודם
הקידושין שכח דהקידושין לא חלו למפרע הנה
פשוט דלא דמי דהתם לפי המבואר היה מעשה
שהביאו הבחור לפני האשה ולא הכירה אותו מקודם
ומיד לאחר הנישואין התחיל במעשה שטות שלו
ונתפרדו מיד ע"י המלכות ופלפל על זה ולידד
וירק דעת החו"ג א"ע סי' ק"כ ועוד לירופין ולא
הי' רק באיסור יבמה לשוק ולכן העלה דעתו להקל
אבל בדין הרי קודם הנישואין ידעה והכירה אותו
ולא הטעו אותה שהוא בן גדולים וכיוצא בו וכיון
שחיתה עם בעלה ט"ו שנים ורק אח"כ נתפרדו אין
לזה דמיון להתם וגם ידעה אותו קודם הנישואין
ולא קדשה אותה בלי לראותו וגם דברו והלכו זה
עם זה והכירו עתה קודם הנישואין ובראיה
נתקדשה לו ואין לזה דמיון לדהתם ולא נוכל לומר
שהטעו אותה לפני הנישואין רק שלאחר הנישואין
נחבר שהוא הכה אותה וכיוצא בו.

איברא דבש"ע א"ע סי' קנ"ד ס"ה מפורש איש
המשמטה מדי יום יום ואומרת אשתו אבי
מחמת דחקו השיאני לו וסבורה הייתי לקבל ואי
אפשי לקבל כי הוא מטורף ויראה אני פן יהרגני
בכעסו אין כופין אותו לגרש שאין כופין אלא

לערך ט"ו שנים ואם באמת היה שוטה בגדר שאין
אדם דר הימה עוזבת אותו מיד אחר הנישואין ולא
הימה דרה עמו ט"ו שנים ואם נאמר כל פעם
שהנעל יכה את אשתו וכיוצא בו אפילו לאחר ט"ו
שנים שהוא שוטה א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו
מחמת בעלה שכל אחת ואחת כשחמאם בבעלה או
מתן עיניה באחר חלק ומאמר הרי הוא שוטה
ומפקיע הקידושין ונמצא העולם הפקר.

לבד כי בדין אפילו נימא דעכשיו הוא שוטה מאן
ימר דבשעת הקידושין לא היה שפוי ולכל
דעתו, ולאחר זמן נטרפה דעתו אפילו אם נסכים
שהוא כעת שוטה גמור מה שלפענ"ד נ"ע לומר
עליו שהוא שוטה שאין קידושיו קידושין דא"כ היאך
הוא גר אם אשה אחרת. ואדרבה לפענ"ד אין
להוציא לע"ז עליו שהוא שוטה דא"כ ח"ו אשה זו
תתענג לעולם שכיון דאין לנו עדות דבשעת קידושין
ונשואין היה שוטה גמור ונמצא קידושיו קידושין
ואם נימא דעכשיו הוא שוטה נמצא דקידש בשעה
שהיה פקח ונשתמט אינו יכול לגרש עד שיחזור
וישתפה עין יבמות קי"ב הנ"ל חרש שנשא פקח
ופיקח שנשא חרשה וכו' פיקח שנשא פקח
ונתחרש או נשתמט הוא לא יוצא עולמית ופרש"י
הועיל וקידושין גמורין הן לא יוצא עולמית ועין
ר"פ מי שאלחו קורדייקוס ובטוש"ע א"ע סי'
קכ"א. האמנם נראה פשוט דלענין שוטה אמרו
במגינה ה' ע"ב דג' סימנים הם היוצא יחידי בלילה
והלן בבית הקברות והמקרה את כסותו ונחלקו בו
אי בעי כולו או אפילו באחד מהן ובכל אופן זה
דוקא בעושה דרך שטותו אבל שלא בדרך שטות אין
לו דין שוטה והרי מעשה באותו חסיד שלן בבית
הקברות ליל ראש השנה וכיוצא בו ולכן מדין שוטה
אין לדון על זה לפענ"ד.

ומ"ש שנהג בדרך זרות לא נורמלית ישן בבגדיו
ולא נטל אפילו הגרבים שלו כמה חדשים
הנה הגם שזה ודאי נראה זר מ"מ לענין שוטה לא
ראינו שנחשב זה בכלל סימני משוגעת כי אפשר
שהיה לו סיבה לישן בבגדיו מחמת אזה ענין או

ממנו והיא לא תתראה לדור עמו וגם כי המליצות שדירה עמו חמש עשרה שנה כה לדעתה צלי חשמים וילדה הימנו א"כ הסכימה לדור כן והגם שודאי תוכל לחזור בה ולבקש לימודה ואם אינו רוצה לדור עמה כדרך כל הארץ הרי הוא בכלל מורד על אשתו אבל מ"מ לומר שהקידושין בטלו למפרע בשביל שלא בא עליה דבר זה אין לו מקום כלל דמיד שקדש אשה הראויה לו חלו הקידושין ומה שלא בא עליה אינו אלא מורד בה ככל מורד מתשמיש שאם נחזר הדבר שהוא כן וכ"ש אם הוא מודה לה שחייב לגרש אבל ליכא כאן קידושי טעות.

ומה שהביא לעצמו רא"י מדברי האג"מ הג"ל א"ע ס"י מ"ה שכתב באינו יכול לבטל ונמצא שה"י שוטה וקידושין לפני ראב"י קאנסערוואטיווען הנה עיינתי שם ולפענ"ד לא קרב זה אל זה חדא דחלוק גדול הוא בין אינו יכול לבטל כלל שאינו מחקשה ובין יכול אלא שאינו רוצה ומורד בה ובאג"מ שם מיירי באינו יכול לבטל כלל וגם היו שם עוד חרי מומין חדא שהיה שוטה והשני קידושין ע"י ראב"י קאנסערוואטיווער. איברא דהאג"מ נמי כתב שם דמלך השגעון שהיה בבית חולים של משוגעים והיא לא ידעה מזה אפ"ה אם נשארה אצלו שבעה שבועות אם יש לידע שנודעה לה מזה בחוץ השבעה שבועות ונשארה אצלו כן א"כ יש סברה לומר דסברה וקבלה אם לא שנחזרר שלא ידעה מזה ומיד שנודעה לה מיאנה בו א"כ מבואר בידן ששהתה עמו ט"ו שנים וילדה הימנו ג' פעמים ודאי הסכימה לדור עמו כן דא"א בט"ו שנים שלא ידעה ופעלה לילד בנים הימנו וכה"ג האג"מ מודה דהוי קידושי ודאי וא"כ אדרבה מדבריו ז"ל ראייה לדבריו שהקידושין קידושין גמורין הם.

גם מלך של גבורות אנשים שאין לו שכתב הגאון ז"ל דממה שנחזרר ע"י ערכאות ממה שלא הכחיש אינו רא"י דאולי היה לו טעם להודות להם שהוא לטובתו ויש לבדוקה ע"י רופא מהימן אי אכתי בחולה היא ואף שאפשר ע"י הטייה מ"מ לא

באותם שאמרו חכמים ע"ש וז"ע ומבואר דכה"ג נריכה גט ולא עוד אלא שאין כופין אותו לגרשה אבל צלי גט לית מאן דכר שמיא להחירה מפני זה וא"כ הא דהאג"מ ע"כ ז"ל שהוא בצירוף הני אטעמי שיש שם עוד והכן.

ועתה נבא בזה טענה שלא בא עליה כלל כל השנים האלו הנה באמת כי הוא דבר זר שדרו יחד לערך ט"ו שנים ולא בא עליה וודאי אם אמת כדבריה ונכראה שגם הבעל מודה לה בזה וכה"ג ודאי טענה גדולה הוא אצלה ויש לה טעם גדול להכריח אותו לגרשה והוא בכלל מורד עליה בתשמיש אשר דינו מבואר בש"ע א"ע ס"י ע' וסי' קנ"ד ס"ג ועיין חשו' הרשב"א ס"י חרנ"ג ועיין מהר"ם מטראני ח"א ס"י ע"ו הובא בבאה"ט אות ח' ס"י קנ"ד וכ"ש זה דלפי טענתה מעולם לא בא עליה שחייב לגרשה וב"ד כופין על זה אלא דמ"מ דוקא היכא דנחזרר הדבר שכן הוא דבאמת דבר זר הוא לומר שמעולם לא בא עליה. והגם שהוא נמי מודה לה מה נעשה שלא נוכל להאמין לזה מפני חרי טעמי חדא שהרי לפי האמור יש להם שלשה ילדים שילדה האשה בינתיים והנה פשוט דאשה אשר בעלה הוא מטורף ולא בא עליה מעולם בנים אלו או לא ובדוק עליהם, או שנימא שהאשה הסכימה לדור עמו ולכן חיפשה אחר עצות שחלד ממנו ולא חטטרך להחגרש והסכימה דעתה לבטל זה בלי ספק.

איברא שהרי היא טוענת שהבנים שילדו היו ע"י סיוע רופא שלקח זרע מבעלה והזריע לרחמה והרופא מודה לה ונראה דגם הבעל מודה לה אלא דמעשה ממ"נ אם לא הסכימה מעולם להיות אשתו וחשבה אותו לשוטה ומטורף למה לא נתפרדה ממנו מיד אלא עשתה פעולות להוליד ממנו בנים ולא די בלאחר אלא עד שלשה בנים שנראה מזה ברור שהיא נתרצתה להיות אשתו ולדור עמו כמו שהוא ומחלה לו על העונה שלא בא עליה יהיה מאיזה טעם שיהיה ואין שום אשה בעולם שתתראה לקבל זרע מאדם משוגע ולילד ג' בנים

בעל ואפ"י בחוץ שלשים יום צריכה גט בהדי חליצה ומחמת שחי הלשונות שפרי"י נראה לאסור הנדה עד לאחר שלשים יום אם לא יודו שניהם שבעל ולהצריך גט ולכונסה אפילו חוץ שלשים אפ"י שניהם מודים שלא בעל ע"ש.

ובש"ע א"ע סי' קס"ז קס"ז יבמה שנתייבמה ואמרה בחוץ ל' יום לא נבעלתי וכו' ואם עדיין לא גירש כופין אותו שיבעל או יחלוץ ויזילא בגט (ואפילו מודה לדבריה שלא בעל צריכה גט וחליצה דכל כנוסה בחזקת בעולה המ"מ פ"ב) ע"ש והנה מבואר דאילו הוא והיא מודים שלא בא עליה אכן לא מאמינן להו דאין אדם מוקים אנפשיה יותר משלשים יום וכ"ש ט"ו שנים והולידו בנים שאין זה עולה על הדעת להאמין שמעולם לא בא עליה ומה שהוא מודה לה אפשר כמ"ש האג"מ שסבר שהוא לטובתו או שהוא סובר שלא יצטרך לגרשה והוי הקידושין בטלין ומותר באשה אחרת בלא גט ובלא הימור מאה רבנים ובפרט שהוא כבר נשא אחרת רוצה לחרך עצמו בזה וכיוצא שחושב עכ"פ שזה הוא לטובתו בכל אופן כיון דאין רואין שהוא עכשיו דר עם אחרת כדרך כל האדם וגם היה לו בנים מאשתו הראשונה ודר עמה ט"ו שנים בקידושין גמורין לפענ"ד אין שום סברא והו"א לפטרה בלי גט והרי היא א"א גמורה אלא חייבין לעשות כל ההשחלות שיחן לה גט מאחר שמודה שמורד בה ואני הנני מוכן לדבר עמו או עמה או שניהם יחד ולעשות כל מה שבידי כדי לפוטרה מחבלי העיגון של הבעל הנ"ל.

ומחמת כי הדבר נחרך ולכן אקצר ידידי דרשה"ט המצטער בצרתן של ישראל ומצפה לישועת ה' כהרף עין ויש להתרות באותו הבעל שלא לשחק באשה ישראלית כי יש שני דרכים שהאשה קונה את עצמה בגט או במיתת הבעל ויגרשה בטוב בגט ויחיה חיים ארוכים עם כל ישראל דרשה"ט ושכ"ת בלב ונפש, מנשה הקטן

שח"כ כ"כ וא"כ בדין שילדה וודאי לאו בחולה הוא א"כ ליכא הוכחה לדבריה והגם שהוא לא הכחיש אותה לא מהימנו כלל שלא בא עליה אפילו לדעת האג"מ ז"ל דאולי היה לו טעם להודות להם, וגם האג"מ התנה לשאול אותה למה לא עזבה אותו חיקף דאל"כ נחמנה אליו ואם חיקף אמרה להקרובים מ"מ חמטריך ליתן אמחלל לדבריה על שבעה שבועות ששהתה אללו.

והנה כל זה אם כל הטעמים שהיו לה שהיה באמת בנית משוגעים זמן רב וגם נישואין ע"י ראב"י קאנס' וגם לא יכול לבא עליה ורק שהתה עמו שבעה שבועות א"כ ק"ו בן בנו של ק"ו בדין שהקידושין היו קידושין גמורין וגם שהתה עמו ט"ו שנים וגם הוא ראוי להוליד שהרי ילדה הימנו ג' בנים ודאי נחמנה לדור עמו לאחר הקידושין אלא שכיון שהכה אותה וליערה כל השנים מיאנה בו ואין לזה שום הו"א לבטל הקידושין בשביל זה. וגם עכשיו שהוא דר עם אשה אחרת הרי הוא דר עמה כדרך כל העולם בחשמים א"כ הרי הוא רציה שגם באשתו ראשונה היה יכול לדור עמה ואין זה בכלל של האג"מ שלא היה לו כח גברא כלל די"ל קידושי טעות עכ"פ באופן ידידה וע"כ כיון שהיו להם בנים ה"י לו כח גברא דהא בזה חליא.

ובאמת כי מאד קשה להאמין שלא בא עליה כל השנים הללו ואפילו הוא מודה לה ועיין גמ' יבמות קי"א ע"ב יבמה שאמרה בחוץ שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר שלשים יום מבקשין הימנו שיחלוץ לה ובגמ' שם קי"ב ע"א מיחיבי יבמה שאמרה בחוץ שלשים יום לא נבעלתי בין בשהוא אומר בעלתי בין שהוא אומר לא בעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר שלשים יום מבקשין הימנו שיחלוץ לה ועיין חוס' שם ד"ה היא ומיהו י"ל דאיהו נמי צעי גט אפילו שניהם מודים שלא בעל וכו' ועוד יש לפרש דאפילו שניהם מודים שלא

סימן קמו

באחות אשתו פוטרת צרתה

ש"ק לסדר והיה ברכה בנ"י יצו"א
מע"כ חתני כבני הרה"ג ור"ח שלשלת היחסין בנש"ק
פרי עץ הדר כש"ת מוה"ר יהושע יואל וויינבערג
שליט"א וצפידת ביתו בתי הרבנית הצדקנית מנב"ת
מרת מרים מלכה תח"י ר"י בישיבה הקדושה בית
אברהם סלונים, ירושלים עיה"ק ת"ו

אחדשה"ט בלהנה נאמנה,

היום כשקמתי באשמורת הבוקר ומלאתי ח"ח
שכנתי זהא שמעתחא (יבמות ב' ע"א)
באחות אשתו שפוטרת לרומיה ובתום' שם ד"ה
ואחות אשתו שהקשו מנדה דמאסר ליבם כמו אחות
אשתו דיבמה שנאסרה שעה אחת על בעלה קרינן
זה כל יבמה שאין לה קורא זה בשעת נפילה יבמה
יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים (יבמות
כ"ז ע"ב), ותי' דלא דמי לאחות אשה ושאר עריות
האיסור עומד על היבם טפי משאר בני אדם, אבל
נדה לכ"ע אסירה. והרא"ש ז"ל ס' ב' כתב דלא
דמיא נדה לעריות שאסורות ליבם משום קורבות
ומותרות לשאר העולם, אבל נדה אסורה לכל. וכ"כ
התוס' שם ד"ה ואחות אשתו דלא ילפינן מינה נדה
דנדה לכ"ע אסורה ולא מקריא ערוה דאינה אסורה
משום קורבא. וכן הנחת מחשב"ן ס' ר"ס שהביא
דברי התוס' הנ"ל וכתב בדבריהם שאינו דומה
לאח"א לאסורה משום קורבא דעריות ולא כן נדה.

וקשה לך דהיכן מצינו דין נאסרה שעה אחת
מפורש בעריות אשר מחמת כן נאמר דרך
מי שאסור משום ערוה יש בו דין נאסרה, וביחוד
חקשה להרא"ש ומוס' הרא"ש שכתב דלא ילפינן
ולא שייך למילף נדה מאח"א לגבי דין נאסרה
ומשמע דדין נאסרה כתוב באיסורא דאח"א ומינה
נריך למילף. והארכת בדברים משמחים בדברי חוריה
ופלפלת בהם בעומק ורוחב בינתך ששענת בדברי
רבותינו הראשונים ואחרונים ז"ל בדברים משמחים

והגם שאין הז"ג אצלי לעבור על כל דברך ולפלפל
בהם. האמנם כדי להשתעשע בדברך הנני עכ"פ
בהערה אחת, מה שנראה בהתרת ופירוק קושיא זו.

ולכאורה יש לעיין להיפוך דמאי ס"ד דהתוס'
להקיש נדה לעריות דעריות אין ההיתר
צידה להחיר עצמה על היבם ונדה צידה להחיר
עצמה וכל שצידה ההיתר לא דמי לעריות כלל ועיין
ר"ש גיטין דפר"ך ולצ"ל ב' עדים מידי דהוה
אשאר עדיות שנחמרה ומשני ע"א נאמן באיסורין
ופריך דהכא איחזוק איסורא דא"א והו"ל דבר
שצערות ואין דבר שצערות פחות משנים ועיין רש"י
ותוס' בדבר שצידה אפי' איחזוק איסורא מהימנא
ועיין תוס' שם וספרה לה וכת' הרמב"ן בשם י"א.
ועיין יבמות נ"ד ע"ב נדה ביומי תליא מילתא אשת
אח צננים תליא רחמנא.

ואין לומר דמה שיכולה לטהר לא מקרי צידה
שהרי הטעמה תלוי בפסיקת דמים שאינו
צידה שחפסיק אלא צדי שמים, ועיין טב"י מה
שהאריך בנדה אי מקרי צידה, לטהר עצמה, ועוד
דהוי תלוי במעשה לטבול, איברא דנראה דכה"ג
מקרי צידה ואפילו הוה רוב הבא ע"י מעשה כיון
שצטבע הזמן מסלק את הדמים וצידה לטבול מקרי
צידה לטבול וגם עיקר הטעמה אף שאינו צידה
שהרי תלוי בעצם טבע הצריאה ואם יבא האורח
ילך אין זה צידה מ"מ כיון שכן הוא צטבע וכל
שכן הוא צטבע מקרי צידו.

וראי' לדברינו מתוס' לקמן דף קי"ט ד"ה ר"מ
היא דרוב נשים מחעברות לא מקרי רוב
תלוי במעשה אלא ממילא הוא בא שאדם חזק
לאשתו, ובגמ' בכורות כ' ע"א דחשיב חשמים
דבהמה תלוי במעשה ח" בתוס' בכורות דף כ'
ע"א ד"ה רבינא לחלק בין חשמים דאדם לחשמים
דבהמה דלפעמים נריך להרביע הבהמה ודברי
התוס' נריכים ביאור דמה בכך דלפעמים בהמה
נריך להרביע אבל זה נמי הוה רק מיעוטא אבל רוב
בהמות מחעברות ויולדות א"כ הרוב לא תלוי

דוקא הו"ל תלוי במעשה אבל איש ואשתו שהוא מטבע העולם והאדם וכמ"ש בגמ' ללאחר שלשים יום אפי' אמרו לא בעל לא מהימני שפיר לא מקרי תלוי במעשה. וא"כ הרי מקרי בידה לטהר ולא דמי לעריות כלל. ואולי דזה כוונת הח"י שם אות ד' שכתבו בקיטור א"נ כיון שיש לה היתר ע"י טבילה מקרי יבמה יבא עליה אבל הגי' אין להם היתר ע"כ. ונ"ע כוונתם הא' אחרת אשתה שמתה אשתו נמי יש היתר לאחר שחמות ולהנ"ל אחי שפיר דהכא ההיחור בידה ולא תלוי באחרת והתם ההיחור תלוי במיתת אחרת והבן.

וראיתי שהרבה נחקשת שם בביאור דברי החוס' והרא"ש שחלוי ההיחור בחילוק האיסור שבאחרת אשתו האיסור משום ערוה וקורבא ובאיסור נדה האיסור משום כרת ולא ערוה ונחקשת באות ג' דמאי נפק"מ ומהאי סברא לחלק בין איסור כרת הבא מחמת ערוה לבין איסור כרת הבא מחמת נדות והאיך האיסור יבוס קשור בדווקא לערוה ולא לשאר איסורי כרת,

ואשר נלפענ"ד בהיחור קושיתך הוא כך, דהנה כבר נחקשתי באיסור יבמה לשוק שהוא איסור לאו ולא כרת כמבואר (יבמות ז"ב ועיין רמב"ם פ"ג מהל' יבוס ה"ט ובטוש"ע א"ע סי' קנ"ט) ולכאורה ממ"נ אם קידושין הראשונים פקעו כשמת בעלה הרי היא פנוי' אלא שיש עליה מצות יבוס של יבמה יבא עליה ואמאי איכא איסור לאו ואי אכתי נשאר קידושי בעלה הראשון והרי היא אשת איש וכמ"ש ז"ל מן השמים הקנו לו ליבם אשה והחירו לו אשת אחיו א"כ הרי כשזנתה תהא בכרת ובגמ' (שם) אמר' רב מנין שאין קידושין חופסין ביבמה שנאמר לא תהיה אשת המת החונה לאיש זר לא תהא זה הויה לזר ושמואל אמר בעניינותי נריכה גט מספקא ליה לשמואל האי לא תהיה אשת המת אי ללאו הוא דאחא אי דלא תפסי זה קידושין הוא דאחא ולא מיבעיא לרב דודאי ז"ע אמאי לא הוי בכרת אלא אפי' לשמואל נמי ז"ע, ועוד דהרי רב נמי מודה דיבמה לשוק לא הוי אלא

במעשה כלל וטבע הבהמה והאדם אחד הוא לענין זה ואדרבה האדם תלוי בדעת ובידו שלא לבעול אבל הבהמה טבעה אינה תלוי בדעת אלא הרי הטבע מכרימה ואמאי קרי לה תלוי' במעשה מפני המיעוט של לפעמים.

האמנם נעימים עלינו דברי כק"ו בבית שערס יו"ד סי' א' בד"ה חה שכתב ח"ל חה זמן רב נחקשתי דחולין דף נ"ג רוב אריות דורסין והא' רובא דתלוי במעשה. והקשה שם דמ"ש דריסת האר"י דלא מקרי תלוי במעשה מרוב בהמות מחעברות וילדות והעלה שם דבר חדש דדבר התלוי במעשה עצמו שהוא בידו והמעשה בטבעו לא מקרי תלוי במעשה אבל דבר שחלוי במעשה אחרים ואינו בידו אף שרוב אחרים עושים המעשה ויש כאן רוב עושים מ"מ כיון שאין בטבעם של אחרים לעשות המעשה ההיא מקרי הדבר תלוי במעשה אף שבידו ובטבעו לעשות, והחילוק אם אנו דנין על העושה המעשה והיה בידו לעשות המעשה אזלין בחר רובא אבל אם אנו דנין על מי שנעשה בו המעשה כגון רוב פרות מחעברות וילדות לא שייך לומר שהוא רוב בטבע כיון שטבע הזכרים לעלות על הנקבות וטבע הנקיבות לקבל הזכר, שהרי אין זה הטבע של הזכר לעלות על נקיבה זו דוקא ואין בידה להביא הזכר עליה ג"כ ולכן טבע הנקיבה שמקבלת זכר אין זה מעלה או מוריד שהרי אין בידה שיבא עליה זכר ותלוי במעשה אחרים כלומר בזכר לכן לא הוי רוב.

ולפ"ז פי' ברוב אריות דורסין אף דתלוי במעשה כיון שהמעשה בידו ובטבעו לא מקרי תלוי במעשה, וזהו ביאר והסביר מה שכתבו האחרונים דביאת זנות הוה תלוי במעשה כמ"ש וראייתם מדברי החוס' הנ"ל שמשמע דדוקא באיש ואשתו לא מקרי תלוי במעשה, אבל ביאת זנות מקרי תלוי במעשה ונריך טעם לדבר מ"ש אלו מאלו, ולהנ"ל אחי שפיר דהגם שאמרו גזל ועריות נפשו של אדם חומדתן מ"מ אין בידה להביא המזנה עליה אלא תלוי במעשה אחרים ואינו מטבע שחנה עם זונה זו

ואת אשתו ע"י הקידושין שקידש אותה וזה מה שאמרו אשה הקנו לו מן השמים, וכן אמרו בגמ' קידושין ד' ע"ב מה ליבמה שכן זקוקה ועומדת ופרש"י. לזה מחמת קידושי המת ואין ביאה בזה אלא לגמור אבל קנין דמעיקרא לא. ובמוס' שם ד"ה מה ליבמה בקופו פי' נמי הרי אלעזר משו"א פי' שכן זקוקה ועומדת שביאה זו אינה עושה אלא גומרת קדושי ראשון ע"ש. מבואר דיבמה אינה זריכה קידושין שניים אלא הקידושין שקידש בעלה הראשון הם הקידושין לשני ולפי"ו תחזוק קושין אמאי אין הולד ממזר ואמאי לא הוא אלא בלאו.

ולפמ"ש לעיל הטעם הוא דכיון דבקידושין יש שני קנינים קנין ממון מזד הבצל וקנין איסור ממה שהיא מתיחדת ולפי"ו קנין ממון מזד בעלה נשאר יורש אותה היבם עם שאר נכסיו שהיבם יורש את אשתו ויורש שאר נכסיו אחיו ושפיר אינו צריך קידושין שניים ומיהו האיסור אישות שיחדה עצמה לבעלה הראשון שהי' אחי היבם אותו היחוד מעולם לא התייחדה ליבם זה וכיון שכן א"כ איסור א"א מזד היחוד שלה אלא דין אישות מזד הכסף קידושין והו"ל כעין דין גזל ושפיר לא הוא אלא בלאו, ואפי' לרב דס"ל דאין קידושין חופסין ביבמה י"ל משום דס"ל כיון דקידושי ראשון לא נפקעו א"כ כמו דאין קידושין בא"א משום דאין קידושין חופסין בא"א שאין מקום חלות הכ"נ כיון דהקידושין לא נפקעו רק האיסור מזדה ס"ל דאין קידושין חופסין ביבמה דלא חלו על הקידושי כסף של הראשון אבל מ"מ הרי היא אסורה רק בלאו משום דהיחוד שנתייחדה לבעלה הראשון חלו לה ולזה השני מעולם לא יחדה עצמה ועד שלא יבם אותה הרי היא בלאו שלא נאסרה מזד היחוד.

אלא דמעתה אחי שפיר החילוק בין איסור ערוה שיש בו כרת ואיסור נדה שיש בו כרת דאף דתרוייהו איסורי כרת יינהו לענין החיוב ועונשין מ"מ לענין יבום חרי עיני יינהו דמזנות יבום חולה באישות ובחלות הקידושין וכל אשה שקידושין חופסין בה נופלת ליבום הגם שאסורה לו באיסור

לאו ואם זינתה לא נאסרה ולא היא כא"א ואפי' למ"ד יבמה שזינתה אסורה ליבמה ועיין סוטה י"ח ובמוס' שם בשם הירושלמי אי קי"ל כרב המנונא ועיין יבמות בגמ' ז"ו ע"א ודברב המנונא קמפליגי דאמר רב המנונא שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה דרב אמר הרי היא כאשה איש ומיפסלא בזנות ומ"מ נראה דאין הולד ממזר דלא הוא רק חייבי לאוין ושמואל אמר אינה כא"א ולא מיפסלא בזנות ועיין רמב"ם פ"ב מהל' יבום ה"כ.

והנה כבר כתבנו דבקידושין יש שני קנינים קנין ממונות והשתמשות והשני קנין איסור של הקדש ועל קנין ממונות הבצל נותן פרוטה ומקדש וקנין זה יליף קיסה קיסה משדי עפרון וקנין זה נעשה מזד הבצל ויש קנין שני והוא קנין איסור שהיא מתייחדת לבעלה ואסרת עצמה על כל העולם עיין קידושין ז' ע"ב ד"ה דאסר לה אכ"ע כהקדש ח"ל דגבי אשה במה דמתייחדת להיות לו היא נאסרת לכל אבל בטלית לא שייך למימר הכי ביאור הדברים דהחילוק בין טלית דטלית אין זו דעת והכל מזד הבצל וליכא איסור הקדש מזד הטלית אבל באשה שהיא בעלת דעת במה שמתייחדת להיות לו היא נאסרת לכל ונמצא שהאיסור בא מזדה מזד הייחוד שלה לבעלה, וקנין איסור הזה שהוא מדין הקדש ולכן אם זינתה תחת בעלה אפילו בשוגג מ"מ מעלה בבעלה והכוונה שהרי עברה על איסור היחוד שנתייחדה לו וכמ"ש זה המהרי"ק בתשובה ובט"ו הביאו ולכן בחורה כחייב ומעלה זו מעל שהוא כמובן בהקדש והבן כי קצרחי.

ומעתה אשה שמת בעלה קי"ל דמיחה מתרת ומותרת לינשא לאחר ומיהו אשה שמת בעלה בלא בנים ונפלה לאחיו ליבום הרי מיחה בעלה לא החירה לינשא לאחר שהחורה אמרה לא תהיה אשת המת החולה, ומעתה צריך להבין במה נשארה אשה זו מקושרת לבעלה הראשון ולקידושין הראשונים שאסורה לינשא לאחר ורק ליבם ונראה פשוט דהקידושין שקידש הראשון לא נפקעו כלל והם נמשכים מאחיו המת לאחיו היבם שירש אותו

בשעת מיחה ומה שאינו צועל היצם הוא איסור אחר, ובאמת דביצום אפי' לא נחכוך לשם מצוה כלל ואדרבה כיון שלא לשם מצוה מ"מ כל שמתכוין לשם ביאה בעלמא ואפי' זנות קנה וי"ע.

אלא דלפ"ז החילוק מוכרח בין איסור כרת דעריות לאיסור כרת דנדה דהגם דתרוייהו איסור כרת הם והקשו דהקישא דר"י מ"מ כיון דלענין קידושין שחופסין נדה הפקיע הכחוד דחופסין נה ולענין יצום העיקר הקידושין שיהיו חופסין נה שפיר לא מקרי אסורה בשעת נפילה כנלפענ"ד והבן כי ביסוד זה יש ליטב עוד ענינים.

סימן קמח

עוד להג"ל

בחלוצי צבא מותר להם לאכול גבו"ט

מענינא דיומא גרגיר אחד מה שהרהרתי (בראשית י"ד כ"ד) בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אחי. נראה לפמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ח מהל' מלכים ה"א חלוני נבא כשיכנסו בגבול העכו"ם ויכבשו וישבו מהן מותר להן לאכול נבלות וטריפות ובשר חזיר וכיוצא בו אם ירעב ולא מנא מה יאכל אלא מאכלות אלו האסורים, מפי השמועה למדו ובתים מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצא בהם. והרמב"ן ז"ל טען עליו דבמלחמת שבעה עמים הותר להם דבר טמא עיין חולין פ"ק דף י"ז ואי במלחמת הרשות לא הותרו אלא במקום סכנה ועיין רדב"ז שם.

ונראה דלא פליגי אלא בדבר איסור כגון ערפי דחזירי אבל דבר היתר לכ"ע מותרין לאכול וליכא משום גזל דכיון שהם במלחמה וישבו מהם הרי קנאו בחזקה ובמלחמה ולכן כיון שרדפו אחריהם וישבו מהם אכלו מה שאכלו, אלא שעמה כיון שאמר המלך סדום תן לי הגפש והרכוש כך לך ואמר לו אברהם הרמתי ידי וגו' אם מחוט ועד

לאו או נדה או כיוצא בו כיון שלענין יצום תפיסת קידושין העיקר שיחולו הקידושין ולכן אם הייתה אסורה עליו באיסור ערוה בשעת נפילה הרי לא תפסי נה קידושין וכיון דלא תפסי נה קידושין א"כ גם קידושי אחיו הראשון אין להם מקום חלות בשעת מיחה ופקעו הקידושין בשעת מיחה ככל הנשים שמתו בעליהן שנפקעו הקידושין והתירו לעלמא אבל באיסור נדה דיש ילפיתא דקידושין תפסו נדה א"כ בשעת מיחה היצם הרי יש מקום חלות לקידושי אחיו הגם שהיא אסורה עליו משום נדה אבל חלות היצום הוא מנד הקנין של הקידושין של אחיו הראשון וכיון שיש מקום חלות עליה מנד הקידושין של קידושי המת דקידושין חופסין נדה אלא שאין צידו לגמור מנד האיסור נדות והלא כל היצום שהיא הביאה אינה עושה אלא גומרת קידושי ראשון וזה יכול לאחר זמן.

ובמה שכתבנו יש ליטב קושית הח"צ בתשובה א' שהביא שם בשם המראנ"ח למיעת האוננת מחליצה משום דהיא מצוה ואונן פטור מכל המצוות האמורות בחורה, ותמה ח"ל וגדולה מזו אני על הרב ז"ל אם כדבריו אין לך אשה שכשירה ליצום שהרי הוא והיא נעשים אוננים ואף היצום היא א' ממ"ע וק"ל כל יבמה שאין אני קורא נה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה ע"ש. ולפמ"ש אחי שפיר שהרי בשעת נפילה לא צעי אלא שחאה ראוי לקידושין שיחולו הקידושין והרי קי"ל דאונן מצי מקדש ואדרבה גמ' מפורשת היא (כתובות ג' ע"ב) כדחניא הרי שהי' פתו אפי' וטבחו טבוח ויינו מזוג ומח אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה וצועל בעילת מצוה ופורש וטבחו שבעת ימי המשחה ואח"כ נוהג שבעת ימי אבילות, והרי מבואר דכשהוא או היא או שניהם אוננים מקדשין אפי' לכתחילה ככה"ג שמתו אביו של חתן או אמה של כלה וכ"ש תרוייהו קודם שחל האבילות ולכן לא מקרי בשעת נפילה יבמה שאין אני קורא נה בשעת נפילה דלענין הקידושין חלין או שזה היא החלות בשעת מיחה והרי הירושה נמי מצוה וחל

ראשונים לאופן ההפקעה היו מדין חנאי בקידושין דכל דמקדש אדעמא דרבנן מקדש וכל היכא דלא ניחא להו בקידושין אלו הרי בטלו הקידושין מדין חנאי וכן הביא מחש' הריב"ש ס' שז"ט דבהני ג' סוגיות לא שייך לדון מדין הפקר ב"ד הפקר כיון דהקידושין היו קידושין גמורין בזמנם אלא שאח"כ אירע סיבה ועיין בגמ' ולכן נענין למעט דכל דמקדש אדעמא דרבנן מקדש. ומיהו המאירי מפרש דטעמו של רבינא נמי מדין הפקר ב"ד הוא ולכן קאמר חינו קדיש בכספא כלומר דרך בכסף שייך הפקר ב"ד והקטו חכמים המעוט לאשה והוא כמקדש בשלה וכן משמע בחוס' שם. עוד טעם שמי כתב השמ"ק עפמ"ש"כ המוס' (דף פ"ט ע"ב) ד"ה הפקר בחורס מן הטמא על הטמא דל"ל הפקר ב"ד הפקר ולאפקועי מרשותיה בשעת הפרשה כיון דבחר הכי נמי אכתי שלו הוא ועליו לתקנו והכ"נ כיון דבעי רבנן גיטא ובלא גט לא פקעי הקדושין היכי נימא מו הפכ"ד הפקר ומעכ"מ האריך בביאור לפי דרכו.

ולפענ"ד נראה בכוונת השמ"ק דהפקר ב"ד לא חל אלא על מעוט או על פירות ובשעת מעשה כגון בשעת הקידושין במקדש או בשעת הפרשה במפריש וכל שהפקירו הב"ד המעוט בשעת הקידושין הוצרך הדבר דמעולם לא חלו קידושין אלו ומעולם לא היחה מקודשת וא"כ גט מה בעי הכא כיון דלא חלו הקידושין גיטא לא בעי שהרי נחביר שפנויה היחה למפרע וכמו דקיי"ל היכא דמיאנה בבטלה יוצאת בלי גט או נמצאו קידושי טעות דאפילו בנה מורכב לה על כתיפה ממאנה והולכת לה בלא גט עיין יבמות ק' ע"ב וממאנת מי ילדה ומשני בקדושי טעות וכו' ישמעאל ועיין בחובות ע"ד ע"א וב"ב קנ"ז ע"ב קידש על חנאי ובעלה אינה זריכה הימנו גט ועיין גם נדה נ"ב ע"א ויבמות ב' ע"ב חוס' ד"ה ואי עמה יכול לומר בחמותו, וע"כ כיון דאין מזכירין לה גט א"כ מחזיקין לה בא"א וחלו הקידושין בזמנם וא"כ ע"כ ז"ל שלא הפקירו הב"ד הכסף בשעת קידושין וכיון דלא הפקירו למפרע וחלו הקידושין הדרא קושיא

שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך נמצא שמחלה לא קנו מדין חזקה בשני ולפי"ו הרי אכלו הנערים מגול שאינו שלהם וגם מה שלקחו האנשים ענר אשכל וממרא זריכים להחזיר דלא ליהוי גול למפרע ולכן אמר בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים וגו' שכיון שהם כבר לקחו ואכלו אין צדי להפקיע משלהם בשביל הטענה שלא מאמר אני האשרמי את אברם. ושאיר אכלו היחר למפרע.

אלו דברי חמ"ך ואביכם אוהבכם, אדם מיעוט לעולם דושה"ט המצפה לגדולתך וי"ר שתזכה ללמוד תורה לשמה ולהרכיב תורה ברכים ולהרבות דעת, ולבנות בית גאמן בישראל בזרע בך מאת השם המבורך ונא תדרוש בשלום אשתך הרכנית בתי הגדולה הקשורה בלבי תחי' ונכדי חמדת לבי ובבת עיני אברהם מרדכי הי"ו ובשלום מחו' מר אביך שליט"א המצפה לישועת ה' כהרף עין בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן קמ"ב

דין דהפקיעו רבנן לקידושין מיניה

א' דר"ח מר חשון התשנ"ג בניי

מע"כ הרה"ג ור"ח גר"א א"א כו' כש"ח מוה"ר שלום מרדכי סג"ל שליט"א מחברי הכולל בית אולפנא דרבינו יוחנן קרלין סטלין רמות ת"ו

אחדשכ"ת צידדות, וכו'.

ועל ד"מ אשר כתב באבן משפט סימן ה' ענף שני בגדר הפקעת קידושין שנעשו ע"י כסף או קידושי ביאה ומעכ"מ האריך והעלה ב' נקודות חדשות. א' בדין הפקר ב"ד אי אמרינן שהפקיעו הקידושין א"כ למה זריכין גט בכלל כיון דהפקיעו הקידושין למפרע אין כאן קידושין. ב' המקדש צריכה דשוי חכמים לנעילתו נעילת זנות מה הוא דין של שוי לנעילתו והיאך זה נעשה. ומעכ"מ העיר משמ"ק ריש בחובות מרמב"ן וריטב"א ועוד

בקום ועשה וחי. (ג) מדין דכל דמקדש אדעמא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן והכא כיון שאמרה לבעלה טמאה אני לך אפקעינהו רבנן לקידושין מעיקרא ונמצא שבשעה שנאנסה פנויה הייתה ומש"ה שריא לבעלה ואוכלת בחרומה.

ובמקום אחר הארכתי לטעם דאפקעינהו וכשזינחה פנויה הייתה א"כ לכאורה הפקיעו הקידושין למפרע משעת נישואין והייתה אצל בעלה כפנויה עד עכשיו וגם בניה שילדה מקודם הו"ל בני פנויה. (ג) גם מעכשיו מכאן ולהבא חשאר אצלו כפנויה דהרי אחר שזינחה והפקיעו הקידושין אין כאן קידושין חדשים על להבא, ואיך ידור עמה בלי חו"ק, ועיין כתובות י"א ואמר רבא מאן דקא מוחיב שפיר קא מוחיב מקח טעות לגמרי משמע ובעי קידושין מחדש עיין בש"ע ובאחרונים. (ג) דא"כ במשנה אחרונה א"א שזינחה וילדה ממזר חאמר לבעלה טמאה אני לך ופקיעו חכמים הקידושין ויטהרו הממזרים דאז בשעה שזינחה פנויה הייתה (ועיין חוס' גיטין ל"ג ע"א) בגט שאין עליו זמן שמה יחפה. (ד) אי נימא דאפקעינהו והדר חלו קידושין מעכשיו או לריך קידושין מחדש א"כ גם בענין כתובה שכח לה כשנשאה והוא בחולה עכשיו יבטל הכתובה ויכתוב לה כתובת בעולה שהוא מאה ולא מאתים ועיין חוס' כתובות י"א ובחור"ט והגרע"א ז"ל היכא דפירסה נדה חחת החופה ולא בעלה לענין כתובה מאתים ועיין משנה הלכות ח"ו ס' רמ"ב.

סימן קנ

עוד להנ"ל

כמה מיני הפקר

והנראה בס"ד לומר בזה דבר חדש דהנה מצינו כמה מיני הפקר כלומר כמה דינים בהפקר, (א) הפקר בעלים שיש לאדם חפץ ומפקירו לעלמא והפקר זה הוא שמוציא החפץ מרשותו

מה מהני הפקר ב"ד ומה ש"ך הפקר ב"ד כיון דהקידושין חלו בזמנם ובשעת הקידושין.

וזה כוונתו מה שמציא ראי' מחוס' (עיין יבמות פ"ט ע"ב ד"ה שהפקר ב"ד) גבי חורס מן הטמא על הטהור דל"ל דלא מהני מטעם הפקר ב"ד הפקר ואפקעינהו רבנן להחבואה מרשותו דא"כ דהטעם דאפקעינהו רבנן הפירות מרשותו מטעם הפכ"ד שוב אינם שלו וליכא עליו חיוב לחקן פירות כמו כל פירות של הפקר שאין חיוב לו או לאחרים לחקן, וע"כ כיון דבמפריש מן הטמא על הטהור אמרינן דכן יש עליו חיוב לחקן ע"כ הוא דין מחודש בהפקעה ולא מדין הפקר ב"ד וא"כ בקידושין נמי כיון דלמפרע לא הפקירו היאך ובמה הפקיעו הקידושין עכשיו ועכ"ל שהוא מדין חנאי בקידושין ולא מטעם הפכ"ד והבן כי קנרתי.

ומעב"ת הביא עוד מבעל הפלאה ריש מס' כתובות ולב שמח על הרמב"ם בסה"מ שורש ב' ומרן הח"ס א"ע ח"א ס' ק"ט דלא ש"ך להפקיע קידושין שנעשו מזמן מרובה ולהפקיר המעות שאינו בעולם למפרע.

ומה שנלפענ"ד בעיקר הא שמעמחא דאפקעינהו בס"ד דבגמ' נדרים נ' ע"ב חנן בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך שמים ביני לבינך ונטולה אני מן היהודים חזרו לומר שלא תהא אשה נוחנת עיניה בלאחר ומקלקלת על בעלה האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה וכו', ונחלקו הראשונים ז"ל בביאור הא תקנתא, החוס' והר"ן ושאר ראשונים הקשו כיון דמדינא האומרת טמאה אני לך מיחסרא אבעלה כמשנה ראשונה ומשום שלא תהא נוחנת עיניה בלאחר היאך החירו איסור טומאה לבעלה וכי איסור שבה להיכן הלך. והחוס' בשם רבינו אליעזר ח"י דלא מצינו זונה אסורה לינשא לכהן דהוא מחזה עליה אצל היא אינה מחזרת עליו ע"ש, ומה שחמהו עליו האחרונים ז"ל ועיין ר"ן שם שכח ב' חירוצים, (א) דמשום מגדר מילתא יכולין להפקיע

ומפקיע רשותו ובידו לחזור עד שלא זכה בו אחר וכעין זה כחצו במשכיר בהמחו לעכו"ם והמנה עמו לשבות בשבת או להחזירו והעכו"ם לא שמע לו ולא שבת בשבת שיפקיר בהמחו לפני השבת ואינו עובר על איסור שביטול בהמחו ואפ"ה אין אחרים יכולים לזכות בבהמחו.

וביארתי במקום אחר שהוא מדין הפקר של סילוק רשות ולא עושה קנין ולא הפקר שעושה קנין שאחרים יוכלו לקנות בו והפקר כזה מועיל שלא יעבור על איסור שבת (ועיין ש"ע הרב ובשו"ת ח"ס א"ח סי' ס"ג ובספרינו משנה ח"ד סי' ל"ב) ועיין חוסי' והרא"ש נדרים מ"ח ע"א ח"ל הלכך בשבת יכול להפקיר כליו שלא יעבור על שביטול כליו וכן בהמחו אם השאילה לעכו"ם ולא החזירה לו קודם השבת אפילו בינו לבין עצמו עכ"ל ומונחים בזה דברי רש"י פסחים ו' ודברי הרע"ב ריש פסחים שמה ימלא גלוסקא יפה ודעמו עליה ע"ש פסחים (דף ו') ובמה שהקשו עליהם וכבר הארכתי בזה בהרבה מקומות.

ג) הפקר ב"ד לממון בעלים בע"כ של בעלים לקנס או לעונש אפילו במקום שהוא אינו רוצה להפקיר שכן כח ב"ד יפה להוציא ולהפקיר החפץ מיד בעלים ומרשותו מחמת שבת לו אחה עונש מב"ד לפי דעת עיני הב"ד כגון שעבר ע"ד החורה או על דבריהם ז"ל או כדי לעשות סייג למורה או כשהדבר לצורך כלל ישראל וכיוצא בו וכדאמר ר' יוחנן (גיטין ל"ו ע"ב ויבמות פ"ט ע"ב ועיין עוד שקלים ג') דאמר ר' יוחנן מנין שהפקר ב"ד ה"ה הפקר שנאמר (עזרא י') וכל אשר לא יבא לשלש הימים כעצת השרים והזקנים יחרס כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה ר' אליעזר אומר מהבא (יהושע י"ט) אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות וגו' (ועיין שו"ת מהרי"א אסאד יו"ד סי' קס"ד ונע"ק).

ד) הפקר ב"ד לטובת יחיד או רבים בשביל שלא יעברו על איסורין וכמ"ש ז"ל (שבת

לרשות הפקר והפקר כזה עושה קנין וכל הרוצה לזכות זוכה בו ואין צד בעלים לחזור בו אלא אם רוצה בו גם הוא יכול לזכות מההפקר כשאר כל אדם ועיין נתיבות חו"מ סי' רמ"ב סק"ג שמחלק בין הפקר ליאוש שהמאוש כל זמן שלא זכה בו אחר יכול לחזור בו מן היאוש ואם חזר בו ובא אחר ולקחו הרי הוא גזל בידו לא כן המפקיר אין בידו לחזור וכל הקודם ולקחו זכה בו בין הוא ובין אחרים. ועיין ש"ך ח"מ סי' שנ"ח ושו"ת מחנה חיים סי' ס"ו ושו"ת משנה ח"ה סי' רנ"א ודו"ק.

ב) הפקר מחמת איסורים כלומר שמפקיר חפצו או כליו או בהמחו כדי שלא יעבור איסור בשבילם ודין הפקר זה משונה מן ההפקר לעלמא דכאן אינו מפקיר החפץ לאחרים שיבאו ויקחו אותו ויחזיקו בו אלא כיון שכל זמן שהחפץ ברשותו עובר עליו באיסור וכגון חמץ בפסח שאם הוא ברשותו עובר עליו בבי"ב וב"י והוא מפקירו ומפקיעו מרשותו שלא לעבור עליו, והפקר זה אינו הפקר לכ"ע כיון דכל ישראל איסורין בחמץ בפסח נמלא דמה שמפקירו אינו שחזר בו אחרים אלא להפקיע עצמו מידי איסור וכמ"ש חז"ל שני דברים אינם ברשותו של אדם ועשאן הכחוש כאילו הם ברשותו לעבור עליו ואילו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה. וז"ל כיון שאינן ברשותו אמאי עובר עליו ובמה עשאו חכמים כאלו הן ברשותו ובפרט לפ"מ דקיי"ל איסורא לא ניחא ליה לאינש דלקניה (ויש לדיוק ג"כ דא"כ אינו עובר רק מדרבנן ודו"ק) וז"ל דיש כאן שני דינים אחד חפץ שהוא ברשותו והשני האיסור שעל החפץ הרוכז עליו כשהוא ברשותו וכשהוא מסלק עצמו מן החפץ במה שמפקירו ומבטלו הנה הראה שאינו רוצה בחפץ זה וממילא אינו עובר באיסור דמה שעשאוהו כאילו הוא ברשותו היינו כל זמן שאינו מראה שאינו רוצה בו ומסלק רשותו הימנו.

ולכן תקנו להפקירו ולבטלו והפקר זה הוא מדין סילוק רשות מהחמץ וכמ"ש המחירי במגן אבות והפקר כזה אינו עושה קנין אלא מסלק

י"ח) ולנ"ש דס"ל שניחת כלים בשבת ולר"ב יוסף אפילו לנ"ה היבא דעביד מעשה דס"ל ר"ב יוסף לר"ב ולימא מר משום שניחת כלים דמיא וכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לרבות שניחת כלים אלא אמר ר"ב יוסף לרבות שניחת כלים וכו' ולנ"ש אע"ג דלא קעביד מעשה אסור מוגמר וגפריה מ"ט שרי ב"ש ומשני דמפקר להו אפקורי ועיין חוס' שם ד"ה ולנ"ש וד"ה דמפקרא ועיין רשנ"א שם דב"ד מפקרי להו לכל כלי ישראל שמבשלים בהם מע"ש לשבת ונתבשל בשבת שלא יעברו על אסור שבת, וכן ז"ל אליבא דהרומה וכו' וז"ל שפסקו שניחת כלים והארכתי במקום אחר.

ופשוט דהגם שהפקירו ב"ד כל הכלים מ"מ אסור לישראל ליתנם לבית חבירו ולזכות בכליו שב"ד הפקירו, וז"ל שהפקיעו רק שלא לעבור באיסור ועיין חוס' שם דבנהמה לא אמרין כן דלא המירו רק בכלים וז"ל דהם אמרו להפקיר והם אמרו שלא יזכה בו אדם ואם יבא אחר וזכה בו יפקירוהו ויזילוהו ממנו ויתנוהו לבעלים הראשונים וכל זה הי' בחנאי ההפקר כי בידם להפקיר ולהקנות וכמבואר בירושלמי שקלים וביש"ש ודלא כהמולקיס דאין בידם להקנות, או שלכתחילה לא הפקיעו הבעלות אלא הוצילוהו מרשותו שלא לעבור עליו.

ולפ"ז בדין במקדש ועושה מעשה שלא כהוגן בשעת קידושין או הפקירו החכמים כסף הקידושין והקנייהו לה הכסף ולא קידש אותה אלא נכסף שלה או אפילו לא הקטו למ"ד דאין ביד ב"ד רק להפקיר ולא להקנות לאחרים ולא הקנו לה מעותיו ומיהו עכ"פ קידשה במעות הפקר ולא נתן לה כלום והוא צריך ליתן לה פרוטה משלו ולא משל הפקר ושפיר אינה מקודשת אבל כשזינחה לאחר שקידשה כדת ולא הי' סיבה להפקיע הקידושין ולהפקיר עד היום א"כ למשנה אחרונה ז"ל דמה שהפקיעו הקידושין מדין הפקר ב"ד שכתב הר"ן הוא מדין הפקר שני כלומר הפקר להפקיע האיסור שלא תהא נאסרת על בעלה וז"כ מאי מהני בזה הפקר.

ונראה לפענ"ד להסביר קצת לפמ"ש החוס' קידושין (כ' ע"ב) ד"ה דאסור לה אכ"ע כהקדש ופי' והרי את מקודשת לי כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי וכו' ומיהו אם הי' אומר טלית זו מקודש לי אין נראה שיועיל דגבי אשה כמה דמתיחדת להיות לו היא נאסרת לכל וכו', וביארתי במקום אחר דס"ל להחוס' דאיסור א"א שהיא נאסרה כהקדש לא מל עליה מחמת הכסף קידושין שנתן ומאד הבעל אלא כמה שהיא מתיחדת להיות לו ואסרת עצמה על כל העולם היא נאסרת והיא מדין הקדש כמו המקדש דבר לשמים הרי הוא הקדש ואסור ליהנות בו וכמו נויר שמקדש עצמו לענין כמה קדושות חלות עליו כן אשה המקדשת עצמה לכל העולם היא נאסרת לכל העולם חוץ מצעלה, ובכדי להסביר הכוונה בקידושין אלו כתבו החוס' ומיהו אם הי' אומר טלית זו וכו' אין נראה שיועיל כלומר דאם הי' זה האיסור חל בשביל אמירתו א"כ הי' זה דין מדיני הקדש שמקדש אדם חפצו וא"כ בטלית נמי יועיל אם יאמר טלית זו מקודש לי דגבי אשה הטעם שיש לה דעת ובדעתה היא מתיחדת ומזמנת עצמה בשבילו ומביאה האיסור על כל העולם בהתיחדה לו לבדו ולא לכל העולם כולו אבל טלית אין לו דעת ליחד עצמו, ונראה דזה נמי לשון קדשה מלשון קדושה אלא שזו מזמנת לכל והיא קדשה פיגול הוא לא ירצה חו קדושה מלשון קדושה קדוש לה'.

אלא דמעתה נראה לפענ"ד בס"ד דבר חדש דכיון דבקידושין ישנם שני חלקים חלק הקנין ממונות מאד הבעל שנתן כסף פרוטה או שו"פ ויליף כסף כסף משדה עפרן וחלק האיסור שאסרה עצמה על בעלה כהקדש ובדין הקדש הרי קיי"ל דביד ב"ד להחנות וכמ"ש ז"ל (עיין שבועות י"א ע"ב) דקרבנות ציבור לב ב"ד מתנה עליהן ואנן קיי"ל כחכמים ולא כר"ש דל"ל לב ב"ד מתנה עליהן ובחוס' שם ד"ה אי הכי בקרבנות ועיין פ' ולד מטאח (כרימות כ"ב כ"ג) עשו תקנה בקדשים ובחיו"ט פסחים פ"ח מ"ב ד"ה יאכל בל"ד אבל יותר נראה לי דמחירין לאכול הראשון משום שלום

לי לכאורה לפי השיטה דאמרינן אפקעינהו רבנן לקידושין מינה ונשארה פנויה למפרע תקשה צאשה שיודעת בעצמה שזינתה ולמדה ההלכה שהפקיעו חכמים קידושין מינה ואני חכמה שכנתי ערמה תחשוב דמעמה היא כפנויה אללו מהיום והלאה שהרי אפקעינהו רבנן לקידושין מינה והוא לא קידשה שוב א"כ נשארה פנויה ושוב אם חזנה תחתיו לא תעבור עוד באיסור א"ל ונמנא חוטא נשכר שמעמה חזנה תחתיו זהיתר חכמים שהפקיעו קידושיה והיא תשאר תחתיו, וגם הבנים שחלד אח"כ אפילו נדע שהיא מאחר לא יהיו ממזרים ועכ"פ ספק ממזרים ולא ממזר ודאי והוא פלא לכאורה.

ומיהו לפמ"ש דעצם הקידושין לא הפקיעו חכמים היינו קנין הכסף שלו אלא האיסור וההקדש ולאחר שפקדו לה להשאר תחת בעלה ממילא היא מתחדת לו שנית בע"כ וממילא נשאר האיסור במקומו והרי היא א"ל גמורה אפילו לאחר תקנת משנה אחרונה.

ומה מאד מוזן לפ"ז מה שאמרו ח"ל בכל המקומות מינה קדיש בכסף קדיש בציאה מאי איכא למימר ומשני שוי' לצעילתו בעילת זנות וכבר תמהו מה הוא שוי' בעילת זנות והלא לשם אישות הוא מתכוין ולא לשם זנות ומה כח יש ביד חכמים והוא אינו מקדש דעתם כלל אלא על דעת עצמו ורונה באישות כאלו ולהנ"ל אחי שפיר דכיון דבאישות צריך להיות הקדש והמקדש בציאה יש כאן קנין בהנחת הציאה אבל צריך להיות חלק ההקדש במה שהיא אוסרת עצמה מדם הקדש לשמים והפקיעו חכמים חלק ההקדש ולא נתקדשה אליו כלל וממילא נשארה צעילתו בעילת זנות מלשון קדשה זונה שג"כ מקדשת עצמה למי שזונה עמה, והבועל טען לה אחת זונה אבל אין זה קידושין של הקדש אלא זונה ולא קדושה שחסר חלק הקדושה, ואולי זה הוא מדויק איש ואשה שלום ביניהם שכינה שריה ביניהם שנשעת קידושין נתקדשה בהקדש לשם שמים והיא חלק הגבוה ושכינה שריה

מלכות דאמרינן בעלמא כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש וה"נ דכוחיה דאמרינן כל שהיה ספק לאדם בפסחו נחלה בדעת חכמים, והחכמים קצבו לראשון אלא שלא רצו חכמים לתלות בדעתם לכל אדם לפי שאין בו לורך כמו גבי קדושין דבכל עת חזן והרבה עקרי דינים מותקנים בכך אבל פסח דפעם אחת בשנה הניחו לכל אדם על דעת עצמו ע"ש. הנה מבואר דהקדש וקידושי אשה דין אחד להם וקדושי אשה לעולם חלו בדעתם כיון דהרבה עקרי דינים מותקנים בכך.

ואולי מה"ע תקנו לשון הרי את מקודשת לי דת משה וישראל ולא תקנו לשון קנויה לי דת משה וישראל כלשון הקרא דבאמת חלק הקנין לא הפקיעו חכמים בזה"ל אלא חלק הקדושה בקיזור דחלק האיסור צאשה שהיא ההקדש הוא מדין הקדש לשמים ולזה נקראו קידושין ולא קנינים והבן כי הוא דבר חדש בס"ד.

ולפ"ז מוזן באמרה טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה ואם לא תביא ראיה תשכ אללו ואם זינתה אז כדי שלא תשכ אללו באיסור הפקיעו רבנן הקידושין מינה כלומר חלק האיסור שהתיחדה לו ומ"מ חלק הקנין של כסף לא הפקיעו וא"כ נשארה היא קנויה לו מדין כסף שנחן לה אלא שהפקיעו חלק האיסור שהוא ההקדש והיתה רק בגדר דין גזל שעבר הבועל דין ממונות ולא דין איסור ולכן לא נאסרה על בעלה ודבר זה ביד חכמים להחטות לענין קדושה כיון דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש דכל הקדש חלו בזה"ל, ומה מאד מיושב עכשיו מה דאם הפקיעו חכמים הקידושין א"כ היתה פנויה למפרע ונמנא נשארה פנויה והיאך נשארה אללו להבא בלי קידושין דבאמת כסף הקידושין לא הפקיעו ונמנא דאינה אללו בלי קידושי כסף אלא שהפקיעו היחוד מקודם וכיון שלאחר שזינתה בע"כ נשארה אללו הרי היא מתחדת ממילא שנית לבעלה ונשארה באיסורה מהיחוד השני.

ובזה יש לי לישב עוד קושיא אחת מה שה"י קשה

דיניהם כעל כל הקדש ולכן נקטתה כחצי ומעלה זו מעל מלשון מעילה כמו בהקדש והיא שמעלה שהיא החלק ההקדש שמעלה עכשיו בהקדש זה וק"ל.

הקונה עבד עברי אינו אוכל בלחמו של כהן ואפילו למ"ד דע"ע גופו קניי (קידושין ט"ז ע"א) מ"מ אינו אוכל בלחמו של כהן מצואר דלא מהני קנין כספו לזה א"כ אשמו מ"ט אוכלת.

סימן קנא

עוד להג"ל

ולהגדיל חורה בדרך הנ"ל נראה לפענ"ד הנה בגמ' (יבמות ס"ו ע"א) במ ישראל שניסח לכהן והכניסה לו עבדים בין עבדי מלוג בין עבדי גלן כחל הרי אלו יאכלו בחרומה וכו' ובגמ' דמניא מנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים שיאכלו בחרומה שנאמר (ויקרא כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו ומנין לאשה שקנתה עבדים ועבדיו שקנו עבדים שיאכלו בחרומה שנאמר וכו' ופרש"י ומין לאשה במ ישראל כהן וכו' והוא דרשה דאורייתא הוא ועיין חוס' יבמות ס"ז ע"ב ד"ה קנין כספו אמר רחמנא דהך דרשה דהכא לכ"ע דאורייתא הוא בחרומה ודו"ק. וחמה רבינו מנחם הנבלי אדם מישראל והוא מורע אברהם יתחק ויעקב קדוש יאמר לו הרי הוא זר ואסור לאכול בחרומה וחייב מיחה ועבד גר גרוע שקבל עליו מצות כאלה מקיים מצוה נאכלת חרומה עיין חוס' גיטין י"א, וה"י יציב בארעא וגיוורא בשמי שמיא, וחי' מדי דהוה אבהמחו דאוכלת מקרא דהמה יאכלו בלחמו.

ולפענ"ד הא קושיא גופה חקשה באשמו במ ישראל לכהן שאוכלת בחרומה והרי היא זרה ובמ כהן שנשא אשה לישראל שהיא כהנת אינה אוכלת וכן ישראל אינו אוכל, ואין לומר כחירונו ומדין קנין שהרי בעבדים אשר נשר חמורים נשרם יש בהם קנין הגוף כהמה ואשר מטלטלין אבל במ ישראל שאין בה קנין הגוף להיחמה כהמהחו מ"ו ואדרבה עולת עמו ואינה יורדת עמו והחובל בה חייב ומעשה ידיה שהם לבעלה הוא מחקנת חכמים אבל מדאורייתא אין בה שום קנין ובמה כמה חזקה לאכול בחרומה מכת קנין כספו. ועוד הרי כהן

הן אמת דמע"ע יש מקום לחלק בין קנין ע"ע לקנין אישות שהרי אפילו למ"ד ע"ע גופו קניי ועיין קידושין (דף ט"ז) אמר רבא זאת אומרת ע"ע גופו קניי ועיין חוס' שם ד"ה אמר רבא מ"מ קנינו הוא קנין לזמן כשכיר וכחושב ואפילו ע"ע הנרצע מ"מ ביוכל ילא ועיין חוס' ר"י הזקן גופו קניי כלומר יש לו זכות בגופו של ע"ע וקנאו למעשה של עבד יש לו זכות על הגוף למעשה אבל אינו שלו כהמהחו, וא"כ באמת אין כאן ג"כ קנין כספו שיהא לו ולורעו אחריו כמו עבד כנעני.

איברא דמעשה נראה לומר כך לפמ"ש כבר בסמוך בדין קידושין שיש בזה שני קנינים מצד הבעל הכסף ומצד האשה האיסור מה שהיא מחיבת ומזמנת עצמה לאיש זה ולא לאחר וביאור הדברים שהיא מחיבת ומזמנת עצמה להיות מוכנה לו בכל עת שרוצה לשמש בה לשם אישות וביאה, ומה מחק בזה לשון הר"ן שכתב שנשעת קידושין האשה מפקרת עצמה שאין לו מובן לכאורה ואדרבה הרי זונה נקראת מופקרת על שמפקירה עצמה וכבר הקשה אחד מגדולי אחרונים דא"כ כשמפקרת עצמה יבא אחר ויקחנה לעצמו ולהג"ל מובן מאד שאשה זו בשעת קידושין מפקרת עצמה הכוונה כמו שזונה מפקרת עצמה לכל מי שרוצה לזנות עמה ונותן לה אחת כן הוא בשעת קידושין באשה כשרה לבעלה בשכר כסף קידושין דמעשה ההזמנה אחת הוא לכשרה ולפסולה, אלא דהחם כיון דמפקרת עצמה לכל העולם הרי היא זונה סתם שהרי אינה מחיבת לאדם אחד ומ"מ זונה נמי לאו דוקא שהפקירה עצמה לכל העולם אלא שהפקירה עצמה לכל מי שירצה לבא עליה ויתן לה אחת והפקירה עצמה בשביל האחת כבר נקראת מופקרת כיון שמפקרת עצמה לכל הרוצה בה בשביל הממנה והאחת ואינה מחיבת לאיש אחד אבל באשה כשרה

היל"ל איש כי חזנה אשמו אבל האיסור הוא שמעלה
 בו כמו מועל בהקדש שהרי אסרה ענמה אכ"ע
 בהקדש ואין להאריך יותר בזה.

עוד נראה להקדים קושיא אחת דקידושי אשה יליף
 קיחה קיחה משדה עפרון והקשו שהרי בשדי
 עפרון קנה אברהם השדה לעצמו לנתיבות וכן כל
 קניי השדה הם קנין בעלות ואשה הרי אין בה קנין
 בגוף וכמ"ש לעיל וא"כ לא דמי קנין אישות לקנין
 שדה ואין היקש למחנה, וכחצתי בס"ד דבאמת
 הקונה שדה ג"כ ז"ע בקנינו שהרי סדנא דארעא
 חד הוא ובשלמא הקונה מטלטלין הרי בידו ללקחן
 ולטלטלן ולהביאן ברשותו אבל הקונה שדה בין
 השדות בזה חל הקנין על השדה ומה יש לו בשדה
 זו ע"כ אין לו רק השתמשות בקרקע זו ואין אחר
 רשאי להשתמש בקרקע זו וכל מה שרואה עושה
 בקרקע לפי מה שהוא ראוי לעשות אבל לזו
 הקרקע ממקום למקום אין זה בידו (הגם שיש בידו
 לחפור בה בורות אףה עיקר השתמשות וגם כי עד
 התהום הוא שלו) וכן אשה שקונה אומה להיות
 אשמו הרי היא נקנית לו כל ימי חייו להשתמש בה
 לזרכו ואין הפסק לקנין השתמשות זו עד עולם ואם
 מת ואין לו זרע אחיו יורשה וא"כ בזה הקנין אישה
 דומה לשדה עפרון, (וקצת הי' אפשר לדייק למה
 דוקא משדה עפרון ולא אחר סתם יליף קיחה קיחה
 משדה אלא דשדה עפרון שקנה אברהם אבינו נמי
 לא קנה להרם אלא לשכב שם עדי יבא הקץ הימין
 והכ"נ ילפינן קיחה קיחה משדי עפרון דוקא ולא
 משאר קניינים דבשדה עפרון הבעלות רק להשתמש
 בו לשכיבה ולבית וא"ל לגלות יותר).

ובזה ממילא מבואר מאד מה שאמרו חז"ל כינח
 דקדש בכפא דקדיש בציאה מאי אכ"ל שוי'
 רבנן לבעילתו בעילת זנות והוא כיון שביארנו דכל
 זונה הוא מה שמקבלת אהבן ומפקרת ענמה להבא
 עליה והחסרון אצלה שלא עשהה לשם קידושין
 ואינה מתקדשת ומזמנת ענמה ומתיחדת לאחד אלא
 לכל העולם וחסר חלק הקדושה שבה ע"י קידושי
 חורה בהסכמתה ובהסכמת החורה וחכמי ישראל

הגם שהיא ג"כ מפקרת ענמה לבעלה משקבלה
 כסף קידושין לדעת הר"ן ז"ל אמנם ההפקר רק
 לבעל זה שקבלה ממנו כסף קידושין ומיד מתיחדת
 ענמה לו לבדו ואוסרת ענמה לכל העולם כולו חוץ
 כוונת הר"ן אשה מפקרת ענמה והאומר שיכול
 אחר ליקחה ולזכות בה מן ההפקר הוא דבר בטל
 אלא הכוונה כמ"ש. והוא לשון מושאל מזונה
 שנקראת מופקרת וכנ"ל.

ובזה נראה נמי להבין מה שאמרו אשה בפחות
 משו"פ לא מקניא נפשה דלכאורה מ"ש כיון
 שהסכימה ולהנ"ל אחי שפיר דכמו שהמופקרת לכל
 הבא עליה אינה מפקרת ענמה אלא בשביל האהבן
 ובפחות משו"פ לא מקניא נפשה ואינה מפקרת
 ענמה דבפחות משו"פ אין זה אהבן ולא מחנה
 דאינו חל דין ממון על פחות משו"פ כמ"כ אשה
 כשרה שזה לה כסף הקידושין אינה מזמנת ענמה
 בפחות מזה חילומא הוא בפחות מזה דלא תהי'
 כמופקרת לכל בחנם והיינו לשון הקידושין דאין ענין
 של קנין בגוף האשה אלא הזמנה ויחוד בשביל
 הכסף שנותן לה בעלה והבן.

האמנם חלוק עוד דבאשה כשרה בזה שקבלה כסף
 הקידושין ומתיחדת לו הוא שהזמינה ענמה
 והפקירה ענמה לו לבא עליה בכל עת שחיה
 תחתיו ותהי' ראוי לו ע"פ החמורה כל זמן משך
 חייהם ואסרה ענמה על אחרים מאותה זמן ואילך
 עד שמתו היא או ימות בעלה או יגרשנה והכל
 מדין הקדש דכמו ביד אדם לאסור עצמו על אחרים
 שלא ליהנות הימנו הכ"ג אשה כשרה בשעת קידושין
 היא אוסרת ענמה על כל העולם כולו באיסור
 הקדש שחל על כל העולם כולו מלגשת אליה
 ולהסתכל בה (ואפשר שהוא כמו שאמרו קול ומראה
 וריח אין בו משום מעילה אבל מ"מ איסור יש בקול
 ומראה ולכן אסור לספר או להסתכל בא"א) והבא
 עליה באונס ובע"כ הרי הבא עליה מועיל בהקדש
 זה והיא פטורה ואם היא צרואה שניהם הרי גם היא
 מעלה בהקדש זה ח"ש חורה איש איש כי חשטה
 אשמו ומעלה בו מעל ולכאורה לשון ומעלה ז"ע

כדת משה וישראל ונכחינת איש ואשה שכינה שריה ביניהם ומל עליהם הקדושה מצידה לכל כיון שקידש בביאה נגד רצון חז"ל אפקעינהו הקדושה מהם ולא חלה הקדושה א"כ ממילא נשארה הביאה בעילת זמם וכנ"ל.

ומעתה ממילא מיושנת נמי קושיחיתו שהחלטנו בה אמשנה אחרונה האומרת טמאה אני לך וכו' והקשו כמה יפה חכם להפקיע הקידושין ולהנ"ל נראה דהם לא הפקיעו הממון רק חלק האיסור שעליה והיינו הקידושין שאסרה עצמה על כל העולם כלו כהקדש והפקיעו איסור זה של הקדש למפרע ובידס להפקיע איסור קדושה כמש"ל ולא הפקיעו כסף הקידושין מהבעל שהרי הבעל לא עשה עולה להפקיע כסף שלו ולהפקירו ולכן ממילא נשארה קני' לו מדין קנין כסף הנ"ל ומומרת לו מכאן ולהבא ודו"ק.

והגם כי נשארה עוד דיו מ"מ אין הדי"ג להאריך יותר ואני על אם הדרך בלי ספרים וי"ר שתזכו להרבות תורה ברבים כאות נפשכם וכברכת ידיכם הכותב לכבוד התורה ולומדיה דושכ"ת בלב ונפש, מגשה הקטן

סימן קנב

טעות בכתיבת כתובה

עש"ק לסדר תמחה את זכר עמלק התשנ"ד בני יצו"א מע"כ ידידי הרה"ג ור"ח כו' כש"ת מוה"ר שלמה זלמן פרידמאן שליט"א בעמח"ס להורות ולהלל אבן יקרה בליקווד נדו.

אחדשכ"ת קבלתי מכתבו.

בדבר שאלתו כמה שאירע שם באחד שכתב נכחונה בשני בשנת במקום בששי בשנת ואחר שחתמו העדים וקראו הכתובה הרגישו

בהטעות ומקנו החיבה בשני ועשו הימנו בששי בשבת ולמטה כתבו העדים נכחונה בששי יש העברת קולמס וחזרו העדים וחתמו שנית, ורונה לדעת מה דין כתובה זו ואם צריכין לכתוב להם כתובה אחרת ואם עד שלא כתבו להם כתובה אחרת הו"ל כדר בלא כתובה ואסורין לדור יחד.

והנלפענ"ד ראשונה הנני מחנה שאין דברים אלו נאמרו פה רק לפלפולא בעלמא כי לא ידעתי מי הי' המחקק הכתובה שאם הי' שם אדם גדול ות"מ אין דברי מעלין ולא מורידין כי חכם שעשה מעשה אין מהרהרין אחריו, ומיהו להתלמד בדברים, צריכין לזכר שני עניינים אם צדיעבד זמן בתוך הכתובה מעכב, והשנית אם מה שקיימו העדים בסופו מהני.

והנה מחילה עלינו לדון אם נכתבה כתובה בלי זמן לגמרי מה דינה ונראה שהכתובה כשרה ומקורו הנאמן בש"ע ח"מ סי' מ"ג ס"א שכתב כותבין בשטר זמן הלוואה כדי שדע מאיזה לקוחות יטרוף ואם לא כתב בו זמן כשר לגבות בו ממנו אבל אינו יכול לטרוף מהלקוחות, ועיין שו"ת חשב"ץ סי' ש"א ושו"ת הר"ן סי' ע"ו. וא"כ הכ"נ אם לא הי' בו זמן כלל הייתה הכתובה כשרה דהרי דין שטר יש לו אלא דמ"מ הי' צריך לכתוב לה כתובה אחרת כיון דדין שטר זה שאינו ראוי לגבות בו ממשועבדים י"ל דלא סמכה דעתה עליוה כמו על כל כתובה שגובה ממשועבדים, ואף דאשה לא נקראה בהלכות לדעת, אם נכתבה כהלכתה מ"מ אכן לא סמכין וצריכין לזהר ליתן לה כתובה כשאר כל הנשים.

האמנם אם נכתב נכחונה זמן מוקדם פסולה הכתובה כמבואר בש"ע שם סי' שטרי המוקדמים פסולים שהרי טורף בהם לקוחות שלא כדין ולפיכך קנסו אותם חכמים ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מבני חורין הג"ה וי"א דפסול לגמרי (טור בשם הר"י והרא"ש) ועיין סמ"ע וש"ך שם ונבא"ה"ט שהביא מחלוקת צדיעבד מה דינו ואין

רק מיזם אחרון או דעכ"פ הו"ל כשטר שאין עליו זמן וכשר, אלא דמ"מ לא דמי דאלו הי' כוחבין בסוף השטר והיו מניחין בשני בשבת כמו שהוא אלא שהיו כוחבין בסופו שהחתימה הייתה נשיא בשבת הוה אחי שפיר אבל כיון שהעבירו הקולמוס א"כ ליכא כאן לא שני ולא שישי והו"ל חזמן מוזיק או בלי זמן לגמרי עכ"פ ואין ליכנס כאן במחלוקת אי כחב ע"ג כחב הוה כחב או לא, ועכ"פ נראה כמוזיק מחוכו לכאורה.

וגם בעצם הקיום שעשו העדים בסוף השטר וכחבו למטה מן השטר לאחר חתימתן, בחיבת בשאי יש העברת הקולמוס ותחתיו העדים שנית ע"כ.

ולפענ"ד נ"ע קיום זה חדא דלא פירשו מה הוא העברת הקולמוס ההוא ועל מה זה, והשני כי באמת אין זה העברת הקולמוס אלא מחיקה ושינוי הזמן בכתיבה מעוקמת וחדשה והעברת הקולמוס פירושו שהי' כתוב שם מקודם נמי נשיא אלא שלא הי' יכר או מאיזה טעם העבירו הקולמוס וא"כ על המחק לא העידו כלום, והי' עכ"פ להעדים לכחוב כן בחיבת נשיא בשורה א' יש שינוי הזמן שמחקו בשני וכחבו נשיא, או חיבת נשיא נכתב על חיבת בשני בשבת שהי' נכתב בטעות. אבל כמו שהוא קיום העדות אינה מעדת כלום ואדרבה מקיים שהי' שם כתוב נשיא בשבת אלא שהעבירו עליו הקולמוס ובאמת לא הי' כתוב שם נשיא אלא בשני. נמצא הו"ל בלי קיום והשטר פסול.

ועוד צו שלישיה דלפענ"ד נ"ע דכש"ע שם מבואר דהא דמהני שהעדים יחתמו היינו קודם חתימתן כמ"ש שם ס"י נש"ע שטר מוקדם דכתיב ביה מקמי חתימת סהדי שטרא דגן איכתב ביום פלן ולא איחתם עד יום פלן כשר דוקא מקמי חתימת סהדי ולא לאחר החתימה הגם שחתמו שנית, ויש לדחוק קצת בזה, ומיהו עוד יש לעיין בעצם מה שנהגו כהיום וראיתי כן בפשוט לקיים ולאשר ע"י סהדי או ב"ד מה שנראה או נמצא איזה טעות

שם לכמה חשוי וכחוכם החכ"ז דלא איפסל לגמרי ממש ומיהו לעיין כחובה ודאי דכה"ג הי' חיוב לכחוב כחובה אחרת אם לא שהיו כוחבין העדים להדיא בחוץ הכחובה שהחתימה לא הייתה בזמן הכתיבה אלא כחובה נכחבה נכחבה בזמן אחר ונחתמה ביום פלוני. שהרי עכ"פ לכמה פוסקים אין לגבות כלל ואפי' למ"ד שגובין מ"מ רק מבני חורין א"כ ודאי דכחובה חייב לכחוב כחובה אחרת שהי' השטר כשר לכ"ע וגם לגבות ממשועבדים.

ומעתה נבא לנידון דידן שאם הניחו הכחובה כמו שהוא בשני בשבת הרי הכחובה פסולה וכיון שלא ראו הטעות עד לאחר החתימה א"כ חתמו על שטר פסול וא"כ לאחר שהעבירו בקולמוס ועשו משני שישי יש כאן שחי שאלות חדא כיון שנפסל השטר לאחר חתימת העדים שנעשה שטר מוקדם אפשר דהו"ל בכלל הא דאמרו בגמ' ב"ב ל"א האי דא"ל לחזריה מאי בעית בהאי ארעא א"ל מינך וזינחתה והא שטרא א"ל שטרא זיפא הוא גחין ולחיש ליה לרבה אין שטרא זיפא מיהו שטרא מעליא הוה לי ואירכס ואמינא אינקיט האי בידאי כל דהו וא"ל רב יוסף אמאי קא סמכת אהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא והלכחא כותיה דרב יוסף עיין ח"מ סי' פ"ג. והגם שיש לחלק דשאי מוקדם ממוזיק כמוכן גם לא דמי לשטר שגבו צו פעם אחת או שטר אמנה מ"מ אם היו מניחין את השטר בלי חיקון ודאי הי' צריך לכחוב כחובה אחרת,

ומעתה יש לעיין אחר שהעבירו הקולמוס וכחבו עליו שישי במקום שני אחר שחתמו העדים הנה לכאורה אם הי' נשאר כן הרי הו"ל מוזיק מחוכו שהרי העדים לא חתמו על היום זה כלל אלא חתמו על שטר שנכתב בשני בשבת ועיין סמ"ע וש"ך ח"מ סי' מ"ג הנ"ל דכיון שנראה פסולו בב"ד שוב אין לו תקנה וכחב דלפ"ז אם המלוה בעצמו כתב עליו קודם שנראה בב"ד שלא ניתן לטרוף מומן ראשון נראה דכשר א"כ אפשר כאן כיון דהעדים מיד שינוי את המאריך א"כ אינו גובה

בכחובה ומקטו ולכאורה ז"ע שהרי קיום ואישור מה לא מהני אלא אם אשירו וקיימו קודם שכתבו והכל שריר וקיים אבל לאחר שכתבו שריר וקיים אינו מועיל קיום מה עיין ח"מ סי' מ"ד ס"ה ח"ל אם יש בשטר מחקים או חלויות או לחיבות שעבר עליהם הקולמוס צריך לקיימם קודם והכל שריר וקיים ואם הי' בזמן השטר ולא קיימם היו בשטר שאין בו זמן ובפח"ש האריך להקשות ולפרש דברי המחבר והעלה דחלו אי זמן הו"ל חורף או חופס השטר ולדעת הרמ"א יפסל כל השטר ומחלק בין נמחק למוקדם וידן לכאורה חרתי איחנהו ביה, נמחק ומוקדם איכא והו"ל זיוף מחוכו ע"ש היטב.

והנה שם סי"א כתב המחבר שטר שיש בו מחקים ושכתבו העדים ולא קיימום בסוף השטר וכתבו שריר וקיים ומחם העד האחד וקודם שיחתום השני מלאו שלא קיימו המחקים תקנתו של שטר זה שיכתבו אן סהדי לבתר דחתם חד מגן עד שלא קיימנו כך וכך מחקים דאית ביה קיימנום כדקא חזי והכל שריר וקיים וחזרו וחתמו שניהם והנה כתבו דוקא כשחתם ע"א וגם שחזרו וכתבו שריר וקיים אבל בלאו הכי לא מהני, ולעיל בסמוך שם כתב דאם כתב זה חרי שרירי וקיים כשר בדעבד ולכתחילה לא יעשו כן (תשו' הרא"ש כלל ס"ח סי"ח ורמ"א) והש"ך תמה דא"כ מאי מועיל בכל שטרות שריר וקיים כיון שיכולין לכתוב שנית שריר וקיים, ואיכא למיחש שהניחו שיטה וכתבו מה דבצי ושריר וקיים, ועיין סמ"ע, וט"ז שם כתב ומ"מ דעת הטור לפסלו כה"ג ונראה טעמו כיון דחזינן ריעותא שנכתב ב"פ שריר וקיים חיישינן שמא הרחיקו ב' שיטין והך ריעותא גרע טפי מיש מחק ע"ש ובנאה"ט.

ועיין ש"ע א"ע סי' קכ"ה סי"ט גט שמחק בו אות או חובה או שחלה בין השיטין אם מטופס הגט הרי זה כשר ואם מן החורף אינו גט, ואם חזר ופי' בסוף הגט שאות פלונית חלויה או על המחק אפילו מחורף הגט כשר כשאר שטרות והקיום יכתבנו קודם דת משה וישראל ע"ש.

ועכ"פ צדידן יש חרתי לרעותא חדא דלא כתבו כאן כלל שהאי חובה נשישי הוא על המחק אלא העברת בקולמוס וא"כ לא קיימו המחק כלל והיי' חלו במחלוקת הרשב"א ורבותיו עיין ב"ב דף קס"א כתבו מקצת מרבותי ז"ל שהחלו' שאינה מקוימת אינה פוסלת השטר, אלא שאין למדין ממנה אבל המחק שאינו מקיים פוסל כל השטר, ואינו נראה בעיני שאין המחקין פוסלין אלא שאין למדין מהן, ולכאורה הוא מחלוקת הג"ל דמחבר ורמ"א בח"מ סי' מ"ד ס"ה, ואלא כאן יש עוד כיון שכתבו אחר שריר וקיים יש לעיין הרבה בקיום הזה אפי' לא הי' שאר הספיקות הג"ל ואין הז"ג להאריך כעת יותר. ועכ"פ לכ"ע לענין כחובה הי' ראוי לחזור ולכתוב כחובה אליבא דכ"ע וביארחי ברמו מה דאמרו חז"ל דליכא כחובה דלא רמי בה חגרי היינו שלא כתבו בדבצי ורמי בה חגיגרא שעי"ז ח"ו מריבות בבית והחגיגרא רמי בכחובה ועכ"פ הרבה יש דלקדק בכתיבת הכחובה. וכן קבלתי ממו"ר הגה"ק מלאנו קלוזענבורג שליט"א שקבל מפי רבותיו עד מרן הח"ס ורמ"ש חגיגרא שצריך לדקדק באומיות הכחובה ובנעיות וכיוצא בו.

ולכן להלכה לפענ"ד אם הי' שם אדם גדול ואין אחריות הענין עלינו נא לקרוע את מכחבי והנני מבטל דעתי כי ודאי עשה כהלכה, אבל אם לא הי' שם אדם גדול הרי כותב כחובה זו הוא בכלל כל מי שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין שלא יהא לו עסק עמהן וצריך לכתוב כחובה אחרת שנמצא בה טעות, ומאזה לפרסם כי כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהן, וזה הלכה ברורה ולא ח"ו לזלזל בזה כאשר נחקים בנו בעוני"ה שכל אחד נעשה מסדר קידושין וכותב כחובות ואינו יודע כלום בהלכות אלו ומחריב עולמות ח"ו, ומלפנים זאת בישראל שלא סידר קידושין אלא רב העיר או כיוצא הנקיא בכל ענינים וכ"ש לסדר גיטין ואפי' בזמן הגמ' העמידו ב"ד מיוחד לזה, ובזה מתבאר מאמר עמידה חורה שחשכת מישראל וא"ל רשב"י ח"ו שחשכת חורה אלא הלכה ברורה ביאור הדברים שיהיו לומדים

בחורה ופולפל ולא הלכה למעשה ואם לא יעסקו
בהן חדא נרה אבל הם ילכו ויעסקו בהן דלי לדעת
ההלכה וכיון שלא ילמדו ההלכות ויעסקו שאין
בקיאים בדבר יבוא ח"ו לשכח את החורה.

ואל יחשוב שזה דבר קטן שהרי הדבר בלי כחונה
או כחונה פסולה אפי' לא ידע מזה הרי כבר
כתב רש"י כחונות נ"ז ע"א ד"ה אי הכי זיל כתוב
לה כחונה אחריתי, אי נמי במקום שכותבין וגובה
לר"מ מיהו בעילת זנות באיסקור הוה ע"ש. וזוה
מוכנים דברי השב"ל ח"צ סי' ע"ז שהביא פי' ז"צ
לרש"י שכתב מנכרין ז' ברכות כשנותן לה כחונה

ואז חיבעל לו בנקיות ובטהרה, כדי שלא יבא ספק
ממזרות בישראל עכ"ל רש"י והוא תמוה, ולהנ"ל
אחי שפיר דהכחונה אם לא מהי' כתיקונה א"כ יש
כאן בעילת זנות עכ"פ ודו"ק. וע"ש בשבלי הלקט
הנ"ל שמביא שם חשו' רבינו אביגדור שהסביר הא
דמנכרין ברכת חתנים גם בשעת מסירת הכחונה
(נראה דהי' מנהג כן אם אחרו למסור הכחונה)
ללא גריעת מסירת כחונה מפנים חדשות ועדיפא
מיניה, שהימר ביאה תלוי בה וכו' ע"ש.

אלו דברי ידידו אדם מרעט לעולם המצפה לישועת ה'
כהרף עין המברכו בשמחת פורים בלב ונפש,
מנשה הקטן

סומור לתורה ותהלות רבות, ליוצר כל ראשית רוכב בערבות

והוראות לרבבות להגומל לחייבים טובות

מגלה עמוקות נעלמות ונסתרות, המשרה שכינתו ומאיר באור הגנוז בהיכלות

ובאשר הי' עמי לסייעני לגמור ספרי אבן העזר

אל יעזבני ואל ימשני לנצח להיות לעזר

להתחיל ולגמור בחק ומשפט, רברי שו"ת משנ"ה מהר"ת בחושן המשפט

חושן משפט

סימן קנג

העולה לגדולה אי נשתנה גופו

אס"ח דסוכות החשני"ג בני יצו"א

מע"כ מחותני רב הרבנים גאון הגאונים אספקלריא המאירה דזיו ליה כבר בחיה, פרי עץ הדר מזה בן מזה דמטמרי' גלין ליה תל חלפיות צדיק תמים ראש בשמים מדברנא דעמי' נשיא אלקים רבן של ישראל כקש"ת מוה"ר פינחס מנחם אלטר (שליט"א) [וצוקלה"ה] כ"ק אדמו"ר מגור ירושלים עיה"ק ת"ו

אחדשכ"ק מחותני (שליט"א) באהבה נאמנה, הנני שולח גרגיר מה שאמרתי יום

ראשון דסוכות ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר סוכות חשני"ג לכבוד בנינו חתני הרהגה"ז הגרי"א זצ"ל, ופטפוטי דאורייתא זו בד"ת זו נדברנו תחת אחת השיחים שיחה נאה בק"א לפני ר"ה.

וראשון לציון מה שעלתה בידי להשחשע אח מע"כ מחותני בד"ת אשר זה נדברנו בהיות מעכ"ק מחותני שליט"א בדיקור בקריח אונגוואר בחודש אלול חשני"ג לפני חזרי לארצנו הקדושה במינוי סנהדרין שאין ממנין אלא בעלי קומה ובגמ' שבת ז"ב ע"א אין השכינה שורה אלא על חכם גבור עשיר ובעל קומה ובסנהדרין י"ז אר"י אין מושיעין בסנהדרין אלא בעלי קומה וכן מלך ובשאלו כתיב משכמו ולמעלה גבוה מכל עם ואין הושיבו את דוד שלא ה' בעל קומה ומעכ"ק מח' שליט"א העיר דוד לא ה' כשאלו אמנם לכאורה לא מבואר שלא ה' בעל קומה וש"י.

האמנם מה שחשבתי בזה לפ"מ דמבואר בקרא (שמ"א ט"ז ז') ואמר ה' אל שמואל אל חבט אל מראהו ולא גובה קומתו כי מאסמיהו כי

לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב והגם שדרשו גבוה מגבהות מ"מ גם מידי פשוטו לא ילאנו ואמר לו הקב"ה אל חבט אל אחיו שהוא גובה קומה ובחר בדוד שלא ה' גובה קומה כמוהו ועל דרך הרמז דוד הוא הקטן, איברא דבגמ' יצמות מ"ט אמר ליה [שאלו לאבנר] שאל עליה דכתיב וילבש שאלו את דוד מדיו כמדתו וכתיב ביה בשאלו משכמו ומעלה גבוה מכל עם מבואר דדוד עכ"פ ה' נמוך משאלו ואעפ"כ כשלבשו שאלו את מדיו ה' כמדתו והנה רש"י עה"פ פ"י נהפכו למדת דוד והמרש"א בח"א פ"י דמדיו של שאלו היו מכוונים לו בנס.

ברם במקום אחר הנאחז מו"ק"ר ס"פ כ"ו וילבש שאלו את מדיו הא למדת שאפילו יהא אדם קצר ונחמנה מלך נעשה ארוך כל כך למה שנעשה שנמשח בשמן המשחה נעשה משוכח מכל אחיו ובפסיקתא פס' יו"ד כבודי זה מלכות ומרים ראשי זה שמן המשחה, ויילקוט תהלים פ' מ"ה שמן ששון מחנריך שמכיון ששמן המשחה היה יורד עליו אם היה קצר היה מאריך, וכעין זה פ"י דה"ה בנשיא וסנהדרין וראש ישיבה ובגמ' הוריות (י"ד ע"א) אבי ורבא ור"ז ורצ"ח הוו יתבי והוו זריכא רישא אמר כל דאמר מילחא ולא מיפרך ליהוי רישא, דכולהו מיפרך לבר מדאביי דלא מיפרך, חזייה רבה לאביי דגבה רישא א"ל נחמני פתח ואימא, ובפרש"י שם אמור דרשא דמשמיה פסקו לך רבותא שהכיר בו שינוי גופא, הנה דגבה רישיה ממע כיון שנעשה ראש ולכן נמי בסנהדרין אם המשרה הולמתו אשתני גופיה וגבה רישיה ורחמו מלפניו בעלי דינין.

וקצת חשבתי לדייק לשון גבה רישיה ולא אמר גבה כל גופו דבאמת קאי על גבהות הראש שנמעלה במעלת התורה והנהגה חוכה לסקור הכל

ע"ד שאמרו לב מלכים עד אין חקר שכיון שנחמנה להיות ראש על הציבור גבה רישיה עד אין חקר.

ובזה מוכן מה שמספרים מר' אייזעלע חריף שפעם שאל את החסידים מה גבר בגוברין הרבי מ"ש משאר בני"א והשיב החסיד לפי המסופר שנחמנה ממנו משנה מפורשת המורס מן הכרי מיד שחרמו נעשה הקדש והשאר נשאר חולין ולא חולין טבל שאינו מחוקק אלא נשאר חולין ומחוקק והכל ע"י ההפרשה הנ"ל והשיב מה שהשיב כדוע, ולפי מש"כ אחי שפיר דבאמת ההפרשה כיון שנחמנה לראש גבה רישיה על כל חוכה לחקן אחרים, ועיין מאירי שבת לב מלכים עד אין חקר ודו"ק.

ומה מוכן בזה דברי רש"י יבמות פ"ו דאיסור טבל הוא משום דפחית זה חרומה נמלא דבאמת מה שמפריש לא הי' חולין מעולם אלא מעולם הי' בגדר קדושה אלא שהי' פחית ומעורב בין הציבור בחוק עמי אנכי יושב ולא ניכר ההקדש מחוק שלא הי' מופרש ועיין חוס' נדרים י"ב ע"א ד"ה כחלת אהרן וכתרומתו וא"ת הלא קדושת החרומה חלה ע"י דבור והפרשה וא"כ הי' דבר הנדור וי"ל מ"מ אין האיסור שכתרומה בא ע"י הפרשה שהרי קודם לכן גמי היה אסור משום טבל דהפרשת חרומה אינה כ"א להחיר ע"ש. ועיין גם חוס' קידושין דף ל"ח ובר"ן נדרים ועוד מקומות דבאמת הפרשת חרומה אינו אלא מצד ההקדש שכתובה ומפרישה ומקדישה ולפי"ז אחי שפיר מאד דודאי מן השמים בדרו ויש ברירה ומיושבת קושיית הגאון ז"ל.

ובזה מוכן מה שאמרו חז"ל (סנהדרין י"ד ע"א) אין אדם עולה לגדולה אלא"כ מוחלין לו כל עונותיו ועולה הוא משמע עליה שבעצמו עולה לגדולה שמוחלין לו כל עונותיו.

ולולי דמסתפינא הי' נלפענ"ד לומר בזה דבר יקר דהנה אמרו ז"ל דהחטא ממעט ובגמ' חגיגה י"ב ע"א אמר ר' אלעזר אדם הראשון מן

הארץ עד לרקיע שנאמר למן היום אשר ברא אלקים אדם על הארץ וכיון שסרח הניח הקב"ה ידיו עליו ומיעטו שנאמר אחר וקדם לרמני ומשח עלי כפך רב יהודה אמר רב אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה שנאמר למן היום וגו' ולקחנה השמים ועד קנה השמים כיון שסרח הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו וכו' הנה דהחטא ממעט, גם הנחש ע"י החטא נענש ונקלצו רגליו ועל גחווו ילך כל ימי חייו ונשפל עד לארץ. ומוכח בחז"ל דבימות המשיח שיחגלה לנו במהרה ויתכפר החטא לגמרי אז גם הקומה יחזור לבני"י, ואולי מה"ע משה רבינו הי' גובהו עשר אמות ולחד מ"ד כל הלויס היו עשר אמות לפי שהם לא חטאו ונתקן אללם החטא של אדה"ר.

ומה מכיון בזה מ"ש ז"ל בגמ' נדה ל' ע"ב דרש ר' שמלאי הולד במעי אמו נר דלוק לו על ראשו ולופה ומביט מסוף העולם ועד סופו שנאמר בזה נרו עלי ראשי לאורו אלך חשך ואל חתמה שהרי אדם ישן כאן ורואה חלום באספמיה וכו' וכיון שבא לאור העולם בא מלאך וסטרטו על פיו ומשכחו כל המורה כולה שנאמר לפתח חטאת רובץ ויש להבין מה טעם מראין לו כל הנ"ל ולופה ומביט מסוף העולם כיון שלא ישאר אללו וגם לימוד המורה כבר שאלו עלה והשנית הדברים מחמיהין מאי רא"י מיימי מלפתח חטאת רובץ, ומה שייכות להני אהדדי.

אמנם נראה דחיתוק במעי אמו הרי אין לו חטא והרי הוא עמיד להיות לופה ומביט מסוף העולם ועד סופו וכמו אדם הראשון ואף כי לאחר שחטא אדם הראשון ומשח עליו כפיו וכל בני אדם נחמטו בקומה מ"מ ברוחניות ובגדר של לופה ומביט מסוף העולם ועד סופו עדיין ביד כל אדם לזכות לזה כל זמן שלא חטא כמו אדה"ר קודם החטא וכמו שהוא במציאות שקודם שחטא והוא במעי אמו לופה ומביט אפילו בקטנותו וכ"ש בגדלותו ואמרו בגמ' ואל חתמה כי זה מציאות ורבינו הקדוש החוזה מלובלין יוכיח האמנם מה זה

שלאחר כך שוכח את הכל ואמר לפתח חטאת רובץ שכיון שינא ממקור והיזה"ר פגשו מיד צליחה ונסתמו עיניו ולבו עכ"פ נראה דהחטא ממעטו הן ברוחניות והן בגשמיות ולכן אר"א אין אדם עולה לגדולה אלא"כ מוחלין לו כל עוונותיו וכיון שע"י החטא הוא מקטין ושוב כשמוחלין לו כל עוונותיו עולה לגדולה ונחמלה שהרי הא דנחמעט היה מטעם החטא וכיון שמוחלין לו כל עוונותיו שוב עולה לגדולה ונחמלה ברום המעלות.

סימן קנר

עוד להנ"ל

מ"ט אין ממנים שני כה"ג

עוד רגע אדבר בדבר שאין ממנין שני כהנים גדולים וכה"ג שאירע בו פסול ומינו אחר תחתיו ראשון חזר לעבודתו שני כל מלות כהונה גדולה עליו דברי ר"מ ור' יוסי אומר ראשון חזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכה"ג ולא לכהן הדיוט כ"ג משום איבה כה"ד משום מעלין בקודש ואין מורדין, ובחוס' שם הקשו דמשמע דמה"ת הוא ראוי להיות כ"ג ורק משום איבה גזרו ביה רבנן ועיין לקמן דף ע"ג ובחוס' שם א"כ למ"ל טעמא דר"ל דכה"ד משום מעלין בקודש אינו משמש חיפוק ליה דכהן גדול שלבש בגדי הדיוט ועבד עבודתו פסולה (זבחים דף י"ח) ומה דכהן גדול מתמנה צפה ומסתלק צפה ובירושלמי דריש לה מקרא ומסתברא דהדבר חלוי במלך ובאחיו הכהנים כדאמר צפ' הבא על יבמתו דינאי מלכא אוקמיה ליהושע בן גמלא ככהני רברבא (יבמות ס"א).

ולפי' ח' זה מובן לשון המשנה שם י"ח ע"ב מסרוהו זקני צ"ד לזקני כהונה והעלוהו בית אבטינס והשביעוהו ונפטרו והלכו להם ואמרו לו אישי כה"ג אנו שלוחי צ"ד ואחיה שלוחינו ושלוחי צ"ד משביעין אנו עליך שלא תשנה וכו' הוא פורש ובוכה והן פורשין וציון וכבר הקשה הגרע"א

והח"ס וצבית שפירס מה מועיל השבועה כיון שלדעתו מלוא לשטות והנשבע על דבר מלוא הוא וע"ש מה שח', ועיין עוד מהר"ץ חיות וברש"ש, ולדידי עוד קשה לשון המשנה מסרוהו זקני צ"ד לזקני כהונה וכו' חקני כהונה השביעוהו ולכאורה למה לא השביעוהו זקני צ"ד ובפרט לפמ"ש ואחיה שלוחינו ושלוחי צ"ד והשבועה לעולם צ"ד ולפמ"ש החוס' בשם הירושלמי דכה"ג נתמנה במלך ובאחיו הכהנים וגם מסתלק ע"י מלך ואחיו הכהנים דהכי משמע מתמנה צפה ומסתלק צפה אחי שפיר מאד דמסרוהו זקני צ"ד לזקני כהונה דזקני צ"ד אס' ישבעוהו לא יועיל כיון דס"ל בענן אראה על הכפרת מנחון והוא נשבע לבטל המלוא ומה מועיל ולכן מלאו ענה ומסרוהו לזקני כהונה דידם לסלקו צפה מלהיות כה"ג א"כ משביעין אותו הכהנים אחיה שלוחינו ושלוחי צ"ד משביעין אנו עליך שלא תשנה ואם תשנה אז יש לך דין שליח ששינה שאין אחיה עוד שלוחנו ואחיה מסולק מן הכהונה ואי אחיה עוד כה"ג חזר צידם לסלקו צפה ולכן דוקא זקני כהונה השביעוהו ולא הב"ד ושפיר מיושב קושיית רבוחינו הנדקים האחרונים ז"ל. וגם קושייתנו דדוקא זקני כהונה משביעין אותו.

אלא דלכאורה תקשה לפ"ז מה שאמרו שם דף ט' ע"א אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מאי דכתיב (משלי י') יראת ה' חוסף ימים ושנות רשעים תקצרנה יראת ה' חוסף ימים זה מקדש ראשון שעמד ד' מאות ועשר שנים ולא שמשו בו אלא י"ח כהנים גדולים ושנות רשעים תקצרנה זה מקדש שני שעמד ד' מאות ועשרים שנה ושמשו בו יותר משלש מאות כהנים וכו' מכאן ואילך כל אחד ואחד לא הוציא שנתו ולפמ"ש החוס' מנ"ל שלא הוציאו שנתו דילמא שהי' המלך מתמנה ומסתלק אותו וכמו שעשה ביהושע בן גמלא וכמ"ש שם תרקבא דדינרא העלמה מרחא בת בייחוס ומיניה המלך להיות כה"ג וא"כ אפשר שוב באה אשה אחרת עשירה ועשאה בן ולכן מינו כמה כה"ג צבית שני ולא מוכרח שמחו. וז"ע כעת ואין הז"ג להאריך יותר.

סימן קנח

עוד להנ"ל

אי יש דיחוי אצל מצות

ואלה דברים שאמרתי ביום א' דסוכות יומא
דהילולא של בנינו בנו וחתני הרהגה"צ
זלה"ה

גרסינן בגמ' סוכה (ל"ג ע"א) נקטם ראשו, חנא
עולא בר חיינא נקטם ראשו ועלמה בו
תמרה כשר נצי ר' ירמיה נקטם ראשו מעיו"ט
ועלמה בו תמרה ביו"ט מהו, מהו יש דיחוי אצל
מזות או לא ותפשוט ליה מהא דחנן כסהו ונתגלה
פטור מלכסות כסהו הרוח חייב לכסות וכו' ואמר
רב פפא זאת אומרת אין דיחוי אצל מזות דרב פפא
גופא מיבעיא ליה מיפשט פשיט ליה דאין דיחוי
אצל מזות ל"ש לקולא ול"ש לחומרא או ספוקי
מספקא ליה לחומרא אמרין לקולא אמרין חיקו.

וכתב הרי"ף ז"ל בהלכותיו ואיפסקא הילכחא לקמן
כר' טרפון דאמר אפי' שלשתן קטומין הלכך
ל"ש עלמה בו תמרה ל"ש לא עלמה בו תמרה
כשרה ע"כ. ובעה"מ הביא שם ד"מ דהאי דאמר'
אפילו ג' קטומים כשר לא שיהא נקטם ראשו אלא
הענפים נקטמו וכ"פ הראב"ד ז"ל בהשגות שהוא
הוא הי"מ שהביא הבעה"מ ולפ"ז משנה דנקטם
ראשו פסול במקומה עומדת, גם הרי"ן הביא דברי
הרא"ש וכתב ואין דבריו ז"ל בזה נכונים דנקטם
ראשו דמתני' לאו כקטומין דר' טרפון הלכך
בנקטם ראשו דמתני' ליכא מאן דפליג דפסול מיהו
אם עלמה בו תמרה כשר ודוקא בנקטם ראשו
בעיו"ט ועלמה בו תמרה מעיו"ט אי נמי נקטם
ראשו מעיו"ט ועלמה בו תמרה ביו"ט משום דהוי
דיחוי מעיקרו דהו"ל דיחוי מעיקרו ולא הוי דיחוי
אצל מזות אצל נקטם ראשו ביו"ט ועלמה בו תמרה
ביו"ט מספקא לן דדילמא דכיון דנראה מתחלת
יו"ט והדר אידיחי חלה עליו תורת דיחוי ושוב אינו
חוזר.

ונראה דחמיר טפי מדיחוי מעיקרו משום דההוא
הוי כאילו לא בלא לעולם עד עכשיו ואחרים
מחמירין עוד לומר דדיחוי מעיקרו נמי לא
איפשיטא ומחלקין בין בידו לחקן או אין בידו לחקן
דהכי חנן בוצחיס דף ל"ד קבל הכשר ונתן לפסול
יחזיר לכשר ופרכין עלה ולהוי דיחוי ופריך רב אשי
דכל שבידו לחקן לא הוי דיחוי ואע"ג דנראה ונדחה
הוא והיינו טעמא משום דהגם בידו לגמרי לחקן
דמזוה נמי איכא אבל בענביו מרובין אין בידו לחקן
אלא בעבירה דהא אין ממעטין אותן ביו"ט ע"ש.

והרמב"ם פ"ח מהל' לולב ה"ה וה"ו פסק
כהרי"ף והראב"ד ז"ל השיג עליו כבר
הופיע רוח הקודש בבית מדרשינו מכמה שנים
והעלינו שהוא פסול כסחם מחני' ודברי ר"ט שאמר
וכו' ועיין מגדל עוז מה שהאריך בראיית הראב"ד
ז"ל וה"ה כתב דהמלחמות דחה דברי הראב"ד
ומ"מ סיים ויש קצת אחרונים מחמירין בדברי
הרא"א ז"ל וכן ראוי להורות ע"כ. והרא"ש ז"ל דף
ל"ד הביא פי' הראב"ד ובעה"מ וכתב שפירושם
רחוק מן הדעת ופסק דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל
וכן איפסיק בש"ע א"ח סי' תרמ"ו ס"י וברמ"א
הג"ה וטוב להחמיר במקום שאפשר בלאחר (ה"ה)
ולא מקרי נקטם אלא אם נקטמו הענפים (ר"ן).

ולא אחד מעטי מה שחשבתי לישב דברי רבינו
הגדול הבה"ג זלה"ה שפסק על הדם שאין לו
ג' עלין יחד בקן אחד שקראו לו בגמ' הדם שוטה
ופסול אפילו בדעבד והביאו הרא"ש ז"ל ח"ל בה"ג
כתב דהדם שוטה אפי' בדהי אסא אחריני פסול ור'
נטרונאי כתב אם יוכל לעשות כולו מן העבות מזוה
מן המובחר ואם אינו מוצא אלא שלשה הדסים
עבות ממלא אותו הדם שוטה ושפיר דמי וכן כתב
ר' פלטיא מן המקרא היה משמע דשני מינין הן
דכתיב בעזרא ועלי הדם ועלי עץ עבות, ואמנם אנו
רואים שגדלין בערוגה אחת ושזין במראה ובקומה
זה יוצאין עליו עבות וזה אין יוצאין עליו עבות
ואפי' שפסלו הכתוב למזות הדם מ"מ מין אחד
הוא ואין כאן כל חוסיק וכו' ע"ש.

טעמים חדא היכא דידו למקן לא מקרי דיחוי
והיכא דאין ידו למקן מקרי דיחוי אלא שנחלקו אי
כיסוי הדם על ידי הרוח מקרי ידו למקן די"א
דבני דוקא שיהיה חיוב מצוה למקן וכל שאין חיוב
מצוה למקן לא מקרי ידו ועיין בחוס' סוכה כ"א
ד"ה נקטם ובמס' ע"ז מ"ז ע"א בחוס' שם ועיין
בס' עבודה עבודה ונע"ק, ועיין גם בחוס' זבחים
ל"ד ע"ב הנ"ל בחוס' ד"ה כל שבידו ובחוס'
מנחות נ"ט ע"ב ד"ה כל, ומיהו הר"ן ז"ל כתב
טעם שני דנראה ונדחה פסול טפי מדיחוי מעיקרו
משום דההוא הוי כאלו לא בא לעולם עד עכשיו
ע"כ. וז"ל שהוא כעין גדר של נולד או שכיון שהוא
כאלו לא בא לעולם עד עכשיו א"כ אין זה הדם
שאמרה חורה ליקח מן העץ וענף עץ עבות כי זה
נולד וכן לעולם עכשיו אכלינו והבן.

ומתחלה נדייק קצת בפרש"י שפי' אבני דר"י
נקטם ראשו מעיו"ט ועלמה זו חמרה
ביו"ט מהו פרש"י משנאגד דנחלוש נמי סלקא ביה
עכ"ל וראיתי בערוך לנר ז"ל שהקשה לא ידעתי
למה כתב משנאגד הרי בנקטם מעיו"ט מקרי דיחוי
מעיקרא משנכנס י"ט אפילו לא נאגד ג"כ מקרי
נדחה משקידש היום בשעה שנקטם כמו שנראה
מדבריו לקמן ד"ה ולולב ע"ש.

ולפענ"ד בחרי אנפי או יאמר דדוקא קאמר
משנאגד חדא שהרי בסמוך מוקי לה
לימא כחנאי עבר ולקטן ולר"י דס"ל צריך אגד
פסול ואיבעית אימא אי ס"ל לולב צריך אגד דכ"ע
ילפינן לולב מסוכה והכא כלולב צריך אגד קא
מפליגי וכיון דקא ס"ד לצריך אגד ולכן כתב
משנאגד דמאז כבר נמכשר למצוה, ובמה שכתבנו יש
לגבש נמי קושית החוס' מרש"י ז"ל שכתב בד"ה יש
דיחוי דאם נראה ונדחת משנשחטה אמרת ידחה
וכו' והקשו החוס' דהכי דיחוי מעיקרא הוא כיון
דנחלילת יו"ט לא חזי ולפמ"ש נראה דרש"י בכיון
כתב נראה ונדחה דכיון דלר"י בעי איגוד דוקא
וכיון דביו"ט א"א לאגד א"כ מעיו"ט כבר חזי ואם
נקטם לאחר האיגוד א"כ הו"ל נראה משנאגד

ומדברי הנצ"ח שכתב בפ"י הנ"ל אע"פ שר"ט
מכשיר בדיעבד בקטומין כיון שמלוחן
לכחלה שלא יהיו קטומין בסופן ומפושחין אלא
גוזזין מן הקרקע אין אנו מוצאין מהם כשיעור ג"ט
עבות אלא בקושי וכו' ע"ש משמע לכאורה דמעיקר
המצוה הוא שההדם הוא יהי' בד אחד היוצא מן
הקרקע ולגזוז מן הקרקע ממש ואולי מה"ט ס"ל
לנצ"ח כיון דשניהם יוצאין מן הקרקע חה עבות
חה עליו אינן עבות מסתמא הוא מין אחר ונ"ע.

ורחמי כנני ז"ל בספרו אמר ליהודה סוכה ל"ג
עלה ונסתפק בביאור דיחוי אצל מצוה מה
הוא ואטו הבד קדושה יש ביה שצריך להיות ראוי
מעיקרא ורש"י מיימי לה לצריך דומיא דקרבן עיין
רש"י שם ד"ה יש דיחוי אצל מצוה כלומר נוהגת
חורה דיחוי אצל מצוה כשם שנוהגת אצל קרבנות
דאם נראה ונדחת משנשחטה אמרת ידחה דחו לא
הדר חזי הכ"נ וז"כ ע"ש באריכות קצת וגם חמה
אם יפסלו החפילין ויחנקן הסופר נימא דיחוי ושוב
לא ימכשרו ועיין מה שפי', ובאמת כי בערוך לנר
נמי הקשה כעין זה דאם קטן חלה ביום השמיני
ואינו ראוי למילה שוב נימא נדחה ממלוחו ולא
יחייב עוד למול. ועוד כמה ענינים ע"ש.

איברא דנגמ' דף ט' ע"א אמר רב ששת משום
ר"ע מניין לעצי סוכה שאסורין כל שנבעה
ח"ל חג הסוכות שנבעת ימים לה' וחמיר ר' יהודה
בן חמירא אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה
כך חל ש"ש על הסוכה שנאמר חג הסוכות ועיין
רש"י סוכה ל"ז ע"ב ואמר רבה הדם של מצוה
אסור להריח בו ופרש"י דגמרינן מסוכה דילפינן
בפ"ק (ט' ע"א) דחל ש"ש על עצי סוכה ליאסר
בהנאה כל שנבעה הואיל והוקצו למצוה ולפ"ז מובן
מה שפי' רש"י כשם שנוהגת אצל קרבנות שהרי
לימוד גמור הוא בידינו מעצי סוכה ודריש לה
מקרא דחג הסוכות. ועיין בסמוך ברש"י אי למדו
לולב מסוכה.

והנה בעל דין הדיחוי מה הוא לכאורה מנינו שני

שכתב ח"ל דאי לאו דקדש היום אכתי לא חל עליה
 זמן מזה ולא שם מזה למקרייה דחוי והנה דייק
 רש"י ז"ל לכתוב זמן מזה, ושם מזה ומ"ש זמן
 מזה משם מזה האמנם רש"י בא לדייק לישב
 קושית הע"ל שהרי בלילה אכתי לאו זמן לולב הוא
 אלא ביום ולכן דייק דיש כאן שני ענינים שם מזה
 חמן מזה והנה שם מזה חל מיד שקידש היום
 חמן מזה הוא מעלות השחר ולכן מיד שחל שם
 מזה מקרי נראה ונדחה חזי שדייק דאי לאו דקדש
 עליו היום אכתי לא חל עליה זמן מזה ולא שם
 מזה אבל כיון שקדש היום חל עליה שם מזה ולא
 זמן מזה עד למחר וס"ל דכיון דכבר איכא שם
 מזה כבר מקרי נראה לענין זה ונדחה.

וקצת נראה דמיון לזה מגמ' זכאים (י"ב ע"א)
 דרבי אפטוריקי רמי כתיב והיה שבעת ימים
 תחת אמו הא לילה חזי וכתיב ומיום השמיני והלילה
 ירצה הא לילה לא חזי ומשני הא כיצד לילה לקדשה
 ויום להרצאה וכיון דלולב מקרבן יליף ולהרצאה
 הו"ל נמי לילה שם מזה ויום זמן מזה ושפיר
 הו"ל נראה ונדחה מליל הקדש. שוב ראיתי שהר"ג
 קצת מזה. ונראה קצת דרש"י לשיטתו דס"ל דלמ"ד
 לולב צריך איגוד א"כ משעת איגוד אפילו קודם
 יו"ט חל עליו שם מזה ושוב הו"ל נראה ונדחה.

ומדויק בזה לשון רש"י בד"ה לולב מסוכה לא
 יליף, ח"ל הלכך מהשחא ליכא למיפסליה
 אלא משום דיחוי דכיון שאגדו בפסול ונקרא עליו
 שם לולב של מזה בשעת דחוי נדחה לעולם ואע"פ
 דלא נראה ונדחה וכו' ואי לא צריך אגד איצטרך
 למינקט ביו"ט וכו' משמע דאי לולב צריך אגד אז
 אין צריך למינקט ביו"ט אלא לאחר שנאגד אפילו
 בערב יו"ט חל עליה שם מזה או זמן מזה כיון
 דצריך אגד וא"ל לאגדו ביו"ט א"כ כן הוא חלום
 המצוה ומיד לאחר האיגוד הו"ל נראה ונדחה וא"כ
 אחי שפיר רש"י לשיטתו דלעיל פ"י ועלמה בו
 חמרה משנאגד דהתם ס"ל אכתי כמ"ד צריך אגד
 וממילא משנאגד הו"ל נראה וכנ"ל חזי ברור בס"ד
 ומיושבים קושיות החוס' והערות לגר בס"ד.

ונדחית לאחר שנאגד חזי לפענ"ד נכון ומיושבת
 קושית החוס' מרש"י ז"ל.

עוד נראה בדיוק לשון רש"י שסיים דבחלוש נמי
 סלקא ביה (חמרה) וי"ל מאי קמ"ל דבחלוש
 נמי וי"ל דהנה מה דחיי עולא עלמה בו חמרה
 כשר י"ל שנקטס בעודו על האילן ועלמה בו חמרה
 בעודו על האילן שזה דרך לגדל כשעדיין הוא חלק
 מהאילן ואז כשרה אבל אחר שנאגד אין זה במציאות
 שיעלה בו חמרה או אם יעלה לאחר שנחלש לא
 יוכשר וקמ"ל דעלמה בו חמרה לאחר שנאגד
 דבחלוש נמי סלקא ביה חמרה. ואיכתיא הוא בחלוש.

וי"ל עוד דהנ"ל חזי חזק אי יכול לקיים מצות ד'
 מיניס כשהן מחוברין בעץ ולא חלושין ודייק
 רש"י דבחלוש נמי סלקא ביה להשמיענו דבעינן
 דוקא חלוש ולא מחובר שאינו יוצא במחבר כלל
 ולכן קאמר משנאגד וכנ"ל. שוב ראיתי לרבינו הגדול
 הראב"ד בהשגות על מה שכתב הבעה"מ איכא
 נוסחא דכתב בהו נקטס ראשו מעיו"ט ואין לא
 גרסינן אלא נקטס ראשו ועלמה בו חמרה ביו"ט
 ח"ל א"א חופס את הקליפות ומניח את העיקרין
 ולא פ"י אם במחבר עלמה בו חמרה או בחלוש
 וכבר העלתי הכל יפה בתבואה בפלפול ובדקדוק
 ע"כ. הנה דהראב"ד ז"ל חפס על בעה"מ שלא
 ביאר החילוק אם במחבר עלמה בו חמרה או
 בחלוש ולפ"ז הכל בדקדוק וקמ"ל רבינו רש"י
 דמיי שיעלמה בחלוש ולא במחבר כנלפענ"ד ברור.

עוד הקשה בערוך לגר שם ברש"י ד"ה ולולב
 מסוכה דאי לאו דקדש היום, וכתב משמע מזה
 דנקדש דהיינו משחשך ליל י"ט חלי מילחא וכ"כ
 רש"י לקמן דדיחוי אינו עד שיקדש עליו היום
 ועודנו בפסולו וחמרה דהיאך חלי נקדש עליו היום
 דכיון דלילה לאו זמן לולב הוא א"כ לא מחיל זמן
 דיחוי שלו עד שיאיר עמוד השחר ביו"ט הראשון
 ומ"ש ליל י"ט מערב י"ט והאריך שם.

ולפענ"ד רש"י ז"ל חזי זה בדיוק לשונו הטבור

שידע ולא נחייב בה נשעת הקצורה שוב אין לו משלומין מידי דהוה אחיגר ביום ראשון ונחפשט ביום שני ולא שייך בו משלומין למ"ד כולם משלומין דראשון ומה שהביא ראי מאין דיחוי אלל מלות יש לחלק בין מלוא הנדחית ובין גוף הדחוי דאין דיחוי במלות אלל בקדשים כי האדם הוא החייב לעשות מלות אם נדחית ממנה עמה לכשתראה המלוא לעשותה יעשה כי האדם לא נדחה מלעשותה אלל אם היה האדם דחוי נשעת חיוב המלוא נדחית ממנו לעולם ואין לה משלומין לעולם.

ועוד דבמלות גופייהו פעמים יש דיחוי כדלמר בפ' לולב הגזול גבי הדם שהיו ענביו מרובין מעליו אם היו שחורות פסול ירקוח כשר וקאמר שם דאי אשחר ביו"ט פסול משום דיחוי אפילו הוריקו אח"כ (זה פי' חדש של רבינו דענבים ירקו אח"כ מעליהם ולא שלקטן) אלמא גבי מלות גופייהו כשאין בידו לבטל הדיחוי הוא דיחוי וקטן אין בידו לבטל הדיחוי שלו, ומה שהביא ראי מאייתי שחי שערות נשבת אינה ראה דאין סוף השבת משלומין לחילתו והו"ל כמו פסח שני אליבא דרבי כי סוף שבת פגע בחיוב וחייב לשמור שבת ע"ש.

ועיין שו"ת בית שערס יו"ד סי' שמ"ז ד"ה ושנית שביאר דברי הרא"ש ז"ל דדין שבת כדין סוכה ומזוזה וע"פ חוס' שבת קל"א ד"ה ושוין דל"ש משלומין אלל בדבר שאם עושה פ"א אינו צריך לעשות עוד הפעם רק אם לא עשה בתחילתו עושה אח"כ או אמרין שהחיוב הוא בתחילתו ומה שעושה אח"כ הוא משלומין לתחילתו ולמשל מילה אם לא מל בשמיני ומל בט' או עד יום מותו הוא משלומין ליום שמיני אלל אין זה חיוב חדש אלל סוכה ומזוזה צ"ל ככל יומא מיחייב בהם אפילו קיימה היום חחר ומקיים היום ולמחר הלכך כשעבר היום ולא קיימם לא יקיים מלות אלו לעולם ואין זה משלומין כי למחר יקיים מלוא שניה שחייב בה והכ"נ ביאור הרא"ש נשבת אם לא שמר בתחילתו אפילו משמר בסופו בטלה מלותו דגם אם משמר

עוד הקשה שם הע"ל בד"ה שם יש דיחוי אלל מלות או לא. מהא דלמרינן בחגיגה (דף ט') בחיגר ביום ראשון ונחפשט ביום שני דלמ"ד כולו משלומין דראשון פטור מן הראי' ולמ"ד משלומין זל"ז חייב ואי ס"ד יש דיחוי אפילו הוא משלומין זה לזה מכ"מ נימא כיון דנשעת שחל החיוב הי' נדחה מן המלות ידחה לגמרי ע"ש מה שחי'.

ולפענ"ד דבדבר זה נחלקו אבות העולם הרא"ש ז"ל שלהי מו"ק (סי' צ"ו) הביא מה שכתב רבינו מאיר ז"ל דמי שמת אביו ואמו והיה קטן בלוחה שעה וקודם שעברו ל' יום נעשה בן י"ג ויום אחד נ"ל דחייב להתאבל משהגדיל ז' ול' ואינו מונה מיום קבורה אלל משנעשה גדול והוא כמו ששמע שמועה קרובה ברגל שמחאבל עליו אחר הרגל ומונה ז' ימים ושלשים וכו' ואע"פ שיש לחלק קצת בין שמע ברגל לנדון זה דהתם גברא בר חיובא הוא אלל דיומא הוא קברים אלל הכא גברא לאו בר חיובא כלל הא ליחא דאין דיחוי אלל מלות כדאיחא בפ' כיסוי הדם (דף פ"ז) וה"נ אמר (יבמות ל"ג ע"א) כגון דאייתי ב' שערות נשבת אחא ליה זרות ושבת כהדי הדדי ואע"ג דבין השמשות נשבת קטן היה ולא מיחייב אשבת לא אמרין הואיל ואידידי בין השמשות אידידי כולי יומא מאיסורא דהאי שבת עכ"ל.

וכתב עליו רבינו הרא"ש ואע"ג דאין משיבין את האר"י לאחר מותו חורה הוא וללמוד אני צריך וחופם אני האי קברא שיש לחלק בין היכא דגברא בר חיובא ויומא קא גרים לקטן דנשעת שהי' לו להתאבל נפטור מחמת קטנו פקע מיניה חיוב אבילות לעולם, ודמיא להא (פסחים צ"ג ע"א) חניא גר שנחגייר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פ"ש דברי רבי ר"נ אומר כל שזקוק לראשון זקוק לשני ומסיק דקמיפלגי ר"נ סבר שני משלומי דראשון ורבי סבר שני רגל בפני עצמו, וכן נמי הא דיושבין על שמועה קרובה אינו חיוב בפני עצמו אלל משלום לאבילות שהיה לו לעשות מיד אחר הקצורה כשידע וכל

מהצדלה נמי יש ליטע דחלי במחלוקת אי ימים שעוסק במתים הוא פטור לגמרי או מפני שאין בידו לקיים שניהם וכבר הארכתי בזה בס"ד ועיין עוד ק"נ מה שהקשה ויש ליישב ולחלק בין יש חיוב לגלות או לא, ועיין עוד חכמת שלמה בש"ע א"ח סי' תרמ"ו מה שהאריך שם בזה ענינא ומחמת כי אין הו"ג לא אוכל להאריך יותר כעת.

וקצת אמרתי לפרש מה שהקשה חמני ז"ל מה ענין של דיחוי שהוא כמו דמיונו בבע"ח שיש בו מוס וקיי"ל כל מוס לא יקרב ומ"מ מחלקים בין מוס עובר למוס קבוע והכ"נ כל שיש בידו לסלק הדיחוי הו"ל כמוס עובר אבל כל שאין בידו לסלק הדיחוי הן מחמת איסור הן מחמת שאינו בידו נמצא דהו"ל כמוס קבוע שהקרבן נפסל דכיון דאין בידו לסלק הדיחוי בעת המזוה הו"ל כמוס קבוע דהקריבנו נא לפחמך הוא אלא דנחלקו בין יש בידו לסלק באיסור אם אעפ"כ נדחה או כיון דבידו הוא אין נפ"מ והבן.

ולא אוכל מלהפעלם לפי מה שכתבו המוס' תמורה י' ע"ב דלמ"ד ודל במעי אמו קדוש לא פסול בו מחו"ו רק כשיצא אח"כ נעשה כבע"מ ופסול משום מחו"ו עד יום השמיני, ולכאורה אמאי לא נימא כיון שנראה במעי אמו וחור ונדחה בחר לידה שוב אינו חור ונראה לאחר שמונה י"ל. ועיין מוס' פסחים ז"ח ע"א ד"ה ש"מ, וא"ת ונילף ממחו"ו דדיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי וי"ל דשאני מחו"ו דלא אימחוי מעולם ולהמוס' תמורה הא אימחוי קודם שנולד וז"ע.

וי"ר שיהיו הדברים נחת רוח לנשמה ויהיו שפתותיו דובבות בקבר עדי יבא ינון ויקיצו ישיני חברון והוא בתוכם. והנני מח' קשור באהבתו המתפלל לאריכת ימיו ושנותיו ושיזכה להנהיג עדתו עדי יבא ינון ונעלה לציון ברנה דרשכ"ק בלב ונפש, מנשה הקטן בן רחל לאה

במחילה צריך לשמור אח"כ דכל רגע ורגע הוא מזוה בפ"ע ואין סוף השבת משלומין למחילתו אלא חיוב ענמי בכל רגע ולהכי אף שנדחה גברא במחילת שבת אינו מדחה אח"כ אם יכול לקיים אבל במזוה אחרת שמזוה רק פעם אחת ביום אז אם לא קיים בנזקק שזה עיקר המזוה אז המשלומין שלה כל היום ואם אידיחי גבר במחילת היום אז אינו מחויב להשלים בסוף היום לדעת הרא"ש הנ"ל ע"ש ועיין יו"ד סי' שמ"א ס"ב ובט"ו שם ובסימן שצ"ו וטו"ו סק"ב ע"ש באריכות.

והנה ביאר לן רבינו הרא"ש ז"ל דרך סלול בזה מילתא חילוק בין דחיית החפץ של מזוה ובין גברא דחוי ומשנדחה החפץ של מזוה הוא כעין דחיית גברא שנדחה ונפטר ושוב אינו חור ונראה ומיושב נמי קושית הע"ל מעולת ראי' למ"ד שאינם משלומין דראשון והבן.

וראיתי להתפארם שמואל מו"ק הנ"ל אות י"ט חמה על הרא"ש מ"ש מהגדיל הקטן חור חג הסוכות דחייב בסוכה כדאיחא בפ"ב דסוכה גס בענין הצדלה דנחלקו ר"מ ור"י בענין דיחוי לענין מי שמת לו מת בשבת ר"פ מי שמחו ע"ש.

ולפענ"ד תמוה לא חזינא ואדרבה דבריו תמוהים שהרי רבינו הרא"ש כתב להדיא דהיכא דהחיוז מזוה אינה משלומין כשנחמייב הקטן נחמייב מכאן ואילך וא"כ הרי סוכה הצאנו לעיל בשם המוס' שבת שם דסוכה מהני מזוה דחייב בה כל רגע ורגע ואינה משלומין דראשון וא"כ פשוט דקטן שנחגל חור חג הסוכות נחמייב בסוכה באומה שעה ואפילו ביום שביעי לפנות ערב אם עלו לו שמי שערות נחמייב עוד לאכול בה כיון שכל רגע ורגע הוא מזוה בפני עצמה ומה שנפטר הקטן במחילת כניסת ימי הסוכות לא נפטר בחיוב סוף כיון שאין חיוב אחת ומשלומין אלא הוא חיוב כל ו' ימים כמזוה ותפילין ח"פ מאד. ומה שהקשה עוד

סימן קנ

פחות משו"פ שאין בו דין השבה, אי יש בו דין גזל

י"א לחודש האביב התשמ"ח בנ"י יצו"א
מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך מאן מלכי
רבנן נאה דורש ונאה מקיים בשמים עלתה לו אשרי
יולדתו כו', כש"ת הרב הגאון מוה"ר אשר זעליג וייס
שליט"א בעמח"ס מנחת אשר ב"ח

אחדשכ"ת צידדות נאמנה, שמחתי מאד במנחת
עשיר בחכמה ודעת ראשית פרי עמלו

בחורה שמחנצנצלת ויוצאת צנחנית הא"י צ"מ דמי
לפרצודי חוסי דיקלא כיון דנכט נכט עיין חגיגה ד'
וברש"י שם, והגם שרץ עיון קצת אדברי רש"י
הנ"ל מגמ' ברכות י"ט ע"א בזה"ל דמשחתי
בחריה דמר שמואל ונפל קניא וכו' ומשני שאני
לורנא מרבנן דקב"ה חבט ביקריה, וי"ל קצת ממה
שאמר ליה אבוהא דלעגל קאחי וצ"ע. והנצחי
בספרו קצת אחת הנה ואחת הנה וגם ראיתי מכתבו
היקר בו ביקש להעיר בדבריו ולעשות רצונו חפצתי
כו'.

בספרו עמס' צנא קמא סי' ס"א ינא לחקור
ולבאר דין פמשו"פ בישראל אי אין לו דין
ממון כלל ואין בו גזל כלל או דיש לו דין ממון אלא
דאין הגזל מחייב אותו בהשבה כמו בגזל פרוטה
שלמה ואין למחנה אפרים סי' א' בזה"ג ולמנ"ח
מזוה רכ"ט וגם להרמב"ם ריש הל' גניבה ונהנחי
הרבה משכלו הזך והישר ומפלפל בדברי הראשונים
ואחרונים ולבו כלב האר"י דורס ואוכל מלחמה של
חורה.

ומיהו לעזם דין פמשו"פ הגם שאיני כדאי כחנחי
כבר בס"ד צנחמה מקומות שאין שום הו"א
לומר דפחות משו"פ לאו ממון הוא ואדרבה הרי
בגמ' ב"מ נ"ה ע"א חני לוי כו' נחלקו אי ב"ד
נוקקין אפחות משו"פ או לא נוקקין ואנן קיי"ל
דאין נוקקין ומיהו אם ישנו הדיינין לדון בדין
פרוטה שזו גומרין דינס אפילו לפחות משו"פ עיין

ח"מ סי' ו' אין הדיינין וכו' ואם החקקו וכו' והוא
מטור בשם הרמב"ם סופ"כ מה"ס וכרצ קמיינא שם
דלא פליג אנריחא דלוי וכ"כ החוס' שם סוף ע"א
ועיין ב"י ועיין סמ"ע שם שפסק להרא"ש דאפילו
החקקו לפרוטה אין גומרין לפחות משו"פ ומיהו
דעת כמה דאפילו לפחות משו"פ נוקקין וכמ"ס
המחבר ואפילו הפחות משו"פ הוא ממון אחר ולא
התביעה שהחילו בה ע"ש ועיין אור"ח דלא חבטו
דבר שהוא צעין אפילו פחות משו"פ נוקקין לו
והוא מש"מ בשם הריטב"א ב"מ. ועיין ברכ"י אוח
ו' שם והוצא בפח"ש.

ומעתה אי נימא דפחות משו"פ אין לו דין ממון
מאי שייקא דכל הסוגיא אי הדיינין יושבין
לדון בפמשו"פ והרי פמשו"פ אינו ממון ואין לו דין
ממון כלל וגם אם כבר ישנו דינים ועל מי דנין כיון
שאינו צריך לשלם ואינו חייב כלום, וקצת הבאחי
עוד רא"י מקדושי איתחא דקיי"ל נקניח בכסף
ואמרו בכסף ב"ש אומרים בדינר ובשורה דינר וב"ה
אומרים בפרוטה ובשו"פ ואמרו וי"ל לב"ה דפחות
משו"פ לא מקניא נפשה ומאי צריך לזה הטעם הרי
כיון דפמשו"פ לאו ממון הוא הרי לא קדשה כלל
ועיין שם קידושין י"א ובש"ע א"ע.

ברם אמרתי בס"ד דהא מחלוקת אי פחות משו"פ
מחיל אינש לא נאמר אלא לגבי מי שגזל ממון
של חבירו ובהא אמרו ז"ל בישראל מחיל אינש אבל
עכו"ם שהם אחרים לא מחיל ונהרג אפחות משו"פ
ועיין רש"י סנהדרין נ"ט ע"א משום דלאו בני
מחילה נינהו, שאף ישראל נצטוו על הגזל אלא
שפחות משו"פ אינו נחשב גזל בעיניהם שעוברין על
מדתן שרחמנין הן ומוחלין על דבר קל אבל בני נח
אחרים הם ע"כ. והנה דייק רבינו הגדול רש"י
בלשונו הטהור שאף ישראל נצטוו על הגזל אלא
שפחות משו"פ אינו נחשב גזל בעיניהם מטעם
שרחמנין הם ועוברין על מדתם ולא מטעם שאין לו
דין ממון אלא שהם מוחלין על דבר קל ופחות
משו"פ דבר קל הוא אבל פשוט דדין ממון לו.
ונמצא דדין זה לא נאמר אלא בגזל אבל במקח

סימן קנז

דין קדימה לפסוק בין או"ה ודיני ממונות

ה' לסדר השקיפה ממעון קדשך בני"ה התשמ"ח.
מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים את מע"כ ידידי ורב
חביבי הרב הגאון חוב"ט ור"ח כר' כש"ת מוה"ר רוב
אהרן בריזמן שליט"א בעמח"ס שלמי חגיגה וש"ס רב
ומר"צ בפילאדעלפיא פא.

אחדשכ"ת נידודות יחירה, וכו'.

בדבר השאלה נדין שנודמו לפניו ג' מיני דינים,
א' בחו"מ, ב' באו"ה, ג' לגרש אשה, אחיזה
מהם יקדים. וראיתי בספר אורח משפט שיא
בפולו וכו' הגדול בתורה בהל' דינים ס"י ט"ו
באם בא לפני המורה דין תורה בין אדם לחבירו
ושאלה באיסור והיתר ולגרש אשה ובא שלשם
כאחד מי מהם קודם ומדין גרושין פשיטא ליה דדין
תורה קודם לסידור הגט חדא מדכחז הרמ"א
בא"ע ס"י קנ"ד דסידור הגט אינו דין ודאי דדין
תורה קודם ועוד דהו"ל תדיר ומצי יותר מגירושין.
אבל בד"ת ואו"ה מספקא ליה ואיסור והיתר שאין
בו דיני ממונות נמי קודם אבל או"ה שיש בו דיני
ממונות מספקא ליה והאריך בזה. וכתב מאחר
דהוראת או"ה אינו אלא כחלמוד תורה והוא בכלל
ולמדתם דמבואר ביו"ד ס"י רמ"ה דחיוב ללמוד
לאחרים כמו לבנו משא"כ הוראת דיני ממונות הוא
בכלל ולמדתם ונוסף לזה שנאמר ושפטו את העם
משפט דק ובחוס' שבת דף י' אי איכא דאית ליה
דינא ליעול משמע דעדיף דין מח"ת וכיון דהוראת
או"ה אינו אלא מדין ח"ת משפט עדיף מח"ת
והאריך בזה.

ולפענ"ד יש להעיר כמה שיא לאחדש דדין עדיף
מח"ת חדא דהרי כלל הוא בדיני דח"ת
כנגד כולם א"כ אין לך דבר שהוא עדיף מח"ת
אלא דהגאון ז"ל שכל את ידיו וכתב דדין יש
תלמוד תורה ונוסף לזה מ"ע דושפטו ולכאורה

וממכר וכיוצא בו ודאי דדין פחות משו"פ נמי ממון
ואדרבה אם ראינו שמקפיד עד לפחות משו"פ ס"ד
דכ"ד נזקקין לו אלא דקיי"ל דאין נזקקין לו וגם זה
לאו משום דאינו ממון אלא שאינו מכבוד כ"ד לזקק
בשביל דבר מועט כה. אבל אם כבר דנו בו כ"ד
לשו"פ אז גומרין אפילו על פמשו"פ כיון דיש לו
דין ממון וממילא אחי שפיר נמי מקדושי אשה
ובשאר מקומות.

והא דבגזל אמרו ז"ל דמחיל אינש נראה כס"ד
טעם לדבר דהנה ראינו בעבירה דגזל שהמורה
חסה על בני ישראל ואם ח"ו עבר וגזל מחבירו
נחנה לו תורה יכולת לחקן הלאו דלא חגזול בלאו
הניתק לעשה והשג אה הגזילה אשר גזל ועיין ב"מ
דף ס"א ובחוס' שם ומיהו בפחות משו"פ לא נחנה
תורה חיקון להאיסור ובחובל בחבירו בשו"פ חייב
לשלם ופחות משו"פ מלקין אותו ונחקן האיסור
אבל בגזל או גונב פמשו"פ לא נחנה תורה חיקון
להעובר וגונב מחבירו ונמלא שאם לא ימחול לו
ישראל חבירו על הגזילה אשר גזל יענש יהודי חבירו
על פחות משו"פ שאינו יכול להשיב ואם יתחרט
אפ"ה אינו ניתן להשבון ואפילו יתן לו יותר
מפרוטה אין זה מקרי השבון ולא נחקן האיסור
ונמלא חמור פמשו"פ מפרוטה.

ועוד הרי אמרו ח"ו על מי שחבירו נענש על ידו
אין מכניסין אותו במחינתו של הקב"ה ולכן
בני ישראל רחמנים ומוחלין לגונב פמשו"פ שלא
יענש חבירו על ידו כיון שאין בידו לחקן העון ומה
יעשה ומה"ט אפילו עמד ונזח אינו מוחל אין
משגיחין בו דהו"ל כעין הפקר כ"ד אח"כ כלומר
לאחר שכבר גנב או גזל אבל ודאי לכתחילה יש לו
דין ממון ולגבי איסור יש לו דין פחות משו"פ שלא
ניתן להשבון לזה נריך פרוטה דוקא.

ומחמת כי אין הוי"ג יותר, הנני ידירו דושה"ט
וכאש"ל בלב ונפש.

מגשה הקטן

ומצוה קע"ז שם שזנו לכל הדיינן להשוות בין בעלי דינין וכו' נמצא דא"ה לדון בו הוא מ"ע כדיני ממונות וא"כ אי תשביה לדיין הדן כדיני ממונות כעוסק בחורה ומורה משפט והו"ל ב' מצות מורה והוראה ה"ה למורה הוראה בא"ה שהוא עוסק בחורה ומורה הוראה ומקיים תרתי מורה והוראה. ולהדיא אמרו בגמ' שבת י' ועוד, ובש"ע א"ח סי' פ"ג ועיין שבת מ' ע"ב (ורבי) היכי עבד הכי שפסק לו הלכה ומשני לאפרושי מאיסורא שאני אבל בלאו הכי הו"ל בכלל מורה ועיין ש"ע א"ח סי' פ"ה.

ועוד בו שלישיה מה שרצה לחדש כדיני ממונות עדיף מדין חלמוד מורה מחוס' שבת דף י' לפענ"ד אחר העיון יש להעיר ממה דמבאר בגמ' ברכות ו' ע"א ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם שנאמר בקרב אלקים ישפוט ומנין לשנים שיושבים ועוסקין בחורה ששכינה עמהם שנאמר אז נדברו וגו' ופריך וכי מאחר דאפילו חרי חלחא מיבעיא ומשני מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אחיא שכינה קמ"ל דדינא היינו מורה והנראה בס"ד דדינא שלמא בעלמא הוא ואינו בכלל לימוד החורה לגמרי ובא החנא וקמ"ל דדינא נמי מורה הוא אבל שיהיה גדול מלימוד החורה לא שמענו וא"כ לכאורה ז"ע מכאן לשבת הנ"ל וכבר ציינתי כן על הגליון גמ' שלי במס' שבת. ולולי דמסתפינא הייתי מפרש דמה שאמרו בגמ' שבת רב אחי ורב אסי הוו יחדי וגרסי ביני עמודי וכל שעמא ושעמא הוו טפחי אעיברא דדשא ואמרי אי איכא דאית ליה דינא ליעול וליחי הוא משום דקיי"ל מבטלין ח"ת למצות שא"א לקיימן ע"י אחר ולפי שרב אחי ורב אסי היו הגדולים שבדור והלך אחר ב"ד חשוב לכן בכל שעה הוו טפחי אעיברא דדשא אי איכא דאית ליה דינא ליעול שהעולם לא רצו לבטלס מן הלימוד והם מדינא מותרין או עכ"פ הראו דזה נמי בכלל לימוד הוא. ומיהו לדידן אין נפ"מ.

ונראה להביא ראיה דהוראת או"ה קודם חדא מהא דקיי"ל דדיני ממונות זקן ואינו לפי כבודו

מצינו כעין זה עיין בגמ' ברכות י' ע"ב א"ר מני גדול הקורא ק"ש בעונמה יומר מהעוסק בחורה מדקמני הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאלס הקורא בחורה מכלל דקורא בעונמה עדיף ובאמת שם מפורש דשימוש ח"ת נמי עדיף מח"ת ע"ש. וזה לכאורה ראוי לדבריו ובאמת כי דינא הכי (שבת ט' ע"ב) חנן לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיחפלו לא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון ואם החמילו אין מפסיקין מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לחפלה ע"כ ופרש"י דכל הני אפילו בחול נמי והא דקמני להו בע"ש משום דדמי להא דחמי גבה לא ינא החייט ע"ש. ובגמ' שם ואם החמילו אין מפסיקין מפסיקין לק"ש. הא חנא ליה רישא אין מפסיקין סיפא אחאן לדברי מורה דחניא חברים שהיו עוסקין בד"ת מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לחפלה.

איברא דממקום שצאח הרי מבואר דדין לא הוי עוסק בחורה מדקאמר לא ישב אדם וכו' ואם החמילו אין מפסיקין ובסיפא מפסיקין ומחלק בין רישא דאין מפסיקין היינו לדון וסיפא דמפסיקין היינו חברים שעוסקים בד"ת משמע דדין ודברי מורה לאו כחדא נינהו והעוסק בדין לאו עוסק בדברי מורה הוא וק"ש חמור מינה דהו"ל מורה וק"ש דא חדא.

והשני, דלפענ"ד בר מן דין לא ידענא לחלק דמ"ש הוראה דס"ל ז"ל דאין בה מורה ודין יש בו מורה הרי כמו שצונו לדון כך מצוה הוא להורות הלכה למעשה באו"ה לישראל ופשוט דודאי מצוה הוא ומה"ט מורה הוראה הלכה למעשה קודם למפולפל עיין שלהי הוריות שלחו מחס סיני עדיף דהכל נריכין למרי דחיטא ובפמ"ג א"ח בדין קדימה לעלות למורה הוא קודם. ובסה"מ להרמב"ם מצוה קע"ד הוא שזנו לשמוע לב"ד הגדול ולעשות כל מה שיצו מאיסור והיתר וכו' והוא אמרו ע"פ החורה אשר יורוך ולשון ספרי כל המצוה אשר יאמרו לך תעשה זו מצוה עשה וכבר הוצארו משפטי מצוה זו בסנהדרין.

והרמ"א שנתנו לנו סדר הלימוד א"ח ויו"ד א"ע וחומ"א א"כ כיון שזה סדר הלימוד לכאורה זה הסדר שיש לו דין קדימה וכל הקודם קודם שעל זה הסדר סדרן רבינו הטור כידוע ומטעם דסדר היום ותדירות צה השכמת הבוקר וברכת השחר מפילה שחרית סדר היום מנחה וערבית שבת ר"ח פסח והמחיל בחג הפסח שהוא ראשון לכם לחדשי השנה ואח"כ ספירה שבעות בין המזרים אלול ר"ה עשרת ימי חטונה יו"כ סוכות חטונה ופורים ואח"כ יו"ד או"ה וכו' א"ע ח"מ וא"כ או"ה יש לו דין קדימה וגם כי על סדר הש"ס הקדים סדר נשים על סדר נזקין ומועד לפנייהם וסדרם על הקרא המבואר בירושלמי והיו אמונת עתך חוסן וגו' וכל הקודם קודם והגם דקיי"ל אין מוקדם ומאוחר בחורה.

ובאמת כי הא חקירה צ"ל דאינו אלא באמצע השנה אבל שלשים יום קודם החג הרי הדבר מפורש כיון שדורשין צהלכות החג הרי ההלכות אלו קודמות ועיין ט"ז רש"י הל' פסח שהביא קושיא הר"ן שואלים צהל' פסח קודם לפסח שלשים יום מהא דחנן משה חיקן להם לישראל שיהו דורשין הל' פסח צפסח כו' ותי' דאין חיוב לשאול ולדרוש אלא נ"מ דליהוי שואל כענין וכו' ועיין רמב"ם פ"ד מהל' ח"מ ה"ח מדין קדימה ועיין ש"ע יו"ד ס' רמ"ז סי"ג עד סט"ז באיזה זמן הרשות ציד המתרגם וממילא ה"ה שהרשות צוה גם ציד הרב והדיין ולפ"ז נראה דכל ששניהם שוים הרשות ציד הדיין לאיזה שירצה ודו"ק כי קצתני.

ומחמת חוסר הזמן מוכרח לקצר וכל טוב ממנו לא יבצר דושכת"ר המברכו בברכת כוח"ט בספרן של צדיקים גמורים בלב ונפש,

מנשה הקטן

אינו צריך להעיד בפני צ"ד ובאו"ה קיי"ל דחייב (עיין שבעות ל' ע"ב) ואפילו חלמיד בפני רבו אמרינן דחייב להורות ואין חכמה ואין עצה ואין חכמה נגד ה' במקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב ובש"ע ח"מ ס' כ"ח ס"ה ח"מ שידוע עדות לישראל וחבטו שיעיד לפני צ"ד קטן ממנו אם הוא עדות ממון אינו חייב לילך ולהעיד אלא הם שולחין אליו ומעיד (רי"ז נ"ב ח"ב) אבל אם יש בו דאפרושי מאיסורא חייב לילך ולהעיד ולהרדצ"ו בחשו' ס' קיי"ט יש מי שסובר דאפילו אינו יכול למחול על כבודו ולילך להעיד צדיני ממונות ולכאורה חלוי במחלוקת בהשבת אבידה צוקן ואינו לפי כבודו אם רוצה להשיב ולמחול על כבודו ועיין פח"ש שם, ולדין מיהו עכ"פ אם ההוראה לאפרושי מאיסורי לכ"ע קודם.

שנית נראה מה שאמרו בסנהדרין דרך חכמים הראשונים שהיו בורחים מלהחמנות ודוחקים עצמם הרבה שלא לישב צדין עד שידעו שאין שם ראוי כמוהו שאם ימנעו מן הדין חתקלקל השורה ואעפ"כ לא היו יושבים צדין עד שהיו מכבידים עליהם העם והזקנים ומפזירים צם עיין סנהדרין י"ד ע"א ר"ז ובירושלמי סוף ציבורים ובש"ע ח"מ ס' ח' ס"ג ובמס' אבות פ"ד מ"ז החושך עצמו מן הדין פורק ממנו איבה וגול ושבעת שוא וכו' וע"ש רק אם אין גדול הימנו ואולי מהאי טעמא רב אחי ורב אחי הצריכו להכריז בכל שעה ושעה ודו"ק לפי שלא היה גדול מהם וא"כ הרי צדיני ממונות צריך לברוח ולא לישב צדין והחושך מהם חושך ממנו איבה וגול ושבעת שוא והוא מדרך חכמים אבל באו"ה חייב להורות א"כ לכאורה הוראה קודמת שיזחר חיוב עליו מהוראת דין.

ועוד צו שלישיה מרבותינו צעלי ש"ע הטור והצ"י

סימן קנח

אם חיוב ברכה הוא דין בגברא או בחפצא

למאי דמסיק דממילא משמע דתרומה נמי הוא קודש לה' אבל עכ"פ כהדדי נינהו ולא גביה דאין הלמוד חמור מן הלימוד.

ב' בשבת ח' לחדש שמרכים בו בשמחה החשני"ג
בנ"י יצ"א
מע"כ ידידי הרב הגאון ור"ח נר"נ חובר חיבורים
מחוכמים כו' כש"ח הרב מוה"ר יחיאל מנחם מגדל
קלמנסון שליט"א, רב ור"י בראנדי צרפת תצו"א

אחדשכ"ת זידידות, וכו'.

בשלהי המכתב ציין למחלוקת האבני נזר ו"ל עם
כ"ק האדמו"ר מאלכסנדר אב"ג א"ח ח"א
ס' ל"ז אם חיוב הברכה הוא דין בגברא או
בחפצא, וראיתי באות ג' שם שנחקשה האב"ג בדברי
הריטב"א ו"ל במס' שבועות שכתב דכל איסורי
חורה איסורי גברא הם ויפלא לומר על נבילה
ושקלים ורמשים שאינם איסורי חפצא והאריך שם
באות ד' לאיסור גברא הוא דבר שפוגם במעלה
האדם ואיסור חפצא היכא שהחפץ למעלה
ממדרגתו כגון הקדש או זר שאכל תרומה וכיוצא
בו.

ולפענ"ד הגם כי הוא דבר נאה מ"מ לפענ"ד
נ"ע, דגם ענד כהן אוכל בלחמו וכן
אשח כהן ובהמתו, והשנית לפמ"ש קידושין נ"ו
ע"ב בשר בחלב מנלן (שאסבה"ג) מחני' דלא כי
האי חנא דחניא רשכ"י אומר כנ"ח אסור באכילה
ומותר בהנאה שנאמר כי עם קדוש אתה לה' אלוקיך
לא תבשל גדי בחלב אמו ולהלן הוא אומר ואנשי
קודש תהיו לי מה להלן אסור באכילה ומותר
בהנאה אף כאן אסור באכילה ומותר בהנאה, והנה
כנ"ח לאו דבר משוקן כשקלים ורמשים.

איברא דבאמת ישראל נמי קדוש הוא שנאמר
קודש ישראל לה' ועיין קידושין נ"ג ע"א
והרי תרומה דכתיב קדש ישראל לה' ראשית תבואתו
ומנן המקדש בתרומה מקודשת ומשני ההוא בישראל
כתיב משמע דתרומה לא הו' כקדושת ישראל ואפי'

ולעצם החמיה שחמה ו"ל שנבלה ושקלים ורמשים
יהיו איסור גברא הנה באמת שכן כתב
הריב"ש בחשונה ס' נ"ח שכתב לענין שבועה טעם
שהשבועה אינה חלה על המזוה והנדרים חלים מפני
שהמזוה הם חובת גברא בין שהם מזוה עשה כגון
מזה סוכה ולולב בין שהם מזוה ל"ח כגון אסור
נבלות וטריפות שאין לשון הכחוב נבלה וטרפה
אסורה עליך שמהיה איסור חפצא אלא לא תאכל
נבלה וטרפה שהוא איסור גברא על חפצא ולזה
הנדר שהוא איסור חפצא חל על המזוה עם במזוה
עשה שאין מאכילין לאדם האסור לו אם במזוה ל"ח
אם אסור נבלה עליו בנדר שעובר עליה בכל יחל וכו'
ע"ש באריכות ועיין יו"ד ס' רל"ו בטור ובנ"ח
בסוף הסימן.

ועיין חו"ד יו"ד ס' ק"ג מה שמחלק בין אוכל
איסור שלא כדרך אכילתו דפטור ובין נבילה
שאינה ראוי' לגר דנמי פטור ומיהו החילוק דנבלה
שאינה ראוי' לגר פקע מינה שם נבלה ונעשית
היתר לא כן האוכל שלא כד"א שהוא בעצם איסור
אלא שלא אסרה חורה אכילה כו' והם דברים
אמתיים ולפ"ו נמצא דנבלה לא הו' אלא שם איסור
ולא איסור בעצם ודו"ק.

וקצת סמוכין מגמ' שבועות כ"ב ע"ב אלא חפשוט
דבעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה
חפשוט דעד דאיכא בית דהא כעפר דמיא ומשני
לא עפר לאו בר אכילה הוא כלל נבילה בת אכילה
ואריא הוא דרביע עילויה ועיין רש"י נבילה בת
אכילה היא ושייך בה שיעורא. דרביע עליה דרבין
עליה אריא אזהרת המקום, ע"כ. והנה דנבילה בת
אכילה הוא וליכא בה איסור חפצא אלא אזהרת
המקום היינו איסור גברא שהחורה הזהירה שלא
לאכול, וקצת יש לדייק שחלוי בחילופי גירסאות
דרש"י גרס דרביע עליה ובגמ' גרס דרביע עילויה,

ועיין חוס' פסחים מ"ט ע"א ד"ה דין הוא אי אפשר שיהיה אוכל חמץ ואינו שלו אפי' אכל וזוהי יחייב פסק הגרש"ק באכל מזה ולא בדרך לא ינא ידי חובתו מטעם מזה גזולה וי"ל.

אלו דברי ידידו דושכ"ח המברכו בשמחת פורים וטוב לב משתה חמיד בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן קנב

שליש שעות ולא נתן המעות להמושלש בשבילו

מע"כ ידידי היקר מאד נעלה כו' העו"ד הרב יהודה דיק הי"ד

שלום וברכה,

(א) בדבר ראובן ודינה אשמו שלאחר שילדה לו ד' בנות ואחר כמה שנים מאסה בו ובקשה ממנו גט והלכה לערכאות והוציאה עליו כתב אשמה והשופט צוה להוציא את הבעל מביטו ומאשמו וילדיו וגם חייבו אותו לשלם דמי החזקה לה ולהילדים, וראובן טען שחלף אמו לב"ד ויעשה ע"פ החמורה ולא רצה לקבל מה שפסקו לו השופטים ומה שלקחו ממנו הבית והוציאוהו החוצה ולקחו הילדים וגם חייבו אותו לשלם כסף הרבה יותר ממה שחייבו החמורה ולקחה את כל אשר לו, ובקשה מאתו גט ולא רצה הבעל לגרשה עד שחעמוד עמו בדין חורה. חמן מה שילם בע"כ מה שצוה לו השופט ואח"כ הפסיק לשלם.

(ב) לאחר כמה שנים שראתה דינה שראובן עומד בדעתו התחילה ללחוץ עליו בע"כ שימן לה גט והתחילה לשלוח לו מכתבים וכמה בזיונות לביישו ברבים בפישקעוילען וכיוצא בו, בסיוע אחיה בריונים שלחה לפני ביטו נשים שחנניות לעשות הפגנות נגדו ולשמוע בקמיו והלכה ומצאה מין את מינה נשים שחנניות שהניקו עליו ולא הצליחה ובע"כ לאחר כמה שנים הסכימה לחזור מהערכאות ללכת לזבל"א.

ועילוה משמע על הנזלה שהנזלה אסורה והוא איסור חפצא ועליה משמע על הגברא ולא על החפצא ודו"ק.

ומיהו ז"ע מגמ' פסחים מ"ח ע"א אין מביאין נסכין מן הטבל יכול לא יביא מן המוקנה אמרת מה טבל מיוחד שאיסור גופו גרם לו אף כל שאיסור גופו גרם לו ינא מוקנה שאין איסור גופו גרם לו אלא איסור דבר אחר גרם לו, ואי אמרת איסור מוקנה דאורייתא מה לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר ע"ש. ומצואר דבאיסור דאורייתא אין לחלק בין איסור גופו לאיסור דבר אחר וז"ע.

ובעצם המחלוקת בענין הברכות שנחלקו הני גאונים ז"ל דאי ברכה הוא א"ח משום מעילה דהאוכל בלא ברכה מעל או איסור גברא שאסור לאדם ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה ובגמ' כלל כ"ל אסור ליהנות מהעוה"ז בלא ברכה ומשמע משום מעילה על החפצא והאז"נ פלפל בדבריהם.

ולעני דעת כמוני לכאורה ז"ע שהרי כל הברכות מדרבנן הם וכבר כ"ל לן כלל דכל דרבנן איסור גברא ולא איסור חפצא, וקנא יש לישב לפ"מ שאמרו בגמ' גיטין נ"ה ע"ב גנב והקדיש הו"ל כרת מדבריהם אכיתו עליה כרת מדבריהם מי איכא א"ל רבא גברא רבה אמר מילתא לא חכוחו עלה כרת שעל ידי דבריהם באחה לו אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עלה, ופרש"י אוקמוה רבנן ברשות גנב אם הקדישה שיחול עליה הקדש גמור ושיחייב כרת אם ישחטנה בחוץ כי היכי דאוקמוהו ברשותיה לענין כפרה וקנס הוא דקנסוהו והפקר ב"ד הפקר הוא וקדשה ע"כ.

הנה לאפילו בזהמה שאינה שלו שגנב והקדיש אוקמוהו רבנן ברשותיה כדי ליחייב עליו כרת אם ישחטנה מחוץ לעזרה וא"כ י"ל דהכ"נ כיון דלא בריך על המזה אפקעינהו רבנן למזה מיניה משום דהפקר ב"ד הפקר והו"ל כאוכל מזה גזולה ממש

הרב"ד וסגר עליו הדלת. אחרי טורח ועמל רב ולעקוח וגם רבנים מצרוקלין זלזלו להראש ב"ד בקושי גדול הראש ב"ד שלח לו טשעק על סך \$20,000 ועל הכסף הנשאר עוד לערך ... טען הרב"ד שהדיין הצורר של הגרושה ביקש לעקל את הכסף שנשאר ולא נחן טעם לדבריו, וראובן השחומם ושאל היחכן שהב"ד לא קיימו הפסק שלהם ולא ההצטחה שהבטיח הראש"ש ב"ד שיתן לו הכסף המגיע לו ע"פ החזקה. והאיך זה ב"ד משקרים ועושים דברים כאלו, כנראה שלא השגיחו בו כלל והטילו עיקול על עצמם ועל הפסק של עצמם ועל הכסף אשר כבר החזיק בו הראש ב"ד. ועוד שעשו עיקול מכלומרשט על ממונו ואף לא הודיעוהו למה ועל מה.

(ה) על השאלה ששאל מה זה ועל מה זה העיקול עוד על הנשאר עכ"פ הרי כבר לקחו שלשים אלף, מתחילה טען הראש"ש ב"ד שהוא מחזיק הכסף לשלם עבור ביטוח רפואי (העלט אינשורענס), וכשטען הצעל מה זה שיך להב"ד ליקח ממונו לחברת ביטוח בשביל אשתו הגרושה, ואם ירלו ישלמו משלהם, חוץ מזה הראה להם גילום מחברת ביטוח שהוא שילם ויש לו העלט אינשורענס משלו, וגם בכלל אינו מחויב לשלם ביטוח לגרושתו שאינו חייב לרפאוחה לאחר שגירשה לכ"ע, ולא ענה לו כלום אבל כנראה ששינה דעתו ואמר למע"כ העו"ד על הטעני שהוא נחן הכסף עבור שכר לימוד להצטח שהאשה נחחייבה, כך הסביר לי הצעל שהרב הראש ב"ד אמר כן למע"כ. וגם על זה טוען הצעל שהלך להצית ספר שאמרו שנחנו לו הכסף והמנהל של הבית ספר אמר שמעולם לא נחנו לו הכסף הזה ולא כסף אחר. חוץ מזה טוען הצעל כי בפסק דין מפורש שאם לא חשלח הגרושה הצטח לבית ספר שהאב רוצה אינו חייב בחשולם שכר לימוד. וממילא אין ציד ב"ד ליקח ממונו בכל אופן, ועכ"פ מי שם אותו להיות אפוטרופוס על ממונו שהושלש אליו.

(ו) לאחר כל המעשים האלו שלחו לו הב"ד מכתב

הב"ד ישבו ודנו בדבר ובטלו את כל ההתחייבויות מהערכאות והפכו את אשר לקחה בזרוע ע"י בית המשפט מבעלה ופסקו שהבעל זכאי בחצי הבית שה"י שזה לערך מאה ושחיס עשרה אלף דאללאר המגיע לחלקו אלא שכיון שהיא נשארה עם הילדים פסקו שחשאר היא צריכה וחשלים שויות חצי הבית אלל הראב"ד. וגם קבעו דמי החזקה להצטח. הצעל התחייב עצמו ליתן גט. וקבל הפסק כמו שהוא בידעו שיש לו עכשיו כסף שמגיע לו מציטח ויוכל לסלק חובותיו. הכסף של חצי הבית שפסקו לו לצעל השלישה האשה ציד הראש ב"ד ליתן לו קודם נתינת הגט. סדרו את הגט והצעל ביקש הטשעק הראש ב"ד קבל על עצמו והבטיח לראובן אישיח שחיקף לאחר נתינת הגט יתן לו הכסף.

(ג) ויהי אחר הדברים האלה שהצעל נחן הגט וביקש הטשעק שמגיע לו, הראש ב"ד חיקף לאחר נתינת הגט התחמק באזהרה ח"י שאין צידו כרגע למסור לו הטשעק, והבטיח שישלח לו חיקף, הצעל בחמימותו האמין והלך לציטח, צינחיים הב"ד לקחו שלשים אלף דאללאר מכספו בחירור שהאשה לוחה מגמ"ח צמשך השנים שהיתה עבונה מצעלה ועכשיו הגמ"ח רוצים הכסף בחזרה, ושלמו להגמ"ח מכספו השלשים אלף לחשולם החוב. והשאר נשאר אלל הראש ב"ד. חקר הצעל והלך להגמ"ח ושאל את המזכירה וגם אנשים אחרים ואמרו שאמת שהגמ"ח נחנו כסף להגרושה אבל לא לו ע"מ להשיב, וגם מעולם לא שלמו להם הב"ד או האשה בחזרה שום כסף בכלל, עוד אמרו לו שהמעוט שנחנו להגרושה כנראה ה"י העיקר לשלם לעו"ד שהלכה איתו לערכאות ובעזרת הכסף הזה להוציאו מציטח ולהחריב את משפחתו.

(ד) אחר כמה שבועות שהצעל ראה שיש כאן אזהרה ערמה מצד הב"ד לגבו התחיל לחבוע את כספו מהשליש הראש ב"ד והוא פשוט לא רצה ליתן לו כספו המגיע לו ע"פ הפסק שפסקו הב"ד עצמן, והתחיל ליתן אמתלאות והעיקר לא קיבל הטעני מהצעל, כשראה הצעל כן נסע לעיר שבו דר

זה מחמת חסרון הזמן ליכנס בעומק הדין ינא מכשול והוא מעוות אשר יוכל לחקן וחסרון שיוכל להימנות. ועד השחא סרבתי להחערב בענין זה.

(ט) אמנם עכשיו בא הבעל וזכה והחמק היות כי נתנו שני רבנים רשות להגרשה ללכת לערכאות ולמסרו במשפטי הגוים והנה בסכנה וצועק הצילו כי מי יודע שלא יבא לחוא מכמר. והראה לי הכחז שכתבו וחתמו שני הדיינים על ההיתר מסירה והילוך בערכאות, וגם הראה לי ההזמנה מהשופט (סאמאנו בלע"ז). ואם הדברים אמת יש ספק בעיקר הגט שכתל אחר שהטעו אותו הב"ד וע"מ כן לא נתן גט מעולם.

ושמעתי וחרגו בטיי היאך לא חשו לנפשו להחיר למסור ח"ח מישראל לשופטים גוים, שהוא כמחיר לעבד ע"ז ובלי להתחשב על החילול השם עם כל הנ"ל, לכן אמרתי אין לשמוק כי אכתי יש חורה בישראל ואם אשמוק פן אלכד גם אני בחטא ערכאות מטעם כל מי שיש בידו למחות ולכן אחיה דעתי דעת חורה כדי למנוע חילול השם כי הא גופי שרבנים יתנו רשות ליקח רב אחר לערכאות אין לך חילול השם גדול מזה הישמע כאמת, זונות מפרכקות זו את זו ח"ח לא כ"ש ואפי' הי' מן הדין הרי קי"ל ח"ח שסרה אומרים לו הכדד ושב ואין מפרסמים בפרהסיא וכ"ש ליתן רשות למסור אותו ביד גוים, בלי טעם והוא כבר בגדר של פדיון שצוים להצילו מיד העכו"ם ודיניהם. ובפרט שכאן ליכא טעם להחיר לה ללכת לערכאות שהרי כבר גירש אותה ואין לה שייכות אמו.

והשנית שאם יבא הדבר לערכאות ויציאו לפני השופט העכו"ם הטענות האלו אם הם אמת אין לך חילול השם גדול מזה, ויהיו הדיינים לבח ולקלון, ומאד השני מצוה להציל עשוק מעשוק, "אם כדבריו אמת הוא" ולהסיר מכשול מדייני ישראל. ולכן הנני מציין כמה דברים שלא עשו הב"ד כהלכה אם כדברי הבעל אמת הוא לבד מההיתר שנחנו לילך לערכאות שהוא בכלל מחיר לילך לעבד ע"ז, ואני מניח שכבודו נחממו יראה שלא יבא

לראובן בשם הגרשה שראובן ישלם ההחייבות להגרשה והנזנת המבוארים בפסק, וטען הבעל מחזרו לי הכסף קרוב למאה אלף דאללאר שמגיע לי ע"פ פסק שלכם ואני אשלם את הכל והלא לקחתם את כספי, ובראות כן הלכו שני דיינים (כנראה שהדין השלישי ראה העול ולא רצה לחמוס) וכתבו שטר סירוב על הבעל שאינו רוצה לקיים הפסק ולשלם עוד כסף שקבעו לה ולהנזנת והחירו הגרשה שלו ללכת בערכאות והלכה לערכאות שנית.

(ז) ועתה הבעל וצועק הצילו עשוק מעשוק על עוות הדין, שקר, וגזילה, עוות הדין שמעולם לא שמענו שהב"ד יעשה עיקול על פסקו אשר פסקו והנטיחו לקיים ולאשר והחזיקו הממון שלו בלי לחת טעם למה. גם שחייבו אותו לשלם על כלומרשט הלוואות שאפי' אלו היו אינו חייב לשלמם ע"פ החורה, שקר, וגזילה, שלקחו את ממונו ומעולם לא שלמו הב"ד להגמ"ח ולא לבית ספר, ושקרו לו שנחנו לפה ולפה, ואינו אמת כפי הדיןורר אלא עשקוהו ובערמה לקחו ממנו הכסף שלא ע"פ ההלכה והוא גול מדאורייתא ובמזיד והם פסולים לדון, ולעדות, ולהעיד על כשר או טריפה.

גם מה שהוציאו עליו אח"כ כתב סירוב הוא שלא ע"פ ההלכה, חדא שלא הזמינו אותו לד"ת למה לא משלם לה להגרשה מה שמגיע לה והי' משיב שהכסף שלו אלל הרב"ד או אחיה ח"י אחר או שאפשר הי' משלם, והשנית שלא היו רק שני הדיינים חתמו ואף לא הודיעוהו כלום ועמה היות כי נלקח הבעל ע"י הגרשה בערכאות שנית לקח את מע"כ לפרקליט לו בבית המשפט. ע"כ הם טענות ראובן הנ"ל.

(ח) ואומר אני הגם כי קשה לי מאד לדקדק אחר ב"ד ולא רציתי בכל אופן להחערב בדבר וליכנס בדברי הלכה כל השנים בזה מפני הכבוד וכ"ש לחשוב עליהם שנמזיד רצו לעוות הדין ולגזול את כספו מן הבעל אם האמת כדבריו ודרך ללמד זכות כי מסתמא מחמת הטרדות הציבור קרא

ברשות צ"ד אלא ברשות הערכאות או זולתם לית דין ולית דין דאין הבעל חייב לשלם חוב כזה אפי' הימח מציאה עדים וקנינים על ההלוואה שלוטה לצורך מזונות. וכיון דמד"מ אינו מחויב לזונה א"כ פשוט שאם הערכאות הכריחו אותו לזון ולשלם ממון אם שלם הרי זה גזל בידה וחייבת להחזיר ואם לא שלם אינו חייב לשלם כלל ע"פ החמורה. ולפ"ז בנידון דידן אפי' ה' אמת שלוטה למזונות מ"מ כיון שהבעל מה"מ אינו מחויב לזונה בכה"ג מדינא א"כ הנותן מכספו לשלם חובות כאלו הרי זה בכלל גזל ממון הבעל ונותן להאשה.

(ג) ולכן אפי' לפי דבריה הצ"ד לא יכלו ליקח מכספו של ראובן ולשלם לגמ"ח ואלא הגמ"ח הניחו מעותיהם על קרן הצבי שהרי הבעל לא ה' חייב לה מזונות כלל ע"פ החמורה. ובפרט שהבעל טוען שהגמ"ח נחתו לה כסף בחור זדקה ולשלם עו"ד נגדו ולא על מזונות מה שצריך לברר זה אצל הגמ"ח, והבעל טוען ששאל ובידו אצל הגמ"ח שהם מעולם לא קבלו שלשים אלא דאללללל מהראש צ"ד שטוען שנחן להגמ"ח וא"כ גם זה צריך לברר אם אמת הדבר א"כ באמת שלקחו בערמה את שלשים אלא דאללללל שלו ומגיע לו השלשים אלא מהראש צ"ד שלקח ממנו בערמה ולא נחתו לו ע"פ הפסק דין של הצ"ד עצמו.

סימן קסא

עוד להג"ל

ב"ד שסותרין דבריהן או אחרים מבחישינן אותן

(ד) עוד טוען הבעל הנ"ל דכסף הנשאר שמקודם טען הרב"ד שנחתו לחזרת ביטחון ושז טען למע"כ העו"ד שנחתו להבית יעקב איפה שהנחת לומדים.

(טו) הנה גם כזה טוען הבעל א' שע"פ הפסק דין שיאל מפי הצ"ד הנ"ל כחבו שם

הדבר לחילול השם יומר משהי כי להחזיר למקור רב בישראל לבתי משפט אין לך חילול השם גדול מזה.

סימן קם

עוד להג"ל

אשה שיצאה במרד מבית בעלה ולוטה כסף אי חייב הבעל לשלם

(י) ומעתה לעצם ההלכה נענין המשלומין להגמ"ח שטוענו הצ"ד שלקחו שלשים אלא מכספו, הנה אפי' ה' אמת שלוטה מהגמ"ח במשך כמה שנים ליכא חיוב לראובן לשלם את הכסף הזה, והוא מבואר בש"ע א"ע ק"י ע' קי"ב האשה שיאלה מביית בעלה והלכה לבית אחר אם באה מחמת טענה שהוא בשכונה שיוציאו עליה שם רע וכיוצא בה חייב לזונה שם וכו' הג"ה וה"ה אם הייתה לה קטטה עם בעלה ולא מחדר לה עמו והמניעה ממנו ולוטה למזון צריך לשלם, אבל אם המניעה ממנה אין צריך לשלם דאין איש חייב במזונות אשתו אלא כשהיא עמו (מרדכי פ"ב דיני גזירות וכו"כ הצ"י בשם הריטב"א).

(יא) והמבואר דאשה שהייתה לה קטטה עם בעלה ויאלה מבייתו אם המניעה ממנו יש לה מזונות ואם המניעה ממנה אין לה מזונות, ומעתה פשוט באשה שרוצה להתגרש מבעלה והוא אינו רוצה בגירושין המניעה היא ממנה ולא ממנו ואינו חייב במזונותיה, וכ"ש היכא שהלכה לערכאות ובעזרת השופט והבית משפט לקחו את בית וכלו השופט הוציאו את הבעל מבייתו, שהוא בגדר גזל גמור ומוסר את חזירו וממונו לגרים שאין לה מזונות, דודאי אין חילוק אם היא הלכה מבייתו או שזרקה את בעלה מבייתו ואדרכה כ"ש הוא מהלכה.

(יב) וממילא כל טענת הלוואה מהגמ"ח אפילו ה' אמת שלוטה לצורך מזונות ולא

סימן קסב

עוד להנ"ל

הטעו הבעל וגירש או ביטל הגט

(ט) והנה בענין ההלכה יש הרבה לדבר בזה והנני רק כמגלה טפח ומכסה טפחיים וגם יש לי חשונה ערוכה מהגאון מוה"ר יצחק יעקב ווייס זללה"ה ראב"ד דעדה החרדית ירושלים עיה"ק שהי' מגדולי פוסקי הדור, מיום א' בשלח ח' שנת תשמ"ח לפ"ק שכתב הלכה למעשה בענין כעין זה באשה שנאגרשה בנ"ד דעדה החרדית וקודם סידור הגט הוסכם והוחלט ביניהם הסכם כחוב וחמס בחמימת ידם ובקנין גמור והתחייבה האשה בין השאר שלא להטריד את הבעל ולא לחבוע אותו בערכאות ואחר שקבלה הגט הגישה תביעה בערכאות והטילה עיקול בכח הערכאות על המעות המושלש, וכחז כי יש טעמים רבים לבטל הגט למפרע ולאסור האשה להנשא בגט זה. ובמקום אחר הבאתי כן בשם המהר"ע והגרי"א מקאזונא והערך ש"י ועוד.

והנה החס האשה לא שמעה וגם הב"ד לא הטעו לבעל וכ"ש היבא דב"ד עשו בערמה שיש בזה עיקולין ופשוטין ליבא לפומא לא גליא היבא דהב"ד ערמו או עשו בערמה והבטיחו לבעל ואח"כ לא קיימו הבטחתם ועשה גט ונתן על סמך הגדלתם שהגט בטל למפרע, ולא רציני לכתוב יותר בזה.

והנני מקוה שהדברים יסמדרו ע"י מעלתו בלי ערכאות ובלי שיטרכו ח"ו ללכת לב"ד ולבזות הב"ד בזילותא דב"ד.

דושה"ט בלב ונפש,

מנשה הקטן

בפס"ד שאם אשמו לא תרצה לשלוח הבנות בהנחת יעקב שהבעל רוצה אז אינו מחויב לשלם עבור שטר לימוד של הבנות והנה אשמו לא שמעה לו ושלחה הבנות לבית יעקב שהוא לא הי' מרוצה בה מפני כמה טעמים וא"כ מעיקרא כה"ג ליכא עליו חיוב לשלם והו"ל המעות שנתן הרב"ד שלא כדין וחייב להחזיר לו הכסף.

(טז) שנית טוען הבעל שהלך אל המנהל של הבית יעקב ושאל אותו אם קבל עשרים אלף דאללאר שטר לימוד מהרב"ד מכספו על שטר לימוד הבנות והשיב לו המנהל שמעולם לא קבל כסף ואפי' פרוטה לא מהרב"ד ולא דובין ולא יער חה באמת שלא לי המנהל להודיע שלא קיבל כלום, וא"כ הרי כנראה שהכסף שקבלו מחזי הבית עדיין יש ביד הרב"ד וחייב להחזיר לו.

(יז) ונמצא עכ"פ לפי הגדת הבעל מגיע לו מהב"ד סך של \$92,000, ואם הדבר כדבריו ולא יחזרו לו הכסף הרי זה ח"ו בכלל גזילה ממש ופלא על הב"ד שכתבו עליו סירוב שאינו רוצה לקיים הפסק בשעה שהב"ד עצמן לא מחזיקין הפסק שעשו ומחזיקים את ממונו שלא כדין.

(יח) ולכן לפענ"ד ראשונה צריך מע"כ העו"ד לבקש להחזיר את ההיתר שהחזירו להגרושה ללכת לערכאות בכל אופן, גם לברר אם כדבריו כן הוא יש להזיל העשוק מעשקו ולראות שיקבל את כספו שמגיע לו. ואם יראה דברים מקובצים אני מסכים עם מעכ"מ שיעמדו ב"ד אחר ויעיינו בדבר, ועכ"פ אין שום היתר באופן כזה לכתוב כתב סירוב על אדם כשר ורב חשוב בישראל שצ"ח לדינא ואדרבה ואדרבה, ומחמת כבוד ה' הסחר דבר לא רציני לפרט ולפרט בשמות, עד שיחזרו העניינים בצירור.

סימן קסג

שלא לפסוק הלכות ע"י מחשבים
[קאמפיוטער'ס בלע"ז]

ד' לסדר אשר חשים לפניהם החשש"ה בני"י יצ"א
מע"כ ידיד ה' וידידי הרב הגאון המפורסם לוחם
מלחמות ה' כו' כג"ת מוה"ר נסים קארעליץ שליט"א
גאב"ד ברמת אהרן ב"ב תו"א

אחדשכ"ג שליט"א, ידידות נאמנה.

קבלתי מכתבו היקר עש"ק ע"י אחד מחלמידי
בירושלים עיה"ק, בענין המגפה שנחשפה
בין שומרי המורה ולסמוך לפסוק בהלכות על גולם,
ח"ל כאשר ידוע דמות מורי הוראות בישראל
והתנאים הרבים הנזכרים לזה, האם אפשר להעלות
על הדעת למסור המפקיד של מורה הוראות או
אפילו חלק מזה לידי גולם. (ב) האם מחשב מסוגל
למלאות חפיק לפסוק בהלכות בישראל, הלא בכל
שאלה נריך לעמוד עד שקובעים בדיוק מה העובדה
שלפנינו ולאחזה הלכה ליחס העבר האם זה מסור
לכל. לא אין הדבר כן כלל וכלל ואסור לקבוע נוהג
בזה לשאול שאלות הלכיות למחשב כי דבר מה רבים
חללים יפיל ורבה המכשלה ולא יעשה כן בישראל.
ועלינו לחנך את העם כי כל צירור הלכתי יש לשאול
לחכם שהגיע להוראה ועל פיו יעשה. החומס למען
מניעת מכשולים מישראל והעמדת הדת על חלה.

ולפי שבו בזמן קבלתי גם מכתב מהרב הגאון ר'
שמחה בונם ולדנברג שליט"א חזר לבד"ץ
בעדה החרדית ירושלים עיה"ק וביקש ממני לפרסם
בו איסור שלא לסמוך על המחשב בענייני וסחות
שכבר גרמו מכשולות, וגם בשאר הלכות, ואמרתי
סימנא מילמא הוא וכחצתי לידידי הרב הגאון הנ"ל
ולא אמרו רבנן כפילא ולכן אשלח לו גם העמק
ממה שכחצתי להנ"ל כי עם קצת נוסף על הנ"ל
וגא להשים עיניו בדולחיס ובידו לקרב או לרחק.

והנה בענין המגפה שנחשפה בין שומרי המורה

לסמוך בהלכות חמורות כוסחות נשים וכיוצא אשר
אמר חז"ל קינץ ופחמי נדה הן הן גופי הלכות, על
חשבוטת של הגולם הנקרא מחשב (קאמפיוטער
בלע"ז) וגם לפסוק הלכות בכלל ובפרט ע"פ
חשבוטת וסיוע של המחשב, אשר כבר יצאו כמה
מכשולות ואחריתם מי יסורנה בעוונות וקלקול הדין
ומה שעלול לגרום דימים יבואו בכל מקצועות
המורה, ליבא לפומא לא גליא, ובו בזמן קבלתי
פאקס ממכתב ידידי הגאון ר' נסים קארעליץ
שליט"א מז"ב, בדבר המחלה בזמן האחרון
שהחמילו לסמוך יותר ויותר אפילו בין בני מורה
החרדים ואפי' בין הרבנים לפסוק בהלכות בכלל,
מהגולם הנקרא מחשב או קאמפיוטער בלע"ז,
והראה מראה מקום כמה טעמים שח"ו לסמוך על
זה, כי בכל שאלה נריך עמל עד שקובעים בדיוק
מה העובדה שלפנינו והאם זה מסור לכל ח"ו
והנוהג לשאול שאלות הלכיות למחשב דבר זה רבים
חללים יפיל ורבה המכשלה ולא יעשה כן בישראל.
ובקשו במכתבים אלי שלא לעמוד מן הדך אלא לנאח
במחאה גדולה וגלוי' פה בארה"צ לעזור את
המחלה והנרעת המחשבת ומחדקת המדשות לכל
יתפשט, והגם כי לא ידעתי מה מצאו בי כלי רק
מלא בושא וכלימה ומי יתן והי' כחי לעמוד בין
החיים ובין המחים ומעצר המגפה, ומ"מ אמרתי כי
לא עם לעמוד מן הדך והשיח"ש בזכות המורה
הקדושה יעמוד לימין אביון, וחבר אני לכל אשר
יראוך, והנני מטערף כטפל למזל קדושה זו.

(א) בדבר המגפה הטכנולוגיות שפרצה לה פרצה
בחומת המורה וכבר עשמה לה כנפים
גם בין מהלכי בדרך המורה החרדים וסומכין על
הגולם הנקרא מחשב או קאמפיוטער בלע"ז אפילו
בענייני הלכה, ובזמן האחרון נחשפה הנרעת בין
הנשים בנות ישראל הכשרות לסמוך על המחשב
בענייני וסחות החמורים, לימא דאיסורי כרת ר"ל
מה שמעולם לא מסרו דבר מה רק לגדולי ישראל
ועכשיו נתן המורה החדשה לפסוק כל איש ואשה
לעצמה בענייני איסור כרת החמורים ע"י העמדת
הגולם המחשב וכאשר יבא מהגולם כן מעשה, וכבר

יאלו כמה מכשולות מזה בעונ"ה, ומי יודע עד היכן הדברים יגיעו.

והנני להעלות על הכתב מה שעל לבי והרבה פעמים דברתי בענין זה של המחשבים והקלוקלים והמכשולות שכבר יאלו וח"ו עוד עתידין לנאלת אם לא יפסיקו בזה מיד וה"י נר"ך לזה להכנס כל חכמי ישראל ולאסרם איסור עולם.

(ב) פשוט נעיי כביעא בכוחא שאיסור גמור הוא לסמוך בפסקי ההלכות על הגולם הזה הנקרא מחשב, בין הלכות יומיות וכ"ש הלכות של איסור וסמות וכיוצא בו שהם איסורי כרת וחייבי מיתות ב"ד שהוא איסור גמור וח"ו לסמוך על זה אפילו סמיכה כ"ש, ואפילו למורי הוראות אסור להורות ממחשב אלא מש"ס ופוסקים, ספרים הקדושים והמחברים כש"ע ונשאי כליו, ולציר לעצמו בכל הלכה והלכה שפוסק כאילו בעל השמועה עומד נגדו, וקורא אני מפייהם ולא מפי רשמי גולם המחשב, וכ"ש להמון עם שכלל אין לפסוק הלכות כאילו רק ישאלו ממורי הוראה, ואסור למסור בכלל הלכות וכ"ש פתחי נדה שעליהן אמרו (אבות סוף ג') ר"א בן חסמא אומר קינין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות ח"ו למסור להמון עם וע"ה ובכלל למי שלא הגיע להוראה, והרי אפילו על מורי הוראות שפסקו מקיזורים בלי לדעת מקורי ההלכה בראשונים ואחרונים קראו עליהם מבלי העולם, כיון שלא ידעו הטעמים ולפי הטעמים משתנה הדין ולכן נר"ך לדעת מקור ההלכה והדברים ועם כל זה נר"ך סייעמא דשמיא.

וגמ' מפורשת היא קוטה כ"ב ע"א אימור קרא ושנה ולא שימש ח"ה ר' אלעזר אומר הרי זה ע"ה ר"ש ב"נ אומר הרי זה בור ר' ינאי אומר הרי זה כוחי, רב אחא בר יעקב אומר הרי זה מגוש אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא כר"א בר יעקב דאמרי אינשי רטין מגושי ולא ידע מאי אמר, ופרש"י ולא שימש ח"ה ללמוד סברה הגמ' בטעמי המשנה מה הם רשע הוא שאין חורמו על בורייה ואין ללמוד הימנו שע"י הטעמים יש חילוק באיסור

והימור ובדיני ממונות לזכות ולחייב ובטהרות לטמא ולטהר, והנה אפי' למד קרא ושנה אלא שלא שימש ח"ה ה"ו רשע ערום ומסתברא שהוא מגוש ומכשף.

והסומך על המחשב הרי גרע מזה אלף מעלות אחורנית, חדא) כי שהרי כאן לא קרא ולא שנה ולא שימש ח"ה. המחשב אינו אלא כשופר ומשפך מה שמכניסים בו מוציא ומי זה שמזכיר איזה הלכות להכניס בו ועל איזה הלכות אכן סמריין ופשוט כי הרבה הלכות דחיות לקולא או לחומרא הכניסו במחשב והמסתכל עליהם סומך עליהם, והשנית) כי יכניסו במחשב גם הלכות של אנשים מכל מיני סוג ואפילו מינין ואפיקורסים ופשוט דאפילו ספר תורה שכתבה מין ישרף ואפילו רק חלק הימנו וכמה ספרים הרחיקו מפני שמאלו בהם דבר אחד או שנים שלא לפי רוח התורה הרחיקו את כל הספר והמחבר, והרי אפי' ספר קהלת ומשלי ראו להרחיקם אם לא שזכה חכם א' שעלה לעלי ודרשם וכאן כיון שמכניסים ועוד עלולים להכניס מכל סוגי מחברים ואנשים הרי הוא פיגול ופסול מצד עצמו, ועוד בו שלישיה) כיון שלא למד ההלכה בדבר קטן מאד משתנה הענין וההלכה, והלא לענין שבת וחול"ה כתבו שהלכות קטועות הן ואין מדמין מילתא למילתא וכן מצאחי מפורש בחינוך ובשם החכ"ז ומרן אדמו"ר מצאנו זללה"ה ובטריפות אמרו אין מדמין בטריפות שהרי חמכה מכאן ומחה וחמכה מכאן וחי'.

ורביעי בקודש) דעל כולם העיקר שלהורות הלכות נר"ך שימוש אלל גדולי הדור ולא כל הרוצה ליטול את השם טטל וע"ו חקטו לקבל סמיכה אפי' בזמן הזה עיין ריב"ש בשו"ת שלו ומי שקרא ושנה ולא שימש ח"ה הרי זה ע"ה והסברתי במקום אחר שכתו רופא חולים לומד שש שנים בתיכון וכיוצא בו ולאחר שגמר בהצטיינות הכי גדולה עדיין אסור לו להיות רופא עד שישימש ג' שנים למעשה בבית חולים ולאחר ג' שנים אם ילליח רק אז הוא יתחיל להיות רופא וא"כ ק"ו בן בנו של ק"ו רופא נפשות מורה הוראות שאפילו ילמוד כל התורה נר"ך לקבל

כן כוונתו אלא לחלמידים הראויין להורות והם יודיעו את הנשים החקות וכו' הן צדימו או בעירו או בשכנתו והמכשילה הזאת חמת ידינו כדלעיל כי לא רבים יחכמו וסבורין להחמיקם ועדיין לא נפתחו עיניהם.

ואני שמעתי באזני מפי אחד מן המפלפלין שהיה מלעז על לימוד הפלפול ועל החלמוד ואמר מחוך חיבור משנה חורה של הרמב"ם יפסוק כל הספיקות שבעולם, ויילדותו שנה מעט ואפ"ה לא הי' לב לידע כמה חיקוי יש בחלמוד וכמה ספיקות יש באותו חיבור בעצמו ופלוגמות ומה שנחדשו ספיקות ופלוגמות מאז שנחפשט אותו חיבור ומידי יום יום. והכל הגדול ואפ"ה היה מתחיל כנגדי וכנגד טוביני חבירי רבני סמיכי וכו' ועכ"ז אחת בא להוסיף ולגלגל עלינו חדשים ולפזר במקום המפוזרים לע"ה ולנשים הפוחזים ולתת להם יד ושם ללמוד ולהורות מחוך חיבורך האשכנזי ענייני נדות וכחמים דדייקו בה רבנן קמאי ובחראי והווי כמים שאין להם סוף, חלילה חלילה הנשמע או הנמצא מה מימות אבותיך ואבות אבותיך ואף כי חזינן הרבה הלכות או"ה ונדה וחלה והלכות פסח וי"ט וכמה עניינים ולא כדי שתחדר בהם הניחוח אלא מפני המכשול כדלעיל.

והאריך שם נחמס אחד שחבר הל' שחיטה בלשון אשכנזי וכוונתו היתה רצוי וטובה כי ראה כמה ע"ה שיש ציטוים שלא יכלו ללמוד ה"ש על צורים ואפ"ה לא נחפשטו דבריו ולא קבלום אע"פ שרוב הל' שחיטה הם בקיצור ואותם של אשכנזי מבוארים היטב ואפ"ה לא נהגו רבו' להקביל השוחטים על פיהם, אף כי כל פסול שחיטה דאורייתא (כלומר ואפ"ה לא חששו בשביל הע"ה הנ"ל) ק"ו בן בנו של ק"ו והלכות נדה בדורינו השפל והפרוץ בע"ה מהטעמים דלעיל, ולא חקר ולא יפקד ולא יעלה על לב לעולם אף הנח להם לבנות ישראל אם אינן נביאות צנות ונביאות הן ומעוררין בקיאות הן על פי אימותם והורמן ושורש רוב החומרות דרבנן דמקילי הרבה צנות ע"ה

שימוש בהוראה ובפרט בענייני נדה ואם לא יקבל אין בהוראתו כלום, ומישיית אוסיף עליו) לפמ"ש הרמב"ם ז"ל בפיה"מ (אבות סופ"ה) בן הא הא אומר לפוס נערא אגרא ח"ל ואמר בן הא הא לפי מה שחטטער בחורה יהיה שכרך ואמרו שלא יתקיים מן החכמה אלא מה שחלמוד בטורח עמל ויראה מן המלמד אבל קריאת החטטוג והמנוחה אין קיום לה ולא חועלת בה ואמרו צפי' מאמרו (קהלת ב' ט') אף חכמתו עמדה לי חכמה שלמדתי באף עמדה לי, ומפני זה צוה להטיל אימה על החלמידים ואמרו (כחובות דף ק"ג) זרוק מורא בחלמידים ע"ש. ולכן כל מי שסומך עצמו ופוסק מהמחשב בלי לעיין בש"ס ופוסקים הוראותיו פסולים לא רק להלכה זו אלא בכלל אין לסמוך על הוראותיו ומימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה ואין לסמוך עליו כלל וכלל כמו שאנדר בסמוך בס"ד באריכות.

סימן קסד

עוד להנ"ל

הסומך ופוסק ממחשב בלי לעיין בש"ס ופוסקים

וראי' גמורה לדברינו מרבינו הגדול המהרי"ל בתשובה מה שזוה על אחד מבני דורו רבינו חיים הרפתי מאוישפורק שרצה לחבר הלכות נדה וכחמים בלשון אשכנזי כדי שהע"ה והנשים יוכלו להבין וללמוד בעניינים לעצמן וכעס המהרי"ל מאד וכחב על הראשונים אנו מצטערים שכל בעה"ב שידע לקרות פרש"י בחומש או במחזור או לכל הפחות שיטה בילדותו ופי' לפני ימים ושנים יש שמעולם לא שימש ח"ח כל אלה חברו אל עמק השוטים ומסמכלים בדברי רבו' המחברים כגון שערי דורא וסמ"ק ועורין וכל אשר נמצא איהו ומורין הלכה למעשה מחוך חבוריהן והן הן התנאים מבני העולם שאמרו חז"ל פ' הי' נוטל (סוטה כ"ב ע"א) כי אינן יודעים הטעמים ולפי הטעמים משמים הדין וההוראה כדפי' רש"י בכל דוכתי שאין הוראה אלא החלמוד וכו' ורבו' המחברים לא

למד ההלכה ולא קרא ולא שנה אלא מסתכל באלה
הלכה על המחשבה ופוסק מזה הלכות, שהם בכלל
ורבים חללים הפילה, חוץ מזה יש איסור גמור
למסור כל הני הלכות ביד ההמון עם שיפסקו
לעצמן, והשומע ישמע וינעם לו. וי"ר שישמעו
דבריהם ודברינו ומכה לתקן את אשר שחתו כבר
זוה ארי"ר.

וכזה הגני ידיו המעתיך בעדו לאריכת ימים ושנים
ובעד כל ישראל העומד לשרתם בכל עת, יתן ה'
ונזכה בקרוב לביאת משיח צדקינו דמורח ודן החותם
בלב מלא צער על שפלות הדור ועלכון התורה עבר
נרצע לאדוניו בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן קסה

בענין הג"ל

מע"כ ידי"ג הרהגה"צ בנש"ג וכו' כולו אומר כבוד
כג"ת מוה"ר שמחה בונם ולדנברג שליט"א מו"צ
בב"ד דעדה החרדית ירושלים עיה"ק

אחדשכ"ג וכו'.

קבלתי מכתבו היקר מלא צער על חילול ה' וביקש
שלא לעמוד מן הצד ואני ודאי אעשה מה
שצדי בעו"ה ובענין להורות בכלל מן המחשבה
הארכתי זוה כבר וגם הגני להעתיק חלק ממכתב
אשר כתבתי לידי הרב הגאון הג' מוהר"ן
קארעליך שליט"א גאב"ד ב"ב ח"ל, כאשר ידוע
דמות מורי הוראות ב' ישראל והתנאים הרבים
הנזכרים לזה, האם אפשר להעלות על הדעת למסור
התפקיד של מורה הוראות או אפילו חלק מזה לידי
גולם. (ב) האם מחשבה מסוגל למלאות תפקיד לפסוק
הלכות ב' ישראל, הלא בכל שאלה צריך לעמוד עד
שקובעים בדיוק מה העובדה שלפנינו ולאחיה הלכה
ליחס העבר האם זה מסור לכל. לא אין הדבר כן
כלל וכלל ואסור לקבוע טוהג זוה לשאול שאלות

ונשומיהן. ע"כ מוטל על כל חכם ומ"ח להודיעם
ולהפרישם מאיסור ולהדריך בדרך ישרה ולכל
הפחות בני ביתו והם יודיעו לחברותיהם וכו'
ולפעמים ידרוש להם מה שנראה לו צורך להודיען
וכו' אך יזהר שלא יטעו כאשר ראיתי כמה פעמים
שטועים בדברי הדורש מה שדרש לאסור הבנינו
להיחר. וזוה עשו קמאי דקמן מהר"ח ואחריני
שדרשו עניינים שלו הנראה להם צורך. וכן שאר
ענייני תורת הבית הנ"ל וכן נהוג חכמי דורינו ונלך
בעקבותיהם וזוה נפשינו הנלנו עכ"ל. העתקתי
כמעט כל לשוני כי משם ק"ו לדינו עיין שו"ח
מהרי"ל החדשות (סי' ז"ג).

ומעתה אם המהרי"ל ז"ל בזמנו כעס על אחד
מהראשונים על מה שרצה להכניס לכל
ע"ה בלשון אשכנז הלכות נדה וכתמים מה נאמר
אין על המחשבים הקאמפיוטערס בלע"ז שהם אלף
פעמים אחרות. והדורות ירדו פלאים, ולכן דעתי
העני' מסכמת לדעת הגדולים שאסור להשתמש
במחשב לפסוק משם הלכות בכלל ובפרט הלכות
וסמות, מטעם שכח מהרי"ל ז"ל ועוד טעמים
רבים מלבד הטעם שעי"ז יעזבו את הרבנים גדולי
התורה מורי הוראה ב' ישראל בכלל ויעסקו בעצמן
באלו הלכות מה שאסור לאשה או לע"ה שאינו
מורה הוראה לפסוק לעצמו אלא חייבים לשאול על
כל פעם ופעם וכמ"ש כבר ובררחי הדבר.

ועיין (נדה כ' ע"ב) בילחא דביחא דרב נחמן
אייחא דמא לקמיה דרבנ"ח וכל פעם שהי'
לה שאלה הלכה שנית בעצמה ועיין חוס' שם ד"ה
כל יומא אמאי לא הראתה לרב נחמן ולכאורה אמאי
לא פסקה לעצמה שכבר ידעה שהרי כך אמרה
לרבנ"ח כל יומא הוי מדכי לי אלא שכל שעה
צריכה לחזור ולשאול ולא לסמוך על עצמה שאינה
מורה הוראה, ועיין שו"י בעיין יעקב (מגילה י"ג
ע"ב) באסתר שהלכה בעצמה לשאול לחכמים שכך
שמעה ממרדכי שהיהיר לשאר נשים שלעצמן צריכות
ללכת לשאול, ועיין בספרינו משנ"ה ח"ו סי' קל"ג
וסי' קל"ה כ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו על מי שלא

בתרייחא בדקיה רב נזומח הגידן ואכשרי סבר למיכל מיניה באומנא א"ל שמואל לא חייש מר לניקורי א"ל מאי חקנחא נזומחא נזומחא דאיהו צדיק נפשיה אומנייה נפל חילחי חילחי קרי שמואל עליה דרב לא יאונה לצדיק כל און (פרש"י שחזמנחי ומנעחיו מלאכול) קרי רב עליה דשמואל כל ר' לא אנס לך, ובגמ' ב"ב קל"ג ע"ב סבר ר' עיליש קמיה דרבא למימר שני נמי שקיל א"ל דייני דחלנחא הכי דייני לאו היינו דשלח רב אחא בר רב עריא אכסוף קרי עליה אמי ה' בעמה אחישנה.

וברשב"ם איכסוף רב עיליש מרבא פן יאמר רבא בלבו אלו לא הייתי בכלן היה דן דין שקר וכן כל דינין שהוא דן שלא בפני. קרא עלי רבא לנחמו אמי ה' בעמה אחישנה בעת שהצדיקים צריכים לישיעה הקב"ה ממלאה להם אף אחא אמי יודע כך שמעולם לא באה חקלה על ידך צדיק חקלה על ידך שהרי עכשיו וימנני לי הקב"ה קודם שהגעת להוראה ולא נכשלת. ועיין בערוך שפי שהורה קודם שהגיע השעה שראוי להורות, עוד ראוי כמה שאמרו שחלמיד לא יפסוק בפני רבו ואפי' ביעמח בכותחא ומציא אביי מעשה שהורה ושגה בהוראה (כתובות ס' ע"ב) ואמר אביי האי מילחא דאמור רבן אפילו ביעמח בכותחא לא לישרי איניש במקום רביה לא משום דמיחוי כאפקירוהא אלא משום דלא מסחייעא מילחא למימרא דהא אנהו הוה גמירנא ליה להא דרב ושמואל אפי' הכי לא מסחייעא לי מילחא למימר ע"ש.

סימן קסו

עוד להג"ל

לאו כ"ע זוכה להיות מכוונים להלכה

ובגדולי המורה אפי' הראשונים לאו כלוהו זכו להיות מכוונים להלכה ועיין מאירי יומא (כ"ו ע"א) חל"ק בכמה מקומות ביארנו שראוי לאדם להזהר שלא לפרסם עצמו בהוראה אלא א"כ

הלכות למחשבו כי דבר מה רבים חללים יפיל ורבה המכשלה ולא יעשה כן בישראל. ועלינו לחנך את העם כי כל צירור הלכתי יש לשאול לחכם שהגיע להוראה ועל פיו יעשה. החותם כו'. והנני להעיר קצת ולהוסיף על דבריו לנעת ולא לסחור להוסיף ולא לגרוע כי להלכה הנני מסכים בכל מה שכתב וכבר הנני לועק כדרכיאל על המחשבו ולא ראו לשמוע ואולי סוף קול סוף ישמע גם לעקמינו.

ווליבא לפומי לא גליא לולי דמסחיפינא הו"א ברמיחא שהמחשבים הוא בכלל העגלים שהעמיד אותו הידוע (מלכים א' י"ב כ"ח) ויועץ המלך יעשה שני עגלי זהב והכניס בהם דבור שהיו אומרים הנה אל ישראל אשר העלוך מארץ מצרים, ועיין סנהדרין (ק"א ע"ב) שמחילה כוונתו לא הייתה לשם ע"ז אלא הוסיף צדיק אצל רשע וחמתו שניהם ומה יאל העגל השני של ירבעם וח"ו עיינו רואות שמחליפים גדולי המורה וספרי קודש בתנאים עגלים הנקראים מחשב ומכניסים בהם מה שרואים והמחשב לועק ופוסק. אי לאזניס שכך שומעות].

וידוע דלאסוקי שמעמחא אליבא דהלכתא סייעמחא דשמיא וצדוד המלך ע"ה כחיד וה' עמו מלמד שהלכה כמותו בכל מקום ובגמ' (עירובין נ"ג ע"א) דוד גלי מסכתא שאול לא גלי מסכתא דוד דגלי מסכתא כחיד ביה יראיך יראוני וישמחו שאול דלא גלי מסכתא כחיד ביה ובכל אשר יפנה ירשיע ועיין רש"י דגלי מסכתא ל"א מפרשים שמועמחיהן ומדקדקים בטעמו של דבר עד שמחייש צלבן. וצדוד דגלי מסכתא כדאמר בצרכות (ד' ע"א) שהיה יגע בחורה ומורה הוראות כדאמר ידי מלוכלכות בדם שפיר ושליא ואומר מפיבושת רבי יפה דנתי יפה זמתי וכו' ירשיע לא היה זוכה להורות כהלכה. וגדולי עולם מצינו שהחפלו על זה ור' נחמיה בן הקנה כשנכנס לביה"מ החפלו שלא אכשל בצדור הלכה.

ובגמ' חולין (נ"ט ע"א) ההוא בר טביא דאחא לבי ריש גלוחא דהוה מיפקס כרען

ירשיעון אלקים וכן אמר משה כי המשפט לאלקים הוא, וכך אמר יהושפט כי לא לאלים משפטו כי לה' ועמכם בדבר המשפט, וכן אמר הכחוש אלקים נצב בעדת א', בקרב א' ישפט, כי האלקים הוא השופט וכן אמר ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה', ונשמות רבה נשעה שהדין יושב ודן באמת כביכול מניח הקב"ה שמי השמים ומשרה שכינתו בלדו, שנא' כי הקים ה' להם שופטים והי' ה' עם השופט, ע"ש.

ובזה מובן לשון הזוהר ר"פ משפטים פתח ר' שמעון ואלה המשפטים אשר חשים לפנייהם מרגום ואלין דיניא דתסדר קדמיהון אלין אינו סדורין דגלגולא דיין דנשמחין לאחדנו כל חד וחד לקבל עונשיה וביאר הריב"ש טוב דכיון דאלקים נצב בעדת אל דן לפעמים לפי הגלגולים שזה הי' חייב לזה בגלגול אחר ומוציא הדין לאמיתו כידוע. ובגמ' (ברכות ח' ע"א) אמרו מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה בלבד.

ולכן פשוט דכל מי שעוסק בהוראה ומורה הוראה בישראל בקדושה ובטהרה ומיגע עצמו על החורה וזכה להיות מרכבה לשכינה ולהיות אכסניה להקב"ה שהוא מקום ד"א של הלכה וכל זה אם לומד הלכות בקדושה ובטהרה, ואז זוכה לסייעתא דשמיא לפסוק ולכוין כהלכה, אבל הדוחף כפחור של המחשב ואינו מיגע עצמו על דברי תורה פשוט שאינו בגדר זה ואין לו סייעתא דשמיא כלל ואפי' מה שחושב שפוסק כהגון אינו מוציא לכיון להלכה, וק"ו בן בנו של ק"ו ומה הני חנאי ואמוראי כאב"י חלמיד ומיק שכל הש"ס מלא בהיותם לאב"י ורבה ולמד תורה וידע ההלכה ואעפ"כ לא הי' לו סייעתא דשמיא לפסוק ההלכה במקום רבו ק"ו צמי שלא למד ולא קרא ולא שנא ולא שימש ח"ח בהוראה אלא קומץ על המחשב ודאי לא מקמייעתא מילתא ואין לו סייעתא דשמיא, והרי הוא בכלל ורבים חללים הפילה (משלי ז') זה חלמיד שלא הגיע להוראה ומורה מלבד שהוא מכשיל את הרבים ועיין חו"ט אבות פ"א מ"ו וקנה לך חבר.

ידע בעצמו ושיהא אחרים מסרימים עליו שהוא ראוי לכך, ואין אדם ראוי לכך בשלימות ידיעה לבד שכמה ראיו שידעמם גדולה במלמוד שאינם יודעים לכיון שמועה אחת להלכה ולמה שראוי להורות וכמה מומזקים בחדרי חורה וכשהוראה באה לידם אף הפתח אינם מוצאים. וכלל הדברים שאין האדם זוכה להוראה אלא בשמי דברים א' ידיעת המלמוד וקבלתו ושנייה לה שלימות הכח השכלי שבו לבחינת הדברים והנחתם למצדק להוציא דבר מתוך דבר ועל שניהם בכלל אמרו במסכת סנהדרין גמיר וסביר ועל זו האחרונה אמרו כאן על שנט יהודה עסקוי שמעמחא אליבא דהלכתא קאמינא כלומר שאע"פ שהם חכמים אינם יודעים לכיון את השמועות כהלכה עכ"ל ע"ש.

ומרן הנוב"י ז"ל בתשובה להגר"י פיק בענין ששאל אי מותר לרפאות בריא על חשבון של טריפה והאריך פעמיים ושוב כתב הגאון בעל נוב"י כנראה ששאלה זו אינה הלכה למעשה ולכן ליכא סייעתא דשמיא ולא כתב עוד בזה, ועמה פוק חזי ומה מרן הנוב"י ז"ל שהי' ארוך בדורו ובכל הדורות ואעפ"כ הרגיש בשאלה שאינה הלכה למעשה וליכא סייעתא דשמיא, ומה יענו אדוני קיר חושבי מחשב. ושמעתי שבאת אשה לפני גאון במעשה נורא שבאת מן ברה"מ והיתה עגונה והחיריה לינשא וילדה בן ועכשיו נחגלה שבעלה בא והיתה מצוהלת מאד, ושאל הגאון מי החירה ואמרה על גדול אחד והתחיל לברר ולהתעניין על ההיתר ונחזר ששקר דברה רק חלחה עצמה באילן גדול, ואמר הגאון ז"ל כי לכן חקר כ"כ כי לא האמין שגדול כזה שהי' לו סייעתא דשמיא ילא מאתו ח"ו מכשול כזה.

ורבינו הגדול הרמב"ן ז"ל פ' משפטים (כ"א ו') עה"פ והגישו אדניו כתב, אל האלהים לב"ד, ואמר ר"א כי נקראו השופטים אלהים בעוד שהם מקיימי משפטי האלקים בארץ. ולדעתי יאמר הכחוש והגישו אדניו אל האלהים עד האלהים יבא דבר שניהם לרמח כי האלקים יהי' עמהם בדבר המשפט הוא ידקיק והוא ירשיע חבו שאמר אשר

סימן קסז

עוד להג"ל

אסור להשתמש במחשבים לפסוק בר"ת

ובדי לברר קצת הא מילחא דהני מחשבים בכלל ולהלכה בפרט, הנה זה לי כששה שנים בשעה שהוילאו המחשב הראשון לבדוק הס"ח בכל העולם וברעש גדול לפסול כל הס"ח אשר לא יעברו בדיקת המחשב ולא יעלו למורה במקום שיקראו בס"ח שלא עברה הביקורת של המחשב והגם כי לא נביא אני ולא חכם לראות אם הנוגד מ"מ כחנתי או באריכות שח"ו ליחן יד לזה כי הוא המחלה להביא שינוים בחורחיו הקדושה.

ובכל הזמנים היו נמצאים טעותים בס"ח פחות או יותר במקום שהיו סופרים יומר דייקנים היו פחות ובמקום שלא היו כ"כ דייקנים היו יומר, ומ"מ לכולם שמוח יקראו וחסרו או יוחרו וכן קראו בס"ח אלו בליכור וברכו עליהם ברכת החורה מלפניה ואחריה זה מוזמן עזרא הסופר שמלאו ג' ספרי חורה בעזרה ובהם שינוים באיזה מקומות. (עין מ"ס פ"ו ה"ד) אר"ש בן לקיש שלשה ספרים נמצאו בעזרה ספר מעונה, ספר זאטוטי, ספר היא, באחד מלאו כחוב מעון ובשנים כחוב מעונה אלקי קדם וקיימו שנים ובטלו אחד, באחד מלאו כחוב ושלח אל זאטוטי בני ישראל ובשנים מלאו כחוב ושלח את נערי בני ישראל וקיימו שנים ובטלו אחד, באחד כחוב אחד עשר הוא ובשנים מלאו כחוב אחד עשר היא וקיימו שנים ובטלו אחד. הנה שמאל בימי עזרא היו נמצאים ספרים וס"ח שנמצא בהם שינוים ואחד ע"כ טעות והעמידו החורה ע"פ שנים שהיו רוב ובטלו המיעוט וקיימו את השנים שהם האמינים ע"פ החורה לאחר רבים.

ועזרא הסופר ע"ה בעצמו כשכח אל הפסוק הנסחרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם נקד על לנו ולבנינו, ובסנהדרין מ"ג ובאדר"ג פל"ד ד' אס יבא אליהו ואמר לי מפני

מה כחנת כן, אומר אני לו כבר נקדתי עליהן, ובמקורה הגדולה הובא בבעה"מ שינוי דבני על הנקודה הזאת דלנו ולבנינו למאי אחא ומשני שכך אמר עזרא הסופר כשכחב בחורה אס יבא משה רבינו וישאל למה כחנת זה אומר לו לכך נקדתי עליהם ואס יאמר יפה כחנת אעביר הנקודה מעליהם משמע שהי' מסופק בעגלות לנו ולבנינו ע"ש ובבעה"מ שס. ובגמ' קידושין הראשונים נקראו סופרים שהיו בקיאים בחסירות וחסירות אכן לא בקיאים בחסירות וחסירות ולכן סמכו על הכתיבה בכל דור ודור.

ועבשיו שיאלו לדקדק בחר הסופרים ולהוציא לע"ו על כתיבת ס"ח שלנו עד עכשיו ועל הסופרים כחנתי או שמי יודע עד היכן יבא הדבר ומה עוד יחדשו ע"י המחשב והארכתי שם הרבה והובאו הדברים בדפוס ומלאו מקומן בספרינו משנה הלכות מהד"מ א"ח ח"א ס"י קי"ד וקט"ו אס יש לו נא לעיין שס.

איברא דנראה אפי' דזיענד הי' כדאי לאסור ומטעם אחר קאמינא עלה דבגמ' (שבת י"ד ע"א) בגזירה דר"ח דבר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה א"ר ביבי אמר רב אסי שנחחילה היו טובלין במי מערות מכונסין וסרוחין והיו נוחמין עליהן מים שאובים המחילו ועשאו קבע גזרו עליהם טומאה ופריך מאי קבע אמר אביי שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא ואלו מטהרין א"ל רבא מאי נפ"מ הא קא טבלי בהך אלא אמר רבא שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין, ועיין רש"י לא אלו דמקוה לבדה מטהרין אלא אלו ואלו מטהרין דמחוך 'שהורגלו הכל בכך לא היו יודעין שלהעביר הוזהמא היו השאובין באין אלא לטהר, מאי נפקי לן מינה. כיון שכולם טובלין מחילה במקוה מאי איכפת לרבנן אס עשאוה הטובלין קבע אחר טבילה. אלא אלו מטהרין, ותיישבין דלמא אמי לבטולי חורת מקוה וטובלין בשאובין והחורה אמרה אך מעין ובור מקוה מים ע"ש.

הנדיקה גומים או לא יודע מה עושים עם הצילום הנ"ל, ומעמה אם על כותבי ברכות או קמיעין כיון שיש בהן אזכרות נקראים שורפי החמורה על שם החשש שמא יפול דליקה בשבת ולא יוכלו להציל ק"י בן בנו של ק"י הכותב כל החמורה על צילום לכחמילה שלאחר זה יגמו אם כל הצילום ואם כל האזכרות שיש בזה משום שורפי החמורה חז"ל לבד מהבזיון הס"מ שמלמין אותה שזה לבדו בלתי כבוד חילוחא דכתבי קודש, וא"כ אם חוששין משום שמא ימלא טעות בס"מ ויבדק לבטלה וימלא מוציא ש"ש הגם שמעיקר דינא מותר ומקנו כן חז"ל לברך על הס"מ כמו שהוא, כ"ש וק"י שכלן הוא מצוה שמות הקדושים וכל החמורה כולה שיש בזה איסור גמור לנלס הס"מ ואח"כ לזרוק או לגנוח אם כל החמורה עם האזכרות וכ"ש שאם יפול דליקה בשבת יהא אסור להציל השמות האלו ודאי איסור גמור הוא לפענ"ד, ע"כ הנאמי שם.

ועיין רבינו ירוחם בס' אדם נחמד ב' חלק שני שהביא מעשה מי שרקס בטליתו פרשח ויאמר וכח השם לשני יודין והאריך לאסור ונתן ג' טעמים, א' שאין כותבין מגילה למינוק, ב' משום בזיון חלול כחבי קודש שאיך יביא כחבי קודש שנאמרו ונכתבו מפי הגבורה במקום הטנופת, והשלישי כי מעשה הזה חדש לא שמענו כמוהו מעולם ע"ש כי דבר חדש וכאן הרי יש כל הני טעמי צילום חלול כחבי קודש ודבר חדש ועוד מה שכתבתי וק"ל.

סימן קסח

עוד להג"ל

ס"מ שעברו בדיקת המחשב ונמצאו בהם טעותים אח"כ

ועוד דגם הא' אמר כי גם הס"מ העוברים נדיקה על המחשב נמצאים אחריהם טעויות שהשאירו ורק השבוע דברתי עם הרה"ג רח"י

ומבואר לאפילו היכא דמעמנן שטפו בשאובין אחר הטבילה אבל כיון דהורגלו ואפשר שאח"כ יסבירו שפיקר הטבילה בשאובין שלאחר הטבילה נמעה ויבואו לידי קלקול במצות טבילה, וא"כ בדיקת כ"ש שפוסלין הס"מ שלא עברו ביקורת המחשב אפילו לאחר שהגיהו הסופרים יאמרו שלא אלו מכשירין אלא המחשב ונמצא יצאו ס"מ בלתי מוגהים שיסמכו רק על המחשב ואין לך קלקול גדול מזה. ולפענ"ד זה ראוי גדולה לפסול המחשב ולהחזיר הסופרים לעבודתם.

ובתשובה לידידי הגאון הג' אבד"ק שטרעסבורג חבד בד"ץ דעדה החרדית בירושלים עיה"ק הנאמי ראוי גדולה לאסור המחשב בכלל לפ"מ שאמרו בגמ' שבת קט"ו ח"ר הזכרות והקמיעין אע"פ שיש בהן אומיות של שם ומעניינות הרבה של חמורה אין מזלין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן הן ואזכרותיהן מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי חמורה, ופרש"י ומעניינות הרבה, מפרשיות שהיו כותבין בקמיעין פסוקים ללחש כל המחלה וכגון לא חירא מפחד לילה, נשרפין במקומן אם נפלה דליקה בשבת, כשורפי חמורה שהרי לא יצילם בשבת. ועיין טוש"ע א"ח ס' של"ד, ומינה פשוט דלכתוב כחבי קודש עם שמות שלאח"כ יאבדו מעמנן וכ"ש יאבדו או יגנוס ק"י שיש בו איסור גמור.

וכבר כתבתי במי שהוא חולה במחלה המחדנתק ר"ל ואם יניח חפילין הבית חולים יגזרו עליהם שריפה ושרפם אי יניח חפילין אעפ"כ או שלא יניח כיון שיגרום בהנחתן לשורפם וה"י לי בזה אריכת דברים עם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל אי מותר להניחם והחם עכ"פ הוא מחויב להניח חפילין מדאורייתא ואפ"ה ס"ל להגרמ"פ שאסור להניחם ולגרום לחפילין לשורפם והארכתי בזה הרבה ונדפסו הדברים בספרינו משנ"ה.

והנה הנודקים ספרי תורות ע"י המחשב מקודם עושים צילום על כל הכתב של הס"מ ולאחר

סימן קסח

אם מזמינן בי"ד לדין לפני ב"ד אחר

ה' לסדר ובתוכם ה' התשמ"ז בני
מע"כ המופלא ומופלג מלא פלג הרב הו"ח הגניד
מוה"ר ישראל גולדהאכער הי"ד בני יצ"א.

אחדשה"ט,

בדבר שאלתו בנ"ד שטעו בהוראה בנידור אי יכול
להזמין את הנ"ד לפני ב"ד אחר וזין
לחשוב מהר"מ מרוטענבורג ושו"מ הגר"י שטייף
ז"ל. ותמה עליו שכתב על החשובה הנ"ל דלאו מר
בר אשי חסם עליו, והגם כי אי טרוד מאד מ"מ
אנסה להשיב עכ"פ בכמה מלין.

ז"ל השו"מ מהר"מ ב"ב ז"ל כ"י חשט"ו ושאלת
אם יכול לאדם לערער על ב"ד ולהזמין לדין
נראה דיכול דהא לא שמעינן שהיה חרם או חקנת
הקהל מלערער על הדין אדרבה מעשים בכל יום
המזמין אותו לדין כו', וכן פסק רבינו ברוך ב"ר
שמואל בספר החכמה דיכול אדם לחבוע את ב"ד
לדין ואם טעו אע"ג דלא ישלמו עד דא"ל דינת לן
ד"מ הא בסתמא לא ישלמו ומו אפילו נחלק הא
דמנן (בכורות כ"ח ע"ב) דן את הדין וכו' וישלם
מביחו זה דוקא בימיהם שהיו דנין ומכריחין בכפיה
לדון בנ"א בע"כ אבל בזה"ו שמכריחין הדיינים לדון
ע"פ חרם הקהל אם טעו לא ישלמו מ"מ יש להם
לחזור כשדנים שלא כדין ואם אינם רוצים לחזור דין
הוא שישלמו ע"כ. עוד כתב שם בחש' חשי"ז ח"ל
מי שירא שהדיינים עיזו לו הדין יכול לחבוע
את"כ לדין ע"כ.

וביאר לן המהר"ם ז"ל חרי דיני, אחד דהיכא דדנו
ג' דיינים כי נחמי בע"ד לדון ודאי שלקמו
ג' דיינים במשפט שלא ידונו אלא ד"מ, כי אפילו

קעניג גאנצ"ק יאקא שליט"א אמר לי שצניהמ"ד
פה בצארא פארק של הרה"ג ר' אברהם חיים
שפיטער שליט"א קראו בס"מ שדקו ע"י מחשב
ומלאו במקום שהי' להיות ויאמר משה לפרעה,
כחיי ויאמר משה אל ה' חה כבר לאחר שער
הקאמפיוטער, חה לבד ממה שהניאו לידיעתי כבר
יותר מעשרה ס"מ שלאחר הבדיקה של המחשב
מלאו טעוים וכמוכן שנמצא יותר כי לאו לכל אחת
שמואלים לאחר הבדיקה מודיעים אחי (אבל
הבדקים יודעים מזה) וכששאלתי להממונה על
המחשבים פה בצארה"צ פשר הדבר שמלאו כמה
טעוים לאחר הבדיקה ומה זה על כל אחת אומרים
חירוים או שהמגיה של המחשב נרדם או שכתב
או אולי הי' מדבר על הטעל' או שבאותה רגע
נחלקלל המחשב, ומה לי להחירוים חירוים יש גם
לסופר המניאות נשאר שמלאו טעוים גם לאחר
בדיקת המחשב.

ואמרתי לו כי אם נסכים לזה או כהיום עכ"פ
המחשבים הם חתם פיקוח של גדולי
החורה אבל יכנס דבר זה ככל דבר בשוק של
רענים ויוסיפו עליו כהנה וכהנה וכמו שראינו
שאת"כ צאו גם לבדוק החפילין ולשנות הנחם,
ועכשיו כבר נכנסו עם המחשב לחשב וסחוח ולפסוק
הלכות איסורי כריחות ומיחות ב"ד ע"י מחשבים
(קאמפיוטער בלע"ז) או לדור שכך עלמה בימינו,
וכבר שמעתי שיש גם פה רבנים שאם יש להם
שאלה פונים אל הקאמפיוטער ודופקים כפתור
ופוסקים מהקאמפיוטער. והלואי שנלחץ לכל
הפחות לעזור המגפה הזאת.

ובזה הגני ידירו המעתיר בעדו לאריכת ימים ושנים
ובעד כל ישראל העומד לשרתם בכל עת, יתן ה'
ונזכה בקרוב לביאת משיח צדקינו דמורח דין החותם
בלב מלא צער על שפלות הדרור ועלבון התורה עבד
נרצע לאדוניו בלב ונפש,

מנשה הקטן

במקום שדינן הדיינים ע"פ חרם הקהל שאז אם טעו לא ישלמו מ"מ יש להם לחזור כשדינים שלא כדין ואם אינם רוצים לחזור דין הוא שישלמו ע"ש. והנפ"מ בין הני חרי טעמי ודיני הוא כגון במקום שאין מכריחין ע"פ חרמי הקהל וקבלו עליהם אפילו בקבלת קנין מ"מ לא קבלו עליהם שיגזלו ממונם אלא קבלו שאם טעו בשקול הדעת וכיוצא בו לא ישלמו אבל פשוט דאם טעו שחייבים לחזור כשדעו שלא כדין דאטו בשופטני עסקינן שמקבלין עליהם אנשים שיגזלו ממונם, ואם אינם רוצים לחזור ישלמו ואם אינם רוצים הרי יש לו עליהם חביעת ממון ודאי או שישלמו או שילכו עמו לדין ויזדקו עתמון אמאי לא ישלמו.

ברם הסמ"ע והש"ך נחלקו בהא דמ"מ יש להם לחזור דעת הסמ"ע דקאי על דיינים שמכריחין הקהל בזה אפילו לאחר שהוציאו ממון ע"פ פסק הדיינים הדין חזר אבל בשקבלו עליהם בין לדין בין לטעות והוציאו ממון אפשר דלא מצי לחזור, והש"ך הקשה עליו דמאי נפ"מ הא מ"מ טעו בשקול הדעת וקם דינא בלא"ה ותי דמיירי מ"ש יש להם לחזור קודם שהוציאו המעות אבל לאחר שהוציאו המעות לא, ובשער משפט אות י"א חמה על הש"ך דהש"ך חזיל לשיטתיה שפסק כהרמ"ה אבל לשיטת הטור דהיכא דקם דינא מוציא מיד המחזיק הדרא קושית הש"ך לדוכחיה ותי הוא ז"ל דהכא כיון שטעו בדבר משנה לכך יש להם לחזור ואם לא חזרו משלמין דהרי הרב פסק טעו בדבר משנה חייב לשלם מדיני דגרמי ואף לשיטת הרמב"ם והמחבר בס"א דפטרי הא כחבו הטעם משום שלא נכתובין להזיק וא"כ הכא שנודע להם שטעו ואינם רוצים לחזור הרי מחכוונים להזיק וחייבים מד"ג לכ"ע, ולפ"ז יפה נסתפק הסמ"ע בקיבל עליו בין לדין בין לטעות אי מצי לחזור בטועה בדבר משנה ד"ל דלא קבל עליו אלא בטועה בשקול הדעת דמ"מ דין חורה דן כחד חנא אבל דבר משנה שהוא פשוט להיפוך לא קבל עליו לכך כתב בלשון אפשר מצי לחזור.

תו כתב שם להשוות דעת הרא"ש והרמב"ן והמרדכי שפסקו כר"ח ורי"ף דכלא נז"נ ביד

ובש"ע ח"מ סי' כ"ה ס"ב כתב ח"ל טעה בשקול הדעת כו' אם היה דין מומחה ונטל רשות מרש גלוחא או שלא נטל רשות אבל קבלו אותו בעלי דינים עליהם הואיל והוא מומחה חזר הדין ואם אי אפשר להחזיר פטור מלשלם וכתב הרמ"א ז"ל וג' הדיוטות דינם כיחיד מומחה, והנה מבואר דיחיד מומחה או ג' הדיוטות אפילו קבלו עליהם אם טעו אפילו בשקול הדעת חזר הדין וכ"ש אם טעו בדבר משנה שאז לכ"ע הדין חזר דאין זה דין ולא הוראה אלא טעות גמור ולא מהני לזה קבלת קנין דאין אדם מקבל קנין לטעותא.

והגה הרא"ש והטור ורבינו ירוחם כתבו דאין הדין חזר אלא קם דינא, וכ"כ הבנה"מ בשם רבינו אפרים ובעל העיטור, והן דברי רבינו הרמ"א ח"מ הנ"ל ס"ג, וי"א דאפילו לא נשא ונתן ביד מה שעשה עשוי ושלם מצינו ואין הדין חזר, וכל זה שלא קבלו עליהם בין לדין בין לטעות אבל קבלו עליהם בין לדין בין לטעות או בזמנה"ז שמכריחין הקהל הדיינים ע"פ חרם שיהיו דיינים בע"כ לא ישלמו אפי' טעו דמה להם לעשות מ"מ יש לחזור אם טעו ואם לא רצו לחזור צריכין לשלם ע"ש.

והש"ך שם סקי"ד האריך הרבה אי מחזירין אותו ע"י גדול ממנו ובאות י"ג כתב העולה מזה יחיד

אבל היכא דהוא הו"א בהמחו של חבירו ונאכזה הרי הוא חייב לשלם, וכן מוכח מסמימח הר"מ והר"ז שכל אופן שאין הדיינים חוזרין חייבין לשלם ע"ש באריכות.

וכל זה שכתבנו היינו היכא שנתכרר בצירור גמור שטעו הב"ד או לפענ"ד לא מיבעיא היכי דאכחי לא קיים פסק שאינו צריך לקיים פסק ואם יכופו אותו הב"ד לקיים פסק או הבע"ד חבירו יכול לעשות דין לעצמו ולא לשלם ואם ירצו להכריחו יכול לחובעם לדין ולומר לא די שעומו עליו את הדין כמה שטעו אלא שעכשיו רוצים גם להוציא ממנו ממון ולקיים הטעות שלהם, אלא אפילו לאחר קיום הפסק כיון דבזה"ו אין מוחמין לטעות אלא לדין או לפשר ופשר בכל מקום הוא קרוב לדין ואפילו קצת נטיה מדין אבל לטעות גמור כ"ע לא תתמו ולכן לפענ"ד אפילו כה"ג חייבין לחזור לכ"ע.

ומה שאין לדברי שו"מ הגר"י שטיף זללה"ה סי' קכ"ז באחד שרצה להזמין הב"ד לדין באמרו שהב"ד טעו כמה שפסקו כנגדו ואין לחשו' מהרמב"ם הנ"ל וסיים דאין מאומה חסונה רא"י, הנה המעיין יראה דהגר"י ז"ל לא כתב כן בטעות מוכרח וידוע ומבורר אלא שהבע"ד טוען שטעו דא"כ אין לדבר סוף שכל מי שלא יתראה בפסק שפסקו עליו ילך וזמין הב"ד ויש בזה זילותא דבי דינא, אבל היכא דנתכרר שבאמת הב"ד טעו לא פליג בזה וממילא לא קשה נמי מדברי רבינו מהר"ם ז"ל ע"ש ודוק כי קצתמי בזה לרוב פשיטות הדברים.

תבנא לדינא לפענ"ד פשוט דהיכא דנתכרר דהב"ד טעו וכ"ש שבחזיר עומו חייבים לתקן בהם קודם שגבו הפס"ד שלהם ואסורים לגבות ולקיים פסק ואם לאחר שכבר גבו ג"כ לפענ"ד הדין חוזר ואם לא תתמו הבע"ד לטעות אם א"א לחזור אולי הדיינים חייבים לשלם.

ידידו דרשה"ט בלב ונפש,

מנשה הקטן

חזר הדין ואף היכא דקם דינא לא דיימין ד"ג בדייני ואפ"ה א"ל ר"י לר"ט מומחה לב"ד אחת ופטור ומשמע אפילו לקיום דינא אבל הר"ש כתב אם קיבל עליו בין לדין לטעות לענין לפטור הדין אמרו ולא לענין קם דינא דאף שקיבל עליו בין לדין בין לטעות לא קיבל רק כדי לפטרו מחשלומין ואף דמומחה וקבלו בסתם ג"כ פטור מ"מ לאו כ"ע דיי גמירי אבל לענין קיום דינא לא קיבל עליו, והניא ראייה לדבריו מהא דקיי"ל בס"י רמ"א ס"ג דהמחל לחבירו מה שיטול מנכסיו יכול לחזור בו קודם שיטול ובקרקע אף לאחר שדר והחזיק בה וא"כ הכ"נ אף בקיבל עליו לטעות הו' כאומר שיטול הבע"ד מנכסיו שלא כדין הרי הוא מחל לו וא"כ כשנדע לו שטעו יכול הנחבע לחזור בו קודם שהוציא ממנו.

ומעתה לדין לא מיבעיא אם לא קבלו עליהו בין לדין בין לטעות ודאי כיון דראינו שטעו א"כ דינם ממילא בטל אלא אפילו קבלו עליהו לטעות מ"מ לא קבלו אלא שאם יטעו הב"ד ויפסקו שלא כדין לא יהיו בכלל גחלי ממון חבירו, אבל פשוט דאין אדם מקבל על עצמו מי שבחזיר יטעו עליו את הדין דזה לא מקרי טעות אם עשה בחזיר, ולכן אם מתכרר באמת שטעו ודאי החיוב עליהם לחזור אפי' בקבלו עליהם לטעות וזה ברור לפענ"ד.

ואם אינם רוצים לחזור צריכים לשלם, אלא דמסתפקו בכוונת הדברים אם אינם רוצים לחזור אי הכוונה שאינם רוצים לחזור ששומקים אבל אין אומרים להוציא אלא שבע"ד מוציא מעצמו ע"פ פסקם או שהכוונה שהדיינים כופין לקיים פס"ד שלהם, ובשער משפט אות י"ב האריך הרבה בדבר וכתב דאף לשיטת הרמב"ם והמתכרר בס"א דפטורין מלשלם הא כתבו שם הטעם שלא נחכונו להזיק וא"כ כשנדע להו שטעו ואינם תחרים בהם הרי הם מתכוונים להזיק וה"ל מזיק גמור וחייב לשלם, וכן משמע בכתובות דף נ' וב"ק דף י"ב דאמר ר"מ לדייני דנהרדעא כו' ואפילו רואה ממון חבירו אבוד מזה להצילו ואי לא מציל איסורא קעביד אלא שלא מיחייב לשלמי משום דהוא לא גרם האבדה

סימן קע

ערכאות של גרים

ג' לסדר כי תבא אל הארץ החששני בני יצורא
מע"כ ידידי ורב חביבי הרב הגאון ור"ח בגש"ק זרע
ברך כש"ח מוה"ר יחיאל באבד שליט"א רב
טארטאקאו דין ומר"צ בני

אחדשכ"ג צידודות,

את קולו שמעתי מחוך ד"ח בנדון אשה שהלכה
לערכאות של גרים לבקש מצעלה גט פטורין
ותשלומין להחזקת הילדים ולעצמה וגם ליתן
אפטרופסות על הבנים שיש לה מצעלה, וגם כבר
קבלה לו דין מהשופט לשלם כפי ראות עיני השופט
הגוי והיות כי הזוג הם שומרי החורה טען הצעל
שהנהו מוכן ללכת לד"ח לב"ד או בזב"ל ולאחר
כמה גלגולים הסכימו לזב"ל ומע"כ קבל להיות
הנזכר מנד הצעל, ובאו שניהם לפני הב"ד ותחתו
שטרי צירורין והמקימו כמה ישיבות ובהילוך
לדיונים טען הצעל שהאשה חוצי'א את המסירה
שהלכה לערכאות ולסגור את כל החיקים בערכאות
ש"ג נגדו ולבטל את המהלכים וההטבות שקבלה
מאת העש"ג ושחתחום על זה, ובלי זה לא יסתחף
הלאה לדיונים כי א"א שהאשה חשב בעש"ג ותחזיק
חיק נגדו אם כל ההחייבות שפסק השופט נגדו
ובאותו זמן גם חשב בב"ד.

ולפי שהצעל ביקש ועמד על טענתו וסירב לבא
לדיונים עד שהאשה חקיים ומסגור החיקים
בעש"ג נגדו, יצא הב"ד וכחצו פסק סירוב על
הצעל ונחתו להאשה שמוחרת ללכת לערכאות של
עכו"ם ולהכריחו לילך לד"ח ולהמשיך בד"ח אף
שהיא לא מסגור את החיקים שלה בערכאות ש"ג,
ובא הצעל אלי וזעק על העוול שנעשה לו ואי דינא
הכי הוא ושאלתו לו הדין עם מי, כי צריך לדעת
אם כדן עשה וגם כי היות שלקחו אותו לערכאות
שניה והוא צריך להראות בפני השופט שאינו בכלל
מסרב לד"ח ועל מה שהוא בעצמו בקש ותחת עליו.

והיות כי אין דעתי לכתוב לאנשים יחידים ופרטיים
בענין הטוב לב"ד וחם לי לזרעא דאנא
להאשים בב"ד ח"ו בדברים כאלו כי אולי יש כאן
משום אין בודקין אחר בב"ד, ובפרט קודם שמוע מן
הב"ד ולכן נללתי אל מעכ"ח ידידי לשמוע מפי
מעכ"ח האמת מה הוא, ואני מחזיק לו טיבותא
שהשיב ונללל אלי בערב ובירר העיני חונות
מפרכות זו את זו ח"ח לא כ"ש ולכן גם המכתב
הזה אשר הכינתי לאחר שדברתי עם מעכ"ח הנני
שולח למע"כ קודם שיראה הצעל, ובפ"י אמרתי לו
להבע"ד שאני שולח בענין זה מכתב למעכ"ח ויכול
לדון בזה קודם שאדבר עם הבע"ד ואשמח מאד
שמעכ"ח ידבר עם הבע"ד ולא אני כדי שלא יבוא
ח"ו זילותא דבי דינא.

ולזהלכה הנה הלכה מפורשת בש"ע ח"מ סי' כ"ו
ס"א אסור לדון בפני דיני עו"כ
ובערכאות שלהם אפי' בדין שדמים בדיני ישראל
ואפי' נחרצו ב' בעלי דינים לדון בפניהם אסור וכל
הבא לידון בפניהם אסור וכל הבא לידון בפניהם
הרי זה רשע וכאילו חירף וגידף והרים יד בחורח
משה רע"ה. הג"ה ויש צד בב"ד לנדוחו ולהחרימו
עד שיסלק יד העו"כ מעל חזירו (מהרי"ק שורש
קנ"ד). ואפילו אינו דן לפני עו"כ רק שכופהו על
יד עו"כ שיעמוד עמו לדין ישראל ראוי למוחחו על
העמוד (מרדכי פ' הגחל קמא).

ומעתה אשה זו שהלכה לערכאות של עכו"ם הרי
מיד הרימה יד בחורח משה והרי זו בכלל
לשון הש"ע רשע וכאילו חרפה וגדפה בחורח
מרע"ה, ובפרט שלא זאת שהלכה אלא כבר קבלה
לו להוציא ממון מצעלה ועוד דברים שמעשיה עשאו
פירות, וגם מי שכופהו על ידי עו"כ שיעמוד עמו
לדין ישראל נמי ראוי למחחו על העמוד, וא"כ לא
די שאין עליו חיוב ללכת לד"ח כלל עד שחתור
ומסגור את המסירה והחלטות נגדו בערכאות שטוען
ציוסר אלא עכשיו שהסכים ללכת לב"ד של זב"ל
ותחת על שטרי צירורין אלא שמבקש שמסגור את
החיק ודאי הצדק אחר ולכן לא הבנתי המכתב

שנחלצה בנו אשר לעשות דין ישראל וגם פשיטא שאין בחפיסמו שחפס ע"י אינו יהודי כלום וכו' לכן הנני גזר בכה חרס על ר' נפחלי הכהן שיסלק בנו אשר מן הערכאות מכל וכל ויחזירוהו בביתו הוא ואשתו ובניו כאשר הי' מלפני הערכאות חוץ יום אחד אחרי אשר יודע לו כחצי זה וכו' וגם הנני גזר בכה חרס על הקהל מוורונ"א אותם שהם בני עונשין שאם ח"ו רבי נפחלי הכהן בנ"ל או בנו אשר הנ"ל ימעלו מעל בגורמי זאת אשר אני גזר על ר' נפחלי לסלק בנו מהערכאות כמ' לעיל ועל שניהם לזרור להם דיינים כמ' שיצדלהו אותם שימעול מעל בחרס כדן מותרם פן ילכדו גם הם ח"ו ברשת החרס ואם שמוע ישמעו עליהם תבא ברכת טוב וחיים ושלוש עכ"ל"ק.

העתקתי כל דבריו שם כי הרמ"א קי"ר והעתיק רק חמלית מהדברים אבל המעיין בעיקר הדברים יראה כמה שדייק וכפל הדברים שחייב ללכת מהערכאות ולסלק יד עכו"ם לגמרי ודייק המהרי"ק ז"ל "לכן הנני גזר על ר' נפחלי הכהן שיסלק בנו אשר מן הערכאות מכל וכל ויחזירוהו בביתו הוא ואשתו ובניו כאשר היו מלפני הערכאות" הנה דיין דוקא שיסלק ידי עכו"ם מכל וכל וכדי שלא נטעה מאי כוונתו מכל וכל, הולך ומפרש מה הוא מכל וכל שלא תחשוב מכל וכל וישראל ישן וכיוצא בו, "אלא שיחזירוהו בביתו הוא ואשתו ובניו כאשר היו מלפני הערכאות" כלומר ממש כאשר היו לפני הערכאות ודייק אשתו ובניו ובדין נמי אם האשה לקחה הנשים עליה להחזיר קודם, ואם ישאר מה שהוא שלא כמו שהי' קודם הערכאות אין זה סילק יד העכו"ם וממילא אם האשה קבלה אחיה הטבת מעות או הילדים או שאר דברים ע"י הערכאות חייבין הב"ד לראות שקודם יסלקו את הכל מלפני הבעל וישלמו לו את כל ההזקים ולא שישאר שם כישן, אלא לאחר שיקיים ר' נפחלי הכהן כל זה הוא גזר על שניהם שילכו לד"ת ויקחו להם דיינים וגם על זה הטיל חרס וגזר בגזירת עירין פתגמין על כל הקהל ועל כל מי שיש בידו והוא בגדר בני עונשין כלומר משלשה עשרה

שחתמו הדיינים להחיר לה ללכת לערכאות לכופו לבא לד"ת והיא חעמוד בערכאות נגדו.

האמנם מעכ"ת רצה לתרץ מעשה הב"ד שהאשה והעו"ד שלה העמידו את מהליכת המשפט של עכו"ם על האל"ד או כמו שקרא זה בלשוננו דארמענ"ט, וכפי שהבנתי לשון דארמענ"ט שהסכימו שלא להמשיך הדיונים עד שיעבור הד"ת ואח"כ יראו מה יפסקו הב"ד ודברים כאלו ידועים שאם יהיו לפי רגונם יקבלו ואם לאו יהא חוזר וניעור דזה לשון דארמענ"ט שהוא ישן עד שיחזור ויקץ וכמו בביטול ברוב שאין האיסור נעשה היחיד אלא ויקץ כישן הפיגול (וזכרים ל"א ע"א). בכל אופן פשוט דכל זמן שלא ילאו וסגרו התיק הרי האשה בערכאות נגד בעלה ואינו חייב לעמוד עמהם לד"ת וכ"ש שאין לב"ד לכתוב עליו בשביל זה מקרב לד"ת ושהערכאות יכריחוהו לבוא לד"ת והו"ל טובי' חטא חייגוד מינגד הזד שכנגדו הם עומדים במורדם וברשעתם בערכאות ועליו כותבים מקרב אחמה.

אמנם כדי שלא יהיו דברי בלי רא"י הנה לן רא"י מפורשת שכח הרמ"א יש צד ב"ד לנדוחו ולהחרימו עד שיסלק יד העובד כוכבים מעל חזירו ע"כ ופשוט דלשון שיסלק יד העו"כ מחזירו מיירי שיסגור התיק לגמרי ולהוציא מציב המשפט שלהם דמה שהוא ישן אינו מסולק אלא אינו מכה ולשון לסלק ע"כ להוציא לגמרי ולסגור התיק וגם לאחר כן אחתי צריך לשלם כל ההוצאות שגרמו לו או הזיקו לו ולעשות תשובה על מעשה העבירה שהוא כעובד ע"ז וכולי האי ואולי אבל מה שאינו מכה אלא ישן אין זה סילוק זה פשוט, והארכתי כבר בכמה מקומות, וכן מפורש בדברי מהרי"ק בפנים מקור דברי הרמ"א הנ"ל ואעתיק כאן לשונו הזהב בשורש קנ"ד אות ב' אות ח"ל.

ונביח כל זה מאחר שהוא צועק אי ואצוי שהיא רוצה לעשות דיני ישראל וכן אמר בו ביום פשיטא ופשיטא שהוא חייב לסלקו מכל הערכאות ומכל ההזק שגרם לו לכה"פ מה שגרם משעה

את אלהי הגוים שאומר גם להם יש משפטים ודינים והוא רוצה היושר ומאי נפ"מ בלחמה ב"ד [שהוא מלשון אלהים] אם זה ב"ד ישראל או עכו"ם, והעיקר כי בשירות לבי אלך והכל אחר כוונת הלב. ועיין אה"ח שם, ולענינו הוא אומר דמה שהוא בערכאות אינו כלום שהרי מחשבתו ולבבו עכשיו ישן וכאילו אינו בבית משפטים שלהם וזה ללכת לעבד את אלהי הגוים ההם, רק השאיר השורש ולא עקרו אלא עשאו (דארמעני"ט) ישן כל שלא נעקר השורש ולא ילא לגמרי בהסגרת חיק הע"ז עם כל שרשיו עדיין הוא שורש פורה ראש ולענה וק"ל.

וכבר הצאחי במקום אחר ממרן אדמו"ר הגה"ק חנא אלקי בעל דברי חיים בחש' חח"מ ח"ב סי' א' ח"ל שאלתם אם החובע שחבב משוחפו מעות וכשראה החובע עפ"י דמה"ק לא חכה הלך לערכאות וחברו הוציא עליו הוצאות וכשראה שאינו זוכה בערכאות חזר לב"ד לפסוק כדמה"ק וחברו משיב לו שישלם לו הוצאות, בודאי הדין עמו שצריך לשלם מקודם החקו כדון הידוע ואח"כ חקק להשיב על טענתו (עיין סי' כ"ז ס"א) וכו' ע"ש.

הרי לן מפורש מרבינו הגה"ק אשר כל בית ישראל נשען עליו שהיכא שהחובע הלך לערכאות וגרם לחברו הוצאות וכיוצא בזה אף שכבר ילא מהערכאות וצא לד"ת אין הנחבב חייב לילך אחר לד"ת עד שישלם מקודם הזיקו ואח"כ חקק להשיב על טענתו כ"ש בנידון דידן שלא ילא מהערכאות כלל וגם לא שילמו לו ההוצאות וגם לא ציטלו ההטבות שקבלו מהערכאות כגון החשלומין שהטיל עליו השופט וכיוצא בו ודאי שהדין עם הנבעל שאינו מחויב ללכת לד"ת עם אשתו עד שתצא ותסגור את המסירות וחלוטות גדרו ותשיב הכל כמו שהי' קודם ואם לקחה גם ילדים ע"י השופט חייב להחזיר גם הילדים ולחזור לו כל ההוצאות ואח"כ ילך לד"ת אבל מקודם לכן אינו מחויב ולא יהא חוטא נשכר ומי שמסייע אותה בדבר וגורם נער לבצל צריכין לבקש מנו מהנבעל שגרמו לו נער ועג"ל והחק.

שנה ומעלה שלא ימעלו מעל ולא יקיימו או יחזיקו ביד ר' נפחלי הכהן הנ"ל כל המחזיק בו או יחיד או מהקהל כולם דינם כמעלו בחרם ע"ש דברים בגמלי אש.

וא"כ בנידון דידן נמי כפי שאמר לי הרי כבר יש לו גם הזקים מהערכאות חדא שעלה לו כעשרים אלף דאללאר ששלם לעו"ד ושאר הוצאות לעמוד נגדם בערכאות הנ"ל ולהליל עצמו, והשניה שהשופט הטיל עליו חיוב ממונות ולא ידענא בענין הולדות עד כמה דן השופט בנידון דידן אבל ידוע שכבר דן גם בנידון הילדים. כה"ג פשוט כציעא בכוחא דאינו מחויב לילך להדין מורה כל זמן שלא חוזר את הכל כמו שהי' קודם הילוך לעש"ג ורק זה נקרא סילוק יד עכו"ם ועד התם הרי כל החרמות והשמחאות והגזירות שגזר המהרי"ק חלו על ההולכת ועל המסייעים לה והם בגדר בני עונשין כולם דינם כמעלו בחרם ואיך יעלה על דעת אדם בעולם לדון הנבעל כדון מסרב לד"ת בשעה שעל אשתו רובנא חרם ושמחא בגזירת עירין פתגמין של המהרי"ק והרמ"א ז"ל, ודאי דאינו מחויב לילך לד"ת כל זמן שלא יחזירו את הכל כמו קודם הילוך לערכאות וזה הנקרא סילוק יד עכו"ם וזה פשוט מאד בדברי הרמ"א והמהרי"ק.

ונפל מילתא בליצאי לפרש המקרא בפ' ננאים (דברים כ"ט י"ז) פן יש בכס איש או אשה או משפחה או שבת אשר לבבו פנה היום מעם ה' אל' ללכת לעבוד את אלהי הגוים ההם פן יש בכס שרש וגו' והי' בשמעו את דברי האלה האמת והתנרך בלבבו לאמר שלום יהי לי כי בשירות לבי אלך למען ספות הרעה את הצמאה וגו'. וצ"ב ועיין רש"י מה שדחק בפ"י והתנרך, ובכלל אינו מובן לשון ללכת לעבד את אלהי הגוים הול"ל ללכת לעבוד ע"ז.

וי"ל דהכוונה דודאי הוא מישראל ויאמין באלקי ישראל אלא אפ"ה לבבו פנה גם ללכת לעבוד

יחד כל לב איש אשר רוח אלקים בקרבו וכו' כי נבלה עשה בישראל וכו'. ומעשה אין מקום למה ששאל השואל אם ראוי להעלותו לש"צ בימים הנוראים להחפול בעד הק"ק י"א שהרי ודאי אין יכול לעלות ולהחפול שהרי כתב המרדכי בפ"ק דתעניות דפשיטא ופשיטא שאינו ראוי להעלותו באותם הימים הנוראים ואפי' באקראי אינו יכול להחפול ואדרבה כבר כתבנו שהוא ראוי לעונש גדול וכו' וכמעט שאינו נמנה בכלל עדת ישראל ושראוי להרחיקו וכו' כל זה הוא ודאי ח"ו אם יעמוד במרדו אבל אם ישוב אל ה' ויתחרט ממעשיו הרעים אין ספק שהוא ראוי לעלות לכל דבר שנקדשה וכו' ע"ש.

הנה כתב מפורש דהמסור אשר כמעט מסר לאשה וכנראה לא מסרה בסוף דהכי מוכח לשון כמעט מ"מ כל זמן שלא שב בתשובה שלמה הרי הוא רשע ולא עוד אלא אפי' השיב את הגזילה לא מהני אלא צריך תשובה ועד שלא ישוב בכל לבבו ויבכה על עונותיו אסור לו להיות ש"צ ומרחקין אותו ח"פ מאד. וא"כ כ"ש כשעשו מעשה מסירה וכבר עשו פירות מעשיה וחייב השופט את הבעל כמה דברים והזיקה אותו וכבר עלה לו הזיקים יותר מעשרים אלף והוא רוצה בד"ת רק שחסגור את התהליכות בערכאות ש"ג ואינו מבקש ממנה תשובה אלא שחסגור את תהליכות המשפטים והמסירה נגדו והיא מסרבת פשוט שאין לו לבעל ללכת עמה לד"ת עד שחסגור ותחתום בד"ד שלא תמשיך עוד.

ולפענ"ד לא זאת שחייבת ללכת מקודם ולסגור את כל מה שהתחילה בערכאות נגדו אלא אדרבה לדעמי כיון שכבר הלכה אמו לעש"ג, יכול הבעל וגם נכון לו לבקש שתחתום גם על להבא שלא תלך לערכאות אמו לא קודם הגט ולא אחר הגט אלא הכל יסדרו בד"ד של ישראל עד עולם, חולת זה לא ילך אחה לד"ת כיון שכבר אבדה חוקת כשרות שלה והלכה לעש"ג בתחילה, מן יימר שלא תעשה כן עוד וא"כ מה יואיל לו שיקבל עליו ד"ת והיא לאחר שתקבל מה שתרצה או מה שמוכל לקבל

ומה שמבטיח הנד שהוא בערכאות שישמע להב"ד אח"כ רק כעת אינו רוצה לסגור החיקים ולבטל ההטבות שקיבל כגון הכסף והחזקה ילדים, ובדין הילדים בכלל שגור השופט שלא יקח הבעל את הילדים בלחי רשומה וכיוצא בו, אין זה כלום כי על האוכל נבלות או בא על הערוה וממשיך באכילתו ומונך העצמות אין לו נאמנות על כלום, והאומר על מנת שאני נדיק גמור שאמרו שמה הרהר תשובה בלבו דוקא אם אינו מחזיק ברשעתו ועומד במרדו, (עין צ"ק ז"ד ע"ב) הניח להם אביהם וכו' כשעשה תשובה ופריך אי עשה תשובה מאי בעי גביה, ומשיי שלא הספיק עד שמת אבל אם הספיק ולא החזיר לא מקרי תשובה ומקרי רשע כיון שיש בידו להחזיר ואפי' מת מתתו לא כיפרה לו שהי' לו להחזיר הגזילה וכן בהולך לעש"ג כל שלא חלל ותמות כן הרי חמות ברשעמה כל זמן שלא יאחזה מעש"ג ועשה תשובה וזה פשוט מאד. והכא הרי במזיד אינו רוצה ללכת מהערכאות ולכן העומד בערכאות שהוא לפנינו באיסור ועומד ומסרב ללכת ואין זה דין צ"ד "ואם ברצונו ללכת מהערכאות למה לא יוצא מיד ויעשה תשובה שהרי כל רגע שהוא בערכאות הוא עובר באיסור כע"ז וחילול השם" וכל זמן שלא יצאו מערכאות החיוב על הב"ד להכריח בכל מיני הכרח ללכת מהערכאות נגד ישראל השני כל שיש בידם, ואם לאו הקולר חלו בצוארם וכמ"ש הרדב"ז ז"ל.

שוב העיר לי חתני כבני הרה"ג בנש"ק מוהר"צ האגער שליט"א משו"ת תורת אמת (מהר"א ששון סי' קנ"ח) הובאו דבריו במשנה ברורה א"ח סי' תקפ"א דמי שהלך לערכאות של גוים וכמעט שמסר את אשה אחת וכו' ורוצה לעלות ולהחפול בר"ה וי"ה וכחז כיון שלא רצה לבוא לפני דיני ישראל דכל הסומך על דינא דמלכותא וכיוצא בזה גזלן הוא ואפי' ישיב את הגזילה רשע מיקרי והאיש הזה גדול עונו מנשוא וכ"ש וק"ו שקולו כנחש ילך לקרוא בשם אלהים אחרים, ונוסף על זה שהרי הוא כמוסר ומלשין את האשה עלונת רוח כי מאסו בחורתם ובמשפטם געלה נפשו ואין ספק כי לזאת

סימן קעא

עוד להנ"ל

אם ראיית דור שצרות רבות באות עליו

ובבר כחבתי בדרך אפשר ומשנתי דרכי אחי חטא מעבד ביאח משיח נדקינן, אחר שעברנו כל הצרות הגדולות והחורבן הגדול באבדון ששט מיליון מאחב"י וראיתי שהחטא היומר גדול בישראל הוא ע"ז ח"ו וכל המודה בה כופר בכל המורה כולה ואפי' מקיים מצות ככל פרטיה ודקדוקיה ומודה בע"ז הרי כופר בעיקר ואינו בכלל ישראל והחטא המסחטף והדומה לו הוא הליכה בערכאות של גוים שהוא מאבזריהו דע"ז וכמ"ש חז"ל (גיטין פ"ח) והובא ברש"י פ' משפטים שהמביא דימי ישראל לפני ארמיים (גויים) מחלל את השם ומיקר שם האלילים להשכיחם שנאמר (דברים ל"ב) כי לא כזורנו זורם ואויבנו פלילים כשאויבנו פלילים זהו עדות לעלוי יראתם. ולפי שבאו אנשי כנה"ג ובטלו יצרא דע"ז (יומא ס"ט ע"ב) מ"מ נשאר יצרא דע"ז לגבי ערכאות של גוים ומשפטיהם בעונ"ה.

ובגמ' (שבת קל"ט ע"א) חניא רבי יוסי בן אלישע אומר אם ראיית דור שצרות רבות באות עליו לא ובדוק בדייני ישראל שכל פרעניות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל דייני ישראל שנאמר שמעו נא זאת ראשי בית יעקב וקייני בית ישראל המתעבים משפט וגו' (מיכה ג') אמר רב פפא אי בטלי יהירי בטלי אמגושי אי בטלי דייני בטלי גזירפטי ופרש"י בטלי דייני רשעים מישראל שמטין דין, בטלי מעל ישראל גזירפטי, נוגשי שוטרי עובדי כוכבים ע"ש. ונראה פשוט דקאי אדייני ישראל אשר הם המחירין ומזריחין ללכת לערכאות של עכו"ם ולכן שוטרי עו"כ ונוגשיהם שולטין עליהם בעונ"ה כמו שראינו בדורינו בעונ"ה שכל בית ישראל חרדים לדבר ה' ושומרי המורה וכשיש להם מו"מ בין אדם לחבירו ונריכין לדון ביניהם או בין איש לאשתו הולכין מיד לערכאות ולבית משפטי העכו"ם וכיון שהם חרדים

והעיקר שימך לה הגט ואס"כ חלא ומשחוק בו ותקח הכל ע"י השופטים כמנהג במדינה זו ולכן ברור דח"ו אין לו דין מסרב לד"ת כל זמן שהלד השני בערכאות באחה אופן שהוא. וכל מה שכתבתי יש לסמוך עליו להלכה ולמעשה ועלי ועל נוארי שכה"ג ליכא שום חיוב ואולי גם אסור ללכת לד"ת כל זמן שהלד השני בערכאות באחה אופן שהוא.

ואדרבה מלאמי ברבינו אביגדור הצרפתי (פ' משפטים) ורבינו מנחם מיומי מצעלי החוס' ח"ל, אסור לילך בערכאות של גוים עד שימאן חבירו מליד עמו לדין בדיני ישראל והוא בנידוי ובשמחא מכל רבני עולם ר"ת ור"ש ורש"י ור"ל [ורבני צרפת] ורבינו מיומי הרשומים באגרת המחפלת בצ"ח המטה (נדפס במהר"ם ב"ר ברוך דף קנ"ט וחתמו שם הרשב"ם ור"ת וק"ן רבנים) עד שיפייסנו בכל מה שהפסיד על פי ז' טובי העיר, עכ"ל. ומבואר דכל זמן שלא יפייסנו וישלם על כל מה שהפסידו הרי הוא נחרס ושמחא מכל רבני עולם וכ"ש שלא יעמוד במרדו שלא ללכת מערכאות ויסגור החיקים. ומהם ילמדו וידעו מפירי הדת השולחים יד בחורח משה שאין המורה הפקר ולא נחנה לשחק בה כרצונם.

ומה שהמציאו לו שם חדש דארמענט בלע"ז וס"ל דאזלינן בחר שמא אין זה כלום וכל זמן שלא חסגור את החיקים שלא כדין הוא, ואם באמת רוצה לסגור ולסמוך על ד"ת מהיום והלאה אז למה לא מתרצה לסגור אלא פשוט שרוצה להחזיק את זה כשצט נגדו ואין לו שום חיוב ללכת עמה לד"ת כה"ג והוא פשוט וברור מאד. ולכן אני חמה על הב"ד שבמקום להוציא כח מרד נגד מי שהלך בערכאות בלא רשות ואינו רוצה ללכת ולכחוב עליה שמסרבת ללכת מהערכאות ולסגור החיקים נגדו אלא עומדת במורדה ומחזקת בהצית משפט, הב"ד הוציאו כח סירוב על הצעל שהסכים ללכת לד"ת רק שרוצה שהאשה חלא מהעש"ג ומחירין את דמו לרדוף ע"י ערכאות ש"ג.

סימן קעב

ב"ד הוציאו סירוב על מי שלא רצה לדרון עם מי שהביאו להערכאות

ב' לסדר חקת התשנ"ה בני יצו"א
מע"כ ידידי הרב הגאון המפור' גו"נ כו' כש"ת מוה"ר
אברהם חיים שפיצער שליט"א רב דק' אור החיים
ובעמח"ס חשובים

אחדשכ"ת נידירות,

הן נאלו לפני מוש"ק הני חרי אינשי ששלחם בענין
האחד שאשמו הלכה לערכאות זה כשנה ועכשיו
שלחה לו הזמנה מז"ד בקווינס לעמוד אחת לד"ת
והבעל בתמו השיב להז"ד שאינו רוצה להחדיין
אחת כל זמן שהיא בערכאות כפי המבואר בהלכה
בש"ע ח"מ סי' כ"ו, והז"ד של קווינס אעפ"כ
הוציאו עליו סירוב כאילו מסרב לבא לד"ת כיון
שהאשה אמרה שמוכנת ללכת אחר לד"ת למרות
שלא רוצה ללכת מהערכאות עדיין. ובקשו ממני
ליתן להם כתב שכל זמן שהלד השני בערכאות אין
לו חיוב ללכת לד"ת והיות כי לא ידעתי כל הענין
ולכן אמרתי אכתוב למעכ"ת ידידי מה שעל לבי
וכ"ת יעשה כפי חכמתו הטובה עליו.

וראשונה הנה קשה לי להאמין שב"ד יוציאו סירוב
על אדם כשר מישראל במקום שאשמו
הלכה לערכאות נגד הלכה מפורשת שאינו מחויב
לילך לד"ת כל זמן שהלד השני בערכאות, עיין ח"מ
סי' כ"ו והארכתי בזה בכמה מקומות (עיין לעיל
סי' ק"ע), שהרי כל רגע שעומדת בערכאות הרי
היא באיסור לפניהם ולא לפני עו"ב, ולמה יסכים
הבעל לילך אחת לד"ת אם היא לא מסכמת ללכת
ועוברת על איסור חמור שאין כמוהו בכל הש"ע
כמעט בעונשין עיין ח"מ סי' כ"ו וסי' שפ"ח
ובשו"ת הרדב"ז סי' אלף ק"א (ק"כ) ד"ה ולענין
כתב ח"ל מה ששאלת אם הוא יוצא לערכאותיהם

הולכין לאחיה ראבי הקורא עמנו דיין ומחירין להם
הליכות בית המשפט ש"ג ועי"ז שוטרי העכו"ס
ושופטיהם משתלטים על בית ישראל ונרות רבות
נאות עליהם.

והנני כותב זה מפני שעיני ראו כמה זה הקילו
במזה ז' וקלקלו דוקא הרבנים והדיינים
שהם מחמירין ומקפידין על דבר קטן, ולהחיר ללכת
לבית ע"ז ונאמר אלך ואעבוד ע"ז זה מדברים
הקלים והקטנים אללם, ובעונ"ה כבר נאלו דברים
לידי מעשה אשר ראו עיני בשביל דברים אלו עברו
על ע"ז וג"ע ושפ"ד מחילה החירו לאשה ללכת
לערכאות שהוא ע"ז ואח"כ החירו ג"ע שהשופט
הכריח את הבעל ליתן גט לאשמו בע"כ הן ע"י
החוק שמקקו להכריח והן ע"י עונשים שמטיל עליו
ומטיל עליו משלומין אשר אין בידו לעמוד נגדן
ובע"כ נותן לה גט פטורין והוא מן הדין לא חייב
לגרשה והו"ל עשוי ליתן גט ע"י עכו"ס שלא מן
הדין הרי החירו עריות שהוא גילוי עריות, ואח"כ
לא ה"ל לבעל לשלם את כל ההוצאות שהטילו עליו
החירו לה הז"ד ללכת לערכאות שנית והכניסו לבית
האסורים כחוא מכמר שהוא בכלל רציחה ממש
ושפכ"ד, ובעונ"ה נחקקים בנו ויחערנו בגוים
ילמדו מעשיהם.

ועיין בס' מים אדירים פי' על האידרא זוטא
מהגרמ"מ משקלאב ז"ל (ס"ז א') מביא
ח"ל שמעתי מאדמו"ר הגאון [הגר"א ז"ל] כך
קבלה בידינו מן הגאונים איש מפי איש עד משה
רבינו ע"ה שכל עבודה זרה ה"ל צריך עבודה דבר
ערוה ולכן כתוב אלל כל ע"ז וזנו אחר הבעלים
וקם העם הזה וזנה, עכ"ל. וכן שמעתי מפי מרן
החכם סופר ועוד, ונראה דזה נמי עבודה ע"ז
פעור והבן.

דברי ידידי המכבדו ומוקירו כערכו הרם המברכו
בברכת כוח"ט בסש"ג החותם בלב ונפש,
מנשה הקטן

והנה רבינו הרדב"ז כמה הפליג בעונש ההולך בערכאות עד שהוא ובני משפחתו ראויים לעונש מר ממות ואם יש כח ביד ב"ד מכין אותו עד שתצא נפשו לחזור מה שקיבל מהערכאות שלא הי' נחמייב בדינינו, וחכמי העיר וגדוליה חייבין להכריחם לצאת מערכאות ולדון בד"ת ואם לא עשו כן הקולר חלוי בנזארם, והכל על הרשע ההולך בערכאות שלהם אבל להכריח את מי שלא הלך בערכאות ולכתוב עליו סירוב שאינו רוצה להתדיין עם מי שעונשו מר ממות לא שמענו ולא זאת שאין חייב וצריך לילך לב"ד אלא לפענ"ד גם אסור ללכת אחת לד"ת כל זמן שמחזקת גם בערכאות גם בב"ד (ועיין ברמ"א ח"מ סי' כ"ו ודו"ק היטב). וגם על ב"ד זה שמחזיקין אותה יש לפקפק שהרי הם בכלל הרדב"ז המסייעים לה, ולכן אם הדברים כפשוטן ח"ו לא זאת שאין הסירוב נחשב לכלום אלא אדרבה הרי הם בכלל מה שכתב הרדב"ז ח"ו שהקולר חלוי בנזארם.

עוד הוסיף רבינו הרדב"ז דאפילו על הספק חייבים הם לעשות ולהשחלל להציל עשוק מעושקו וא"כ כ"ש בדין שאינו ספק אלא ודאי הוא שהרי היא למעשה אינה רוצה לצאת מערכאות ולסגור התיקים שפחחה נגדו בערכאות בלי תנאים, וגם אף לא חולמת להחזיר לו כל ההוצאות שהוציא בשבילה בערכאות לעו"ד וכיוצא בזה, שודאי אין עליו שום חיוב להתדיין עמה אלא על הב"ד וכל מי שבדו להכריחה לצאת מהערכאות כדינא ולכתוב עליה סירב אם חסרב מלצאת מהערכאות ולחקן כל שעושה (כשיבאר זה בב"ד מה שהוציא בשבילה) ואח"כ כשתצא מהערכאות ויעשו כל שבדים לעשות אז אם יסרב הצעל ולא ילך לב"ד ידונו עליו מה דינו אם דינו כמסרב או לא, וזה פשוט והאריך זה נהפוך הוא היא הלכה בערכאות ועדיין יושבת בערכאות ולא כתבו עד היום וגם היום אין כותבין עליה סירוב ומצדיקין אותה והוא שלא הלך בערכאות כותבין עליו סירוב שאינו רוצה להתדיין עם מי שיש נגדו לו ערכאות שומו שמים יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא.

מה ענשו, הרי ענשו חמור יותר מן הגזל והעושק והחמם כי כל אחד מאלו אפשר שיעשה תשובה כיון שיודעים שגזלו אבל זה חושב שזכה בדין והוא לא זכה, ודומה לאותן כ"ד דברים שמעבדין את התשובה. ומלבד זה משפיל ומפיל חומת חורתינו ומאפיל אור הדת, באומרם אויבינו פלילים שאין דין חורתינו אמת כיון שהם היפך דינם עד שהם צריכין לומר שהחלפנו את החורה ואת דיניה או שנתבטלה ובה אחרת תחתיה ונמצא ש"ס מתחלל ע"י.

וידעתי שיש מאמרים לר"ל מורים על עונש העון הזה ולא הבנתי הקיצור גם כי רבים ונכבדים נכשלים בעון הזה לא ראיתי להאריך וכו' עלה בדינו שקרובי הבת ראויים לעונש מר ממות, וכן אמרו ר"ל ונחמי את פני באיש ההוא ובמשפחתו, אם הוא חטא משפחתו מה חטאה אלא שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולם מוכסים ואין לך משפחה שיש בה גזלן שאין כולם גזלנים לפי שידעין ומחפין עליו והרי הדברים ק"ו אם מפני שמחפין עליו נידונין בדינו כ"ש אם מסייעין אותו ודברים ברורים הם לא היה כדאי לכתובן.

ואם הוציאו ממון בדיניהם שלא כדינו מחרימין ליה ומשמחין ליה עד שיחזור מה שגבה, ויורדין עמו לחייו, ואם יש כח בידם מכין אותו עד שתצא נפשו לקיים מצות עשה דוהשב את הגזילה אשר גזל, ולענין אם חייבין חכמי העיר וגדוליה מי שיש בידו להתקבץ ולהכריחם בכל מיני הכרחיות שיעמדו עם בן האלמנה בדין חורה הדבר ברור שהם חייבים, ואם לא עשו כן ולא מיחו הקולר חלוי בנזארם והם נחפשים עליהם. דגרסינן בפי' כמה בהמה יוצאה אמר ר' חנינא מאי דכתיב ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו, אם שרים חטאו זקנים מה חטאו אלא אימא על הזקנים שלא מיחו בשרים וכו'. והוי יודע שאפילו על הספק חייבים הם לעשות השתדלותם להציל העשוק מיד עשוקו כדאמרין בהאי סוגיא למעיין שם אם לפניך גלוי להם מי גלוי, ע"ש.

משרידי הגולה מרוד הישן זקן שקנה חכמה וכו' ה"ה
בקש"ת מוה"ר יעקב יצחק ניימאן שליט"א גאב"ר
בביה"מ חסידי בעלזא ומחזיקי הדת מאנטרעאל קענ.
יצ"א

אחדשכ"ג בידדות נאמנה,

הגני בשושה מאהבה בקשר להשיחה טעלפאנימ
שדברנו בענין חמור מאד אבזרייהו דעריות
ולא עבדו ע"ז אלא להחיר להם עריות, ובעונ"ה
נחפשה המחלה הליכה לערכאות של גוים ובאו
פרוש(נ)ים והמירוהו וחללוה, והאמת כי לאו דבר
חדש הוא ומחלה עובדי ע"ז היו אבל מעולם
הרבים המרדים הכו על קדקדם וגדרו גדר ועמדו
על הפרץ ולא היחה חורת ישראל הפקר לא כן
בזמננו בעונ"ה בפרט בזמן האחרון שהדור פרוץ
פרוץ מרובה על העומד ואותן שהי' להם להיות
מעמדי הדת הם המחזיקים פורצי הפרצות בטעמים
ונימוקים, זה בכה חב בכה והעיקר ברמנות ובלבול
הדור כאלו החורה ח"ו מלאה אכזריות זה לבד הוא
ח"ו בגדר כפירה וגרע מרעפארמער ר"ל. כי
הרעפארמער ב"ה כבר הרחיקו אותם אבותינו
מאחזו אבל הפוסעים על שחי הסעפים הם
המסוכנים, וכבר אמר לה ינאי מלכא לדביחיה
(סוטה כ"ב ע"ב) אל תחיראי מן הפרושין ולא ממי
שאינן פרושין (הלדוקים) אלא מן הצובעין שדומין
לפרושין שמעשיהן כמעשה זמרי ומבקשין שכר
כפנחס. ועיין רש"י שאין מראיחס כחולדותם אלא
צובעין מבחוץ ואין חוכן כבדם. שמעשיהם וכו'
ואיכא דמפרש לה לענין לניעותא. והנה כל אחד
אומר סברות ודעת תורה.

זאכתוב לו מה ששמעתי היום מראש ישיבה אדם
גדול בישיבת קול תורה בארלינו הקדושה,
שפעם הי' לו דבר גדול בענין אביו שהי' ג"כ גדול
בחורה והלך להגה"ק מהורנסט'יפלל זנוקלה"ה
בבני ברק ואמר לו הלדדים ובקש הכרעמו, והגה"ק
זללה"ה ישב דומם קצת והשיב לו כפי מה שחשבתי
לא מלאחי לזה ראוי מהלכה ולכן לכאורה צריך לזה
דעת תורה להכריע, והיות כי בזמנים האחרונים

ואמנם היות כי איני יודע מי הם הנ"ד שכתבו
הסירוב ולא שאלתי על זה כי אין צודקין
ואולי האנשים האלה לא גילו את הכל ולכן הנני
בשורות אלו לפני מעכ"ג שאם כדברי האנשים
האלה האמת שהלך שכנגד אינו רוצה ללכת
מהערכאות ליכא שום חיוב על הנד השני ללכת
לד"ת והסירוב שכתבו עליו אינו כלום וכחשפא
בעלמא וחייבים הנ"ד לבקש ממנו מחילה. ומה
שמבטיח הנד שהוא בערכאות שיסמע להנ"ד אח"כ
וגם הנ"ד ידונו על הערכאות, כבר כתבתי בכמה
חשו' כי אין זה כלום כי על האוכל נבלות או בל על
הערוה וממשיך באכילתו ומונץ העצמות אין לו
נאמנות על כלום, והאומר על מנת שאני צדיק גמור
שאמרו שמה הרהר תשובה בלבו דוקא אם אינו
מחזיק ברשעתו ועומד במרדו, [עיין ב"ק ז"ד
ע"ב] הניח להם אביהם וכו' כשעשה תשובה ופריך
אי עשה תשובה מאי בעי גביה, ומשני שלא הספיק
עד שמת אבל אם הספיק ולא החזיר לא מקרי
תשובה ומקרי רשע והכא הרי במזיד אינו רוצה
ללכת מהערכאות ולכן העומד בערכאות שהוא
לפנינו באיסור ועומד ומסרב ללכת ואין זה דין ב"ד
"ואם ברצונו ללכת מהערכאות למה לא יוצא מיד
ויעשה תשובה שהרי כל רגע שהוא בערכאות הוא
עובר באיסור כע"ז וחילול השם" וכל זמן שלא יצאו
מערכאות החיוב על הנ"ד להכריח בכל מיני הכרח
ללכת מהערכאות נגד ישראל השני כל שיש בידם,
ואם לאו הקולר חלוי בנאורם וכמ"ש הרדב"ז ז"ל
וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות בס"ד.

רבזה הגני ידידו דושכ"ת בלב ונפש,

מגשה הקטן

סימן קעג

הפגנות מנשים נגד ב"ד ישראל

ר' לסדר למען ייטב לך והארכת ימים תשנ"ד ברוקלין
נ"י יצ"א
מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים טובים וארוכים בספרן
של צדיקים גמורים את מע"כ ידי"ע וידי"נ הרהגה"צ

מנהיגי הדור ורואים לפסוק בחכמתם המאוסה נגד תורתנו הקדושה] וכחז ח"ל מהלה לא-ל כל זמן שאני חי לא יהיה תורת ה' הפקר, ויש לי סברה ישרה כאחד הגדולים בדורינו [הגם שלא למדתי בחכמות החלוניות שלכם שהם המציאים לידי כפירה ע"ש] ומ"מ מהלה לא' קבלתי סמיכות מגאוני הדור הישן ופסקתי הלכות לפניהם ושמשתי כל גדולי הדור הקודם ותה"ל הולאתי כבר קרוב לשמונת אלפים חסונות ככתב וגם פה בס"ד לא אכרע לעובדי ע"ז ומשמשיה והנני אומר דעתי העני' ואולי התפלל עלינו מרדכי הצדיק וישפיע עלינו דכחיז ומרדכי לא יכרע ולא ישחווה ולא כחבו לא כרע על לעבר אלא לא יכרע על העמיד.

ולכן אני חמה על רבני מאנטרעאל (שקנחם ילאו בפומבי) וקנחם עכ"פ לא מיחו שינאו שם נשים שקוראות עצמן ארגון עגונות במב"ל [והם נשים שכתבו בפרהסיא בעמונים נגד התורה בתערומות על הרבנים שכשמגרשין את האשה לאחר הגט מזהירין את האשה שלא חנשא לכהן ולהבעל אין אומרים כן והי' זה בעמון שהביאו לי להראות] ובעזרתם ועמהם ילאו להפגין ולבזות בתי דינים ורבנים גדולי התורה וקראו אותם על הטעלפאן בחצי הלילה בדברי עזות ושחלטות, והדפיסו כמה פישקאוילין ושמו ברחובות ועל כותלי בית מדרשיהם לבזות ברבים והחזיקו בציון בלי לדעת העניינים ונפרט להכניס רבנים שלא הי' להם שום שייכות בזה כידוע וכמו שנחזרר לאחר מכן ולא הי' אלא לשם ציון התורה, ושחפזו עמם נשים כנראה חרדיות [מסתמא מחמת ההסחה ובלתי ידיעה שנחפזו ללכת ברחובות חונה להפגין נגד ב"ד חשוב בבארצ פארק ועוד] ורבני מאנטרעאל לא מיחו על זה וכמה מהם אדרבה החזיקו בהם ואף נשוחיהם שלחו להפגין שומו שמים ועכ"פ איז ששחק נידון ביסורין, תורה חורה חגרי שק על עיר גדולה בישראל שכ"כ ירדו בעוני' והיכן מליני שנשים יהיו מפגינים ברחובות או כיוצא בזה בכלל ובפרט שינאו בהפגנות נגד גדולי התורה ונגד ב"ד הידוע בבארצ פארק הגם כי איני מכיר אישית דיניי הב"ד אבל

באים אלי הרבה אנשים בשאלותם וכיוצא בזה ואין אני עוסק בתורה כל היום לכן אין לי דעת תורה להכריע אבל ילך לירושלים לרב שהוא יושב כל היום ועוסק בתורה והוא יכריע לו בדעת תורה.

והנה הגה"ק זל"ל שהי' יושב בביתו כל הזמן ולא שמע ולא ידע שום דבר רק עוסק בביתו אבל כיון שנאו אליו הרבה אנשים ששאלו כל מיני שאלות ממילא נחערב כבר דעתו עם דעת שלהם ואין בו כח להכריע דעת תורה, ועמה אנשים שיושבים רוב היום על דברים בטלים וקוראים בעמונים שכתבו מושחתים וגם לה"ר וכיוצא בזה ופאליטיק הם הם שיש להם דעת תורה ומכריעים נגד הש"ע בהבלי דבריהם. וכ"כ הגאון ר' משה פיינשטיין זל"ל לאחד שהתרים נגדו והשיב לו הגרמ"פ שאני מעולם לא קראתי בעמונים וכוחני פלסחר [ולא הלכתי בקאלעדזשעם וגם לא קריחי שאר כחצי גוים וספריהם ספרי פלסחר] ולכן דעתי דעת תורה ולא דעתך. ונדפס בחשובה באגרות משה.

והנה כפי מה שאמרתי למעכ"ק בעזה"י מעולם אין אני מחערב בדבר וענין פרטי לא בדיני ממונות ולא בהלכות אישות ואני מונע עצמי לישיב בב"ד ובפרט בעניני היחר מאה רבנים שבעזה"י מעולם לא נחתי היחר מאה רבנים וגם לא חתמתי על היחר מאה רבנים מטעמים הכמוסים אלא, האמנם אעפ"כ מעולם לא חתמתי את פי ולא מנעתי מלהביע חו"ד העני' בתורתנו הקדושה מה שנשאלתי, ותהלה לא' עד הנה אמרתי דעתי כפי הנראה ע"פ התורה הגם שלא היו אנשי השוק ואנשי השרון מסכימין לדברינו ואני זיכני הבורא ית"ש להיות גם מודה על האמת אם מי שהוא מראה לי שטעיתי ח"ו.

והגם שלא אוכל לכתוב כמ"ש רבינו הגדול הרא"ש ז"ל בדורו לאחד מחכמי ספרד שהיו מלומדי החכמות חלוניות ורצה ללמוד מהחכמות להלכה [כדרך רבני זמנינו שהולכים בקאלעדזשעם ואח"כ נעשים אדמורי"ם גאונים וראשי ישיבות ורבנים

שמעתי שמעם, וקוראין להפגנות כאלו מחזיקי
החורה מכלומרשט ובכלל איה כל כבודה בת מלך
פנימה, והלא אפי' על בנות עמון ומואב החירו
אותם לבא בקהל שאין דרכם לקדם בלחם מפני שכל
כבודה בת מלך פנימה, ולעומת זה ומלא דינה מה
קרא ועיין רמב"ן שם.

סימן קעד

עוד להגיד

ועל דבר מה שהגיע מעכ"ת בראובן או לאה
שהלכו לבית משפט בערכאות שלא ברשות
החורה ולאחר זמן נתהפך כחומר חותם וההולך
לערכאות רואה שיפה לו כפרט אחד הב"ד ולכן בא
לב"ד להזמין את חבירו לד"ת ומסכים להעמיד
מהליך הבית משפט העממי עד שידעו הב"ד וגם
אם יפסקו ללא מהערכאות ג"כ ישמע להם, אבל
אינו מסכים ללא מהערכאות קודם שישבו שניהם
יחתמו בב"ד לז"ת דינא וגם אז רק אז לאחר
שיפסקו לו שחייב לבטל כל הערכאות וללא ילא.

והנה באמת כי כבר כתבתי לפענ"ד כי אין דבר
כה וכי יש חוטא נשכר והלא כל רגע שהוא
עומד בערכאות הוא באיסור אבזרייהו דע"ז וחייב
כל רגע ללא ולשוב בחשבה ומה זה טגע שעוד
יתנה חנאים עם חבירו באיה אופן הוא ילא
מערכאות וחבירו חייב לבא לב"ד ע"פ חנאיו
שהחנה והוטל עליו בעודו הוא עומד בערכאות,
ופשוט דכל זמן שלא ילא ולא שב על עונו אינו חייב
חבירו כלום לילך אחר לד"ת ואפי' בטל הערכאות
חייב קודם לשלם לו ההוצאות עכ"פ ואם אין לו
עכ"פ לקבל עליו לשלם ההוצאות שהוציא בשבילו
בערכאות, ולכן לא הננתי דברים אלו, והארכתי בזה
כבר בכמה תשובות, והנני מזכיר לו מכתב מש"כ
בזה לאחד מגדולי החורה בכולל דישיבתינו.

ומה שמבטיח הנד שהוא בערכאות שישמע להב"ד
אח"כ וגם הב"ד ידעו על הערכאות, אין זה
כלום כי על האוכל נבלות או בא על הערוה וממשך
באחלתו ומוצק העצמות אין לו נאמנות על כלום,

ואם באמת ה' להם לרבי מאנטרעאל טענות נד
הב"ד או איה רב או איה ספיקות למה לא
באו לנא יארק לברר הענינים על בורים או שיקראו
הרבנים בדרך העולם ע"פ החורה מאז ומלפנים,
אבל ללא ברבים ובפומבי לבנות ב"ד והחורה
ולומדיה ובפרט ללכת בחוקי הגוי ששולחין הנשים
להפגן ולעשות טעראר, ואם לא הסכימו לכל זה
למה לא מיחו בנשים שעושים שלא ע"פ החורה, חה
דרך נשים שחנניות ופרוצות ולא דרך נשים לדקניות
(והשם הטוב יכפר עליהם אם שגו בחילול השם).
ואם הם דואגים על העגונה או כיוצא בו או קידושי
קטנה או כיוצא בו באיה דין או מזה ממנו
החורה אשר לדעתם לא עשה מי שהוא שלא כהוגן
או שכל איה נבל ועובר ברשות החורה על הב"ד
של ישראל לדעו אם יש בידם, וכמ"ש ב"ד עונשין
שלא מן הדין כהאי גברא שרכב על הסוס בשבת
וסקלוהו והאי שהטיח באשמו תחת המאנה והלקוהו
למגדר מילתא למען ישמעו ויראו, עכ"פ הרי יש
לנו חורה הקדושה שדואגת יותר מהם והחורה יותר
רחמני מהם, אבל לארגן נשים כשרות שינאו
בהפגנות ככל הגוים בשיתוף עם נשים שחנניות
עוקרי הדת ר"ל להפגן נגד החורה ות"ח ובשם
דקוהו הישמע כחל מאבותינו ואבות אבותינו, ואם
לא חדעו לך היפה בנשים לאו לך בעקבי האון.

מאד מאד אני מזעזע ולבי עלי דוי על מה שאני
נריך לכתוב דברים כאלו, והלואי שעכשיו
קודם ר"ה יחזרו בחשבה וידעו כי בזיון החורה
ות"ח אין להם תקנה עד שירצה וכולי האי ואולי.
כל זה כתבתי קצת מה שעל לבי בירידת הדור הזה
השפל ואבקש ממעכ"ק שלא יקפיד אם עברתי גדרי
כי יודע אני בעצמי שאין בי לא חורה ולא חכמה

מכתבו היקר קבלתי והנני להעיר כמה הערות כפי
הסימנים שאין מעכ"ת.

א, ב) א"א לחבוב בנית המשפט שום דבר בעיני
פסק הבית דין כי זה כבוררות והרב
... בין ה"י חייב או לא ה"י חייב אין לדון אחריהם
רק אם יש טעות בדבר משנה. וכבודו משער
שהב"ד דנו אותה שלא כמורדת ויש לה מוזות
אפילו לאחר שפוצה אותו. חוץ מזה שניהם חתמו
לקיים הפסק א"כ ויתרו כל הטענות שיוכלו לטעון
נגד זה ועל יסוד הסכמה זו הולך כעת לבית
המשפט.

הגבי מקרים להנחת מעכ"ת שניהם חתמו ואם
ה"י הב"ד מקיים הפסק"ד שלהם לא ה"י כאן
טענה. אבל הטענה כאן שהב"ד לא קיימו הפסק
דין ולא שלא קיימו אלא בעצמם הופרו אותו
וממילא בטלוהו. אלא שהוספתי על ענין הפסק ג"כ
לא עשו כפי ההלכה אבל פשוט שאם הב"ד היו
מקיימין הפסק לא ה"י הולך הבעל לבטל. אלא
עכשיו טענת הבעל שהב"ד הופרו את הפסק ולקחו
ממונו מה שמגיע לו ע"פ פסק שלהם.

והוא טענתו א) שאמרו בשקר ובערמה שהאשה
קבלה הלואה מגמ"ח על שלשים אלף למונות
והם שלמו אותה ההלואה להגמ"ח ודבר זה אינו
אמת ובערמה אמרו לו כן וכמו שנחזר הדבר
מאנשי הגמ"ח, והאמת שמעולם לא נתנו כסף
שלשים אלף שלו להגמ"ח וכמו שאמרו הגמ"ח
מפורש, וגם בעיקר ההלואה מעולם לא נתנו לה
הלואה על סמך של מוונות בשלשים אלף דאללאר,
הגם שאמת שנתנו לה כסף אבל לא בחור הלואה
שהבעל ישלם ולא על מוונות דוקא, א"כ יש כאן
שקר וגזילה שמגיע לו הכסף הזה, ואם הם יטענו
עכשיו שנתנו לה הכסף שפסקו לו הרי זה כסף שלו
שאין להם רשות לעשות בשלו בלתי רשותו ועכ"פ
יש לו טענת גזילה על הב"ד שלקחו ממונו שהם
פסקו לו בערמה ובשקר ואם האמת כדבריו כפי
שבאמת בירר וגם בקש מכתב מהגמ"ח הנ"ל על
הנ"ל וסרבו והזמין אותם לדין ועדיין לא ניימו.

והאומר על מנת שאני צדיק גמור שאמרו שמה
הרהר חשובה בלבו דוקא אם אינו מחזיק ברשעו
ועומד במרדו, (עין צ"ק צ"ד ע"ב) הניח להם
לביהם וכו' כשעשה חשובה ופריך אי עשה חשובה
מאי בעי גביה, ומשני שלא הספיק עד שמת אבל
אם הספיק ולא החזיר לא מקרי חשובה ומקרי רשע
והכא הרי במזיד אינו רוצה לנאח מהערכאות ולכן
העומד בערכאות שהוא לפנינו באיסור ועומד
ומסרב לנאח ואין זה דין צ"ד "ואם ברצונו לנאח
מהערכאות למה לא יוצא מיד ויעשה חשובה שהרי
כל רגע שהוא בערכאות הוא עובר באיסור כע"ז
וחילול השם" וכל זמן שלא יצאו מערכאות החיוב על
הב"ד להכריח בכל מיני הכרח לנאח מהערכאות
נגד ישראל השני כל שיש צידם, ואם לאו הקולר
תלוי בצוארם וכמ"ש הרדב"ז ז"ל.

ומיהו בענין שציקש ממני בזה מילתא שרואה
להזמין את מר ... בודאי אשמור בעזה"י
הבטחתי למע"כ, גם כי ברור לי שהאי גברא לא
ישאל אותי כי באמת אין הוא מאנשי שלומיני ולא
תלמידי ולא ממחפליי בימ"ד ואין לי שייכות אמו
עמו ויש לו רבנים אחרים שהולך ומחיען עמהם
וע"פ דעתם הוא עושה, ומי ששמו שלם יפרוס
סכת שלום עלינו ועל כל בניי עדי יבא אליהו הנביא
ויעשה שלום בעולם אחי"ר.

ידידו קשור באהבתו המצפה לרחמי שמים המעתיר
בעדו לארוכות ימים ושנים וכוח"ט בספרן של צדיקים
בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן קעה

הולך לערכאות היכא שהב"ד בטלו פס"ד של עצמם

ה' לסדר מה נורא המקום הזה התשנ"ד בניי יצו"א
מע"כ ידידי החכם ומשכיל כו' כש"ת מוה"ר יהודה
דיק שליט"א עו"ד חרדי בניי

אחשכ"ת צידדות,

שעבוד אבל כאן נחזרר שלא נחנו, ולכן אין כאן ערעור על הפסק דין מלד הבצל אלא ביטול הפסק מלד הבצל שהם לא עשו כמפורש בפסק ועשו מפורש להיפוך ואכתי לא ידוע מה שעשו עם כספו ואין זה בכלל טעו בדבר משנה, ועתה אשאל את מע"כ כעורך דין ישר אם הביאו לפניו מאיזה בית משפט ערכאות להבדיל ולא מפי ב"ד פסק דין כזה ואחר הפסק ה"י השליש מחזיק הכסף או נחנו לבצל הדין החייב מה ה"י אומר ועושה וכ"ש אלו הביאו לפניו דבר כזה מב"ד חשוב אז פשוט שה"י יאל דנים שדיינים שיעשו כן פסולים לדין ואפילו לעדות וליתן הכשרים וכיוצא לבי לפומי לא גליא כי כבוד ה' הקתר דבר מה נאמר, ועכ"פ אין כאן שהבצל מערער על הפסק בעצם אלא טענת ממון, ולא זאת אלא שאח"כ יתנו עוד כתב סירוב על הבצל ורשות ללכת לערכאות לבקש עוד כסף מהבצל הישמע כזאת. ועכ"פ הרי יש דין בישראל אם לא קיים הפסק חמינו אותו לדין על קיום הפסק.

ולפענ"ד ודאי שאם יעלה לבית השופט וישאלו אותו הוא בע"כ יטעון שפסקו לו ממון ומעולם לא נחנו לו הכסף ואם עכשיו יקחו ויתנו או יעשו איזה ערמות על מע"כ לזרר את זה ולהזיל עשוק מעשוק כי האלקים יבקש את הנרדף והלכת בדרכיו.

בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן קעו

ההולך לעש"ג

י"ב לחדש הגאולה התשנ"ד בני יצ"א
כבוד ר' יהודה דיק הי"ו העו"ד החרד לדבר ה',

אחדשכ"ת צידדות,

בדבר שכחתי שמי שמציא את חזירו לערכאות

ב) בעוד לערך עשרים אלף דאללר האחרונים אפי' לפי חשבון שלהם שנשאר והבצל בקש ליתן לו ע"פ פסק דין לכה"פ זה ולא נחנו לו בלי שום חי' רק עכבו כסף שלו ואח"כ בא אחד בטענה לעקל את כספו על להבא שיתחייב ליתן ומי שמע כזאת לעכב לאדם ממונו שיתחייב לאחר זמן במקום שהם בעצמם פסקו שמגיע לו הכסף והשליש ביד הראש ב"ד, ובאו עליו בעקיפין ובלי שום היתר גזלו גם את ממונו זה ולאחר כמה חדשים אמרו שאין עוד הכסף, ועל שאלת הבצל איפה כספי מחחילה אמרו שנתן לביטוח (העלט אינשורענס בלע"ז) מה שאינו חייב לשלם וגם ה"י לו בטוח וכשטען שאינו חייב ומגיע לו וראו שאין זה טענה אמרו למעכ"ת שנחנו להצית יעקב כחשלוס שזר לימוד וגם זה אינו אמת שלא נחנו עשרים אלף או לערך זה והרב ... המנהל אמר לבצל שמעולם לא קבל מהם אף פרוטה לא והוא שקר מוחלט. א"כ זה כבר חמשים אלף דאללר, ואף אם יבאו ויתנו להצית יעקב הכסף עכשיו (מה שאני מאמין) מ"מ הרי זה ממונו ועליהם ליתן לו ולא לבית יעקב ועכ"פ לקחו את ממונו ולא נחנוהו לו עד עכשיו, וגם השאר דברים שכחנו בפסק שלהם אח"כ לא קיימו ועכ"פ אליהם עכשיו אם אמת שנחנו הכסף ע"פ הלכה למי שהוא אליהם לנקות את עצמם ולזרר שכדין עשו כמה שלקחו ממונו ולא הודיעוהו מה עשו עם ממונו, חזר ודאי מדינא חייבים להגיד להבצל מה שעשו עם ממונו ולזרר זה וגם לקיים והייתם נקיים מה' ומישראל וכ"ש על דבר גדול כזה.

בקיצור מעולם לא שמעתי שיקח ב"ד או מי שהוא כסף של ראובן שהושלש ביד אחד והב"ד הסכימו ופסקו שהוא שלו מהבית שלו או מאיזה טעם ויקחו ויתנו ממונו לאחרים בטענה ששלמו לאחרים בלי להודיע את ראובן מה עשו עם ממונו, ודינא דשעבודא דר' נתן לא שייך כאן כלל ואפי' נימא הרי מעולם לא באו הגמ"ח והבית יעקב בטענת שעבודא וחנו לי ממונו שחייב לי וכיוצא בזה, חזר אף אם ה"י אמת שנחנו לשמעון בחור

סימן קעז

עוד להנ"ל [שייך לא"ע]
חייבי הבעל לזון את אשתו

ראשונה הנה הלכה פסוקה הוא בישראל א"ע סי' ס"ט וסי' ע' חייבי הבעל לזון את אשתו ואפי' עני בישראל חייב לזון את אשתו ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפי' לחם שהיא צריכה כופין אותו להוציא את חרצה להחגרש ממנו, והאחרונים נחלקו בדבר אם דוקא היכא שאינו רוצה להשחכר עצמו כופין להוציא אבל אם רוצה להשחכר אלא שאנוס שהוא חולה או אנוס שאין לו למי להשחכר אין כופין להוציא ועיין רמ"א שם ס"ג ובפמ"ש אות ב' ובח"ס סי' קל"א הביאו פת"ש, ובסי' ע"א חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו בני שש, ומשם ואילך זון בתקנת חכמים עד שיגדלו, ואם לא רצה גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו, ואם לא רצה מכריזין עליו בצבור ואומרים פלוני אחרי הוא ואינו רוצה לזון בניו והאי פחות מעוף עמא שהוא זון אפרוחיו, ואין כופין אותו לזונן, ואם הי' אמוד [כלומר עשיר ויש לו ממון הרבה ואינו ורצה לזון אעפ"כ אין כופין אותו מדין מונוט] אלא כופין אותו משום צדקה ע"ש.

מבואר החיוב לזון אשתו ובניו בלי חולק, ומקור החיוב (כתובות מ"ו ע"ב ומ"ז ע"ב) פלוגתא דתנאי אי מונוט אשה דאורייתא או מדבריהם, ודעת הרמב"ם פ"ב מהל' אישות דעל אשתו החיוב מדאורייתא, ועל בניו מתקנת חז"ל, ח"ל שם (ה"ב) והעשרה שלשה מהן מן החורה שארה כסוחה ועונתה, שארה אלו מונוטתה וכו' ומבואר דס"ל דמונוט אשה דאורייתא, ודעת הרמב"ן ודעימיה דאפי' מונוט אשתו הוא דרבנן, ועיין ה"ה וכו' שם דברים כגחלי אש, ועיין רמב"ן

חוק ממה שעבר על ובחקותיהם לא תכלו ומייקר עו"כ, ואפי' שניהם הסכימו לדבר כמבואר בח"מ סי' כ"ו ס"א, היכא דלקחו בע"כ הרי אם זכה באשה הטובה מהשופט העכו"ם צדיני ממונות אשר ע"פ דיני חורה לא הי' מחייבין אותו הרי זה גזל גמור ביד המקבל וחייב להחזיר אם רוצה לעשות חסונה וגם לפייסו על הצער שגרם לו, והעו"ד המסייע בדבר עובר על לפני"ע, ואולי אפי' נמי עובר על לאו דובחקותיהם ממש כי א"א לו לבע"ד לעצמו לילך ע"פ רוב לערכאות ללא עו"ד ע"פ חוקי המדינה ושניהם עוברים איסור זה, וכה"ג שמשלם לו יש שליח לדב"ע ושניהן עוברים וצ"ע.

ואפי' בדברים שאדם עושה דין לעצמו כבר הראתי לדעת שאסור להביאו לערכאות אלא יביאו לפני ב"ד ישראל כמבואר ברמ"א ח"מ סי' ד', ולכן נמי אשה שמרדה בבעלה או מיאנה בו, ולקחה אותו בערכאות כדי לקבל מונוט לעצמה ולבניהם, ופסק השופט ליתן לה ולבנים כסום שע"פ החורה לא היו מחייבין אותו, הרי מעות זה גזל ביד האשה והבנים ואם יקבלו כסף זה הרי חייבת לחזור מה שקבלה והבנים לא יללימו בחורה שנחפצו בגזל כל ימי חייהם, וכ"ש אם הבנים כבר ילאו מגיל קטנות בן שנעשה י"ג וכן שנעשית בוגרת שע"פ החורה ליכא עוד חיוב לפרנסתם אפי' מחקנה.

והגה מע"כ העיר כיון דכעת נותנין מונוט והוא חק המדינה לפרנס הבנים אפי' כשגדלו אולי כיון שהוא חק המדינה הנושא אשה ע"מ החוק הזה נושאה וממילא ליכא איסור גזל בדבר כיון שהנושא אשה על מנהג המקום נושא, וכבר ראה מי שפסק כן. ולפי שראיתי ושמעתי כמה טעו בזה מכא דינא דמלכותא, ואפי' מרבנים, שלא למדו כל צרכם לכן אכתוב לו מקור הדברים ומקום טעותם של אלו.

עה"ת עה"פ ויאלה אשמו עמו (פ' משפטים) ועיין משנה הלכות ח"א מדור המש' (מס' י"ב-י"ח) והדברים עתיקים אין להעתיק מה שמבואר בש"ע א"ע ס' ע' ופוסקים.

גם הא פשוט ומבואר דלכ"ע חיוב הבעל לזון את אשמו ליכא אלא כל זמן שהיא תחתיו ומשמשתו או ח"ו נתארמלה כל ימי משך ארמלוה וישבת בביתו, וזה לכ"ע מתקנת חז"ל, אבל אם גירשה אין עליו שום חיוב ממונות בעולם, ואפי' הלכה מבית בעלה מחמת קטט ולא מיחדר עמו אפילו קודם שגירשה נמי אינו חייב במזונותיה אפי' מדרבנן, (מרדכי פ"ב דיני גזירות והריטב"א הובא בב"י ס' ע' וברמ"א שם) [ואף שאמרו ומבשרך אל תחעלם זה הן אשמו שגירשה מ"מ אין זה מדין חיוב ואין שום חיוב על המגרש אלא שעושה מצוה והוא לענין קדימה בלדקה ופשוט].

ובמקרה בזוג דלא מיחדר להו וזיה"ד טרם פסק בדבר שהבעל חייב לגרשה, וכ"ש היכא שהיא מוסרת לדבר, עד שז' חיוב מדרבנן, משש לערכאות אין לחייב הבעל במזונות כיון שאינה יושבת תחתיו ולא משמשתו וכ"ש ליקח מביט וליחן לה על למפרע על טענת לא דבר שזה גזל גמור שלקחו מנכסיו כה"ג, וכ"פ שני גדולי הדור ידי"ג הגרי"ש אלישיב שליט"א וידי"ג הגרש"ז איערנבאך שליט"א [ול"ל] הסכים עמו במכתבו מ"ח סיון תשנ"ג ונדפס בספר גט מעושה בערכאות דף ע"ו ד"ה הלכה פסוקה, וכחז' שם על חשו' הגאון באג"מ (אהע"ז ח"ד ס' ק"ו) שהחלטת הערכאות להעניק מזונות לאשה אפשר לחלות בסיורו לתת גט וע"ז ביאר דהלכה פסוקה באהע"ז ס' ע' אין חייב במזונות אשמו אלא כשהיא עמו וכו' ולפי"ז בזוג דלא מיחדר להו וזיה"ד טרם פסק שהבעל חייב לגרשה אין לחייבו מזונות ע"ש.

וגדולה מזו מבואר דאפי' היכא דהבעל חייב לגרשה וכבר פסקו הב"ד שחייב לגרשה והבעל מעבד מלגרשה שאז חייב במזונותיה מדין

מעובדת להינשא מחמתו, (עיין מהרי"ע ח"א ס' קי"ג) באשה שאחרי נשואיה נודע לה שיש לבעל חולי הנפל, כיון שחייבוהו חכמים מזונות נמי נראה דיש לה כ"ו שאינו מוליה בגט, כמגורשת ואינה מגורשת שבעלה חייב במזונותיה, מ"מ א"א להוציא מנכסיו מזונות יותר מתקופת ששה חדשים כמבואר בא"ע (ס' ע' סע' ז' ובח"מ וב"ש) וגם אז לא נוחין לה לידה כל הממון רק מעכבין הממון ביד שליט ומפרנסין חנין אותה מן המעות (ובס' ז"ג סע' ל') שלא יתנם לה הכל מיד אלא כדי מזון ל' יום וכן מל' ל' יום ע"ש והביא במכתב הנ"ל. אבל להחזיקה כך שנים הרבה והיא מוסרת לדור אתו והולכת בערכאות לית מאן דכר שמיה שהוא פטור לזונה, ואין ביד ב"ד לייבו במזונות כה"ג ואם חייבו הרי הוא טעה בדבר משנה וחוור, ואם מוליה בערכאות הרי דינה כדין כל מוסר ממון ישראל לעכו"ם וכ"ש שמוסרת את בעלה וגחלת ממון ע"י מסירה והמסייעים בכלל וא"כ העו"ד או כל המסייע בדבר הוא נלכד.

עוד פשוט ומבואר דהחיוב על הבנים נמי יש חלוקים בדבר, עד שז' חיוב מדרבנן, משש ועד שיגדלו מתקנת חכמים (כשיש להם ממון אבל אם אין להם ממון אין שום חיוב עליו עיין ב"ח וב"ש ויש ט"ס בבאה"ט שלפני) וכ"ש דלאחר שגדלו אין שום חיוב על האב לזון את בנים, ודין גדלות מבואר בחורה בן ליי"ג שנה וכת' ליי"ב שנה וששה חדשים, ולאחר זמן זה אין לאב שום חיוב לא מדרבנן ולא מתקנה ואין מחשבין בזה בדיני עכו"ם שמחייבים לזון אפי' גדולים נגד החורה ונגד חז"ל, ואדרבה מד"ת הבנים חייבים לזון את ההורים והוא מדין כיבוד אב ואם ונחלקו בזה אם משלו אב או משלהם ולעצמן ילכו על הפתחים (עיין קידושין ל"א ע"א ובש"ע יו"ד ס' ר"מ ס"ד) אבל עכ"פ החיוב הוא ההיפך כשיגדלו הנערים לזון את אביהם וליכא חיוב על האב לזונם.

גם כתבו הפוסקים דאפילו בזמן החיוב מן התקנה שכתבו נמי אין כופין אותו לזון אלא מבזין אותו בריבים עיין ש"ע (א"ע ס' ע"א ס"א) אלא

שאם הוא אמוד או כופין אותו מדין נדקה שזון ומפרנסן מדין נדקה שחייב ליתן נדקה ולא גרע משאר קרובין עיין בה"ט שם, וגם זה רק עד שיגדלו. וממילא פשוט דמדין חורה ליכא חיוב על האב לפרנס בניו ובנותיו ואפי' מדרבנן ליכא חיוב רק עד שש ומתקנתא עד שיגדלו ואז פטור לגמרי ואם יכריחו אותו אפי' ב"ד של ישראל ויוציאו ממנו ממון הו"ל כגזל שהרי אין לנו בזה"ל ב"ד של רב אמי ורב אסי שיפקירו ממון, וגם כי אין לו טעם שיפקירו ממנו כי לא עשה דבר להפקיר ממנו. וכ"ש שופטי עכו"ם אם יטילו עליו חיוב ממון ובע"כ ישלם הרי זה גזל גמור.

ועל שאלת מע"כ מה יעשו הבנים או הבנות, שאלה הוא והתריענה יענה לעצמו כיון שאין החיוב על האב א"כ ידאג מע"כ ואני כאניהם, דין בניו כמו שאר גדולים שזריכין פרנסה, ואז ישכירו עצמן לעבודה ויחפרנסו מייגיע כפם וכמ"ש רפב"י מיום עמדו על דעתו לא נהנה משל אדם ואפי' משל אביו, או הב"ד יפרנסו אותם מן הנדקה אם אין בידם ויכולתם לפרנס עצמן כדן עניי ישראל אחרים שהחיוב מוטל על הב"ד לראות מי שאינו יכול לפרנס את עצמו הציבור ידאגו חה חיוב ב"ד, עיין גמ' ברכות (ג' ע"ב) כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אלנו [דהמע"ה] אמרו לו אדונינו המלך עמך ישראל זריכין פרנסה וכו' או שילכו לקבל נדבות ונדקה עד שירחס עליהם ה' או דתחזור האשה אותם לבעלה אולי יפרנסם. אבל לילך לערכאות ולהכריח האב שיתן מה שאינו חייב הרי זה גזל גמור והאשה היא מוסרת בערכאות, ומה להם לבנים שיחפטמו ממעות גזל. וא"ת שמאציו לא מקרי גזל איברא הרי מקרא מפורש בנן סורר ומורה שנהרג על שגזל מאביו כסף ואכל בשר ושחה יין מגולת אביו והגם שאכל בשר, ואפי' קטנים והם לא גזלו אלא שנחפטמו מאיסור גזל נמי משפיע עליהם בסופם להיותם בני מורדים ומרוחקים מהקב"ה בגדלותם, והבן כי לאו דבר פשוט הוא.

ובקרא בסמוך (ויקרא א' י"ז) ושסע אותו כנפיו לא יבדיל וגו' ודרשו כנפיו עם כנפיו נוטה ממש ואין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו ולמה אמר הכתוב והקטיר כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו של עני, הנה שמח הקב"ה בקרבנו של עני, ואעפ"כ (שם ט"ז) והסיר את מראתו בנזותה מדרשו של אבא יוסי בן חנן שאמר נוטל את הקורקבן עמו, וכו' בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באכוס בעליה נאמר והקרב והכרעים ירחץ במים והקטיר. בעוף שזון מן הגזל נאמר והשליך את המעים שאכלו מן הגזל, מבואר דכיון שאכל מן הגזל והשליך אותו ולא ירצה לה' אפילו שאכל מעצמו בדרך העוף, וממילא בהמה נמי כל שאוכלת מן הגזל כל ימיה כ"ש במזיד ע"י הבעלים, והשליך אותה ולא ירצה לקרבן,

ובכר הראחי לדעת במקום אחר דהמחפטם

שטר עכו"ם צדיני עכו"ם או לא כגון לענין יד בעל השטר על התחמונה שכתב שדיניהם בדין, לפענ"ד הדבר פשוט שאין בטענה זו ממש שאע"פ דקיי"ל דינא דמלכותא דינא ואפי' למ"ד דדמ"ד בכל דברים היינו דוקא לענין ארנוניות ומנהגים של משפטי המלכים אבל בדין שבין אדם לחבירו פשיטא ופשיטא דלא דא"כ בטלת כל דיני תורה ח"ו.

והש"ך ח"מ סי' ע"ג סקל"ט האריך הרבה לבאר דאפי' מה שהוא לתקנת בני המדינה כל שהוא נגד תורתנו הקדושה חלילה לדון בדינא דמלכותא דא"כ בכל דינים נימא שהוא לתקנת בני המדינה ואפי' לדעת העיר שושן ס"ס שס"ט שכתב דלא אמרינן דדמ"ד אלא בדבר שיש לו הנאה למלך או שהיא לחיקון בני מדינתו בעיניי משא ומתן שביניהם אבל שאר דיני תורה המפורסמים בינו פשיטא דלא נידון כמותם ע"ש. והרמ"א סי' שני"ז ס"ז כתב דמכא דמ"ד נהיגי להחזיר כל גניבה אפילו לאחר יאוש ושינוי רשות והש"ך תמה עליו בסק"י ע"ש.

איברא דהרמ"א נעצמו ח"מ סי' שס"ט בסופו כתב ח"ל הנושא אשה במקום שדיני צדיני עו"כ ומתה אשתו לא יוכל אבי אשתו או שאר יורשיה לומר כל הנושא אשה על דעת המנהג הוא נושא ונדון הדבר צדיני עו"כ דאם מתה לא יורשה בעלה או כדומה לזה, וליכא בזה משום דינא דמלכותא (כ"י סי' כ"ו בשם תשו' הרשב"א) דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא בדבר שיש בו הנאה למלך או שהוא לתקנת בני המדינה, אבל לא שידונו צדיני עו"כ דא"כ בטלה כל דיני ישראל (מהרי"ק שורש קפ"ח) ובנאה"ט שם דאפי' הש"ך גור להדיא לילך בזה דיני הערכאות דאין על דיני ישראל לדון זה מכא דינא דמלכותא, דעל מה לא אמרו דינא דמלכותא אלא על דברים מחוקי המדינה כגון מסים וארנוניות וכיוצא בזה בענין הנהגות של משפטי המלכות עיין סמ"ע שם וכ"ה במהרי"ק.

ובתש' ח"ס ח"מ סי' קמ"ב נידון בית שנתן

ומה"ט הי' אסור לגדל בהמה דקה בא"י ורק בחרשין מקום הפקר.

ובזה אחי שפיר חרי קראי שמה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל מנהמה שנתפטמה בשדות אחרים שהכל הי' שלו כלומר שע"כ לא הקריב מן הגזל שהנהמה אכלה משל אחרים שהרי הכל הי' שלו ומינה למדים גזל שבהמה בגופה פסול בגופה, היכא דבהמה שלו ואוכלת ומתפטמת מן הגזל כל ימיה, אבל יש עוד פסול בבהמה גזולה שגולה מצעליה ומנ"ל דנפסלה מן הקרבן נימא כל היכא דאיחא בי גזא דרחמנא איחא וכל העולם כולו שלו ורק הגזל לעצמו נפסל אבל הגזל להקריב אפשר שיהא קרבן מרובה ולכן נריך קרא מכא פרט לגזול בהמה גזולה דלאו דדייה הוא, ואין הפסול בגוף הבהמה אלא הו"ל מזהב הנא בעצירה והבן. ומעתה ק"ו ומה אם הבהמה שהלכה ואכלה בשדות אחרים נפסלה מלהקריב לה' כ"ש וק"ו לבג"א ולכן האשה וילדיה שנתפטמין בגזל מה יהא עליהם.

ועל מה שרצה לומר דאפשר כיון דמחוקי המדינה נריך לפרנס את בניו אפי' גדולים א"כ הרי הוא בכלל דינא דמלכותא ואין כאן גזל.

ולפענ"ד לפי שראיתי כאן כבר הולכי אחר פסקי העמונים ורוח הזמן ונותנים כח לערכאות וחקי המדינה על דיני ומשפטי התורה לחייבם או לפוטרים מה שהתורה לא נותנה לכן מוכרח אני לעמוד על נקודה זו שזה טעות גמור ומוחלט, דכל חיוצי התורה, על ישראל הם ע"פ התורה הן דיני ממונות והן דיני נפשות חאת התורה לא תהא מוחלפת ע"י חוקי הגוים אלא מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי, ויהודה אמר ליוסף כתיב בנימוסינו אם אין לו ונמכר בגניבתו והאי יש לו כלומר ואין אנו מתחשבין בנימוסי עכו"ם, וכבר כתב הרשב"א הוצא ביתא יוסף ח"מ סי' כ"ו דאין דינא דמלכותא נאמרה היכי שהוא מנגד לתורתנו, והמהרי"ק שורש קפ"ז כתב ואשר נסתפקת אם יש לדון על

עונש ממון או כיוצא בו ממון להחזיק הבנים במקום שאינו מחויב מדין תורה או שיטתו גט ואין רוצין ליתן או שאין האשה רוצה לקבל גט פטורין והשופט מעניש אותה בממון והרי זה גזל גמור וכל המסייע בדבר הרי הוא מסייע לגזול ממון חבירו ונענש כאילו הוא גזלו וק"ו הוא ממי שיש צידו למחות ולא מחה שנענש על אותו עון (עיין שבת נ"ג ע"ב) מי שיש צידו למחות ולא מחה נענש על אותו עון ועיין רש"י שם כ"ט המסייע בדבר חולמו לא ה"י גזלו הרי הוא הגזול בעצמו והרי פסול לעדות אם הוא נמוזד, ואינו נאמן על הכשרות וכיוצא בו מקום שצריך להעיד ומימיו מי מערה ועפרו אפר מקלה.

אלו דברי ידיו דרשה"ט המברכות בלב ונפש,
מנשה הקטן

סימן קעח

ב"ד ששנים חתמו על הליכה לערכאות והשלישי
לא הסכים על ההיתר

ה' ויקהל פה ברוקלין נ"י יצו"א
לכבוד חברי הב"ד ... שליט"א

בגדון הסירוב והיתר מסירה לערכאות שכתבו שנים [והשלישי אמר לי שכתב לכם שאינו מסכים על הסירוב כי לא מגיע לזה סירוב והוא אמר טעמו שגם זה אמת אבל לצד מטעמו יש עוד טעם גדול מזה] על ר' ... שליט"א רב קהלה ז"מ ומורה הוראה בישראל, בנידון דו"ד והפס"ד בין הרב ... והתובעת ... וכתבתם שהיות כי הרב מסרב לקיים הפסק, מותרת לילך לערכאות ולהביאו לחא מכמר, וכן עשה הלכה למעשה ועמה רובך על הרב הנ"ל ח"ו חומר דין של בית משפט או עונש ממון או מאסר או תרייהו ועוד שמעתי שרוצים לילך לבית המשפט בעצמם ולהעיד נגד הרב ח"ו. והרב בא ומתחנן להציל עשוק מעשוק, כי אין לו דין משפט מות ואדרבה את הכל עשה ע"פ התורה והב"ד עוותו עליו את הדין ולא יודע למה ועל מה

הבעל לאשמו והלך בערכאות והעלה את הבית בערכאות על שמה וכשתמה אשמו עשה לוואה בערכאות של עו"כ וחילקה נכסיה בין קרוביה וסילקה את בעלה מירושמו וליד הרב השואל שאפשר כאן גם הרשב"א ז"ל מג' טעמים, כיון שהוא בעצמו וברצונו מסר לה את ביתה בערכאות נמצא אדידהו סמך, והשנים דיורשי האשה כבר מוחזקים ע"י השופט שבעלי הערכין כבר כחבו הנכסים בפנינקס על שם יורשי האשה, והשלישית כיון דחק המדינה הוא שמי שמת בלא בנים נוטל המלך כחלק אחד מן היורשים א"כ יש למלך יד בענין זה, ומרן הח"ס ז"ל דחה דבריו וסמך כל הטענות הללו והבעל יועמד חי בחלקו כפי חוקי ומשפטי התורה ועיין קצוה"ח ח"מ סי' מ"ח ס"א ובפת"ש שם ובשו"ת חשב"ץ ח"א סי' ס"א והמהרי"ט חח"מ סי' ו' הסכים לחשב"ץ וכן כתב הח"ס ז"ל שאלו ראה הרמ"א דברי החשב"ץ לא חלק עליו כי דבריו נראין. ועיין מרדכי מו"ק נאשה אחת שזוהי ליתן חלקה לקרובה ולהפקיע מבעלה וכתב עליו שם שהיא מרשעת שאין להחמיק בה בקבורתה והארכתי במקום אחר.

עכ"פ לכ"ע דיני אישות ותקנות שתקנו חז"ל בין איש לאשמו הן בתזוונת אשמו והן בתזוונת בניו חמניהם ודאי שאין לדיני עכו"ם שום שייכות בהם אלא דיני תורה ותקנתם של חז"ל כפי מה שתקנו, ועיין מש"כ בספרי משנה הלכות (ח"ו סי' פר"ח וח"ו סי' ע"ר ער"א וע"ש עוד בס' ער"ב) שאפי' ב"ד של ישראל אין יכולין להוציא מאדם מישראל ממון מה שלא נחייב ואפי' ב"ד של רב אחי ורב אחי לא היו יכולין להפקיר ממון ישראל בלי טעם וסיבה לזה.

וביון דהלכה מפורשת הוא בש"ע ח"מ סי' כ"ו דכל שהלך לערכאות והוציא ממון מחבירו מה שב"ד ישראל לא היו מחייבין אותו הרי הוא מוסר ממון חבירו וחייב להחזיר הממון ולפיסו ואם לאו הרי הממון שקיבל גזל צידו וא"כ כ"ש הני נשי או אנשים שהולכים בערכאות והשופטים מטילין עליהם

היום. על טענת הצעל ובקשתו בטוב שיקימו הפסק שלהם לא ענו והי' כקול קורא במדבר.

לאחר כמה זמן שהרב המגרש לחץ וכחז מכחזים וקרא על הטעלי' והמחנן שיתן לו הכסף שמגיע לו ע"פ הפסק וטען איפה הצדק וטענת גזל ממון ממש וערמימות שהשליש שהכסף מושלש אללו המגיע לו לקח את כספו, באו שניהם הראש ב"ד והדין מצד האשה, בערמה חדשה ועשו לעצמן ישיבת ב"ד מכלומרש"ט ועשו [לעצמן ועל פסקם שחייבים לקיים כדי שלא ינטרכו לקיים וליתן הכסף] כחז עיקול על כסף הצעל והחזיקו את הכסף ולא נחזו להרב המגרש בטענה שהגרשה ביקשה לעקל הכסף המושלש בעבורה ולא זאת שלא קיימו הפסק דין אלא בטלו בפועל כחז עיקול זה את פס"ד שלהם בנחנם עיקול לעצמן שלא ינטרכו ליתן לו הכסף, ועד היום הכסף לא נחזו לו. נמצא פשוט שהב"ד הפרו ובטלו הפס"ד שלהם ולא קיימו אותו ויש להרב טענת גזל ממון על המחזיק ממונו שלא כדן ע"פ פסק דין של עצמן.

(ב) חוץ מזה נחזרר שעשו עוד ערמה אחרת אשר נחזררה שטענו שהאשה לוותה חמשים אלף דאלללר מגמ"ח בזמן שהיתה עם הצעל בערכאות משך כמה שנים (שע"פ הדין אין מגיע לה כלום כמו שאזכר זה לקמן) לקחו חמשים אלף דאלללר ממון המגיע להרב ואמרו ששלמו אותו ממון חמשים אלף דאלללר משלו לגמ"ח שלוו כסף לאשחזו ובניו משך כמה שנים, וגם זה נחזרר שבערמה נעשה כל הענין שהגמ"ח אינה באנק הלוואה ומעולם לא לוו לה כסף אלא הגמ"ח נחזו כסף כמה שנחזו כצדקה [ויש עוד ספק גדול אם נחזו בכלל למזונות או לשלם עו"ד נגד הצעל שהלכה האשה בערכאות שלא כדן שזה פרשה בפני עצמה, כי הצעל חבץ לזה הגמ"ח לד"ת ושלח להם ג' הזמנות והגמ"ח השיבו כי הרב מחזרי הב"ד אינו מניח להם לגלות את הכל] והגמ"ח מעולם לא קבלו החמשים אלף דאלללר בחזרה מהאשה או מהב"ד, אלא כנראה שלקחו הב"ד הכסף של

זה, ולפי שהוא גדר של פדיון שצוים להציל מדי עכו"ם עברתי על גדרי לכחז מכחז זה לחזרי הב"ד ואחכס הסליחה.

(א) כבוד ידידי הרהג"ר ... שליט"א ראש הב"ד של הרב ... ואשחזו מלפנים, ומשנהו ... תברי הב"ד. לפלא מאד בעיני על מעשה זו שכחנחם כחז סירוב על הרב הנ"ל והלא הדבר ידוע, שהב"ד בעצמן הפרו את הפסק דין שלהם, ובטלו אותו, חיכך ומיד שזא זמן שהיו צריכים לקיימו, ואין הב"ד מבקשים מהרב הנ"ל לקיים פס"ד בטל שהב"ד בעצמם בטלו אותו בפה ובכחז ואין רוצים לקיים דברי עצמן.

ואפרש שיחתי, שהרי בפס"ד יש שני המחייבות הראשון מצד הב"ד והשני מצד הצעל הרב הנ"ל. ההחייבות מצד הב"ד שצוים נחינת הגט, קודם נחינת הגט או עם נחינת הגט ממש (וגיעו וממונו באים כאחד) על הראש ב"ד לחזור להרב הכסף המגיע לו ע"פ פסקם והי' חנאי קודם למעשה בפס"ד הנ"ל שקודם שיתן הצעל הגט, יתן הראש ב"ד הכסף השייך ע"פ הפסק להרב, ועל שאלת הרב המגרש אם יש לו הכסף קודם נחינת הגט השיב הראש ב"ד שכן, ושהכסף מושלש בידו ומיד יתן לו הכסף וזה הי' עיקר התנאי בפס"ד וע"י הסכימו כולם ולכן ובשביל זה הסכים הצעל ליתן הגט.

והנה כשהצעל בא ליתן הגט קודם נחינת ביקש הכסף מהראש ב"ד כפי הפסק ולא נתן לו הכסף באמתלא שיתן מיד אחר הגט והרב המגרש בחזמו האמין לו שיתן לו מיד אחר הגט ונתן הגט על חנאי זה. חיכך לאחר נחינת הגט בקש הרב הנ"ל שנית המעות שמגיע לו ומונח אלל הראש ב"ד מושלש והשיב לו שיש לו איזה ענינים עם העו"ד שיעביר קודם הבית על שם המגורשת ודחה אותו בלך ושוב ולא רצה לקיים את הפס"ד וגם עד היום לא קיים הפס"ד שהם בעצמם הוציאו והיו חייבים לקיים בקיזור לא קיימו הפס"ד שלהם עד

עליו הו"ל גט שניתן בטעות דקיי"ל גט מוטעה פסול ופשוט שיש ספק על הגט.

ולבן תמהני מאד היאך כתבו כתב סירוב על הרב המגרש ונתנו היתר להגרשה לילך לעש"ג על שאינו מקיים הפס"ד מה שהם בעצמם לא קיימו ונטלו. ועלובה כלה שעיסה מעיד עליה הם בעצמם בטלו את הפס"ד שלהם ולא קיימו מה שכתבו ידיהם ואיך הם רוצים שהבעל יקיים מה שהם בטלו, ופשוט שאין לפסק דין זה שום חוקף כלל וכלל מאז והלאה והוא בטל ומבוטל וכאילו לא הי'.

סימן קעט

עוד להנ"ל

אין לו לשלם להחזיק בגים אי כופין אותו

(ד) והגם שאין נפ"מ יותר לדין מ"מ להחלמד במקום אחר אכחזי דעוד יש טעם שאין לסירוב זה חוקף אפי' בלי טענות אלו שהרי הבעל טוען שאין לו מעות לשלם להבנים כפי הפסק יהיה מאיזה סיבה שהוא אכל אין לו.

והנה הלכה פסוקה היא דהטוען אין לו מהיכן לשלם אפי' בהלוואה וכיוצא בו לא נקרא מסרב לקיים פסק הב"ד אלא אין לו ומה יעשה אם אין לו ועל הב"ד לחקור ולברר אם באמת אין לו ואם יתברר אצלם שיש לו ואינו רוצה לשלם אז מקרי מסרב אכל היכי דלא נחברר שיש אין לו דין מסרב ח"ו. ואם הלכה האשה מעצמה לערכאות שלא ברשות ישביעוהו להטוען שאין לו ונתנו לו עדים שפרעו עיין כנה"ג ח"מ סי' כ"א בהג' הטור אות י"ג ובס' זכור לאברהם ח"ב ח"מ אות ערכאות מלאחי כתוב. ע"ש וכ"ש כאן שידוע שהרב אין לו אלא מה שמספרנס בדוחק קהילה קטנה ואנשים בה מעט. א"כ גם מטעם זה אין לכחוב סירוב אפילו הי' שטר גמור.

חמשים אלף דאללאר של הבעל ונתנו מתנה להאשה מה שזה כספו של הרב ומגיע לו והרי זה גזל גמור לקח מזה ונתן לזה מה שלא מגיע לו.

(ג) והנה גם הכסף "הנקרא המעיקול" לקחו בלי רשות ונתנוהו לאחרים, מתחילה אמר האב"ד ששילם בזה שכר לימוד להבנות ... וכשהבעל שאל להרב מנהל הבית ספר והשיב לו שמעולם לא קיבל אף פרוטה שינה את טעמו ואמר ששילם עם הכסף ביטוח (אינשורנס) והנה בין זה ובין זה לא הי' לו רשות לשלם בלי הסכמת הבעל שהרי הכסף אפי' נמא שהי' עליו עיקול אכל לא נעשה ממון הראש ב"ד שיעשה בו מה שחפץ. והטותן עיקול על ממון אין לו רשות על הממון והם שני דינים נפרדים עיקול, וד"ת, עיין מוהר"י עמיל סי' נ"ד דעיקול וגוף הד"ת הוא כדין אחר. עכ"פ ודאי המעקל מעות לאחרים אין לו רשות ליתנו למי שביקש העיקול אלא צריך לזה פסק ב"ד.

ומעתה מאחר שהב"ד לא קיימו את הפס"ד שלהם ולא רצו לקיים עד היום ואדרבה עשו מעשה ליקח כסף אחרים בלי רשותו ובלי לשאלו כלל כדת מה לעשות עם ממונו, והרי אפי' ב"ד המעקל ממון של אחרים צדין אין בידם רשות ליקח הכסף וליתנו להשני אלא חייבין להשיב ב"ד ולשמוע טענות, או שיתדיינו בב"ד אחר אכל ב"ד שמעקל כסף אחרים ונתן לזד השני בלי לשאול ב"ד של פרסאי הוא (ב"ק נ"ח ע"ב) עיין רש"י דינא דפרסאי, שאינו ד"ת, ובהדי ב"ד דדאין דינא דפרסאי ל"ל ועיין שבעות ל"ד ע"ב, וב"ב דף קע"ג ע"ב מחקיף לה ר"נ וכו' ועיין עוד ב"ב שם סבר רב עילא וכו' א"ל רבא וכו' ועיין רש"י קרא עליו והלואי נהי' כמוהו ולדין מיהו פשוט שהם בטלו את הפס"ד, ואין לו לפס"ד עוד שום חוקף וקיום וחיוב נגד הרב והו"ל חספא בעלמא ועולבנא דדיינא. ואין הרב מחויב לקיים פס"ד זה המבוטל, ולא חלק מינייה, ואדרבה על הרב לחבוע מהב"ד שצטלו את פס"ד שלהם ולקחו את ממונו ורימו אותו ברמאות וכיון שנראה שמתחילה בערמה באו

ולכן אפילו הי' לו ממון ואינו נותן לבנות אין כאן
דין סירוב ולהחיר לקחתו לערכאות שהרי אין
כ"ד של ישראל כופין למונות. ואף אם הסכים לזון
וחייב עצמו בשטר הוא שחשב שיהיה לו כסף ולא
שהם יקחו וער"פ אין לו וטוען אין לי והם לקחו
אח הכסף שלו.

סימן קם

עוד להג"ל

סירוב שנחתם משני דיינים אי מהני

(ו) והגני הוסיף למעכ"ג עוד דהסירוב ניתן
ונחתם רק משני דיינים ושאלתי את הדיין
השלישי מה טעם לא חתם והשיב כי הוא אמר להם
שאין לזה הימחר בערכאות כיון שאין חיוב מה"מ לזון
אח הבנות ולא היו רק בכלל לבנותו אם ירצו וגם
מזה שמט את ידיו והלדק עמו כיון שטוען אין לו
והוא ז"מ וא"כ פשוט שאין על הסירוב שום חוקף.
ואחד מהדיינים בעצמו טען על מקום אחר שכינולא
בו שלא חתם הדיין השלישי שכיון שלא חתם השלישי
הדין בטל.

(ז) עוד נראה שהרי הסירוב נכתב וניתן קודם
שקראו והזמינו את הרב ... למה אינו
מקיים את הפס"ד ופשוט דכה"ג מי שיש עליו
פס"ד ולא קיים על הב"ד להזמינו ולשאלו למה אינו
מקיים ואח"כ אם יסרב לב"ד בלי טענה אז יכתבו
מה שיכתבו אבל כל זמן שלא הזמינוהו לדין אין
להם לכתוב סירוב והוא רק מעשה מואנה
שמבקשים.

(ח) ועוד נראה דאפי' היכי דאיכא קצת חיובא
אפי"ה אין להוציא סירוב על ז"מ ובפרט
שהוא רב בישראל, ובגמ' שבת קי"ט ע"א אמר רבא
חיתי לי דמי אחא נורבא מרבנן קמאי לדינא לא
מזיגנא רישי אבי קדיא כמה דלא מהפכינא בזכותיה
ובש"ע ח"מ סי' ט"ו ס"א לריך הדיין להקדים דין

(ה) עוד יש טעם בדבר, ולזה כיון הדיין השלישי
שלא רצה לחתום, דלעצם החיוב נמי בלי
הפסק דין שכתל אין כאן חיוב על הרב לא להנמיס
וכ"ש להאשה, והגם שקבל על עצמו אם יהי' לו
לימן וכח נכתב כדי לגמור הענין אבל הלכה
פסוקה הוא בש"ע אבה"ע סי' ע' דאין האיש חייב
במונות אשתו אלא כשהיא עמו, וכח הב"י שם
שלא חקנו לה מונות אלא כשהיא יושבת תחתיו
ומשמשהו. ואם הייתה לה קטטה עם בעלה ולא
מחדר לה עמו והמיעה ממנו ולוותר לו מונות
לריך לשלם אבל אם המיעה ממנה אין לריך לשלם,
והנה אשה זו הלכה לערכאות וזרקה את בעלה
מנימו בעזרת הערכאות והשופטים פשוט דאין
מגיע לה שום מונות ממנו ואם לוותר אינו חייב
לשלם. ואפי' היכי דהבעל חייב להוציאה ע"פ כ"ד
בגט ולא הוציא א"ל להוציא מנכסיו מונות יומר
מחוקפת ששה חדשים כמבואר באה"ע"ו (סי' ע'
ס"ו ובח"מ וב"ש שם) וגם אז אין נותנין לה כל
הממון לידה רק מעכבין הממון ביד שליש ונותנין
כדי מזון לי יום וכן מל' ללי יום (עיין סי' נ"ג
ס"ל). חו כלפי האשה.

ובלפי הבנות נמי הלכה פסוקה הוא באבה"ע סי'
ע"א חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו
בני שש, ומשם ואילך זון בתקנת חכמים עד שיגדלו
ואם לא רצה גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו
ואם לא רצה מכריזין עליו בנכור ואומרים פלוני
אחרי הוא ואינו רוצה לזון בניו והרי פחות מעוף
טמא שהוא זון אפרוחיו, ואין כופין אותו לזון, ואם
הי' אמוד כופין אותו משום נדקה ע"ש. והנה
פשוט דאב שאין לו לזון בנותיו שהם יותר מבנות
שש וכ"ש בנות בוגרות שאין חיוב על האב, וכל
שאין חיוב ליכא גוביינא ולא מקרי אינו מקיים פסק
כלל. ואפי' אם קיבל על עצמו לימן ואח"כ אין לו
לא גרע מחיוב חז"ל שאינו חייב לשלם ולזון כלל,
ואפי' לכופו בדברים ולכתוב עליו עורכי בעי בני
והאי גברא לא בעי בני אין לכתוב עליו, שהרי האי
גברא בעי בני אלא מה יעשה שאין לו [ולא דמי זה
להכות לבת אשתו מאיש אחר ופשוט].

ט) ומעתה אם על שמחא וחרס שהוא בלגנא ומלד הדין אמרו שלא להוציא על ז"מ כ"ש להחיר ללכת לערכאות ולחלל ש"ש על רב ז"מ חופס כולל ושיצה קטנה ומורה הוראות בישראל זה כמה שנים מי לא יחוש לעצמו אפי' הי' מדינא אבל כ"ש שאין להם שום מקום בהלכה והו"ל סתם בכלל מבזה ח"ח ומחיר את דמו למסור בערכאות שלא ע"פ הדין, והעושה כן לבד שהוא מבזה כבוד התורה הרי הוא הורה שלא בהלכה באזורייהו דע"ז ואם בשוגג חייב לחזור בו מיד ואם במזיד הרי הוא בכלל מסית ומיקר שם האלילים והרי בכלל המוסר ופסול לעדות ועוד, ונכנס בפסקו של הכנה"ג ומספקינא טובא אם יזכה לסעודה סעודת ליתן ושור הבור ע"ש [כוונתו שאין לו חלק לעוה"ב], ועדיף מיניה.

חזין מכל אלה אפי' הי' הכל ע"פ הלכה והיו הד"ד עושין הכל כשורה ואעפ"כ הי' מסרב מלשלם נמי הי' אסור להאשה ללכת לערכאות של גוים וכמו שפסק להדיא גאון הדור הגר"מ פיינשטיין (אג"מ א"ע סי' קט"ו) וז"ל, אם יכולה האשה לתבוע איזה חיובים מהבעל אחר הגט. הנה מפורש בסוף סימן קנ"ד בשלחן ערוך אבן העזר בסדר הגט של בעל השולחן ערוך סעיף פ"א שכח הרמ"א מסדר מהר"י מינץ שיטאל הרב אחר הכתובה ושחחזיר לבעל הכתובה או תמחול לו כדי שלא יבואו אחר כך לידי קטט מחמת הכתובה ושיאמר הבעל על מנת כן לא גירש, ולשון או תמחול מפורש בסדר הגט של מהר"מ ר' יחפז שהוא סדר הגט שנחפשת (סימן רי"ח), היינו שאם אין הכתובה בידה תמחול בפני הרב והעדים, והוא מנהג שנחפשת בכל העולם ודין כן כל בני דין, שלכן אם המגרש לא ביקש שיחזרו לו שובר אין כותבין הבית דין.

ולכן הסירוב שכתבו עליו והמירו להאשה ללכת לערכאות הוא חספא בעלמא ואיסור גמור לה ללכת לערכאות אחר וכל המסייע לה הוא מסייע ידי

של ח"ח אפי' בא לבסוף וכן מזה עליו להפך בזכותו מה שיכול, ואף שהסמ"ע ר' שאין דין ח"ח בזה"י הכ"ח והש"ך סק"א וכנה"ג אות ג' ושבו"י ח"א סי' קמ"ד כולם ס"ל דמוהג דין ז"מ בזה"י לענין זה, ובפח"ש הביא דעת הסמ"ע והרי"ז וסיים דכל ח"ח השוקד על תלמידו אף בזה"י דין הוא להקדימו ולהפך בזכותו וכדעת מוהר"י אשכנזי הובא בברכ"י ורמ"א ומה"ד סי' שמ"א ואין לנו ז"מ חשוב מהרב הנ"ל שצריכין להפך בזכותו. ובגמ' מו"ק י"ז אמר רב פפא חיתי לי דלא שמיחי ז"מ מעולם וכו' ע"ש. ועיין ש"ע יו"ד סי' של"ד סמ"ב דח"ח אפי' שנחתיב נידוי אסור לב"ד לקפוץ ולנדותו במהרה אלא בורחים וגשמיים ממנו, וחסידי החכמים היו משתבחים שלא נמנו מעולם לגדות ח"ח ועיין ברכ"י וגליון מהרש"א שם.

ובשו"ת כנסת יחזקאל סי' ז"ה האריך הרבה לפלפל בדבר יעלה שמים והוריד תורת אמת וירד תהומות והעלה פנינים יקרים בדין דח"ח ול"מ בזה"י וכתב ותיחי לי שמימי לא לח"ח כבופר הכל שבעה כי אם קבלת חרס, וכן המנהג בכל מדינת פולין ברב יושב בישיבה בשבעות היסמ לפסוק קבלת חרס בלגנא בכבוד לפני שלוחא דבי דינא, וכן נוהגין בכל ארץ המערב, ובפרט היום לא נפישי רחימי' לח"ח ורבני ארץ, ונותני עיניהם בממון שלהם ורוצין למישלפי גלימא מינהון, ויודעין שהח"ח לא יחזרו א"ע ובע"כ שלא בטובתם בהכרח לפשר, ע"כ לשבור זרוע ידם מוטל על כל ב"ד לקיים עשה דכבוד התורה את ה' אלקיך תירא וכו' ומאן דמזלזל ופוסק שבעה לח"ח חקן יושב בישיבה הרי זה עובר עשה דכבוד התורה ועמידה חורה לחבור שק וכו' ואל ירד בני עמכם. וסיים העולה מדברינו האי דיינא שרוצה לדון להח"ח מפורסם שבעה היסמ או קבלת חרס בגלוי ומפורסם חלקי אל יהי עמו, ומבזה כבוד התורה ותעודה, ומספקינא טובא אם יזכה לסעודה סעודת ליתן ושור הבור ע"ש [כוונתו שאין לו חלק לעוה"ב].

ס"י א' במסייע ידי עובדי עבירה או שעבר על לפי
עור לא חתן מכשול אי נפסל לעדות, וכ"ש הכותב
ללכת לערכאות שאין זה רק בכלל מסייע אלא כאילו
הלך בעצמו ובפרט לילך לערכאות להעיד כפי שאמר
לי העו"ד ח"ו.

והגני בזה מבקש סליחתכם אבל מה אעשה ולבי חלל
בקרבי בראותי לאחר שלקחו כל ממונו עוד התירו את
דמו של צ"מ לתוא מכמר בערכאות ותורה חוגרת
שק, ולא תהא התורה הפקר ולא גלך בתר העו"כ
וערכאותיהם, החותם בידידות ובלב ונפש,
מנשה הקטן

סימן קפא

סמכה עצמה ללכת לערכאות על רב והרב חזר בו

א' לסדר ועשו לי מקדש התשנ"ד בני יצו"א
מע"כ ידידי הרה"ג ור"ח ירא"מ כש"ת הרב ...
שליט"א רב דקהל ויושב על מדין וכו'

אחדשכ"ת בידידות נאמנה,

קבלתי מכחני היקר על הפאקס מכ"א שנט אשר
הוכן לשלוח להרה"ג ... והנה התקשרתי
עמו ושאלתי פשר הדבר ואמרתי לו וגם כחבתי לו
חשובה ארוכה ובסוף החשובה כחבתי שאם לא
חשמע האשה ותעמוד בסירובה ללכת מערכאות אז
ציד הב"ד של ... להרחיקה, והנה העתקה ממה
שכתבתי: ולפיכך הדברים אבקש ממעכ"ת ידידי
ליחן עיני על מכתבי זה ויראה כי אין הצדק אם
האשה זו לענין הליכה לערכאות [ואני מחנה כי
אין אני רוצה להגיד שום דבר לעצם הענין ולא
להתערב בהריב שביניהם וע"י ידונו הב"ד ואם אין
לה אימון בב"ד זה של ... יעשו זכ"ל וידונו ע"פ
החורה אשר יורו"] והיות כי מעכ"ת הוא גדול
בחורה ויר"ש ואיש חכם ונבון, ודבריו נשמעים
אללה, נא להסביר לה הדברים וחומר האיסור של
ערכאות שהוא בכלל עו"ז והגני מקוה שתקבל את
דבריו.

עובדי עבירה ולגזול ממון חזירו שלא כדין, והרב
שהלך לערכאות להעיד נגד הבעל הרי יש לו דין ...
ועכ"פ מסייע לסגור את הבעל לחוא מכמר, ואם
יוציאו הערכאות ממנו כסף הרי המעות גזל אללה
והמסייע הוא בכלל.

ולפענ"ד על הב"ד ראשונה להזהיר את האשה
חיבך ומיד לחזור מן הערכאות להוציא
מהרב ממון שאינו חייב והרי הוא בכלל גזל, אם
הערכאות יחייבו אותו מה שיחייבו, שנית שיראו
שיחזירו לו להרב ממון שמגיע לו שהוא באמת
ממון שלו ולקחו משלו שלא בנשות, יהיה על מה
שיהיה, וגם צריכים לראות לשלם על כל ההוצאות
שגרמו להרב בערכאות וכיוצא בזה ואין זה מנד
ישר אלא מדין חורה כמפורש בפוסקים ועיין דברי
גאונים כלל נ"ב ואם ירצו אברהם להם בס"ד מקור
ההלכה. וגם חייבים לפייסו על הנער שימחול להם
ועל בזיון צ"מ עשה דכבוד החורה ועל חילול השם
שגרמו בהנחת רב מישראל לערכאות וח"ו לחוא
מכמר מי יודע על חנם ולא דבר. וכל זמן שלא
יעשו כן הרי הם בכל הנ"ל.

עוד נראה להעיר דמבואר ברמב"ם פ"א מהל'
עדות ה"י דההולך לערכאות הרי הוא פסול
לעדות וז"ל המוסרין והאפיקורוסין והמומרים לא
הצריכו חכמים למנותן בכלל פסולי עדות שלא מנו
אלא רשעי ישראל אבל אלו המורדין הכופרין פחומין
הם מן העכו"ם שהעכו"ם לא מעלין ולא מורדין
יש לחסדיהן חלעה"ב ואלו מורדין ולא מעלין ואין
להם חלק לעוה"ב עכ"ל.

הנה כתב מפורש דהמוסר את חזירו פסול לעדות
והם פחומין מן העכו"ם ובאמת כי כן מבואר
בטוש"ע ח"מ ס' שפ"ח ס"ט, ועיין באחרונים במי
שפיתה לחזירו שיגנוב או שאר עבירה אי נפסל
לעדות ועיין ערוך השלחן ס' ס"ג אות יו"ד בשם
הכנה"ג דהמפתח לאחר לחתום בשקר פסול לעדות
ועיין שו"מ מהד"ק ח"ג ס' קמ"ב ובסמ"ע ס' יו"ד
ל"ד סקט"ז ובנתיבות שם סק"ד ובניית יצחק יו"ד

סימן קפב

המגזם שימסור ביד גוים אי הוי אונס

ג' בשבת לסדר כה תברכו את בני ישראל י' סיון
התשנ"ו בנ"י יצ"א
מע"כ ידידי הרבנים הגאונים כולו אומר כבוד ויקבל
כל אחד כפי הראוי במעכסיקא סיטי מעבסיקא

אחדשכ"ת צידדות לכל אחד ואחד,

באסיפת הרבנים שנתיקמה צהימי שם יחד ראשי
עם ונשאלנו בכלל ובפרט הנני עכ"פ
באחד ואשיבנו מיד ועל שאר הדברים אי"ה עוד
חזון למועד. בזה מילחא שלאחרונה הקילו לענמן
מחילה באיסור עד שנעשה להם כהיתר כדאמר רב
הונא קידושין כיון שעבר עזירה ושנאה הותרה לו
פריך הותרה לו ס"ד אלא אימא נעשה לו כהיתר,
והנה החירו לענמן ללכת לערכאות של גוים לבקש
לו שמירה (ארבער או פראטעקשאן בלע"ז) בטענה
שאדם עושה דין לעצמו ולהציל עצמו אין צריך לילך
לבקש היתר ב"ד ולכן אין זה בכלל הולך לערכאות
של עכו"ם שאסרה תורה ואין זה בכלל מסור ח"ו
אלא פשוט להציל עצמו וכבר מורגלא אפילו
בפומיהו דרבנן שהכין.

ואני צעני כבר כחצתי מזה בכמה מקומות שזה
טעות גמור ואדרבה לבקש לו כזה מעכש"ג
גרע הרבה מהולך לחצוה אח ממונו בעש"ג דהחם
עובר על לפנייהם ולא לפני עו"כ ומיקר אח ע"ז
שלהם כמבואר בש"ע ח"מ סי' כ"ו ועיין רש"י
ר"פ ואלה המשפטים, וכבר כתבו כמה מהראשונים
שכה"ג כיון דאינו ברור שיצליח לא הוי כה"ג אונס
לגבי טענת מודעא וכיוצא בו אצל ההולך לעש"ג
ומבקש לו לשמירה הוא בע"כ מלשין ומוסר אח
חצירו לעכו"ם בחזק מכמר, באמרו שזה האיש או
שהיא אשה על צעלה או שהוא צעל על אשחו בע"כ
אומר שזה הוא איש מסוכן ומכה אותי או מאיים

ואם אע"פ כן חסר האשה ולא חרצה לנאח
מערכאות ולדון צדיני ישראל אז הרי זו האשה
יש לה דין עוצרת על דת תורה בשט נפש והיא
בכלל מוסרת שעליה אמרו מה שאמרו, ואז הצ"ד
של ... יכולין לרחקה ולהחרימה וכן לכל מי שמסייע
לה ואם יבקשו גם מרבנים אחרים לחמוס מצוה לכל
מי שמבקשים ממנו להשתתף לצער הרע מקרב
ישראל ולא יהי חורת ה' ובני ישראל ודמם הפקר
ואם חשוב לה' חרמתהו. והנני חוזר על בקשתי
היות כי מעכ"ת הוא איש נאמן אצלה לבקש מכ"ת
למען כבוד התורה ולמען כבוד האשה והמשפחה
והילדים, ע"כ מה שכחצתי לו.

ובעש"ק העבר על"ט צלל אלי על הטעלי ואמר
כי לאחר שדברתי איתו וקרא החשובה
אשר שלחתי לו הנה רואה שהצדק עם הצ"ד ולכן
דיבר עם האשה שחפסיק מהערכאות ותחזור לב"ד
של ... ולא רצתה לשמוע לו.

לבן חשצתי שעכשיו הדבר חלי ציד הצ"ד של ...
לכתוב לה התראת הצ"ד בשם התורה הקדושה
שאם לא תחזור מהערכאות ותבא לב"ד במשך שבוע
ימים או כיוצא יוצאו עליה פסק כמסרבת ומוסרת
אח צעלה לערכאות ולהרחיקה כאשר עוצרת על דת
ישראל ושאין צעלה מחויב לגרשה מעתה כל זמן
שהיתה בעש"ג ואם יתן גט מחוך עשוי השופטים
הרי הוא גט מעושה ואם חנשא בגט זה צניה
מצעלה האחרון ממזרים ואסורים לבא בקהל, ואם
אעפ"כ לא חשמע ותחשבו שיהיה אחיה חועלת שאני
אכתוב לה להאשה הנ"ל מכתב לא חמנע מלכתוב
לה שחעמוד מיד לדון וגם מה שאמר לי הרב ...
בפירוש שאמר לה שמחויבת לעמוד לד"ת לב"ד ...
או בזבל"א.

ובזה הנני ידידכם העומד לשרת את בית ישראל בכל
עת למען כבוד ה' ותורתו בלב ונפש,
מנשה הקטן

דברים אלו ביניה יוסף ח"מ ס' ר"ה הממחלת כתב
הרשב"א שנשאל על ראובן שחבט משמעון חביעה
שאינה זוכה בה כדן.

ברם נראה דגם זהא דאבי העזרי ומהר"ם דגמזם
לא הו' אונם דאמרין עבד אינש דגזים ולא
עבד היינו דוקא בנחם אינש דלא הו' חזקון לנחם
ממחית מוסר הדת מעולם, אבל מי שכבר פרץ
וינא והחזק למסור לאיש א' פרטי או לאנשים
מיוחדים מחמת שנאה ואיבה או סיבה אחרת גלוי
או מסותרת או להרבות ממון וכיוצא בו זהא ודאי
אפילו הר' אבי העזרי ומהר"ם יודו דאי גזים במידי
דברי הזיקא דהו' אונם גמור והכא ליכא טעמא
דגזים אינש ולא עבד שהרי חזקין דגזים ועבד הוא
והותרה לעבור עבירה בשאט נפש וביד רמה וכה"ג
חשוב אליבא דכ"ע אונם גמור וראי' לזה ממש"כ
הרשב"א בחש' ס' קפ"א וכן נראה מהחוס' שבת
(פ"ח ד"ה מודעא) ח"ל והא דאמרין בנדריס
שכרת מרע"ה כו' אומר ר"ח דע"פ הדיבור הוא
והרי הוא בע"כ וביאור דבריהם כמ"ש המהרי"ק
שורש קס"ז דלשעבר ראו בעיניהם שכפה עליהם
ההר כגיגית ונראה משם דהיכא שנאנס כבר אונם
גמור פעם אחת וחזר ומבקש ממנו פעם ב' אפי'
לא גזים כלל כי קבל עליו לעשות באלה ובשבויה
הו' אונם ע"ש.

ומעתה עלו לן ג' חילוקים, אחד איום וגמזם
לעש"ג לחבוע חובו לא מקרי איום דמי
יימר שינא וגם לא ברור שזיק לו, (ב) איום וגמזם
היכא דמזין ועונשין במחלוקת שט"י לדעת רב האי
גאון והר"ח הו' אונם ולדעת הר' אבי עזרי
ומהר"ם עבד אינש דגזים ולא עבד, (ג) היכי
דכבר פרץ וינא למסור איש פרטי הו"ל רגיל בכך
ומקרי אונם בכל אופן ויש להאריך בזה אלא שאין
הז"ג.

ובכתבתי שם דמכאן ראוי ברורה עגד הרוצץ לפרש
באיש או אשה שהלכו לעש"ג לבקש לו על
שמירה הנקרא (ארדער אוו פראטעקשאן בלע"ז)

ומגזם עלי להורגני וכיוצא בו ועל הנזם וא"כ הוא
מסירה ממש על הגוף ונפש עצמו ובניו.

וכבר כתבתי בעצם הדין אפילו רק היכא שאימו
וגמזם בדבר שבידו לעשות ובריא הזיקא
נחלקו חכמי ישראל בישראל וחלי באשלי רבדני דעת
רבינו האי גאון ור"ח דהו' אונם גמור ולדעת ראבי'
ומהר"ם לא הו' אונם גמור דעבד אינש דגזים ולא
עבד והוצאו הדברים במהרי"ק שורש קפ"ז והאר"ך
שם בדיני אונסים (ועיין רמ"א ח"מ ס' כ"ו) וכחצ
עוד שם דהיכא דהו' אונם דלא מוכח דהיינו שגזמו
להביאו בערכאות ש"ג דאין זה אונם כלל אליבא
דכ"ע דלא כל המביאים חבריהם בעש"ג נזחיס
והרבה עשו כן ולא הללימו, עוד נראה מדבריו
דאפי' באונם דלא מוכח אס מסר מודעא הו' ואנס
לענין מחנה ואינו חייב ליתן שכח שם ח"ל ובר מן
דין ובר מן דין מי יוצא ממון מיד המוחזק בו
באונם דלא מוכח כיון דלא מסר מודעא, משמע
דאס מסר מודעא הו' אונם והמחנה בטלה אליבא
דכ"ע וליכא פלוגתא בכה"ג כדמוכח בגמ' ב"ב
דנמחנה בגילוי מילתא בעלתא סגי לאחשובי אונם
והמחנה בטלה.

אלא דבשו"ת הרשב"א הביאו המהרי"ק שורש
קס"ז משמע שאס אימו וגמזם שימסור ביד
גזים דהו' אונם ומשמע לכאורה דפליג אמהרי"ק
הנ"ל וכחצ הפרח מטה אהרן דלא פליג אלא דלא
דמי זה למ"ש המהרי"ק דגמזם עש"ג לא הו' אונם
דהחם איירי בלא מסירה רק שמאיים ומגזם להביאו
לדון בפניהם על עיקר החביעה שחבטו ממון דהחם
ליכא מסירה אלא שמביאו לדון בפניהם על חביעת
ממון כה"ג אמר מהרי"ק דגמזם לא הו' אונם
נהגם שעובר על לפניהם ולא לפני עו"כ והוא לאו
מפורש בחורה וענשו גדול מאד כמבואר בח"מ ס'
כ"ו שגם לאיים כזה יש להחרימו מ"מ לענין אונם
לא הו' אונם כלל דמאן יימר לן דנחא אבל היכא
שגמזם שימסור אותו למלך או לשר הנצב ודאי
אונם הו' כדאמרין בהגחל בחרא בההוא גברא
דהו' בעי אחווי אחיבנא דחבירה ע"ש והוצאו

הרי הוא גזל ורציחה ממש וכמה כבר סגרו צניח סוהר בשביל זה וגזלו מהם ממונס וצניהם וצנייהם ועוד חייבו אותם בחיוב עולמי לשלם כסף חזק מה שלא נחייבו ואין לזה ספק שהוא בכלל מוסר ממונו וגופו וצניו וצניו לעש"ג ע"מ ליקח הימנו כל אשר לו או להשיבו צניח האסורים וכל אשר לו יתן בעד נפשו ונפש צניו וצניו חזק כדור מאל.

אלו דברי ידידכם העומד לשרת עם קודש המצפה לישועת ה' כהרף עין בלב ונפש, מנשה הקטן

סימן קפג

לוקח את חברו בערכאות ואומר שיתרצה לילך לב"ד

א' לסדר כי תבא ח' לחדש הרחמים התשנ"ה מע"כ ידידי הרב הגאון בנש"ק כו' כש"ת מוה"ר זלמן ליב רויזענבערגער שליט"א מגדולי הלומדים בכולל דישיבתינו הקדושה

אחדשכ"ת בידידות,

ובדבר הלוקח את חברו בערכאות של עכו"ם ואח"כ נחזר לו או אמרו לו שיפה לו צ"ד של ישראל כפרט אחד ולכן הלך לצ"ד של ישראל ואמר שמוכן לעמוד לפני הב"ד עם חברו ולא ימשיך בערכאות אם יבא חברו לצ"ד, ומיהו גם אינו רוצה לבטל הערכאות וללאת משם כמו שהוא אלא העו"ד שלו יכתוב להצית משפט (העכו"ם) להמחין עם התהליך עד שיצבו הב"ד. והב"ד ידונו גם על הערכאות אם חייב ללאת ואימתי חייב ללאת ובאזה אופן חייב ללאת, או שימשיך בשמיהן, וכל זה מהתנאי שרוצה עכשיו לילך לצ"ד ואם לא יקבל חברו התנאים שלו אז ימשיך בערכאות.

ולפענ"ד כתבתי בפשיטות שאין חברו צריך לילך אחרו לצ"ד עד שיבא מהערכאות קודם

וטוענים שזה בכלל אדם עושה דין לעצמו ואין זה בכלל מוסר כלל ואף לא בכלל הילוך לערכאות של גוים שהרי לא הלכה לעש"ג אלא להציל את עצמה, ופחות הוא מהמאיים ומגוס שילך לערכאות של גוים שהרי אינו עושה להציל את עצמו ולא למסור את חברו, אבל באמת הוא ההיפך לא מיבעיא דזה לא היו בכלל אלך ואמסור שהתם הרי יכולין אנו לומר עבד איניש דגוים ולא עבד אבל הכא הרי הלך כבר ועבד ומוסר לערכאות של גוים אלא אפי' גרע מהולך לעש"ג בשביל לחבוע ממון שלו בעש"ג דהתם עכ"פ אינו מוסר גוף של חברו אלא חובע את שלו ואינו עובר משום מסירה אלא משום אשר תשים לפניהם ולא לפני עו"כ ומיקר עו"ז אבל כאן הרי מוסר גוף ישראל ממש.

ומה שטוענים שזה רק להציל עצמו כמו שקורין לו ארדער או פראטעקשאן זה שקר גמור, שהרי ידוע שהמבקש לו על שמירה זה, האיש, או האשה, בע"כ מויליאן שם רע של מסירה זה על זה שהוא הכה אותה ואת הילדים מכוח אכזריות ורצח או איים להרגה עם הילדים וכיוצא בזה והיא איש מסוכן שמפחדת ממנו שיהרג אותה או יכנה מכה רבה, והנה פשוט שהמבקש מערכאות הנ"ל אינו אלא מאיים או מגוס אלא הוא עושה מעשה בפועל שמוסר את חברו [נכאן] אשה את בעלה או בעל את אשתו] ומוסרין אותם שהם צגדר אנשים רוצחין או סמוך לזה שעכ"פ מסוכנים הם להזיק או להרוג שכלמי זה לא יחטו להם ארדער זה.

ומעתה ק"ו היכן שיש ילדים ומוסיפין להלשין במלשינות שקר שגם סכנה גם להילדים [ובלשונם טשיילד אציוס בלע"ז] שמויקין להבנים שלהם ומלשינים עליהם לעש"ג ועי"ז מויליאן לו לרחק העל או האשה מהצית שלהם ומצניהם וליקח מהם הבנים הרי אין זה בכלל הגחוס דלא עבד או חביעה שחובע מה שמגיע לו אלא הרי זה מסירה ממש לחוא מכמר במלשינות ובדברי לה"ר ושקר חזק אליבא דכ"ע מעשה מוסר ואין צריך לזה שום מסירת מודעא וכל מה שמויליאן ע"י מסירה זו

ולא יהי חמח שום השפעה ולמן מנד הערכאות והשופטים ויהי זה החוטא שהלך לערכאות רוכב על חרי רכשי, ומקרא מלא דבר הכחוב עד מחי אחס פוסעים על שחי הסעיפים אס ה' הוא אלקים לכו אחרי וחס הבעל הוא אלהים לכו אחרי, ואין זה אלא כטובל ושרץ בידו והמחזיק בו נדון כמחזיק די הולכי ערכאות, ואחרי אמרת שנינחיים שמעת יש מהרצנים שאומרים שמאחר שההולך בערכאות עכשיו מקרים לבא לב"ד אינו צריך לבא קודם ואס לא יבא חבירו אחר לדון הרי הוא בכלל מסרב לדון כיון שהחובע לב"ד עכשיו אומר שיניח דינא דב"ד לא אבד זכותו כניח לדניא במה שהוא לא מקרים לבא מערכאות קודם ישיבה ב"ד והגס שכבר כחבתי טעם לדבריו שהוא פשוט מאד מ"מ כיון שאמרת שיש מספקים בדבר אכחוב בקיור.

(א) הלכה פסוקה בטוש"ע דכל הבא לדון בפני דיני עו"כ בערכאות שלהם הרי זה רשע וכאילו חרף וגדף והרים יד בחורח משה רבינו ע"ה. הג"ה ויש ביד ב"ד לנדוחו ולהחרימו עד שיסלק יד עו"כ מעל חבירו (ח"מ סי' כ"ז ס"א מהרי"ק סי' קנ"ד). הנה כחב מפורש דביד ב"ד להחרימו עד שיסלק יד עו"כ מעל חבירו ולשון יסלק יד עו"כ משמע שינא מהערכאות דכל זמן שהוא בערכאות הרי יד עו"כ עדיין על חבירו ולא סילק אלא שיש בידו לסלק, ואפי' הוא מבטיח שיסלק הרי רואין אנו שאינו מסלק דאס רוצה באמת לבא מערכאות ולסלק יד עו"כ מחבירו הבטחה לא צריך ולמה ממחין וכלל שעה שהוא עומד בערכאות הרי הוא רשע וכאילו חרף וגדף והרים יד בחורח משה רבינו ע"ה כפי שגדרו הש"ע, ולא זאת שלא עשה חשונה על רשעו, אלא אדרבה כל שעה שלא יבא הרי הוא בכלל הבא לדון בפניהם, והמחזיק בו הוא בכלל מש"כ שס הרמ"א ח"ל וכן היו מחרימין המחזיק ביד ההולך לפני עו"כ (ריב"ש סי' ק"ב) והרב המחזיק בו ואומר שלא יבא קודם מהערכאות עד שיבא השני לב"ד נמצא מחזיק ביד ההולך לעו"כ. ואין לו לשמוע כלום למי שהמורה נזהר להחרימו ח"ו.

(ב) ואפילו חותם עצמו שלא ידון לפני עו"כ בשום אופן רק שאינו רוצה לבא מפני שעלה לו הרבה כסף ולכן הוא נשאר בערכאות רק שאס לא יניח השני לבא לב"ד ולא ישמע אז ילך וימשיך לערכאות בהיתר ב"ד ובשביל פחד הערכאות יסכים השני לילך לב"ד הרי כבר כחב הרמ"א ח"ל שאפי' אינו דן לפני עו"כ כלל רק שחפשו ע"י עו"כ שיעמוד עמו לדון ישראל ראוי לו למחמו על העמוד (מרדכי פ' הגזול קמא) ועיין סי' שס"ח וא"כ נידון דידן נמי עכ"פ הוא בספד של הערכאות שלא יחזור וא"כ אפי' הוא מבטיח שאינו ידון אחר בערכאות בלי רשות ב"ד לא מהני הבטחתו כלום שהרי הוא רשע ועליו לסלק היד עכו"ם מיד, וכל שלא סילק אפי' אומר שמחחרט הו"ל כטובל ושרץ בידו שהרי למעשה הוא עומד באיסור, וגדולה מזו שאפי' ימחול לו חבירו על שהלך בערכאות כל זמן שלא יבא ושב בחשונה לא מהני ובפי' כחב כן הרמ"א ח"מ סי' ל"ד סכ"ב המוסרים לאנשים והאפיקורסים והמומרים לעו"כ פחומים מהעו"כ ופסולים לעדות וכחב הרמ"א הג"ה ואפי' מחל לו הנמסר פסול [המוסר] עד שישוב בחשונה (ב"י בשם מ"כ ומדברי הרמב"ם בפ"י וכן משמע באשרי פ' ז"ב ע"כ).

ומה שמבטיח הנד שהוא בערכאות שישמע להב"ד אח"כ וגם הב"ד ידונו על הערכאות, אין זה כלום כי על האוכל נבלות או בא על הערוה וממשיך באכילתו ומונץ העצמות אין לו נאמנות על כלום, והאומר על מנת שאני נדיק גמור שאמרו שמה הרהר חשונה בלבו דוקא אס אינו מחזיק ברשעו ועומד במרדו, עיין ב"ק (נ"ד ע"ב) הניח להם אביהם וכו' כשעשה חשונה ופריך אי עשה חשונה מאי צעי גביה, ומשני שלא הספיק עד שמת אבל אס הספיק ולא החזיר לא מקרי חשונה ומקרי רשע והבא הרי במיד אינו רוצה לבא מערכאות ולכן העומד בערכאות שהוא לפנינו באיסור ועומד ומסרב לבא ואין זה דין ב"ד "ואס ברננו לבא מערכאות למה לא יוצא מיד ועשה חשונה שהרי כל רגע שהוא בערכאות הוא עובר באיסור כע"ז

שישבו בתשובה, וכ"ש זהאי רשע שאכתי עומד
ברשעו ולא קרע שטרותיו ולא רוצה לקרוע שטרותיו
ואדרבה מחזיק בהן ודאי הוא בכלל עובר על איסור
ערכאות ואין בדבריו כלום וק"ו בן בנו של ק"ו
מהאי טעם דער"פ אזל רבי מוהי ועשה עצמו כבעל
תשובה אפ"ה אמר רבא דילמא איפרומי קא מערים
ולא הכשירוהו וגם גרע מסתם גבאי שעכ"פ עשה
תשובה אלא דחשדינן ליה אכל כאן הרי לא עשה
שום תשובה ואדרבה עומד במרדו, ולא זאת אלא
מטיל חנאים על חבירו באיזה חנאי הוא מוכן לנאח
מהערכאות וחולה חנאי בדלא חנאי, שאם לא יקבל
חנאי לא ילך לב"ד אלא ימשיך בערכאות כמו שהוא
ודאי אין שום חיוב על חבירו לילך אמו לד"ת עד
שקודם יבטל את כל הערכאות שהלך ויקבל עליו
תשובה כראוי וישלם לו מה שהזיקו אז ילך חבירו
אמו לד"ת חה פשוט מאד, והמחזיק בו ורוצה לכוף
חבירו לילך לד"ת קודם שינא ויבטל כל השטרות של
הערכאות הרי הוא בכלל המחזיק ידי הולכי ערכאות
בגלפעינ"ד פשוט.

והאיר ה' עיי ומנאמי פסק מפורש מפוסק
האחרון התנא אלקי מרן בעל דברי חיים
בשו"ת ד"ח ח"ב ח"מ ס"י א' ח"ל שאלתם אם
המובע שבע משותפו מעות וכשראה המובע עפ"י
דמה"ק לא חכה הלך לערכאות וחבירו הוציא עליו
הוצאות וכשראה שאינו זוכה בערכאות חזר לב"ד
לפסוק דמה"ק וחבירו משיב לו שישלם לו הוצאות,
בדאי הדין עמו שצריך לשלם מקודם היקו כדן
הידוע ואח"כ חקק להשיב על טענתו (עין ס"י כ"ו
ס"א) וכו' ע"ש. והוצאו דבריו בדברי גאונים כלל
נ"ב.

הנה כתב מפורש רבינו הגה"ק זצ"ל ממש כמיון
ידן שהמובע ראה שעפ"י המורה הק' לא
חכה והלך לערכאות וחבירו הוציא הוצאות כמו
בדין שהלכה האשה לערכאות שסברה שהמה"ק לא
חתן לה כרצונה, והבעל הוציא הוצאות להציל עצמו
ע"י עו"ד וגם מה שפסקו עליו לשלם מה שאינו
חייב ע"פ המורה ושוב כשראמה שאינה זוכה

וחילול השם" וכל זמן שלא ינא מערכאות החיוב על
הב"ד להכריח בכל מיני הכרח לנאח מהערכאות
נגד ישראל השני כל שיש בידם, ואם לאו הקולר
חלוי בנאחם וכמ"ש הרדב"ז ז"ל.

ג) ובין דהכל חלוי בחורה מהמוסר לערכאות
ובתשובה קודם פשוט דלא מחייב לילך
אמו לד"ת עד שינא מערכאות ויחחרט ויעשה
תשובה דכל זמן שהוא רשע לערכאות אינו מחויב
לילך אמו לד"ת ולא מקרי ינא מערכאות אלא לאחר
שהוציא את כל המהלך וסגור את המיק או יקום
ויחמוס אלא השופט ועו"ד שלא ישוב לכסלה עוד.

אלא דנראה דגם תשובה בעי שאפי' ינא מערכאות
בע"כ ולא שז על עונו אפשר דאכתי פטור
הוא השני, ובגמ' סנהדרין כ"ה ע"א במלוה בריבית
פסלי רבא לבר דימחוס, וגם הדיא טבחא דאישתכח
דנפקא טריפתא מחומי ידיה פסליה רב נחמן
ועבדיה אזל רבי מוהי וטופריה סבר רב נחמן
לאכשוריה א"ל רבא דילמא איפרומי קא מערים
אלא מאי תקנאיה כדרכי אידי בר אבין שאין לו
תקנה עד שילך למקום שאין מכירין אותו ויחזור
אבידה בדבר חשוב או שיוציא טריפה מחמת ידו
בדבר חשוב משלו, (ובע"כ שם) המשחק בקוביא כו'
אימתי חזרתן משיבצרו את פספסיהן ויחזרו בהן
חזרה גמורה דאפי' בחנם לא עבדי, מלוה בריבית
אימתי חזרתן משיקעו את שטריהן ויחזרו בהן
חזרה גמורה, אפילו לנכרי לא מחפסי, מפרחי יומים
אימתי חזרתן משיבצרו את פגמיהן ויחזרו בהן חזרה
גמורה דאפי' במדבר נמי לא עבדי קוחרי שביעית
אימתי חזרתן משתגיע שביעית אחרת ויבדלו וא"ר
נחמי לא חזרת דברים בלבד אלא חזרת ממון וכל
אלו הם הלכות פסקות ברמב"ם פ"י מהל' עדות
ועו"ש ע"מ ס"י ל"ד, ועין חוס' שם ד"ה סתם
גבאי דגרע כיון דעדיין הם עוסקין בגבאות ובמכס
חשודים לחזור לקולקולם אפילו לאחר שהחיר הגבאי
והמוכס מה שלקח שלא ברשות.

והמבואר דכל הפסול משום רשעו לא נחשך עד

כתב סירוב והרי עומדת במרדה ואכתי לא יוצא ואינה רוצה ללכת מערכאות כעת וא"כ מה דמיון זה לזה, עיין חשו' חו"י סוסי' ק"ד אלא דריבית לא חשימונ עליו נשך דדוקא דאינס לפניו אבל אם הם לפניו ודאי דשייליגן להו אם היו שוגגין ואם אינן משיבין דשוגגין היו לא טענינן להו ועיין מל"מ פ"ד מהל' מלוה ה"ו אם העדים שחוממים יודעים שיש איסור בדבר, פסולים הם אליבא דכ"ע.

במצא דהוא מחלוקת החו"י ודעימיה והגרע"א ודעימיה, וכיון דהוא מחלוקת החו"י והגרע"א הנמסר יכול לטעון כחו"י ס"ל, אלא אפילו להגרע"א פשוט דכאן כולם יודעים שיש איסור בדבר והרי מהאי טעמא לא הלך אחרו לבי"ד עד עכשיו וגם הבי"ד הסכימו לזה עד עכשיו ולא טענו שצריך לילך אחרו לבי"ד הגם שהוא בערכאות כ"ש היכא דהלך השני לזעק חמס וההולך אומר אעפ"כ וגם הבי"ד מזהירין על הערכאות, ולכן פשוט שידוע שאסור בחומר האיסור, ואין אנו מדברים ממי שאינו יודע אלא משומרי המורה שידעים באיסור ערכאות.

ובאמת שגם אחרו הדין שטוען עכשיו שזה דמי לחער שדן עליו הגרע"א ז"ל הרי פשוט ומעשים בכל יום ימלא מי שהולך לערכאות ואינו רוצה לילך לבי"ד כותב עליו הדין שאם הנ"ל סירב על שמסר לדין והולך לערכאות וכמה וכמה סירובים כבר יצאו על הולכי ערכאות ופחאוס נעשה עכשיו היחר חו"פ מאד, אין לזה לפענ"ד שום מקור. ואדרבה בפסקים כאלו שיפסקו להם שאין זה איסור יקילו לעצמן אחרים ח"ו וכמ"ש שם בחשו' הרמ"א שקצת מוסרים מפורסמים נמנים להיות ראשי העיר בעת ההוא ולשפוט את העם וכו' והיחזק שזו מוסרים מפורסמים וז"ל שהחזיקו במוסרים והחירו להם וכיוצא בו.

איברא דנחשו' הרמ"א סי' י"ד מקום מוצא דיעו של הגרע"א אינו דומה ידון דידן דהתם מיירי בעדות שפסלוהו במסירה ובהזכרת השם וכתב

בערכאות ולא מקבל גט חזרה ורוצה בבי"ד של ישראל אלא בדין עוד גרע שהרי התם עכ"פ חזר ויצא לגמרי מערכאות אלא שעדיין לא שילם ההוצאות וספק בפשיטות שקודם שישלם ההוצאות וכל ההוצאות שגרס לו אינו זקוק להשיב לו על טענותיו, ק"ו בן בנו של ק"ו בדין שלמעשה אכתי לא יצאה מן הערכאות ולא רוצה ללכת ואף לא חושבת מן ההוצאות להחזיר כה"ג פשוט כביעמא בביחכא שאין הבעל מחויב ללכת עמה ולהשיב על טענותיה לר"מ וח"ו לקראתו עברין ומסר לר"מ על זה או כיוצא בו. והפוסק בזה להיפך לא מלא ידיו ורגליו בבית המדרש.

איברא דאפי' לאחר שיצא לגמרי ועשה תשובה יש לדון אי מחייב ללכת אחרו שוב לבי"ד שחיון שקראו לערכאות אולי אין עליו שוב חיוב ללכת אחרו לבי"ד עכ"פ בדין זה שהלך לערכאות, ואולי חלוי בשמי השיטות במי שהלך בערכאות של עו"כ ונחמייב בדיניהם ואח"כ חזר וחזעו לפני דיני ישראל יש אומרים שאין מקקין לו וי"א דמקקין לו ופסק הרמ"א כסברא ראשונה וא"כ כ"ש כיון דהלך לערכאות ולא יצא משם עדיין אלא שרואה עכשיו דע"י דיני עכו"ם יתחייב וע"י בי"ד ישראל ירוח ורוצה ללכת לבי"ד אפילו יצא לגמרי מהערכאות אין חיוב על הכשר ללכת אחרו מבי"ד וכ"ש שלא יצא ועדיין עומד בערכאות וברשעו. והרמ"א כתב דדעה ראשונה עיקר.

ומה שאמרת שטוענים שהליכת ערכאות בזה"ו דומה להא חשו' דהגר"ע איגר זל"ה סי' נ"ו שהביא הפת"ש א"ע סי' מ"ב סק"מ וח"מ הל' עדות סי' ל"ד סק"ט, כיון דהשחמה בחער נחפשט בעו"ה אלא הרבה לא חשוד שזהו איסור כ"כ, הנה באמת כי זה שגגה חדא שהרי התם עכ"פ צריך שיחננל עצמו על כך לפני הבי"ד שהי' שוגג וכיוצא בו או שאנן טוענין לו שהי' שוגג כיון שיש מקום לטעון שגגה הוא אבל ידון דידן אינו מחננל ואינו טוען שוגג הייתי והנני חוזר ב', ואדרבה הזהירו עליו והבי"ד חזרו בזה וכתבו ג' הזמנות וגם הוציאו

בדבר שאלמו כדת מה לעשות בנדון מר ... הי"ו
מטורונטא אשר לא ממדר ליה עם אשמו זה
כמעט עשר שנים שהם נפרדים זה מזה, והנעל
אינו רוצה לעמוד לד"ת, והראה לי פס"ד מהב"ד
לדק מירושלים עיה"ק מי"ח טבת השמא (התשנ"ג)
שפסקו ע"פ פסקו ופקידתו של מרן הגרש"ו
אוערבאך (שליט"א) [זללה"ה] ואחר הנדון בדבר
שעל הנעל לעמוד מיד לד"ת בטורונטא עם אשמו
... הנ"ל וקבל עליהם כל מה שיפסקו בנדון הנ"ל
ובאם לא ירצה לעמוד לד"ת בפני ב"ד בטורונטא
יאל דינו כדן מסרב והאשה מותרת ללכת לערכאות
כדן כל מסרב והראה לי הפס"ד של הב"ד לדק
חמוס, הרב עטיה, הרב שרים, הרב כלב, שליט"א.
וגם הראה לי המכתב של הגרש"ו (שליט"א)
[זללה"ה].

ועתה בשאלמו כדת מה לעשות שמאלו זה עברו
ששה חדשים ולא קיים הפסק.

ולפענ"ד שהאשה ... חפנה בעצמה או ע"י שליח
לב"ד לדק בטורונטא עם הפס"ד הנ"ל
ותבקש להזמין להנעל לד"ת מוך שבוע ימים או
חודש ימים כפי רצונה ודעת הב"ד לדק, לקיים
הפסק הנ"ל, ואם לא יענה על ההזמנה או ינסה
לעכב בעיכובים רק לשם עיגון ולעגן את אשמו שזה
כמעט עשר שנים.

אז יכולה היא לילך לערכאות כפי פסק הב"ד ואין
עליה שום איסור לזה. ואני כופל דברי שהתנאי
הוא שקודם חלך לב"ד בטורונטא ומזמין את הנעל
לד"ת כדת משה וישראל. ואם לא יעמוד לד"ת כפי
הפסק ב"ד הנ"ל במשך זמן קצר שהוא שבוע ימים
או חדש ימים לכל היותר.

ובזה הנני ידי"נ דרשכ"ת וה' יתן בלב כל בית ישראל
ובלב הבעל והאשה הנ"ל אהבה ואחיה ושלום ורעות
עדי יבא יתן ולו יקחת עמים החותם באהבה בלב
מנשה הקטן, ונפש.

שם (הג"ר נפתלי הירץ מק"ק בריסק דליטא) ח"ל
הנה גם כזה יש צד להכשירו שקלול קלמ ראשי
העיר הם מקנחם כיון שקלמ מקורים מפורסמים
נמנים להיות ראשי העיר בעת ההיא ולשפוט העם
וכתב התקוששו וקוששו קשוט עלמך וכו', א"כ העד
ראה היתר למסור באומר בדעתו שאין נקרא מסירה
רק המוסר גוף חבירו ולא ממוט כי מורגלים כזה
וכו' ע"ש.

הנה פשוט דחיפוש ההיתר הוא רק שמסתמא למד
לעצמו היתר על העד להכשירו דכה"ג לא
מקרא מוסר אלא מוסר גוף חבירו אבל פשוט
דהמוסר גוף חבירו לכ"ע הוא מוסר שאין לו לימוד
היתר וכן אילו היו מחרין בו עכשיו שזה מסירה
והלך ומוסר או שעומד במסירה הרי זה פסול
לעדות לכ"ע, ועכ"פ במוסר גוף חבירו עוקר כל
דין מסירה וכה"ג ליכא למימר למד היתר לעצמו,
וכ"ש בשביל זה לכוף את חבירו ע"י הב"ד שיעמוד
לדין עם מי שהוליו לערכאות ולהכריח הנדיק לדון
אתו בשביל שהוא רשע במזיד שאנחנו מתרים בו
שיאל מהערכאות והוא אינו רוצה לציית הרי כבר
אינו ציית דינא, וכ"ש לעשות מעשה באזורייהו
דע"ז.

אלו דברי ידידך דרשכ"ת בברכת כוח"ט בספרן של
צדיקים גמורים בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן קפד

מי שאינו רוצה לקיים פסק ב"ד

ד' לסדר כי ברוך הוא התשנ"ג בני יצו"א
מע"כ הרב הגאון ור"ח כו' כש"ת מוהר"א בארטפערד
שליט"א רב הראשי דמעקסיקא סיטי

אחדשכת"ר נידדות,

סימן קפה

המסרב לדין תורה

סימן קפו

איסור הליכה לערכאות

א' פקודי התשנ"ד בני"י יצו"א
מע"כ ידידי הרב הגאון הגדול המפורסם ג"א ג"ה כר'
כג"ת מוה"ר חיים ישעי' קעניג שליט"א גאב"ד יאקא
בעמח"ס חקי חיים

ב' לסדר טובה הארץ מאד מאד התשנ"ד בני"י
מע"כ ידידי הרב הגאון ור"ח גר"נ אי"א אלקי אברהם
בעזרו כר' כש"ת מוה"ר אברהם לייטנער שליט"א
אב"ד מאנטאוידעא בני"י

אחדשכ"ג נידדות נאמנה,

אחדשכת"ר נידדות

בדבר אשר הזמין מעכ"ג בעלי הגמ"ח פלוני ...
לד"ת והשיבו לו כי הלא שכנגד יש נגדו
סירוב ואמר להם רב אחד שאין חייבין ללכת לד"ת
אחו.

עתה נאמי על דברי חורה שנאמר לי מפומי דמר
כ"ג שליט"א נידדון הני אינשי דלא מעלי
דעבדי דינא לנפשיהו בזמן שיש להם דו"ד בין אדם
לחניו או בין איש לאשתו אשר במקום ללכת אל
בית ה' לשמוע אל הרינה זו תורה תורת משה מפי
ב"ד לדק קבוע או בזבל"א כמבואר בתורה ואלה
המשפטים אשר תשים לפניהם ודרשו ז"ל לפניהם
ולא לפני עכו"ם ואסור לדון בפני דיני עו"כ אפילו
נחלשו שני הצדדים וגם במקום שדיניהם כדיני
ישראל וכל הנא לדון בפניהם הרי זה רשע וכאילו
חרף וגדף והרים יד בתורת משה רבינו ע"ה
כמבואר בש"ע ח"מ סי' כ"ו באריכות, ואף כי
בעונ"ה במקומותינו אין ב"ד קבוע וגם אין ביד
אדם להכריחו לנא לב"ד שהוא רוצה, מ"מ הרי יש
דין וזבל"א בישראל, ועיין ח"מ סי' ג' ס"א שכתב
המחבר אבל אם רוצה לדון עמו בעירו אלא שאינו
חפץ בשלשה שצריך המונע אז זה צורך לו אחד וכו'
הג"ה דלקמן סי' י"ג ונ"ל דווקא בדיינים שאינם
קבועים וכו' ועיין סי' כ"ב ס"א וסי' כ"ו.

לפענ"ד הם דברי פטפוטי בעלמא, והם חייבים
לעמוד לדין ע"פ תורתנו הקדושה ואם
לאו הרי הם בכלל המסרב לד"ת מפני חרי טעמי,
א) כי האמת שהלא שכנגדו אשר טוענים שיש עליו
סירוב אינו אמת וכבר ביררתי שהסירוב שכחבו על
... הוא חספא בעלמא ועוד פשוט שאם ראובן יש
עליו סירוב משמעון אינו פוסק את לוי או שום
אדם מישראל שאם יש לו חביעה על ראובן שלא
להזמינו לדין אלא ילך בערכאות על שיש לו על אדם
הזה סירוב, ואדרבה אפי' שמעון עצמו שיש לו על
ראובן כתב סירוב על חביעה אינו רשאי לילך
בערכאות אלא לתבוע אותה חביעה שיש לו עליו
כתב סירוב שסירב עליו ולא זולתה עיין כנה"ג
חומ"מ סי' כ"ו ובד"ת ח"מ ח"ב סי' ב' וסי' מ"ו
ועיין שו"ת מוהר"י עניל סי' ז"ד וא"כ כ"ש אדם
אחר שאין לו שום טעם שלא ללכת לד"ת עם
המונע שסירב פעם בדין, והו"ל כטענו בתמים
והודה לו בשעורין, וכ"ש נידדון דידן שחייבין לילך
מטעם אחר ולא רציתי לכתוב יותר בפרהסיא.

ונפרץ הדבר בעונ"ה בהרבה אפי' מאחזי בני"י
שומרי התורה ומרדכי לקיים מצוות ומ"מ
בזמנים להם ללכת לערכאות לסיבות שונות והעיקר
כי מעשה שטן הצליחו ויתערבו בגוים וילמדו
ממעשיהם מעשי תועבה קרובה לעובד ע"ז כמ"ש
חז"ל והונא ברש"י עה"פ ואלה המשפטים אשר
תשים לפניהם, וכתבתי במקום אחר דמלכד שיש כאן

אלו דברי ידידי דושכת"ר בידדות ובלב ונפש,
מגשה הקטן

ומשפחה שמוקרים צד השופט לפסוק ולקצו
בחינוך הנער וגדלחו.

סימן קפח

עוד להג"ל

לחלל שבת להציל בתו משמד

משום מיקר אלילים יש בכאן עוד מדין מוסר ממון
וגופו של חבירו וזפרט צא"ש או אשה שהולכין
לערכאות לסדר להם עניים צענין ממונות והחזקת
האשה והבנים או אפי' דיני נפשות לפעמים
שהשופט יחננו בחוץ מוכמר אם לא ישלם כהוראחו
וכיוצא בו, זה במקום שאין הולכים צענין סידור
הבנים למי יחננו אלא לדיני ממונות וכגון שאין להם
בנים ל"ע או שיקדו צענמם.

סימן קפו

עוד להג"ל

הולכים לערכאות לשפוט באפורטרופסות על הבנים
הו"ל דיני נפשות וממונות

וידוע מחלוקת הצי" והרשב"א הוצא ביחוד יוסף
א"ח סי' ש"י נשאל הרשב"א על אחד
ששלחו לו בשבת שהוציאו בחו צחוקה מציחו ע"י
ישראל מומר להוציאה מכלל ישראל אם ישים לדרך
פעמי' בשבת פן יפחידוה להמר אם מותר לחלל
שבת מספק זה כמו שדחינן בספק פק"נ והשיב
שהדבר נריך חלמדי והצי" חמה עליו דודאי אין לך
מזיה רבה וגדולה מזו מלהצילה שלא יפחידוה עד
שחמר ואיכא מזיה לחלל עליה את השבת ואם לא
רצה כופין אותו ואפילו לחלל את השבת באיסור
דאורייתא גמור ע"ש והצי" כן הוא שכמה פעמים
ימסור השופט הבנים בידי לא אוכל קום ויפחידוה
ויפחיו ויוציאו אותם מדת ישראל ח"ו והרי פק"נ
גמור וגם הרשב"א יודה כאן וא"כ הפסק למי לגדל
הבנים והאין לגדלם הוא ודאי מסירה ודיני נפשות
ממש ואין לזה שום אמתלא למה הלכו לערכאות.

מי יש לו דין מוסר

והוגד לי משמ"י דמר כ"ג שליט"א שמה שאמרו
שיש לו דין מסור היינו כשמוסר את חבירו
ישראל לערכאות והם לוקחין הממון לעצמן או
נוחנין לעכו"ם או מאבדין מעומיו אבל כשהם
מוציאים כסף מראובן לשמעון אין בזה משום מוסר,
ולפי שדבריו אלו אם כפשוטן הם צ"כ אמרתי
להביאם על הכתב וכ"ג בדעתו הרחבה יראה אם
לזה היחוד כוונתו או שמע השומע ולא הבין מה
ששמע.

אבל במקום שהולכים לערכאות לדון להם בדין
נעילת הבנים מאזיהם ונחינתם להאם או
להיפך ולפעמים אפי' למוסד או לאיש אחר לפי
ראות עיני השופט והעו"ד שהשופט יפסוק למי
יחננו הבנים לגדלם וכמה ישלם הצעל על החזקתם
והחזקת האשה המגורשת וכיוצא בו. שפשוט שאין
לך דיני נפשות גדולה מזו שדן השופט על הילדים
מי הוא שיגדלם ועל החינוך וכיוצא בו אשר ע"פ
רוב ורובא דרובא עושים שלא כהלכה. ודבר זה
איסור גמור הוא ומסירה ממש והמסירה הוא על
הילדים שמוקרים אותם להשופט והערכאות והוא
יזיה וקוצע עליהם מי הוא שיחנכם ויגדלם והחינוך
שיקבלו ומי יכול האב לראותם או האם פעם אחת
בחודש דים או פעמים בשבוע שזה לפעמים נוגע
דיני נפשות ממש. ואפי' יסכימו שניהם ללכת
להשופט דלא הוי בכלל מסירה אלא איסור
דערכאות ונידוי וחרם מ"מ תרוייהו יש להם דין
מוסר לגבי הילדים שמוקרים את הילדים לשופט
עכו"ם שהוא ידון לפי דעתו איפה שיהיו ומי
יחנכם. והרי כמה מקרו עצמם על ילד אחד שרצו
החופשים לקחתו כידוע וכ"ש על כל משפחה

סימן קפמ

עוד להג"ל

בדין שדנין עכו"ם כדיני ישראל

ואי מהני רשות ב"ד כה"ג

הנה בדין הליכה לערכאות ומסירה יש כאן כמה דינים והוצא במקומות שונות ומקור מקומו טהור בגמ' ר"ה י"ז וז"ק קי"ז ברב כהנא דשמטי לקועי דההיא גברא ובגמ' ברכות נ"ח במעשה דרב שילא ובתנאים פ"ח מחו"מ ה"ט, ובת"מ ס' כ"ו ס"א כתב אסור לדון בפני דיני עו"כ ובתנאים שלהם [פי' מושב קבוע לשניהם לדון בו] אפי' בדין שדנים כדיני ישראל ואפי' נחרצו ב' בעלי דינים לדון בפניהם אסור וכל הנא לדון בפניהם הרי זה רשע וכאלו חרף וגדף והרים יד בחור מרע"ה. הג"ה ויש ביד ב"ד לנדותו ולהחרימו עד שיסלק יד העו"כ מחזירו, ובת"ה הוצא בבאה"ט כתב דאפי' בדבר המותר למיעבד דינא לנפשי מ"מ אסור לעשותו ע"י עו"כ והוצא ברמ"א ס' ד' ובאה"ט ס' כ"א סק"א. והוסיף הרמ"א ז"ל דכן היו מחרימין המחזיק ביד ההולך לפני עו"כ (ריב"ש ס' ק"ב) ואפי' אינו דן לפני עו"כ אלא כופהו ע"י עו"כ שיעמוד עמו לדון ישראל ראוי למוחמו על העמוד מרדכי פ' הגחל.

ונראה האי דינא הוא באדם מישראל או שני בעלי דינים שיש להם דין ודברים ובמקום ללכת לב"ד של ישראל הולכין לדיני עכו"ם ומשפטיהם ואע"פ שדיניהם כדיני ישראל ואפי' הם מסכימים לכל דבר שיפסקו ומקבלין עליהם ברצון טוב ולא עוד אלא אפי' כתבו בשטרותיהם שנקנסין בשופות או כיונא בו ע"מ שידונו בפניהם ואפי' נשבעו לזה ואין כאן הפסד או היזק לשום אחד מהם מ"מ מנדין ומחרימין אותן וגם המחזיקין בהם מפני שחללו ה' בהליכתם לערכאותיהם ועונם את דיני ישראל והרי הם כאילו הרימו יד בחור משה רבינו ע"ה. ומיהו העושים כן אף שעשו עבירה גדולה שהלכו לפניהם מ"מ אין להולך בזה מדין מוסר

ממון חזירו לעכו"ם כל שאינו מוציא יומר ממה שמגיע לו, שהרי לא הלך למסור את חזירו להזיקו אלא להציל את שלו וגם לא הזיקו ומ"מ כיון שהרי לו לילך לב"ד של ישראל ולא הלך הרי הוא רשע וחטאו גדול מאד כאלו חרף וגדף והרים יד בחור מרע"ה והוא בר נדוי וחורם עד שיסלק יד עכו"ם מחזירו וכן המחזיק ביד ההולך לפני עו"כ מחרימין אותו (ריב"ש ס' ק"ב ורמ"א שם). וגם אין ביד אדם מישראל להחזיר להם או אפי' ב"ד של ישראל לא יוכלו להחזיר להם ללכת לערכאות שע"כ כל זמן שאחד מהם ציית לדינא ואינו מסרב לבא לדיני ישראל.

סימן קצ

עוד להג"ל

המקבל על עצמו נכרי הדיוט לדון

ולבאוריה נראה דוקא כשהלכו לערכאות מקום קבוע להם אבל אם קבלו עליהם נכרי שידון להם בדינתו או בדינתם לבאורה אינו בכלל זה ומיהו במקום אחר הנאמי דדעת הרמב"ן עה"מ בפ' משפטים נראה דאף נכרי יחיד שאינו דין ובמקום מושבם מ"מ עובר באשר חשים לפניהם. ע"ש עה"פ ואלה המשפטים ואע"פ שהזכירו חמכים שחי הכחות האלה באחת, יש הפרש ביניהם שאם רצו שחי בעלי הדין לבא לפני ההדיוט שבישראל מותר הוא ובדקנלוהו עילויהו דינו דין, אבל לפני העכו"ם אסורין הם לבוא לפניו שידון להם ביניהם לעולם ע"ש.

סימן קצא

עוד להג"ל

מוסר שכוונתו להזיק לחבירו

ויש בהליכה לערכאות דין שני שמוסר ממון חזירו

פסק ליקח משמעון וליתן לראובן כלומר ליקח מִישראל זה וליתן לישראל שני מ"מ הרי זה מסור גמור שמסרו להזיק וליקח מחבירו כסף שלו דמה לי אם לוקח האנס או הערכאות לעצמו או זרקו לים או לוקחו ונחמו לישראל אחר החורה חסה על הזיקו של ישראל והרי הזיקו, ומוך ממה שחייב להחזיר לו שהכסף שמחזיק ע"י שהביט משפט העכו"ם החליטו לו הוא גזל גמור כיון שע"פ דיני חורה אינו מגיע לו והוא לא נחמייב בזה מעולם יש בו עוד מדין מסור שמסר ממון חבירו בידי עכו"ם וחייב לשלם כל ההזקים והכסף שלקח הימנו אם רוצה בחשונה. ואח"כ לפייסו על הנזק שגרס לו לחבירו. (והשני) כגון ראובן שלוה משמעון מאתים זוז ויש לו לשמעון פסולי עדות כגון אשה וכיוצא בו וראובן מכחיש ואומר להד"ס שאם יבא שמעון לב"ד ישראל יפסיד את והלך לערכאות והביא פסולי עדות אלו והערכאות יקבלו העדות ויחייבו לראובן לשלם הנה בנידון זה הרי בא להליל את ממונו ובב"ד של ישראל לא ה"י יכול להליל ואעפ"כ אסור לו להוציא ע"י ערכאות.

ובש"ע ס"ה שם כתב המחבר בעלי דין שהיחה ציניהם מריבה על הקרקע או על מטלטלין זה אומר שלי חה אומר שלי ועמד מהם ומסרה ביד אנס מנדין אותו עד שיחזור הדבר לכמות שה"י ויסלק יד אנס מציניהם ויעשו דין בישראל ויחלקו חכמי ישראל אי הא"י שעמד ומסר יש לו דין מסור דעת הר"א מטולא (הובא ברמ"א שם) דמ"מ אין לו דין מסור אע"פ שהפסיד חבירו עי"ז הרבה דלא מקרי מסור אלא במתכוין להזיק אבל לא במתכוין להוציא את שלו, ויש חולקין וס"ל דמקרי מסור וחייב לשלם לו כל הזיקו אם לא ה"י חבירו סרבן וכ"ש אם התרו בו מחלה שלא ידונו בפני אנשים ועבר שיש לו דין מסור (מרדכי בשם מהר"ם פ' הג"ק וחש' הרא"ש כלל י"ז ס"י ד' ומהרי"ק שורש קנ"ד וקס"א). נודע דמחלוקת זו דוקא שהפסיד חבירו ע"י הערכאות והאנשים, אבל היכא דלקח האנס מחבירו ונתן לו למסור מה שאינו מגיע לו פשוט שחייב להחזיר לו עד פרוטה אחרונה שהרי הוא גזל אצלנו.

או גופו לעכו"ם וכוונתו להזיקו או אפי' לפעמים להליל עצמו אלא שיש צידו להליל עצמו בידי ישראל והוא הולך בדיני עכו"ם שבה"ג הו"ל כוונתו להזיק, והאי מוסר לאו דוקא מוסר ביד ערכאות אלא ה"ה מוסר לאנס עכו"ם, או אפי' אנס ישראל ח"ל המחבר ח"מ ס"י שפ"ח ס"ב המוסר ממון בידי אנס בין אנס עובד כוכבים בין אנס ישראל חייב לשלם, ובס"ט שם אסור למסור לישראל ביד עו"כ אנשים בין בגופו בין בממונו אפי' ה"י רשע ובעל עבירות ואפי' ה"י מיצר לו ומזערו וכל המוסר לישראל ביד עו"כ בין בגופו ובין בממונו אין לו חלעה"ב, וה"י מותר להורגו קודם שמסר או אפילו לאחר שמסר אי חיישינן שמה ימסור עוד וימשיך במסירה, ולכתחילה צריך להחרותו ואם אין לו פנאי להחרות בו מותר להרגו בלי החראה וכחב המחבר ומצוה להרגו וכל הקודם זכה ע"ש. והנה דין מוסר לאו דוקא לערכאות אלא אפי' לאנס נכרי יחיד ולאו דוקא נכרי אלא אפי' ישראל אנס (ונראה קצת דלישראל הו"ל כרודף או אולי כבא במחשבתו שג"כ מותר להרגו ועיין יד רמ"ה סנהדרין משום דאין אדם מעמיד עצמו על ממונו והבא להרגו השכם להרגו ודו"ק כי קלרתי).

סימן קצב

עוד להנ"ל

הולך לערכאות להוציא ממון שאין ב"ד ישראל יכולין להוציא

ועוד דין שלישי שהולך לערכאות להוציא מחבירו ממון שאין ב"ד של ישראל יכולין להוציא ובה שני מינין, אחד) כגון ראובן שמבקש משמעון חוב שאינו מבורר כמה חייב ואם חייב בכלל ובה ראובן והלך לערכאות והשופט יחייבו לשלם מה שלא ה"י מחמייב בב"ד ואינו חייב ע"פ החורה אלא שמנהגי המדינה ושופטיה מחייבין ממון בדיניהם, הנה כגון זה הוא מוסר גמור ויש לו דין מסור שהרי החכוין שהשופט יוציא ממון מחבירו מה שאינו חייב ע"פ דיני ישראל חה ה"י מתכוין להזיקו ואף שהשופט

ממנו הרי הוא בכלל מוסר ומוציא ממון ע"י אגס
עכ"ס או ישראל ואין נפ"מ בזה וכמ"ש חז"ל לכו"ע
הו"ל מוזיק.

סימן קצג

עוד להג"ל

היכי דאי אפשר להציל שלו רק ע"י עכ"ס

עוד נלפענ"ד פשוט דאפי' מה שכתב המרדכי פ'
המניח דאם אי אפשר להציל את שלו רק ע"י
כוחים והזיקו פטור היינו דוקא שא"ל דומיא דה"י
לו לשמט ולא שמטו שמציא שם רא"י דאז אי אפשר
להמחין כלל ואי (ואם) אפשר ליטול רשות מצ"ד
לאז כל כמיניה וצריך לשלם לזה הפסדו, כ"כ
הרמ"א נחש' ס' פ"ו וכתב וחדע דבאותה תשובה
לא כתב דאם א"ל פטור רק כתב מעשה באתר
שהפקיד אלל חזירו לימים כפר לו ולקח המפקיד
את שלו בידי כוחים ומחוך כך הפסיד הנפקד
הרבה, ופסק הרב דאם אפשר להציל את שלו בענין
אחר חייב כמו שה"י לו לשמטו ולא שמטו וכו' הרי
דלא כתב דהפסדו רק דהחיוב להורות שזה
מקרי אפשר דה"י לו ליטול רשות מצ"ד וכל זמן
שלא נטל רשות אפשר להציל בענין אחר מקרי ע"ש.

ולמדנו עוד ממה שכתב עוד שם באותה תשובה
חדא דכל שיש בידו להמחין ליטול רשות
מצ"ד אפילו להציל את שלו ע"י עכ"ס אסור קודם
שיצקש רשות מצ"ד ויפקדו לו שהשני סרבן, שהרי
כתב דאם אפשר למפקיד להציל את שלו בענין אחר
חייב וכו' הרי דלא כתב דהפסדו רק דהחיוב
להורות שזה מקרי אפשר שה"י לו ליטול רשות
מצ"ד וכל זמן שלא נטל רשות אפשר להציל בענין
אחר מקרי ומקרי מסור ע"ש. ועוד למדנו מדברי
רבינו הרמ"א דכל להחיר ללכת לערכאות צריך צ"ד
של שלשה ולא די באתר שיחיר לו אפי' חכם, ולא
זאת אלא אפי' צ"ד אין בידם להחיר ללכת לערכאות
של עכ"ס כ"ז שאין הנחבצ סרבן, שכתב שם

והש"ך שם סקכ"ו ד"ה אין לו דין מסור כתב
נחש' מהר"ם מלובלין סכ"ו כתב ואף שיש
חולקין בזה נראה שכן הלכה עכ"ל, ולא נהירא
להכריע נגד מהר"ם צ"ב דלא היה בדורו כמותו
כדאיחא בפסקי מהרא"י ס' קמ"ב ועוד דהא
הסנרא הראשונה היא רק סנרת יחיד ר' אליעזר
מטול' במרדכי ס"פ הגזול באתר וכו' והרי במרדכי
פ' המניח משמע דרבותא פליגי עלה דכתב שם
ומעשה ה"י בקולניא"ה באל' שהפקיד אלל חזירו
פקדון לימים כפר לו ולקח המפקיד את שלו בידי
עכ"ס ומחוך כך העלילו על הנפקד והפסיד הרבה
ופסק הרב דאם אפשר למפקיד להציל את שלו
בענין אחר חייב כמו ה"י לו לשמטו ולא שמטו וכ"פ
רבינו יקר עכ"ל וכ"כ באגודה שם שכן פסקו
הגדולים וכן צ"מ מסיק כפוסקים אלו גם
המהרש"ל ביש"ש צ"ק פ' הג"צ ס' מ"ט כתב
שאין נראין דברי הר"א מטולא לענין פטור ממון
וחלילה להורות כן שיצא כמה חילול השם מזה, ועיין
נחש' מהרמ"ל ס' ק"כ ונחש' הרמ"א ס' פ"ו ונחש'
מהרי"ט סוף ס' מ"ה.

ורבינו הגה"ק מלאנו זולקלה"ה בשו"ת דברי חיים
ח"מ ח"ב ס' מ"ה באתר שזנה בית סמוך
לשכנו והלך חזירו ומסרו לפני הערכאות והוא טוען
שלא נחכוין רק להוציא שלו ואין דין מסור עליו,
והשיב דזה פשוט שהדין עם הש"ך (שפ"ח סקכ"ו)
שכתב דבאותה את שלי נחכוונתי להציל חייב לשלם
הזיקו וכמו שכן פסק הרמ"א ז"ל נחש' (ס' י"ז
וס' פ"ו) למעשה וכמה גדולי האחרונים והדין
עמהם דאל"כ לא שנקת חיי כידוע ודיין דלא דאין
כן עמיד ליתן את הדין וציאר שם כמה ספיקות
ובכמה אופנים מקרי מסור אלל פשוט דכל שכוונתו
להזיק אפילו יקחו מראובן ויתנו לשמעון חזירו או
למי שהוא ישראל נקרא מסור ואין נפ"מ אם הוא
מוזיק ע"י שיתנו לאחרים או יקח המלכות, ולכן
פשוט נמי שאם שמעון מוסר את חזירו בערכאות
שיקחו מראובן ויתנו לשמעון מה שאינו מגיע לו
ע"פ התורה הרי כוונתו להזיק את ראובן שהרי אין
ראובן חייב לו כלום ע"פ התורה, ואם רוצה להוציא

סימן קצד

עוד להג"ל

חילוק בין אלמנה או גרושה לענין בנים אצל מי

וגם בעיקר חלוקת הבנים הנה מדיני תורה ומקנה חז"ל שהבנים שנריכים חינוך הם אלל האב ועל האב מוטל חיוב לחנכם, וידועים דברי הפוסקים דבכלל מה שנתחבטו הבן אלל מי לא אמרו אלל באלמנה אלל בגרושה הכל שיך להאב והאשה אינה מצוה בפ"ו ולא להחזיק הבנים כלל עיין ב"ש א"ע סע' פ"ג סק"ח והנכנס לערכאות ליקח הבנים הרי לכתחילה הולך להזיק את חבירו ואת הבנים שע"פ התורה לא שייכו לה כלל ובקרא כחב ונתן בפלילים כמה שהבעל ישיח עליו דהולדות הם ממונו של בעל וכן מעשה ידיה של בת קטנה הם ממון האב ולא ממון האשה, וכמה פעמים שחגדלם אח"כ שיצאו לתרבות רעה, כי איך נסמך על אשה שהתורה אומרת עליה שהיא בכלל עובדת ע"ז ומסרת את בעלה ופקדון בש"ע שהיא רשע ויש לב"ד לנדומה ולהחרימה והיא לא איכפת לה בכל זה ואיך נמסר בידה בני ישראל לחנכם אחמה.

גם לפענ"ד פשוט דאשה שהלכה עם בעלה לערכאות בע"כ של בעל והערכאות לוחצין עליו בשלומת רשעים לשלם לאשה והבנים ולהחזיקם בביתה בע"כ של בעל, לא שאינו חייב ליתן לה כל זמן שלא תצא מן הערכאות אלל גם אסור לו ליתן גט כל זמן שהיא בערכאות, ואם יתן לה גט הו"ל כגט מעושה ע"י עכו"ם וכמעט אם ה' לי עשרה ח"ח הייתי מכרח על בניהם שנשאו מגיעין כאלו שבניהם ממזרים, וגם הם אסור להתחתן עמהם ולישא מהם אשה מטעם המבואר ברמב"ם פ"א מה' עדות ה"י המוסרין והאפיקורסין והמומרים לא הנריכו חכמים למנותן בכלל פסולי עדות שלא מנו אלל ברשעי ישראל אלל אלו המורדין הכופרין פחותין הם מן העכו"ם שהעכו"ם לא מעלין ולא מורדין ויש לחסדיהן חלעוה"ב ואלו מורדין ולא מעלין ואין להן חלעוה"ב. ואם הם לועקים עגונות

בסמך ומה שטוענת שהר"ר ... צוה לה (לזופלצ"ר) אין זו טענה חדל דהוא מכחיש בדבר אדרבה מעיד בעדותו שמיחה בה ועוד דלא כל כמיני כמ"ש מהר"ק שורש א' דאף ב"ד אין יכול לילך בעש"כ כל זמן שאין הנחבע סרבן כ"ש שאין היכולת ביד ב"ד לזווח לאחד למסור חבירו והנה אף מרת מירל אינה טוענת ששמעיה ה' סרבן לדון עמה בדין ישראל כי כל טענותיה רק שהיא לא סרבה בד"י אלל אינה אומרת שהוא סרב בד"י אחר שהתרה בו כ"ש שהר"ר זעליקמאן אינו ב"ד ולא היה לו כח זה להרשות לדון בדיני עש"כ ע"ש.

ולכן פשוט שהן בדיני ממונות והן בדיני אישות וכיוצא בזה אין ביד שום אדם ללכת לערכאות שע"כ ואין ביד שום ב"ד ליתן רשות ללכת לערכאות כל זמן שהנחבע אינו מסרב ללכת לדיני ישראל ואפי' נתנו לו רשות אינו רשות ואינו מועיל כי אין ביד ב"ד להחיר איסורי תורה והב"ד המחירין עתידין ליתן את הדין אם לא שנתבע מסרב לדון וגם אז רק ב"ד יכולין ליתן רשות.

ולכן הני אינשי אנשים או נשים כשיש להם מריבה והולכין לערכאות לסדר ביניהם בדיני המשפחה ודיני ממונות ובפרט בחלוקת הבנים או בנתינת להם זמן לראות את בניהם (וויזיטעשאן בלע"ז) פשוט דכה"ג הו"ל בכלל מסירה ממש כי ידוע שדיניהם בזה היפוך החזרה ואין זה כלל ענין של להציל את עצמו ואשה ההולכת לערכאות לכתחילה יודעת שבב"ד של ישראל לא תקבל מה שרואה לא הכסף של החזקה אשר ע"פ חוקי התורה אין הבעל חייב מדינא רק עד שש שנים ומתקנה אושא עד שיבגרו וגם זה לא לפי כבודו אלל בדוחק, וגם אם כל זאת אם אינו רוצה אין כופין אותו אלל מכריזין עליו עורבא בעי בני האי גברא לא בעי בני כמבואר כ"ז בש"ע והארכתי בזה במקום אחר, וכ"ש בחלוקת הבנים שזה ממש עניני נפשות ודיני נפשות, ולכן כה"ג הו"ל מסירה ממש לידי ערכאות, ליקח הימנו הבנים ולגזול ממנו ממון שלא כדין שדינה בזה חרוץ כדין מסור לכ"ע.

ע"ש ולפמ"ש נראה ליכא דהא חליא דכין דזכחה המורה לאב לקדשה ולקבל כסף קידושיה ואכתי א"כ באב שירנה בכסף קידושין ימסרנה למנוול ומוכה שחין בשביל להוסיף כסף קידושין לו וע"ז הוסיף דחז"ל חקנו לו שזכה במציאתה ולא יהיה לה איבה ולא ימסור אותה למנוול ומוכה שחין.

ומבואר דיש חשש איבה בין איבה לבתה אפ"י במציאתה ומעשה ידיה אם לא יתנו לאיבה וחיישין שלא ימסרנה למנוול ומוכה שחין כ"ש שאם יגרמו לו איבה לשנאת את בתו בפועל ע"י שיקחו אותה בע"כ ממנו בערכאות וכיוצא בו שאז יקחו מציאתה ומעשה ידיה ממנו ח"ו שיש לחוש שימסרנה למנוול ומוכה שחין, שזה בכלל גזילה ממנו שגזלה הבת מה ששייך לו ואח"כ עוד יתבענו להחזיקה ולזונה בע"כ של הערכאות וגם יקחו את המעשה ידיה והמציאה שתמצא שבדאי יהי' לו איבה ואם עוד האם שמחזיקה הבת ילמדה לדבר נגד האב בודאי ובודאי שיהי' לו איבה ואיבה, וילך וימסרנה למנוול ומוכה שחין ויקבל כסף קידושין הרבה ממנו ויכול עם כסף זה לשלם החוב מה שהוטל עליו השופט בע"כ שלא כהלכה.

והנה מה נאמר ראה ראינו מה קרא בעונ"ה אם המעשה אמת מהאב שקידש את בתו קטנה ולא ידוע לי אם אמת הדבר או לא כי לא שמעתי מהבעל כלום רק מה ששמעתי מבחוק ועכ"פ הרי האב נאמן לומר קדשתי את בתי והוא הלכה מפורשת בלי חולק, אבל בין כך ובין כך הדבר מכאיב מאד וכנראה שכל גדולי ישראל דואגים על הדבר וחוששין ח"ו על קלקול הדור, אבל האמת שצריך לירד למקור המחלה הזו, כי אין אני רוצה פה לאשם או לנקות את הבעל או את האשה כי לזה יש דין בישראל ושמוע בין אחיכם כמיב, ואם הם רוצים להיות ככל הגוים וללכת במשפטי עכו"ם האחריות עלינו למונעם אם יכולים, אמנם לעצם הענין פשוט שמחמת האיבה שנעשה בין האב לבתו עשה מה שעשה וגם אנחנו כנראה לא יצאנו ידי

ועיגון יענו להם שהם מעגנין את עצמן והלעיטהו לרשע וימות והי' מן הנכון לחקן ששום ב"ד לא יתנו גט לאשה או לאיש שהלך לערכאות נגד אשתו לא יתנו לו לגרש או היחר מאה רבנים וכיוצא עד שינאלו מהערכאות ויחתמו על שטרות שלא יוסיפו לחזור עוד ואז על ב"ד של ישראל לפשר ולעשות כפי המורה אבל כ"ז שהוא או היא בערכאות אין לב"ד של ישראל ליחן גט אלא אם יש בידם להכריח לנאת יכריחו ואם לאו הלעיטהו לרשע כנלפענ"ד.

סימן קצה

עוד להג"ל [שייך לא"ע]

אב שמסר בתו למנוול ומוכה שחין

רק הערה קטנה בדבר מה שאמרו חז"ל דכיד האב למסור את בתו הקטנה למנוול ומוכה שחין וכמ"ש ז"ל דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין, ולכאורה פלא אמאי לא חקנו חז"ל קנס ועונש להעושה כן שאם יבא אב וימסור את בתו למנוול יענשו אותו הב"ד וימחחו אות על העמוד, אבל לא מצינו כן אלא מצינו ההיפוך שכיון שחששו ז"ל שאפשר שיעשה לה כן וימסרנה למנוול אם יבעש עליה באופן שתמצא מציאה וכיוצא בו ויחייבו אותו לזונה והיא תקבל המציאה והמעשה ידיה ולכן חקנו לו לאב מציאתה ומעשה ידיה עיין חוס' כתובות (דף מ"ו) זכאי במציאתה משום איבה ופי' בקונט' וכו' ולר"י נראה איבה דמציאתה היינו שלא יקדשנה למנוול ומוכה שחין ובקטנה אפילו אינה סמוכה על שלחנו ואינו מפרנסה ואפ"ה חקנו מציאתה לאיבה משום איבה שלא יקדשנה למנוול ומוכה שחין.

ובזה ישבתי קושית הב"י והב"ח על הרמב"ם בפ"ג מהל' אישות ה"א האב מקדש את בתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה וכו' וקידושיה לאיבה וכן הוא זכאי במציאתה ובמעשה ידיה וכו' והב"י א"ע ס' ל"ו והב"ח תמהו דמאי שיטא דמציאה לכאן ולא הי' לו להזכיר כאן מדיני מציאה

רק להחזיקם בממונם וגם לא לראותם כרצונם ואינם סומכים על שלחנם כלל ואפילו לראותם בלבד רק מחי שיתרצה השופט או הגרושה שהביאחו לבית המשפט והאיבה גדולה ולא די לו להבעל שקנסוהו השופט ואשחו המרשעת שהביאחו לבית המשפט שבאופן שהולכת לערכאות ולוקחת הנשים מבעלה אינו מחויב ע"פ החורה לשלם אפי' פרוטה ואדרבה הרי גולה הכל מבעלה הנשים והמשפחה והרכוש שלו בבית המשפט ועכשיו גם אנחנו נוסף עליו חרמות וקנסות על אשר בנערו עשה מה שהמירה לו החורה וחששה לו.

בקיצור עכ"פ לא מנינו שיקנסו את הבעל אם קדש את בתו למנוול ומוכה שחין אלא תקנו חז"ל דרכים שלא יבא לידי זה, ולכן לפענ"ד הגם שודאי נריך לגנות הדבר וכן לא יעשה לנקום בבחו מחמת איבה אבל החוב קדוש מוטל עלינו ועל כל מי שיש בידו להסיר הרע הזה מלינך לערכאות וליקח הנשים וילדים אשר חנן ה' את האב וליחנם בידי אחרים אשר על זה נאמר בניך נחונים לעם אחר ואין לאל ידיך ואפילו לראותם בלבד רק להחזיקם וליתן הרבה כסף כמו שיפסוק השופט העכו"ם הרשע לפי רשעתו השם ירחם.

יסלח לי כי דברתי קצת מה שעל לבי כי בעוני"ה דעמינו קצרה והרבה פעמים היפוך דעת חורה ולא זכינו לכוין לדרכי החורה כי בחורה הוא פשוט שבניו ובנותיו הם קנייני הבעל ובחורה ונתן בפלילים שהב"ד שומין כמה מגיע לו עבור בניו אם הכה על העיבור והפילה ואם כי אין אנו דנין בזה עכשיו ובדומה לו אבל שחנא אשחו האהובה לו וע"י השופט הרשע תקח ממנו את הכל בזרוע ואנחנו נעזור לה לזה בערכאות ובעזרת הדיינים אל ילך בני עמהם.

ויש להאריך בדברים אלא שאין הז"ג והגני מבקש סליחתו על האריכות וגם כי דברים פשוטים מ"מ כיון שהוגד לי דבר שיש ח"ו להבינו באופן שיטעו בו ולכן כתבתי דברים אלו ואם שגיתי ימחול ויעמידנו על האמת בכונתו ואשמח מאד לקבל דבריו ועד החם

חובתינו שעד עכשיו לא רבני קאנאדא ולא רבני מפה לא עשינו שום פעולה ולא דאגנו לא על מעשה אשה זו ולא על נשים אחרות או אנשים אשר הולכים בערכאות ולא הוציאו חרם ונדוי על האשה שהלכה לערכאות או על הבעל ועדיין לא חזרה בה, ולא הוציאה המסירה מהבית משפט שלהם לנא לנ"ד או לזבל"א ולהבטיח להבעל שלא ילכו ולא יציאו עוד לידי עכו"ם.

וידוע מה שאמרו חז"ל (גיטין נ"ז) במעשה דקמנא ובר קמנא ומדשחתי להו רבנן ש"מ מינח קניחא להו והלך ומסר את כלל ישראל והחריב את בית מקדשינו וגלה את ישראל ופלא שחז"ל לא האשימו כלל אותו מוסר בחורבן הבית אלא אמרו ענותנותו של זכרי' בן אבקילום חרבה את מקדשינו וכו' ונ"צ ח"ו לשום אשמה גדולה כזו על הנדיק וענו ר' זכרי' וליקחה מהאשם והמסור באמת, אבל כנראה ששחיקת החכמים גרמה לזה וגם כשבאו כבר חכמי ישראל ושאלו את ר' זכרי' שהי' ראש ב"ד כדת מה לעשות עם המסור והוא השיב יאמרו בעלי מומין קרבינן א"כ נהרוג אותו והשיב יאמרו המטיל מום בקדשים ולכאורה הנדק אחר ומה הי' לו לפסוק ואטו הי' לו לפסוק שלא כהלכה ואמרתי בס"ד שהחסרון הי' כשבאו לר"י ואמרו לו יש כאן מסור הי"ל לר"י מיד לומר מסור מלוא להרגו כדיני מסור ובפרט לכלל ישראל ולא ליכנס יאמרו מטיל מום בקדשים ואטו משום מטיל מום הורגים אותו והלא מסור אבל הקילו בדין מסור ולכן הטילו כל האשמה עליו.

ולכן נלפענ"ד דגם ידינו אינם נקיים אם נוסף להטיל איבה בין אב לבתו ולא נעקר ונשרש את הרע להחרים על כל ההולכים במסירות לערכאות הן איש והן אשה שדינם נפסק בש"ע ח"מ שם ולא להניח כן שיקחו הילדים מאבותיהן ע"י כח השופט וערכאות שנותנין הילדים להנשים וכיוצא בו ועוד יותר בלי להתחשב עם תורתנו הקדושה כלל, שמייבים לחנך הבנים וזה שייך להבעל ומלוא שלו הוא וחייב על האב ואין להם להאבות

הנני ידידו דושכ"ג הטרוד מאד בנגעי ופגעי הזמן וי"ר שיזכה להיות ממזכי הרבים עדי יבא ינוח ולו יקהת עמים דושכ"ג בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן קצו

הליכה לעש"ג

ד' לסדר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם פה ברוקלין נ"י יצ"א
מע"כ ידידי הרב הגאון ור"ח וכו' כש"ת מוה"ר ... שליט"א מח"ס חשובים

אחדשכת"ר צידדות.

קבלתי הפאקס עם המוסמכים של איש ואשתו שדרו יחד לערך חמש עשרה שנה ושז לא מחדיר להו והלכו לב"ד העיר במאנסי נ"י ובאמצע הדיונים כנראה ראתה האשה שלא יפסקו הב"ד לטובתה עשתה מעשה נבלה ולקחה הילדים והלכה לה למקום שעלטער בלע"ז והלכה לערכאות ש"ג ובקשה לו הגנה בשביל עצמה ובניה והוציאה ש"ר על בעלה שהוא רוצה להזיקם והוא אומר, ועכשיו הבעל צועק על החמס שנעשה לו הוא הלך בחומו לב"ד כדרך כל ישראל והיאך הלכה לערכאות ושאלו הב"ד להאשה וטוענת שהלכה למע"כ והחיר לה לילך לערכאות, והב"ד לפי שכתבו לי ואמרו לי גם בע"פ שפנו אל מעכ"ח במכתב בשם הב"ד ובשם עוד חמש עשרה רבנים במאנסי היושבים על הדין לברר להם פשר הדבר כי איך זה אפשר שנתן לה היחור לילך לערכאות בלי לשמוע צד הבעל ולא קרא אותו לדין כלל ואולי משגה הוא שנתן לה היחור לערכאות קודם ידעו ושמעו טענת הבעל ובפרט כי הדבר כבר הי' מונח אצל הב"ד והיאך החיר לה ללכת לערכאות באמצע הדיון ולעזוב את דיני החמורה וללכת בחקות הגוים ודיניהם.

ועכשיו כשראו הב"ד של מאנסי שמעכ"ח מחממק

מלחזור ולפסקו ברורות להאשה לחזור מהערכאות הב"ד של מאנסי פנו אלי ובקשו ממני להמערב בדבר כי נדעם ח"ו להוציא כחצ נגדו ולפסול הוראתו ולנזותו ברבים ח"ו, ולפי שאני מכיר את כבודו וכידיד לו ורואה שהדבר כבר נכנס בגדולות וגם ח"ו נכנס כבר לבזיון החמורה ואני חס על כבודו ועל כבוד החמורה גם כי אני בורח מלהמערב במחלוקות ומדברים כאלו, מ"מ חוששני מחטאת שמא ח"ו יבא לידי בזיון יוחר גדול וחילול השם יוחר גדול ח"ו ומע"כ לי כידיד נאמן לכן אמרתי לעיין קצת בענין זה מה שאני מקוה יהיה לחועלת הענין ולמעכ"ח בפרט וגם לחועלת הרבים בכלל בעזה"י.

והנה יש כאן לפנינו שני דברים אחד הוא הענין אם הליכה לערכאות לקבל לו הגנה (אחדער אף פראטעקשאן) מקרי הליכה לערכאות, והשני מה ומתי נקרא הליכה בשביל לו הגנה, שהרי כל מי שיכעוס על חבירו ויקרא עליו שוטים וכיוצא בו ואחר להגן על עצמי נחונותי, גם מי מהשנים הלך ראשונה לערכאות, ולכאורה חלו וזו האמנם כפי שאזכר הם שני דברים, ולבירור והבנת הענין אעתיק כאן מה שכתבתי כבר במעשה דומה לנידון דידן אשה שקראה שוטים לביתה ואמרה שבעלה הכה אותה ולקחו הבעל לבית סוהר והי' שם כל הלילה ובבוקר עו"ד הוציאו על ערבון (בעיל) והי' אחד מחלמידי קצת מעורב בדבר, והודיע לי מן הצד שגם כוונתה הי' שע"כ הבעל יפחד ויתן לה גט יוחר מהר חה אשר כתבתי לו בענין זה.

בדבר המעשה ציט צין שמעון ודינה אשתו לאחר שלא הותר להם לאחר ט"ו שנה ובקשה האשה להחגרש מבעלה והלכו לרב לסדר הענינים וחתמו עצמן על שטרי צירורין, אמנם לאחר שראתה האשה שהמהלך מחעכב כי הבעל לא רצה ליתן לה ולחתום על כל החביעות אשר בקשה ממנו הלכה מדעתה או שהסיתו אותה חזרותיה יהיה מי שיהיה וקראה את המשטרה דחוף בטענה שבעלה הכה אותה ומבקשת עזרה ולפי החוק כהיום שכל אשה

פסול, וכבר כתבתי קצת מזה בקונט' גט מעושה בערכאות ועכשיו אפרש דברי יותר.

תנן התם (גיטין פ"ח ע"ב) גט מעושה בישראל כשר ובעו"כ פסול ובעו"כ חובטין אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך. ופרש"י מעושה בחזקה, ובגמ' אמר ר"נ אמר שמואל גט המעושה בישראל כדין כשר שלא כדין פסול ופוסל ובעו"כ כדין פסול ופוסל שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו, ואמר רב משרשיא דבר תורה גט מעושה בעו"כ כשר ומ"ט אמרו פסול שלא תהא כל אחת ואחת הולכת ותולה עצמה בעו"כ ומפקעת עצמה מיד בעלה ופריך אי הכי שלא כדין אפי' ריח הגט אין בו וניהוי כשלא כדין בישראל אלא הא דרב משרשיא בדוחא הוא וטעמא מאי כדין כדדין דישראל מיחלף שלא כדין בישראל לא מיחלף.

פי' הא דרב משרשיא בדוחא הוא כלומר הא דאמר רב משרשיא דבר תורה אפי' בעו"כ כשר בדוחא אינו אחת מלשון ברא מלבו או ברוחא מלשון חנא ברא חוץ מזרייתות אלא מדין תורה נמי הגט פסול וטעמא דמילתא כדאמרינן בפ' חוקת הבתים דהיכא אמרינן גמר ומקנה דוקא בחייבי עולות ושלמים דניחא ליה לאינש דמיהוי ליה כפרה וגבי גט נמי במעושה ע"י ב"ד ישראל דמזוה לשמוע דברי חכמים והלכך גמר ויהיב בכל לב אצל היכא דעו"כ אנוס ליה אע"ג דאמר רוצה אני לא גמר ויהיב בכל לב, אצל היכא דעו"כ אומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך מזה לשמוע דברי חכמים הוא ומש"ה בישראל שלא כדין פסול דאע"ג דאמר רוצה אני לא גמר בכל לבו ויהיבי דהא אין מזה לשמוע דבריהם עיין רש"י ובתוס' ר"ד.

הנה הגם דמסיק בגמ' דהא דרב משרשיא בדוחא הוא ואינה הלכה לא לקולא אלא לחומרא הוא שהגט פסול דאורייתא ומ"מ הטעם שנתן רב משרשיא לא נפרך והטעם טעם אחת שחששו שלא תלך ותחלה עצמה בגוי ומפקעת עצמה מיד בעלה אלא דמטעם זה לבד לא הי' רק פסול דרבנן וע"ז

מזלזלת לעזרה באלו השוטרס והניחו על הבעל שלשלאות של כרזל והביאו אותו בבית סוהר והי' שם כל הלילה עד הבוקר שבה עו"ד והוציאו על ערבות (בעיל בלע"ז) עד יום המשפט. ובה שמעון עכשיו בקובלנא כדת מה לעשות, כי ע"פ החוק האשה נאמנת והשופט יכול לאסרו במאסר או להוציאו מבתו.

עוד טוען הבעל שאתה ידידי כנראה ידעת מהענין ואולי גם הי' לך יד בזה ועמה על שאלתי ממך כי מה המעשה הזה אשר אשה זו עשתה והלא היא בכלל מוסרת שמדין תורה הרי בשעה שאמרה אלך ואמסור והתורה בה בעלה מותר להרגה וגם מזה היא כמבואר בש"ח מ"מ ס' שפ"ח במחבר ורמ"א שם ס"ט ע"ש. ומטרף תרפה בני עליה ואמרת שלא הייתה כוונתה למסור או לאסור בעלה בבית הסוהר אלא להפחידו ע"י המשטרה בכדי שיחרצה ליתן לה גט חוש מהר ועל פי התנאים שלה, וע"י מעשה המשטרה זה יחוש לגרשה והקצרת שדברים כאלו הם מעשים בכל יום בנשים שרואות התרשלות ומיעוט התלהבות מצד בעלה בנתינת הגט ולפעמים גם מסרבים בפ"י וכיון שאין להם ברירה קוראים המשטרה ואז ממילא הבעל בפת, וכן מיעצים להם כמה מהרבנים לעשות.

ולפענ"ד אהובי תלמידי שמעתי ותרנו בטני משמועות כאלו ואין אני מאמין שיש רבנים כאלו שמיעצים לזה ואם הם מיעצים אז הם לא רבנים אלא מקיחים ומדיחים ומזה לפרסמם כי הוראתם פסולה אפרס אפר מקלה ומימיהם מי מערה מרים ומררים ותמה אני אם נשים כאלו ורבנים המיעצים אותן ילאו משאלו תחתית הם שקץ ומעשיהן תועבה, והגט אשר יותן אחר הפחד הזה ע"י המשטרה הרי הוא גט פסול ואם נשאת אח"כ עם גט כזה בניה ממזרין ומזה להכריז עליהן שלא להתחתן בהם לא באשה זו ואם ישאו וילדו בנים מגט כזה אסורים בחיתון ומותרין בגירות ולא בנת ישראל ולא במזורת, ואפילו הבעל מוחל אח"כ אין צידו למחול כי חז"ל לא מחלו ותקנו דגט כזה

ואסרוהו והי' שם כל הלילה עד שצא צוקר העו"ד והוציאו בערבון, חה כזר בכלל רציחה ונפל ביד מכמר אשר אין סוף בגיהנום ושאלו תחית בשביל מעשה זו לבד שאבדה חלקה מעוה"ב, ולמה לה חיים כלל ולהחגרש. העון הזה שעברה היא חמורה מאילו זינחה תחתיו, שע"ז אמרו הבא על אשת איש מיחמו בחנק יש לו חלק לעוה"ב והמוסרת את בעלה חייבת מיחה ואין לה חלק לעוה"ב. ואמרת שלא הייתה כוונתה למקור או לאסור בעלה בבית הסוהר אלא להפחידו ליתן לה גט ע"פ חנניה.

אהובי ידי, מאד מאד נריך להזהיר הנשים על זה והרבנים אשר טעו בזה וחושבים שככה מותר ליעץ הנשים והוא עון פלילי שמיעץ הנשים חדל להיות מוסרות את בעליהן לערכאות והשנית להיותן מקבלים גיטין שהם פסולים מה"ת גט מעושה ואח"כ נושאים לאחרים ומרבים ממזרים בישראל ח"ו, אזי להם ואזי לנפשותם. וכבר כתב הרמ"א ז"ל שהם בכלל ראויים להחרים אותם וכן הבאחי במקום אחר בשם מהר"מ מרוטענבורג הוצא בחשו' הרא"ש דהמיעץ לנשים להוציא מבעליהם שהם בכלל חייב להטיל עליהם חרם ע"ש.

וראיתי הרבה מהמורים ומיעוטם שאינם יודעים לחלק ומערבין הא הלכחא של אשה שמריבה עם בעלה או בעלה מריב עמה ומהרהר על בעלה ובכעסה קורא את המשטרה עם מה שאמרו שאדם עושה דין לעצמו להגן עצמו מן הלסטים וכיוצא ושמוחר ללכת למשטרה ולבקש להגן על עצמו ומה חעשה האשה להגן על עצמה, ולכן מחירין לה ללכת לערכאות כה"ג ולבקש ארדער או פראטעקשאן או הגנה ומחזיקין להיחר גמור שאפילו בלי היחר מותרת לילך ולקרא המשטרה, וכן דורשין להם לכתחילה לעשות שלהגן על עצמה מותר לילך לשוטרים ולערכאות.

עוד רעה גדולה מזו יש שכמה פעמים האשה ממאסת בבעלה לסיבות אמיתיות או ללא סיבה רק שנמאס לה כבר ולפי שידעת שבעלה לא יחרצה

אמרו שהפסול שהוא פסול דאורייתא וכן ההלכה עיין רמב"ם פ"ב מה"ג ה"כ. ואם העכו"ם אנסוהו לגרש שלא כדין אינו גט אע"פ שאמר בעכו"ם רוצה אני ואמר לישראל כתבו ותחתיו הוציל ואין הדין מחייבו להוציא והעכו"ם אנסוהו אינו גט. ועיין א"ע סי' קל"ה ס"ת, אנסוהו עו"כ לגרש אם הוא חייב לגרש מן הדין פסול ואעפ"כ פוסלה מן הכהונה ואם לא היה חייב לגרשה מן הדין אפי' רית גט אין בו ולא נפסלה מכהונה, ואפילו אם קבל מעות על נתינת הגט לא אמרינן משום זה נחרצה (הג' אלפסי פ' המגרש). ובחש' הרדב"ז (ת"ה סי' ב' אלפים ז"ה) שאפילו אם לא היו מכין אותו רק הי' איום בלבד בדבר שיש בידו לעשותו נקרא אונס. וסיים שם כללל דמילחא כל זמן שנחילה הי' באונס אע"פ שהלכו אנשי השופט משם ואמר אח"כ מרצוני יש לחוש שעדיין מחמת איום השופט הוא נותן הגט ואין כאן רצון ממש אלא שחש מאיום השופט והוצא בפח"ש אות ט"ו, והארכתי בזה במקום אחר.

ומעתה כיון דקריאת השוטרים והמשטרה הוא כדי לאיים עליו שיחרצה ליתן גט והוא באמת נפלה עליו פחד השוטרים והבית המשפט ואומר שחנית אותו ותבטל את המסירה והוא יתן גט בע"כ אלא שחוזר ותבטל המסירה, ואפי' אם אומר שיתן ברצונו הטוב מ"מ הרי הוא כבר אינו נותן בדעתו ורצונו הטוב שהרי אנתו ראינו שעוד שלא מסרה אותו ולא באו המשטרה לא רצה לחת הגט נמצא דהרי זה הגט מעושה ע"י עכו"ם ואסורה לינשא בו והקולר חלוי צואר המסדר והיא אסורה לינשא עם גט כזה עד שלא יתן לה גט מרצונה.

גם מה שאמרת שלא היית כוונתה למקור אותו ולאסרו בבית הסוהר אלא להפחידו ע"י המשטרה בכדי שימהר לגרשה, הגם שלדינא בענין הגט אין נפ"מ מ"מ גם זה שקר שהרי באמת המשטרה מיד שנאו לביטוי הטילו על ידיו שלשלחות (הענדקאפס בלע"ז) והוצילו אותו לבית הסוהר

כ"ו בש"ע ח"מ סי' שפ"ח באריכות, ולא אמרו שאדם עושה דין לעצמו להגן על עצמו רק במקום שאין אדם יכול להזיל עצמו באופן אחר אמרין לנהגן עצמו מותר לילך לערכאות ולהזיל את עצמו.

וגם זאת לדעת שגם מי שהלך בהיתר להזיל עצמו באופן שאין לו דרך אחר מ"מ לאחר שהסכנה עברה אסור לו להמשיך בערכאות אלא חייב לילך לב"ד לסדר ענייניו, ואם אעפ"כ ממשיך בערכאות לאחר שעברה הסכנה במקום שחלך לב"ד הוא דין מסירה ממש וכל דיני הילוך ערכאות לו, אף שבשעת הליכה להגן ה"י בהיתר הרי זה בכלל מוסר ופשוט. וכ"ש אם גם מחילה היה יכול לילך אצל ב"ד והולך למשטרה ואח"כ ממשיך והולך בערכאות, הרי הוא מוסר ממש ולא מקרי להגן על עצמו. וא"כ ל"ז לומר במי שכבר יושב אצל ב"ד ולסיבה שחוששת שהב"ד לא יפקדו כרוננה הולכת ומבקשת לו הגנה (פראטעקשאן ארדער) מביא המשפט לעצמה ולהילדים הרי זה לא ענין של הגנה אלא ענין של מסירה כדרכם לקבל הילדים כידוע.

והגע עצמך האשה שרוצה למרוד בבעלה ולעזוב אותו לסיבה טובה או לא טובה וליקח הבנים אמה עמה וחוששת שהבעל לא יסכים ויקח הילדים, לכן הוא לוקחם הילדים וגוזלת אותם והולכת לעצמה למקום אחר ובכדי שלא יבא הבעל ויצעק גזלן ויעשה דין לעצמו או יביאה לב"ד בערמה ובשקר הולכת למשטרה ולערכאות להצדיק מעשיה לבקש לו הגנה שהיא מגנת על הילדים מאביה מאחוריות והרי היא היא האחר האמיתי על עצמה ועל בעלה ועל בניה ששברה הבית וגזלה הילדים מאביה ומביא מולדתם והלכה למקום שעלטער או כיוצא בזה ועל הבעל היא טוענת ומוציאה שם רע בבית המשפט שהוא האחר ובוזה מצדקת ומתרת לעצמה ללכת לערכאות ולבקש לו הגנה גזלן ולהאשימו ולמוסרו בערכאות ליקח הבנים הימנו והחק המדינה אמה עמה וע"ז אין אנחנו מתפללים שהרי מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל לא עשה כן לכל גוי ומשפטים כל ידעום, אכל על המצדיקים והמורים

לגרשה וחוששת עכ"פ שלא יתנו לה הילדים או כשהבעל ירגיש בכוננה יקח הבנים וילך עמהם למקום שיפקדו נגדה כדין מורדת וכיוצא בו, או לוקחת את הילדים ויוצאת מביאה עם הילדים למקום אחר (או שעלטער בלע"ז) וכדי שלא יוכל הבעל לחזור ולקחתם הולכת למשטרה ומבקשת לו הגנה על עצמה ועל הילדים וטוענת מאחוריות על בעלה ומצד החוק היא נאמנת ונשארים הילדים אצלה ואח"כ על הבעל ללכת לבתי המשפט כי לב"ד לא חלך שמעיקרא לא רצחה והמחירין לה אומרים כי לא פעלה און שהרי רק בקשה לו הגנה.

ולפענ"ד הוא עון פלילי והמחירין לאשה לעשות כן עמידין ליתן את הדין שהם מחירין איסור דאורייתא המגבילת עם ע"ז ממש וג"ע ושפיכת דמים. עבודה זרה, דכתיב ונתן בפלילים, והיא מייקרת ע"ז ודיניהם ושופטיהם וביא משפטיהם שהיא בכלל ע"ז. גילוי ערוות, שאם חנשא בגע חס שיתן לה ע"י כפיית השוטרים שהוא פסול מדאורייתא והרי היא מחיר ג"ע. ושפיכת דמים, שלפעמים ימות בבית הסוהר וכיו"צ בכמה אופנים. וגזלת הבנים והירוס המשפחה, תחת מסוה של להגן על עצמו, אי לי ואי לה ולנפשה ולמה לה גט כי ממילא חלך לשאול תחתית על מעשיה של מסירה. והאמת שהי לי להאריך ולא כל ניגון ניגון אחד הוא, ופשוט דגם להגן על עצמו אם אינו עכשיו בסכנה עד שיכול לילך לב"ד ודאי אם הולך וקורא למשטרה הרי זה בכלל מוסר והולך לדיניהם ושופטיהם וכל דיני מסור לו שהרי על כל דיני חורה אמרו שאסור לילך לדיניהם ומקרא מלא דבר הכתוב (דברים כ"ה א') כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום והוא בכל ואלה המשפטים אשר חשים לפניהם חס פשוט מאד. ולכן פשוט אם יש להם מריבה ביניהם או איזה טענה החיוב ללכת לב"ד ולברר טענתם וכל היוצא מפיהם יעשו. וההולך למשטרה או לערכאות קודם הליכה לב"ד הרי הוא מוסר את חזירו לדיני עכו"ם שדינו חרוץ בחורה שקודם שמוסר מותר ומצוה להרגו ע"כ לאחר שהתרה בו שלא ילך ואמר אעפ"כ כמבואר

הורע"אות כאלו אנו מחפלים שעליהם נאמר רבים חללים הפילה, ועלומים כל הרוגיה על מי שלא הגיע להוראה ומורה. והם ממש ממש בכלל ועלומים כל הרוגיה.

ובטורש"ע ח"מ סי' ד' ס"א עושה אדם דין לעצמו אם רואה את שלו ביד אחר ובסי' תכ"א ס"ו כתב וי"א שיש לו רשות אפילו לחבול בו ועיין תומים ונתיבות ועוד מה שתמהו בסחירת הדברים, והאמנם ראיתי להמאירי בש"מ ב"ק כ"ח שכתב ח"ל פסק הרב המאירי ז"ל כל שאונס דבר לחצירו וחצירו האונס שם ורואה באנסו ואפשר לו לזכר אף לאחר המעשה שאותו ענין אונס אצלו יש לו רשות לעשות דין לעצמו ולדחותו שלא לעשות לו אונס זה ואפי' הכהו על זה כמה הכחות אין לו חיוב אם א"א למנעו בלא כך ואצ"ל במקום שיתעכב עד שילך לב"ד תהא לו פסידא וכו' הא כל שעבר האונס כגון שכבר גזלו או גנב לו או שכבר הלואה ואינו רוצה לפרוע אינו בדין זה לא אמרוהו אלא בעוד שהוא אונסו עכ"ל.

הנה העיר לן המאירי ז"ל שיש כאן שני דינים ודאי אדם עושה דין לעצמו הוא דינא ואפילו להכותו מכה רבה אם א"א למנעו בלי כך, או שיתעכב עד שילך לב"ד תהא לו פסידא, כגון שמלאו שהי' גחל או אונס כליו או דולה צבור מים המכונסים שלו ומכלה מימיו, ואף בדבר שאין הליכתו בב"ד גורמת לו פסידא זו הואיל והוא שם בעוד שזה אונסו עושה דין לעצמו עד שדיחהו מעליו. והשני כל שכבר עבר האונס כגון שכבר גזלו או גנב לו או שכבר הלואה ואינו רוצה לפרעו אינו בדין זה אלא ילך לב"ד ולא אמרוהו כלומר דין זה שאדם עושה דין לעצמו לא אמרו אלא בשעת שהוא אונסו ולא אח"כ ולא קודם.

ופשוט דהכ"נ לענין להגן על עצמו הקוראין (פראטעקשאן בלע"ז) לא אמרו אלא אם ההגנה ממש בשעת שהוא מכה אותה וכיוצא בזה שאז מותרת לקרא את המשטרה ולהציל עצמה

והטעם לפי שאין זמן ללכת לב"ד קודם, אבל לאחר שכבר הכה או שמאיים והיא חוששת שבאמת יכה אותה יש צידה ללכת לב"ד ודאי אסור לה לקרא את המשטרה ואם עושה כן הרי היא בכלל אסור ערכאות העמים, ועיין רמ"א שם שכתב אפילו הכי דדוקא הוא בעצמו יכול למיעבד דינא לנפשיה אבל אסור לעשות על ידי עו"כ (תה"ד סי' ד"ט) ולפי שיטה זו באמת גם להגן אינו אלא בעצמו ולא ע"י עו"כ ואין שום היסור לערכאות, בקיצור מה שאדם עושה דין לעצמו הוא כשרואה בשעת מעשה שעוסק בעולה או יכול לדחותו ואפילו להכותו עד שדיחתו אבל היכא דכבר נעשה המעשה או שעדיין לא עשה המעשה יש שהם צריך ללכת לב"ד וקוב הדין את ההר.

וגם כי לעצם הדין מי יודע אם היא מרגילה הקטטה או הוא, ועיין א"ע סי' ע"ז בא"ש ואשמו שצאו לב"ד הוא אומר זו מורדת מחשמים והיא אומרת לא כי וכן לשאר דברים וכן עוד בקטטות שהיא אומרת הוא מרגיל והוא אומר היא מרגלת ב"ד מכניסין אדם ויזכר מי המרגיל וא"כ מי יאמר שצידה להוציא לע"ז על בעלה שמאיים או שמכה אותה ועכ"פ לפענ"ד פשוט דלהגן על עצמה שקורין פראטעקשאן לא אמרו שמוחר לקרא המשטרה ולילך בערכאות אלא היכא דאין ב"ד לפיכך או שאין זמן כגון שהיא מכה את בעלה או הבעל מכה אותה אבל היכא דאין מכה אותה אלא שיצאה מדעתה והלכה לדירה אחרת עם צידה או לשעלטער וכיוצא בו והיא מבקשת לו מהשופט של ערכאות להגן על להבא שלא יבא הבעל ויקח הבנים מה שהיא לקחה אותם שלא ברשות ובעל כרחו של בעל הרי חייבת ללכת לב"ד ויפקדו בדבר זה פשוט מאוד. ופשוט אשה שגרה עם בעלה רבות בשנים יש להם בנים ובנות ועכשיו מוצאת שם רע שפחאוס נעשה אחר עליה ועל הבנים לא נאמין לה ועליה להביא ראיה דוקא בב"ד. ועיין משנה הלכות ח"ט סי' שט"ו באריכות מזה.

ולמודעי אני צריך דאשה היוצאת מבית בעלה

להב"ד ולהגיד שהיא מפחדת ממנו ויתרו בו שלא
לנעו בזה, או שיחתו לה רשות לבקש הגנה
מהמשטרה וערכאות שהרי לא הלכה זו להשוערים
או לערכאות ברגע שבעלה הכה אותה אלא קודם
יחתה מביטו והלכה והיחה בשעלטער ואח"כ
כשראחה שהד"מ לא הולך כפי רצונה ואולי יפסקו
נגדה החליטה בדעתה שמפחדת שבעלה ששהמה
עמו שנים וילדה הימנו ילדים עכשיו נחפץ להיות
לאיש זר נחש ואחר ורוצה להרע לה וצריכה מי
שהוא להגן עליה, אבל א"כ הי' לה לילך לב"ד
קודם שהרי הי' לה זמן לזה כמו לילך לערכאות.

ואין לומר שפחדה ללכת לב"ד שהרי לא פחדה
ללכת לעורך דין ולערכאות וגם כי בזה"ל שיש
טעלעפאן הי' בידה ליקח הטעל' כמו שיכולה ליקח
הטעל' לללל להעו"ד שלה ולהמשטרה וכיוצא
באותה זמן הי' בידה לעשות כן ולללל לביט דין
ושהם יתרו בו בבעל בהחלטה גמורה, ואם לא יעיל
חלק לערכאות, וכיון שהי' בידה לדבר אל הב"ד
בשביל ההגנה ולא עשה כן והלכה לערכאות הו"ל
מוסרת את בעלה לערכאות שלא ברשות, אפילו הי'
אמת שלא הלכה אלא בשביל הגנה חזרה ופשוט.
ומה שאמרו שלהגנה מותר לילך לערכאות, היינו
במקום שאין זמן או יכולת ללכת לב"ד וכן מבואר
ברמ"א חושן משפט סי' ד' עיין שם חז"ל פשוט
מאד.

שנית נראה בנידון דידן אין בכלל דין של הגנה
אלא דין מסירה לערכאות והוצאת שם רע
ומלשינות ואפרש שיחתי מה שטעו בזה גם הב"ד
של מאנסי לפענ"ד שהרי האשה בקשה לו הגנה
לעצמה ולהילדים וכתיב שם בהלכות שקבלתי
מהבקשה.

וד"ל בקשה נחקבלה בבית המשפט הזה (השופט
ג' פ. פיליפס) נגד ר' ... זה מזהירה
(אלעדזינג) בענין אשמת משפחתי (פאמילי
אפפנעט) וגם שם על הלו (ארדער) שהמשיב (ר'
...) לא יעשה שום נזק וכו' לבעלת הבקשה וגם

למקום אחר, וכ"ש אם לוקחת אתה הילדים ואח"כ
מבקשת מהשופט הגנה (ארדער אף פראטעקשאן)
שכתבו דאין זה ענין של הגנה אלא מסירה
לערכאות והטעם דכיון שעזבה את בעלה והלכה לה
מביטו עם הילדים הנה אין עליה עוד אימת בעלה
כלל, ואלא מבקשת עילה ועלילה היאך לגזול את
הילדים מבעלה ולחייבו בחטומים מה שמעולם לא
נחייב ולכן הולכת ומשחמשת בחק המדינה של
הגנה ארדער אף פראטעקשאן חזרה פשוט מאד
שכיון שהיחה יכולה ללכת עם הילדים ולא עשה לה
כלום הרי היא הגולנית שבולה את הילדים ואדרבה
כאן נהפוך הוא שהוא עושה דין לעצמו להזיל את
בניו ומותר לו להבעל ליקח הילדים אשר חקן אותו
ה' ולא להניחם אלא אשה חזרה שמוסרת את בעלה
וגחלת הילדים מאזניהם ומשפחתו ובחורה משפחת
האב נקרא משפחה שאין זו אשה כשרה שכמעט
אסור לאיש ישראל לדור עמה, ועכשיו נחפץ
כחומר מוחס שלו יש דין שאדם עושה דין לעצמו
וחק הגנה ע"פ החורה הקדושה ולא מהא חורה
שלימה שלנו כשיחה בעלה שלהם.

ולכן תמהתי מה דפשיטא לכמה אנשים ואפי'
רבים שלקרא השוערים או לילך אל השופט
ולשאל ארדער אף פראטעקשאן כאלו וכיוצא בזה
זה בסדר גמור, ובאמת כי זה טעות גמור וח"ו
לכני או בנות ישראל ללכת לבית משפט העכו"ם
וערכאות שלהם במקום שאפשר ללכת לב"ד של
ישראל ואפי' לעשות דין לעצמו לא החירו ללכת
לערכאות אלא כשאין בידו אופן אחר ובשעת מעשה
וכמ"ש לעיל בסמוך אבל כה"ג אינו בכלל ח"פ
מאד. והרבה שגו בזה והחירו הליכת בערכאות ח"ו
בחנם ולא דבר. והקולר חלי על הרבים המקילים
בזה ח"ו. עד כאן ההעמק ממה שכתבתי להג"ל.

ועתה נראה לפענ"ד להוסיף מה שנוגע לענין
נידון דידן, הנה האשה ... שהלכה ובקשה לו
הגנה (פראטעקשאן ארדער) נגד בעלה לאחר שהם
כבר היו לפני הב"ד במאנסי א"כ אם האמת שלא
נמכוונה רק להגן על עצמה למה לא הלכה קודם

על אדם כשר בישראל, כ"ש שעל האב נאמר כרחם אב על בנים ועיין מהרי"ל דרחמי האב גדולים על הבנים יותר מן האם דבנשים כתיב נשים רחמניות בשלו ילדיהן וגו' אבל באנשים רחמי האב פשוטים.

ולכן פשוט בדין דהוה חרמי לרעותא סדא שבקשה מהשופט לאחר שקראה השופרים או אפילו בלי לקרוא השופרים ולא הלכה לב"ד מקודם לבקש הגנה אפילו לעצמה אלא הלכה לערכאות לבקש ארדער אף פראטעקשאן לעצמה, והשמיט למקור בשביל הילדים וליקח הילדים בזרוע מחמת ידי האב לידה, לפענ"ד פשוט דלגבי הילדים נקראה מוסרת אלא אפילו לגבי עצמה נמי לפענ"ד הו"ל מוסרת בערכאות ולא הולכת בשביל הגנת עצמה. והדברים מוכיחים עליה שכוונתה להוציא הבנים מרשות האב לרשותה, ועל הבנים ודאי שאין צידה ללכת להשופט ולהוציא הבנים מרשותו בלי רשות ב"ד וכיון שהלכה ובקשה הגנה גם להילדים שלא יוכל האב לגשת עליהם ולהדריכם ולחנכם א"כ הרי אפילו מה שהלכה ואמרה בשביל פראטעקשאן אין זה פראטעקשאן אלא מסירה בערכאות.

ובאמת כי גם סופה מוכיח על מחילתה שכפי שאמר וכחב במכתבו של מעכ"ת שאמר לה שחלך לב"ד השיבה למעכ"ת שקודם חגמור הבית משפט ותקבל את הילדים ואח"כ חלך לב"ד הרי שעל הבנים לא רוצה ללכת לב"ד חיה הייתה כוונתה גם כשבקשה פראטעקשאן להילדים א"כ גם על עצמה הוכיח הדבר שהיא בכלל מקור ולא בכלל מגנת על עצמה.

והטענה שמעכ"ת כתב בשמה שטוענת שלאחר שחקבל מהבית משפט אפוטרופסות על הילדים וגם יקבעו לה סכום כסף להחזיק עצמה והילדים מהבעל כמה שהם יראו להחליט ורק אז חלך להב"ד, לא הבנתי כלל דעל זה אנו דנין אם הילדים שייכים לה או לו חיה הוא מצות ב"ד לקבוע ולא הבית משפט. ולא ידעתי למה חלך ועל מה חלך אח"כ עוד להב"ד, שאם חלך אח"כ וחשמע

הילדים, כפי שראיתי בזהו (הנקרא טעמפארערי ארדער או פראטעקשאן) נכתב בכתב יד "ענד טשילדרען" כלומר הילדים, והנה זה אינו לו הגנה סתם אלא זה מסירה שמאשמת את בעלה כאיש מסוכן ומסכן כל המשפחה, פאמילי אפפערנס שזה מסירה ומלשינות גדולה על הבעל, זה ודאי אינו כלל ההלכה של אדם עושה דין לעצמו ולהגן על עצמו, אלא זה דין של ריחוק האב מן הילדים וליקח הילדים ברשותה בכתב ע"י הערכאות והשופט העכו"ם ופשוט דהו"ל מוסרת בעלה ומלשינה עליו בכדי ליקח הילדים הימנו.

ורדן הגנה, הוא במקום שאדם רואה מי שהוא אורב עליו וחושש שהוא בסכנה או קרוב לסכנה יש לו רשות להגן על עצמו ונלפענ"ד הוא נכנס בגדר של הבא להרגך וחייך קודמין וכיוצא בו או שהוא בכלל דין של הבא במחמת עיין רמ"ה שם שהקשה למה מותר להרגו שהרי הבא במחמת לא בא רק על עסקי ממון יותר הבעל הבית על הממון חיה לא יהרגו וכי בשביל ממון שיקח ממנו מותר להרגו והיכן מצינו שעל לאו דגזילה מותר להרוג, ומי דהחורה ירדה לסוף דעתו ע"ש ולכן אפי' שלא במקום סכנה נמי אפילו להכותו מותר וכ"ש להגן על עצמו.

אבל על הילדים האב הוא הבעלים כמו האשה או יותר ממנה ואין האשה נאמנת בסתם ללכת לערכאות ולמסור את בעלה ולהלשין עליו שהיא מסכן את בניו ואדרבה זה הוא מסירה נוראה ומלשינות על הבעל שהוא האב של הילדים שהוא מסכן אותם ונריכין הגנה מהמשטרה בשבילם, וכי על זה לא בעי עדות ברורה להוציא שם רע על אב בישראל שהוא סכנה ילדיו ורוצה לסכן אותם ויבאו השופרים והשופטים של עכו"ם ויגזלו הבנים מהאב. ולא זאת בית משפט עכו"ם אסורים אלא שום ב"ד בישראל הכשרים לא יאמינו לה על דבר כזה ואסור להאמין לה ע"פ החורה כל שלא נחברר דבר זה ע"פ עדים, וכל שלא נחברר דבר כזה לא מפיה אנו חיים, ואדרבה היו מלקין אותה על הוצאת שם רע

סימן קצו

עוד להג"ל

טענת שכבר השקיע עשרים אלף דולר בערכאות

ועל טענתה שטוענת האשה שכבר השקיעה עשרים אלף דאללר לעו"ד לא הנחי הטענה, וממ"נ אם לא הימה רשאי להשקיע וללכת לערכאות הפסידה לעצמה ומי אשם לה, ואם חושבת שכדין הלכה, חלף לז"ד ותחבצ את הבעל שישלם לה אם ההוצאות שהוציאה בשבילו כי דינא הכי הוא, וכן להיפך אם הבעל יטעון שמשלם לו כל ההוצאות שעלו לו בערכאות במקום שהיא גרמה לו והלכה לערכאות, ואז שתפנה למי שהחיר לה ללכת לערכאות בלי לזרז כל העניינים אם מותרת ללכת לערכאות וע"ד שאמרו בגמ' בזכרות (כ"ח ע"ב) דן את הדין זיכה את החייב וכו' מה שעשה עשוי וישלם מביטו ועוד שם ומעשה בר' טרפון וכו' א"ר טרפון הלכה חמורך טרפון ועיין טוש"ע (ח"מ סי' כ"ה) ועיין עוד שם סי' כ"ו, ולכן טענתה שהוציאה עשרים אלף דאללר אין זה טענה שבשביל זה לא חסגור את החיך בערכאות אלא חסגור את כל החיכים קודם ואח"כ תחזור לז"ד ואם מגיע לה כסף שהוציאה בערכאות תבקש מהב"ד והבעל ישלם ההוצאות אם יראו הב"ד שמגיע לה ובאם הליכמה הימה שלא ברשות אזי אדרבה חייבת להחזיר ההוצאות להבעל שגרמה לו, ואטו מי שאכל שום יחזור ואכל שום ואנחנו נסייע לה.

עוד הנני בזה לסתור טענתה שתקבל הילדים וההחזקה להם מבעלה הרי גם בעניני החזקת האשה והילדים שזה כבר בעניני ממונות דדינא דמלכותא דינא, מ"מ לאו בכל מקום אמרו כן אלא

להם מה שיאמרו א"כ ממילא לא יועיל כלום מה שהשופט יתן לה, ואם לא תשמע אז למה חלף אח"כ, אם לא שחושבת שאחר שתקבל הכל מהשופט וערכאות כפי רצונה, תבקש מהב"ד להכריח את בעלה שיתן לה גט ויקיימו ויאשרו את פסק הערכאות ואם לא יעשו כדבריה לא תשמע להם ממילא, אלא תלך ותחרף ותגדף ככן איש מזרי שיאל מבית דינו של משה חייב ותצטק שהיא עגונה אם לא יתן לה הבעל הגט, והב"ד מעגנן אותה והבעל והב"ד והחורה הם אחריים כביכול על הנשים, ואין ברירה רק לשנות החורה וליתן לנשים שוין שיוכלו לגרש את בעליהם כרצונם חו"ל כפירה ממש בחורת ה'.

אבל לא זו הדרך מוציאתה מידי עבירה, כי על הב"ד לקבוע מי שיקבל הילדים ואף אם הב"ד נמי יסכימו כמו הערכאות מ"מ אשר תשים לפניהם כחצי צפ' השבוע ודרשו חז"ל וגם הובא ברש"י דאפי' בדבר שדיניהם שוים לשלנו אפילו הכי אשר תשים לפניהם ולא לפני עו"כ. ולכן אפילו תקבל מהשופט קאסטאדי או שאר הנחות לפי רצונה הרי עברה על מצות החורה אפי' תקבל מה שהחורה נמי הימה נותנת לה, וכ"ש שאם הב"ד יקבעו באופן אחר והב"ד הם הקובעים ולא הביט משפט היאך יתנהג האב עם בנו, וגמלא הוא בכלל גחל נפשות ומסייע לידי עוברי עבירה לגזול נפשות ישראל שהם הבנים והבנות מאביו, ואם עי"ז ח"ו יגרסו חסרון בחינוך הבנים או כיוצא בו הרי הוא בכלל גדול המחטאיו יותר מההרגו. ובכלל עשו כהיום הענין של החזקת הילדים ואכל מי יהיו ענין של פוליטיקא ובאמת כי הוא אחריות גדולה כי הוא בכלל דיני נפשות, ואין שום בית משפט יכולין לדון בזה אלא ב"ד של ישראל ע"פ החורה אשר יורוך.

יותר משחייב ע"פ החזקה או ליקח הבנים אסורה
אם לא מגיע לה ע"פ החזקה והוא אינו מסכים
וכ"ש היכא דהב"ד מתירה בה שהיא המוסרת
שחייבת להחזיר הכל וליקח לב"ד. ועיין ח"מ סי' כ"ו
פרטי דינים בזה, וברמ"א שם כתב שמחרימין את
ההולך עם חזירו לערכאות וכן היו מחרימין
המחזיק ביד ההולך לפני עו"כ (ריב"ש סי' ק"ב)
ושחייב להחזיר לו כל ההוצאות שגרם לו ולפיסו
וכולי האי ואולי, ועיין מהרי"ק שורש קנ"ה הובא
ברמ"א הנ"ל. ולכן טענחה שהוציאה הוצאות על
העו"ד אין זה טענה כלל אלא אדרבה הצעל יכול
לחבוט ממנה הוצאות על עו"ד שלו שגרמה לו ליקח
עו"ד כדי להציל עצמו מהמסירה ח"פ. ועיין
ספרינו משנה הלכות ח"ה סי' קי"א.

סימן קצח

עוד להנ"ל

בידור למי שהולך לבית המשפט תחילה

ואודות הטענה שהצעל הלך לבית משפט מתחילה,
הנה לפי המאריך של הבקשות האשה
הלכה למספרם דשון 25 בקווינס, והצעל למספרם
דשולי 21, נמלא הצעל הלך לאחר שהיא הלכה לבית
המשפט לבקש פראטעקשאן ארדער וגם ליתן לה
אפטרופסות על הבנים, א"כ הרי הבקשה שלה
היחה ליקח ממנו הבנים וא"כ ממילא מה שהלך
הצעל הוא רק כתשובה על הליכמה וכן כתב עו"ד
... והציאו לי צילום שהסאמאנס הזה של הצעל
ביחוד אומרים שהם כחולאה ופועל יוצא על
ההבקשה שהגישה האשה, והגני מלך המכתב. ולכן
אין טענחה טענה אלא היא שהלכה לערכאות תחלה
וכמו שהעידו הב"ד לפנינו.

ומה שנוגע בכלל להי עיני להחלמד במקום אחר
למודעי אני צריך דאפילו היכא דיש היחר
גמור לאשה לקרא המשטרה וללכת לערכאות בשביל
להגן ממש ואין לה דרך אחר להגן על עצמה,

מה שנוגע לעניי מקח וממכר וכיו"צ דאדעמיהו
נכנסין בעסקים, אבל בדין אם הוא מעות הן
מזונות והן שאר החייבות שחייבו השופטים לשלם
לא מיבעיא אם חייבו הצעל משלומין אשר ע"פ
החזקה היה פטור מלשלם, ובפרט אם יחייב מזונות
לאשה או שאר החייבות כגון לשלם להם ציטות
רפואי (אינשורענס) וכיוצא בו לאחר גירושין שאין
עליו שום החייבות ע"פ החזקה אפי' על אשה
כשרה ואינה מורדת ומוסרת כלל, וגם הילדים
שע"פ החזקה יש להם גבולין ואם עצרו על זה הרי
המעות גזל ולא אמרינן בזה דינא דמלכותא כלל
אלא אפילו לא פסקו לה ציטת המשפט רק מה
שהצעל מחייב אפי' ע"פ החזקה נמי עברה על
לפניהם ולא לפני עובדי ע"ז כמבואר ברמ"א ח"מ
סי' כ"ו שם, דדוקא אם פסקו מה שנוגע להם
בדיני מלכות אמרינן דינא דמלכותא דינא, אבל
בשאר דינים צריך דוקא לב"ד ישראל.

ואפילו באשה שהלכה בהיחר לערכאות, וכגון
שהצעל סירב ליקח לב"ד של ישראל או
כיוצא בזה ומ"מ אם יחייבו הציט משפט לשלם לה
ולהבנים מה שע"פ החזקה לא הי' מחויב הרי הוא
גזל ממש ואסור לאשה לקבל כסף זה ואפילו נוחנה
הכל להבנים מ"מ המעות גזל הוא והוא הגחלה
ונוחנה אח"כ להבנים והלכה מפורשת הוא ואין
צריך לפנינו. וכל המסייע בדבר עמיד ליתן את הדין,
שמסייע לעשוק ולגזול ממון ישראל, ואם יש ביד
הצעל להוציא הממון או שחזרה לשוב לה' חייבת
להחזיר כל הכסף שקבלה ע"י הערכאות שאינו מגיע
לה ע"פ ד"ת, וידוע דלפרנס הילדים אפי' בזמן רב
אמי ורב אפי' לא הוציאו מה שאינו חייב ואפילו
העמידו אותו על העמוד ואמרו עורבי בעי בני
והאי גברא לא בעי בני אבל לא כפו אותו לשלם מה
שאינו מחויב ע"פ החזקה, וצריך להסביר את זה
להנשים וגם לכמה מהרבנים שלא למדו דיני א"ע
ולא דיני ח"מ באיסור גזל מאחרים.

ולכן בנידון דידן מאחר שאפילו היחה אשה שהלכה
לערכאות בהיחר מ"מ להוציא ממון מצעלה

יתן ה' ונוכה לעבדו באמת ובאהבה ושלום על ישראל
החותם בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן קצט

גזל שינה

בפרוס הפורים התשנ"ה ק"א תר"א
מע"כ יד"ע ויד"ג האי גברא רבה שמו הולך מסוף
העולם ועד סופו הרב הגאון המפורסם כולו אומר
כבוד כקש"ת מוה"ר שמואל הלוי ואזנר שליט"א
גאב"ד ור"מ זכרון מאיר ב"ב בעמח"ס שו"ת שבת
הלוי ור"ס

אחדשג"ת בידידות נאמנה,

עיינתי במחנמו החשובה ספרו דמר ת"ז ומ"מ ורק
לאות הוקרה הנני להעיר בח"ז ס' רכ"ד
נחמפק בידון גזל שינה מה הוא.

ובענייני כחנתי גם אני כזה וקנה מקומו בספרי
משנ"ה מהד"ת (מ"מ ס' תמ"ג)
והנאמי הא דחנן סנהדרין (ע"א ע"ב) שינה ויין
לרשעים הנאה להם והנאה לעולם, לנדיקים רע להם
ורע לעולם, וא"כ המעורר הנדיק משנמו טובה הוא
לו וטובה לעולם ודאי יחא ליה בטובתו וטובה כל
העולם וליכא כאן גזל אלא אדרבה טובה חכות הוא
לו, ולכל העולם, והקצ"ה נתן לשכ"י בינה להבחין
בין יום וצין לילה ומעורר הנדיקים משנחם, ואם
הי' גזל היאך נתן לו דעת לעורר, ובזה"ק (ת"ג
דף קע"א) מנחם פלגו ליליא שלהובא דעמודא
דינחמ מפיק ונטיש בהאי חרעגולא דאקרי גבר קרי
והיב שיח קלין וכלהו בסכלתנו וכו' וקראין ונפיק
מניה שלהובא אחרא ומטי לון תחות גדפייהו וקראן
איהו מה קרי בשעתא קדמאי קרא ואמר קול ה'
בכת קול ה' בהדר ובשעתא תניינא קרי ואמר קול
ה' לעיר יקרא וגו' ע"ש מה שמאריך בצינת השכ"י
הנ"ל.

ומ"מ מה שטגע לענין גט אס מחמת פחד הגרים
יתן גט הגט פסול וכמו שכתבתי לעיל האי גברא
שהניחו אותו לילה בצינת הסוהר ודאי אי טחן אח"כ
הגט פסול ובטל ומבוטל כיון שאין טחן מדעתו וגם
לא הי' טחן קודם שהניחוהו במשמר צינת הסוהר
והרי חלמה עזמה בגוי והגט בטל מדאורייתא, ואין
זה ענין להגנה שמותר עם כל זה אונס יש כאן וזה
פשוט והמערב שני הדברים הרי הוא כמערב כלאים
מ"מ כיון דאין הא"ג והדברים פשוטים והדבר נחמך
כתבתי מה שעלה בידינו ע"פ החורה. ועמה יראו
נשים כשרות ויראו שלא יפלו ח"ו בחדת שחת לאבד
ב' עולמות עוה"ז ועוה"ב.

ולסיום הדברים אבקש ממעכ"ת ידידי יתן עיניו
על מכתבי זה ויראה כי אין הנדק אס
האשה זו לענין הליכה לערכאות ("ואני מחנה כי
אין אני רוצה להגיד שום דבר לעצם הענין ולא
להתערב בהריצ שנייהם וע"ז ידונו הב"ד ואם אין
לה אימון בב"ד זה של מאנסי יעשו זכ"א וידונו
ע"פ החורה אשר יורו") והיות כי מעכ"ת הוא
איש חכם ונבון, ודבריו נשמעים אצלה, נא להסביר
לה הדברים וחומר האיסור של ערכאות שהוא בכלל
עו"ז והנני מקוה שתקבל את דבריו, ומיהו אס
אעפ"כ תסרב האשה ולא תרצה ללכת מערכאות
ולדון בידי ישראל אז הרי זו האשה יש לה דין
עוברת על דת חורה בשט נפש והיא בכלל מוסרת
שעליה אמרו מה שאמר, ואז הב"ד של מאנסי
יכולין להחרימה ולכל מי שמסייע לה ואם יבקשו גם
מרבנים אחרים לחסום מצוה לכל מי שמבקשים
ממנו להשתחף לבער הרע מקרב ישראל ולא יהי'
חורת ה' ובני ישראל ודמם הפקר ואם חשוב לה'
תרחמהו.

והנני חוזר על בקשתי היות כי מעכ"ת הוא איש נבון
וחכם אבקש מכ"ת למען כבוד התורה ולמען כבוד
האשה והמשפחה והילדים, אלו דברי ידידו אדם
מיעוט לעולם הבוכה על חילול השם ועל קדושת בית
ישראל שח"ו נתחללה אשר הקב"ה בוכה והמזבח
מוריד דמעות על המגרש אשתו ראשונה ואמר למחות
את שמו הגדול כדי לעשות שלום בין איש לאשתו,

אלקי עושי נטחן ומירות כלילה, ופרש"י ולא אמר לא הוצרך להחלוק ולומר איה עושי והריני חרב מי שנטחן ומירות של חורה כלילה ולהכי נקט לילה שהקול נשמע מרחוק ע"כ. הרי שפי' דוקא שילמוד בקול עד שהקול נשמע מרחוק ופשוט דהשכנים ג"כ שומעים הקול דהכין פי' מרחוק ואם השכנים לא ישמעו מי ישמע.

ועיין ח"א למהרש"א שם מה שמחק פי' רש"י ז"ל, ובגמ' שהרי לא איברא סיהרא אלא לגירסא (עירובין ס"ה) ועל דרך כלל קיי"ל דלימוד החורה בקול דוקא כדאשכחן בזה"ל חלמידא דאשכחיה ברוריה דהוה קא גרים כלחשה בטשה ביה אמרה ליה לא כך כתיב (ש"כ כ"ג) ערוכה בכל ושמורה אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך משמורת ואם לאו אינה משמורת, והרי דבעי דוקא קולה בלימוד ועיין חוס' מגילה ל"ב ע"א ד"ה והשונה בלא זמרה, ובחוספחא פרה פ"ג זמר בו חדירא, ובע"ז ג' ע"ב יומם ילדה ה' חסדו וכלילה שירה עמי, וצוה"ק פ"ט אין רנה של חורה אלא כלילה, ובגמ' סנהדרין (ל"ב ע"א) ואמר ר"א כל בית שאין דברי חורה נשמעין בו כלילה אש אכלחו, ובח"א למה כלילה דביום אפשר לא נשמע הקול מפני קול המולה של המון אכל כלילה שהקול נשמע ולא השמיע אש אכלחו מצואר דבעי דוקא להשמיע הקול ע"ש.

ובבב"ב (כ' ע"ב) חקן חטא שצחצר וכו' אכל עושה כלים יולא ומוכר ואינו יכול למחות בידו ולומר איני יכול לישן מקול הפטיש ולא מקול הריחים ולא מקול החיטוקות, ובגמ' מ"ש רישא ומ"ש סיפא ואמר רבא סיפא אחאן לחיטוקות של בית רבן ומחנקת יהושע בן גמלא ואילך שחיקן שיהיו מושיצין מלמדי חיטוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר וברמב"ם בפיה"מ ולמה אינו מוחה עליו בזה"ל החיטוקות ואע"פ שהם נכנסים ויוצאים להרבות החורה בישראל ולפיכך אין הדין בזה נוהג אלא במלמדי החיטוקות חורה, אכל אם הי' מלמד חשבון או חשבונות יש לו רשות למנעו ואמר לו

ובספרי מוסר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיפו מחרדמחכם (ועיין רמב"ם פ"ג מהל' חשונה ה"ד), ואם הוא ח"ו רשע אז אין לעוררו כי שינה נאה הוא לו ולעולם, ואם מיירי באלים חולה ומקיפו ומטרידו אין זה ענין של גול אלא מייק את חבירו מה שמעוררו ולפעמים הוא בכלל פק"נ ובגון חולה שישן שמוחר לכבות הנר כדחנן (שבת כ"ט ע"ב) המכבה את הנר מפני החולה שישן פטור ואם מעוררו הרי הוא בכלל פק"נ ח"ו, אכל אפי' במקום איסור לעורר הכל ענין היחק ולא גול. והמאירי ב"ב כ' ע"ב אמר המאירי חטא שצחצר יכול הוא למחות כלומר אחד מבני החצר שראה לעשות צדימו חטא יכולים השכנים או אחד מהם לעכב עליו ולומר אין אנו יכולין לישן מקול הנכנסים והיוצאים, אכל עושה וכו' בחוך ביתו ואינו נמנע מפני היחק שינה וכו' ע"ש והרי דקרי ליה היחק שינה אכל לא גול.

סימן ר

עוד להנ"ל

הלומד בקול ומפריע שינת חבירו

עוד שם כחב מעכ"ג לומר דח"מ הלומד צדיה"מ ונשמע קולו צבואו אל הקודש החולה עד שמפריע השינה להשכנים כלילה הוה בכלל גול שינה.

ולפענ"ד בהרמנוחא דמר כ"ג שליט"א לא מיבעיא ח"מ או אפילו הרבה ח"מ הלומדים צדיה"מ דרך לימודם אפי' בקול שמעורר השכנים אין בזה איסור כל שהוא דרך לימוד ואפילו רועש כקול הר סיני נכלל שלא מחכין ח"ו להפריע ובלומד חורה עסקינן אלא אדרכה אפילו יחיד או רבים צדימו הלומד בקול כלילה ליכא בזה איסור ח"ו אלא מצוה וחיוב, ובגמ' עירובין (י"ח ע"ב) וא"ר ירמיה בן אלעזר כל בית שנשמעין בו דברי חורה כלילה שוב אינו נחרב שנאמר ולא אמר איה

כלומר כל האזהרות מענין אחד הם לשמור את עצמו א"כ לכאורה ללקות נמי ילקה.

ומה שנלפענ"ד להוסיף ביאור דבגמ' (שבת ק"מ ע"ב) ואמר רב חסדא האי מאן דאפשר ליה למיכל נהמא דשערא ואכל דחיטי קעצר משום בל ששחית, ולא מילתא הוא בל ששחית דגופי עדיף, וי"ל ממ"נ אם פת קיבר מזיק הגוף כדאמר בל ששחית דגופי עדיף א"כ בכלל אמאי מותר לאכול פת קיבר והא עבר גם משום ושמרחת את נפשותיכם ואפי' כשאין לו פת קולת ידחוק עצמו אחר פת קולת, ואם אינו מזיק בל ששחית דגופא ליכא, ברם נראה דגדר דהני מילי הם גדר להמנע מהם ונפ"מ למי שממונו חביב עליו מגופו שמוחר בפח קיבר ולכן תלוי בגבול דמי שחש להגוף יותר יאכל פת קולת ויזיח על האכילה הגם שיטריך לטרוח יותר להשיג פת קולת שעולה כפלים מפת שעורים ולא נאמר שאסור לו לפזר ממון על פת קולת וכעין שאמרו המצוה אל יבזו יותר מחומש שלא יטריך לצריות אלא מותר לו לפזר על פת קולת דבל ששחית דגופי עדיף ואכלו הוא בגדר בל ששחית דגוף אבל אם רוצה לאכול פת שעורים ליכא איסור, וראי' לדבר דאל"כ גדולה מינה הי"ל לר' חסדא לאשמעינן דהאי מאן דאכיל נהמא דשערי במקום פת קולת עובר על לאו דושמרחת, וזה לא שמענו מרב חסדא אלא להחיר בא לאכול פת קולת אבל לאסור פת קיבר לא שמענו.

ברם נאמנים עלינו דברי הרופא הגדול רבינו הרמב"ם ז"ל (נפ"ד מהל' דעומה ה"א) שכחב וי"ל הואיל והיות הגוף צריא ושלם מדרכי השם הוא שהרי א"א שיבין או ידע דבר מידעת הבורא והוא חולה, לפיכך צריך להרחיק אדם עצמו מדברים המאבדין את הגוף, ולהנהיג עצמו בדברים המחלומין ואלו הן וכו' (ה"ט) יש מאכלות שהם רעין ציור עד מאד וראוי לאדם שלא לאוכלן לעולם כגון הדגים הגדולים המלומים הישנים וכו' הרי אלו לגוף כסם המות, ויש מאכלות שהם רעים אבל אינם כמו הראשונים לרוע לפיכך ראוי לאדם

איני יכול לישן לא מקול הנכנסין ולא מקול היוצאין. ועיין רמב"ם פ"ו מהל' שבתים ה"ב וכן יש לו ללמד חיטוקות של ישראל תורה במוך ביתו ואין השומפין יכולין למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולין לישן מקול החיטוקות של בית רבן, ועיין לח"מ שם אפי' לא הוחזק וטוש"ע ח"מ סי' כ"ה ס"ג, עכ"פ נלפענ"ד דח"מ הלומד בקול ל"ש צביהמ"ד ול"ש צביהו אע"פ שמעורר השכנים מותר ומזה קעביד ואם ישמעו אחרים ויעמדו וילמדו גם הם חבא עליו ועליהם ברכה.

סימן רא

עד להנ"ל

ארכל מאכלים המזיקים לגוף

בח"ח (סי' רנ"א אות ו') צידון שמירה הצריאות באוכל מאכלים המזיקים שכחב השאל לחמיה על האג"מ ח"מ ח"ב סי' ע"ו שמינעת ממאכלים בלתי צריאים ראוי להמנע מהם אבל אין זה בגדר איסור והקשה לו מדברי הריטב"א שזועות ל"ו ע"א ד"ה א"ר ינאי שכחב דהללו של ונשמרחת כולל שלא יאכל ושמחה דברים רעים ומשמע דהעובר הוא באיסור דאורייתא, ומעב"ג ביאר דברי הריטב"א דמיירי במאכלים הרעים לאכילה ושמח ומחזיקים להזיק כולם או רובם לא כן באוכלים דלרובא דאינשי הם הנאה ממש, והאריך להסביר שם דבריו היקרים.

ויפה העיר אלא לדעת השואל גדולה מזו הי' ליה לשאול דלא זו דהו"ל איסור דאורייתא אלא גם לוקין על לאו זה שהרי הריטב"א שם הקשה היאך לוקין על לאו זה הא הו"ל לאו שבכללות דהא דרשינן כמה מילי מהאי קרא שלא יעמוד במקום סכנה ושלא יאכל ולא ישחה מדברים הרעים ואין לוקין על לאו שבכללות ומי לעצמו לחלק דלאו דלא חאכלו על הדם מדרש להרבה עניינים חלוקים ולכן הו"ל לאו שבכללות אבל כאן הכל מילתא חדא הוא

אחדשה"ט,

ועל דבר אשר שאל עוד על מה שכתבתי שהמקרב לדין שמומר לו להחזיק לילך לערכאות אבל דוקא שיקבל הימר מפי ב"ד דוקא ולא מפי רב אחד, והלא לכאורה לפסוק בדיני איסור והיתר אפילו מורה אחד נאמן, ובדין ללכת לערכאות הוא מדיני איסור והיתר וא"כ דינא הוא דיחיד נאמן באו"ה.

דע כי ודאי להורות להמיר או לאסור ללכת לערכאות הוא מדיני איסור והיתר ומיהו הרי הדין זה הוא נוצע מכח דיני ממונות או כיוצא בו שנוגע לחזירו וכ"ש נפשות שנוגע למקור גוף חזירו ולכן אין דין בו אלא אותו ב"ד שהזמינו את הצדדים לדין ולא בא נד אחד או סירב מאיזה טעם או הצ"ד מתרין אותו ואחר ההתראות כותבין עליו סירוב ומתירין לו ללכת לערכאות וכיון שצריכין להתרות בו ולכתוב עליו כתב סירוב א"א זה זולתי ב"ד ולכן צריך כל הצ"ד גם לחמוס על ההיתר וכל שלא עשו כן הרי אין כאן הימר וההולך בחתימת אחד מהדיינים וכיוצא או שצפי לא מסכימים כולם רק אחד או שנים מהם אין שום הימר לההולך והקולר חלי בהמחיר וכבר הבאנו כן מחש' הרמ"א סי' פ"ד ואחרונים דהימר שניתן מפי רב אחד אפי' גובה ארזים גבהו אינו הימר וכ"ש בלי להזמין הצד רק שהולכין לאיזה רב ושואלין אותו בדרך עזה והוא אומר "נא מיט איהם אי שוין בעסער אין קארט ווי א ב"ד" וע"ז סומך ח"ו ואינו כלום ואין הימר מועיל רק לאחר ג' הזמנות ואפי' אומר בע"פ שלא יבא לב"ד מ"מ אין החובע נפטר בזה מלהזמין ולעשות כל הסדר חה פשוט מאד.

וכרגע ראיתי מכח כח"י ידידי הגאון מוה"ר ישראל יעקב פיישר שליט"א בירושלים עיה"ק סגן ראב"ד דעדה החרדית שנשאל מרב אחד שטען שלהורות ללכת לערכאות הוא שאלה של איסור והיתר ולכן אפי' רב אחד יכול לפסוק בה והשיב דהאמת שהיא שאלה של או"ה אבל החשבה

שלא לאכול מהן אלא מעט ואחר ימים הרבה, ולא ירגיל עצמו להיות מזונ מהם וכו' (ה"י) יש מאכלות רעות אינם כמו אלו וכו' (ה"ד) ועוד כלל אחר אמרו בצריאות הגוף, כל זמן שאדם מחמל ויגע הרבה ואינו שבע ומעיז רפין אין חולי בא לו וכחו מחזק ואפי' מאכלות הרעים וכו' ואכילה גסה לגוף כל אדם כמו קס המות והוא עיקר לכל החלאים ע"ש.

והנה ביאר לן הרמב"ם ז"ל דכל אלו המאכלות שהם מאכלים הן רעים ביותר והן רעים קצת לא כתב אלא שראוי למנוע עצמו מהם, ומעין זה נמי מי שאסור לו לאכול סוכר וכיוצא בו שמוזק לו מאכל ראוי למנוע עצמו ומ"מ מדי פעם המניעה חיק לו יותר מהאכילה וכתבתי בעין זה להני שכבר הורגלו לשמות ולעשן סיגארות או כיוצא בזה, שהגם שלכתחילה לא ירגילו בזה אבל אם כבר הורגל בעישון, להפסיק לפעמים חיק יותר מהעישון, ועיין אבות דר"י האוכל אכילה גסה עובר משום שלשה לאוין שכתורה שציה עצמו וציה את האוכלים ומצד ברכה שאינה כחיקונה ועיין הגמ"י הנ"ל עוד נראה בזה דהכל חלי ביכולת שיש ויש, יש לך אדם שיכול ויש לו לאכול מאכלים ולברר כפי צרכו ודאי ראוי לו לברר אבל מי שאין בידו לברר אוכל כפי יכולתו ומ"מ אוכל פח צמח ומים צמורה ועל הארץ ישן וכל אלו לאו מדרכי הרפואה של הרמב"ם הם ואדרבה מי לער הם אבל קוי ה' יחליפו כח ויחדשו כנשר.

כעתירת וברכת ידידו בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן רב

המקבל היתר לילך לערכאות צריך דוקא מב"ד של ג' שהזמינוהו

י"ג תמוז התשנ"ו

מע"כ ידידי הרה"ג וד"ח כש"ת ... שליט"א

שחייב להחזיר הגזילה מה שגזל ואין בזה פטור משום חקנת השבים דא"כ כל גזילה שיגזול יעשו חקנת השבים שלא יחזור דאל"כ לא יחזור בחשובה. וגדולה מזו כחב החו"י סי' ע"ט בגר נדק שגזל בהיותו גוי מישראל בגיורו אי חייב לחזור אחר שנחגייר ע"ש ועיין ספרי משנה הלכות ח"ט סי' עד"ש ודו"ק.

אלא דבעיקר הדבר מה דפשיטא ליה להמנ"ח דהחובע חוב לאחר השביעית וגובה אותו גובים הימנו או מהיורשים כדין כל גזל א"כ היאך הקילו כדין פרחבל והניחו להם שלא לעשות פרחבל כלל עיין שו"ת הרא"ש כלל ע"ז וכלל ס"ד והביאו בטור ח"מ סי' ס"ז שז"ל ככרוכא על מה שנהגו לגבות חוב ועיין רמ"א שם שלא נהגו במקומות שם בחו"ל לעשות פרחבל כלל ולמה לא חששו על איסור גזל שגובים ממון שאינו שלהם כיון שהוא אפקעתא דמלכא והמורה הפקירה ממון שלו והפקיעה החוב לגבי הלוי וליכא כאן חוב והמשלם בע"כ הרי גחל ממונו ממנו.

איברא דעלה במחשבותי לפ"מ דקיי"ל פריעת בע"ח מלוא (כחובות פ"ו ע"א) ואמר ליה ר"כ לרב פפא לדיך דאמרת פבע"ח מלוא אמר לא ניתא לי דאיעבד מלוא מאי א"ל תנינא במה דברים אמורים במלות ל"ת אבל במלות עשה מכין אותו עד שחלא נפשו ופרש"י פבע"ח מלוא. מלוא עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו דכתיב הין נדק שיהא הין שלך נדק ולא שלך נדק ע"ש. נראה דהיכא דלאו מלוא הוא הכ"נ דאין צריך לפרוע א"כ בשנת השמיטה ליכא מלוא לפרוע כלל כיון דליכא אפקעתא דמלכא ובטל החוב ממילא, ול"ל משמט אי בכלל (גם בעיקר המלוא של פריעת בע"ח פעם דקדקתי דא"כ לפ"מ דקיי"ל ב"ק ט' ע"א אמר רב הונא במלוא עד שליש ומפרש ר' זירא בהידור מלוא ובחוס' שם ד"ה אילימא דאין צריך לבזבז כל ממונו לקנות אחרוג אפילו לא ימלא בפחות והוא מלוא עוברת ואפילו שליש ביחו משמע דלא מחייב והמבזבז אל יבזבז יותר מחומש ועיין ר"ח שם

צריך להיות שהנ"ד שהם קראו לו והזמינו אותו ולא בא לדין שהם צריכין ליתן את ההימור וחכם ישראל יעקב פישר, ולכן פשוט שאפי' אם מי שהוא שיבא עם הימור מרב שלא הזמין הבעלי דיין לדין וכ"ש יחידי שאין ההימור זה הימור כלל.

אלו דברי ידידו דושכ"ת החותם בלב ונפש, מנשה הקטן

סימן רג

מי שגבה חובו בשנת השמיטה וחזר בחשובה אי חייב להחזיר

מע"כ ידידי ורב חביבי הרב הגאון המפורסם ור"ח כש"ת מוה"ר שמואל אליעזר שטרן שליט"א ר"מ ודומ"צ ב"ב יצו"א

אחדשכ"ת צידדות, וכו'.

בדבר שאלחו בנע"ח שעברו עליו כמה שמיטות לפני חזרתו בחשובה וגבה חובותיו שעברה עליהם שמיטה ועכשיו חזר בחשובה האם חייב להחזיר כל החובות שגבה שלא כדין או פטור וכחב מעכ"ח דלפמ"ש המנ"ח מלוא חע"ט דגביית חוב לאחר השביעית פתיך ביה נמי איסור גזילה פשוט דעליהם להחזיר הגזילה או דילמא יש בזה דין מפני חקנת השבים לפוטרים מהשנה.

ולפענ"ד מה שזיין למנ"ח חע"ט ודייק מיניה דחייב להחזיר יפה כיון אלא דלא הי' צריך לספק ולדייק מלשונו שכן כחב המנ"ח להדיא מלוא חע"ז ח"ל ופשוט דהחובע חוב לאחר שמיטה וגובה אותו חוץ ממה שעובר על הלאוין ועשה של שביעית עובר על לאו דגזל כי הוא אפקעתא דמלכא והחוב נחלט ואינו מגיע לו כלום וצריך להחזיר לו המעות וגובים מנכסים ואם מת גובים מהיורשים כדין כל גזל ח"פ מאד עכ"ל ע"ש. וא"כ פשוט דמי שגזל ממון מחבירו כשהי' חפשי וחזר בחשובה

ובש"ע א"ח ס' חרנ"ו, ועכ"פ חיוצא ליכא א"כ השואל ממון מחזירו ומלוה עליו לפרוע ואם יהיה החוב יותר משליש או חומש הכ"נ דלא יפרע נמצא דמה שאמר כופין אותו היינו כמו עושה סוכה ואחריו וסוכה וחפילין ולא יחר וזהו דבר חדוש ולא ראיתי שיאמרו כן ובח' הארכתי בס"ד).

ואתא מחשבה וביטל מחשבה די"ל דאדרבה מה"ע אמרה חורה שמת והיינו דבענא החיוב על הלוה לקיים מצות פריעת חוב וזה החיוב לפרוע חובו הוא עד שיבא שנת השמיטה וכיון שבה שנת השמיטה ולא ה"י בידו לשלם ולא שילם הפקיע החורה מצוה זו וליכא עליו עוד מצוה לשלם חובו אלא דהחורה זכתה למלוה במצוה אחרת שיאמר משמת אני ובגמ' (גיטין ל"ז ע"ב) המחזיר חוב לחזירו בשביעית נרץ שיאמר לו משמת אני ואם אמר לו אעפ"כ יקבל הימנו שנאמר וזה דבר השמטה ופרש"י נרץ שיאמר דיבור של שמיטה כלומר שיש לו מצוה לומר דיבור של השמטה משמת אני ע"ש. ומה"ט אמרו חז"ל המחזיר חוב לחזירו כלומר המחזיר מעצמו ולא שחבצו ואם לא החזיר כלל אינו חייב להחזיר דכבר שמטה השמיטה בקוף השנה. ולכן אם לא הביא לו ולא רצה להחזיר בכלל ליכא כאן שום חיוב ללוה לשלם ולא דיבור למלוה לומר משמת אני.

אלא דא"כ נ"ע מה שאמרו חכמים המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה הימנו מה טעם זה והלא החורה אמרה לשמת וכי אין רוח חכמים נוחה בהשמת החוב מן החורה, י"ל כיון שפרש"י דכפריעת חוב מצוה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו דכתיב הין נדק שיהא הן שלך נדק ולאו שלך נדק ע"ש. ואם לא ישלם הגם שליכא מצוה לפרוע שהחורה פטרו מלשלם מ"מ ההין שלו לא נדק ונשאר שקרן וכדי לקיים הין נדק רוח חכמים נוחה הימנו.

ולדינא מה שלקמן לפענ"ד אינו חייב להחזיר מפני כמה טעמים חדא שהרי פסק

הרמ"א ח"מ הנ"ל דזה"י לא נהג עלמא לכתוב פרחבל ועיין ש"ע הרב ה"י הלואה סל"ו שכתב והחמיר לזמן הפרחבל לכתוב מחללת השנה ומ"מ כתב בעצמו שנמדינות אלו לא נהגו בפרחבל כלל ונהגו לגבות כל חובות בלא פרחבל ונחנו טעם לדבר ע"ש, ועיקר דין שמיטת כספים בזה"י הוא דרבנן וכמ"ש הרמב"ם ועיין בגמ' גיטין ל"ו ע"א שהוא מחלוקת ואמר אביי בשביעית בזה"י ורבי הוא וחקינן רבנן וכו' וא"כ בזה"י ליכא אפקעחא דמלכא אלא חיקון רבנן והם החזירו בפרחבל וכבר הארכתי בזה די"ל דחקינו למי שלא עשה פרחבל שיעיל מה שחקנו לדרי עלמא גם יש לן שיטת הבעה"מ והראב"ד בגיטין ל"ו שם בהשגותיו על הרי"ף דחכמים רק ממדת חסידות עשו פרחבל בזה"י והבע"מ עכשיו יש לו חוקת ממון והמשלם מסתמא מחל לו ממילא וכעין שכתבו בהמקדש באיסורי הגאה עיין קידושין נ"ו ובריב"ז שם מוכן וקידש בדמיהן מקודשת טעם הדבר מפורש בירושלמי שאסה"נ אינם שוים כלום ומעות שותן לו לוקח בהם גזל הם בידו או מחנה ועיין ריב"ז חולין ורמב"ן חולין דף ז' ובע"ז דף ס"ב ע"א מ"ט שכרו אסור, ובח' ח"ס ריש חולין דף ז' ועיין ספרי משנה הלכות ח"ט ס' חט"ו. ולכן נראה מכל הנ"ל דאין עליו חיוב להחזיר הממון.

שנית נראה לפמ"ש בס"ד במקום אחר, ח"ל שם והנה בטעם שלא נהגו במקומות בחו"ל לכתוב פרחבל נאמרו כמה טעמים עיין רא"ש כלל ע"ז וכלל ס"ד ס' ד' ועוד בכמה מקומות הביאו הטור שזוהו ככרוכא על מה שנהגו לגבות החובות בלי פרחבל וליכא דמשגח ביה ולכן ח"י שחיקחו דבראה כגזל ממון שאינו שלו כיון שהחורה הפקירה ממנו, ובמנ"ח מצוה חע"ז כתב להדיא ח"ל ופשוט דהחוב חוב לאחר שמיטה וגובה אותו חוץ ממה שעובר על הלאין ועשה של שביעית עובר על לאו דגזל כי הוא אפקעחא דמלכא והחוב נחלט ואינו מגיע לו כלום ונרץ להחזיר לו המעות וגובים מנכסים ואם מת גובים מהיורשים כדין כל גזל ח"פ מאוד עכ"ל, וא"כ חמה אקרא היאך הניחו להם

בטענת של מה בכך לעבור על איסור גזל ולהחזיק הגזל בידים.

ואשר נראה עוד דהרמז"ס בפ"ט מהל' שמיטה ויובל הט"ז כתב כשראה הלל הזקן שנמנעו מלהלוות זה את זה ועוצרים על הכחוב בחורה השמר לך פן יהיה דבר וגו' החקק פרחבל כדי שלא ישמט החוב עד שילוו זה את זה ואין הפרחבל מועיל אלא בשמיטת כספים בזה"ל שהיא מד"ס אבל שמיטה של חורה אין הפרחבל מועיל בו ובהשגות הראב"ד חמה א"ל אין זה מחוור דאבי הוא דאמר הכי אבל רבא פליג ואמר הפקר ב"ד הפקר והלכך נוהג בכל זמן ועיין רדב"ז וכ"מ שם מה שח"י ולכאורה תקשה גדולה מוז דבהלכה י"ז כתב הרמז"ס אין כותבין פרחבל אלא חכמים גדולים ביותר כבית דינו של ר"א ורב אסי שהן ראויין להפקיע ממון בני אדם אבל שאר בני דינין אין כותבין, ומשמע דמדין הפקעת ממון והפקר ב"ד הפקר בא עלה גם בזמן הזה וא"כ מ"ש בזה"ל דכשהפקעת שמיטה מדרבנן מהני פרחבל מדין הפקר ב"ד הפקר ובזמן הציט ששמיטת כספים דאורייתא לא מהני ב"ד דרב אמי ורב אסי ולכאורה לענין הפקר ב"ד אין נפ"מ בין בזמן הציט או לא ובשלמא למאן דלא בעי ב"ד כרב אמי ורב אסי אלא כל שלשה הדיוטות ואפי' שניים מהני בדיעבד לא תקשה אבל להרמז"ס קשה.

ובהלכה כ"ז שם כתב הרמז"ס ת"מ שהלוי זה את זה ומסר דבריו לחלמידים ואמר מוסריני לכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה אינו צריך לכתוב פרחבל מפני שהן יודעין שהשמיטת כספים בזמן הזה מדבריהם ובדברים בלבד היא נדחית, וכתב עליו הראב"ד ובדברים בלבד היא נדחית, א"ל דבריו קותרין זה את זה וכתב עליו הרדב"ז ולא ידעתי מקום הסתירה ולפענ"ד הסתירה שכתב הראב"ד היא מאחר שכתב לעיל דלא קגי ליה אלא בב"ד של רב אמי ורב אסי שיכול להפקיר ממון א"כ היאך כתב כאן מפני שהשמיטת כספים בזה"ל מדבריהם ובדברים בלבד

היא נדחה הא בעי ב"ד כר"א ורב אסי להפקיר ממון, שוב ראיתי דהכ"מ נמי הבין כן והכ"מ כתב דב"ד של רב אמי ור"א לאו דוקא אלא גדולי חכמים שכל דור ודור והחלמידים שמסרו להם הם היו גדולי החורה ומב"ד חשוב שדור וכתבנן דבי רב אשי ע"ש. ולפענ"ד אין בזה כדי לישב דברי רבינו הראב"ד שהרי סיים הרמז"ס מפני שהם יודעים וכו' ובדברים בלבד היא נדחית הנה שנתן טעם דבדברים בלבד היא נדחית ולא בעי ב"ד כלל וכ"ש דלא בעי ב"ד חשוב אלא לכתם חלמידים והדמיה היא בדברים בלבד ולא הב"ד מפקירין וכמ"ש ובדברים בלבד היא נדחית ויפה דייק הראב"ד ז"ל.

ואשר נראה דהרמז"ס באמת ס"ל דבעי ב"ד שיהא ראוי להפקיר ממון כרב אמי ור"א וכמ"ש ביה"ט שאין כותבין פרחבל אלא חכמים גדולים ביותר כבית דינו של רב אמי ורב אסי שהן ראויין להפקיע ממון בני אדם הרי שדייק להפקיע ממון בני אדם שהוא מדין הפקר ב"ד ופסק כרבא שכתב מטעם הפקר ב"ד הפקר ולא כאבי ומיושבת השגת הראב"ד למה פסק כאבי ומה שכתב בדאורייתא אין הפרחבל מועיל לא מטעם שאין כח ביד הב"ד להפקיר וכאבי וכמ"ש הראב"ד דא"כ תקשה ליה להראב"ד לדידיה נמי אמאי כתב הרמז"ס אין כותבין פרחבל כלל דעכ"פ יכתבו פרחבל שהרי בשב ואל תעשה מהני לאבי עכ"פ ואמאי אין כותבין פרחבל בזמן שהשמיטה מדאורייתא יכתבו פרחבל כאבי דבשב ואל תעשה מהני דהא לא פליגי אבי ורבא אלא בטעמי ולא בכתיבה אלא ברור דהרמז"ס נמי פסק כרבא משום הפקר ב"ד הפקר אלא דמפרש הא דמדאורייתא אין כותבין לא מטעם שאין כח ביד חכמים להפקיר אלא שלא חיקן הלל בדאורייתא או שלא לבטל מצות עשה לגמרי וכט"ז דדבר שמפורש בחורה אין כח ביד חכמים לגזור ואפי' מטעם גדר והכ"נ הרי מפורש בחורה להשמיט או מטעם שלא תקנו קודם הלה שעדיין לא מנעו עצמן מללוות יהיה מאיזה טעם שיהיה אבל הרמז"ס נמי פסק דבעינן מטעם

בזמן שהיזבל נוהג וכו' וכיון שנטל היזבל לגמרי אפילו מדבריהם אף השמיטה אינה נוהגת כלל ואין זה נכון שהרי מימי הלל הנשיא וכו' ע"ש.

ולכאורה מגמ' ערכין שם משמע כדעת היש מן החכמים שבהר"ן שהרי דימה והקיש מרזיהו אהדדי וכנראה דמה"ט לא הביא הרד"ן ז"ל רא"י להרמב"ם מקור הדברים ששמיטה משמטת בסוף מגמ' ערכין אלא מספרי וגם הרמב"ם לא הביא דרשה הנ"ל חה דלא כמו שז"ן הכ"מ שם ספרי וערכין כ"ח ודו"ק.

ולולי דמסתפינא הינלפענ"ד עוד דדבר זה תלוי במחלוקת אחרת והוא דמחלקו המפרשים ז"ל בשמיטת כספים אי הוה אפקעמא דמלכא או שזריך המלוה להפקיר ולהפקיע הכסף וכבר הבאתי לעיל דהמנ"ח הביא דעת הפוסקים וכן נראה דעת הרא"ש ז"ל ודעימיה דשמיטת כספים אפקעמא דמלכא הוא ואפילו לא השמיט ולא אמר משמט אני מ"מ החורה שנטה החוב והרי הוא פטור מלשלם לאחר שנשמט וכן נראה מלשון הרמב"ם פ"ט מהשו"י הכ"ח שכתב כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית רוח חכמים נוהג הימנו וזריך המלוה לומר למחזיר משמיט אני וכבר נפטר ממני. א"ל אעפ"כ רז"י שכתב יקבל ממנו וכו' ואל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הם ובמתנה אני נותן לך והרי שכתב מפורש נפטר ממני וגם הלוה אומר שלי הם ובמתנה אני נותן לך (וקצת יש לדחוק דדוקא לאחר שאמר משמיט אני וי"ל).

אמנם היראים ז"ל שיטה אחרת לו בענין שמיטת כספים שכתב בס"י רע"ח ח"ל וחוב שעבר עליו שביעית אינו ראוי לזה לעכבו אלא ע"פ המלוה שכל זמן שלא השמיטו המלוה חייב לפרוע אלא לזה ימין מלוה לזין שישימט חובו כאשר נזוהו חכמים סוף שביעית וכו' דשמיטה דקרא אינו מחילה אלא לזה הקב"ה שישימט פי' ולא יחזענו וכו' ע"ש וכן נראה לכאורה מהר"ש משאנ"ן והרע"ב פ"י דשביעית מ"ח והחוס' רי"ד גיטין ל"ו הנ"ל

הפקר כ"ד ופסק כרנא ולא כאב"י ומיושנת קושית הראב"ד הראשונה.

ומה שכתב בהל' כ"ו חלמדי חכמים שהלכו זה את זה נראה דהרמב"ם ז"ל מפרש כן בגמ' שחכמים הראשונים היו מוסרים לחלמדיהם והטעם בזה כי אדרבה כיון דהרמב"ם בא מדין הפקר כ"ד שזריך להיות כ"ד חשוב ביותר כדי שיהיו ראויין להפקיע ממון בני אדם א"כ ח"ח שהם נשעת הלוואתם יודעים שהשמטת כספים בזה"ל דרבנן א"כ נשעת הלוואה מוחלין הכסף ומפקירין כל מה שזריך וסגי בדברים בלבד כיון דעיקר פירחבול לא חל רק על דרבנן והם אמרו והם יודעים בזה וכעין זה מצינו גם לענין רביה דידי רבנן וקמחלי אהדדי ומה"ט רק הרבנים מוסרין זה לזה אבל לא החלמידים שלא יודעין.

והנה דעת הראב"ד גיטין ל"ו בהשגות על הרי"ף דאין נוהג פירחבול כלל בזה"ל וליכא שמיטת כספים וחכמים רק מחמת חסידות החמירו על עצמן ובחי' לע"ז נראה דחזר בו ובעה"מ בתשובה האריך דאין בזה"ל שמיטת כספים כלל וכ"כ הרבנינו יונה באיגרת התשובה בסופו (אות ר-ר"א) אמרו רבותינו ז"ל גדול המלוה לעני וכו' ואם בזמן שהיתה שביעית נוהג והיה המלוה מפסיד את חובו אמרה תורה כי מי שנמנע מלהלוות כדי שלא יפסיד חובו נקרא בליעל על אחת כמה וכמה מי שאינו מפסיד את חובו ואינו מלוה על המשכון ע"כ ועיין פתשגן הכתב.

מבואר מדכתב ואם בזמן שהיתה שביעית נוהגת וכו' ועכשיו אינו מפסיד חובו דעכשיו ליכא שמיטת כספים כלל והוא כדעת בעה"מ ודעימיהו, והר"ן גיטין הנ"ל (דף כ' מדפי הספר) כתב ויש מן החכמים מקילין ואומרין שעכשיו אין שמיטת כספים נוהגת כלל ואין אנו זריכין לפירחבול לפי שאומרים דקיי"ל כרבי דאמר שאין השמיטה נוהגת אלא בזמן שהיזבל נוהג וכו' וכיון שהשמיטה תלויה ביזבל דבר תורה אף מדבריהם אינה נוהגת אלא

דאפקעמא דמלכא הוא ע"ש. ועיין בספרינו משנ"ה
ח"י סי' רע"ה ע"ז ע"ז.

ולפ"ז י"ל אי שמיטה אפקעמא דמלכא הוא א"כ
מה"ח לא מהני פרחבל דהרי כבר נפקע
הכסף ואינו של מלוה ומה מהני הפרחבל אבל אי
אמרינן דלא הוי אפקעמא דמלכא ונריך שיאמר
משמט אני ומיהו אפילו שאמר לו משמט אני
אעפ"כ הלוה לא נפטר ולעולם חייב לשלם שהרי לא
קיים המלוה של פריעת חוב אלא שהמלוה קיים
המלוה של זה דבר השמיטה ולכן שפיר מהני
פרחבל שלא יטערך המלוה לומר משמט והבן.

והנראה לומר דלמ"ד דשביעית אפקעמא דמלכא
וכל דחיקון רבנן כעין דאורייתא חיקון
בזה"ז א"כ לא מהני פרחבל רק בנ"ד כר"ב אמי
ורב אסי שהרי חלי בהפקעת ממון כעין דאורייתא
שהי בהפקעת ממון ובעינן ב"ד חשוב אבל אי
ימא דנריך לשמט כלומר לומר משמט אני אבל
החוב לא נפקע אפי' לאחר אמירה וא"כ לא חקנו
אלא לומר ובמקום דבור חקנו פרחבל וכל מקום
שעושה פרחבל סגי דלענין החוב הרי מעולם לא
נפטר מן החוב ולא הוי אלא דברים בעלמא, ולפ"ז
אחי שפיר דלא נהגו גם במקומות חו"ל לעשות
פרחבל כלל כיון דלענין חוב הלוה מעולם לא נפטר
אפילו מדאורייתא וכ"ש מדרבנן וליכא טעם לתקן
פרחבל בשביל זה גם כי לדעת כמה שיטות לא מהני
רק בנ"ד גדול כר"ב אמי ורב אסי ממש שאין לנו
בזה"ז, גם כי בחו"ל הרבה לא היו להם קרקע ויש
כמה עיקולין ופשוטין בענין כתיבת פרחבל ולהקטת
לו קרקע בע"כ, כן יש להמליך למה שלא עשאו
פרחבל ובאמת כי כן פסק הרמ"א חו"מ הנ"ל
בס"א ע"ש.

שוב מלאחי להמאירי מכוח (ג' ע"ב) ד"ה המלוה
אח חבירו ומתנה עמו וכו' ח"ל מ"מ מדברי
סופרים שחשא שמיטת כספים נוהגת בזה"ז י"א
בכל מקום אף בחו"ל וכן כתובה גדולי המחברים
וכן נוהגין בקטלוגיאליה ויש אומרים דוקא בארץ

והוסיפו המוס' רי"ד דלאחר שאמר משמט אני
בדבר בעלמא קיים המלוה ומותר אח"כ לגבות חובו
ואמר רבה חלי ליה עד דאמר הכי פיר כיון דאמר
כבר משמט אני ע"ש.

והנראה שיטת הני ראשונים ברורה דשמיטת
כספים לא הוה אפקעמא דמלכא כלל וכל
זמן שלא אמר המלוה משמט אני חייב לפרוע את
חובו אלא הלוה חמין את המלוה לדון ויבקש ממנו
שישמט חובו ולא נפטר מחובו, אלא דאפי' לאחר זה
ס"ל להמוס' רי"ד דלאחר שאמר המלוה משמט אני
יכול לתבוע חובו מהלוה דכמה שאמר משמט אני
לא נפטר הלוה מלפרוע חובו.

ונראה לדייק כן לשון הגמ' שאמרו שם המחזיר
חוב לחבירו בשביעית נריך שיאמר משמט
אני ואם אמר לו אעפ"כ יקבל הימנו שנאמר זה
דבר השמיטה. ויש לדייק בלשון הגמ' דהיל"ל
המחזיר חוב לחבירו בשביעית נריך שיאמר משמט
אני, שנאמר זה דבר השמיטה, כי הלימוד והדרש
קאי על משמט אני שנריך לומר ואח"כ יאמר ואם
אמר לו אעפ"כ יקבל הימנו ולמה המחין עם הקרא
של זה דבר השמיטה עד לאחר ואם אמר לו
אעפ"כ והרי אין לזה שייכות עם הלימוד של זה
דבר השמיטה, ולכן נראה דאדרבה מזה דייקו
הראשונים אלו כיון דחלה גם הא דאם אמר לו
אעפ"כ יקבל הימנו בקרא דזה דבר השמיטה ע"כ
דקמ"ל העיקר דמותר לו לקבל ח"ש המחזיר
לחבירו בשביעית נריך שיאמר לו משמט אני דאם
אינו מחזיר אינו נריך לומר כלום אבל המחזיר לו
נריך שיאמר לו משמט אני ואם אמר לו הלוה
אעפ"כ יקבל הימנו ולכאורה חקשה אמאי יקבל כיון
דאינו חייב לו שאמר משמט אני ולזה דרשו זה דבר
השמיטה פ"י בדבור בעלמא שאמר משמט אני קיים
המלוה ואח"כ מותר לקבל חובו דהחוב לא נשמט
כלל ואמר רבה וחלי ליה כלומר כיון דהחוב לא
נשמט וקיים כבר דבר השמיטה א"כ חלי ליה וגובה
חובו ע"ש זה לכאורה ראוי גדולה להני שיטות
ודו"ק. זה דלא כמנ"ח דפשיטא ליה להיפוך

סימן רח

עוד להג"ל

תבע חובו לפני זמן הפרעון

ובדבר שאלמו עוד בראובן שהלוא מעות לשמעון והמנה שזמן הפרעון שלו יהיה שבעים לאחר יום המציעה ומצב המלוא החוב כמה ימים לפני ער"ה שלהי שנה השבע, האם נחשב חוב זה אכמי לא הגיע זמן הפרעון ואין שביעית משמטמו, או דילמא כיון דהוי מצי לחובצו חדש לפני ער"ה ואז כבר הוי בא זמנו לפני כלות השמיטה.

ולפענ"ד נראה שהרי אם לא ה"י חבצו כלל ואפי' אמר וקבע זמן הפרעון ב' שבעות אחר המציעה מ"מ אם לא ה"י חובצו כלל קודם ר"ה היטה שביעית משמטמו מידי דהוה אכל חוב שאין לו זמן קבוע שקבעו חכמים שלשים יום ואפ"ה משמט, או חוב שהגיע כבר הזמן קודם שנה השמיטה שהשמיטה משמטת הכ"נ היטה משמט א"כ הכ"נ כיון דחבצו וקבע לו זמן ב' שבעות אחר ר"ה א"כ אכמי לא בא זמן פרעון, אלא דקלמ צ"ע דא"כ למה צריך פרחבל בכלל בכל הלואה כשיבא ער"ה ולא שילם לו יאריך לו ימי הפרעון לעוד חדש ימים או שנה וממילא לא משמט וא"כ יש לן דרך אחר ולמה לן לחקן פרחבל שאמר עליו שהאי פרחבלא עולבנא דדינא הוא.

איברא די"ל דאהכ"נ דכה"ג מהמי שהרי פשוט שהמחנה לעשר שנים אין שביעית משמטת כמבואר ריש מס' מכות א"כ למה חקנו פרחבל בכלל יחקנו שיחנו על זמן ולא תשמט, אמנם כבר הקשה קושיא זו החינוך דכיון דיש הימור ללוות על עשר שנים ושביעית אינו משמטת א"כ למה אמרה תורה אם יהיה דבר אם לבדך בליעל לאמר קרבה שנה השבע שנה השמיטה וראה עינך באחיך האביון הרי אם ירע לבבו נמי ילוותו לעשר שנים ולא ישמט (ואם יראה בשביעית השני הכ"נ דירוח לו הזמן הפרעון ולא תשמט) ומי בני אל חקשה לך כי

אבל בחו"ל לא וכן אנו נוהגין ואף אנו מפרשים לדעת האומרים שנוהגת בחו"ל דוקא בסבינות ארץ ישראל וכבר הארכנו בה בקלמ חבורינו להעמדת מנהג אבותינו שבידינו ואף גדולי הפוסקים לא הביאו שמועה זו בהלכותיהם אלמא שהם סוברים שאין לה מקום בזה"ז, עכ"ל שם.

הנה לכל הטעמים שכתבנו מ"מ הרי נראה שאפילו לכתחילה נהגו למעשה שלא עשו פרחבל שכתב וכן אנו נוהגין, ולדעת היראים הבע"ח לעולם חייב לשלם ולא הוי כלל גזל גבי' אלא שלא קיים אמירת משמט אני, אבל ליכא חיוב חזרת ממון מדין גזל, והרי הרבה מלות שלא קיים קודם שעשה תשובה וא"כ יעשה תשובה גם על מלוא זה שלא אמר משמט אני ואף שבעה"י אכשיר דרא ונבי חורה כעת רובם ככולם מהדרין לעשות פרחבל מ"מ לענין להחמיר על הבע"ח שיחזור מה שקיבל כבר אינו חייב כלל כנלפענ"ד.

סימן רד

עוד להג"ל

הדר בחו"ל וחובו באר"י מתי כותב פרחובל

ובמה ששאל עוד בני שדר בחו"ל והוא המלוא והלוא דר בא"י עד מתי אפשר לכתוב פרחבל אם עד זמן שבא"י מקום הלוא דכסוף השנה חובו נשמט או עד זמן המלוא שהוא כמה שעות יותר וכסוף השנה במקומו הוא דמשמט, ותלה זה בהפקעת החוב דרחמנא אפקעיה ולפמ"ש לעיל גם בזה י"ל דלא אפקעיה רחמנא להחוב אלא שהמלוא צריך שיאמר משמט וחלוי במלוא, ולפענ"ד בזה בזמן הבית דהצ"ד היו חוקעין ומשחררין א"כ חלוי בצ"ד שצירושלים והם שחררו בכל העולם ונראה דלענין עבדים וכיוצא בו נמי בזמן הבית היו הולכין אחר שחרור הצ"ד שבא"י אבל בזה"ז שהשמיטה חלוי במלוא שפיר עושה פרחבל עד זמן המלוא שהוא בו כנלפענ"ד ודו"ק כי אין להאריך.

וראשונה הנני להודעו שבקושיימו זכה לכון להגרע"א כפי המשנה פי' הרע"ב ז"ל בשביעית שע"ה חשוד על השביעית נהי דדמי לולב יכול ליתן לו לפי שלולב עץ בעלמא הוא ואין בו קדושת שביעית. ובחוס' רעק"א ח"ל לכאורה דברי הרע"ב תמוהים להמעין בסוגין דנראה דלולב יש בו קדושת שביעית כיון דהנאחו וביעורו שוים ואינו דומה לשאר עצים דעומדים להסקה וכו' אח"כ מלאחי בעוה"י שעמד בזה בכפות חמרים עיי"ש עכ"ל. הנה דקושיא זו כבר הקשו הכפ"ת והגרע"א חכה לדבריהם. אלא דיש לעיין למה לא זיין רבינו הגרע"א דגם הרמב"ם כפייה"מ כחז ח"ל והעיקר אצלנו אחרוג בחר לקיטתו אזלין וכיון שנלקט בשנה שביעית דינו כדין פירות שביעית אע"פ שנגמר בשנה ששית אבל הלולב מותר למכרו כמו העצים ואין קדושת שביעית חלה עליו עכ"ל. ופלא שלא זכר הגרע"א גם מדברי הרמב"ם ז"ל, והר"ן ז"ל דד"ה לפי שאינו ראוי לחת דמי האחרוג וכו' אבל דמי לולב שרי משום דנת ששית הנכנסת לשביעית הוא כדאיתא בגמ' אי נמי דלולב עצים נינהו ועצים אין בהם קדושת שביעית, והנראה דהר"ן כמסקנא ליה דביאור הגמ' ולכן בלשון ראשון כחז דיש בו משום קדושת שביעית ובלשון א"נ כחז דעצים הוא וז"ע.

ובכר הראחי לדעת דרדב"ז על הרמב"ם פ"ח מהל' שמיטה הי"א שכח הלוקח לולב מע"ה בשביעית נותן לו אחרוג מתנה, ואם לא נתן לו מבליע לו דמי אחרוג דדמי לולב וכחז הרדב"ז הלוקח לולב וכו' והלולב אין נוהג בו שביעית שהרי אינו פרי אלא חריות של דקל ואע"פ שהדקל חזקתו שמור היינו דוקא פירותיו אבל הלולבים אין נוהג בהם שביעית הלכך דמי הלולב אינם דמי שביעית וכו' ע"ש.

וראיתי לר"מ סוכה ל"ט שכח ח"ל פסקא הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אחרוג במתנה וכו' לא רצה לחת לו אחרוג במתנה כו' מבליע לו אחרוג בלולב. פי' אם היה שזה הלולב זח נותן לו שני זוחים בלולב ולקח האחרוג בחנם, כי

אלקים עשה את האדם ישר וכלא מחבולות כי כל החורה אפשר במחבולות שיעבור אבל אם לא יעשה שום מחבולות וילך בדרך הישר אמרה חורה שלא דבר עם לבדך בליעל והכ"נ אם יחטו ביניהם לזמן הפרעון וירוח לו זמן וימכרם לזה הלוא לא משמט, וא"כ כ"ש היכא דהחטו ביניהם כן לכחילה נראה ללא משמט, ומיהו לא הבאחי דבר הזה בכור הבוחן כי אין הז"ג להאריך יותר וה' שטמיו יאריך וי"ר שמוכה עוד בשנת השמיטה זו לקיים חה דבר השמיטה לאורייתא בכל פרטיה דביאת משיח דרקיט ובניין בית מקדשנו ומפארתינו.

ידידו המצפה לישועת ה' כהרף עין עבר נרצע לאדוניו דושכ"ת בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן רו

לולב של שביעית אי מותר למכור

מרצש"ק פ' רצא התשנ"ד
מע"כ ידידי כו' הרה"ג כש"ת מוה"ר שלמה בערגער שליט"א משומעי לקחי אבן יקרה בברוקלין נ"י

אחדשכ"ת,

בדבר שאלחו מה שלא חששו בשנת השמיטה בלולב שגדל בו למכרו לפ"מ דמתן סוכה ל"ט הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אחרוג במתנה לפי שאין ראוי ללוקחו בשביעית ובגמ' שם ע"ב פריך אי הכי לולב נמי ומשני לולב בר ששית הנכנס לשביעית הוא אי הכי אחרוג נמי נת ששית הנכנס בשביעית היא ומשני אחרוג בחר חנטה אזלין והנה בגמ' שם נראה דאוקימתא זו קאי וא"כ לולב נת שביעית הכ"נ דאסור וא"כ היאך לא חששו בזמנינו רק בשביל האחרוג והלא הלולב נמי בכלל ובפרט בחו"ל, ולפוס ריהטא אמרתי דלכאורה דבר זה תלוי בגירסאות בסמוך דף מ' שם ועצים להסקה חנאי הוא וכו"ה אמת מורקה כפי, ועכשיו אבאר יותר.

להוסיף עוד לפמ"ש לולב הטל לדרך אין הנחתו וביעורו שזה שהרי אין עושהו לכבד את הבית אלא עומד למנוה וגם לאחר מנוחו נמי אסור לזרקו כשיזרי מנוה וא"כ לולב בעצם לא הוא אלא כעצם ולעצם הנטילה הרי מנוח לאו ליהנות נחתו וא"כ כה"ג לכ"ע עצים בעלמא הוא ולית ביה קדושת שביעית כלל ובגמ' לפי הס"ד אמרו בן שביעית ולא נריך לה. ועוד י"ל לפמ"ש הרדב"ז והלולב הוא חריות של דקל נראה דרעו כזה דהעלין של לולב הוא משחמשיך בו לכבד הבית ולוקחין העלין ועושין מהם מטאטא אבל הלולב כולו כמו שהוא חריות של דקל מקרי וגם שסופו להקשות ואינו ראוי אפי' לכבד הבית ולכן לא הוא אלא עץ בעלמא ודו"ק.

ובדבר אשר שאל אי מותר לקטת פשתן עיין בכורות כ"ט ע"ב וברמז"ס פ"ס מהל' שביעית שם הי"ד ואין לוקחין ממנו פשתן אפי' סרוק, אבל לוקחין ממנו טווי ושזור, ובכ"מ שם בירושלמי פ"ה ה"ג סוף מעשרות ופשתן לאו קיסמין הוא א"ר חיינא מפני זרעה, ח"ש רבינו שיש עליו שביעית ע"ש.

אלו דברי ידידו דושכ"ת בלב וגפשו,

מגשה הקטן

סימן רז

צמחים הגדלים ע"פ המים לענין שביעית

אור ליום ה' לסדר וזה שער השמים התשנ"ד בנ"י יצו"א
מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב כו' כמר חיים
בוגם שץ הי"ו

אחדשה"ט זידידות,

בדבר שאלתו זהני צמחים הגדלים ע"פ המים ונהגו הרבה בארצנו הקדושה שומרי שביעית לאכול הני צמחים כדעת הרבה שיטות דאין טהג

בפירוש לתח דמי פירות שביעית לע"ה אסור. והאחרון שהוא פרי אסור בהנאה, אבל הלולב שהוא כמו עץ ואינו פרי הייתי אומר כי אין בו אסור. הא דאמרין לקמן שהוא אסור לא משום שהוא לולב בן שנה ששית שנכנס בשביעית, דחניא אין מוסרין פירות שביעית לע"ה, נראה ביאור דבריו כך אבל הלולב שהוא כמו עץ ואינו פרי הייתי אומר כי אין בו אסור, כלומר כמו שאר עצים שאין בהם שביעית, אלא דלכאורה א"כ תקשה ממה דמבאר בסמוך לולב אסור משום שהוא בן ששית, וע"ז אמר והא דאמרין לקמן שהוא אסור לא משום שהוא לולב בן ששית שנכנס בשביעית, פי' דהא דנראה לכאורה דהייתא הוא רק שהוא לולב בן ששית שנכנס בשביעית וכלאו הכי אסור לולב של שביעית אין הטעם כן דבאמת לא הוא אלא עץ בעלמא, והראי' דעל לולב לא אמרו דחניא אין מוסרין פירות שביעית לע"ה וכו' וכיון דחניא להדיא אין מוסרין פירות שביעית משמע דוקא פירות אבל עצים מוסרים ולולב כמו עץ הוא. וכיון דבברייתא אמרו מפורש פירות שביעית ממילא ע"כ לולב מותר וי"ל דברייתא דידן רק דרך הו"א איחמר ואידיחי לה מהא דרייתא דחניא אין מוסרין.

והמגיה על ר"ת שם כתב אינו מובן ואולי י"ל אבל מהא דאמרין לקמן משמע שהוא אסור רק משום שהוא לולב וכו' ע"כ ע"ש. ולפענ"ד לא נריך להגיה אלא נראה דר"ת נמי הרגיש בזה ואדרבה כיון דהרגיש בקושיא זו בא לישבה ולישב ממילא קושית הגרע"א והכפות חמרים דגמ' דידן אידיחי מפני הא דחניא אין מוסרין פירות שביעית ודייק מדחניא אין מוסרין פירות שביעית משמע פירות דוקא ולא עצים, ומה שאמרו בגמ' לולב בן ששית שנכנס בשביעית הוא דמרי ולא אליבא דאמת.

ועיין ערוך לנר שהביא ג"כ הא קושיא שהקשה הכפ"ת והביא דברי הרמז"ס והרע"ב בפיה"מ דעצים בעלמא הוא והביא ח"י הכפ"ת כמ"ש בס"ד ובטל לולב לשאר עצים, ולפענ"ד נראה

קמיבעיא ליה הכי הוא, דלעת כחלוש הוא לספק, ולפוס ריהטא הרי כלל צידו דכל מקום שפוסק מספקא ליה והשי פשיטא לי שצקין הספק ותופסין הודאי א"כ הכ"נ כיון דר' מיבעיא ליה ולא אמר לא הן ולא לאו וכו' ר' יונה ופשיט לה א"כ לכאורה אזלינן בחר פשיטומא וגם לענין ברכה הלכה כן. וקצ"ע מחוס' שזועות מ"ג ע"א כצורות דמין נראה דלענין שבת לכ"ע לאו כצורות דמין וכמחזירות דמו דגמר מקצירת סממנים שהיתה לאחר שעמדה לקצור ולענין בע"ח כיון דלא זריכות לארעא לכ"ע כצורות דמין וע"ש היטב.

וי"ל דאפי' להח"א דס"ל בעצק שאינו נקוב לא מקרי אדמה כיון דאינו מחובר מ"מ י"ל דודקא בעצק שאינו נקוב אבל במים שהמים מחוברין אל הקרקע והירקות על פני המים אפשר דכה"ג מודה דמקרי מחובר לקרקע ע"י אמצעים המים. האמנם אפי' נסכים דלענין המוציא הו"ל ספק וגם לענין מחובר לא מקרי כה"ג נמי מחובר מ"מ לעצם ההנחה בענין ברכת בפה"א מה שכתב דלא נקרא אדמה אלא המחובר וממילא אינו מנכר בפה"א בדבר שאינו מחובר לקרקע בשעת גידול לפענ"ד זה אינו וז"ע ואפרש שיחתי.

דהנה בגמ' עירובין כ"ח ע"ב ר' זירא כי הוה חליש מגירסיה הוה אזיל ותיב אפתחא דר"י בר אמי אמר כי נפקי ועילי רבנן איקום מקמייהו ואקבל בהו נפק אחא יוקא דבי רב א"ל מאי אגמך רבך א"ל כשות בורא פרי האדמה חזי שהכל נהנה בדברו א"ל אדרבה איפכא מסתברא האי מארעא קא מרבי והאי מאירא קמרבי והלכמא כיוקא דבי רב מ"ע האי גמר פירי והאי לאו גמר פירי ומאי דקאמרת האי מארעא קא רבי והאי מאירא קא רבי לא היא כשות נמי מארעא קא רבי דהא קא חזינן דקטלינן לה להחמחא ומימחא כשותא, פ"י מת הכשות. ולא פ"י המפרשים כשות זה מה הוא, ובערוך ערך כשות פ"י כשות (אין פלגאנע) והגאון רב האי אמר כמו כן נקרא בלי ישמעאל כשות, והוא כמין חוטינן ירקרוקין כגון של

בהי נמחים דין שמיטה כיון שאין גדולתם על הארץ ובחורה כתיב ושבתה הארץ שבת לה' ולכן צריך לדעת אחיה ברכה לנכר על הנמחים, ואין לח"א כלל י"א ס"י וקרא אורה מנחות ע' ע"א ועוד לכמה אחרונים שנחלקו בדבר.

וראשונה אומר דשאלה זו גם לכל השנים כי הברכה הפרטית מזכיר מעין הפרי ועל הפת מוציא לחם מן הארץ ועל הירקות בורא פרי אדמה וכאן לא מן הארץ ולא מן האדמה, ואולי בשנת השמיטה יש לספק יותר כיון דגדולי ארץ אסורין ואם יבדק ברכה הראוי לה אז נראה כחמתי דסמרי שמנכר בורא פרי האדמה א"כ עשייתו כגדל מן הארץ ונהג בו הימר בשביעית שאינו מן הארץ.

והנה ערס אדבר להלכה הנני קצת להעיר דלכאורה מקור ההלכה כפי שהביאו הוא הירושלמי פ"ו ה"ו דכלאים ע"ק שאינו נקוב מעשרותיו מהלכה ומרומחו אינה מדמעת ואין חייבין עליה חומש ר' יוסי בעי מהו לומר על פחו המוציא לחם מן הארץ, משמע דלא מקרי מן הארץ אלא מזכר במ"מ והוסיף הח"א ונ"ל דה"ה דאין מזכר בפה"א דלא נקרא אדמה אלא המחובר כדאימא בחולין דף קל"ט במא' קן בראשו של אדם ע"ש ברש"י ע"כ. ועיין גם בשמ"א ה"י לולב כלל קנ"ב אות א' שהאריך בזה ובקרא אורה הגם שלענין המוציא נראה דהודה לו אבל לענין בפה"א דיק ממנה ברכות דעל דבר הגדל בעצק שאינו נקוב יכול לנכר בפה"א דמ"מ ככלל גידולו מן הארץ הוא. ועיין פתח הדביר ס' ר"ג ס"א מה שהאריך הרבה בדבר.

והנראה דבירושלמי הנ"ל דר' יוסי בעי מהו לומר על פחו המוציא לחם מן הארץ ולא איפשיטא ליה ומיהו אמר ר' יונה בעי כן דלעת כחלוש הוא וכו' ופ"י הפי משה כלומר ר' יונה דהא דר' יוסי לא מספקא ליה דאם כמחובר מחשבי להו לענין כלאים ושבת ה"ה לענין ברכה ושפיר מזכירין על פחו המוציא לחם מן הארץ וכי

שעל כמהין ופטריזות מנכרין שהכל ועל כשות
מנכרין בורא פה"א, והגם שבגמ' דחו הא נמי
מאריא קא רבי דהא קא חזין דקטלין הימא
ומימא כשות ול"ב, וגם הרי כמהין ופטריזות נמי
על הקרקע גדלים ומרחין ריח הקרקע או מאחורי
און הכלי ול"ע. ועין מ"ז מ"ש מהחולש מעצן
שאינו נקוב שאינו חייב דשאינו החס שאין דרך
זריעה בכך לכל כשות מהחמי והיגי דרבו בכך.

והנראה בס"ד כך, להנריאה שברא הקב"ה את
עולמו הם מד' יסודות אש מים רוח
ועפר וכל ההווה ומחסיים בעוה"ז יש בו מד'
היסודות אלא שכל שיש בו יותר מיסוד אחד ונטה
לד' היסוד הזה ע"ש יסוד ההוא יקרא, וכבר דבר
המהר"ל ז"ל דף של עץ שנחלקו בו חכמים הטבע
אחד אמר שהוא מיסוד העפר שהרי הוא גוש וכדו
והשני טעם שהוא מיסוד הרוח וכח המהר"ל ז"ל
שהוא מיסוד הרוח שהרי כשלוקחין הדף ושורפין
אוחו יוצא מיניה הרכה רוח ע"י האש וגשאר
משהוא עפר והנראה שהיה מיסוד הרוח ולא
מיסוד העפר והבן. ולפענ"ד כן הוא גם בשאר
גדלים העצים והפרות. ובעשבי השדה כחיד חדשא
הארץ דשא עשב מזריע זרע וגו' שהעשב חריע זרע
ותוליד זרעים ועשבים כמוהו ואם יעשה הרכה לא
ינליח להוציא זרע כפרידה כידוע. וחכמים שקבעו
הברכות עליהם קבעו כפי הנראה להם העיקר
בעצם הנריאה וממקום יניחו.

ובמו שיש בנבראים שנבראו בעולם והם פריץ ורביץ
כן בצומת, האמנם ישנם דברים בעולם
שנבראים מאויר או מאדמה כמו העכבר שנברא
מעפר או כמים וכיוצא בה יש נבראים מן האויר
לכמהין ופטריזות ולכן הגם שהם נראין על הארץ
לאחר הגשם או טל וכיוצא בו אין יצירתם מן
הקרקע שמרע בו זרע של כמהין אלא יצירתם מן
האויר וליחות האויר והכ"נ אס יהיה האויר והליחות
על גב כלי או דף יבראו כיוצא בהן כידוע. בקיטור
החילוק בין כמהין ופטריזות וכשות דכמהין ופטריזות
גדלים בלי שום זרע ולא מרעו כלל וגם מעצמן לא

ברקח שפיקרן בארץ ופריו על קולץ הנקראין הימ
ועוד פיר' כמה כדמות זהב נמשך בחוטין למעלה
מהקולים. ויהמגיה שם א"צ וכן נקרא כלשון יוני
ורומי ועיקר מלה זו ארמי ויפה פיר' הגאון כי אין
שורש ולא ענף לעשב זה ומסתבך בקולים וגם במימי
נטעים אחרים ויש לו סגולות נפלאות ברפואה ע"כ
וקצ"ע מה שכח ויפה פיר' הגאון כי אין שורש ולא
ענף לעשב זה שהרי הגאון כתב שם שפיקרן בארץ
ופריו על קולץ ול"ל דכוונתו שפיקרן בארץ היינו
על ברקח שכח שם או שכוונתו שפיקרן בארץ ולא
השורש וי"ל. וקצ"ע שלא הביאו הפוסקים הלכה זו
לא ברמב"ם ולא בש"ע, שוב מלאמי שכבר דן בזה
בעוללות אפרים מרשבה"ג ר' אפרים זלמן מרגליות
זללה"ה ואין הקונט' בידי.

ולדידן מיהו ראינו מין שגדל ואינו מחובר לקרקע
ומנכרין עליו בפה"א וא"כ כ"ש הני
צמחים הגדלים על המים מורעים שמנכרים עליהם
בורא פה"א שלא אבדו ברכתם, איברא די"ל שהרי
ר' זירא טעה בחללה דמנכר עליו שהנב"ד מפני
שגדל מאויר אלא שדמה הש"ס שהרי קטל החמא
ומחא הכשות ומשמע שגדל כמו ההימא או חלק
מההימא והו"ל אדמה מפני שגדל מן הארץ ובפרט
לפמ"ש בגמ' שבת ק"ו ע"ב האי מאן דחלש כשותה
מהחמי והיגי מיחייב משום עוקר דבר מגידולו
ופרש"י כשותה הומלון וגדל מחוץ ההחמי מריח
הקרקע שההחמי יונק ממנו: מיחייב ואע"פ שאינו
מחובר לקרקע כדאמרין בעלמא. והנה פרש"י
שכשות אינו מחובר לקרקע כלל אלא מריח הקרקע.
ועין רמב"ם פ"ח מה' שבת ה"ג ובטוש"ע א"ח
סי' של"ו ס"ה עשבים שעלו על און הכלי מליחות
הכלי חשובים כמחוברים לקרקע והחולשן חייב, והנה
פיר' כולם שהכשות אינו מחובר לקרקע אלא שחי
מריח הקרקע ואויר, והנה בגמ' שבת עוד שם אמר
אביי האי מאן דחלש פיטרא מאונא דחלבה מיחייב
משום עוקר דבר מגידולו, וכן הוא בש"ע שם.

ולכאורה יש להבין אחר שכמהין ופטריזות וכשות
גדלין שלא נשרשו בקרקע א"כ מ"ש

ומה שנלפענ"ד ללכאורה ה' אפשר דמיירי שבה הלוה ללוותו בשביעית עצמה קודם סוף השנה והנה בא אליו יום או יומים קודם סוף השנה לבקש הלוואה אלא דנחלקו האחרונים ומחלקים בין מעוט שהלוה לו קודם שנת השביעית שאינו יכול למצו ובין מה שהלוה לו בחוץ השביעית שיכול למצו. ועיין במנ"ח מזה חע"ז.

ברם לעיקר הדבר נראה דקושיא זו נכללת בקושיא הראשונים ז"ל דנאמח כבר הקשו על מה שאמרה חורה פן יהיה דבר עם לבדך בליעל לאמר וגו' שהרי ביד המלוה להלוותו באופן שלא תשמש כגון לעשר שנה, או שמחנה עמו ואומר בלשון שלא ישמיט הוא חוב זה עיין רמב"ם פ"ט מהל' שמיטה ה"י ובח"מ סי' ק"ז ס"ט וכן מותר למצו חובו שהלוה על המשכון וכיוצא בו וא"כ למה יחוש עד שכח חורה כי יהיה דבר עם לבדך בליעל ואמנם כבר כתב החיטך מזה ח"פ שלא למנוע מלהלוות מפני פחד השמיטה כתב "ואולי יעלה על מחשבתך בני לומר ואיך ימנע האדם מההלוואה לעולם מפני זה ולמה נכתב על זה לאו והלא בידו להחנות עמו ע"מ שלא תשמיטו בשביעית כדרך שאנו עושין תמיד בשטרותינו, אל ינהלך דבר זה כי הזהירו בדברים ואע"פ שאפשר בתקנות ומנאים וכו' ע"ש והכלל כי החורה נחנה למי שהולך ישר בדרך חמים ולא לעושה תחבולות לפטור עצמו, שיכול אדם לפטור עצמו מרוב מזות החורה ע"י תחבולות, וא"כ ללכאורה נראה דבהא נכלל גם זה, והבליעל חש בכל אופן אפי' יכול למצו כל השנה ומ"מ כיון שנקפו חייב להשמיט לא ילוו אפי' מחלת השנה ז"ע.

ובשלהי המכתב מה שאני מסתפק שא"ה אם יבא משיח נדקינו ע"פ השחא ואנן בגולה בעונ"ה ובא"י יעשו קרבן פסח אם ימנו למי שהוא בחו"ל על ק"פ בחצורה הגמנים עליו והוא בא יבא עד הלילה ע"י אירון או ענני כבוד אם יבא לאחר ההקרבה אם יוכל לאכול עמהם ובח"מ מבואר דבאו ממזרים ע"פ להקריב ק"פ ומשמע דבאו כולם

מרעו ואין צריך לקרקע אלא מאירא קא מרבי לא כן כשות חיותו מן הקרקע ולא מן האיר אלא שלא נעי להיות דוקא מושרש בקרקע ואפי' מונח ע"ג החמי וכיוצא בו ומריח ריח הקרקע די לו לחיות ולגדל ולכן הקוץ ההחמי ולוקח הריח קרקע של הכשות מיית, והוא כמו עץ שאינו נקוב שהענפים יוצאין ומריח מקרקע העולם וחי' או שיקב מן הנד והארכמי בזה נס"ד.

ולפ"ז נראה דהנמחים על המים הגם שלא מרעו על הקרקע ואינם משורשים מ"מ כיון דחייתן מן הקרקע שא"א זולת זה ולכן ברכתן בפה"א ולא גרע מכשות שמצרכין עליהן בפה"א כנלפענ"ד.

ובזה הנני בברכה בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן רח

מה חשש שיבוא לתבוע חובו בשמיטה

בס"ד ד' לחדש הגאולה התשנ"ג בני יצ"א את חג המצות יחוג בריצות באכילת ק"פ בתוך המחיצות ה"ה מע"כ מחותני ידי"ג הרב הגאון ור"ח פרי עץ הוד בנש"ק שלשלת היוחסין כש"ת רבי יעקב סופר שליט"א רב דק"ק ערלוי קטמון ומר"י ירושלים עיה"ק

אחדשכ"ג מח' שליט"א בידידות נאמנה,

בדבר שאלמו עוד לפי שיטת הפוסקים כרמב"ן ודעימיה וכפי שאנן קיי"ל דשביעית משמטת בסוף שנה עיין ח"מ סי' ק"ז ושו"ת מרן הח"ס ז"ל ח"מ סי' נ', ומותר למצו ההלוואה עד סוף שנת השמיטה א"כ כיון דסתם הלוואה שלשים יום ולאחר שלשים הרי בידו למצו שנה שלמה ולמה יחוש המלוה שלא להלות. יפה העיר וקושיא גדולה היא וראויה לו.

ההחזקה חה חלק ממעומו נמלא דממלא לו כסף לעשות מלאכה בשמיטה חה כבר יוחר מלפני עור, דאלפני עור אולי לא עבר כשעושה בע"כ אבל כאן הרי משחק ככסף זה וגורם לחילול השם ושמיטה.

ואולי כה"ג כשאין לו ענה אחת היא עם כל זאת
ענין לעשות שטר מריה ולמכור את חלקו
לאינו יהודי והגם שיש מפסקים בזה הרבה ואנחנו
קבלנו שלא לסמוך על מריה כאלו מ"מ להקל
באיסורא שאולי כה"ג הו"ל כעושה בקרקע שאינו
שלו אלא בקרקע של נכרי ובפרט כי שמיטה בזמן
הזה דרבנן וא"כ הוא איסור גבול ולא חפלא, וגם
יש לזרף כל המי לירופי שדן מעב"ח בהם שם ואין
בזדק להגרס"ג ח"א עשה ס"א עמוד ס"ה היכא
דבע"כ של בעלים מבטלים שביחה הארץ, ואין גם
להריב"ש ס"י קנ"א, גם ממלאכה דרבנן בשמיטה
ואין שם לשאילת דוד סוף ח' שמיטה, ומעדי ארץ
ס"י י"ג סקט"ו והגר"ש אלישיב והגר"י קרליץ
שליט"א שאין עובד שביחה במלאכות דרבנן.

בקיצור אין לסמוך עלי דברינו אלו בענין השותפות כי אין הז"ג לברר הענין יותר.

ידידו דושכ"ת המברכו בכרכת כוח"ט כלב תפש,
מגשה הקטן

סימן די

המלווה את חבירו בעדים אי יכול לומר פרעתיוך

ג' כי תבא התשמ"ט בני יצו"א
מע"כ הב' הח' מופלא ומופלג כמר בנ-ציון בלום
הי"ן

אחדשה"ט נידדות,

**בדבר שאלתך עוד צ"מ ע"ה ע"צ המלוה אח
חזירו שלל צעדים עובר בלפני עור ופרש"י
שעולה על רוחו של לזה לכפור וקשה לך דא"כ**

שמה ולכאורה אחמי לא ד" שגאו המקריבים ויחזרו
עכ"פ אם ידוע למע"כ בזה יודענו או שאז ישאל
השאלה למשיח נדקיני ואם זה אפשרי אז אי"ה אם
יבא משיח נדקיני הנני מבקש שחמנו אותנו בכלל
המחזורה (ולפי דעת המוס' פסחים דף ג' קבלו כל
אדם שבקש להיות נמנה וכן נראה לכאורה בגמ' דף
ז') וזוהי לאכול שם מן הזבחים ומן הפסחים השחמ
בארעא דישראל בביאח משיח נדקיני אמן.

אלו דברי ידי"נ מחותנו אוהב נפשו וכל אשר לו
דושכ"ג ושלום כל הנלדים ובפרט לכ"ק מח'
הרהגה"צ מר אביו שליט"א החותם בברכת חג כשר
ושמח ובלבד ונפש,

מנשה הקטן

סימן רמ

שותף בגינה עם מי שאינו שומר שמיטה

ו' לחודש הרחמים התשנ"ג בני יצור"א
מע"כ ידי"נ הרה"ג ור"ח בנוש"ק פרי עץ הדר כש"ת
מוה"ר ירחם פישל אדלר שליט"א

אחדשכ"ת צידיות נאמנה, וכו'.

בדבר שאלמו עוד דמי שיש לו גינה בשותפות עם מי שאינו שומר שמיטה והם בע"כ של הבעה"ב מחנקים ומגדלים את הגינה מה דינו של זה השותף.

הנה באמת כי זה לאו דוקא בשמיטה אלא ה"ה לעינן שנת אם יש לו בשותפות גינה והשכן שלו שהוא מחלל שנת משקה אם הגינה בשנת וכיוצא בו יש לעיין עליו כדת מה לעשות.

והגם כי אין לי כעת זמן לזרר הדברים מ"מ לפוס
ריהטא נראה דכיון שבפ"כ עושה מה
שעושה אין עליו איסור כיון שלא יכול למנועו מזה
אלא אם הוא בית משותף וכל אחד משלם עבור

המלוה נעדים נמי יכול לטעון ולומר פרעמי דקיי"ל
המלוה אח חבירו נעדים אין צריך לפרעו נעדים.

סימן ריא

אם כל ישראל בחזקת כשרות לענין הלואה

בס"ד ד' לחודש הגאולה החשני"ג בג"י יצ"א
את חג המצות יחוג בריצות באכילת ק"פ בתוך
המחיצות ה"ה מע"כ מחותני ידי"ג הרב הגאון וו"ח
פרי עץ הדר בנוש"ק שלשלת היוחסין כש"ת רבי יעקב
סופר שליט"א רב דק"ק ערלוי קטמון ומר"י ירושלים
עיה"ק

אחדשכ"ג מח' שליט"א נידידות נאמנה,

בדבר תמיהתו על מש"כ החכ"ש (להגרש"ק ז"ל)
חור"מ סי' ג' ס"א דאין חייב אדם להלוות
רק למי שידע שהוא נאמן ודייק כן מלשון רש"י
שבועות ל"ט ע"ב וכן כתב באהבת חסד להח"מ
ז"ל והוצא בס' פתחי החשן, וקשה שהרי קיי"ל
בכל החורה דכל ישראל בחזקת כשרות הם ולמה
גרע לענין הלואה (בלוה נחקים בגד וגו') ולענין
מלוה מומת ישרים מנחם, (ב) כיון מדאורייתא
מחויב להלוות היאך יפטר מכה ספק והאריך שם
להביא רא"י מאבדה ומצדקה, ונהנתי הרבה מדבריו
היקרים.

ובעניותי הנני להוסיף על תמיהתו עיין מ"י שלהי
יצמות ומי הקדוש דדרישה ומקירה
דאחיה יום וכו' אינו בשביל לעמוד על צירור שהרי
מהי העדות שאומרים שראו המעשה וכו' כלומר
שהעד מהימן על מה שאמר שנחנה לו המורה
נאמנות ומחזקת כשרות שלו והנראה דכל אדם שצא
והעיד מאמינים לו שכן הוא שהרי יש לו חזקת

הנה אי נעינא יכלנא לדחוק דגם לזה יכול להחנות
עמו שלא יפרע אלא נעדים א"כ כה"ג כבר
ליכא חשש ולכן אם לא החנה נמי אינו עובר. אמנם
שנוי דחיקי לא משניק, ומיהו האמת דלא דמי דאין
נשעת הלואה אחריון שעובר והמלוה שלא נעדים
נשעת הלואה מיד עולה ברוחו לכפור ושפיר עובר
המלוה בלפ"ע שנתן לו מקום למכשול לכפור
בהלואה ולהיותו גולן נשעת ההלואה אבל המלוה
לחבירו נעדים אין המלוה מכשילו שהרי הוא מהדר
דוקא אחר עדים שלא יוכל לכפור בו ולגזול ממונו
ולכן נשעת הלואה אינו יכול לכפור וגם לאחר שיבא
זמן פרעון נמי לא יוכל לכפור ולומר לא ליתי דכל
האומר לא ליתי כאומר לא פרעמי דמי, וגם בתוך
זמן פרעון נחלקו הפוסקים אי יכול לומר פרעמי
ובטוש"ע חור"מ סי' ע"ח נפסק שאינו נאמן לומר
פרעמי בתוך הזמן דחזקה אין אדם פורע בתוך
זמנו ועיין שם סי' ע"ג כמה זמן במלוה אח חבירו
סחם ולא קבע לו זמן ולכן ממילא במלוה נעדים
אינו עובר כלום בלפני עור שהרי אין בידו לכפור
כלל ובתוך הזמן אינו יכול לטעון פרעמי ג"כ. ואם
יטעון פרעמי או אחיה שקר אחר זמן הפרעון אז
הוא כבר בכלל גולן סחם שאין זה צא מכחו שהרי
באמצע הזמן לא יוכל לטעון פרעמי ולאחר זמן
שיטעון פרעמי אין זה הוא הגורם לו ופשוט.

אלו דברי ידיך דושה"ט ובברכת כוח"ט שתזכה
להיות גדול בתורה ויראת ה' טהורה כאות נפשך
וכעתידת ש"ב בלב ונפש,

מנשה הקטן

כשרות ומה שצריך דו"ח אינו נשכיל אמונתו אלא כדי שטכל להזימו והוא דין מחודש בעמך עדות שבעי דו"ח. וגדולה מזו אמרו שם דמה"מ אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בעינן דרישה וחקירה אלא כדי שלא תנעול דלת בפני הלוח הקילו בדיני ממונות בלי דו"ח ע"ש.

ומיהו נישון דברי החכ"ש לפענ"ד לכאורה הרבה טעמים בדבר, חדא שהרי הגם דקיי"ל כל ישראל בחוקת כשרות הם מ"מ הרי אמרו (ב"ב קס"ה) אמר רב עמרם שלש עבירות אין אדם יכול מהן בכל יום וכו' אמר רב יהודה אמר רב רוב בגול ומיעוט בעריות וכלן באבן לה"ר וא"כ לגבי דיני ממונות עכ"פ כיון דרובן נכשלים בגול הרי כבר יאל מחוקת כשרות עד שיבדוק ועיין בהגהת הב"ח בקונט"א על יו"ד סי' ב' ד"ה מומר שכתב לחלק בין שאר עבירות דמומר שיש להחמיר לגבי שאמרו רוב גבני ישראל ינהו והש"ך סי' ב' סקיי"ח חמה עליו וזה למחקר וישבתי קצת לפי הגמ' הג"ל ועיין בכורות כ"ה ע"ב בחוס' שהקשו כהנים היאך נאמנים על השחיטה ולאכול משחיטתם וגם על הקרבנות כלם ע"ש. עכ"פ כיון דלענין דיני ממונות אמרו חז"ל רובם בגול א"כ כבר אול לה חוקת כשרות עכ"פ לגבי דיני ממונות ויש לחוש שמבקש הלוואה ולא ישלם לו וכיוצא בו ולפ"ו שפיר יש לישב דלענין ממון צריך לברר אם הוא אדם נאמן.

ובזה י"ל בדרך דרוש אם כסף חלוא את עמי את העמי עמך לא תהיה לו כנושה ודייק עמי ודרשת חז"ל ישראל ולא עכו"ם ידוע ובגמ' פריך פשיטא וי"ל כשתלוה כסף את עמי כלומר שיהי אדם כשר חה עמי והייתם לי סגולה ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחזריו וחלוה לו באופן שלא תהי' לו כנושה ואיך זה אפשר אלא שידרוש קודם אם זה דרכו לשלם ולא צריך לחזור אחריו ולהציאו לנ"ד וכיוצא בו ואם צריך להיות לו כנושה אז לא חלוה כי תעבור על לאו דלא תהי' לו וגם מי יודע אם ישלם לך.

ורביעי בקודש נלפענ"ד לפמ"ש בגמ' ב"מ (כ"ח ע"ב) אמר את האבידה ולא אמר סימניה לא יתן לו והרמאי אע"פ שאמר סימניה לא יתן לו שנאמר עד דרוש אחיך אותו עד שתדרוש את אחיך אם רמאי הוא אם אינו רמאי ובגמ' ח"ר בראשונה כל מי שאבידה לו אבידה היה נותן סימנין וטעלה משרבו הרמאין התקינו שיהיו אומרים לו לא והבא עדים דלאו רמאי את וטול. ומביא שם מעשה דר"פ אירכס ליה חמרא וכו' ע"ש ועיין טוש"ע ח"מ סי'

ומיהו נישון דברי החכ"ש לפענ"ד לכאורה הרבה טעמים בדבר, חדא שהרי הגם דקיי"ל כל ישראל בחוקת כשרות הם מ"מ הרי אמרו (ב"ב קס"ה) אמר רב עמרם שלש עבירות אין אדם יכול מהן בכל יום וכו' אמר רב יהודה אמר רב רוב בגול ומיעוט בעריות וכלן באבן לה"ר וא"כ לגבי דיני ממונות עכ"פ כיון דרובן נכשלים בגול הרי כבר יאל מחוקת כשרות עד שיבדוק ועיין בהגהת הב"ח בקונט"א על יו"ד סי' ב' ד"ה מומר שכתב לחלק בין שאר עבירות דמומר שיש להחמיר לגבי שאמרו רוב גבני ישראל ינהו והש"ך סי' ב' סקיי"ח חמה עליו וזה למחקר וישבתי קצת לפי הגמ' הג"ל ועיין בכורות כ"ה ע"ב בחוס' שהקשו כהנים היאך נאמנים על השחיטה ולאכול משחיטתם וגם על הקרבנות כלם ע"ש. עכ"פ כיון דלענין דיני ממונות אמרו חז"ל רובם בגול א"כ כבר אול לה חוקת כשרות עכ"פ לגבי דיני ממונות ויש לחוש שמבקש הלוואה ולא ישלם לו וכיוצא בו ולפ"ו שפיר יש לישב דלענין ממון צריך לברר אם הוא אדם נאמן.

ומיהו נישון דברי החכ"ש לפענ"ד לכאורה הרבה טעמים בדבר, חדא שהרי הגם דקיי"ל כל ישראל בחוקת כשרות הם מ"מ הרי אמרו (ב"ב קס"ה) אמר רב עמרם שלש עבירות אין אדם יכול מהן בכל יום וכו' אמר רב יהודה אמר רב רוב בגול ומיעוט בעריות וכלן באבן לה"ר וא"כ לגבי דיני ממונות עכ"פ כיון דרובן נכשלים בגול הרי כבר יאל מחוקת כשרות עד שיבדוק ועיין בהגהת הב"ח בקונט"א על יו"ד סי' ב' ד"ה מומר שכתב לחלק בין שאר עבירות דמומר שיש להחמיר לגבי שאמרו רוב גבני ישראל ינהו והש"ך סי' ב' סקיי"ח חמה עליו וזה למחקר וישבתי קצת לפי הגמ' הג"ל ועיין בכורות כ"ה ע"ב בחוס' שהקשו כהנים היאך נאמנים על השחיטה ולאכול משחיטתם וגם על הקרבנות כלם ע"ש. עכ"פ כיון דלענין דיני ממונות אמרו חז"ל רובם בגול א"כ כבר אול לה חוקת כשרות עכ"פ לגבי דיני ממונות ויש לחוש שמבקש הלוואה ולא ישלם לו וכיוצא בו ולפ"ו שפיר יש לישב דלענין ממון צריך לברר אם הוא אדם נאמן.

והשנית נראה לפמ"ש בהג"א חולין דף ח' בשם הא"י דהיאך נאמן לשוחט והא ע"א אינו נאמן באיסורין היכא דאיתחזק איסורא ובהמה בחייה בחוקת איסור עומדת והא"י לא תי' כלום ורבינו אליעזר ממי"ץ תי' דהא דאמרין דעד אחד אינו נאמן היכא דיתחזק איסורא היינו דוקא באנשים ריקים ופוחזים דומיא דשנים שהאמינה תורה כמו שהן ובההיא אין א"ע נאמן אבל בעד מהימן וכשר סמיכן עליה ואפי' על אשה ולהכי סמיכין בשחיטה על כהן המקריב וכו' ע"ש. ולפ"ו הכי נמי על הרוב שהם פוחזים לא סמיכין כי אם על אדם כשר שיחזיר לו.

המעלים עיניו מן הדקה כאלו עובד ע"כ כמי
הכא (דברים ע"ו) השמר לך פן יהיה דבר עם
לצנך בליעל וכמיב החם ילאו אנשים בני בליעל
(דברים י"ג) מה להלן ע"כ אף כאן ע"כ. ופרש"י
היינו חוטאים שאנו מעלימין עין מן העניים אבל
עכשיו הרמאים גורמים לנו, ומבואר דכיון דהאידנא
איכא רמאין אינו עובר משום מעלים עין אלא נאמן
לו כפי ראות עיניו הגם דאיכא מצוה מפורשת וכיון
דליף הא מהא ממילא הכ"נ הלואה כיון דאיכא
רמאי אינו חייב להלוות אם לא ידוק אחריו.

ומש"ב מע"כ מח' שליט"א דמדברי רש"י שזעומ
ל"ט ע"כ ד"ה חלה אין ראוי שיוכל
להפטר בספק לכאורה ראייתו של הגרש"ק הוא
ממה שכח רש"י שלא דקדק למסור ממונו ביד
נאמן ומשמע שעליו לדקדק קודם שמסר ממונו
שהוא איש מהימן ולא רמאי וכלאו הכי לא הי' לו
למסור וגדולה מזו אמרו חז"ל (ב"מ ע"ה ע"ב)
אמר רב יהודה אמר רב כל מי שיש לו מעות ומלוה
אותן שלא בעדים עובר משום ולפני עור לא תתן
מכשול ור"ל אמר גורם קללה לעצמו שנאמר
חאלמנה שפתי שקר הדבורות על צדיק עמק
(חללים ל"א) ואמר רבינא דכל שכן במ"ח כרב אשי
שלא רצה להלוותו בלי עדים דטריד בגירסיה ועיין
רש"י עובר לפני עור שעולה על רוחו של לווה
לכפור. קללה כשחובע חוה כופר הכל מקללן אותו
ואומרין שהוא דובר על צדיק עמק ע"ש. וא"כ
מבואר לכאורה דאפי' יש לו מעות ללוות מ"מ צריך
להשגיח מפני הרמאין וא"כ שפיר מדייק הגרש"ק
דאינו חייב ללוותו עד שידרוש אחריו אם הוא אינו
רמאי וכיוצא בו כנלפענ"ד אם מחו' שליט"א יסכים
לזה.

אלו דברי ידי"נ מחותנו אוהב נפשו וכל אשר לו
דושכ"ג ושלום כל הגלויים ובפרט לכ"ק מח'
הרהגה"צ מר אביו שליט"א החותם בברכת חג כשר
ושמח ובלב ונפש.

מנשה הקטן

רס"ו ס"ו מחלוקת המחבר והרמ"א בזמן הזה אם
נאמן סימנין מזהבקים ולהמחבר בזה"ו לעולם צריך
עדים שלא רמאי הוא והרמ"א הביא י"א דבסימנין
מוזהב מחזירין אפי' בזה"ו ואין צריך לעדים שאינו
רמאי ע"ש. ומבואר דאפי' באבידה שאין המעות של
המוציא צודאי ויש עליו מצוה של והשיב את
האבידה ואפי' אין לו להחזיר עד שידרוש אם הוא
רמאי או לא כ"ש להוציא מעות משלו וליתן לאחרים
שצריך לדרוש אם הוא רמאי או לא.

וחמישית אוסיף עליו דכבר הבאחי מחלוקת
הראשונים ז"ל עין טויו"ד ס' קי"ט
שהביא הבי"ד דעת הרמב"ם מפ"א ממ"א דבזמן
הזה אין לוקחין יין בכל מקום אלא מאדם שהוחזק
בכשרות ובש"ע לא פסק כותרי אלא סתם דכל אדם
בישראל הוא נחזקת כשרות והש"ך סק"א האריך
להביא ראיות עד הרמב"ם ושכ"כ הד"מ דהמנהג
אינו כהרמב"ם ומיהו עיין ביו"ד ס' קי"ט ס"א
דבעינן שיהא מוחזק נחזקת כשרות, ועיין מג"א
א"ח ס' ל"ט סק"י"ג וברמ"א ז"ל אף שבד"מ כתב
דהמנהג אינו כדעת הרמב"ם מ"מ בהגהות ש"ע
כתב וי"א אפילו מי שאינו חשוד רק שאין מכירין
אותו שהוא מוחזק בכשרות אסור לקנות ממנו יין
או שאר דברים שיש לחוש לאיסור וכו' ע"ש.

וגראה דלכאורה ס"ל דיש לנהוג כהרמב"ם ועיין
לבוש יו"ד ס' קי"ט ס"ב שפסק כהרמב"ם
ועיין דג"מ שפליג על הש"ך ועיין גם ערה"ש
והארכמי קנה בספרי משנ"ה ח"ד ס' ד'. וא"כ
לפ"ו לענין להלוות לו כיון דבזה"ו אימרת החזקת
כשרות בסתם וכמ"ש הרמב"ם שפיר קאמר החכ"ש
וכנ"ל.

וששית נלפענ"ד לפי מה שאמרו ז"ל (כתובות
ס"ח ע"א) אמר ר' אלעזר בואו ונחזיק
טובה לרמאין שאלמלא הן היינו חוטאין בכל יום
שנאמר וקרא עליך אל ה' והיה כך חטא ומני ר'
חייא בר רב מדפמי רבי יהושע בן קרחה אומר כל

סימן ריב

סימן ריג

בני העיר אין יכולין לעכב לכל מילי דמצוה

ז' טובי העיר יכולים לסלק גבאים שעמדו מעצמן

מע"כ ח"ג הרה"ח הרב שמואל גרוס הי"ו טרען רבני
בארצנו הק'

אחדשה"ט.

אור ליום עש"ק ויקרא התשמ"ח ב"י יצ"א
למאן ולא חזינא מברכינא יהא שמיה מברך ה"ה האי
צורב חורב כש"ת מוהר"ר יצחק קורלינסקי הי"ו
בהגר"ב שליט"א ב"ב תר"א

אחדשה"ט,

בדבר שאלמו צביהכ"נ עיר יהוד שמתחילה בלו שני
אנשים ולקחו דירה ועשו שם ציהכ"נ
והחזיקו בגבאות מעצמם וניהלו את כל עניני
ציהכ"נ וטוענים שהציהכ"נ שלהם והלכו אנשי יהוד
ופעלו עם מועצה הדתית וקבלו מזנה ציהכ"נ
השי"ך למועה"ד ופיטו את הציהכ"נ הישן שהי'
בדירות הנ"ל ונכנסו לציהכ"נ החדש כל הציבור.

מה שחמה עוד בחקנת ריב"ג ואילך (צ"צ כ"א)
שחיקן להעמיד מלמדי חינוקות בכל עיר ועיר
משמע דוקא מלמדי חינוקות וצ"ע מה שפסק
המחבר בח"מ ס' קנ"ו ס"ג דכל מילי דמצוה אינו
יכול לעכב ולאו דוקא מלמדי חינוקות וצ"ע.

גם ציהכ"נ החדשה עברו השני הגבאים הנ"ל
והמנהלה הציה"מ כמה שנים בהתנדבות הני
חרי אינשי אך לאחר אי קדרים וחשדים וניהול כושל
עשו אנשי העיר בחירות ע"פ המורה ונבחר ועד
לניהול הציה"מ ונדחו שני הגבאים מכהונתם ע"י
הועד, ולפי שסברו הגבאים להכנע ולשמוע להועד
פנו המתפללים לצ"ד הרבני ותבעו את הגבאים
לד"ת וסירבו לבא ונערך דיון זולתם והמתפללים
הביאו מוסמכים שונים להוכיח טענותיהם בעוד
הנחשבים לא הוכיחו מאומה. ושאלתו עכשיו אם יש
להגבאים הנחשבים זכות כל שהוא בבית הכנסת
החדש ואם כן מה הזכויות שלהם.

ולפענ"ד דהרי בגמ' שם פריך מיחידי אחד מבני
חצר שרונה לעשות רופא אומן וגרדי
ומלמד חינוקות בני חצר מעכבין עליו ומשני
בחינוקות דעכו"ם ומו פריך מיחידי ומשני חזירו
מעכב עליו ומשני נמי בחינוקות דעכו"ם, ופי'
רגמ"ה בחינוקות דעכו"ם כלומר אם רונה ללמד
ספר רפואה או מקרא יכול לעכב אבל בחינוקות
ישראל לא מצי מעכב ולא מצי מעכב קאי אכולהו
כלומר רופא, אומן, וגרדי, ומשמע דכל הני מותר
כיון דהוה מצוה רק דעכו"ם ליכא מצוה, ושפיר
פסקה צ"י דלכל דבר מצוה מותר דמ"ש רופא
אומן וגרדי משאר מצוה.

והנראה ראשונה דהנה מבואר בחו"מ דקהל יש לו
דין שוחפים ועיין ח"מ ס' קע"ו מדיני
השוחפין לענין דיני ממונות, וגם יש לו דין הקדש
לענין איסורים ובגמ' מגילה כ"ו מבואר דקהל
וציבור שממנים זט"ה לנהל העניני ציבור יש להם
כח לקנות ולמכור ואפי' להוריד מקדושה גדולה
ולהוציאו לחולין ואופני הענינים ועיין א"ח ס' קנ"ג
וח"מ ס' קמ"ט ועיין שו"ת הרשב"ש ס' חקע"ג
דזט"ה הם כשלושי כל הציבור וצידם להחרים
ולעשות כל דבר בדיני ממונות ולא נריך מעמד

ומה שהעיר על דברת הרמז"ם בהח"מ שלמד
מקרא דחפץ למען נדקו דבר זה ולא מחקנת
ריב"ג, איכרא דהרמז"ם לא פליג על חקנת ריב"ג
אלא מפרש דחקנת ריב"ג היחה לפי שה' חפץ
למען נדקו יגדיל חורה ויאדיר ולא שקנחם ילמדו
חורה וקנחם לא ילמדו ודו"ק.

ומחמת כי אין הז"ג להאריך הנני מוכרח לקצר
דושה"ט בלב ונפש,

מגשה הקטן

ומיהו עכ"פ צריך להתחשב גם עם האנשים שפעלו
כל הזמן לצורך הציבור אלא כיון שנחנרר
שעשו דברים שלא כהוגן יפה עשו שהזמינו אותם
לצ"ד לזרר העינים ונפרט שעליהם לקיים והייחוס
נקיים מה' ומישראל ולהסיר ממך לזות שפחים
ועקשות פה, ולא יפה עשו שלא באלו לצ"ד ואדרבה
זה מרצה עליהם החשד, ולכן בשביל טעם זה לחוד
שלא רצו ללכת לצ"ד אסורים להיות ממונים על
הציבור דהכי קי"ל דמי שפסול להעיד או שמסרב
לדין הרי פסול להיות מזוט"ה וגם פסול ממילא
להיות ממונה לאחיה שררה על הציבור ואין הו"ג
כעת יותר.

בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן ריד

בענין סרסור שלא קיבל אחריות

ב' לסדר ויחי יעקב התשנ"ו בני יצ"א
מע"כ הב' הח' בנש"ק זרע ברוך פרי עץ הדר מו"מ
כו' כמר משה דייטש הי"ו תלמיד בישיבתנו הקדושה

אחדשה"ט,

בדבר שאלתך בראובן שנחן לו שמעון חפץ למכור
וראובן הוא סוחן וסרסור בחפצים כאלו
והסכים למכור לו החפץ בחנאי שאין לו אחריות על
החפץ גופיה, ורוצה להיות רק כשומר חנם ובלי
אחריות אם יאנס או ימלא לו שום דבר, וכיון שראה
ראובן שהחפץ לא נמכר זמן מה הלך ראובן ומסר
החפץ ללוי שהוא גם כן סוחר ועוסק עם חפצים
כאלו והוא ימכרנו ולא הודיע מזה לשמעון, בינתיים
נגנב החפץ מלוי, ובא שמעון ודורש מראובן שישלם
לו עבור החפץ שמסרו ללוי שלא ברשות, ראובן
טוען שאין לו אחריות שהרי התנה על החפץ כיון

אנשי העיר אלא לענין להפקיע מקדושה, ונחלקו
בזה הפוסקים עיין פנ"י ח"ב סי' צ"ט ד"ה ועוד
די"ל דהמכר בטל. ועיין קצוה"ח סי' קכ"ג סק"ד
ובנו"י מהד"ק סי' ס"ז נסתפק בזה וז"ל עליו
שנעלמה מיניה חש' הרשע"ש. ועיין עוד מהר"ם
שי"ק א"ח סי' ל"ה-ש"ז-שי"ב כח זט"ה.

ובדין גבאים שהם פועלים בעמי הציבור הממונים
מזוט"ה יש להם הכח שנחטו להם זט"ה ואם
החזיקו מעצמם בגבאות הנה יש לו דינים כמחזיק
במלוה ונחלקו בזה המחזיק במלוה אם החזיק על
לעולם היכי דהציבור מינוהו ולא מיחו בידם ועיין
מהר"ם שי"ק ח"מ סי' י"ח וי"ט בגבאי שהחזיק
לגבות מעות בשביל עניי א"י שבמקום שאין מנהג
למנוחו על זמן קצוב החזיק בו לעולם אבל לא לבניו
אחריו, ועיין ח"מ סי' קמ"ט סע' ל"א בהג"ה
דאדם שהחזיק במלוה אין יכולים הקהל ליחנה
לאחר.

ומיהו כל הני היכא דהוחזק הדבר ע"פ מינו
זוט"ה חט"ה נבחרו ע"פ בחירות ורוב
הקהל והנבחרים כדן בחירת זוט"ה, אבל אם מי
שהוא החזיק בעצמו במלוה ולא מיחו בו הציבור או
שהחזיקו אנשים כל זמן שעדיין הציבור הי' קטן ולא
הי' בידם לנהל ע"פ בחירות והחנודו אנשים יקרים
ליקח דירה וליתן להם ביהכ"נ וכמו כאלן שלקחו שתי
דירות וכיוצא בו ועשו ביהמ"ד זמני עד שאח"כ
נחרצה הקהל וקבלו ביהכ"נ ממועה"ד על שם
הציבור ועבשיו בחרו בזוט"ה הנקרא כעת ועד ודאי
שהאנשים שנבחרו בידם להעמיד אנשים גבאים כפי
צורך המקום וע"פ רוב הנבחרים וכולם צריכים
לשמוע להם, וכבר בחשו' הר"י הלוי אחי הטי"ז סי'
כ"א דאם החזיק בעצמו יכולים הקהל לסלקו וליתנו
לאחר אפי' בחנם ועיין שו"ת אמרי א"ש יו"ד סי'
קט"ז ונידון דידן כ"ש הוא שהחזיקו בגבאות קודם
שהיו בחירות בכלל ולא הי' עדיין זוט"ה מרוכז אף
ששמשו גם ביהמ"ד החדש עד שלא עשו בחירות
מ"מ לאחר שעשו בחירות יש ביד הועד לסלקו.

מחלק שם עוד בין זבינא חריפא לזבינא דרמי על אפיה וזבינא דרמי על אפיה הנאח המוכר הוא שאינו מוציא לוקחין חמיד ונידון לכאורה כיון שנתן למוכר למכור ולא מצא קונים עד שנחתו לסוחר שני שהוא לוי נראה נמי דלא ה"י זבינא חריפא רק זבינא דרמי על אפיה, ומיהו יש לו נמי דין שומר שכין שיקבל שכר כשימכרנו נעשה עליו נמי שומר שכר.

ולהלכה נלפענ"ד דראובן פטור מלשלם כלום עבור החפץ הגס שמסרו לסוחר אחר והו"ל כעין שומר שמסר לשומר דקיי"ל (ב"מ ל"ו ע"ב ובטוש"ע סי' רנ"א סע' כ"ו) דשומר שמסר לשומר חייב ואפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר חייב משום דאמר ליה אח מהימן לי בשבועה היאך לא מהימן לי בשבועה, מ"מ כאן כיון דנתן לו למכור ולא אמר ליה בציחה אופן למכור וכיון דדרך החגרין והסוחרים שיש להם חפצים למכור נוחים לאחרים שימכרו לו וגם זה שמעון הנותן החפץ לא ה"י מקפיד שימכרו לו או ראובן אמרינן דאדעמח דהכא נתן לו שימכרנו, ודומה להא דכחז המחבר שם לפיכך אם דרך הבעלים להפקיד חמיד דבר זה אצל השומר השני הרי השומר הראשון פטור מלשלם והוא שלא ימעט שמירתו אצל אם ימעט שמירתו שה"י הראשון ש"ש והשני שומר חנם לא וידין נמי פשוט שאין דרך הבעלים להקפיד היאך ראובן ימכור את חפצו שנתן לו למכור וכיון שראה ראובן שאינו נמכר לו בחטו וחשש שלוי ימכרנו ונתן לו למכור לא ה"י כשומר שמסר לשומר, אלא דעדיף מיני דכיון דהמנה עם הבעלים שאין לו אחריות על החפץ כלל וא"כ אינו חייב שבועה אם ה"י נאבד אצלו כלל וא"כ אם מסרו לשומר אחר ליכא נמי טענה דלדידך האמנתי בשבועה ולא לשני שהרי פטרו משבועה לגמרי ומכל אחריות.

שהמנה עמו שאין מקבל שום אחריות על החפץ, והשנים טוען כי כוונתו הייתה לטובה למכור לו החפץ, והשאלה אי ראובן בכל זאת חייב לשלם לשמעון ומה שהמנה עמו להפטור מהאונסים ומדיני סומרים לא המנה אלא דינו ודין עצמו אצל לא המנה עמו שיתן לאחרים ושומר שמסר לשומר חייב, או שלוי חייב לשלם שהרי אצלו נאבד החפץ ואותו לא פטר שמעון מלשלם והרי הוא חייב באונסים שהרי אם ה"י מוכר החפץ ה"י מקבל דמי טרחא והו"ל ש"ש שחייב על הגנבה ואבדה והפטור הוא לגבי עצמו אצל לא לגבי לוי ולכן לוי שפיר משלם, או דילמא יכול לומר שלוי בכלל לא נפטור מלשלם והמנאי של ראובן לפטרו לא שייך אלא לעצמו אצל לא ללוי, או יאמר כיון דראובן המנה עם שמעון לפטרו מהחזק החפץ כל שנתן ללוי נמי על דעת קן נחתו.

וראשונה עלינו לזכור חיובו דהאי סוחר ראשון במאי, ונראה דיש לומר דיש לו דין שליח ומדין סרקור קאמינא עלה המבואר ברמב"ם פ"ב מהל' שלוחין ה"ו ובטוש"ע סי' קפ"ה הסרקור שליח הוא אלא שנוטל שכר שליחותו לפיכך אם שינה מדעת בעלים משלם מה שהפקיד וא"כ לכאורה דידין נמי שהסוחר הראשון שהוא שלוחו של בעלים שנחתו לסוחר שני והפקיד משלם מה שהפקיד דשינה בשליחותו והגם שפטרו מאחריות מ"מ לא פטרו שיוכל לשרפו. אצל יש עוד סרקורות לפמ"ש בגמ' נדרים ל"א ע"ב והוא ספקירא דשקל חמרא לזבוי ולא איזנן בזה דהדר אימננס חמרא חייביה רב נחמן לשלומי איחביה רבא לרב נחמן נאנסו בהליכה חייב בחזרה פטור א"ל חזרה דספקירא הולכה היא דאילו משכח לזבוי אפילו אבדא דביחיה מי לא מוזין ליה ע"כ.

ונראה מיהו דעכ"פ צעי שיהי' לוי איש מוסמך ורגיל ראובן לסחור אחר או שיהא שמעון רגיל לסחור עם לוי פעמים אחרים כמו לראובן רק שעכשיו נתן לראובן אז אע"פ שאינו מורגל ראובן לסחור עם לוי י"ל דפטור ראובן משום דהו"ל

פי' הענין שדרךן של אותן ספקורין היה ליקח בהמה בדמים קלוצים והיו מחנים עם הבעלים שאם לא ימצאו לקוחין שיחזירוה להם עיין ר"ן שם ועיין פי' הרא"ש שם ועיין ב"מ פ"א הלוקח כלים מן החגר ובטוש"ע ח"מ סי' קפ"ו סע' א-ב. ומיהו

ומיצייה ר"ג והגם שלא הכיר את הצעלים רק ראובן מסר לו מ"מ קבלו מראובן ככלי של הצעלים וממילא חייב באחריותו וכיון שהצעלים לא פטרוהו ללוי א"כ לכאורה יכול שמעון לבקש מלוי שיסלם לו עבור החפץ, שהרי ע"מ כן קבלה למכור וי"ל אי מהני שיסבב שבועה השומרים ופטור או כיון שלא באו לידו בחור פקדון אלא בחור סרסור למכרו וכל זמן שהי' בחנותו הי' בדעתו למכרו והו"ל דינא דההוא ספסירא ונ"ע.

אלו דברי אדם מועט לעולם המברכך שתזכה ללמוד תורה לשמה ולהיות גדול בתורה דרשה"ט בלב ונפש, מנשה הקטן

סימן רצ"ו

אי ד' אמות של אדם קונות בכל מקום

עש"ק ב' לקריאה התשנ"ג בני"י יצ"א
מע"כ האי צורב עוסק בחוקי חורב כמר בן-ציון כ"ץ
שווירער הי"ו

אחדשה"ט,

בדבר שקשה ליה אנמק"י ב"מ דף י' שכחצ
דברושלמי (פ"ח ה"ג דגיטין) מוכח דהא
דד"א של אדם קונות לו בכ"מ דלאו במילי דהפקר
בלחוד הוא כמציאה ונכסי הגר אלא אפי' במכר
ומחנה נמי וא"ח א"כ למה הו"נרכו חכמים לחקן
משיכה ומסירה בסימטא יקנה דד"א י"ל דלא אמרו
דד"א אלא בשעומד ונחנו לו בחוך ד' אמותיו הא
קדמו לו בעלים לא זכו לו שמקום אוהו דבר קני
הוא לבעליו. וחמה על זה מצ"מ דף ק' ע"א
במחליף פרה בחמור וילדה זה אומר עד שלא
מכרתי ילדה זה אומר משלקחתי ילדה יחלוקו וכן
בשפחה ומוקי לה בעומדה באגם ושפחה נמי
בעומדה בסימטא ואכתי לדעת הנמק"י יהא המוציא
מחזירו עליו הראי' שהרי קנה בעל הבית הד"א
ששם החפץ מונח.

שמעון רגיל לסחור עם לוי חמיד, דלא נפטר ראובן
מכל, אבל אינו רגיל לסחור עמו כלל לא הוא ולא
שמעון י"ל דהו"ל כעין פושע בחפץ חזירו דהגם
דפוטרו מאחריות היינו מדין שומרין אבל מפשיעה
ודאי לא פטרו ואם מסרו למי שאינו ידוע כלל
אפשר דהו"ל כפשיעה, הגם שיש לומר דכל שמסרו
לאדם מישראל לא מקרי פשיעה דלא נחשדו בני
ישראל וכל ישראל בחזקה כשרוח הם וכל שלא יוכל
לטעון לך האמנתי בשבועה ולא לשני כיון שפטרו
משבועה ומאחריות א"כ כשמסרו לאחר אפילו אינו
ידוע ואינו רגיל לסחור עמו נמי לא מקרי פשיעה
עכ"פ ומוחר למסרו לאחר ונפרט כי חשב שימכרנו
ולטובתו נחת להשני.

ונראה עוד שאם לא פטרו שמעון לראובן אלא
מאחריות דש"ש אבל מ"מ לא פטרו
מלהיות כשומר חנם דקיי"ל מחנה אדם על שומרים
לפטור או לחייב כגון ש"ח להיות לו דין ש"ש או
ש"ש שלא לחייב רק כש"ח וש"ח מחנה להיות פטור
מן השבועה שכל חנאי בדמיון קיים וא"ל לא קנין
ולא עדים, כמבואר (בגמ' ב"מ ז"ד ובטו"ש ע"ח"מ
ס' רצ"ו ס"ה) ולכן עכ"פ חייב לו שבועה שלא
פשע שכה"ג כבר יכול לומר לדידך האמנתי בשבועה
לאחריתא לא, ומ"מ אם הי' רגיל לעשות סחורה עם
השני אינו יכול לטעון אפי' כה"ג וכנ"ל, ואפשר
דכלל אופן פטור כל שהי' ראובן מורגל לסחור עם
לוי ולא מקרי פושע כיון שנחנו למכור ועשה כדרך
החגרין בזה לאחר שראה שאצלו לא נמכר זמן מה
חשב מחבולות למכור אצל סוחר שני שכן דרך
החגרין וכל שלא שינה מדרך החגרין לכאורה פטור
הוא מלשלם.

ומיהו לענין לוי אי יש לו לשמעון טענות על לוי
יכול להשביעו מדין ש"ש או מדין ש"ח יש
להאריך ואין הו"ג כעת דיש מקום לומר דראובן
שמסר ללוי ולא אמר לו כלום רק נחן לו החפץ
למכור נעשה עליו שומר שכר שהרי רוצה להרויח
ונחמייב בחפץ זה לשמו וכמו שאמרינן (נדרים ל"א
הג"ל) שלקח כלי למכור ובחזרתו נשבר ונא לקמי'

שחקנו לו ד"א כיון שהוא חפצו של בעלים החפץ של בעלים הו"ל כמו חצירו אבל כאן כיון שעשו חליפין וקנו זה מזה ושוב מאלו החפץ כלומר הולד מפרה שילדה באגס או וולד השפחה שילדה בסימטא הנה מסופקין כבר חפצו של מי היחה, דעל החפץ אנו דנין ולא על הפרה או על השפחה, ובכיון דייק הנמק"י שם הא קדמו לו בעלים (וגי' ס"א על הגליון הא קדם דבר שיש לו בעלים) והכוונה שידעינן שקדמו לו בעלים או קדם דבר שיש לו בעלים כלומר החפץ שמוכר או מחליף קדם בחוך ד"א אבל כאן לא ידוע אם חפצו של זה או חפצו של זה קדם.

ועוד בו שלשיה שהרי מנן התם ראה את המציאה ונפל עליה כו' וזה בה ופי' הנמק"י שם ומה שנפל זה עליה לאו כלום להחזיק ואי משום ארבע אמות של אדם קונות לו כדאיחא בגמ' ברה"ר דחקי בה רבים לא תקון רבנן אי נמי מדנפל גלי אדעמיה דבנפילה ניחא ליה דליקני בד"א לא ניחא דליקני חו כיון דתקנת חכמים הוא שומעין לו ע"ש.

ועיין ב"י ח"מ סי' קנ"ח ובסמ"ע שם בזה דקונה מוסירה ברה"ר ומשיכה דוקא בסימטא ח"ל ואע"ג דמסירה בכלל משיכה, משום דכיון שמשך גלי דעמיה דבמשיכה ניחא לי' דליקני, במסירה לא ניחא לי' והוא מחשו' הרשב"א ועיין קנ"ה"ח שם דמחלק באיכא דעם אחרת מקנה בין מכרין ולא מכרין ובין היכא דגלי דעמיה דלא ניחא לי' בקנין ע"ש והבן כי קנ"ה"ח, וא"כ במחליף פרה בחמור נמי כיון דעשו קנין חליפין מחליף פרה בחמור גלי דעמיהו דבמחליפין ניחא להו דליקני ולא בקנין ד"א ולכן כה"ג לא חקנו חכמים קנין ד"א כלל כיון שהוא בסימטא או באגס ד"א לא קני להו.

והנני לברכו בשמחת פורים ויזכה להיות גדול בתורה דרשה"ט בלב ונפש,
מנשה הקטן

וראשון לגיון דדברי נמק"י לאו יחידאי נינהו והרמב"ן ז"ל הוצא בש"מ שם כתב הא דאמרין ד"א של אדם קונה לו בכ"מ נראה שדעת הראשונים שאין דינו אלא במציאה והפקר אבל לא במכר ומחנה שאין קנין ד"א אלא חקנה משום איננוי בהפקר ולשון הגמ' משמע דקונות בכל דבר ומלאחי במס' גיטין בירושלמי ר"ל בשם אבא כהן בר דליה אדם זוכה במציאה בחוך ד"א ר' יסא בשם ר' יוחנן זו בגיטין משא"כ במחנה רובה דר"י ורובה דר"ל רובה דר"ל מה אם מציאה שאינו זוכה בה מדעת אחרת הרי הוא זוכה בחוך ד"א מחנה שהוא זוכה מדעת אחרת לא כ"ש וכו' הרמב"ן ז"ל וא"מ א"כ למה הוצרכו חכמים לתקן משיכה וכו' י"ל וכו' הא קדם כלי לא זכו לו וכו' וכן כתב הריטב"א וכן משמע מחוס' ע"ש.

ולעצם הקושיא יכולנא לפרש דמה שאמרו בעומדת באגס או בסימטא וא"כ לא ראינו באיזה ד"א היו בשעת לידה וממילא כה"ג לא אמרינן דד"א קונה אם לא שנוקים לה בכפות וכמו שאמרו בעבד שנחתו לו גט שזוכה לאשתו מדין חצר דוקא ניסן וכפות והכ"נ כיון דהו"ל מהלכת ממקום למקום לא חקנו ד"א לחפץ כזה ומה שאמרו בקדם חפץ היינו חפץ שעומד במקום אחד.

שנית נראה שהרי כאן במחליף פרה בחמור הרי בזה גופי' פליגי מי הוא המחזיק בד"א אלו כיון דבשעת החליפין נתקיים המקח ובשעה זו שעשו החליפין ודאי שיאל החמור מרשות המוכר לרשות הלוקח או הפרה ואין לא מספקינן על הפרה ועל החמור עכשיו מרשות מי הם אלא אכן מספקינן הולד בשל רשות מי נולד וא"כ כשילדה כמו שמספקינן פרה של מי ילדה מספקינן ד"א של מי קנו לו וא"א לומר דחפצו של אדם קנה לו הד"א אלא כשנדרור לן בזה שהוא חפצו בלי ספק וכן שפחתו או פרה ואין ידעינן שזה פרה שלו אמרינן

סימן רמז

לקח חפץ לקנותו ונשברה בידו

ג' לסדר ובתוכם ה' התשנ"ה בני

כבוד הרה"ג כו' כש"ת הרב מוה"ר פנחס יהודה
שרגא וויליגער שליט"א מח"ס נופת צופים ועוד
מאנטרעאל קאנאדא

אחדשכ"ת נידדות,

בדבר שאלמו מי שנכנס לחנות ולקח חפץ לקנותו
וקודם ששילם נשבר החפץ אי חייב לשלם או
לא.

תשובה, דבר זה תלוי באופנים ונגמ' ב"ב פ"ח
ע"א אמר שמואל הנוטל כלי מן האומן
לנקרו ונאנס בידו חייב, והני מילי הוא דקילי דמיה
ע"כ. ועיין רש"ס, והרמב"ם פ"ד מהל' מכירה
הי"ד הנוטל כלים וכו' ונאנס בידו חייב בדמיו
הואיל ודמיו קלובין מאח שהגביהו נעשה ברשותו
והוא שיגביהו כדי לקנות את כולו ויהיה אומן
החפץ הנמכר חביב על הלוקח, ובש"ע ח"מ סי'
ר"א סי"א הלוקח וכו' נעשה ברשותו כלשון
הרמב"ם והוסף, ואין המוכר יכול לחזור בו, וכו'
ע"ש.

והנראה דהחילוקים הם שאם נכנס לחנות ולקח
כלי ואין לה דמים קלובים כלל ועדיין לא
שאל על המחיר ורק הולך כמו שהולכין מחנות
לחנות לנקר ולעיין ונשבר אין חייב לשלם אבל
הנכנס לחנות מקום שהמחירים קלובים ברוב חנויות
בזמנינו שעל כל כלי יש פחך ומחירו קלוב עליו
ומיד שהלוקח רוצה בו ומגביהו לבדקו כבר נכנס
ברשותו ואין המוכר יכול לחזור בו, (ואולי יש לזכור
מה הדין בדיניהם אם המוכר שהוא בעל החנות
יכול לחזור בו לאחר שכבר לקח הלוקח החפץ בידו
ולומר לו שאני רוצה ליתן לך) אבל במקום שאין
המחיר קלוב ואכתי צריך לזכור אז אינו חייב לשלם.
ומיהו בנידון שאילתן לפי מה שהבנתי משאלמו

המדובר נשכר הסכים לדעתו ולקחו רק שקודם
ששילם נפל מידו ונשבר כה"ג לכאורה פשוט שחייב
לשלם לכ"ע שהרי כבר נקבע השער ולקחו ע"מ
לקנותו וכמבואר בש"ע.

והנני בזה ידידו דושכ"ת וי"ר שיזכה ללמוד תורה
מתוך הרחבת הדעת המעטיר בערו ומברכו בלב ונפש,
מנשה הקטן

סימן ריז

מוכרי בד מצורף פתק שהמכר על תנאי

שני בשבת, י"ז שבט התשנ"ג בני יצ"א
מע"כ ידידי הרה"ג ור"ח נר"נ כו' כש"ת מוה"ר שאול
דניאל מלאח שליט"א דומ"ץ בכולל ישיבה הגדולה
מעקסיקא

אחדשכ"ת נידדות,

בדבר ששאל במוכרי בד במעקסיקא ועל הרבה
חבילות מוצרין מקסיקא מלורף פחך שהמכר
הוא בתנאי שאחרי החתוך לא יכולים להחזיר אם
ימצאו מוס כבד, וטענו התלמידים שהתנאי מועיל
ולא יכול לחזור אם מצא מוס לאחר שחתכו,
ומעכ"ת מספקא ליה מהמבואר בח"מ סי' רל"ב
סע' י"ד קנה סדן וקרעו לעשות חלוק ואח"כ
נודע המוס מחמת הקריעה מחזיר לו הקרעים
חפרו ואח"כ נודע המוס אם השביח נוטל שבה
החפירה מהמוכר וכן כל כיוצא בזה א"כ הכא נמי
אמאי לא יחזיר לאחר שנודע לו לאחר החתוך.

ולפענ"ד טענת התלמידים טענה נכונה, ושחי
תשובות בדבר חדא שהרי המכר לא
מיירי בהחזקו להדיא שלא לקבל אחר החתוך אלא
בסתם שקנה סדן וקרעו לעשות חלוק ואח"כ נודע
המוס וכה"ג י"ל כיון דלא התנה שלא התנה כפי'
שלא יקבלו אחר החתוך מחזיר אפי' לאחר החתוך
משא"כ בדידן דתנאי מועיל, וגדולה מזו כתב שם

הקריעה ולזה לא מועיל חנאי ג"כ שהרי רימה אותו בעלם וטמן המוס ומכר לו דבר שאינו אצל המוכר לו סדין קודם שיחתוך אותו יצדוק אם יש בו מוס בגלוי ואם לא נדק הפסיד ואינו יכול להחזיר וק"ל.

ולא אמנע טוב מצעליו דכאן יש לי מקום עיון קצת על רבינו המחבר ששינה קצת מלשון הרמב"ם והטור דהרמב"ם ז"ל וכן העתיקו הטור כחזק קנה בגד וקראו לעשות ממנו חלוק והמחבר שינה וכחזק קנה סדין במקום בגד ולפי הפשוט בגד הוא בגד חפור אלא הוא רוצה לשנותו ולעשות ממנו חלוק ואחי שפיר דקאי על כגון זה ששחט את הטריפה ולא גרסינן כיצד עיין ב"ח ופרישה שם דברמב"ם לא גרס כיצד ובטור הוא בסוגרים (ס"א כיצד) אצל סדין הוא חתיכת בגד בלא חפירה אלא דהפרישה פי' דבגד כשהוא עדיין ביד האומן או המוכר קרוי בגד ע"ש, ועכ"פ ה"י אפשר לחלק בין בגד שכבר חפור לבד שלוקחין ולא חפור כלל.

ולפמ"ש נראה לי שב עוד דיוק אחר דלכאורה מאי קמ"ל בקנה בגד יותר ממה שכבר הביא הרמב"ם (בה"י שם) מכאן אחר למד שהמוכר דבר שה"י בו מוס בממכרו ועשה בו הלוקח מוס אחר קודם שידע לו המוס הראשון אם עשה דבר שדרכו לעשותו כגון זה ששחט את הטריפה פטור, וא"כ מאי קמ"ל יותר בבגד אצל לפמ"ש דבגד מיירי שזה כבר בגד מוכן וגמור ואין זה דרכו לקרעו ולעשות ממנו חלוק א"כ לכאורה ה"י מקום לומר דכפי מה שמכר לו הבגד ואין דרכו לקרעו לעשות חלוק לא ה"י בו מוס נמצא כלל ולא דמי לבד ולכן קמ"ל קנה בגד וקראו לעשות ממנו חלוק דעל זה ודאי אין המוכר אחראי כלל ומ"מ כיון דמחמת קריעה זו נחברר שה"י בו מוס מקודם אע"פ שלא עמד הבגד לקרעו ולעשות ממנו חלוק מ"מ כיון שה"י המוס מקודם מחזיר לו הקרעים ודי והוא כמו השוחט ונמצאת טריפה והנן ומה עמקו דברי רבינו הרמב"ם ז"ל.

אלו דברי ידידו דרשב"ת והגני חזור בברכה וכט"ס בלב ונפש, מנשה הקטן

נפת"ש אות ו' אמש"כ המחבר נמצא בהמה שניקב בית הכסות והוגלד פי המכה שאם קנאה חוך שלשה ימים היו מקח טעות, וכחזק הפת"ש כמדומה דעכשיו לא נהגו כן וא"כ מנהג מבטל הלכה כמו גבי צינים מחזרות לקמן סי"ט ויש לחקור אחר המנהג וה"ה לשאר דברים שדרך למוכרן סחומין וסחומים כמות שהן וכו' יש לב"ד בכל מקום לחקור אחר המנהג, והרי דאפילו במוכר סחם ויש מנהג לדברים הולכין בחר המנהג וכ"ש היכא שהחנה כן וכוחזק חנאי מפורש שלא יחזירו לאחר החיתוך ה"ל להלוקח לבדקו קודם שחתכו.

אלא דנעלם דברי המחבר אין מכאן רא"י לנדון דידן דדברי המחבר הם לשון הרמב"ם בפט"ו מה"י מכירה ה"י קנה בגד לעשות ממנו חלוק ואחר כך נודע המוס מחמת הקריעה מחזיר לו הקרעים חפרו ואח"כ נודע המוס אם השציח וכו', והם דברי המחבר והנה דיין בלשונו הטור קנה בגד וקראו לעשות ממנו חלוק ואח"כ נודע המוס מחמת הקריעה מחזיר לו הקרעים וכן דיין המחבר שנודע המוס מחמת הקריעה, וכוונתו בזה דהסדין כשלעצמו לא נראה בו מוס בגלוי ואין מציאות לגלותו, אצל ע"י הקריעה ומחמתו נחברר לו המוס כגון שהחוטין נרקבו וכל זמן שלא קרע הבד לא יודע הבד החזק הוא או רפה אצל ע"י קריעה בהבד רואה שנרקבו החוטים או מוס כיוצא בזה שלא ה"י ניכר המוס רק מחמת הקריעה.

ובין מנאמי בפרישה ח"ל ומ"ש נודע לו המוס מחמת הקריעה ר"ל שקודם הקריעה לא היה המוס ניכר בו אלא בשעת הקריעה ראה והרגיש שהוא בגד ישן ומקולקל חזו דומיא דשחט בהמה ונמצאת טריפה דקודם השחיטה לא היה לו לידע מהמוס וכן מש"כ אח"כ וחפרו ואח"כ נודע לו המוס מיירי במוס שלא היה אפשר לו להודיע קודם הקריעה דא"כ לא הו"ל לקרוע בלא בדיקה אחר המוס וק"ל ע"ש. ונמצא אדרבה מדברי המחבר רא"י דדוקא בכה"ג שלא ה"י יכול לבדוק המוס קודם הקריעה חזר הקרעים דהרי המוס הוא טמון בקריעה ומה ה"ל לעשות לגלות המוס כי אם ע"י

סימן ריח

מכר סחורה ושלח לו אחרת בדומה לו

כ"ח למטמני"ם תשנ"ג בני"א יצ"א
דניאל איש חמודות, שאל למתנהג בחסידות ה"ה
מע"כ ירדני רב חביבי הרה"ג כש"ת מוה"ר שאל
דניאל מאלח שליט"א אבן יקרה ככולל מקסיקו סיטי.

אחדשכ"ת נידדות,

סימן ריח

דין יאוש בקטן

ב' לסדר וידא וירץ לקראתם התשנ"ו בני"א
אל מעלת המיל"ח פרי עץ הדר שלשלת היוחסין צבי
וחמיד ורגיג ולעי באורייתא תדירא בנש"ק עריו לגאון
הב' הח' צבי האגער הי"ו

אחדשה"ט בלהבה וחנה,

מה שהעירות במשנ"ה ח"ו סי' ש"ח אי יאוש מהני
בקטן ודקדמי מגמ' סוכה (מ"ו ע"ב) לא יתן
אחריו לקטן כיום ראשון, וזינת לגמ' מפורשת
(ב"מ כ"ב ע"ב) דקפריך יתמי דלאו בני מחילה
יניהו מאי וכו' והתם מדין יאוש הוא, יפה הקשח.

ולפום ריהטא עלתה בדעתי לפמ"ש כבר דנחלקו
הרשב"א והריטב"א במחילה דעת הרשב"א
במש' אלף ס"ג דמחילה לא הוי אלא סילוק שעבוד
ואיט עושה קנין כלל והריטב"א קידושין ט"ז ע"א
כתב דהמפקיר עבד כנעני וכו' ואגב אורחין שמעיין
דמחילה אינה צריכה קנין ע"ש ועיין חוס' ב"מ
ק"י"ב ע"א ד"ה חחר נסתפקו והביאו ראיות לכאן
ולכאן, ועיין ח"מ סי' קצ"ה בב"י ובראב"ד על ח"כ
פ' בהר פ"ח דמשמע מיניה דס"ל מחילה בעי קנין,
ולפ"ז לכאורה נראה דמחילה ויאוש תרי מילי יניהו
ולפ"ז גם בגמ' ב"מ שאמרו ויתמי דלאו בני מחילה
יניהו מאי צריך לפרש באופנים, ועיין רש"י שפי'
אין הפקדן הפקר ובתוס' פ' כיון דלמי גדלי וכו'
וכתבו יאוש ורש"י פ' הפקר, ובתמח' כי רש"י

בדבר שאלחו במוכר סחורה שנקשו ממנו לשלוח לו
לכיתו מין סחורה שאין לו אלא יש בדומה לו
בחנוט, ושולח סחורה אחרת קצת דומה לו או
לגמרי סחורה אחרת וכחוב או אומר לו הסחורה
שנקשה אין לי ומ"מ יש לי סחורה זו שאינה גרוע
מהסחורה שאחה מנקש ואם תרצה תחזיק את זה
או אם לא תתרצה אז תשלח לי בחורה, ונשאל אי יש
בזה משום אונאה דכמה פעמים אדם רוצה רק מה
שמבקש אלא מחמת שכבר שלח לו איט מבחין כ"כ
והביא מח"מ סי' רל"ב וערוך השלחן סי' רכ"ז.

ולפענ"ד זה היתר גמור ואין בזה שום חשש שהרי
המבקש סחורה מחבירו והודיעו שאין לו
מאותה סחורה ושולח לו סחורה אחרת אם ירצה
יקבלנה בתמח' כי הוא אינו מחויב ליקח מה ששלחו
לו וגם הרי המוכר כותב לו בפירוש שאין לו מה
שהוא רוצה ומבקש אלא שולח לו מה שיש לו שהוא
בדומה וכיון שמדרך העולם שאין מקפידין בסחורה
שחיה' דוקא מה שביקש וגם כי כמה פעמים יש לו
שינוי דעת ומה שמבקש לאו דוקא הוא אלא שיש לו
תמונה כזו וחושב על זה ואם יראה סחורה אחרת
אולי עוד יאהוב אותה סחורה יותר מהראשונה
שחשב עלי' ופתגם הולך על טעם וריח אין להתחובת
ולכן פשוט כל שכותב לו שאין לו מה שהוא מבקש
אלא שולח לו מה שיש לו אם יתרצה בו וכיון שאינו
רוצה להונות אותו אלא אומר אין לי מה שאחה
מבקש אם תרצה קח את זה הרי זה היתר גמור חה
הוא דרך התגרין מאז ומעולם כשהם מוכרין בחנוט

לכאורה לשיטתו דבגיטין דף מ' מפרש יאוש הפקר ע"ש. ולדידן מיהו לכאורה כיון דאמר יחמי דלאו בני מחילה נינהו על סמך יאוש יש להסתפק דיהי חליי אי בעי קנין או לא בעי קנין. ובמקום אחר הקשתי לכאורה מדברי הגמ' הג"ל דמחילה מדין יאוש וא"כ לכאורה לא בעי קנין כמו יאוש, או איפכא דיאוש נמי בעי קנין וכל זמן שלא קנו מיניה אכתי בקום ויחזר הוא אלא שאם זכה בה אחר אינו חוזר.

איברא הנה החוס' ב"ב (קמ"ג ע"ב ד"ה ואם וינין להם הגרע"א ז"ל) הקשו דשם מבואר דמחליי הקטנים הריחוק ותי' לחלק דדוקא יאוש דמפסידין לאו בני מחילה נינהו אבל היכא דאין מפסידין ולא בא לידם הריחוק מחליי שפיר ע"ש וא"כ יש יאוש שמהני בקטן ומיהו מג' הג"ל כאורה משמע דלעולם אין בידם למחול דאל"כ באחריו הניחן לו במחנה ע"מ להחזיר אמאי אינן בידו למחול וליאש כיון דלא מפסיד מידי והבן, ואולי מהאי טעמא דייקי החוס' שם הכא דאין מפסידין ולא בא לידם ולכאורה תרתי למה כיון דאין מפסידין די אלא כיון דיש באחריו שהגם שאין מפסידין מיהו בא לידם עכ"פ לקיים המצוה ושוב אינו יכול ליאש וק"ל.

וברגע נפל מילתא בליבאי דבר חדש בס"ד לפמ"ש הנתיבות לחלק בין יאוש להפקר דיאוש הו"ל סילוק רשות ולא יאש מרשותו עד שבה ליד אחר וכל זמן שלא בא ליד אחר עדיין בידו לחזור מיאוש אבל הפקר כיון שהפקירו עשה קנין וינא מרשותו ושוב אין בידו לחזור והארכתי בזה בכמה מקומות (ועיין ח"מ סי' רל"ב וסי' רל"ד ובקט"ה ח"מ סי' רל"ב וסי' רמ"ג סק"ו), והנה בקנינים קיי"ל דבעינן דעת מקנה ודעת קונה וקטן אין לו דעת, והנה המוציא מניה לאחר יאוש הרי זה שלו והוא שעשה בה קנין ואף דכאן ליכא דעת מקנה מ"מ בעל האבדה כשמיאש ובה אחר והגביה האבדה הרי בעל האבדה כאילו מקנה לו אבדתו והו"ל

בכלל דעת אחרת מקנה אבל בהפקר הקונה מן ההפקר לא בעי דעת בעלים מקנה כיון דהפקר אין לו בעלים א"כ בעי רק דעת קונה שיכין לקנות ויקנה כדרך הקונים ומה"ט המחזיק בנכסי הגר קנה והאי אימתא שהיתה אוכלת י"ג שנים בנכסי הגר ובה אחר והמחזיק בהם זכה בהם הגם שכל י"ג שנה היתה אוכלת לא קנחה כיון שלא החזיקה ולא עשאה קנין כדרך הקונים.

ולדעת רש"י ב"מ דף י"ב והנמק"י דגם הפקר הוה בכלל דעת אחרת מקנה אוחו שהמפקיר חפץ מפקירו ע"מ שאחר יקנה אוחו ויקחנו יש חילוק בין הפקר בני אדם ובין הפקר מדבר ונכסי הגר נמי הוה כהפקר מדבר עיין בשו"מ בית שערס ח"א לכפ"ז סי' קנ"ה דבר נפלא בזה. ועיין משנה ח"ד סי' ק"ו וחלק ה' סי' ק"י.

ולפ"ז נראה דבאחריו בעינן לכם ולכם בעי להיות דוקא שקנאה מדעת מקנה ודעת קונה (וידוע דברי היראים הוצא במג"א הל' סוכה) בגזל עכו"ם שלדעת היראים אינו ניתן להשבון מ"מ לכם לא מקרי ועיין באבנ"מ סי' ל"ח דאינו יכול לקדש בו אשה דחסר דין לכם, ולפ"ז י"ל דלכן לא מהני בקטן יאוש לגבי לחזור ולהקנות האחריו דכיון דיאוש גרידא לא מהני לענין להיות לכם א"כ אפי' הקטן מיאש מהחפלא שאין לו שום מועלת עליו מ"מ להקנותו אינו יודע ושפיר לא יקנה אחריו לקטן ביום ראשון והבן כי הוא דבר חדש.

ובשיעור אחד אמרתי עוד בס"ד בדיוק לשון הגמרא א"ר זירא לא ליקני איניש הושענא ליטוקא ביומא טבא קמא מ"ט דיטוקא מקנה קני חקטי לא מקנה ואשכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו, וי"ל לשון ביומא טבא קמא והלא אם כבר יאש הוא יכול להקנות לו אפי' ביומא טבא קמא, ועד שלא יאש אפילו מערב יו"ט נמי דינא הכי והיל"ל לא ליקני איניש הושענא ליטוקא קודם שיאש בו הוא וברש"י ד"ה לא ליקני וכו' באמת פ"י

שיש בו חלק יתומים קטנים וכח דדוקא קטנים
ממש אבל הגיע לעונה הפעוטה אף הקנאמו
הקנאה כחקנא דרבנן משום כדי חייו וכשם שקונה
מדבריהם חוזר ומקנה מדבריהם וקטן שיש לו אב
שסמוך עליו דינו כמו שיש לו אפטרופוס ע"ש,
ונמלא לפ"ו עלתה לן בחרי טעמי או יאמר דדעת
ר"ח דוקא מפרש באיניש אחר דבאביו הו"ל
כאפטרופוס וניחא ליה לקטן במעשה אביו בכל
אופן עיין כתובות דף י"א דאפילו לגיירו ניחא ליה
וכ"ש בעיני ממונות ובמקנה לי לולב שרואה לזכותו
שילא ידי מלות חיטך ודאי ניחא ליה חכות הוא לו
וחוזר ומקנה נמי מדין אפטרופוס עכ"פ ולכן אפי'
קטן פחות מהגיע לידי פעוטה, ולרש"י עכ"פ
פחות מידי פעוטה ס"ל דלא לינקי אבל בהגיע
לפעוטה יכול להקנות לו אפי' קודם שילא שבידו
להקנות ולקנות מחקנא דרבנן.

וי"ל עוד דדוקא אמר ביו"ט דלכאורה קי"ל
דמקח וממכר אסור ביו"ט ומיהו החירו
לדבר מזה כשאינו עושה דרך מקח וממכר כבחול
והולך אדם לחטוי ואומר לו חן לי בקבוק יין
ועשרים ביצים וחתיכת בשר וכיוצא בו ואם אינו
מאמינו מניח עליהם אצלו אבל לא יכיר סכום מעות
ולא מדה ומשקל דדרך מקח וממכר אסור והנה כל
זה בגדול שחייב במלות יו"ט ובשמחתו החירו
במקום שלא נראה דרך מקח וממכר אבל בקטן
כיון שאינו מחויב במלות אפילו בא לפעוטה
וממכרו ממכר לא החירו לו להקנות ביו"ט דרך
מקח וממכר ולכן שפיר אמרו לא לינקי איניש
ליטקא ביומא טבא קמא דוקא דביו"ט אין הקטן
מקני לאחרים משום מקח וממכר ביו"ט. ומיהו
היינו דוקא לאחרים אבל באביו ליכא למיחש ולכן
פ"י איניש דעלמא והבן. וי"ל נמי דכיון אמרו לא
לינקי אבל ליתן לו במתנה ע"מ להחזיר הכ"נ
דמותר וכמ"ש ר"ח דכה"ג לא מיחוי כמו"מ ומו"מ
ביו"ט ולפ"י יו"ט הכל שרי דיכול להחזיר ולהקנותו
יש להאריך הרבה בדבר, עכ"פ נראה דשני מיני
יאוש בקטן והתם מדין מחילה פריך והבן כי
קצרחי.

במתנה עד שלא ילא הוא, עוד יש לדייק דמסתמא
דמילתא דאביו לבנו הוא והיל"ל לא לינקי אב
הושענא לבנו קטן ביומא קמא ומדאמר לשון איניש
משמע דוקא איניש שאינו אביו וברש"י פ"י אקטני
לא מקמי אינו יכול לחזור ולהקנותו לאביו במתנה
דלאו בר דעת הוא, אבל בר"ח שם פ"י א"ר זירא
לא לינקי איניש וכו' ואשכחא האי גברא דהדר ליה
יטקא לולב דנפק בלולב דלאו דיליה ונראה מדכחב
ואשכחא האי גברא וכו' דלאו באביו מיירי, ולפ"ו
י"ל דבאביו אה"כ טמא ונוטל דניחא לכן במילתא
דאביו עיין כתובות י"א לענין גירות הגם שטמל
ממנו הירושה מה"מ כיון שגיירו ועיין קידושין י"ח,
אפ"ה אמרינן ניחא במה דעביד ליה אביו וכ"ש כאן
אבל באחר לא.

איברא דדברי רש"י בכלל ז"ע קלח שפי' מקנא
קני דרבנן חקיט ליה זכ"י לנפשיה משמע
דהקנין של קטן מטעם זכ"י אינו אלא דרבנן אבל
מדאורייתא לא ילא מרשות הנותן ולפ"ו חקשה
לכאורה אמאי לא ניחא דהם אמרו והם אמרו כמו
שחקנו לו זכ"י הכ"נ חקנו לו להחזיר והרי קי"ל
בפעוטה דממכרין מכר כמו קניין ומ"ש גבי אחריו
שאינו יכול לחזור ובשלמא להפוסקים דקטן זוכה
מדאורייתא ועיין (גיטין מ' ע"א) אול אקנייה לבנו
קטן והאריכו בזה האחרונים איברא דרש"י שם פ"י
בד"ה עבדי ומיטק זה מקחו מקח וממכרו ממכר
במטלטלים וכו' ע"ש א"כ הכ"נ מ"ש כיון דקיני
רק מדרבנן וממכרו נמי דרבנן למה לא יכול להחזיר
ביו"ט ובשלמא התם דלמדו אביו לומר שאינו רוצה
להחזיר לא לאביו ולא לאחרים למכור אחי שפיר
דבעי קרקושי בזחי אבל בידון דידן דליכא מי
שמלמדו ואדרבה אביו מלמדו להחזיר אמאי לא
לינקי הושענא ביומא קמא וז"ע, וע"כ ז"ל דלרש"י
מיירי יטקי שעדיין לא בא לידי פעוטה ולא חקנו
ליה למכור ומיהו זכ"ה יש לו מדרבנן כמ"ש בקטן
המונא מליאה יש בו גזל מדרבנן.

שוב העיר ה' עיי' ומלמתי בח' הרשב"א סוכה
הנ"ל שהקשה מקונה אחריו במעות נדקה

(ל"ו) שקבלו את הכל המורה צהר גרים וזהר עיבל אומר ר"מ דע"פ הדיבור ה"י והרי היא כנע"כ. ביאור הדברים דהמס לא ה"י כפי"ת ההר כגיגית וא"כ למה אמר רבא דהדר קבלוהו בימי אחשורוש ועד המס היתה מודעא והלא קבלו בערבות מואב ברעונם בלי כפי"ה וכן צהר גרים ולזה ח"י ר"מ דכיון דכבר נמדבר כפה עליהם ההר כגיגית ולכן אפי' בערבות מואב שלא כפה עליהם אז ההר מ"מ כיון שהכפייה ראשונה היתה מפי הדיבור וע"ע כפי"ת ההר כגיגית א"כ הכ"נ כיון שגא אליהם בשם השם להשגיגם ולכרות ברית הו"ל ככפייה כיון דאכמי זכרו הכפייה שכהה עליהם הקב"ה וכאן נמי ע"פ הדיבור ה"י ולפי דברי ר"מ אם אחד כפה את חבירו ככפי' ממש ושזב צא לידו ולא כפה אותו ממש אבל צא בשם הראשון הרי הו"ל כפי' כיון שידוע שיש צידו לכופו לגמרי עושה ע"ד ראשונה ודו"ק היטב.

והנה המדרכי צ"ה הנוקין (ס"ה שז"ה) הביא מעשה ביהודים שדמקו את חביריהם בחפיסה לקבל עליהם חרם לחם להם כך ופסק הר"ם דאין באותו חרם ממש כיון דאנוסין היו דאפילו חלוהו ויהיב לא הו' מחנה כ"ש נדון זה דאכמי לא יהיב מידי אלא קבלו לחם ולא דמי לגזירה קמייחא ומינעמא דסיקרוקין דאמרינן הכא דאגב אנוסא גמר ומקמי דשאיני המס דעו"כ היו צריכים להורגו מפני היראה גמר ומקנה אפילו במינעמא דאמר כל דקטיל לימצי ארבעה זוזי ולא היו צריכין להורגו מ"מ היהודים היו יראים כיון דכבר הורגלו להורגן מכת הגזירה ראשונה ונעשה בהיחור ואגב אנוסא גמר ומקמי אבל הכא לא שייך וכו' ע"ש. ביאור המדרכי ז"ל בשם מהר"ם ז"ל שני דברים חדא דכיון דגזירה ראשונה הו"ל אונס מיחא וגמר ומקמי הכ"נ בשני אף דלא הו' כלל אונס מיחא מ"מ כיון הורגלו להרוג היו יראים היהודים חזק כמ"ש ר"מ בחוס' דכיון דה"י ע"פ הדיבור הו"ל בכלל כפי' הראשונה והבן. שנית דשאיני אונס מיחא דגמר ומקנה ואפי' יהיב מחנה ולא אמרינן מודעה וטענת אונס אבל היכא דליכא אונס מיחא שפיר טוען אונס ומודעה

י"ר שתזכה לעלות מעלה מעלה ברום המעלות בתורה ויר"ש עד כי יגדל כאחד הגדולים, וברכה הצלחה בכל דרכיך עולמך תראה בחי"ך, ותזכו לבנות בית נאמן בישראל על דרך אבותיך ואבותינו הקדושים ולתפארת אבות ולתפארת כל ישראל דברי המייל"ח ידיך אוהבך המעמיד בעדך ומברכך בסל מלא ברכות וכברכת ה' אלקיך אשר יתן לך בלב ונפש.
מנשה הקטן

סימן רב

בדיני אונסין וכפייה

אס"ח שבעות תשנ"ו בני יצו"א
למע"כ ידידי הרה"ג וכו'

אחדשה"ט, אעמיק כאן כמה מילין בענין אונס וכפי' מה הוא.

ומשה עלה אל האלק' כה חאמר לבית יעקב ומגיד לבני ישראל, וברש"י בית יעקב אלו הנשים חאמר להם בלשון רכה ומגיד וגו' עונשין ודקדוקים פרש לזכרים דברים הקשין כגידין (מכילמא) וכבר הקשמי הא השוה הכחוב אשה לאיש לכל עונשין שנמורה. ובסמוך ויאל משה לקראת האלק' מגיד שהשכינה יאלה לקראתם כחמן היואל לקראת כלה וכו' ומינעו במחמית ההר (שבת פ"ח ע"א) אמר ר' אנדמי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים את המורה מוטב ואם לאו שם מהא קבורתכם א"ר אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאורייתא אמר רבא אעפ"כ הדור קבלוה בימי אחשור דכמיז קימו וקבלו היהודים קימו מה שקבלו כבר, והקשה הרמב"ן ז"ל וכי מה קבלה זו עושה מסופו של עולם למחילמו אם קודם אחשורוש לא היו מזויים למה נעשו ע"ש מה שח"י.

והתוס' שם ד"ה מודעא הקשו מהא דאמר בנדרים (כ"ה ע"א) שכרת משה ברית עם ישראל על המורה והמזות והשגיגם על כך ובקטנה

צפ' ר"ע (פ"ח) ויחילצו בתחמית ההר שכפה עליהם ההר כגיגית א"ר אחא ב"י מכאן מודעא רבה לאורייתא וי"ע עכ"ל, ולפענ"ד לא זכיתי להבין דבריו שהרי המרדכי שם בעצמו הרגיש בזה ולכן הביא מי השני ועי"ל והביא הא דפר"ע שבת הנ"ל דויחילצו וגו' דמכאן מודעא רבה לאורייתא ולכן מחלק חילוק אחר בין מחוסר גוביינא או לא מחוסר ובין הכאות שיש להן קנצה לאין להן קנצה דיסורים גדולים ממיחה וכו' ע"ש וי"ע.

ובשו"ת פרח מטה אהרן סי' י"ז ראייתי שהאריך הרבה בראובן שהשביעו לשמעון שלא יאשיש בשבועות ובחרמות ובמזירות שמשון וכלל חנאיו והוא גבר אלים דדחיל מיניה שלא ימסרוהו לשרי המדינה והמשפט והלך שמעון ושאל על נדרו והמזירות והחרמות אי מהני שאלה והרב פרמט"א האריך הרבה בשיטות הראשונים ובחש' מהרי"ק שרש קס"ז והביא נמי הסחירה משבת דמשמע לאונס מיחה היו לאונס גמור ובההיא סוגיא דסקרוקין משמע שעונש מיחה גמר ומקני ולא מקרי לאונס להדור, והביא מי הבי"ח ח"מ סי' ר"ה סעיף י"ב והביא ב' מי המהר"ם במרדכי הנ"ל וכחב עוד ח"ל:

ואני קודם רואי דברי מהר"ם אמרתי חילוק אחר מדעמי דנשלמא היכא דאין מחייבין אותו אלא פעם אחת כההיא דסקרוקין שאומר לו תן לי קרקע שלך ואם לא אהרוג אותך ודאי גמר ומקנה אבל היכא שמחייבים אותו בעול חמדי כמו עול החורה ועול מזנות שהוא מחייב בהם לעולם ועד לא גמר ומקנה ואפי' יהיה עול חיוב פרטי כיון שהוא מחייב ומשעבד עצמו חמדי ואינו רשאי לעבור עליו כל הימים אשר הם חיים לא גמר ומקנה אמנם דברי מהר"ם הם נאומים וראויים למי שאמרן ואינו חשמשון ונפ"מ דגם בההיא דסקרוקין נמי דוקא היכא שאינו מחוסר עוד גוביינא שכבר בא הדבר ליד האנס גמר ומקנה אמנם אם יחייב ממון לאנס ע"י ואנס מיחה אין באותו חיוב ממש ולא גמר ע"ש.

עוד הביא המרדכי מי אחר דלא דמי מקרקעי למטלטלין דודאי גבי מקרקעי דלא מיחסרי גוביינא ש"ך לומר אגב אונסא גמר ומקני ליה לסיקרוקין אבל גבי מטלטלי דמיחסרי גוביינא לא קנה הסיקרוקין, וא"כ ודאי אין באותו חרס ממש ואע"פ שקבלו ע"ד המקום ועל דעת הקהל חלילה שיהיה דעת המקום מסכמת לרעה רק לטובה ודעת המקום הוא עיקר ולזה התכוונה דעתו לדעת המקום ולא לדעת הקהל וכו' אבל הכא לא חל כלל שאטסין הן מדע דהא אשכחן כשהשביע משה את ישראל בערבות מואב א"ל לא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעמי שנאמר ולא אתכם לבדכם וגו' ואמרין פ' ר"ע ויחילצו בתחמית ההר מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית כו' ועיין בחש' מהר"ם סי' אלף כ"ז חשוכה מהר"ם אבל הכא דאיכא יסורים והכאות שאין להם קנצה בטל הנדר והשבויה לגמרי דאמרין האדם בשבויה פרע לאונס היכי דליצי' אנס' כ"ש אונס דיסורים דפטור לגמרי וכו' דיסורים גדולים ממיחה כדאמרין אלמלא נגדוה וכו' ואין לומר הכא כיון שבידס לקיים הנדר וליתן הממון חל החרם ויחטו הממון הא ליחא דהא אמרין בשבת מכאן מודעא רבה לאורייתא אע"ג דבידס לקיים מצות המקום והסכימה דעת המקום כ"ש וכ"ש בנידון זה דאין סהדי דלא הסכים דעת המקום דאחד יסר וישפוך דם יהודי אחר עד שיתן לו ממון דבטל דעתו אלא דעת הקהל ואפי' שאלה אין צריך וכו' ע"ש.

ומבאן גל"ע מה שחמה המל"מ פ"י מהל' מכירה ה"א על מה שכחב הרמב"ם שם מי שאנסוהו עד שמכר ולקח דמי המקח ח"ל כתב העור סי' ר"ה סי' ח"ל וכחב ה"ר יונה אפי' יאמר כחבו לי שמסרתי מודעה בפניכם וכו' ועיין בחש' מהרש"ך ח"א סי' נ"ג שדבריו מגומגמים במה שהבין בכוונת הרשב"א וה"ה יע"ש מדברי המרדכי פ' הנזקין במעשה יהודים שדחקו כו' נראה דס"ל למהר"ם דלאונס מיחה אמרי' אגב אונסי' גמר ומקני אע"ג דלא יהיב דמי וכ"כ בפסקים וכחבים סי' ע"ג, אך קשה מהא דאמרין

דהתם איירי בלא מסירה רק שמאיים ומגזם להביאו לדון בפניהם על עיקר החניעה שחזעו ממון דהתם ליכא מסירה אלא שמביאו לדון בפניהם על חניעה ממון כה"ג אמר מהרי"ק דגזום לא הוא אונס [הגם שעובר על לפניהם ולא לפי עו"כ והוא לאו מפורש בחורה וענשו גדול מאד כמבואר בח"מ סי' כ"ו שגם לאיים כה"ג יש להחרימו] מ"מ לענין אונס לא הוא אונס כלל דמאן יימר לן דנזח אכל היכא שגזמו שימסור אותו למלך או לשר הצבא ודאי אונס הוא כדאמרינן בהגחל בחרא ביהוא גברא דהוו בעי אחווי אחיבנא דחבריה ע"ש והובאו דברים אלו ביה"ס יוסף ח"מ סי' ר"ה המתחלת כחב הרשב"א שנשאל על ראובן שחב משמעון חניעה שאינה זוכה בה כדין.

ברם נראה דגם בזה לאזי העזרי ומהר"ם דגזום לא הוא אונס דאמרינן עבד אינש דגזים ולא עבד היינו דוקא בנחם אינשי דלא הוחזקו לנאח ממחילת מוסר הדת מעולם, אבל מי שכבר פרץ ונאח והוחזק למסור לאיש א' פרטי או לאנשים מיוחדים מחמת שנאה ואיבה או סיבה אחרת גלוי או מסותרת או להרבות ממון וכיוצא בו בזה ודאי אפילו הר' אבי העזרי ומהר"ם יודו דאי גזים במידי דברי היקא דהוי אונס גמור והכא ליכא טעמא דגזים אינש ולא עבד שהרי חזינן דגזים ועבד הוא והותרה לעבור עבירה בשאט נפש וביד רמה וכה"ג חשבו אליבא דכ"ע אונס גמור וראי' לזה ממש"כ הרשב"א בחשו' סי' קפ"א וכן נראה מהחוס' שבת (פ"ח) ד"ה מודעא ח"ל והא דאמרינן בנדרים שכרת מרע"ה כו' אומר ר"ח דע"פ הדיבור הוא והרי הוא בע"כ וביאור דבריהם כמ"ש המהרי"ק פורש קס"ו דלשעבר ראו בעיניהם שכפה עליהם ההר כגיגית ונראה משם דהיכא שנאנס כבר אונס גמור פעם אחת וחזר ומקש ממנו פעם ב' אפי' לא גזים כלל כי קבל עליו לעשות באלה ובשנועה הוא אונס ע"ש.

ומעתה עלו לן ג' חילוקים, א) איום וגזום לעש"ג לחבוב חובו לא מקרי איום דמי

והנה לן שתי ח' אחרים לחלק בין האי דסקרוקין או בין היכא דלא מחוסר גוצינא דגמר ומקני ובין מחוסר גוצינא כגון מטלטלי וכיוצא בו דאינו גמר ומקני, או ח' הפרח מט"א בין היכא דמחייב עצמו עולמים כגון קבלת עול חורה ומלוה או שאר חיוב ובין היכא דטותן לו פעם אחת ולמי המהר"ם השני אמר ז"ל אשר לו אנו מודים.

סימן רבא

עוד להנ"ל

המאיים ומגזם בדבר שבדיו אי הוה אונס

ודע דבעלם הדין היכא שאיימו וגזמו בדבר שבדיו לעשות ובריא היקא נחלקו חכמי ישראל בישראל וחלו באשלי רבדני דעת רבינו האי גאון ור"ח דהוי אונס גמור ולדעת ראב"י ומהר"ם לא הוי אונס גמור דעבד אינש דגזים ולא עבד והובאו הדברים במהרי"ק שורש קפ"ו והאריך שם בדיני אונסים (ועיין רמ"א ח"מ סי' כ"ו) וכחב עוד שם דהיכא דהוי אונס דלא מוכח דהיינו שגזמו להביאו בערכאות ש"ג דאין זה אונס כלל אליבא דכ"ע דלא כל המביאים חזריהם בעש"ג נוטחים והרבה עשו כן ולא הלליחו, עוד נראה מדבריו דאפי' באונס דלא מוכח אס מסר מודעא הוי ואנס לענין מחנה ואינו חייב ליתן שכח שם וז"ל ובר מן דין ובר מן דין מי יוצא ממון מיד המוחזק בו באונס דלא מוכח כיון דלא מסר מודעא, משמע דאס מסר מודעא הוי אונס והמחנה בטלה אליבא דכ"ע וליכא פלוגתא בכה"ג כדמוכח בגמ' ז"ב דמחנה בגילוי מילחא בעלמא קמי' לאחשוזי אונס והמחנה בטלה.

אלא דכשו"ח הרשב"א הביאו המהרי"ק שורש קס"ו משמע שאס איימו וגזמו שימסור ביד גזים דהוי אונס ומשמע לכאורה דפליג אמהרי"ק הנ"ל וכחב הפרח מטה אהרן דלא פליג אלא דלא דמי זה למ"ש המהרי"ק דגזום עש"ג לא הוי אונס

רבה, והנה פשוט שהמבקש מערכאות הנ"ל אינו
אלא מאיים או מגזס אלל עושה מעשה בפועל
שמוסר את חבירו (בכאן אשה את בעלה או בעל
את אשתו) ומוסרין אותם שהם בגדר אנשים רוצחין
או סמוך לזה שעכ"פ מסוכנים הם להזיק או להרוג
שכלמי זה לא יתנו להם ארדער זה ובפרט שמוסיפין
להלשין במלשינות שקר שגם סכנה גם להילדים
(ובלשונם טשיילד אביוס בלע"ז) שמוזיקין להבנים
שלהם ומלשינים עליהם לעש"ג ועי"ז מוציין לו
לרחק הבעל או האשה מהבית שלהם ומבניהם וליקח
מהם הבנים הרי אין זה בכלל הגחוס דלא עביד או
חביעה שחובע מה שמגיע לו אלל הרי זה מסירה
ממש לחוס מכמר במלשינות ובדברי לה"ר ושקר חז
אליבא דכ"ע מעשה מוסר ואין צריך לזה שום
מסירה מודעא וכל מה שמוציין ע"י מסירה זו
הרי הוא גול ורציחה ממש וכמה כבר סגרו בבית
סוהר בשביל זה וגזלו מהם ממונם ובניהם ובנותיהם
ועוד חייבו אותם בחיוב עולמי לשלם כסף חוב מה
שלא נתחייבו ואין לזה ספק שהוא בכלל מוסר
ממוט וגופו ובניו ובנותיו לעש"ג ע"מ ליקח הימנו
כל אשר לו או להשיבו בבית האסורים וכל אשר לו
יתן בעד נפשו ונפש בניו ובנותיו חז ברור מאד.

סימן רבג

עוד להנ"ל

חילוק בתלווה וזבין או תלווה וקנה

ומצתה אלכה ואשיבה אל קושי ראשונה והנה
הרמ"א ח"מ סי' ר"ה סי"ב על מה שכתב
המחבר דאונם שאמרו שממכרו ממכר ובנתן מעות
דוקא באונם דאחי מאחרינא אבל אונם דאחי ליה
מנפשיה לא הוי אונם וכתב הרמ"א דכל זה מיירי
באנסוהו למכור דאמרינן אגב אונסיה גמר ומקני
אבל אנסוהו לקנות אינו קנין (ב"י בשם עיטור)
והקשו עליו מהא דפסקין בש"ע א"ע סי' מ"ב
דאין האשה מתקדש אלל לרזונה והמקדש אשה בעל
כרחא אינה מקודשת אבל האיש שאנסוהו עד

ימר שינא וגם לא ברור שחיק לו, ב) איום וגחוס
היכל דמכין ועונשין במחלוקת שני' לדעת רב האי
גאון והר"ם הוי אונם ולדעת הר"י אבי עזרי
ומהר"ם עביד איניש דגזים ולא עביד, ג) היכי
דכבר פרץ ויאל למסור איש פרטי הו"ל רגיל בכך
ומקרי אונם ככל אופן ויש להאריך בזה אלל שאין
הז"ג.

סימן רכב

עוד להנ"ל

בחיטוי מבקש צו הגנה לה ולבניה

ודע דמכאן ראי' ברורה נגד הרוצין לפרש באיש או
אשה שהלכו לעש"ג לבקש לו על שמירה
הנקרא (ארדער אוו פראטעקשאן בלע"ז) וטוענים
שזה בכלל אדם עושה דין לעצמו ואין זה בכלל
מוסר כלל ואף לא בכלל הילוך לערכאות של גוים
שהרי לא הלכה לעש"ג אלל להציל את עצמה,
ופחות הוא מהמאיים ומגזס שילך לערכאות של
גוים שהרי אינו עושה להציל את עצמו ולא למסור
את חבירו, אבל באמת הוא ההיפוך לא מיבעיא דזה
לא הוי בכלל אלך ואמסור שהתם הרי יכולין אנו
לומר עביד איניש דגזים ולא עביד אבל הכא הרי
הלך כבר ועביד ומסר לערכאות של גוים אלל אפי'
גרע מהולך לעש"ג בשביל לחבוע ממון שלו בעש"ג
דהתם עכ"פ אינו מוסר גוף של חבירו אלל חובע
את שלו ואינו עובר משום מסירה אלל משום אשר
חשים לפנייהם ולא לפני עו"כ ומיקר עו"ז אבל
כאן הרי מוסר גוף ישראל ממש.

ומה שטוענים שזה רק להציל עצמו כמו שקורין לו
ארדער אף פראטעקשאן הוא שקר גמור,
שהרי ידוע שהמבקש לו על שמורה זה, האיש או
האשה, בע"כ מוציין שם רע של מסירה זה על זה
שהוא הכה אותה ואת הילדים מכוח אחריות ורצח
או איים להרגה עם הילדים וכיוצא בזה והיא איש
מסוכן שמפחדת ממנו שיהרג אותה או יכנה מכה

וכונס וכו' וכן הדין במפותה והטעם דכשנשאה מהני למפרע הביאה של זמנא לאירוסין ואם אין כונסה אין כאן אפילו ריח קידושין ע"ש באריכות, ולפ"ז אחי שפיר מאד מהא דכופין אותו דהכפרי הוא לכנוס אבל לא לקדש והתם שוב לא הוה חלוה לקטנה שהרי נקנית בביאה והביאה כיון שהיחה לרצונו לכן מצידו ליכא חסרון ואם נתרצה הרי זו מקודשת אבל אם לא נתרצה הו"ל בע"כ ולא הוה מקודשת דאשה אינה מתקדשת בע"כ.

סימן רכד

עוד להנ"ל

איש שאנסוהו לקדש מחני, ולא אשה

ובדרך אגדה הינלפענ"ד לומר דבר הגון דלכאמר כה מאמר לביח יעקב בלשון רבה דאשה שאנסוהו לקדש בעל כרחיה אינה מקודשת וכיון דקבלה החורה הו"ל גדר קידושין ועיין רש"י (שמות י"ט י"ז) ויוצא משה את העם לקראת האלקים מן המחנה (מכילמא) מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחמן היוצא לקראת כלה ולכן אמרה חורה בלשון רבה שמתקבלו עליהם ולא יהי בע"כ אבל באנשים בית ישראל דברים קשים בגידים דאיש שאנסוהו לקדש בעל כרחו הרי זו מקודשת.

עוד לאלוק מילין לפמ"ש בס' נחלם בנימין (מזוה ל') לא חשא וטעם למה מדעזע העולם בשעה שאמר הקב"ה לא חשא לפי מאמר חז"ל מהיכן נברא הארץ מלמד שנטל הקב"ה עפר מחמת כסא הכבוד וממנו נברא הארץ שנאמר כי לשג יאמר ה' ארץ ותינין במס' מעילה נטל אבן או קורה של הקדש ה"ז לא מעל נחנה לחבירו וכו' ומבואר שם דנחנה לחבירו מעל שהוציא מהקדש לחולין וכן אם בנאה בחוץ ביתו אינו חייב עד שידור חסמיה אבל משדר מעל ולפ"ז חקשה בשעה שנטל כביכול עפר או שלג מחמת כסא הכבוד וברא הארץ ולא לתוהו בראה אלא לשבח יצרה וכיון דעפר או שלג מחמת

שיקדש בעל כרחו הרי זו מקודשת וי"א שאינה מקודשת הלכך הו"ל ספק וכיון דכאן בח"מ הביא הרמ"א דעת העיטור דאנסוהו לקטנה אינו קנין א"כ אמאי שנק ליה להמחבר ולא הגיה עליו דאנסוהו לקדש לא הוה קידושין דהוא אונס לקטנה האשה נקנית ואינו וקנה בע"כ.

ועיין ח"מ א"ע הנ"ל מה שהיה בנ"ע והבי"ש כתב דטעמא ד"א שהביא המחבר הוא מטעם שכח הרמ"א בח"מ סי' ר"ה בשם בעל העיטור דאנסוהו לקטנה מדינא לא מהני והאב"נ צ"ח שכן מפורש ברשב"א בח"ל והא"ש שאנסוהו לקדש כתב הרמב"ם קידושין קידושין והרב בעל העיטור כתב דאין קידושין קידושין, דחלוהו חבין אמרו אבל חלוהו לקטנה לא אמרו ונראין דברי הרמב"ם דאי אב אונסא גמר חבין כ"ש גמר ומקמי עכ"ל הרשב"א, וקצ"ע מלשון המרדכי הנ"ל דמחלק בין קרקע ומטלטלין ע"ש וכנראה דלא ס"ל האי חילוקא והבן.

וראיתי בנכנ"מ שהקשה לדעת הי"א דאנסוהו לקדש לא מהני ומשום דהו"ל חלוהו וקני א"כ היכי משכחא לה שאונס שומה בעצמו וכופין אותו לכנוס וכמ"ש הרמב"ם פ"ה מהל' נערה המאורסה ח"ל אבל האנוסה כו' ולא רצה כופין אותו וכונס וכיון דאנסוהו לקדש לא מהני היכא כופין אותו לכנוס, ובפ' חזקת הבתים מבואר שם מ"ח דהא דכופין על המזוה אינה אלא משום חלוי חבין וא"כ הכא בקידושין מה שכופין אותו לכנוס משום חלוה חבין ואי ימא דאנסוהו לקדש הוה חלוה וקני ולא מהני היאך כופין אותו ע"ש מה שהאריך ודחק לישב.

ולפענ"ד נראה לפמ"ש במרכה"מ פ"ז מא"ב דאונס בשכונת, כונס ואין צריך לקדש קידושין שטיין ודייק כן מלשון הרמב"ם פ"א מהל' נערה שכח ה"ג שם ה"ג האנוסה שלא רצה היא או אביה להנשא לאונס הרשות בידם ועומן קנס והולך רצחה היא ואביה ולא רצה הוא כופין אותו

העיקר נראה דכיון דעבדי כהנים יאכלו בחרומה דקנין כספו יאכלו בלחמו וכיון דכל הגוים יעמדו וירעו לאן ישראל כדמינ ועמדו זרים ורעו לאנכס וממילא גם הם יאכלו ויהו כעבדי כהנים ואחם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש וק"ל.

סימן רבה

ביסוד דין יאוש מה הוא עושה
וברין פרוטה שהוקרה והחלה

ט"ו מנחם אב התשמ"ז בני"י יצ"א
מע"כ ידי"נ ידיד בן ידיד בנשי"ג הרה"ג ור"ח גר"נ
כש"ת מוה"ר הרב שבתי דב רחנטל שליט"א מנהל
מכון הרב פראנק, ועורך הר המור קרית אונגוואר
רמות בירושלים עיה"ק ת"ו

אחדשכת"ר צידדות נאמנה,

בבואי הציחה תשנתי דרכי ורגלי מוליכות אומי
לביה המדרש ואמרו תחילת דינו של אדם
בדברי תורה ונפל גורלי צהר המור אדר תשמ"ו
בקושיית מרן הגרע"א צד"ח צ"מ כ"ו ע"א ד"ה
אלא פרוטה שהוקרה והחלה וזמר והוקרה. והקשה
הגרע"א דהא מרא דהך שמעמחא הוא רבא דס"ל
ישל"מ הו"י יאוש (צ"מ כ"ב) והכא בשעה שהחלה
הו"י יאוש בעלים, עוד הביא קושיית הגרע"א רחנטל,
צ"ה דלעיל דאמר רבא ראה סלע שנפלה נטלה לפני
יאוש, והא רבא לשיטתו דיאוש שלא מדעת הו"י יאוש
וא"כ לרבא דמיירי בסלע שאין בו סימן כיצד
משכחת לה לפני יאוש. ומ"י דרבא לא ס"ל שלא
מדעת הו"י יאוש אלא שאם היה בדעת ג"כ הו"י
מחייאש השחא שלא מדעת נמי הו"י יאוש אכל כאן
דראה שנפל ממנו אלו הו"י ידע לא היה מחייאש
דודאי לא היה חש שיגנובו ממנו הכ"נ לא הו"י יאוש
ובזה יא"ל לישב נמי קושיית הגרע"א.

ולפענ"ד אמרתי כס"ד יסוד חדש בענין יאוש דיש

כסא הכבוד הו"ל הקדש והו"ל מוציא מהקדש
לחולין והיאך לשבח יצרה והלא מעל, אלא מה"ט
אמרו ז"ל בראשית בשביל ישראל שנקראו ראשית
שנאמר קודש ישראל לה' ראשית וגו' וכיון דישראל
הו"ל קודש והוא חלק אלוך ממעל בללם אלקים
עשה אה האדם ולא הו"י מוציא מקודש לחולין,
ומיהו הנשבע שנועת שוא הקב"ה סר מעליו השם
הקדוש והשכינה ששורה על ישראל א"כ מקירים
ח"ו השם הנכבד שמה דמרא עלמא מהם ונעשו
זרים למקום ולא יכול הארץ לשאת אותם כי הארץ
היא של הקדש מעפר הניטל ממחמ כסא הכבוד והן
חולין והו"ל מעילה ולכן מדעו העולם שלא תחזור
למחור.

והיינו טעמא דדרשו ז"ל יום הששי תלמד שחגאי
החנה הקב"ה עם מעשה בראשית אס יקבלו
ישראל את החורה מוטב ואס לאו יחזור העולם
למחור וצוהו והקשה ז"ל דאס אדם חטא הארץ מה
חטאה דיחזור העולם למחור וצוהו ולהג"ל אחי
שפיר דהא דישראל זכו להיות קודש ישראל לה'
ולהיות נשמחן חלק אלוך ממעל היינו ע"י קבלת
החורה ואחם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש
ולכן שפיר החנה אס יקבלו ישראל את החורה הרי
אז יהי קיום העולם על ידם דהם קדושים והארץ
קדושה ויפה ניתן להם הארץ ליהנות ואס לאו
מוכרת להחזיר העולם למחור וצוהו כדי שלא יבואו
למעול בשיבתה צה, וא"כ צוה נסתלקה המודעא
רבה לאורייחא דכך היא המדה וע"ת זה נצרא
העולם שיקבלו ישראל החורה ואס לאו יחזור העולם
וממילא שם תהא קבורתכם והבן. אלא דלפ"ז מה
שאמר ראב"י מכאן מודעא רבה לאורייחא לאו כ"ע
הוא ולר"ל הכ"נ דליכא מודעא אלא בע"כ קבלו
מכאן החגאי דאל"ה יתחללו ותחזור העולם למחור
מתמת איסור הנאה וכנ"ל.

ומה שהגוים נהנין מן העולם הזה וליכא צוה
מעילה נראה מחרי טעמי או שהם נמי עכ"פ
נצטוו על ז' מצות אלא שטעם זה נ"ע שהרי ראה
יתר גוים וגו' עמד והחיר להם (צ"ק ל"ח), אלא

סנהדרין נ"ו מ"מ מיד מחיל לו אחר שטודע לו ולא מיאש (וגם שיש לחלק בין גחלו שמנטער ובין אגדה פחות מפרוטה דליכא לער ג"כ וי"ל בזה).

ולפ"ז אחי שפיר קושית מרן הגרע"א דכאן ליכא דין יאוש כיון שמיייר בפרוטה שהוקרה א"כ לא היה שו"פ כדי יאוש, וזוהי יש לדייק לישנא דגמ' אלא פרוטה שהוקרה והחלה כו' ולכאורה יש לדייק למה מתחיל פרוטה שהוקרה והחלה ומשמע דפרוטה זו מתחילה לא היתה שוה פרוטה אלא הוקרה ונעשית שו"פ והחלה וחזרה והוקרה ולכאורה למה לא קאמר אלא בפרוטה שהחלה והוקרה כלומר שעכ"פ מתחלה היתה שו"פ ולהנ"ל אחי שפיר דכיון אמרו פרוטה שהוקרה כלומר דבאמת פרוטה זו מתחלה לא היתה שו"פ וליכא למימר יאוש של"מ שהרי לא היתה שו"פ ושפיר שוב ליכא יאוש. ועיין חוס' ב"מ כ"ו ע"ב ד"ה לא חמרן ודו"ק. ואין לומר דעכ"פ א"כ מחילה יש כאן בפמשו"פ כשהחלה דמחילה שלא מדעת לא מצינו לרצא דס"ל הוי מחילה ואדרכה הו"ל מחילה בטעות דלא הוי מחילה והארכתי בזה במקום אחר בס"ד.

סימן רבו

עוד להג"ל

אי צריך מינוי שליחות להפרשת תרומות ומעשרות

עוד שם דף מ"ט בדו"ח צד"ה א"כ וכו' הרא"ש בנדרים כו' דהיכא דהיה לפניו ככר של הפקר ויכול לזכות בו יכול להקדיש כיון דבידו לזכות בו כו' ומהה הגרע"א ח"ל ולענ"ד כו' דמהני ההקדש לאחר שזכה ולא הוי כמקדיש דשלכל"ע אבל מ"מ פשיטא דקודם שזכה לא חל ההקדש כו' ומה שהקשה כו' הא המעשר אינו לישראל כו' ואין יכול לקרות שם לענ"ד הא מצואר ברמב"ם (פ"ג מהל' תרומות) דהישראל יכול להפריש תרומות מעשר כו' וא"כ שפיר יכול להרשות להפריש כאילו מפריש

לעין יאוש זה מה עושה ואיזה קנין הוא שיוכל השני ליקח ממון זה שאינו שלו ובשלמא למ"ד דיאוש מדין הפקר נעשו בזה א"כ כמו שמצינו בהפקר שעושה קנין הכ"נ דיאוש ועיין רש"י גיטין ל"ח ד"ה יאוש הוי הפקר ובחוס' ב"ק ס"ו ע"א ד"ה כיון ועיין חוס' מזיר ס"ב ע"ב ד"ה לימא ועיין ש"ך ח"מ סי' שס"ג סק"ג ובנתיבות שם בשיטת הראב"ד עכ"פ למ"ד דיאוש לא הוי הפקר א"כ כמה יכול לקנות המוצא אותו, לכן יש שפירשו דיאוש הו"ל דין סילוק רשות שכיון שאמר וי לי דאית ליה חסרון כיס הסיח דעתו מחפץ זה וא"כ הגם שלא יא' עדיין מרשותו אבל גם כבר אינו שלו באופן שאם יקחנו אחר לא יהיה אללו בכלל גניבה כיון שסלק רשותו מחפצו ואינו מקפיד עליו עוד הגם שהוא בע"כ.

ואשר נראה מעתה לחדש דדין יאוש ליכא אלא היכא דליכא אגדה של פרוטה או שוה פרוטה שיש בו חסרון כיס דכה"ג כיון שיש לו חסרון כיס של פרוטה שרואה שנאבד לו ממילאש הימנו ואומר וי ליה דאית ליה חסרון כיס אבל בפחות מפרוטה ליכא דין יאוש כלל אלא דין מחילה כשטודע לו ולהדיא אמרו וי"ל סנהדרין נ"ט פחות משו"פ מחיל איניש ולא אמר מיאש איניש והוי חרי מילי ניניהו דמחילה שייך בפחות משו"פ אבל יאוש ליכא אלא בפרוטה דעל פרוטה האדם מנטער ואומר וי ליה ולא על פחות משו"פ דמחיל איניש.

וגדולה מזו יש לומר דיאוש לא שייך אלא בדבר שאם יש בו סימן חייב להחזיר ומה"ט לא מיאש ודס"ל שמא ימלאנו ישראל כשר ויראה בו סימן ויחזירוהו לו שהרי התורה חייבו להחזיר אגדה ישראל חזירו, (עיין רמב"ם פ"א מהג"ז ה"א וסב"מ ל"ח רס"ט וטוש"ע חו"מ סי' רנ"ט) אבל פחות מפרוטה שאפילו יש בו סימן ליכא דין השבון ואין צריך להשיב כה"ג ליכא דין יאוש כלל אלא כשטודע לו ימחול אבל לא שייך ביה דין יאוש כלל. והגם דאמרו שם בגמ' סנהדרין בגחל פחות מפרוטה לערא בשעת מעשה מי ליכא ע"ש

הדין כה"ג אם מראה שרוצה לזכות בו מקרי שלו עכ"פ ולא גרע מד"א של אדם שחקנו ז"ל במציאה שיש לה בעלים כ"ש בהפקר שיאל מיד בעלים כזר ולכן ס"ל דבמה שהקדישו מראה שדעמו לזכות בו ויכול להקדישו כאלו הוא שלו ממש כיון שבידו לזכות בו ע"י ההקדש שהקדישו נעשה כאלו זכה בו.

עוד נלפענ"ד לחדש בדעת הרא"ש ז"ל דס"ל כמו דקיי"ל זכין לאדם שלא בפניו ואדם נעשה שליחו בלי שנתמנה לזה ועיין גיטין י"א האומר חן גט זה שזכין לאדם שלא בפניו דאין סהדי דניחא ליה להאי דליהוי האי שלוחיה ועיין ר"ן ומוס' רי"ד שם ובמפרשים הכ"נ ס"ל להרא"ש ז"ל כיון דזכות הוא להקדש שמקדיש לו כזר זה שהוא הפקר וכיון דהפקר אין לו בעלים דניחא ביה אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו והקדש כל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתיה א"כ המקדיש ההפקר כיון דנעשה שליח להקדש מדיון זכין כשהקדיש ההפקר הו"ל כאילו בא לידו כיון שיכול לזכות בו חזק שדייק הרא"ש ז"ל דהיה לפניו כזר של הקדש ויכול לזכות בו ומאי דייק ביכול לזכות בו ולפמ"ש אחי שפיר ודו"ק כי קלרמי.

ובזה הגני ידי"נ דושכ"ח בידידות נאמנה המכבדו ומוקירו כערכו הרם דושכ"ח וכאש"ל ובבכרז"ט בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן רכו

מצא בשר והניחו במקדש ונסרס

ד' לסדר טהרות התשנ"ד בני יצ"א מע"כ האי צורב ברקאי ור"ח כש"ח מוה"ר יצחק שלמה ורטהיימער שליט"א חתן ידי"נ כהן שדעתו יפה הרה"ח מוה"ר"ח כ"ץ הי"ו

אחדשה"ט נידידות.

בדבר שאלתו במקרה שקרה לפני חג הפסח נישנו

בשליחותו ע"כ. וזיין שם דמחירונו של הגרע"א עולה יסוד לדין שליחות גם בלי נשמע קולו של המשלח שהוא ממנהו אלא כל שמצינים שהוא רוצה ומסכים שעשה כן בכלל מינוי שליחות הוא וכן מבואר בירושלמי ריש תרומות ע"כ.

ורק לזיין באחי כמה שישראל יכול להפריש תרומות מעשר עיין שו"ח מהרי"ט סי' קכ"ז דשאיני תרומה מהקדש דיכול לתרום ע"י שליח משום דמחשבת תרומה חשובה מעשה ועיין מחנה אפרים הל' שלוחין שחמה עליו ועיין מ"מ פ"ג משכירות ה"ב דחטמה בקול הו' כמעשה גמור ובקידושין נ"ט שאני מחשבת טומאה דכי מעשה דמי ועיין חוס' שם ד"ה מידי ועיין שו"ח ח"ס יו"ד סי' שכ"א ובשו"ח בית שערס א"ח סי' שכ"ו מה שחמה עליו ומישב דברי מהרי"ט ועיין מנחות נ"ה ע"א תרומת מעשר נטלת באומד ובמחשבה ועיין חוס' שם ד"ה כך וד"ה במחשבה ודו"ק.

ולעצם שיטת הרא"ש ז"ל נלפענ"ד לישב לפ"מ שהבאחי בכמה מקומות חקירת האחרונים ז"ל בהפקר אי מקרי לכס וכגון הטוטל אחרון של הפקר ולא רצה לזכות בו אי יוצא ידי חובת נטילה, ולכאורה יש להציא רא"י מגמ' שבת דמכשירי צינית אינם דוחין שבת משום שבידו להפקיר טליחו בשבת עיין ריש פרק רא"מ ואי מקרי לכס אחי מה מהני ההפקר לפטור מצינית וז"ל קצת בין הפקר לעלמא ובין הפקר של סילוק רשות ובח' הארכת.

ונראה לומר דס"ל לרבינו הרא"ש ז"ל דהגם דהפקר לא מקרי לכס מ"מ היינו דוקא במקום שע"כ נריך להפקירו ואין יכול לזכות בו וכגון בהפקר טליח בשבת שע"כ אינו יכול לזכות בו דא"כ יחייב צינית וכן במפקיר ביתו ליפטר ממוחה ע"ש שע"כ נריך לעמוד בהפקר זה ולא לזכות בו וא"כ הו"ל כאין בידו לזכות מחמת מזה עכ"פ וכל שיש לו שום מניעה מלזכות בהפקר ודאי לא מקרי שלו אצל בהפקר שבידו לזכות ואין לו שום מניעה לא מזד החפץ ולא מזד המקום ולא מזד

לחבד מכל אדם אבל הכא שכיחי מזילין וכיון לכס
הפקיר להם ע"ש, וא"כ הכא כיון שלא אמרו לו
להזיל חייב. נמצא דברי הרמ"ץ נודקין כיון דלא
אמר כלום להזיל אפילו מן הדליקה עשה שלא
ברשות.

איברא דהר"ן שם במשנה ד"ה ואם היו פקחין,
כתב בשם הר"י ישרי מטרנאי ז"ל דהנך
אחרים רשאים להזיל אפי' כמה ואפי' בכלים הרבה
דדוקא לבעה"ב הוא דחיישין דלמא אחי לכבדיי אבל
באחרים ליכא למיחש שהרי הדליקה גורמת להם
שיכולין לזכות מן ההפקר, דאילו כנתה הי' הכל
לבעה"ב וכן נמי נשברה לו חצית בראש גבו שיכול
לומר לאחרים בואו והזילו לכם וכו' ע"ש, וכ"כ עוד
שם הר"ן בד"ה חשבון מאי עבדתי מהפקרא קא
זכו, פרש"י ז"ל דהכי הו"ל למאני דאם היו פקחין
יעבדו הכל לעצמן דהא אמר להם בואו והזילו לכם,
כלומר לעצמכם, ואין צריך לכך דאפי' לא אמר להו
הכי כיון שהוא אינו רשאי להזיל הרי הוא מופקר
לכל מידי דהוה אמזיל מוטו של ים ומשלילתו של
נהר (ב"מ דף כ"א) והא דנקט ואומר לאחרים וכו'
רבותא נקט וכו' ע"ש. נמצא לכאורה במחלוקת
שנוי הא דאמרו במשנה ואומר לאחרים בואו והזילו
ולדעת רש"י בלאו הכי לא הוי הפקר ואף שיסרף
ולא הוה בכלל מזיל מוטו של ים וא"כ אם הלך
והזיל מפני הדליקה בעצמו ונשבר חייב, ולדעת
הר"ן ורבינו ישרי ז"ל אם הלך להזיל בעצמו מן
הדליקה ונשברו פטור מלשלם דהרי הוא כמזיל
מוטו של ים, וקצ"ע על מהר"א הורו"ק הנ"ל שלא
הרגיש בזה.

ולכאורה הא שמעמחא שהביא בדברי גאונים כלל
נ"א אות ג' בשם שו"ת רמ"ץ במחלוקת
שנוי דלדעת רש"י חייב לשלם שהרי שלא ברשות
הלך שלא אמר לו בא והזיל לעצמך, ולדעת הר"ן
הו"ל כמזיל מוטו של ים, וקצ"ע יש לעיין גם כאן
מגמ' סנהדרין (ע"ד ע"א) דאמר רבא רודף שהי'
רודף אחר חבירו ושיבר את הכלים וכו' ורודף שהי'
רודף אחר רודף להזילו ושיבר את הכלים צין של

בביה"מ לבדו מאוחר בזילה ולפני יאלו ראה שם שק
מלא בשר שהניח שם הטבח וכתב עליו שם למי
שיין, והיות כי לא ראה שם אדם וחש שאם יניחני
כל הלילה יתקלקל לקח והניחו במקרה פרידעדר,
וחש שבעל הבשר שכחו שם וכשהוא חזר ויצא
לקחת הבשר ודאי יפתח המקרה וימצאו שם או
שלמחר יגיד להבעלים ולמחר עיו"ט שכתב מכל
ולאחר יו"ט פתח הפרידעדר וראה הבשר שם
וכבר נסרה ומקולקל, ושאל להטבח והשיב שכן הי'
והבעלים באו ובקשו ממנו בשר אחר שלא מצאו
בביה"מ והטבח נתן לו בשר אחר, ושאל להטבח
ואמר לו הגם שהיתה כוונתו להזיל שלא יתקלקל
ומ"מ הי' לו להודיע בבוקר לבעל הבשר ופשע במה
שלא הודיעו ושאל להטבח אם ישלם לו עבור
ההפסד והשיב לו שלא ומעתה נפשו עליו עגומה אי
חייב לשלם ומה דינו בכלל והביא מס' פתחי חושן
(הל' נזיקין פי"ב הערה ל"ד) שהביא מדברי גאונים
כלל נ"א ס"ג בשם רמ"ץ באחד שיצא להזיל מפני
הדליקה כלי זכוכית ונחפזו נשבר הזכוכית ורצה
השואל לפטרו מדין רופא שעשה ברשות והזיק
דפטור והכ"נ כאן רשות מצוה הוא והרמ"ץ דלא
לעושה מצוה כגון רופא דזה שלא בקשו להזיל
מהדליקה הוי שלא ברשות ע"כ. ואין לי הספר
לעיין בו.

וראשונה עלה במחשבתי מגמ' שכתב (ק"כ ע"א)
דחנן החם מזילין סל מלא ככרות בשבת
ואע"פ שיש בו מאה סעודות ועיגול של דבילה
וחצית של יין ואומר לחבריו בואו והזילו לכם ואם
היו פקחין עושין עמו חשבון אחר השבת. ובגמ'
חשבון מאי עבדתי מהפקירא קזכו, ופרש"י דהא
הזילו לכם קאמר להו לצרכיהם, וכן כתב המחזירי
ואומר לאחרים בואו והזילו לכם ר"ל שהוא מפקיר
להם והם מזילין לעצמן וכו' ואם רצו הרי הוא
שלם שהרי מן ההפקר זכו ע"כ. ומשמע לכאורה
דדוקא משום שאמר להו באו והזילו לכם הו"ל
הפקר הא לאו הכי הי' אסור להם ליקח לעצמן ולא
הוי הפקר, ועיין הגהות מהר"א הורו"ק על הש"ס
שם דלא דמי למזיל מוטו של ים דהתם משום

נעל לא יחזיר דהשתא אבידה היא ושכחוהו הבעלים וכיון שאם הי' יודע שהיא אבידה הי' מחויב בהשגחה בלא שום הגנהה אם הוא יודע של מי הוא דכיון שהוא משחמר קצת לא יחייאשו הבעלים היכא דהגניה הי' חייב בשמירה מספק לרבה הי' ש"ח ולרב יוסף שומר שכר עד שחבא ליד הבעלים וכו' ע"ש היטב בדברי החוס'. וא"כ בדיון כיון דהו"ל ספק הניח שהרי הבשר הי' מונח במקום פחות בביה"מ בלי שום אדם שם ואיכא למימר שכות כדרך בנ"א א"כ אם נעל אינו חייב להחזיר אלא דכ"ז אם אין יודע של מי אבל אם יודע של מי הי' חייב להחזיר וחייב בשמירה א"כ כיון שהי' על השקיה נכח שם בעה"ב למי שיך א"כ היכא דכבר נעלו ממ"נ חייב עליו לשומרו או להחזירו וכיון שהניחו במקום שנסרח אח"כ נמצא לכאורה הזיקו בידיהם, וכ"ש שבאו הבעלים אח"כ ולא מלאו הבשר לכאורה הו"ל באחריות שלו ועיין טו"ש ע"ח ס"י ר"ס-ס"א ועוד שם ואין הו"ג להאריך. אלא דלכאורה חלוי אם הניחו בפרצער שאין דרכו להפסיק ואעפ"כ נסרח הבשר א"כ הו"ל אונס ואינו חייב לשלם אבל אם הניחו במקום שדרכו להסריח הו"ל פושע באבידה חבירו כנלפענ"ד. ופרטי דינים אין הו"ג כעא להאריך.

ולענין שהטבח מחל לו אם מחל הרי מחל ואולי יפייסנו בדברים ומ"מ לדעתי אין ההפסד של הטבח אלא של בעה"ב ולו הפסיד אם אמר לו הבעה"ב להניחו שם או שהניחו בעה"ב שם אלא ההפסד של בעה"ב, ואם הבעה"ב לא אמר להניחו שם אלא שהטבח מעצמו עשה אז ההפסד של הטבח ובזה חלוי מי צריך למחול לו, וכיון דלא נשאלתי על זה אין אני משיב.

בדבר המעשר לפני הכולל מהטשעק שלהם, והנהגה הישיבה לוקחים המעשר מהטשעק מהאזכרים ושוב נוחים להם מה שמגיע להם לפענ"ד שפיר דמי לעשות כן ואני המלאחי דבר לפני כמה שנים שהי' קשה להאזכרים ליתן מעשר מסכום קטן כזה ולכן אמרתי שהנהגה נעצם יחזיר

רודף בין של נרדף בין של כל אדם פטור ולא מן הדין שאם אי אהה אומר כן נמצא אין לך כל אדם שמזיל את חבירו מיד הרודף ע"ש. וא"כ אפשר הכי נמי לא יהא לך אדם מזיל ממון חבירו מן הדליקה אם יחייבוהו וי"ל ודו"ק. אלא די"ל להר"ן נמי דוקא בנפל דליקה בשבח שהוא בעצמו אינו ראוי להזיל ולכן הוא מופקר לכל, וכן די"ק לשון הר"ן וי"ל וא"ל לך דאפי' לא אמר הכי כיון שהוא אינו ראוי להזיל הרי הוא מופקר לכל מידי דהוה אהזיל מזוטו של ים, ומשמע דאם הי' ראוי להזיל בעצמו לא הי' דומה לזוטו של ים, ואין לי הספר פתחי חושן שצ"ן עליו לעיין בחר"י אי נגע בנקודה וי.

אלא דבעיקר הדמיון לפענ"ד לא עלתה לו, דידון דין לא דמי כלל להא דמזיל מן הדליקה דהחם ההיזק ברור והאש הולך וצוער אבל הכא האי בשר מונח בביח על השלחן ולא ברור הזיקו, והגם שאפשר שיסאר שם עד למחר ויחקלקל אבל כ"כ אפשר שיבואו הבעלים, אלא נידון הוא דין של ספק אבידה ספק הניח והו"ל דין באבידה (ב"מ כ"ה ע"ב) מלא אחר הגפה או אחר הגדר גחלות מקושרים או בשבילין שבשדות הרי זה לא יגע בהן ובגמ' מ"ט דאמרינן הני אינש אלנעיניה ואי שקיל להו לית להו למרייהו סימנא וכו' ואמר רבי אבא בר זבדא אמר רב כל ספק הניח לכחילה לא יטול ואם נעל לא יחזיר ע"ש ועיין חוס' שם ד"ה ואם נעל יש מפרש דהיינו דוקא כשנטלוהו והוליכו לביחו דיש לחוש שמה באו בעלים בחוץ כך ולא מלאו מה שניחו שם ושוב לא יחזרו לבקשה לכך לא יחזיר במקום שנטל אבל אם נעלו ולא זזו משום וראה שלא באו בעלים בחוץ כך יחזיר וכן יש בירושלמי וכו' ע"ש. א"כ הכי נמי לכאורה דיני' הוא דהו"ל ספק הניח ספק שכח ואם נעל לא יחזיר וא"כ פטור מלשלם.

ברם החוס' שם העלו דיש לפרש דמיירי בספק אבידה דאפי' הניחו הבעלים שם מדעת דומה ששכחוהו דכלל משחמר כ"א קצת מיירי ולכך אם

הוספה של עשר אחוז להאגריס על הטשעק ויקחו מעשר מהטשעק ויחזיקו המעשר לעצמם, ושפיר דמי לעשות כן.

ידידו דרשה"ט בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן רכח

בדין מחילה בטעות

ה' לסדר טובה הארץ מאד מאד בני יצו"א מע"כ ידידי הרב הגאון בנש"ק פרי עץ הדור ויו"ח כש"ת מוה"ר אליעזר דוד שאפירא שליט"א חרב"ן כ"ק אדמו"ר מרן הגה"ק מצאנו-קלווענבורג (שליט"א) [וצוקלה"ה] הילרפ"ש מן השמים, ר"מ בישיבת צאנו מחבר ספרי עלי דשא בני ברק

אחדשכת"ר וכו'.

ולמלאות רצונו להעיר בדבריו היקרים ולהראות חביבות הנני בגרגיר אחד מה שהביא (סי' כ') בגמ' ב"ב מ"א ע"א רב ענן שקל בידקא בארעיה וכו' א"ל והא אחיל דאחא וסייע בגודא בהדאי א"ל מחילה בטעות הוא וכו'. וכח הנמק"י דשמעין מהבא דאילו הוה ידע המזכה אע"ג דלא ידע רב ענן שהוא הזוכה קנה ומש"ה הולך למימר אח וודאי לא הוה ידע ואע"ג דאמרין (יבמות נ"ב ע"ב) שהעודר נכסי הגר וכסבור שהוא שלו לא קנה כיון שזוכה גופי' לא ידע, חי' הראב"ד ז"ל דשאי הכא דאיכא דעת אחרת מקנה. ודייק מעכ"מ דחזינן מדעת הראב"ד דהא דלריך כוונה לקנות היינו דוקא במציאה והפקר דליכא דעת אחרת מקנה, אבל במכירה ומחנה דאיכא דעת אחרת מקנה אותו מועיל לקנות אף דלא כוונה קונה. והביא עוד מהרשב"א הביא נמי חי' הראב"ד וחי' באופן אחר דאיידי הכא לבתר שנחודע לו שזנה גדר בחלר חזירו עשה קנין חזקה לפני מחמת הצעלים ונמלא ששפיר נחזון אז לקנין ולכן שפיר מועיל אי היה יודע המערער ע"כ.

ולבאורה דיוקו בדברי הראב"ד ז"ע בחרחי חדא כמה שנקט בחדא מחמי מציאה והפקר וחזוייהו לא מקרי דעת אחרת מקנה שהרי כתב הנמק"י (ב"מ דף י"ב וכן נראה דעת רש"י שם) גבי זרק ארנקי דדוקא גבי מציאה נעיק עומד בלד שדהו אבל הפקר מדעת מקרי דעת אחרת מקנה אותן כמחנה ובשמ"ק שם ביאר דאע"ג דלא קיי"ל כר"י נדירים מ"ג דהפקר לא הוה מחנה עד דאחי לרשות זוכה אלא מיד פקע רשות מפקיר מ"מ דעת אחרת מקנה מקרי כיון דבשעה שיוצא מחמת ידו הפקירו מדעתו לכל הקודם ע"ש ועיין קצוה"ח ר' ה' הפקר.

ומעתה קשה חדא שהרי מצינו שהנמק"י מחלק בין מציאה והפקר ודוקא מציאה לא מקרי דעת אחרת מקנה אבל הפקר מקרי דעת אחרת מקנה, והשני דהפקר גופי' ס"ל להנמק"י דהו"ל דעת אחרת מקנה וא"כ איך ניחא ליה להנמק"י בחי' הראב"ד ז"ל לישב הא דרב ענן מקשימו דהעודר נכסי הגר וכסבור שהוא שלו לא קנה וכאן קנה וחי' הראב"ד דנכסי הגר ליכא דעת אחרת מקנה והרי נכסי הגר לאחר מותו הפקר והפקר מקרי דעת אחרת מקני לדעתו, איברא דא"כ נראה דברי הנמק"י ז"ל סתראי מנ"מ שכתב דהפקר הו"ל דעת אחרת מקנה וכאן כתב דעת הראב"ד דלא הוה דעת אחרת מקנה והיאך לא לא הרגיש בזה הנמק"י ז"ל וז"ע.

אמנם האמת יורה דרכו ויש כאן ג' דינים, אחד דין יאוש, ב' דין הפקר, ג' הפקר גר והפקר מדבר ואפרש שיחתי, דין יאוש נחלקו הפוסקים אם הוא דין הפקר או הוא דין בפני עצמו ועיין רש"י (גיטין ל"ח ע"א) יאוש הוא הפקר ומיהו החוס' ב"ק ס"ו ע"א ד"ה כיון חלקו ועיין מאירי גיטין הנ"ל ובחוס' נזיר ס"ב ע"ב ד"ה חימא ועיין ש"ך ח"מ סי' שס"ג סק"ג ובחיבות שם. והנה הנחיבות סי' רס"ב סק"ג כתב לחלק בין יאוש להפקר דמ"ש הרואה מציאה לאחר יאוש צעלים והחזיק בה הרי היא שלו ואעפ"כ יכולים הצעלים לחזור מהיאוש כל זמן שלא באה המציאה

ליד אחרים ומ"ש הפקר שלאחר שהפקיר אין צד הצעלים לחזור מההפקר אלא הרי הוא כאדם אחר שאם רוצה לזכות בהפקר צריך לחזור ולקנותו בקנין וחי' דיאוש אינו מוציא מרשותו אלא הוא סילוק רשות ובע"כ ולכן כל זמן שלא הגיע ליד אחר הרי בידו לחזור ולזכות בו כאלו לא סילק רשותו אבל הפקר שעושה קנין ויצא מרשותו אם רוצה לחזור בו אינו יכול והרי הוא צריך קנין לחזור ולקנותו כשאר אדם. ולכאורה נראה רש"י חולק על זה וז"ל לרש"י הטעם מדין נדר כמ"ש הרמב"ם שאינו יכול לחזור בהפקר.

איברא דהרי רש"י בלחמ ס"ל צ"מ י"ב כהנמק"י דהפקר נמי הו"ל דעת אחרת מקנה ואינו ע"ש ובתוס' מה שביארו ואי יאוש הו"ל הפקר א"כ מ"ש מהפקר שאינו יכול לחזור בו, ומיהו אחי מחשבה וביטול מחשבה שהרי כבר הביאנו בחידושי משנה על מס' פסחים שיטת המג"א דחרי מיני הפקר הם חדא הפקר שעושה קנין וחדא הפקר של סילוק רשות והפקר של סילוק הוא הפקר של חמץ או המפקיר בהמתו בשבת שלא יעבור באיסור לא תעבוד והשני הוא הפקר שמפקיר לכל העולם ע"ש שהארכתי בזה, וממילא י"ל לרש"י נמי מודה דחרי מיני הפקר הם ובפרט שרש"י לשיטתו שלדעתו פירשנו צדיקה חמץ שס"ל כהמג"א. והפקר שהוא מדין יאוש לא הו' בכלל דעת אחרת מקנה והפקר לכל העולם הו"ל בכלל דעת אחרת מקנה, והחילוק דהפקר מכח יאוש הרי אינו להפקירו אלא בליט ברירה הוא מיאש עצמו מסלק רשותו אבל בכל רגע שיוכל הרי רוצה לחזור ולזכות בו ולכן לא אמרינן דעת אחרת מקנה אבל בהפקר שמפקיר לכ"ע הרי רוצה שאחרים יזכו בו ולכן הו"ל דעת אחרת מקנה שרוצה שאחרים יזכו בו זה צ"ד ברור.

ונראה לבאר עוד חילוק בין הפקר להפקר והוא הפקר שצא מכח אדם שהפקיר כליו וחפציו,

שהפקר כזה ודאי כיון שצא מכח בעלים י"ל דהו"ל דעת אחרת מקנה אבל יש עוד הפקר מדבר שלא ה"י לו בעלים מעולם והפקר כזה ודאי א"א לומר בו דעת אחרת מקנה שהרי מעולם לא ה"י לו בעלים, ורש"י והנמק"י שאמרו בהפקר דעת אחרת מקנה ע"כ רק בהפקר בעלים דברו שה"י לו. וראיתי למרן כק"ו בבית שערס א"ח סי' קנ"ה שיצא לישב קושית מרן הח"ס ז"ל אבעל שג"א שכתב דבהמת הפקר חייב צבורה וחמה עליו מרן הח"ס מחוספתא מפורשת דבהמת מדבר פטורה מן הצבורה, וחי' מרן כק"ו הבי"ש ז"ל דהפקר מדבר שאני דליכא דעת אחרת מקנה ולעולם לא היו לו בעלים לא קודם ההפקר ולא לאחר ההפקר ושפיר פטור מן הצבורה משא"כ צבהמת הפקר שהפקירו בעלים חייב צבורה ע"ש ועיין משנ"ה הלכות ח"ה סי' ק"י וח"ט סי' תט"ז וח"י סי' ק"י ודו"ק.

ומעתה נחזור לדברי הנמק"י ורש"י שהם מצווארים ומצורפים ומדריקים מהסתירה שהקשתי עליהם דכאן הביא חי' הראב"ד ז"ל דלא דמי עודר נכסי הגר וכסבור שהוא שלו שלא קנה כיון שזוכה גופי' לא ידע משום דכאן איכא דעת אחרת מקנה והלא נכסי הגר הו"ל הפקר כמצוואר שם והרי דעת הנמק"י דהפקר נמי הו"ל דעת אחרת מקנה ולפי מש"כ אחי שפיר דהני חרי מיני הפקר אלא דלהודיע דהפקר נכסי הגר הו"ל כהפקר מדבר דלכ"ע ל"ל בזה דעת אחרת מקנה ולכן נכסי הגר שההפקר הוא כהפקר מדבר שהרי מת הגר ואין לו יורשין כלל וכה"ג לא מקרי דעת אחרת מקנה כלל ולא דמי לדרב ענן, עכ"פ כיון שהביא הנמק"י דעת הראב"ד לתוך קושיתו ע"כ נקט דוקא נכסי הגר ולא מציאה והפקר שהם שני דברים.

החומתם לכבוד התורה ולומדיה עבד נרצע לאדוניו בלב ונפש.
מגשה הקטן

סימן רכב

קדימת אבירת אשתו לאבירתו

ב' במדבר התשנ"ו בני יצו"א

מע"כ ידידי הרב הגאון ור"ח כש"ת מוה"ר אפרים גריבלאט שליט"א בעמח"ס רבבות אפרים ז"ח

אחדשכ"ת צידדו נאמנה, ספרו החשוב שו"ת רבנות אפרים ח"ו קבלתי וכו'. והיות

כי מתבט דברינו אכחז הערה אחת בספרו סי' שע"ט אות ב' הביא חקירה מחמני זללה"ה הגאון מהרי"א אלאחר בספרו אמר ליהודה על הש"ס ברכות כ"ד בהא דקיי"ל אבידתו ואבידת רבו אבידתו קודמת אם ה"ה אבידת אשתו קודמת שאשתו כגופו, ומעכ"ת כתב ומסביר דמה שקנאה אשה קנה בעלה, א"כ גם אבידתה קודמת אף אם נחמו לה מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בה, וז"ע.

ובבדי שיהיו שפחותיו של האי נדיק חמני ז"ל דונבות בקבר אעלה על הכתב מאשר נראה לפענ"ד בנדון זה דהנה בגמ' (ב"מ ל"ג ע"א) פריך מנא הני מילי (דשלו קודם רש"י) אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לשל כל אדם ועיין טוש"ע ח"מ סי' רס"ד ס"א ופי' הסמ"ע שם מאפס לא יהיה בך אביון דדרשינן כאלו הוא אומר הוה מן העניות ומטעם זה לאו דוקא אבידתו קודמת קאמר אלא כל הפסד ממון או ציטול מלאכה שלו מחמת השבחה זו שלו קודם וכמ"ש הטור והמחבר ג"כ אחר זה בסי' זה ובסי' רס"ה ועיין פרישה, והנראה דעיקר דרשת חז"ל דשלך קודם מטעם דאפס כי לא יהיה בך אביון שלא חבא אחת לעניות.

ולפ"ז נראה הדבר כך, דהרואה אבידת אשתו כיון שהוא אבידתו נמי שהרי אם לא יחזיר עליו ליקח לו שנית שהרי כל מה שקנאה אשה קנה בעלה נמצא שהוא אבידתו שמפסיד ממון שלו ולכן אבידתה נמי בכלל אבידתו שהרי יש לו הפסד ממון שיטערך לקנות לאשתו וליתן תמורתו שהרי חייב

לזונה וללנשה וא"כ חייב להחזיר מדין דשלו קודם אבל לא מטעם אשתו כגופו אלא מטעם שיש לו הפסד ממון ושפיר אבידתו קודמת, ואם יש לאשתו ממון שאינו שלו וכגון שנחמו לה ע"מ שאין לבעלך רשות בה ואם חלוד לאו אף על הבעל אחריות כה"ג יש לה דין של אבידת אחר כיון שאין לו הפסד ממון ואבידת רבו קודם ולא דוקא אבידת רבו אלא ה"ה אבידת אביו כה"ג. בקיטור השבחה אבידתה המורה הקפידה על הפסד ממונו ואין לזה שייכות אם אשתו כגופו או לא.

ור"ל במוזנות אשתו דקיי"ל דחייב במוזנות אשתו מחמת חכמים ותקנו מעשה ידיה לו במוזנותיה, לפיכך אם אמרה איני נזונית ואיני עושה שומעין לה, (כתובות נ"ח) אמר רב הונא מעשה ידיה כנגד מוזנותיה ועיין רמב"ם וטוש"ע א"ע סי' ס"ט ס"ד וברמ"א זיין ועיין לי' סי' פ' י"א דכל אשה שאמרה איני נזונית ואיני עושה נחבטלה התקנה ואינה יכולה לחזור בה ולומר איני נזונית ואני עושה, (ב"י בשם הר"ן ושכ"כ בשם הרמ"ה) ויש חולקין (ר"י נכ"ג) וכל שאינה נזונית אין לה כסות דהוא בכלל המוזנות (שם בהר"ן).

ולפ"ז נראה כך דאם אמרה איני נזונית ואיני עושה ועשהה לעצמה ואבדה אבידתה וכגון שבר עבודתה שקבלה ואין צידו להחזיר שמהם או אבידת רבו קודם שהרי אינו חוזר עליו ואין לו הפסד ולא מיבעיא לשיטת הר"ן שאינה יכולה לחזור עליו ולומר איני נזונית ואני עושה אלא אפילו לשיטת ר"י שיכולה לחזור אבל מ"מ כל זמן שלא חזרה הרי אין לו הפסד ממה שאבדה ואם תחזור בה ויחייב לזונה הרי מאז מיד יקבל מעשה ידיה ולכן נראה דכה"ג אבידת רבו קודם אבל לפענ"ד אין לזה שייכות מדין אשתו כגופו דאפילו הוא עצמו אם אינו מפסיד ממון מחזיר של רבו, ומה שיוכל לירש את אשתו אם תמות מ"מ בשביל זה אכתי לא מקרי לא יהי' בך אביון דכה"ג הו"ל ראוי ואפשר אף זה לא שמה יאכלנו או תמכור לאחר או תתנהו במתנה או שמה יגרשה קודם או שהוא ימות קודם

סימן רלא

ישראל עובד לעו"כ ולפעמים קונה שוכח ליקח מה
שקנה אי מותר ליקח לעצמו החבילה

ב' לסדר כי קרוב אליך הדבר מאד התשמ"ט בני
יצר"א

מחיי חיים יכתב ויחתם לחיים טובים ארוכים בספרן
של צדיקים את מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם כו'
כש"ת מוה"ר אפרים גרינבלאט שליט"א בעמח"ס
רבבות אפרים

אחדשכ"ת ניידות,

ומש"כ שנשאל ביהודי העובד אלל עכו"ס
ולפעמים הקונה כשיוצא שוכח לקחת מה
שקנה והקונה הוא עכו"ס אי מותר לו ליקח
החבילה ששכח העכו"ס לעצמו ואסור לו מעכ"ת
מתרי טעמא חדא שאם יתודע וירגיש הבעל החנות
יהיה חילול השם, והשנית שהוא אינו למדן ואם
נחיר לו מעשה גניבה כחא יחשוב שזכר דבר
מעכו"ס אפילו במקום שאסור מותר לכן אמר לו
שיאמר לעכו"ס בעל החנות ולא יהיה חילול השם
ולא יכנס בעיני גניבה, עיין רבבות אפרים ח"ה סי'
חפ"ח.

ולפענ"ד כיון דעכו"ס שנתן מעות על סחורה
וקנה אותה סחורה הרי הסחורה שלו
הוא וכ"ש שכבר הניחה לו בקרן זויות או בכל
מקום שהוא וכיון שהניחה שם ושכחה ויצא הו"ל
בכלל אבידת עכו"ס ומותרת לכל אדם ואין בזה שום
נדנדוד ועיין של גזל ואדרבה אבידת עכו"ס אסור
להחזירה לעכו"ס משום. דלמען ספות הרוה וגו'
כמבואר בח"מ סי' רס"ו ועיין משנה הלכות ח"ו
סי' ע"ר רע"א וח"ט סי' שס"ט וסי' ש"ע מה
שהארכתי בזה וממילא גם לתת אותה לעכו"ס אחר
אסור ליתן כל שאינו שלו משום לא תחנם ובעל

וגדולה מזו דאפי' של אביו שהוא דאפי' יירש מה"ח
אפי"ה לא חיישינן ולא מקרי שלו זה פשוט א"כ
באשמו נמי זה חולה בממון וכל שאין הממון שלו
ולא ברשות שלו אבידתו קודמת, וכן נמי אם ימנע
אבידתו ואבידת אשמו אבידתו קודמת כנלפענ"ד
ברור נס"ד.

סימן רל

עוד להג"ל [שייך לאר"ח]
לנקות המשקפיים בטלית

בסי' רס"ד האריך שם בדין לנקות המשקפיים
בטלית אי אסור לעשות כן.

ולפענ"ד הדבר תלוי במקומות מלפנים שהלכו כל
היום בטלית מצינא כלומר שכל
המלבושים שלהם היו מרובעות וחייבות צניעות ולכן
שפיר מותר להשתמש בהם כל זרעם כמו
שמשתמשים מלבוש בכלל בזה"ו או במקומות
שמחזיקים מלבוש מיוחד וקושרין עליו צניעות והכל
לשם מצינא ולא לשם הילוך כמלבוש כה"ג אין
להשתמש בו חשמים דבזיון וכבר כתב הט"ו בסי'
כ"א דמי שצריך לילך לבהכ"ס לפנות לא ילך לבוש
בקיטל וטלית וצריך לפושטו מעליו כיון שהוא בגד
מיוחד לחפלה, ועיין מט"א סי' תר"י סי"ב ובקצה
המטה ועיין מ"ב שם, לכן לפענ"ד הכ"ג לענין
טלית וכ"ש הוא מקיטל שאינו בכלל מצינא אלא
שכיון שדרך העולם ללבוש רק לחפלה הו"ל בגד
עשוי לשם כך וכ"ש טליתות שלנו שאין לנהוג בהם
מנהג בזיון וכן מבואר שלא לכבסם ע"י גוים וכיוצא
בז.

המעתיך בערו ומברכו בלב ונפש,

מנשה הקטן

החנות נמי דינא הכי ולכן נראה פשוט דגוי שיצא מחנות ושכח חבילתו הרי הוא בכלל אבידה עכו"ם ואם ישראל רואהו יקחנו לעצמו ואין לו לבעל החנות שום ענין, וגם אין זה ענין לגניבה שאם נחיר לו ליקח את זה ילמד ליקח גם שאר גניבה ואדרבה הרי ראינו שהוא לא רוצה לגנוב אלא שואל כיון דהוה הוא אבידה עכו"ם אי מותר לו ליקח אותה ולית לן למיגזר גזירות מעלמינו שאם נחיר לו ליקח זה וקורא לו מעשה גניבה האם אכל ח"ו אין זה מעשה גניבה ולא ענין גניבה ולא יטעה בשביל זה כלל.

ואם הקונה יצא והוחזר העודף הרי השאיר המעות או מדין אבידה או שהפקיר מעות זה ולא הקנהו לבעל החנות ולא נתנו לו ולא מיבעיא אם כבר הוציא היהודי הכסף מהרעדזשיסטער בלע"ז ליתן לו לעכו"ם דהו"ל אבידה עכו"ם ציד ישראל שהרי כבר בא לידו וש"ך ליהודי המשמש בחנות ולא לבעל החנות שמיד שהוציא הכסף מהכפסא שהכסף שם הרי כבר יצא מרשות עכו"ם אותו ממון וכיון ששכח ונעשה אבידה הרי זכה בו ישראל זה אלא אפילו עדיין לא הוציא מהרעדזשיסטער מ"מ הרי הישראל הניח שם ממון שאינו של בעל החנות ולא הניחו לזכות בו בעל החנות אלא ע"מ להוציא משם שאין זה ממון בעל החנות וכיון שיצא משם העכו"ם ונשאר המעות אבידה יכול הישראל לזכות בו ולא אמרינן דזכתה לו לעכו"ם חזירו.

וכרגע עלה במחשבתי להסתפק כשישראל הוציא עודף להחזיר להקונה ד' זוחים או כיוצא בזה והוא אכתי ציד הישראל אותו כסף ברשות מי הוא עכשיו אם הוא כבר של הלוקח כאלו החזירו לו ואם נאבד הרי נאבד להלוקח או כל זמן שלא החזירו להקונה הרי הוא ברשות המוכר ואם נאבדו אחר ד' זהובין חייב להחזיר לו ד' זהובים אחרים והנפ"מ לפ"י יהיה אם העודף שהוא נעשה אבידה כששכחו הקונה הוא כבר ציד ישראל או שהוא עדיין מונח ברשות העכו"ם ומסבירא מיד שהוציא הישראל העודף הרי זה מעומיו של הלוקח שהישראל הוציא לו ובשבילו ואם נאנסו אז נאנסו ללוקח ואם פשע בהם הישראל חייב להלוקח ולא להבעל החנות וצ"ע

ומיהו אם יש בזה משום חילול השם שיחודע הדבר ודאי צריך להחזיר אבל לא משום דין חשש גזל שבו אלא שזה דין אחר שצריך לקדש השם בממונו כמו דקיי"ל ח"מ סי' רס"ו ועיין משנה הלכות (ח"ו סי' רע"א וחלק ט' סי' שס"ט ש"ע שפ"א) והוא דין בכל אבידה עכו"ם אבל לא משום גזל ואפילו דינא דמלכותא ליכא בזה לכן היכא דליכא משום חילול השם יטלנה לעצמו ולא יתן לגוי כי זה כבר אבידה עכו"ם ואם יכול לומר להחזירי שנשאר שם ואם לא יצא הוא רוצה לזכות בו אז ליכא גם משום חילול השם כמובן.

סימן רלב

עוד להג"ל

צריך ליתן עודף ללוקח והלוקח ממחר והשאר העודף אי יכול ליקח לעצמו העודף

ומש"כ ששאל עוד הג"ל דלפעמים כשצריך ליתן עודף לקונה עכו"ם והלוקח מיהר וקדם לנאח קודם שהיהודי הספיק לתת לו העודף אם יכול להכניס הכסף לביתם ולהחזיק לעצמו והשיב לו מעכ"מ שלא כי זה הכסף שייך לבעל החנות ע"כ.

ולפענ"ד לאחר הסליחה נראה כי שגג גם בזה ולמה זה שייך לבעל החנות ומה לו לבעל

לשרפו, ולא דמי להא דכחז הפנ"י במפקיר ע"ע
שאין שום אדם יכול לזכות בו ואף למכרו אינו רשאי
משא"כ חמץ אם הי' בידו להפקירו הרי יש עכ"פ
נכרים שיכולים לזכות בחמץ הפקר וגם למכרו הי'
יכול אי לאו ממה שאמרו שם דאינו ברשותו של
אלא עשאו הכחז כאלו הוא ברשותו, וכבר הבאנו
במשנה (משנ"ה ח"ט ט"ו חט"ו) אי אסרה"נ
המוכר יכול למכור ואין עליו איסור מכירה אלא
שהלוקח לא קנה כלום שאין קנין באסרה"נ או שגם
המוכר אסור למכור משום דאין לו דמים כלל ועיין
רמב"ן ע"ז דף ס"ב ע"א ובריטב"א קידושין נ"ו
מכרן וקידש בדמיהן ועיין קהילת יעקב כריחות י"ג
אי יכולין הנעלים להפקיר אסרה"נ, וגם שיש ביד
אדם להפקיר אסרה"נ, ומה שלא יוכלו כל ישראל
לזכות בו לכאורה הי' אפשר לתרץ דהחסרון אינו
מנצח המפקיר אלא מנצח איסור הזוכה.

ולמשל מי שיש לו חפץ שאסרו על כל ישראל
בגדר ושוב הפקירו נראה דהוה הפקר
גמור דמה שישאל אינו יכול לזכות בו הוא מטעם
נדר ולא שיש חסרון בהפקר, ובפרט לפ"מ שפי'
הקצ"ח דברי הרמב"ם דהפקר הוא מדין נדר
ועיין נדרים דף פ"ה בר"ן שם מחלוקת הרשב"א
והר"ן וביו"ד ס' רכ"ז כחז הש"ך סק"ה שלדעת
הר"ן באסר הנאחו על עצמו יכולין אחרים ליטלו
ע"כ והיש"ש חולק שהרי יכול ליטלו לזדקה או
לשייח דבר מצוה ועיין מחנה אפרים הל' זכיה
מהפקר ס' ד' שגמגם על הר"ן ובציונים לחורה
כלל ל"ט הביא מב"ק ז"א ע"ב דא"ל אגא בעינא
למיעבד האי מצוה ובח"י חמ"ס גיטין דף נ"ג ע"ב
דהורג שור של חבירו העומד להריגה חייב לשלם לו
עשרה זהובים שלקח. מצוהו ובמג"א ס' חרמ"ט
סק"כ דערלה מקרי לכס משום דמצוה בשריפה
ואם בא אחר ושרפה חטף מצוה ומשלם עשרה
זהובים משו"ה הו' לכס. ועיין חו"ס קידושין ב'
ע"ב המקדש במה שהיא מחייבת ודו"ק.

ומיהו לקושטא דמילתא כבר הבאנו במקומו
דברי החשב"ן במגן אבות דיש שני מיני

ש"ל שכל זמן שלא נמנו לו בידיו יש לו לישראל
אחריות עליו וי"ל אלא שאין הו"ג מחמת טרדות
הסג.

והנני חוזר על הראשונות י"ר שיזכה בדין בכוח"ט
בספרן של צדיקים גמורים לו ולכאש"ל ויאריך ימים
והנני לנצל מכתב זה גם לברכו בברכת מד"ט לנשואי
צאצאיו אשר לא יכולתי להשתתף אישית שהייתי
בארצנו הקדושה וי"ר שהזווג יעלה יפה יפה כעתידת
וברכת ידי"נ בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן רלג

אי ביטול מטעם הפקר

בדברי המוס' פסחים ד' ע"ב ד"ה מדאורייתא
דביטול מטעם הפקר ודח"ק בקצוה"ח ס' י'
רע"ג מפרש דלהחוס' הפקר גמור הוא ולא כפי'
הר"ן וקשה ל' מדף ו' ע"ב דאמר רב יהודה א"ר
הבדוק צריך שיבטל שמה ימצא גלוסקא יפה וכו'
ופריך וכי משכחת לה יבטל ודמה דשני דברים אינם
ברשותו של אדם וכו' אמאי לא משני דהו"ל כהפקר
לעניים ולא לעשירים דהא לישראל א"ל לזכות בו
לאחר זמן איסורו וכיון שנאסרה על כל ישראל מכח
איסור חמץ לא מהני הפקר לישראל אלא לעכו"ם
והו"ל כהפקר לעניים ולא לעשירים, והסמיע מפנ"י
(קידושין ט"ז ע"א) דאפי' היצא שמצד המפקיר
הוה הפקר גמור כיון שמצד הזוכה הלא הוה הפקר
גמור מקרי לעניים ולא לעשירים.

ולפענ"ד שתי משניות בדבר חדא דמי הגמ'
עדיף דקמ"ל כיון דכבר הגיע זמן איסור
אין החמץ בידו להפקיר וא"כ אפי' הי' מהני הפקר
מנצח אחד וכגון שאין מי שיחזיק בו מ"מ כאן ליכא
הפקר אפי' מנצח אחד כיון דאין החמץ שלו אין בידו
להפקירו דאין אדם מפקיר אלא מה שהוא ברשותו
יש לו בעלות עליו וחמץ לאחר זמן איסורו אינו
ברשותו ואינו בעלים שלו והוא או כל ישראל חייבים

ובדבר אשר הניא נסי' ל"ז מה שחדש הח"ס ז"ל
(נחש' א"ח ס' קכ"ד) על מה שנחלקו
נגמ' (ערכין כ"ח) ר"א ור' אליעזר בן עזרי' שאין
אדם ראוי להחריס או להקדיש או להפקיר כל
נכסיו ללראנ"ע שאסור להפקיר כל נכסיו אם
הפקיר נדיעבד חל ההפקר ולשיטת ר"א שהוא
מיקל שמוחר להפקיר כל נכסיו ולהשאיר מקצת אם
הפקיר או הקדיש הכל בטל ההפקר. והניא ראי'
לדבריו דאי ל"ח הכי היכי משכחת לה לר' אלעזר
בן עזרי' הא דאמרו נגמ' אי בעי מפקיר ליה
לנכסיה וכו' הרי כשיפקיר כל נכסיו אין חל ההפקר,
והקשה על זה הגרש"ד דמשמע מדברי הח"ס
דאמרינן מיגו דאי בעי מפקיר אפי' כשלא יוכל
לעשות נהיחר כיון שנדיעבד מועיל, שהרי אליבא
דר"א אי בעי מפקיר ליה לנכסיה הוא באסור
וקשה מגמ' (עירובין ל' ע"ב) דהא דאסר סומכוס
לערב עירובי תחומין בתרומה לישראל דמידי דחזי
ליה בעינן ופרץ נגמ' תרומה כו' אפשר דמיחשל
עלה, וכו' ואשמכת דאית ליה תקנתא דתחזי ליה,
ומשני סומכוס ס"ל כרבנן דאמרי כל דבר שהוא
משום שבות גזרו עליו בין השמשות והפרשת תרומה
שבות היא. ולפי מה שהעלה הח"ס קשה דמה בכך
שאסור לתרום בין השמשות דשבת הא נדיעבד אם
תרם תרומתו תרומה ושפיר מקרי ראוי לאכילה
מיגו דאי בעי מיחשל ומפריש עלה תרומה מחדש
ואף שאסור לעשות כן לכחילה.

ובהשקפה ראשונה חשנתי לחלק דמזות עירוב
תיקון חז"ל הוא והם אמרו שמוחר
לערב ביה"ש ולהוציא על סמך עירוב שהם חקנו
והם גזרו שלא לערב באיסור שהוא משום שבות
והגם שהוא יכול לעבור על איסור שבות ולהפריש
מ"מ לא חקנו חלות עירוב על דבר שאסור מדרבנן
ואינו חלי בו כלל ועיין עירובין שם ל' ע"ב ד"ה
ולפרוש וד"ה אלל ונדף ל"א ע"א בתוס' דמאי הא
לא חזי ליה, וכמו שלא חקנו עירוב על מטבע הגם
שיכול לקנות פת הצריך לעירוב מ"מ לא חקנו
עירוב בזה עיין עירובין פ' ע"ב בכל מערבין
ומשמחפין חוץ מן המיס ומן המלח דברי ר"א ר'

הפקר האחד שמפקירו לכל העולם והשני שמסלק
רשותו ורשות כל העולם ממנו והפקר זה של סילוק
רשות מותר בשבת דאינו כמכר אבל הפקר לכל
העולם שעושה קנין אסור בשבת ולכן מותר להפקיר
בהמתו בשבת שהשכירה לעכו"ם והמנה עמו לשבות
ולא רצה לשבות עוד העלה שם דבחמץ כיון דא"א
לומר שמוכרו לכל העולם שהרי אסור לכל ישראל
ולעכו"ם בלבד הוא דשרי כה"ג הוה כהפקר לעניים
גרמא דלא מהני כמ"ש (פאה פ"ו) וע"כ הפקר
דחמץ הוא ענין של סילוק רשותו מהחמץ ולא
הקנאת רשות לאחרים והוסיף לחדש דהא דבעי ר"י
בנדרים נ"ט עד דאחי לרשות וזכה היינו בהפקר
שממורת הקנאה אחי עלה אבל בחמץ דהוי רק
סילוק רשות לא בעינן אחי לרשות וזכה לכ"ע וזוה
הבנתי דברי המג"א ס' תמ"ה סק"ד אדעתיה
דעכו"ם אפקריה אדעתיה דכ"ע לא אפקריה ואין
לו מובן ולהנ"ל אחי שפיר ועיין מחנ"א הל' זכיה
והפקר.

ובזה נמי מובן מה שאמרו דחמץ הפקרו שמבטלו
בלבו ודיו וכבר הקשנו דהיכן מצינו דסגי
להפקיר בלב ולדעת החוס' קשה ולהנ"ל אחי שפי'
דהפקר כזה שהוא סילוק רשות די בלב דהעיקר
הוא להוציא בלבו מדעתו ולסלק עצמו הימנו וק"ל.
ואין הו"ג להאריך בזה יותר.

סימן רלד

אסור להפקיר כל נכסיו

חדש ניסן התשנ"ה בנ"י יצו"א
בימי הגאולה, ישלח לעם סגולה, רוח והצלה, ובתוכם
מע"כ ידי"נ האי גברא יקרא פרי עץ הדר, דניאל איש
חמדות, בתורה וחסידות, בנש"ק כש"ת הרה"ג
מוה"ר דניאל אלתר שליט"א בן כ"ק מח' אדמו"ר
מרן רפמ"א מגור (שליט"א) [צוקלה"ה]

אחדשכ"ת צידודות נאמנה, וכו'.

ופה שבתה קולמסי הגם שיש עוד להעיר ואהבה דוחקת אבל מה אעשה כי אין הדין ואי"ה עוד חזון למעורר ועד התם הנני בברכה צלח ורכב על דבר אמת באמת ידי"נ מח' המברכו בברכת התורה ללומדיה חכות זקינו הגה"ק יעמוד לו ולנו ולכל בני החותם בתורה שניי וכלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן רלה

מת בלא יורשים אם יורשי האם יורשים

כ"ה לחדש שמרכין בשמחה התשנ"ג בני יצור"א. בן גאולה לגאולה ישלח לעם סגולה ישועה ונחמה לרחם אום לא רחומה וכתובם מע"כ ידידי הרה"ג ור"ח כו' כש"ת הרב דוד שפינרד שליט"א ר"מ בישיבת נר ישראל טאראנטא יצור"א

אחדשכ"ת צידדות,

בדבר שאלמו בראובן שמת והיות כי ה' מניצולי השואה ולא הניח אחריו זרע וגם לא הניח צואה בכתב כדת לעשות בנכסיו, ובדקו אחרי קרובים ממשפחת האב שהם היורשים ע"פ החמורה ולא מצאו כי כולם נהרגו על קדה"ש הי"ד, והגם כי אין לך אדם מישראל שאין לו קרובים עד ראובן בן יעקב, מ"מ לא ידענו מי הם, אבל השאיר אחריו ב' קרובות ממשפחת האם, ומרגלל בפיו בחייו לפני מחלתו שמת בה שב' הקרובות אלו יקבלו כל מה שישאיר אחריו, ומיד אחר פטירתו הלכו שלושי הקרובות האלו ותפסו בנכסים בקנינים המועלים, ונפשו בשאלמו האם תפסתם תפיקה וישארו בנכסים אלו או כיון שמשפחת האם אינו יורשת כמבואר בטוש"ע חו"מ סי' רע"ו ס"ד והוא מקרא מפורש ותלמוד ערוך צידדו ב"ב ק"י א"כ נכסים אלו מיד נכנסו בחזקת יורשי האב והם גזל צדי הקרובות האלו.

ומעב"ת יאל לזון בדבר להקל ולהחמיר דיש מקום להחמיר וכ"ש הוא משחוקי דקיי"ל

יהושע אומר ככר הוא עירוב אפילו מאפה סאה והוא פרוסה אין מערבין בה ככר כאיכר והוא שלם מערבין בו. ובגמ' שם כמה חילוקין ושם במשנה (פ"א ע"א) נותן אדם מעה לחנוני ולנחמס כדי שחכה לו עירוב דברי ר' אליעזר וחכמים אומרים לא זכו לו מעותיו ועיין רש"י לא זכו לו מעותיו שאין מעות קונות ונחמס' שם ד"ה פי' הקונט' ונחמס פי' כן דאפי' מתכוין לו להקנות לו נחמס ואפי' זכה לו ע"י אחר או לקח המעה וקנה לו מן השוק אינו עירוב וכו' ועיין ש"ע א"ח סי' שס"ח שס"ט, ואינו חלוי בהואיל כלל אלא שהם לא תקנו חלות דיני עירוב על מה שהוא אסור ביה"ש.

שבית ה' נראה לחלק מה שחלוי בדעתו וצידו אפי' יש בו קנא איסור יש לומר ניחא לי ליעבד איסורא זוטא ולכן שפיר אמרינן אפי' שאסור להפקיר נכסיו מ"מ אי עבר והפקיר הו"ל הפקר שפיר אמרינן בדמאי חזי ליה מיגו אי בעי מפקיר ליה לנכסיה אבל מה שחלוי בדעת אחרים לא אמרינן מיגו דמאן יימר דמודקקי ליה ועיין קידושין ס"ב ע"א כל שצידו לאו כמחוסר מעשה דמי ואמר בגר דכתיב משפט וצריך שלשה מי יימר דמודקקו ליה, ובשאלה לא אמרינן מי יימר דמודקקי ליה כמבואר בחוס' וי"ל בין נדר שהוא מצוה למיתשול מודקקי ליה ובין גר דליכא מצוה לאתשולי, ותרומה נמי ליכא מצוה לאתשולי אף שאם שאל נעשה טבל למפרע ועיין נדרים נ"ט והארכתי בזה במקום אחר שוב ראיתי בהערה אות י"ד שינא לחלק בין הפקר צידו ובין לשאול אחרומה שחלוי בנכס ויפה העיר.

ועוד בו שלישיה לפמ"ש ח"י קידושין ס"ד ע"ב בחוס' ד"ה רבי סבר וכו', ובא"ד ואין נראה לר"י שנאמין אותו כמה שאמר בשעת קידושין שהרי דעתו לקיימה אלא נראה לפרש מגו דאי בעי יכחוב לה גט בשעת קידושין לגרשה כ"ז שירצה אע"ג דאסור לגרש בגט ישן מ"מ כיון דדיעבד מהני חשיב שפיר מגו ח"י ע"כ. ועיין רש"י גיטין כ"ו ע"ב ונחמס' ד"ה לכשאכניסנה, וא"כ כיון דמהני מגו כה"ג הכ"נ מהני מגו דאי בעי מפקר.

עד שיבא אליהו, ועדיף הוא מאנדיה דקיי"ל בראה שגפל משלשה ואינו יודע ממי יהא מונח עד שיבא אליהו, ויפה דייק מעכ"ת מערוך השלתן דאף שפסק בשחוקי דאס אמרה מפלוני נחעברתי נאמנת גם לענין דמשפחת יורשים נכסיו מ"מ בנידון מי שגא ממרחקים ומח ולא נודע משפחת אביו פסק שייחמו המעות ביד שליש עד שימודעו או עד שיבא אליהו ואין מוסרין למשפחת האם הידועים ע"ש.

ואעתיק כאן מה שכתבתי לידידי הגאון מוה"ר יוסף שלום אלישיב שליט"א (מלא מקומו בספריו משנ"ה מהד"ת ח"ב סי' שס"ז אשר אך ילא לאור) ח"ל שם וראיתי לדח"ק בקצוה"ח סי' רנ"ו הג"ל שחמה על ההה"ד דאטו מי שגא מארץ רחוקה ואין אנו יודעין אוחו ומשפחתו ליחא במחנה שכ"מ ודאי כיון דיש לו יורשין ישנו במחנה שכ"מ ובאנ"מ א"ע סי' ד' סכ"ז אות כ"א הוסיף לחמוה דגם מדברי הרא"ש אין רא"י ע"ש אמנם יפה דחה בנחה"מ שם דהחילוק מבואר דהיכי דא"א בשום אופן לברר יורשין דליה דהא אפילו אם היו עדים שזנחה עמו לא מהני לענין ירושה דהוי כהפקר ויחוש גמור ע"ש ועיין פת"ש בשם שכו"י.

ולפענ"ד נראה להוסיף דהחילוק דהבא מארץ רחוקה הוא יודע מי הם קרוביו רק אט לא מכירין אותן והוא הוא המוריש וכיון שהוא יודע הוא מוריש להם ונותן בנאותא שכיב מרע אבל בשחוקי שהוא לא יודע מי הם קרוביו אינו יכול להוריש להם ועיין חוס' גיטין י"ג ע"א ח' דר"ת החילוק בין גר לבן ישראל בנאותא דבישראל קיי"ל מנה לקיים דברי המת ולא בגר לפי שמכחו יורשים בניו או משפחתו ובשחוקי ליכא זה כמובן וקצרחי בזה.

ובמקום אחר הבאתי מדברי הראב"ד בש"מ ב"ב קמ"ט דאמרו בגמ' שכ"מ כירושה שויה רבנן כל היכא דאיתיה בירושה איתיה במחנה וכחז הראב"ד ז"ל ח"ל מחנה שכ"מ כירושה שויה רבנן כל היכי וכו' פי' מי שהוא ראוי לירש בעלמא כגון

(חו"מ רע"ו ס"ד) ברמ"א דאפילו שחוקי שאין לו יורשין מן האב אין משפחת האם יורשין אוחו אלא הוא כגר ונכסיו הם הפקר ומקורו בזה"ד סי' שני"ב ואפילו במחנה שכ"מ לא חקטו לו להיחמו מחנה והאריך קצת בדבר.

והנה מקור מקומו טהור בזה"ד סי' שני"ב הובא בזה"מ הג"ל וכחז דנכסיו הו"ל הפקר ומינה דנו רבותינו הלדיקים האחרונים באחד שגא ממרחקים ונשא אשה וגירשה ולא נודע מי היה ונולד לו בן ומחה ורצו משפחתה לירש אותה לא הניחו אותם דמשפחת האם אינה קרוי משפחה ונכסים הו"ל הפקר וכ"ש הוא משחוקי וחלקו על זה בשו"ת מים חיים סי' כ"ד הובא בפח"ש (ח"מ סי' רע"ז סק"ב) דלא דמי דבשחוקי לעולם לא הי' מוחזקים היורשים בנכסים אלו לפי שלא היו מוחזקים כקרובים ודאס מעולם ואפי' אומרת מפלוני נחעברתי שמאמינים לה לענין להכשיר הולד אבל לא לענין ממונות, (עיין רמב"ם פט"ו מא"ב הי"ד ובפסקי הרא"ש יבמות פ"ז סי' ז') ומשמע החס דאפילו אי חפס מפקיטן מיניה כיון דלא מהימנא שירש הוא אה פלוני ואח משפחתו וכחז ההה"ד דה"ה איפכא נמי וא"כ א"א שיהא יורש ונחל והרי הוא כגר גמור. וגם במחנה שכ"מ נחלקו בו הרי"ף בשם רב האי גאון רמז מחק"ז ובחש' הגאונים אסף חרפ"ו סי' נ"ג ורמב"ם פ"ט מנחות ה"ז וסמ"ג עשין פ"ב ס"ל דגר דליחא בירושה ליחא במחנה שכ"מ ומפרשי הכי עובדא דאיסור גיורא והריף כחז דכיון דהוא ראוי ליורשו מחנה שכ"מ כירושה שויה רבנן והרא"ש חלק עליו ע"ש בזה"ד שהאריך וביאר פרטים בזה.

אבל נמי שגא ממדינת הים ונשא אשה כאן אף שאין לנו ידיעה ממשפחתו עכשיו אבל מ"מ הרי הי' לו משפחה ידועה ממשפחת האב וגם עכשיו חיים בעולם אלא שהם במדינה אחרת ואין לנו ידיעה מי הם א"כ לא גרע זה מאנדיה שאסור ליטלה אם יודעים שיש לה בעלים ויש לה סימנים וק"ו הוא ולכן לא הוי נכסיו הפקר אלא יהא מונח

קנ"ו ע"ב) שהיה בירושלים והיה לו מטלטלין הרבה וביקש ליחנם במחנה ומקבלי מחנה לא היו גביה כמבואר בקידושין ונחלקו אי בריא הי' או שכ"מ הי' ובמחלוקת ר"א וחכמים וא"כ הכ"נ דיכול להקנות במחנה שכ"מ אבל שחוקי דאינו יכול להוריש שאין לו יורשים ידועים לו הכ"נ דלא תקנו לו חקנת שכ"מ וליכא גם מזה לקיים דברי המח אצלו. ונראה דירשים ידועים נריך באופן שיש לזכר ככ"ד מי הם אבל מה שא"א לזכר ככ"ד הגם שהוא והוא מודים מ"מ ככ"ד לא יתזכר הדבר והירשים האמחים יכולים לטעון שלי הוא או להיפוך.

והנה באנ"מ הנ"ל כתב ח"ל ובקצה"ח שם סק"א תמהתי בדברי התה"ד דנהי דאינה נאמנת לומר מפלוני נתעברתי לירש אותו ומשפחתו אבל זה ודאי נאמנת לומר מכשר נבעלתי ומשום דחוקה בודקת ומונה וכיון דנאמנת לומר מישראל נתעברה הרי הוא ישראל גמור ובישראל אע"ג דמשפחתו אינו ידוע לנו וכגון שבא מארץ רחוקה ודאי אימא במחנה שכ"מ כיון דאימיה בירושה וכו'.

עוד אני תמה במ"ש ראי' מדברי הרא"ש דהיכא דבדקינן לאשה ואמרה דמארוס נתעברה משחקין אותו מנכסיו וכו' ח"ל הרא"ש אחרת הבא על ארוסתו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שחוקי הך פלוגתא מפרש לה בחלתא עיניי בפי' בחרא דקידושין בלישנא קמא מפרש רב אמר הולד ממזר ומותר בממזרת, לשון אחר ממזר דקאמר רב לא שמותר בממזרת אלא דאסור בבת ישראל, ושמואל אמר משחקין אותו מנכסיו, ואע"ג דחפס ולעולם אסור בבת ישראל ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי בשלא בדקו את אמו מיירי שמואל דאי בדקו נאמנת לומר לכשר נבעלתי דשמואל פסק פ"ק דמחזות הלכה כר"ג דנאמנת וא"כ הך לישנא מילעא מיירי דלא בדקו ומש"ה אסור בבת ישראל ומה"ט משחקין אותו נמי מנכסיו כיון דלא נבדקה ורוב פסולין אצלה בארוס אבל היכא דנבדקה אמיה ואומרת מארוס נבעלתי אע"ג דליכא ארוס לפנינו

ישראל שיש לו מורשים תקנו לו חקנת שכ"מ מפני שעשו לו את הנותן כמוריש אבל גר שאין לו מוריש לא תקנו לו ע"כ ע"ש.

ונראה ביאור לדברי רבינו הגדול הראב"ד דחקנת שכ"מ בירושה שוויה רבנן כלומר כ"מ שאם היה מי שהוא מורישו מתור ירושה הי' בידו להוריש מדין ירושה וכגון בן בין הבנים וכיוצא בו דאם לא אמר כלום היו כולם יורשים חלקם מ"מ אם בא ואמר פלוני בני יירשני והוא בנו ראוי ליורשו דבריו קיימין והוא כר' יוחנן בן ברוקה (כ"ב ק"ל ע"א) במשנה האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת בני חירשני במקום שיש בן לא אמר כלום שהמנה על מה שכתוב בחורה ריב"ז אומר אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימין ועל מי שאינו ראוי ליורשו אין דבריו קיימין ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כריב"ז וכן אמר רבא הלכה כריב"ז ואמר רבא מ"ט דריב"ז אמר קרא והיה ביום הנחילו את בניו החורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה, ופרש"ם לכל מי שירצה מבניו, הן להרבות לו מאחיו הן להורישו הכל וכן איפסק בטת"מ סי' רפ"א ס"א ומיהו פשוט שאם כתב או אמר על מי שאינו ראוי ליורשו כלשון ירושה לא אמר כלום עיין רמב"ם רפ"ו והביאו המחבר כלשונו אין אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי ליורשו ולא לעקור הירושה מהיורש בן שזה והוא ברי בן שהי' שכיב מרע בן על פה בן בכח וכו' אבל אם הי' לו יורשים רבים כגון בניס רבים וכו' דבריו קיימים.

מבואר דלזוית שכ"מ לא תקנו אלא היכי דאילו הי' בריא והי' יכול ליתן את זה מדין בריא בתור ירושה הכ"נ תקנו במחנה שכ"מ אבל היכי דאלו הי' בריא לא היה יכול ליתנו בתור ירושה או בתור מחנה לאחר מותו הכ"נ אין לו דין מחנה שכ"מ, ולפי"ז החילוק פשוט דישראל הבא מארץ רחוקה בידו להוריש למשפחתו בכל מקום שהם ובכל מקומות מושבותיהם שריחוק המקום לא משנה בירושה וכמעשה במדוני (קידושין כ"ו ע"ב וב"ב

מ"מ מותר הולד בישראלית ומשום דחזקה בודקה ומזנה ולארוס נבעלה וממילא נמי יורש אוחו.

ולפמ"ש הרי שמואל פסק כרבי"ז דמחנה שכ"מ נתן לאחד הוה ירושה ובעי דוקא ראי' להיות מוריש ומ"ש דהלכה כר"ג דנאמנה נרץ לומר בתרי אנפי או שנאמר דנאמנה דוקא לאיסור ומותר בנה ישראל אבל לא לענין ירושה וכמ"ש המה"ד, והמה"ד לא ס"ל כרמ"א והנמק"י בזה וס"ל דהרמ"ש נמי חולק בזה או שנאמר אפילו להמה"ד נמי מודה להרמ"א אלא שמחלק בין ארוס וארוסו לפטויה דנפסח פטויה לא מהימנא ואפי' הוא והיא מודים אבל בארוס מודים דיוורש ועיין באה"ט אות ל"ג ואין להקשות הא לעיל פסק (הרמ"א) אף שהוא מודה אעפ"כ אמרין שזמנה עם אחרים י"ל דבארוסה יש סברה יותר לחלוק בארוס מבאחרים וכו' בה"י ופרשה.

ולפענ"ד יש להוסיף לחלק בין ארוס לפטויה לפמ"ש הרמב"ן ו"ל ריש מס' גיטין אהא שהקשו היאך אשה נאמנה על איסור נדה אפילו היכא דאיתחזק איסורא והמוס' כתבו דגזוה"כ מוספיה לה והרמב"ן ו"ל הביא דכיון דכאן האשה נמי מצויה על איסור נדה והיא והוא בכרת וכיון דנאמנה על עזמה נאמנה גם לבעלה ומה שאמרו ע"א אינו נאמן באיסורין היכא דאיתחזק איסוריה היינו דוקא להעיד לאחרים ע"ש ולפ"ז בארוסה כיון שהוא איסור סקילה אם זינחה עם אחר ואם זינחה עם ארוסה לא הוי רק איסור דרבנן שפיר נאמנה בזה מודה לה אפילו לירש דאמרין ודאי לא עברה איסור סקילה וכשם שהפקירה עצמה לזה כיון דמאמינן לה לענין ולד מאמינן נמי לענין ירושה אבל בפטויה דאיסור אחד הוא לכולהו שהוא איסור פטויה אמרין מדהפקירה עצמה לזה הפקירה עצמה לכ"ע ואחי שפיר אפילו אליבא דרמ"א. ויש לעיין בגוף דברי המה"ד ס' שני"ב שם.

וגראה הטעם דאין מוסרין למשפחת האם לעולם מהא דאמרו בגמ' (ב"מ ל"ח ע"ב ולי"ט)

דאמר רב הונא אין מורדין קטן לנכסי שבו ולא קרוב מחמת קרוב לנכסי קטן ומוקי לה באחי מאימא ופרש"י כגון קטן שיש לו אח מאב ואוחו אח מאב יש לו אח מאם דאיש נכרי הוא אבל קטן אין מורדין אוחו אח מאם לנכסי קטן מחמת קורבת אחיו של זה שהוא אח של קטן דאחי לאחוקי בזה לצורך אחיו ואמר נכסים אלו של אחי מאמי הם שנפלו לו מאביו ואמר רבא ש"מ מדבר הונא וכו' עד ולא הוא ל"ש אחי דאבא ול"ש אחי דאמא ל"ש ארעמא ול"ש בתי ול"ש עבד עיטדא ל"ש לא עבד עיטדא לא מחמינן, ופרש"י ל"ש אחי דאמא פן יאמר של אחי היו נכסי מלוג ואביו של קטן בעל אחי ה"י וכו' ועיין טו"ש ע"מ ס' רפ"ה ס"ז והנה שחששו אפי' מלהכניס אחי האם או קרובי מאם שמה יחזיקו בנכסים ולכן מוסרין הנכסים ביד שליט ולא ביד קרובי האם.

גם אין לומר כאן דין דכל דאליס גבר כדאמרין בההיא ארצא כיון דלא ידעינן למי שייך הירושה וכיון דאפשר שיבאו עדים ויעידו על קרובי האב וכה"ג אין ב"ד נכנסין ופסקינן כל דאליס כבר דהתם עכ"פ מספקינן ההוא ארצא של מי הוא וכיוצא בו אבל כאן אט לא מספקינן כלל בקרובי האם ששייך להם ולא אמרין כן אלא במקום שיש ספק וא"א לברר אבל במקום שאין ספק כלל שלא שייך להם אלא שלא ידעינן של מי הוא ודאי לא ניתן לקרובים מן האם שלא שייך להם והם לגבי ירושה זו ככל אדם בעולם שהחזרה לא נחנה להם, וגם בזה עיין במה"ד שם ועיין מוס' גיטין י"ג מ"ש צוואות גר מצוואת אדם מישראל והבן.

וקצת יש לעיין מגמ' קידושין כ"א ע"ב מעשה במדוני אחד וכו' ועוד מעשה באדם אחד שחלה בירושלים שהיו לו מטלטלין וביקש ליחנם במחנה אמרו לו אין לו תקנה עד שיקנס ע"ג קרקע וכו' ופרץ ונחמיהו מיהליה אגב אחר לא סמכה דעמי סבר שמע ואכיל להו ולכאורה היאך אכיל להו הא האי אדם ה"י לו יורשים עכ"פ ואם לא יקיימו הצוה יבאו יורשים וי"ל דלא ידוע להו

ומיהו לעצם הראיות מה שכתב דאף דהלכה רווחת
הוא דמשפחת האם אינה משפחה וכו' מ"מ
משפחת האם קודמת להפקר דעלמא עכ"ל. ואם
הוא לשון הזקן אהרן לא ידענא אמאי קרי לה
הפקר שקודמת להפקר דעלמא ומי הפקיר הנכסים
אלו הלא יש להם בעלים שהם יורשי האב אלא שאין
אנחנו יודעים וא"כ אפשר דכוונתו נמי באופן
כהח"ד דהאי גברא ה"י שחוקי או כיוצא בו
שמסופקים היו ביחוסו וכה"ג ס"ל כהח"ד דהו"ל
דין גר ונכסיו הפקר ולכן שפיר אמר כה"ג דהאם
יורשת את בנה עכ"פ וקודמת להפקר דעלמא אבל
בדאי ישראל אלא שלא יודעים איה מקום היורשים
לא ידענא אמאי קרי ליה הפקר דעלמא ונ"ע.

ובר מן כל הנ"ל נידון דידן יש לחלק מנידון חה"ד
דהתם עכ"פ האי גברא ערטילאי שבא במקלו
ותרמילו לא ידוע לן מאבותיו שאולי ה"י באמת גר
בעצמו ולכן ברה ממקום שה"י שלא יכירו בו
כמבואר בגמ' יבמות (דף מ"ה ע"א) דכי אחא
לקמיה דרב יהודה א"ל זיל איטמר או נסיב בת
מינך וכי אחא לקמיה דרבא אמר ליה או גלי או
נסיב בת מינך ועיין חוס' שם וה"י עכ"פ ספק גם
בו והגם שמי שבא ואמר יהודי אני מאמינים לו
מ"מ לענין ממונות יש להסתפק כיון דלא אזלינן
בחר רובא וא"כ עכ"פ יש להסתפק קצת בהאי
גברא ועכ"פ לענין ירושה וממונות דלא אזלינן בחר
רובא ועיין חוס' פסחים (ג' ע"ב ד"ה ואנא
אכילנא) מכאן אין רא"י שנאמין לכל הבא לפנינו
ואומר ישראל אני דשאני הכא דרוב ישראל היו
ואזלינן בחר רובא.

ובש"ע (א"ע סי' ב' ס"ב) כל המשפחות בחזקת
כשרות ומותר לישא מהם לכתחילה וכו'
וכתב הבה"ט שם אור ד' כשרות בטור לכן יש
להחמיר ב"ש וב"כ בה"י מי שבא מארץ אחרת הן
איש או אשה או בחור או בתולה או אלמן או
אלמנה צריך רא"י שהוא ישראל ואף שמחנהגים כדת
ישראל ומדברים כלשוננו ויודעים בכל טוב היהודים
אעפ"כ צריכין רא"י וכן הוא תקנות מדינות ליטא

לירשים וס"ל דהו"ל הפקר ואכיל להו ולא סמך
דעמיה עליהו אלא די"ל דלא סמך עליהו כפרש"י
שלא היה מאמין באנשי המקום למסור להם
המטלטלין ולכן הניח הבית סגור וכתב שטר שהקנה
נכסיו למי שרצה במתנה ונ"ע.

סימן רלו

עוד להנ"ל

מקום שאין קרובים לאב אי קרובי האם יורשים

אלא דמעכ"ת הביא לן פנים חדשות ומה ראה
וקידש מרן רעק"א בהגהותיו על ח"מ סי'
רע"ו וז"ל על חש' אותו זקן וזקן אהרן שירד על
מדומיו כטל חרמון שירד על הררי ציון כי מזיון
חלא מורה ודבר ה' מירושלים ושם נזה את הנכרה
(שו"ת זקן אהרן מהר"א הלוי רבו של מהר"א"ם
בחס' סי' נ"ג) שפסק במעשה כנידון דידן ממש
דהיכא שאין ידוע לנו יורשים מזד האב, אז יורשים
קרובים מזד האם מדין ירושה ממש וגם יש להם
דין קדימה הקרוב קרוב קודם והסתיע לעצמו
מדברי רבינו ירוחם (בס' מישרים נחיצ כ"ה) ושזה
פרש"ס פ"ח דב"ב ופסק שם דהגם דהלכה רווחת
הוא בישראל דמשפחת האם אינה משפחה
דלמשפחותם לבית אבותם כחייב מ"מ משפחת האם
קודמת להפקר דעלמא.

והנה אמת אגיד כי אין לי שו"ת הנ"ל לעיין אחריו
אמנם ידוע שה"י גדול הדור והאומר קים לי
כדבריו מאן ספון לחלוק עליו בדיני ממונות להחזיק
וכ"ש במקום שאין לן חובע נגדם שהרי אין כאן
יורשי האב והם החזיקו בדבר. והגם כי כתב הערוך
השלחן דמוקמינן ביד ב"ד הנה הם החזיקו קודם
שבא הב"ד וכמ"ש מעכ"ת שהם החזיקו מיד שמת
הקרוב הנ"ל ועכשיו כשבאו הב"ד צריכים להוציא
מהם, וכ"ש במקומות אלו שאין ב"ד קבוע שנאמר
שמיד כשמת נפלו ביד ב"ד ומה שהחזיקו כבר באים
להוציא מיד ב"ד והבין.

הרש"ט והוא רבינו שמואל ברבי מאיר צ"ש נוחלין והשחא שמעיין מפרקין שקדר נחלות כך הוא ראובן שמת מנוך חזרון וכרמי בני יורשין אותו ואם מת אחד מהם קודם קודם ראובן וכו' וחשכ עד אברהם ועד חרת אבי אברהם ואם אין חרת וכו' וכן לעולם עד אדם הראשון, והנה כתב שם לעלות מעלה מעלה עד ראש כל הדורות ולא ליחן לקרובי האם, וא"כ איך אפשר שאין לו קרובים מן האב, ואם כוונתו שאין ידועים היל"ל אבל אם אין קרוביו מן האב ידועים לו או אם אין קרובי האב ידועים ירשו אותו קרובי האם. שנית) דהיל"ל אבל אם אין לו קרובים מן האב יורשים אותו קרובים מן האם ולמה אמר חירש אותו אמו ולא אמר קרובי האם כמו באל אמר וכל זה בזמן שיש קרובים מן האב. שליש) דדייק ואמר ואם אין לו קרובים מן האב לפעמים חירש אותו אמו ולשון לפעמים ז"ע הלא לעולם חירש אותו אמו או משפחתה ולשון לפעמים ז"ע.

ואשר נראה בזה בס"ד דרבינו ירוחם דייק בכיון ואם אין לו קרובים מן האב יש לפרשו בחרי אנפי, אחד) שאין לו קרובים מן האב לא שאין ידועים אלא שאין לו כלל והוא שנוגד מעכו"ם ולא ס"ל כהה"ד דכה"ג דין גר ממש לו ונכסיו הם הפקר, אלא אמו יורשת אותו. וס"ל כדעת רבינו טעם ור"י בחוס' ב"ב שם דף קי"ד ד"ה אף מטה האם האשה יורשת את אב בנה והקשה ר"י אמאי אזכר רחמנא לאשה מוכל בת יורשת נחלה טפי מלאיש ועוד דא"כ כשאין האב האשה יורשת א"כ לא תהא נחלה משמשת לקרובי האב ועוד דא"כ משפחת האם אינה קרוי משפחה וחי"ר ר"ת ור"י דבגיורת קאמר דירשת את בנה ונפ"מ שלא יהיו נכסיו הפקר.

ומה שכתבו דבגיורת קאמר ה"ה בבת ישראל שילדה מן העכו"ם ומיהו דוקא גיורת או בת ישראל שילדה מעכו"ם שאין כאן קרובי אב כיון דאין כאן אב בכלל להלכה, אבל צ"ש לה אב ואם לא קאמרו כיון דלא לעולם איכא קרובי האב אלא

שאין לקדר שום קידושין אלא"כ יש לו ראי' שהוא ישראל ומאשה משפחה ע"ש וכ"כ מהרי"ט בחש' ח"א סי' קמ"ט ע"ש. אבל בדין שידעיין שהי' מזרע ישראל ומשפחת האם נמי ידועים בו שהוא מזרע ישראל ויש לו יורשים בלחה מקום והיו ידועים אבותיו שנהרגו בשואה אלא שהרגו הקרובים הידועים לו ואחרים שנשארו לא ידועים אבל ודאי שיש לו יורשים ולא הירושה משמשת עד לראובן בן יעקב ולא הוה הפקר כלל לכ"ע.

ומעתה פש לן דברי הזקן אהרן שהי' זקן ונשיא פנים והגם כי שו"ת זקן אהרן לא זכיתי להם אבל דברי רבינו ירוחם שצנה עליהם יסודו עינתי בהם ולפענ"ד אין ממש ראי' לנידון דידן.

ח"ל רבינו ירוחם (משרים נחיצ חמשה ועשרים) קדר נחלות מי קודם לירושה בין למעלה בין למטה ודין נחלות ביו' ובג' אם נפל הבית עליו ועל אמו, אלו נוחלין זה את זה אב לבן וכן לאב ולא בת במקום בן ואחים בני אב אחד נוחלין ולא מנחילין הבס את האם ולא בת במקום בן ולא האם לבנה הנפל לאשמו ולא האשה לבעלה בן אחותו נחל את אמו ולא את אמו לנכדו שהוא בן אחותו ולא האחים בני אם אחת ולא בני אב אחד, לא נוחלין ולא מנחילין, וכל זה בזמן שיש קרובים מן האב אבל אין לו קרובים מן האב לפעמים חירש אותו אמו בחרא (פ"ת) וברש"ט. ולכאורה מדכתב הרי"ו ז"ל וכל זה בזמן שיש קרובים מן האב אבל אין לו קרובים מן האב לפעמים חירש אותו אמו משמע דהיכא דאין קרובין מן האב קרובי האם יורשים.

ולפענ"ד דברי רבינו ירוחם לא מחפרשין כן, ואפשר שיחתי דראשונה יש לדייק בלשון רבינו ירוחם שכתב ח"ל וכל זה בזמן שיש קרובים מן האב אבל אין לו קרובים מן האב לפעמים חירש אותו אמו, ויש לדייק מזה מה שאמר אבל אין לו קרובים מן האב וכו' וכי מי זה אדם מישראל שאין לו קרובים מן האב עד ראובן בן יעקב, והרי בעלמו בסמוך ע"כ שם הביא דברי הרש"ט ח"ל וזהו לשון

דברי הרשב"ם והרי רבינו שמואל הרשב"ם ז"ל ראה לפרשו ולא חשבה לדבר פשוט א"כ גם רבינו ירוחם הביאו, וזה פשוט. ומה שכח מעכ"ת דכוונת רבינו ירוחם אפרשב"ם דף קי"ד ד"ה יורשת את בנה הנה באמת כי לפענ"ד זה אינו דא"כ מה זה שאמר ואם אין לו קרובי האב לפעמים אמו וכו' הרי החס לעולם במקום שאין האב קיים והיל"ל ואם אין האב קיים וכמ"ש שם הרשב"ם ובאמת כי אין זה הלכה וע"כ אין הכוונה על הנ"ל כלל אלא על הרשב"ם בדף ק"ח ופשוט.

[ודע דמה שיש לעיין קצת על הרשב"ם ורבינו ירוחם שחשבו דורות של קרובי האב עד אדם הראשון שהרי בגמ' שם (קט"ו ע"ב) כחצו האב כיצד נחלה ממשמשת והולכת עד ראובן ולימא עד יעקב אמר אבי גמירי דלא כלה שבעא ועיין רבינו גרשום שם ולע"ק.]

ומה שכח עוד הזקן אהרן רא"י לדבריו מב"ב קי"ד אריו"ח משום ר"י ב"ר שמעון ד"ת האב יורש את בנו ואשה יורשת את בנה שני' מטות, מקיש מטה האם למטה האב וכו' ובתוס' מוקי לה ר"ח ור"י בגיורת ונפ"מ שלא יהיו נכסיו הפקר ומינה למד הזק"א היכא דלא ידוע לנו משפחת האב נמי כדי שלא יהיו נכסיו הפקר משפחת האם עדיף וגיורת לאו דוקא רק נקט גיורת דזה שכיח יותר, ולפענ"ד הוא פלא שהרי נכסי הגר הם הפקר לפי שאין לו משפחת אב ואין לו מי שינחיל את נכסיו אחריו וממילא מיד שמת נעשין נכסיו הפקר לא כן באדם מישראל שמוריש נכסיו לאחר מותו ליורשיו ולא נעשו הפקר מעולם. ובפרט שרצה לומר כן לדעת ר"ת ז"ל ואביא רא"י ברורה שאין זה דעת ר"ת שהרי כתב ר"ת בתוס' גיטין דף י"ג ע"א ד"ה והא לא משך ח"ל ועוד אומר ר"ת דגבר לא אמרינן מזה לקיים דברי המת דכל דאיתיה בירושה מזה לקיים דבריו הואיל ולא פסק כמו מאותו הממון דמכחו יורשין אבל גר דאיתיה בירושה ופסק כמו ממונו אין מזה לקיים דבריו וכי האי גוונא אמרינן התם דכל דאיתיה בירושה

שצריך לעיין אחריהם. והשני) והוא העיקר דמיירי כגון שאביו נשא בת אחיו ואביו מת וירש אותו בנו ומת בלא זרע של קיימא וחרת הירושה לאחי אביו ואם אין אחי אביו חי אז הירושה חחרת לזרעו ולא הי' לו רק בת יחידה שהיא אמו ויורשת אותו נמצא דאמו יורשו לפעמים ככה"ג ח"ש אבל אין לו קרובים מן האב לפעמים מירש אותו אמו, ודייק לפעמים ודוקא אמו ולא קרובי האב דקרובי האב אין יורשין לעולם. וזה שממשיך שם בנים זכרים קודמין וכו' ע"ש ודו"ק היטב.

שוב דקדקתי בפרשב"ם רפ"ח דב"ב (ק"ח ע"א) שכח האשה את בני והאשה את בעלה לא נחלין ולא מנחלין זה לזה אלא קרובי אביו של זה ואביו של זה יורשין אותו וכל הקרובים דקמני שירשם זה את זה הנ"מ כשאין קרוב למת יותר מזה גם הנהו קרובים דקמני בהן לא נחלין ולא מנחלין כגון קרובים שמצא האם הנ"מ שיש קרובים מצד האב היורשין אותו וקרובים לו יותר מקרובי האם ואע"פ שגם אמו ממשפחת אביו אבל אם אמו קרובה לו מצד משפחת אביו ואין לו קרוב מאביו שקרוב לו כמו אמו אז האם יורשת את הבן, ואם אין האם בחיים קרובי האם יורשין אותה דהוי ליה משפחת אב דמכת קורבת אביו באין ליורשו, כגון ראובן שנשא סרח בת אשר וילדה לו נפחלי ומת נפחלי בלא בנים הרי ראובן אביו יורשו ואם אין לו אב ונתחם את נחלתו לאחיו של נפחלי ואם אין לו אחין ונתחם את נחלתו לאחי אביו דהיינו אשר אבי אמו וכו' נמצאת סרח דהיינו בני או בנות אשר אם אין לו בנים דהיינו סרח יורשת את בנה ע"כ. ופשוט דכוונת רבינו ירוחם על דברי רשב"ם אלו.

ובמ"ש ואם אין לו קרובים מן האב כוונתו כלשון הרשב"ם שכח ואם קרוב מאביו שקרוב לו כמו אמו ממשפחת אביו וזה לפענ"ד ברור, שוב ראיתי שכבודו זי"ן במכתבו שחכ"א רוצה לומר דהרי"ו כוונתו ארשב"ם בריש פירקין ומעכ"ת דמה דבריו דא"כ פשוט הוא והרי"ו לא היה צריך להביאו, ולפענ"ד נדקו דברי החכם והרי"ו הביא

שהסברתי מדברי ר"ת דכל זמן שלא ירשו היורשים האמתים לעולם לא היו הפקר ולא יצא מכת המה.

איחליה במחנה שכ"מ ע"ש ועיין ב"ב קל"ז ע"א מחנה שכ"מ.

סימן רלז

עוד להנ"ל

צוואות הנעשות בערכאות

ומיהו מה שהביא מאחיעזר שו"ת ח"ד סי' ס"ו בלואות הבריא הנעשות בערכאות שבדיעבד יש לסמוך משום מצוה לקיים דברי המה אם הימה כאן נראה אז אולי כדאי לסמוך על זה עכ"פ כה"ג במקום דליכא יורשים ידועים לנו ומ"מ לא ידענא אי כאן הוה בכלל מצוה לקיים שהרי לא כחב נראה וליכא עדים שזוה כן, ופשוט דלואות המה בעי עדים, גם מה שהביא מאפוטרופוס המדינה יקח הכל אם אמת שכן הוא כי לפענ"ד אדרבה כיון שהם היורשים לפי דיניהם א"כ לא יטלו כלום כיון שהם יורשים גם העיקר דברי הגאון ז"ל נריכין ישוב גדול ואין כאן מקומו ונ"ע.

ולכן בנידון דידן נלפענ"ד מאחר דאין קרובי האב ידועים לנו לכאורה נראה כן אם אפשר ע"י שיקחו קצת מן הנכסים וישלמו לחפש אחר קרובי האב שבדאי נמצאים בעולם לכאורה הי' על הב"ד או על מי שהוא לקיים מצוה השבת אבידה ואפילו על הם עצמם קרובי האב שכנראה הם שומרי החורה ורוצים לקיים מה שאמרה חורה ולא ליקח מעות שאינו שלהם דבלאו הכי לא היו שואלים כלל, אבל אם אין מי שיטפל וגם יש חשש שהממשלה של קאנאדא שיטמעו שאין יורשין יקחוהו לעצמן כפי מה שר' מעכ"מ וא"כ יש כאן דין של השבת אבידה לבעלים אלא שלא ידועים הבעלים מי הם ולמי להשיב וגם אין ב"ד מסוים שיטפלו בזה אז נלפענ"ד שהגם שאין לומר שהנכסים הפקר כמו בנכסי הגר או בשחוקי כדי שנאמר שקרובי האב שנכנסו עכ"פ זכו בה מההפקר אבל גם אין לומר שזכו בה מדין ירושה אף שבדיניהם הם בכלל יורשים והחזיקו בנכסים.

הנה כחב ר"ת מפורש היפוך סברת הזק"א והחילוק בין גר שאין מצוה לקיים דברי המה לאדם מישראל דגר דלימיה בירושא פסק כחו ממונו בשעת מיחה ונעשה הפקר כיון דלימיה בירושא מיד שמת פקע כחו מכל אבל בישראל שהוא בר ירושה גם לאחר מיחה לא פסק כחו ממונו ומכחו יורשין הצנים והארכתי בזה במקום אחר עכ"פ הר"ת לשיטתו מפורש כחב לחלק בין גר שאין לו יורשין ואינו בר ירושה נכסיו הפקר ולא כן בר ישראל שלא פסק כח ממונו עד שירשו קרוביו א"כ כל זמן שלא ירשו הקרובים הרי אכתי כח של מת על הממון והרי גול ביד אחרים עד שיבאו היורשים ובמקום אחר הארכתי לפרש בזה דין דחפיסת הבית שכל זמן שלא חלקו היורשין אכתי כח אביהם על הממון אפי' לאחר מיחה והבן כי קררתי.

ולכן לפענ"ד אין לסמוך על זה ואם הזקן אהרן נמי סמך על זה לפענ"ד אין לסמוך עליו נגד כל הפוסקים והלכה מפורשת ולהנחיל לקרובי האב ובפרט שהזקן אהרן סיים ח"ל ומ"מ לא מצאתי סמך דבר בדברי חכמים עד יצא ויורה נדק ע"כ לפי מה שהעתיק מעכ"מ. ולפמ"ש הרי נסחר ראייתו מר"ת, אלא במקום שיש ב"ד יפול לרשות ב"ד וכמ"ש הערה"ש.

וממילא מה שהעלה מעכ"מ דג' שיטות בדבר, א) בעל שו"ת זקן אהרן ורבינו ירוחם דיוורשים ממשפחת האב, ב) מש"כ בשו"ת מים חיים וערוך השלחן דינתנו ביד שלישי, ג) דברי הרמ"א דנכסיו הפקר. הנה לפענ"ד כבר הארכתי דרבינו ירוחם לא ס"ל הכי ודברי הבעל זק"א תמוהים, ואין לסמוך עליהם כלל, ב) מה שכחב מערוך השלחן לכאורה נראה הלכה, ג) מה שכחב דלהרמ"א נכסיו הפקר הנה באמת דהרמ"א לא כחב כן רק על שחוקי ולא על מי שהוא אדם כשר שיש לו קרובים ולא היו הפקר כלל ובפרט לפי

בענין אי גר יורש אביו ישראל כלומר ישראל נכבש על נכריה והוליד בן שהוא נכרי והלך הבן ונחגייר או שגירו אביו אי יורשו מד"ת או עכ"פ מדרבנן כדן גר שירש את אביו העכו"ם מדרבנן והאריך שם בבירור נאה כדן דגר יורש את אביו דחיישנן שמה יחזור לסורו והכא ליכא האי חששא.

ולפענ"ד מה שאמרו בגמ' קידושין י"ז ע"ב אמר רבא דבר תורה עכו"ם יורש את אביו שנאמר וחשב עם קונוה ולא עם יורשי קונוה מכלל דאית ליה יורשים גר את העו"כ אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים דתנן גר ועו"כ שירשו את אביהם עו"כ, עו"כ את הגר וגר את הגר אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, היינו דוקא בגר שנחגייר מעצמו או גירו אביו והוא לא נחגייר או נחגיירו הוא ואביו דבכל אלו הגר שנחגייר הי' יורש את אביו דבר תורה קודם שנחגייר והי' מגיע לו חלקו בירושה זו ואף לאחר שנחגייר וקבל עליו דת יהודית דינו כקטן שנולד לגבי דיני ישראל מ"מ כדיניהם לא נפקע חלקו מלד דיני עכו"ם ומוזקק הוא עם אחיו בערכאות שלהם ויורש כדיניהם וכמ"ש שם המחירי והעתיקו גם בספרו בד"ה ובחדושי המחירי.

והגם כי מיד שנחגייר פקעה ממנו קורבנה וכל שפקעה קורבנה פקעה ירושה ואין לו כל דין יורש ומ"מ דיני ממונות נשארו קצת עליו אפילו בדיני ישראל כגון אם הי' נחחייב ממון קודם שנחגייר ולמשל אם גנב ישראל קודם שנחגייר והלך ונחגייר או ישראל שגנב ממון מעכו"ם והלך העכו"ם ונחגייר דיש חיוב חזרה ועיין חו"י בשו" ס' ע"ט מה שהאריך בגר לזק מק"ק אמשטרדס שגנב מישראל בגיותו והלך ונחגייר אי חייב לשלם ועיין גם בשו"ת מוהרש"ם ח"ה ס' פ"א אות ח' ובספרינו משנה ח"ט ס' שט"ד הארכנו קצת מזה, ולכן שפיר חקנו לו חז"ל שירש בנכסי אביו, כיון שמלידה הי' לו חלק בהם, וגם לאחר הגירות הגם שדינו כקטן שנולד דמי ומה"ט נושא את אמו ואח בחו מ"מ יש לו קצת שייכות, ועוד שנחלקו

מ"מ כיון שיש מקום שצריכים לשלם מן הנכסים ואם לא ישלמו יקחו את כל הנכסים למלוכה אולי יש לדמות קצת להא דגיטין נ"ח ע"ב בגידל בר עילאי דקביל ארעא בטסקא מבני באגא אקדים ויהיב זוזי דחלת שנין לסוף אחא מרווחא קמאי אמרו ליה שחא קמייחא דיהבת אכלת השחא אכן יהיבן אכן אכלינן וכו' ע"ש ועיין ב"ב נ"ד שזיינו החוס' שם גבי דורא דרעווחא דבני באגי דמטמרי הוו ומלכא אמר מאן דיהב טסקא ליכול ארעא והפסידו הקרקע לגמרי החס היו נשמתים מלפרוע והי' קרקע של מלך אבל כאן שהבעלים לא נמלאו דין הוא דכל הני שני דמאן דיהיב טסקא אכל ואי ימלאו הבעלים הדרי ארעא למרא, דאכן לא קי"ל צהני לומר דיני דמלכותא ח"י ולהפקיע ירושת החורה וכבר הארכתי בזה בכמה מקומות וכמה החרעם על זה רבינו הרשב"א ז"ל, ומן הראוי אולי שיסומו כמה שוים הנכסים עכשיו וכולי האי ואולי.

אלו דברי ידידו המצטער בצרתן של ישראל והי' ינקום נקמת דם עבריו השפוף ועד כולי האי שהשמידו ר"ל כל קרובי האיש הזה מצד האב ומצפה לישועתן בישועת ה' כהרף עין בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן רלח

אי גר יורש אביו ישראל

עש"ק פ' לטהר ח"י לחדש שמרבים בשמחה החשנ"ג בגי' יצו"א מע"כ ידידי ורב חביבי אלקי אברהם בעזרו הרב הגאון ור"ח גוי"נ כש"ת מוה"ר פינחס אברהם מייערס שליט"א בעממ"ס נחלת פינחס רב ואב"ד דק"ק האג והגלילות

אחדשכ"ת נידירות נאמנה, וכו'.

ומה שדן בספרו שו"ת נחלת פינחס ס' ז"ד-ז"ה עם ידי"ג הגר"מ האלבערשטאם שליט"א

יהיה לאזרח ולגר שלשה מיני גרים הן ועיין משנה הלכות מהד"ת ח"ב סי' קפ"ט) ולפי"ז יש טעם גדול שחששו חכמים שמא יחזור לסורו וחקנו לו שיקבל מה שכבר הי' לו לא מיעיף לל"ק אלא אפי' ללישנא בחרא, אבל האי בן נכרית אין להם לחכמי ז"ל טעם לחקן לו ירושה מישראל ולגזול מישראל אחר.

ובאמת כי מצינו כעין זה לענין המוציא מציאה בשבת שמחלקין בין בל לידו ללא בל לידו עיין ר"פ מי שהחשיך שחי לטונו וללישנא קמא כיון דאחיא לידיה כתיב דמיא וללישנא בחרא עלמה בחיקו ועיין רמב"ם פ"כ מהל' שבת ה"ז ובהגמ"י שם אות ו' שכתב וכתבו החוס' פ"ק דב"מ אהא דמאר וכו' מכאן משמע דאם מלא ארנקי בשבת דאסור ליטלו וכו' ולפוס ריהטא לא מלאחי בחוס' שם אלא בל' בל' הרא"ש שם סי' כ"ז כתב אלא מעשה הגביה ארנקי וכו' מכאן מוכח דאם מלא ארנקי בשבת דאסור לטלטל אע"פ שהי' ירא שמא יקדמנו אחר, וכו' ע"ש. ובעצם הדין לכאורה קשה מגמ' ע"ז דף ע' דאמר רבא אמר איסור גיורא כי הוינן בארמיון אמרינן יהודאי לא מנטרי שבתא דאי מינטרא שבתא כמה כיסי קא משתכח בשוקא ולא ידעי דסבירא לן כר' יצחק דא"ר יצחק המוציא כיס בשבת מוליכו פחות פחות מד"א, ומשמע לכאורה דאפילו מוצא בשבת ולא בל לידו קודם שבת למעין שם.

ועוד בו שלשה דבשאלה אחת מטורונטא נשאלתי באשה ישראלית שמחה בלא זרע של קיימא והניחה בית ולא ידוע לנו רק קרובים מזד האם שאין יורשין ולא חקנו להם אלא הירושא עולה ויורש הראוי ע"פ החורה הקרוב קודם ממשפחת האב, והדבר מפורש בחו"מ סי' רע"ז ס"ד ברמ"א שם ואפי' שחוקי שאין לו יורשין מן האב אין משפחת אמו יורשין אותו אלא הוא כגר ונכסיו הפקר וקנא חולקין בדבר, ומקור ההלכה בשו"מ חה"ד סי' שכ"ב הובא בחו"מ סי' רנ"ו דפעם אחת הי' שחוקי ולא הי' לו זרע והיה לו בית והניח הבית

ר"י ור"ל שאם הוליד בנים בגייתו והלך ונחגייר קיים בהם פ"ו כמה שולדו קודם שנחגייר ואף שנחלקו בו ובטעם הדבר. ועכ"פ ראו חכמים טעם להנחילו ירושה אצלו מלפנים בטעמים ידועים להם כיון דלא לקחו ירושה מאדם מישראל אחר.

אבל עכ"ס שולד מישראל שאין זה זרעו כלל ישראל הזה יש לו יורשים מה"ת אחיו או אביו או קרוב מאביו ואביו אביו עד ראובן בן יעקב, היאך ולמה יחקנו חז"ל ירושה לגר הזה ויחקו ירושה דאורייתא מאחרים ויפקירו ממון אחרים מדין הפקר ב"ד הי' הפקר וליקח מישראל המגיע לו ולהקטנו לגר ואטו ב"ד גזלי ירושות הם שיקחו מיורשי החורה ויחטוהו לגר. וכבר כתבו הראשונים ז"ל דב"ד לא יוכלו להפקיר ממון אחרים אלא או במקום שעשה עולה כמ"ש בגמ' גיטין כל אשר לא יבא וגו' ע"ש, וראו ב"ד לקנסו, או במקום תקנה הציבור וג"כ הוא גדר חיוב אבל היכא דהוא לא עשה עולה לא ואין כח ביד ב"ד להפקיר ירושת אדם בלי טענה ומה חטא שמעון אם ראובן בא על נכרית שבשביל זה יפקירו ב"ד ממנו ויחטוהו לבן נכרית או לאמה גר שהוא.

שנית נלפענ"ד לחלק בין הני חרי על דרך הנ"ל דעכ"ס שנחגייר הרי קודם שנחגייר הי' בר ירושה וכבר הי' לו מדיני חורה וגם מדיניהם ירושה של אביו ועמה לאחר שנחגייר נודע לו שנלקח ממנו ירושה זו חיישינן שמא יחזור לסורו ודוקא בממונות חששו לזה וכמ"ש בגמ' (יבמות מ"ז ע"ב) ומודיעים אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני מ"ט אמר ר' חייא בר אבא אר"י בן נח נהרג אפמשו"פ ולא ניתן להשכון ופרש"י בלישנא קמא שלא יאמרו עניים הללו הלוקטין פאה שדה גולנים הם ועומד עליהם והורגם בדיניהם שב"ג נהרגו על הגזל ואזהרתן זו היא מיתחן (סנהדרין נ"ז ע"א) ובל"א פי' הואיל והן מקפידין על הממון כ"כ כדאמר דנהרג על פמש"פ מודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה שמא יחזור בו מלהחגייר, ולישנא אחרינא עיקר ע"ש. (ועיין ילקוט שמעוני פ' בא סי' רי"ג חורה אחת

עוד נלפענ"ד דהנה בעיקר דין ירושה הנה באמת קיי"ל דאז אינו ודאי אלא משום דרוב בעילות הולכין אחר הבעל ועיין חולין י"א דעוד יש חזקת נדקת האם ועיין מ"ט זריכי דאי כתב אביו הוה אמינא היינו טעמא דלא מיטמא ליה משום דחזקה בעלמא הוא אבל אמו דידיעין דילידתיה ליטמא לה וכו' והנה בישראל אזלין בחר רוב והגם דאין הולכין בממון אחר הרוב מ"מ כיון דלענין יוחסין הולכין ונחמזק לבנו מדין רוב ולמשפחותיהם כחייב משפחה האב קרי משפחה ממילא יורש נמי אבל בדידהו דאיהו מפקרת ומזנה עס כל ואיהא צבוצינא ואיהו בקרא ולהדיא אמרו בגמ' יבמות דרובם מונות א"כ כה"ג אפילו אלו היחה ישראלית לא ה"י יורש כלל וכ"ש שלא נחקן עכשיו להאי שינר וחלל בריה ונחקלל ולא יהי' לו ער וכו' ואנחנו נחקן לו חקנות להעביר הנחלה מירשים כשרים.

סימן רל"ט

עוד להג"ל

ממזר שנשא שפחה אי בנו יורש

וקצת יש לעיין בממזר שנשא שפחה על פי ענא חז"ל להכשיר את בניו וכמ"ש בקידושין (ס"ט ע"א) ר"ט אומר יכולין ממזרין ליטרה ומשמע דאפילו לכחילה עושה כן משום חקנת בניו וכמ"ש ליה ר' שמלאי לאושפזיכניה אי אקדמתך טהרימניהו לבנך ע"ש ועיין רבינו הגדול הבה"ג בהל' מילה יוסף בן פרוך ממזרא זבן אמתא בעא לשחרורי זרעיה אחא לקמיה דר' מארי גאון א"ל נסבה בלא כחוצה וקידושין באמהותיה דאי משחרר לה אע"ג דשרי למידר צהדך וכו' זרעך לא מתכשר אלא דקיימא באמהותה וכד הו' לך בני מינה מהליון ברישא דקיימא מצוה ובחר הכין כחוב לה גט חירות וחייה להון ע"י אחרים ובחר דמוכית להון ע"י אחרים אייתי חלחא רבנן וליטעלינון (יבמות מ"ו) דא"ר חייא בר אבא גר זריך שלשה

לאמו וכשמת בל ראובן והחזיק בבית כדין המחזיק בנכסי הגר כמו של מי יפה של ראובן מחמת חזקה או של האם מחמת נושא שכ"מ והשיב התה"ד דחולקין הבית בשוה דהאי שמוקי דין גר ממש לו דאינו נוטל ומנחיל ועיין ח"מ ס' רנ"ו ס"א ובקט"ה"מ שם ס' רנ"ו תמה על התה"ד והוסיף לחמוה באבנ"מ א"ע ס' ד' סכ"ו אות כ"א ויפה דחה הנחה"מ דהחילוק מצוהר בין היכי דא"ל לברר היורשין.

ובן ראיתי שמחלקים בין שמוקי ובין מי שבל ממדינה אחרת ואינו ידוע לנו משפחתו מנז האב דשמוקי כגר דמי דא"ל לברר ואין למשפחה האב שום זכות בירושה כלל שאין להם חזקת קרוב ואפי' אם תגיד האשה מפלוני נחעברתי אף שנאמנת להכשיר הולד אינה נאמנת לגבי ירושה עיין שו"ת מים חיים ס' כ"ד הובא בפמ"ש ח"מ ס' רע"ו סק"ב ועיין ח"מ ס' רפ"ד ובגמ' קידושין ס"ט דה"י קורא לשמוקי בדוקי, ועיין ספרי משנ"ה מהד"מ ח"ב ס' שס"ו צביאור דברי התה"ד.

איברא דבת' הגרע"א ח"מ ס' רע"ו בדין שמוקי ציין לשו"ת זקן אהרן (הקדמון מהר"א הלוי בזמן המהרי"ק) שהעלה דבר חדש דהיכא דאין ידוע לנו יורשים מנז האב או קרובי האם יורשים וקרוב קרוב קודם גם מנז האם כדין ירושה מנז האב והביא לעצמו סמוכין שכ"כ רבינו ירוחם (במשנים נחיש כ"ה) וכן דייק מרש"ס פ"ח דכ"ב (עיין רש"ס דכ"ב קי"ד ד"ה ירושה את בנה ובכל הסוגיא שם אריו"ח משום ר"י בר"ש דבר תורה וכו' ועיין עוד ברש"ס בריפ"ח דכ"ב), ומיהו החם נמי עכ"פ רק במקום דל"ל משפחה האב ידוע כלל אבל הכא הרי האב יש לו משפחה והירושה שלהם הוא וא"כ מאיזה טעם ובאיזה כח יחקט הב"ד ליקח ירושה דאורייתא ממי ששייך להם ולימנה לבן נכרית שנחגיג. ועיין לעיל (דף של"ח) בסמוך בתשובה דבעזה"י דחיתי דברי הזקן אהרן שאין להם מקור ולעולם בירושה הולכין עד ראובן בן יעקב ולא נותנין לקרובי האם לעולם.

ועבד משוחרר כגר דמי דמיא אחד גר ואחד עבד משוחרר ומסקינן לענין טבילה עבד כגר וכו' ע"ש והנה אמרו ז"ל לטהר בניו כלשון טהרה וכו' לזכר ולא אמר לזרעך ומשמע דכה"ג יש לו אחי יחס לבניו וכו'.

ומיהו לענין ירושה גם באלו לא מצאנו שיחלקו להם יומת משאר גרים או עבדים משוחררים הגם שהם בניו שיעזו לו חז"ל לעשות, וקצת נראה דממזר פטור ממצות פ"ו דאל"כ היאך יזו לו לישא שפחה ולא לשחררה קודם הא לא מקיים בשפחה מצות פ"ו ובגירת מקיים ומצינו בזה מחלוקת הראשונים עיין חוס' ריש חגיגה ועוד, וגם למדנו מדברי רבינו הבה"ג שהמשחרר עבדו לרין טבילה בנ"ד ודלא כשיטות דכיון דכבר טבל לעבדות מהני, ועוד למדנו דרבינו פסק כרצ הונא ע"ש ודלא כמ"ש הב"י ביו"ד סי' רס"ח וח"ס יו"ד סי' רנ"ג ובספרינו משנה הלכות ח"ה סי' ק"פ ודוק.

אלו דברי ידידו דושכ"ת בידידות נאמנה והנני חוזר על הראשונות י"ר שיזכה להוציא לאור עוד ויפיצו מעינותיו חרצה עדי יבא יגון ולו יקחה עמים כמים לים מכסים המעחיד בעדו לטובה כל הימים בלוג, מנשה הקטן

סימן רמ

קנס מחי נעשה ממון

ב' בהר ל"ב למט-מנים החשניו בני יצו"א מע"כ ש"ב המופלא ומופלג בנש"ק הב' יואל לעמבערגער הי"ו בישיבת תפארת שמואל

אחדשה"ט.

בדבר מה שהקשה אפרש"י כחובות מ"ב בנ"ד מה האז שפי' ולא דמי לקנס דלא הו' ממון

עד שעמד בדין והעידוהו וכו' ומשמע דמשהעידו העדים שוב הו' ממון וקשה ליה מגמ' מכוח ג' ע"א דפריך אחי באומר העדנו והחמנו בנ"ד פלוגי כמאן דלא כר"ע דאי כר"ע האמר אף אינו משלם ע"פ עצמו אלא באומר העדנו והחמנו בנ"ד פלוגי וחייבנו ממון משמע דאכתי לא מקרי ממון אפילו מודה וגדולה מזו ה"י יכול להקשות דדברי רש"י קותרין דכחובות פ"י עד שיעידוהו ובמכות פ"י שם וחייבנו ממון בנ"ד שהחמנו והעמידנו הנדון בדין על הזמנתו וחייבנו בנ"ד ומההוא שעתא ממונא הוא גביהו ואין זה מרשיע את עצמו שכבר הרשיעוהו אלהים.

איברא דהם שני דינים דכחובות מיירי רש"י בראובן שחנפוהו לב"ד לשלם קנס על שפיתה את במו והוא כופר שלא פיתה והאז הביא עדים שכן פיתה וכיון דקיי"ל דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור מלשלם קנס (ב"ק ס"ד וע"ה) ואילו ה"י מודה לאזיה קודם שהביא עדים ה"י נפטר אבל לאחר שהביא עדים והעידו שכן פיתה את במו שוב אינו יכול לפטור עצמו והאי קנס הוא קנס קלוב שנחנה חורה חמשים כסף ולכן מיד שיעידוהו שפיתה את במו ואין צידו לפטור עצמו מיד הוא נחייב בחמשים כסף שהרי אין צידו לפטור את עצמו עוד, ולכן די במה שיעידוהו שהרי לא בא לחייב עצמו כלום.

אמנם במכות מיירי בעד שזא להרשיע עצמו ולחייב את עצמו ואלו בא לחייב עצמו ממון ה"י יכול כמ"ש הודאח בעל דין כמאה עדים דמי אבל זה דוקא דאינו בא להרשיע את עצמו אבל הכא הוא בא לחייב עצמו באמרו שעדות שקר העיד ומחייב עצמו וס"ל דלחייב עצמו כה"ג אינו נאמן לר"ע אלא כיון שהעיד שכבר נחייבנו בנ"ד לא הו' מרשיע עצמו שכבר הרשיעו ב"ד וחייב, ולכן כל זמן שלא אמר כן הו"ל בכלל אין אדם משיס עצמו רשע.

סימן רמא

עור להני"ל
אי עובר יורש

בבמה כל יוצאי יריכה של בן ואפי' בת קודמת
ליוצאי יריכה שלו מן הבת.

והנה בלא חסוב נחלה דריש לה בסיבת הבעל לכ"ע
ורב אשי דריש קרא ממטה למטה אחר ובן
לאו אחר הוא פי' לפירושו דאפילו שחנשא לו האשה
שהוא אחר לגבה ויורשנה אז חסוב נחלה משבט
לשבט אחר אם תמות אשתו והוא יורש אותה, אבל
אם חלד בן ובנה ירשנה אינו אחר ממש לגבה שהרי
יולדתו ובשר הוא מבשרה וא"כ לא נסוב למטה
אחר שנשאר בבשרה שהוא כרעה במציאות. ונדף
קט"ו ד"ה עיין עליו שקרא לבת עובר ירך אמו
הוא הנה באמת שם נמי כחז דהאי מת אם יש לו
בת כלל וכיון דאיכא יוצאי יריכה עובר ירך אמו הוא
ג"כ אכוונה הנ"ל קאי נמי דכל שנולדו הימנו
קודמים, וקוראה יוצאי יריכה ועובר ירך אמו
והלשון מושאל עובר ירך אמו כלומר שגם בת מקרי
יוצאי יריכו.

ומה שהביא מש"מ כחובות י"ב דה"ל הרא"ה
דקסנר ר' יוחנן דכיון דמכשרת בה לא סגי
דלא אכשר בבמה דעובר ירך אמו הוא וכחד גופא,
התם הכוונה דא"ל לפלוג ולחלק ביניהו ולומר
דאמו כשרה ובתה פסולה דאם אמו כשרה ולא
נפסלה בעיבור זה א"כ ע"כ אמה מחזיק שלכשר
נבעלה ולא נפסלה וא"כ גם הולד ע"כ כשר ממנה
נולד וירך עמו הוא ועל מי חרמי' להולד הזה שהרי
לא נולד מאשה אחרת וע"כ הוא מגוף זה וא"כ
כמו שא"ל לומר באשה שחלי גופה כשר וחלי גופה
פסול שאם הראש כשר גם הידים והרגלים כשרים
והכ"נ א"ל לחלק ולפלג בין אשה ובתה כיון שהבת
נולדה הימנה וירך אמה היא וכחד גופא הוא, ולשון
חד גופא מושאל לומר כמו בחד גופא א"ל לפלג כן
בין אשה ובתה או בנה.

אלו דברי ש"ב המברכו ומעטיר בעדו שיזכה להיות
ת"ח גדול בתורה וביראת ה' טהורה עדי יבא ינון ולו
יקהת עמים כמים לים מכסים בלב ונפש,
מנשה הקטן

(ב) בדבר אשר נחקשה בדברי הרשב"ם כ"ב קי"ג
בד"ה רב אשי אמר דיוורש כרעיה
דאמיה הוא ונדף קט"ו דה"ה עיין עליו כחז וכיון
דאיכא יוצאי יריכה עובר ירך אמה הוא, ונחקשה
למה כאן קרי ליה כרעיה דאמיה וכאן קרי ליה
עובר ירך אמו, ומה שייכות בכלל ירך אמו גבי
דירושה. עוד הקשה מש"מ כחובות י"ב ע"ב דה"ה
ח"ל הרא"ה דכיון דמכשרת בה לא סגיאל דלא
אכשר בבמה דעובר ירך אמו הוא וכחד גופא הוא,
וה"כ מה שייך ירך אמו לאחר לידה.

הנה במורה כתיב (במדבר כ"ז ח') ואל בני ישראל
תדבר לאמר איש כי ימות וכן אין לו
והעברתם את נחלתו לבתו. ומבואר דמי שאין לו בן
מעבירין נחלתו לבתו וקרא לו הכתוב מעבירין.
והטעם לפמ"ש במשנה דף קט"ו סדר נחלות כך
הוא איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו
לבתו, בן קודם לבת כל יוצאי ירכו של בן קודמין
לבת בת קודמת לאחין יוצאי יריכה של בת קודמין
לאחין וכו'.

והנה דלענין ירושה כל הנולד הימנו בן או בת כיון
שנולדו ממנו במציאות נקראו יוצאי ירכו
ולגבי ירושה יוצאי ירכו קודמים ליוצאי ירך אביו
ואין נפ"מ אם בן או בת דתרויהו בן או בת יוצאי
ירכו הם, אלא דכיון דתרויהו יוצאי ירכו א"כ חירש
הבת עם הבן בשוה לזה בא הכתוב ואמר וכן אין לו
והעברתם את נחלתו לבתו וקמ"ל דבן קודם אלא
דאפשר כלל לא וע"ז דרשו אין לו עיין עליו כלומר
שהבן קודם לבת אבל אם אין לו אז הבת יורשת
דגם היא נקראת יוצאי יריכה ולא עוד שכל שהבן
ירש אח"כ הבת שלו קודמת לאחותו שהוא הבת של
אביו וגם להבת שלו שהוא אחותה של הבן דהמורה

סימן רמב

ניתן לו חפצים לעבור המכס, ועל שאלת המוכס
אמר שאינו שלו ובדקו אחריו אי זה מקרי פשיעה
וחייב לשלם

ב' לסדר ושביית שביו, התשמ"ח בני יצו"א
בחדש הרחמים יתן לנו בעל הרחמים כוח"ט מתנת
חנם וטובה בביאת אסור בנחשתיים ויקבצנו לציון
ירושלים ובתוכם מע"כ ידידי הרה"ג חוב"ט ור"ח כר'
כש"ת הרב יעקב אהרן שפירא שליט"א רב דק"ק ב"י
אגודת ישראל דבעל הארכא

אחדשכ"ת נידידות,

ובדבר שאלתו נראונו ששלח חבילה עם שמעון
לארצו הקדושה ושילם לו ראובן שכר
טירחא ונבואו לנמל שדה התעופה בלוד כשעבר
ראובן דרך פקיד המכס שאלו אותו מה נמלא בתוך
החבילה והשיב להם שאינו יודע שהחבילה אינו שלו
ופתחו אנשי המכס החבילה ומלאו שם חפצים
שע"פ חוק המדינה אסור להביאם ולהכניסם לתוך
המדינה ולקחו החבילה ומה שנמכרו ועמה טוען
שמעון שראובן פשע כששאל אותו הפקיד מה יש
בחבילה הי"ל להשיב שיש שם חפצים שמוחר להכניס
ומעשים בכל יום כשנמשיכים להם כך הם מניחין
לעבור בלי בדיקה רק לפעמים בודקים אעפ"כ,
וא"כ הו"ל ספק כה"ג אם יפתחו אצל כשאמר להם
שאין החבילה שלו ברור שיפתחו א"כ הו"ל מזיק
בידים, עוד טוען ראובן שהי"ל לשמעון לדעת שיש
דברים אסורים בתוך החבילה כי ידוע הוא שראובן
רגיל לשלוח חפצים אסורים לא"י עם כל מי שנוסע
ורוצה ליקח חבילה בשבילו ואפילו אי היה ראובן
שומר חנם נמי היה חייב על פשיעתו וכ"ש דהו"ל
שומר שכר. וראובן השיב לו, א) שלא היה יודע
ואינו מחויב להעלות על דעתו שהיו בו בחבילה
דברים אסורים. ב) אפי' הי' יודע אינו מחויב לומר
שקר כדי להגיל ממונו ומדבר שקר תרחק ואלו הי'
יודע שיש שם דברים אסורים ויטמך לומר שקר לא
היה מקבל להביא החבילה והו"ל קבלה בטעות.

ומעכ"ת ירד לעמקה של הלכה והביא ראשונה
דברי המהר"ק שורש קנ"ה הביאו
הרמ"א ח"מ סי' רנ"א סק"ד נשמעון שקבל
ספרים מראובן להוליכו למקום אחר ולקחו ממכס
ואומר שראובן פשע שאמר שאין נמנין מכס
מספרים וכלל כן לא היה מקבל עליו השמירה כי
אין רצונו לטרוח בדבר המכס הדין עם שמעון
ומבואר שם במהר"ק דלא דוקא היכא דהטעה
אותו ראובן להדיא אלא כל היכא דהשומר לא היה
מקבל השמירה אילו היה יודע קושי השמירה פטור
דהו"ל קבלה בטעות והביא עוד מדברי מהר"ל
דיסקין ושו"ת ערך ש"י סי' קפ"ה דכל היכא דהיה
הקבלה לשמירה בטעות פטור השומר ולא דמי
למ"ש השער משפט (קפ"ה ח') היכא דהמפקיד
והנפקד שניהם לא ידעו מהמוס אלא דמ"מ
מספקא ליה כיון דדרך בנ"א לשלוח דברים כאלו
ע"י שלוחים לא"י זה ידוע וגם ראובן מודה שידע
שכן דרכו של המפקיד בזה י"ל דהו"ל לראובן
לאסוקי אדעתיה דמה ששולח אחר עמו נמי סחורה
כו' הוא ואעפ"כ קבלה א"כ אדעתיה דהכי קבל
ומחייב וצ"ן לדברי הש"ך סי' ע"ב בראובן שאל
משמעון ס"ף דמבואר שם דהיכי דהיה ליה להשומר
לאסיק אדעתיה אינו יכול לטעון לא ידעתי וגם
הביא קושית השער המשפט על המהר"ק סי'
רנ"א ומע"כ יא' לחלק בין מקום שהי' ליה לעיין
בגוף החפץ ולא באונס שיבא מן הנד אלו בשביל זה
והאריך הרבה.

ומה שנלפענ"ד בס"ד דלכאורה יש להביא ראיה
לטענת שמעון מדברי המהר"ק שכחז שם
בשורש ב' ח"ל ומה שכחז שמעון בטענתו שמהאחר
שיאל נדיק בריבו זה יוכיח שלא פשע בשום דבר
גלע"ד שאין זו ראיה לדבר דאפילו נאמר שלא פשע
בעיני שיחשיב כמעביר את המכס עד שיפסיד את
הספר מכל מקום אפשר להיות שפשע קלם עד כי
מלאו המוכסנים עילה לכא עליו בעקיפין כמנהגם
ובאולי היה שמעון יכול לעשות באופן שלא היה שום
סתחון פה לבעל הדין לחלוק רוצה לומר המוכסנים
ולא היה צריך להוציא שום הוצאות ע"כ.

שצריך לעבור המוכסים רק שצריך לומר שאין מחויב במכס ולכן אמר דה"ג אם היה אופן אחר שיכול להעבירו שלא במכס הכ"נ דהיה צריך לעשות דלתקומי שלחיה ולא לעוות ועל מנת כן קבל הספר אבל צדיק לא אמר ליה כלום מהמכס וגם לא אמר ליה שישחלל לעבור המכס כלל וגם החס לא אמר לו שיאמר שקר.

איברא דנלפענ"ד דידון דידן ק"ו הוא מהחם דהחם ה"י צידו לומר טענות אחרות וה"י חלוי בטענות ובחשונות שמעון וכמ"ש שם בסמוך המהרי"ק דהדבר היה חלוי בטענות דבדיניהם ההוצאות ההלכות לפי הטענות ואם יטעון אדם טענה שאינה נכונה אף כי לא יתחייב בעיקר הדין מיהו יתחייב הוצאות ע"ש והנה היה חלוי בטענות אבל הכא באמת אין כאן חלוי בטענות אלא אדרבה אם היה טוען שהחבילה שלו הוא או שאין זה כלום ואח"כ אעפ"כ יפתחו החבילה והיו שם דברים אקורים להביא במדינה היה מביא על עצמו נזרה גדולה ולפעמים ח"ו אפילו מאסר בבית האסורים.

ועובדא ידענא באחד ששלח כובע בקופסא עם חבירו וכשנא ללוד אמר לו הפקיד לפחות הקופסא והוא בחומו פתח ולתמיהמו ולתמהוון כולם מלאו שם אקדח עם שלש עשרה מאות כדורים (קוילען בלע"ז) ולקחוהו במשטרה והוא טען שאין זה שלו כאשר אמר היה כך וגם היה כחונת למי נשלח והיה צרות ואביו בא אליי שעלה לו אלפים להוציא את בנו ממאסר וכמה צרות ואם המשלח חייב לשלם לו כל ההוצאות וא"כ פשוט שהגם שקבל עליו להביא החבילה אבל לא יכול לקבל עליו שזה שלו כי מי יודע מה שיש שם ויכול ח"ו להביא על עצמו נזרה גדולה.

ולא דמי כלל להמקבל ספרים וכיוצא בזה להעבירם ונלקחו במכס דהחם יודע מה שקבל ויודע ג"כ ההוצאות והודיע לו שיש ענין של מכס וגם הוא ידע מזה אלא שהטעהו שאין צריך לשלם מכס אבל כאן לא ידע מה שנפנים החבילה ואינו יכול

ריש לדיוק בכוונת המהרי"ק ז"ל שכח ד"ל שפסע קצת שהיה יכול לעשות אופן שלא היה שום פתחון פה להמוכסים לבא עליו בעקיפין וכיוצא בו וא"כ אפשר צדיק נמי הרי שמעון טוען שכשאל אותו הפקיד מה יש לו בחבילה הי"ל שיש בו חפצים שמותר להכניס ומעשים בכל יום שבה"ג אין משמין לב לבדוק ועכ"פ ע"פ רוב ואפי' על המיעוט ולכן ימא דכיון דהיה יכול לומר עכ"פ שיש בו חפצים מותרים או אפשר שהיה יכול להיחמו בין חבילותיו או חמת חבילותיו שלא יכירוהו וכיון שלא עשה כן אפשר דהו"ל פושע קצת עד כי מלאו המוכסים עילה לפתחו ומלאו שם סחורמו ולקחוהו.

גם מה שטען שלא רצה לומר דבר שקר אם הי' צריך לומר נמי דבר שקר כה"ג יש לעיין שהרי כפי הידוע לי מי שנוסע לארץ ישראל הפקידים פה שואלים לכל מי שנוסע עם החבילות שלוקח עמו קודם שנותנים אותן על האוירון אם החבילות הם שלו ואם הוא בעצמו אחר והכניס כל הדברים אל החבילות וכפי הידוע אומרים שכן ומסתמא גם בשעת עליה על האוירון כבר אמר שהחבילה הוא שלו והוא אחר אותה א"כ כבר אמר דבר שקר ולא חש א"כ מה דוקא כשנא לשם לארה"ק כבר חש מלומר דבר שקר ואדרבה יאמר שמעון שממן עצמו כמו שאמר כאן בעליתו על האוירון שהוא שלו כן יאמר גם שם שהוא שלו.

ומיהו ממה שכח המהרי"ק שם ח"ל ואשר טען ראובן דהיה לו לשמעון לומר למוכסים יש לי ספר אחד שמו ציבלי"א וכו' והשיב שמעון לא כך נוה לי ראובן אלא אמר תראהו אותו וכו' נראה לע"ד שאין חשונות שמעון מספקת בזה דכיון דאמר שמוכסי אלכסנדר"י רעים מאד הוה ליה לאסוקי אדעתיה חן לחכם ויחכם עוד וגדולה מזו איחא בכחונות פ' הכונת (דף כ"ה) גבי אבימי וכו' ומפרש רש"י ז"ל ח"ל לחקוני שדחתך והיה לך לדקדק בחקנתי ע"כ ע"ש ומשמע דבאמת היה צריך לומר אפילו מה שאינו אמנם נראה כי אין מזה ראי' כי החם הרי אמר לו ממוכסים ואמר לו

נפ"מ אי חיישין משום דינא דמלכותא או לא כי אין אדם רוצה ליכנס בדברים שאינם נעימים ויותר מזה והו"ל קבלה בטעות.

ונראה ראי' לדברי מהרי"ק מרבינו הרמב"ן ז"ל במלחמות סוף הכונס ח"ל כד דייקת ומעיינת חמלא טעמא דפטור בפשיעה משום דמצי אומר נטירותא דהבא לא קבילת עלי ואיני שומר וכו' וכן במשאל כיון שרשאי להדליק בחור שלו ואינו חייב אלא מכה שמירה אבל בממון שהזיק אע"ג דאינו אלא פשיעה כיון דרחמנא רמיא עליה נטירותא לא שייך ה"ט מדע דהא רבי יהודה מחייב במדליק ופוסטו במשאל אלא ודאי דלא אמרינן זה רק בשומר ע"ש.

וביאר הקלוגה"ח ז"ל ח"מ ס"י רנ"א אות ד' לחלק בין מזיק לפושע דאין הטעם דמזיק חייב יותר משום דמזיק בידים ופושע אינו מזיק בידים אלא משום דכל השומרין לא נחייבו בע"כ אלא משום דהמורה ירדה לסוף דעתן דברונם מקבלין עליהם ש"ח בדין פשיעה וש"ס בדין גניבה ואבידה וכן שואל ומש"ה כל שלא קבל עליו השומר דין שמירה אינו מחייב שלא מדעת ובחיפז שעורין או בהזהר בו שהוא של כסף והוא של זהב דלא קיבל עליו יותר משמירת כסף או משמירת שעורין א"כ אפילו שואל כה"ג פטור כיון דלא קיבל עליה שמירה זו והו"ל כאינש דעלמא אבל בארנקי בגדיש המורה חייבה בע"כ לשמור אשו שלא חיק מש"ה מחייב ר"י בחקי ממון באש אפי' בארנקי בגדיש ולא מצי אומר לא ידעתי שהיה שם יותר כיון דממילא רחמנא חייבה אבל בשומרין בעי דעת השומרין שיקבלו עליהן השמירה וכלא דעת לא מחייב וכל שלא ידעו מזה לא נחייבו כלל ע"ש ועיין נחיצות שם אות י' בביאורים ודו"ק.

ולפ"ז נראה בדין נמי כיון דלא ידע מה שיש בחבילה זו שקיבל ובחמומו כשנשאל מה יש בו כיון דלא ידע אומר שאינו יודע כיון שאינו שלו ופשוט שאלו הוה ידע שיש בו דברים כאלו לא היה

לקבל עליו אחריות של חבילה אחרים ובפרט כי ידוע בזמן הזה שולחים כמה מיני חפצים שאינם לפי חוק מדינתם וא"כ אדרבה מה שידוע שאדם זה דרכו לשלוח חבילות וחפצים שאינם כשרים והוא קבל להעביר החבילה אומדנא דמוכח שהוא לא יאמר שיש בזה דבר המותר להביאו כיון שידוע ע"פ רוב דרכו לשלוח חפצים שאסורים להכניס בארץ ישראל מסתמא גם עכשיו הוא שולח כן ואינו רוצה להכניס עצמו למסכוכים עם מפקדי המכס וכן אין שום אדם מקבל על עצמו ליכנס בצרות וטרדות על לא דבר ובשלמא אם הי' עכ"פ מודיעו מה שיש בו וידוע שאין בו דבר שמביאו לידי נרות רק שיצטרך לשלם דמי מכס הי' אולי אפ"ל דקבל עליו להעביר ולא להגיד אבל כל שקבלו בסתם והוא לא הגיד לו מה שיש בחוכו אנו סהדי דאין אדם רוצה להכניס עצמו בשביל כמה פרוטות להיות אחראי על חפצים של אחרים במכס ושאר אחריות שאין לו מושג עד היכן הדברים מגיעין.

וראי' לזה מדברי מהרי"ק שם בשורש ג' שכחתי ח"ל גם מה שטען שאלמלא שאמר לו ראובן שאין פורע מכס לא היה מטפל בספר הזה כלל להוליכו עמו כאשר ידוע כי בסחורה המחוייבת מכס יש טורח מרובה וסכנות עלילות יותר ויותר מכשאינה מחוייבת מכס. רואה אני בזה את דברי שמעון א"כ הוא האמת שהיה מחוייב לפרוע מכס ע"פ דיניהם שהרי מוטעה היה שמעון כשקבל עליו שמירת הספר ההוא והשטמלומו בו. וכל דבר שהוא בטעות חוזר דודאי איכא למימר כי היכא דראובן לא ידע שהיה הספר פורע מכס הכ"נ שמעון לא ידע וכו' והכ"נ פשיטא דמצי לומר נטירותא דאינו פורע מכס קבילת עלאי דפורע מכס לא קבילת עלאי אלא אפילו מהוצאות שנחגלגלו שלא מחמת חיוב המכס נפטר כיון שנטעות היתה קבלת השמירה ע"ש. והמבואר מדברי מהרי"ק ז"ל דכל שיש לו לטפל בהמכס ולא ידע מזה הרי הוא בכל טעות שלא קבל עליו שמירתו באופן כזה וא"כ כ"ש בדין שאלו הוה ידע שיש לו בחוכו מה שיש בו שאסור להביאו בכלל לא היה נכנס בשמירתו ואין זה

אחדשה"ט,

בדבר שאלמו בראובן שלח מעות לבנו ע"י שמעון והשליח שאל לראובן אם במקרה ינטרף המעות להשתמש בו בדרך שיהא מותר להשתמש בו והסכים ראובן, ובינו לבנו נאבד המעות, מה דין יש לו לשליח שומר חנם כראשונה כיון שלמעשה לא השתמש עם המעות או כיון שקבל רשות להשתמש במעות דינו כשומר שכן אף שעדיין לא השתמש עם המעות וחייב בגניבה ואבדה.

ולפענ"ד דהשליח חייב לשלם כש"ש ודאי ואפשר אפי' באונסים, דחנן החם (ב"מ מ"ג ע"א) המפקיד מעות אלל שולחני אם צרורין לא ישחמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן מותרין ישחמש בהן לפיכך אם אבדו חייב באחריותן אלל בעל הבית בין צרורין בין מותרין לא ישחמש בהן לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן ובגמ' מותרין ישחמש בהן כו' אמר רב הונא ואפילו נאנסו, ורב נחמן אמר נאנסו לא א"ל רבא לר"נ לרידך דאמרת נאנסו לא אלמא לא הוה שואל עליהו אי שואל לא הוה ש"ש נמי לא הוה א"ל דהא מודינא לך דהואיל ונהנה מהני בההוא הנאה דאי מיתרמי ליה זנינא דאית בה רווחא זנן בה הוה עליהו ש"ש. וכחצו הרא"ש דהלכה כר"נ דנין. ואע"ג דהרי"ף פסק בדמי אבדה כרב יוסף דהוה שואל עליהו איכא למימר שאני החם דכלא הנאה שימוש הוה עליהו ש"ש ע"ש.

ובטוש"ע ח"מ סי' רצ"ב ס"ז היה הנפקד שולחני וכו' או חנוני והופקד אללו מעות אם אינם חתומים וכו' מותר לו להשתמש בהם לפיכך נעשה עליהם ש"ש וחייב בגניבה ואבדה אפי' קודם שנשתמש בהם ואם נשתמש בהם חייב גם באונסין וכו' ע"ש, ולדין נמי כיון דעדיין לא השתמש בהם נעשה עליהם ש"ש. והגם דקיי"ל דשליח להולכה אפילו משולחני או שהמלוה עשה אותו שליח להוליך המעות ללוה או שהלוה עשה אותו שליח למסור המעות למלוה אפי' הוא שולחני והמעות מותרין אינו חייב באחריותן החם טעמא משום דאין לו

מקבלין לנטור ולהעבירם ואדרבה אם שמעון היה יודע שדברים אלו יש להם חשש לענין המכס הי' לו לומר וכמו שנתבאר דהמרי"ק שנתן לו ספר וידע שיש שם ענין עם בעלי מכס אמר לו עכ"פ כיצד יעשה אלא שלא הנליח ואפ"ה פטר אותו המהרי"ק משום דכה"ג לא קבל עליו כ"ש בדידן שלא אמר לו כלום שיש לו דבר שצריך לשלם מכס או שהוא עבד החק ואפילו מכס לא יקבלו הימנו ואם יתפסו אותו אפשר שעטש יענש על שהכניס דברים אלו למדינה ודאי אמרינן דאלו היה יודע שיש שם דברים כאלו לא היה קבלין הימנו והו"ל קבלת שמירה בטעות ופטור מלשלם.

סימן רמג

עוד להג"ל

אי חייב להחזיר דמי השכירות

ומיהו לענין דמי השכירות ששלם לו אי חייב להחזיר יש לעיין כי יכול לומר לו כיון שלא עשית שליחתי ואדרבה קלקלת לי ולחקוני שדחתך ולכן אין לך עכ"פ שכן הובלה או יאמר אחת שילמח לי עבור הטירחא והנה טרחתי להעביר החבילה שלך ועשיתי את שלי ואם לקחו אותו בעלי המכס הרי מזלך גרם ואיני חייב להחזיר לך דמי השכירות כלל או עכ"פ צריך להחזיר לו לפי הטירחא שהי' צריך עוד להטריח להובילו עד מקום שאמר לו ודו"ק כי אין הז"ג עכשיו להאריך יותר.

ידידו דשכ"ת המברכו בברכת כוח"ט בלב ונפש, מגשה הקטן

סימן רמד

שליח שהשתמש במעות ונאבד המעות

ליל ששי לסדר למען תספר התשנ"ה בני"י יצו"א
מע"כ האי צורב כו' כמר אהרן וייצער הי"ו

סימן רמה

בגידון שלש שבועות משביעין אותו

ב' לסדר אשר תשים לפניהם התשנה בני יצוא
מע"כ ידידי הבח' המופלא ומופלג ירא"מ כש"ת דוב
יחיאל יהושע שאהן הי"ו

אחדשה"ט נידדות,

בד"ת בגמ' נ"מ ו' ע"כ וחו' הא דאמר רב שש
שלש שבועות משביעין אותו שבועה שלא
פשעתי וכו' שבועה שאינו ברשותו ימא' מגו דחשיד
אממונא חשיד אשבעתא ופרש"י ז"ל ימא' גבי
שבועה שאינה ברשותי מיגו דחשיד אממונא שמה
ברשותיה הוא וכופר זה חשיד נמי אשבעתא,
מבואר דאחרמי שבועתא הקודמין לא פריך אלא
פירכת הגמ' משבועה שאינה ברשותו ומ"ש, ועיין
רמב"ם פ"ו מהל' שאלה ה"א ובטוש"ע ח"מ ס'י
רנ"ה ס"כ ורנ"ו ס"ח, וביאר הגרע"א ז"ל דלא
פריך משבועה שלא שלח בו יד או שבועה שלא פשע
בה משום דאולי עמה חזר למיטב ורואה להחזיר
ומה שאינו מחזיר מיד משום דאשחמיט'י
קמשחמיט ולא היה חשיד אבל שבועה שאינה
ברשותו שאנן חשדינן ליה שבשעת השבועה הוא
ברשותו ואין טעם למה אינו מחזיר דליכא
אשחמיט'י והרי הוא חשיד אממונא כלומר אנן
חשדינן ליה שמה ברשותו הוא ורואה לגולו א"כ
ימא' מגו דחשיד ורא"י מקוטה.

ורקשה לך על דברי הגרע"א ז"ל דהשולח יד
בפקדון נמי גזלן הוא וא"כ חייב בזהשכ' אח
הגזילה ועד שלא השיב גזלן הוא ולא ש"ך שעשה
חשובה, וחזקת קושיתך מאמרי בינה חלק א"ח ס'י
י"ד דגם במיעת מלוח עשה הוא מלכ"ע, וכן

רשות להשחמש בהם כמ"ש הנ"י יו"ד ס'י קס"ט
שלא מקרס שיהיו בידו שום זמן אלא כדי שימסרם
ללוה או למלוה עיין נה"מ ח"מ ס'י קכ"א ס"ה
סק"י ובפח"ש ס'י רנ"ב סק"ב וכיון שאין לו רשות
להשחמש בהם לא היה רק ש"ח אבל בדיקון הי' לו
רשות להשחמש שנתן לו בפירוש רשות להשחמש
א"כ כה"ג מודי ר"נ לרב הונא דכיון דמוחר לו
להשחמש בהם לפיכך כה"ה הנאה נעשה עליהם
ש"ש, וחייב בגניבה ואבדה.

איברא דבגידון דידן נראה דבאונסא נמי מחייב
לפמ"ש הרא"ש שם והובא בסמ"ע לחמיה
על הרי"ף ז"ל אהא שפסק בהא שמעמחא כר"נ
ובדמי אבדה פסק כרב יוסף דהוי שואל עליהו
וחי' הראב"ד ז"ל דהנחת שימוש דהכא גריעה
מהנחת שימוש של דמי אבדה לפי שבדמי הפקדון
ירא לשלוח בהן יד ולקנות בהן סחורה שמה יבא
המפקיד לתבוע פקדונו אבל בדמי אבדה יודע
שישהה אצלו ימים רבים והוסף הסמ"ע בסקט"ז
ומה"ט ג"כ אינו דומה לשואל מדעת דנחמייב
באונסין אפי' עדיין לא שימש בהן דשם יחון
להשחמש בו ברשות ואינו ירא דכ"ה יבא פחאוס
לתבוע ממנו ע"ש ולפ"ו בדיקון נמי כיון שביקש
ממנו שאם ירצה ישחמש במעות אלו והסכים לו
א"כ הכא נמי אינו ירא לקנות מה שהוא שהרי נחון
לו להדיא רשות א"כ כה"ג נראה דאפילו באונסין
נמי חייב כן נראה לי.

שאלה שני' לא הכנחי כוונתו דפשוט המזיק
לחבירו חייב לשלם חזמן ההיזק, כחמץ קודם
הפסח וכיוצא בו.

החותם בברכה בלב ונפש,

מנשה הקטן

חשונה ביאר כוונתו דכיון דמספקא ליה שמה הרהר חשונה הו' קדושי ספק אכל אס' ידעין דודאי הרהר חשונה אז מקודשת ודאי והרי רשע גמור ע"כ יש לו נמי גזילה של אחרים והיאך הוא נדיק בהרהור חשונה והרי לא קיים העשה של והשג' אס' הגזילה, אלא דהני מרי עניי ואס' יעשה חשונה ואין לו להחזיר הגזילה יהי' אטם על העשה ובגמ' חקנו שלא לקבל מפני חזרי בחשונה, ועיין משו' מהר"ם פדואה ס' ל"ז, ובס' ברכי יוסף ס' ר"מ בשו"ר ברכה סק"ז, עכ"פ הני מרי דיני יניחו, דכל שהרהר חשונה בדעתו וכלבו הרי הוא נדיק באומו אלא שמוטל עליו חוב להחזיר והוא ככל אדם דאמרינן אשחמוטי קמשחמיט משא"כ כשהגזילה ברשותו.

והא דלא אמרינן כשהוא ברשותו נמי דילמא כוונתו להחזיר לאחר שעה או כיוצא בו ואשחמוטי קמשחמיט זה אינו דכל שעה שהוא ברשותו הרי גזלן עליו בכל שעה ולכן בכל שעה הוא באיסור גזל ועשה דוהשג' את הגזילה, וכעין זה ראינו להמהר"ם שיק' בח' לב"מ דף ה' בחוס' ד"ה דחשיד אממונא, שהביאו י"מ בשם הר"ם חסיד וביאר סברת הי"מ דלא מחלקינן בין לא תגזול לבין שבועה דתרווייהו שקולים בעיני בני אדם אלא דאע"ג דנחשד אדם לעבור חדא עבירה אינו נחשד לעבור שני לאוין בפעם אחת לכן נוכל להאמין לו בשבועה דהוה שני לאוין אס' יגזול וישבע עליו לשקר, אמנם בגזלן שגזל כבר אפי' בפעם אחת מ"מ גזילה כיון דבכל שעה ושעה עובר עליו בקום ועשה להשיב את הגזילה הו' ליה כאלו עובר הרבה פעמים וכו' ע"ש והוא כמ"ש דבגזל כל שעה שמחזיק ברשותו הרי הוא עובר בכל שעה באיסור גזל.

ובדברי מהר"ם שיק' קצת יש לעיין מדברי החוס' שבת קל"א ע"א ד"ה ושין שכתבו לחלק בין ציצית ומזחה וסוכה למנות מילה דמילה אס' עבר זמנה לא בטלה דאומה מילה עצמה שהוא מחייב בשמיני הוא עושה בחשיעי שאס' מל בשמיני לא הי' חזר ומל בחשיעי אכל סוכה ציצית ומזחה

פלפלת בחכמה בדברי מו"ר הגה"ק מנחם זללה"ה וגם בדבריו בשו"ת משנה הלכות ח"ה ס' רצ"ג דשאל של מדעת הגם דקיי"ל גזלן הוה מ"מ אינו גזלן ממש שהרי בהיתר אלא שיש לו דינים בגזלן לעמן השגה והארכת קצת ליכא בזה דברי הגרע"א בדברי השכל ודעת ויפה העיר.

ולעצם הביאור בדברי רש"י עיין מהר"ם ש"ף שם שכבר קדמו להגרע"א ז"ל ברש"י ד"ה ימא וכו' ח"ל דודאי גזלן הוא שכושר ואינו רונה אפילו לשלם וליכא למימר אישחמוטי אכל שלא שלם או שלא פשע דלמא אע"פ שפשע או שלא כפר השחא דאשחמוטי קמשחמיט אכל בדעתו לשלם, אלא דקשה ל' מחוס' בד"ה כולי בעי דלודי ליה דמשמע דמוסרי ג"כ מלא שלם כו' מ"מ חבול ישיב רשע גזילה ישלם אכל רש"י לא ק"ל בחוס' ע"ש.

ולעצם קושייתך דהשולח יד או פשע נמי כיון דחייב לשלם לא שייך לומר דעשה חשונה כל זמן שלא שלם, לכאורה הם בדברי החוס' הנ"ל אכל לפענ"ד לא קשה באיסור גזילה ותשלומין הם שני דברים והגזלן כיון דהייב דעתו להשיב את הגזילה מיד ילא מדין גזלן והרי הוא נדיק ושבו אינו חשיד אשבוטמא והגם שיש עליו מלוא והשג' את הגזילה מ"מ כל זמן שאין לו מה להחזיר וכגון שמשחמיט עד שימצא גם אעשה לא עבר שהרי אין בדעתו לעבור אעשה אלא אדרבה דעתו לקיים העשה מיד שימצאו, אכל אס' יש בידו או ברשותו ואינו מחזיר אפילו דעתו להחזיר מ"מ כל שעה שהוא בידו ואינו מחזיר הרי הוא גזלן בעצם ואינו מועיל מה שרונה להחזיר ואדרבה הרי כל רגע שהוא בידו הוא חזר וגזל, והרי הוא גזלן ואינו בכלל דעתו לחזור.

והחילוק ביניהם מבואר בגמ' קידושין (מ"ט ע"ב) המקדש ע"מ שאני נדיק אפילו רשע גמור מקודשת שמה הרהר חשונה בדעתו, והרמב"ם פ"ח מה"א ה"ה הוסיף מקודשת מספק וכתב ה"ה ופשוט הוא שהרי אמרו שמה הרהר

הבית לכל רק אחר ג' שנים ולכן שכן דירה
ששמעון משלם מידי חודש לראובן חייב לשלם ולוי
טוען כיון שקניתי הבית מהיום קניתי וממילא שכן
דירה של שמעון מגיע לי, ושאל כדת מה לעשות.

ולבאורה פשוט כיון שמכר ראובן ללוי הבית ולא
החנה חנאים ודאי כל זכות שיש לו בבית
מכר לו וממילא שכן דירה נמי שייך ללוי ששמעון
חייב לשלם לו ולא לראובן אף שיש לו שטר עם
ראובן מ"מ כיון שאין לו שטר רק על ביתו ועכשיו
הרי הבית עבר מידו ליד לוי הרי מכר כל כמו ללוי
וגם שטר זה נכלל במכר (עין ח"מ סי' שיי' ס"א)
ומה שטוען ראובן שכוונתו הייתה שהמכר יחול
כששמעון ילא משם איתו נאמן בטענה זו כל שלא
החנה כן כפי ומי פתי יסור הנה שיתן כסף עבור
בית שמושכר לאחר וגר זה והמוכר יקח שכן
הדירה, ולפענ"ד פשוט דאם יתן לו שמעון שכן
דירה הרי הוא גחל את לוי וביד לוי לגבות הימנו
שכן דירה.

ומה שמספקא ליה אי יכול לוי להוציא את שמעון
מדינתו קודם ג' שנים, פשוט שגם זה אי
אפשר שהרי יש לו שטר לג' שנים וכל שיש לו שטר
על ג' שנים כמו שראובן לא הרי יכול להוציא את
שמעון קודם ג' שנים אומרו זכות מסר ללוי ולא
עדיף לוי הלוקח החדש להוציא את שמעון קודם
שעברו ימי השכירות מראובן, ומבואר בח"מ סי'
שי"ג סי"ג שכתב מכר הבית או נתנו או הורישו
אין השמי יכול להוציאו, שהשוכר אומר לו אין כחך
יותר מכה זה שזכית בבית זה.

אלו דברי אדם מועט לעולם עבד נרצע לאדוניו
תמכבדו ומוקירו דרשה"ט ושכ"ת בלב ונפש,
מנשה הקטן

בכל יומא מחייב בהן אפי' קיימם היום חייב
לקיימם למחר הלכך כשעבר היום ולא עשאת מלות
היום לא יקיים עוד לעולם ע"ש, ולפ"ז לבאורה
בגזילה נמי איתו גחל בכל רגע וליכא רק גזילה אחת
ואם ישיב היום לא ישיב למחר ואם ישיב למחר
יקיים מלות השנה שנתחייב בה אחמול ונ"ע א"כ
אם עובר בכל שעה באיסור גזל או הוא עצירה אחת
ולשון המר"ם שיק מ"מ גזילה כיון דבכל שעה
ושעה עובר עליו בקום ועשה להשיב את הגזילה הוי
ליה כאילו עבר הרבה פעמים א"כ גם במילה
לבאורה כן וי"ל

ובזה הנני ידיך המברך בברכת התורה צלח ורכב
על דבר אמת וי"ר שלאילנא רבה ותקיף תתעבר
המעטיר בערך לטובה בלב ונפש,
מנשה הקטן

סימן רמו

בית נשכר שמכרו המשכיר לאחר

ג' לסדר ככל היוצא מפיו יעשה החשנ"ג פה ברוקלין
נ"י
שלום שלום לאיש אשר שמו שלום ה"ה מע"כ הרה"ג
ווי"ח הרב מרדכי פריעדמאן שליט"א רב שכונת אור
יוסף ב"ב בעמ"ס הרי נביאים

אחדשכ"ת נידירות,

בדבר שאלמו כראובן שיש לו נחיס לשכירות
והשכיר אחד מהנחיס לשמעון על ג' שנים,
וכמוהו הזמן של ג' שנים הלך ראובן ואומרו הבית
שהשכיר לשמעון מכר ללוי, ועשו שטר מכר, ועכשיו
טוענים על שכירות של שמעון לראובן טוען שמכר לו

סימן רמו

שכר בית לאוהבו ונעשה שונאו אי יכול להוציא

א' לסדר כי אותך ראיתי צדיק התשני"ה פה בני"צ
מ"כ מחותני ידי"נ האמתי וידי"נ כל חי פאר הדור
והדרו ברצינא דנהורא אספקלריא המאירה דזיו ליה
כבר בתיה מרגינתא דלית ביה תומא דמטמין ליה
גלויין הרהגה"צ נשיא אלקים רבש"י כקשג"ת מוה"ר
רפ"מ (שליט"א) אדמו"ר מגור (שליט"א) [וצוקלה"ה]

אחדשכ"ק מחותני שליט"א,

ועתה נעתיק עצמנו על דבר אשר ינא להליל את
חורמ רבינו משה הרמ"א ז"ל בח"מ סי'
ש"צ ס"ט שכח מי ששכר בית לחבירו והיה אוהבו
ונעשה שונאו אין יכול להוציאו מן הבית ואם א"ל
מחילה שאינו משכיר לו רק משום שהוא אוהבו
ונעשה שונאו יכול להוציאו (נ"י פ' השואל)
והקלוה"ח בס"י ש"ט סק"א הביא דברי הגמ' פ'
השואל דף ק"א בהאי גבירא דהטעה האי אחתא
וקדשה ונתנה לה מקום לאחובי ארבא דחמרא וחזר
וגירסה אזלה אייהי אגרא שקולאי מיני וביה
אפיקמיה ואותביה בשבילא ואמר רב הונא אבדיה
דרי"י כאשר עשה כן יעשה לו וכח הנ"י ז"ל דוקא
כה"ג דהך איחמא שלא היה דעתה לאגורי להאי
אלא מפני שקדשה הא אלו השכירה לו סתם קודם
ואח"כ קידשה לאו כל כמינה דמיעבד הכי אטו
המשכיר או המשאל בית לחבירו לזמן ידוע כשהוא
אוהבו ואח"כ היתה מריבה ביניהם יכול להוציאו מן
הבית שהשאל או השכיר לו ודאי ליכא למימר הכי
וכ"כ הריטב"א ע"כ.

ומזה כתב הרמ"א בס"י ש"צ ס"ט דאם פי' ואמר
לו שמשכיר לו מפני שהוא אוהבו ואח"כ
נעשה שונאו יכול להוציאו ע"ש ותמיה לי טובא מין
דלא התנה בדיני תנאי היכי מהני מפרש מפני
שהוא אוהבו דהא כל שאינו כתנאי ב"ג וב"ר כתנאי
כפול התנאי בטל והמעשה קיים וכ"כ מהרי"ק

שורש קפ"א (ט"ס שכח קמ"א) ח"ל גם מה
שטען האיש הזה כי יסוד החתימה לאהבת השלום
והשלום לא הי' מתמיד כו' הרי לא נכתב בלשון
תנאי וכו' וא"כ ה"ה בזה שאו' מפני שאוהבו הא'
לא כפליה לתנאיה והו"ל כהאי דמהרי"ק שכחבו
לאהבת שלום והשלום לא הי' מתמיד, ולא דמי להאי
איחמא דהי' גילוי דעת גמור. וכן שנה וז"ן
להקשות עליו בס"י ש"צ ס"ט.

ומעבג"ק מחותני (שליט"א) [זללה"ה] ינא לישע
דברי רבינו הרמ"א ז"ל ועיניו כיונים
משוטטין בים התלמוד ראשונים ואחרונים לא הניח
דבר קטן וגדול שלא נגע בו להליל את האר"י החי
הרמ"א ז"ל. ובנה יסודו חדא הא שכחבו כמה
ראשונים ובראשם הראב"ד ז"ל (קידושין נ') דלא
בעינן תנאי כפול אלא בגיטין וקידושין והרמב"ן
קידושין הנ"ל כתב לחלק בין מוכר לחבירו דלא בעי
דיני תנאים ובין מחנה על חבירו כגון תנאי דב"ג
וב"ר אבל מוכר על דעת עצמו מוכר וכן כתב
הרמב"ם פי"א ה"ח מהל' מכירה ובש"ע ח"מ סי'
ר"ז ס"ג והאר"י להביא ראיות מאירות עינים
מראשונים ואחרונים וכל ר' לא אנוס ליה והעלה
דמשה אמת וחורמו אמת בלי עקש ופחלחול.

ולפענ"ד נדקו דברי מעב"ק מחותני שליט"א הגם
כי רציני לישב דברי כקד"ז הקלוה"ח
ז"ל אבל האמת אוהב מכל, וחזן מהראיות החזקות
שהביא שאין נריכות עוד חזוק, נראה רק כדי
להשתעשע בדברי תורה, דהקלוה"ח הביא רא"י נגד
הרמ"א מדברי המהרי"ק שורש קפ"א (ט"ס מש"כ
בספר קמ"א) ממעשה בג' רופאים שנשתתפו לזמן
ידוע ונהגו בשותפות זמן ידוע ושוב אחד מהם לקח
לעצמו ללד והרס מלכ השותפות וכתוך טענותיו
טען הפורש כי יסוד החתימה לאהבת שלום והשלום
לא היה מתמיד וכתב עליו המהרי"ק הב"ל יפנה פיו
וכו' ואפילו לא היה מוכר שם אלא לאהבת שלום הרי
לא נכתב בלשון תנאי והרי שנינו בגיטין פ' השולח
(דף מ"ה) המוציא את אשתו משום שם רע לא
יחזיר משום נדר לא יחזיר וכו' ואפי' אמר משום

ע"כ אמר רבא. ועיין ח' הרשב"א קידושין מ"ט י"א דגילוי דעת עדיף מחנאי מפורש שאינו כפול, דכיון דפי' חנאו ולא כפלו גלי אדעתא דלא מקפיד אקיוס החנאי ע"ש. ומבואר דהיכי דאינו נכנס בדמי חנאי אומדנא דמוכת סגי.

והנה בגמ' קידושין דף ג' ההוא גברא דזניניהו לנכסיה אדעתא למיסק לא"י סליק ולא איחדר ליה וכו' ועוד ההוא גברא דזניניהו למכסיה אדעתא למיסק לא"י לסוף לא סליק ואיכא ל"ק ול"כ וקאמר מאי צינייהו דאיחיליד אונסא באורחא, והרמב"ם פ"א מהל' מכירה ה"ח כחז מי שמכר חצירו או שדהו ופי' בשעת המכירה שהוא מוכר כדי לילך למקום פלוני או מפני המטר שנמנע כדי לקנות חטים בדמי חצירו הרי זה כמוכר על חנאי לפיכך אם ירד המטר אחר שמכר וכו' הרי זה מחזיר אותן הדמים ותחזור לו הקרקע ועיין ה"ה והכ"מ שם שהוא מגמ' קידושין הנ"ל ועיין טוח"מ סי' ר"ז ס"ג.

ובתשובה נסתפקתי לפ"מ דתנן (כחובות קי"א ע"ב) הכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל מוציאין וכו' ובגמ' ח"ר הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו חזא בלא כחובה היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו יוציא ויתן כחובה, ומעתה יש לספק במי שגירש אשתו בע"כ שרצה לעלות לארץ ישראל והיא לא רצתה או להיפוך ולאחר שנחגרשו נחבטל הדבר וא"א לעלות אי אמרינן דהגט בטל למפרע כמו המקח שבטל כיון דנתן הגט אדעתא למיסק לארעא דישראל ולא סלקא ליה הוי אומדנא דמוכת דאדעתא דהכי לא גירש או אמרינן כיון שלא הי' חנאי כפול אינו בטל ולפוס ריהטא ז"ל דכיון אם מכר אדעתא למיסק מהני כאילו התנה בפירושו לענין לבטל המכר דכה"ג לא בעינן חנאי כפול.

רע מוציא לא יכול לקלקל לה ולא היא לע"ז בעלמא דהא לא אמר ע"מ אע"ג דבכמה דוכחין מהני גלי דעת הכא ליכא למימר הכי מדבעיא ר"מ חנאי כפול לכך נראה דלא חיישינן אלא ללע"ז בעלמא וכו' ועוד דאפי' חשבינן ליה כמו חנאי הא לא כפליה לחנאיה וקי"ל כר"מ דבעי חנאי כפול ואפילו למ"ד דבממון לא בעי ר"מ ח"כ וכו' ע"ש. ומינה דן הקצוה"ח נגד רבינו הרמ"א ז"ל דהכ"נ בעינן חנאי כפול.

והא רא' מדברי המהרי"ק לפענ"ד אין סחירה לרבינו הרמ"א ז"ל ולא מיבעיא למ"ד דבדיני ממונות לא בעינן חנאי כפול עיין קידושין מ"ט ע"כ בחוס' שם דברים שבלב, וכמ"ש שם המהרי"ק א"כ אכן בדיני ממונות קיימינן, אבל האמת דמידון דידן אינו מדין חנאי שהתנה דליבעיא חנאי כפול אלא הוא או מדין אומדנא או מדין טעות, או מדין דבעה"מ בינה דף כ' ע"א בזהו גברא דאמר להו הבו ליה ארבע מאה וחי לפלוני ולנסוב ברחי אמר רב פפא ארבע מאה שקיל וברחיה אי בעי נמיב וכו' אבל אי אמר לנסיב והבו ליה אי נסיב שקיל ואי לא לא שקיל, וכחז בעה"מ ז"ל דמ"ש ופי' דשאי היכא דהוציא החנאי בשפתיו ממי שלא הוציאו בשפתיו וגלה דדעתו שזה שגלה דדעתו יש לומר אם היה מוציאו בפיו הי' מוציאו כהלכה וזה הוציאו בשפתיו ולא הוציאו כהלכה כמו שאנו למדין מחנאי בגוב"ר אין חנאו כלום והמעשה מקוים והחנאי בטל ע"ש ובהשגות הראב"ד עתה אגלה לך הסוד הנעלם מבני אדם ועיין מלחמות.

וקצת הנאחי רא' לבעה"מ מגמ' ב"מ (י' ע"א) ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיר בה זה שהחזיק בה וכה בה ובגמ' פריך דנקנו ליה ארבע אמות ידיה ומשני כיון דנפל גלי דעתא דנפילה ניחא ליה דנקני בארבע אמות לא ניחא ליה דמיקני ועיין רש"י שם ור"ן נדרים ל"ד

סימן רמח

עוד להג"ל

גילוי דעת בלא תנאי אי מהני

וחזיתי קדוש אחד מדבר הר"ן קידושין הג"ל דגלוי דעת בלא תנאי הרי הוא כמו שהתנה וכפל וכ"כ עוד שם דף פ"ג (סי' תרנ"א ד"ה מחני' (דף כ"ו מדפי הספר) דלפי ר"מ דבעי תנאי כפול הני מילי בשהתנה דהועיל והתנה ולא כפל יש במשמע דבכל ענין יהיה המעשה קיים אבל מי שגילה דעתו שעל דעת כך הוא עושה הרי הוא כאילו התנה וכפל והיינו דתנן מקודשת מפני שלא הטעמו הא הטעמו אינה מקודשת דבגילוי דעתא לא צריך כפילא, (ומיהו בר"ן גיטין פ"ז סי' תקל"ז דחה סברה זו בעצמו ונראה כמספקא ליה לכאורה) א"כ ה"ה המגרש אדעתא למיסק תיהני עכ"פ לבטל הגט כיון דאדעתא למיסק לארץ ישראל מגרש ובלאו הכי לא הי' מגרש ואדרכה כפוהו לגרש רק משום שלא רצה או לא רצתה לעלות וכיון שלא סלקא ליה ואין בידו לעלות א"כ כמו שאומדנא מהני לעניני ממונות הכ"נ ליהני לגט עכ"פ למ"ד דבתרומיהו בעינן תנאי כפול ומה שמהני בממון מהני בגיטין. ועיין חוס' קידושין מ"ט ע"ב ד"ה דברים שנלב מחלוקת הר"י ורשב"ם אי בעינן ת"כ בכל דבר.

איברא דהרשב"ם בתוס' קדושין כאן וב"ב קל"ז ע"ב דהא דהאי לך אחריו ע"מ שחזירהו לי מהני ולא כפלו לתנאו ואפ"ה אם לא החזיר לא יא, ותי' דדוקא גבי גיטין וקידושין בעינן תנאי כפול לכתחילה לריוחא דמילתא אבל גבי דיני ממונות לא בעינן תנאי כפול אלא גילוי מילתא בעלמא סגי, גם הרמב"ם פ"ג מהל' זכיה ה"ח כתב ורבותי הורו שא"ל לכפול התנאי ולהקדים הן ללאו אלא בגיטין וקידושין בלבד ואין לדבר זה רא' עכ"ל, ובהשגות אע"פ שאין רא' לדבר וכו' לדבר וטעם גדול יש לדבר כי היאך יתכן דה מוכר קרקע או נותן ואומר איני נותן או מוכר אלא"כ יעשה

לי כך וכך ומוציא אותו מידו ולא עשה מה שהתנה עליו, אבל גיטין וקידושין אומדנא דעתא הוא מכיון שנתן דעתו לגרש או לקדש אינו אלא כמפלג בדברים וקירוב הדעת וריחוק הדעת אין תנאי מועיל בו לרחק ולקרוב אלא א"כ חזקו בכפלו וכו' ע"ש. ולפ"ז לכאורה תלוי במחלוקת הראשונים דלמ"ד דס"ל דבגיטין וקידושין דוקא בעינן כפול ולא דמי לממונות א"כ ליכא רא' ממכר נכסיו ושדהו ולמ"ד דבכל דבר בעינן תנאי כפול גם בגיטין מהני אומדנא.

ולפ"ז בדין נמי כיון דלא נכנס בדיני ובהלכות תנאים אלא אמר מתחילה שאינו משכיר לו רק משום שהוא אוהבו ולא זכר בתנאי או ע"מ אם שוב נעשה שונאו יכול להוציאו דכה"ג לא בעי דינא תנאי ב"ג וב"ר אלא הו"ל כהטעה אותו ועיין ביאור הגר"א אות כ' ד"ה ואם אמר.

סימן רמח

עוד להג"ל

ביאור דברי נמוק"י ורמ"א

עוד י"ל בדיוק לשון הנמוק"י שהציא הרמ"א ז"ל כארי ארנא, כארי אורב והא דמצי אמרה כן היינו דוקא שלא הי' בדעתה לאוגורי להאי אלא מפני שקדשה הא אילו השכירה לו סתם קודם קדושין ואח"כ קדשה לא כל כמינה וכו' ולשון אילו השכירה לו סתם קודם קידושין ואח"כ קדשה צ"ב מה כוונתו בזה, גם לשון הרמ"א ז"ל שכתב מי ששכר בית לחבירו והיה אוהבו ונעשה שונאו אין יכול להוציאו מן הבית, ואם א"ל מתחילה שאינו משכיר לו רק משום שהוא אוהבו ונעשה שונאו וכו' וצ"ע מ"ש רישא מסיפא הרי בתרומיהו מיירי שהוא אוהבו בשעת השכירות, וצ"ל שהחילוק דברישא מיירי שהשכיר לו בית והיה אוהבו אבל לא אמר לי משום שהוא אוהבו משכירו לו אבל כסיפא שאמר ואם א"ל שאינו משכיר לו רק משום שהוא אוהבו

הרמ"א לא נחזר שצריך שיוכר שמעיקרא בתחבולה בא עליו בחיבתו אליו שהרי כתב רק ונעשה שונאו כלומר אחר שהשכיר לו נעשה שונאו ומ"מ לעצם ההלכה המאירי כתב כהרמ"א ולא נעי צוה חנאים כלל.

ועיי' ט"ז שם דהיינו דוקא שהשוכר גרם השנאה והרגיל אבל אם המשכיר גרם השנאה אינו יכול להוציאו, והנתיבות ס"י ש"צ אות כ"א הביא דברי הקלוה"מ ותקן עליו דכאן ג"כ מיירי דוקא שהביט לא ה"י עומד אללו להשכיר רק לזה השכיר משום שהוא אוהבו אבל בסתם אפי' אמר מחמת שהוא אוהבו לא מהני ומדברי המאירי לכאורה ראי' לדבריו אלא דמה שכתב דדוקא שהביט לא ה"י עומד אללו להשכיר מהמאירי לא משמע הכי אלא אפילו ה"י עומד להשכיר אלא שלו לא ה"י רצה להשכיר כגון ששאל לו להשכיר ולא רצה ורק אחר שדבר אליו דברי חיבה הסכים לו כמעשה דאשה עוד יש חילוק בין הנתיבות להמאירי דלנתיבות בא עליו מטעם אומדנא דמוכח ומדיני חנאי אלא דבאומדנא דמוכח לא נעי דיני חנאי וכמו שז"ן שם דדמיא להא דח"מ ס"י ר"ז ס"ג דליכא אומדנא דמוכח אבל מדברי המאירי ז"ל לא משמע דהוא מטעם אומדנא אלא מדין הטענה וכמ"ש הגר"א דל"ל הא בלא"ה משום דדמית וכו' אלא דוקא כה"ג שהטעה אוחו, ומדברי הרמ"א שכתב סתמא משמע דס"ל אפילו בחזר העומד לשכירות אלא דלא נחרזה לו רק ע"י אהבה.

ורביעי בקודש נראה דהנה המשכיר בית לחבירו על ששה חדשים אינו צריך להתנות בתנאי כפול שלאחר ששה חדשים יצא אלא כשצאו ששה חדשים הרי הוא חייב לנאת (עיי' ח"מ ס"י ש"צ ס"ח) אם שכרו לזמן קצוב כיון שכלה הזמן יכול להוציאו מיד והטעם דתלות השכירות הוא על ששה חדשים ולא יומר וממילא לאחר ששה חדשים אין לו שוב שכירות דכל שהוא על זמן לא צריך תנאי דהתנאי לא בא אלא לנטל תלות למפרע וכעין מה שכתב הראב"ד בסוד הנעלם מבני אדם ע"ש אבל

מיירי באופן ששאלו להשכיר לו ולא רצה להשכיר אלא שוב הראה לו חיבה ואהבה יחירה ואמר לו שאינו משכיר כדרך השוכרים רק מחמת שהוא אוהבו כה"ג יכול לחזור בו.

וראי' לפי זה מלשון המאירי ב"מ הנ"ל שכתב בד"ה כל ששאל מחבירו לשכור לו בית ולא נחרזה לו והכנים עצמו עמו באותות של חיבה יחירה עד שמחוכם השכיר לו או השאלו ואחר ששכרו הסיע עצמו מן האמות והעביר עליו את הדרך עד שניכר שבזיוף ובתחבולה נכנס עמו באותה חיבה אם נחזרו הדברים אלו שכך הם הרי זה כמי שטעה בשכירות ומוציאו כל זמן שירצה הוציל ולא השכירו לזמן ידוע, וכו' מעשה באתר שלקח יין הרבה ולא היה לו מקום להניחו שם ושאל לאשה אחת אם משכיר לו את ביתה ולא נחרזה לו בכך נכנס עמה בדברים ובאותות חיבה יחירה עד שקדשה וכו' כתב גיטתו ושלחו לה, אף היא נדחזה ושכרה לה כחפזים וכו' ובא מעשה לפני חכמים והללו בשערים את מעשיה ע"ש.

והמבואר שהמאירי פי' הגמ' כל ששאל מחבילה ולא רצה להשכיר לו רק שהוא אוהבו השכירו לו יכול אח"כ להוציאו אם שוב נעשה שונאו והסביר שמחבילה כששאלו להשכיר לו לא רצה רק שוב שהראה לו חיבה ואהבה אמר לו שאינו משכירו רק משום שהוא אוהבו ונעשה שונאו יכול לחזור חה כוונת הנמ"י נמי שכתב מפני שלא ה"י מדעתה לאוגורי להאי אלא מפני שקדשה הא אילו השכירה סתם קודם קידושין ואח"כ קדשה לאו כל כמינה לעבוד הכי חה נמי כוונת הרמ"א ז"ל שלאחר שהביא במשכיר לאוהבו ולא אמר שרק בשביל אהבתו משכיר לו אינו יכול לחזור ומיהו אם אמר לו שאינו משכירו רק משום שהוא אוהבו נמצא שבטלו הכי לא רצה להשכיר לו כה"ג יכול לחזור בו, אלא דקצת חילוק יש בין המאירי ורבינו הרמ"א דהמאירי כתב דצריך שנראה וניכר שבזיוף ובתחבולה נכנס עמו באותה חיבה, וצריך שיחזרו הדברים שכן הוא והרי זה כטעה בשכירות, ומדברי רבינו

סימן רנ

קיבל לנקות שלג לשנה ולא ירדו שלגים
אי חייב לשלם

ג' לסדר טהרות התשנ"ה בני יצו"א
מע"כ ב"א הרה"ח כו' כש"ת מוה"ר משה קליין הי"ו

אחדשה"ט,

ועל דבר השאלה היות יש לו חחה עם קאמפ'
בלע"ז שכל עם שיבא שלג חייבים מיד לזכר
ולנקות המדרכה וסביב המפעל שלו אפי' פעמיים
בכל יום, ושנה זו כמעט לא ירדו שלגים ונא רק
פעם אחת בכל החורף אם חייב לשלם לו כל החחה
או שיכול לומר לו הלא שנה זו לא עשה כלום,
וישלם לו עבור נקוי אחד.

פשוט דכה"ג חייב לשלם כל החחה ומזליה דהאי
גברא קא גרם שלא ירד השלג, וגמ'
מפורשת הוא גיטין ע"ד ע"כ ההוא גברא דאמר
ליה לאריסיה כ"ע דלו חלת דלוחא ואכלי רבעא אח
דלי ארבעה ואכול חילחא לסוף אחא מיטרא אמר
רב יוסף הא לא דלה רבה אמר הא לא איצטריכא
ומסיק דרבה דאמר אפילו לרבנן דע"כ לא קאמרי
רבנן החם (באשה שהתנה הצעל לשמש אח אביה או
להניק אח בנו) אלא דלצטורא קא מכיין אבל הכא
משום הרווחה הוא ולא איצטריך ע"ש, פי' דהי'
מנהג העולם שם שהיו האריסין משקין השדה שלש
פעמים בשנה וקצלו בשכרן רביע המבואה בשביל
טורח חרישה חריעה וניכוש והשקאה וכל לרכי
השדה, ואמר לו בעה"כ לאריסו אחא תשקה אח
השדה ד' פעמים בשנה ועי"ז המבואה משתמח
יומר ומקבל שליש המבואה, ולצטוף קודם השקאה

דבר שהטעמו אדם אין זה מדין חנאים שמצטל
המעשה למפרע אלא מעולם לא חל המכר או
השכירות ולא מיבעיא להמאירי שצריך להחזיר
שהטעמו מעיקרא אלא אפילו נעשה שונאו לאחר כן
הו"ל כאילו השכיר לו כל זמן שהי' אוהבו שזה זמן
השכירות כמו שכל שכירות אם השכיר לו על שנה
חדשים לאחר שנה חדשים ממילא נפקע הכ"נ
כשהוא משכיר לו רק משום שהוא אוהבו הו"ל כעין
שאמר כל זמן שהוא אוהבו הוא הזמן שמשכיר
ולאחר שנעשה שונאו פסק זמן השכירות והו"ל
כלאחר שנה חדשים ודו"ק.

וקצת י"ל עוד דוגמא לדבר אונאה שמצטל המכר
וכיוצא בו ולא צריך לזה חנאים והכ"נ כשלא
רצה להשכיר לו בכלל רק שמחמת אהבה השכיר לו
ונעשה שונאו לא חל השכירות כלל ולהמאירי שצריך
שיבא צניעות על למפרע פשוט הוא שהוא מדין
טעות שמעולם לא חל השכירות אלא אפילו לפי
הבנת האחרונים דלא צריך להחזיר מ"מ כיון
שנעשה שונאו כל שלא בא מצד המשכיר אמרינן
דלא חל ורמז לדבר גם איש שלומי אשר בטחתי בו
אוכל לחמי הגדיל עלי עקב, שוב מלאחי בשו"ת עין
יחזק להגאון מקובנא ז"ל א"ע סי' מ' שהארץ
הרבה צדין חנאי כפול והעלה שם באריכות שכל
שעשה מעשה לסיבה שהוא ובלי סיבה זו לא הי'
מרוצה הו"ל טעות למפרע ע"ש באריכות גדולה.
ולכן נדקו דברי מעבג"ק מחותני (שליט"א)
[זווקלה"ה], ומשה אמת וחורחו אמת, וקצ"ה שמו
אמת וחוחמו אמת ונתן לנו חורח אמת, וי"ר שנוכה
לכין האמת לאמתה של חורה.

ובזה הנני תולעת ולא איש מחותנו ידי"נ קשור
באהבתו באמת ובלב ונפש.

מגשה הקטן

יהודה בן חימא אומר הוי עו כנמר וקל כנשר רן כנבי וגבור כארי לעשות רלון אביך שנשמים וכו' ע"ש. ולכאורה נראה כדבר מוזר שסיים רבינו הש"ע עם פרות המהלכות וכו' ומתחיל הש"ע עם חיות הוי עו כנמר וקל כנשר וכו' הי"ל להתחיל חייב אדם לקום באשמורת הבוקר ולעבודתו וכיוצא בו עכ"פ למה לא מזכיר האדם כלל. וגם צריאת העולם מתחיל בראשית ברא אלוקים וגו' והנהמה קדמה ודברי חז"ל ידועים עיין ויק"ר פ' חזריע והוצא ברש"י א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית כך תורתו נחפרשה אחר תורת בהמה חיה ועוף ע"ש.

ומתחילה נדייק בביאור לשון הש"ע שהוא לשון הרמב"ם ז"ל פרות המהלכות על החבואה לפי שירט להן הדרך ולשון שירט להן ז"כ מה הוא, והרמב"ם (פי"ג מהל' שכירות ה"ד) כתב וכן פרות הדשות במעשר שני ופרות המהלכות על החבואה לפי שירט להן הדרך אינו עובר עליהן משום כל חסוס עכ"ל. ובהשגות א"א דומה שהוא מפרש פרות המרכסות בחבואה כלומר עוברות על החבואה דרך הליכתן למקום אחר כדי לקצר הליכתן והמפרשים לא כך פי' אלא חבואה שנשרית במים ורואה להשיר קלופתה והיא חושלל עכ"ל. וכתב המ"מ ע"ז ח"ל לשון הנרייתא פרות המרכסות בחבואה, ובהשגות א"א דומה שהוא מפרש וכו' ועיקר הפי' כדברי רבינו מלשון והרכסים לנקעה, והרמב"ן ז"ל מסייעו מדגרסינן בירושלמי פ"ט דתרומוות חמי בדשו ולא בדרכו ודרכו הוא כדברי רבינו עכ"ל, ורש"י פי' כראב"ד נמצא שרש"י וראב"ד חולקים עם הרמב"ם בפי' מרכסות מה הוא לרש"י וראב"ד הוא חושלל ולרמב"ם הוא שמוליכין או הולכות לקצר הדרך.

ולבאורה לפי פי' הרמב"ם שמרכסות פי' שהולכות דרך שדה לקצר הדרך מה קמ"ל שמוחר לחוסמן ואינו עובר על כל חסוס כיון שהנהמות עוברות דרך שדה אחר לקצר הדרך ודאי שחייב לחסמן משום גזל ויש חיוז לחסוס

רביעית אחת גשם ולא אינטריכא ליה לדלות ולהשקות צידים ואמר רב יוסף שלא החנה עמו רק בשביל שיסקה השדה וכיון שלא השקה אין לו חוס' אלא כשאר אריסין ואמר ליה רבה הא לא אינטריכא להשקות יותר ומולו גרם שנאלו גשמים והשקו את השדה במקומו, ומגיע לו שליש החבואה, ופריך דנימא דרב יוסף כרבנן ורבה כרשב"ג וחמה ומסבירא הרי קי"ל הילכתא כווחיה דרבה לגביה דרב יוסף והכא אין הלכה כרשב"ג ומסיק דרבה אחי לכ"ע דהכא החנה עמו בארבעה שרפה להרוותה והרי יש לו הרוותה ולא אינטריך לאריס להשקות ומזליה גרם, וכך פסקו הרמב"ם פ"ט מה' שכירות ה"א וטש"ע ח"מ ס' של"ד ס"י, ונדון דידן נמי אמרינן מזליה גרם שלא ירד השלג ולא אינטריכא ליה לנקות ופשוט.

בברכה בלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן רנא

ביאור דברי הרמב"ם בדין פרות המהלכות על החבואה ודברי הרב בשו"ע

כבוד הרבנים והגאונים זללתי האדמו"ר הזקן בעל ש"ע הרב זיעועכ"י וגם זללתי האדמו"ר האחרון זלוקלה"ה ז"ל דאמרו המלמד את בן חבירו חורה כאלו ילדו וכל שלמד חורה ממנו הרי הוא מלאאזיו. אחדשכ"ח של כל אחד ואחד.

בשו"ע ח"מ (הל' שאלה ושכירות ס' של"ח סע' ל') כתב המחבר ח"ל פרות המהלכות על החבואה לפי שירט להן הדרך אינו עובר על לא חסוס אם חסמן אע"פ שהחבואה נידושה מאליה דרך הילוכן עליה הואיל ואינו מתכוין להעבירן שם בשביל כך וכן כל כיוצא בזה עכ"ל. וכתב המציץ צרייתא כ"ה לפי הרמב"ם פי"ג מה' שכירות ה"ד. משנה למלך סוף הל' שכירות. ובא"ח ס' א' ס"א

ולא בשדה אחרים אלא שלא היחה כוונתו של בעה"ב לדוש באותו שדה אלא העצירה כדי לקצר הדרך לבא למקום הדישה העצירה ע"ג חבואה ושדה שלו שבמקום אחר. בקיצור המל"מ מפרש שהעצירה ממקום אחד למקום אחר לקצר הדרך ושמי השדות היו שלו.

ואשר נראה עוד לפמ"ש בלדר"ג פ"ח ה"ח, כשם שהלדיקים הראשונים היו חסידים כך בהמתן היו חסידות אמרו גמלינו של אברהם אבינו לא נכנסו לבית שיש בו עו"כ שנאמר (בראשית כ"ד) ואנכי פניתי הבית ומקום לגמלים מלמד שלא נכנסו לבית לבן הארמי עד שפנו כל העו"כ מפניהם, מעשה בחמורו של רחב"ד שגנבוהו לסקים וחבשו את החמור בחצר והניחו לו חנן ושעורים ומים ולא הי' אוכל וכו' עמדו ופתחו לו את הדלת והוציאה והיתה מושכת והולכת עד שהגיעה אלל רחב"ד כיון שהגיעה אללו וכו' עמד בנו ופתח לו הדלת והניח לה חנן ושעורים ומים והיתה אוכלת ושומה לפיכך אמרו כשם שהלדיקים הראשונים היו חסידים כך בהמתן היו חסידות ובגמ' חולין (ו' ע"ב) בחמורו של רפצ"י דרמי ליה אושפיחא שערי לחמריה דרפצ"י והיו דמאי ולא אכל ואמר רפצ"י ענייה זו הולכת לעשות רצון קונה ואחס מאכילין אותה טבלים ופריך ומי מחייבא והחנן הלוקח לזרע ולבהמה וקמח לעורות ושמן לנר ושמן לסקוך בו את הכלים פטור מהדמאי ע"ש ובחוס' שם ד"ה הא אחר עלה הביאו ירושלמי דמאי ובמס' שקלים (דף ח' ע"ב ובב"ר פ' ס') לש משני מידי אלא השיב להם דמחמרא אנפשה, ואמר רפצ"י מה אעשה לעניה הזאת שהיא מחמרת על עצמה ע"ש.

ובתורה פ' חיי שרה ופתח את הגמלים ובמ"ר הובא ברש"י החיר זמס שלהם שהי' קוחס את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים, והרמב"ן ז"ל חמה והביא מדרש ר' הונא ור' ירמיה שאל לר' חייא ב"ר אבא לא היו גמלינו של אברהם אבינו דומים לחמורו של רפצ"י וכו' חו שאלה לשמור כי אי אפשר שיהי' החסידות בניהם של רפצ"י גדול

כשעוברין בשדה ומקרא מפורש בגמלי אברהם אבינו (בראשית כ"ד) מגמלי אדוניו פרש"י נכרין היו משאר גמלים שהיו יוצאין זמזמן מפני הגזל כדי שלא ירעו בשדות אחרות והכ"נ אם הולכות בשדה לקצר חייב לחסמן. והמגדל עז כחז לפי שירט להם הדרך עיין לשון הראב"ד ורצ נתן בעל הערוך כך פירשה וכו' אלא נחמה לשוט לשון כי ירט הדרך לנגדי ודרשין ליה במסכת שבת ירט יראה ראה נטחה כלומר שהבהמות ברחו ממנו שלא ברשות הצעלים וז"ע מהיכא דרש הרמב"ם לפרש מרכסות באופן זו שלא מצינו בגמ'. ולפענ"ד יוחר קשה דכיון שברחו הבהמות שלא ברשות בעלים מאי קמ"ל שלא עובר על כל חסוס ואפילו בשדהו אם יברחו הבהמות ואכלו מה יעשה להם ואם יכול להחזירם יחזירם.

ברם המל"מ (אשר ציינו עליו בש"ע הרב ז"ל) פי' דברי הרמב"ם ח"ל נראה צעני דהכי פירושה דפרה זו היחה מהלכת לדוש בחבואה שבמקום אחד וכדי לקצר הליכתה העצירה ע"ג חבואה שבמקום אחר שלא היחה כוונת בעל הבית לדוש באותו מקום אע"פ שדרך הליכתה היחה דשה בחבואה זו אינו עובר משום לא חסוס אחר שלא היה כוונת בעה"ב לדוש שם עכ"ל. נראה כוונתו שהי' קשה לו במרחי חדא דכיון דהבהמה הולכת סתם לקצר הדרך ואינה דשה ודאי שאינו עובר על לא חסוס, והשנית מה שהקשינו כיון שהולכת בשדה אחר א"כ חייב לחסמה שלא לגזול בשדות אחרים, ולכן פי' דהכא מיירי שבעה"ב שכר בהמה או שהיחה בהמתו לדוש בשדה מסוימת וכשהולכה לדוש בחבואה באותה השדה העצירה דרך שדה אחר אשר ג"כ עומדת לדישה אלא שעכשו לא הולין בהמתו לדוש שמה אלא לקצר הדרך ובדרך הילוכה דשה ג"כ שלא בכוונה וכיון שלא הי' כוונתו לדוש קמ"ל שפיר דאינו עובר בלא חסוס הגם שדשה כיון שהי' שלא בכוונה, ולישב שלא חקשה דבשדה אחר יש גם משום גזל חי דפרה זו היחה מהלכת לדוש בחבואה שבמקום אחד וכדי לקצר הליכתה העצירה ע"ג חבואה שבמקום אחר פי' ג"כ חבואה ושדה שלו

לבהמתו כבר ינאח מרשותי ולכן זמם אותם בהליכתו לבית לבן.

או יאמר שחשב לפ"ד הרמב"ן לשיטתו דהאבות בחו"ל לא שמרו החורה וא"כ כשינאח לחתן וינאח לבית לבן בחו"ל חושב שנחז"ל לא ישמרו גם הבהמות ויאלכו מן הגזל ח"ו וכיון דספיקא לאורייתא ולכן זמםם אליעזר משום זהירות שלא יאלכו בשדות של אחרים בכל אופן, אבל כשנאח אל בית לבן ולא ראו ליכנס לבית לבן שיש שם עו"כ נחזר שכן מהרים ממכשול והם חסידות גם ברשות ינאח וגם בחו"ל ולכן מיד ויפתח את הגמלים כלומר אליעזר שמא ויפתח את הגמלים והסיר את זמםם שאין להם שוב, או שלבן הסיר זמםם אחר שראה חסידות שלהם שלא ראו ליכנס לבית ע"ז א"כ גם לא יאלכו משדות של אחרים ולכן ויפתח לא רק שהסיר זמםם לשעה אלא ויפתח מהיום והלאה ולעולם שלא ילכו מזוממים, חה הכוונה של השלח"ק מושל בכל אשר לו זה אברהם אבינו שמושל בכל אשר לו ואפילו בהמוחיו.

ובזה אמרתי גם לפרש מה ששלח יעקב את יוסף לאמר לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הנאן והשיבני דבר וי"ל שהשוה שלום אחיך לשלום הנאן ובכלל מה שלום שיך בנאן, וישלחו מעמק חברון, ונראה דיעקב אבינו ידע שיוסף עם האחים הי' להם דברי ריבות וטען שהם ח"ו אוכלים אבמה"ח ולכן אמר לו יעקב אבינו להנחין אם זה אמת או לא ורמו לו לך נא ראה את שלום אחיך ובמה חדע אם הם יראים ושלמים כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב א"ל ראה את שלום הנאן ומהם חדע שלום אחיך שאם תראה הנאן והם חסידות חדע שגם אחיך נדיקים וחסידיהם הם ואם תראה שאין הנאן בסדר חדע גם על אחיך ח"ו. ובה יס' לכיון וישלחו מעמק חברון מעמקות של אברהם וינאח שבהמתן היו חסידות, ואולי רמו גם בזה לאילו של ינאח שרץ למסור נפשו במקום ינאח כי כמו שינאח מסר נפשו להישרף לה' יח"ש כך האיל רץ במהירות.

יותר מביחו של אברהם אבינו וכאשר חמורו של רפצ"י לא נרץ להשתמר מן הדברים האסורים לבעלי הארץ כ"ש גמליו של אברהם אבינו ואין לזמםם כי לא יאונה לנדיק כל און.

ואשר נראה בס"ד בשוב קושיית הרמב"ן על רש"י שהם דברי חז"ל וכנ"ל דהנה עה"פ וכל טוב אדוניו בידו פרש"י שטר מחנה כחב לנאח על כל אשר לו כדי שיקפלו לשלוח בחם וכן מצינו בסמוך כשידבר בבית בחו"ל ותלד שרה אשת אדני בן לאדני אחרי זקנתה ויתן לו את כל אשר לו ופרש"י שטר מחנה הראה להם, א"כ גם העבד והגמלים עבדו מיד אברהם ליד ינאח ורשותו, וראי שהרי בחורתו כשינאח ינאח לשוח בשדה ורנקה שאלה מי האיש הלזה ההולך בשדה לקראתי ויאמר העבד הוא אדוני ולכאורה הי"ל זה בן אדוני אלא דעכשיו כבר ינאח הי' אדוני שהרי גם אותו מסר אברהם לינאח.

ומעתה י"ל דודאי כל זמן שהיו הגמלים ברשות אברהם אבינו הי' דדוק בדי אליעזר שהגמלים חסידות היו ולא אכלו בשדות אחרים ולא זמם אותם בארץ כנען אבל כיון שעכשיו עבדו מרשות אברהם לרשות ינאח חשב אליעזר אולי ינאח אחי אינו בגדר נדקת וחסידות של אברהם ואכתי לא נחזר טבעם ברשות ינאח אם לא יאלכו משל אחרים כמו שעשו כשהיו ברשות אברהם אבינו.

ובעין זה אמרו בירושלמי מעשה בחסיד אחד שמכר בהמתו לעכו"ם וע"ש ביה"ש הפסיקה מלעבד וכל העכו"ם וטען מקח טעות הלך החסיד למקום שהבהמה שם ולחש החסיד באון בהמתו שנשתנה מרשות לרשות וינאח לרשות עכו"ם ומוחרת מעכשיו במלאכה בשבת, והתחילה לעבד וכשראה העכו"ם כן הלך ואחגייר וינאח ממנה ר' יוחנן וקראו לו יוחנן חוריתא על שם השור שולד ע"י והבן, ולכן הי' חושש אליעזר דכיון שינאח הגמלים מרשות אברהם לינאח בנו אולי נשתנה טבעם ג"כ לפי קדושת ינאח כמעשה דחסיד שאמר

מהלכות על התבואה לפי שירט להן הדרך ולכאורה מהיכא חמלא שיהיו פרות מהלכות על שדה אחר יאכלו מתבואת אחרים שהוא גול והשחא בהמתן של נדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן ולא צריך לחסמם שמעצמן לא יאכלו מתבואות של אחרים, ומאי קמ"ל שאינו עובר על כל חסום, ומפרש על זה לפי שירט להן הדרך כלומר שהבעה"ז ירט ונטה מן הדרך הישר וכמו שאמרו יראה ראתה נטתה לפיכך בהמתן היו מהלכות על שדה אחר ולפי שהבעלים ירדו מדרך הישר חייבים לחסום בהמתן שלא יאכלו משל אחרים כי אי ה' שוגא גול ולפיכך פסק שאם הם בשדה אחר וחסמם אינו עובר בכל חסום.

אלא דבזה מעשה יש להבין סיוס הרב בש"ע שסיים בדין פרות מהלכות על שדה וכו' להורות לנו שצריכים להתנהג בדרך החורה עד כדי כך שהפרות והבהמות יתנהגו ג"כ בחסידות וליכא משום כל חסום שאז גם בעצמן לא יאכלו משל אחרים וכל שבעצמם לא יאכלו ליכא משום כל חסום אלא בכדי לצא למדרגה זו צריך שיחטלה האדם למדרגה גבוהה בחסידים הראשונים שאפי' בהמתן יתנהגו בחסידות וזה א"ל רק אם יתחיל בשחר ילדותו ויעבוד במסירות נפש מזוקר ועד ערב בקדושה ובטהרה כולו בלחי לה' לבדו בחיות הארץ ולא יתבייש מפני המלעיגים כח"י שאינה מתביישה כלום ממעשיה שעושה כן יתאמץ בעבודת השי"ת, ובזה נעוץ סופו בתחלתו יהודה בן חיימא אומר הו' עז כנמר קל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שנשמים, שכשאתה מחגבר על החומר להכניעו כהני חיות שעושין רצון הבורא ב"ה אז גם החיות יסלימו אחך ויתנהגו באופן שידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו ולכן מתחיל בש"ע בחיות הארץ וסיים בבהמות כי הם יעידו על האדם ועל מעשיו כדברי הנביא ידע שור קונוה וחמור אבוס בעליו וכנ"ל והבן.

וגראה לפרש מה שאמר הנביא (ישע' א' ב') שמעו שמים וגו' בניס גידלתי ורוממתי והם פשעו כי ידע שור קונוה וחמור אבוס בעליו ישראל לא ידע עמי לא התבונן הו' גוי חוטא עם כדד עון זרע מרעים בניס משחיתים, ול"כ מה זה הדמיון ומה שייכות ידע שור קונוה וחמור אבוס בעליו לבנים פושעים משחיתים ומה עושה לקונוה, אבל להנ"ל אחי ספיר שאמר להם הנביא שהקב"ה אמר עם כדד עון וא"כ מי מודיע אמר ידע שור קונוה וחמור אבוס בעליו ראה השור היאך מתנהג וחדע הבעלים ולשון ידע היא מלשון מודיע שהשור והתנהגותו מודיע את קונוה מי הוא, וחמור אבוס בעליו כחמורו של רפצ"י ורחצ"ד שלא רצו לאכול משל אחרים ולא מן הדמאי. ישראל לא ידע עמי לא התבונן דלזה צריך להתבונן בהנהגת השור וידע מה בלבו של בעלים ומעשיו, וזה שאמר לאחר שאמר ידע שור קונוה ומה ידעיין כי גוי חוטא הוא עם כדד עון זרע מרעים בניס משחיתים שהרי הבהמות נדמו להם.

ומה"ט יש ליחן טעם להבין הא דכתיב דשור המועד שהמית את האדם סקול יסקל השור וגם בעליו יומת ולכאורה למה זה חיוב מיתה על האדם ששורו המית את האדם ולהנ"ל אחי ספיר דכמו שאמרו נדיקים הראשונים בהמתן היו חסידות הכ"נ להיפוך זה לעומת זה רשעים ח"ו בהמתן יתהפכו לרוע, וכמו שכתיב בדור המבול כי השחית כל בשר דרכו על הארץ והנני משחיתם את הארץ, וכבר שאלו אם האדם חטא בהמה מה חטאה ולהנ"ל כי ההשחית של כל בשר שהשחית דרכו על הארץ ה' בשביל הבעלים ולכן אמר לו הקב"ה קן כל בשר בא לפני וגו' כי השחית כל בשר דרכו להשחית הבהמה חלו בבעלים, ובמס' חעניא (כ"ד) בהי עמי דרחצ"ד שהביאו דובים על קרניהם בלילה היפוך דרך הטבע נמי בשביל האי טעמא והארכתי בזה הרבה במקום אחר.

אלא דלפ"ו יש להקשות בדברי הרמב"ם פרות

סימן רנב

עוד להנ"ל

עיקר יחוס האדם לאחיו בדרכי אבות

ולהוסיף נקודה אחת, בענין של כינוס הצאצאים, ידוע כי ענפי האילן כל זמן שהם מחוברים לעץ החיים אע"פ דהענפים מתפשטים למרחק אפי' אלפי' אמה או יותר כדאיחא במס' עירובין אילן שמסין על הארץ אלפים אמה מ"מ הם חלק מהאילן והאילן מגין עליהם ונחשבים כאילן עצמו ובשנת הם מוקצה שהם חלק מהאילן עצמו אבל בזמן שהן נכרתין ומתחלקין מן האילן הם נרקבים או נשרפין ומחולקין ונאכלים מן העולם, וכן הוא בצאצאים כל זמן שהם אוחזין במעשה אבותיהם וקשורין והולכין בדרכי אבות הם חלק מהאילן הגדול ואם ח"ו אין הולכין ואוחזים במעשה אבותיהם אדרבה פוגשן גדול.

ובגמ' (מנחות נ"ג ע"א) אמרי ליה רבנן לר' פרידא רבי עזרא בר בריה דרבי אבטולם דהוא עשירי לר' אלעזר בן עזרי' דהוא עשירי לעזרא קאי אבנא אמר להו מאי כולי האי אי בר אוריין הוא יאי אי בר אוריין ובר אבהן יאי ויאי ואי בר אבהן ולא בר אוריין אישא חיכליה א"ל בר אוריין הוא ונ"ב למה קללו אישא חיכליה אלא דענף עץ אבות מגזע חרשישים עשירי לר"א ב"ע ועשירי לעזרא אס' אינו בר אוריין או ישרף באש כי נכרת מעץ החיים. ויעקב בלוואחו הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם, וזה הקיום של בני יעקב ולאחר פטירתו שלחו ליוסף הננו לך לעבדים ונעשה כל האפשר רק לבלתי להיות פירוד בינינו ולכן נריך להתאחד וכל כינוס שהוא לש"ש סופו להתקיים.

וי"ר שזכות האדמו"ר הזקן יעמוד לנו ולכל הצאצאים ולכלל ישראל ונוכה בקרוב לביאת משיח צדקנו ויקצו מעיר ישיני עפר אבי"ר. בלר"נ.

מנשה הקטן

סימן רנב

יהי ממון חברך חביב עליך כשלך

ר"ח סיון היום הזה באו מדבר סיני לקבל התורה התשמ"ט בנ"י יצו"א אל הנשר הגדול פ"ה אספקלריא המאירה ה"ה הגאון הגדול מרכיץ תורה לאלפים מזכה את הרבים מזה בן מזה בנש"ק כ"ק מוה"ר מנחם מגדל שניאורסאהן (שליט"א) [וצלה"ה] אדמו"ר מליובאוויטש

אחדשכ"ק צידדות נאמנה,

אחד משלוחי עשה שליחותו והביא לי ספרו היקר ביאורים לפרקי אבות ונפל גורלי בפ"ב מ"ב ר' יוסי אומר יהי ממון חברך חביב עליך כשלך וביאור מעכ"ק לפ"מ שדרשו חז"ל עה"פ ויחמר יעקב לבדו שנשחית על פניו קטנים (חולין ז"א ע"ב וברש"י בראשית ל"ב כ"ה) מכאן לנדיקים שחביב עליהם ממונם יותר מגופם ומאחר שועמך כולם נדיקים א"כ מובן שכל אחד ואחד ישנו ענין זה [במדה מסוימת] וזהו יהי ממון חברך חביב עליך כשלך כשם שממונך חביב עליך יותר מגופך כן נריך להיות חביב ממונו של חברך והדבר בבחינת מדת חסידות דמלך הדין אסור להזיק ממון חבירו ואילו במדת חסידות נריך ממון חבירך להיות חביב עליך יותר מגופך עכ"ל.

ולפענ"ד נפל בליבאי רא"י לדבריו והוא מקרא מלא (שמות כ"ג ד') כי חפגע שור אינך או חמרו חופה השב חשיצנו לו ובפ' חלא וכן חפעה לשמלחו ולכל אבידת אחיך ועיין ב"ק נ"ד ע"ב והנה קי"ל מלח השבט אבדה חייב בגופו זחיץ להטריח עצמו ולהשיב ממונו לבעלים עד שיחזרנה למקום המשחמר ברשות בעלים ומיהו אינו חייב להוילא ממון על השבט אבדה ונמלא דממונו חבירו חביב עליו יותר מגופו שהרי החורה חייבו להטריח בגופו להחזיר ממון חבירו ואפילו היה בעל

גרמא לא ת"ש אל שאל ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים וכי היכן מליטו שהרג שאל את הגבעונים אלא מחוך שהרג טוב עיר הכהנים שהיו מספקין להם מים ומזון מעלה עליו הכתוב כאלו הרגו ועיין רש"י שם המית הגבעונים וכו' וברא"ש שם הביאו להלכה והנה אפילו רק הגורם בגרמא דגרמא כגון הני גבעונים נקרא רוצח על אשר לא היה ממונס וכו' וכמה נענשו על זה.

ומיהו בגמ' שבת ק"כ מחלק בין לדיק וירא שמים ללא ניחא ליה להטריח לאחרים בחנם וגם לא ניחא ליהנות מאחרים ועיין חולין ו' ר' פנחס בן יאיר מיום עמדו על דעתו לא נהנה משל אחרים ואפילו משל אביו אבל חסיד מוותר משלו וחסיד לא מקרי אלא"כ מוותר משלו ע"ש עיין רש"י שם חסידי אגרא דשבתא שקלי וכו'. ועיין רש"י ב"ק קי"ד ע"א ד"ה אס נא להחזיר שחסידי הוא.

וקצת יש לעיין בח"כ הוצא צבעה"מ עה"מ פ' בראשית עה"פ זה ספר חולדות אדם ר"ע אומר ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בחורה בן עוזי אומר זה ספר חולדות אדם גדול הימנו וע"ש שפי' החוס' ז"ל שעל כבודו יכול לוותר ולא על כבוד חבירו וא"כ ממון חבירו נמי לכאורה צריך להיות חשיב ממונו דעל ממונו יכול לוותר אבל על ממון חבירו אינו יכול לוותר ואולי יהיה חלוי במחלוקת הנ"ל ויש לחלק.

סימן רנד

עוד להנ"ל

ובעיקר דברי ר' יוסי שאמר יהי ממון חבריך חביב עליך כשלך אולי הוא על דרך מה שאמרו מה שדרשו ז"ל ב"מ ל' מאז שק או קופה וכל דבר שאין דרכו ליטול הרי זה לא יטול מנה"מ דת"ר והתעלמת פעמים שאתה מחפץ ופעמים שאי אתה מחפץ הא כיצד היה כהן והיא צניח הקצרות או

אכילה רשע ואוכל נבילות למיאבון מזה להשיג לו אס לא להכעיס ועיין ב"מ פ"ב ר"מ פ"א מהל' גזילה ובסה"מ מ"ע ר"ד ול"ח רס"ט ובחינוך מזה מקל"ח-ט והרי עכ"פ דיהיה ממון חבריך חביב עליך מגופך.

ובזה מובן קצת השיטות דאסור להניל עצמו בממון חבירו ואפילו להמחירין רק על חנאי שיחזיר הממון דלביעיאל להו (ב"ק ס' ע"ב) מהו להניל עצמו בממון חבירו שלחו ליה אסור להניל עצמו בממון חבירו אבל אתה מלך אתה ומלך פורץ גדר ופרש"י בד"ה ויזילה דאסור להניל עצמו בממון חבירו והתוס' פי' דלביעיאל להו אי חייב לשלם ועיין רמב"ם פ"ח מהל' חובל ועיין ירושלמי ע"ז פ' אין מעמידין לא סוף דבר האומר הרוג את איש פלוני אלא אפילו אומר לו חמוס את חבירו חייב למסור נפשו ועיין פני משה שם דאפשר דהירושלמי נשיטת ר"מ אמרה (כתובות י"ט) דעדים שאמרו להם חתמו שקר יהרגו ואל יחתמו ובש"מ האריך הרבה והביא בשם רבינו הגדול הראב"ד ע"ש ובפרשת דרכים דרך החיים הביא דמשמע מרש"י דאסור להניל עצמו בממון חבירו אפי' במקום פק"נ ותמה על זה הרי אין לך דבר עומד בפני פק"נ ועיין מהר"ץ חיות שזיין על הנ"ל ובח' הארכתי בס"ד לפרש דבריו ודברי הירושלמי.

וקצת יש להסביר בזה דין דבא במחחרת דקיי"ל דמוחר להרגו אפילו לאחרים ולאו דוקא בעל הממון דלכאורה מאי כולי האי שבשביל שגונב ממון חבירו יהא מותר להרגו ואם יעמוד בעל הממון נגדו אדרבה הרי אין להרוג בשביל ממון ועיין רמ"ה מה שהקשה וביאר לזה בסנהדרין שם ולהנ"ל יש לו מקום בהלכה לכאורה וקצתתי מאד. וכבר הארכנו בזה בס"ד.

ועיין ב"ק קי"ט ע"א א"ר יוחנן כל הגחל את חבירו שו"פ כאלו נטל נשמתו ממנו וכו' ואומר אל שאל ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים וכו' וכ"מ ה"מ היכל דקענד בידיים אבל

סימן רנה

עוד להניל

אם לא פייס בביהמ"ק אי מעכב

עוד הראה לי הנ"ל מה שחקר מעכ"ק צפיים
בביהמ"ק שהביא הרמב"ם רפ"ד מהמור"מ
שכל העבודות שעושין בכל יום צפיים היו עושין עם
הוא לעכב אפילו בדיעבד או שהוא בכלל חקנחא
ולא לעכב וז"ל למשנה יומא כ"ב ע"א.

ולפענ"ד רק בדרך הערה שאולי צפיים שחקן
משום סכנה חמירה סכנחא מאיסורא

ומעכב ואותן שלא חקט מחמח סכנה אם קדם אחד
וסתף מחבירו הרי סתף מצוה ואולי חייב לשלם לו
שכר מצוה אבל ליכא עיכובא ואולי אף אינו חייב
לשלם ועיין חוס' חולין פ"ז ע"א ד"ה ותייבו ר"ג
ואחד שעמד במקום חבירו לקרוא בתורה פטור
בלאו האי טעמא ואפילו חפס מפסיקין מיניה משום
דכולם חייבים בקריה"מ וכן פ"י ריב"א ואפילו עמד
במקום כהן וכו' ע"ש ומינה דהגם שחקט שלא
לאנצוי מ"מ אם חפס ועמד לקרא כיון שגם לו יש
מצוה אינו משלם כלום והרי הכהנים כולם חייבים
בעבודה ועיין טויו"ד ס"י כ"ח בקופו ומיהו אם
עמד וכו' ואפילו כהן ועמד ישראל מחמיו ועיין
טח"מ ס"י שפ"צ בנ"י בשם ר"מ ועיין ב"י שם
כחב בס' הר' חזקיה מלמתי כתוב וכו' ובח'
הארכמי בזה בס"ד.

והגני בזה שיזכה לקבלת התורה כנתינתה מסיני
ולהפיצה וללמודה לכל ישראל המצפה לישיבתה ה'
כהרף עין בלב ונפש.

מנשה הקטן בן רחל לאה

שהיה זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכה שלו
מרוצה משל חבירו לכך נאמר והחעלמת מהם ופרץ
למאי אינטריך קרא אלימא לכהן פשיטא כו' אלא
לשלו מרוצה משל חבירו מרוב יהודה אמר רב נפקא
דאמר רב יהודה אמר רב אפס כי לא יהיה בך
אביון (דברים ט"ו) שלך קודם לשל כל אדם אלא
לזקן ואינה לפי כבודו ועיין רש"י לא יהיה בך אביון
לא חביא עצמך לידי עניות וא"כ אדם יהא מדקדק
בעצמו עד דקדוקה של פרוטה ולא יחזור וע"ז אמר
ר' יוסי יהי ממון חבך חביב עליך כשלך ודוקא אם
שליך מרוצה משל חבך אמה פטור מוהחעלמת אבל
כשהם שוים חייב אמה להחזיר.

עוד ה' נלפענ"ד לחדש דנראה לחקור המוצא
אבידה והוא זקן ואינו לפי כבודו להחזירה
ומיהו יש בידו להגיד למי שהוא שיחזיר אי חייב
להגיד ולהחזיר או להשכיר מי שהוא והנה ממעשה
דרי"י ברבי יוסי דהוה פגע ביה ההוא גברא דהוה
דרי פתחי דאופי אוחציניהו וקא מיחפח ובעי מיניה
מר"י דלי לי ואמר כמה שוין ושלם לי קאמר
דלפנים משורת הדין קעבד ע"ש דף ל' ע"ב אין
ראיה לפנים משורת הדין דלאו כ"ע ר"י הם ומיהו
נראה דאם היה זקן ואינו לפי כבודו ובשלו לא היה
מחזיר גם בשל חבירו א"ל להחזיר. מיהו אם היה
מחזיר אחר מי שהוא אינו זקן והיה מבקש ומשלם
לו שיחזירהו לו אם מצא אבידה נמי נריך להשחל
בהחזרת אבידת חבירו ע"י אחר עכ"פ דכל מה
שעושה לעצמו ולממונו חייב לעשות לחבירו ולממונו
ח"ש ר' יוסי יהי ממון חבך חביב עליך כשלך ומה
שאתה היית עושה בממונך להצילו כן אמה חייב גם
בממון חבך אפ"י במקום שאתה זקן ואינו לפי
כבודך לעשות בעצמך וכו'.

סימן רנו

הגדרת מגרש שהחזיקו בו רבים

אור ליום שנכפל בו כי טוב לסדר ויקם השדה
 החשמ"ט בני יצור"א
 מע"כ הרב הגאון ו"ח שמו הולך לפניו חוב"ט כש"ח
 מוה"ר יעקב האספער שליט"א רב בבאלטימאר מר.

אחדשכ"ח נידידות נאמנה,

את קסתי נחתי בידי זהא הלכחא אשר טוען אחי
 בראובן שיש לו מגרש פנוי והשכנים היו
 עוזרים ושנים דרך אוחו מגרש לקצר להם הדרך
 אשר ילכו זה ועכשיו מחמת שאירע שם כמה
 מעשים מאינשי ללא מעלי שנכנסים גם שם כיון
 שהוא מקום כהפקר ואנסו שם כמה נשים ועוד
 הזיקו שם הסכים ראובן בדעתו עצמו גדר סביב
 המגרש למנוע מליכנס שם וימנע ההיזק להעוברים
 דרך שם וקם אחד מהשכנים אשר דרכו לעבור דרך
 שם וטען שאסור לו לראובן לגדור את הפירצה כיון
 שהחזיקו בו רבים לעבור דרך שם הו"ל דין דרך
 שהחזיקו בו רבים שאין היחיד יכול לחזור וליקח
 מהם אפילו נותן להם דרך אחר וכ"ש כאן ומע"כ
 יפה העיר מח"מ סי' שע"ז צפ"ח ועוד כמה
 מקומות ובפרט מהגאון מהרש"ק בחכמת שלמה
 שם ויפה כיון. והגם כי לא לחדשות בלתי מ"מ
 אמרתי להעלות על הכתב זהא הלכחא דשכיח טובא
 ובפרט בעיירות גדולות אשר מפילים בנין ישן ועד
 שיבנו החדש נעשה המגרש פנוי ועוברים ושנים זה
 וכאן לעולם הו"ל רבים בעיירות גדולות ולכן אמרתי
 לנאין קצת מראה מקומות.

וזה החלי, חנן החס (ב"ב ז"ט ע"ב) מי שהיחה
 דרך הרבים עוברת לחוף שדהו נטלה ונתן להם
 מן הזד מה שנתן נתן ושליו לא הגיעו. ופריך בגמ'
 אמאי שלו לא הגיעו לינקוט פורא וליחייב ש"מ לא
 עבד אינש דינא לנפשיה אפילו במקום פסידא
 ומשני רב אשי כל מן הזד דרך עקלמון הוא קרובה
 לזה ורחוקה לזה ואין ברשותו בידו לגזול את הרבים

וקנסא דחכמים הוא ופריך ולימא להו שקלו דיכו
 והבו לי ידי ומשני ר"א הוא ופריך ולרבי אליעזר
 רבים גולמים מנהו אמר רב גידל אמר רב כגון
 שאבדה להן דרך בלומה שדה. והנה פי' הרשז"ס
 ו"ל דרך הרבים שהחזיקו לעבור שם מעולם או
 ע"י בעל השדה שנתן להם מחמילה את הדרך ולפי
 האוקימתא בגמ' שהיה להם שם דרך דכיון דמ"מ
 אית להו אורחא גביה יפה כח הרבים מכח היחיד
 דיחיד שעבדה לו דרך בשדה חבירו לא יברור בעצמו
 אלא או בנ"ד או ברשותו של בעל השדה אבל רבים
 שבררו בנ"ד דמי דמאן מיניהו מזמין להאי לנ"ד
 וכ"ש מחנ"י דהוא מעצמו נתן להם ומיהו שלו לא
 הגיעו כיון שנתן להם דרך עקלמון קנסינן ליה
 ע"ש.

ומלשון הרשז"ס משמע דוקא לפי שנתן להם או
 מדעתיה דנפשיה נתן להם דרך מחמילה
 או שהחזיקו מעולם שם או שהיה להם שם דרך
 ונאבד, ובד"ה החזיקו רבים כתב שהשווהו ומקטוהו
 להילוך והבעלים ידעו ושחקו אסור לקלקלו דודאי
 לרבים מחל וכ"ש מחנ"י שנתנו להם ההוא דרך
 בידיהם הלכך מה שנתן נתן וכגון שהחזיקו ע"כ.
 משמע דדוקא שהחזיקו בו רבים ברשות או בדעתו
 שנתן להם בפירוש או שהיה להם דרך או שחקו
 והשוו שם הדרך להילוך והבעלים ידעו ושחקו
 דכה"ג כיון דראה שהרבים מחזיקים בו ומחמקין בו
 כבשלמא היה לו למחות וכיון דשחק הו"ל כנתן
 בידיהם אבל אם החזיקו בו סתם בהילוך בלי טענה
 אלא שלא הקפיד אחי בידו לינקט פורא וליחייב.

ובן פי' החוס' ב"ב י"ב ע"א ד"ה מר שהחזיקו
 בו רבים אסור לקלקלו היינו כשהחזיקו ברשות
 אבל אם בלתי להחזיק שלא ברשות יש למחות בידם
 ולנקוט פורא וליחייב כדמוכח בהמניח (ב"ק כ"ח)
 וכ"כ עוד ב"ב כ"ו ע"ב ד"ה עד פי' ר"ח וריב"ס
 דרבים החזיקו במרלא דרב הונא וברשותו דאי לאו
 הכי אין חזקתו מועלת כדמשמע בהמניח וכו' ע"ש.
 וכ"כ הר"י מג"ש כדרכ גידל אמר רב דאמרינן ככל
 מקום ארצן כך הוא אלמא כיון דבדינא ביררו להו

מחילה בטעות היה שנמן להם דרך אחר בטעות שהיה סובר שיחזירו לו דרך אחד עכ"פ וכ"כ רבינו הנב"מ דד"ן זה מחילה בטעות הוא ועוד דלס' כוונת החוס' ברשות ממש א"כ אפילו ביחיד נמי אינו יכול לחזור ונ"ל דזה החילוק בין יחיד לרבים דביחיד מחילה בטעות חזר כדקיי"ל מחילה בטעות לא הו' מחילה ולרבים אפילו בטעות אינו חזר והבן.

ובזה יש לישב הא דלא תקשה מגמ' פירושין נ"ג ע"ב דאמר ר"י בן חנניה מעולם לא נלחמי אדם חוץ מאשה מינוק ומינוקת, מינוקת מאי הוא פעם אחת הייתי מהלך בדרך והייתה דרך עוברת בשדה והייתי מהלך בה אמרה לי מינוקת אחת רבי לא שדה היא זו אמרתי לה לא דרך כבושה היא אמרה לי ליסטים כמותך כבשוהו ולכאורה אי נמא דמינר שהחזיקו בו רבים אפילו בלי רשות נמי הוא חזקה א"כ מאי נלחמן היא למינוקת יאמר לה דרך שהחזיקו בו רבים הוא ומוחר לעבור בו רק שהמינוקת לא ידעה ואין לה חכמה אלא בפלך וע"כ כיון דהחזיקו וכבשוהו שלא ברשות הו"ל בכלל ליסטים ואולי מהאי טעמא קרי ליה כבשוהו ולא החזיקו בה דחזקה ליכא אלא ברשות ועכ"פ בטעות.

סימן רנז

עוד להג"ל

ישוב לקושית הדברי חיים

ובמה שכתבנו ה"י נלפענ"ד לישב קושיא גדולה שהקשה מרן כ"ק אדמו"ר הגה"ק בד"ח ח"מ סי' י"ג שכתב דסוגיא זו פליאה מראש ועד סוף דמאי רצה לדמות משנתנו לר"א כו' שנית הרשב"ם מפרש שקנו אותו הדרך הרבים בעשותם מעשה בפני הבעלים וקשה דבאופן זה גם ביחיד שעשה מעשה בפני הבעלים ושחק מהני לקינן כמבואר גבי ר' ענן שקל בידקי (ב"ב מ"א) וכו' וכן פסקינן להלכה (סי' קמ"ב ובסי' קצ"ב) גבי אם

האי דרך ונחמי ליה ואחזיקו ביה אע"ג דאישתכח בחר הכי דרך דילהו לא מצי אמר להו שקילי ידיכו והבו לי ידי וכו' ואוקימנא ליה משום דרב יהודה אמר רב מינר שהחזיקו בו רבים וכו' פי' שהחזיקו בדין או ברשות בעלים וכו' ע"ש. וכ"כ המאירי ח"ל שכל מינר שהחזיקו בו רבים שלא בדרך גזילה אלא או מן הדין או ברשות בעלים אעפ"י שנמנא אח"כ שמנחנו אינו מחנה אסור לקלקלו כו' שהנותן לרבים כנותן לשמים ואעפ"י שהוא חוץ מן הדין וכ"כ הראב"ד הובא בש"מ ע"ש. אבל אם בלויים שלא ברשות יש לו לנקט פזרה ולא להניחם. ופשוט דהאי ברשותו מיירי שנמן להם רשות אבל אם הם עברו בלא נחינת רשות להדיא אלא לא מחה בהם כה"ג לא מקרי ברשותו דעביד איניש דלא קפיד חה פשוט.

ואין לומר דכיון דלא מחה בהו שלא לעבור נמי מקרי ברשותו דא"כ לעולם לא חמנא מינר שהחזיקו בו רבים שלא ברשותו דכל שיעברו שם פעם ולא מחה א"כ הו"ל ברשותו ואם מיד מחה ונקט פזרה א"כ לא החזיקו בו רבים והחזיקו בו רבים מיירי שזמן מה לא מחה בהם וע"כ מיירי בשחק ולא מיחה אבל גם לא נתן להם ואח"כ מחה דזה מקרי שלא ברשותו אלא היכא דהחזיקו בו רבים ע"פ טעותו כגון זה שנמן להם דרך בצד שדהו והחזיקו בו רבים ושוב בא אחד וטען שאינו רוצה בכך או אפילו אינו טוען אכן טענין דהו' עקלתון לבאי עולם וטוען אילו הייתי יודע לא הייתי נותן להם דרך מצד שדי יש לעיין, דמדברי החוס' הנ"ל לכאורה משמע וברשותו שנמן להם רשות ממש אבל אם ה' טועה בדבר הו"ל מחילה בטעות ומוחר בו אמנם מפשטות דברי הגמ' נ"ט משמע דאפילו טעה בדבר וכ"כ הפניני ח"מ סי' ד' להדיא שגם החוס' מיירי בכה"ג אפילו בטעות שהרי הביאו רא"י מהמניח והחם מחילה בטעות הוה דקאי מי שהיחה דרך הרבים עוברת בחוץ שדהו נטלה ונתן להם מן הצד מה שנמן נתן ושלא לא הגיעו ופרץ לנקוט פזרו וכו' אי הכי מאי מה שנמן נתן וכו' כך גירסת החוס' והרשב"ם ומשני משום דר"י והחם

גולן נחמו לשמה שוב אין יכולין להוציא מהן אבל הנכנס לכחילה בגולנות הוא א"כ אחי שפיר נמי קושיה מרן ודו"ק.

והנה מרן הד"ח ז"ל העלה לן שם חידוש לחלק בין היכא דהחזיקו בו לחשמיש כגון להלך בו ולא בעצם הקרקע וגוף הקרקע לבעלים עומדת ובין היכא דקנו לגמרי בחזקה זו גם הקרקע וע"פ דרכו בקודש הולך ומיישב בזה דברי הש"ס ב"ב כ"ז רב פפא הוה ליה הנהו דיקלי אמירא דר"ה וכו' ומיהו העלה שם דבכל אופן בעי עכ"פ דוקא החזיקו ברשות אבל במה שטוענים החזיקו בו רק במה שנחו שם לפעמים או בהילוך שלא קפדי בו ב"ל אפילו בחזרם אם הוא פתוח ונכ"ג לא מקרי החזיקו ברשות וכמ"ש האלשיך בחשוכה דכה"ג דלא קפדי אינשי לא הוי חזקה כלל וגם בכמה חשוכות ראה כן וכן הנפסק הדין בב"ד (כלומר בנידון שאלה שם שפסקו כן הדין) ולכן אין שום טענה להרבים נגד היחיד והיטב פסק הרב נ"י ע"ש.

והן בקודש חזיתי בשו"ת משאלת בנימין סי' ד' ביורשין שטענו שאין ביד הקהל להחזיק מקום מטרות ובחור הדברים כחב ח"ל ועוד דאפילו אמ"ל שגדון דידן דומה לחצר מ"מ גם בחצר לא הוי חזקה אלא בחשמיש של קפידא כגון העמדת בהמחו ותנור וככרים ושאר חשמישין השנוין שם במשנה דחשמישין קבועין וגדולים הן ואיכא קפידא אבל חשמיש ארעי ליכא קפידא כלל ואפי' בחצר לא הוי חזקה וכמ"ש הריב"ש בשם סי' רמ"ח. ועוד נראה דגדון זה דמי לדין פותח חלון לרשות אחרים בעינין שאינו מזיקו עכשיו שאין יכולין לעכב עליו ולומר היום או מחר אבנה ברשותי וגמלא אחי מזיק מפני שכיון שעכשיו אינו מזיקו אינו יכול לעכב עליו והו זה נהנה וזה לא חסר שכופין על מדה קדום וכיון שאינו יכול לעכב עליו אין לו חזקה וכשיבנה חבירו יכף אותו לסתום החלון כ"כ הרא"ש בפ' לא יחפור ואע"ג דרבינו יונה והרשב"א ושאר רבנן פליגי ארא"ש כמ"ש בטח"מ וב"י סי' קנ"ד היינו דוקא בפותח לרשות חבירו אבל הפותח חלון לרה"ר לא

שימש בקרקע של חבירו לפניו הוי חזקה ומ"ש רבים מיחיד וכו' ע"ש מה שהאריך בדברים נפלאים.

ולפמ"ש לולי דברי קדשו י"ל בהמילוק בין רבים ליחיד הוא היכא דהמחילה היחה בטעות דלרבים אינו יכול לחזור בו אפילו קנו בטעות כיון דסוף סוף נתן להם או מחל להם יהיה באיזה אופן שיהיה שוב החזקה שהחזיקו בה רבים הוי חזקה ואינה חוזרת לעולם משא"כ ביחיד דכיון דהי' בטעות חזר וקלט נראה עוד לפ"מ שפי' המאירי הנ"ל ז"ל שהנותן לרבים כנותן לשמים ואעפ"י שהוא חוק מן הדין וכן מבואר בראב"ד ז"ל הובא בש"מ ד"ה ח"ל הראב"ד כלומר כיון דברשות החזיקו אסור לקלקלו שהנותן לרבים כנותן לשמים שכן העוסק בלרבי רבים כעוסק בלרבי שמים ואע"פ שהוא חוק מן הדין עכ"ל הרי שהרגישו בזה וחלקו בין יחיד לרבים ודו"ק.

עוד נלפענ"ד בישוב קושיה מרן רבינו ז"ל לפמ"ש העלויות הובא בש"מ בד"ה א"ה אחי אמר רבה אין הלכה כר"א ופרקינן מאן דמחני הא לא מחני הא דרבה בר רב הונא סבר דאע"פ שלא אבדה להן דרך באותה שדה קאמר ר"א דמה שציררו ביררו וכ"מ לרבה חקשה ליה הא דאקשינן לר"א אטו רבים גולנין נינהו היינו טעמא דר"א דקסבר הפקר רבים הפקר בצריכת דרך לעצמן ברשות היחיד שהוא תקון לעיר. וכן מה ששינוי מלך פורץ גדר לעשות לו דרך ואין ממחין בידו אלא שהמלך לכחילה ראשי לעשות לו כן אבל הרבים אין ראשים לעשות כן לכחילה אבל דדיעבד אם ביררו ביררו ורבה הכ"נ מתוך קושיה הגמ' כן וכו' ופרקינן משום דרב יהודה דאמר מלך שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו פי' כגון שהחזיקו ברשות ולא בגולנות כעין שנתן להם דרך מן הצד וכגון ההיא דאמרין בסוף חזקת הבתים כנס אין מחזירין כותלים למקומן וכו' ע"ש בש"מ ד"ה א"ה.

ולפ"ז נראה דמחלק בין רבים ליחיד דרבים לא מקרי גולני כיון שהחזיקו ברשות ולא במור

ואפשר ללא זאת שמוחר אלא מצוה קעבד דנראה
דהטעם מה שהוא גודר מפני המעשים שנעשו שם
וממילא יש שם הזיקא דרבים וחייב כל אדם לסלק
הזיקא דרבים ונפרט שאם ההזק הוא ברשותו
שנרץ לסלקו ואם לאו הרי הוא נענש ח"ו עליו
ויכולין להוציא ממון ממנו לפעמים וגדולה הוא
מעשיית מעקה דהחם לא שכיח הזיקא עדיין אלא
חוששין שמה יפול הנופל אבל כאן שכבר היו כמה
אונסים שקרו כבר ח"כ החיזו הוא לגדור ולהסיר
ההזק וכיון שא"כ להסיר ההזק רק שיעמוד שם
גדר וגדור מפני האנשי דלא מעלי ח"כ אדרבה
זהו חיקון ולרבי רבים והוא בכלל לא חשים דמים
בביתן ואולי אם לא יעשה גדר ויחזרר מהמדינה
שים לו מצוי פתוח או חצר שגורם להזק יצו לו
לסגור או ענוש יענש אם לא ישמור מקומו שלא
יבאו שם אנשי דלא מעלי ופירצה קורא לגנב אמרו
ולאו עכצרא גנב אלא חורא גנב כמבואר בגמ' ב"מ
ח"כ דדין בלאו הכי נראה דמצוה עושה בגידור
המקום מפני המזיקין כנלפענ"ד בס"ד.

והיות כי היום קצר והמלאכה מרובה ולא רציתי רק
לברר מקחו של מעכ"ת ידידי היקר וכתבתי רק
בקיצור וי"ר שיזכה ללחום מלחמתה של תורה ולנהל
את עדתו על מי נח עדי יבא ינח ולו יקרת עמים
ידידו המברכו ומעתיד בערו לטובה כל הימים בלב
ונפש.

מנשה הקטן

סימן רנב

הגורם בניזקים

עש"ק ל"א למטמני"ם לסדר וקדשתו התשנ"ג בני"י
יצו"א
מע"כ הרה"ג וו"ח בר' כש"ת ר' שרגא פייוויל רימלער
שליט"א רב ברבייטן זש. סענטער.

אחדשכ"ת, יקלה לי אם לא תיארתי לפי כבודו
כי למאן דלא חזינא מזכרונא ויהא
שמה מזכר.

היו חזקה וגם הפתח לרשות חצירו כחז הרמב"ן
הואיל ועדיין לא מזיקו אינו מחזיק עליו וכו' ע"ש.

ולפ"ז בידון דידן נמי לפי ב' הטעמים אי משום
דלא קפדי אינשי לא מחזיקין והכ"נ הרי לא
קפיד מלעצור כלל דרך מגרש שלו או מטעם
שכופין אותו על מדה קדום כיון דלא איכפת ליה
שיעצור דרך חצירו ולכן לא מיחה אבל לחזק בו
ודאי לא זכו בו כלל ולא הוה המחזיק בו רבים כיון
שלא נכנסו ברשותו ולהחזיק. ועוד בו שלישיה לפי
דעת הפוסקים הובא דלהחזיק רבים צפי רוב אנשי
העיר ולא רק כמה אנשים שכנים שהולכים דרך שם
שהשכן אינו מקפיד עליהם ואילו היו נכנסין רוב
העיר ודאי היה מקפיד כה"ג פשוט בדדין ח"כ
לא היו מיצר שהחזיקו בו רבים כלל ויחיד אינו יכול
לטעון בזה חזקה ופשוט.

סימן רנח

עור להנ"ל

מצר שהחזיקו בו רבים מהו

והנה בש"ע ח"מ סי' תי"ז ס"ז אין מוציאין וחזין
וגוזטראות לר"ה וכו' אם רצה כונס לחוך
שלו ומוציאו וכו' אבל אינו יכול להחזיר הכתלים
לעולם שכל מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו
ובפתחי משונה הביא שם חשו' הביא אפרים ח"מ
סי' כ"ז וכ"ג שהביא שם חשו' הבי"ח עיין בפנים
באריכות ועיין סמ"ע סי' שע"ז סק"ז שהחזיקו
דוקא ברשות משא"כ שהחזיקו בו שלא ברשות
ופשוט ברשות מיירי שהסכים ולא בשחק וכמו
שביארתי לעיל בס"ד והגם דנחש' פנ"י ח"א סי' ד'
נראה כקצת חולק מ"מ מהאחרונים שהצאנו וגם
מהחכ"ש שדברנו אז והפת"ש כולאו נראה דכה"ג
לא שייך כלל החזיקו בו רבים וכמ"ש בס"ד.

ומה שעלה בדעתי עוד בדדין אפילו הי' מוחזק
לרבים וברשות אפשר ליכול לגדרו בגדר

המס לבקר אחריו זה הוא הגורם מ"מ הוא בעצמו גרס לו הגם שהלך בשליחות המוסד מ"מ המוסד לא עשה כלום, ואם הי' זה למשל באופן שראובן נתן להמוסד מאה אלף דאללאר והלכו פועלי המוסד והכניסו בחשבון הכסף וישאלו על שם והם היו אומרים שראובן נתן להם הכסף אז עכ"פ איכא למידק שהגם שאמרו כן בחס לב וכלי כוונה למסור או להזיק מ"מ הם היו הגורמים במה שהודיעו שראובן נתן להם מאה אלף דאללאר כסף חשוד, ואעפ"כ הי' לנו פטור לפטור המוסד שהרי הם לא מסרו כלל את הבעלים אלא הגידו האמת ממי קבלו הכסף שהוא ע"פ החוק, אבל כאן הם לא אמרו כלום וגם ראובן שהכניס בחשבון הכסף הנ"ל לא אמר שזה הכסף שלו שהוא מכניס אלא שזה כסף המוסד והוא כפועל מכניסו בחשבון המוסד כה"ג אם אח"כ הלכו הפקידים לבקר אחריו אין על המוסד שום דין של גורם היזק.

אלא דעד עכשיו כתבנו היכא דראובן הפועל הנ"ל הי' ניחא בחשלוס כסף שלא התחייב אבל נידון דידן הרי ראובן הפועל לא הזיקוהו המוסד כלל וגם חברת המס שמבקשים הימנו מס לא מבקשים מה שאנינו חייב אלא שהוא חשד להכריח מן המכס מה שנחתייב ועכשיו נחגלגל הדבר ע"י עצמו בסיבת הכנסת כסף המוסד לבאנק שמפשוהו חברת המכס וחייבוהו לשלם מה שהוא חייב וכה"ג אפילו הי' מוסר ממש ח"ו ממון חבירו שחייב המוסר לשלם בעיני דוקא שיהא המוסר אומר בפ"י לעכו"ם שיש לו ממון וכיוצא בו אף דלא בעי שיהא המוסר נשא ונתן ביד אלא הרגיל בלבד כלומר שדבר לאנס והראה לו ממון חבירו דבמקום פלוני הם כמבואר בח"מ (סי' שפ"ח ס"ב ועיין באר הגולה שם) ואם מת גובה מן היורשים וגם על זה כתב הרמ"א די"א דוקא כשעמד בדין עם היורשים קודם מותו וגדולה מזו מבואר שם בש"ע סעי' ו' דאפילו מי שנחפס על חבירו ולקחו אנשים ממון ממנו בגלל חבירו אין חבירו חייב לשלם, ואין לך מי שנחפס על חבירו ויהיה חבירו חייב לשלם לו חוץ מהנחפס מפני המס הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה וכו'.

בדבר שאלמו בראובן שהוא פועל שכיר יום העובד במוסד ונשלח להכניס כסף בחשבון הבאנק של המוסד (דעפאזיט בבאנק) והיות כי הי' כסף מזומן יותר מהרגיל באופן שאנשי הבאנק חייבים לרשום שם האדם שהביא הכסף ולהודיע למפקחי המדינה עקב החשד שיש לזה מזומנים ואולי הם באים ממכירת סמים או כיוצא בו, והמוסד וגם הפועל לא ידעו מזה, ולאחר זמן כנראה מחולאה זו שרשמו את שמו פרכו ביקורת פקידי מחלקת המס (אי.אר.עס.) על הרכוש של הפועל ראובן הנ"ל ומלאו שחייב לשלם מס על הכנסה שלא פירט עליהם בשעה שעשה חיק למס (טעקס ריטערן) וחובעים הימנו לשלם סכום ממון, ומעמה נפשו בשאלמו אם המוסד שע"י גרם הבקורת חייב לשלם המס שחובעים הימנו מדין דינא דגרמי כיון שבשליחותם ניחא או לא.

ולפענ"ד אין על המוסד חיוב לשלם וראשונה נראה אפילו הי' כדבריו שחייבוהו לראובן הפועל לשלם מס שבאמת לא היה חייב לשלם כרגיל ולמשל שהוא הי' משלם כל המסים שלו כראוי ע"פ החוק אלא שע"י הדעפאזיט נחגלגל הדבר וחייבוהו לשלם למס כסף ג"כ לא הי' זה בגדר של גרמי מפני כמה טעמי, חדא שהרי לא מוכרח שמה שעשו בקורת אצלו הוא בשביל הדעפאזיט שעשה שאם הי' זה רק בשביל הדעפאזיט היו צריכין לעשות בקורת אצל המוסד ולברר ממי קבלו הכסף שהרי ראובן הפועל הנ"ל הכניס כסף זה לחשבון המוסד וכפועל שלהם ולא"כ מה להו לחפש אחר הפועל הם צריכים לחפש אחר המוסד מאיפה קיבל הכסף הזה שהוא הון רב ולא חוקי או עכ"פ חשוד. ולכן אפשר שמה שעשו בקורת על החיק של ראובן אינו בשביל הדעפאזיט אלא כפי הידוע שאנשי המס א"א להם לעבור על כל החיקים ולכן הם בוחרים מהחיקים המונחים לפנים אחד מט"ו או אחד מכ' וכיוצא בו ולמי שנופל הגורל הם עושים עליו ביקורת (אדיט בלע"ז).

ואפילו אם יתברר שע"י הדעפ' הזה באו פקידי

ולא חיינו כלום צמה שהוציאו ממנו מה שהי' חייב וא"כ הכ"נ כן הוא ולכן אין על המוסד שום התחייבו לגבי ראובן הפועל כנלפענ"ד.

דושה"ט בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן רם

מסירה לסגור בבית אסורים אדם מישראל

א' בשבת לסדר להזהיר גדולים על הקטנים התשנ"ו
בני"י צ"ו
מע"כ ידידי הרה"ג ור"ח כו' כש"ת מוה"ר שמשון
שרר שליט"א רב בפלעטבוש

אחדשכ"ת ניידות,

בקשר אל השיחה טעלעפאניט בדבר העסק ביט והחילול השם הגדול באשה דחית ... אשר הושיבה את בעלה איש חרדי ... שומר המורה ומצות צנית האסורים, על שלא הסתדרו ביניהם בעניי שלום בית ובמקום להתפטר בינם לבין עצמן או ליתן לנ"ד ישראל לפשר ביניהם או להפרד ע"פ חוקי המורה הקדושה כאשר הימה אמו שקדשה דת משה וישראל, הלכה האשה לערכאות ובקשה מהשופט מה שקורין לו לו הגנה (ארדער אף פראטעקשאן בלע"ז) ושימור לה הילדים וגם שיפסוק לה הבית והמכונה וכל אשר לו ויזוה להבעל לעזוב את ביתו, והשופט הידוע כשונא דת בכלל ודת ישראל בפרט שמע לה ונתן לה אפטרופסות על הילדים, וזוה להבעל (האז הרחמן ע"פ המורה והאחר לפי דעתו של השופט ואם הצנים) למסור לה הילדים, כשנא האז עם הילדים לפרחדור של בית המשפט עם העו"ד שלו למוסרם להאם, זוה השופט לשוטרים לתת כבלים על ידיו ולסגורו בבית הסוהר עד שינתן גט לאשתו, והיות כי הפאליטיקאים הולכי בדרכי ומקום הגוים שחקקו נגד המורה בעונ"ה והווימענס ליב ויודעי דת

וגם זה הוא דוקא שיקחו ממנו צפי בגלל פלוגי צפני עדים ועיין עוד שם סי' קצ"ח ע"ש ופשוט דנידון דין אין לו שום שייכות אם דברים כאלו ולא שילם בשביל המוסד אלא מה שהוא חייב ולכן אין הו"א שיהא המוסד חייב לשלם לו.

ועיין רסי' שפ"ז בח"מ ועיין חשו' ר"מ אלשי"ך סי' קל"ד דדוקא כשהוציאו העכו"ם ממון שאינו חייב וגם אי דנין דיני דגרמי מספקא לן שם אבל מי שהבטיח את המכס וע"י סיבה חפסוהו ואפי' הי' בזה גורם אין זה מוסר ממון חבירו שהרי לא חייבו כלום מה שלא הי' חייב והגם שיש לו עליו מערומות דנלאו הכי לא היו באים אחריו מ"מ לא עשה לו כלום ועיין פסחים קי"ב ע"ב ארבעה דברים זוה רבינו הקדוש את בניו אל חדור בשכנציב ואל חבירי עמך מן המכס דילמא משכחו לך ושקלי מינך כל דאית לך.

ובספר היראה לרבינו יונה ולא מעבור על המכסים ומשם יראתך ונפשך על קרן הנצי. ובגמ' ליכא חיבת ויראתך ורבינו הוסיף יראתך כנראה שמלבד שיקחו את ממונו עוד יבא ח"ו לחילול השם שיאמרו ישראל גחלי מכס הם וי"ל. ועכ"פ כאן שהוא לא שילם את המכס וחפשוהו אנשי המכס ולא חייבוהו לשלם יותר ממה שחייב אין שום מחשבה לחייב המוסד.

וגדולה מזו מצאנו בהולך לערכאות והוציאו ממון אם הוא שלא הי' חייב ושלא כדן חייב לשלם ועיין ח"מ סי' פ"א בקופו בסמ"ע ובש"ך שם ומל"מ פ"ז מהל' מלוה הי"א וח"מ ח"מ סי' קע"ח.

ועיין ספרי משנ"ה ח"ה סי' קי"א באריכות דהמוציא מחבירו ממון ע"י ערכאות או שחייבו לו הוצאות שלא הי' חייב בלי זה הרי זה גזל ממש ומיהו אם הוציאו ממנו ממון שהי' חייב אלא שחשב להפטר מזה ע"י אופנים אבל הי' עליו החיוב אין זה בכלל ואינו חייב לשלם לו כי לא עשה כלום

ותורת ה' ודמיהם שונות והקצירו להשופט שאם יסגיר את הבעל בשביל שמסר ליתן גט לאשמו כפי החוק שחקקו אז אם יתן לה גט כהה הגט לא יהי כשר ולכן אמרו לו שיסגירו מכלומר ששט על חטא אחר ולא ישחררו עד שיתן גט וסגרו על חטא הנקרא קאנטעמפט או קארט, על שלא מסר הילדים להאם כפי פסקו הקודם בנקשה האשה לפניו ולא הניחו השופט לא לו ולא לעו"ד שלו להכניס הילדים שהיו עמו לבית המשפט ואמרו האשה ומשפחה שלא ישחררו מבית האסורים אלא אם יתן גט לאשמו בבית האסורים ואח"כ ישחררו.

ועתה לאחר שהאשה בסיוע של המסיחים היועצים שלה הלליחה להכניס את בעלה בחוץ מכמר בבית אסורים ר"ל, (לאחוזו הבעל האחוז אשר זנה ופרנסה כל השנים וילדה הימנו ד' בנים, איש נאמן לה' ולחמורו לא מעל בה ולא הלך אחר עיני יהודי שומר החורה והמלוות) נהפכה מאוהב לאויב ואיבי איש אנשי ביחו והיא יושבת בטח שענן בבעותו של החוק של ע"ז כשבעלה ואיבי הילדים שלה יושב בבית סוהר כרוצח נפשות בחוץ מכמר עד שיכנע לבו ויעבור על תורת משה ויתן לה גט בע"כ כדת השופט ויגרשנה כרצונה וכל תנאיה ופרטיה שנחתו בחוקי העמים ר"ל או שימות בחוץ מכמר ר"ל ויהי דמו ודם זרעו חיוזי לועקים מן בית האסורים, אזי לאזנים שכן שומעות, באנשים שומרי הדת (וכהה נקראת) ובאשה כשרה ואז לה לחילול השם שגרמה שהגויס יושבים ומתחזקים על עם ה' יהודים שומרי תורתו ואויביו פלילים ומתגאים שהחורה הקדושה של בני ישראל אינה מספקת ח"ו ונריכים לבא לבתי משפט וערכאות שלהם וחלחה ענמה בשופט עכו"ם לשפוט ביניהם וליכוף הבעל ליתן לה גט כדת משה וישראל (או כדת טאמים דזעפערסאן וחבריו), ואז להם להעחרים לה במשחק הזה שהגיהנם כלה והם אינם כלים.

ולאמיתת הדברים אומר אני למה לה גט כהה שאינו גט, וגם למה לה גט בכלל, והלא הליכה לערכאות גרע לה יותר משחשף בלא גט

שהרי הבא על אשה איש מיתחו בחנק ויש לו חלק לעוה"ב אבל המוסר וההולך בערכאות ומוסר אדם מישראל בערכאות אין לו חלק לעוה"ב והבא על א"א אסור להרגו בלי רשות ב"ד ועדים וב"ד סמוכים מה שבה"ז ליכא והמוסר ההולך בערכאות מזה להרגו אפי' בזה"ז כמבואר בח"מ סי' שפ"ח במחבר ורמ"א שם ואפי' בלא התראה אם א"א להחרו ופיין ברכות (נ"ח ע"א) ר' שילא וכו' אי הכי בר קטלא הוא אמר להו אכן מיזמא דגליין מארעין לית לן רשותא למיקטל ולבסוף קיבל רשות ממלכא וקטלי על שהי' רוצה למסור ואמר האי רודף הוא הוא והחורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו מחייה בקולפא וקטליה, וכן עשה רב כהנא (ב"ק קי"ז) כהיה גברא דהוה בעי אחוי אחיבנא דחבריה אחא לקמיה דרב א"ל לא תחוי ולא תחוי א"ל מחינא ומחוינא יחיב רב כהנא קמיה דרב שמטיה לקועיה מיניה פרש"י לקועיה שבר מפרקמו וקרי רב עליה בניך עולפו שכנו בראש כל חולות כחוצא מכמר (ישעיה נ"א) מה הוא זה כיון שנפל במכמר אין מרחמין עליו אף ממון ישראל (וכמוכן שבמדינתנו אין לנו רשות להרוג שום אדם מבח דניא דמלכותא ואזי רק כותב דין חורה היכא דאין המלכות מקפיד לבער הרשעים המוסרים ממון וכ"ש נפשות מישראל בערכאות של עכו"ם מן העולם).

הנה אפי' אומון ישראל שרצה להראות מזה להרגו וכ"ש להכניס אדם מישראל בעצמו וק"ו בן בנו של ק"ו על אשמו למסור בעלה ואזיהם של ארבע ילדים או חמש בחוץ מכמר בבית האסורים וכבר אמר דוד המלך ע"ה ולא עוד אלא כשאני עוסק בנעשים ואהלות אומרים לי דוד הבא על אשה איש מיתחו כמה ואומר להם מיתחו בחנק ויש לו חלעוה"ב אבל המלכין את פני חבירו ברכים אין לו חלעוה"ב (סנהדרין ק"ז ע"א) ועיין ש"ע ח"מ סי' כ"ו דהמחזיקים ביד ההולך לפני עו"כ מחרימין אותם (ריב"ש סי' ק"ב), ועכשיו לאחר שכבר יושב בבית האסורים כמה ימים ושבת קודש בינתיים שגרמו לו לכמה חילולי שבת וזער,

סימן רפא

עוד להג"ל

בעל שנאסר בבית האסורים אי יכול ליתן גט

והיות שפטו אלי האם של הנאסר הנ"ל וגם רב גדול אחד ועוד כמה אנשים להגיד להם אם כה"ג יכול הצעל ליתן גט ואם הוא כשר כיון שהוא מחמת כפיית השופט ונפרט צבית האסורין, או שצדקו הטוענים דכה"ג לא היה כפי" אלא מן הצד ולפענ"ד פשוט דכה"ג הו"ל גט מעושה ע"י עכו"ם והגט אם יתן או שנתן כבר הרי הגט בטל ופסול לכ"ע ואסורה להנשא בגמ' כהה, ואם ח"ו חקבל גט כזה וחנשא בו הרי היא מחמת הצעל השני כאלה אים שזנחה וצניה ממזרים ולא ממזר מספק ומדרבנן אלא ממזר ודאי ומדאורייתא יש לה דין אשה שזנחה ונאסרה על צעלה ועל צועלה והראשון נותן גט דאורייתא והשני גט דרבנן וכל הדרכים האלו בה, (ע"ן יצמות פ"ו ע"ב ובש"ע א"ע סי' י"ז סעי' נ"ו וסי' ד' סט"ו ובאה"ט שם סקכ"א) האשה שהלך צעלה ואפרש שיחתי.

בבר כחצתי במקום אחר דכל כפי' שצא ע"י ערכאות אפי' ע"י לזו ב"ד להם אכתי הו"ל גט מעושה ע"י עכו"ם דכל שהכפי' ע"י הערכאות וע"פ חק שלהם והשופט מטיל עונש צבית אסורין ואח"כ צאים שוטרים ועושין בשליחות השופט חובטין אותם ומטילין שלשלאות של ברזל וכיוצא בו חורקין אותם לצבית האסורין ולא שומעין כלל למה שישראל אומר אלא הכל צלזו השופט העכו"ם והחק שלהם אליו חשמעון וגם לא מחכונים כלל לעשות כפי מה שהישראל או הצ"ד של ישראל צוהו אלא הם עושים לפי שהשופט והחק מצוה אותן ולכן לעולם כפי' כזו הו"ל עשוי עכו"ם ולא היה בכלל

המשפחה של הצעל פנו אל הגורמים לסגירת אחיהם ולועקים אליהם על החמם ומסירה ורצחיה ומי נתן למשיסה יעקב ישראל לבחיים משיבים כן טוב ויפה לו ואדרבה לא ייחוו לו ללאות מצית האסורים עד שיחן גט לאשמו צבית האסורין יחזוב ויחזום ויגרש ואם יתן גט לאשמו צבית הסוהר אז יאמרו להשופט לבטל העונש וישחררו מצית האסורין.

והגם כי אינני צריך להאמין שח"ו שמי שהוא יחזיק די עושי רשע ומסגיר צני ישראל צבית האסורין ועוד שיש מחזיקין בהם לעשות כן, וגם מי אנכי להתערב בדבר מ"מ כיון שצאו לפני וצוחים על החמם הנעשה להם וליכא דמשגח בהו וגם שיש בזה התערבות מח"מ אשר אי חס על כבודם וכבוד ה' הסתר דבר ושהכל כביכול ציער עם רבנים חרדים והם יעלו ליתן הגט צבית הסוהר ונחזרר אללי על אחיחא הדברים שהיו פה אח הצעל עם הרה"ג ... שליט"א ואמרו לי שהצטיה במעמד הרה"ג ... שלאחר שיצא מצית האסורים יתן הצעל גט ואפ"ה לא שמעו לו, וחוששני מחטאת לעמוד מן הצד ושלא אלכוד בעון מחזיק הולכי ערכאות או מקייע להם שצב ואל חפשה, וע"ן שצח (נ"ה ע"א) רב יהודה היה יחיד קמיה דשמואל אחאי ההיא איתחא קא צוחה קמיה ולא היה משגח בה ח"ל לא סבר לה מר אטעם אזנו מעקת דל גס הוא יקרא ולא יענה ח"ל שיננא רישך בקרירי רישא דרישך בחמימי הא יחיד מר עוקבא אב"ד ואפ"ה כחצו החוס' (ב"ב י' ע"ב) ד"ה עליונים פי' ר"ח דאמרו הגאונים שקבלה צידם רב מפי רב דעולם הפוך היינו שראה שמואל דהוה יחיד קמיה דרב יהודה תלמידיה משום דמיחה בשמואל צפ' צהמה המקשה וכו' דח"ל רב יהודה לית ליה למר אטעם אזנו וגו'.

לאחר גירושין וליתן לה הנזק אף נגד רצון הנזק והנזל המגיע לו ע"פ התורה.

ועיין א"ע סי' קל"ד ונפת"ש שם סי' כ"ג המשכנות יעקב סי' ל"ח וההנחות קודם כתיבת הגט שיסורו מעליו כל המכריחים כל זמן שלא עשו בפועל לבטל ההכרח אין לסמוך על זה ועיין עוד שם דכל שהכפי' על דבר היחה שלא כדין (כלומר כדין חורה) מקרי אונס ומחלק בין הזכירו הגט או לא הזכירו ע"ש וגם בין אונס ממון לאונס הגוף ובאונס הגוף כ"ע מודי דהוא אונס אפי' בדבר אחר ע"ש וזית הסוהר ודאי ו' אונס הגוף וכן לקיחת הנזק גרע מאונס ממון ע"ש. ובפרט מזונות אשתו לאחר שנאגרשה שאינו חייב לה כלום עיין א"ע סי' ע' דהלכה פסוקה הוא שאין האיש חייב במזונות אשתו אלא כשהיא עמו, ובנ"י שם דלא חיקון לה רבנן מזונות אלא כשיושבת תחתיו ומשמשהו, ובסעי' שם שאפי' במקרה שחייב הנזל ע"פ ב"ד ישראל בגט א"א להוציא מנכסיו יותר מחקופת ששה חדשים כמבואר בא"ע שם סי' ק"ז ובח"מ וז"ש שם, ועיין בחש' הגרי"ש אלישיב שליט"א מ"ח סיון תשנ"ג, ובספרי גט מעושה הארכתיו בזה.

ולכן היכא דהאשה הביאה את בעלה לערכאות בנידון הפירוד שרצה להחפיד ממנו ולנתק האישות וליקח לעצמה כל מה שבידה הילדים והרכוש והנזק וכסף החזקה ועוד ועוד ולהחגרש הימנו ובמקום ללכת לב"ד ישראל הלכה לשופט עכו"ם ומבקשת לכופ אוחו ע"י ערכאות על דברים שע"פ התורה ה' פטור והיא יודעת שהשופט יטיל עליו עונשים שלא כדין חורה וגם ליקח ממנו הילדים (שכל אשר לו יתן בעד נפשו שהילדים בכלל נפשו הם ואולי יותר מזה ובגמ' ב"ב דף קל"ז נחלקו ר' יוחנן ור"ל אי אוהב אדם את בנו יותר מגופו וברש"י שם ועיין שו"ת מוהר"י ברוגא סי' קל"ח בא"ד ואתה תחזה ונס' מדבר קדמות מערכה ה' אות ל"ז ובגמ' כתובות ע"ט ובירושלמי פ"ט דנדרים איפליגי ר"ע וכן עוזי ועיין משנה

מה שעכו"ם עושה מה שישראל מצווה. והגם שהשופט אומר עכשיו, לפי שלמדוהו או לא למדוהו לומר שמתגירו לפי שלא נהג כבוד לו ולזית המשפט שלו (בלע"ז קאנטעמפט אף קארט), אבל הקאנטעמפט נמי חלק מהמשפט והחיק הזה שהאשה מנהלת נגד בעלה ואין זה דבר אחר שהי' חייב הנזל ממון לה מאיזה הלוואה אלא קיחת הילדים נמי פסקו של השופט הוא שלא ע"פ התורה וב"ד ישראל וגם כי השופט אומר כפי' שאינו משחררו עד שיתן גט והנה תלה ההסגר והשחרור בגט וכופהו ליתן גט חה כפי' ממש על הגט ולא מן הנזל לכ"ע חה ברור מאד.

ומה שאמרו כפי' מן הנזל לא היו כפי' הייט כשכופין הערכאות אדם מה שהוא חייב ממקום אחר וכופין אותו על חובו, ולמשל ראובן חייב לשמעון מנה וזא שמעון וכופהו לראובן שישלם לו הכסף ע"י ערכאות בהיתר והלה חייב לשלם שוב אמר לו שמעון שימחול לו על חובו אם יגרש את אחותו דינה והסכים לזה כה"ג מקרי כפי' מן הנזל שהרי בידו לשלם חובו שהוא חייב מדין חורה ולא יתן הגט ואם ישלם המנה אז השופט ישחרר אותו ואין לו שום כפי' ליתן הגט וכיוצא בזה ולכן הוא כופה עצמו בשביל הכסף שימחול לו ראובן אבל היכא שאין עליו חוב כסף לאחר ושחרו השופט להכות אותו שיתן כסף או שיקחו ממנו הנזק ואם לא יתן מכהו ורודהו ומניחו בבית האסורין רק אם יתן גט ישחררו פשוט דהיינו כפי' ממש ולא מן הנזל ועיין מרדכי (פ"ג דשבוועת) שכתב בשם הר"י דהשבוועה והברית שקבלו אבותינו בערבות מואב הו"ל מודעה רבה עלה כההיא דהר סיני שהיו יראים פן יניעם במדבר עוד ולא יכניסם לארץ, ועיין שו"ת מהרי"ק (שורש קפ"ה) ושו"ת מהר"א לתה"ד דכה"ג הו' כפיה ממש, ובשו"ת מרן הח"ס ז"ל א"ע סי' א' האריך שם דהיכי דהאשה רוצה להוציא מבעלה מה שאינו חייב ע"פ התורה אינו חייב לגרשה כלל, עד שחרצה לקבל מה שמגיע לה ולא עשו כחה בגיטין יותר מכח הנזל אפי' לאחר תקנת רגמ"ה ובפרט לחייב הנזל לשלם לה כסף

השופט אם חתן לי גט, או יבוא אחרים ויגידו לו שאתה תוכל להצילך מהמכות והכאות והעונשים אם חתן גט והנשים וממוך לאשתך וכי יש לך גט מעושה גדול מזה פשוט שזה גט מעושה שהוא בטל מה"מ ולית דין זה לדין נשש דזה הוא מה שהמורה אסרה שלא תחלה ענמה בעכו"ם ומאי איכפת לן באיזה אופן שהוא.

ובנידון דידן הכ"נ הרי היא הלכה לערכאות ובקשה מהשופט לסגרו ועדיין עומדת במעלה ומורדה ואומרת שיתן לה גט דוקא בבית האסורים ואפי' אם ינמיח שיתן כשיצא מהבית אסורים סירבה בזה אלא דוקא בעודו בבית האסורים וגם בקשה הילדים וגם הבית שלו ועוד כספים ולורקו מצינו שע"פ המורה לא ה"י מחויב ליתן לה כסומין של ממון להחזיקה וכיוצא בו שלא חייב ע"פ המורה כלל וכלל, ועוד ליקח ולמסור לה הילדים שלו נגד רצונם ונגד המורה ונפרט שהם כבר גדולים בעלי דעה לעצמן ובידם לבחור לדור במדור כרצונם וצא השופט והטיל עליו חיוכים וחייבו שלא ע"פ המורה ולקח הילדים ממנו וכשלא נכנע ולא קבל את הכל או אפי' קבל רק לא לפי הבנתה (וגם הביא הילדים להבית המשפט) וכשצא עם העו"ד שלו לבית המשפט עם הילדים מיד סגרו אותו ולא הניחוהו ליכנס אפי' לבית המשפט וזה לסגרו בבית האסורין (וכפי שנחזרר להם שהוא ע"פ בקשת הפאליטישאן שכך אפשר לכופו וגם מעכ"מ רמז לזה בדברי אמו) דבר פשוט דכה"ג הו"ל גט מעושה ולא הוה כפי מן הנד כלל.

איברא שכן כחכו להדיא שני גאוני הדור מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א ולהנחל"ח הגרש"ז אריערבאך זצ"ל במכתבם ח"י סיון התשנ"ג שכתבו שאם הגט ניתן תחת לחץ של הפסד ממון מרכושו או לחצים כבדים אחרים יש לחשוב בזה שזה גט מעושה ובי"ד לא יתן את ידו לסדר גט כזה, ע"ש, וכ"ש וק"ו שאם יקחו בניו ממנו שמגיעין לו ע"פ המורה אין לך כפייה גדולה מזו והרי אפי' מפחד ויתן תחת לחץ של הפסד ממון מרכושו או לחצים

הלכות גדולות כמובות ק"י ס"ו) וכיוצא בו ותעשה הכל לכופו בעונשים ולסגרו בבית אסורים ואח"כ תעשה קטניא או מקודם עם השופט שאם יתן לה גט יספור אותו מן העונשין והמסגר ויתן לה כל מנוקשה הילדים אשר חתן ה' אותם ימסור לה ויקח מהאב הילדים והמנוה של חינוך שמוטל עליו, וחייב ממון להחזקתם וגם החזקתה לה מה שלא מגיע להם ע"פ המורה וכ"ש לאשתו המגורשת לכ"ע אינו מגיע לה לאחר גירושין, וגם לאחר שעזבה אותו או גירשה אותו מצינו ע"י ערכאות וקבלה את הכל שלא ברשות המורה אלא ברשות השופט וחוקות בלתי חוקיות, (כי באמת מלך הישר החק הזה שהם חקקו אין לו חוקף שהוא נגד חק המדינה של פרודת הדת עם חוקי המלכות) פשוט דזה לא הוה כפייה מן הנד, אלא כפייה ממש ע"י ערכאות בעכו"ם.

והגע עצמך שמעון יש לו אשה ושמה דינה והיא רוצה ליקח הילדים מצעלה וכל שיש לו ולהתגרש הימנו ושמעון אינו רוצה לגרשה שאינו רוצה להחריב את ביתו ולעשות בניו יתומים בחיי הוריהם וגם לשבור את עצמו ועסקיו, וצא ראובן אחי דינה ושכר גוי להכות את שמעון מכות גדולות עד למיתה על לא דבר ושבו יצא ראובן ויאמר לשמעון אם חרטה שאילך מן הגוי אז תכתוב גט לאחותי דינה ואני אציל אותך מהמכות וכל זמן שלא תכתוב הגט ותתן הגוי ימשיך להכותך והעכו"ם שמכה אותך לא יאמר לך שחתן הגט אלא לשם הכאה אפי' ימות אותך ולי לא איכפת היש לך כפייה גדולה מזו, וכ"ש כשתעשה כן דינה אשתו שתשכור עכו"ם להכות את צעלה שמעון או שתשכיר עדי שקר ותביאם לערכאות ויעידו על צעלה שרצה להרגה או להכותה מכות אכזריות או שהיא בענמה תעיד כן והשופט יאמין לה ע"פ חוקי המלכות וחוקי הוועמנס ליב בלע"ז וחלושי הדעת הנמשכים אחר העמונים ולא יודעים ולא משגיחים בדעת מורה הקדושה, ויסגרו בבית הסוהר או שתעשה בפירוש קטניא עם השופט ושבו חלק האשה לבעלה ותאמר לו אני יכולה להצילך מן העונש שהטיל עליך

כבדים אחרים הו"ל גט מעושה ולא אמרינן דלחן ממון הוא לחן מן הנד ולא הוא כפי אלא מן הנד דלחן זה הוא לחן עליו וחמת הלחן הוא מסכים לגרש, וכ"ש שלוחאים עליו ליקח גם את בניו וגם כבר סגרוהו בבית האסורים, ומה שטוענין שהסגירה הוא עונש מן הנד מפני הקאנטעמפט אלו דברי פטפוטי בעלמא או שגגה או בכלל בלתי ידיעה שהרי פשוט שאם לא חנקש האשה הסגרחה לא יסגיר השופט בבית האסורים ועל מה נקשמה להסגיר אוחו על לקיחת הבנים הימנו שפסק השופט שלא כדן תורה והכל חלק מהכפי ואין זה דין של שני דברים ואין לך כפי גדולה מזו.

וידידי הרב הגאון מהרא"ל זלצערמאן שליט"א ראש כולל דשיבתנו העיר מדברי החלקת יואל בדיני אונס ענף ה' שכחנ ועמה אבאר מה שמצינו מאל בניטין שהאשה חופסת מעות הבעל ואינה רוצה להחזיר עד שמגרשה, וברור דזה הוא גט הניתן באונס דהרי אונס ממון ג"כ הוא אונס כמו שהוכיחו החוס' (ב"ב דף מ"ח ע"א) והאר"י שם בדברי רבינו ירוחם נתיב כ"ד סוף מ"א ומש"כ עליו החו"ג (סי' קל"ד סק"ד ד"ה דלא) וסיים היואל ממש"כ דהיכא שאונסקן הבעל לגרש אף באונס ממון מ"מ כל שמזכירין לו שיגרש הגט בטל ע"ש והנה פשוט ופשיטא ליה דאפילו בישראל שהאשה בעצמה חטפה ממנו שטרות ואינה רוצה להחזיר לו עד שמגרשה הרי הגט בטל אפילו גירש כיון שהזכירו לו שיגרש ויחזירו לו הו"ל מגרש באונס.

סימן רסב

עוד להנ"ל

ישוב לדברי הרמב"ם פ"ב מהל' אישות

ובדוליה מזו כחז רבינו הגדול הר"ן ז"ל כחובות דף ע' ב"ה באומר לה לאי וכו' שכחנ לישב פסקי הרמב"ם פ"ב מה"א בהמדיר את

אשתו ממחין לו ל' יום וחמה עליו מגמ' דאמרו בזה"ל דלא מצי מדיר אלא באומר לה לאי מעשה ידך וכו' וכו' הר"ן ז"ל שהביאו לומר כך דלא אשכחן דאלמוה רבנן לשעבודה דידה רק לשעבודי' דידה והטעם דאלמוה לשעבודי' דבעל דאל"כ ינטרן לגרש בע"כ ואיש אינו מוציא אלא ברצונו ופי' הנ"ח מאחר שלא יחרצה הבעל למחול על מעשה ידיה שנדרה עליו בקונס א"כ יהיה מוכרח לגרשה שלא ברצונו אלא מחמת נדרה אבל שעבודא דידה ביפר או יוצא ויחן כחובה סגי דאע"ג שאינו מתרצה להפר נדרו ויכספוהו להוציא כפייה זו כדן הוא ואע"פ שהוא נותן גט בע"כ והגט כשר משא"כ כשהיא פשעה ונדרה שהיא גורמת שיגרשה בע"כ הוי גט מעושה ודומה לזה כתבו הגאונים שלא לכופ את האיש לגרש באומרת מאיס עלי דהוי גט מעושה עכ"ל.

גם החילוק שכחנ אבל שעבודא דידה ביפר או יוצא ויחן כחובה סגי דאע"ג שאינו מתרצה להפר נדרו ויכספוהו להוציא כפייה זו כדן הוא ואע"פ שהוא נותן גט בע"כ והגט כשר, והטעם שהרי ה' צידו להפר ואם לא הפר הרי כופה עצמו בזה שאינו מתרצה להפר וזה הוי כפי מדן ולא מצדה אבל היכא שאין לו ברירה ועל ידי זה כופין אוחו לגרשה הוי ליה גט מעושה ובטל או פסל והוא נקודה נפלאה.

ומעתה ק"ו מהחם לדידן, ומה אשה שנדרה בקונס שלא ליהנות ממעשה ידיה אלמוה חכמים שעבדיה דבעל שלא יחול נדרה דאם לא כן אלא יחול נדרה והבעל לא ירצה למחול מעשה ידיה שמגיע לו ויהי מוכרח לגרשה שלא ברצונו אלא מחמת נדרה והו"ל מעושה כיון שהיא פשעה ונדרה על מעשה ידיה ונמצא שהיא גורמת שיגרשה בע"כ כה"ג הוי גט מעושה ולא אמרינן שהוא בעצמו כופה עצמו לגרש שהי' לו שלא להקפיד אלא למחול ובכל אופן לא לקחה כלום הימנו באונס ואינו מפחד שיטיל עליו השופט עונשים או בית אסורים ואפילו לא שלא באונס ואינו כפי כלל בפועל אלא שמוציאה

בר מן דין הרי כאן הקאנטעמפט אוו קארט מה
שהוא כניכול אומר הרי הוא ג"כ צענין של
הגט וכפיימו והוא טוען ואומר שהוא צשכיל שלא
הניא הילדים ומסר אותם לאשמו והרי לקיחת
הילדים הימנו הוא חלק מהכפ"י לגרש דעל מה
שהשופט פסק ליתן לה הילדים וליקח אותם הימנו
כל זה הוא הכפ"י על הגט ואין זה שום כפ"י מן
הנז אלא כפ"י אחת ומעשה רשע לכופו אותו ליקח
הימנו הילדים ולשלם אלימאני וליחן גט (וכבר
כחצתי בסמוך דאונס הבנים גרע מאונס ממון)
וכ"ש ליקח הבנים הימנו לגמרי שאין לך אונס גדול
מזה) ושהיא חנשא לאחר עם גט פסול ובעלה
הראשון יחזיקם והיא חשב עם השני וחשמה וע"ז
אמרו בגמ' (גיטין נ"ח ע"א) מעשה באלדס אחד
שנתן עיניו באלשת רבו מה עשה נתן לו כסף
בהלוואה וגירשה והלך ונשא ואל הי לו לפורעו
אמר לו בל ועשה עמי בחובך והיו הם יושבים
ואוכלין ושוחין והוא הי עומד ומשקה עליהן והיו
דמעות נושרות מעיניו וטפלות בכוסיהן ועל אותה
שעה נחמם גור דין ע"ש.

ומה"ט לללמי למעכ"ת שליט"א והחלטתי לכתוב
מכתב זה אם ישמעו לי ישמעו ותבא
עליהם ברכה, ואם לא ישמעו לי ילכו בשירות לבס
והמורה יורה כן קורר ומורה, אעפ"כ אמרתי
להעלות הכתב מכתב מחאה שאין לזה שום היתר
ללכת לערכאות ולקבל גט מעושה מן העכו"ם ולחלל
השם ולא יהיה להם פתחון שלא מיחה בהם אדם
מעולם והשומע ישמע והחדול יחדול. וכיון שטועים
שים רבנים שמסייעים אותם בדבר (כמו שזיינתי
לעיל) ושאלו למה מורי הוראות ואמרו דכה"ג לא
מקרי גט מעושה ע"י עכו"ם כיון שהכפ"י הוא מן
הנז כלומר שהם אמרו להשופט שיאסור אותו על
קאנטעמפט אף קארט וממילא עליו עונש חוקי מה
שלא נוגע להחיק שיש עם אשמו ואם יסכים ליתן
גט אז יבטל נמא שאין הכפ"י כאן על הגט אלא
על הקאנטעמפט של הבית המשפט אלא שהוא
בעצמו כיון שרצה ללכת מבית האסורין כופה עצמו
ליחן לה גט וכה"ג לא היו גט מעושה ע"י עכו"ם,

מעשה ידיה ע"י קונס שאינה יכולה ליחן לו מעשה
ידיה שאכתי אינו ממון כלל אלא שלא מעשה לו
מלאכה ועכ"פ לא יחייב לוונה כה"ג שאסרה בקונס
מעשה ידיה על בעלה אבל היא יכולה ליהנות כ"ש
כשהאשה הולכת לערכאות ומבקשת מה שלא מגיע
לה מבקשת כסף והילדים וגם מבקשת לכופו לכל זה
והשופט שומע לדבריה והניאו בבית הסוהר ולא
יניחם ללכת עד שיתן לה גט וכל שאר דברים
שפסק לה שלא כדן הבנים והכסף היש לך כפ"י
גדולה מזו, חה פשוט מאד.

וק"ו בן בנו של ק"ו בכפ"י ע"י עכו"ם ליקח
הבנים ולהניא הימנו מעות שלא כדן מורה
וליתן גט בבית הסוהר וכנידון דין שצאופן אחר
לא יניחוהו ללכת מבית האסורין ואומר כפ"י שאינו
מניחו רק אם יתן גט אין לך גט מעושה ע"י
עכו"ם וערכאות יחר מה והגט אם יתן בבית
הסוהר בטל ומבוטל ואפ"י רח הגט אין בו ואפ"י
לכהן כן נלפענ"ד פשוט וברור ולא הי לי להאריך
בדבר רק כחצתי להניא מפי הטועים שמערבין
כפ"י מן הנז עם כפ"י מזמינים ומכחישים לו ע"י
ערכאות ועכו"ם. ועיין בדומה לזה בשו"ת
המיוחסות לענין אונס שאם מי שהוא יסלם לגוי
להכותו שיאכל איסורים ודאי לא היו אונס דאונס
כמשמעו ולא מה שיעשה אונס וכן הוא כאן והבן
והאדם יראה לעינים וה' יראה ללבב.

ועיין בכורות דף ל"ה מעשה בזכר של רחלים זקן
ושערו מדולדל וראהו קסטר אחד ואמר מה
טינו של זה אמרו לו בזכר הוא וכו' נטל פיגס
והרס אותו ובל מעשה לפני חכמים והחירו ואחר
שהחירו הלך והרס באומי בכורות אחרים ואסרו וכו'
זה הכל כל וכו' ועיין גיטין (כ"ג ע"א) גט שכחצו
עכו"ם וישראל עומד על גביו פסול לדעתמי
דנפשי קעביד עכ"פ לפענ"ד פשוט דכה"ג הו"ל
גט מעושה ממש לכ"ע ולא מקרי כפ"י ע"י הנז
במה שזמזמיים לו שיכופו בכפ"י שלא מן הדין חה
פשוט. ואשמח מאד לשמוע דעת האומר להיפוך
ומה טעם יש בו, ואי יש בו טעם לשבח או לפגם.

אכל האמת אינו כן אלא הוא כפיה ע"י עכו"ם
ממש.

סימן רסג

איסור ערכאות בזמנינו
דיני מוסר

ב' לסדר דבר אתו קשות התשנ"ד בנ"י יצו"א
מע"כ ידידי הרבנים הגאונים יושבי על מידון גודרי
גדר לפרצות התורה בק"ק מאנסי נ"י וביד"צ מיסודו
של כולל הרבנים וכל חברי גדולי הרבנים אשר יקבו
בשמות כל אחד לפי מהללו

אחדשכ"ג כבוד והוקרה לכל אחד ואחד כפי
הראוי לו, שליט"א.

א) קבלתי חכרין מכחנים בהיומי באלנו הקדושה
ועכשיו כשחזרתי ראיתי וחרגו צטני
דדבר ששאלתם בענין הכואב אשר בעונ"ה בזמן
האחרון במדינה זו הותרה הרצועה שכל אחד ואחד
צידו להחיר איסורים בכשרות וצפרט בענין ערכאות
של גרים אשר נפרץ מאד ונעשה להם כהיתר גמור
והוא עון פלילי בכלל אצוריהו דע"ז או ע"ז ממש
עין בח"מ ס' ח' וס' כ"ו וכבר הארכתי הרבה
בזה בכמה מספרי וצפרט לאחרונה שהוצאתי קונט'
בענינים אלו בגט מעושה בערכאות שחקקו מחוקקי
החוקים פה במדינה נוא יארק שהוא חולדה ויאל
דופן מהיתר הזה שהחירו ערכאות ש"ג ונעשה להם
בית משפט אי לי אס אומר אי לי אס לא אומר
שאפי' אנשים נקראים רבנים מחשבים בערכאות
יותר ח"ו מבתי דיני ישראל ומיעצים לשומרי תורה
ללכת לערכאות והם בכלל מקיחים ומדיחים.

ואולי על זה נמי אמרו (ע"ז ח' ע"א) חניא ר'
ישמעאל אומר ישראל שצחול' עובדי ע"ז
בטהרה הם ותמוה ח"ו על בני ישראל שצחול'
לחשוד בעצודת כוכבים, והאלמנט להנ"ל הרי אמרו
אלה המשפטים אשר תשים לפניהם ולא לפני עו"כ
וכל המציא דין מדיני ישראל לפני ערכאות שלהם
מחלל את השם ומיקר את האלילים להשכיחם

בקיצור נידון דין יש לו דין כפי בערכאות
והסגרת אדם מישראל ומסירתו לחוא
מכמר מקום סכנה ממש וכל העושה כן או יש לו
יד וסייע בדבר הרי נטפל לעושי עבירה והרי בכלל
מה שכחז הרמ"א ח"מ ס' כ"ו בכל המסייעים
שהם בכלל החרם ולא יאלו מחלל זה שיעשו חסונה
ויחקקו את אשר שחחו וצבקשו ממו מהבעל שגרמו
לו כל הצער ולא יהי אחרי וימחול להם ומהיום
והלאה מאד מאד צריך לזהר שלא להכניס ח"ו
החורה ביד הערכאות העכו"ם והשופטים ר"ל אשר
כל צאיה לא ישובין ולא ישיגו ארחות חיים וצפרט
בזמנינו דרכו המורים ומיעוטים היודעים וצפרט
בעיני גיטין וקידושין שאפי' גדולים פחדו מלפשוט
יד בדברים כאלו שהם טוגעים לשלמות ישראל
ולקדושת ישראל מי יכול לומר זכיתי לבי.

ואם כי ודאי יש חיוב לדאוג עבור נשים עגונות
וצריך לעשות כל מה שאפשר כמו שעשו
אבותינו אלפיים שנה עקוט דדור אכל ח"ו מעולם
לא הכניסו עיני אישות וגיטין וכיוצא בערכאות
ושופטי גרים ישיגו הגיטין והקידושין לעם ישראל
או לו לדור שכך עלתה בימינו שאם יש אחיה דבר
מיד הולכין לשופטי הגרים שהם יפסקו בזה וכמו
שראיתי בעונ"ה בענין אחר כידוע למעכ"ת או לי
אס אומר אי לי אס לא אומר וצדיקים ילכו כס
ופושעים יכשלו כס.

* (עין דף ח"א חש' המהרש"ל בנדון גט מעושה ע"י ישראל)

אלו דברי ידידו מוקירו בלתי מכירו דושכ"ת ומבקש
סליחתו על הטרידו ושמחתו לראות שיש לו בן ת"ח
וחכם לידידי היקר עוסק בצ"צ באמונה הרה"ג מוה"ר
משה שליט"א וי"ר שאב ובנו יזכו לאריכת ימים
ושנים רשנים ורעננים וחכות התורה והמצות יגן
עליהם ועלינו ונזכה לביאת משיח צדקינו בלב ונפש,
מנשה הקטן

מכירין (או מכירין ביותר) לרב אחד בעיר אחרת והמיר רב פלוני לאשה ללכת בערכאות ולהביא את בעלה לפני שופטי עכו"ם והבעל הוא איש שומר המורה וקבל עליה לפי הב"ד ובקש עוד את אשתו שחבא אמו לד"ת והיא מסרבת באמרה שיש לה הימור מרב פלוני ללכת לערכאות, והיות כי הוג הנ"ל מחושבי העיר מאנשי והבעל עדיין דר שם והבעל מעולם לא החזין לפני הרב פלוני ולא שמע הרב פלוני רק טענת האשה ועל זה המיר לה ללכת לערכאות, וכבר הארכתי בכמה מקומות דאפי"ר שיתנו הימור ללכת בעש"ג בלי להזמין שמי הנדדן רק בשמעו נד אחד, הרי אין להימור זה שום שויות וערך והימור כזה לא שמענו ואינו הימור.

והיות כי האחריות מוטל עליהם שהם רבני העיר ... להציל עשוק מעשוק ולכרר הענין על נכון ולכן כחבו מכתב בקשה לרב פלוני הנ"ל להודיעם על מה הוטענו אדמי ההימור שנתן כיון שהבעל מוכן ללכת לדן מורה, ולא זאת אלא שהבעל חובע האשה לדן זה זמן וזמנים טובא, ולכן אולי יש להרב ידיעות אחרות שלא הגישו להב"ד ולכן המיר או שהוא חסרון ידיעה בפרטי המציאות הענין ורצונם להפגש יחד לכרר הענין על בוריו ולא יתחלל שם שמים, או שיחזור בו מהמירו שנתן שאין לו על מה לסמוך להמיר ללכת בערכאות, בלי לשמוע שמי הנדדים, וע"ז הסכימו כל רבני העיר ... שליט"א וחתמו חמש עשרה מהם, מלבד שעוד כמה רבנים עסקו והסכימו לדבר אף שלא חתמו על המכתב.

ולתמהוון הרבנים דק"ק ... הרב פלוני חזר וכתב בחלונה על שלא התקשרו אמו לדבר עמו ולכרר הדברים מקודם שכתבו המכתב גלוי וכתב שאינו מוחל להרבנים על מה שכתבו לו מכתב קודם שבררו מאמו על ההימור.

שוב קבלו רבני ... טעלעפאן מרב חשוב ממקום אחר שדיבר עם האשה הנ"ל שחלך לד"ת שעבירה גדולה הוא ללכת לערכאות ואמרה שלא תשמע רק מה שיאמר לה ר' שמעון נ"י וישנו בפי

שנאמר כי לא כזרנו נורס ואויצנו פלילים כשאויצנו פלילים זה עדות לעילוי יראתם, וזה שהמירו ללכת בערכאות הרי יש לו הימור אבל הוא עובד ע"ז בטהרה שהוא בכלל עובדי ע"ז שעצם ההליכה מייקר את יראתם. והמחיר ללכת הרי הוא מחיר לעבוד ע"ז ח"ו והרי הוא בכלל מסית ומדיח לאחר ע"ז. ועיין רש"י פ' משפטים ורמב"ן שם ואע"פ שהזכירו חכמים שמי הכחות האלה באחת יש הפרש ביניהם שאם ראו שמי בעלי הדין לבא לפני הדיוט שבישראל מותר הוא ובדקנלוהו עילויהו דיע דין אבל לפני העכו"ם אסורין הם לבא לפניו שידון להם ביניהם לעולם, ואפילו היו דיניהם כדינו לאותו ענין ע"כ. ואנרף בזה מה שכתבתי בענין זה.

ורצו דלמדתי מדברי הרמב"ן ו"ל עוד דבעכו"ם ערכאות לאו דוקא אלא אפילו עכו"ם הדיוט ואינו ממונה מן הערכאות נמי אסור לדון לפניו אפילו הסכימו שמי הנדדים ממה שכתב ו"ל ואע"פ שהזכירו חכמים שמי הכחות האלה באחת יש הפרש ביניהם שאם ראו שמי בעלי הדין לבא לפני הדיוט שבישראל מותר הוא ובדקנלוהו עילויהו דיע דין אבל לפני העכו"ם אסורין הם לבא לפניו שידון להם לעולם, ואפי"ר היו דיניהם כדינו לאותו ענין ע"כ.

הנה שחילק דין הדיוטות שאין לו דין ב"ד שהדיוט שבישראל אם קבלו עליהם לדון מותר הוא ודינו דין, אבל לפני העכו"ם אפי"ר הדיוט אסורין הם לבא לפניו שידון להם ביניהם לעולם ואפי"ר היו דיניהם כדינו ו"ל אי זה בכלל ערכאות או קחם אסור מדין לפניהם ובערכאות יש עוד איסור מדין ואויצנו פלולים והבן. ועיין סנהדרין פ' ד"מ ד"ג נהרג בדיון אחד וברמב"ם פ"ט ופ"י מה' מלכים ועיין חינוך מורה כ"ו וכת"ז ס"ר פ"ד ושו"ת משנה הלכות ח"ו ס"ר רנ"ה.

ב) ומעתה נידון שנשאלתי בזה מעשה, בראובן ואשתו דינה, מעיר ... דלא מיחדר להו ובקש ראובן את אשתו ללכת אמו לד"ת לב"ד ... והאשה סירבה ללכת לד"ת והלכה במקום שאין

במקום שאין מכירין להטעות רב ומנקשים ממנו לחזור מההיתר שנתן, ובמקום להיות שמח וליתן שבת להשם ית' על שעוררו אותו מן השמים וגלגלו זכות ע"י זכאין רבני ... שליט"א על השגגה שיצאה מתחת ידו ולומר שכנראה האשה הטעתה אותו, הוא מחלוק וכוחו ואינו מוחל על מי שמבקש ממנו שיחזור מזה ויקיים מה שכחוב בתורה. ולפי דעת הרבנים ההיתר ממילא אינו היתר דכיון שלא היה ההיתר מבוסס על דיני התורה לאחר הזמנה וסירוב מצד השני רק כלי לשמוע הצד השני ממילא לא מועיל ההיתר והרי היא באיסור ערכאות עכ"פ בשוגג שס"ל שההיתר הוא היתר והקולר חלוי על נואר הרב המחיר, ועכ"פ צריך להודיע לה ששגג בהוראה ושחוזר בה ולהציל אותה מאיסור ערכאות בשוגג ולהציל עשוק מעושקו שהוא הצעל. ובפרט כי במכתב הרבנים קיימו בדרך כבוד אולי יש למע"כ הדרי"ג שליט"א איזה חסרון ידיעה בכל פרטי המציאות ע"כ ראונו להפגש ביחד לזכר הענין על צוריו וכו' וכדרך מ"ח שמרבים שלום בעולם.

ד) והנה להחערב בדבר ולפקוק בזה לא אוכל כלי לשמוע שמי הצדדים, ומ"מ כיון שחממו חמש עשרה רבני העיר דק"ק ... על המכתב ואחרים שלא חממו גם היו במעלה זו וגדול כח הרבים וכ"ש מורי הוראה דעיר גדולי התורה אשר שכינה שררי בתוכם והדבר נוגע לחושני העיר ודאי עליהם מוטל החוב והאחריות לטפל בזה, ואדרבה טענה זו שטוען הרב שלא החייענו עמו לזכר הענין קודם, הנה טענה זו עצמה ישאל פלוגי הרב לעצמו שהחיר לאשה ללכת לערכאות כלי להחייץ קודם עם רבני העיר מקום מושבה של האשה ובעלה ואין זה ספק חילול השם אלא ודאי חילול השם וספק היתר לעבוד ע"ז לכת ישראל, וכבר אמרו ז"ל שבמקום שיש חילול השם אין עצה ואין חבונה ואין חולקין כבוד לרב.

והנה בכח הגנה של הרב הנ"ל כתב שראובן חבב את אשתו דינה בערכאות שלא כדין קודם, שמעמו אשתו לערכאות, והב"ד מזהירין אדרבה כי

ישב ביים חמישי הרה"ג ר' ... שליט"א והרה"ג ר' ... שליט"א בביה"מ ... והזמית את ר' שמעון נ"י שיאמר להאשה שחלך לד"מ והשיב כי הוא ידבר אליה אבל הרב פלוגי הוא הוא העומד מן צדה ומתחזק עליה שחלך בערכאות דוקא ולכן הוציאו פסק דין תורה אשר הרב פלוגי חייב להכריח האשה ללכת לד"מ לב"ד דק"ק ... או ב"ד אחר או בזב"ל. ואם לא יכריח אזי יפרסמו הרבנים מכתב זה שהרב פלוגי החיר ללכת בערכאות כלי לשמוע צד שני וכו' ויכריזו ברבים שהוראתו אינו הוראה מימיו מי מעין ואפרו אפר מקלה ועוד ועוד. ואמה פנו אלי הרבים הגאונים בענין חמור זה ואי יצאו בהכרזה זו.

ג) והגלפגענ"ד אף שאיני כדאי ששלחו לי ראשונה תרי חמיה חזינא הכא חדא היאך רב בישראל יחיר לאשה שומרת דת ללכת לערכאות כלי להזמין שמי הצדדין ולשמוע טענתם או שיסרב הצד השני, והלא הלכה מפורשת הוא בח"מ ס' כ"ו אסור לדון בפני דיני עו"כ ובערכאות שלהם וכו' וכל הנא לידון בפניהם הרי זה רשע וכאלו חרף וגדף והרים יד בתורת מרע"ה, הג"ה יש ביד ב"ד לנדותו וכו' וכן היו מחרימין המחזיק ביד ההולך לפני עו"כ (ריב"ש ס' ק"ב), ס"ב היה בעל דינו אלם ואינו יכול להציל ממנו בדיני ישראל יחבטנו לדיני ישראל מחלה אם לא רצה לנא טטל רשות מב"ד ומציל בדיני עו"כ הג"ה וכל זה דוקא כשאינו רוצה להיות ציית דין אבל בלאו הכי אסור לב"ד להרשות לדון לפני עו"כ (מהרי"ק שורש א') ואפילו התנה תנאי לא מהני בדבר זה עיין חו"י במש' ס' קנ"ה (הובא בפמ"ש אות א') ואפי' שטר שכחוב בו שיוכל לחבטו בדיני העו"כ אסור לחבטו ע"ש.

והשנית נראה פלא מה שהחלון הרב פלוגי על מכתב הב"ד אליו, אחר שהאשה טוענת שהוא החיר לה ללכת לערכאות והב"ד ורבני ... שהיו עוסקין בענין זה זמן ובקיאין במעשיה וידעו שהיא מבקשת עליה ולכן הלכה מ.... לעיר אחרת

האשה הלכה קודם ומר ... הלך רק לאחר שהיא הלכה לערכאות הלך הוא לבקש להוציא מערכאות, וא"כ לכאורה נראה כאן הכחשה בעצם הענין שאם כדברי הרב פלוני א"כ דקדו דכריו ויפה החיר לה, ואם כדברי הב"ד א"כ ודאי מותר לראובן ולא מקרי הלך לערכאות ואדרבה מותר לו להמשיך בערכאות לאחר שהביאו אותו שמה כמבואר בש"ע ח"מ סי' ח' וסי' כ"ו וממילא זה לא מקרי הלך שלא כדין אלא כדת וכדין וכן ראוי וראוי לעשות והיא אסורה. והלדק עם הב"ד. והנה דברים אלו א"א להכחיש דבר זה גלוי לכל שהרי מסתמא בערכאות ישנם זמנים מדויקים ומאחרים על החלטות ולכן אין צדי להסתפק בדברי הרבנים והב"ד של ... שליט"א.

ו) עוד טען הרב פלוני שממך שדבר עם הרב ... שליט"א שהנהו מסתלק מן הענין הודיע דבר זה להאשה ומאל לא דבר אחר.

והנה כמה שטען עוד הרב הנ"ל שלאחר שדבר עם הרב ... ואמר שהוא מסלק מן הענין הודיע את זה להאשה דינה ומאל לא דבר אחר. לא הבנתי בכוונתו שאם הכונה שאמר לה שחזר מההיתר וממילא גם היא תחזור ואסורה להמשיך בערכאות א"כ לכאורה די בזה ומה יעשה אם לא שומעת לו, ומה שטוענים הרבנים שהרב צריך להכריח הר"י אין לו כח השופטים, אבל אם אמר רק שאינו רוצה להסתער עוד ומסלק עצמו מן הדבר ולא מסלק ההיתר שנתן א"כ הסילוק של התערבותו בעצמו ולא ההיתר אינו כלום שהיא ממשיכה על סמך ההיתר שקבלה כבר הימנו. ובדאי חייב להודיעה שמסלק ההיתר ולהודיעה שאסורה ללכת בערכאות והיה זה טעות מזדו, ע"י שהאשה הטעתו ולא די מה שמסלק עצמו מן הענין.

ז) ומה שאמר מר שמעון הנ"ל לפני הב"ד שאמר לו להגיד להאשה שתחזור מערכאות ואמר כי היא לא תשמע לו משום שיש לה פלוני הרב המחזיקה לעמוד בערכאות ומשמע דלא חזר בו הרב פלוני כלל.

זלפענ"ד הנה מזה אין ראוי כלל נגד הרב חזק דלא מפיה אנו חיים שאפשר מתחילה הכ"נ החיר לה והחזיק בה אבל אח"כ הרי חזר בו

ואדרבה אביא כאן ממרן הח"ס ז"ל שפעם כתב אליו ח"מ גדול שאלה והח"ס ז"ל הרגיש שאולי יש בזה איזה ענין של מחלוקת עם הרב ויחליש את הרב, ולכן שלח התשובה להרב דמחא וכחז לו היות כי קיבל שאלה זו מאחד הבעלי בתים מעירו ואם אין בזה שום פחיתות כבוד יוכל למסור התשובה להשואל ואם לאו יחזיקו ולא ימסרו. הנה עד היכן חשש הח"ס שלא לכתוב אפי' בד"מ אם זה לא חזק לרב העיר, וכ"ש כשנאמר אשה מעיר אחרת לבקש היתר ללכת לערכאות עם בעלה ודאי שיש לחשוש ולשאל קודם מה המעשה שאשה שגרה בעיר אחרת רחוק ונאה בדרך רחוקה לרב פה שיתן לה היתר לעבור על איסור חורה והוא הולך ונותן בלי להחיות עם רבני עירה הוא לבד פלא.

ה) כתב הרב פלוני שנמצאים גדולי ישראל דס"ל שהיא רשאית להמשיך בערכאות.

זלפענ"ד מה שכתב שנמצאים גדולי ישראל דס"ל שהיא רשאית להמשיך בערכאות, לא ידעתי מה הכונה והיה לו לפרש דכריו, ודברי גדולי ישראל האלו, ולמה מותרת להמשיך אם הלכה בערכאות שלא כהלכה, ומי שאכל שום יחזיר ויאכל שום ואם ענדה ע"ז בשוגג על שהחירו לה שלא

הוצאות וכל זה חייבת להחזיר ועיין שו"ת ד"ח למרן הגה"ק מצאנו ז"ל חו"מ סי' א'.

ט) גם בעיקר טענת האשה שרק רוצה לגמור הענין אודות הצטות בערכאות ואח"כ חלק אמו לב"ד, והרב פלוני כנראה מסכים לה.

ולפענ"ד לא הכנתי כלל דפשוט שענין הצטות נמין ענין השייך לב"ד ולא לערכאות חה הוא האיסור של ערכאות בלמח ועוד יותר אולי גם עניני פק"נ ומה לו להשופט וערכאות לסדר דין הצטות במשפחת ישראל אלל מי הם וגם לקבוע שטר מוזנות וכיוצא בו שידוע שהם נגד מורחטו הקדושה בכלל ובפרט בעניני אישות ומוזנות שע"פ המורה אין האב חייב רק עד גבולים והם מחייבים ומחייבים וכופין על זה עד מאסר ופק"נ והוא ממש גזל גמור גזל ממון וגזל נפשות שהכל שלא ע"פ המורה. ואטו השופט בעלים של הצטות הוא, האב והאם הם ההורים ואפי' אם יעשה כדן ישראל אסור חה מלכד שאם יפסוק כדיניהם בענין לשהות אלל מי ישארו הבנים (קוטטאדי בלע"ז) או בענין חשלוס כסף מה שצדיקי ישראל הי' פטור והשופט יחייב אותו הו"ל מוציא ממון מחבירו בערכאות שהוא גזל גמור וחייבת להחזיר לבעל, והמחיר ללכת הוא הגורם להוציא ממון חבירו שלא כדן, ויש עליו איסור חמור, של גזל וכיוצא בו.

וכבר הצאתי חש' הרא"ש (כלל מ"ג סי' ח') בשם רבינו מאיר ז"ל להחרים אם שום אדם השיא ענה לאשה שמורדת בצעלה כדי להוציא מיד צעלה מה שהכניסה לו וכשהי' נראה שהיה ערמה בדבר לא היה מצוה להחזיר אפילו מה שהכניסה לו ע"ש והסכים לזה רבינו הרא"ש ועיין רמ"א א"ע קוס"י קי"ז שצ"ן לחש' הרא"ש כלל מ"ג סי' א' דלא עדיפא כח האשה מכח האיש וכ"ש דבערכאות מעדיפין כידוע, ואם יש להם דו"ד על הב"ד לפשר או לחלק כפי המורה ולכן אין זה טענה שלא לצאת מן הערכאות עד שיגמור הענין של דירת הצטות אלל מי, רק סמיות עין.

מלמכה אלל שר שמעון הג"ל חושב שעדיין שומעת לו והוא לא חזר בו. והשמיח מג"ל דר' שמעון מהימן נגד הרב הג"ל שהרי זה לעומת זה הם ורק בפניו הי' צריך להביאו או להביא האשה ולשמוע מה שיש לה להגיד, אבל לקבל דברי ר' שמעון נגד רב ישראל או דברי אשה נגדו חס מלהחזיר ואי כבוד המורה.

ח) אמנם כמה שכתב עוד הרב פלוני שכמה פעמים יען לה לבא לב"ד והיא טוענת שהשקיעה כבר סכום עצום לשלם לעורך דין ורוצה לגמור הענין אודות הצטות ואח"כ מוכנת לבא לב"ד, וכנראה שהרב פלוני מסכים לה לזה. (ובסוגריים שגרים ע"י שבעלה חבשה לערכאות).

הנה בלמח הי' טענתה טענה אם הצעל הביאה ראשונה לערכאות כדעת הרב פלוני אבל אם הצעל לא הביאה קודם לערכאות כטענת הב"ד אלל היא המחילה והביאה בערכאות אח"כ מה שהוציאה כסף לעו"ד על פי הוראת הרב פלוני הי' הרב הגורם להפסד ממון וחייבת לעזוב את הממון ביד העו"ד ולא להמשיך בערכאות, ואז חלי' אי הרב המורה לה בטעות חייב להחזיר לה הכסף כדן טעה בדבר משנה (בכורות דף כ"ח ע"ב ובטוש"ע ח"מ סי' כ"ה) והלכה חמורך טרפון או דילמא כיון דלא נשא ונתן ביד אינו אלל גרמא ובידי שמים חייב להחזיר אלל ביד אדם פטור.

ומ"מ כיון שגרים לאשה איסור בשוגג עכ"פ שגגת ע"ז של הליכה לערכאות וקיי"ל דניחא לחבר דליעבד איסורא זוטא ולא ליעבד ע"ה איסורא רבה וכחצו החוס' היכא דבא ע"י גרמת החבר (עיין עירובין ל"ב ע"ב ושבת ד' ע"א קידושין נ"ה ע"ב ומנחות מ"ח ע"א ועיין חוספתא דחלה פ"ק) א"כ כ"ש הכא שגרים לאשה איסור חה ודאי על הרב הג"ל מוטל החיוב לעשות כל מה שצדו להפסיקה מאיסור גדול של עע"ז במזיד ח"ו, ואדרבה האשה חייבת להחזיר כל ההוצאות שגרמה להצטות במסירתה והוא הי' צריך להגן על עצמו בקבלת עו"ד ושאר

סימן רסד

עוד להנ"ל

אי מותר לילך לערכאות בשביל צו חגגה

(י) ומה שכתבתם שהיא טוענת או הרב הנ"ל טוען בשבילה שהיא לא עשתה אלא לו הגנה חיה מותר לכ"ע, ואחס שכתבם עליה לרעה שאינה אלא לו הגנה לפנים אבל בעצם הוא הליכה לערכאות.

הנה באמת כי טענה זו לא הכנתי וטענה גניבה הוא חדא דמתחלה אמרה שהרב החיר לה ללכת לערכאות ומשמע על הכל ואין כאן רק כתב הגנה ועכשיו אומרים שהיא טוענת רק על לו הגנה ואפשר הכונה שההיתר הי' רק בשביל כתב הגנה וא"כ יש לו להרב פלוני קצת התנכלות, אמנם מה דפשיטא דעל לו הגנה כ"ע מודי שמוותרת ללכת, לא ידענא מנ"ל הא, ולפענ"ד פשוט היכא דכידה להגן על עצמה באופנים אחרים אכתי בכלל מוסרת היא ולכתב הגנה שמוחר היינו דוקא במקום בלתי אפשרי באופן אחר להציל את עצמה מסכנת הבעל, וגם הדברים מוכיחים לכן, אבל היכא דליכא אומדנא דמוכח כל אשה החלופה והמורדת חפשה דרכה ותלך לערכאות ותאמר לנו הגנה הלכתי וממילא כבר נכנסה בהיתר ותגמור באיסור על הכל.

ולכן נדקו דברי הנ"ד כי זה דרכם של הנשים אם רוצים לגרש בעליהם מביחם קוראים המשטרה ואומרים שהבעל רוצה להכותה או הולכים לבקש לו הגנה מהערכאות שהבעל רוצה לגנוב הילדים והיא טענה גנובה שניגחיים היא גונבת והולכת עם הילדים ובסיוע השופט מקבלת לו להחזיק הבנים כיון שהבעל רוצה לגנוב אותם ומי הגיד לה שהיא מיוחסת יותר לגנוב הילדים ולהוציא לעז על הבעל ובאמתלא זו ליקח הבנים עכ"פ פשוט דעל הנ"ד לפסוק הבנים אצל מי ולא על השופט. ופה הנני מרפף חשו' שכתבתי בענין זה להתלמד במקום אחר.

(יא) ואשר ע"כ לפענ"ד נריך להחרות באשה הנ"ל שתחזור מדרכה ותוציא מהערכאות ותבא לעמוד לדין לפני הנ"ד או ב"ד אחר או זכ"א ואם לא תשמע ותחלה עצמה בהרב הנ"ל תגידו לה שאין בה ממש כי הרב חזר בו מהחירו הנ"ל ואם לא תחזור אז תהי' לה דין מקורבת ומורדת וכל דיני מורדת עליה ולפענ"ד באשה המורדת והולכת לערכאות הרי היא בכלל עוברת על הדת ובכלל מוסר שאין לו חלעה"ב ואסור למסור בידה הילדים ואפילו הבנות כמו לכל עוברת על הדת שחיישין שחלמוד אותן לעבור על דברי תורה.

סימן רסה

עוד להנ"ל

אסור לבזות ח"ח

(יב) ולעצם המכתב שכתבתם ורוצים לדעת אם לצאת נגד פלוני הרב ... ולפרסם ברבים שמימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה ונפסל להוראה ואין לסמוך עליו לא בדיני ממונות ולא בדיני אישות ולפרסם כל זה בעיתונות אם לא ישוב ויחרט ויביא את האשה מערכאות לד"ת.

ולפענ"ד הגם שאני כדאי כך דעת חלמיד נטע שדברים כאלו מתוך מתוך ד' מאה זחי שוא ובעונ"ה אין בידינו להעמיד הדת על חילה וחסידים וחכמים היו משתבחים שלא נמנו מעולם לנדות ח"ח ועיין מו"ק י"ו וביד"ד ס"י של"ד סמ"ב וכל ח"ח שחטא אומרים לו שז והכדז אבל אין מפרסמין ברבים משום חילול השם ע"ש, וכ"ש הכא שהתנצל עצמו ואמר שקילק את עצמו אחר כך אלא שחרה לו שכתבו מכתב קודם שדברו איתו ח"ו לכחוב דברים נגד ח"ח ולבזות החורה הגם כי פקפקתי בלשון מסלק עצמו וגם כי לא ידעתי אם זה טענה בכלל שהרי פשוט הי' נריך לכחוב לו

סימן רסו

אי מותר להכניס עצמו לסכנה במקום יסורים

א' לסדר כי אותך ראיתי צדיק התשנה"ה פה בני יצ"א

מע"כ מחותני ידי"נ האמתי ויד"נ כל חי פאר הדוד והדרד בוצינא דנהורא אספקלריא המאירה דזיו ליה כבר בתיה מרגניתא דלית ביה תומא דמטרין ליה גלויין הרהגה"צ נשיא אלקים רבש"י כקשג"ת מוה"ר רפ"מ אדמו"ר מגור (שליט"א) [זצוקלה"ה]

אחדשכ"ק מחותמי (שליט"א) וכו',

ובד"ת מה שפלפל לדינא שרבים השואלים לענין זריקת "עפידורל" ליולדות הנקרא בלע"ז שלנו נידע"ל אשר מכניסים (לענ"ש השדרה) להקל על מכאובי הלידה יש בה חשש רחוק כל' מעשרת אלפים לפגוע בחוט השדרה ח"ו שעלול לגרום לשיחוק קל (פאראלמזע) רח"ל ובחול ממליץ עליו בדרך כלל ובפרט אם מומחה עושה הזריקה אבל בשבת שהגם שמחירין מלאכה גמורה אפי' רק ליחודי דעתה כגון מדליקין נר ואפי' לסומא והמפחדת מכאב זה אם הוא בכלל יחודי דעתה כי אינשפרין זה הוא מלאכת חובל כי א"ל בלי טיפת דם כא"ח ס"י ר"ל וגמ' שבת קכ"ח, כמו שהרבנים מחירין לנסוע עם היולדת לבית חולים ואפי' רחוק כל שהוא יומר טוב והאריך שם לכאן ולכאן.

והגם כי לא לדידי ולמטלתי צריך מ"מ אהבה דוחקת להשמעשע בדברי תורה הנה זה כבר כתבתי על קושית הח"ס ז"ל שדרשו כי עליך הרגנו כל היום זו מנזות מילה והקשה הרי ראינו שצ"ה אפילו אחד מעשרת אלפים ח"ו לא מח וחי דמנזות מילה מגין יש לדייק דכהיום רואים אפי' עכו"ם מלין ולא מתים והנראה לפמ"ש ר"י בחוס' יומא (פ"ה ע"א ד"ה לפקח הגל) דהיינו טעמא דאין

מכתב לברר הענין על חלו, ולא די בטלפון, מ"מ הוי דן אח כל האדם לכף זכות ובפרט ח"ח וגדול בתורה ואם ראית ח"ח שעבר עבירה ביום אל מהרהר אחריו כלילה שמא עשה תשובה ובגמ' שמא עשה תשובה בודאי עשה תשובה וכאן ודאי שמועיל ההתנלות.

(יג) ומ"מ כן דעתי נטה לפרסם (אם יסכימו הרבנים הגאונים ... שליט"א גם אני אסכים עמהם לחתום שמי אחם אם ירצו) היות שטורה הפקרות בענין הליכה לערכאות מצד ההמון וגם יש כמה רבנים שמחירין ללכת בערכאות בטעות או בשוגג או שמטעין אותם שהוא עון פלילי, ובפרט כשהדבר נוגע בין איש לאשמו בעיני שלום בית וכיוצא בו ונשים דעתן קלות ועי"ז נעשה פירצה גדולה שהולכין ההמון בערכאות אפי' בלי היחור ומיקרים את עובדי אלילים ומזניחים דיני התורה ומקומתה ומשפטים כל ידעום לכן הנו מזחירין שהוא איסור חמור כאיסור ע"ז וכל מי שהולך לערכאות בלי רשות ב"ד ע"פ ההלכה מותר ומצוה להחרימו כמבואר בש"ע ח"מ ס"י כ"ו. והודעה ואזהרה גם לרבנים המקילים ח"ו בדבר ומקלו יגיד לו, מהיום והלאה רבנים שיחירו ללכת לערכאות בלי לשמוע הצדדים או בלי ראות בהדיא שגד אחד מפרצת לדון בד"ת או בלי להתרועע להצדדים ע"פ התורה וההלכה רבנים כאלו שאלה גדולה על הוראתם ואין לסמוך על הוראתם בענין חמור כערכאות ואף בשאר הוראות בכלל ודינם כמומר לדבר אחד.

אלו דברי ידידכם המצפה לישועת ה' וי"ר שתוכו לקדש שם שמים ולהעמיד הדת על תילה ותשרה שכינה במעשה ידיכם מעתה ועד עולם המברך בברכה לכל אחד ואחד אסקופה הנדרסת בפני לומדי תורה באמת עבר נרצע לאדוניו בלב ונפש,

מנשה הקטן

וכו' הו' פלחי ואמר לי רב סמא לרב אשי ולא שמי
לך בין הכאה שיש לה קצבה ועיין ש"מ שם ובגמ'
(ב"מ פ"ו ע"א) אמר אבילנא מהכא כי מקטל
קטלו להאי גברא לא מגלינא ואי עגיד מגדן ליה
מגלינא ופרש"י ואם יסרוני דיסורים אגלה, הרי
דיסורים גרוע ח"ו ממיתה ולידה הוא בכלל סכנה
כמבואר בגמ' (שבת ל"ב ע"א) ומ"ש בשעת לידתו
וברש"י שם ד"ה באין לחשבון משהגיעה לפתח
הסכנה, וא"כ כיון דעכשיו רובא דנשים לוקחות
זריקה זו בחול הו"ל בכלל שומר פחאים ה' וממילא
בשבת נמי לכאורה מותר, ובפרט שזריקה כשהיא
לעצמה אפשר דאיתו מוכרח שחוציא דם והי' בכלל
חובל דאפשר דלא הו"ל בכלל פס"ד.

ומיהו ודאי נשים שיכולות לסבול קצת ואין אצלם
גדר של סכנה וכיוצא בו ורובא לסבול קצת
ולא להיות בכלל פחאים, אין להם איסור ואדרבה
חנא אליהם ברכה, ויפה דייק מעב"ק (שליט"א)
שאם על יחובי דעתה החירו כמה דברים ואפילו בא
לידי חילול (א"ח סי' ר"ל ובגמ' שבת קכ"ח ועוד)
כ"ש כאן שזה חלק מהנלה מכאבים ואפשר לפעמים
אפי' הנלה נפשות הנני מקדים עם מעב"ק שאם
נריכים גם בשבת מותר.

איברא דלכאורה יש לעיין מהא דתנן ב"ק נ"ג-נ"א
החובל בעצמו אע"פ שאינו ראוי פטור,
אחרים שחבלו בו חייב ומוקי מחמתין בחנאי א"ד
אין אדם ראוי לחבול בעצמו וא"ד מותר לחבול
בעצמו ובטו"ש ע"מ סי' ח"כ סע' ל"א כתב
החובל בעצמו אע"פ שאינו ראוי וכו' ע"ש
ובסמ"ע, אבל הרמ"ה (הוצא בטור שם) פסק
דאדם ראוי לחבול בעצמו ועיין ב"י שם ולכאורה
נראה שהוא דרבנן.

אמנם המאירי שם כתב שהוא מן החורה אסור
לחבול למ"ד שאסור ועיין ר"ן פ"ג
דשנועות בנשבע לבטל את המזוה וכו' וז"ל סי'
רל"ט ובשו"ת ריב"ש סי' חפ"ד ובט"א מגילה כ"ז
ועיין יש"ש ב"ק הנ"ל סי' נ"ט ובספרנו משנ"ה
ח"ד סי' רמ"ה ועכ"פ מידי ספקא לא יצאנו וכיון

הולכין בפק"נ אחר הרוב משום דכתיב וחי בהם
ולא שימות בהם שלא יבא בשום ענין לידי מיתת
ישראל ולכן אפילו אחד מיני חלף או עשרת אלפים
אם אפשר ח"ו מקרה או דוחים כל אלו מפני האחד
ודוחה שבת בשביל הנפש הזה.

ובזה מובן לשון חז"ל מרפא (יצמות י"ב ע"ב)
שלש נשים משמשות במוך קטנה מעוברת
ומניקה וכו' וחז"ל אומרים אחת זו ואחת זו
משמשת והולכת כדרכה ומן השמים ירחמו משום
שנאמר שומר פחאים ה' ועיין ריטב"א שם דף ע"ב
ע"ב יומא דעיבא לא מהליץ ביה והאידנא דדשו בה
רבים שומר פחאים ה' וכחכ ריטב"א שם דמי
שאינו רוצה להיות פחי ולסמוך על זה ואינו מל
רשאי וכ"ש בשבת ונ"ב מה הדין שומר פחאים
להכניס עצמו בסכנה שאם ע"פ החורה מותר לחלל
שבת האמנם נראה שהחורה חסה על נפש מישאל
אפי' אחד מיני אלפי אלפים שח"ו לא יבא לידי
סכנה אבל כיון שרובא דעלמא אין חוששין בזה
וסומכין על רוב שלה לא קרה גם לא לא יקרה
והרי הוא פחי לסמוך על דבר כזה ולכן החירה
החורה ואמרה שומר פחאים ה' ומי שעושה וסומך
על זה ולא מקרי ח"ו מאבד עצמו לדעת או מכריס
עצמו לידי סכנה אבל המהר חנא עליו ברכה שהרי
החורה אמרה ושמתם מאד לנפשותיכם.

ולכן בזריקה כו' נמי שאפשר ח"ו מקרה אחת
לעשרת אלפים לענין פק"נ הרי הוא בכלל
דברי ר"י של וחי בהם אלא דמ"מ כיון דרובא
דעלמא עושין וסומכין על זה הרי הוא בכלל שומר
פחאים ה' ולכן בחול יש לסמוך על זה ובפרט ליש
לה מכאובים גדולים ובמקום ליתן הרדמה בכל הגוף
שג"כ לא יא' מגדר סכנה אחד מיני עשרת אלפים
ואולי הרדמה עוד סכנה יותר גדולה באחרים
מזריקה כו' וודאי מי שאפשר בלי כל רק לסבול
קצת יסורים מה שנתקללה בה חסבול אבל מה
נעשה לאחותינו שאינה יכולה לסבול.

ועיין בחובות (ל"ג ע"ב) אילמלא עדזה לחנני

דכאן טוגע ליסורים ולמטע כה"ג נראה דלכ"ע אס
אמרה לחבול זה כדי להקל מיסורין מותר ואלא
הדבר בהמירא כס"ד.

ובזה הנני תולעת ולא איש מחותנו ידי"ג קשור
באהבתו באמת ובלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן רסו

אין מוסרין ד"ת לעכו"ם

ב' וישלח התשנ"ד בני יצ"א
מע"כ ידידי הרב הגאון הגדול כו' כש"ת מוה"ד חיים
ישעי' קאניג שליט"א אבד"ק יאקא בעמח"ס חקי
חיים ג"ח

אחדשכ"ת נידדות,

קבלתי ספרו היקר שו"ת חקי חיים ח"ג וקיימתי
בענמי דברי הפמ"ג לר' בנימין המלמד
שמארה לחבול דברי חבירו ולעין זהם ולהשעשע
בדבריו עיינתי בו בכמה מקומות ונפל חלקי וגורלי
ביו"ד ס"י נ"א שדן אי מותר ללמוד לעכו"ם חורה
שנכתב ולאחר האריכות העלה דמה שאמרו (חגיגה
י"ג ע"א) מגיד דבריו ליעקב וגו' לא עשה כן לכל
גוי ומשפטים כל ידעום אחושבנ"פ נאמרה אכל
חורה שנכתב אדרבה ה"י רלון הצורא שילמדו כל
האומות ונצטוו יהושע לכחוד החורה על האזנים
בשנעים לשון למען דעת כל עמי הארץ כמבואר
בס' יהושע והביא עוד ראיות. וס"י הרי שכולן
נמננאו בסיגטון אחד שאין איסור להראות יפיו של
חורה לעכו"ם לא מביע"א בשבע מלות שלהם אלא
אפילו מותר להרצות להם איזה מילה שברצונו
להטעים העין בפשטות מבלי להאריך בדרושים
שדרשו חז"ל בחושבנ"פ או בסתרי חורה ואין כאן
איסור של מסירה ד"ת לעכו"ם עכ"ל.

ולפענ"ד מחמת רוב ידיעתי בש"ס סמך כאן על
בינתי והנה בגמ' (סנהדרין נ"ט ע"א)

ואמר ר' יוחנן עובד כוכבים שעוסק בחורה חייב
מיטה שנאמר חורה לזה לו משה מורשה לו
מורשה ולא להם וליחשבה גבי שבע מלות מ"ד
מורשה מיגזל קא גזיל מ"ד מאורסה כנערה
המאורסה דבסקילה מיחייבי ר"מ אומר מניין שאפי'
עכו"ם ועוסק בחורה שהוא ככה"ג שנאמר אשר
יעשה אוחם האדם וחי זהם כהנים ולוים לא נאמר
אלא האדם הא למדת שאפי' עכו"ם העוסק בחורה
הרי הוא ככה"ג התם בשבע מלות דידהו ע"כ.
ופרש"י מורשה לו ולא להם ואיכא משום גזל
מאורסה ככלל גילוי עריות הוא.

והרמב"ם פ"י מה' מלכים ה"ט עכו"ם בחורה
חייב מיטה לא יעסוק אלא בשבע מלות
שלהם בלבד. כללו של דבר אין מניחין אותו לחדש
וכו' אלא או יהיה גר נדק ויקבל כל המצות או
יעמוד בחורחו ולא יוסיף ולא יגרע ואם עסק
בחורה מנין אותו ועונשין אותו ומודיעין אותו
שהוא חייב מיטה על זה אכל אינו נהרג ועין
רדב"ז כיון שלא מעו אותו בשבע מלות להדיא אינו
נהרג. ועין עוד כ"מ ולח"מ שם.

ובבר חמהתי אצל כל צד שבע ס"י י"ד בהשמטות
ושו"ת בשמים רא"ש ס"י שכ"ז ושו"ת דבר
שמואל ס"י ע"ה שלשה הרועים חמהו למה השמיט
הרמב"ם הלכה זו דאין מוסרין ד"ת לעכו"ם
ובאמת כי לא השמיט כלל אלא פסקה כאן, שוב
מלאחי שהמנ"ח מילה רל"ב אות ג' כבר העיר כן
ושמחתי. ועין עוד חשו' הרמב"ם (ירושלים חרז"ד
ס"י שס"ד) שאלה אס מאמר ר"י גוי שעוסק
בחורה חייב מיטה היא הלכה ואס חייב כל צד
ישראל להמנע לבחתי למדו דבר חוץ משבע מלות
ומהסחטף מהם או לא. חשונה היא הלכה בלא
ספק ואס יהיה יד ישראל חקיפה עליהם ימנע
מחלמוד חורה עד שיחגייר אכל אינו נהרג אס עסק
בחורה דהא חייב מיטה קאמר ולא נהרג כמו
שאמר על ז' מלות ע"כ.

והנה ברור מילל הרמב"ם דאיסור ללמוד חורה
לעכו"ם חוץ מז' מלות שלו והמסחטף אכל

שלנו ולא יתן להם אלא בלשון שלהם באר היטב כל אומה ואומה כלשונם וכמו שמצינו במגילה כל עם ועם ככתבו וכלשונו הנה מבואר שלהם היינו לכל עם ועם ככתבו וכלשונו ואל היהודים ככתבם וכלשונם היינו בלשון הקודש זה כתבם ולא של עו"כ ועו"כ הכותב ככתבם של בני ישראל שהוא לשה"ק אפשר דהו"ל נמי בכלל גזילה ולכן לא למדו הלל לאות גר א' ב' עד שקבל עליו להתגייר והוא דבר חדש בס"ד, ולזה כתב יהושע על האבנים באר היטב בשבעים לשון ככתבם וכלשונם.

ומה נמחקו עלינו דברי רבינו הגדול הראב"ד ז"ל הובאו בש"מ עמ"ס ברכות פ"ג דף י"ג ע"א ד"ה לימא קסבר רבי דכל המורה כולה בכל לשון נאמרה וכו' וא"ת ומאי נפקא לן מינה אי בלשון הקודש או בכל לשון אי לשינוי בכל לשון ששינה וקורא יא, אבל הראב"ד ז"ל כתב ח"ל הא דדייקין מרבנן על המורה אם נאמרה בכל לשון אם לא לא על הכתיבה שכתב משה נאמרה שהכל יודעים שלא נכתבה בספר אלא בלשון הקודש ולא נכתבו שאר לשונות אלא על האבנים שבגלגל כדכתיב באר היטב, אלא על התלמוד שלמדו הקב"ה למשה ומשה למד אותה לישראל לפי שהיו בהם גרים משאר לשונות אם היה מלמדה לכל אחד ואחד בלשונו או שמא לכולם שונה בלשון הקודש ואין אדם יוצא ידי והגית אלא בלשון הקודש עכ"ל.

והנה רבינו הגדול הראב"ד ז"ל דפשיטא ליה דהמורה לא נכתבה רק לשון הקודש ורק על האבנים בגלגל כתבו באר היטב לעכו"ם אבל לישראל אפי' גרים אסור להם ללמוד בלשון אחר ואינו יוצא ידי והגית זה יומם ולילה בלשון עמים אך ורק בלשה"ק ואם למד אינו יוצא זה ידי והגית זה יומם ולילה וכבר כתבתי דמהאי טעמא אסור להעמיק המורה בלשון עמים חוץ מכל הטעמים הנ"ל.

אלו דברי ידידו המכבדו ומוקירו כערכו הרם והגני חזר בברכה י"ר שיפרצו מעינותיו חרצה ויזכה להרבות תורה ודעת בישראל כאות נפשו וידידו בלוג"ג.

מגשה הקטן

אסור ללמודו וגוי הלומד מעצמו חייב מיטה, ואבנ מה שחפשו הרדכ"ז והכ"מ והלח"מ טעם למה לא נהרג רק חייב מיטה הרי בחשונה נתן הרמב"ם טעם דכתיב חייב מיטה ולא נהרג ודו"ק. ועיין ש"ג פ"ק דע"ז בשם הרי"א ז' כ' ד' מיטות וכו' ונראה בעיני שישראל המלמד הרי עובר על לפנ"ע ולא נאמר זה אלא בחורח משה ומלמדיה שנצטוו בהן ישראל אבל נביאים וכמובנים נראה בעיני שמוחר ללמדו וס"ל דאדרבה חורה שכתב הוא האיסור ולא נ"ך זה דלא כט"א חגיגה הנ"ל.

והתוס' ב"ק ל"ח ע"א ד"ה קראו ח"ל וא"ת והא חמירין בחגיגה (דף י"ג) המלמד חורה לעו"כ עובר בעשה וכו' וי"ל דבע"כ עשו, א"י עשו ענאם גרים וכו' ע"ש וביש"ש שם דמשמע לכאורה דכל המורה גם חורה שכתב מדלא חלקו כלל החם, ועיין שו"ת מהרי"א א"ח סי' ד' ובהגהת בנו ובהקדמה שם הגהת הגאון מוה"ר יוסף שאול נאטעמאהן וזללה"ה שכבר צ"ן להחוס' הנ"ל, ובס' משנה ח"ה סי' עק"ב הארכתי קצת בס"ד.

ועיין זוה"ק פ' אחרי ע"ג ע"א אסור לאודעא להו מילי דאורייתא בגין דאורייתא כולא שמא דקב"ה וכל אות דאורייתא מתקשרא בשמא קדישא כו' ומה שכתב הרמב"ם פ"י על המשנה בלשון ערבי שחי תשובות בדבר חדא דבעצמו חזר בו כמבואר בכתבו וכתשו' לתלמידו ר' יוסף בן גאבא, והשניט שאף שכתב פ"י בלשון ערבי אבל כתבו בלשון ערבית ובאותיות אשוריות שלנו שלא היו יכולין הגוים ללמוד בהם. ובס' חסידים סי' רל"ה כ' שלא ילמד לגלח אותיות המורה. והלל שלמד א' ב' להגוי אחר שקבל עליו להתגייר ולא קודם לכן. נמא דאפי' א' ב' אסור ללמדו ופלא.

וצ"ל דחורה שלו מותר ללמדו בלשונו שקבלה ואולי גם צריך ללמדו דדוקא בלשון שנתן להם ואפשר שהגוים אסורים ללמוד חורה מכתב לשון הקודש בכלל כיון שגם הכתב לא נתן להם כלומר הלשון קודש שהוא כתב שלנו וג"כ בכלל גזל כתב

סימן רסח

של אותו רשע ובירושלמי עד שאתה מנקש שיכנסו
דברי תורה בפין בקש שלא יכנסו מעדנים נמעין
וכ'.

מס"נ על מצוות שאינו מחויב עליהם למסור נפשו

ופה שכתה קולמסי הגם שיש עוד להעיד ואהבה
דוחקת אבל מה אעשה כי אין הז"ג ואי"ה עוד חזון
למועד ועד התם הנני בכרכה צלח ורכב על דבר אמת
באמת ידי"נ מח' המכרכו בכרכת החורה ללומדיה
זכות זקינו הגה"ק יעמוד לו ולנו ולכל בני החותם
כלב ונפש,

מנשה הקטן

חדש ניסן התשנ"ה בני יצו"א

בימי הגאולה, ישלח לעם סגולה, רוח והצלה, ובתוכם
מע"כ ידי"נ האי גברא יקרא פרי עץ הדר, דניאל איש
חמודות, בתורה וחסידות, בנשיק כש"ת הרה"ג
מוה"ר דניאל אלתר שליט"א בן כ"ק מח' אדמו"ר
מרן מגור (שליט"א) [וצוקלה"ה]

אחדשכ"ת נידדות נאמנה, וכו'.

סימן רסט

אין אדם מוחל על צערו

קריית אוגוואר ירושלים עיה"ק חדש שבט התשנ"ג
להגאון הגדול ליהודים, מהולל בין צדיקים וחסידים,
בור סיד שאינו מאבד טיפה, רוכל של בשמים מלא
קופה, פ"ה ג"א תל תלפיות אוצר בלום ידי"נ כקש"ת
מוה"ר חיים גריינמאן שליט"א גאב"ד בב"ב בעמח"ס
ספרי חר"ב בכל מקצועות התורה

אחדשכ"ג נידדות נאמנה, וכו'.

ובדבר אשר הביא נס"י לי במסירות נפש על מות
שאינו מחייב עליהם למסור נפשו, הביא
חש' הרדצ"ז (ח"ג סי' תמ"ד) בחולה מסוכן שאין
להניח עצמו לידי סכנה אלא במקום דאיכא
קדשה"ש וגם צא"ז ה' יולדת סי' א' כתב שאין מן
הראוי תמיד למסור נפשו רק באכילת איסור
שחלקה מגונה היא ראוי למסור עצמו למיתה
ובכה"ג אמרו אין הקצ"ה מביא חקלה על ידי
נדיקים משא"כ בשאר איסורין, ובהערות שם העיר
נשי' המוס' שם ע"ז כ"ז ע"צ ד"ה יכול.

ויש להעיר מגמ' (פסחים נ"ג ע"ב) מה ראו חנני
מישאל ועורי שמסרו עצמן על קדה"ש לכבשן
האש נשאו ק"ו בעצמן מפרדעים ומה מפרדעים
שאין מלווין על קדה"ש כחייב זהו וצאו וגו' אלו
שמלווין על קדה"ש על אחת כמה וכמה והחס לא
ה' אכילה וגם ע"ז לא ה' דא"כ תקשה קושית
המוס' שם ד"ה מה ראו דלכ"ע צפרהסיא חייב
למסור עצמו וע"כ שלא ה' אלא אינדריטא וא"כ
המוס' לא מחלקי כא"ז וי"ל.

ומה שיש לדייק מדברי הא"ז ז"ל דהגם דאכילת
איסור לא היה אלא איסור לאו ואעפ"כ ראוי
למסור בשביל אכילת איסור יותר משאר מלות
המורה ואולי קצת ראוי מדניאל וחבריו באכלס פת
נג ולא רצו להגעל נפשם, ועיין קידושין מ' דעביד
הא אכיל הא ומה"ט פפורים אמרו שנהנו מסעודתו

ובד"ת מה שקשה לי כעת על הנ"ח שהבאתי לעיל
שחמה על מה שכתב הסור או נשבע להרע
לפלוני כגון להכותו או לקללו שהרי בסוף הסימן
שם כבר כתב דנשבע לבטל המצוה, כגון שלא
לאכול מצה או שלא ישב בסוכה וכו' ע"ש. ומפני
מה פרט כאן בריש הסימן ביטול מצוה זו יומר,
ומי הנ"ח די"ל דהסור ס"ל דהך צבא דלהרע
לחבירו אינציריכא ליה ודלא כפי' המוס' אלא משום
דבשעה שנשבע לא הוא שוא לפי שאפשר שימחול לו
חבירו על הכאתו וקללתו והו"ל כאילו אמר נחבל
לחובל מחחלה קטע את ידי שבר את רגלי ע"מ
לפטור דפטור החובל ואפי' אסורא ליכא כדאסיקנא
בפי' החובל. ונמצא שלא היו בכלל שאר נשבע לבטל
את המצוה כמו שלא אמת חפילין שאוכל חמץ
דבשעה שנשבע ימחא שנועה לשקר מפיו והוא שוא
גמור ע"ש.

מה"מ וברמז"ס פ"ד מהל' חובל ה"ט החובל
בחבירו ביו"כ וברמז"ס בהל' חובל ובגמ' סנהדרין
פ"ד ע"ב רב לא שביק לבריה למישקל ליה סולא
מר בריה דרבינא לא שביק לבריה למיפתח ליה
כווחא דלמא חביל והו"ל שגגת איסור פריך אה"כ
אחר נמי ומשני אחר שיגגת לאו בנו שגגת חנק ואי
נימא דאחבלה יכול למחול אין לך מחילה גדולה מזו
שמבקשו לפתוח לו מכמו ועכ"פ בידו למחול אבל
פשוט דאיסור חורה אין בידו למחול רק דיני
ממונות בידו למחול וע"ש ברש"י שגגת לאו כשאינו
מחזין הוי שגגה באיסור שזדונו לאו בעלמא דקיל,
עוד שם בסמוך אה"כ אחר נמי לא ליפתח שהרי כל
ישראל החהירו על חבלת חבירו דכתיב לא יוסף פן
יוסף (דברים כ"ה).

גם הר"ן שבעות כ"ה ד"ה מלקין אותו כחב
שהנשבע להמית את עצמו הוי ליה שבעות שוא
דאע"ג דהנשבע לחבל בעצמו חיילא שבעה משום
דלא אחי אלא מדרשא כמש"כ בח' ע"ש הנה עכ"פ
הנשבע לחבל בעצמו איכא איסור לאו וס"ד דלא
חלה השבעה כמו הנשבע לעבור על כל מצות
החורה אלא משום דס"ל דלא אחא אלא מדרשה
השבעה חלה כדעמו ושיטתו שם בכמה מקומות
ועיין גם נדרים דף ח' כחז כן לענין הנודר לקיים
את המצוה ללמוד חורה וחמה דהא חייב בזהגית זו
יומם ולילה ותי' משום דאחיא מדרשא ע"ש עכ"פ
לפענ"ד דברי רבינו הב"ח ז"ע.

סימן ער

עוד להג"ל

נבילה טרוחה עפרא בעלמא הוא

והנה נא הוולתי לדבר ואהבה דוחקת להשתעשע
בדברי מעכ"ג מה שדן במס' פסחים ס"י א'
סקי"ג והוסיף ידו שנית במס' ס"ק ו' בהא דתניא
פסחים כ"א ע"ב ובגמ' ע"ז ס"ז ע"ב לא חאכלו
כל נבלה לגר אשר בשעריך כל הראוי לגר קרוי

ולפענ"ד דבריו הקדושים ז"ע חדא דהא דאומר
לחבירו קטע את ידי שבר את רגלי ע"מ
לפטור דפטור במחלוקת שנוי (דחנן התם ב"ק ז'
ע"ב וז"ב ע"א) האומר סמא את עיני קטע את
ידי שבר את רגלי חייב ע"מ לפטור פטור ובגמ'
ז"ג ע"א מ"ש רישא ומ"ש סיפא א"ל רישא לפי
שאין אדם מוחל על ראשי אברים ועל זערו הוא
דמוחל ור' יוחנן אמר יש הן שהוא כלאו וכו' ע"ש
והרמז"ס ו"ל פסק כרבא בפ"ה מהל' חובל ומזיק
היי"א ועיין ש"ע ח"מ ס"י חכ"א ס"ב והרא"ש
פסק כר"י ע"ש, ומעשה לא מיבעיא להרמז"ס דלא
מצי למימר הכי אלא אפי' להרא"ש ונימא דהטור
אילן בשיטת הרא"ש אביו כאן עיין טוח"מ ס"י
חכ"א שהביא שם שתי הדעות ודעת הרא"ש
לאחרונה.

ומיהו נראה דהא דיכול למחול על קטיעת אבריו
היינו רק מדין ממונות שנחייב לחבירו בדי'
דברים אבל דיני שמים שהוא איסור דאורייתא
החובל בחבירו אין בידו למחול והחורה לאו דיליה
הוא למחול וגם הגוף לאו שלו ודיני חובל הוא
מדיני החורה והחובל בחבירו בשבת חייב מיחה מה
לי קטליה כולי' ומה לי קטליה פלגא. ובש"מ (ב"ק
דף ז"ג) דגם דעת הראב"ד דעל ראשי אברים אינו
מוחל וז"ל הר"מ מסרקסטה וז"ל האומר לחבירו
סמא את עיני או קטע את ידי אפי' אומר לו ע"מ
לפטור חייב בחמישה דברים ואחיא על דעמיה דרבא
וכו' וכן פסק ר"ח וז"ל וכן כחז הר"מ וז"ל אבל
מדברי רבינו הגדול נראה שדעתו לפסוק דפטור
מדיני אדם כיון דאמר ליה הניחא הכה אותי ע"מ
לפטור וכו' הנה דייק דפטור מדיני אדם אבל בדיני
שמים ואי חייב.

ובגמ' כחובות (ל"ב ע"ב) והרי חובל בחבירו
דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא
לא לקי וכו"מ הני"מ היכא דלא אחרו ביה אבל אחרו
ביה מלקא לקי ממונא לא משלם והאמר רב אחי
א"ר יוחנן הכהו הכאה שאין בה שו"פ לוקה ומשנה
הרמז"ס בן הלאוין פי"ט מהל' סנהדרין (ה"ד לאו
קל"א) המכה חבירו הכאה שאין בה שו"פ לוקה

נבלה כו' אין ראוי לגר אינה קרוי נבלה ותמה מעכ"ג דל"ל קרא דאין ראוי לגר אינה קרוי נבלה, וגם איך ר"מ פליג על זה והא אמר ר"י (פסחים כ"ד ע"ב) דכל איסורין שנתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן ודין זה משמע דמסבירא קאמר ליה וליכא מאן דפליג בהא ועו"ק אהא דאמרו בגמ' ע"ז ס"ח ע"א סרוחה מעיקרא לא זריכא למעוטי עפרא בעלמא הוא ומנן לגמ' שיש לחלק בין סרוחה מעיקרא לסרוחה לבסוף וכל דעכשיו אינו ראוי פקע איסורא כדין סרוחה מעיקרו, ולזה העלה דאפשר כל הנידון כשאח"כ חיקנה או עירבה לנבלה באופן דחשיב דרך אכילה והאריך בדברים נכוחים ולחלק בין איסור לסומאה.

ואני בעניי הכינותי את לבי לחלק בין איסור הנאכל שלא כדרך אכילה ובין איסור שנפגם ולא מסבירא אלא מקראי וגמ' והוא דהרא"ש ע"ז ס"ז הביא דעת י"א דכל איסורין שהן במשהו לא אמרינן בהו נטל"פ שרי וכחז עליהם ולא נהירא דהיי דהחמירה תורה לאוסרם במשהו מ"מ יש שם איסור עליהם אבל כשהוא פוגם פקע איסורו כדילפינן מנבלה והציאו הצי"י א"ח ס' חמ"א. ומשמע דשני דינים הם דמשהו יש שם איסור עליה אלא שחזר בשיעור ונטל"פ פקע שם איסור מיני ולמדנו דכל שפקע איסורו שוב לא חזר האיסור לעולם. ואין זה מסבירא אלא ילפינן לה מנבלה, אבל האוכל אוכל שלא כדרך אכילתן לא פקע האיסור מהמאכל כלל. והאוכל חלב חי המבואר בפסחים (כ"ד ע"ב) שהוא שלא כד"א, פשוט דהחלב הזה הוא מה שאסרה התורה לאכול ואם יבשל אותו החלב יתחייב עליו והאכלו חי פטור משום שלא אכל לא משום שאינו חלב דכה"ג לא מקרי אכילה והתורה אמרה נבלה לא תאכלו.

ולמשל אם יקח אדם שיעור ארבעה כחים מחתיכת חלב, כית אחד יאכלנו חי והשלשה יבשל ויאכל אחד מהשנים על ידי שיערב בו דבר מר או יכרכנו בסיב ויבלענו, והשלישי יאכל דרך אכילה אלא שיאכלנו אכילה גסה, והרביעית יאכל אכילה ראוי. על הראשון יפטר ועל השני

יפטר ועל השלישי יפטר ועל הרביעית יחייב כרת והנה הפטור של שלשמן שזה הגם ששנים אכל מבושל ואחד אכל חי והחי אינו ראוי לאכילה לפי שאינו מבושל וזה עירב בו דבר מר ומזד עלמא ראוי הוא לאכילה כמו החיית השלישי וזה אכל אכילה גסה נמי המאכל ראוי הוא ופשוט דאין הפטור מכרת בהני שלשה מכח האיסור שלא אכל איסור שהרי איסור הוא מה שאכל אלא שהתורה לא חייבה כרת אלא כשאוכלו דרך אכילה והכא שלשמן לאו דרך אכילה מינהו הראשון מפני שאינו מבושל והשני הגם שמבושל מ"מ הרי עירב בו דבר מר, והשלישי הגם שהוא מבושל ולא עירב בו דבר מר מ"מ אכלו אכילה גסה, והפטור מזד הגבירא שלא אכל כדרך שהתורה אמרה לו שלא לאכול ולא מזד החלב שהתורה אסרה עליו לאכול. וידועים דברי הרי"ש ס' ז"ח דאיסורי נבלה הם איסור גבירא ולא חפלא.

אבל האוכל מנבלה שאינה ראוי לגר שפטור אפי' בישל הנבלה ואכלה כדרך כל האדם פטור מפני שאין כאן איסור שפקע האיסור מהנבלה מגזירת הכתוב דנבלה הראוי לגר קרוי נבלה ושאינה ראוי לגר לא קרוי נבלה והתורה לא אסרה אכילת בשר אלא בשר הנקרא נבלה וכל זמן שיש לו שם נבלה שקראתה התורה נבלה הרי הוא בכלל האיסור ואם פקע מהבשר שם נבלה הותר הבשר.

ודבר זה למדנו מחומת רבינו הגדול החו"ד יו"ד ס' ק"ג שהעלה חילוק בין נבילה שאינה ראוי לגר ובין היתר שלא כדרך הנחתן דחיי ענינים נפרדים הם ומחיי קראי נפקי ושלכדה"נ נפקא ליה מקרא דלא יאכל כמבואר בפסחים כ"ו וברמז"ס פי"ד ממ"א אסורות, אבל גוף האיסור לא הותר ואם חזר ותקנו כגון שבשלו או נטל דבר מר מחוכו או שמחקו בדבר הממתק ואכלו חייב כמעיקרא שלא פקע השם איסור מזה החפץ מעולם, אלא שהאוכל לא אכלו כד"א. אבל כשנסרח גוף האיסור פרח שם האיסור מיניה מכל וכל מקרא אחריתא דנבילה שאינה ראוי לגר אין קרוי נבלה ואפילו חזר ותיקנו בדברים המתבלין שרי דכבר פרח האיסור מיניה

ונעשה כעפרא דארעא ואינו חוזר לאיסורו ועיין
מקו"ח סי' תמ"ז אות ז'.

סימן רעא

להקפיד בדברים שיש בהם משום שמירת הנפש

ב' לסדר איש וביתו התשנה בני יצ"א
מע"כ ידידי וו"ח הרב הגאון כו' כש"ת מוה"ר אהרן
זכאי שליט"א ר"י אור יו"ט ירושלים עיה"ק ת"ו

אחד שב"ת צידדות נאמנה,

ספרו הבית היהודי ח"י קבלתי וכו' ואשר ציין
ועורר עליהם בעניני שמירת הנפש והגם כי
יש בזה ענין של מאן דקפיד קפדין ליה ומ"מ כבר
מילתי אמורה כי בעונ"ה רואים אנחנו ר"ל מחלואות
ותופעות אשר לא היו לעולמים ותמהים מה זאת
עשה לנו אלקים והרואה יראה שלמאות ענינים
שנהרו אבותינו בהם ומהם שלא לעשות ועכשיו כבר
אפילו נשמחו מבנ"א, ובפרט בעניני פרסום
שבמקום להיות הנגע לבח דוקא עושין כל דבר
בפומביא לפרסם ברבים בעמונים וכללים מזלמה
לכל דבר ודבר, היפוך מה שאמרו ז"ל והרי אפילו
בדבר שבקדושה ומצוה גדולה לוחות הראשונות לפי
שנחנו בפומבי שלטה בהן עיה"ר ונשברו.

ובגמ' (פסחים נ' ע"ב) המשחקר בקנים ובקנקנים
אינו רואה סימן ברכה לעולם מ"ט כיון
דנפיש אפחזיהו שלטא בהו עינא, והרי אפי' מה
שהרוח ציושר רק דהנפח גדול כבר אינו רואה
סימן ברכה, ועוד ח"ר חגרי סימטא ומגדלי בהמה
דקה וקולצי אילנות טובות וטוחני עיניהם בחלק
יפה אינו רואה סימן ברכה לעולם מ"ט דתהו בהו
אינשי ועיין רש"י דבאלו עין שולטת בהן ולעקת בני
אדם, ואלו בעניני מחסר.

ולגבי אנשים בגמ' סנהדרין (נ"ז ע"א) ואמר ר'
אלעזר לעולם הוי קבל וקיים, אמר ר' זירא
אף אן נמי תנינא בית אפל אין פותחין לו חלוות
לראות נעו ש"מ. ועיין רש"י שם הוי עמי ומח"י
קבל לשון אפל עשה עצמך אפל ושפל. בית אפל אין
פוחחין בו חלוות לראות את נעו, כנע נראה לי

אלא דנמה שכתב החו"ד דגם בנפסל מאכילת
אדם ולא מאכילת כלב נמי פרח שם נבלה
מיניה בזה מרן כק"ז בשו"ח בית שערס א"ח סי'
ר"י חלק עליו והעלה דרך לאחר שנפסל מאכילת
כלב הוא דפקע שם איסור נבלה מינה ע"ש.
ולפענ"ד כי דבר זה הוא בלמח מחלוקת הראשונים
בח' הר"ן ע"ז ס"ז בד"ה ודאמרינן כל שאינה
חסרה ואינה נאכלת מפני זה, פרש"י דלאו דוקא
אינה נאכלת אלא כל שנפגם טעמה מפני זה שרי
וראי' לדבריו מקדירה שאינה בח' יומא דקרינן לה
נטלפ"ג ובודאי שאינה פוגמת התבשיל כ"כ וכן הוא
דעת הרשב"א ז"ל והר"ן ז"ל חולק דכל שהאוכלה
נהנה מן האיסור אע"פ שהוא נפגמה קצת איסור
אכל כל שנפגמה שאינה ראוי לגר שאינו נהנה מן
האיסור המירה המורה ע"ש.

ובמקום אחר כתבתי דלכאורה הוא חלי במחלוקת
הרשב"א והרא"ה ז"ל בתוה"ב ב"ד ש"א
בענין נטלפ"ג כתב הרא"ה ז"ל בקדירה שנלעה
איסור ונשתהה מעל"ע דכיון דבלע עצמו נפגם כדי
גר או יותר כיון שכן א"א לאסור שאין לך שהות
מחוץ שנפגם חוזר לאיסורו לעולם וא"א שלא יהא
בגופו פגום לעולם ואפילו גורם לו דבר שלא יהא
נרגש מ"מ הוא בעצמו פגום ע"ש וכ"כ עוד בבית
ד' ש"ד (דף ל"ה מדפי הספר). והרשב"א
במשמרת הבית ב"ד ש"א האריך לסתור דבריו ע"ש
באריכות ויודע כי הכל ארוך לפניו ואין צריך
להעמיק הדברים, ולכאורה נראה דבהא פליגי אלא
דנ"ע קצת מרשב"א שהביא הר"ן לדבריו במשמרת
הבית, אלא דגם בזה נראה דלא נחלקו רק
בנטלפ"ג לגר ואכתי ראוי לכלב אכל בנפסל
מאכילת כלב לכאורה לכ"ע הותרה ושוב אפילו חוזר
וממתקו וראוי לאכילה אינו חוזר לאיסור ע"ש.

אלו דברי ידידו אדם מועט לעולם דושכ"ק באהבה
נאמנה עבר נרצע לאדוניו המצפה לישועת ה' כהרף
עין בלב ונפש, מנשה הקטן

ונחפשו עשיר ועצום מאד ורצה ללבוש הכל שיראה
 ער"פ קצת כדרך הטבע, ונעמ ברכו לבני יוסף
 מנשה ואפרים ברכם וידגו לרוב כדגים שלא ישלוט
 בהם עיה"ר ואמרו ז"ל מנא מציאה וכיוצא יעשה
 בהם סגולה יקח ס"ת, ודכירנא כד הוינא טליא והיו
 ג' אחים בניה וכ"ק אמו"ר הי"ד לוי כשהלכנו
 לבית המדרש להחפול שלא ילכו יחד אלא זה בדרך
 זה זה בדרך זה ובאמת כי כן לוי אבינו הזקן לבניו
 כשהלכו למצרים שלא יכנסו כולם בשער אחד אלא
 ילכו כל אחד בשער אחר משום עיה"ר כמבואר
 בחז"ל, והרבה יש להאריך בדברים.

ובגמ' ז"מ (ק"ז ע"ב) והסיר ה' ממך כל חולי
 אמר רב זו עין רב לטעמיה דרב סליק לבי
 קברי עבד מאי דעבד אמר חשעין וחשעה בעין
 רעה ואחד בדרך ארץ וברש"י יודע הי' ללחוש על
 הקצרות ולהבין על כל קצר וקצר בלחוש מימה מח
 אם מח בזמנו אם בעין רעה ועיין חוס' שם ד"ה
 חשעין א"כ בני יוסף הי' להם לחיות הרבה מכל
 השבטים וז"ל שמחו בדרך ארץ וכו', ושמואל אמר
 זה הרוח ע"ש כל העיני וגם שאר ענינים וסגולות
 וחירות בגילוי ובשאר דברים ועל הרבה דברים אמרו
 בכיוצא בזה כיון שדשו בה רבים שומר פתאים הי'
 אבל מ"מ מי שאינו רוצה לסמוך על הפתאים עיין
 ריטב"א יבמות דף ע"ב דאפי' למול בזימא דעיבא
 מי שאינו רוצה לסמוך על שומר פתאים לא ימול
 וכ"ש בשבת ע"ש.

ולגבי מאכלים אמרו שם כמה מחללות ר"ל כמנין
 מרה וכיוצא בו וכלם פח שחרית מבטלן
 במיני מאכל והאוכל שום שעבר עליו הלילה והזורק
 צפרנים רשע וכו' וזוה"ק לא ילון מאכל לילה ואם לן
 לא יאכלנו חכר לדבר ק"ק נאכלין ליום ולילה עד
 חצות וקדשים קלים שני ימים ולילה אחת, וכיון
 שעלה עליהם עמוד השחר נפסלו בלינה, והגם
 דבחולין איסורא ליכא מ"מ עיבור לורה איכא והרי
 קי"ל לגבי איסורי (ע"ז ס"ז ע"ב) דנותן טעם
 לפגם משום איסור ופרש"י לילה אחת פוגמת חז"ל
 לאו נותן טעם לפגם בחמיה דהא פשיטא לן כל

בניה כחיי דמשמע נראה ממילא ועוד דכחיי לי
 ולא לאורי נמצא שאפילו הלכו דכל זמן שאין כהן
 רואהו אין טמא נגעים ע"כ. ועיין מהרש"א בח"א
 שם שיעשה עצמו כאלו הולך במקום חושך ואל
 יחראה עצמו בפני הבריות ולא יתקנאו בו ומהא
 קיים שלא ישלוט בו קנאת הבריות ועין הרע.

ולפום ריהטא ז"ע מה שמצינו אהא דר"א אמר
 ר' זירא אף אכן נמי חנינא בית אפל וכו'
 ש"מ דהאי ש"מ ז"ע דאטו בהלכה פליגי שרץ
 להביא רא"י ולפשוט ש"מ, והנראה דר"ז קמ"ל דלא
 חיימא דר' אלעזר רק סברא דנפשי קאמר או ענה
 טובה ואינו חייב ולכן בא ר' זירא ומדייק לה מקרא
 דהוא חייב גמור ח"ש ש"מ והוא פלא. וקצת י"ל
 דר"ז דוקא לשיטתו שהי' מנסה עצמו בכל שלשים
 יום דהוה מחמם חטורא וישב בו פעם אחת יהו
 ביה רבנן עיניהו ונחרך שקי ולכן קראוהו קטן
 חריכא שקיא וראה עד כמה עיה"ר גורם ולכן הביא
 רא"י מקרא שיש בזה חיוז להיות קבל ולא הי' לו
 לעשות בפרהסיא אפילו זה.

ועיין מה שכחז רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בספרו
 האמונה והבטחון פרק ט"ו שכחז לפרש מה
 שאבינו יעקב עשה פעולות עם המקלות ברהמים
 וכיוצא בו מה שנראה זר בעיני הבריות ופי' שהכל
 עשה אחר שראה שמן השמים עוזרים אותו הציג
 המקלות ההם לב' ענינים האחד כדי לכסות הנס
 ולהעלים כדי שלא ישלוט בו עיה"ר וכן מצינו
 באלישע שאמר לגחזי (מ"ב ד') וקח משענמי בידך
 ולך וגו' וכל כך למה כדי שלא יכנס עם בני אדם
 בדברים ויודיע להם למה הוא הולך ועל שלא שמר
 את הדבר וגלה שלטה בו עיה"ר ולא הקיץ הנער.
 ואל תחמה באמרו כי ישלוט בו עיה"ר אפילו בדבר
 שהוא מעשה נס, שהרי בלחות הראשונות לפי
 שנחתו בפומבי שלטה בהן עיה"ר ונשדדו וכו' ע"ש.

והנראה שאפי' יעקב אבינו שהכל בא לו בנס
 מהקב"ה מזהר ועשה פעולות שלא ישלוט
 בו עין הרע באשר שהקב"ה עשה לו נס גלוי

בכורות כל אשר יעבור חמת השבט העשירי יהיה קודש ע"ש ודוק.

ומיהו שמעינ מינה דהאכל בשר מזרע רוח נרעת פורחת על האוכל וכן שאר מאכלות, ומאכלות שהניחו חמת המטה נאסרו מה"ט וכן מי שלא נטל ידיו שחרית וכיוצא בו ומי ישכיל ויבין כל אלו מה שהשחיתו כעת, ובפרט אוחס שלוקחין מאכלים מן השוק הגם שיש עליו הכשר על עצם המאכל אבל החוצרת מי יודע אם לא נעשה באנשים שמוסיפין טומאה וכיוצא בו. וגם בעצם המאכל מה שמשימין מיני חערובות שמוזקין לגוף האדם ולפעמים הגם שלא חיקו לגוף עכו"ם או אוכלי ט"ט שקצים ורמשים חיקו לשומרי החורה עיין ע"ז ל"א ע"ב עו"כ דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו, ועיין חוס' שם ד"ה דאכלי דלגבי ארס אכילת שקצים ורמשים שיש להם בחוק הגוף מועיל לבטל ארס של נחש, והארכתי כבר בזה לענין רפואות וניחוחים מעכו"ם לישראל וכבר דנו בזה הנובי" ומרן הח"ס ז"ל, ומה"ע בעונ"ה רואין שהמחלואות ובפרט ר"ל מחלה הידוע נראית יותר בישראל מצעכו"ם ובשומרי החורה יותר כפי השטאטיסטיקא של הרופאים פה השם ירחם וישלח רפואה שלמה לכל חולי ישראל ב"א.

ודע דאפי' עוף מאכל כשנולד כמה שעות אחר הלידה מיד נוחנין בו זריקה מין סם מן הסמין המזיקים וממנו גדל ובמקום שיגדל בדרך הטבע ממאכלים המשביעים ונוחים בו כח גדל העוף על הני סמים ונעשה נפוח ע"י הני"ל ואח"כ כשהוא בן עוף של ששה שבועות כבר הוא במלא קומתה הגם שכמעט אין לו כח לעמוד על רגליו, שוחטין אותו, ומולחין ומוכרין אותו והקונה או המוכר בעצמו מניחין אותו במקרה פעמים לשבועות ופעמים לחדשים. ואח"כ מוציאים מן המקרה ומבשלין ותחרין ומניחים במקרה לימים או לשבועות הכל כפי הצעה"כ וכל הכח שהי' בו ילא ע"י הקירור וכמעט שהוא כבר נפסל מאכילת אדם ולפעמים ואפילו מאכילת כלב אין בו לא טעם ולא ריח רק שלא

חבשיל שלן לילה אחת נפגם טעמו ועובר נורמו ע"כ. ושיטת רש"י נראה כדעת הזה"ק דלא ילין וכמבואר במג"א והגם שנחלקו בלינה לילה אפי' רש"י ובעי מעל"ע אבל עכ"פ אזל לה נורמו לכ"ע והר"ש משאנ"ן דעמו נראה שאין לזכך עליו ביום שני רק ברכת שהכל ולא ברכה הראוי' למאכל זה לאחר שעבר נורה.

ובגמ' כחובות ס"א אחימר ומר זוטרא ורב אשי הוו קא יחבי אפיכתא דבי אגור מלכא חליף ואזיל אטורגא דמלכא חזייה רב אשי למר זוטרא דחורר אפיה שקיל באצבעתיה אנה ליה בפומיה א"ל אפקדחא לסעודתא דמלכא א"ל אחאי חיעבד הכי אמר להו מין דעבדי הכי פסיל למאכל דמלכא א"ל אחאי אמר להו דבר אחר חזאי ביה דדקו ולא אשכחו שקל אצבעתיה אנה עליה א"ל הכא מי בדקימו דדקו אשכחא וא"ל רבנן מ"ט סמכת חניסא אמר להו חזאי רוח נרעת דקא פרחא עליה ע"כ.

ופרש"י דפרחה עליה, דמר זוטרא, פי' וכיון דפרחא עליה רוח נרעת ידע שהמאכל שנחן הימנו יש שם בשר מזרע, ובמקום אחר ביארחי בגמ' זו מאמר ידוע מרבינו הריב"ש טוב שפעם אכלו יחד עם הגאון בעל נוב"י ובאמצע הסעודה נחזה שאלה שמלאו עצם שבור והביאו להנובי" ז"ל ובפלפולו ובכח החורה שבו החיר הסעודה, ופנה אליו הצעש"ט ז"ל ואמר אני ידעתי שזה כשר ושאלו האין ידע ובמה ידע והשיב לו שמעולם אינו נוטל כף עם מרק לפיו עד שרואה עליו שם הוי' וכיון שקודם אכילה ראה שם הוי' ידע שהמאכל כשר דעל טריפה אין שם הוי', ובדרך רמז אמרתי על זה מקרא מפורש ויחזו את אלקים ויאכלו וישחו כלומר ללאחר שראו השם הוי' על המאכל אז ויאכלו וישחו, ורבים שאלו ע"ז ותמהו אבל להנ"ל הרי גמר' מפורשת שרוח נרעת שורה על המאכל טמא ולהיפוך ודאי רוח טהרה שורה אלא דלריכין לזכות לזה (ועיין בעין זה בס"ח) אחד הי' ידע והכיר בטהרה מחיים אם הוא כשרה או טריפה ובש"ע יו"ד בד"מ סי' ל"ה וברש"ש שלהי

ההלכה לא פליגי והרמב"ן רק מפרש שגם זו הסעודה היחה בשביל הנריח אבל בשאר כל נריח נריך סעודה כזו דאל"כ מ"ש יתרו חזק פשוט מאד.

שוב מלאמי נס' כד הקמח לרבינו נחיי (הל' מילה) שר' מצינו כי כשנולד ינחק נימול לח' ימים ועשה אברהם סעודה גדולה ביום ח' למילה שכן דרשו רבותינו ז"ל (בראשית כ"א) ויעש אברהם משחה גדול ביום הגמל את ינחק, ה-ג מל את ינחק, ומכאן סמך למנהגנו שאנו עושים סעודה ביום המילה שהרי לפני המדרש הזה עשה אברהם משחה גדול ביום שמיני במילת ינחק. מלוא המילה כעין קרבן היא, שאדם מקריב פרי בטנו לכבוד השי"ת לקיים מצוה, וכשם שדם הקרבן מכפר כך דם המילה מכפר וכו' וכשם שכחונ בקרבן (ויקרא כ"ב) ואכלו אותם אשר כופר בהם, שאכילת קרבן מכפר, כן המנהג בישראל שעושין סעודה ביום המילה ומחאספין הכל וצאין שם ומנהג כשר הוא, וע"כ הזכיר דוד המלך ע"ה (תהלים נ') אספו לי חסידי כורחי נריחי עלי זבת, ללמדך כי ראיה שיחאספו הקרובים ואוהבים לשמות ולעשות סעודה על המלוא הזאת, עיי"ש. הרי לן מפורש דסעודה נריח מילה היא כאכילת נשר הקרבן שכהנים אוכלים ובעלים מחכפרין ואסמכוהו אקרא דכרומי נריחי עלי זבת, ומבואר מדברי רבותינו הראשונים הרמב"ן והרבינו נחיי דסעודה נריח מילה נא דוקא נשר, ואם לאו הו' כחפרון בקרבן.

סימן רעג

עוד להנ"ל

הכוסס צפרניו בשיניו

בדף 200 אות י"ב כתב גם הכוסס צפרניו בשיניו נריך נמילה (שו"ת אבני יספה ח"א סי' ב').

בדאי לציין מה ששמעתי בשם החזו"א ז"ל שצא לפניו נחור אחד שהי' כוסס את צפרני ידיו

נשרת והאוכלו אינו מקבל שום נחור שהמאכל נחור לאדם רק שממלא כרסו כאוכל עפר או אוכל גרוע ואח"כ אין לו הכחוח נגד הרוחות והמחלואות ר"ל, ומי יאמר אם ח"ו יאכל מאותם החובלים את הגוף.

סימן ערב

עוד להנ"ל

אכילת נשר בבית מילה

בדף 182 אות ו' הביא יש שכחנ נשם כמה נדיקים שאם מביאים נשר בסעודה נריח מילה נשר זה סגולה שהנן יהיה ח"ת.

בכאן הביא לו מה שקבלתי מעשה שהי' אצל הגה"ק אדמו"ר מלאנו בעל נדרי חיים נצא לפניו איש נשוב והחננל שיש לו בית מלא חורה וכל נניך לימודי ה' גדולי החורה ורק בן אחד יש לו שאינו רוצה ללמוד ואינו בן חורה ויש לו מזה עגמ"נ ולער גדול, והאדמו"ר החנוני נמחשנחו הטורה נדרכו נקודש ומיכף שאל אפשר האסטו געמאכט אמילכיגע סעודה ניים נריח (אולי עשית סעודה חלב נשעת הנריח ולא אכלו נשר) נשע האב והשיב שזוכר שהי' זמן מצולצל ועשו (מילכיגע סעודה) סעודה חלב והשיב הגה"ק זל"ה (נא וואס ווילסטו), כלומר א"כ מה אחה רוצה.

וכבר הביאמי ראי' נס"ד דאכילת נשר נשעת הנריח מפורש נחורה (שמות י"ח י"ב) ויקח יתרו חתן משה עולה חנחים לאלקים ויצא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים, ופי' הרמב"ן ז"ל ויקח וכו' הי' זה אחר שעמד עמהם ימים ניים ונתגייר במילה וטבילה והנאלת דמים כמשפט, ויצא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עמו ביום חתונתו כי חתן דמים הוא ע"כ. הנה מבואר מדברי הרמב"ן ז"ל דעל נריח שהוא חתן דמים נריך סעודה עולה חנחים, ואפי' אי נאמר דאין למדין מקודם מ"ח מ"מ הרי על העצם

ואינו נפל עכ"ל. וכדף ע"ב ב' פרש"י ז"ל בד"ה
ינא ראשו דכל זמן שלא ינא לאור העולם לאו נפש
הוא וניתן להורגו ולהליל את אמו עכ"ל.

ודייק מעכ"ג מדברי רש"י דכל זמן שלא ינא לאור
העולם אחי לאו נפש הוא ולא הו' בכלל
מכה נפש וניתן להורגו, ומדלג חפסו על רש"י
משמע דגם שאר ראשונים ס"ל כן, והוסיף לדייק
דמשמע מלשון רש"י לפי פשוטו דלא לבד שאין בו
חיות משום רציחה אלא הה"נ דאין איסור לאו דלא
חרצא. והאריך להביא רא"י דאי נימא יש בו ליתא
דרציחה לגבי ישראל א"כ הו"ל עכ"פ אבזרייהו
דרציחה ואין יהיה מותר אפי' במקום סכנה הא כל
אבזרייהו דערוות אינן נדחין אפי' מפני סכנה ממש
כדקיי"ל יו"ד סי' קנ"ז ואי נימא דגם עוברין בכלל
איסור רציחה אין יתן לדחות משום הלל האם,
עוד ינא להורגו דבכלל לא חרצא לא בכלל עובר
דאל"כ למה לן לימוד לב"נ דחייב מיחור הקרא
חיפוק ליה דחייב משום רציחה ואזהרתן זו היא
מיחמתן וע"כ כיון דלריך קראי מיוחד ע"כ עובר
אינו בכלל רציחה.

ומינה ינא לתמוה על דברי הגאון רמ"פ זללה"ה
באגרות ח"ד ח"מ סי' ס"ט שינא לדון
בהפלת העוברין לגבי ישראל שיש בזה משום איסור
רציחה והוא בכלל לאו דלא חרצא ומעכ"ג דמה שם
דבריו והאריך הרבה בביאור דברי החוס' נדה מ"ג
ע"ב שכחנו דמותר להורגו בנפון והגרמ"פ הגיה
בחוס' ויפה העיר מעכ"ג דבכמה מקומות מבואר
כלשון החוס' וא"א לומר שכלל מקומות טעה
המדפיס ולהגיה.

והנה ראשונה דמה שינא מעכ"ג לדייק מדברי
רש"י סנהדרין הנ"ל דס"ל דבהפלת עוברין
ליכא איסור רציחה שהרי לא כתב רק חטוק בן יומו
שכלו לו חדשיו וכן לקמן שכתב דכל זמן שלא ינא
לאור העולם לאו נפש הוא וניתן להורגו ולהליל
אמו עכ"ל. ומינה ינא לדייק דגם דעת שאר
הראשונים כן הוא.

ואמר לו שיגיד לאביו להזהר בו מליגע ביינו שחיון
שכוסם הנפרדים וממילא מחוץ הרגילו עושה כן גם
בשבת והרי מחלל שבת והמחלל שבת מנסך את היין
והוא פלא. עכ"פ יש להזהיר בזה על העושים כן
ובפרט שאם זורקין חרצה יש בזה גם משום סכנה
ובכלל זורקין רשע ח"ו ואם יאכלם הו"ל בכלל כל
תשקאו והוא נא מעצנות ונריך להזהר בזה עכ"פ.

[כדאי להעיר שהדפיס סימן בנומערן ובספרי
קודש למה לא נאמן בא' ב'].

ובזה הגני ידידו דושכת"ר המברכו שיזכה להרבין
תורה ברכים ערי יבא ינון ולו יקהת עמים החותם
כלב ונפש.

מנשה הקטן

סימן רעד

ישראל המפיל עובר אי יש בו איסור רציחה

שושן פורים התשנ"ה בני יצ"א
מע"כ ידידי ורב חביבי הרב הגאון המפורסם פרי עץ
הדר, מרבין תורה וחסידות כולו אומר כבוד כג"ת
מוה"ר יחזקאל ראטה שליט"א גאב"ד דקארלסבורג
בני בעמח"ס שו"ת עמק התשובה וש"ס

אחדשכ"ג בלהבה ובידידות נאמנה,

ובמש"כ סי' ז"ב בידון הפלת עוברין לישראל אי
יש בזה איסור רציחה אף דלא חייב מיחה
האריך הרבה בזה וכמ"ש (סנהדרין נ"ז ע"ב) אשכח
ר' יעקב בר אחא בספר אגדתא דבי רב ב"נ נהרג
בדין אחד וכו' משום ר' ישמעאל אמרו אף על
העוברין מ"ט דר"י דכתיב שופך דם האדם באלים
דמו ישפך אחיו אדם שהוא באלים הו' אומר זה
עובר שבמעי אמו, ופרש"י בד"ה על העוברים הכה
את האשה וינא ילדיה נהרג עליהן ובישראל עד
שינא לאור העולם, כדחנן חטוק בן יוס אחד
ההורגו חייב היכא דקיס ליה בגויה שכלו לו חדשיו

הוא בכלל הורג, והוא באיסור רציחה וכמ"ש מפורש ביבמות הנ"ל וגם כאן שקורא לה הורג, ומיהו לחייב ההורגו במעיה, דוקא ב"נ נהרג וישראל לא מחייב עד שינא לאויר העולם, והטעם נראה לישראל אינו חייב עד שידעו שכלו לו חדשיו דאל"כ הו"ל בספק נפל, וכמו שאניא בסמוך ממהרא"ם, והגם דרוב נשים ולדות מעליא מולדים מ"מ איכא מיעוט מפילין וגם אפילו לאחר שטלדו עד שלשים יום מחזיקין בנפל ולכן בישראל אינו נהרג על העוברין ובב"נ נהרגין מדרשה דבאדם ומ"מ יש כאן איסור רציחה דשמה הוא ולד גמור והוא מן הרוב, ובאמת כי גם מלשון הקרא שופך דם האדם באדם דמו ישפך שדרשו בב"נ נהרגין על העוברין נמי משמעותו דהחורה קורא להורג עובר שופך דם האדם אפילו כשהיא עדיין באדם שהוא שופך דמים ונריך רא"י למה בישראל לא יחייב על שפיכת דמים זו שהחורה מפורש קורא שופך דם האדם ונ"ל כמ"ש.

ועוד בו שלישיה מגמ' נדה דף ל"א ע"א חנא המשמש מטחו ליום חשעים כאילו שופך דמים ופריך מנא ידע אלא אמר אביי וכו' שומר פתאים ה' וכחכ המג"א א"ח סי' ר"מ סק"ה והמשמש בליל ג' מיום שנחשברה הרי זה שופך דמים שאפשר להמית הולד, וכ"כ בכתבים (וזהר שמות דף ג' ובפע"ת שער ט"ז פי"א). הנה מפורש דאם באמת ממית הולד הרי זה בכלל שופך דמים, דרך המשמש ליום חשעים קורא כאילו שופך שהרי לא ברור שיספוך ופשוט.

ודברי הוה"ק מפורשין (בר"פ שמות) שכח מאן דקטיל בניי ההוא עוברא דמחשבה אחתיה וגרים לקטלא ליה במעיה דסתיר בנינא דקב"ה ואומנותא דיליה איח מאן דקטיל בר נש והאי קטיל בניי וכו', זכאין איטון ישראל דאע"ג דהוה בגלותא איסתמרו מכל הני חלתא מנדה ומנח אל נכר ומקטול זרעא דאע"ג דגזרה אחגורת כל הני הילוד היאורה חשליכוהו לא אשתכח ביניהון מאן דקטיל עוברא במעיה דאחחא כ"ש לבתר ובזכותא דא

לפענ"ד ברש"י א"א לומר קן וממילא גם בשאר הראשונים אינו רא"י מדשחקו אלא ההיפוך יש לדייק כדוע דהיכי דפרש"י ושחק לי הרא"ש ש"מ דהכי ס"ל, והרי להדיא כתב רש"י ביבמות דף מ"ב ע"א אהא שאמרו לא ישא אדם מעוברת חבירו שמה חששה עברה סנדל וסיים אלא משום דחקה ופריך בגמ' אי הכי דידה נמי, דידה חיים עילויה הכא נמי חיים עילויה, ופרש"י דלא ישמש עם אשתו מעוברת משום דחקה שממעכו בשעת חשמים ומשני דידה חיים עילויה הכ"נ חיים עילויה, שאין אדם מחזקין להרוג הנפש ע"כ. הנה כתב רש"י מפורש דהמכוין למעך העובר שמעי אשה הוא בכלל הורג הנפש, והוא בגדר איסור רציחה וממילא גם מש"כ שם בדף ע"ב ע"כ ד"ה ינא ראשו וכו' דכל זמן שלא ינא לאויר העולם לאו נפש הוא וניתן להורגו ולהציל את אמו אבל ינא ראשו אין נוגעין בו להורגו דהוה ליה כילוד הנה קודם שינא לאויר העולם קראו להורגו וניתן להורגו ולאחר שינא ראשו קורא להורגו ומרוייהו הריגה הם והיינו קודם שינא לאויר העולם נמי רוצח הוא אלא שניתן להורגו להציל את אמו ולאחר שינא ראשו אין נוגעין בו להורגו.

שבית נלפענ"ד בדיוק לשון שהחנה רש"י כאן דמוחר להורגו להציל את אמו, והנה ידוע דכל מקום שמביא לשון להציל הוא להציל ממות והיינו כמו מצילין את הנרדף בנפשו של רודף, ודייק רש"י בחרמי, חדא דמקרי הריגה ואיסור להורגו בסתם מדין רציחה אלא שמותר להורגו להציל את אמו, והיינו דוקא להצילה מסכנת מות, דכן מראה לשון להציל, וגם כי לא כתב מותר להורגו לרפואת את אמו או לצורך רפואת אמו אלא להציל את אמו והצלה היינו ממות לחיים וכמו שאמרו רודף ניתן להצילו בנפשו וכל מקום שאומר להציל היינו ממות וא"כ מבואר שדייק דוקא בשביל להציל מותר להורגו ולא משום רפואה חיה ברור מאד.

ולכן נראה פשוט דאדרבה רש"י ס"ל דהורג עובר

עובר אינו מדין רציחה אלא סתם איסור, ודחה בזה את פי הגר"ח הלוי מצריסק וזלה"ה שפי' נמי דהוא מדין רציחה וסיים דמ"מ פשט מעכ"מ פשוט יותר והכי יש לפסוק.

והנה מה שדחה דברי הגר"ח הגם ביראת הכבוד יחירה הנה כ"מ תשנ שדעת הגר"ח בזה יחידאה הוא אבל האמת שדעת הגר"ח הלוי לאו יחידאי הוא בדברי הרמב"ם ז"ל והרי הבאחי לעיל מדברי רבינו הרא"ם עה"מ דק"ל דלהרמב"ם ההורג עובר חייב מיתה כעל אדם אלא דלא ידעינן אם הוא עובר או נפל, וא"כ ע"כ בנדון דידן בפי הרמב"ם בפי"א מהל' רוצח ה"ט שכתב העוברה שהיא מקשה לילד מותר לחתוך העובר במעי' בנס בין בנס ביד מפני שהוא כרודף אחריו להרגה ע"כ נמי כוונתו שעובר אסור להרגו מדין רציחה אלא שכיון שהוא כרודף מותר דאל"כ יהיו דברי הרמב"ם ז"ל סותרים לפי דעת הרא"ם, א"כ גם דעת הרא"ם אחד מהראשונים דהרמב"ם ס"ל שהוא מדין רוצח וכדעת ר"מ.

גם רבינו הגדול הנוצ"י ח' ח"מ ס' נ"ט נראה פשוט דק"ל בדעת הרמב"ם שלהורג עובר הוא מדין רציחה למעין שם ועין מלחמת מצווה להחשב"ץ ז"ל דההורג את הטריפה ענין הפטור כבר ביארתי בהקדמה שאין הכוונה שיהא מותר לעשות הדבר ההוא אך שהוא פטור מדיני אדם אבל אסור וחייב צדיני שמים וכו'.

וא"כ עכ"פ אינו לן דעת הרא"ם ודעת הנוצ"י ג"כ כדעת הגר"ח בפי' הרמב"ם וגם דעת המהרי"ט בחשונה ס' ז"ו נראה כן, נמצא עכ"פ כי דברי הגר"ח לאו יחידאי נינהו בפי' הרמב"ם דלחחוך עובר יש בו משום רציחה, שהרי יש לן הרא"ם והמהרי"ט והנוצ"י וגם הגרמ"פ ז"ל וגם עוד הרבה מפרשים שס"ל כן ובענייני גס אני הקטן מלסרף בהדי הני גאוני ז"ל בדברי הרמב"ם וכמו שביארתי בזה הרבה פעמים ועין בספרי משנה ח"ט ס' שר"ת ועוד הרבה מקומות.

נפקו ישראל מגלותא, הנה שכתב שלא הרגו בניהון במעי אשה אף אחד מהן וכ"ש לאחר שנולדו, ומדמה ואמר אינו מאן דקטיל בר נש והאי קטיל בנאי משמע דזה דין הריגה חיה הריגה וכתבא מילחא הוא, וגם לפוס מאי מדמה הני תרתייהו ולהנ"ל דודאי הוא בכלל הורג ורציחה שהורג את בנו אפי' קודם שינא לאויר העולם וכ"ש לאחר שינא לאויר העולם, ואיסורא חדא הוא איסור של רציחה, ולא ניחא לי במה שכתב מעכ"ג שבנאי בזהר הק' לאו בנו ממש אלא ודאי בנו ממש הוא שלא הרגו כפשוטו של לשון וכמו שהבין המג"א וכתב להדיא בדברי הזהר דהרי זה שופך דמים.

וראייתי להר"א מורח"י עה"מ פ' משפטים עה"פ ולא יהיה אסון הביא מילחא ולא יהי אסון באשה כו' או אינו אלא ולא יהיה אסון בולדות ח"ל ואם אסון יהיה ונתח נפש חתח נפש וכתב הרא"ם ז"ל ואי בולדות הולדות שבמעי אשה כ"ו שלא ינאלו לאויר עולם בחוקת נפלים הם שעדיין לא כלו חדשיהם, והרמב"ם פ"ב מהל' רוצח כתב ההורג את הגדול וכו' משמע דהורג את העובר פטור ושמה משום דכ"ו שלא ינאל לאויר העולם יש לחוש בו שמה לא כלו חדשיו ולא הוי ראוי להיות איש והתראת ספק לא שמה התראת עכ"ל הרא"ם ז"ל. מצאנו דק"ל דהורג את העובר חייב אלא הפטור מטעם נפל אבל כל שהוא ולד מעליא חייב מיתה כרוצח. ועין כ"מ פ"ב מה' רוצח דמשמע נמי הכי קצת. ומעתה אינו לן גמ' נדה, חוה"ק, והמג"א ודעת רש"י, והרמב"ם לפי' הרא"ם והארי' הקדוש ופרע"ת, דלכולהו עובר במעי אמו ההרגו הוא מגדר באיסור רציחה.

סימן ערה

עוד להנ"ל

ומעתה נבא לדיוק לשון הרמב"ם אשר מעכ"מ כתב בו פי' חדש דלהרמב"ם איסור הריגת

סימן רעו

עוד להג"ל

חמיה להתורה חסד בדין רודף

[ואגב ראיתי להעיר מה שכחנ' במורה חסד ח"ע
 סי' מ"ב שהאר"י הרבה בדברי הרמב"ם
 הנ"ל וכחנ' באות י"ד דהרמב"ם בה"ל רוצה הנ"ל
 מלכד מה שהקשו הגאונים יש לחמיה שכחנ'
 הרמב"ם אף זו מנחה ל"ח שלא לחוס על נפש
 הרודף לפיכך הורו חכמים שהעובדה שהיא מקשה
 לילד כו' ומה חלה זה דוקא בל"ח דלא מחוס ועוד
 הקשה שם כמה קושיות, ולכן העלה באות ט"ז
 ואות ט"ו דעיקר הטעם שאמרה מורה להרוג
 הרודף משום הנלח הנרדף ולא משום שלא יעבור
 הרודף עבירה גדולה ובאות י"ז כחנ' ח"ל ועפ"י
 יבא דברי הרמב"ם דה' רוצה הנ"ל נכון ומדוקדק
 מאד שכחנ' אף מנחה ל"ח שלא לחוס על נפש
 הרודף לפיכך כו' היינו דאחר דלמדין דרודף ניתן
 להצילו בנפשו מלא מחוס, א"כ העיקר היא משום
 הנלח נפש הנרדף, א"כ אף דאין פשע חדון ברודף
 אעפ"כ יש לקראו רודף לפיכך הורו חכמים
 שהעובדה שהיא מקשה לילד מותר לחמוך את
 העובר במע"י שהוא כרודף אחריה להורגה אף שאין
 פשע חדון בעובר אעפ"כ נקרא רודף מטעם
 דנדה מפני נפש אמו והעובר עדיין לא נקרא נפש
 וכו' ע"ש.]

ולפענ"ד לאחר נשיקום כפות ידיו חידוש זה אינו
 ואישחמיטחיה מיני' דהגאון ז"ל דברי
 הרמב"ם בפה"מ ל"ח רנ"ג שכחנ' ח"ל שהזכירו
 שלא לחוס על הרודף ובאור זה כי מה שזכרנו
 במנחה שלפני זאת מהציל החוטא שלא יהרגוהו
 העדים עד שידעו אותו ב"ד אמנם הוא כשעבר
 ועשה המעשה שיתחייב עליו מיתה והשלים אותו
 אמנם בעת השחלוחו ובקשו לעשות אז יקרא רודף
 וחובה ההיתה עלינו למנוע מעשותו מה שלבו
 מחלואו וז"ל לו כדי למנוע מן העבירה וכו' ואם לא
 הי' אפשר למנוע אלא באכידת נפש היה נהרג כדי

שלא יעשה מעשה הרע ההוא ונאם האזהרה שלא
 לחוס עליו ומהמנע להורגו וכו' ע"ש. ועיין רש"י
 סנהדרין ואלו מצילין בנפשו שפי' נמי כפי' הרמב"ם
 הנ"ל וכן בחוס' שם, עכ"פ הדיוק שדייק המורה
 חסד ח"ע ואף שלשון הרמב"ם נמי להציל הנרדף
 אפי' בנפשו של רודף, הנה מבואר דעת הרמב"ם
 דהגם דכחנ' דילפינ' לה מלא מחוס דרודף ניתן
 להצילו בנפשו אפי' כחנ' כחנ' טעם הריגת הרודף הוא
 כדי להציל הרודף מהעבירה וא"כ רוב מהדברים
 שכחנ' שם לפרש ולבאר ח"ע.

ובבר' עלה דדעמי' למקור בראובן שנתן רשום
 לשמעון ליכנס לביחו ושמעון יושב בביחו
 בנמים זר לו או שנפלה דלקה והוא רוצה ללחם ואין
 שם רק פחח אחד ושם יושב ראובן ושמעון מחמת
 שאין לו מקום ללחם דוחף את ראובן למוח כדי
 שיציל עצמו אם כה"ג מקרי רודף ולכאורה נראה
 דודאי כה"ג נקרא רודף אף שאינו עושה בזדון
 להרוג את ראובן אלא הרי עושה מעשה הנלח
 לעצמו אלא שא"ל לו להציל עצמו אלא ע"י שיהרוג
 לראובן אף שאינו עושה בזדון לב ובכוונה להרוג,
 ובאמת כי זה העובר שאמו הניחה אותו לעמוד
 בבטן ועכשיו שהגיע הזמן שאינו יכול לישב שם עוד
 מוכרח ללחם ואם לאו ימות שם והוא מחלמך ללחם
 עיין (נדה כ"ו ע"א) ולד דאית ביה חיובא סריך
 ולא נפיק ופרש"י סריך אותו בידיו למעלה ואינו
 ממהר ללחם, גבי כריחות שיצאו דרך ראשיהן ולד
 דאית ביה חיובא מדנפיק רישיה הויא לידה סנדל
 עד דנפיק רוביה ע"ש, ומדברי הגאון ז"ל משמע
 שכחנ' דהא דכל רודף בעלמא נדה נפש מפני נפש
 הנרדף החס הרודף עושה בכוונה ובזדון לב משמע
 דכל שאינו עושה בכוונה אין הדין כן וכו'.

ומה שחמה מעכ"ג דא"כ כיון דאיכא כאן איסור
 רציחה היאך החירו להורגו בשביל להציל האם
 שהרי אין מצילין נפש בנפש אפי' במקום סכ"נ
 ופקו"ג. יפה העיר וקושיא גדולה היא וכבר הקשו
 קושיא זו קמאי ונאמרו בו כמה טעמים, דעת רש"י
 נראה דכל שלא יצא לאור העולם ומסכן האם שהיא

חי' כאחד הצוראים כה"ג דוחין נפש המכוסה ולא ידוע שעדיין לא ינא לאויר העולם מפני נפש האם שהיא לפנינו, והרמב"ם דס"ל שהוא מדין רודף.

סימן רעז

עוד להג"ל

אי דוחין נפש האם מפני העובר

איברא דנלפענ"ד לומר דבר חדש בס"ד ובהקדם עוד קושיא אחת מה שלא ראיתי מפרשין דאי נימא דהוא מדין אין דוחין נפש מפני נפש מ"ש עובר דדוחין אותו להציל האם שאמרו מותר להרוג העובר להציל האם נימא מותר להרוג האם להציל העובר, ומאי עולמא דהאי מהאי, ובשלמא האם כשהיא לעצמה יכולה לומר מדין חיין קודמין אבל לדין שצריך להציל נפש מישראל וא"ל להציל שניהם מ"ש שהמירו לחסוך העובר ולהציל האם ולא התירו להציל העובר ולחסוך האם. ולמ"ד משום ספק וודאי שזה ספק נפל ג"כ ז"ע לפמ"ש הנובי"ץ הנ"ל, אם לא שאין לו דין נפש א"כ א"צ לכל הנ"ל וגם בלי להציל האם מותר.

ואשר נראה חבנא דהא דינא וביאור לדברי הרמב"ם ז"ל לפמ"ש בגמ' (ב"מ ס"ב ע"א) חניא שנים שהיו מהלכין בדרך וביד אחד מהן קיחון של מים אם שותין שניהם מחים ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב דרש בן פטורא מוטב שישחו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חבירו (הלשון לאו דוקא שהרי אכתי אפשר שהגם שימותו שניהם אבל לו באוהו רגע אלא זה אחר זה יראה אחד במיתתו של חבירו והבן) עד שצא ר"ע ולימד וחי אחיך עמך חיין קודמין לחי חבירך, ע"ש, ועיין בח"א למהרש"א שאם ה"י הקיחון של שניהם כל אחד ישחה החי.

ומעתה אשה מעוברת שהעובר חי הוא שחלו בחי' האשה והעובר נחן ממזונות האשה וא"כ

האשה והעובר היא בגדר של שנים מהלכין בדרך ויש ביד האשה שהיא האם קיחון של מים ואוכל וכל זמן שמספיק לשמיהן הרי היא חייבת להחזיקו ולהחיותו מהקיחון שיש לה שהעובר כל חייו מאמו והיא המחזקת אותו במעיה ונותנת לו חיים ומספיק לחרויהו ומיהו כשצאו שניהם בסכנה העובר והאשה ואם חוסף להחזיק העובר ולונו סכנה לשניהם להאם והעובר ואם לא יגעו בשניהם וימשיכו כן ימיתו שניהם ואם יפגעו בעובר אחי' האם ס"ל כמו דהיי דאין מספיק מים לשניהם אמרינן חיין קודמין הכ"נ בידה כיון שהעובר מסכן האם והאם רוצה להפסיק מלהחזיק ולהחיות את בנה מדין חיין קודמין ולכן שפיר מותר להרוג העובר להציל את אמה.

אלא דאכתי יש לבטל דין לחלוק דלא דמי דהחם דרש ר"ע חיין קודמין לחי חבירך שאינו צריך ליחן לו משלו אבל גם אסור להרוג חבירו בידיים ואם הרגו הרי הוא רוצה הגם שסופו למות בצמא, וא"כ היאך נחיר כאן להרוג העובר ולחטו בידיים, לא קשה, דנראה לפענ"ד פשוט צהא דר"ע לאחר שנפסק הדין דחיין קודמין לחי חבירך אם צא השמי שאין לו מים ושוחה ממים שלו בע"כ מותר לו להכוחו וגם להרגו אם לא יפסיק ליקח מימיו שהרי אם הוא עכשיו בגדר של חייו ממש חה צא וגחל ממנו חייו הרי הוא נעשה לו רודף ומותר להרגו ג"כ וכן ראיתי מכבר כמדומה לי בש"מ, א"כ בולד זה נמי כיון שהאם רוצה בו סכנה, וההלכה פסקה דחיין קודמין והרי היא חייבת להציל את עצמה והעובר דוחק ואינו מפסיק ממילא מותר להרוג העובר להציל עצמה או אחרים להציל את האם דאז כבר העובר נעשה כרודף, ומה מחקו בזה דברי הרמב"ם ז"ל שכתב דהו"ל כרודף, מה שחמהו עליו כולם ולפ"מ שהסברתי הרי היא באמת דין כרודף דבמה שהולד אינו מפסיק וכהא דר' אפטוריקי ולזה הוסיף רבינו הרמב"ם בלשונו הזהב הרי הוא כרודף והבן כי היא נקודה נפלאה בפ"י רש"י ורמב"ם.

ומעתה נבא לישב עוד מה שחמהו המפרשים

לאחר שלמדנו שלא לחוס על נפש הרודף הורו חכמים במקשה לילד דוקא ולמה חלה זו בזו.

ולפמ"ש אחי שפיר דנראה דהרמב"ם למד לנו דיש שני דינים בדין רודף האחד יש דין רודף אחר חבירו והוא בזדון ובמזיד מחכוין להרוג את חבירו, והשני היכא דהרודף אינו מחכוין להרוג לא במזיד ולא בשוגג אלא מחכוין להציל עצמו אבל א"א לו להציל עצמו אלא בנפש חבירו, ונראה דרודף שרודף להרוג במזיד ובזדון נהרג ולזה לא צריך קרא שלא לחוס עליו שהרי הוא בכלל הבא להרגך השכם להרגו וברודף מה המצוה הוא להרגו להציל הנרדף וליכא למיחש כאן כלל שלא לחוס עליו, שהרי על חייו לא חס שמה יקום עליו הנרדף וירגו א"כ הפקיר עצמו למיתה וההצלה הוא להנרדף מיד הרודף, אבל היכי דהוא אינו מחכוין להרוג את חבירו אלא אדרבה רוצה להציל עצמו אפשר דכה"ג אמרינן מוטב שימותו שניהם ואל יראה אחד במוח חבירו דומיא דקיתון של מים וכדרי' אפטורי ולא כר"ע ודוקא היכי שרודף במזיד ולכן קאמר דאף זו מצוה ל"ח שלא לחוס על נפש הרודף, וכדמצינו בקיתון של מים שאין לו אלא כדי חייו ובא השני ורצה להצילו מותר להרגו דכה"ג נמי מקרי רודף אף שאינו במזיד להרוג את חבירו אלא שרוצה להציל את עצמו ולכן הוא רודף אחר חבירו ורוצה ליקח הקיתון ולהציל עצמו ולזה ילפינן דאמרה תורה שלא לחוס על נפש הרודף אפי' כה"ג לפיכך הורו חכמים וכו'.

ומעתה מיושבים דברי הרמב"ם כמין חומר מקושיא אחרת שהרי בסמוך (בה"ו) אבל הרודף אחר חבירו להרגו אפי' הי' הרודף קטן הרי כל ישראל מצוין להציל הנרדף מיד הרודף ואפי' בנפשו של רודף הנה כחב דהרודף אחר חבירו מצלין הנרדף מיד הרודף אפי' בנפשו של רודף ולא כחב כלום שלא לחוס על נפש הרודף אלא הכל בשביל הנרדף וכאן בה"ט כחב אף זו מל"ח שלא לחוס וכו' לפיכך הורו חכמים שהעברה שהוא מקשה לילד מותר לחתוך העובר במעיה, הנה שינה

בפיוס לשון הרמב"ם שסיים שהוא טבע העולם ולמה עכשיו הוא לאחר שהוציא ראשו נעשה טבע העולם ולא מקודם ועיין נו"כ"י שסיים שאכתי לא נחברר לשון זה, וגם בתורת חסד האריך בהרבה קושיות בלשון הרמב"ם, ולפע"ד יש להוסיף שכחב ולפיכך הורו חכמים וכו', דמה לפיכך הורו חכמים דוקא הא ואין זה מלשונות הרמב"ם ז"ל, ולפמ"ש מיושב מאד, שדין זה חלוי בהא מחלוקת של אפטורקי ור"ע ואנן קיי"ל כר"ע כמ"ש עד שבה ר"ע ולימד ופסקו כן כל הפוסקים ועיין ר"ף שם.

ולכן דוקא כל זמן שהעובר במעי אמו וחי מקיתון של אמו מחירין לחתכו להציל את אמו כי כה"ג הוא מדין חיין קודמין גבי האם אבל כיון שהוציא ראשו ושוב אינו חי מאמו כלל שהרי משינא ראשו נפסק חייו מהאם והרי יש כאן לפנינו שחי נפשות שהם בסקנא וא"א להציל את זה בלחי להרוג את חבירו הגם שמצוה עלינו להציל נפש אחד אם ראינו שנים שהם בסקנא וא"א להציל שניהם חייבים להציל אחד מהם ומ"מ זה דוקא כשנוכל להציל אחד עכ"פ בלי להרוג את חבירו אבל אם בכדי שנגיל האחד צריך להרוג את חבירו וכגון שנים טובעים בים ואם נעמוד על גופו של אחד לטבעו נוכל להציל את השני כה"ג שצקינן לטבעו של עולם ומה שרצה הקצ"ה יעשה חוה שכחב הרמב"ם טבעו של עולם, וגם אחי שפיר לשון לפיכך הורו חכמים.

ובמה שכחבנו נלפענ"ד לישב עוד קושיא עזומה מה שלא ראינו מדייקין שהרי הרמב"ם שם (ה"ו-ז-ח) כחב דין רודף אחר חבירו להרגו וכחב פרטי דינין, ובה"ט כחב אף זו מצוה לא חעשה שלא לחוס על נפש הרודף לפיכך הורו חכמים שהעברה וכו' ולכאורה הי"ל לומר בה"ו שם שהתחילה בדין רודף והי"ל מצוה לא חעשה שלא לחוס על נפש הרודף, ולכן הרודף אחר חבירו להרגו וכו' ולמה המחין עד ה"ט לכחב אף זו מל"ח שלא לחוס על נפש הרודף, גם לשון אף זו צ"ע דהי"ל מצוה לא חעשה שלא לחוס על הרודף וכו' גם לשון לפיכך הורו חכמים דמשמע דדוקא

ומכין אלא ברובה להציל עצמו נמי איכא מל"ח שלא לחוס על הרודף ולכן שפיר לפיכך הורו חכמים שהעוברה שהיא מקשה לילד וכו', ומיושב למה לא הביא קודם הא ל"ח, ולפענ"ד הוא פ"י חדש נאה אשר לא קדמי אדם בזה ומקום הניחו לי מן השמים.

ומעב"ג כתב בד"ה ומה שהוצרך לימן טעם דלהכי חותמין את הולד מפני שהוא כרודף ונא לפרש כוונתו שגא ליכא מה שיש להתעקש בזה דעכ"פ אף דליכא משום רציחה, מ"מ מהיכי מימי דנהרגו בידים, אולי בכה"ג היחה הסברא נוחת דלא געמי בידים ונתיח הדבר כמו שיתחווה, דהא הולד הזה יהיה ג"כ בר קיימא ויחי א"כ לא ניגע בו ואפשר דשב ואל תעשה עדיף משנעשה בו מעשה בידים להרוג את הולד דלמא נפש יומר יקרה אם העובר או האם, ומאי חזית דתעשה מעשה בידים ולפיכך נתן הרמב"ם טעם דמשו"ה הורגין את הולד מפני שהוא כרודף והדין יתן שנהרגו במקום שאין בו משום רציחה.

לפענ"ד לפ"מ שכחבתי גם זה לא קשה ומיהו כבר הארכתי בספרינו משנ"ה מהד"ח ח"מ ס"י ח"ס בדברי הרמב"ם בפ"א מהל' רוצח ושמירת הנפש ה"ט שכתב אף זו מצות ל"ח שלא לחוס על נפש הרודף לפיכך הורו חכמים שהעוברה שהיא מקשה לילד מותר לחמוך העובר במעיה וכו' ואם מהוילא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש חיה טבעו של עולם ונלאו חכמי לב למלא טעם להלכה זו מדה למה קודם שינא ראשו נקרא רודף וכשינא ראשו לא הו' רודף אלא טבעו של עולם, שנית מה לשון טבעו של עולם עיין ח"מ ס"י חכ"ה בסמ"ע.

ובתבתי בס"ד דנעיקר דין דרודף אחר חבירו להרגו מ"ע מותר להרגו בלי ב"ד והלא אפי' רוצח גמור שהרג את הנפש כבר וראינו בעדים ובהתראה אפ"ה ההורג את הרוצח קודם שהציאוהו לב"ד וקודם שדעו אותו במיתה הרי

בלשונו דלעיל כתב מצוין להציל הנרדף בלשון מצוה ומיוזב וכאן כתב מותר לחמוך העובר ולא כתב מצוה או מצוין לחמוך העובר, וגם לא כתב כלל להציל הנרדף שהיא האם, ול"ע ולפמ"ש אחי שפיר דדוקא ברודף במזיד ובזדון שמתיר עצמו למיתה הרי מצוה להרגו ולהציל הנרדף אבל היכי דאדם הולך להציל את עצמו ועי"ז ימות חבירו הרי אין הוא בגדר רודף במזיד ובזדון והי"ל לומר לאפשר שאסור להרגו ולכן כתב הרמב"ם דאף זה מלל"ח שלא לחוס על נפש הרודף ומ"מ כה"ג כבר מצוה ליכא אלא מותר והבן.

ולפמ"ש יש ליכא נמי דלכאורה נראין דברי הרמב"ם כסותרין שכלן בה"ז כתב דהרודף אחר חבירו כל ישראל מצוין להציל הנרדף ובסה"מ הנ"ל שהוא להציל הרודף מהעבירה ולפמ"ש י"ל בין רודף במזיד לרודף להציל עצמו וכנ"ל והבן. כי קנאמי דאינו מוכרח כ"כ.

בקיצור שיש רודף בכוונה ובמזיד, ורודף כזה מצוה להרגו מדין הנא להרגן השכם להרגו והוא מצוה על הנרדף וגם אחרים מצוים להצילו וכאן אכתי ליכא טעמא שלא לחוס על הרודף שהרי מסברא הוא כיון שהוא רודף ורובה להרוג וי"ל דכה"ג בהורג במזיד הוא מדין להציל את הנרדף ולא משום לחוס על הרודף אלא אכן חסידים על הנרדף ולא ידעינן מזה ההלכה שלא לחוס על הרודף, וכל זה ברודף במזיד ומה מיושב בזה לשון הרמב"ם בה"ז שם הרי כל ישראל מצוין להציל הנרדף מיד הרודף ואפי' בנפשו של רודף ומשמע דמצוה להרוג את הרודף הוא מטעם להציל את הנרדף וא"כ מ"ש שכתב כאן אף זו מ"ע שלא לחוס על הרודף, אבל באמת החס מיידי כשרודף במזיד ובכוונה להרוג או המצוה להציל את הנרדף ואין כאן לחוס על הרודף דמנ"ל דדמי דהאי גברא סומק טפי, אבל בעובר במעיה אמו או בקיחון של מים שרובה להציל את עצמו מנין שנהרגו אותו ולכן מביא בה"ט אף זו מלל"ח שלא לחוס על נפש הרודף כלומר אפי' במקום שלא הוה רודף במזיד

ההורגו חייב מיתה וק"ו מעתה כרודף שעדיין לא הרג וגם אין לו יודעין מי הוא חייב מיתה מ"ט אמרה תורה שמותר ומזה להרגו.

סימן רעח

דחפו לבור ובא אחר וסילק את הסולם

עש"ק לסדר עלה נעלה התשנ"ג בני יצו"א מע"כ ידי"ע ויד"נ הרהגה"צ שלשלת היוחסין בע"ת מרא דתלמודא תנא דליטרא דקציעות בקי בחררי תודה מגדולי מרביצי תורה כדורינו גומרים עליו את ההלל ה"ה כקש"ת מוה"ר מרדכי האגער שליט"א כ"ק ארמור"ר מויזניץ מאנסי נ"י

אחדשכ"ק צידדות נאמנה,

פקודתו שמה רוחי כמה שהעיר לי לעיין בדברי מאזה"ג רש"י סנהדרין ע"ו ע"כ ד"ה קדם וסלקו. ופי' קודם נפילתו של זה פטור, וברוב ענותנותו משתהה מה רצה רבינו להשמיענו בזה שקודם נפילתו של זה פטור ועיינתי קצת בדבר זה ואכתוב מה שנראה בעיני לפענ"ד בס"ד ואפרש שיחמי קצת בכדי להשחשע בד"ת ומעכ"ג צידו לקרב לו לרחק.

והגה בגמ' שם אמר רבא דחפו לבור וסולם צבור ובא אחר וסילקו ואפילו הוא קדם וסילקו פטור דבעידנא דשדיה יכול לעלות הוא, ואמר רבא זרק חץ ומרים צידו ובא אחר ונטלו ואפילו הוא קדם ונטלו פטור דבעידנא דשדיה ביה מיפסק פיסקיה גיריה ע"כ. וביאר הדברים דרבא שני דברים קמ"ל חדא דחפו לבור וסולם צבור ובא אחר וסילקו, ודין שני בקדם הוא עצמו וסילקו, ולפום ריהעא נראה דרבא מיירי שסילקו לאחר שנפל לבור דהכי משמע דחפו לבור וסולם צבור במקום שנפל זה הנדחק והי' יכול לזאת מן הבור ע"י הסולם הזה, ובא אחר וסילק הסולם לאחר שזה נפל צבור וא"כ לכאורה הכ"נ בקדם הוא וסילקו נמי יש לפרש דלאחר שנפל צבור, דשני הדינים כהדדי ניהו אלא דא"כ צ"כ לשון "וקדם" הוא וסילקו היל"ל

האמנם הותר לן הספק בסה"מ להרמב"ם ל"ח רנ"ג דנהרג הרודף כדי להמנעו שלא יעשה מעשה הרע ההוא, וכן פרש"י ומוס' למי' אחד סנהדרין (ע"ג ע"א) אהא דחנן ואלו שמלילין אומן, מן העבירה בנפשו נחתו ליהרג לכל אדם כדי להלילן מן העבירה ומקראי נפקא, ועיין מוס' שם. והארכתי שם הרבה בזה, נא אם יש לו לקחת משם ולא רציתי להאריך כעת כי פשוט אין הז"ג ורק להשחשע עם מעכ"ג בד"ת כי חביבי לי מאד ומ"מ האמת חביב יותר כי צו נחמייצנו ובודאי כי ח"ו להקל בדיני נפשות ורציחה נגד הני פוסקים וגדלי עולם והזה"ק ונא לעיין גם בספרינו משנה"ה ח"ט סי' שכ"ח שכמעט נגענו בכל הנקודות שהאריך בהם מעכ"ג וישנו הכל על מקומו. וגם בדברי החוס' נדה הארכתי הרבה ויפה מאד העיר בזה מעכ"ג שח"ו להגיה במוס' אסור במקום מותר, וכבר הבאתי ג"כ על חש' הרשב"א שכתבו שאיזה תלמיד טועה כחבו, והוא בחש' הרשב"א לפנינו והוצא בדה"צ בשם א"ח יו"ד סי' קנ"ו, וכן על ספר הציני הקדוש שצריך לגנוז וגם על חת"י של רבינו יהודה החסיד זצ"ל וח"ו לנו לומר כן, וכן על פסק של מרן הח"ס לענין טבילת כלים בח"ס (לונדון תשע"ו) שאיזה תלמיד טועה כחבו ואנן מצטערין על כל אומ' וקוץ של רבותינו האחרונים לישבם וכ"ש על הראשונים, והמתבטאים ח"ו נגדם גורם ח"ו להירוס התורה ואמונת חכמים.

ובזה הנני ידירו מוקירו ומעתיד לארוכת ימיו ושנותיו ויוסיף ליתן לנו מפרי עטו בעתו עדי יבא ינון ולו יקהת עמים כמים לים מכסים החותם בלב ונפש, מנשה הקטן

ואפילו סילקו פטור ולשון קדש ז"ע. וז"ל דאפי' קדש הוא וסילקו פי' קודש שיצא מן הבור וא"כ אמאי פרש"י קודש נפילתו של זה ומנ"ל דילמא קודש נפילתו הכ"נ דחייב שהרי הכשיר את מימתו כמה שסילק הסולם.

והרמב"ם בפ"ג מהל' רבש"מ"ה הי"א כתב וכן הדוחף חזירו בבור והיה שם סולם שיכול לעלות עליו או שזורק בו חץ והי' חריס בידו להגן עליו ובא אחר וסלק את הסולם והסיר את התריס, שניהן אין נהרגין בב"ד אפילו היה הדוחף עצמו הוא שחזר וסלק הסולם פטור ממימת ב"ד ונדרש ממנו הדם, והנה לא כתב שלקח הסולם קודם שנפל לבור ומשמעותו לכאורה לאחר שנפל, וכן משמעות הוא שחזר וסילק הסולם משמע לאחר שדחפו ונפל בבור וק"ל.

(ואגב מה שקצת ז"ע בלשון הרמב"ם שפתח ברישא בשחים בסולם ותריס, וכתב ובא אחר וסלק את הסולם והסיר את התריס ואלו בסיפא סיים אפילו הי' הדוחף עצמו הוא שחזר וסלק הסולם ולא סיים והסיר את התריס, וקצת הי' אפשר לומר דס"ל להרמב"ם דזרק חץ ותריס בידו של הרוג זה למעשה בלתי אפשרי שירץ לאחר שזרק החץ ויטול התריס מיד חזירו ורש"י פי' הזורק את החץ ורץ לאחר זריקת החץ קודם שיגיע החץ לחזירו ולהרמב"ם זה דבר שאינו במציאות ומיהו המאירי ועוד פי' שהזורק הי' לו חבל ארוך בסמוך לו שראשו אחד נקשר בתריס ומשכו חיקף כשזרק החץ ע"ש וז"ע).

ואשר נראה מה שהכריחו לרש"י ז"ל לפרש קודם נפילתו לבור, דהאי שמת בבור ז"ע אי מת ע"י החבטה בבור מהדחיפה והנפילה א"כ מאי נפ"מ אם הי' שם סולם או לא הלא מת מדחיפתו וחייב אע"כ דלא מת מחמת החבטה והי' יכול לזאת ע"י הסולם אלא שציון שהוציא הסולם מת שם מחמת רעב א"כ הו"ל כמו כפתו ומת ברעב שכתב לעיל דפטור ומאי קמ"ל וז"ל שמת מחמת הב

הבור שהי' בו כדי להמית או אדים או גז וכיוצא בו מוזק לנשימה כדי להמית וביחד עם החבטה מת אלא שאם הי' שם סולם הי' עולה בסולם וינצל וע"י שלקח הסולם נשתהה בבור ומת ואפ"ה פטור הדוחף דסליקת הסולם הו"ל רק גרמא כ"כ באמ"נ.

ומיהו המאירי כתב דחפו לבור בדרך שאין דחיפה כדי להמית במתנתו אלא מלד ההשאר לשם, והיה שם סולם בשעת הדחיפה שהיה יכול לעלות בו ובא אחר וסלקו פטור בין הדוחף ובין המסלק ולא עוד אלא אפי' הדוחף עצמו הוא שסלק אחר דחיפתו פטור שנשעה שדחף הרי היה יכול לעלות וסלקו שלאחר כן אינו אלא גרמא ופטור ממימת ב"ד ועיין מרבה"י. ביאור הדברים נראה דבאמת נפילתו בבור ומתו מתו לאחר שישעה שם ימיתוהו אלא שכל זמן שיש שם סולם יכול להציל עצמו והו"ל קצת כמו מי שיש לו סמים בידו להציל עצמו דבסמוך שם.

ולפ"ז נראה דרש"י ז"ל נמי הי' קשה לי היכי דמי סליקת הסולם אי מיירי שסילק לאחר שנפל כבר בבור והוא לא נהרג בנפילה אלא יושב בבור ומצפה לעלות ובא אחר וסילק הסולם או הוא אחר שנפל סילקו מאי קמ"ל בזה יותר מכפתו והוא מת שם ברעב ומאי רבותא.

ולכן מפרש רש"י ז"ל דהני מרי שמעתמא דרבא מיירי בדחפו לבור וכשיפול בו ימות בו בע"כ אלא שיש סולם באופן שיכול לזאת עד שלא יפול בקרקעית הבור ובא אחר והוציא הסולם ונפל בקרקעית הבור ומת שניהן פטורים זה שדחפו פטור שהרי בשעת דחיפה הי' שם סולם והי' יכול להינצל ולזאת ולכן פטור וזה שסילק הסולם פטור שהרי לא דחפו והיה זה דומיא דזרק חץ והיה שם תריס מפסיק ולכן מוקים כשהשני סילק את הסולם נמי כשעדיין לא נפל בבור אלא מיד אחר הדחיפה בא אחר וסילק הסולם שנמצא באמצע הנפילה הוכשר מימתו בשעה שסילק את הסולם וכשנפל כבר לא הי' הסולם בבור לזאת, ועיין לעיל דף ע"ו ע"כ

הדחיפה ונשעת הדחיפה הי' שם קולם והי' בידו
ללא ולחיל עזמו ולכן אפילו סילק מיד אחר זה
הקולם החיוב אינו בא רק על מעשה הראשון
ומעשה זו בפטור ממיתה הימה וסליקת הקולם לא
היו רק גרמא ופטור ממיתה ב"ד כנלפענ"ד,
והארכתי קצת כי אהבה דומתה לפלפל בדברי תורה
ויהיו נא דברי אלו לרצון לפי אדון כל.

ידי"ג קשור באהבתו בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן רע"ב

עשה שיש בה כרת חמורה בלאו

שלוש עשרה מדות התשנ"ד
מחיי חיים יחתם לחיים טובים וארוכים את מע"כ
הרה"ג ירא"מ ור"ח אי"א כש"ת רב יעקב האפסער
שליט"א רב בבאלטימאר מר.

אחדשכ"ת זידידות נאמנה,

הגני שולח העתק מהחשובה ששלחתי להרב פירסט
בשיקאגו ויותר ממה שכתיב כאן יש בו והגני
מקוה שיעשה לעזרת העניים האמתיים בנ"ד.

ודרך אגב מה שדברנו לענין עשה שיש בה כרת
שאלמתי שתמורה ודינה כלאו הנה באמת כי
בגמ' יבמות ה' ע"ב מהי חיית ממילה ופסח שכן
כרת ועיין חוס' זבחים ל"ג ע"ב ד"ה לענין מלקות
איחמר, דעשה שיש בה כרת תמור ודחי לאו ועשה
ועיין חוס' פסחים ז"ט ע"א אחי עשה דפסח דאית
ביה כרת ודחי ור"י מחרן דעשה דתמיר דחי עשה
הקל ועיין גינת וורדים כלל ט' ד"ה נמנינו למדין
ודו"ק. ועיין יד מלאכי כללי עשה. ורק מראה מקום
אני כי אין הז"ג כעת להאריך בזה יותר.

וי"ד שיחבה לגמח"ט לו ולביתו וכל עדתו החותם
מתוך צער המצפה לישועת ה' אסקופה הנדרסת בפני
לומדי תורה באמת ובלב ונפש,

מנשה הקטן

רישא רבוחא קמ"ל דאע"ג שלא אוהו דחפו כיון
דאינו יכול לעלות משם וכו' פטור הדוחף פרש"י
דלא עבד שיעור מיתה.

ומה מחקו בזה דברי רבינו היד רמ"ה שכחב והא
דאמר רבה (בגמ' גרס רבא) דחפו לבד חרק
בו חץ וחריס בידו פשוטות הן דמי קא מיחייב
אגרי דקטלי ליה קא מיחייב והכא כיון דמי שדי
ביה גיריה מיפסק הוה פסקי לא מיחייב עליהו
אמאי קא מיחייב ליה אמאי דעבד בחר הכי ההוא
גרמא בעלמא הוא דהא לאו אוהו אהני בגופיה אלא
מעשה קמא הוא דאהני בגופיה חה ביאור דברי
רבינו רש"י דאפי' קדם וסילק קודם שנפל בבור
אלא לאחר דחיפה וכו"ל.

ולמודעי אני בא מה שיש לדיק לשון הגמ'
דבסולם חפס החנא לשון וסילק אח
הסולם ובחרים חפס החנא ונטל אח החרים ולמה
לא השוה בלשונו בחרים לשון סילק או נטל ולשון
סילק נראה פירושו שסילק לנדר אחר ולא נטלו
לגמרי אבל נטל משמע נטלו לגמרי וא"כ י"ל
דבכיון דיין וסילק אח הסולם כלומר בבור אלא
שסילק באופן שלא יוכל ללאת והוא כבר הוכה למוח
בנפילתו אלא שהי' לו הסולם להציל עצמו ביציאתו
וירפא עצמו ולכן אם סילק הסולם לאחר שנפל כבר
ונפצע כבר נחייב והו"ל דחפיו בדף ע"ו ולכן
מוקים לה שגא אחר וסילק אח הסולם קודם שנפל
או שקדם הוא עצמו וסילק אח הסולם קודם שנפל
אז הוא פטר אבל לאחר שנפל הרי הוא כבר נפצע
ומת ואין סילוק הסולם פוטרו בקיצור רש"י מוקים
לה דוקא דסילק הסולם קודם שנפל בבור אז פטור
אבל לאחר שנפל כבר נחייב ולא פוטרו העלאת
הסולם וי"ל.

בחזור לדין כי נראה דברי רש"י מחפרשין כפי
פשוטן שמיידי שדחפו לחוף הבור וקודם
שנפל לחוף הבור קדם וסילק הסולם נמלא הגם
שנפילתו בבור הימה כבר לאחר שסילק הסולם
ומ"מ לא נחייב מיתה ב"ד כיון דהעונש בא לו על

סימן רפ

עיקר מצות אכילת קדשים ביום ראשון

ד' לסדר ויהי איש מצליח התשמ"ט בני יצוא
מע"כ ידידי הרב הגאון ור"ח הצנע לכת דמטמרין
גליק ליה כש"ת מוה"ר יוסף שטיינעל שליט"א
בעמח"ס נחלת יוסף וש"ס, ברוקלין נ"י

אחדשכ"ת בידידות,

יכול מצוה לאכלו לשני ימים ח"ל והנותר וכו'
וניארו הדברים שמצוה יום ראשון לאכול ממנו חיות
לקיים מצוה אכילה והשאר בין בראשון ובין בשני
הוא כנר נקרא הנשאר במקרה, או יאמר דס"ל
באמת דביום הראשון כל מה שאכל הוא מצוה
כמ"ש ביום הקריבו ממנו מצוה להאכל ממנו יום
ראשון ומיהו דייק ממנו ולא כלו דאין מצוה לאכול
הכל אבל כל שאוכל ביום ראשון אכתי איכא מצוה
וי"ל, ויסלח לי על מיעוט פלפולי כעת כי לא כחבתי
רק להשמעשע בדברי כח"ר.

אלו דברי ידיו מוקידו ומכבדו מאד והגני חזר על
הראשונות בברכה י"ר שיזכה להרכיב תורה ברכים
ולתת מפרי עטו בעתו עדי יבא ינוח ולו יקהת עמים
כמים לים מכסים דושכ"ג בלב ונפש,
מנשה הקטן

סימן רפא

קדושת המקדש וירושלים

מע"כ הרה"ג וכו' ור"ח כש"ת
מוה"ר בן-ציון הכהן שפירא שליט"א אבן יקרא
בירושלים עיה"ק.

אחדשכ"ת,

בדבר שהעיר על מה שכחתי בקדושת המקדש
וירושלים במהד"ת א"ח דהגם שהשכינה
הסתלקה בקוף ימי בית ראשון מ"מ קדושת המקדש
שכבר חלה על המקדש לא בטלה, ומעכ"ת הביא
ר"ח לדבריו מפ"י החוס' יומא מ"ד ד"ה בשילה
ובית עולמים, וכוונתו למה שכחתי שם בא"ד ולי
נראה דאי כחז מקדש ה"א דין הוא דטמא שנכנס
למקדש חייב שהרי איסורו איסור עולם ואפילו בחר
דנפיל מחיצה חייבין על המקדש משום טומאה אבל
במשכן לאחר שנכנסו ופירקוהו והעמידוהו במקדש
אחר אין חייבין על מקומו הראשון ודייק מזה
מעכ"ת דמקדש המשכן עד שלא נקבע מקדש חדש

בדף כ"ב האריך בדברי הרמב"ן ז"ל באכילת
שלמים שמצוה אכילתן לשני ימים ולילה אחד
ודלא כהאחרונים שהבינו זו דס"ל דעיקר מצוה
אכילת שלמים הוא ביום ראשון ורק אם נשאר ליום
שני אינו נעשה נותר ומע"כ ח"ר האריך לפרש
דברי הרמב"ן ז"ל דלא כשיטתו אלו אלא דיש מצוה
לאכול ב' ימים ובענייני גם אני הארכתי בדברי
הרמב"ן ז"ל במקום אחר והבאחי שכן גם דעת
רבינו פרץ בש"מ ונחיש ומיהו אמרתי בזה דבר
חדש לפמ"ש החוס' יבמות דף מ' בתי' הב' דמצוה
אכילה מן הקרבן העיקר שהכהן המקריב יאכל
ממנה חיות וזוהי מקיים עיקר המצוה והשאר יאכלו
הכהנים או מי שהוא עי"ש בד"ה ראה ח"ל א"כ
הכא מרבוי ילפינן דכהן המקריב צריך שיאכל ממנה
ולא כולה א"כ כל שאכל ממנה חיות אחד שוב על
השאר אין המצוה אלא שלא ישאר נותר דמצוה
אכילה קיים בכהן המקריב שאכל חיות הימנו ע"ש.

ולפ"ז הכ"נ י"ל ביאור דברי הרמב"ן ע"ד זה
שכתב ולפי דעתי ענין שאמר הכתוב הזה
בעבור שאמר ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת
והיה במשמע ששהיה מצוה שיאכל בשני ימים יאכל
מקנמו ביום הראשון וימים מקנמו למחר לפיכך חזר
לצאר והנותר ממנו בראשון יאכל ממחרת לא שישאר
ממנו בכונה ולא שיהא ראוי להיחזק הכל ליום
המחרת אבל מצוה שיאכל ממנו בראשון והנותר
במקרה יאכל במחרת וענין הזה מדברי רבותינו
למדטוהו אמרו במו"כ ביום הקריבו יאכל מצוה
להאכל ממנו יום ראשון יכול כולו ח"ל וממחרת

להשראת השכינה לא בטלה קדושה ראשונה וגם הביא מסופה ל"ג ע"ז בשלשה מקומות נשאו הכהנים את הארון וכשהחזירוהו למקומו וכ' ופרש"י בימי שלמה לקה"ק. ומינה למד כלל חדש דכל קדושת מקום שהוא לפני ה' אינו בטל מאליו עד שיחקדש מחמיו מקום אחר.

והנה בפשיטות נראה דבכל קדושה כן הוא דהקדושה לא בטלה מאליה אלא לריכה פדיון וכיוצא בזה, ועיין נדרים כ"ח כ"ט א"ל רבא מי קמדמית קדושת דמים לקדה"ג קדושת דמים פקעה בכדי קדושת הגוף לא פקעה בכדי וא"ל אבי ע"ש ובר פדא ס"ל דלא פקעה קדושה בכדי, ובגמ' שם מחלק בין פדאן הוא לאחרים ו"ל בזה, ומ"מ אכתי יש לחלק דאפי' לא אמרינן דפקעה קדושה בכדי מ"מ היכי דהדבר נשרף העפר לא נשאר בקדושה דכה"ג לא מקרי פקעה בכדי אלא שהחפץ שהקדושה הייתה עליו נשרף ופקעה הקדושה דאין לה מקום להשאר, ולכן היכא דביהמ"ק נשרף בעוג"ה ע"י הרשעים א"כ פקעה קדושה.

ובגמ' מנחות פ"ז ע"א כתיב על חומותי ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה חמיד לא יחשו המזכירים את ה' אל דמי לכם מאי אמרי הכי אמר רבא בר רב שילא אחא מקום תרחם ליון רב נחמן בר יצחק אמר בונה ירושלים ה' ומעיקרא מאי הוו אמרי אמר רבא בר רב שילא כי בחר ה' בליון אוה למושב לו. ופרש"י שומרים מלאכים מאי אמרי הנך שומרים דהא כתיב חמיד לא יחשו, ומבואר דהשומרים הם השומרים שהיו קודם החורבן הם גם לאחר החורבן ולכאורה לאחר החורבן מאי חומותי איכא והרי חרב הצייהמ"ק וז"ל דהכונה על הכותל מערבי שלא נחרב ומעולם לא זזה שכינה משם ומשמע דכלאו הכי לא הייתה השכינה נשארת ופקע הקדושה והארכמי בזה במקום אחר.

אלא דבעצם דברי חז"ל שם אכתי יש להקשות לשון

חומותיך לשון רבים והרי כותל מערבי רק אחד היא שנשארה והיל"ל על חומותיך וז"ל כיון שירושלים של מעלה מכין עד ירושלים של מטה קאמר חומותיך או יאמר בזה דבר חדש לפי מה שדקדקתי בלשון הגמ' והזוה"ק דבאמת נשארו שתי חומות מזד מערבי אחד חומת ביהמ"ק ואחד חומת הר הבית וחרויהו מזד המערב אלא שכותל אחד עדיין מכוסה מאחזו ונעלם מעין כל מי עדי יבא ינון ויחגלה לנו במהרה ויגלה לנו גם הכותל הזה. ובה יש לכין לשון הזוה"ק שמות ה' ע"ז דאמר ר' יהודה מעולם לא זזה שכינה מכותלי דמערבא דבי מקדשא דכתיב הנה זה עומד אחר כחלנו והוא ראש אמנה לכל עלמא.

ויש לדייק שכתב מעולם לא זזה שכינה מכותלי דמערבא כותלי לשון רבים ולא כתב מכותל כמש"כ במדרשים עיין שמ"ר פ"א ב' א"ר אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל מערבי שנאמר הנה זה עומד אחר כחלנו, ובמד"ר במדבר פ"א ג' הנה זה עומד אחר כחלנו זה כותל מערבי של ביהמ"ק שאינו חרב לעולם למה שהכינה במערב. וצ"ע רבה פ"ז כ"ב הנה זה עומד אחר כחלנו אחר כותל מערבי של ביהמ"ק למה שנשבע לו הקב"ה שאינו חרב לעולם, ובאיכה רבתי א' ל"ב וסליק פילי מערבאה לפגור וגזרו מן שמיא דלא יחרב לעולם למה ששכינה במערב. והנה כלם אמרו כותל מערבי לשון יחיד אצל הזוה"ק והש"ס אומרים חומותיך והרי הקרא כתיב אחר כחלנו ומפרשים כחלנו לשון רבים שתי כוחלות וכמו כן חומותיך ג"כ לשון רבים וז"ע. והארכמי במקום אלא שאין הז"ג כעת.

ובמקום אחר כתבתי לחדש לפמ"ש בגמ' שנת ל"א ע"ז א"ל רבה מכדי כל מלאכות ילפינן להו ממשכן והחם קומר ע"מ לזנות שלא במקומו הוא א"ל שאני החם דכתיב ע"פ ה' יחננו כסומר ע"מ לזנות במקומו דמי וז"ל דסוף סוף שלא במקומו הוא, ואולי י"ל דלפוס ריהטא יש להקשות לפ"מ דקיי"ל סדנא דארעא חד הוא א"כ כל מקום דוכתיב הוא וז"ל כיון דרשיות מחלקות

הכותל, ולהסמך עליו משענת יד, או לסמוך עליו הראש והידיים בשעת נפילת אפים, וכן להשים סידורי תפלה או חהלים וכיוצא בו בתוך פרצת הכותל, יש אומרים יש מחירין, והמחבר שם ציין על מה שכתב באריכות בס"ק ל"ז אות מ"ז-נ"ו. והספר הנ"ל אין לי תחת ידי לעיין אחר דבריו והמחבר סיים והנכון ליזהר שלא להשחמש בכותלי הר הבית אלא"כ יש בהן טורח מזה ומפלה כמו נפילת אפים וכיוצא, וכן שלא להניח ספרים בפרצת הכותל.

ובדרך נחות אמרתי דאין לנו להשען אלא על אצטו שנשמים ולא להשען על הכותל, וצגמ' מנחות פ"ז ע"א כתיב על חומותי ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה חמיד לא יחשו המזכירים את ה' אל דמי לכם מאי אמרי הכי אמר רבא בר רב שילא אתה תקום תרחם ציון רב נחמן בר יצחק אמר בונה ירושלים ה' ומעיקרא מאי הוו אמרי אמר רבא בר רב שילא כי בחר ה' בציון אוה למושב לו. ופרש"י שומרים מלאכים מאי אמרי הנך שומרים דהא כתיב חמיד לא יחשו, ומבואר דהשומרים הם השומרים שהיו קודם החורבן הם גם לאחר החורבן ולכאורה לאחר החורבן מאי חומותי איכא והרי חרב הביהמ"ק ונ"ל דהכונה על הכותל מערבי שלא נחרב ומעולם לא זזה שכינה משם והארכתי בזה במקום אחר.

אלא דאכתי יש להקשות לשון חומותי לשון רבים והרי כותל מערבי רק אחת היא שנשארה והיל"ל על חומותי ונ"ל כיון שירושלים של מעלה מכיון נגד ירושלים של מטה קאמר חומותי או יאמר בזה דבר חדש לפי מה שדקדקתי בלשון הגמ' והזוה"ק דבאמת נשארו שתי חומות מזד מערבי אחד חומת ציהמ"ק ואחד חומת הר הבית ומרייהו מזד המערב אלא שכותל אחת עדיין מכוסה מאחטו ונעלם מעין כל חי עדי יבא ינון ויתגלה לנו במהרה ויגלה לנו גם הכותל הזה.

ובזה יש לכון לשון הזוה"ק שמות ה' ע"ב דאמר

והארץ נתן לבני אדם ולכן מקומו של זה לאו מקומו של זה והמינה בני אדם וצמן של חול אכל צמן של משכן דכל העולם כולו שלו הוא וכתיב ע"פ ה' יחנו וע"פ יסעו א"כ כל מקום שיחנו כאלו סוחר ע"מ לבנות במקומו הוא שכל העולם כולו סדנא דארעא חד הוא והכל מקומו ונ"ע.

ור"ח פ"י ויחכן שיאמר להם שובו חנו במקום שפרחם כסוחר ע"מ לבנות במקומו, ועיין מנחות נ"ה ונסע אהל מועד אע"פ שנסע אהל מועד הוא ונ"ע. וציארחי במקום אחר דבאמת י"ל דנטוסע המשכן קרקע המשכן נמי נעמקה ונסעה עמהם וע"ד שאמרו עמידין בני כנסיות שנצביל לעלות לא"י והכ"נ ה' עם קרקע המשכן וק"ו הוא ולא קדשו כל פעם קרקע חדשה להעמיד שם המשכן. וקמ"ל אחר שהקרקע נעמקה ממקום למקום אחר וי"ל אעפ"כ דסוחר ע"מ לבנות אחר הוא קמ"ל דמ"מ כיון שאותה הקרקע הוא שנעמקה כסוחר ע"מ לבנות במקומו דמי, ועיין זבחים ס"א ע"ב.

והגני בכרכה וי"ד שנזכה לראות מהרה בנחמת ציון וירושלים בביאת משיח צדקינו במהרה בימינו ידירו המכבדו וחותרם בלב ונפש,

מנשה הקטן

סימן רפב

קדושת כותל המערבי

מע"כ ידידי ורב חביבי הרה"ג וו"ח נר"ג ובשמים עלתה לו כש"ת מוה"ר אפרים פישל שטיין שליט"א אבן יקרה בבני ברק בעמח"ס גיילי אפרים

אחדשכ"ת צידידות נאמנה, וכו'.

ובדבר שאלמו מה שמאז נספר הר הקודש על פאת השלחן ה' א"י פ"ג ס"ב אות פ"ו שהביא מחלוקת האחרונים אי מותר להשען על

ר' יהודה מעולם לא וזה שכינה מכותלי דמערבא דבי מקדשא דכתיב הנה זה עומד אחר כחלנו והוא ראש אמנה לכל עלמא.

ויש לדייק שכתב מעולם לא וזה שכינה מכותלי דמערבא כותלי לשון רבים ולא כתב מכותל כמש"כ במדרשים עיין שמ"ר פ"א ז' א"ר אחא לעולם אין השכינה וזה מכותל מערבי שנאמר הנה זה עומד אחר כחלנו, וצמד"ר במדבר פ"א ג' הנה זה עומד אחר כחלנו זה כותל מערבי של בהמ"ק שאינו חרב לעולם למה שהכינה במערב. וצשה"ש רבה פ"ב כ"ב הנה זה עומד אחר כחלנו אחר כותל מערבי של בהמ"ק למה שנשבע לו הקב"ה שאינו חרב לעולם, וצא"ה רבתי א' ל"ב וקליק פילי מערבא לפגור וגורו מן שמיא דלא יחרב לעולם למה ששכינה במערב. והנה כלם אמרו כותל מערבי לשון יחיד אבל הוזה"ק והש"ס אומרים חומותיך והרי הקרא כתיב אחר כחלנו ומפרשים כחלנו לשון רבים שחי כחולות וכמו כן חומותיך ג"כ לשון רבים וצ"ע.

והנה צגמ' פסחים כ"ו אמר אביי מנא אמינא לה דמינא אמרו עליו על ר' יוחנן בן זכאי שהיה יושב בצלו של היכל ודורש כל היום כולו והא הכא דלא אפשר ומכין ושרי ופרש"י דלא אפשר מלדרוש לרבים הלכות המג, וקא מכין ליהנות מלל קודש ומשני רבא דשאני היכל דלחוכו עשו, ופרש"י ואין הנאת זילו נאסרה דאין זה דרך הנאתו ע"ש ועיין חוס' שם ועל הכותל עצמו לכאורה לר"ע אסור, ועיין פסחים פ' כיצד לולין דף פ"ו וצמד"ס פ"ו מהל' ביהמ"מ ה"ט ובהשגת הראב"ד שם ומשכחת לה צבר שורא והכ"מ הסכים להראב"ד ז"ל ועיין זכאים דף נ"ו וצ"ע.

ברם נראה שהסכימו רוב האחרונים דהאי כותל שהיה קיימת לעינינו הוא כותל הר הבית ולא של בית המקדש והגם כי בכל אופן הרי קדושה גדולה ושכינה לא וזה גם הימנה ומשם, והשומרים לא פסקו משם וחמיד לא יחשו עד ביאת המשיח

מ"מ לא הוי' כקדושת העזרה וגם כי לא גדלה קדושתה כקדושת העזרה ואפ"ה כשהיו ישראל בעזרה עומדין לפופים ומשתחווים רוחים כשומעין את השם נופלים על פניהם על רצפת העזרה ורצפת העזרה קדושה כקדושת המקדש א"כ אם צביהמ"ק נפלו על פניהם על הרצפה מה שנופלים על פניהם אינו בכלל חשמים שאסור שהרי ישיבה אסורה בעזרה חוץ ממלכי בית דוד בלבד אבל נפילת אפים כולם נפלו על פניהם על הרצפה וא"כ כהיום שנופלים על פניהם על השלמן או כותל למה יגרע כי אין זה רק סחם נגיעה ולא חשמים.

ומיהו כיון דהדצר נפתח בגדולים ונשאר צספיקא דענד כמר ענד ודענד כמר ענד ובעניימי הנני נזהר אפי' בנגיעה כי בעוג"ה טמאי מחים אגן וסחור סחור אמרינן למירא עדי יבא יעון ולו יקחם עמים ויעבור רוח הטומאה מן הארץ וזכה לחזות בנעם ה' ולנקר בהיכלו. לאחר סיום מלאמי הספר הר הקודש והאמנם אין הז"ג להאריך ולעין בפנים הדברים ומשנה לא וזה ממקומה.

ובזה הנני ידידו המברכו בברכת תורה ויראה ויזכה לברך על המוגמר על הספר והגומרים אומרים לו יברכה ה' מציון כאות נפשו ונפש ידידו בלב ונפש, מנשה הקטן

סימן רפג

אי היו פייסות ביה"כ

בין כסא לעשור התשנ"ו בני"י יצ"א מחיי חיים יחתם לחיים טובים וארוכים בטל השמים ומשמני הארץ ברוכים את מהמיל"ח שלשלת היוחסין נטע שעשועים, בנש"ק מופלא ומופלג בהפלגת תור"ח צבי וחמיד עדיו לגאון הב' צבי האגער הי"ו לונרן הכירה

אחדשה"ט נאהבה, וכו'.

ותחילת דינו של אדם צדכרי חורה מעיני דיומא

היינו בכל יום והא דקמני מעסיקין אותו עד זמן שחיתה משום דמכאן ואילך ממחיל עבודת היום בלי הפסק ולא כפי ריב"א שרצה לפרש מכה אלו הראיות שהיה אז חרה"ד בשאר כהנים ע"ש, גם מלשון רש"י שפי' ביה"כ דאיכא חולשא דכה"ג שהרי עליו לבדו הוא מוטל לרדף להשכים ומשמע דקאי על חרה"ד נמי דכן משמע לשון הוא מוטל שעלה קאי והבן ועיין מלחמות מה שהביא בשם רש"י גם במער"ק הביא דברי רש"י בזה ולפענ"ד כמ"ש.

גם מדברי רבינו חננאל שם שכתב ביה"כ דאיכא חולשא וכ"ג מקדימין מחלות, והנה המעמיק כנראה לא הבין כוונת הר"ח ולכן עשה סוגרים על חיבת (וכ"ג) וכתב [דכ"ג] אבל האמת דהלשון מדויק לפי גירסא קמייחא דהר"ח רצה לדייק כיון דאיכא חולשא וכ"ג כלומר שהעבודה נעשית ע"י כה"ג ולכן הקדימו אבל אלו היתה ע"י כהן אחר לא הי' להקדים דמאי איכפת לן חה להוציא מדעת הריב"א שגרם משום חולשא דכהן והיינו שאר כהן והיינו כהן המורס יהיה חלש ואין לו מובן לכאורה דמאי איכפת לן אם הוא לא יוכל יתרום אחר אם כהדי"ט כשר זה ולכן פי' חולש וכ"ג דזה ע"כ צריכין לחוש וכנ"ל חה בס"ד ברור. גם הרא"ש במלחמין כתב והיו מורמין חרה"ד שעל המזבח החיצון ביו"כ אע"ג דבכל יום לא היו מורמין אלא מקריאת הגבר הכא היו צריכין למהר מפני חולשת כה"ג וריב"א פי' שכשרה בכהן הדיוט וכו' והר"ר אלחנן פי' שצריכה כה"ג והיה מקדש ידיו ורגליו ומורס אותו. משמע דפסק כר"א שמציאו בסופו וס"ל נמי דבעי כה"ג ודלא כריב"א.

וברגע שמו עיני בדברי הכ"מ פ"א מהיו"כ ה"ב עבודת כל ט"ו בהמות אלו ח"ל כתב הריב"א בפ"ק דיומא בשם (הרמב"ם נדל"ל הרמב"ן) דמדאורייתא אין חובה בכ"ג אלא בעבודת היום ממש אבל תמידין ועבודות כל יום כשירות כה"ד אלא דמזבח בכ"ג ור"ש כתב דאפי' חה"ד וכו' אינה כשירה אל בכ"ג אבל הגאונים בפיוטיהם

אשר הבאת מחלוקת הבעה"מ והרמב"ן ז"ל במלחמות (במס' יומא דף כ"ו ע"ב) בזה דתנן יומא כ"ב בראשונה כל מי שרצה לתרום אם המזבח מורס וכו' וכיון שראו כ"ד שבאין לידי סכנה התקינו שלא יהו מורמין את המזבח אלא בפייס, ארבע פייסות היו שם חה הפייס הראשון, ורבינו הגדול הבעה"מ ז"ל כתב ח"ל והי' יודע כי בעלי הקרובות"ם שהכניסו בפיוטיהן בסדר עבודת היום ארבעה פייסות טעו כולן במשנתנו ולא הבינו כי הפייסות החשובים במשנתנו לשאר ימות השנה הם ולא ביום הכיפורים שכל עבודות היום אינה כשרה אלא כה"ג עכ"ל ק.

והרמב"ן ז"ל במלחמות הגם שמחלה כתב ח"ל גם פעמי יפלא אבל אף בסדר עבודת הצבלי אשר מימי רבותינו כתוב בו פייסות וכן בדברי הפייס הראשון ר"א ברי קליר ובקרובות הגאונים וחכמי הישיבות ורבינו ספרד האחרונים ז"ל ואי אפשר שיטעו כל רבותינו ואבותינו ולבעל המאור לבדו נחנה חכמה ואין לזרים אחר והעלה שם דיש ארבעה פייסות גם ביה"כ וראשונה פייס של מרומת הדשן שאינו עבודת היום הואיל וכשר קודם חלות ואינו בכ"ג כלל ומי שזכה במרומת הדשן זכה בקידור המערכה ובשני גזרי עזים ור"א לדבר שלא שנו בסדר כ"ג עד שהורידוהו לבית העבילה לקרן את החמיד.

והנה מה שכתב רבינו הפייס הראשון הוא חרה"ד הואיל והוא כשר קודם חלות אינו עבודת ייה"כ אלא עבודת לילה ואינו בכ"ג כלל ואל ישבש וכו', הנה באמת כי דא נמי לאו כ"ע הוא והוא מחלוקת גדולה בין הראשונים ז"ל המוס' דף כ' ע"ב ד"ה משום חולשא דכ"ג כתבו ח"ל משמע דאפי' חרה"ד שהיא עבודת לילה אינה כשירה אלא בו ולהכי מקדימין ליה כדי שינוח בין עבודה זו לעבודת היום, וריב"א פי' דלא גרסי' כ"ג אלא הכי גרסינן משום חולשא דכהן וכו' ומיהו בחוס' ישנים שם משום חולשא כתבו מכאן משמע שהיה כ"ג עושה חרה"ד והא דחשיב עלה לקמן פייס במשנה

ומדבריו המוס' דף כ' ע"ב ד"ה משום חולשא למדמי חי' עוד על זה שכתבו ח"ל דלהכי מקדמינן ליה כדי שיטע בין עבודה זו לעבודה היום ע"ש ונראה כונתם גם לתוך קושיא זו דכיון שצריך לילך לנוח צריך לפשוט בגדי קודש וללבוש בגדי חול, שהרי אין עבודה ראוי' כלילה עד זמן שחיטת החמיד, וכיון שהוציא חרה"ד ואח"כ הלך לנוח או להמשיך לימודו עם החכמים צריך ללבוש בגדי חול שלו.

איברא דמעתה נראה בס"ד לומר דבר נפלא ולישז גירסת הספר מקושיא הח"י שם ד"ה יכול כמלות יום הכפורים שפושט כ"ג בגדי קודש ולבוש בגדי כהונה, וכתבו נראה דל"ג ליה דמאי שיך לכה"ג ביום הכפורים ואי משום שמשנה מבגדי זה לבגדי לכן וכו' אלו ואלו קודש הם, ואי גרס שפושט בגדי קודש ולבוש בגדי חול ול"ג כמלות כ"ג ביוה"כ אחי שפיר ע"ש, האמנם גירסתינו שומעני כדרך יום הכפורים שפושט בגדי קודש ולבוש בגדי חול, ועיין עוד שם בחוס' ד"ה א"כ מה ח"ל אחרים, וחימה א"כ אמאי אינצריך כדרך שכ"ג עושה שפושט בגדי קודש ולבוש של חול וכו'. ולפמ"ש אחי שפיר הכל שהרי כיון דמצינו בכה"ג ביוה"כ שחרס הדשן פושט בגדי קודש ולבוש של חול לנוח מעבודתו מפני שעדיין לא הגיע זמן הקרבת הקרבן ואסור לו לעמוד בבגדי קודש עד זמן שחיטת החמיד קמ"ל ההיקש לבגדים שלבוש לבגדים שפושט מה להלן בגדי קודש אף כאן בגדי קודש ולא דמי לכ"ג ביוה"כ שפושט בגדי קודש ולבוש בגדי חול, וא"כ יש לו לבעה"מ ראוי גדולה מגירסת הספר שהכה"ג הוא המרים את הדשן.

סימן רפד

עוד להג"ל

ישוב להרמב"ם דיש פייס לתרה"ד ביוה"ב

ובדרך אגב נראה לישז נמי שיטת הרמב"ם דס"ל

וכו' גם המאירי יומא דף כ' הביא כמסתפק לאפשר לא בעי כ"ג ומ"מ יש אומרים שאף חרה"ד היחה נעשית על ידו ע"ש. ובסמוך אכתוב דגם דעת המהרי"ל, ובעה"ט ודעימיה דס"ל דחרה"ד נמי רק בכ"ג ודייק כן מלשון הגמ' ע"ש שהניח בצ"ע על הריב"א וא"כ עכ"פ איך ליה לרבינו דעת ר"ח ורש"י ורבינו אלחנן מבדלי החוס' והרא"ש ור"ש משאנ"ץ והחוס' ועיין גם חוס' וזכאים פ"ו ע"ב ות"י ובהע"ט והמהרי"ל והפייטן של אשא עיני מראש שס"ל כותיה. ועיין ב"י א"ח סי' תרכ"א בפיוט אחה כוננת שחקן יוסי בן יוסי כה"ג ובאמת כי אצלנו ליחא בנוסח ספרד של אחה כוננת שהיו פייסים. עכ"פ הבעה"מ לאו יחידאה הוא בדבר.

ומה שכתב המלחמות ועוד כשנא לקרוץ את החמיד למה הוא טובל ומקדש הרי כבר טבל לחרה"ד ולמערכה, והיאך שנינו הביאו לו בגדי זהב והרי הוא לבוש אותן מחלות וכו' ונראה דזה הוא נמי עיקר טעם של הריב"א שמתק גירסת הספר ולפענ"ד י"ל דהיינו טעמא דבעה"מ כיון דלחרומה הדשן בעינן להחליף בגדים וללבוש בגדים פחותין דכתיב ופשט את בגדיו ולבוש בגדים אחרים והוציא את הדשן (ויקרא ו' ד') ובגמ' יומא (כ"ג ע"ב) ח"ר ופשט ולבוש בגדים אחרים והוציא את הדשן שומעני כדרך יום הכפורים שפושט בגדי קודש ולבוש בגדי חול ח"ל ופשט את בגדיו ולבוש בגדים אחרים מגיד בגדים שלבוש לבגדים שפושט מה להלן בגדי קודש אף כאן בגדי קודש, א"כ מה ח"ל אחרים פחותין מהן. אמר מר אחרים פחותין מהן כדחנא דבי ר' ישמעאל דחנא דבי ר' ישמעאל בגדים ששכל בהן קדרה לרבו לא ימוזג בהן כוס לרבו. ועיין רש"י ורמב"ן עה"ח. א"כ לאחר חרה"ד ה"י הכה"ג צריך לפשוט את בגדיו וללבוש בגדים אחרים ולפי שעדיין לא הגיע זמן שחיטת החמיד לבש בגדי חול. גם כי ה"י עדיין יכול ללבוש מהעזרה נמי ושפיר ה"י צריך ללבוש בגדי זהב בשעת קריאת החמיד.

שנית נלפענ"ד לומר דהרי אפי' להרמז"ס ז"ל שכתב שהי' שם פייס ביז"כ אבל מ"מ משמע דוקא לתרה"ד אבל לא לשאר דברים ואפי' לתרה"ד לא הי' הפייס לכל דבר שהיה בכל יום ויום מימי השנה, דככל יום הזוכה בתרה"ד הוא מקדר המערכה והוא מעלה ב' גורי עלים וצמחיה מלאה אז מן מזבח החילון למזבח הזהב, עיין (פ"ד מה"מ ה"ה) ובפ"ב מעיזכ"פ ה"ה כתב הרמז"ס מי שזכה במחמה וכו' והיום חומה כ"ג במחמה של זהב וזה נכנס להיכל וכו'.

וכבר דקדקתי לדברי הרמז"ס ז"ל שכתב בפ"ד מה"מ שזה שזכה בהרמח הדשן הוא מקדר המערכה והוא מעלה ב' גורי עלים והוא מכניס מחמה מלאה אז מן המזבח החילון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת והרע"ב בפ"ה מ"ה דחמיד כתב דמי שזכה בקטורת אומר ליה שעמו זכה עמי במחמה, ומיהו הרמז"ס בפ"ב מהל' יוה"כ כתב מי מי שזכה במחמה וכו' והיום חומה כ"ג במחמה של זהב וזה נכנס להיכל הרי דס"ל דהמחמה ציד כה"ג עצמו וע"כ ז"ל דס"ל דפייס של תרה"ד לא הי' רק לתרה"ד עצמו וכבר כתב החו"ט דמזה משמע דהרמז"ס ז"ל לא ס"ל כרמז"ן בזה עכ"פ. וכיון דגם בתרה"ד לא הי' הפייס כבכל שער הימים א"כ י"ל דעת בעה"מ שלכבודו של כה"ג לא הי' פייס כלל.

ועוד צו שלישי די"ל דעת בעה"מ בזה לפ"מ שאמרו ז"ל (דף כ"ד ע"ב שם) למה מפיסין ויחרין ומפיסין אמר ר' יוחנן כדי להרגיש כל העזרה שנאמר (מהלים נ"ה) אשר יחדיו נמתיק סוד צבית אלי' נהלך ברגש ופרש"י להרגיש להשמיע קול המון עם רב כמה פעמים שהוא כבוד למלך שנאמר צבית אלי' וגו'. והנה בכל השנה צריכין להרגיש העזרה שלא כל עת היו שם עם רב אבל ביז"כ שכל ישראל נחתו עיניהם ועלו לרצנות להר צבית וציהמ"ק כמבואר בכמה מקומות שהיו מחאזים להיות בעבודת הכה"ג להרגיש העזרה לא בעינן, וכל כבוד היום הוא של כה"ג ולכל העבודות לא

דיש פייס לתרה"ד ולא יותר וגרסה נמי לפי הגירסא שלפנינו ת"ר וכו' שומעני כדרך יוה"כ שפושט בגדי קודש ולובש בגדי חול וגיסמיו לא מבואר כה"ג כלל אלא שהמרים הדשן פושט בגדי קודש ולובש בגדי חול, וי"ל לפמ"ש הרמז"ס דשאר דברים כבר נעשים ע"י הכה"ג א"כ ליכא רק חרומת הדשן שאפשר ע"י כהן הדיוט וא"כ מיד שעשה המלוא פושט ולובש בגדי חול ח"ש שומעני כדרך יוה"כ שפושט בגדי קודש ולובש בגדי חול כלומר כל כהן שהרי אין לו שום מלוא אחרת להיות לובש בגדי קודש אחרים ולכן לובש בגדי חול ועיין רש"י ז"ל מה שדחק לפרש ולפמ"ש אחי שפיר מאד נכ"ד.

ומה שהקשה עוד במלחמות מפ' אמר להם הממונה דכשטובל לקרן את החמיד בגדי חול הוא פושט ומש"ה לא צ"י קידוש אפשיטה ש"מ לא חרס הדשן ולא קדר המערכה, ולדעת הבעה"מ י"ל כיון דתרה"ד הי' קודם חלות ולאחר תרה"ד חזר ללשכתו שהיו עמו חכמי ישראל לכן פשט בגדי קודש שלבש לתרה"ד וחזר ולבש בגדי חול שלו וכשהגיע זמן קריאת החמיד טבל וקדש לעבודת היום וכמ"ש, (ואולי במחלוקת שנוי' דע"ס הפייס לתרה"ד בראשונה לא היו מפיסין אלא כל מי שרצה לתרום את המזבח חורס אלא מפני מעשה שהי' שראו צ"ד שנאים לידי סכנה התקינו שלא יהא חורמין את המזבח אלא בפייס, ובגמ' הטעם דמעיקרא סברי כיון דליכא אונס שינה לא אחו הלכך אע"ג דחקנו פייס לשער עבודות לא חזו לתקן להך עבודה, ואע"ג דהמעלה אברים למזבח נמי הי' צריך להיות יעור כל הלילה עד שיחשכנו שאם יפקעו מעל המזבח שיחזירו למערכה ואעפ"כ הי' פייס שאני מיגנא ממיקס ע"ש בגמ' וחוס' והגרע"א וס"ל להרמז"ס דכיון דחקנו חקנו גם כליל יוכ"פ ובעה"מ ס"ל דביזכ"פ ליכא טעם לאונס שינה שהרי פרחי כהונה וחכמי ישראל היו מטפלים בכה"ג כל הלילה ואפי"ה לא חקנו פייס בראשונה ונשאר על מקומו ורק בימות החול וכמעשה שהי' חקנו.

ופוסל). הרי שהרגישו בקושי המלחמות שהוא ראית הריצ"ל ודחו ראית הריצ"ל וממילא מיושבת נמי קושי המלחמות ז"ל מדעת רבינו הנפה"מ ממילא.

שוב מנאחי לרבינו הנפה"מ בעשרת הדברות ה' יהי"כ ד"ה ח"ה אות ל"ה ואומרים קדר עבודה וכו' וראיתי בקדר העבודה הנבלי שאט אומרים אותה אחר חרומת הדשן ולפייסות חחרין, ונראה שלא היה פייס ביה"כ אלא כ"ג נותן לאוהבו או לקרובו, וכן ראיתי לרבינו המהר"ל ה' י"כ שכתב (מ"ט ע"ב מדפי הספר) אמהר"י סג"ל שראה טעם במדרש ילמדנו מפני מה שאין מנהג במגנז"ל לומר ביה"כ סליחה אבל אנחנו לפי שנמסד זה שהכמות של כ"ג ה' מכפר על עון כלאים, בסליחה דאין אשה ראש יסד הפייס בטלו הפייסות נזום המוכתר, ר"ל שאין גורל בין כהנים רק כ"ג עשה כל העבודות של היום משא"כ בשאר ימות השנה וכו' ואמר מהר"י סג"ל שקשה לו על הפיוט דאמין כח דיקד עליו חרוט דשן בפיוט ראשון, א"כ משמע שמה"ד כשרה בכהן הדיוט מי שנפל עליו הגורל ואמר דנראה לו דפיוט דאין אשה ס"ל בגמ' דיומא דאין עבודה היום כשרה כי אם בכ"ג ופייס דאמין כח ס"ל כפי ריב"ל וחמה אין מישב שם ריב"ל לשון הגמ' דלעיל ע"ש. מבואר דהוא באמת מחלוקת הראשונים והפייסנים אלו מול אלו, ועין חש' מאהבה ח"א ס' א'.

וכבר הביא בק"ז החו"מ צריש דבריו ראי' לרבינו בעה"מ דנראה לפרש שהיו שם בכל יום ויום חוק מיום הכפורים שהרי פי' הרע"ב שכל עבודה יהי"כ אין כשרות אלא בכה"ג ובריימא הוא בהוריות דף י"ב ע"ב דברים שבין כהן גדול לכהן הדיוט וכל עבודה יהי"כ אינה כשרה אלא בו. ומייתי לה נמי במכילתין דף ל"ב וכן מיוסד בסליחה דמוסף יהי"כ מחלחל אין אשה ראש וכו' ובטלו הפייסות נזום המוכתר. אלא ששוב הביא מחלוקת רבינו המלחמות על בעה"מ וגם פי' ריב"ל בחוס' דף כ"א והביא ד' פייסות היאך היו, ושאלו ביה"כ היו ד' פייסות

עשו שום פיוס ולכן לא נשאר רק לחרומת הדשן וגם שם ליכא משום להרגיש אלא הטעם שחקנו בו פייס לכחילה משום סכנה, ולפי"ז נראה דלכחילה לא חקנו זה אלא בכל השנה שלא ה' שם הכה"ג בכל לילה אבל ליל יו"כ שה' כה"ג שם ובכל ביתו נאמן הוא אינו מן הראוי לחקן דבר מה משום סכנה חדל מפני חרדת יהי"כ.

והשנית לפ"מ שאמרו במסכת מכות (י"א ע"א) שהרוצח בשוגג גולה עד מות הכה"ג ופריך למה יחפלו על מותו שהיה לו לנקש רחמים על דורו וכוונתו גדול ועין רש"י ולא קללה חנם הוא, וכי הא דהוא גברא דאכליה אריא ברחוק חלחל פרסי מיניה דריב"ל ולא אישחעי אליהו בהדיה חלחל יומי ור' זירא היו לו הנהו ברימי בשבועותי וכל ימי חייו הגין עליהן מן היסורין וכשמת חזרו במשונה (סנהדרין ל"ז ע"א) ולכן בפייס של חרומת הדשן שהוא נחקן רק בשביל הסכנה לא נכון לפייס במקום הכה"ג בעצמו שהוא נראה כאין בידו להגן על בני דורו בחפולתו וח"ו יחליש דעתו וכעין טעם שנחתו שהעבירו לפניו בהמות לקרבן ושעירים לא העבירו לפניו שלא להחליש דעתו עין בגמ' ולכן לא עשו פייס כלל.

ועל ארבעה לו אשיצו דהחוס' ימים יומא דף כ' שם ד"ה משום ח"י הא ראי' שהביאו הריב"ל והרמב"ן ז"ל, ועין חוס' זכאים פ"ו ע"ב, ח"ל ואע"פ דלרין לקדש ידיו ורגליו לחרומת הדשן ואין זו מחשבות חמש טבילות ועשרה קידושין זהו לפי שהיתה בעוד לילה קודם שיחליל עבודה היום היה יכול ללכת חוץ לעזרה והפייס שפייס בקדר יהי"כ שה' שם פייס למרה"ד ללשון המשנה וסדרה תפס שיטת חפלתו, והא דקמתי מעסיקין אותם עד זמן שחיטה משום דמכאן ואילך מחליל עבודה היום בלי הפסק וכו' ע"ש (ועין זכאים דף כ' לינה ודאי פוסלת בקידוש ידים ורגלים ומיעיף להו יציאה מהו שמועיל בקידוש ידים ורגלים ועין רש"י וחוס' שם ד"ה יציאה ואולי מה"ט כתבו החוס' כדי לטות בין עבודה לעבודה דכה"ג לכ"ע הו"ל היסח הדעת

יום וצב' מים חיים להפריח על הרמזים פ"צ מהל' יוה"כ ה"א שגם דעת הרמזים כן או אפשר שמחמת חיצת יו"כ שכל העבודות נעשו פ"י כה"ג קידור המערכה וקידור שני גורי ע"א נעשות בשלשה כהנים אותם שהיו מוקפים לימן מי שזכה במרה"ד. ומינה יצאת לדין דנראה גם בשחר רק חיוב ליכא לשני כהנים אבל אם רוצה לימן לשני כהנים מותר, והבאת רא' מלשון הרמזים פ"צ ה"ג מחומ' שר' שני גורין של ביה"ע מעלין אותן שני כהנים כאו"א בעץ יחידי צידו שנא' וערכו הרי כאן שנים אבל של שחר ככהן אחד וכח דמוכן דלכן לא הביא פסוק בשל שחר צריך כהן אחד וביומר למה הקדים דין שני גורי ע"א של ביה"ע ורק בסוף דבריו כ' דבבקר ככהן אחד, ובמאירי הלשון בבקר דיו ככהן אחד.

ולפענ"ד מדברי המאירי שהבאת רא' ברורה הוא דס"ל דבבקר נמי אי בעי להוסיף בשני כהנים שפיר דמי ואולי גם יא' בו הידור שהרי הכי משמע לשון דיו אבל בדברי הרמזים עצמו יא' לפלפל שמה שדקדקת על רבינו הרמזים ז"ל כה"ג שפחת בשני גורין של ביה"ע וסיים אבל של שחר ככהן אחד וגם לא הביא קרא לזה כמו שהביא לביה"ע. לולי דברין היקרים ה' נראה שהרי שם כה"צ כחז ח"ל צווקר עורכין וכו' שנאמר ובער עליה וכו' וכן מזה להעלות שני גורים של עץ עם חמיד של שחר יוחר על עצי המערכה שנאמר ובער עליה הכהן ע"א בבקר וכן מוסיפין שני גורים וכו' שנאמר וערכו ע"א על האש מפי השמועה למדו שבתמיד של בין הערבים הכחוז מדבר וא"כ הרי כבר באמת ביאר לן הדין דגורי ע"א בין בבקר ובין של בין הערבים ומרובהו יליף לה מקרא.

ומעתה י"ל במרי אנפי או יאמר שהקדים גורים של בין הערבים מעלין אותו וכו' מפני שפחת במאי דמליק או יאמר דשני גורים של בין הערבים חייב להודיע דבעי שני כהנים דאי לאו הכי היינו טועים דסגי באחד או מלוחן באחד כמו הגורין של שחר דכחז שם ובער עליה הכהן והיינו

ועוד הביא דעת הרמזים ז"ל שהביא גם הרמזין ז"ל אלא שפי' דרך פייס אחד ה' על מרה"ד ודשון מזבח הפנימי בלבד ה' פייס ע"ש מה שהארץ וקצ"ע שלא הביא גם דעת שאר הראשונים ועכ"פ ה' לו לצין על המהרי"ל ובעה"ט. ובאמת כי באמת כוננת וסדר עבודה של מחזירים שלטו הנקרא עבודה של סדר לא הוצא כלל שהי' פייס. והאחרונים פלפלו בזה שוב מנאמי דהפריח נמי הארץ בזה במים חיים שם ואני לא באמי להכריע בהלכחא למשיחא, הגם שנראה שנוהג בזמן הזה שהרי פסקוהו הרא"ש וצ"ע אמנם לפענ"ד רוב הראשונים ס"ל כרבינו בעה"מ, ואמנם טרחתי קצת לישב דברי רבינו הגדול הבעה"מ ז"ל מהשגת עליו כי כפי המקורה ונכחצ בספר אנוחו נחשבים מיוצאי חלציו ואלאזי אלאזי ומזה עלינו להפך בזכות אדונו הבעה"מ ונדבריו הקדושים אשר בודאי נודקים מאלהים ולא לדין ודכותן צריך אבל אנן לדידיה צריכין.

סימן רפה

עוד להנ"ל

סידור שני גורי עצים בכל יום

והנה עברתי על דברין מה שהארכת בענין סידור שני גורי ע"א בסידור המערכה בכל יום בערב ובצוקר ובגמ' שם (כ"ו ע"ב) חניא רשב"י אומר מנין לתמיד של ביה"ע שטעון שני גורי ע"א בשני כהנים שנאמר וערכו ע"א אם אינו ענין לתמיד של שחר דכחז ובער עליה הכהן ע"א בבקר בבקר וערך עליה חמיהו ענין לתמיד של בין הערבים, ואימא אידי ואידי וכו' ולפוס ריהטא נראה דצווקר קפיד קרא על כהן אחד שיערוך שני גורי ע"א ובה"ע קפיד הקרא על שני כהנים שיעריכו שני גורי ע"א כלומר כהן אחד יערוך גור אחד, ולדעת הראשונים חוס' ורמזין' ועוד עיין (בחוס') רע"א על גליון משניות) מי שזכה בפייס של מרה"ד זכה בסידור המערכה וסידור שני גורי ע"א בכל

והיות כי אין הד"ג כעת יותר והנני רוצה שתקבל המכתב אסתגר כעת ואי"ה עוד אחזור על הדברים ובפרט על ההערות אשר הערזת בספרי הדל מפה ומפה הם כתובים והנני רוצה להשתעשע בדברי תורה כך ועד התם חזור בברכה וי"ר שתחתם בספר חיים טובים בספרן של צדיקים המעתיר בערך וכאש"ל לטובה כל הימים בלב ונפש.

מגשה הקטן

כהן אחד ולא שניים ולכן הקדים שני גורים של בין הערבים מעלין אותן שני כהנים וכו' שנאמר וערכו וכיון שלא חטעה דא"כ בשל שחר נמי צעי שני כהנים קמ"ל אבל של שחר בכהן אחד ודוקא כהן אחד ולא שניים ודלא כהמאירי, ומ"מ אין הכרע בדבר וכיון שהמאירי כתב לשון דיו נפרש גם לשון הרמז"ס כן ואלו דהייתה כוונתך שהבאת דברי המאירי.

שייך לדף שצ"ה

דדוקא משומד שיצא מן הכלל וא"ל שיכול לקיים שארה כסותה ועונתה כראוי דעת היהודים, כה"ג הוא שנהוג לכופ ע"י גוים כדפרישית אבל כל זמן שלא נטמע ביניהם אפי' הוא משומד לכל המורה כולה אין כופין אותו מאחר שיכול לקיים שארה כסותה ועונתה כראוי וגם אולי על ידה יתחרט ויחזור למוטב.

ובזה יתיישבו דברי מהר"ם שכחז אין כופין כלל אפילו משומד אבל פשיטא שאין כופין בעל עבירות וק"ו צו של ק"ו היכא שאינה יכולין לזכר ומ"מ נראה שאם היא צאה בטענה עליו אף שאינה יכולה לזכר שאין כופין אותה להיות אצלו אלא משב ציית אביה וכל מה שיש צידה מדיניתה משאר צידה ומו לא אבל כל מה שהכניס או הקנה לה אין לה צו שום דבר וכל מה שאבד מדונימחא אין צריך לשלם והוא פשיטא ואין אנו צריכים להאריך בזה. רק שיראה הצ"ד שאין ערמה בדבר ויעילו חרם על אביה ואמה שלא השיאוה לכך ואם יש ערמה בדבר אז מוציאין ממנה אפילו מה שיש לה כאשר פסק מהר"ם הלכה למעשה.

ויש ג' חילוקים בענין, המורדת בטענה דמיאוס וכו' הוא פשוט מקדמאי ובתראי שאין כופין אותו להוציא כלל ואף שהרמז"ס פסק נמי שכופין לגרש מ"מ רבו החולקים והרא"ש כתב בזה הלשון בתשובה והטור הביאו ח"ל, ואע"פ שהרמז"ס כתב

וכדאי להעמיק כאן תשובה אחת מרבינו הגדול המהרש"ל בתשובה ק"י מ"א מה שכחז בענין גם מעושה ועד כמה הזהיר וחש משום חשש ממורות, ואעמיק כאן אות באות לשונו הזהב.

שאלה, ראובן נשא בתו של שמעון ונפל מריבה ביניהם ועלמה חלודה עד שאשמו של ראובן עם אביה מוצעים גם מראובן ונחמים אחיה אמחלל לדבריהם אם יש לכופ אותו לגט.

תשובה, יראה שאין כופין אותו לגרש אלא אותו השטים בהמדיר אבל לא היכא שטוענת מאים עלי אפילו נחנת אמחלל לדבריהם ח"ו באיזה מעשים שאינם הגונים וראויה לזכר ישראל, לא זו היכא שאין צידה לזכר אלא אפי' ציררה עליו שנחשד בכך או בשאר דברים הגרועים מזה שטוענת אין צידה לכופו כמ"ש בהגמ"י בסוף אישות בשם מהר"ם דלא מנו חכמים רשע שכופין אותו לגרש אלא עובר דת לגבי דידה והוסיף שכחז אפי' משומד אין כופין אותו אם לא שער על הדת נגדה כו', וגדולה מזו כתב בחש' מיימוני"י שאפי' הוא יכול להוציאה אם היא עוברת על דת משה ואין מנכין לה מה שהוא ג"כ עובר על החרמות דחשוד לדבר אחד אינו חשוד לכל המורה כולה ומוציאה בע"כ ואף שפסק בא"ח שכופין המשומד להוציא ע"י גוים כגון שיאמרו לו עשה מה שישראל אומרים, מ"מ נראה דלא פליג אדברי המהר"ם

שהם ז"ל הכריחו והוכיחו שאין כופין אותה מן הדין ע"כ, וא"כ בודאי לית שום מורה שורה עמה לכופ אותה לגט, ואף אם כפוהו בדברים עד שנחלצה לגט פשיטא דפשיטא שלא ישלם כחובתה אלא נדונייתא שהיא בעין כדן מורדת דפרישית מאחר דלא ניחא ליה בגירושין.

כל הדברים הללו פשיטא ומאמרים רחנים בספרי הפוסקים והמחברים ע"כ לא הארכתי בענין כי מי שיש לו אור עינים בספרי לימודים ופקיעי ליה שביילי דתלמוד ופסקי הגאונים לא יסגה ולא יטה ולא יאפל ואף אם ח"ו כבר שגג אחד וכפוהו לגט פשיטא שאין הגט גט ולא חנשא כלל וכלל ולא ירבו ממזרים בישראל, דברי שלמה לוריא, עכ"ל"ק. העחקתי אות בלוח כדי שיראו גודל האחריות והעון על המסדרים שעושין כל מיני תחבולות לכופ את הבעל ולא מיבעיא על ידי גוים אלא אפי' ע"י ישראל מקום שלא אמרו לכופ אם כופין אפי' בדברים הרי זה מרבה ממזרים בישראל ח"ו, והשומע ישמע וחבוא עליו ברכת טוב מפי משה רבינו ששמו טוב, ומורת ה' חמימה מקור הטוב.

כי אמרה מאים עלי כופין אותו לגרש ר"ת ור"י כתבו שאין כופין אותו להוציא ורשעים ברורות וחזקות וכיון דאיכא פלוגתא דרבנןא למה נכנים ראשינו בין ההרים הגדולים ולעשות גט מעשה שלא כדן ולהחיר א"א, וכל המעשה בטענה זו מרבה ממזרים בישראל, ועל להבא אם אומר אבל אם לשעבר סמכו על דברי הרמב"ם מה עשוי עשו עכ"ל.

ומשמע דכל הנא לא חילק בין לכתחילה בין בדעבד אלא כל המעשה הוא מרבה ממזרים וכ"כ הרשב"א אפי' במקומות שנהגו לדון הכל ע"פ הרמב"ם בין לחומרם בין לקולא אפי' כדן זה אין ראוי לדון כמותו אם לא שכבר נעשה המעשה במקומות הללו, דמשמע הא במקומות אחרים מחזירין ההוראה והמורה המעשה לגט הוא מרבה ממזרים ואף המ"מ כתב על דברי הרמב"ם ח"ל כבר פשטה ההוראה בכל ארצותינו שלא כדברי רבינו בזה שאין כופין את האיש לגרש ולא עוד אלא אפי' ה' הדין כדבריו היה ראוי לגזור בזה משום פריצות ומפני קלקול הדור שלא חה"י אשה נחננת עינה באיש אחר ומפקעת עצמה מבעלה, כ"ש

אשריך משנ"ה מהר"ת ח"ד שיצאת בבי טוב

ומעתה אודה ה' בכל לבב אשר גמלני טוב

וזכני לגמור גם את ספרי זה הא-ל הטוב

כן יוכני להתחיל ולגמור ספרים אחרים וירא אלקים כי טוב

ויעלה ויבוא זכרוננו לרצון לפני ה' הטוב

תנ	משנה הלכות	מפתחות	מהדורא תניינא
	אבן העזר		עוד להנ"ל
סי' א	היתר מאה רבנים	סי' כח	מבואר בידושלמי לחלק בין חפץ למעות לענין גזל
סי' ב	מחלה של ריבוי גיטין	סי' כט	
סי' ג	ללכת לד"ת או לזבל"א	סי' ל	ישוב לקושית הבי"ש מסתירת הרא"ש
סי' ד	איסור הילוך בערכאות	סי' לא	עדי קידושין אי צריכין להסתכל בפני הכלה
סי' ה	הרצצה לעשות תשובה צריך לסגור את כל התיקים בערכאות	סי' לב	עדים שאין מכירין האשה אי הוה קידושין מקומות שמגלין פני הכלה
סי' ו	ההולך לעש"ג בלי רשות פסול לעדות	סי' לג	אם עדי קידושין צריכים לראות פני הכלה
סי' ז	אשה שהלכה לערכאות אי בעלה זקוק להיתר מאה רבנים, ולהשליש גט	סי' לד	אשה שהוחזקה אי חוששין שיחלפוהו
סי' ח	סידור הדברים ביניהם קודם נתינת הגט	סי' לו	ביאור דברי המבי"ט
סי' ט	חיוב לסדר כל סכסוכים קודם נתינת הגט	סי' לז	חילוק בין קידושי קטנה לגדולה
סי' י	אסור לב"ד ליתן גט קודם שיסדרו שאר הענינים	סי' לח	המקדש אשה מסוכנת באסה"נ
סי' יא	המשליש גט צריך שתוכל לקבלו	סי' לט	מעות שיש לו עליו קנין דרבנן אי מהני לקדושי אשה
סי' יב	בעשה דפ"ו קודם מ"ת ואילונית שילדה אי קיים בזה מצות פ"ו	סי' מ	ביאור ברש"י האשה נקנית לבעלה
סי' יג	נאמנות על גיורת לנשואי צאצאיה היכא דליכא עדים	סי' מא	המקדש במלוה
סי' יד	במה צריך להעיד שהוא יהודי	סי' מב	בדין המקדש בשטר
סי' טו	אמר שהוא יהודי ואינו נוהג כדת	סי' מג	המברך על הכוס תחת החופה היאך מוציא חו"כ וקידוש על היין אי הוה דאורייתא
סי' טז	עדותו או מכתבו של רעפארם ראבייס	סי' מד	כוס של ברכה אי נותנין לסנדק לשתות
סי' יז	מתי אחיות מחזיקות	סי' מה	הידור מצוה לאחר שקיימה
סי' יח	כהן אי מותר בבתולה מאומצת	סי' מו	ברכת אירוסין אימתי מברכין
סי' יט	בדין נישואי תערובות	סי' מז	טעה בברכת אירוסין אי חוזר ומברך
סי' כ	הסתכלות באשתו	סי' מח	לא בידך ברכת אירוסין עד מתי יכול לברך
סי' כא	עוד להנ"ל	סי' מט	האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת
סי' כב	הסתכלות באשתו אי מביאה אהבה	סי' נ	בדין קידושי קטנה
סי' כג	איסור חיבוק ונישוק	סי' נא	עדים שמכחישים לאב שקידש בתו
סי' כד	בעזרה תקנו תקן גדול והקיפוה גוזזטרא	סי' נב	טעם לנאמנות האב
סי' כה	עוד להנ"ל	סי' נג	התורה ניתנה לכל הזמנים
סי' כו	קול באשה ערוה לענין זמירות של שבת	סי' נד	קידושי קטנה בזמה"ז
סי' כז	המקדש באיסורי הנאה או בגזל	סי' נה	האם לחלק בין מקדש לנקום למקדש סתם

ת"ד	מחזורא תניינא	מפתחות	משנה הלכות	
	אי בעי עדים למסירת הכתובה	סי' פד	הרודפים הבעל והאב הערכאות	סי' נז
	קידושי שטר אי בעי חתימת עדים	סי' פה	המקדש בתו הקטנה	סי' נח
	כתובה שלא נכתבה כהוגן	סי' פו	אב שבא לפני כ"ד שקידש את בתו קטנה	סי' נט
	אם צריכים לשנות כתובת מי שנוסף לו שם	סי' פז	ביאור לשון הבה"ג	סי' ס
	אשה שטענה על נוסחת כתובה דאירכסא	סי' פח	הולכי ערכאות בכלל רציחה	סי' סא
	עוד להג"ל	סי' פט	אב שקידש בתו קטנה	סי' סב
	אשה שאברה כתובתה איך כותבין הכתובה	סי' צ	אמר קדשתי את בתי ולא זכר עדים	סי' סג
	בדן המוציא מחבירו	סי' צא	אב שקידש בתו מתוך שנאה אי הוה קידושין	סי' סד
	טענת מחילה אי הוה מיגו	סי' צב	אי בעינן לומר בפני כ"ד דקא	סי' סה
	עוד להג"ל	סי' צג	המקדש אשה ע"י שליח	סי' סו
	בגרשה אי נמי הבת אצל האם	סי' צד	כיצד ליחד עדי קידושין	סי' סז
	בגרשה אי אמרינן הבת אצל האם	סי' צה	עדי יחוד כמה זמן יעמדו	סי' סח
	אם כ"ד יכולין לחייב האב לפרנס בניו	סי' צו	חופת נדה	סי' סט
	אם יש לחייב האב מכח דינא דמלכותא	סי' צז	קידושי טעות האם חוזר ומברך	סי' ע
	צריכין לסדר הכל בין איש לאשתו קודם נתינת הגט	סי' צח	נישואין לענין מה קנה	סי' עא
	עוד להג"ל	סי' צט	ברכת יוצר האדם כד"ב	סי' עב
	עוד להג"ל	סי' ק	עשרה אי מעכב לנישואין	סי' עג
	אי יש דין מוסר לההולכין לערכאות	סי' קא	כלה בלא ברכה אסורה לבעלה	סי' עד
	עוד להג"ל	סי' קב	כלה בלא כתובה אסורה לבעלה	סי' עה
	עוד להג"ל	סי' קג	ברכת קידושין מה הוא	סי' עו
	כל זמן שלא יצא מערכאות עובר בלאו זה	סי' קד	ברכת שהחיינו תחת החופה	סי' עז
	מוסר אי פסול לעדות	סי' קה	טעה בסדר השבע ברכות	סי' עח
	עוד להג"ל	סי' קו	בנידון טעה בפה"ג	סי' עט
	בענין הג"ל	סי' קז	במה שנוהגין לחלק השבע ברכות תחת החופה	סי' פ
	דעת מהרש"ם ואחרונים בהיתר ק"ר באשה שהולכת לערכאות	סי' קח	בסעודת חתונה או שאר מסיבות פרטיות אי צריך מחיצה בין אנשים לנשים	סי' פא
	על טענת הדבר שנפרץ הליכה לערכאות בזמנינו	סי' קט	מחיצה בין אנשים ונשים בב"כ חתונות וז"ב	סי' פב
	שלום בית והליכה לפסיכאלאגים	סי' קי	נאכדה הכתובה מהאשה אי צריכה להגיד לבעלה	סי' פג
	הנותן גט בלילה	סי' קיא	בכתובה שנכתב תיבת ע"ה על החי	

תמו	משנה הלכות	מפתחות	מהדורא תניינא
סי' קיב	איסור להתדיין עם אשתו אחר גירושין		ביאור בגדרי שליחות בכלל
סי' קיג	לעשות שליח על הטעלעפאן לכתיבת גט	סי' קמ	אשה שנשתכח שמה שנתנו לה כחלי
סי' קיד	ע"כ אינו כותב גט	סי' קמא	שם דות או דותי
סי' קטו	היאך כותבין שם אייזק בגט	סי' קמב	כתיבת שם שרה לשרי
סי' קטז	האיך כותבין השם חנצי	סי' קמג	נתגרשה על תנאי ונשאת לכהן
סי' קח	הכזונה יעשו את אחותינו	סי' קמד	ביטול הגט למפרע ע"י הליכה בערכאות
סי' קיח	בדיני גט מעושה	ענף א	הלכה לערכאות והבעל אינו רוצה לגרשה
סי' קיט	פירוד הדת מחוקי המדינה	ענף ב	בטלה הערכאות בערמה והלכה לכ"ד וקבלה גט ושוכ הלכה לערכאות
סי' קכ	בדין דינא דמלכותא דינא	ענף ג	מחלוקת מהרמ"ל והסמ"ע באשה שהטעה בעלה וקבלה גט
סי' קכא	כל ימי חייו צריכים להיות ע"פ דרכי התורה	ענף ד	תשובת הגאב"ד ירושלים באשה שהטעה את בעלה
סי' קכב	איסור ערכאות ש"ג	ענף ה	בדין תנאי כפול ואומדנא
סי' קכג	כפיי לגרש לא מהני	ענף ו	זכן נכסי ארעתא למיסק לאר"י
סי' קכד	אם נשים סובלות מהעיגון	ענף ז	גירש אשתו ע"מ לעלות לאר"י ולא עלה אי בטל הגט
סי' קכה	לסחוט כסף מהאשה	ענף ח	אי בעינן תנאי כפול בכ"מ
סי' קכו	השופטים לוקחים צד האשה	ענף ט	אומדנא וטעות בגט
סי' קכז	הסטאטיסטיקא מראה ששומרי תורה יש להם יותר שלום בית	ענף י	המגרש בסתם וטוען אומדנא
סי' קכח	כתיבת תוארים בכתובה	ענף יא	חילוק בין מעשה גט מוריען להטעתו בערמה בפועל
סי' קכט	ניקוי ביהמ"ד ע"י עכורים	ענף יב	במקום דאנן סהדי חשוב כשני עדים ועדיף מינה
סי' קל	גט מעושה אי מהני ביטול לאחר שכאו לבית משפט עממי והטיל עונש	ענף יג	המגרש צריך לסדר כל עניני ממונות ובנים קודם הגט
סי' קלא	חילוק בין עכורים שעושה ע"ד ישראל לבין שופט	ענף יד	שכר בית לאוהבו ונעשה שונאו אי יכול להוציאו
סי' קלב	שופט עכורים לעולם ע"ד עצמו עושה או ע"ד הערכאות ולא ע"ד ישראל	ענף טו	ישוב להרמ"א חו"מ ונמוק"י בהג"ל
סי' קלג	גט מעושה בערכאות	ענף טז	אי יש חילוק מי גרם השנאה - השוכר או המשכיר
סי' קלד	היתר הילוך לערכאות בלי הזמנה	ענף יז	תשובת המבי"ט דכה"ג הגט בטל
סי' קלה	גט מעושה בערכאות	ענף יח	תשו' הגרי"א בעין יצחק בגט מוטעה
סי' קלו	גט מעושה בערכאות	ענף יט	נתפשרו עם הבעל ליתן מעות ולא קיימו
סי' קלז	בגט מעושה ע"י ערכאות		
סי' קלח	עוד להג"ל		
סי' קלט	מגוייד אי עושה שליח לגרש אשתו		

משנה הלכות	מפתחות	מהרורא תניינא	תפוז
ענף כ לא הסכים על גט אם יקחו ילדיו	סי' קסז	אסור להשתמש במחשבים לפסוק בד"ת	
ענף כא ההולך לערכאות אחר הגט לכו"ע הגט בטל	סי' קסח	ס"ת שעברו בדיקת המחשב ותמצאו בהם טעותים אח"כ	
סי' קמה הליכה בערכאות לאחר קבלת הגט	סי' קסט	אם מזמינין ב"ד לדין לפני ב"ד אחר	
סי' קמו אין לבטל קידושין מחמת סימני שוטה שבבעל	סי' קע	ערכאות של גרים	
סי' קמז באחות אשתו פוטרת צרתה	סי' קעא	אם ראית דוד שצרות רבות באות עליי	
סי' קמח בחלוצי צבא מותר להם לאכול נכר"ט	סי' קעב	ב"ד הרציאו סידוכ על מי שלא רצה לדון עם מי שהביאו להערכאות	
סי' קמט דין דהפקיעו רבנן לקידושין מיניה	סי' קעג	הפגנות מנשים נגד ב"ד ישראל	
סי' קנ כמה מיני הפקר	סי' קער	עוד להנ"ל	
סי' קנא עוד להנ"ל	סי' קעה	הולך לערכאות היכא שהב"ד בטלו פס"ד של עצמם	
סי' קנב טעות בכתיבת כתובה	סי' קעו	ההולך לעש"ג	
חושן משפט			
סי' קנג העולה לגדולה אי נשתנה גופו	סי' קעז	[שייך לא"ע] חיובי הבעל לזון את אשתו	
סי' קנדר מ"ט אין ממנים שני כה"ג	סי' קעח	ב"ד ששנים חתמו על הליכה לערכאות והשלישי לא הסכים על ההיתר	
סי' קנה אי יש ריחוי אצל מצוות	סי' קעט	אין לו לשלם להחזיק בנים אי כופין אותו	
סי' קנו פחות משו"פ שאין בו דין השבה, אי יש בו דין גזל	סי' קפ	סידוכ שנחתם משני דיינים אי מהני	
סי' קנז דין קדימה לפסוק בין אר"ה דיני ממונות	סי' קפא	סמכה עצמה ללכת לערכאות והרב חזר בו	
סי' קנח אם חיוב ברכה הוא דין בגברא או בחפצא	סי' קפב	המגזם שימסור ביד גרים אי הוי אונס	
סי' קנט שליש שעות ולא נתן המעות להמושלש בשבילו	סי' קפג	לוקח את חבירו בערכאות ואומר שיתרצה לילך לב"ד	
סי' קס אשה שיצאה במרד מבית בעלה ולותה כסף אי חייב הבעל לשלם	סי' קפד	מי שאינו רוצה לקיים פסק ב"ד	
סי' קסא ב"ד שסותרין דבריהן או אחרים מכחישין אותן	סי' קפה	המסרב לדין תורה	
סי' קסב הטעו הבעל וגידש או ביטל הגט	סי' קפו	איסור הליכה לערכאות	
סי' קסג שלא לפסוק הלכות ע"י מחשבים [קאמפיוטער"ס בלע"ז]	סי' קפז	הולכים לערכאות לשפוט באפוטרופסות על הבנים הו"ל דיני נפשות וממונות	
סי' קסד הסומך ופוסק ממחשב בלי לעיין בש"ס ופוסקים	סי' קפח	לחלל שבת להציל בתו משמר	
סי' קסה בענין הנ"ל	סי' קפט	ברין שדנין עכו"ם כדיני ישראל, ואי מהני רשות ב"ד כה"ג	
סי' קסו לאו כ"ע זוכה להיות מכונים להלכה	סי' קצ	המקבל על עצמו נכרי הדיוט לדון	
	סי' קצא	מוסר שכונתו להזיק לחבירו	
	סי' קצב	הולך לערכאות להוציא ממון שאין ב"ד ישראל יכולין להוציא	

תז	משנה הלכות	מפתחות	מהדורא תניינא
סי' קצג	היכי ראי אפשר להציל שלו רק ע"י עכו"ם	סי' ריז	מוכרי בר מצורף פתק שהמכר על תנאי
סי' קצד	חילוק בין אלמנה או גרושה לענן בנים אצל מי	סי' ריח	מכר סחורה ושלח לו אחרת ברומה לו
סי' קצה	[שייך לא"ע] אב שמסר בתו למנוול ומוכה שחין	סי' ריט	רין יאוש בקטן
סי' קצו	הליכה לעש"ג	סי' רכ	כריני אונסין וכפיייה
סי' קצז	טענת שכבר השקיע עשרים אלף רולר בערכאות	סי' רכא	המאיים ומגזם ברבר שכידו אי הוה אונס
סי' קצח	בירור למי שהלך לבית המשפט תחילה	סי' רכב	בהביטוי מבקש צו הגנה לה ולבניה
סי' קצט	גזל שינה	סי' רכג	חילוק בתלוהו וחבן או תלוהו וקנה
סי' ר	הלומר בקול ומפריע שינת חבירו	סי' רכד	איש שאנסוהו לקרש מהני, ולא אשה
סי' רא	אוכל מאכלים המזיקים לגוף	סי' רכה	ביסוד רין יאוש מה הוא ערשה וברין פרוטה שהוקרה והחלה
סי' רב	המקבל היתר לילך לערכאות צריך וקא מכ"ר של ג' שהזמינוהו	סי' רכו	אי צריך מינוי שליחות להפרשת תרומות ומעשרות
סי' רג	מי שגבה חובו בשנת השמיטה וחזר כתשובה אי חייב להחזיר	סי' רכז	מצא כשר והניחו במקדו ונסרח
סי' רד	הרר בחו"ל וחובו באר"י מתי כתב פרוחבול	סי' רכח	ברין מחילה בטעות
סי' רה	תבע חובו לפני זמן הפרעון	סי' רכט	קרימת אבידת אשתו לאבידתו
סי' רז	לולב של שביעית אי מותר למכור	סי' רל	[שייך לאר"ח] לנקות המשקפיים בטלית
סי' רז	צמחים הגרלים ע"פ המים לענן שביעית	סי' רלא	ישראל עובד לעו"כ ולפעמים קונה שוכח ליקח מה שקנה אי מותר ליקח לעצמו
סי' רח	מה חשש שיכוא לתבוע חובו בשמיטה	סי' רלב	צריך ליתן עודף ללוקח והלוקח ממחר והשאר העודף אי יכול ליקח לעצמו העודף
סי' רט	שותף בגינה עם מי שאינו שומר שמיטה	סי' רלג	אי ביטול מטעם הפקר
סי' רי	המלוה את חבירו בערים אי יכול לומר פרעתיך	סי' רלד	אסור להפקיד כל נכסיו
סי' ריא	אם כל ישראל בחזקת כשרות לענן הלואה	סי' רלה	מת בלא יורשים אם יורשי האם יורשים
סי' ריב	בני העיר אין יכולין לעכב לכל מילי רמצוה	סי' רלו	מקום שאין קרובים לאב אי קרובי האם יורשים
סי' ריג	ז' טובי העיר יכולים לסלק גבאים שעמרו מעצמן	סי' רלז	צוואות הנעשות בערכאות
סי' ריד	בענן סרסור שלא קיבל אחריות	סי' רלח	אי גר יורש אביו ישראל
סי' רטו	אי ר' אמות של ארם קונות בכל מקום	סי' רלט	ממזר שנשא שפחה אי בנו יורש
סי' רטז	לקח חפץ לקנותו ונשכרה בידו	סי' רמ	קנס מתי נעשה ממון
		סי' רמא	אי עובר יורש
		סי' רמב	ניתן לו חפצים לעבור המכס, ועל שאלת המוכס אמר שאינו שלו ובדקו אחריו אי זה מקרי פשיעה וחייב לשלם

ת"ח	מהדורא תניינא	מפתחות	משנה הלכות	
	אי מותר לילך לערכאות בשכיל צו הגנה	סי' רסד	אי חייב להחזיר דמי השכירות	סי' רמג
	אסור לבזות ת"ח	סי' רסה	שליח שהשתמש במעות ונאבד המעות	סי' רמד
	אי מותר להכניס עצמו לסכנה במקום יסורים	סי' רסו	בנידון שלש שבועות משביעין אותו	סי' רמה
	אין מוסרין ד"ת לעכו"ם	סי' רסז	בית נשכר שמכרו המשכיר לאחר	סי' רמו
	מס"נ על מצוות שאינו מחויב עליהם למסור נפשו	סי' רסח	שכר בית לאוהבו ונעשה שונאו אי יכול להוציאו	סי' רמז
	אין אדם מוחל על צערו	סי' רסט	גילוי דעת בלא תנאי אי מהני	סי' רמח
	נכילה סרוחה עפרא בעלמא הוא	סי' ער	ביאור דברי נמוק"י ורמ"א	סי' רמט
	להקפיד בדברים שיש בהם משום שמירת הנפש	סי' רעא	קיבל לנקות שלג לשנה ולא ירדו שלגים אי חייב לשלם	סי' רנ
	אכילת בשר בברית מילה	סי' ערב	ביאור דברי הרמב"ם בדין פרות המהלכות על התבואה ודברי הרכ בשו"ע	סי' רנא
	הכוסס צפרניו בשיניו	סי' רעג	עיקר יחוס האדם לאחוז בדרכי אבות	סי' רנב
	ישראל המפיל עובר אי יש איסור רציחה עוד להג"ל	סי' רעד	יהי ממון חברך חביב עליך כשלך	סי' רנג
	תמוה להתורת חסד בדין רודף	סי' רעו	עוד להג"ל	סי' רנד
	אי דוחין נפש האם מפני העובר	סי' רעז	אם לא פייס בביהמ"ק אי מעכב	סי' רנה
	דחפו לבור ובא אחר וסילק את הסולם	סי' רעח	הגדרת מגרש שהחזיקו בו רבים	סי' רנו
	עשה שיש בה כרת חמורה כלאו	סי' רעט	ישוב לקושית הדברי חיים	סי' רנז
	עיקר מצות אכילת קדשים ביום ראשון	סי' רפ	מצר שהחזיקו בו רבים מהו	סי' רנח
	קדושת המקדש וירושלים	סי' רפא	הגורם בניזקים	סי' רנט
	קדושת כותל המערבי	סי' רפב	מסירה לסגור בבית אסורים אדם מישראל	סי' רס
	אי היו פייסות ביוה"כ	סי' רפג	בעל שנאסר בבית האסורים אי יכול ליתן גט	סי' רסא
	ישוב להרמב"ם דיש פייס לתרה"ד ביוה"כ	סי' רפד	ישוב לדברי הרמב"ם פ"ב מהל' אישות	סי' רסב
	סידור שני גזרי עצים בכל יום	סי' רפה	איסור ערכאות בזמנינו. דיני מוסר	סי' רסג

מפתח על הש"ס דף		קליא ע"א תוס' ד"ה ושון		קייב ע"ב		שסח	
ברכות		רטז, שמט		קייג במהרש"א		קפג	
ג' ע"ב	רנג	קליט ע"א	רמג	שקלים	ג'	ר	
ד' ע"א	רלב	ק"מ ע"ב	רפז	ח' ע"ב	ח'	שנז	
ר' ע"א	רכ	קנ"ו ע"א	כט				
ח' ע"א	רלג	עירובין		ראש השנה			
י' ע"ב	רכ	ר' ע"ב	קכו	י"ז	י"ז	ער	
י"ט ע"א	ריח	י"ג	פד	כ"ז ע"ב	כ"ז ע"ב	קלה	
כ"ד	ל, שכו	י"ח ע"ב	רפו	יומא			
מ"ז ע"א ברש"י	נב	כ"ח ע"ב	רצז	י"ג ע"ב	י"ג ע"ב	קעו	
נ"ב ע"ב	נב	ל' ע"ב תוס'	של	כ' במאירי	כ' במאירי	תז	
נ"ח	ער	ל"א ע"א בתוס'	של	כ' בתוס' ישנים	כ' בתוס' ישנים	חט	
נ"ח ע"א	שסט	ל"ב ע"ב	שעט	כ"ב	כ"ב	תו	
ס"ג	כט	מ' ע"ב ברש"י ובתוס' נא, צב	מ' תוס' ד"ה דימא	כ"ב ע"א	כ"ב ע"א	שסב	
ס"ג ע"ב	קמד	מ"א ע"ב	קפג	כ"ג ע"ב	כ"ג ע"ב	תז	
שביעית		נ"ג ע"א	רלב	כ"ז ע"א במאירי	כ"ז ע"א במאירי	רלב	
פ"י מ"ח ברע"ב	רצב	נ"ג ע"ב	שסר	כ"ז ע"ב בעה"מ והרמב"ן	כ"ז ע"ב בעה"מ והרמב"ן	תו	
שבת		ס"ה	רפו	מ"ד תוס' ד"ה בשילה	מ"ד תוס' ד"ה בשילה	תב	
ד' ע"א	שעט	פ' ע"ב	של	ס"ט ע"ב	ס"ט ע"ב	ל, רמג	
ט' ע"ב	רכ	פסחים		פ"ה ע"א תוס' ד"ה לפקח			
י"ד ע"א	רלד	ג' ע"ב ובתוס' ד"ה ואנא		שפא	שפא		
י' ובתוס'	ריט, רכ	ג, טו, ש, שלה		קיג	קיג		
י"ז ע"ב	כג	ד' ע"ב תוס' ד"ה מדאורייתא		סוכה			
י"ח	רא	שכט		ט' ע"א תוס' ד"ה נקטם	ט' ע"א תוס' ד"ה נקטם	ריד	
כ"ג ע"א בר"ן	נ	ר' וברש"י	ר	ל' ע"א	ל' ע"א	רנג	
כ"ט ע"ב	רפו	ז'	מז	ל"ג	ל"ג	ריר	
ל"א ע"ב	תג	ז' בר"ן	פט	ל"ג ע"א	ל"ג ע"א	ריג	
ל"ב ע"א	שפב	ז' ע"א ברש"י	מה	ל"ז ע"ב ברש"י	ל"ז ע"ב ברש"י	ריד	
מ' ע"ב	רכ	ז' ע"ב ובתוס'	נג, נר	ל"ט	ל"ט	רצה	
נ"ג	כד	כ"א ע"ב	שפו	מ"ו ע"א תוס' ד"ה העושה	מ"ו ע"א תוס' ד"ה העושה		
נ"ג ע"ב	רנה	כ"ד ע"ב	שפז	פט, קנד	פט, קנד		
נ"ה ע"א	שע	כ"ו	שפז, תה	מ"ו ע"ב	מ"ו ע"ב	שיא	
ס"ח ע"א	יז	כ"ט בתוס'	ו	נ"א	נ"א	כח	
פ"ח ע"א	שיד	מ"ח ע"א	רכג	נ"ב ע"א	נ"ב ע"א	צד	
פ"ח תוס' ד"ה מודעא		מ"ט ע"א תוס' ד"ה בדין רכג		ביצה			
רסב, שטז		נ' ע"ב	שפח	כ' ע"א	כ' ע"א	קעט, שנב	
צ"ב ע"א	רי	נ"ג ע"ב	שפה	תענית			
ק"ו ע"ב	רחצ	נ"ט ע"א בתוס'	תא	ד' ברש"י	ד' ברש"י	ריח	
קט"ו	רלה	פ"ו	תה	ה' ע"א	ה' ע"א	יב	
קיי"ט ע"א	רנח	פ"ז ע"ב	קפג	כ"ג	כ"ג	יב	
ק"כ	שסא	פ"ח מ"ב תוי"ט ד"ה יאכלרא	רטז	כ"ד	כ"ד	שנט	
ק"כ ע"א	שכב	צ"ג ע"א					
קכ"ח	שפא, שפב	צ"ח ע"א תוס' ד"ה ש"מ	ריו				
ק"ל ע"א	קר	ק"ב ע"ב	נב				

משנה הלכות

מפתחות

מהדורא תניינא

תב

מגילה		קריא ע"ב		סיח ע"א	
כ"ו	רש	כתובות		ע' תוס' ד"ה באומר	
ל"ב	רפו	כ" במאידי		ע"ד ע"א	
מועד קטן		כ' בר"ן ד"ה או		ע"ט	
ברא"ש ס"י צ"ו	רטז	ג' ע"ב		פ"ה ברא"ש ס"ו	
י"ז	רנט, שפ	ז' בדא"ש		פ"ו	
חגיגה		ט' תוס' ד"ה ואי		קנר, רפט	
כ' בתוס'	יא	י' ע"א תוס' ד"ה חזקה		ק"ג	
ה' ע"ב	קצא	י"א		ק"ה ע"ב	
ט'	רטז	י"א בתוס' ובתרי"ט והגרע"א		קריא ע"ב	
י"ב ע"א	ריא	קצט		קפ, שנב	
י"ג	שפג, שפד	י"ב ע"א		נדרים	
יבמות		י"ב ע"ב ש"מ ד"ה ודיל שמג		ח'	
כ' ע"א	קצד	ט"ז ע"ב		י"ב ע"א תוס' ד"ה כחלת ריא	
כ' ע"ב תוס' ד"ה ואי	קצח	כ"ז ע"ב		כ' ובמאידי	
ה' ע"ב	תא	ל' ע"ב		כ"ה ע"א	
י"ב ע"ב	שטב	קג		כ"ח	
כ"ז ע"ב	קצד	לח		כ"ט	
ל"ג ע"א	רטז	לח		ל"א ע"ב	
מ' בתוס'	תב	קו		ל"ד ע"ב רש"י ור"ן קפ, שנב	
מ"ב ע"א ברש"י	שצג	שסא		מ"ג	
מ"ה ע"א	שלה	כ"ב ע"א ובדיטב"א		מ"ח ע"א בתוס' והרא"ש ר	
מ"ו	שמא	כ"ב תוס' ד"ה מגין		נ"ט וברש"ש פב, של, שלא	
מ"ז ע"ב	שמ	כ"ג ע"א		נ"ט ע"א רא"ש ד"ה בתרומה	
מ"ט	רי	כ"ד		פב	
נ"ב ע"ב	שכד	כ"ה		ס"ה ע"ב	
נ"ד ע"ב	קצד	כ"ו כתוי"י		פ"ה בר"ן	
ס"א	ריב	כ"ח		צ' ע"ב	
ס"ה	יב	כ"ח ע"א		נזיר	
ס"ו ע"א	רג	ל"ב ע"ב		י"ב	
ס"ז ע"ב תוס' ד"ה קנין כספו	רג	ל"ג ע"ב		י"ז ע"א	
ע"ב בריטב"א	שפט	מ"ב רש"י ד"ה בדבר		מ"ט	
פ"ז ברש"י	ריא	מ"ו ע"ב		ס"ב ע"ב תוס' ד"ה לימא	
פ"ז ע"ב	שע	מ"ז ע"ב		שכ, שכד	
פ"ז פסקי הרא"ש ס"י ז' שלב	ל' ע"ב	נ'		סוטה	
פ"ח בנמק"י	ל' ע"ב	נ"ב ע"ב		י"ח ובתוס'	
פ"ט ע"ב ובתוס' ד"ה	ל' ע"ב	נ"ד ע"ב בתוס'		כ"ב ע"א	
שהפקד כ"ד	קצט, ר	נ"ו ע"א		כ"ב ע"ב	
צ'	קמא	נ"ז ע"א		ל"ג ע"ב	
צ"ב	קצה	נ"ז ע"א רש"י ד"ה זו צו, קג		ל"ז	
צ"ו ע"א	קצו	נ"ז ע"א רש"י ד"ה אי הכי		מ"ח	
ק' ע"ב	קצח	נ"ז ע"א רש"י ד"ה אי הכי		מ"ח ע"ב רש"י ד"ה כאש ל	
		ק"ה, רח		גיטין	
		שכו		ג' ע"ב תוס' ד"ה שלשה מא	
		רלב		ה' ע"ב	
		שצ			

ט' ע"ב בתוס' קלד
 " קמח
 י' ע"ב סז, קמה
 י"א ובתוס' רג, שכא
 י"א ע"ב יד, קסח
 י"א במאירי שכד
 י"ג ע"א בתוס' שלב, שלד, שלז
 כ' ע"א נג
 כ"ב ע"ב בתוס' קלד
 כ"ג ע"א קלח, קנו, קסד, שעד
 כ"ג ע"ב בתוס' רי"ד קסז
 כ"ד ע"א קעד
 כ"ו ע"ב ברש"י ותוס' שלא
 ל"ג ע"א בתוס' כב, קצט
 ל"ו ע"א רצ
 ל"ו ע"ב ר
 ל"ו רש"י ד"ה ומוסרני מו
 ל"ו בבב"מ וראב"ד רצ, רצב
 ל"ו בר"ן רצב
 ל"ז בתוס' רי"ד רצב
 ל"ז ע"ב רצ
 ל"ח ע"א ברש"י שכ, שכד
 מ' שיב
 מ' ע"א שיג
 מ"א יא
 מ"ה שנא
 מ"ו יב
 מ"ו ע"ב קל
 מ"ט ע"ב קס
 נ"ה ע"ב רכג
 נ"ז ערה
 נ"ז במהר"ם שי"ף פה
 נ"ח ע"א שעד
 נ"ח ע"ב שלט
 ס"ד נו
 ס"ו ע"א קלה
 ס"ו תוס' ד"ה כל קלד
 ע"א ע"ב וברש"י ד"ה דאמר קלג, קסח
 ע"ד ע"ב קעו, שנה
 ע"ה ע"ב קעה
 פ"ב בר"ן קלד
 פ"ז ע"א קנג
 פ"ז בר"ן ס"י תקל"ז קס, שנג
 פ"ח קנו, רמג

פ"ח ע"ב ובתוס' פמו, קמז, קסג, קסד, רעז
 פ"ח ע"ב תוס' ד"ה ובע"כ פ"ח ע"ב תוס' ד"ה דאסר
 קנו, קסו
 פ"ט ע"א לו
 קידושין
 ב' פט
 ב' ע"ב בתוס' עד, שכט
 ב' ע"ב תוס' ד"ה דאסר פג, קצו, רא
 ד' ע"ב קצו
 ד' ע"ב תוס' ד"ה מה פג
 ו' בריטב"א ג
 ה' ע"ב פט
 הגהות מרדכי ס"י תקמ"ד פב
 ו' בריטב"א ג
 ו' ע"א קג, קסה
 י' בר"ן פא
 י' ע"ב בתוס' עט
 י"א ריח
 י"ג כהגהות אשר"י סב
 ט"ז ע"א ובריטב"א רג, שיא
 י"ז ע"ב שלט
 י"ח שיג
 כ"א ע"ב שלד
 כ"ו ע"ב שלג
 ל"א ע"א סו, רנב
 ל"ח בתוס' ריא
 מ' שפה
 מ"א ע"א פט
 מ"ב ברש"י קסט
 מ"ב ע"א כז, סח
 מ"ב ע"ב תוס' רי"ד ד"ה פט
 שאני קסט
 מ"ג בריטב"א עט
 מ"ה ע"ב תוס' ד"ה בפ"י סג
 מ"ז ע"א לג
 מ"ט ברשכ"א קס, שנב
 מ"ט ע"ב ובתוס' קס, קסב, קסד, שמט, שנב, שנג
 נ' קס, שנב
 נ' בר"ן שנג
 נ' בראב"ד ורמב"ן שנא
 נ' ע"ב לד, נ
 נ"א ע"ב ע
 נ"ב ע"ב לד

נ"ג ע"א רכב
 נ"ה ע"ב שעט
 נ"ו ובריטב"א רצ, שכט
 נ"ו ע"ב וברא"ש ס"י ל"א
 לב, מה
 נ"ז ע"ב רכב
 נ"ט ותוס' ד"ה מידי שכא
 ס"א ע"א קעג
 ס"ב ע"א שלא
 ס"ב ע"ב קכח
 ס"ג סב
 ס"ג ע"ב בריטב"א עו
 ס"ג ע"ב נט
 ס"ד ע"א ס, נט, עד
 ס"ד ע"א ברשכ"א עו
 ס"ד ע"ב סח, קיב
 ס"ד ע"ב בת"י שלא
 ס"ה ע"ב מא, מג, ס
 ס"ח ע"ב כב
 ס"ט ע"א שמא
 ע"ד ע"א עד
 פ"א ע"א צד
 פ"ב קלד
 בבא קמא
 ט' ע"א רפט
 י"ב רלח
 כ"ח שסג
 כ"ח במאירי רפ
 ל"ח שיט
 ל"ח ע"א תוד"ה קראו שפד
 נ"ד ע"ב שס
 נ"ח ע"ב רנז
 ס' ע"ב שסא
 ס"ד שמב
 ס"ו ע"א ובתוס' ד"ה כיון
 לב, שכ, שכד
 ע"ה שמב
 צ' ע"ב שפו
 צ"א-צ"א שפב
 צ"א ע"ב שכט
 צ"ב ע"א שפו
 צ"ד ע"ב
 ו, רמב, רמו, רמט, רסד
 צ"ו ע"ב לד
 צ"ח ע"ב לג
 ק"י קסט

משנה הלכות

ספתחות

מהדורא תניינא

תבב

קיי ע"א	קסז	בבא בתרא	ל"ז ע"א	תט
קייג	סז, קמה	י ע"ב	מ"ב ע"א	צ
קייז ע"א רש"י ד"ה אם שסא		י"ב ע"א תוס' ד"ה מצר	מ"ג	רלד
קייז	ער, שסט	ט"ז ע"א	מ"ו ע"א	קמא
קייט ע"א	שסא	כ' ע"ב ובמאירי	מ"ז	יב
בבא מציעא		כ"א	נ"ו ע"א	שמ
ג' ע"א-ע"ב	קח	כ"ו	נ"ז	שכ, שצב
ד' ע"ב תוס' ד"ה לעולם קח		כ"ז ע"ב תוס' ד"ה עד	נ"ט	שכ
ה' תוס' ד"ה רחשיר	שמט	ל"א	נ"ט ע"א	שפג
ו' ע"ב	שמח	מ"א ע"א	נ"ט ע"א ברש"י	ריח
י' בנמק"י	שו	מ"ח ע"א בתוס'	ס' ע"א רש"י ד"ה בזמן טו	
י' ע"א ובמאירי		קנו, קסא, קסג, שעג	ע"א ע"ב	רפה
קעט, שנב, שנד		נ"ד	ע"ג ע"א	שצט
י"ב	שכד, שכח	נ"ז ע"א רשב"ם ד"ה נכי קו	ע"ד ע"א	שכב
י"ב ברש"י ונמק"י		נ"ח	פ"ד ע"ב	שפו
ט"ז		פ"ח ע"א	צ"ב ע"א	רפו, שפח
כ"א		פ"ח ברשב"ם	ק' ע"ב	צ
כ"ב		צ"ט ע"ב	ק"א ע"ב	רלב
כ"ב ע"ב		ק"ח ע"א	ק"ז ע"א	שסט
כ"ה ע"ב		ק"י		
כ"ז ע"ב תוס' ד"ה לא אמרן		קייג ברשב"ם		
כ"ז ע"א גרע"א ד"ה אלא		קייז רשב"ם ד"ה ידשת שמא		
ש"ט		קייז תוס' ד"ה אף		
כ"ח ע"ב		ק"ל ע"א		
ל'		קל"ג ע"ב		
ל"ג ע"א		קל"ו		
ל"ה ע"א		קל"ז ע"א		
ל"ז ע"ב		קל"ז ע"ב ובברשב"ם קפ, שנג		
ל"ח ע"ב ול"ט		קמ"ג ע"ב תוד"ה ואם		
מ"ג ע"א		קמ"ט בראב"ד		
מ"ח ע"א		קנ"ו ע"ב		
נ"ה ע"א ובריטב"א לב, ריח		קס"א		
ס"א ובתוס'		קס"ה		
ס"ב ע"א		קס"ז ע"ב		
ע"ה ע"ב		קס"ח ע"א		
פ"א		קע"ג ע"ב		
פ"ב				
פ"ו ע"א				
צ"ב ע"ב תוד"ה לא זכי סה				
צ"ד ע"א				
ק' ע"א				
ק"ז ע"ב				
קייב ע"א תוד"ה חזר שיא				
סנהדרין				
ג' ע"א רש"י ד"ה אלא רלז				
ד' ע"א				
י"ד ע"א				
ט"ז				
י"ז				
כ"ה ע"א				
כ"ז ע"ב				
ל"ב ע"א				
ג' ע"א רש"י ד"ה חלה				
מ"ג ע"א בתוס'				
מ"ו ע"ב				
פ"ג במדכ"י				
פ"ג ר"ן				
עבודה זרה				
ג' ע"ב				
ד' ע"ב תוס' ד"ה ש"מ טו				

ח' ע"א	שעה	ד' בריטב"א ורמב"ן	רצ	ס"ו	כ
כ'	כד, פד	ד' ע"ב	שנז		
כ"ו וכ"ז	קלט	י"א	שמא		
כ"ז ע"ב תוס' ד"ה יכול שפה	שפה	י"ז	קצז		
ל"א ע"ב	שצ	נ"ג	קצה	תוספתא	
מ"ז ע"א בתוס'	ריד	נ"ט ע"א	רלב	חלה פ"ק	שעט
נ"ר ע"ב רא"ש ד"ה למעוטי		פ"ו ע"א תוד"ה וחייבו	שסב	פרה פ"ג	רפו
מה		צ"א סע"ב	שס		
ס"ב ע"א וברמב"ן רצ, שכת		קל"ט	רצז	ספרי חיצונים	
ס"ז בר"ן ר"ה ודאמרין שפה				אדר"נ פל"ד ד'	רלד
ס"ז ברא"ש	שפז			כלה רבתי פ"ח	כד
ס"ז ע"ב	שפז, שפט			שמחות פ"ב	קכט
ס"ח ע"א	שפז			ירושלמי	
ע'	שמ			ברכות פ"ט ה"ד	פט
				בלאים פ"ז ה"ו	רצז
אבות				תרומות פ"א	שכא
פ"ג מי"ד	פד			תרומות פ"ט	שנו
סופ"ג	רכט			מעשרות פ"ה ה"ג	רצז
פ"ו מ"א	כד			סוף ביכורים	רכא
				כתובות פ"ב ה"י	קו
זבחים				נדרים פ"ט	שעא
ב'	קלט			גיטין פ"ח ה"ג	שז
י"ב ע"א	רטו			קידושין פ"ב ה"א	לד
י"ח	ריב			קידושין פ"ג ה"ח	עו
כ'	תט			קידושין פ"ג ה"ט	לב
ל' ע"ב	פז			קידושין פ"י ה"א	פא
ל"א ע"א	רמ			ע"ז פ' א"ק מעמידן	שסא
ל"ג ע"ב תוס' ד"ה לענין תא	תא			זוה"ק	
ל"ד	ריג			ח"ג רף קע"א	רפה
ל"ד ע"ב תוס' ר"ה כל	ריד			פ' אחרי ע"ג ע"א	שפד
נ"ו	תה			שמות ה' ע"ב	תג, תד
ס"א ע"ב	תד			שמות דף ג'	שצג
פ"ו ע"ב בתוס'	תז, תט				
מנחות					
מ"ב ע"ב ובתוס'	פט, קנר			מדרש	
מנחות מ"ח ע"א	שעט			איכה רבתי א' ל"ב	תג, תה
מנחות נ"ג ע"א	שס			ב"ר פ' ס'	שנז
מנחות נ"ה ע"א	שכא			במד"ר פ"א ג'	תה
מנחות נ"ט ע"ב תוס' ר"ה כל	ריד			ויק"ר פ"יט	רטו
מנחות ס"ט	יא			שה"ש רבה פ"ב כ"ב	תג, תה
מנחות פ"ז ע"א	תג, תד			שמ"ר פ"א ב'	תג, תה
מנחות צ"ה	תד			תו"כ פ' בהר פ"ח בראב"ד	
				שיא	
חולין				שאלתות פ' ברכה ס"י קס"ה	ני
ד' ע"ב רש"י ד"ה מפני לב	לב				
ז	שסא				

רמב"ם ומפרשיו

ה' אישות פ"ג הי"א רעד
ה' אישות פ"ג הכ"ג נד, נו
ה' אישות פ"ו קעג
ה' אישות פ"ו בה"ה קעג
ה' אישות פ"ח ה"ה שמט
ה' אישות פ"ח הי"ג מח
ה' אישות פ"ט ה"ח קיא
ה' אישות פ"ט הי"י עד
ה' אישות פ"ט הכ"ב לו
ה' אישות פ"ט הל"ו לד
ה' אישות פ"י פא
ה' אישות פ"י ה"ב פ
ה' אישות פ"י ה"ד צב
ה' אישות פ"י ה"ו בה"ה סז
ה' אישות פ"יב רנא, שעג
ה' אסורי ביאה פ"ד ה"ד כג
ה' אסורי ביאה פט"ו הי"א-
הי"ג כא
ה' אסורי ביאה פט"ו הי"ד
שלכ
ה' אסורי ביאה פט"ו הכ"א-
הכ"ב כא
ה' אסורי ביאה פט"ו הל"ג
כא
ה' אסורי ביאה פי"ז
במרכה"מ שיח
ה' אסורי ביאה פי"ט טז
ה' אסורי ביאה פכ"א הכ"ז
ובה"ה קטז, קכט
ה' בית הבחירה פ"ה ה"ט
כח
ה' בית הבחירה פ"ו ה"ט
ובראב"ד תה
ה' ברכות פ"א הי"א נב
ה' ברכות פ"ח נה
ה' ברכות פי"א נד, קגד
ה' ברכות פי"א ה"ח פט
ה' גירושין פ"א ה"ב
בהגמ"י קס
ה' גירושין פ"ב קמז
ה' גירושין פ"ח בה"ה קעה
ה' גירושין פ"ח ה"א
קעג, קעה
ה' גירושין פ"ח הכ"א

בראב"ד קעו
ה' גירושין סופ"ט קעד
ה' גירושין פי"ז הי"ז קנח
סוף ה' גירושין מ, מד
רש ה' גניבה ריח
ה' גניבה פ"ב הי"ג לד, קלו
ה' גניבה פ"ג הט"ו קלח
ה' גניבה פ"ב ה"כ רעה
ה' דעות פ"ד ה"א רפז
ה' זכיה פ"ג ה"ח קפ, שנג
ה' חובל פ"ח ה"ט עד
ה' חובל פ"ה הי"א שפו
ה' חובל פ"ד ה"ט שפו
ה' חובל פ"ח שסא
ה' טומאת מת פ"ד הי"ד כג
ה' טומאת מת פ"ט הי"ב נו
ה' טומאת צרעת פ"ב ה"טנו
ה' יבום פ"ב ה"כ קצו
ה' יבום פ"ג הי"ט קצה
ה' יוה"כ פ"ב ה"א תי
ה' יוה"כ פ"ב ה"ה תח
ה' לולב פ"ה הי"ב כח
ה' לולב פ"ח ה"ה וה"ו ריג
ה' מאכלות אסורות פי"א שג
ה' מאכלות אסורות פי"ד
שפז
ה' מאכלות אסורות פי"ד
ה"ד
ה' מילה פ"ב ה"א קלט
ה' מכירה פ"ד הי"ד שט
ה' מכירה פ"י במל"מ שטו
ה' מכירה פי"א ה"ח
קפ, שנא, שנב
ה' מכירה פט"ז ה"ו-ה"ז שי
ה' מלוה פ"ז הי"א במל"מ
שסח
ה' מלכים פ"ח ה"א קצז
ה' מלכים פ"ט ופי"י שעז
ה' מלכים פ"י ה"ב כב
ה' מלכים פ"י ה"ט שפג
ה' משכב ומושכ פ"ב ה"יכג
ה' נחלות פ"ט ה"ז שלב
ה' נערה המאורסה פ"א ה"ג
שיח
ה' נערה המאורסה פ"ה שיח
ה' סוטה פ"ב ה"ד ע

ה' סוכה סופ"כ
ה' סנהדרין פי"א ה"ו קמא
ה' סנהדרין פי"ט ה"ד שפו
ה' סנהדרין פכ"ג קטז
ה' סנהדרין פכ"ד ה"ו מז
ה' עדות פ"י רסה
ה' עדות פ"י הי"ב ו
ה' עדות פי"א ה"י רס, רעג
ה' עדות פי"א הי"ב ה
ה' רוצח פ"א ה"ט
שצד, שצה, שצה
ה' רוצח פ"ב ובכ"מ שצד
ה' רוצח פ"ג הי"א ת
ה' שאלה פ"ו ה"א שמח
ה' שביעית פ"ח הי"ד רצו
ה' שבת פ"ח ה"ג רחצ
ה' שבת פ"כ ה"ז ובהגמ"י
אות ו' שמ
ה' שכירות פ"ט ה"א שנו
ה' שכירות פי"ג ה"ב במ"מ
שכא
ה' שכירות פי"ג ה"ד
ובמל"מ שנו
ה' שכנים פ"ו הי"ב רפז
ה' שלוחין פ"ב ה"ו שו
ה' שמיטה ויובל פ"ח הי"א
רצה
ה' שמיטה ויובל פ"ט הט"ז
הכ"ז רצא
ה' שמיטה ויובל פ"ט הכ"ח
רצב
ה' שמיטה ויובל פ"ט הי"י
רצט
ה' ת"ת פ"ד ה"ח רכא
ה' ת"ת פ"ו הי"י קטז, קיז
ה' תרומות פ"ב ה"ג תי
ה' תרומות פ"ג שכ
ה' תרומות רפ"ד שסב
ה' תרומות פ"ד ה"ה תח
ה' תרומות פי"ז הכ"א פב
ה' תרומות פט"ו הכ"ב
כרדכ"ז נד
ה' תשובה פ"ג ה"ד רפו
אגרות סי' רפ"ח צא
מורה נבוכים ח"ב פ"ו יב
סה"מ שורש ב' קצט

סה"מ ל"ת רס"ט שכ, שסא
 סה"מ ל"ת רצ"ג שצה, שצט
 סה"מ מצוה קע"ד רכ
 סה"מ מ"ע ר"ד שסא
 פיה"מ אבות סופ"ה רל
 פיה"מ מדות פ"ב מ"ה כח
 שרית סי' שס"ד שפג

טור שלחן ערוך ונו"כ

אורח חיים

סי' א' ס"א שנו
 סי' ל"ב קלט
 סי' ל"ט מג"א סק"ג וברמ"א
 שג
 סי' ע"ה ס"ג ובמג"א לא
 סי' פ"ג רכ
 סי' פ"ה רכ
 סי' קנ"ג דש
 סי' קנ"ג סע' קכ"ג במג"א קנג
 סי' קע"ב ס"א וברמ"א נד, נה
 סי' ר"י ס"ב ובמ"ב סק"ו נה
 סי' ר"ל שפא, שפב
 סי' ר"מ כשיורי ברכה סק"ז
 שמש
 סי' ר"מ ובמג"א סק"ה
 פה, שצג
 סי' ר"מ ס"ט במ"ב כח
 סי' ר"מ ס"א כה
 סי' רע"א כגרע"א ג
 סי' ש"ו כב"י רסט
 סי' שט"ו ט"ז סק"א צה
 סי' של"ד רלה
 סי' של"ו ס"ה רחצ
 סי' שס"ח שס"ט שלא
 סי' תמ"ז בב"י שפז
 סי' תקנ"ט ס"ז נב
 סי' תקפ"א במ"ב רמב
 סי' תרכ"א בב"י תז
 סי' תרכ"ה ברמ"א קנד
 סי' תרמ"ו ר"ז
 סי' תרמ"ו ס"י וברמ"א ריג
 סי' תרמ"ט מג"א סק"כ שכט
 סי' תרנ"ו רצ

סי' תר"צ קסב
 יורה דעה
 סי' ב' ש"ך סק"י"ח שב
 סי' ב' סכ"ג ברמ"א קכב
 סי' ב' ב"ח בקונט"א ר"ה
 מומר שב
 סי' י"ט נד
 סי' כ"ח שסב
 סי' ל"ה בד"מ שצ
 סי' ס"ט יח
 סי' קי"ט ובב"י עח, שג
 סי' קי"ט בלבוש ס"ב שג
 סי' קי"ט ס"א שג
 סי' קנ"ז שצב
 סי' קס"ט בב"י שמח
 סי' קצ"ד בטור כ
 סי' קצ"ה כז
 סי' רל"ו בב"ח נא
 סי' ר"מ ס"ב קנב
 סי' ר"מ ס"ד רנב
 סי' רכ"ז ש"ך סק"ה שכט
 סי' רל"ו בטור ובב"ח רכב
 סי' רל"ט שפב
 סי' רמ"ה ריט
 סי' רמ"ו ס"ג-סט"ז רכא
 סי' רס"ג ס"ג יח
 סי' רס"ה ס"ד ברמ"א נב
 סי' רס"ח בב"ח טז
 סי' רס"ח ס"י יג
 סי' רס"ח בב"י שמכ
 סי' ע"ד ס"ב ובפת"ש קנג
 סי' רע"א בב"י קלט
 סי' של"ד סמ"ב רנט, שפ
 סי' שמ"א ס"ב ובט"ז ריז
 סי' שצ"ו ובט"ז סק"ב ריז

אבן העזר

סי' ב' בבה"ט אות ד'
 יד, שלה
 סי' ב' ס"ב טז, שלה
 סי' ב' ס"ז יח
 סי' ד' סט"ו ובאה"ט שם
 סקכ"א שע
 סי' ד' סע' כ"ו כא
 סי' ד' סכ"ז אבנ"מ אות כ"א
 שלב, שמא

סי' ר' סע' ו' כ
 סי' ח' כב
 סי' י"ז סע' נ"ו שע
 סי' כ"ה פה
 סי' כ"ו לו
 סי' כ"ח ב"ש סק"ז לג
 סי' כ"ח ב"ש סקנ"ח לה
 סי' כ"ח בב"י מח
 סי' ל"א באב"מ מ
 סי' ל"א בפת"ש מא
 סי' ל"א ברמ"א מד
 סי' ל"א ס"ב וברמ"א לח, לט
 סי' ל"ב ס"א ק
 סי' ל"ב ובגרע"א ג, סד
 סי' ל"ד ס"א נה
 סי' ל"ד פת"ש סק"ה נא
 סי' ל"ה בטור קעג
 סי' ל"ה ס"א נו
 סי' ל"ז ובפת"ש סט, עד, עה
 סי' ל"ז ס"א נט, סה
 סי' ל"ז ס"ח סח
 סי' ל"ז ס"כ לד
 סי' ל"ז סט"ו קיב
 סי' ל"ז סט"ז סח
 סי' ל"ז בב"י וב"ח רעד
 סי' ל"ח סל"ד קכג
 סי' מ"ב ובבאה"ט לז, שיז
 סי' מ"ב פת"ש סק"י"ג לז
 סי' מ"ב פת"ש סק"י"ח רסו
 סי' מ"ד ס"ב קצ
 סי' מ"ז ס"א ס
 סי' מ"ט ס"ג קג
 סי' נ"ה בר"מ כז
 סי' נ"ה ס"א עט
 סי' ס"א ב"ש סק"ב צב
 סי' ס"א ב"ש סק"ו פב
 סי' ס"א ברמ"א פב
 סי' ס"ב ב"ח ר"ה וי"א צד
 סי' ס"ב באה"ט אות א' צא
 סי' ס"ב בב"י נב, פו
 סי' ס"ב ס"ט צה
 סי' ס"ד ב"ש סק"ו עט, פ
 סי' ס"ד סק"ט בפת"ש פ
 סי' ס"ה ס"ב וברמ"א לח, מ
 סי' ס"ו ובב"י צו, קט
 סי' ס"ו ס"א קג

משנה הלכות

מפתחות

מהדורא תניינא

תכו

ונתיבות קח
 סי כ"ח סט"ו וט"ז קז
 סי ל' ס"א קז
 סי ל"ג בתומים סק"ח קח
 סי ל"ג ש"ך סק"ט קח
 סי ל"ד רסח
 סי ל"ד סכ"ב ברמ"א רסד
 סי ל"ד סכ"ד קכא
 סי ל"ד סמ"ע סקט"ז
 ובנתיבות סק"ד רס
 סי ל"ז בש"ך ובקצוה"ח עט
 סי מ"ג בסמ"ע וש"ך רו
 סי מ"ג ס"א רה
 סי מ"ד ס"ה וברמ"א רז
 סי מ"ו ש"ך סוס"ק ס"ו
 מ, מד
 סי מ"ח ס"א בקצוה"ח
 ופת"ש רנה
 סי מ"ט ס"ז ברמ"א צח
 סי ס"א ס"יג קט
 סי ס"ז רפט, רצט
 סי ס"ז ס"ט רצט
 סי ס"ח ס"ב ברמ"א ובש"ך
 סז, קמה
 סי ע"ג ובש"ך סקל"ט
 רנד, שא
 סוס"י ע"ד בש"ך סז, קמו
 סי ע"ח שא
 סי פ"א ובסמ"ע וש"ך שסח
 סי פ"ג רו
 סי פ"ז קח
 סי קכ"א ס"ה נתיבות סק"י
 שמח
 סי קכ"ג קצוה"ח סק"ד שה
 סי קמ"ט רש
 סי קמ"ט סל"א ברמ"א שה
 סי קנ"ד ובכ"י שסה
 סי קנ"ו ס"ג רש
 סי קע"ו רש
 סי קפ"ה שו
 סי קפ"ה שעה"מ סק"ח שדמ
 סי קפ"ו סע' א-ב שו
 סי קצ"ה בכ"י שיא
 סי קצ"ח בכ"י ובסמ"ע שח
 סי ר"א ס"א שט
 סי ר"ה בכ"י רסב, שטז

סי קנ"ב ס"ד ס
 סי קנ"ד בבאה"ט אות ח'
 קצב
 סי קנ"ד סדר הגט סע' פ"א
 ח, קי, קבט, קפב, קפג, רנט
 סי קנ"ד בפת"ש קכח
 סי קנ"ד ס"ג קצ, קצב
 סי קנ"ד ס"ה קצא
 סי קנ"ד ברמ"א ריט
 סי קנ"ט קצה
 סי קס"ו ס"ו קצג

חושן משפט

סי ב' בטור קמא
 סי ב' ברמ"א מו
 סי ג' סק"ד טז
 סי ג' ס"א רסח
 סי ד' ברמ"א רנא, ער, רסא
 סי ד' ס"א רפ
 סי ו' ריח
 סי ז' ס"ז קטז
 סי ח' שעה, שעח
 סי ח' ס"ג רכא
 סי י"א ד
 סי י"ג ד, רסח
 סי ט"ו ס"א רנה
 סי כ"א באה"ט סק"א ער
 סי כ"א כנה"ג אות י"ג רנו
 סי כ"ב ס"א רסח
 סי כ"ה רפג, שעט
 סי כ"ה ס"ב רלז
 סי כ"ה ס"ג ורמ"א רלז, רפז
 סי כ"ה ש"ך סק"ד רלז
 סי כ"ו וברמ"א ו, סה, סו,
 קיט, קכו, קפט, רמד, רמה,
 רנה, רסא רסב, רסח, רפג,
 רפד, שטז, שעה, שסט, שעז
 - שעה, שפא
 סי כ"ו בב"י רנד
 סי כ"ו ס"א
 קמז, רלט, רמה, רנא, ער
 סי כ"ו ס"ב ה
 סי כ"ו בכנה"ג רסח
 סי כ"ו בבאיור הגר"א קלב
 סי כ"ח ס"ה רכא
 סי כ"ח ס"א ובקצוה"ח

סי ס"ו ס"ג ברמ"א קט
 סי ס"ח סקכ"ד פב
 סי ס"ט ס"ד וברמ"א
 רנא, שכו
 סי ע' קצב, רנא, רנב, שעא
 סי ע' ס"ז ובח"מ וב"ש
 רנב, רנח
 סי ע' ס"ב רכו
 סי ע"א ס"א רנג
 סי ע"ז רפ
 סי פ"ב כ"ש סק"ח רעג
 סי פ"ב בטור קיא
 סי פ"ב ס"ז קיא
 סוס"י ק"י ברמ"א שעט
 סי ק"יט ובטור קבט, קפג
 סי ק"יט בפת"ש סק"ז קי
 סי ק"יט ס"ד קפג
 סי ק"יט ס"ו ברמ"א קט
 סי ק"יט ס"ו קס
 סי ק"יט ס"ט ח, קטו, קכט
 סי ק"כ קלג
 סי ק"ב ס"ד קלו
 סי קכ"א קצא
 סי קכ"ג ס"א קלח
 סי קכ"ה ס"יט רז
 סי קכ"ט ס"ז ברמ"א קנב
 סוס"י קכ"ט שמות נשים אות
 ח'
 סוס"י קכ"ט שמות נשים אות
 פ'
 סי ק"ל ס"ח קנב
 סי ק"ל ס"א קנב
 סי ק"ל ס"יט קמח
 סי קל"ג ק
 סי קל"ד ס"ח קמז
 סי קל"ד ובפת"ש סק"י
 קבג, קנה, שעא
 סי קל"ה ס"ח רעח
 סי קל"ח קכג
 סי קמ"ב ס"ז קנח
 סי קמ"ג ובטור קעג, קעה
 סי קמ"ה ס"ה קעג
 סי קמ"ה ס"ט קעט
 סי קמ"ו קעד
 סי קמ"ו ס"ג קעט
 סי קמ"ט כ"ש סק"ט קעו

רנב	אה"ע ח"ד סי' ק"ו	סי' ש"ס ס"ט	לד	סי' ר"ה ברמ"א	שיח
	אה"ע ח"ד סי' קט"ו	סי' שס"ג שי"ך סק"ג		סי' ר"ה ס"י	שטו
קפז	ח, קיז, קפט	ובנתיבות	שכ, שכד	סי' ר"ה ס"י"ב וברמ"א	שטו, שיז
	אה"ע ח"ד סי' קט"ז	סי' שס"ט ס"ו	קמה		
קפט	קפז, קכט, קפט	סי' שס"ט ס"י"א וברמ"א		סי' ר"ז ס"ג	
	אה"ע סי' מ"ה-מ"ו קצ, קצב	סי, קמה		קפ, קפה, שנא, שנב, שנד	
קצ	אה"ע סי' פ'	סי' שס"ט ברמ"א	רנד	סי' רל"ב	סי' רל"ב
רנט	אה"ע סי' קט"ו	סי' שע"ז בפ"ת	שסג	סי' רל"ב וסי' רמ"ג קצוה"ח	סי' רל"ב
שצב	ח"מ ח"ד סי' ס"ט	סי' שע"ז סמ"ע סק"ב	שסו	סק"ז	סי' רל"ב סע' י"ד
רפז	ח"מ ח"ב סי' ע"ו	סי' שפ"ב בב"י	שסב	סי' רל"ד	סי' רל"ב סע' י"ד
	שו"ת אחיעזר	סי' שפ"ב סוף ס"ט	קכב	סי' רמ"א בקצוה"ח קכד, קפט	סי' רל"ב
שלח	ח"ד סי' ס"ו	סי' שפ"ב קצוה"ח סק"ב קסט		סי' רמ"ב נתיבות סק"ג	סי' רל"ב
	שו"ת אמרי א"ש	סי' שפ"ז	שסח	סי' רנ"ו בקצוה"ח	סי' רנ"ו ס"א
יר"ד	סי' קט"ז	סי' שפ"ח וברמ"א סה, סו,		סי' רנ"ו ס"א	סי' רנ"ו
	שו"ת באר יצחק	קפט, רמה, רעט, שסט		סי' רנ"ו	סי' רנ"ט
כח	יר"ד סי' קפ"ד אות כ"א	סי' שפ"ח ס"ב ובכאה"ג		סי' רנ"ט	סי' ר"ס-ס"א
	שו"ת באר משה	סי' שפ"ח ס"ט וברמ"א		סי' רס"ב סק"ג בנתיבות שכד	סי' רס"ד ס"א ובסמ"ע שכו
	ח"ד סי' קמ"ז אות כ"ט ל"צה	קנת, רס, רעז		סי' רס"ו	סי' רס"ז ס"ו
	שו"ת באר שבע	סי' שפ"ח שי"ך סק"ו		סי' רס"ז ס"ו	סי' רע"ו בפת"ש סק"ב
שפג	סי' י"ד בהשטות	סי' תי"ז ס"ב		סי' רע"ו בפת"ש סק"ב	שלב, שמא
	שו"ת ב"ח	סי' תכ"כ סע' ל"א		סי' רע"ו ס"ד וברמ"א	שלב, שמ
קעג	סי' קמ"ח	סי' תכ"א ס"ב		סי' רפ"א ס"א	סי' רפ"ד
	שו"ת בית אפרים	סי' תכ"ה ברמ"א		סי' רפ"ה ס"ז	סי' רצ"א סע' כ"ו
שסו	ח"מ סי' כ"ב וכ"ג	סי' תכ"ה בסמ"ע		סי' רצ"א סק"ד ברמ"א שדמ	סי' רצ"א קצוה"ח אות ד' שמו
קמא	סי' צ"ד וסי' צ"ו	שצח		סי' רצ"ב ס"ז	סי' רצ"ב פת"ש סק"ב שמח
	שו"ת בית יצחק			סי' רצ"ה ס"ב	סי' רצ"ו ס"ה
רס	יר"ד סי' א'			סי' רצ"ו ס"ח	סי' שי"ב ס"א
קלה	אה"ע סי' י"ג			סי' שי"ב ס"ח	סי' שי"ב ס"ט ברמ"א
	שו"ת בית מאיר			קפג, קפד, שנא	
עט	אה"ע סי' מ"ב			סי' שי"ב ס"י"ג	
	שו"ת בית שלמה			סי' שלי"ד ס"י	
מד	אה"ע סי' ט'			סי' שלי"ח סע' ל'	
נב	ח"א סי' י"ד אות ב'			סי' שני"ו ס"ז ברמ"א	
	שו"ת בית שער			סי' שני"ח בש"ך	
כב	א"ח סי' ל"א				
שכה	א"ח סי' קנ"ה				
שפח	א"ח סי' ר"ו				
שכא	א"ח סי' שכ"ו				
קצה	יר"ד סי' א'				
כב	יר"ד סי' י"ב				

מפתח על שו"ת ראשונים ואחרונים

שו"ת אבני האפד

סק"י עה

שו"ת אבני נזר

א"ח ח"א סי' ל"ז
יר"ד סי' שי"ג
רכב
כב

שו"ת אבני ישפה

ח"א סי' ב' שצא

שו"ת אגרות משה

א"ח ח"ב סי' ק"ח קלה, קלז
יר"ד ח"א סי' קמ"ז קיב
אה"ע ח"א סי' קל"ט קלז
אה"ע ח"ג סי' מ"ו קצא
אה"ע ח"ד סי' פ"ח צא

משנה הלכות

מפתחות

מהדורא תניינא

תכח

יודי' סי' רי"ד
יודי' סי' שמ"ז ד"ה ושניתרסו
סי' ק"א קמא

שו"ת בשמים ראש

סי' שכ"ז שפג

שו"ת דבר שמואל

סי' ע"ה שפג

שו"ת דברי אמת

סי' כ' בקונט' הגיטין קנג

שו"ת דברי חיים

א"ח ח"ב סי' י"ז-י"ח צו
אה"ע סי' ע"א לו
אה"ע סי' פ"ד קעט
אה"ע ת' סי' קי"ב קמא
סי' קל"ו קמ
ח"מ ח"ב סי' א'

קב, רמא, רסה, שעט
ח"מ ח"ב סי' כ' רסח
ח"מ סי' י"ג שסד
ח"מ ח"ב סי' מ"ה ערב
ח"מ ח"ב סי' מ"ו רסח
נוספות סי' י"ב סע' ה' צה

שו"ת דברי יואל

ח"א סי' י' צה

שו"ת האלף לך שלמה

סי' ט"ו טז

שו"ת הגר"י שטייף

סי' קכ"ז רלח

שו"ת הגרע"א

סי' צ"ו רסו
סי' קכ"ו-קכ"ז קעה

שו"ת הרא"ש

כלל י"ז סי' ד' רעא
כלל מ"ב סי' א' שעט
כלל מ"ג סי' ד' קנו, קסו
כלל מ"ג סי' ח' כלל מ"ג סי' ח'

סו, קלא, שעט
כלל ס"ד רפט
כלל ס"ח סי"ח רו
כלל ע"ז רפט

שו"ת הרדב"ז

סי' קי"ט רכא
ח"ג סי' תמ"ד שפה
סי' תקע"ג קפט
סי' אלף ק"צ (ק"כ) ד"ה
ולענין רמה
ח"ה סי' כ' אלפים צ"ה
קמח, קנה, רעח

שו"ת הר"י בן הרא"ש

סי' ע"ח מו

שו"ת הרי"ו

סי' פ"ה קג

שו"ת הרמ"א

סי' י"ד רסו
סי' י"ז ערב
סי' פ"ד רפח
סי' פ"ו ערב
סי' קכ"ה פ

שו"ת הר"ן

סי' נ"ב נא
סי' ע"ו רה

שו"ת הרשב"ש

סי' תקע"ג דש

שו"ת זקן אהרן

סי' נ"ג שלה

שו"ת חוות יאיר

סי' י"ט לו
סי' ע"ט רפט, שלט
סוסי' ק"ד רסו
סי' קנ"ה שעז

שו"ת חכם צבי

סי' א' קצז
סי' פ"ד שעז

שו"ת חלקת יעקב

ח"ב סי' כ"ה אות י"ד קלה

שו"ת חסד לאברהם

אה"ע סי' כ' מ, מא

שו"ת חקי חיים

ח"ג יודי' סי' נ"א שפג

שו"ת חתם סופר

א"ח סי' ס"ג ר
א"ח סי' קכ"ד של
א"ח סי' ר"א קסט
יודי' סי' קפ"ד כב
יודי' סי' רנ"ג פב, שמב
יודי' סי' ש"ז כב
יודי' סי' שכ"א שכא
אה"ע סי' א' שעא
אה"ע סי' ק' מ, מד
אה"ע ח"א סי' ק"ט קצט
ח"מ סי' ג' רצט
ח"מ סי' קמ"ב רנד
ח"מ סי' קע"ח שסח
ח"מ סי' ק"צ לא
ח"מ סי' ר"ג קט
ח"מ ליקוטים סי' ע' קט
סי' קל"א רנא

שו"ת טוב טעם ודעת

ח"א השמטות סי' צ' ב

שו"ת יעלת חן

סי' ר' פז
סי' י"ח ס"ז פ

שו"ת יפה ללב

ח"ד סי' ל"א ס"ג מד

שו"ת כנסת יחזקאל

סי' צ"ה רנט

שו"ת כרם שלמה

א"ע סי' ל"א לו

שו"ת כתב סופר

א"ח סי' צ"ו קי

שו"ת מבי"ט

ח"ב סי' קי"ט מא

שו"ת מהרא"י

סי' ק"מ פו
א"ח סי' ד' שפד

שו"ת מהרי"א אסאד

יודי' סי' קס"ד ר
סי' קל"ח נו

רנב	ח"א סי' י"ב-י"ח	שו"ת מהר"ם שיק	שו"ת מהריא"ז עניזל
כא	ח"ב סי' כ"ג-כ"ה	א"ח סי' שמ"א	סי' צ"ד
פז	ח"ב סי' מ"ב	מה	קכ, רסח
כא	ח"ג סי' כ"ב	שו"ת מהר"ם פדואה	שו"ת מהריב"ל
פ	ח"ג סי' קל"ב	סי' ל"ז	ח"א סי' קכ"ו
נו	ח"ג סי' קל"ו	שו"ת מהרמ"ל	שו"ת מהרי"ט
קסט	ח"ג סי' קמ"ה	ערב	ח"מ סי' ו'
נז	ח"ג סי' קנ"ב	קפו	סוסי מ"ה
שג	ח"ד סי' ד'	שו"ת מהרנא"ח	סי' צ"ז
ר	ח"ד סי' ל"ב	קמא	סי' קכ"ז
קלד	ח"ד סי' פ"ה	שו"ת מהרש"ך	ח"א סי' קמ"ט
מה	ח"ד סי' פ"ט	ח"א סי' נ"ג	שו"ת מהרי"ל
שיב	ח"ד סי' ק"ז	שו"ת מהרש"ל	החדשות סי' צ"ג
סה	ח"ד סי' קצ"ז	סי' מ"א	שו"ת מהרי"ק
צג	ח"ד סי' ר"ד	סי' מ"ה	שורש א'
שפב	ח"ד סי' רמ"ה	קס	שורש מ"ד
יב	ח"ה סי' ד'	שו"ת מהרש"ם	שורש קכ"ו
קו	ח"ה סי' ק"ז	ח"ה סי' פ"א אות ח'	שורש קנ"ד
שיב, שכה	ח"ה סי' ק"י	שלט	קכ, רמ, רסד, רעא
שפד	ח"ה סי' עק"ב	קכב	שורש קנ"ה
שמב	ח"ה סי' ק"פ	שו"ת מהרשד"ם	שורש קס"א
שסח	ח"ה סי' קי"א	סי' ט'	שורש קס"ז
קו	ח"ה סי' רס"ב, רס"ט	עו	שורש קפ"א
ר	ח"ה סי' רצ"א	שו"ת מוהר"י ברונא	שורש קפ"ה
שמט	ח"ה סי' רצ"ג	סי' קצ"ח בא"ד ואתה שעא	שורש קפ"ו
מו	ח"ו סי' צ"ט	שו"ת מוהר"י ווייל	שורש קפ"ח
קצט	ח"ו סי' רמ"ב	סי' קי"ג	סי' אלף כ"ז
רנה	ח"ו סי' פרי"ח	שו"ת מחנה חיים	רפ"ק דסנהדרין
שיא	ח"ו סי' ש"ח	א"ח ח"א סי' נ"ג	שו"ת מהר"ם א"ש
צה	ח"ז סי' י"ב	סי' ס"ז	השמטה לחלק א"ע
חלא	ח"ז סי' קל"ג וקל"ה	מה	שו"ת מהר"ם ב"ב
כט	ח"ז סי' רי"א-רי"ד טו, יז, כט	ר	סי' תשט"ו ותשי"ז
שעו	ח"ז סי' רנ"ה	שו"ת מים חיים	שו"ת מהר"ם לובלין
ח"ז סי' ע"ר-ער"ב	ח"ז סי' ע"ר-ער"ב	סי' כ"ד	סי' כ"ב
רנה, שכז, שכח	ח"ח סי' רל"ז	שו"ת מנחת אלעזר	סי' כ"ו
קנר	ח"ט סי' רע"ט	קלה	סי' קכ"ב
מז	ח"ט סי' רצ"ט	שו"ת משאת בנימין	סי' קל"ח
ג	ח"ט סי' שט"ו	שסה	שו"ת מהר"ם מטרנאי
רפ	ח"ט סי' שכ"ח	לו	ח"א סי' ע"ו
שצד, שצט	ח"ט סי' שנ"ב	שו"ת משכנות יעקב	שו"ת מהר"ם מינץ
מז	ח"ט סי' שנ"ד	סי' ל"ד	סי' קי"ט
קלב	ח"ט סי' שס"ט-שע"א	שעא	לו
שכז, שכח	ח"ט סי' שע"ד	שו"ת משנה הלכות	
רפט, שלט	ח"ט סי' שצ"ו	ח"א סי' ג'	
קמב		נו	

משנה הלכות

מפתחות

מהדורא תניינא

תל

שו"ת פני יהושע

ח"א סי' ד' שסד, שסו
י"ד ח"ב סי' כ"ב יט
ח"ב סי' צ"ט ד"ה ועוד שח

שו"ת פנים מאירות

ח"ב סי' צ' קכ
ח"ג סי' ד' קעג

שו"ת פרח מטה אהרן

סי' י"ז שטו

שו"ת ציץ אליעזר

ח"ז סי' ח' צה

שו"ת קרית חנה דוד

ח"ב סי' ס"ג טז

שו"ת רא"ם

סי' ט"ז קעט

שו"ת רבבות אפרים

ח"ה סי' תפ"ח שכז
ח"ז סי' שע"ט אות ב' שכו

שו"ת ר"י הלוי

סי' כ"א שה

שו"ת ר"מ אלשיך

סי' קל"ד שסח

שו"ת ריב"ש

סי' פ"ב נו, פז, פט, עז
סי' צ"ח רכב
סי' ק"ב

סו, רסד, רפד, ער, שסט

סי' קנ"ט נ

סי' רמ"ח שסה

סי' רצ"א קמא

סי' שפ"ח קסב

סי' שצ"א קסב

סי' שצ"ט קצח

סי' תע"ט סא, עה

סי' תפ"ד שפב

שו"ת רשב"א

ח"א סי' תרכ"ט קט
ח"ב סי' ר"ו טז, נג
ח"ו סי' רנ"ד קיג, קמב
סי' קפ"א רסב, שטז

ח"ט סי' תט"ז

רצ, שכה, שכט

ח"י סי' ק"י שכה

ח"י סי' ר"ה כא

ח"י סי' רכ"ג כא

ח"י סי' רמ"ז כב

ח"י סי' רס"ו קכח

ח"י סי' ער"ה-רע"ז רצג

מהר"ת ח"א א"ח סי' קי"ד-

קט"ו רלד

מהר"ת ח"ב סי' קפ"ט שמ

מהר"ת ח"ב סי' שי"ח-ש"ט

צה

מהר"ת ח"ב סי' שני"ז ח

מהר"ת ח"ב סי' שס"ז

שלב, שמא

מהר"ת ח"ב ח"מ סי' ת"ס

שצח

מהר"ת ח"ב ח"מ סי' תמ"ג

רפה

שו"ת נודע ביהודה

ק' אה"ע סי' ג' ז

אה"ע סי' כ"ז קה

אה"ע סי' ס-ס"א סב

ק' סי' ס"ז שה

אה"ע סי' ע"ב ע

ק' אה"ע סי' ע"ז קט

ת' אה"ע סי' קי"ד קכח

ת' ח"מ סי' נ"ט שצד

ת' סי' פ"ג קד

ת' סי' ק"ב ז

ת' סי' קכ"ד קמא

שו"ת נחלת פינחס

סי' צ"ד-צ"ה שלט

שו"ת עונג יו"ט

סי' קל"ו לג

שו"ת עין יצחק

אה"ע סי' מ' קפו, קפח, שנה

ח"א סי' ס"ב מד

סי' מ"ב ט, קכד

שו"ת ערך ש"י

סי' קפ"ה שדמ

סי' ת"ל

קכב סי' תרצ"ג קצב

סי' אלף ס"ג שיא

סי' אלף קס"ז פו

שו"ת שאילת יעב"ץ

ח"א סי' י"ד סח, עו

שו"ת שאילת שלום

סי' י"א מד

שו"ת שבות יעקב

ח"ג סי' קט"ז קג

שו"ת שואל ומשיב

מהר"ק ח"ג סי' קמ"ב רס

שו"ת שלמת חיים

סי' ע"ד לא

שו"ת תורת אמת

סי' קנ"ח רמב

שו"ת תורת חסד

א"ע סי' מ"ב שצה

שו"ת תרומת הדשן

סי' רמ"ח קכח

סי' ר"ש רפ

סי' שכ"ב שמ

סי' שמ"א רנט

שו"ת תשובה מאהבה

ח"א סי' א' תט

שו"ת תשב"ץ

ח"א סי' ס"א רנה

ח"ב סי' ע"ב סב

ח"ב סי' ע"ד נו, פט

ח"ב סי' קע"ג קח

ח"ג סי' ס"ה נא

טור הראשון סי' י"ז אות א'

קלב

סי' ש"א קא, רח

שו"ת תשורת ש"י

ח"א סי' תי"ט

קעט, קפח, קפט

תש' הגאונים

אסף תרפ"ז סי' נ"ג שלב

ספרים שונים

אבנ"מ

סי' כ"ט סק"א קכד, קפט
הלי' קידושין סי' ל"ה אות
ח"ט' קסח

אגודה

פ"ק דכתובות כז
אגרת התשובה לרבינו יונה
אות ר"ר"א רצב

אהל משה (רוזמן)

סי' ד' עו

אוצר הפוסקים

אה"ע סי' כ"א סק"ד ל
סי' מ"ב ס"ק ל"ב מד

אור זרוע

הלי' יולדת סי' א' שפה
סי' תשמ"ה קכח

אמרי בינה

חלק א"ח סי' י"ד שמח

ארחות חיים לונגיל

הלי' סוכה אות ל"ט פט, קנר

בדק הבית

י"ד סי' קנ"ו שצט

בה"ג

סוף הלי' גיטין קכט
ריש הלי' קידושין מט

בן איש חי

ח"ב פ' וירא פה

גט מעושה בערכאות

דף ע"ו ד"ה הלכה רנב

גט מקושר

סדר גט ראשון אות ל"ח קעט

גרע"א

גיטין ס"ב ע"ב ד"ה קשהקסח
כתובות כ"ב ע"א עו
ח"מ סי' רע"ו שלה, שמא

דברי גאונים

כלל נ"א אות ג' שכב

הג' אשר"י

פ"ב דכתובות קז
פ"ק דחולין נד
חולין ח' שב

הג' רס"ג

ח"א עשה ס"א עמוד ס"ה ש

הפלאה

כתובות ט"ז קו
כתובות כ"ב סב
ריש מס' כתובות קצט

המנהיג

הלי' אירוסין ונישואין סי' ק"ה
נו, פז, פט

המקנה

קדרושין ס"ד עו
סי' למ"ד מ

וילקט יוסף

ח"ב סי' ק"נ צה

זכור לאברהם

ח"ב ח"מ אות ערכאות רנו

חי' אנשי שם

סי' פ"ט קמ

חוות דעת

י"ד סי' ק"ג רכב, שפז
י"ד סי' קפ"ה קה

חוט המשולש

טור א' סי' י"ז קיג

חזון איש

סי' נ"ט אות י"ח עו

חידושי משנה

עמ"ס פסחים קט"ו ע"ב קי

חינוך

מצוה כ"ו שעו
מצוה תקל"ח-ט שסא

חכמת שלמה

ח"מ סי' צ"ז ס"א שא

חקרי לב

סי' פ"ג עה

חתם סופר

כתובות ח' ע"א פד
כתובות נ"ו ד"ה והיות פב
גיטין נ"ג ע"ב שכט
גיטין ע"ד ע"ב ד"ה משום
הרוחה קעו
חולין ז' רצ

טיב גיטין

אות ש' סק"ב קמ

טורי אבן

מגילה כ"ז שפב

יד המלך

פ"ג דהל' עדות עו

יד דוד

ח"ב דף ר"ז טור ב' אות ל"ח
עה

ילקוט הגרשוני

אות כ"נ כב

יפ של שלמה

כתובות פ"ק סט"ו פו
כתובות פ"ק סי"ז כז
קידושין פ"ג סי' י"ב סג
כ"ק סי' מ"ט ערב
כ"ק סי' נ"ט שפב

ישועות יעקב

סי' מ"ב סי"י מא
אה"ע סי' ס"ב נב

כנסת הגדולה

אה"ע סי' ס"ו בהגה"ט סק"ח
קב

לבושי מרדכי

אה"ע סי' מ"ט קב

מדבר קדמות

מערכה ה' אות ל"ו שעא

מהרי"ט

על הרי"ף קידושין פ"ג ד"ה
המקדש קעט

מהר"ם שיק

כ"מ ה' ע"ב ד"ה תוס' ו
א"ח סי' ל"ה-ש"ז-שי"ב שה

משנה הלכות

ספתחות

מהדורא תניינא

תלב

ח"מ סי' י"ח וי"ט שה

מחנה אפרים

הלי זכיה מהפקר סי' ד' שכט

מנחת חינוך

מצוה ו' קי

מצוה רל"ב אות ג' שפג

מצוה רס"ז אות א' כא

מצוה תע"ז רפט, רצ, רצט

מעדני ארץ

סי' י"ג סקט"ו ש

משנה הלכות גדולות

על בה"ג כתובות סי' ז' פו

על בה"ג כתובות סי' ס"זשעב

על בה"ג קידושין סי' י' נו

על בה"ג קידושין סי' ע"ה עא

נשמת אדם

הלי לולב כלל קנ"ב אות א'

רצז

ס' חסידים

סי' רל"ה שפד

ס' כתובות ראשונים

סי' ה' ק

סי' ט' קא

סמ"ג

עשין פ"ב שלב

ערוך השלחן

א"ח סי' שט"ו ס"ד צה

אה"ע סי' ל"א ס"ט לז

אה"ע סי' ל"ז סעי' ל"ג סח

סי' ס"ג אות י' רס

סי' רכ"ז שיא

פני יהושע

קידושין ט"ז ע"א שכט

פסקי הרא"ש

יבמות פ"ז סי' ז' שלב

פסקי מהרא"י

סי' קמ"ב ערב

פסקים וכתבים

סי' ע"ג שטו

פרי עץ חיים

שער ט"ז פי"א שצג

פתח הדביר

סי' ר"ג ס"א רצז

ציונים לתורה

כלל ל"ט שכט

קב ונקי

אות אהרן קמ

סי' קס"ז אות כ"א קנג

סי' רי"ט-ר"כ ח

סי' רמ"ה ח

קהילת יעקב

כריתות י"ג שכט

קצש"ע

סי' קמ"ח מסגה"ש סק"ב עט

קרן אורה

מנחות ע' ע"א רצז

רבינו ירוחם

בס' מישרים נתיב כ"ה שלה

שאיילת דוד

סוף ח' שמיטה ש

שבות יעקב

בעיון יעקב מגילה י"ג ע"ב

רלא

שבלי הלקט

פ"י הכתובה דף קכ"ז ק

ח"ב סי' ע"ז רח

שו"ע הגרש"ז

א"ח סי' שט"ו ס"ג צה

ח"מ הלי' הלואה סל"ו רצ

שיטה מקובצת

ב"ק צ"ג שמו

ברכות י"ג ע"א ד"ה לימא

שפד

שיעורי רי"מ שורקין

קידושין ב' מז

שלטי גבורים

פ"ק דע"ז שפד

שערי הלכות

קובץ י"ד קלט

שרידי אש

סי' ח' לא

תבואות שוד

י"ד סי' כ"ח סק"ד קסט

תורת גיטין

א"ע סי' ק"כ קצא

תניא רבתי

הלכות אירוסין ונישואין דף

196 צא

תפארת שמואל

מ"ק אות י"ט ריז

מפתח ענינים

אב		בדיקה	
אב ואם הם הבעלים ולא השופטים	שעט	בדיקות יחוס לנישואין	טז
אב חייב לפרנס בניו	קיב	בדיקת סת"ם ע"י מחשבים	רלד
אב שמטר בתו למנוול ומוכה שחין	רעד		
אב"ד		בור	
אב"ד נתפס על בני דורו	שע	דחפו בבור ובא אחר וסילק הסולם	שצט
		דחפו בבור וקדם הוא וסילק הסולם	שצט
אבידה		בית דין	
קדימת אבידת אשתו לאבידתו	שכו	אי יכולים להפקיד ממון אחרים	שמ
אבידת עכ"ם	שכה	ב"ד עשו עיקול על פסקם	רכה, רנו
		ב"ד שסותרים דבריהם	רכו
אדם		דיני ממונות	רכ
אדם מוחל על צערו	שפה	הזמנת ב"ד לדין לפני ב"ד אחד	רלו
אדם עושה דין לעצמו	רנא, רסא, רפ, שיז	הפגנות מגשים נגד ב"ד ישראל	רמז
אדם עושה דין לעצמו - ע"י עכ"ם	רפ	מי שאינו מקיים פסק דינו	רסז
אין אדם מעמיד עצמו על ממונו	רעא	מסרב לדין	רסו, רסח
אין אדם פורע כתוך זמנו	שא	סידוב שלא נחתמו בה כל הדיינים	רנח
אזהב אדם את בנו יותר מגופו	שעא		
אדם הראשון		ביהמ"ד	
גבהו	ריא	נקיץ ע"י עכ"ם	קנג
אחריות		ביהמ"ק	
אחריות על שמירת חפץ המחויב במכס	שמה	אחד החורבן נשאר שני כותלי ביהמ"ק	תג
		אי היו ד' פייסות ביהמ"כ	תו
איום		אי מרגישין את העזרה ביהמ"כ	תח
איום בדבר שכידו לעשות	שטז	הכתנות ה"י מכפר על עון כלאים	תט
אכילה		עבודת היום של הכה"ג	תו
אכילה גסה כמו סם המות להגוף	רפח	פייס לתרוה"ד כליל יוה"כ	תח
אכילת מאכלים שלנו הלילה	שפט	קדושת המקדש וירושלים	תב
אכילת מאכלים המזיקים	רפז	קדושת המקדש לא נסתלקה לעולם	תג
אכילת קרשים - מצותה כיום ראשון כלכד	תב	שני גזרי עצים בכל יום	תי
חיוב מזונות לבניו ובנותיו	רנא, רנח	תקנת פיוס משום סכנה	תט
אסוקי שמעתתא		ביטול	
אסוקי שמעתתא אליכא דהלכתא	רלב	אי מטעם הפקר	שכט
אפוטרופוס		בר מצוה	
ע"י עש"ג על הבנים	רסט	תוך שלשים יום לפטירת הוריו	רטז
ארים		ברית מילה	
מזלי' דהאי גברא קא גרים	שנה	דם המילה מכפר כקרבן	שצא
		צריכים בשד לסעודת ברית	שצא
אשה		ברכות	
הרמת קולה בזמירות שבת	ל	מאכל שעבר הלילה אכד ברכתו	שצ
הסתכלות באשתו	כג	החיוב בגברא או בחפצא	רכב
חיוב מזונות לאשתו	רכו, רנא		

משנה הלכות

מפתחות

מהדורא תניינא

תלד

בנים

בת אצל האם בגרשה

גוי

גט בכפיית הממשלה
ללמוד שבע מצות לגוי
ללמוד תורה עם גוי

גזילה

כל זמן שבידו עובר מחדש
המתפטם מאיסור גזל
גזל מצות וגזל תפץ בהשבון
גזל עכו"ם אי ניתן להשבון
גזל שינה
תילוק בין איסור גזילה ותשלומין

גט

אומדנא וטעות בגט
אין להאמין אשה נגר הרב
ביטול גט ע"י הליכה לעש"ג
גט בלילה
גט מוטעה
גט מעושה
גט מעושה שאח"כ כוטל ע"י השופט
גט על תנאי ונשאת לכהן
גט שכתבו עכו"ם וישראל עע"ג
הבטחות קודם הגט אי הוה כפי'
ההולך לערכאות
המשליש גט
תיוב לסדר הכל קודם נתינתו
חלוקת הבנים
כפי' מן הצד
כתיבה ע"י גוי
לדון עם אשתו אחר הגט
ליתן גט בבית אסורים
ללכת לדון תורה
לקיחת הבנים נכלל בפק"ג
מגוייד אי יכול לעשות שליח גט
מוסר למנוע גיטין
מינוי שליח בכתב
נדרה וגרמה לגט הוה מעושה
נותן מחמת איומים ופחד
ריבוי גיטין בדור הזה
ניתן תחת לחץ הפסד ממון
שכר גוי להכותו ואמר אצילך אם תתן גט
שליח על הטלפון לכתיבת גט
תפסה מצות בעלה שיתן לה גט

קיא

קנ
שפג
שפג

ו
רנג
לג
שיב
רפה
שמט

קפא
שעח
קעז
קכח
קפו
קמב
קנר
קעג
שעד
שעא
ה
י

ח, קטו
רעג
שע
קלח
קכח
שע
ב
שעט
קסז
ג
קלה

שעג
שעב
ג
שעב
שעב
קלג
שעג

גזופ

אי הוי אונס

גילוי

דברים האסורים מתמתו

גילוי דעת

בלא תנאי

גר

אי יודש אביו ישראל
נאמנות בדליכא עדים
שנתגייר בין שני הפסחים

גרשה

בת אצל האם

ד' אמות

ד' אמות של אדם - אי קנות

דיחוי

דיחוי אצל מצוות

דיין

המקבל נכרי הדיוט לדון
טעה בשיקול הדעת

דינא דמלכותא

דינא דמלכותא דינא

דינא דמלכותא דינא - כשהוא מנגד להתורה רנד

הואיל ואדחי

הואיל ואדחי ביהש"מ אידחי כולי יומא

הוראה

א"א לפסוק הלכות בלי שימוש ת"ח

המיגע עצמו זוכה לטייעתא דשמיא

לפסוק הלכות ע"י מחשבים

פסק הלכה בלי עיון בש"ס ופוסקים

פסקי הלכות בלשון לע"ז

קיבל שאלה וחש מלהשיב משום מחלוקת

שאלה בהלכה צריכים לשאול בכל פעם

תלמיד לא יפסוק בפני רבו

הידור מצוה

לאחר המצוה

היתר מאה רבנים

בזמה"ז

לאשה שהלכה לערכאות

להולך לערכאות

שעז

שפט

שנג

שלט

יג

רעז

קיא

שז

ריד, רעז

ער

רלז

קמח

רנד

רעז

רכט

רלג

רכח

רל

רל

שעח

רלא

רלב

נג

ב

ז

קכד

תלה	משנה הלכות	מפתחות	מהדורא תניינא

שיש לו קצכה	הכאה	יזה"כ	סדר העבודה של הספרדים	תט
כ"ג נהרג עליו	הפלת עוברים	ירושה	אי יורשין בני ממזר שנשא שפחה	שמא
המפיל עובר ישראל חייב משום רציחה			אי עובר יורש	שמג
להציל האם בהריגת העובר		ישן	לקרובי האם	שלב
הפקר			חיובו כמצוות	יב
איסור להפקיר כל נכסיו		יתום	לאו בני מחילה נינהו	שיא
הפקר ב"ד הפקר				
הפקר ב"ד הפקר - כללים		כהן	אם מותר במאומצת	כ
הפקר - כ' אופנים				
הפקר - דיניו				
השבה			כהן גדול	
השבת אבידה			משביעין אותו לפני יזה"כ	ריב
השבת אבידה - זקן ואינו לפי כבודו			כהן גדול שאירע בו פסול	ריב
השבת גזל			כוס של ברכה	
חוב			שתייתו	נב
תביעת חוב לפני זמן פרעון			כותל המערבי	
חבלה			אם הוא מביהמ"ק	תה
חובל כעצמו			ליזהר שלא להשתמש עמה	תד
חוץ לארץ			כיסוי הדם	
אם האבות שמרו התורה בחו"ל			ע"י הרוח	ריד
חזקה			כלה	
כתרי או כתלת			איסור לגלות פניה	לו
תלינן בדבר השכיח			הסתכלות בה	לה
חזקת כשרות - לגבי הלואה			כפייה	
חילול שבת			כפייה בגירושין	קמז
כדי להציל בתו			כפייה בשעת מ"ת	שטו, שטז
טבל			כפייה מן הצד	שער
אין מביאין נכסים ממנה			כפייה - סקרוקין	שטו
איסורו			כפיית האב לשלם להחזקת בניו	רנז
טלפון			כתובה	
לשמיעת שופר וקידוש			כתובה שלא כתבה כהוגן	קג
יאוש			כתובה שנאכדה - להודיע לבעלה	צו
יארש בקטן			כתובה - תיכת עליו השלום על החי	צז
יארש - דיני'			כתיבת תוארים בה	קנב
			מסירתה בעדים	צט
יבום			נאמנות האשה גבי כתובה דאירכסא	קה
אחות אשה פוטרת צרתה			נוסף לו שם בחליו	קב
			שוהה בלא כתובה	פח

תלו	מחדורא תניינא	מפתחות	משנה הלכות
שי	מנהג	שנו	לא תחסום גבי פרות המהלכות על התבואה
שיח	מעילה	שב	לא תנעול לא תנעול דלת בפני לוי
שכג	מעשר כספים	ריד	לולב
רנד	מצוה	רטו	אי צריך אגד
תא	הבאה בעבירה	רצה	לולב תלושה אם אפשר שיעלה בו תמרה
תא	מצות עשה שיש בה כרת חמורה כלאו	ריג	למכור לולב של שמיטה נקטם ראשו
שפט	מציאה	שפא	לידה
שפז	מצא מציאה יחוש מעיה"ר	שצו	זריקה ליולדות להקל היסורים להרוג האם ולהציל העובר
שצד	מקשה לילד	שפג	לשה"ק
שכו	לחתוך העובר במעי אמו	שצ	גבי מצות והגית
טו	משקפיים	ריו	מאכל
סח, עג	נאמנות	רעא	מון
שפז	אומר ישראל אני	קכא	חילוק בין מום קבוע למום עובר
שפח	נאמנות האב לקרש בתו	רעא	מוסר
שפו	נבילה	רנה	דיניו
שפז	הראוי לגר קרוי נבלה	רנה	פסול לעדות
שפז	נבילה שנפסלה מאכילת כלב	רנה	רק במתכוין להזיק
שפו	ניזקין	רנה	מחאה
שפז	גורם בניזקין	רנה	יש בידו למחות ולא מחה
שפז	נותן טעם לפגם	רנה	מחילה
שפז	אי אסור לאכול	רנה	אי בעי קנין
שפז	אימתי שרי	רנה	מחילה בטעות
יא	נס	רנה	מחיצה
רלה	בדרך גלוי וכדרך הטבע	רנה	מחיצה בכיהכ"ג
שפח	ס"ת	רנה	מחיצה בכיהמ"ק
שפח	נברק ע"י מחשב ונמצא בה טעותים	רנה	מחיצה כחתונה ושאר סעודות
שפח	סגולות	רנה	מחשבים
שפח	הצנע לכת סגולה לאריכת ימים	רנה	לפסוק דינים על ידם
שפח	הצנע לכת סגולה לפרנסה	רנה	מילה
רכא	סנהדרין	רנה	כוס לסנדק
רי	הראשונים היו בורחים מלהתמנות	רנה	מכר על תנאי
שה	מושיבין בעלי קומה	רנה	מלוה
שה	סרסור	רנה	מלוה את חבירו בעדים
שה	שלא קיבל עליו אחריות	רנה	מלוה להוצאה ניתנה

למנות ולנדות ת"ח		עדים	
שפ	לסגור התיקים ולצאת מעש"ג	שב	עד א' נאמן באיסורין
רסה	מסירה ששלחו הבעל בבית האסורים	עט	עדי יחוד
שסח	סידכ להתדיין בב"ד עם מי שהוליכו	עז	עדי קידושין
לעש"ה	עושה קנוניא עם השופט ליתן גט	לה	עדי קידושין - להסתכל בכלה
שעב	עכ"ם יחידי בכלל עש"ג	לז	עדים בגישואין שאינם מכירים
שעו	ערמה כשהלכה לעש"ג ולב"ד	צט	עדים למסירת כתובה
קעח	צו הגנה [ארדער אוו פראטעקשאן]	רעא	פסולי עדות
רעו	צוואות הנעשות בעש"ג		עובר
שלח	רב שנתן היתר לעש"ג	שמג	עובר ירך אמו
שעו	שילום ההוצאות שנגרמו ע"י	שצב	עובר שלא יצא לאויר העולם
רמ	תביעה בעש"ג מענין פסק ב"ד		עין הרע
רמט	פחות משו"פ		זהירות ממנה
	אי מחיל אינש עלי	שפח	עניות סגולה לה
ריח, שכ	פחות משו"פ גבי ישראל	שפט	תשעין ותשע מתין ממנה
ריח	פרוזבול	שפט	ערכאות
	עניינה	קמז	איסור לישראל ללכת
רפט	גבי הדר בחו"ל וחובו באר"י	רלט	איסורה אפי' בדין שדנים כישראל
רצד	פרי' ורבי'	ערב	בנה בית אצל חברו והוא מסרו לעש"ג
	בדרך נס	קנו	גוי העושה ע"ד ב"ד אינו כעש"ג
יא	קודם מ"ח	רכז	ההולכת נגר פסק ב"ד
יא	צפרנים	רפג	החזקת ילדים [קאסטאדין]
	כוסס צפרניו בשבת מנסך יין	קנח	היתר לילך בלי הזמנה לדין תורה
שצא	צרעת	שפ	הליכה בשביל צו הגנה
	לאכול בשר שפרחה עליו צרעת	רעו	הליכה לעש"ג כאמצע הדין בב"ד
שצ	קדימה	רסג	הליכה לעש"ג ותובעו בב"ד ששם יזכה
	קדימה בין דיני תורה שונים	קיח	הליכה לעש"ג יש לו דין מוסר
ריט	קדימת דין של ת"ח	רלט	הליכה לעש"ג לבקש גט מבעלה
רנט	קדירה	רמג	הליכה לעש"ג מביא צרות על הדוד
	אי פוגם הכלע	רס	הליכה לעש"ג פסול לעדות
שפח	קטן	רמב	הליכה לעש"ג שרוצה להיות ש"ץ בר"ה
	קטן שהגדיל תוך חג הסוכות	רסב	המאיים להוליך לעש"ג
ריז	קידוש	שעה	המסייעים בעש"ג כולם בחרם
	קידוש על היין מה"ח	ו	הנמצא שם פסול לעדות
נא	קידושין ונישואין	שע	השופט החק מחייבו ולא הכ"ד
	בדיקת יחוס המשפחות	רמא	התובע בעש"ג כשרואה שלא יזכה בב"ד
טז	ביטול קידושין מחמת סימני שוטה	שפ	התולה עצמה ברכ שהתיר
קצ	בעשרה	שעט	טענת שכבר השקיע בעש"ג הן
סה	ברכת אידוסין מתי מברכין	ה	יציאה לגמרי
נג	ברכת יוצר האדם	קכ	כ"ז שאינו יוצא עובר עבירה
סב		שע	כפיית עש"ג בצידוף ב"ד
		קפח	לאחר קבלת הגט
		שפ	לאסור הוראת רב
		שע	ליתן גט בכפיית שופט גוי

משנה הלכות

ספחתות

מחדורא תניינא

תלח

שצה	להרוג הרודף להצילו מעבירה	פח	ברכת קידושין
שצה	להרוג הרודף משום הצלת הגרדף	צ	ברכת שהחיינו תחת החופה
שצז	רודף שרודף להרוג	מד	המקדש אשה מסוכנת באיסור הנאה
		לה	הסתכלות העדים בכלה
	רחמנות	קצח	הפקעת קידושין
רסב	אב על בניו	ס	חופת נדה
	רעפארם	צב	טעה בבפיה"ג
יח	עדותם בטלה וגרועים מעכ"ם	נה	טעה בברכת אירוסין
	רפואה	רה	טעות בכתובה
רלג	לרפאות בריא ע"י טריפה	צא	טעות בסדר הברכות
קכז	רופא איש לנשים	כ	כהן עם מאומצת
שצ	רפואות של עכ"ם אי מהני לישראל	פז	כלה בלא ברכה
	שבועה	נא	מסדר קידושין אינו טועם מהכוס
רכב	שבועה שלא אוכל עפר	לב	מקדש בגול או באיסורי הנאה
	שור הנסקל	מח	מקדש במלוה
שנט	טעמו	מט	מקדש בשטר
	שכיב מרע	עז	מקדש ע"י שליח
שלג	מתנתו	נה	עד מתי ממכרין ברכת אירוסין
	שכינה	עה	קידושי בתו בלי עדים
רי	שודה על חכם גבור עשיר ובעל קומה	סב	קידושי טעות האם חוזר ומברך
	שכירות	נח, סג, ערה	קידושי קטנה
שג	בית נשכר שמכרו הבעה"ב	מג	קידושי קטנה בעדים שלא הכידה
שנא	להרציא שונאו מביתו שהשכיד לו	מג	קידושי קטנה וגדולה לענין כיסוי פניה
קפג	שכר בית לא' ונעשה שונאו	קא	קידושי שטר אי בעי חתימת עדים
	שליחות	מה	קידושין במעות שמדרבנן אינם שלו
קסז	גדדי שליחות	שיח	קידושין בע"כ אי מהני
שמז	השתמש השליח במעות ונאכרה	ס	קידושין בצנעא
קסט	שלוחו של אדם כמותו	קצו	קניני קידושין
ריב	שליח ב"ד		קיטל
עז	שליח לקידושין	שכז	לפושטו כשהולך לבהכ"ס
נו	שליח שקידש אשה זמא	שפח	קנים
	שמות	שט	המשתכר בקנים אינו רואה ברכה
קע	שם שניתן בעת חולי ונשתכח	מז	קנין
קמ	שמות אנשים - כתיבת שם איזוק	שכח	לקח לקנות חפץ ונשברה בידו
קמ	שמות נשים - כתיבת שם חנצ"י	פג	קנין בבני ישראל
קע	שמות נשים - רות ורותי		קנין חצר לעכ"ם
קעא	שמות נשים - שרה ושרי	שמב	קנין נישואין
	שמיטה		קנס
רפט	גביית חוב לאחר שמיטה	שצז	מתי הוי ממון
רצו	דין צמחים הגדלים ע"פ המים	שצז	רודף
רצב, רצט	משמטת בסוף	שצח	דיני רודף בקטן
			הרודף כדי להציל עצמו
			הרודף להרוג בלי ב"ד

מהדורא תניינא

מפתחות

משנה הלכות

תלם

רפו לילה - לא איברא סיהרא אלא לגירסא
 שעא מודעה רב בשבועת סיני
 שסג מגרש שהחזיקו בו רבים
 שע מסייע בשב ואל תעשה אי חייב
 שפה מסירת נפש על כל מצוה
 שנח מעלת בהמתן של צדיקים
 ריב מעלין בקודש ואין מורידין
 שכא מציל מזוטו של ים
 שסו מצר שהחזיקו בו רבים
 כב נישואי תערובות
 שפב ספק פק"נ - דוחה שבת
 רמד ע"ז - כל ע"ז הי' צריך לענין ג"ע
 שעח עיגון - לדאוג עבור נשים עגונות
 כב עכו"ם - בן ישראל ללמוד תורה
 ריד עצי סוכה אסורין כל שבועה
 רצז עציץ שאינו נקוב
 תד עתידין בתי כנסיות שבבבל לעלות לא"י
 קכז פסיכאליגים - הליכה אליהם
 שיט פרוטה שהוקרה והוזלה
 רפט פריעת בע"ח מצוה
 שפט פת שחרית - מבטל רמ"ה מחלאות
 שס צדיקים - חביב עליהם ממונם יותר מגופם
 כד צניעות בהסתכלות
 תג קדושת דמים פקעה בכדי
 שמא רוב בעילות הולכין אחר הבעל
 שפב שומר פתאים ה'
 שפג תורה נכתב בשבעים לשון
 ריא תינוק במעי אמו
 שכט תשלום י' זהובים לחטיפת מצוה
 רטז תשלומין גבי מצוות

ש שותף בגינה עם מי שאינו שומר שמיטה
 רצא שמיטת כספים דאודייתא
 רנ שעבודא דר' נתן
 גבי כסף שהושלש בב"ד
 תנאי
 תנאי בגירושין
 תנאי כפול ואומדנא
 תרומות ומעשרות
 מינוי שליחות להפרשה
 שכא
 שונות
 יח אחיות מחזיקות
 רכט אין מדמין מילתא למילתא
 רסא המגזם שימסור ביד גויס אי הוי אונס
 קח המוציא לחבירו
 רס המפתה לחתום בשקר
 דש ז' טובי העיר
 שכא זכין לאדם שלא בפניו
 לא זמירות שבת לנשים
 שסב זקן ואינו לפי כבודו
 רטז חיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני
 שצו חייך קודמין לחיי חברך
 קצז חלוצי צבא אוכלים נו"ט
 שס חשיבות לאחוז בדרכי אבות
 שעח ישראל שבחור"ל ערע"ז בטהרה
 שעד כופה ע"י עש"ג ליקח הבנים
 רעא להד"מ
 ריט לאו הניתק לעשה